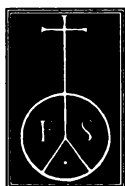

A LEXICON OF LATIN GRAMMATICAL TERMINOLOGY

SAMANTHA SCHAD

PISA · ROMA
FABRIZIO SERRA · EDITORE
MMVII

HAUPTGUTACHTER: HERR PROF. J. DINGEL

NEBENGUTACHTER: HERR PROF. K. ALPERS

DATUM DER DISPUTATION: 19. FEBRUAR 1997

PLERAQUE QUIDEM A DOCTISSIMIS VIRIS,
PAUCULA TAMEN ET A ME PRO INGENII
MEDIOCRITATE INVENTA EXPONAM.

PRISCIAN 2.194.9

CONTENTS

Acknowledgements	XIII
Abbreviations	XV
Introduction	XVII
The Lexicon	I
References	431
Index I: English-Latin	439
Index II: Greek-Latin	447
Index III: Prefixed Verbs	453

LIST OF TABLES

Aptotus & the formae casuales, s.v. aptotus	39
<i>Gerund & Supine</i> , s.v. gerundia	188
Impersonalis	203
Neuter/neutralis, s.v. neuter	263
<i>Intransitive Verbs</i> , s.v. neuter	264

ACKNOWLEDGEMENTS

I WOULD like to thank the Hamburg Graduate College 'Textual Transmission' (Graduiertenkolleg 'Textüberlieferung') for financial support 1994-96 (from the Deutsche Forschungsgemeinschaft and the City of Hamburg). I would also like to thank the German Academic Exchange Service (DAAD) for funding my year in Munich.

I am most grateful to the editors of the *Thesaurus Linguae Latinae* and especially the chief editors, Herr. Dr. Beikircher and the late Herr. Dr. Flury, for access to the library and archive of the *Thesaurus* and their generous help and advice. I would also like to thank my colleagues on the Oxford English Dictionary, in particular Edmund Weiner and Philip Durkin, who have trained me in lexicography.

I would like to thank my Hamburg supervisors, Herr Prof. J. Dingel and Herr. Prof. K. Alpers, for their support and assistance, particularly with recalcitrant computers. Especial thanks go to my Oxford mentor, Professor A. Morpurgo Davies, who supervised my M.Phil. thesis and has continued to provide constructive criticism.

A number of other friends and colleagues have assisted me with comments and advice, including Professor Neil Adkin, Eleanor Dickey, David Langslow and the late Vivien Law.

On the domestic front I would like to thank Robyn, Heather and Alice for childcare, and especially my mother, Carole, and my aunt, Lynda. My husband, James, has provided invaluable support, both moral and financial. I apologise to my children, Beth and Fergus, who have seen rather less of their mother than they might have done in their short lives.

I would like to thank Professor Albio Cassio and my publisher, Fabrizio Serra, as well as my editor, Lucia Corsi, who has been most patient with my persistent queries.

All faults and inaccuracies are of course my own.

I declare that this thesis is my own original work, and that where I have used other sources I have indicated this appropriately.

ABBREVIATIONS

+: and subsequent authors
Σ: Scholia to

AUTHORS & WORKS

- Acc.: Accius
AD: Apollonius Dyscolus, adv.: de adverbis/
περί ἐπιρρημάτων, coni.: de coniunctionibus/
περί συνδέσμων, pron.: de pronomine/περί
ἀντωνυμίας, synt.: de syntaxi/περί συντάξεως.
Aed.: Valerius Aedituus
Agen.: Agennius Urbicus
Agroec.: Agroecius (Keil)
Alb.: Albinus (Keil)
Ammian.: Ammianus Marcellinus
Andr.: Andronicus
Apul.: Apuleius
Arist.: Aristotle, categ.: categorica, eth. Eud.:
ethica Eudemia, eth. Nic.: ethica Nicoma-
chea, de interpr.: de interpretatione, met.:
metaphysica, phys.: physica, poet.: poetica,
rhet.: rhetorica, soph. el.: sophistici elenchi,
top.: topica.
Asp.: Asper (Keil)
Aud.: Audax (Keil)
Aug.: Augustinus (Keil)
Boeth.: Boethius
Caecil.: Caecilius Statius
Cael.: Caelius
Caes.: Caesar
Cap.: Caper (Keil)
Cass.: Cassiodorus (Keil)
Catull.: Catullus
Cels.: Celsus
Chalc.: Chalcidius
Char.: Charisius (Barwick)
Choerob.: Choeroboscus (Hilgard)
Cic.: Cicero, Brut.: Brutus, inv.: de inventione,
de orat.: de oratore, epist.: epistulae, fin.: de
finibus bonorum et malorum, Lael.: Laelius
de amicitia, Mur.: pro Murena, orat.: orator,
Verr.: in Verrem.
Cled.: Cledonius (Keil)
Col.: Columella
Comin.: Cominianus
Cons.: Consentius (Keil)
DH: Dionysius of Halicarnassus, comp.: de
compositione verborum.
Diom.: Diomedes (Keil)
DL: Diogenes Laertius
Don.: Donatus (Keil + Terence commentaries)
Donatian.: Donatianus (Keil)
Dosithe.: Dositheus (Keil)
DT: Dionysius Thrax (Uhlig)
EM: Etymologicum Magnum
Enn.: Ennius
exc. Bob.: ars Bobiensis (Keil)
expl. in Don.: explanationes in artem Donatii
(Keil)
Eutych.: Eutychus (Keil)
Fest.: Festus (Mueller)
Fortun.: Fortunatianus (Keil)
Fro.: Fronto
Gell.: Aulus Gellius
Gracch.: C. Sempronius Gracchus
Hem.: L. Cassius Hemina
Hil.: Hilarius episcopus Pictaviensis
Hor.: Q. Horatius Flaccus
Hyg.: Hyginus
idiom. cas.: anonymus Parisinus de idiomatibus
casuum (Keil)
Iul. Tol.: Iulianus Toletanus
Larg.: Scribonius Largus
Liv.: Livy
Lucr.: Lucretius
Macr.: Macrobius (Keil)
Mall. Theod.: Mallius Theodorus (Keil)
Man.: Manilius
Mar. Vict.: Marius Victorinus (Keil)
Mart. Cap.: Martianus Capella
Mela: Pomponius Mela
Naev.: Naevius
Nep.: Cornelius Nepos
Nig.: Nigidius Figulus
Nov.: Novius
Ov.: Ovid
Pac.: Pacuvius
Phld.: Philodemus
Phoc.: Phocas (Keil)
Pl.: Plautus
Plin.: elder Pliny, nat.: Naturalis Historia
Plut.: Plutarch
Pomp.: Pompeius (Keil)
Prisc.: Priscian (Keil), de nom.: institutio de no-
mine pronomine et verbo, part.: partitiones,
otherwise institutiones
ps. Prisc.: pseudo Priscian de accentibus (Keil)
Prob.: Probus (Keil), de nom.: de nomine
Quint.: Quintilian, institutiones orationis un-
less otherwise specified
Rhet. Her.: Rhetorica ad Herennium
Roman.: Romanus
RP: Remmius Palaemon (Keil)

Sacerd.: Plotius Sacerdos (Keil)
 Sal.: Sallust
 Scaev.: Scaevola
 Scaur.: Terentius Scaurus (Keil)
 Sen.: Seneca
 Serg.: Sergius (Keil)
 Serv.: Servius (Keil)
 Sic. Fl.: Siculus Flaccus
 Sil. It.: Silius Italicus
 Stat.: Statius
 Suet.: Suetonius
 Tac.: Cornelius Tacitus
 Ter.: Terence

Ter. Maur.: Terenianus Maurus (Keil)
 Tert.: Tertullian
 Titin.: Titinius
 Var.: Varro, rust.: de re rustica, otherwise de lingua latina
 Vel.: Velius Longus (Keil)
 Verg.: Vergilius (poet)
 Verr.: Verrius Flaccus (Keil)
 Vict.: Victorinus (Keil)
 Virg.: Virgilius Maro grammaticus
 Vitruv.: Vitruvius
 ult. syll.: de ultimis syllabis (Keil)
 V. Max.: Valerius Maximus

FURTHER ABBREVIATIONS

act.: active
 adj.: adjective
 ap.: apud
 cf.: compare
 dat.: dative
 ex.: example
 fem.: feminine/femininus
 frg.: fragment
 genit.: genitive
 Gk.: Greek
 gram.: grammatical
 inscr.: inscription
 Lat.: Latin
 leg.: in legal texts
 LSJ: Liddell & Scott/Jones, A Greek-English
 Lexicon

masc.: masculine/masculinus
 neut.: neuter
 OLD: Oxford Latin Dictionary
 pass.: passive
 pl.: plural
 ps.: pseudo
 q.v.: quod vide, i.e. see the entry for this word
 ref.: reference
 rhet.: rhetoric(al)
 sg.: singular
 subst.: substantive
 s.v.: sub voce, i.e. see the entry for this word
 TLL: Thesaurus Linguae Latinae
 v(ar). l.: varia lectio

INTRODUCTION

LATIN GRAMMATICAL TERMINOLOGY: A GAP TO BE FILLED

IN a report on the current state of Varronian scholarship (1934-1963) Jean Collart (1964: 229) lamented the fact that despite the wealth of studies on ancient grammar, the grammatical terminology had been sadly neglected.¹ He knew of no systematic glossary of grammatical terms, no complete technical index. He considered this dearth especially unfortunate because the Latin grammatical vocabulary was characterised by a gradual and not always straightforward development, resulting in a notable degree of complexity.²

Collart seems to have been unaware of a nineteenth century dissertation by a fellow Frenchman (Job 1893) on this very subject: *de grammaticis vocabulis apud latinos*. The work is neither a glossary nor an index, rather a treatise which discusses the technical terms of grammar by topic, following the categories of the ancient grammarians themselves (the 'voice', the letter, the syllable, the various parts of speech).

In the century since Job composed his treatise, major developments have taken place in the study of ancient grammar, and computer technology has facilitated the construction of concordances and the comprehensive analysis of text. The time was ripe for a fresh sally into the field.

ANCIENT GRAMMAR: OLD AND NEW PERSPECTIVES

There is at present a renewed interest in ancient grammarians due in part at least to a fundamental change in the way in which language is viewed. Whereas historical and comparative linguistics were the primary concern of nineteenth century linguists, those of the present century have devoted themselves increasingly to a synchronic approach. It then becomes particularly important to trace the origin of the first synchronic analyses of language. The classical grammarians of Greece and Rome may lack the insight of the ancient Indian grammarians but they played a fundamental role in the development of grammatical studies in Europe and influenced the analysis and in particular the teaching of Latin and Greek through the Middle Ages and up to the present day.

The twentieth century has seen not only a new attitude to the study of ancient grammar, but also new developments in the textual basis on which it is founded and in the way in which it is to be understood. In recent years the discovery and edition of (predominantly Greek) grammatical papyri has proved a valuable contribution to the field (see especially Wouters 1979). Moreover a number of new editions of the Latin grammatical treatises has appeared (see below, under Texts and editions). In general the textual foundation is now more solid than it used to be but at the same time a considerable disruption – which has not yet been fully digested – has occurred in the interpretation of these texts and the modern understanding of the development of grammatical thought.

Two aspects in particular of the conventional picture have recently been challenged. According to the traditional view, by the time of Dionysius Thrax (ca. 170 - ca. 90 B.C.) there was a fully fledged grammatical system as expressed in the grammatical treatise (*Techne grammatike*) attributed to him. It has now been suggested that the *Techne* represents a compilation, comprising some material from Dionysius himself, but much from

¹ Il est un type de recherche qui ne semble guère, jusqu'à présent, avoir tenté les philologues de façon systématique: c'est l'étude du vocabulaire technique grammatical pour lui-même.

² C'est là une lacune d'autant plus regrettable que le vocabulaire grammatical latin s'est formé, semble-t-il, lentement et péniblement: il est compliqué.

later centuries, achieving its final form perhaps not until the fourth century. If this is the case, it is of vital significance for the history of grammar, its development in Greece and Rome and the relative dependency of the two traditions.¹

The second point concerns the transmission of the study of grammar from Greece to Rome and the model for linguistic analysis to which the Romans were first exposed. Varro in the first century B.C. saw all grammarians as divided between the two opposite schools of 'analogy' and 'anomaly'. Fehling (1956, 1957) in particular has called into question whether Varro was giving an accurate picture of the situation or had in fact exaggerated or even invented the dispute for the purposes of his own work. This too would have a significant effect on the current understanding of the history of grammar. An important consequence is that if Varro represents an idiosyncratic rather than a standard theory it is perhaps unwise or at least unnecessary to interpret later authors in the light of his thought.

TECHNICAL LANGUAGE: GREECE AND ROME

The subject of the present study is the terminology of the Latin grammarians. This represents a variety of technical language created and developed for the purposes of grammatical description and analysis. Interest in technical vocabulary in general and the processes which lead to its formation has been increasing. For Latin in particular the terminology for a number of technical fields has received attention, e.g. law, medicine and architecture.

Grammar has remained behind, not least because of the difficulties which a full study of the technical language would encounter, in view of the lack of lexica indicated above and of the current uncertainties about the interpretation and dating of the texts discussed in the previous section. In addition for Latin grammar as for most other disciplines the situation is complicated by the fact that the Latin terminology is heavily influenced and to a large extent derived from that of Greek. On the one hand the Greek model provided an invaluable basis for the creation of the Latin grammatical vocabulary; on the other hand the description of Latin involves categories and concepts not covered by the Greek terminology for which some independent linguistic creativity was required.

GRAMMATICAL TERMINOLOGY: THEN AND NOW

A further source of difficulty, but also of great interest and relevance, is the impressive continuity between the ancient and modern grammatical terminology. The grammatical terminology of almost all modern European languages derives from that of Latin, inherited from the long tradition of classical scholarship through the centuries, but also used in the description and analysis of languages other than Latin and Greek. Where diversity and multiplicity of terms existed in the Latin terminology, the various modern languages have often selected different terms for particular concepts (e.g. English 'subjunctive' vs. German 'Konjunktiv' for the subjunctive mood, see s.vv. *subiunctivus*, *coniunctivus*).

In other cases the modern term is more restricted in sense / reference than its ancient counterpart, e.g. 'supine' (see s.v. *supinus*). Thus the ancient term may be misleading or ambiguous for the modern reader. It is here that a lexicon is most necessary, to make clear just how the terms were used and understood by the ancient authors.

THE LEXICON

This work presents the Latin grammatical terminology in the form of a lexicon. It thus provides an alphabetical list of grammatical terms with definitions and examples in a format most accessible and useful to the reader. A concordance to the Latin grammarians is

¹ See most recently the essays collected in LAW and SLUITER 1995.

already in existence, compiled by computer in Pisa. The concordance in its full form is not readily accessible (although the print-out for P-Z is available in the library of the *TLL* in Munich), but an index to the concordance has been published in book form (Lomanto and Marinone 1990), which proved an invaluable aid for the present study. A lexicon is the next stage in making the material accessible to the reader. It provides not only citations and references but also a definition and some explanation. Thus it represents a useful tool for the comprehension of the texts concerned and moreover could serve as a foundation for more complex analysis of the grammatical terminology.

A lexicon of this type already exists for Greek grammatical terminology (Bécares Botas 1985); for that of Latin a gap remained which this work is an attempt (partially) to fill.

TEXTUAL BASIS AND SCOPE

For a lexicon of this type the field of study must be defined within certain parameters, chronological, textual and thematic. As already indicated, the study of grammar in the ancient world was inextricably linked with that of philosophy, poetry and rhetoric. The terminology of these disciplines however merits separate treatment and has to a certain extent already received it: for rhetoric there exist the works of Lausberg (1960) and Cousin (1967, specifically on Quintilian); preliminary studies have paved the way for an analysis of the metrical terminology.¹

The textual foundation for the present study is the corpus of the Latin grammarians edited in seven volumes by the nineteenth century German scholar Heinrich Keil. This comprises grammatical treatises of the 1st to 8th centuries, in general following a common tradition and composed along broadly similar lines. These works were specifically concerned with the description and analysis of language per se (whether for pedagogical reasons or pure scholarly interest), and thus form a fairly cohesive corpus.

A more exact list of the works considered in this lexicon can be obtained from the list of grammatical works printed by Lomanto and Marinone (1990: vi-vii) at the beginning of their index (vol. I). This includes all the grammarians in Keil together with a reference to the more recent editions when these are available. The same index (vol. I, p. ix) gives a list of the topics treated by the grammarians. The present lexicon is based on the authors listed in the index with some exclusions. For the reasons indicated above the works listed under section 17 '*de vitiis et virtutibus orationis*', 21 '*de rhetorica*' and 20 '*de arte metrica*' are ignored. A self-imposed chronological limit of the end of the seventh century has also led to the exclusion of Bede, the eighth-century author.

Certain additional authors have been incorporated, namely Varro, Festus, Quintilian and Aulus Gellius. These authors predate the tradition of grammatical treatises as represented in Keil and are concerned with various aspects of language. Varro (116-27 B.C.) is particularly interested in the origins of words as well as in the system and structure of language. The work of Verrius Flaccus (time of Augustus) as preserved by Festus (late 2nd C. A.D.) and Paulus Diaconus (8th C. A.D.) is also concerned with the etymology and history of words. Quintilian (35-100 A.D.) has composed a treatise on the orator's art and Aulus Gellius (second half of the 2nd C. A.D.) covers a wide variety of topics of which linguistic observations form only a part. With these authors the practice has been to include all terminology which may be understood as relating to grammar in the narrow sense, whilst omitting terminology which falls rather within the sphere of rhetoric or metrical analysis.

Grammatical terminology is found from time to time in other authors, above all Cicero. It would have been impracticable, however, to cover the whole of Latin literature, so examples from such authors have been given only where it was felt to be particularly helpful or appropriate.

¹ NB the series *Scriptores Latini de re metrica. Concordantiae – Indices*, Equipo de Investigación dirigido por J. Luque Moreno, Departamento de filología Latina, Universidad de Granada.

IDENTIFICATION OF TECHNICAL TERMINOLOGY

In order to compile a lexicon of technical vocabulary it is necessary first to define what is meant by a technical term. Various definitions have been suggested (Langslow 1989: 37ff., 1991: 107); perhaps the most practical is to consider the extent to which a word is related to a particular technical discipline. A technical term might thus be defined as a linguistic expression regularly used for an object of a technical discipline. Technical terms may be used by both specialists and laypeople, but for both they will be associated with the technical field concerned.¹

For the field of grammar some technical terms may be readily identified: *praepositio* 'preposition', *nominativus* 'nominative (case)', *imperativus* 'imperative (mood)'. Such terms are specific to grammar and rarely, if at all, occur in a non-grammatical sense or context. Others are less obvious. Words such as *additio* 'addition', *demptio* 'dropping', *barbarus* 'foreign', *vetus* 'old', are used in a wide variety of authors in a general sense, but also in a grammatical context of grammatical entities. Such terms are considered in their grammatical use; for their more general meaning the reader is referred to a general lexicon, e.g. the OLD (but see below on the structure of the article, 'Non-gram.').

EDITIONS AND METHODS OF REFERENCE

As indicated above, the recent editions of grammatical works, when available, are listed in the Index of Lomanto and Marinone. In this work references are regularly to Keil's edition (volume, page and line) for those works which it contains. The exceptions to this rule are the works of Charisius and Donatus for which reference is made by page and line to the editions of Barwick (1964)² and Holtz (1981)³ respectively.

For Varro (Var.), all references will be to the books and sections of the *de lingua Latina* unless otherwise specified. The Loeb text of R. G. Kent (1951) has been used: references are by book and section. The older edition of Goetz-Schoell (1910)⁴ also contains the complete text, while recent editions exist for various individual books.⁵

For Festus / Paulus Diaconus the text of Müller has been used: references are to page and line. The text of Festus is printed in two columns: these have not been differentiated, as the line number was thought to be a sufficient indication.

For Quintilian (Quint.) all references will be to the *institutio oratoria*, for Aulus Gellius (Gell.) to his *noctes Atticae*, unless otherwise specified. For both authors the text of the OCT has been followed and references are to book, section and subsection.⁶

Grammatical fragments cited by later authors have been included only where they form part of the text in Keil's corpus (e.g. Plin. ap. Pomp., Var. ap. expl. in Don.). More comprehensive collections of grammatical fragments are available in the compilations of Funaioli (*Grammaticae romanae fragmenta*, Leipzig, Teubner, 1907) and Mazzarino (*Grammaticae romanae fragmenta*, Taurinorum, in aedibus Loescheri, 1955).

¹ The literature about technical languages has been increasing in recent years. For up-to-date references see Langslow (1989, 1991), who in the context of an account of the language of medicine also has a more general discussion.

² CHARISIUS, *Artis grammaticae libri V*, ed. C. Barwick, add. et corr. coll. et adiec. F. Kuehnert, Leipzig, Teubner, 1964.

³ *Donat et la tradition de l'enseignement grammatical: étude sur l'Ars Donati et sa diffusion (IVe-IXe siècle) et édition critique*, ed. L. Holtz, Paris, CNRS Editions, 1981.

⁴ VARRONIS, *De lingua latina quae supersunt*, rec. G. Goetz, F. Schoell, *accedunt grammaticorum Varronis librorum fragmenta*, Leipzig, Teubner, 1910, reprint, Amsterdam, A.M. Hakkert, 1964.

⁵ Book 5 (J. COLLART, Paris, Les Belles Lettres, 1954, with French translation), book 6 (E. RIGANTI, Bologna, Pàtron, 1978), book 8 (H. DAHLMANN, Hermes Einzelschriften 7, 1940, with German translation), book 10 (A. TRAGLIA, Rome, Edizione dell'Ateneo, 1967).

⁶ WINTERBOTTOM, M. 1970, *M. Fabi Quintiliani institutiones oratoriae libri duodecim*, Oxford, Oxford University Press, 2 vols.; MARSHALL, P.K. 1990, *A. Gellii noctes atticae*, Oxford, Oxford University Press, 2 vols.

For the Greek grammarians, the editions of the series *Grammatici Graeci* have been used. This means, for DT, the edition of Uhlig (1883), and for Apollonius Dyscolus (AD) the editions of Uhlig and Schneider (Uhlig 1910; Schneider 1878, 1902, 1910). References are to these editions, by page and line.

For other authors, both Greek and Latin, see list of abbreviations.

STRUCTURE OF THE ARTICLES

The articles are constructed in line with a basic structure or format. This is given below. The use of a template or formal outline to serve as the basis for an article helps to maintain consistency and coherence in the treatment of a wide variety of words.¹ Because of this very variety, however, it was not feasible to construct every single article on the same pattern. Every word is an individual and should be treated as such. Many words require articles of a far less complex structure than that outlined below. For many terms the citations and references given simply represent selected examples. In short, the 'template' given below is to be understood merely as a guideline, not to be rigidly applied to every entry.

- term;
- English translation, definition or explanation;
- references and citations from Latin authors, selected to illustrate the following points:
 - classification;
 - definitions;
 - subdivisions or characteristic features, where appropriate;
 - etymologies or explanations of the term;
 - attestation: early attestation of the term in its grammatical sense;
 - collocations;
 - particular points of interest;
- corresponding Greek term;
- synonyms & antonyms; other related terms;
- secondary literature;
- non-grammatical sense(s) and attestation of the word.

Term

The term or head-word is given in capitals. For spelling conventions, see note on orthography. Phrasal terms are incorporated into the alphabetical order as if they were single words (e.g. *per obtinentiam* as *perobtinentiam*, but with a cross-reference under *obtinentia*).

Definition (mod.)

The English translation/definition is set within inverted commas; sometimes further explanation is added.

References and citations

In general, within any one section or subsection references and citations are given in more or less chronological order. This is complicated, however, by the fact that for many of the grammatical treatises the date (and sometimes the attribution) is not certain. Also, grammarians often cite their predecessors but in such cases there is no way of knowing to what extent they give a faithful verbatim report or whether they have used their own, i.e. later terminology in the formulation.

¹ The concept of the template entry was formally introduced to me at a lexicography training course given by Sue Atkins at the Oxford University Press in January 1994.

Classification

The term is set within the context of its grammatical classification, e.g. *masculinus* and *femininus* as types of gender, *activus* and *passivus* as types of verbal diathesis.

Definition (anc.)

The definitions of the term given by the ancient grammarians are listed.

Subdivisions or accidents

For the parts of speech and some other terms (e.g. *syllaba*) the grammarians list accidents or characteristic features, e.g. gender and case for nouns, mood and tense for verbs. Other terms label categories which are subdivided into types.

Etymology

In many cases the ancient grammarians supply an etymological explanation of the term (*ancient etymology*). This may or may not reflect the true etymology of the word.

Attestation

References / citations are given for early attestation of the term, in its grammatical sense. Sometimes such references are to authors outside the 'corpus' taken as the basis of study, e.g. Lucilius, Cicero, Horace.

Collocations

Various types of collocation are given as deemed appropriate: nominal, verbal, adjectival, prepositional. The order within each section is alphabetical, the order of references generally roughly chronological.

Points of interest

Sometimes further citations are given which do not fit neatly into any of the above categories.

Greek equivalent

For transliterated Greek terms, the Greek form is given. For translated terms or terms taken from the existing vocabulary of Latin to match a Greek technical term the Greek model is given. References and citations from the Greek grammarians are sometimes added.

Synonyms and antonyms

Synonymy is a predominant characteristic of the grammatical terminology, as of technical terminology in general. Cross-references are given to synonymous terms (*Syn.*), antonyms (*Opp.*) and to other terms which may be of interest (*See* or *See also*). References to derivatives are not given as these generally follow immediately (or precede) in the alphabetical order and are thus fairly evident to the reader.

Secondary literature

Select references to secondary literature are given for some terms. References of this kind are also to be found in the body of the article. Such references are to author and year of publication: details are given in the list of references.

Non-grammatical

Where the term is also found with non-grammatical meaning, a summary or selection of these senses is given together with the early attestation. This may help to determine whether the term was first used in grammatical or non-grammatical sense.

This would serve as the most basic format underlying an article (see below for verbs). For classes or groups of terms relating to specific grammatical categories (e.g. gender, verbal diathesis) articles were composed according to a specific structure or format appropriate to the class, with the aim of achieving a systematic approach and consistency of method for related articles.

A number of grammatical terms have several senses or usages: *communis* and *neuter*, for example, label both a type of nominal gender and a type of verbal diathesis. In such cases the basic sense divisions are indicated, and then the various uses according to grammatical categories, in general following the order noun, pronoun, verb, participle, adverb, conjunction, preposition. This reflects the order in which the parts of speech were treated by most grammarians. Uses of the term in connection with correct speech (the theory of the *ars grammatica*, analogy, etc.) tend to come at the beginning of the article or section, those concerned with the elements of speech subordinate to the word (syllable, letter, voice, accent, punctuation), at the end. This represents the broad structure of most articles, although to cope with the idiosyncracies of each individual word some variation and flexibility are inevitable.

Structure of the articles: verbs

The verbs have been treated slightly differently from the other parts of speech. The template given above is followed in outline but the references and citations from Latin authors are organized in a slightly different way. The grammarians are very explicit in their classification, and most noun and adjective technical terms occur within a clear structure, subordinately and superordinately, and are explicitly defined. This facilitates the treatment of such terms using the fairly detailed arrangement set out in the template entry. Verbs function slightly differently in the grammarians, being used throughout the text, and rarely defined or classified in any way. In writing entries for the verbs considerable space has been given to collocations since these illustrate effectively how the verbs are used. Moreover the uses relating to letters and syllables tend to come towards the beginning of an article rather than the end.

Verbs: Greek equivalent

For most verbs it has not been possible to give an exactly corresponding Greek technical term. The Latin grammarians tended to use verbs from the ordinary language for grammatical purposes, rather than inventing new ones modelled on Greek terms. There are some examples of calques where the Latin grammarians chose a verb corresponding to that used by their Greek counterparts. Where Priscian is translating Apollonius the corresponding Greek verb is usually given. The fact that Priscian does not consistently use the same Latin verb to translate any one Greek verb indicates the more fluid role of verbs within the grammatical terminology. Otherwise, some examples are given of verbs the Greek grammarians used in this sense, often assembled at a single representative entry, and cross-referred to from other entries.

Verbs: synonyms

Similarly, synonymy works differently with verbs. Where there are several terms for e.g. the genitive case or the indicative tense, the grammatical category is the same and readily identified as such. With verbs there may be several terms for 'derive' or 'inflect' but

they are not necessarily synonymous in the same way, being used in different contexts or collocations. Cross-references are given between verbs close in sense; where the group of such words is large, a single verb has been selected as representative, and the others in the group are cross-referred to this entry (but not to each other), while the representative entry lists all the others in the group.

Verbs: prefixes

A number of verbs are represented by forms with different prefixes, e.g. adiungo, coniungo, disiungo, subiungo. Such groups are typical of Latin verb formation, but it is nonetheless interesting to see how they behave in the context of grammatical terminology. The index of prefixed verbs lists these verbs by base form.

Typographical conventions

Roman type is used for Latin text, italic type for English text. The head-word is printed in bold. The actual definition is set within inverted commas; sometimes further explanation is added. The main sense divisions are numbered by arabic numerals; subdivisions are indicated by lower case Roman numerals. Parentheses in citations generally indicate words supplied to clarify the text. References in parentheses indicate parallel passages or simply further examples. References to the same grammarian are separated by commas, to different grammarians by semicolons.

Orthography

Some attempt has been made at orthographical consistency, although often contrary to the practice of the editions followed. The assimilated form *-mp-* is used for *-np-* (e.g. *compositus*). Cross-references are given for head-words where more than one spelling is possible.

THE LEXICON

abiectio

'dropping' of a letter or syllable

Prisc. 2.73.10 -e 'i' (127.20 'o', 255.7 'n'). 123.18 -e extremarum vocalium sive syllabarum primitivi. 186.19 vel unius -e vel mutatione litterae.

Gk.: see s.v. demptio.

See ademptio, demptio, detractio.

Non-gram.: 'dejection' (Cic.).

ablativus

'ablative'

1. of case, usu. masc. for subst. (sc. casus)

classification

Char. 15.8 casus sunt sex, nominativus genitivus dativus inacusativus, qui et accusativus, vocativus -us (Diom. 1.301.35; Dosith. 7.392.9; Aud. 7.341.19; Vict. 6.189.20; Prob. 4.74.18; Don. 586.16, 624.12; ps. Asp. 5.550.12).

ancient etymology

expl. in Don. 4.535.1 -us (dictus), quod per eum auferre nos ab aliquo aliquid significemus, ut 'ab hoc magistro'. 544.14 -us ab auferendo dictus, aufer ab eo. Pomp. 5.183.9 -us dictus est, quod per ipsum aliquid auferamus, 'aufero a Cicerone'.

attestation:

Varro seems not to have known this term since he uses *sextus* and *Latinus* for the ablative case:

Diom. 1.302.4 -um Graeci non habent. hunc tamen Varro *sextum* (e.g. Var. 10.62), interdum *Latinum* appellat, quia Latinae linguae proprius est, cuius vis apud Graecos per genitivum explicabitur (Don. 624.13; Pomp. 5.171.12; Cons. 5.351.9).

Char. 170.13 Plinius ait inter cetera etiam istud G. Caesarem dedisse praecceptum, quod neutra nomina 'ar' nominativo clausa per 'i' dativum -umque singulares ostendant (Char. 156.13).

Lersch (1838-41: ii, 231) attributes these words to Caesar, Job (1893: 68), Nettleship (1889: 6) and Steinthal (1890-91: ii, 266) rather to Pliny.

The earliest direct attestation is in Quint. 1.4.26.

Fest. 282.4; Paul. Fest. 140.4; Vel. 7.77.7 -o casu; Scaur. 7.25.2 -o plurali; Gell. 1.16.13 casum...-um; Sacerd. 6.427.5; Prob. 4.75.1 -us casus, Serv. 4.408.28 -us singularis.

Prisc. 2.186.2 -us etiam comparativus, ut 'aufero ab Hectore' et 'fortior Hectore' (Dosith. 7.401.5 comparativum gradum casum -um trahere).

Gk.: ἀφαιρετικός, ἀπενεκτικός, ἀποχομιστικός.

Gk. has no ablative, and no label for this case is found in the Gk. grammarians. The three equivalents to ablativus (casus) in the Gk. text of Dosith. are probably therefore later coinages created to match the Latin term.

Dosith. 7.392.11 ἀφαιρετική, ἣ καὶ ἀπενεκτική. 401.5 τὴν πτῶσιν τὴν ἀποχομιστικήν.

Ἀφαιρετική, from ἀφαιρέω, and ἀπενεκτική, from ἀποφέρω, represent loan translations of ablativus, from auferre (Bécares Botas 1985: s.v.).

See: comparativus, Latinus, septimus, sextus.

2. of a type of preposition, taking the ablative case classification

ps. RP 5.546.28 praepositiones notae sunt accusativae et -ae (Aug. 5.521.37).

Since, however, Char. (299.14f.) does not use these terms

in reporting the doctrine of RP on the preposition, it is perhaps unlikely that they should be attributed to the latter (Job 1893: 145).

Pomp. 5.274.33 semper Donatus 'clam' computat inter -as praepositiones (cf. Don. 649.17 -i casus praepositiones sunt haec: ... 'clam'...).

definition

Aug. 5.522.15 -ae (praepositiones) -um (casum) attendunt.

Cf. Vict. 6.203.20 aliae (praepositiones) -um (regunt) (Aud. 7.352.11 -o casui...accidunt; Dosith. 7.413.21 -o casui serviunt).

3. of a type of conjunction classification

Prisc. 3.93.14 species (coniunctionum) sunt: ...disertiva, -a, praesumptiva, adversativa, abnegativa...

Uhlig (1883: 88) notes that ablative, together with praesumptiva, are mentioned only in the list of types of conjunction, not in the explanation which follows, and suggests that the terms should not be attributed to Prisc., but were added later in the margin and subsequently inserted into the list. Christ (1862: 147) on the other hand would read this passage "disertiva vel praesumptiva, adversativa vel -a".

Gk.: ἀναιρετικός, περιγραφικός.

Job (1893: 142) sees in ablative a more fitting translation of ἀναιρετικός (e.g. Σ DT 292.3ff.) than Prisc.'s abnegativa (3.100.5).

Egger (1854: 209) interprets περιγραφικός, used of conjunctions at AD con. 253.18, as ablativus. He points to the fairly frequent use of the word περιγράφειν in AD to mean 'exclude, restrict' (e.g. synt. 63.13, 141.8, 221.8). AD rejects περιγραφικός as a label for expletive conjunctions since it only applies to some of them (e.g. δὴ, γὰρ). There is however a textual problem here, the MSS reading παραγραφικός (see Schneider 1902: 252; Uhlig 1910: 379.8; LSJ s.vv. περιγραφή, περιγραφικός).

Non-gram.: cf. aufero 'take away' (Enn.+).

abnegativus

'negating'

1. pronoun

Prisc. 3.13.29 nomina...-a...vocativos (non) pollicentur, ut... 'nullus'.

2. adverb

Prisc. 3.84.23 -um (adverbium) est, ut 'non, haut, numquam, minime'.

61.14 et 'ni' et 'ne', quando pro 'neque' accipitur, inter coniunctiones plerique posuerunt causales, quamvis significatio -a adverbii ea magis applicat.

Gk.: τὸ καλούμενον ἀποφατικὸν ἐπὶ ῥήματι, AD synt. 347.13.

Prisc. follows AD in his classification of adverbs. Here, as often in his terminology in general, a term in -ivus matches a Gk. term in -ικός.

3. conjunction classification

Prisc. 3.93.13 species (coniunctionum) sunt: ...-a.

examples

Prisc. 3.100.5 -ae sunt apud Graecos κέν et ἄν, quae verbis coniunctae posse fieri rem ostendunt, sed propter causam aliquam impediri, ne fiat, ut ἐποίησα ἄν, ἐλθὼν ἄν.

236.3 (indicativus modus) oportune aptatur adverbii vel coniunctionibus affirmativis vel causalibus, quae sub-

stantiam vel essentiam rei comprobant, vel -is, quae eam abnuunt.

Gk.: ἀνααιρετικός.

Prisc.'s slavish adherence to his Gk. models is shown by his inclusion of this category, which does not apply to any Latin conjunctions but only Gk. κέν and ἔν. Abnegativus is modelled on Gk. ἀνααιρετικός (ΣΔΤ 292.3). DT assigns κέν and ἔν to συμπλεκτικοί (~ copulativae) while AD's customary term is δυνητικοί, but note his use of ἀναεῖν in the following explanation:

AD synt. 286.7 τὰ γεγονότα τῶν πραγμάτων ὁ σύνδεσμος ἀναεῖν θέλει. περιστάνων αὐτὰ εἰς τὸ δύνασθαι, ἔνθεν καὶ δυνητικός εἴρηται.

Job (1893: 142) considers ablativus (Prisc. 3.93.14) to be a more appropriate translation of ἀνααιρετικός than abnegativus, but Uhlig (1883: 88) queries the textual status of this term (q.v.).

4. preposition

Prisc. 3.57.13 'se'...est etiam -a (praepositio), ut 'securus'.

5. more general

Prisc. 3.119.21 post masculinum et femininum eorum -um (ἀποφατικόν, AD synt. 24.4) neutrum (accipiebatur). 136.9 'nusquam' omnium locorum est -um, et 'numquam' omnium temporum.

attestation: only Prisc.

Non-gram.: cf. abnego, 'refuse, deny' (Verg., Hor.).

abscisio

'dropping of final letter or syllable'

Prisc. 2.20.2 -e facta extremae vocalis. 147.15 per apocopen, id est -em extremae syllabae. 302.6 per -em extremae literae. 455.5 per -em 'i' finalis et additionem 's'.

attestation:

Scaur. 7.12.9 per -em coniunctionis pars remanserit.

Gk.: ἀποκοπή, Arist. poet. 1458b 2 (pl.); AD synt. 6.12 (pl.).

absconditus

'inarticulate', of voice

Prisc. 2.20.4 suum est interiectionis voce -a proferri (48.25). 3.91.21 (following Donatus) (accentus interiectionum) non sunt certi, cum...a voce, id est non plane expressa, proferantur (cf. Don. 652.12 vocibus quas inconditas esse invenimus).

The grammarians distinguished articulate and inarticulate sounds: the latter were characteristic of the utterance of interjections. Most grammarians define the interjection as pronounced incondita voce, and Don. has incondita in the passage on accents reported by Prisc.

Syn. confusus, inarticulatus, inconditus.

Opp. articulatus.

L.: Sluiter 1990, 193ff.

Non-gram.: 'hidden, concealed' (Rhet. Her., Cic.).

absolute

1. 'directly', with nothing intervening

Char. 97.3 Sallustium (Catil. 55) dixisse 'est in carcere locus, quod Tullianum appellatur'...quod...a Sallustio -e Tulliano coniunctum est.

Pomp. 5.189.32 genitivum pluralem in 'um' mittit -e, ut 'ab hoc patre' 'horum patrum'.

2. 'with no implied contrast'

of adjectives/nouns

Char. 198.1 -e...nomina dicuntur et singulis rebus personisve posita sunt (opp. ad aliquid; Diom. 1.323.17; exc. Bob. 1.536.5).

of diminutives

Prisc. 2.101.3 diminutivum est, quod diminutionem

primitivi sui -e demonstrat: 'rex regulus', id est 'parvus rex' (i.e. not in comparison with anything else).

of pronouns

Prisc. 3.118.23 obliqui...casus pronominum apud Latinos absoluti sunt omnes. nam Graeci compositum ἐμαυτοῦ -e dicunt (i.e. without contrast with another person), ἐμοῦ αὐτοῦ vero discretive.

135.24 'aliquis' et 'alicubi'...-e proferuntur..., sin autem dicam 'ullus', pendet ex infinito omnium numero. necesse est enim 'ullus' omnium intellegere ('ullus' implies contrast to all the rest).

3. 'intransitively' (intransitive verbs were called absoluta as well as neutra).

Diom. 1.342.33 absoluta verborum qualitas est quae semel vel -e aliquid facere nos indicat, ut 'caleo curro ferreo horreo'.

Macr. exc. 5.627.16 in his (sc. οὐδέτερον vel ἀπολελυμένον) invenies aliqua aperte et -e actum, aliqua designantia passionem.

Prisc. 2.186.9 verba...quae neutram habent significationem [id est nec activam nec passivam, -e dicta].

389.9 -e dicta non egent...casibus.

390.1 multa (verba) -e sine coniunctione casus alicuius solent proferri.

393.22 sunt alia, quae, cum sint activa, in passiva quoque et absoluta significatione inveniuntur, ut 'ruo'...

394.5 tamen -e quoque prolata reciprocam passionem...significant.

395.13 Virgilius (Aen. 10.254)...active posuit ('propinquo'). idem (Aen. 2.733)...-e (posuit 'propinquo').

3.223.8 -e dicuntur (participia), hoc est intransitive, quomodo et verba, quae non egent obliquis casibus, ut 'ambulo'.

270.15 et reciproca...sive sui passiva...licet et -e proferre, ut 'rubeo, horreo,...' et coniungere his ablativos, ut 'rubeo pudore', 'horreo frigore'.

270.24 nec mirum absoluta posse obliquis adiungere casibus, cum etiam transitive licet -e proferre.

L.: Luhtala 1990: 37 n. 78.

Non-gram.: 'completely, perfectly' (Rhet. Her., Cic.).

absolutio

'positive grade', in comparison of adjectives

definition

Diom. 1.324.17 -o est elatio sine comparatione, ut 'fortis'.

Char. 147.16 illud ('valde')...in -e solet adici. 23 comparatio -is.

Non-gram.: 'completeness, perfection' (Cic., Plin.).

absolutive

1. 'in the positive grade', of adjective gradation

Char. 147.2 hae partiones (sc. adjectives) trifariam declinantur, id est -e comparative superlative.

2. of the indicative, 'in a main clause' as opposed to a subordinate clause

Char. 347.15 sermo, dum finitivus est, -e effertur.

absolutivus

1. 'positive', of adjective gradation

Char. 304.9 item ('per') accipitur etiam pro eo quod est valde, velut cum dicimus 'perdoctus' id est 'valde doctus' quod est 'doctissimus'. praepositur autem -is.

2. 'intransitive'

Diom. 1.337.13 verba in quibus nec agentis nec patientis significatio plene dinoscitur...ut 'sedeo, sudo...sitio, esurio'. nescis enim agat quis an patiat. quae quidam supina dixerunt, alii -a appellant, non nulli depositiva nominant.

Char. 199.11 sunt item nomina superlativa quae -um non habent, sed ab adverbio <veniunt>, ut 'citerior citimus' a 'citra', 'inferior infimus' ab 'infra' (Dosit. 7.399.12).

Char. 199.18 sunt alia -a quae nullo quidem gradu comparationis figurantur, recipiunt tamen conlationem, si illis 'magis' adverbium iungatur, ...ut 'magis rudis', 'magis pius' (Dosit. 7.400.6).

attestation:

Quint. 9.3.19 utimur vulgo et comparativis pro -is, ut cum se quis infirmiores esse dicit.

Gell. 5.21.13 'pluria' sive 'plura' -um esse et simplex, non, ut tibi videtur, comparativum.

RP ap. Char. 301.24 praepositio 'per' praepositur tantum modo -is nominibus, peccant autem qui dicunt 'per-optimus'.

Roman. ap. Char. 260.5 (nomina) quae nec -um nec comparativum (gradum), sed tantum superlativum ferunt.

Syn. primitivus (Char. 144.5; exc. Bob. 1.555.32), positivus (Diom. 1.324.16; Don. 618.7; expl. in Don. 4.539.22; Cons. 5.342.3; Prob. 4.56.34; Prisc. 2.374.7), simplex (Gell. 5.21.13).

Gk.: Dosit. 7.399.12 -um, hoc est πρωτότυπον.

of gradation of adverbs

definition

Prob. 4.153.28 de positivo. positivus sive -us gradus adverbiorum duabus his formis definitur tantum, 'e' et 'er', ut puta 'docte prudenter' et cetera talia.

Ps. Asp. uses absolutus of the adverbs themselves.

ps. Asp. 5.552.23 qualitas et quantitas accidunt adverbio, cum aut -a sunt adverbia, ut 'bene alte', aut comparativa, ut 'melius altius', <aut> superlativa, ut 'optime altissime'.

ult. syll. 4.248.34 -us gradus, quem alii positivum vocant.

Syn. positivus.

ii) type of verb, opp. various derivative forms

qualitas

classification

Diom. 1.342.29 qualitates verborum sunt hae, -a sive perfecta, inchoativa, iterativa sive frequentativa, meditativa, transgressiva, defectiva, supina, ambigua.

definition

Diom. 1.342.32 -a verborum qualitas est quae semel vel absolute aliquid facere nos indicat, ut 'caleo curro ferreo horreo'.

expl. in Don. 4.548.18 qualitas est, quia aut -a sunt verba et semel aliquid nos facere indicant, ut 'dico curro', aut...

forma

expl. in Don. 4.505.21 et dicitur forma perfecta, quae etiam -am vocant, ut 'caleo tepeo'.

collocations

forma: expl. in Don. 4.505.21, 506.11.

qualitas: Diom. 1.342.32; expl. in Don. 4.548.18.

species: Diom. 1.342.31.

verbum/verba: Diom. 1.351.29, 353.9.

Syn. perfectus.

of participles

Diom. 1.401.20 qualitas participiorum similiter quem ad modum in verbis in quatuor species distributa est, -a inchoativa frequentativa meditativa.

.21 -a est ut 'legens dicens'.

4. 'definite'

of pronouns

Char. 200.26 pronominum declinationes finitae sive -ae.

Diom. 1.329.32 declinationes pronominum finitivae sive -ae.

Cled. 5.49.13 finita: cuncta -a et perfecta, maxime in prima et secunda persona; tertia quasi incerta, quia potest esse et absens.

Syn. finitivus, finitus, perfectus.

Non-gram.: 'accomplished, finished' (Var.+), 'complete in itself, self-contained' (Plin.+).

absonus

'displeasing to the ear'

Quint. 12.10.32 syllabae nostrae in 'b' litteram et 'd' innituntur adeo aspere ut plerique...mollire temptaverint, non solum 'aversa' pro 'abversis' dicendo, sed et in praepositione 'b' litterae -am et ipsam 's' subiciendo.

Gell. 13.21.12 in illo...Vergilii versu 'haec finis Priami fatorum' (Aen. 2.554) si mutes 'haec' et 'hic finis' dicas, durum atque -um erit, respuentque aures, quod mutaveris (Pomp. 5.262.2 quasi -um esse et durum).

Aud. 7.347.20 'confido, confisus sum'; nam -um erat dicere 'confidi'.

Cled. 5.75.22 cum dico 'cum nobis', -um est.

Prisc. 2.137.24 'rubicundus'...in paenultima syllaba pro 'b' 'c' habuit, ne sit -um, si 'rubicundus' dicamus.

For Prisc. an absonus utterance may also be inconsistent with the nature of the letters.

Prisc. 2.371.8 si velimus ab eo, quod est 'cursor'...feminina facere secundum analogiam mutatione 'or' in 'rix', -um fit et incongruum naturae litterarum.

442.7 nec incongruum vel -um mihi videtur, posse verba...proferre.

attestation: Cic.+

abundo

1. 'be superfluous'

of letters

Suet. Aug. 87 nec ab extrema parte versuum -antis litteras in alterum transfert.

of letters, syllables, words

Pomp. 5.236.36 si tibi dicat 'expecta, ego tibi lego', -at ('ego'). Prisc. 3.109.15 -at littera...-at etiam syllaba...nec non etiam dictio (AD synt. 4.2, 3, 5, 6 πλεονάζει). 110.1 -at enim 'ore'. 155.12 poetica...constructione, cui licet et deficere et -are (of pronouns) (AD synt. 162.7 πλεονάζειν). 156.5 -at 'post'. 173.7 ut non putetur -are 'suum'. 194.5 praepositiones est quando -ant, est quando deficiunt. 196.8 coniunctiones quoque...modo -ant, modo deficiunt. 285.8 -at enim γάρ. 340.5 -at altera abnegatio. 341.8 -ante abnegatione. 359.10 Σύν praepositio apud illos frequenter et -at et deficit.

Prisc. 3.35.11 -ant syllabice (praepositiones)...ut 'emori' pro 'mori'.

Gk.: πλεονάζω, see AD references; παρέλκω, AD pron. 3.6, 79.27, synt. 5.4.

L: Kaster 1980: 232.

2. 'increase'

in declension of nouns

Prisc. 2.230.10 genetivum una syllaba -antem ut 'aer, aeris' (292.5 hic enim -at una syllaba. 295.24 in quibusdam una syllaba -at: 'tener teneri'). 296.23 in aliis enim -at, in aliis non -at. 352.22 duabus syllabis -ant in genetivo.

in conjugation of verbs

Diom. 1.364.17 -at syllaba, cum maior pars ita cadet, quasi 'sospito, sospitavi'.

Prisc. 2.459.4 -at praeteritum una syllaba (465.10, 468.9.).

See cresco, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'be full of, overflow' (Pl., Ter.+).

ex abundanti

'superfluously'

Diom. 1.341.16 est enim moris antiquis in quibusdam sermonem ex -anti addere ('er' syllabam). 437.27 si quidem non ex -anti ponitur ('aut' coniunctio). expl. in Don. 4.516.14 sed apud eos (coniunctiones expletivae) ex -anti ponuntur.

exc. Macr. 5.604.18 ex -anti principio e addita est (*augment*: ὁρᾶ forms an imperfect ἔδωκεν rather than ὥρων; cf. 604.20 haec supervacua adiectione).

Non-gram.: 'superfluously' (Seneca, Quint., leg.).

abusive

'inaccurately', of terms wrongly applied

of patronymics

Diom. 1.323.25 patronymica sunt quae a patre sumuntur, ut 'Pelides Priamides'. -e saepe etiam a matre fiunt, ut 'Latous Apollo' (Prisc. 2.63.11).

of gender

Pomp. 5.159.26 illa...alia -e genera nominamus, id est nomine tantum sunt genera, non natura.

of diathesis

Pomp. 5.227.31 (of *act.*, *pass.*) *opp.* proprie.

of number

Prisc. 2.172.5 (of the singular) *opp.* proprie.

of case

Prisc. 2.172.6 (of the nominative).

of letters

Prisc. 2.7.1 -e...et elementa pro litteris et litterae pro elementis vocantur.

of the syllable

Fortun. 6.279.23 aliquando...unam vocalem pro syllaba positam -e syllabam vocamus.

Serv. 4.423.14 quae...de una vocali perficitur, -e dici- tur syllaba.

Serg. 4.478.13 (*opp.* ratione). Pomp. 5.111.27.

Mar. Vict. 6.31.26 vocis orationisve qualibet parte completa -e syllaba nuncupata.

concerning punctuation

Serg. 4.484.24 dicta distinctio est vel positura, ...et cum distinctio species sit positurae, tamen -e pro ipsa positura, hoc est pro ipso genere, accipimus distinctionem.

attestation: Quint. 8.6.35, 9.2.35.

Opp. proprie.

abusivus

'inaccurate'

Pomp. 5.155.20 haec ('clarior senator plebeio') non est vera comparatio, sed -a; illa est vera comparatio, quae inter pares fit (e.g. 'clarior est senator senatore').

The ancient grammarians were aware of the possibility of confusion between possessives and patronymics (see s.vv. possessivus & patronymicus, & cf. Serv. Aen. 10.394 possessivum est modum, non patronymicon) and this may be why Cons. uses abusive alongside possessiva.

Cons. 5.341.2 (nomina) sunt alia cetera, quae -a vel possessiva dicuntur ut 'Euandrius ensis' (Verg. Aen. 10.394), 'Agamemnoniae Mycenae' (Verg. Aen. 6.838).

Non-gram.: cf. abusio (*rhet.*), 'loose or incorrect use' (Rhet. Her., Cic.).

accedo

'be added'

Var. 8.17 -ssit declinationum genus (*comparison of adjectives*).

of letters, syllables

Sen. epist. 121.4 unam illi ('felicitati') syllabam facillime -ere (i.e. 'felicitas' becomes 'infelicitas').

Diom. 1.339.12 huic ('accusant') -it 'o' littera et fit 'accusanto'. 378.13 -it littera. 407.12 -ente syllaba 'ne'.

expl. in Don. 4.519.30 non -ente auxilio alterius litterae. Prisc. 3.10.15 'huic', in quo 'c' per adiectionem differentiae causa -it.

of verbal prefixes

Cass. 7.202.19 'con' praepositio, si ad verba a vocalibus incipientia -at, 'n' consonantem perdit, ut 'aequo', 'coaequo' (Alb. 7.299.21). .21, 25, 203.5, 205.17; Alb. 7.309.3, 18, 19.

of words, in an utterance

Prob. de nom. 4.207.20 ad nominativum casum verba -unt 'dicitur' 'fertur' 'nominatur', ut 'dicitur Cato se occidisse', etc.

Gk.: προσχωρῶ, AD synt. 210.9; πρόσκειμαι, AD synt. 228.12, 248.1, pron. 86.12.

See addo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'go or come (to)', 'approach' (Enn., Pl., Ter.+), 'be added' (Pl.+).

accentuuncula

'accent'

Gell. 13.6.1 quas Graeci προσωδίας dicunt, eas veteres docti tum 'notas vocum' tum 'moderamenta', tum '-as' tum 'vocaliones' appellabant.

attestation: this is the only attestation of the word.

accentus

'accent'

classification

Vict. 6.188.14 partes lectionis quot sunt? quattuor. quae sunt? -us, discretio, pronuntiatio, modulatio (Aud. 7.322.11).

Char. includes de -u et posituris in his list of contents (3.32) but some pages are missing from the MS at the relevant part of the text (375.10).

expl. in Don. 4.525.24 (Var.) scire...oportet vocem, sicut omne corpus, tres habere distantias, <longitudinem> altitudinem crassitudinem. .28 altitudinem discernit -us, cum pars verbi aut in grave deprimitur aut sublimatur in acutum.

definition

Vict. 6.188.15 -us quid est? unius cuiusque syllabae in sono pronuntiandi qualitas (Aud. 7.322.12).

Dosith. 7.377.6 -us est unius cuiusque syllabae proprius sonus.

Diom. 1.430.29 -us est acutus vel gravis vel inflexa elatio orationis vocis intentio vel inclinatio acuto aut inflexo sono regens verba... .31 et est -us, ut quidam recte putaverunt, velut anima vocis.

expl. in Don. 4.528.28 -us proprie qualitas syllabarum est, hoc est indicium temporis syllabarum naturam positionem significans.

ps. Prisc. de acc. 3.519.25 -us...est certa lex et regula ad elevandam et deprimentam syllabam (Aud. 7.357.14 ad levandam syllabam vel premendam) uniuscuiusque particulae orationis.

Cass. 7.215.8 -us est vitio carens artificiosa pronuntiatio.

ancient etymology

Diom. 1.431.1 -us est dictus ab 'accinendo', quod si quasi quidam cuiusque syllabae cantus.

Dosith. 7.377.7 -us quasi accentus (Serv. 4.426.7; Serg. 4.482.7).

Serv. de fin. 4.451.10 -us...est quasi adcantus dictus, quod ad cantilenam vocis nos facit agnoscere syllabas.

Aud. 7.357.15 -us unde dictus <est>? quod iuxta cantum sit, ut adverbium, quod iuxta verbum <est>.

alternative designations

Gell. 13.26.3 quem -um nos dicimus, 'vocalionem' appellat (Nigidius).

Quint. 1.5.22 tenores...vel -us (Serg. 4.482.6).

Diom. 1.431.3 -us quidam fastigia vocaverunt, quod <in> capibus litterarum ponerentur, alii tenores vel sonos appellant, non nulli cacumina retinere maluerunt.

Don. 609.5 'tonos' alii '-us', alii 'tenores' nominant.

Don. in his discussion of accents consistently uses *accentus*, Diom. has *tenor* too (1.432.6, 24) but more often *accentus* (1.432.8, 24, 28, 35, 433.1).

Serv. 4.426.9 plane sive '-um' dicas sive 'tonum' sive 'tenorem', idem est (Pomp. 5.126.3).

Cled. 5.32.5 tria habet cognomenta -us: aut toni sunt aut tenores aut -us.

Cf. Gell. 13.6.1 (above, s.v. *accentiuncula*).

types

Diom. 1.431.5 sunt...tres, acutus gravis et...circumflexus (expl. in Don. 4.524.20 acutus...aut gravis aut inflexus; Vict. 6.192.16; Aud. 7.329.13; frg. Bob. 7.539.17; ps. Prisc. de acc. 3.519.27; cf. Don. 609.5 toni).

Dosith. 7.377.7 -us in Graeca lingua sunt VII, in Latina V, acutus gravis circumflexus longus brevis.

Serg. 4.482.9 sunt omnes -us Latini VIII: acutus..., gravis..., circumflexus..., longus..., brevis..., hyphen..., diastole..., apostrophos.

Aud. 7.357.17 -us, qui ad acuendas syllabas gravandasque pertinent, quot sunt? tres, id est acutus, gravis, circumflexus. ceteri non magis -us quam notae brevium vel longarum syllabarum, aspiratarum vel exilium iudicantur, quorum nomina sunt brevis, longus, aspiratio, exilitas... illi vero -us qui humilitatem vel altitudinem syllabarum ostendunt, id est acutus, gravis, circumflexus.

anon. 6.274.22 -us sunt tres, acutus gravis et circumflexus. reliqui enim quattuor, longus brevis lenis aspiratus, tenores potius quam -us dictionis sunt existimandi.

Dosith. 7.377.8 in omni parte orationis Latinae, item ut Graecae, aut acutum aut circumflexum accentum poni necesse est, nec amplius quam unum, vel hunc vel illum. nam gravis ponitur in pluribus (Vict. 6.192.16; Aud. 7.329.14).

Serv. 4.426.10 omnis -us aut acutus est...aut circumflexus...nam gravis -us...in Latino sermone paene usum non habet.

Pomp. 5.126.4 -us qui necessarij nobis sunt duo sunt tantum modo apud Latinos, acutus et circumflexus.

.11 est etiam gravis, sed iste paene superfluous est apud Latinos.

Cled. 5.64.27 omnia adverbia, quae ab appellationibus descendunt et 'e' littera terminantur, producto -u pronuntianda sunt, ut 'prime docte'.

Paul. Fest. 259.7 'quando' cum gravi voce pronuntiat, ...est coniunctio; 'quando' acuto -u est temporis adverbium.

Char. 40.6 correpta 'o' littera dicamus duo milia; in -u...longo duo homines.

80.23 flexo -u.

Prisc. 2.287.2 -u...Latino pronuntiat, ut in his:... 'Lydia'...: haec enim antepaenultimam habent acutam.

.12 -um...Graecum servavit, id est paenultimam acutam.

Most grammarians note three types of accent, acutus gravis and circumflexus (although some observe that only acute and circumflex are necessary in Latin), but Dosith. includes marks of vowel length and Serg. adds the hyphen, diastole and apostrophos. Indeed in the section on the signs for the accents, most grammarians include all the above and in some cases also breathings, but some add 'sed in illis (sc. acut., grav., circumf.) sonos, in his (long., brev.) tempora dinoscimus (Dosith. 7.379.11; Diom. 1.434.6; Vict. 6.193.24; Aud. 7.331.3). Here the Gk. usage is relevant. DT 6.15 mentions only the three τόνοι, acute, grave and circumflex, but in the supplement to DT περί προσωδίων (on

authorship see Uhlig 1883: XLVIII ff.) ten προσωδία are listed, divided into four groups, τόνοι (acute, grave, circumflex), χρόνοι (marks of vowel length), πνεύματα (breathings), πάθη (hyphen, diastole and apostrophos). Choerob. and other Gk. grammarians do not include the πάθη under προσωδία (Uhlig DT 1883: 107, Herodian, Lentz 1867: XXXIV). Thus different strands of Gk. doctrine are represented in the Latin grammarians. Usener (1913: 281) attributes to the teaching of Varro the inclusion of marks of vowel length and breathings under the accent, a view shared by Wilmanns (1864: 59), but Hanschke concludes (1914: 111), also from the fragments of Var. preserved in the expl. in Don., that Var. used prosodia of accent in the narrower sense.

Prob. includes accent among the accidents of the noun (4.51.22), pronoun (4.131.7), participle (4.138.31) and verb (4.155.35), but in each case postpones the elucidation to a later section:

Prob. 4.74.33 de -bus..., quia non brevis ratio est, in metris cum syllabis competenter tractabimus.

138.23 de -u pronominum, sic uti et nominum, in -bus competenter tractabimus (140.5 de -u participiorum).

160.5 -us verborum, sic uti et ceterarum partium orationis, in sonis competenter tractabimus.

Aud. includes accent among the accidents of the conjunction (7.349.11) and preposition (7.352.3):

Aud. 7.350.20 -us conjunctionum quot sunt? quinque. qui? productus, correptus, acutus, pressus, † etheria utraque, id est distinctio et non distinctio.

353.16 praepositionibus quot -us accidit? tres, productus, pressus et acutus.

attestation: Quint., see above.

Gk.: προσωδία, DT 6.6.

Quint. 1.5.22 -us, quas Graeci προσωδίας vocant.

Diom. 1.431.2 apud Graecos quoque ideo προσωδία dicitur, quia προσάδεται ταῖς συλλαβαῖς.

Dosith. 7.377.6 -us...quem Graeci προσωδία dicunt (Serv. 4.426.7; expl. in Don. 4.524.19; Vict. 6.192.15).

Serg. 4.482.8 iuxta Graeci nominis interpretationem quod prosodia dicitur Latine 'adcantus' (Aud. 7.329.13; Pomp. 5.125.35; frg. Bob. 7.539.17).

Serv. 4.426.8 apud Graecos πρὸς dicitur 'ad', 'cantus' vero ᾠδὴ vocatur.

See accentiuncula, cacumen, fastigium, moderamentum, prosodia, sonus, tenor, tonus, vocalatio, vox.

L: Schoell 1876; Usener 1913: 281-2; Wölfflin 1893.

accidens

1. 'consequential attribute' (Robins 1957-58: 105) or 'variable concomitant'

of vowels

Prisc. 2.19.1 quod vocalibus -ns esse videtur.

of letters, syllables

Prisc. 3.111.16 inconcinnitas litterarum vel syllabarum vel eis -ium.

of syllables

Prisc. 2.3.9 de -bus singulis syllabis.

of nouns

Prisc. 2.3.12 de -bus ei (sc. nomini). 195.1 de... -bus nomini.

of verbs

Cons. 5.375.24 qui modos hos inter -ia verbo adnumerandos esse dixerunt. 376.18.

Prisc. 2.4.1 de verbo et eius -bus. 369.19 quaedam verba inveniri defectiva quorundam supra dictorum -ium. 373.7 singula...verbis -ia.

of participles

Prisc. 2.555.20 de -bus participiis.

of adverbs

Prisc. part. 3.480.23 comparatio non est generale -ns omni adverbio.

of parts of speech

expl. in Don. 4.489.18 decursus...octo particulis (orationis)...superest -ium species exprimere.

Prisc. 3.4.19 tam partes orationis quam -ia eis.

192.11 per omnia unicuique partium orationis -ia.

201.28 per omnia -ia omnium partium orationis.

Gk.: *παρεπόμενα*, AD synt. 3.3 (= Prisc. 3.109.4), 145.9 (*of noun*); in sg.: 155.1 (= Prisc. 3.149.6), 158.10 (= Prisc. 3.150.23).

See accido.

2. 'accidental quality' (*this is not a particular technical sense, but led to the use of accidens for 'adjective': 3.*)

Char. 196.8 alia (nomina) ab -bus vel consequentibus tracta, ut 'beatus dives pauper'.

Dosith. 7.395.4 alia ab -bus vel sequentibus tracta (Diom. 1.323.15; exc. Bob. 1.535.15).

Prisc. 2.60.6 adiectivum est, quod adicitur propriis vel appellativis et significat laudem vel vituperationem vel medium vel -ns unicuique...-ns vero, id est suum uniuscuiusque, ut 'niger corvus' et 'altum mare'.

15 sumuntur...haec a qualitate vel quantitate animi vel corporis vel extrinsecus -ium: animi, ut 'prudens'...; corporis, ut 'albus'...; extrinsecus -ium, ut 'dives', 'felix'.

556.8 cum paene vim habeant participia quoque nominum adiectivorum; -ia enim propriis vel appellativis nominibus significant, velut illa, ut 'bonus homo', 'scribens homo'.

3.214.6 quae laudem vel vituperationem vel -ns aliquid ostendunt.

272.10 verborum...alia ad corpus, alia ad animam, alia ad utrumque, alia ad extrinsecus -ia pertinent.

13 ad extrinsecus -ia: 'dito, impero, subigo, domo'.

attestation: Quint. 8.3.70 contingit eadem claritas etiam ex -bus (e.g. frigidus horror...trepidae matres).

See consequens, sequens.

3. 'adjective'

Phoc. 5.420.24 -ia...trium generum, ut 'hic' et 'haec' et 'hoc audax'.

421.19 -ia...generis omnis, ut 'hic' et 'haec' et 'hoc ferox'.

Prisc. 2.83.18 derivantur...comparativa a nominibus adiectivis, quae sumuntur ex -bus substantiae nomen. -ia autem sunt, quae ex qualitate vel quantitate animi vel corporis vel extrinsecus forte evenientium trahuntur...84.4 itaque adiectiva iure sunt appellata. 86.21.

553.22 -ia...sive adiectiva.

Eutyh. 5.456.16 in -bus nominibus. 457.6.

Gk.: *ἐπιθετον*, see s.v. adiectivus.

Non-gram.: accidentia 'chance event, contingencies' (Sen.-), 'contingent attribute' (as case, time and place for things, Quint.+); cf. accido.

accido

'be inflectional parts (of)'

of the noun

Don. 614.3 nomini -unt sex, qualitas comparatio genus numerus figura casus (Diom. 1.320.27 nomini -unt observationes hae, genus numerus figura casus qualitas. Prisc. 2.57.8 -unt...nominum quinque: species, genus, numerus, figura, casus). 624.1 figurae nominibus -unt duae, simplex et composita.

of the pronoun

Don. 629.3 pronomini -unt sex, qualitas genus numerus figura persona casus (Diom. 1.329.4 pronomini -unt septem, qualitas genus numerus figura persona ordo casus. Prisc. 2.577.4 pronomini -unt sex: species, persona,

genus, numerus, figura, casus). 630.3 genera pronomini-bus, ita ut nominibus, -unt paene omnia (Diom. 1.329.11 quattuor). 6 numerus pronominibus -it uterque, singularis...pluralis. 631.3 personae finitis pronominibus -unt tres (Diom. 1.329.18). Diom. 1.329.30 casus pronomini-bus, ut nominibus, -unt sex (Prisc. 3.1.2 casus quoque -it pronominibus, quemadmodum nominibus).

of the verb

Quint. 1.5.41 (immutationem) deprehendimus frequentissime in verbo. quia plurima huic -unt, ideoque in eo fiunt soloeicismi per genera tempora personas modos.

Sacerd. 6.429.16 verbo -unt VIII, forma, qualitas, genus..., figura, numerus, modus, tempus, persona, coniugatio (Don. 632.6 verbo -unt septem, qualitas coniugatio genus numerus figura tempus persona. Prisc. 2.369.16 verbo -unt octo: significatio sive genus, tempus, modus, species, figura, coniugatio et persona cum numero). Don. 634.3 coniugationes verbis -unt tres. 637.3 numeri verbis -unt duo, singularis et pluralis (Diom. 1.334.25 uterque). 12 tempora verbis -unt tria, praesens praeteritum et futurum. 638.4 personae verbis -unt tres.

of the participle

Comin. ap. Char. 232.29 participiis -unt genus figura numerus casus tempus qualitas (Don. 644.4 participiis -unt sex, genus casus tempus significatio numerus figura; Diom. 1.401.14 participio -unt septem, significatio qualitas tempus genus casus numerus et figura. Prisc. 2.555.21 -unt...participio sex: genus, casus, significatio, tempus, numerus, figura). Don. 644.6 genera participiis -unt quattuor. 11 tempora participiis -unt tria. 645.9 numerus participiis -it uterque. Prisc. 3.119.15 cum generibus, quae eis -unt (AD synt. 23.12 *σύν τοῖς παρεπομένοις γένεσι*).

of the adverb

Sacerd. 6.442.16 adverbio -unt tria, significatio comparatio figura (Don. 641.8). Comin. ap. Char. 233.6 adverbii -unt significatio figura comparatio (Diom. 1.404.3. Prisc. 3.63.6 -it...adverbio species, significatio, figura). Don. 642.10 comparatio -it adverbio.

of the conjunction

Sacerd. 6.444.23 coniunctioni -unt tria, potestas figura ordo. Comin. ap. Char. 289.21 coniunctioni -unt figura ordo potestas (Don. 646.15; Diom. 1.415.23). Prisc. 3.93.9 -unt...coniunctioni figura et species...praeterea ordo.

of the preposition

Don. 649.2 praepositioni -it casus tantum (Diom. 1.409.4). 651.15 sunt qui putant -ere praepositioni et figuram et ordinem.

of the letter, syllable: see s.v. littera, syllaba.

of the voice

Prisc. 2.5.4 -it enim voci auditus, quantum in ipsa est. See discussion s.v. vox.

Gk.: *παρρησια*, DT 24.6 (noun), 46.5 (verb), 60.3 (participle), 62.1 (article), 64.1 (pronoun); AD synt. 23.13 (participle: see above), 41.6 (letter).

See accidens 1.

Non-gram. 'fall down' (Enn., Pl.+), 'happen' (Pl.+); 'be assigned to' (Ter.+), 'be accidents of' (Cic., Quint.+).

accipio

'receive'

letters/syllables: littera

Quint. 1.7.21 'optimus' 'maximus'... 'i' litteram... -erent. Char. 25.23 'is' litteras -erint. 24 'as' litteras -unt. 210.30 non -it 'r' litteram. 215.4 -ere poterit 'r' litteram. Prob. 4.183.14 'unto' litteras -it. 185.28 'ire' litteras -it. Don. 592.16 -pta 'r' littera (19, 635.7, 11; expl. in Don. 4.507.22, 28). expl. in Don. 4.552.33 nec -ere possunt 'r' litteram. Pomp. 5.227.16 -pta 'r' littera et

ex se passivum (.19, 228.12). 228.14 -it 'r' litteram. Aud. 7.347.28 'o' litteram -it. Cons. 5.367.17 si -ant 'r' litteram (.27). Macr. exc. 5.603.17 -at u litteram. Cass. 7.202.23 'd'...litteram -it (.24; Alb. 7.309.17, 18).

letters/syllables: syllaba

Fest. 294.14 omnia vocabula 'x' littera finita per declinationes...syllabam -unt. Sacerd. 6.492.5 'ri' syllabam -entia (Prob. cath. 4.39.31). .14 -pta syllaba 'ru' (Prob. cath. 4.40.2). Char. 68.18 cum 'rum' syllabam numquam -iat ablativus 'e' littera terminatus. Prob. 4.62.16 'or' syllabam -at (73.7). 68.16 si 'facilis' 'simus' syllabas -at. 97.22 'um' syllabam -ant. 151.11 'ter' syllabam -ant. .16 'tus' syllabam -ant. 186.9 'bam' syllabam -it. expl. in Don. 4.543.25 -pta 'rum' syllaba facit genetivum pluralem (.32, 544.4). .30 'um' syllabam -unt et faciunt...genetivum pluralem. Pomp. 5.246.8 -it syllabam, .13. ps. RP 542.13 -erunt 'dem' syllabam. Macr. exc. 5.623.25 -pta syllaba θαι faciunt ex se passiva. 627.8 -pta μαι syllaba transeunt in passiva.

letters/syllables: specific letter(s)

Sacerd. 6.428.2 genetivo plurali semper 'rum' -it. 429.30 'r' -pta facit passivum. 430.8 neutrum... 'r' -ere non potest. .19 neutrum non -it 'r'. 492.8 'ri' ante 's' -ent (Prob. cath. 4.39.34). Char. 67.19 'rum' -it et facit genetivum pluralem. 68.11 'um' -it et facit genetivum pluralem. .22 in fine 's' -iet et facit genetivum. 69.8 'i' -pta facit genetivum. .21 's' -it et facit accusativum pluralem. 74.19 'a' -it et facit nominativum pluralem. 115.24 -it semper 's' et facit dativum. 221.30 'a' -it. Diom. 1.425.32 'u' vocalis...geminata digammon -it. Prob. cath. 4.5.18 et 'rum' et 'um' -iet. Serv. 4.414.38 'o' -it. Pomp. 5.174.9 -it 'um' (.10, 189.36, 37, 190.1, 2). Vict. 6.198.6 -pta 'r' faciunt ex se passivum. Cons. 5.369.22 -pta 'r'. 381.20 'e' correptam pro 'i' littera -it. ps. RP 5.537.30 si -it 'rum'. .33 -et 'bus' et facit dativum pluralem. .38 -it 'bus'. 539.16 in genetivo 'ius' -ant. Macr. exc. 5.609.15 -pta...μαι passivum creat. 614.36 -pto...στυχα facit secundam (personam). 615.1 si pro μεν τε -erit. .5 si σεν -erit. 623.33 -pta θαι in passivum transit. .35 θαι solam -it sine c. 628.35 -pta v facit pluralem. 633.28 -pta...μαι passivum creat. 652.18 (neutrum) 'r' -ere non potest. Prisc. 2.77.10 -pta 'nus' faciunt derivativum (80.20, 122.19). 90.8 -pta 'ior' faciunt comparativum. 91.15 -it 'or' et facit comparativum 'prior'. .17 -pta 'mus'. 95.2 -pta 'rimus' faciunt superlativum (96.16). 105.5 -pta 'culus' faciunt diminutiva (106.20, 111.5, 112.12). 204.9 -pta 'e' faciunt...genetivum (206.2, 221.14, 222.2, 225.8, 230.9, 234.8, 237.20, 249.16, 273.13, 274.8).

letters/syllables: vocalis

Cass. 7.205.2 vocalem -ant (.11).

cases

Char. 147.6 harum appellationum comparatio ablativum casum -it. 306.23 'sub' praepositio, quotiens localem significationem habet, -it accusativum. Serv. 4.430.33 sed haec cum casum -erint (i.e. *inflect for case*), nomina sunt. Pomp. 5.136.21 adverbium...quando transit in nomen, nequaquam potest -ere casum. 236.31 (prima) persona stulte -it nominativum (237.6).

further collocations

comparisonem/comparationes: Don. 646.9; Cled. 5.63.1, 73.4; Pomp. 5.151.9; Prisc. part. 3.488.2, 506.13. declinationem: exc. Bob. 1.546.13. diminutionem: Prisc. 2.86.4.

praepositionem: Fest. 55.14 ('clutus') -pta praepositione fit 'inclitus'. Char. 336.24; Diom. 1.349.28, 378.22; exc. Bob. 1.563.22, 565.3; Don. 646.1; Pomp. 5.280.23, 24.

tempus (of a syllable): Quint. 9.4.86 (syllaba) unum tempus accommodat priori et unum -it a sequente.

accents and diacritics

Cled. 5.14.33 -it accentum (68.34). 27.26 aspirationis notam -ere. 32.22 circumflexum -it (.28, 76.10). Pomp.

5.280.3 -it accentum productum. .7 -ere accentum. .8 -it gravem. Vict. 6.193.19 acutum -it accentum. Aud. 7.359.7 gravem -et accentum (.21).

attestation: Fest., Quint. (see above).

See recipio 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'receive' (Enn., Pl.+).

accommodativus

'indicating appropriateness', of a type of preposition

Prisc. 3.37.20 'ob'...vel loco 'pro' vel xατά Graecae, cum -a sunt, intellegitur... 'ob meritum' (Verg. georg. 4.455), id est 'pro merito', xατά ἀξίαν.

Non-gram.: cf. accommodatio 'a fitting or adapting' (Rhet. Her., Cic.).

accommodo

1. 'make to agree (in form)'

Var. 9.37 formam, ad quam in declinando -ari debeant verba.

Quint. 9.3.78 ut media (syllaba) primis et summa mediis -entur.

2. 'make to fit'

of impersonal verbs

Char. 332.6 (verba neutralia) -antur...loco tempore personae; velut loco, 'bene illo loco studetur'; tempore, 'bene illa hora studetur'; personae, 'bene apud illum studetur' (Diom. 1.399.11).

Dosith. 7.407.17 (passiva impersonalia) -antur loco tempore personis adverbio, ut 'bene illo loco studetur', 'bene illa hora studetur', 'bene apud Sacerdotem studetur'.

Diom. 1.397.32 huius modi...verba (sc. impersonalia) casibus -antur.

exc. Bob. 1.562.17 haec quoque idcirco impersonalia dicuntur, quia non ut cetera verborum genera propriasfigurationes singulis personis -ant.

of pronouns

exc. Bob. 1.557.8 infinita (qualitas pronominum) est quae cuiuslibet personae potest -ari, 'quis quae' (Dosith. 7.401.13).

Non-gram.: 'fit or fasten on' (Pl.+), 'make suitable, adapt' (Rhet. Her.+).

accresco

'increase'

in derivation

Char. 53.11 'or' litteris...terminata masculina...una littera in femininum -unt, ut 'venator venatrix'. expl. in Don. 4.536.37 horum nominum (sc. diminutivorum) quo magis dictione minuuntur formae, eo magis -unt syllabae (e.g. 'mons monticulus, lapis lapillus').

in nominal declension

Prob. de nom. 4.212.37 -ant necesse est genetivo singulari, ut 'calx calcis'.

211.8 per ceteros casus in 'tis' syllabam -unt.

Vict. 6.190.15 nullum nomen invenitur quod etiam duabus syllabis -at in genetivo?

Diom. 1.303.10 aliquando etiam duabus syllabis -it, ut 'supellex supellectilis', 'iter itineris'.

306.16 genetivus pluralis -ente una syllaba.

See cresco, and further parallels s.v.

Non-gram. 'increase' (Pl.+).

accusandi

'accusative' (case)

Var. 8.66 in -i (casu) 'hos montes'.

Non-gram.: cf. accuso 'blame, censure' (Pl.+).

See vocandi, nominandi, dandi.

accusativus 'accusative'

1. of case, usu. masc. for subst. (sc. casus).

classification

Char. 15.8 casus sunt sex, nominativus genetivus dativus incusativus, qui et -us, vocativus ablativus (Diom. 1.301.35; Dosith. 7.392.9; Aud. 7.341.19; Vict. 6.189.20; Prob. 4.74.18; Don. 586.16, 624.12; ps. Asp. 5.550.12).

explanation

expl. in Don. 4.544.12 -us, ut <si> dicam 'accuso hunc et reum dico cuiuslibet facti', hunc reum -us est.

Pomp. 5.171.10 -us, quod per ipsum accusemus, 'accuso illum' (183.7).

Prisc. 2.185.25 quarto loco est -us sive causativus: 'accuso hominem' et 'in causa hominem facio'.

attestation:

Var. 8.67 casus patricus et -us (cf. 8.16 cum accusaret, 8.66 accusandi).

Paul. Fest. 19.9; Plin. ap. Char. 164.22; Asp. ap. Char. 177.10; Quint. 7.9.10; Vel. 7.56.19 (pluralis).

Gk.: ἀκτατική, DL 7.65, DT 31.5, 32.1, AD adv. 199.6, synt. 14.3.

For the accusative case the Greeks used the term ἀκτατική. The misunderstanding of this term, resulting in its translation (or mistranslation) by means of accusativus, has been much discussed. The creation of accusativus suggests that its coiner interpreted ἀκτατική as the accusing case. This is a possible interpretation of the Greek, but somewhat implausible: why should 'accuse' (ἀκταῖν, accusare) be selected to typify the endless verbs which take the accusative case? The philosopher Trendelenburg (1836: 123; Pohlenz 1939: 171f.) put forward a more perspicuous explanation, deriving ἀκτατική from the Aristotelian term for an 'effect', ἀκτατόν, as opposed to a 'cause' αἰτία. Thus ἀκτατική would mean the case of that which is acted upon or caused to happen, the object case. (Robins 1951: 56, see Lersch 1838-41, ii: 186, Wackernagel 1979, iii: 1700.) A more appropriate Latin equivalent might have been effectivus (Wackernagel 1950: 18, following Trendelenburg).

Varro is the earliest Latin writer for whom the term accusativus is attested; he may have been responsible for the mistranslation, and may have been misled by the other meaning of ἀκτα, 'accusation' or 'charge' (Var. 8.66-7; Robins 1990: 40).

The explanations of accusativus offered by the Latin grammarians reflect a tradition found also in their Gk. predecessors of explaining case names through specific phrases comprising the case in question together with a verb or noun cognate with the case name.

The Syrian version of DT translates ἀκτατική by a term derived from the noun meaning causa. The preposition meaning per is used to express the causal force of ἀκτατική. Cf. Choerob. on the sense of the accusative case (Gr. Gr. IV i III 20):

ἀκταίαν σημαίνει, ὅλον διὰ τὸν Ἀρσισταρχὸν ἐτιμήθη.

Uhlig (1883: LXXXVII) believes the Syrian translator to have had this scholion in front of him.

See causativus.

2. of a type of preposition, taking the accusative case classification

ps. RP 5.546.28 praepositiones notae sunt -ae et ablativae (Aug. 5.521.37).

Since, however, Char. (299.14f.) does not use these terms in reporting the doctrine of RP on the preposition, it is perhaps unlikely that they should be attributed to the latter (Job 1893: 145).

definition

Pomp. 5.272.35 apud Latinos illae praepositiones [quae] sunt -ae nec possunt iungi ablativo, puta 'ad apud ante adversum cis citra' et reliquae.

Aug. 5.521.37 -ae (praepositiones) per casum -um enuntiantur, ut 'ad apud' (etc.).

Cf. Don. 649.5 -i casus praepositiones sunt haec: 'ad apud' (etc.).

Vict. 6.203.20 aliae (praepositiones) -um (casum) regunt (Aud. 7.352.4 -o casui...accidunt; Dosith. 7.413.14 -o casui...serviunt).

See ablativus.

Non-gram.: cf. accusatio 'accusation' (Rhet. Her., Cic.+).

acquisitivus

'indicating acquisition'

1. of nouns

Prisc. 3.224.7 dativum quoque solent Romani -orum vel effectivorum (nominum) cum omni casu consociare, ut 'curae mihi est ista res, cordi, lucro, damno': possumus enim dicere 'cordi homo, cordi hominis, cordi homini, cordi hominem', pro 'iucundus, iucundi, iucundo, iucundum'.

2. of verbs

Prisc. 3.268.13 sunt tamen tam ex his quaedam quam ex activis (verbis), quae cum accusativo etiam dativo adiunguntur, quae sunt -a,...ut 'do tibi aurum'.

271.29, 272.27, 274.2, 10, 275.17.

Gk.: περιποιητικός.

Prisc. 3.219.2 huiusmodi...construiones, id est quae dativo adiunguntur tam nominum quam verborum, -as Graeci vocaverunt, id est περιποιητικός, quae nobis aliquid boni malive adquirunt.

AD uses περιποιητικός at synt. 427.3 of (verbal) constructions with the dative.

Non-gram.: cf. acquisitio 'an additional source of supply' (Fronto), 'acquisition' (leg.).

actio

'action'

of the verb

Char. 213.16 cum omnia verba aut -e activa aut passive passiva aut habitu habitiva dicantur.

Prisc. 2.55.8 proprium est verbi -em sive passionem sive utrumque...significare (3.116.27 proprietas verbi, id est -o vel passio).

Prisc. 2.373.19 si quis altius consideret, in activis vocibus passionem et in passivis -em fieri inveniat (Cons. 5.367.23 qui dicit 'fugior timeor' quasi -is nescio quid significat).

of 'neuter' (intransitive) verbs

Aug. 5.511.28 haec (neutra) in nulla -e sunt, in nulla passione.

.30 sunt alia neutralia abusu dicta, quae habent -em, sed passionem nullam.

of 'common' verbs

Aug. 5.513.15 cum -em significamus, id est cum crimen obicimus, 'criminator te' dicimus.

514.36 communia...-em in se tenent et passionem.

Prisc. 2.374.3 communem (speciem), quae una terminatione tam -em quam passionem significat (378.20).

of 'deponent' verbs

Macr. exc. 5.652.32 deponens...habet...interdum aliquam -em, quamvis passiva sit declinatio.

of participles

Prisc. 2.549.28 participia...-em vel passionem aliquam...demonstrant.

of pronouns

Prisc. 3.15.7 τὸ ἑαυτοῦ significat tam -em quam passionem.

See note s.v. actus.

Gk.: ἐνέργεια, DT 48.1; AD synt. 236.9, 18.7.

Syn. actus.
Opp. passio.

Non-gram.: 'action, activity' (Rhet. Her., Var., Cic.), *rhet.*
'an orator's delivery; a legal process' (Cic.).

active

'with active inflection'

Char. 379.10 hoc...verbum ('luctor παλαίω') apud nos passive effertur, apud Graecos -e. 469.8.

230.3 -e vel passive (*of participle*).

Prisc. 2.387.23 ecce hic -e ('stipulare'), Suetonius autem passive protulit.

collocations

dicere: Prisc. 2.388.7, 413.10, 3.276.7.

ponere: Prisc. 2.395.13.

proferre: Prisc. 2.413.5, 485.1, 3.361.15.

Gk.: ενεργητικῶς, AD synt. 395.1.

activitas

1. 'active form'

Sacerd. 6.444.9 (participia) temporis futuri -is, ut 'amaturus', aut...temporis futuri passivitatē, ut 'amandus'.

492.5 secundae personae -is (Prob. cath. 4.39.31).

.21 imperativo -is (Prob. cath. 4.40.9).

ps. Asp. 5.551.17 deponens, quae habet speciem passivae, sed non habet vim, quia non habet -em, ut 'suspisor'.

2. 'active force, sense'

ps. RP 5.542.36 deponentia sunt, quod deponent passivitatē et sumant -em.

3. 'active nature'

Sacerd. 6.430.3 deponens dictum est..., vel quod -em ('active sense') in intellectu teneat et passivitatē deponat, vel quod passivitatē in declinatione teneat et -em ('active form') deponat.

Opp. passivitas.

activus

'active'

classification

The grammarians distinguished between three and nine types of verbal diathesis (see s.vv. genus, significatio), but active and passive were included by all. Diom. (1.336.22) recognises these as the two main types.

definition

Some definitions are concerned principally with the sense, others with the form.

concerning the sense

Plin. ap. Pomp. 5.227.25 -um est quod alio patiente nos facimus (Macr. exc. 5.652.21 -um est, ubi altero agente alter patitur).

Sacerd. 6.430.18 -a (species)...semper agentis continet sensum, patientis numquam.

Char. 211.27 -um est quod facere quid significabit, ut 'lego', <vel> corporis motum significans, ut 'salio', vel animi, <ut> 'provideo'.

Cled. 5.18.35 -a sunt quae se aliquid agere demonstrant.

Prisc. 2.373.15 -a (species) quidem semper actum significant et facit ex se passivam.

concerning the form

Sacerd. 6.429.29 -um 'o' littera terminatur et 'r' accepta facit passivum, ut 'amo amor'.

Don. 635.7 -a sunt quae 'o' littera terminantur et accepta 'r' faciunt ex se passiva, ut 'lego legor' (Vict. 6.198.5; Cons. 5.367.17; Phoc. 5.430.27).

Char. 215.2 -um erit verbum quod pronuntiativo modo praesenti tempore persona prima 'o' littera finitum accipere poterit 'r' litteram et facere verbum passivum, ut 'scribo scribor, lego legor'.

Macr. exc. 5.652.14 -um (verbum) dicitur quod in 'o' desinit et necesse habet aut dativo aut accusativo iungi potestque 'r' littera recepta in passivam transire declinationem, ut 'dico tibi, caedo te, dicor a te, caedor a te'.

Prisc. 2.374.13 haec...verba proprie -a vel recta vocantur, quae in 'o' desinentia et assumpta 'r' facientia ex se passiva, confestim cum dicuntur, possunt transire in quem fit actus et coniunguntur vel genetivo vel dativo vel accusativo casui, ut 'abstineo irarum'...'impero tibi'...'oro te'.

concerning sense and form

Diom. 1.336.26 -a significatio est cum alio agente sit qui patitur, id est cum actum nostrum cum alterius patientia significat, ut laudo. haec ita 'o' littera terminatur ut recipere possit etiam passivam significationem adiecta 'r' littera. itaque cum utraque persona constet in declinatione verbi, ut tam afficere quam affici queat, proprie dicitur -um itemque passivum.

Prisc. 2.374.11 -a...et passiva et communia certam et praefinitam habent significationem.

examples

Diom. 1.336.25 de -a significatione.

Prob. 4.156.13 de genere sive qualitate -a.

ancient etymology

Aud. 7.346.15 -a quare dicuntur? quia agunt, ut 'verbero'.

Aug. 5.514.26 verba -a, quae dicuntur ab agendo.

Gk.: ενεργητικός, AD synt. 297.4, 325.13, 395.13, 16.

Non-gram.: 'practical, active' (Sen.).

actus

'action'

in the definition of the verb

Sacerd. 6.429.16 verbum est pars orationis...qua quid agatur vel -m agendumve sit indicatur (expl. in Don. 4.548.16). ps. Asp. 5.551.11 verbum est pars orationis -m aut passivitatē...significans (Prisc. part. 3.482.29 passionem).

of verbal genera

Prisc. 2.373.10 significatio vel genus...in -u est proprie...vel in passione.

of active verbs:

Diom. 1.336.27 activa significatio est cum alio agente sit qui patitur, id est cum -m nostrum cum alterius patientia significat, ut 'laudo'. Prisc. 2.373.15 et activa quidem semper -m significat. 3.215.24 a verbis -m aliquem significantibus. 276.3 (*of verbs with active form and passive sense*) illa quoque notanda, quae cum nullum significant -m, sed magis sui passionem demonstrant...ut 'trepido'. .6 (*of verbs with passive form and active sense*) haec ('metuor, timeor')...cum passivae dicuntur, magis -m significant. 278.7 (*of verbs with any form and active sense*) omnia activa ex quacumque voce -m significantia cum transitione Romanos accusativo coniungere.

of 'common' verbs:

Diom. 1.337.21 communia...in verbis quae sub passiva declinatione dumtaxat diversi -us significationem exprimunt. Macr. exc. 5.627.34 sunt apud Graecos communia, quae...et -m et passionem una eademque forma designant. Prisc. 3.270.7 communia, quando -m significant, activorum constructionem, quando passionem, passivorum sequuntur, ut 'crimino te' et 'crimino a te'.

of 'neuter' (intransitive) verbs:

Cons. 5.366.3 (verborum) eorum...quae -m significant, quaedam talia sunt, ut in alio -s, in alio passio constituta sit, ut cum dicimus 'seco' 'uro', necesse est, ut administrantem et patientem unius intellectus ratio comprehendat. Prisc. 2.369.5 et neutra...et deponentia omnimodo naturaliter vel in -u sunt vel in passione (3.277.19).

of 'deponent' verbs:

expl. in Don. 4.548.29 haec (deponens) interdum in declinatione passiva -m significat, ut est 'loquor' (Cons. 5.368.12). Prisc. 3.277.19.

of impersonal verbs:

Prisc. 2.413.22 impersonale...-m quidem perfectum significat per omnes modos.

of verbal 'forms'

meditative: Diom. 1.346.2 meditativa est verborum forma qua non -s sed apparatus ostenditur, ut 'parturio'. expl. in Don. 4.548.23 sunt verba et meditativa qualitatis, quibus non -s sed agendi apparatus ostenditur, ut 'parturio' (Cled. 5.16.25; Cons. 5.376.5). Pomp. 5.219.14 meditativa...non -m praesentem dicit, sed quasi meditationem habet ad rem futuram.

inceptive: Prisc. 2.427.17 inchoativa...initium -s vel passionis significat.

frequentative: Pomp. 5.220.24 frequentativa...ista nihil aliud significant nisi frequentem -m. Prisc. 2.429.20 (frequentativa) frequentiam -s significant.

'perfect': Serv. 4.412.36 tertia (forma) est perfecta, ut lego, quae plenum ostendit -m.

~ 'verb'

Prisc. 3.18.7 quandoquidem (pronomina) ad -m (AD pron. 68.1-2 κατά πράγματος, opp. κατά κτήματος ad possessionem), hoc est ad verbum, proferuntur, reciproca sunt.

collocations

Prisc. 3.131.20 verbi -m vel passionem (227.3 -s verbi). Prisc. part. 3.463.5, 480.6).

For actus vs. passio: see s.v. passio.

of pronouns

A compound or reflexive pronoun is used in Gk. in a construction in which the subject is acting either on itself or on something belonging to it.

Prisc. 3.175.23 composita pronomina apud Graecos nominativo carentia omnimodo in -u sunt et hic -s vel ad eadem personas recipiuntur...vel ad possessiones eorum.

More generally: in a transitive construction, the agent is in the nominative, the patient in an oblique case.

Prisc. 3.176.7 necesse est enim obliquos casus ad nominativos referri interpositis verbis -m (AD synt. 236.9 ἐνέπρεσεν) quidem ad nominativos, passionem vero ad obliquos reddentibus, ut 'Caesar vicit Pompeium, ego te diligo'.

Syn. actio.

Opp. passio.

Non-gram.: 'physical movement' (Pac., Lucr.); 'cart-track' (Var.).

acuo*'accent'**of vowels*

Mar. Vict. 6.31.18 (vocales) corripuntur aut -untur.

Prisc. 2.7.9 'a' littera...itur vel gravatur (.10, 12, 13).

of syllables

Aud. 7.357.18 accentus, qui ad -endas syllabas gravandasque pertinent. .24 acutus cur dicitur? quod -at et erigat syllabam.

first: Quint. 1.5.22 prima (1.5.62; Gell. 6.7.8, 12, 13.26.2; expl. in Don. 4.528.4; Aud. 7.330.6). Gell. 6.7.10 prior (Don. 609.15; Diom. 1.431.19, 432.9; Dosith. 7.378.8; expl. in Don. 4.525.1; Vict. 6.193.6; Aud. 7.358.21, 359.6).

second: Gell. 6.7.4 secundam.

medial: Diom. 1.431.34 media.

antepenultimate: Quint. 1.5.30 positam ante se, id est ab ultima tertiam. Don. 610.1 antepaenultima (Prisc. 2.302.15, 3.67.19, 100.16, Prisc. part. 3.466.27). expl. in Don. 4.525.3 tertia ab ultima (527.24). Dosith. 7.378.10

quae eam (sc. paenultima) praecedit (Vict. 6.193.8; Aud. 7.330.8). Aud. 7.359.16 a fine tertia (.19).

penultimate: Don. 610.6 paenultima (Diom. 1.431.27, 30; expl. in Don. 4.526.16, 528.7; Aud. 7.359.13, 14; Prisc. 2.53.23, 302.16, 402.14, 3.27.12, 42.26, 52.21, 83.12, Prisc. part. 3.501.22, ps. Prisc. de acc. 3.521.19, 24).

final: Gell. 17.3.5 posterior (Char. 143.11). Prisc. 3.27.12 finalis. Prisc. part. 3.501.20 ultima.

of words

Gell. 6.7.5 'ad' praeverbium. 6.7.10 (voces) (Diom. 1.431.16 vox). Don. 651.5 praepositiones (Diom. 1.433.8; Pomp. 5.279.37). Aud. 7.360.12 (adverbia). Prisc. 3.24.22 postpositae (coniunctiones) -untur in principio. Prisc. 3.39.20 ('cum'). 51.10).

Prisc. 3.9.22 'qui', quando pro interrogativo vel infinito, id est pro 'quis' ponitur, circumflectitur, quando autem pro relativo, -itur per se, in lectione vero gravatur. 3.9.24 similiter obliqui casus generale accentuum regulam servant, quando sunt infinita vel interrogativa, quando vero relativa, -untur per se, idem in lectione gravantur per omnes syllabas. Prisc. part. 3.482.18 ('iam') per se -itur, in versu autem gravatur. 501.16 ('qui') per se...-itur, in lectione vero gravatur.

of inflectional forms

Prob. de nom. 4.207.30 neutra nomina 'us' litteris finita nominativo genetivum in duas formas -unt (e.g. 'vulnus vulneris' & 'nexus nemoris').

of part of a word

Prob. cath. 4.18.8 omnia talia, quae...ultima syllaba -untur. expl. in Don. 4.526.18 (nomina) quae in paenultima brevi -untur. 527.17 (nomina) in prima syllaba -untur.

Aud. 7.361.7 'virum' in priore -itur, 'virumque' autem in posteriore erigitur. Prisc. 3.33.26 in fine -itur (132.11, 179.9). ps. Prisc. de acc. 3.528.35 in fine et in medio -etur. Gk.: δέξινω, AD pron. 28.5; δέξινόνεω, AD pron. 29.3, 87.26; ἐπείνέω.

Syn.: erigo.

Opp.: circumflecto, gravo, flecto, inflecto.

Non-gram.: 'sharpen' (Pl.+).

acutus*'acute' (accent)**classification*

Diom. 1.431.5 (accentus) sunt...tres, -us, gravis et...circumflexus (Don. 609.5 toni; expl. in Don. 4.524.20 acutus...aut gravis aut inflexus; Vict. 6.192.16; Aud. 7.329.13; frg. Bob. 7.539.17; anon. 6.274.22; Prisc. 2.51.22 tenor; ps. Prisc. de acc. 3.519.27).

Aud. 7.357.17 accentus, qui ad acuendas syllabas gravandasque pertinent, quot sunt? tres, id est -us, gravis, circumflexus.

Dosith. 7.377.7 accentus in Graeca lingua sunt VII, in Latina V, -us gravis circumflexus longus brevis.

Serg. 4.482.9 sunt omnes accentus Latini VIII: -us..., gravis..., circumflexus..., longus..., brevis..., hyphen..., diastole..., apostrophos.

Dosith. 7.377.8 in omni parte orationis Latinae, item ut Graecae, aut -um aut circumflexum accentum poni necesse est, nec amplius quam unum, vel hunc vel illum. nam gravis ponitur in pluribus (Vict. 6.192.16; Aud. 7.329.14).

Serv. 4.426.10 omnis accentus aut -us est...aut circumflexus... nam gravis accentus...in Latino sermone paene usum non habet.

Pomp. 5.126.4 accentus qui necessarii nobis sunt duo sunt tantum modo apud Latinos, -us et circumflexus.

Aud. includes accent among the accidents of the conjunction (7.349.11) and preposition (7.352.3):

Aud. 7.350.20 -us coniunctionum quot sunt? quinque. qui? productus, correptus, -us, pressus, † etheria utraque, id est distinctio et non distinctio.

353.16 praepositionibus quot -us accidunt? tres, productus, pressus et -us.

definition

Serv. 4.426.10 -us dicitur accentus, quotiens cursim syllabam proferimus, ut 'arma' (Pomp. 5.126.6; Cled. 5.31.30 *adds* excusso enim sono dicendum est).

ps. Prisc. de acc. 3.520.1 -us namque accentus ideo inventus est, quod acuat sive elevet syllabam.

ancient etymology

Aud. 7.357.24 -us cur dicitur? quod acuat et erigat syllabam.

358.2 -us...et circumflexus similes sunt, nam uterque levat syllabam.

See expl. in Don. 4.531.13 below.

Diom. 1.431.6 ex his -us in correptis semper, interdum productis syllabis versatur, inflexus in his quae producuntur.

Don. 609.6 -us, cum in Graecis dictionibus tria loca teneat, ultimum, paenultimum et antepaenultimum, apud Latinos paenultimum et antepaenultimum tenet, ultimum numquam (Diom. 1.431.10; Serv. 4.426.22; Serg. 4.482.21; Vict. 6.192.18; Aud. 7.329.17; ps. Prisc. de acc. 3.520.17).

written form

Dosith. 7.379.8 est...forma -i accentus I obliqua in partem dexteram scandens (Vict. 6.193.21; Aud. 7.330.20 figura).

Don. 610.16 -us accentus est nota per obliquum ascendens in dexteram partem / (Diom. 1.434.1).

expl. in Don. 4.532.16 (*this passage may contain the doctrine of Var.*) -ae nota est virgula a sinistra parte dextrorsum sublimae fastigata.

Pomp. 5.132.1 quando vis -um accentum facere, lineam a sinistra parte in dexteram partem sursum ducito.

ps. Prisc. de acc. 3.520.4 accentus -us virgula est a sinistra parte in dexteram partem ducta sursum: fit namque ita /.

Gk.: δξεία, ἐπιτεταμένη.

δξεία, Plato Crat. 399 b 2; Arist. rhet. 1403 b 29; DT 7.1.

frg. Bob. 7.539.18 -us..., quem oxian dicunt (Graeci).

expl. in Don. 4.531.13 (*this passage may contain the doctrine of Var.*) eam (prosodiam) quae sursum est Glaucus ἐπιτεταμένην, item alius aliter, sed nemo adhuc 'levem' vocavit, quamvis id erat gravi contrarium. verum ea nomen obtinet δξείαν, Latine '-a', ideo quod tenuis et omne -um tenue.

.23 -a exilior et brevior et omni modo minor est quam gravis.

ἐπιτεταμένη expl. in Don. 4.530.19.

Cf. Σ DT 136.17 τὸ μὲν οὖν ἐπίτασις ἐτέθη ἐν τῷ ὀρίσμῳ διὰ τὴν δξείαν.

attestation:

Cic. orat. 57 e tribus omnino sonis, inflexo -o gravi (Comin. ap. Char. 350.18). .58 -am vocem.

Paul. Fest. 259.7 'quando' cum gravi voce pronuntiatur, ...est coniunctio; 'quando' -o accentu est temporis adverbium (Gell. 6.2.11, 7.7).

Quint. 1.5.26 'quale' interrogantes gravi, comparantes -o tenore concludunt.

Gell. 13.26.3 summum...tonum προσωδῶν -am dicit (Nigidius).

syllable

Paul. Fest. 19.7; Quint. 1.5.62.

Quint. 12.10.33 ultima syllaba nec -a umquam excitatur nec flexa circumducitur.

Gell. 6.7.2 Annianus... 'affatim' ut 'admodum' prima -a, non media, pronuntiabit.

Prisc. 2.287.2 accentu...Latino pronuntiatur, ut in his: 'Lydia'...: haec enim antepaenultimam habent -am.

.12 accentum...Graecum servant, id est paenultimam -am.

Non-gram.: 'pointed, sharp' (Pl., Lucr.); 'high-pitched' (Enn.).

ad aliquid: see below (ad al-).

ad sensum pertinens: see below (ad s-).

adaequo

'have an equal number of syllables'

frg. Bob. 5.555.14 cum vel superare genitivus vel certe debeat -are nominativum suum, ut 'Horatius Horatii'.

Non-gram.: 'make equal, be equal' (Caes. +).

ad aliquid (dictum)

'relative term', e.g. father and son

definition

Char. 198.4 sunt quaedam nomina quae per se sine alterius partis orationis adminiculo intellegi non possunt, quae Graeci dicunt τῶν πρὸς τι, id est ad aliquid, quae non possunt intellegi sola, ut 'pater mater'. iungunt enim sibi et illa per quae intelleguntur (Dosith. 7.397.10; Diom. 1.322.27; exc. Bob. 1.536.9).

examples

Don. 617.3 sunt alia ad aliquid dicta, ut 'pater, frater'. ps. Asp. 5.549.35 alia ad aliquid, ut 'pater mater'.

Prisc. 3.219.20 subiecta vel superposita, ...quae tamen et ipsa ad aliquid sunt dicta, ...ut 'pater filii'.

Cf. Var. 10.59 nam nonnunquam alterum ex altero videtur, ut Chrysippus scribit, quemadmodum pater ex filio et filius ex patre.

explanation

the relation is implicit

Serv. 4.430.20 sunt quae ad aliquid dicuntur, quae penitus non possunt sine alterius coniunctione intellegi, ut 'pater': non enim patrem possumus dicere, nisi filium habeat. Pomp. 5.148.12 sunt alia quae dicuntur ad aliquid, quae ad personam referuntur et per se intellectum non habent, ut si dicas 'filius'; non potest filius esse, nisi patrem habeat; pater non potest esse, nisi filium habeat. Cons. 5.339.28 ad aliquid dicuntur, ut 'pater magister'. haec enim alium intellectum secum trahunt: patre enim dicto intellegas simul filium, et magistro dicto intellegas simul discipulum necesse est. Prisc. 2.60.19 ad aliquid dictum est, quod sine intellectu illius, ad quod dictum est, proferri non potest, ut 'filius', 'servus'.

the relation is explicit

Diom. 1.322.27 sunt quaedam nomina quae per se sine alterius partis orationis adminiculo intellegi non possunt, ut 'pater frater'. recipiunt enim sibi et illa per quae intelleguntur, ut 'meus tuus'. expl. in Don. 4.536.22 alia ad aliquid dicta, ut 'pater' et 'frater', 'avunculus'. ...haec sola non habent certam significationem, sed adiectis personis declarantur, ut 'pater meus', 'frater tuus'. Prob. 4.119.34 sunt nomina, quae Graeci τῶν πρὸς τι appellant, id est ad aliquid, ut puta 'pater frater mater'. iunguntur enim quibus respondeant, ut puta 'pater Marci, mater Iuli, frater Victoris'.

Cled.'s explanation may reflect the fact that the examples given by Lat. grammarians for ad aliquid are people in relationships, whereas the examples generally given for ad aliquid qualiter se habentia, 'dexter, sinister', indicate relative position.

Cled. 5.36.30 inter <ad> aliquid et <ad> aliquid qualiter se habentia hoc interest, quod <ad> aliquid <ad> personam respicit; ad aliquid qualiter se habentia ad locum respicit, non ad personam.

attestation:

Quint. 1.6.13 illi...idem, cum interrogantur cur 'aper' 'apri' et 'pater' 'patris' faciat, illud nomen positum, hoc ad aliquid esse contendunt.

Gk.: πρὸς τι ἔχον...ὡς πατήρ υἱὸς φίλος δεξιός, DT 35.3, cf.; AD synt. 367.4 τὰ πρὸς τι. Arist. categ. 1 b 26, 6 a 36.

Char. 198.4 (Dosith. 7.397.12; Diom. 1.322.29); Prob. 4.119.34: *see above*.

L.: Steinthal 1890-91, ii: 257; Swiggers & Wouters 1995: 169ff., 1999: 131ff.

See ad aliquid quodam modo attendentia / qualiter se habentia, quasi ad aliquid dictum.

ad aliquid quodam modo attendentia / qualiter se habentia

'relative (or opposite) term', e.g. right and left

examples

Char. 198.8 sunt his (sc. ad aliquid) similia quae Graeci dicunt τῶν πρὸς τὴν πῶς ἔχοντα, id est ad aliquid quodam modo attendentia, ut 'dexterior sinisterior' (Dosith. 7.398.1; exc. Bob. 1.536.9).

Keil accepts the MS habentia (cf. Prob. below); Barwick reads attendentia in line with Dosith. and exc. Bob. Diom. gives both expressions.

Don. 617.3 alia ad aliquid qualiter se habentia, ut 'dexter, sinister' (Cons. 5.339.31). Don. 617.4 et similia τῶν πρὸς τὴν πῶς ἔχοντα, id est ad aliquid quodam modo attendentia vel taliter qualiter se habentia, ut 'dexter sinister' (Diom. 1.322.31). Diom. 1.322.32 haec et comparativum gradum admittunt, ut 'dexterior sinisterior'.

Cf. Var. 10.59 nam nonnunquam alterum ex altero videtur, ut Chrysippus scribit, quemadmodum pater ex filio et filius ex patre, neque minus in fornicibus propter sinistram dextra stat quam propter dextram sinistra.

explanation

Serv. 4.430.22 sunt ad aliquid qualiter se habentia, quae e contrario significationem sumunt, ut 'dexter sinister niger candidus'. Pomp. 5.148.27 hoc 'ut ad aliquid qualiter se habet' contrarietatem significat tantum, nihil aliud. Cled. 5.36.30 *see above*, s.v. ad aliquid.

Prob. 4.119.37 sunt nomina, quae Graeci τῶν πρὸς τὴν πῶς ἔχοντα appellant, id est ad aliquid quodam modo habentia, ut puta 'dexterior superior inferior'. iunguntur enim quibus respondeant, ut puta 'dexterior oculus, superior dens, inferior vestis'.

Gk.: ὡς πρὸς τι ἔχον...ὡς νύξ ἡμέρα θάνατος ζωῆ, DT 35.4.

The Gk. phrase given (and translated) by the Latin grammarians, τῶν πρὸς τὴν πῶς ἔχοντα (Char. 198.7; Don. 617.3; Diom. 1.322.31; Prob. 4.119.37), is not that used by DT for this category (nor do the examples correspond), but is found in Simplicius' commentary on Aristotle's categories (SVF II 132.21ff.), with the examples δεξιός, πατήρ, the Latin grammarians assign dexter to the equivalent category but pater to ad aliquid). Simplicius' examples of τὰ πρὸς τὴν πῶς ἔχοντα are given by DT as examples of πρὸς τί.

Syn.: quasi ad aliquid dictum.

See also ad aliquid (dictum).

L.: Swiggers & Wouters 1995: 169ff., 1999: 131ff.

adaugeo

'make greater, increase', with regard to the number of syllables

Char. 47.3 sunt etiam quae -entur syllaba..., ut 'abies abietis'.

See cresco, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'make greater, increase' (Pl., Ter.+).

addico

'assign'

Pomp. 5.172.35 esse nomina -cta casibus.

Cons. 5.381.36 quaedam verba sunt quae non singulis coniugationibus inveniuntur -cta.

Prisc. 2.173.17 ut, cum sint numeri singularis (adverbia), plurali -antur (var. adiungantur; cf. 173.13 cum...omne adverbium tam singularibus quam plurali-

bus verbis adiungitur) vel, cum sint pluralis, singulari (e.g. 'singillatim circumimus' & 'pluraliter loquor' respectively).

Non-gram.: 'assign' (Pl.+).

additio

1. 'adding'

of letters

Var. 5.6 litterarum...-e.

Prisc. 2.423.20 -e...litterae vel litterarum. 455.5 's'. 3.57.18 'b' consonantis.

of letters / syllables

Prisc. 2.298.21 syllabarum vel litterarum -es.

of syllables

Prisc. 3.25.17 -em finalis alicuius syllabae. 13, 31.18. 2.453.10 'bam'. 511.17 'tum'.

of words

Prisc. 3.119.3 pronominis. 158.5, 10 pronominum + 200.14. 246.7 'forte'. 249.13 ἀπα coniunctionis.

of meaning, sense

Prisc. 3.35.12 significationis.

2. 'thing added'

Prisc. 2.593.24 -o, si separetur, nihil significare possit per se (18 'met te pte ce' adiectiones). 3.28.8 -o magis putatur 'que' (2.182.3 'que' -e).

L.: Barwick 1922: 96ff.; Householder 1981: 8 n. 3; Nettleship 1889: s.v.

See adiectio.

additivus

'added, additional', of a type of pronoun

Prisc. 3.179.25 'ipse' -um vel appositivum (sc. pronomem) dicitur, quod Apollonius ἐπιταγματικὸν nominat. 206.19.

Gk.: ἐπιταγματικός.

Prisc. has four Latin equivalents for a single Gk. term, ἐπιταγματικός, used by Aristarchus of αὐτός as AD reports (AD pron. 62.17). As Job notes (1893: 128, cf. Luscher 1912: 133), additivus and particularly appositivus understand the sense and form of the Gk. word most accurately.

Syn. appositivus, impositivus, subiunctivus.

addo

'add'

of letters, syllables: littera

Char. 312.8 'f' litteram -idit. Diom. 1.373.11 -itur 'e' littera. expl. in Don. 4.514.1 -e 's' litteram (.4). Prisc. 2.67.2 -entes quasdam litteras.

of letters, syllables: syllaba

Diom. 1.341.12 in passiva declinatione 'er' syllabam veteres crebro -unt. Prob. cath. 4.34.12 interdum -it syllabam in principio, ut 'momordi' 'pependi'. Cled. 5.70.20 -as 'dus' syllabam. Cons. 5.384.4 non solum 'bam' syllabam imperativo -unt. ps. RP 5.544.17 -as 're' syllabam. Macr. exc. 5.613.10 eandem -entes syllabam τε. 615.13 -unt syllabam μαι (620.1 si -as μαι syllabam). 645.30 -unt 'er' syllabam. frg. Bob. 5.563.9 -itae syllabae. Prisc. 2.112.9 -unt syllabam diminutivis. 591.7 itaque brevem 'te' syllabam pro 'met' ei -ere solent auctores vel 'temet'. 3.5.21 auctores solent -ere 'ce' syllabam (.23). Prisc. de nom. 3.453.13 -entes 'te' syllabam.

of letters, syllables: specific letter (s)

Lucil. ap. Vel. 7.56.12 -e 'e'. Ter. Maur. 6.339.464 -is 'E'. Char. 221.25 'b' -atur. expl. in Don. 4.513.30 -e 'dus' (.32; Cled. 5.23.6, 58.1). 33 -e 'rus' (514.9; Cled. 5.23.8, 57.35, 70.22, 71.16; Pomp. 5.220.4). expl. in Don. 4.514.3 -e 's' (.5). Cled. 5.19.20 -es 'unto'. 58.5 -ito 'r'. 60.10 'vi' -it. Pomp. 5.105.11 -e digammon, et facimus Venetus. 29 ubi possit 'v' et -i et detrahi. 112.30 -e 'ad' et 's'.

131.37 si -as 'que' aut 've'. 180.9 sigma -unt. .11 -is 's'. 190.8 -ere 'um' (.9). 194.25 -e 'bus' (.26, 195.7). 246.7 -e...ter'. 257.18 -e 's' (.19, 20, 22). 280.22 -isti 'di'. Cons. 5.369.9 -itum 'r'. Macr. exc. 5.610.11 -it et ὄλγμᾱ. 613.7 τε -entes (.9). .18 -it...v. .28 -itum est ὥτα. 616.32 -ito v ante r. 618.24 -endo ὁν. 621.21 -it t. 623.8 -unt geminatum 'ss' et 'e', 'dixi dixisse'. Caper 7.96.5 'd' -i non debet. 95.16 -ito 's'. Prisc. 2.21.9 'lac lactis', in quo etiam 't' -itur. 26.8 'r' euphoniae causa -itur. 31.12 ('n') -itur Latinis nominibus in 'o' desinentibus apud Graecos, ut 'Κικέρων', 'Κάτων', pro 'Cicerō', 'Cato'. 34.5 -ere 's'. 67.3 -entes, ut 'Peliades' pro 'Pelides'. 501.8 -idit 'i'. 591.5 nominativo...non -itur ('met') (.18, 24 et 'te'). 592.16 'ce' quoque solebant per omnes casus vetustissimi -ere articulis vel demonstrativis pronominibus. 593.1 his casibus frequenter -itur 'ce'. 3.25.21 coniunctionis similem syllabam 'que' -i, cum apud Graecos quoque δέ in eundem modum in fine -itur. 143.27 apud Graecos -itur t quibusdam pronominibus. Prisc. part. 3.463.17 -ens...t'. 488.24 ('que') syllabice...-itur in fine...ut 'undique'. Eutyech. 5.487.13 a nominibus verba derivata 'e' vel 'i' -entia. Cass. 7.206.12 'i'... -unt. Alb. 7.312.19 'ungo unxi'...utrumque sine 'u'; attamen ad nomen derivativum -it, ut (Verg. georg. 3.450) 'pinguis unguine'.

of letters, syllables: vocalis

Macr. exc. 5.605.2 aliam -it...vocalem (.4, 607.15).

concerning pronouns

Pomp. 5.212.25 quid opus est ut -as personam, ut dicas 'ego lego'.

of words in utterance

pars: expl. in Don. 4.504.6 -is aliam partem.

nomen: Prisc. 2.578.6 sin dicam 'scribit', incertum quis, donec -am vel nomen vel pronomen. 3.117.3 quamvis non -amus nomen. 151.3 -idit 'Caesar'. 373.21 non -entes 'diem'.

verbum: Char. 212.32. Serv. 4.438.10. expl. in Don. 4.489.1 -is verbum...-ita verba implent sensum. 509.23 nisi -ideris 'lego' 'facio' aut aliquod verbum. Pomp. 5.97.22 nisi -as verbum (241.20). Macr. exc. 5.645.16 -ito 'ire'... 'amatum ire'. Agroec. 7.118.1 -atur aut 'esse' aut aliquis talis sermo. Prisc. 2.475.21 frequenter tamen antiquissimi neutro participio futuri -bant 'esse' et infinitum futuri significabant, 'oraturum esse' pro 'oratum ire' dicentes. 3.90.8 etiamsi non -atur 'miror'. .12 etiamsi non -atur verbum. Prisc. part. 3.470.17 sin autem verbum tantum -as.

pronomen/pronomena: Char. 331.17; Diom. 1.338.3, 397.13, 398.8; expl. in Don. 4.504.19; Cled. 5.21.28, 25.16, 64.25; Pomp. 5.217.22; Prisc. 2.448.21, 576.8, 3.152.24, 157.8 -mus pronomen (AD synt. 166.8 ἐπισώμεθα τὴν ἀντωνυμίαν), 12 pronomen -itur verbo. 291.8 sin autem -atur etiam 'ipse'.

adverbium: Prisc. 3.60.3 adverbium verbis -itum. 215.4 'dum' adverbio...-ito. 239.14 (adverbium 'utinam') -itur verbis optativis.

coniunctio/coniunctiones: Serv. 4.418.15. Cled. 5.24.3 -ito 'et' implebitur elocutio. 73.25 expletivae (coniunctiones) sunt quae -itae ornant sensum (Pomp. 5.266.10, 11, 12, 21, 25, 26). Pomp. 5.131.18. Prisc. 3.116.13 si (coniunctio) -atur (AD synt. 17.6 ἐπεὶ προστεθεῖς). 251.14 -entes &v coniunctionem Graecam. ps. Prisc. de acc. 3.520.37 -at 'que' coniunctionem.

praepositio/praepositiones: Diom. 1.405.35 adverbii -i praepositiones plurimi negant (Prob. 4.155.4, 10; Cled. 5.69.32; Aug. 5.519.37). Prob. 4.150.22 praepositiones...civitativus -i non debent, ut puta 'Romam eo'. .24 si quidem auctores et civitativus praepositiones -ere reperiuntur (Pomp. 5.254.8). Serv. 4.416.23. expl. in Don. 4.511.24 nominibus locorum -itur praepositio, 'eo ad forum'. .35 locorum nomina, quibus praepositio non -atur, 'rus' et 'domus' (.36, 37). 512.1, 4, 36, 37. Pomp. 5.249.4, 6. Cons. 5.385.9.

of accents or diacritics

Ter. Maur. 6.348.784 spiramen -it omnibus vocalibus. Pomp. 5.107.32 non -is aspirationem (.33). Macr. exc. 5.608.38 quibus libido est aspirationem modo -ere, modo demere.

Pomp. 5.132.14 ad istam 'tur' -imus, id est circumflexam virgulam.

of letters, taken up in an alphabet

Vict. 6.194.15 iisque Troiano bello Palamedem -isse quattuor, η ψ χ φ (Aud. 7.325.5). Prisc. 2.11.3 non plus duas -itas (litteras) in Latino inveniunt sermone (F & x). 12.18 hoc est sedecim antiquas Graecorum (litteras) et 'f' et 'x' postea -itas.

of items in a list

Diom. 1.303.6 sunt qui -unt 'c' (to the list of poss. final letters for the nominative sg.). Prob. cath. 4.6.16 quidam -unt 'glans glandis' (to list of nouns with nominative in 'ns'). Serv. 4.433.16 qui ablativum -unt. Serv. 4.433.17 alii etiam septimum -unt casum (Pomp. 5.183.33; Vict. 6.190.3; Aud. 7.342.3; ps. Asp. 5.550.15; Prisc. 2.190.15; Cons. 5.351.18 octavum). expl. in Don. 4.549.4 -unt quidam promissivum modum. Vict. 6.199.19 -unt quidam percunctativum (modum). Cass. 7.156.9 antiqui...pronominibus 'ce' -bant (Alb. 7.303.6). Prisc. 2.9.3 quidam -unt etiam ordinem (to the accidents of the letter). 10.6 his (sc. l, r) quidam -unt... 'm' et 'n'. 54.24 appellationem -entes separatam a nominibus (to the list of the parts of speech). .26 his alii -bant etiam vocabulum et interiectionem apud Graecos. 55.2 apud Latinos vero articulum -bant. 313.24 quidam -unt 'hic abaddir' (to list of nominatives ending in 'ir'). 3.45.1 -unt etiam 'clam' (to list of prepositions with ablative). Prisc. part. 3.474.30 melius est pro comparatione -ere accidentibus adverbio speciem.

Gk.: ἐπισπῶ, προστίθημι, see AD references above; ἐπιφέρω, DT 18.4, 19.3, 21.1, 122.4; AD synt. 55.15, 84.14, 167.1; προσλαμβάνω, AD pron. 57.4, 67.30, 68.7, adv. 167.12; συμπαραλαμβάνω, AD synt. 165.7.

See adicio, adiungo, admoveo, appono 1, ascribo, impono 3, infero, superaddo.

See also accedo.

Non-gram.: 'add' (Lex XII Tab., Pl.+).

ademptio

'taking away, removal'

Char. 315.11 of words, describing an elliptical utterance.

Prisc. 2.298.21 syllabarum vel litterarum additiones vel -es.

Gk.: see s.v. demptio.

See abiectio, demptio, detractio.

Non-gram. 'taking away, removal' (Cic.).

adf-: see aff-.

adhaereo

1. 'be adjoined, adjacent to'

i) of letters

Ter. Maur. 6.330.150 his altera vocalis -ens (349.813).

ult. syll. 4.219.23 -entibus ex qualibet parte consonantibus (of vowels with consonants adjoined to form syllables). Cass. 7.205.14 vocali digamma -bit.

ii) of words in an utterance

Aug. 5.516.21 adverbium ideo dictum est, quia -et verbo.

ult. syll. 4.254.27 (praepositiones) sive separatim seu -entes praeparantur. .32 'a' loquellis -ens.

Prisc. 2.186.15 nominativus...verbis quoque intransitive...quasi egregius -et. 3.124.11 scribens de articulis, qui nominibus -ent.

Gk.: παράκειμαι, AD synt. 476.5.

See cohaereo 1, inhaereo.

See also coalesco, coeo.

2. 'be related to'

Eutych. 5.451.5 verbum...non habet -ens sibi nomen (i.e. *of the same stem and formation*). 450.13 (verba) -ent nominibus (450.30). 452.4 -entia verbis nomina. 459.33 verba...habent -entia sibi nomina. 460.31 feminina nomina masculinis -entia (*of adjectives*). 462.20 verba, quibus -ent nomina. 463.30 verba, nisi habeant -entia nomina. 468.29 cui verbo licet nomen -et 'cocus'.

Non-gram.: 'be attached' (Pl.).

adhortativus

'expressing urging, exhortation', of a verbal mood classification

Diom. 1.338.11 modos...quinque esse omnes fere grammatici consentiunt... qui decem, etiam -um ascribunt.

See exhortativus, hortativus.

Non-gram.: cf. adhortatio 'persuasive speech' (Cic.), exhortation (Liv.).

adiacens

'adjacent' (tense)

Prisc. 2.415.28 sicut apud illos (Graecos) infinitum tempus adiectione τοῦ ἔφρτ' adverbii τὸν παρακείμενον, id est -ns tempus...significat, sic...

Gk.: this term was created by Prisc. to translate Gk. παρακείμενος, used of the perfect tense (AD synt. 288.1; Σ DT 251.4).

Non-gram.: 'neighbouring, adjacent' (Caecil., Plin.).

adicio

'add'

of letters, syllables

Quint. 1.6.32 -ctis aut detractis aut permutatis litteris syllabisse (6.3.53 nominum fictio -ctis detractis mutatis litteris). 1.5.10 ut verbo cui libebit -at litteram syllabamve vel detrahat.

of letters, syllables: littera

Var. 7.1 in scrutando verbo litteram -unt aut demunt. Fest. 173.29 -cta 'u' littera. Quint. 1.7.4 -cta...syllabae 's' littera. Scaur. 7.21.1 interdum et 'p' littera supervacuio -itur, ut cum scribimus 'sumptus'. Char. 104.26 tunc enim nos 's' litteram genetivo -ere debemus, cum illi *στυλα* eidem genetivo -unt. 137.3 nominativo singulari 's' litteram -bant, ut facerent genetivum. 30 genetivo tantum 's' littera -itur. 190.7 -cta 'a' littera. 19 -eris 's' litteram. Diom. 1.339.11 'o' littera -itur. 385.6 -it 'd' litteram. Prob. 4.119.14 quae litterae subducantur vel quae -antur. Aug. 5.511.21 -itur 'r' littera (512.3, 514.35). ps. RP 5.534.42 -e 'a' litteram. Macr. exc. 5.639.29 -ctis tribus litteris 'sti'.

of letters, syllables: syllaba

Sacerd. 6.490.28 et in principio syllabam -it, ut 'pungo...pupugi' (Prob. cath. 4.38.24). Char. 189.23 -eris 'um' syllabam (Diom. 1.305.20). 26 -ias 'bus' syllabam (190.13, 191.12; Diom. 1.306.4, 307.33). 190.10 -ias 'um' syllabam (191.7; Diom. 1.306.1, 307.30). 25 -ias 'rum' syllabam (Diom. 1.307.16). 226.31 -ctis...veram syllabis (229.25; Diom. 1.348.11, 350.38). Diom. 1.304.20 -eris 'rum' syllabam. Macr. exc. 5.612.39 *μεν* syllaba semper -itur. 618.22 *τε*...syllabam -entes.

of letters, syllables: specific letter(s)

Quint. 1.7.12 'd' plurimis in verbis ultimam -ctam. Paul. Fest. 55.14 'in' enim saepe augendi causa -imus, ut 'invocavit'. Scaur. 7.20.13 -endum ('n'). Char. 164.16 his tantum nominibus <'bus'> -i soleat. 222.1 -ias 're'. Diom. 1.326.16 -eris 'o' et 'sus'. Prob. de nom. 4.207.30 'ris' -it. Don. 628.12 -unt quidam 'c', ut 'alleg', 'lac'. expl. in Don. 4.554.10 -cto 'fac'. Pomp. 5.199.9 -it 'c'. ps.

RP 5.534.43 -e 'a'. 536.20 dativo -is 'or'. 21 genetivo -is 'simus'. 22 -is 'i' et 'or'. 23 -is 'issimus'. 24 -is 'or'. 25 -is 'imus'. 537.35 -e 'bus'. 37 si -ias 'bus'. 544.19 -e 're' (20, 22, 24). 28 -ias 're'. Macr. exc. 5.603.12 -cto sibi v. frg. Paris. 7.34.15 'x' -bant, ut 'ex Illirico'. Prisc. 2.508.7 quae praeteritum perfectum in 'vi' terminant -ctam. Prisc. part. 3.496.11 -cta...i'. 512.9 -i...i'.

of letters, syllables: vocalis

expl. in Don. 4.520.9 si vocalem non -ias. Macr. exc. 5.604.33 -itur illi vocalis.

of verbal prefixes

Char. 316.14 -ctis...praepositionibus, velut 'explico' (18, 21, 317.13, 322.3, 480.11; Diom. 1.366.6, 409.22; exc. Bob. 1.564.24). Macr. exc. 5.637.7 praepositiones verbis -ctae.

of adjectives

Char. 197.24 ἐπιθετα (cod. epithetika)...personis (Diom. 1.323.6; exc. Bob. 1.536.2).

Pomp. 5.147.12 sunt etiam nomina quae appellantur adiectiva, quae -untur aliis rebus.

Prisc. 2.58.22 adiectiva...ideo vocantur, quod aliis appellativis, quae substantiam significant, vel etiam propriis -i solent (60.6, 84.5). 3.146.12 'sapiens' vel 'bonus' -itur.

of adverbs

Sacerd. 6.442.15 adverbium est pars orationis, quam verbis -endo eorum significationem complemus. RP ap. Char. 241.24 nisi -ero 'bene' aut 'male' (Diom. 1.403.19). Roman. ap. Char. 246.21. Diom. 1.403.20 ideo adverbium appellatur, quia semper -itur verbo. Cled. 5.10.11 adverbium, quod verbis -ctum sit (62.16). 20.31 -cto adverbio. Aug. 5.516.24 -iantur adverbia. Prisc. 3.60.3 adverbium est pars orationis indeclinabilis, cuius significatio verbis -itur.

of certain adverbs used in adjective gradation

Char. 147.19 ubi...superlative utimur, non potest -i neque 'magis' neque 'valde'. 148.3 -mus 'magis quam ille'.

Don. 618.15 comparativo et superlativo gradui 'tam' aut 'minus' aut 'minime' aut 'magis' aut 'maxime' -i non oportet (Cons. 5.342.36): -untur autem positivo tantum.

Prisc. 2.93.15 'tam' et 'quam' adverbia tum comparativo vel superlativo -untur.

For Diom. the formation of the comparative by the addition of such adverbs is one of several types of adjective gradation.

Diom. 1.324.24 (omnia qualitativum nomina, i.e. *adjectives*) aut...incipiunt aut sunt aut veniunt aut -untur aut inveniuntur aut exeunt.

29 -untur cum extrinsecus positivo tantum adverbia quaedam adiecta vice secundi gradus ponuntur, 'tam' aut 'minus' aut 'minime' aut 'magis' aut 'maxime'.

of prepositions

Fest. 230.4 praepositionem (376.4). Char. 143.2 vim...adverbii habet, cui praepositio non -itur. 233.23 adverbii omnibus praepositio separatim -i non debet (Vict. 6.202.16; Aud. 7.348.27; Aug. 5.519.31). Prob. 4.155.16 nominibus locorum adverbialiter positae praepositio -i prohibetur (18). Don. 643.11 his praepositio non anteponitur, quae provinciis locis regionibus -i solet. Serv. 4.416.21 -ere posse praepositionem. Prisc. 3.164.8 nominibus...praepositiones -untur.

of words, in an utterance

Char. 212.29 his (sc. *impersonal verbs*)...cum -itur nomen aut pronomen...quasi 'decet illum' 'pudet Gaium'. ps. RP 5.538.1 si...-ias 'littera'. Macr. exc. 5.645.28 -cto 'iri'. Prisc. 3.178.6 -itur 'invicem'. 242.15 in quo Graeci *ἔν* vel *ἔφα* solent -ere. 365.14 Attici *ῥι* ex supervacuio -unt. Prisc. part. 3.512.10 -itur...nam'.

of words, matter

Quint. 1.pr.8 in his quoque libris erunt...plurima -cta. 2.13.17 et si qua mutari -i detrahi melius videbitur, dicere experiar.

Plin. epist. 3.10.2 haesitavi...an -erem, quae in aliud volumen cogito reservare. Quint. 5.12.1.

Plin. nat. 7.101 Ennius...sextum decimum -it annalem.

of aspiration

Quint. 1.5.19 aspirationem. 6.3.55.

Gk.: see addo.

See addo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'throw at' (Cic.+), 'cast (eye, mind) towards' (Pl.+), 'attach, add' (Caes.+).

adiectamentum

'added particle', of e.g. 'met' added to pronouns

Char. 204.15 his (pronominibus) non pars orationis sed -m quoddam accedit.

.23 ista omnia quae quasi -a diximus.

Non-gram.: 'an appendage, appurtenance' (Javol.).

adiecticius

'adjective'

exc. Bob. 1.533.29 appellationes...sunt aut naturales, ut 'terra', aut consequentes, ut 'iustus', aut -ae, ut 'frugi'.

The category appellatio here embraces common nouns and two types of adjectives.

adiectio

1. 'adjective'

Diom. 1.323.3 quaedam (nomina) mediae potestatis quae adiecta nominibus significationem a coniunctis sumunt, ut 'magnus fortis'. haec enim per se nullum habent intellectum et ideo a quibusdam -es vocantur, ut 'magnus vir, fortis exercitus' (Char. 198.15; Dosith. 7.398.7; exc. Bob. 1.536.14).

Cf. Prob. 4.120.1 below.

2. 'addition'

of letter classification

Scaur. 7.11.1 scribendi...ratio quattuor modis vitiatur, per -em, detractionem, inmutationem, adnexionem.

definition

Scaur. 7.11.2 per -em, ut cum 'querelam' per duo 'l' scribunt, cum 'querulus' sit, non 'querullus'.

Char. 335.16 -em litterarum (Diom. 1.379.6).

Prisc. 2.30.11 per -em 'g'.

attestation: Quint. 1.7.17 -e 'i' litterae.

of syllable

Var. 5.6 <-e> (syllabarium).

Added by Kent, after Scaliger, Mue., GS; cf. Quint. 1.6.32 aut adiectis aut detractis aut permutatis litteris syllabisve.

Prisc. 2.591.18 'te' syllabae -em. 454.23 per -em 'is'.

of word

Char. 213.1 partim duplicantur addito aliquo verbo, ut 'taedet, pertaesum est', partim sine -e, ut 'decet decuit'. Serv. 4.439.20 per -em illarum particularum, ut 'magis' et 'maxime'. Cons. 5.344.27 articuli. expl. in Don. 4.560.15.

Macr. exc. 5.626.32 participii. Prisc. 2.60.14 nomen (581.13). 588.11 nominis. 3.157.27 (pronominum). 2.415.27 adverbii (3.160.8).

of an adjective

Prob. 4.120.1 sunt nomina, quae appellantur mediae potestatis sive -is, ut puta 'fortis magnus velox'.

of subject, to a verb

Cons. 5.366.25 personae.

of unit of time (of syllable)

ps. Asp. 5.548.7 temporis. Macr. exc. 5.603.36, 609.34.

further collocations

Prisc. 2.589.28 'quendam', 'quandam'...possunt et per -em habere extremam syllabam.

3.67.12 'deinde, suinde'...per -em habent 'de'.

2.592.12 ut inveniuntur quidam casus adhibentes compositionem vel -em (e.g. ἔγωγε, ἔμοιγε).

593.3 oratores his utuntur...-bus (e.g. 'ce').

See additio 1.

3. 'thing added'

Prisc. 2.593.18 'me te pte ce' -es.

See additio 2.

Non-gram.: 'addition' (Vitr.+).

adiectivus

1. 'adjectival'

of adjective

Prisc. 3.122.24 quae possunt accidere per -am significationem (κατ' ἐπιθετικὴν ἔννοιαν, AD synt. 31.2) eis...nominibus.

146.10 inventae sunt etiam adiectivae positiones (ἐπιθετικαὶ θέσεις, AD synt. 143.3), ut consequentia nominibus communibus vel propriis compleantur, ut equo 'albus' vel 'fortis', Platoni vero 'sapiens' vel 'bonus' adicitur.

Gk.: ἐπιθετικός, see AD parallels to Prisc.

2. (usu. neut. for subst.) 'adjective'

Don. 616.7 sunt alia mediae significationis et adiecta nominibus, ut 'magnus fortis':...haec etiam epitheta dicuntur.

Serv. 4.430.13 sunt etiam nomina -a, quae plerumque sensum habent, sed coniunctione laetantur, ut 'magnus fortis': dicimus enim 'magnus vir', 'fortis exercitus'.

Pomp. 5.147.12 sunt etiam nomina quae appellantur -a, quae adiciuntur aliis rebus, ut si dicas 'fortis' et 'magnus'. hoc quid dicimus 'fortis magnus' per se notum est quidem, sed plenum non erit nisi accedente persona, 'magnus vir, fortis exercitus'. ergo -a sunt illa quae accedunt ad aliquam rem et per se quidem habent sensum, sed plenum sumunt coniunctis et accedentibus personis: ut si dicas 'magnus', per se intellegimus, quid est magnus; sed non habet plenum sensum, nisi personae coniungantur, ut si dicas 'magnus vir', 'magnus exercitus', 'magnus gladius'.

definition

Prisc. 2.60.6 -um est, quod adicitur propriis vel appellativis et significat laudem vel vituperationem vel medium vel accidens unicuique.

ancient etymology

Prisc. 2.58.20 -a...ideo vocantur, quod aliis appellativis, quae substantiam significant, vel etiam propriis adici solent ad manifestandam eorum qualitatem vel quantitatem.

84.4 itaque -a iure sunt appellata, quae illis nominibus, quae substantiam demonstrant, adiciuntur.

Prisc. 2.83.17 (nomina -a) sumuntur ex accidentibus substantiae nomen.

553.22 accidentia...sive -a.

Prisc. 3.60.3 hoc...perficit adverbium verbis additum, quod -a nomina appellativis nominibus adiuncta, ut 'prudens homo prudenter agit, felix vir feliciter vivit'.

of adverbs

Prisc. 2.54.11 adverbia...quasi -a verborum.

3.121.3 adverbium...quod verbum est vi -um (τὸ ἐπὶ ῥήματι δυνάμει ἐστὶ ῥήματος ἐπιθετικὴ σύνταξις, AD synt. 27.6). 160.27.

131.16 quemadmodum officio -i funguntur adverbia ad significandum verborum qualitatem vel quantitatem vel numerum vel tempus vel locum.

attestation: Var. uses vocabula (q.v.) for adjectives as well as nouns. Steinhil (1890-91, ii: 219 n.) argues that Var.'s

category adminiculandi (q.v.) *incorporates adjectives as well as adverbs*.

Gk.: ἐπιθετον, Arist. rhet. 1405 a 10, b 20; DT 33.1, 34.3; AD synt. 111.16; ἐπιθετικόν, AD pron. 26.10, synt. 111.11.

Pomp. 5.147.20 ista -a dicuntur Latine, Graece epitheta appelluntur.

Both Latin adiectivus and Gk. ἐπιθετον, ἐπιθετικόν, refer to the fact that adjectives are not usually found alone, but added to proper and common nouns. Appositum is a more direct translation of the Gk. terms, but Prisc. does not use it in the sense of adjective (Schwyzer and Debrunner 1950: 613 n. 1).

3. 'added on' of preposition

Char. 303.3 'in' praepositio...-a, προσθετική, ut 'potens impotens', id est valde potens (Diom. 1.336.2).

Gk.: προσθετικός (non-gram.).

Non-gram.: cf. adicio.

adiectus

'adding, addition'

Macr. exc. 5.606.19 nec talis geminatio praepositionis -u impeditur.

Non-gram.: 'insertion, contact' (Vitr., Lucr.).

adimo

'take away, remove' of letters

Diom. 1.378.7 -pta una littera vel addita (opp. assumpta).

exc. Bob. 1.565.23 -pta littera 's'. Prisc. 2.30.10 -pta... 'n'. 67.2 addentes quasdam litteras vel -entes.

See demo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'take away, remove' (Pl.+).

adiunctio

'addition' (of words, persons)

Prisc. 2.551.13 aliae...quinque partes orationis (pronoun, adv., prep., conj., interj.) non a sua vi, sed ab -e, quam habent ad nomen vel verbum, vocabulum acceperunt.

2.173.2 nominum (585.24 nominis; 3.22.8).

3.19.11 verbi (Macr. exc. 5.622.15).

108.23 dictionum (ἐπιπλοκή λέξεων, AD synt. 2.13).

119.11 alterius...personae (141.10, 12 aliarum personarum).

148.1 obliquorum (155.2 obliquorum casuum).

173.14 alicius genetivi.

Non-gram.: 'union, combination' (Cic.).

adiunctivus

1. 'adjective'

Caper ap. Roman. ap. Char. 168.17 non ut -o sed appellativus est locutus. Cled. 5.36.18.

2. 'subjunctive' (mood) classification

Sacerd. 6.432.18 modi verborum sunt quinque,... 29 subiunctivus, quem quidam -um vel coniunctivum vocant.

ps. Asp. 5.551.13 qualitates sunt quinque,...-a, ut 'cum legam'.

ancient etymology

Diom. 1.340.24 subiunctivus sive -us ideo dictus, quod per se non exprimat sensum, nisi insuper alius addatur sermo quo superior patefiat. subiungit enim sibi vel subiungitur necessario alii sermoni hoc modo, 'cum dixero audies', 'cum fecero aspicias', et similia.

examples

expl. in Don. 4.551.14 -o...modo..., ut 'cum legam' et 'cum legero' (.16).

ult. syll. 4.241.1 -o modo (244.13).

Gk.: ἐπιζευκτικός.

The term ἐπιζευκτικός is used of mood by Choerob. (Gr. Gr. IV. 2.275.15) together with ὑποτακτικός (~ subiunctivus).

Syn. adiungendi, coniunctivus, subiunctivus.

3. 'joined to the subjunctive mood' of conjunctions classification

Prisc. 3.93.13 species (coniunctionum) sunt:...-a.

95.13 causales igitur, quas alii in una specie posuerunt, Apollonius, pater Herodiani, in quinque species dividit,...id est continuativas, subcontinuativas, causales, -as, effectivas.

definition

Prisc. 3.95.15 -ae sunt, quae verbis subiunctivis adiunguntur, ut 'si, cum, ut, dum, quatenus', quando ἵνα Graecam coniunctionem significat, similiter 'cum', quando ἐάν Graeca intellegitur.

95.24 et hoc interest inter -as et proprie causales, quod hae cum affirmatione, illae cum dubitatione proferuntur.

Conjunctions joined to the subjunctive are called subiunctivae by Plin. (ap. Diom. 1.416.20), RP (ap. Char. 292.4) and Dosith. (7.418.19). Otherwise the Latin grammarians did not include cum, dum and ut in their classifications. Si is generally assigned to causales (e.g. by Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.22), quatenus sometimes to causales (Prob. 4.144.4), sometimes to rationales/ratiocinativae (e.g. Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.28).

Gk.: ἐπιζευκτικός, AD coni. 215.6, 243.14.

Adiunctivus is modelled on AD's ἐπιζευκτικός, used of ἐάν and ἵνα. The term is not found in DT, who assigns ἵνα to αἰτιολογικοί (causales) and makes no mention of ἐάν (Job 1893: 141; Uhlig 1883: 148). AD, as subsequently Prisc., points to the association of this type of conjunctions with the subjunctive:

synt. 437.6 ἐπὶ δὲ ῥημάτων τὰ καλούμενα ὑποτακτικά ῥήματα οὐποτε χωρὶς ὑποταγῆς ἐστὶ τῆς τάξεως τῶν ἐπιζευκτικῶν συνδέσμων.

synt. 474.4 ἡ ὑποτακτικὴ ἐγκλίσις ἐπιδέχεται τοὺς ἐπιζευκτικοὺς συνδέσμους πρὸ τῶν προθέσεων, ἐάν καταλάβω'.

See causalis, subiunctivus.

adiungendi

'subjunctive' (mood)

exc. Bob. 1.562.33 quintus modus est qui intellegitur -i subiungendique, qui etiam recipit coniunctionem, velut 'si amem ames amet'.

Non-gram.: see adiungo.

adiungo

'add, attach, join'

i) of letters, syllables

Cic. orat. 190 ad verbum...syllabam. Sen. epist. 117.5 illam (syllabam). Quint. 1.7.9 litteram consonantem priori...syllabae -as. Scaur. 7.28.15 's' sequenti syllabae -atur (i.e. praeponatur). Ter. Maur. 6.352.920 σῆμα quis possit negare, quod det -ctum sonum (i.e. ζῆτα). Char. 68.28 -cta 's'. 129.19 -xerunt 't'. 130.11 -cta 'i'. 143.23 'd' litteram...-ere. Diom. 1.423.14 habeat sibi -ctam aliam vocalem. Aud. 7.328.13 vocalis...consonanti -cta. ps. RP 5.534.24 ablativus cum habuerit 'e', numquam -it 'um' in nominativo. Macr. exc. 5.616.37 in tertia persona plurali v non possit -i. ps. Phoc. 5.439.11 omnia nomina Graeca...φ litteram habentia cum 'p' et aspiratione -cta scribuntur apud Latinos. Cass. 7.150.6 vocalis vocali -cta (Alb. 7.296.6). 151.16 cum ('d' littera) 'f' consonanti -itur. 152.15 et ante et post 'h' littera cumque vocali -atur. 161.5 quod...vocalis vocali -cta...cohaereat. 207.11 'd' littera...cum 'f' consonanti -cta est, ut 'adfluo'. Prisc. 2.590.26 nam 'egomet' et cetera, quibus -itur 'met'. 591.1 et primae quidem personae omnibus -itur casibus ('met').

ii) *of words*

Var. 7.5 dicam...de verbis..., <se>d is ut, quae cum his sint coniuncta, -am.

of forms in apposition

Prisc. 2.161.2 invenitur...hoc (sc. 'tricuspis') etiam neutro -ctum. 168.2 quae quamvis possint figurate neutris quoque -i. 186.23 (casus) -cti pronominibus. 187.3 ablativus tribus -itur personis. 195.23 etiam neutro generi -cta. 314.8 saepe...neutris -untur figurate. 410.16 simili casui -untur. 425.25 eiusdem formae indubitabilia nomina aliis -cta nominibus. 552.22 nisi sit nominativus casus ei personae -ctus. 579.8 et 'ego', cui -itur ('ipse'), est demonstrativum. .28 quia tribus -itur personis: 'ego ipse', 'tu ipse', 'ille ipse'. .30 primae et secundae -itur. 583.15 cum etiam tertia persona solet figurate primae -i ut... 'ille ego'. 585.27 tertiae vero personae ideo congrue -untur nomina. 589.6 possessiva nomina ascendentibus non solent -i. .7 pronomina vero -untur. 3.4.11 quando...sunt possessiva, genetivus -untur solis eiusdem numeri. .16 in possessivis (nominibus)...similis casus -itur et numerus. 11.13 quod numquam vocative positum feminino vel neutro -itur. 13.25 et quod pronomina isdem casibus -untur in nominibus: 'ego Vergilius'. 60.4 adiectiva nomina appellativis nominibus -cta, ut 'prudens homo'. 204.3 nisi si attentionis causa ponens nominativum pronominis -am ei vocativum nominis. 211.11 licet enim et nominativum et vocativum nominis secundis -ere pronominum personis.

of nominative with oblique (subject and object)

Prisc. 3.17.21 omnis...obliquus nominativo -itur... ut 'ego te docui'.

of defective nouns

Prisc. 2.145.15 'nihili, frugi, mancipi' obliqui sunt casus figurate cum omnibus casibus -cti (204.20). 564.10 similiter omnibus casibus -itur figurate (*indeclinable noun, dative in form*, e.g. cordi, frugi, *with noun in any case*). 3.175.11 quae tam composita quam separata omnibus -untur casibus ('huiusmodi').

of adjective with noun

Cic. part. 20 illustris est...oratio, si et verba gravitate delecta ponuntur et translata...et ad nomen -cta (cf. .17 addita ad nomen).

of a comparative/superlative adjective joined to the genitive/ablative

Diom. 1.325.17 (qui superferitur), semper genetivo plurali -itur, ut 'optime Graiugenum' (Verg. Aen. 8.127) (Don. 619.3 superlativus...genetivo tantum plurali -itur. Serv. 4.407.30 superlativus vero gradus genetivo tantum plurali -itur). Don. 618.18 comparativus gradus ablativo casui -itur utriusque numeri (Prisc. 2.94.10). 619.6 interduo comparativus gradus nominativo -itur. Prisc. 3.21.5.17 comparativa quoque et superlativa Graeci genetivo -unt.

of possessive pronouns

Prisc. 3.1.16 primae quoque personae possessivum, quod solum etiam secundae potest -i personae. 2.4 alia...possessiva pronomina, quia secundae -i non possunt. .17 quia possunt secundae -i personae. 18.9 ἐμαυτοῦ...et αὐτοῦ...et ἐαυτοῦ quando...ad verbum proferuntur, reciproca sunt, ut ἐμαυτοῦ ἀκούω...quando autem ad possessionem -untur,...transitiva sunt, ut ἐμαυτοῦ δοῦλον ἔτψα.

of article with pronoun (in Greek)

Prisc. 2.581.17 apud Graecos prima et secunda persona pronominum...articulis -i non possunt.

of a noun as the subject joined to a verb

Prisc. 2.553.6 vocativus quoque, quomodo nominativus, intransitivus -itur. .10 (*vocative case*) qui semper secundae -itur personae. 555.27 pariter omnibus -untur generibus. 556.17 licet maribus aptum verbum vel participium feminis quoque -ere. .20 -ens et feminino et neu-

tro generi hoc verbum et participium. 588.24 nisi -antur (nomina) verbis substantivis vel vocativis. 3.13.7 substantivis...et vocativis solis ideo -untur verbis et primae et secundae personae nominativi nominum. 22.15 nisi quando substantivo vel vocativo -untur verbo. 32.28 verba quoque, quia semper -cta sunt...vel nominativo vel vocativo. 130.16 et nomini quidem tam substantiva quam vocativa -untur verba. 223.16 nominativus, qui verbo -itur. 239.1 imperativa verba vocativis -cta. 272.4 in nominativum -ctum passivo. Prisc. part. 3.473.19 nisi quod possumus figurate masculinis quoque generibus talia -ere.

of a pronoun as the subject joined to a verb

Prisc. 2.553.8 pronomem ideo est inventum, ut -i primae et secundae verbi personae possit. 580.9 verba primae et secundae personae -cta pronominibus (AD pron. 64.18 παρατίθεμεν). .12 'ipse' vero omnibus verbis -ctum. 3.12.14 nisi cum substantivis vel vocativis -antur verbis. 118.6 personam verbo sibi -cto congruam. 129.7 'quis' interrogativum, proprio quoque -itur cum verbis substantivis vel vocativis (AD synt. 100.14 συντάσσεται). 130.2 ('quis' interrogativum) potest cuicumque verbo -i (AD synt. 102.7 συντάσσεται). 147.18 nam vocativus quoque intransitive secundis -itur verborum personis. 154.17 quomodo...pronominibus vocativa verba non -untur. .18 substantiva vero aptissime -untur. 157.5 singulari numero numerum -entes singularem ('nullus ambulat'). .26 -untur tertiis verbi personis. 160.22 licet tamen verba primae vel secundae personae repetenti nihil casualium -ere. 164.23 prima et secunda persona...cum non absolutis verbis -untur. 166.28 id est quando nominativus possessivorum -untur verba. 206.15 nisi substantivis vel vocativis -antur verbis. 207.2 quomodo 'ipse' sine alio pronome possunt primae et secundae personae verbis -i. .23 nihil...mirum secundae personae nominativo imperativum -i, cum et tertiae personae, quae prorsus vocativum non habet, -antur imperativa. 291.1 'ego' -itur primae personae verbi.

of a verb with the case it governs

expl. in Don. 4.548.33 tunc activa dinoscitur, cum ei in sermone casus accusativus -itur, ut 'consolor fratrem'; passiva autem, cum ablativus -ctus est, ut 'consolor a fratre'.

Prisc. 2.349.2 dativo...casui illi hoc -unt verbum. 370.20 (*case*) cui solet -i verbum. 374.25 possunt tamen passiva dativo etiam -i. .26 cur activa ablativo per se non -untur. 378.15 auctores haec...diversis casibus -entes, sed figurate. 390.4 quamvis enim nullum casum his -xi. 411.2 quia superiorum accusativo, inferiorum vero verba dativo -untur. 552.24 verbum -i ei (sc. nomini) non potest intransitivum. .27 in quibus (sc. transitivis verbis) solent obliqui casus -i verbis. 553.1 cum igitur sunt intransitiva, quia non possunt obliqui casus his -i. 595.7 'interest' et 'refert' genetivo solent -i. 3.17.12 omnis enim genetivus vel verbo -itur ad perfectionem sensus, ut 'mei' vel 'illius potior', vel possessioni, ut 'mei servo loquor'. 19.10 quotiens hoc pronomem reciprocum est, eiusdem personae verbum habet convenienti casui -ctum ut 'sui meminit'. 218.1 similiter genetivo -untur omnia, quae obtineri vel desiderari aliquod ostendunt. 225.11 nec solum nominativis, sed et accusativis et ablativis casibus...-unt infinita verba. 227.14 verbis praeeptivis, quibus dativi -untur. 230.24 sunt alia...quae -untur genetivo et accusativo. 232.14 etiam si ablativo -atur. 234.11 omnia verba transitiva vel genetivo vel dativo vel accusativo vel ablativo -untur. 267.13 omnia activa...accusativo -untur. 268.13 sunt tamen tam ex his quaedam quam ex activis, quae cum accusativo etiam dativo -untur. .20 pauca sunt, quae activa voce transitive solvi dativo -untur. 269.25 passiva ablativo vel dativo transitive -untur. 270.18 omnibus verbis licet ablativum -ere. .23 nec mirum absoluta posse obliquis -ere casibus. 271.23 idem etiam accusativum ei verbo (sc. 'invideo') cum dativo -xit. .26 et haec tamen...dativis -untur. 272.28 sunt alia deceptiva (verba)...alia acquisitiva vel supereminencia vel

subiecta vel aequiperativa, quae dativo -untur. 277.16 accusativis tamen -untur, ut 'amo'. 314.6 nostri accusativo soli -untur hoc ('tutari'). 317.1 'precor' tamen et 'oro' et 'obsecro' et 'quaeso' accusativo -untur in multis locis. 319.20 Latini accusativo 'incipio' et 'coepio' et 'inchoo' et 'ineo' -unt. 320.7 nostri 'audio' quidem accusativo -unt, 'ausculto' vero tam dativo quam accusativo. Prisc. part. 3.475.26 verbum enim 'everto' accusativo singulari vel plurali necesse est -i. 494.7 necesse est dativum -ere. .9 non licet enim nisi dativum huic verbo -ere.

of a verbal noun with the case it governs

Prisc. 3.215.29 similiter genetivo -untur participalia plerumque. 216.4 tunc enim dativo vel ablativo -untur. 233.7 similiter eisdem casibus -untur participalia vel supina.

of a participle with the case it governs

Prisc. 2.426.7 et illis casibus -untur, quibus et verbum. 330.1 idem etiam dativo -xit. 317.11 sed quando dativo -itur, participium est. 326.6 'sciens' autem quando participium est, accusativo -itur. 353.7 Romani quoque 'fugitans, amans, patiens' et multa similia tam genetivo quam accusativo -unt. Prisc. part. 3.487.31 cui casui -itur? accusativo, 'lacrimans illum'. .33 necesse est enim omnia participia his casibus -i, quibus et verba ex quibus nascuntur.

of compound tenses, formed with auxiliary verbs

Diom. 1.385.4 id verbum (sc. 'sum') et perfectum eius solet -i participio passivo. Macr. exc. 5.624.1 Latini futuri infinitum faciunt -cto participio vel magis gerundi modo 'ire' seu 'iri'. 645.25 omne praeteritum infinitum passivum per societatem participii -cto 'esse' vel 'fuisse' verbo profertur. Prisc. 2.565.17 quomodo verba praesentis temporis, si -antur participiis praeteriti, praeteritum significant, ut 'caenatus sum'. 3.305.8 participiis utuntur pro verbo -entes verbum substantivum.

of a modal verb with the infinitive

expl. in Don. 4.504.14 deinde -ctum hoc verbum supra dicto modo discernit et numeros, 'legere volumus', 'legere vultis', 'legere volunt'. Prisc. 3.130.24 cum voluntaria...quoque videmus solere infinitis -i, ut 'volo legere'.

of the article with the infinitive (in Greek)

Prisc. 2.409.12 qui dativo articuli -itur.

of adverbs added to verbs

Aug. 5.518.26 adverbii proprium est quod verbo -i potest. Prisc. 2.173.13 omne adverbium tam singularibus quam pluralibus verbis -itur. .22 adverbia...licet tam singularibus -ere. 416.18 nec licet illi 'modo' vel 'nuper' adverbia -ere. 551.15 'adverbium', quod verbo -itur. 597.4 vel uni vel pluribus eadem -untur. 3.60.15 'ne'...dehortativum indicativo non -itur. 61.22 'non' vero imperativo proprie -i non potest. 62.11 'num' quoque indicativo soli -itur. 197.6 similiter 'bene, male, recte, prave' possunt supra dictis omnibus apte -i. 198.1 sunt adverbia, quae proprie diversis temporibus -i non possunt (AD synt. 283.8 συντάσσονται). 239.18 αἴθε, id est 'utinam', adverbium non solum optativo, sed etiam indicativo -itur modo. .23 apud nos tamen 'utinam' indicativo non -itur.

of adverbs in comparison

Prob. 4.73.10 nominibus comparativi vel superlativi gradus haec undecim adverbia -i non debeant, id est 'adeo magis tam potius per bene valde minus plus satis nimium'. .15 si haec eadem supra dicta adverbia nominibus positivi gradus inveniantur -cta (.26). .24 si nominibus comparativi gradus 'quam' syllabam -amus. Serv. 4.431.22 nam ista omnia tantum positivis gradibus debemus -ere. Cled. 5.38.15 positivo -itur 'magis'.

of conjunctions with verbs

Diom. 1.433.20 (coniunctiones) ('que', 've', 'ne') -ctae verbis.

Prisc. 3.34.26 cum coniunctio et nominibus et verbis et omnibus tam declinabilibus quam indeclinabilibus per

appositionem solet -i. 95.16 adiunctivae (coniunctiones) sunt, quae verbis subiunctivis -untur. 102.22 hic enim ornatus causa 'vero' -cta est. 162.2 modos quoque...necesse est supra dictis coniunctionibus praepositis eosdem plerumque -i. 243.2 et indicativo et optativo et subiunctivo possit -i ('si' coniunctio). 247.19 'si' coniunctio...indicativo -itur. 251.4 'Av...Graeca coniunctio...et plusquamperfecto -itur. 255.10 'ut'...et quaecumque pro ea ponuntur causali...subiunctivo -untur. 265.11 cum illi non solum optativis, sed etiam indicativis...eas (sc. coniunctiones) -ant.

of prepositions and verbal prefixes

Serv. 4.440.13 praepositio etiam 'de' non potest -i nomini interveniente adverbio. expl. in Don. 4.511.2 nominibus civitatum non nos -ere praepositiones (Aud. 7.355.16). Vict. 6.203.20 verum ex his (praepositionibus) quae casibus -untur. .21 quae accusativo -untur? .29 harum quaedam verbis etiam -untur. 204.2 quae ablativo casui -untur? .7 ex his quaedam etiam verbis -untur. .12 hae quoque etiam verbis -untur. ps. Asp. 5.554.11 (praepositiones) -untur sic, 'subscribit inreperit excurrit'. Macr. exc. 5.600.30 apud Latinos nulla praepositio -cta mutat coniugationem (637.13).

Prisc. 2.190.6 accusativo casui multae praepositiones solent -i (.9). 425.22 supina vel participalia...et casus assumant et praepositionibus separatis -antur. 426.20 quibus et -untur (preposition and gerund). 3.24.11 (praepositio) aliis...id est carentibus casu, -cta. 30.15 'ad' modo personae modo loco, est quando temporis -itur vel numero: personae, ut... (Verg. Aen. 1.666) 'ad te'...; loco, ut... (Verg. Aen. 1.24) 'ad Troiam'...; temporis, ut... (Salust hist. 1.7 p.6 Kr.) 'ad bellum Persi Macedonicum'; numero: 'ad quinquaginta milia'. 32.29 verba...iure non possunt per appositionem -i praepositioni. 35.3 praepositio...nisi in compositione non -itur. .5 separatae praepositiones vel accusativo vel ablativo -untur. 36.3 adverbia, quae casibus solent -i. .15 casibus -untur (adverbs functioning as prepositions). .18 cum...duobus casibus -antur praepositiones. 40.5 praepositiones...casibus -untur. .13 'apud'...-itur tamen etiam personis, ut 'apud amicum'. 42.10 ('extra') verbo -itur. .26 'inter'...etiam verbis potest -i. 43.13 'interea'...verbo...semper -itur. 44.23 'pridie'...more praepositionis accusativo -itur. 45.24 quae vero ex his possunt sine casibus verbis -i, etiam inter adverbia ponunt (52.4). 51.18 ('clam') -itur non solum ablativo, sed etiam accusativo. 53.9 sed etiam genetivo casui Vergilius more Graeco -it ('tenus'). 54.22 quibus -itur ('sub'). .27 quibusdam...videtur ablativo figurate -i. 55.16 ('super') invenitur...etiam verbo -cta vel nominativo participii. 115.11 nisi ex -ctis, ut 'per'. 121.8 composita (praepositio) enim vim dictionis non habet, concedens in eam, cui -itur. 164.5 nulla praepositio per compositionem potest pronomini -i. .13 verbis vero et adverbii per solam compositionem -untur praepositiones. 292.17 nam genetivo neque praepositio nec adverbium loco praepositionis positum apud Latinos bene -itur excepto 'tenus', quod tam ablativo quam genetivo -xit Vergilius. 321.25 haec tamen eadem praepositio [id est 'pro'] quando verbo -itur. 372.14 hinc et 'sub' apud nos accusativo et ablativo -itur.

of a word (in speech)

Cic. orat. 135 (verbum) iteratum.

iii) of diacritics

Prisc. 3.111.23 aspirationes vocalibus -ctae.

Gk.: συντάσσω, see AD parallels.

See addo, and further parallels s.v.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'add, attach, join' (Enn., Pl.+).

adminiculandi

'supporting', of adverbs classification

Var. 8.44 (partes orationis) vocant quidam appellandi (i.e. nouns), dicendi (i.e. verbs), -i (i.e. adverbs), iungendi (i.e. particles).

examples

Var. 8.44 -i ut 'docte' et 'commode'.

Steinthal (1890-91, ii: 219 n.) has argued that Var. incorporates both adverbs and adjectives in his category adminiculandi, although Var.'s examples are both adverbs. Steinthal asserts that an adjective is just as much an adminiculum of the noun as an adverb is of the verb. But Var. uses vocabulum (q.v.) for adjective as well as substantive and discusses them under appellandi, another of his four partes orationis.

Non-gram.: cf. adminiculo 'support with props' (Cic., Col., Plin.), 'support with authority' (Var.).

adminiculum

'support'
of words

Char. 198.3 quaedam nomina...per se sine alterius partis orationis -o intellegi non possunt (Diom. 1.322.28; exc. Bob. 1.536.7; Dosith. 7.397.11).

Prisc. 2.551.20 nomen et verbum solas esse partes orationis, cetera vero -a vel iuncturas earum.

of letters/sounds

Diom. 1.423.24 mutae dictae, quod per se sine -o vocabulum non possunt enuntiari.

Mar. Vict. 6.31.25 vocalis per se, id est sine societate atque -o consonantis (Vict. 6.195.3; Aud. 7.325.16).

Gk.: προσβολή (of letters/sounds), Arist. poet. 1456 b 26 ἐνε προσβολῆς (Hübner 1984: 12, n. 21).

Non-gram.: 'prop, support' (Pl., Cic., Col., Plin.).

admirandi

'expressing admiration', of a type of adverb

Diom. 1.408.20 'ut' adverbium est...modo -i et significat 'o quam'.

Prisc. 3.89.5 'o'...est (adverbium) -i, ut... 'o qualis facies' (Juv. sat. 10.157).

Non-gram.: cf. admiror 'marvel' (Pl.+), 'admire' (Ter.+).

admirantis

'expressing astonishment', of a type of interjection

Sacerd. 6.447.7 -is, ut 'papae' (Vict. 6.204.22; ps. Asp. 5.554.15).

Roman. ap. Char. 311.16 -is, <ut> 'babae papae'.

Vict. 6.205.3 'hem'...aliquando etiam -is.

expl. in Don. 4.510.11 'o'...interdum (interiectio) -is, ut 'o dii immortales' (Cic. pro Deiotaro 11.31).

Cled. 5.26.18 per affectum...-is.

Cf. Diom. 1.419.7 admirantem (significat interiectio), ut 'babae papae'.

admitto

1. 'admit, receive'

i) of letters, into words

Char. 112.12 'i' litteram. 155.22 'i'. 211.21 'r' littera -itur. 222.6 'e' non -unt. Diom. 1.385.9 't' litteram -it. exc. Bob. 1.542.33 'i' litteram. Pomp. 5.195.5 illa littera, 8 'u'. Aug. 5.511.32 'or' non -unt. 512.13 'r' littera non -itur. 15 'r' litteram (513.5). Macr. exc. 5.616.40 inter π xal τ non -bat v. 628.37 v. 638.26 nec ullam omnino ex consonantibus -unt.

ii) of verbal prefixes

Diom. 1.368.17 -ssa praepositione (verbal prefix). Cf. Diom. 1.368.11, 13 adiecta...praepositione.

See recipio 1, and further parallels s.v.

2. 'take over, adopt' from Gk. or another language

i) of letters, into the Latin alphabet

Char. 5.30 'y' et 'z' propter Graeca nomina -imus (Dosith. 7.382.8; frg. Bob. 7.539.10; de fin. 6.241.22). Diom. 1.422.32 sed haec Graeca -ssa Graecorum nominum causa. 426.8 'y' vocalis...propter Graecas dictiones -itur. 9 'z' consonans...propter Graeca vel barbara nomina -itur. Don. 605.4 'y' et 'z' remanent, quas litteras propter Graeca nomina -simus.

ii) of words and word forms

Scaur. 7.25.14 sed cum quaedam in nostrum sermonem Graeca nomina -ssa sint.

See sumo 1, and further parallels s.v.

3. 'accept, allow'

i) of the components of Latinity or correct speech

Aug. 5.517.3 euphonia...-ssa est ad Latinum sermonem. 6 sed tamen in paucis -ssa euphonia est.

frg. Bob. 5.557.22 nec est eorum auctoritas -enda.

ii) of words and word forms

Char. 93.12 sed consuetudo etiam 'eboratum' -sit et 'eburnum'. 118.22 sane Vergilius dicit (georg. 1.215) 'vere fabis satio'; sed nec ipsum -itur. 240.27 quod cum omnino regula Latini sermonis non -at. expl. in Don. 4.511.31 haec quae usurpata sunt sola contra artem -enda sunt. Macr. exc. 5.654.24 nec 'roro' tamen nec 'dor' nec 'for' -it auctoritas.

collocations

accentum: Macr. exc. 5.602.11 in finalem syllabam. casum/casus: Char. 78.21, 381.13 genetivum (16; Diom. 1.311.33, 312.1; idiom. cas. 4.566.13), 20 utrosque (Diom. 1.312.4).

declinationem: Char. 40.17 naturalem (exc. Bob. 1.551.18), 41.6 pluraliam (exc. Bob. 1.551.23), 41.10 (exc. Bob. 1.551.24); Diom. 1.367.6 passivam (396.4, 403.10); expl. in Don. 4.549.18; Macr. exc. 5.620.23 praeteriti perfecti.

defectum: Pomp. 5.215.15 temporum.

dualem: Macr. exc. 5.599.19 (632.2 δουλων). See numerum.

futurum: Char. 232.8; Macr. exc. 5.635.15.

genetivum: Char. 379.29; Aug. 5.524.31. See casum.

genus/genera: Char. 96.22 neutrum (Aug. 5.503.33); Diom. 1.337.20; Pomp. 5.191.1 masculinum.

gradum: Diom. 1.322.32 comparativum (Don. 617.4; Cons. 5.340.1).

infinitivum: Diom. 1.385.10 futurum.

modum/modos ('type'/'types'): Diom. 1.308.21, 387.25 declinationis, 430.8.

neutrum: Aug. 5.503.37. See genus.

nominativum: Diom. 1.311.2; Don. 638.6; Cled. 5.61.5 casum; Cons. 5.380.5.

numerum: Diom. 1.399.8 pluraliam (Prob. 4.76.17, 34; Aug. 5.501.21); Cled. 5.11.5 singularem; Pomp. 5.234.22 (dualis) ad Latinitatem; Macr. exc. 5.644.27 utrumque.

paenultimam: ult. syll. 4.242.21 brevem.

participium/participia: Diom. 1.385.8 temporis instantis, 10, 398.29.

personam/personas: Diom. 1.338.28 primam (397.19), 398.33 ceteras..., tertiam (Serv. 4.433.21).

pluraliam: Aug. 5.501.12, 503.41. See numerum.

praepositionem: Cled. 5.69.16.

praesens: Char. 232.8.

significationes: Char. 305.11.

speciem/species: Diom. 1.321.32, 344.20 utramque (sc. iterativam et inchoativam).

syllabas: Diom. 1.326.4.

tempus/tempora: Char. 334.9; Diom. 1.340.7 (praesens); Aug. 5.516.9 praeteritum (Macr. exc. 5.620.13, 642.33); Macr. exc. 5.611.22 minusquamperfectum...

plusquamperfectum.

ultimam: ult. syll. 4.242.21 longam.

varietatem: Cons. 5.345.15.

vim: Diom. 1.403.13 patiendi.

L.: Dahlmann 1970: 27ff.

Non-gram.: 'admit, receive' (Pl.+), 'permit, allow' (Ter.+).

admonendi

'cautioning', of a type of conjunction

RP ap. Char. 291.12 -i atque petendi (sunt coniunctiones) 'sed verum', quas quidam inter causales posuerunt.

Most other grammarians do indeed classify sed under causales (Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.24; Prob. 4.144.7; Aud. 7.349.27; Don. 599.21, 647.5; Aug. 5.520.43). Diom. has sed under both causales (1.416.4) and ratiocinativae (1.416.9), while Dosith., the only grammarian besides RP to include verum at all, puts it under causales (7.418.6), but sed under copulativae (7.418.3).

See causalis, petendi, repetendi.

Non-gram.: cf. admoneo 'advise' (Pl.+), 'warn' (Cic.).

admoveo

'bring near to, add'

Vel. 7.61.15 in his partibus orationis quae incipiunt a littera 'c' non facile potest hac praepositione ('ad') -ta sonare 'd' littera (e.g. 'capio accipio').

Cass. 7.153.15 illud etiam non video, quare huic litterae (sc. 'y') 'h' aspirationis gratia -am.

Gk.: see addo.

See addo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'bring near to' (Pl.+).

adnecto

'join'

i) letters to form words

Ter. Maur. 6.337.412 ergo diphthongo creata u sibi -xam tenent.

360.1190 consona si mediam determinat, altera porro vocalem -it.

Vict. 6.194.10 littera quid est? figuratio quaedam, qua cum aliis -xa vox emissa comprehenditur (Aud. 7.324.20).

Alb. 7.307.1 praeganter cum [scribis | aut] scripto dividis, -is 'g' secundae syllabae et alia eiusmodi, ut 'pignus dignus'.

ii) words in speech

Quint. 7.1.1 sit...ordo recta quaedam collocatio prioribus sequentia -ens.

Sacerd. 6.444.22 coniunctio est pars orationis -ens ordinansque dictionem (DT 86.3 συνδέουσα).

Don. 646.14 coniunctio est pars orationis -ens ordinansque sententiam (599.13; Cled. 5.73.7; Aug. 5.495.22; Prisc. part. 3.478.16, 493.3, 488.17 sententias).

Cled. 5.73.8 coniunctio ideo dicitur, quod -it verba.

prepositions with case forms

ps. Asp. 5.553.38 (praepositiones) accusativo autem -xae plerumque adverbiorum vim habent suntque omnino undecim.

Gk.: συνδέω, see DT reference above; see also conecto.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

L.: Beck 1993: 523.

Non-gram.: 'attach' (Var., Cic.+).

adnexio

'joining, connection' classification

Scaur. 7.11.2 scribendi ratio quattuor modis vitiatur, per adiectionem, detractorem, immutationem, -em.

definition

Scaur. 7.12.1 per -em, ut cum in verbo 'nescio' 's' litteram prior syllabae iungunt, cum posterioris initium esse debeat.

L.: Desbordes 1983: 24.

Non-gram.: cf. adnexus 'joined, connected' (Mela+).

adnuendi

'indicating agreement, approval, affirmation', of a type of adverb

Roman. ap. Char. 249.15 -i (adverbia), scilicet 'plane vero' (Aug. 5.518.17 ut 'plane, sane').

Gk.: τὰ δὲ συγκαταθέσεως, ὅλον ναί ναίχι, DT 78.3.

AD too has συγκαταθέσεως:

synt. 166.1 φαμέν δὲ καὶ 'ναὶ γράφω' βεβαιότεραν ποιούμενοι τὴν ὑπόσχεσιν διὰ τῆς δις παρειλημμένης συγκαταθέσεως.

More often, however, AD uses the words καταφάσεως and καταφατικῶν for the adverb val:

synt. 347.14 τῇ ναὶ καταφάσει (adv. 124.8). adv. 122.13 τὸ καταφατικόν.

NB AD's use of βεβαιότεραν; cf. DT 85.1 τὰ δὲ βεβαιώσεως (see s.vv. affirmandi, confirmandi, etc.).

L.: Uhlig 1881: 23.

See affirmandi, confirmandi.

Non-gram.: cf. adnuo 'nod assent' (Pl., Ter.+).

adnuentis

'indicating agreement, approval, affirmation', of a type of adverb

Prob. 4.154.11 (adverbia) -is ut 'sane' (Aud. 7.348.20 ut 'vero'; Vict. 6.202.2).

Gk.: see s.v. adnuendi.

See adfirmantis, confirmandis.

adnutativus/adnutivus

'affirmative', of the conjunction 'et'

Diom. 1.417.17 'et' coniunctio...modo adnutiva et promissiva (Dosith. 7.422.20 adnutativa et compromissiva), ut 'dic quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo' (Verg. ecl. 3.104).

Syn. affirmativus, confirmativus.

Non-gram.: cf. adnuto 'nod, assent' (Naev., Pl.).

adorativus

'indicating admiration, respect'

Prisc. 3.274.16 -a quoque (verba accusativo sociantur): 'colo te, honoro, adoro'...

Gk.: αἱ σεπτικώτερον παραλαμβανόμεναι, AD synt. 407.6.

Non-gram.: cf. adoratio 'act of worship' (Plin.).

adqu-: see acqu-.

ad sensum pertinens

'pertaining to sense perception'

Prisc. 3.276.23 ad sensum pertinentia, quae Graeci genetivo coniungunt,...nos accusativo copulamur,...ut 'audio te'...'tango te'.

Gk.: ἡ ἐκ τῶν αἰσθησέων ἐνέργεια, AD synt. 416.4; αἰ...ἐκ τῶν αἰσθησέων διαθέσεις, AD synt. 417.3.

adventicius

'foreign'

classification

Var. 10.69 cuius (sc. perfectae analogiae) genera sunt tria: unum vernaculum ac domi natum, alterum -um, tertium nothum ex peregrino hic natum.

definition

Var. 10.69 -um est ut 'Hectores Nestores, Hectoras Nestoras'.

10.70 -ia pleraque habemus Graeca.

See: peregrinus.

adverbialis1. *'with the force of an adverb'*

Char. 180.23 in signis...-bus.

of nouns

Vict. 6.202.11 adverbia nominativa vel...nomina -ia.

of conjunctions

Vict. 6.203.14 adverbia coniunctiva vel coniunctiones -es.

of prepositions

Char. 264.2 'super' et 'subter' (praepositiones) -es sint.

Prisc. 3.124.2 ut...praepositae partes...fiunt...-es.

of construction

Prisc. 3.63.22 constructionem -em (cf. σύνταξιν ἐπιρρηματικὴν, AD adv. 120.13).

2. *'derived from an adverb'**classification*

Prisc. 2.60.5 propriae...derivativorum sunt hae: patronymicum,...verbale, participiale, -e.

examples

Prisc. 2.117.6 diminutiva praeter verbalia et -ia.

.17 formae communes tam denominativis quam verbalibus nec non etiam participialibus et -bus.

Cf. Char. 197.20 quaedam descendunt ab adverbiiis, ut 'hesternus hodiernus crastinus serus nimius citus' (Diom. 1.322.19; Dosith. 7.396.12).

Prisc. 2.90.7 ab adverbiiis...derivata.

Gk.: ἐπιρρηματικός, AD adv. 169.111.

adverbialiter*'as an adverb'*

Words such as 'ante' and 'post' are prepositions when they occur with case forms and adverbs when they occur without.

Diom. 1.407.26 quam diu sine casibus enuntiantur, -er eunt (= Char. 1.232.1 Keil).

Barwick has a slightly different text:

Char. 301.9 quam diu sine casibus enuntiantur, adverbialia [aliter] erunt.

further examples:

Char. 182.12 -er legere. 203.8 quae (pronomina) -er quodam modo intelleguntur (exc. Bob. 1.561.9; Dosith. 7.405.5). 259.18 -er dixit (263.17; Prisc. 3.363.16). 287.9 nomina...in 'er' -er flecti.

Diom. 1.317.33 interpretatur -er.

Prob. 4.152.21 quae (nomina)...-er pronuntiantur (-25). 155.15 nominibus locorum -er positus (.18).

Prisc. 2.182.13 -er...extulit...plerum'. 3.72.24 nomina...vel pronomina -er prolata (312.20).

Gk.: ἐπιρρηματικῶς, AD synt. 15.5.

adverbium*'adverb'**classification*

Quint. 1.4.19 paulatim a philosophis ac maxime Stoicis auctus est numerus (partium orationis), ...deinde mixtum verbo participium, ipsis verbis -a.

Roman. ap. Char. 193.7 orationis partes sunt octo, nomen,...-um.

Prisc. 2.54.10 (Stoici) -a nominibus vel verbis connumerabant et quasi adiectiva verborum ea nominabant.

definition

Scaur. ap. Diom. 1.403.20 -um est modus rei dictionis ipsa pronuntiatione definitus.

Comin. ap. Char. 233.2 -um est pars orationis, quae adiecta verbo significationem eius implet atque explanat (RP ap. Char. 241.21; Roman. ap. Char. 246.19; Char. 233.27; Diom. 1.403.17; Don. 595.25, 640.2).

Sacerd. 6.442.15 -um est pars orationis, quam verbis adiiciendo eorum significationem complemus.

Cled. 5.62.15 -um est pars orationis, <quae> adiecta verbo significationem...eius aut complet aut minuit..., ut 'etiam faciam' vel 'non faciam'.

Serv. 4.438.11 -um plerumque confirmat verbum, plerumque destruit: confirmat, ut 'iam faciam'; destruit, ut 'non faciam'.

ps. Asp. 5.551.36 -um est pars orationis quae verbi vim explicat.

Vict. 6.201.14 -um quid est? pars orationis quae adiecta verbo manifestior et planior redditur, ut 'docte dixit, pulchre fecit' (Aud. 7.347.23).

Prisc. 3.60.2 -um est pars orationis indeclinabilis, cuius significatio verbis adicitur. hoc enim perficit -um verbis additum, quod adiectiva nomina appellativis nominibus adiuncta, ut 'prudens homo prudenter agit'.

explanation of the definition

The adverb is a part of speech which is added to a verb to fill out its sense. Prisc. inverts the standard definition, saying that the sense of the adverb is added to the verb. Indeed the adverb is so called because it is added to a verb. The Donatus commentators and Prisc. emphasise that it is a dispensable appendage, whereas Aug. argues that a verb without an accompanying adverb is incomplete.

ancient etymology

RP ap. Diom. 1.403.19 et ideo -um appellatur, quia semper adicitur verbo.

.22 -um dicitur ideo, quoniam ad verbi tendit in eadem sententia conspirationem.

Serv. 4.415.7 -um dictum est eo, quod necesse habet hanc partem orationis verbum sequi, ut 'cras faciam'... sed non, ut necesse est -o sequi verbum, ita necesse erit verbo sequi -um. nam quando dico 'facit orator', est elocutio plena, quamquam sine -o. potest ergo verbum sine -o poni; -um autem sine verbo numquam ponitur.

438.7 -um dictum est, quia necesse habet semper verbum sequi. verbo tamen non necesse est egere semper -o. nam possum dicere sic, 'legit'. nunc enim et plena est elocutio, et -um tamen non invenitur. nam cum dico 'cras hodie', non erit integra elocutio, nisi addam verbum, ut puta 'dico' vel 'facio'.

expl. in Don. 4.488.36 -um dicitur, quia verbo cohaeret, ita ut separari non possit. si dicas 'cras', non est sensus: addis verbum, 'cras faciam', 'cras dicam', addita verba implent sensum.

509.19 -um dictum est, quia semper verbo cohaeret, non quod verbum ipsi -o cohaereat, sed quod -um semper verbo iungatur. potest enim fieri ut verbum sine -o positum intellegatur, 'Cicero dixit'...-ia sine verbis non habent intellectum: 'hodie', quid 'hodie'? non intellegitur, nisi addideris 'lego facio' aut aliquod verbum, ut 'hodie lego', 'hodie facio'. ideo ergo dicta sunt -ia, quod sola sensum implere non possunt, sed iuncta verbo implent sensum.

Cled. 5.10.11 -um (dictum est), quod verbis adiectum sit (62.16 adicitur verbo semper -um, unde et -um dictum).

20.29 -um dictum est ideo, quod coniunctum verbo vim eius explanat et impleat.

20.30 nam cum dico 'lego', nec dicitur quem ad modum legam, sed adiecto -o exprimitur, ut puta verbi gratia 'bene lego' an 'male lego'.

Pomp. 5.241.11 -um est, ait, pars orationis dicta, quoniam semper sequitur verbum. ideo appellatur -um, non quoniam verbum sequitur -um, sed quoniam -um sequitur verbum. nam potest esse verbum et non esse -um; e contrario non potest esse -um sine verbo. ut puta quando dico 'orator fecit', plena est elocutio: orator nomen, fecit verbum est; ecce hoc loco -um non est, et tamen plena est elocutio. ergo potest esse plena elocutio, ubi sit nomen et verbum, etiamsi non sit -um. e contrario ubi est -um, non ante potest esse elocutio, nisi sequatur verbum. puta 'orator cras'; ecce 'orator' nomen est, 'cras' -um est, et tamen adhuc aliquid deest, nisi addideris verbum. ergo ideo dictum est -um, quoniam non potest esse sine verbo.

nequi tibi dicat e contrario ideo esse verbum, quoniam -um sequitur. ergo -um est pars orationis dicta, quoniam semper sequitur verbum.

Aug. 5.516.21 -um ideo dictum est, quia adhaeret verbo, nec potest verbi vis significantius sonare, nisi iungatur -um. ut puta verbum est 'dico navigo'...et alia; haec non plena significatione sunt, nisi adiciantur -ia, ut 'bene male'..., ut 'bene dicit'...'prosperare navigat'...vides quia verborum plena significatio esse non potest, nisi fuerint -a coniuncta. sic alia -ia iunguntur ad explendam verbi significationem...

further explanation of the definition

Roman. ap. Char. 248.7 omnes etenim -orum cernimus semitas ire cum verbis sube per verba, nec potest ulla qualitas (-i) nisi verbo subsequenti sonare. loci...-um...per se nihil faciet nec ullam poterit significationis expedire caliginem, nisi coniunctum verbo... verborum accessu fit -um multi luminis ac potestatis.

RP ap. Diom. 1.403.18 ita nam cum dico 'Palaemon docet', nondum habet suam vim satis planam, nisi adiecero 'male' aut 'bene' (= RP ap. Char. 241.22, but with 'bene aut male', and the ed. princ. has plenam not planam).

Prisc. 3.62.16 et verbum quidem sine -o perfectam potest habere significationem; -um vero sine verbo vel participio, quod vim verbi possidet, non habet plenam sententiam. (AD adv. 121.1ff.)

2.56.3 proprium est -i cum verbo poni nec sine eo perfectam significationem posse habere.

adverbum and praeverbium: see s.v. praeverbium.

attestation:

adverbum is used by Scaurus (see s.v. praeverbium) and Probus (4.152.30: below) in citing the doctrine of Varro, but it is not certain whether the term may be attributed to him: in LL he uses other terminology. The term is also used by Nonius citing Nig. Fig.:

Nig. ap. Non. p. 149 Lindsay (= Nig. frg. 7 Funaioli) cuiusmodi genus -orum, a verbis motus quae veniunt, ut 'expulsim, cursim'.

Paulus uses adverbium several times (27.2, 99.15, 100.4), and at 258.33 the term is reconstructed for the text of Festus, on the basis of Paulus' epitome:

Paul. 259.8 'quando' quum gravi voce pronuntiatur, significat quod, quoniam, et est coniunctio; 'quando' acuto accentu, est temporis -um.

Fest. 258.33 <'quando' cum gravi voce pro>nuntiatur, significat <quod: acuta est temporis -um>, ut Plautus... (Mueller's restoration, retained by Lindsay).

It remains uncertain whether Festus, still less Verrius, actually used the term adverbium.

The first direct attestation is Quint. (1.4.19: above), but it is possible that the term was also used by RP Quint.'s teacher, whose doctrine is also reported by Char. and Diom. (Job 1893: 131; Flobert 1981: 30 n. 23).

accidents

Sacerd. 6.442.16 -o accidit tria, significatio comparatio figura (Comin. ap. Char. 233.6; Dosithe. 7.408.23; Don. 595.26, 641.8; Vict. 6.201.18; Aud. 7.348.6).

Diom. 1.403.23 -o haec iuncta sunt discrimina generalia tria: forma modus finitio.

Prob. 4.153.25 -is accidit comparatio figura tempus significatio.

Aug. 5.517.35 -o accidunt significatio figura gradus. ps. Asp. 5.551.37 -o accidit significatio positio figura qualitas quantitas.

Prisc. 3.63.6 accidit autem -o species, significatio, figura.

species

Prisc. is the only grammarian to include species as an accident of the adverb, but most grammarians discuss this aspect, i.e. whether an adverb is 'basic' or derived.

Sacerd. 6.443.5 -a aut ex se nascuntur, ut 'heri nuper', aut ab aliis, ut 'docte sapienter'.

Comin. ap. Char. 233.3 -a aut suae positioni aut ab aliis transeunt. a se nascuntur, ut 'heri nuper'; ab aliis transeunt, ut 'doctus docte, sapiens sapienter' (Diom. 1.403.26; Dosithe. 7.408.22; Vict. 6.201.15; Aud. 7.347.24; Aug. 5.517.36).

Prob. 4.150.29 -a tribus modis intelleguntur: uno, quando ab aliis veniunt, hoc est quando ex aliis partibus orationes originem trahunt; alio, quando non ab aliis partibus orationes veniunt, sed per se tantum intellegi reperiuntur; tertio, quando similia nominibus inveniuntur.

ult. syll. 4.250.21 -a...partim ex se oriuntur, partim ex aliis deducuntur.

Prisc. 3.63.7 species primitiva et derivativa. primitiva quidem, quae a se nascitur, ut 'non, ita, ceu, saepe'; derivativa vero, quae ab aliis nascitur, ut 'clanculum, saepius saepissime, docte' a docto, 'cursim' a cursu...

For 'basic' adverbs, Char. has further the terms prototypon and proprium:

148.6 sunt comparativa -a ex prototypis.

149.10 'temere' proprium -um est. neque enim ex appellatione neque ex verbo venit.

Several grammarians list the various parts of speech from which adverbs may be derived.

Char. 240.9 non nullis grammaticis placet ut a nominibus sic etiam a participiis et pronomibus et verbis -a figurari, ut ab eo quod est 'iustus iuste' fiat, ab eo quod est 'sapiens sapienter' dicatur, nec minus a pronome 'me meatim, te tuatim', denique ab eo quod est 'curro cursim, pingo punctim'. mihi videntur errare.

Diom. 1.403.28 haec quae ab aliis transeunt varias habent formas. a nomine proprio ducuntur, ut 'Tullius Tulliane'; alia a pronome, ut 'meatim tuatim'; item a verbo, ut 'cursim'; item a nomine et verbo, ut 'pedetemptim'; alia a participio, ut 'indulgens indulgenter'; item a nomine appellativo, ut 'docilis dociliter'; alia a vocabulo, ut 'ostium ostiatim' (Don. 640.4).

Prob. 4.150.33 -a, quae ab aliis veniunt, ex his tribus partibus orationis tantum originem trahere reperiuntur, id est nomine pronome verbo.

152.30 ex his pronomibus sedecim tantum Varro -a eius modi secundum sonorum rationem fieri demonstravit.

Prisc. 3.63.10 derivativa igitur -a vel ab aliis -is derivantur, ut 'prope proprius'...; vel a nominibus, ut 'Tullius Tulliane,...felix feliciter'; vel a verbo vice participio vel participiale nomine, ut 'sentio sensus sensim'..., vel a nomine et verbo, ut a 'pede' et tempto: pedetemptim', vel a pronome, ut 'hic illic' ab 'hic' et 'ille', vel a praepositione, ut 'ex extra'.

significatio

expl. in Don. 4.509.33 significationes innumerabiles sunt, in artibus autem diverse sunt posita: nam alii septem posuerunt, alii novem, alii viginti... quot sunt significationes, tot sunt nomina: nam nomina ipsa de significationibus oriuntur.

Sacerd. 6.442.17ff. significatio in multa dividitur: est enim loci, ut 'hic'; temporis, ut 'heri nuper'; numeri, ut 'semel'; negandi, ut 'non'; confirmandi, <ut> 'etiam'; demonstrandi, ut 'ecce'; optandi, ut 'utinam'; hortandi, ut 'heia'; ordinis, <ut> 'deinde'; interrogandi, <ut> 'cur'; similitudinis, <ut> 'quasi', qualitatis, <ut> 'sapienter'; dubitantis, ut 'forsitan'; eventus, ut 'forte'; personalis, ut 'mecum'; vocandi, ut 'heus'; respondendi, ut 'heu'; quantitatis, ut 'saepius'; separandi, ut 'seorsum'; eligendi, ut 'potius'; congregandi, ut 'simul'; prohibendi, ut 'ne'; comparandi, ut 'magis'.

Comin. ap. Char. 233.7 significationes -orum sunt plurimae. significant enim tempus, ut 'heri nuper'; locum, ut 'hic'; numerum, ut 'semel'; negationem, ut 'non'; adfirmationem, ut 'etiam'; demonstrationem, ut 'ecce'; hortationem, ut 'heia'; optationem, ut 'utinam'; ordinationem, ut

'deinde'; interrogationem, ut 'cur'; similitudinem, ut 'quasi'; dubitationem, ut 'fortasse'; invocationem, ut 'heus'; responsionem, ut 'heu'; prohibitionem, ut 'ne'; communicationem, ut 'pariter simul'; separationem, ut 'seorsum'; comparisonem, ut 'magis potius'; eventum, ut 'forte'; qualitatem, ut 'bene'; quantitatem, ut 'nimium'.

RP ap. Char. 241.26ff.; Roman. ap. Char. 248.9ff.; anon. ap. Char. 234.3ff.; Diom. 1.404.4ff.; Dosithe. 7.408.25ff.; Don. 546.1ff., 641.8ff.; Prob. 4.154.9ff.; Aud. 7.348.6ff.; ult. syll. 4.246.3ff.; Vict. 6.201.19ff.; ps. Asp. 5.551.37ff.; Prisc. 3.80.30ff.

The catalogue of significations of adverbs is long, but relatively consistent from one grammarian to another with respect to the categories listed and the examples for each class. Sacerd. offers the standard list. Adverbs of swearing (iuris iurandi vel. sim.) are a common addition. Further categories found in only a few grammarians include eligendi, aestimantis (vel. sim.), alternationis, iterationis, terminationis. Others are unique to ps. Asp. or Prisc. respectively. For the overlap of certain categories with the interjection, see below.

The terminology for the adverbial significations is fairly uniform as regards word stem (though see below), but varies in morphological form. Thus Comin. and Diom. have the formula adverbia significant followed by a noun in the accusative: numerum, negationem, dubitationem, etc., while other grammarians prefer a genitive construction, of a noun, e.g. dubitationis, a participle, e.g. dubitantis, or most commonly, a gerund, e.g. dubitandi. Prisc. has a number of terms in -ivus. Even setting Prisc. aside, the grammarians are not consistent in the form of their terminology.

In general, Vict. prefers forms such as dubitationis, Prob. participle forms and most others the gerund terms, but Vict. has participles and gerunds as well, and ult. syll. and Aud. also have all three types. In addition, anon. ap. Char. and ps. Asp. have some terms in -ive, e.g. personative, congregative.

Some categories labelled by a noun in the genitive are so-called by almost all grammarians, e.g. loci temporis numeri similitudinis qualitatis quantitatis, although Comin. and Diom. have adverbia numerum significant, while Var. ap. Scaur., anon. ap. Char., Diom., ult. syll., Serv. and Prisc. have localia, Diom. and Prisc. have temporalia and Prisc. has further numeralia. The relative consistency of this group of terms may be connected with the fact that they are also used to label categories of the noun.

For some categories there were two competing terms or sets of terms: interrogationis (vel. sim.)/percontandi (vel. sim.), adfirmandi (vel. sim.)/confirmandi (vel. sim.), communicandi (vel. sim.)/congregandi (vel. sim.), and a few further variants are found, for these and other categories.

Prisc.'s terminology is generally somewhat divergent, e.g. dehortativum vs. prohibendi (vel. sim.), abnegativum vs. negandi (vel. sim.).

The general preference for genitive formations no doubt reflects DT's use of genitive terms for labelling types of adverbs, e.g. τὰ εἰλασμοῦ (~Lat. dubitationis, etc.), but he also has some adjectival terms, e.g. τὰ χρονικά (~Lat. temporalia). In the case of adverbs of swearing, DT has the adjectival terms ἀποφασιτικὰ χατωμοσιτικὰ, but of the Latin grammarians only Prisc. has an adjectival formation, iurativus; the others who include this category label it by a genitive, e.g. iuris iurandi.

Prisc. has terms in -ivus for many of his categories: often a Gk. model is found in AD, e.g. abnegativus (ἀποφασιτικός), dehortativus (ἀπαγορευτικός), hortativus (παράκλειυστικός). Sometimes the Gk. equivalent is not used of adverbs, e.g. ἀθροιστικός (congregativus) of conjunctions, συγκριτικός (comparativus) of nouns, εὐχτικός (optativus) of verbal mood, τακτικός (ordinativus) of nouns (Job 1893: 134f.). In some of these cases Priscian translates the Gk. by different terms in the different contexts, e.g. ἀθροιστικός by collectivus for nouns, τακτικός by ordinalis for nouns.

Gk.: ἐπίρημα, DT 72.4.

DT defines the adverb syntactically, in that it precedes or follows a verb, κατὰ ῥήματος λεγόμενον ἢ ἐπιλεγόμενον ῥήματι.

Other Gk. designations are μεσότης and πανδέκτης. DT 74.3 (Antipatos ap. DL 7.57; Σ DT 97.31, 274.29) has τὰ μεσότητος as a subcategory of adverbs, omitted in the classifications of the Latin grammarians, although they include adverbs of this type among adverbium qualitatis, DT's ποιότητος. DT's examples are καλῶς σοφῶς, Diom.'s bene pulchre sapienter. The term πανδέκτης is not found in any Gk. grammarian in the sense 'adverb', but only in Char.: 247.13, 249.22.

Char. 252.28 cum -um Stoici...pandecten vocent. nam omnia in se capit quasi collata per saturam concessa sibi rerum varia potestate (i.e. because of its multiple origins and numerous values).

(Florent 1981: 30 & nn. 21, 22; Job 1893: 131).

adverb and other parts of speech

As may be seen from the examples, for the ancient grammarians the word class of adverbs was quite broad: any indeclinable word placed beside a verb was or could be an adverb, hence the incorporation of e.g. pronouns (hac), conjunctions (si) and interjections (heu) (Lambert 1908: 167). The grammarians themselves were aware of the possibility of overlap and confusion, and Serv. even describes the adverb as a kind of catch-all category.

RP ap. Char. 247.3 non quia nesciam quaedam aliis partibus orationis -a esse communia et velut nominis iuncta consortiis, ut 'gratis falso vero subito', 'domi est' 'domo venit'; nec minus verbo, ut 'subito'; item coniunctionum nexibus strictiora, ut cum dicimus, inquit Vmbrius Primus, 'ubi si ut ergo'; aut praepositionibus similia, ut 'pro sub prae propter'.

Diom. 1.405.28 sunt -a aut cum nominibus communia, ut 'subito sedulo'; aut cum pronominebus, ut 'qui quo hac'; aut cum verbis, ut 'age pone'; aut cum coniunctionibus, ut 'quare, si, quam ob rem, quando, ne, ut, cum'; aut cum praepositionibus, ut 'praeter ante prae contra propter'; aut cum interiectionibus, ut 'em heu eho'; aut pro se invicem, ut 'ubi quando maxime tum ut hic denique'. haec aut sensus aut plerumque inter se discernit accentus (Aug. 5.519.10ff.).

Don. 643.4 sunt multae dictiones dubiae inter -um et nomen, ut 'falso'; inter -um et pronomen, ut 'qui'; inter -um et verbum, ut 'pone'; inter -um et participium, ut 'profecto'; inter -um et coniunctionem, ut 'quando'; inter -um et praepositionem, ut 'propter'; inter -um et interiectionem, ut 'heu'. horum quaedam accentu discernimus, quaedam sensu.

Prob. 4.153.12 sunt -a, quae et aliarum partium orationis habent significationem, ut puta 'quo quoque magne doctius quantum cito' et cetera talia.

Serv. 4.439.22 omnis pars orationis cum desierit esse quod est, nihil aliud est nisi -um. idcirco si nomen desierit esse nomen, non facit pronomen aut participium, sed solum -um, ut est 'sedulo'. nam si dicas 'sedulo homini dedi', nomen est; si dicas 'sedulo feci', -um est. item pronomen...

Serv. Aen. 5.603 omnis pars orationis cum desierit esse quod est, in -um migrat.

adverb and noun

Quint. 1.4.29 vocabulis in -um transeuntibus (e.g. noctu, diu).

Cf. Serv. Aen. 5.19 nomen et -um plerumque in se transeunt.

Serv. 4.428.20 nam frequenter invenimus et nomina pro -is posita, ut 'torvum clamat' (Verg. Aen. 7.399), et -a pro nominibus posita, ut 'mane novum' (Verg. georg. 3.325).

438.35 sic autem (nomina) posita sunt pro -is, quem ad modum fere invenimus apud poetas nomina pro -is constituta, ut 'torvum clamat' (Verg. Aen. 7.399) pro eo quod est 'torve', 'horrendum resonat' pro eo quod est 'horrende'.

Prisc. 3.193.8 nomen pro -o (ponitur), ut 'sublime volas' (Verg. Aen. 10.664) et 'sole recens orto' (Verg. Georg. 3.156) et contra -um pro nomine (ponitur), ut 'genus unde Latinum' (Verg. Aen. 1.6), pro 'ex quo'.

63.21 est quando et nominum terminatio diversorum casuum constructionem adverbialem suspiciens loco -orum accipitur, ut... 'nimium'... pro 'nimis'.

Vict. 6.202.10 quae sunt -a nominativa vel, ut quidam dixerunt, nomina adverbialia? veluti cum dicimus 'fui Romae Capuae Karthagini' (cf. Diom. 1.404.33ff.; Don. 643.9ff.).

adverb and pronoun

Quint. 9.3.53 -a quoque et pronomina variantur.

RP ap. Char. 245.5 inter -a numeri haec quoque alii adiecerunt, 'quot tot quotquot aliquot'; quae ita posita inter -a non est nostrae aestimationis reprobare. certe inter aptota nomina pluralia posuimus, secuti praecepta magistri nostri. alii inter pronomina posuerunt.

Prisc. 3.64.5 pronomina quoque pro -is ponuntur, ut... 'hoc' pro 'huc'.

adverb and conjunction

Vict. 6.203.13 -a coniunctiva...vel conjunctiones adverbiales (of parts of speech ambiguous between adverbs and conjunctions).

adverb and preposition (see further s.v. praepositio)

RP ap. Char. 245.10 item ex praepositionibus quae mutato accentu in -a recidunt haec: 'infra,...supra'... (Diom. 1.407.19).

.19 quam diu sine casibus enuntiantur, -a erunt; receptis casibus praepositiones sunt (Diom. 1.407.25).

adverb and interjection

The interjection is a special case. The Gk. grammarians did not separate the interjection from the adverb: this was an achievement of the Latin grammarians (see s.v. interiectio). The innovation was not universally accepted. Aug. prefers to include the interjection under the adverb. Thus a group of his significationes (mirandi, laudandi, exclamandi, dolendi, eligendi, ingemescendi) in fact designate types of interjection.

Aug. 5.518.23 sed haec (sc. -a) quae animi affectum significant (sc. mirandi, laudandi, exclamandi, dolendi, eligendi, ingemescendi) a multis interiectiones dicuntur, qui interiectionem separatam ab -o et partem orationis aliquam idcirco volunt, quia -i proprium est quod verbo adiungi potest. Graeci autem interiectionem ab -o non separant, propterea quia motus animi qualitati adsignant, et haec omnia sub genere qualitatis putant -a.

Other grammarians, while classifying the interjection separately, often with subcategories, yet include among their adverb significationes a few types which should rather be assigned to interjections, e.g.:

Prob. 4.154.12 exclamantis ut 'pro Iuppiter', 154.13 irascentis, ut 'vae vobis'; Vict. 6.202.3 animadvertentis, ut 'attat'.

Moreover some types are found for both adverbs and interjections: eia/heia, for most grammarians an adverbium hortandi (vel. sim.) is for Diom. an interiectio quae hortationem significat, while Sacerd. has it as an adverbium hortandi and an interiectio hortantis. Similarly Dosith. has utinam as an adverbium optandi and an interiectio optantis. Don. refers to the ambiguous status of heus and heu:

Don. 642.8 'heus' et 'heu' interiectiones multi, non -a putaverunt, quia non semper haec sequitur verbum.

Heus is the standard example of an adverbium vocandi, heu of an adverbium respondendi, but among interjections heu is a common example for an interiectio dolentis (vel. sim.) and for Prisc. o is both an adverbium vocandi (3.89.2) and an interiectio doloris (3.90.15).

Prisc. 3.89.2 'o' quoque diversas significationes habet. est enim -um vocandi...; est admirandi...; est indignandi, ut Cicero...o tempora, o mores' (Catil. 1.1.2); est optandi (cf. 3.90.15 (sc. interiectio) doloris, ut 'ei...o...a'.

91.5 possunt tamen esse quaedam dubiae inter -a et interiectiones ut 'o', quando indignationem significat vel dolorem vel admirationem, interiectionem hoc accipiunt; quando vero vocandi est vel optandi, -um.

adversativus

'adversative', of a type of conjunction classification

Prisc. 3.93.15 species (coniunctionis) sunt...ablative, praesumptiva, -a, abnegativa.

definition

Prisc. 3.99.12 -ae sunt, quae adversum convenienti significant, ut 'tamen, quamquam, quamvis, etsi, etiamsi, saltem'. haec etiam diminutivam significationem habent.

Cf. Plin. ap. Diom. 1.416.18 illativae hae, 'quamquam quamvis etsi tametsi' (RP ap. Char. 291.24).

ps. Asp. 5.553.16 aut compellunt (coniunctiones), ut 'saltem tamen videlicet'.

.17 aut concludunt (coniunctiones): quarum tres species sunt, relativae, ut 'quamquam quamvis etsi', praelativae,...mediae.

Prisc.'s adversativae incorporate ps. Asp.'s 'compelling' conjunctions and his relativae, a subdivision of his 'concluding conjunctions' (Plin. uses relativae of conjunctions in a different sense, see s.v.). The latter are labelled illativae by Plin., while saltem and tamen are included under his repletivae (Prisc. uses illativae of conjunctions in a different sense).

Gk.: ἐναντιωματικός, DT 100.2; AD coni. 253.19, 257.12, adv. 154.26.

Prisc. part. 3.478.18 -ae (potestatis), quam Graeci ἐναντιωματικὸν vocant.

See diminutivus, illativus, relativus, repletivus.

Non-gram.: cf. adversus 'in opposition to, against' (Pl., Liv.).

aequabilitas

'analogy'

Var. 9.1 Chrysippus de inaequabilitate (i.e. περί ἀνωμαλίας)...scribit sermonis..., Aristarchus de -e (i.e. περί ἀναλογίας).

Syn. analogia.

Opp. anomalia, inaequabilitas.

Non-gram.: 'fairness, evenness' (Cic.).

aequalis

1. 'similar, sharing a common form'

Dosith. 7.408.15 sunt -ia nomina (participiis), quae nominativo casu participiis similia videntur, ut 'cultus passus visus', quorum discreto declinatione detegitur.

2. 'regular'

Prisc. 2.373.12 omnia verba perfectam habentia declinationem et -em vel in 'o' desinunt vel in 'or' (Pomp. 5.231.13).

442.29 omnia verba, quae -i regula declinantur (578.16). 457.7 in omnibus -bus verbis.

Non-gram.: 'equal' (Enn.+).

aequalitas

'equality, equal number' (of syllables)

Macr. exc. 5.618.13 πεποληθῆ...πεποιημένα -e (syllabum)...caruit (603.33).

Gk.: ἰσοσύλλαβα, AD adv. 174.16; cf. ἰσοσύλλαβος having the same number of syllables, AD pron. 11.8, (verba) ἰσοσύλλαβα, Macr. exc. 5.618.12.

Non-gram.: 'equality' (of age, status, etc., Cic.+).

aequaliter

'with the same form'

Prisc. 3.455.21 (verba) pluralia...-er terminantur (singularibus).

Non-gram.: 'equally' (Hemina, Cic.+).

aequiperans

'indicating or reflecting equality'
of nouns and verbs

Prisc. 3.219.19 (nomina) -ia...et verba, quae Graeci ἰσπαλῆ vocant.

of verbs

Prisc. 2.268.29, 271.29. 274.3 -ia (verba)...: 'luctor tibi, sermone, certo, loquor, altercor, invideo tibi' (τὰ ἐξ ἰσος διαθέσσεως ἀναγόμενα, AD synt. 427.9).

Gk.: see AD parallel above.

AD does not appear to use the term ἰσπαλῆς ('equivalent, equal'), but his treatise on the verb does not survive.

Non-gram.: cf. aequipero 'become equal with' (Enn., Pac.+); 'compare' (Pl.+).

aequiperativus

'indicating or reflecting equality'

Prisc. 3.272.27 (verba) -a, quae dativo adiunguntur.

Gk.: see aequiperans.

Non-gram.: cf. aequiperatio 'equality of status or strength' (Gell.).

aestimantis

'indicating estimation', of a type of adverb

Vict. 6.201.27 (adverbia) -is, ut 'fere ferme'.

Cf. Aud. 7.348.15 (adverbia) existimantis, ut 'ferme'.

Non-gram.: cf. aestimo 'estimate' (Pl., Cic.+).

aestimatio

'estimation', of a type of adverb

Diom. 1.404.10 (adverbia significant) -em, ut 'caro vili'.

Non-gram.: 'estimation, valuation' (Var., Cic.+), 'estimation, judgement' (Cic.+).

affectivus

'indicating emotion'

Prisc. 3.130.24 verba...voluntaria, id est -a,...ut 'volo'... 'cupio'... 'studeo'.

Cf. Prisc. 3.274.23 voluntatem...significantia... 'volo'... 'studeo'... 'cupio'... 'affecto'.

Non-gram.: cf. affectio 'feeling, emotion' (Cic.+).

affectus

1. 'verbal diathesis'

Sacerd. 6.429.27 genus in verbis, id est species vel -us vel significatio (429.17, 435.28, 443.20).

Prisc. 2.373.10 significatio vel genus, quod Graeci -um vocant verbi.

ancient etymology

Macr. exc. 5.652.7 διάθεσις...hoc significat apud Graecos quod apud Latinos -us. nam et qui agit et qui patitur mente afficitur.

Gk.: διάθεσις.

Macr. exc. 5.627.5 -us...Graeco nomine διάθεσις nuncupatur.

The standard term for verbal diathesis was genus, with significatio a common alternative. Affectus appears to have been an attempt to render the Gk. διάθεσις.

2. of verbs in a more general sense ~ 'force, sense'

Pomp. 5.230.15 (verba) alterum -um habent in elocutionibus, alterum in regulis.

Pomp. has just been discussing *odi*, understood as a present in everyday speech (in elocutionibus) but a preterite according to grammatical form (in regulis). Thus affectus could be taken to refer to tense here.

Non-gram.: 'mental disposition' (Cic.+), 'state of mind' (Ov.+).

affinis

'near, related', used of letters which are phonetically similar, e.g. r & l, t & d

Vel. 7.65.12 'per'...(praepositio) omnibus integra praepositur, nisi cum incidit in 'l' litteram, -em consonantem.

69.18 't'...et 'd' litterae, quae sunt inter se -es.

Prisc. 2.11.12 quod cognatione soni videbatur -is esse digamma ea littera (sc. 'u').

23.23 aliae...sibi sunt -es per commutationem...ut breves et longae, quae habent aspirationem et quae carent ea, aliae autem per coniugationem vel cognationem, ut 'b p f' nec non 'g c'..., similiter 'd' et 't'.

24.14 sunt -es 'e' correpta sive producta cum 'ei' diphthongo.

Non-gram.: 'connected (with)' (Pl.+), 'related' (Ter.+), 'next to' (Cic.+).

affinitas

'nearness, relatedness'

of letters

Quint. 1.6.24 quodsi animadverterent litterarum -em, scirent...ab eo quod est 'robur', 'roboris' fieri.

Gell. 1.18.5 per -em litterarum, qui φῶρ Graece, est Latine 'fur'.

Vel. 7.76.14 hae duae litterae, 'e' et 'i', per ius -is recipiunt immutationem.

of words

Gell. 7.5.2 mirabamur eandem -em visam esse Alfeno 'puri' et 'puti', quae sit 'novicii' et 'novi'.

of the participle

Prisc. 2.551.11 participium non ab aliqua propria vi, sed ab -e nominis et verbi nominatum est.

of tense

Prisc. 2.417.6 habet...-em...cum praesenti futurum (.12).

Non-gram.: 'relationship by marriage' (Pl., Ter.+).

See cognatio.

affirmandi

'expressing affirmation', of a type of adverb

RP ap. Char. 244.10 -i adverbia sunt, velut 'scilicet etiam quidni nimirum ilicet profecto plane'.

Roman. ap. Char. 248.20 -i (adverbia), ut 'quidni...', 'quippe...', 'utique...', 'nempe...', 'prorsus...'.

Char. 234.14 -i (adverbia), 'etiam' (cf. 234.10 confirmandi).

Don. 596.7 -i (adverbia), ut 'etiam quidni'. 641.10.

Dosith. 7.410.19 -i (adverbia), 'scilicet...', 'videlicet...', 'nimirum, ilicet, quid<ni>, utique...', 'quippe, profecto, plane...', 'sane...', 'certe...', 'immo...', 'nonne'.

RP ap. Char. 244.23 prohibendi, ut 'ne', '<ne> feceris', 'negandi modo, 'ne id facias', -i modo, 'ne tu, Eruci, accusator ridiculus esses' (Cic. pro Rosc. Am. 18.50). Diom. 1.404.17.

See confirmandi.

Non-gram.: cf. affirmo 'affirm' (Pl.+), 'confirm' (Liv.+).

affirmantis

'expressing affirmation', of a type of adverb

Vict. 6.201.24 (adverbia) -is, ut 'prorsus profecto proculdubio' et reliqua.

L: Uhlig 1881: 27.

affirmatio

'affirmation', of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.10 (adverbia significant) -em, ut 'etiam'.

Diom. 1.404.16 (adverbia significant) -em,...'ne' affirmandi modo.

Aug. 5.518.15 (adverbia) -is, ut 'quidni quippe'.

Gk.: τὰ δὲ βεβαιώσεως, οἷον δηλαδή, DT 85.1.

L.: Uhlig 1881: 27.

See confirmatio.

Non-gram.: 'assertion, affirmation' (Cic., Quint.).

affirmative

'indicating affirmation'

Prisc. 3.248.22 'optem', εὐχολίμην ἄν, -e dixit (246.15, 18, 249.1, 250.5, 258.21).

253.1 ecce et ἄν et ἄρα -e posuit. 258.7, 15. 259.15 hic quoque -e ponuntur subiunctiva verba.

Gk.: διαβεβαιωτικῶς, AD synt. 457.6.

See confirmative.

affirmativus

'affirming'

1. of a type of verb classification

Diom. 1.395.12 species verborum sunt hae, relativa usurpative -a concessiva.

definition

Diom. 1.396.14 de -a specie. -a...species est huius modi, cum <in> re dubia...specie subiunctiva quasi sit factum affirmamus.

27 talis est -a, quae altercationis tollendae gratia sub simulatione confessionis inducitur.

397.7 enuntiatione...eadem -a et concessiva est species; sensu vero differt.

2. of a type of conjunction

Prisc. 3.103.28 invenitur ('enim')...etiam pro -a, ut...: 'Enim vero, Dave, nihil loci est segnitiae neque socordiae' (Ter. Andria 1.3.1).

104.5 'nam' est quando γάρ, est quando δὴ Graecam coniunctionem completivam vel -am significat, ut...: 'Nam quis te, iuvenum confidentissime, nostras' (Verg. Georg. 4.445).

Cf. Prisc. 3.287.8 'nam, enim, ergo' non solum causales vel rationales, sed etiam completivae et confirmativae inveniuntur..., quomodo δὴ apud Graecos.

Prisc. 3.236.3 (indicativus modus) oportune aptatur adverbis vel coniunctionibus -is vel causalibus, quae substantiam vel essentiam rei comprobant...ut... 'equidem...enimvero'.

Equidem is classified by most grammarians as a conjunction expletiva (see s.v.), by Prisc. as a conjunction approbativa (3.97.4-5) or completiva (3.102.12). Enimvero is classified by most grammarians as a 'rational' conjunction (see s.vv. ratiocinativus, rationalis).

Cf. RP 291.22 subiciendi, quas Palaemon expletivas ait, 'equidem enimvero'.

attestation: Caper 7.107.13 'alioquin' -um est.

Gk.: διαβεβαιωτικῶς.

Affirmativus together with confirmativus reflects Gk. διαβεβαιωτικῶς (AD con. 235.26). DT does not have this category. AD uses the term of δτι in confirmatory capacity as opposed to causal δτι.

AD synt. 347.1 οἱ καλούμενοι διαβεβαιωτικοὶ σύνδεσμοι καὶ ἔτι αἰτιολογικοὶ συντείνουσιν ἐπὶ ταύτην (sc. τὴν ὀριστικὴν). ὀριζόμενοι γάρ φαμεν 'γέγραφα' καὶ ἐπιδιαβεβαιούμενοι 'ἔτι γέγραφα' εἰς ἐπίτασιν τοῦ ὀρισμοῦ.

Βεβαιωτικῶς is also found (Σ DT 105.2, Job 1893: 141, Uhlig 1883: 143).

See approbatus, confirmativus.

agendi

1. 'active' as opposed to passive (diathesis)

Prisc. 2.369.2 verbum est pars orationis...-i vel patiendi significativum.

ps. RP 5.542.33 neutralia sunt quibus nos nec agere nec pati aliquid demonstramus, ut 'sedeo iaceo'..., in quibus nullum negotium est nec -i nec patiendi.

attestation: Gell. 18.12.tit. morem istum veteribus nostris fuisse, verba patiendi mutare ac vertere in -i modum.

collocations

forma: Char. 211.15 (= exc. Bob. 1.562.8), 323.11 (Diom. 1.357.4).

interpretatio: ps. Asp. 5.551.19.

significatio: Cons. 5.368.1; Aug. 5.520.14; Vict.

6.198.11 (cf. Aud. 7.346.12 agentis).

vis: Vict. 6.198.10 (Aud. 7.346.10), 6.198.16.

2. of verbal action in general (of the various 'forms')

exc. Bob. 1.561.20 (forma) saepius -i, quae et frequentativa.

expl. in Don. 4.548.23 sunt verba et meditativae qualitatibus, quibus non actus sed -i apparatus ostenditur, ut 'parturio' (Cled. 5.16.25; Cons. 5.376.5).

attestation: cf. Var. 6.1 (vocabula) earum rerum quae in agendo fiunt aut dicuntur cum tempore aliquo ut 'seder', 'ambulatur'.

Opp. patiendi.

Non-gram.: cf. ago 'to do, act' (Pl.+).

agens

'active'

verb

definition

Char. 210.10 -ns verbum intellegitur quod 'o' littera terminatur..., ut 'moneo'.

attestation: Gell. 18.12.1 pro verbis habentibus patiendi figuram -ia ponerent.

10 verba...patiendi pro -bus...reperiuntur.

participle

Dosith. 7.408.9 aut...-ia sunt (participia) aut patientia.

genus

classification

Char. 210.9 quibusdam placuit verborum genera esse quattuor: -ns, patiens, commune, neutrum.

persona

Prisc. 3.122.4 persona...-ns incerta (AD synt. 29.3 τοῦ δὲ ἐνεργούντος προσώπου ἀδύλου καθεστῶτος).

Diom. 1.337.9 (neutra) alterutrum...uniformiter significat, -em vel patientem.

expl. in Don. 4.503.22 neutra...unum exprimunt, aut patientem aut -em.

attestation: Paul. Fest. 112.9 'infit' -is, 'fit'...patientis est.

collocations for agentis

forma: Don. 593.2, 636.4; Cons. 5.367.31.

intellectus: Sacerd. 6.430.14, 16.

officium: expl. in Don. 4.503.19, 21.

persona: exc. Bob. 1.562.11; Aud. 7.344.30; Prisc. 3.163.26.

potestas: Char. 210.21, 211.8 (= exc. Bob. 1.562.7).

sensus: Sacerd. 6.430.18.

significatio: Diom. 1.337.11; Aud. 7.346.12; Serv. 4.412.23, 413.38, 414.1, 417.22; expl. in Don. 4.503.7, 9, 505.1; Cled. 5.19.1; Pomp. 5.213.33, 227.13, 228.2, 35, 229.16, 260.21; Macr. exc. 5.652.37.

significatus: Diom. 1.342.11; Cons. 5.369.31.

Gk.: see AD parallel.

Opp. patiens.

agglutino

'attach, join'

Macr. exc. 5.601.11 nisi ei (verbo) praecedentem partem orationis compositio -asset.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'attach' (Pl.+).

agnomen

'a name acquired through some particular event or achievement'

Agnomen appears to be a creation of the grammarians to distinguish individual surnames from surnames common to all members of a gens (Ernout & Meillet 1979, s.v. nomen).

classification

Char. 193.14 propria hominum tantum modo, quae in species quattuor dividuntur, praenomen nomen cognomen -n, ut 'Puplius Cornelius Scipio Africanus'.

Diom. 1.321.3 propriorum nominum quattuor sunt species (Dosithe. 7.390.7; Don. 614.7; Prob. 4.119.31; ps. Asp. 5.549.26; Prisc. 2.57.12).

definition

Char. 193.17 -a cognominibus ex aliqua ratione aut virtute adduntur, velut 'Africanus Creticus Asiaticus Numantinus' et his similia (exc. Bob. 1.533.20; Dosithe. 7.390.11).

.23 -n (est) quod extrinsecus adici solet, ut 'Africanus'.

Diom. 1.321.9 -n...est quod extrinsecus cognominibus adici solet ex aliqua ratione vel virtute quaesitum, ut est 'Africanus Numantinus' et similia.

Serv. 4.429.5 -n est quod extrinsecus sumitur, vel a virtutibus, ut 'Africanus', vel a vitiis, ut 'Gurgus Strabo'. expl. in Don. 4.536.4 -a, quae cognomini iunguntur et agnominativa dicuntur, ut 'Africanus Aemilianus', et quidquid eius modi accesserit -n vocabitur.

.9 -a sumuntur ex moribus et laude, ut 'Metellus Creticus';...

.11 ex moribus et vituperatione, ut 'Tarquinius Superbus'; ex fortuna, ut 'Crassus Dives';...; ex eventu, ut 'Corvinus'; a meritis, ut 'Torquatus';...; a natura, ut 'Dentatus';...; a qualitate, ut 'Sapiens'; a quantitate, ut 'Magnus';...; a loco, ut 'Caudinus Gabinus'.

Cons. 5.339.23 -n est, sive unum sive plura, quod imponitur aut ab animo aut a corpore aut extrinsecus.

Prisc. 2.58.5 -n est, quod ab aliqua eventu imponitur, ut 'Africanus, Isauricus'.

attestation:

Apparently unknown to Cicero (for in inv. 2.28 it is doubtful); he uses cognomen in this sense (Mur. 31, Lael. 6 and elsewhere; Nettleship 1889: 95-6).

Florus 1.43 quatenus Metelli Macedonici domus bellicis agnomini -bus adsueverat; altero ex liberis eius Cretico facto mora non fuit quin alter quoque Balearicus vocaretur.

These names of honour did not become cognomina familiarum for the Metelli; each of them received a 'nomen victae ab se gentis' (Wackernagel 1950: 69).

Cf. Florus 1.33 Metellus ille, cui ex Macedonia cognomen, meruerat et Celtibericus fieri.

Gk.: ἐπώνυμον?

Clearly, since the Roman naming system differs essentially from that of the Greeks, the Latin terms do not have direct Gk. equivalents, though this did not prevent Diom. (1.321.11ff.) from attempting to demonstrate how the four-fold system of names was taken over from the Greeks, with such strange examples as Olixes (praenomen) Arsiciades (nomen) Odysseus (cognomen) Polytlas (agnomen). There has been some speculative matching of cognomen and agnomen with DT's ἐπώνυμον and φερώνυμον, not necessarily in that order.

DT 37.1 φερώνυμον δὲ ἐστὶ τὸ ἀπὸ τίνος συμβεβηκότος τεθέν, ὡς Τισσαμένης καὶ Μεγαπένθης.

38.3 ἐπώνυμον δὲ ἐστὶν, ὃ καὶ διώνυμον καλεῖται, τὸ μεθ' ἐτέρου κυρίου καθ' ἑνὸς λεγόμενον, ὡς Ἑνοστῆθων ὁ Ποσειδῶν καὶ Φοῖβος ὁ Ἀπόλλων.

Etymologically, agnomen might appear to be modelled on ἐπώνυμον (ἐπί=ad, ὄνομα=nomen, cf. ad-iectivum= ἐπί-

θετον), and Plut. (Mar. 1.) uses ἐπώνυμον as equivalent to Latin agnomen (including the example ...Scipio...Africanus, see Char. 193.14, above), but some of the Latin grammarians define it in terms reminiscent of DT's specification of φερώνυμον. Prisc. in particular (2.58.5: see above) renders DT's definition of φερώνυμον word for word, applying it to agnomen (Uhlir 1883: 37).

Diom. (1.321.28) offers an alternative Gk. equivalent to agnomen, ἐπιγένητον, but this appears to be attested only as a medical t. t. (see LSJ s.v.) and in Christian writers (see Lampe 1961, and Sophocles 1914: s.v.) in the sense 'added later' but not used of names.

See cognomen.

agnomentum

'added name', ~ agnomen

Cled. 5.35.8 cognomenta (sunt) familiae, -a virtutis. attestation: Apul. apol. 56.

Certain words in -mentum are only attested in Apul., as obiectamentum, concrementum, dissimulamentum. Others are post-Augustan and rare, as agnomentum, excrementum, illectamentum, terriculamentum.

See cognomentum.

agnominativus

'of an added name, agnomen'

expl. in Don. 4.536.5 aut (nomina sunt) agnomina, quae cognomini iunguntur et -a dicuntur, ut 'Africanus Aemilianus'.

Cons. 5.339.15 est nomen proprium -um, ut 'Africanus'.

See cognominativus.

alienus

'foreign'

of words

Var. 5.10 verba...sunt aut nostra aut -a aut obliqua.

of case forms of nouns

Cons. 5.365.27 nostris uti debemus, non -a sectari.

of rules relating to case forms of nouns

Quint. 1.5.60 nec -is egere institutis (linguam Latinam).

of letters

Vel. 7.51.5 mihi videtur nec -a <Latino> sermoni fuisse ('z' littera).

Cass. 7.157.20 satius est -is (litteris) bene uti quam nostra ineleganter apponere.

Non-gram.: 'of others; foreign' (Lex XII, Pl.+).

alligo

1. 'join', of words in speech

Quint. 8.6.62 ut quodque (verbum) oritur, ita proximis, etiamsi vinciri non potest, -etur.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

2. 'bind, restrict'

Roman. ap. Char. 157.9 (ex Plinio) Graeca nomina non debent Latinis <nomini>bus -ari (i.e. Greek nouns should not be bound by rules of Latin inflection).

Non-gram.: 'bind' (Pl.+).

alternatio

'alternation', of a type of adverb

Aud. 7.348.19 (adverbia) -is, ut 'vicissim'.

Non-gram.: 'alternation' (Apul.+).

alternitatis causa

'irregularly, contrary to the usual pattern', of the formation of certain derivatives

Prisc. 2.81.3 'noctu nocturnus', 'diu diurnus', 'heri' -is causa 'hesternus'.
136.27, 137.23, 522.5, Prisc. part. 3.515.23.
2.140.17 euphoniae causa sive -is.

Gk.: ἐπαλληλότης, AD conl. 257.5, παραλληλότης AD synt. 457.2, adv. 140.14, 142.12.

Prisc. 2.136.27 excipitur -is causa, quam Graeci ἐπαλληλότητα vocant, unum 'pando' 'pandus', ne, si 'pandidus' dicamus, male sonet alterna 'd' in utraque continua syllaba.

Prisc. part. 3.494.30 id est παραλληλότητος.

Both the Gk. equivalents mentioned by Prisc. are found in AD, but in a somewhat different sense, namely of two words of similar sense used together (Uhlig 1910: 457.2 and index).

alternatio

'alternate', of adverbs which may end in e or o

Roman. ap. Char. 250.30 ubi vero finis 'e' littera terminatur aiunt, quia succedens ei 'o' vel [ei] contra 'e' littera modo vincit modo vincitur modo -at modo par est. 250.30 vincit, cum dicimus 'liquido' vel 'raro', non 'liquide' <vel 'rare'>. 251.3 vincitur, cum 'rarissime' dicimus, non 'rarissimo'. 251.3 -at, cum possumus dicere 'digno te' et 'indigno te fecisti', et cum 'digne' et 'indigne'. 251.5 par est, ut in multis generibus istius modi dictionis, 'commodo commodeque'. 259.23 'o' littera cum est in novissima parte vocis, ut supra diximus, modo vincit, modo vincitur, modo -at, modo par est.

Non-gram.: 'vacillate, alternate' (Verg.+).

altitudo

'height', of the voice, esp. as indicated by accent of the vox

expl. in Don. 4.525.25 vocem, sicut omne corpus, tres habere distantias, <longitudinem> -em crassitudinem...(.28) [ab] -e<m> discernit accentus, cum pars verbi aut in grave deprimitur aut sublimatur in acutum.

of the littera

ps. Prisc. de acc. 3.519.10 habet...littera -em in pronuntiatione.

of the syllaba

Aud. 7.357.23 accentus...humilitatem vel -em syllabarum ostendunt.

Prisc. 2.6.21 singulae syllabae -em quidem habent in tenore.

attestation: (in a musical sense) Gell. 16.18.4 κανονική...longitudines et -es vocis emittitur.

Non-gram.: 'height' (Cic.+); 'depth' (Var., Cic.+); 'lowness of position' (Cato).

ambiguus

'ambiguous between active and neuter', i.e. between transitive and intransitive, of a verbal 'form' classification

Diom. 1.342.30 qualitates verborum sunt hae, absoluta sive perfecta, inchoativa,...-a.

definition

Diom. 1.346.20 -a verba dicuntur quae 'o' littera terminata et activa possunt esse et neutralia.

collocations

Diom. 1.346.19 de -a verborum specie.

Non-gram.: 'undecided, doubtful' (Pl., Ter.+).

ametabolus

'unchanged', of 'liquids'

Mar. Vict. 6.32.10 liquidiae, quas ἀμεταβάλας sive ὑγράς Graeci vocant, sunt quattuor, 'l m n r' (37.6 liquidarum, quas -as diximus).

38.12 (liquidiae) virtus...-a, quae a tenore suo non immutetur.

Gk.: ἀμετάβολος: see immutabilis.

See immutabilis, liquidus.

amissio

'loss'

Cons. 5.364.31 -e consonantis.

Macr. exc. 5.641.2 -e ultimae syllabae.

Non-gram.: 'loss' (Rhet. Her., Cic.+).

amitto

'lose'

Prisc. 2.550.24 ('amans') tempus -it et comparisonem assumit (i.e. 'amans' as a participle has tense, but 'amans' as an adjective undergoes comparison).

letter/syllable

litteram: Sacerd. 6.429.31 'r' (.32, 430.10, 15; Char. 210.20, 211.7, 215.6; Diom. 1.337.1, 17; exc. Bob. 1.562.7; Cons. 5.367.19, 29; Macr. exc. 5.652.19, 31; Char. 81.20 'n' (ps. Prisc. de acc. 3.526.6); Diom. 1.349.35 's' semi-vocali; Pomp. 5.190.11 'e'.

specific letter: Char. 83.22 's' (27), 187.21 'e'; Don. 635.9 ('r', 636.1); frg. Bob. 5.559.1 'e'; Macr. exc. 5.612.33 σίγμα, 621.22 (σ), 623.25 v., 27 i; Prisc. 2.166.15 'n' (278.8, 516.14, 519.18), 3.39.4 'n' et 's'; Eutych. 5.464.10 'u'.

syllabam: Diom. 1.373.24; Prob. 4.151.36 ultimam; Macr. exc. 5.623.32 utraque, 627.11 μαι.

specific syll.: exc. Bob. 1.540.2 ος; Prob. de nom. 4.208.20 'us'.

vocalem: Char. 172.11 ultimam.

further collocations:

dasian: ps. Phoc. 5.439.24, 26.

extremitem: Char. 22.19 Graeca (106.19).

fastigium: Diom. 1.433.20.

personam: Macr. exc. 5.621.40.

significationem: Pomp. 5.279.16 propriam (de fin. 6.241.25); Prisc. 2.63.7 appellativorum, 181.22, 3.52.28.

speciem: Char. 13.7.

tempus/tempora: Prisc. 2.550.21, 24, 567.7, Prisc. part. 3.506.18.

vim: Ter. Maur. 6.341.535; Diom. 1.423.5 consonantis (429.30, 430.6; Don. 604.13; Prisc. 2.42.6); Prisc. 2.12.14 litterae (28.15, 44.12, 504.3, 510.7), 23.4, 28.9 tam vocalia quam consonantis, 32.1 (of a letter), 87.9, 179.5 participii, Prisc. part. 3.488.25 coniunctionis...encliticae.

See perdo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'send away, dismiss' (Pl.+), 'lose' (Pl.+).

analogia

'regularity in language'

For the grammarians of Alexandria, considering regularity in language, the patterns of inflection, was a valuable aid to textual criticism. For the Latin grammarians analogy was one of the components of Latinitas/Latinus sermo, one of the factors determining correct speech (for Scaurus it is one of the constituents of orthography).

classification

Diom. 1.439.16 constat (Latinitas)...ut adserit Varro, his quattuor, natura -a consuetudine auctoritate (Char. 62.15 constat...Latinus sermo natura -a consuetudine auctoritate). Quint. 1.6.1 sermo constat ratione vetustate auctoritate consuetudine. rationem praestat praecipue -a, non numquam etymologia (Donat. frg. 6.275.13). Scaur. 7.12.5 recorrigitur...(ratio scribendi) regulis tribus, historia, originatione, quam Graeci ἐτυμολογίαν appellant, proportionem, quae Graece ἀναλογία dicitur.

definition

Var. 10.74 -a est verborum similium declinationis similis (Gell. 2.25.2 ἀναλογία est similium similis declinatio; Cled. 5.47.13). Quint. 1.6.4 eius (sc. -ae) haec vis est, ut id quod dubium est ad aliquid simile de quo non quaeri-

tur referat, et incerta certis probet. quod efficitur duplici via: comparatione similium in extremis maxime syllabis, ...et deminutione (Don. 628.6; Cons. 5.353.25; Pomp. 5.197.22 *has only comparatio similium*). Prob. 4.47.23 -a est ratio recta perseverans per integram declinationis disciplinam. Serv. 4.435.15 -a dicitur ratio declinationis nominum inter se omni parte similium. Char. 62.20 -a sermonis a natura prodicti ordinatio est neque aliter barbaram linguam ab erudita quam argentum a plumbo dissociat (Diom. 1.439.20).

Gk. definition

A Gk. definition of analogia is preserved in Char. and, more fully, in a frg. of Donatian.

Roman. ap. Char. 149.22 -a est, ut Graecis placet, συμπλοχὴ λόγων ἀκολουθῶν, eaque generalis est. specialis vero est quae spectatur nunc in rebus nunc in \dagger rationibus occupata; cui Graeci modum istius modi condiderunt, ἀναλογία ἐστὶν συμπλοχὴ λόγων ἀκολουθῶν ἐν λέξει. Donatian. frg. 6.275.16 -am sic Graeci definiunt, ἀναλογία ἐστὶν συμπλοχὴ λόγων ἀκολουθῶν, id est conexus orationum consequentium. 18 huiusce generalis -ae species quaedam spectantur in rebus, quaedam in \dagger rationibus. 19 hanc -am Graeci, quae spectatur in dictionibus, sic definiunt, ἀναλογία ἐστὶν συμπλοχὴ λόγων ἀκολουθῶν ἐν λέξει, id est conexus orationis in dictione. 276.1 huic vero -ae, quae est in verbis, illa quoque -a subiecta est, quae procedit per similitudinem comparationem, quae sic definitur a quibusdam, ἀναλογία ἐστὶν συμπλοχὴ λόγων ἀκολουθῶν ἐν κλίσει μῶν λέξεως, id est conexus orationum consequentium in declinationibus partium orationis.

Analogy in general, generalis analogia, has two species: analogia in rebus and analogia in dictionibus (see Donatian. l.19). Rationibus in Char. and Donatian. l.19 appears to be a corruption of dictionibus. An opposition res-dictiones makes more sense than an opposition res-rationes, but the infiltration of rationes into the text is understandable in that ratio and analogia were closely related concepts.

Analogy in dictionibus is further divided into two sub-categories, (i) ἐν λέξει and (ii) ἐν κλίσει μῶν λέξεως. The former is analogy as it occurs in derivation, the latter analogy in inflection (Barwick 1922: 209f.).

criteria

Also Greek in origin are the criteria of analogy, for establishing whether two words should follow the same inflectional pattern.

Char. 149.26 huic Aristophanes quinque rationes dedit vel, ut alii putant, sex; primo ut eiusdem sint generis de quibus quaeritur, dein casus, tum exitus, quarto numeri syllabarum, item soni. sextum Aristarchus, discipulus eius, illud addidit, ne umquam simplicia compositis aptemus (Donatian. frg. 6.276.5). Serv. 4.435.16 nomina...similia sunt omni parte, si octo rebus sunt similia, id est sex illis quae accidunt nomini, qualitate comparatione genere numero figura casu, deinde exitu syllabarum, deinde consonantium ratione paenultimarum (Cled. 5.47.14; Pomp. 5.197.24). Pomp. 5.197.30 de his rebus, quae positae sunt apud Caesarem, siquid minus fuerit, iam non stabit ratio -ae.

These criteria apply to regularity in nouns:

Pomp. 5.197.21 dicit plane 'quotienscumque vis nomina declinare, sequere -am'.

Diom. notes that analogy is also to be seen in verbs:

Diom. 1.384.15 -a apud nos...simplici modo tam in verbis quam in nominibus observatur. 19 siqua sunt verba quae ab istis discrepant, corrupta dicimus, quoniam, dum proprio more declinantur, ceterorum corrumpunt -am.

For the relationship between analogy and anomaly, see s.v. anomalía.

While Var. associates analogia primarily with declinatio naturalis, anomalía with declinatio voluntaria (8.23: see s.v. anomalía), he also distinguishes naturae and voluntarium genera analogiae (9.34), which seem to correspond

to his two components of analogy, natura and usus (9.63, 9.70, 10.51, 10.74).

Var. 9.34 qui...duo genera esse dicunt -ae, unum naturale,...alterum voluntarium. 9.63 -ae fundamentum esse...naturam et usu<m>. 9.70 in quibus usus aut natura non subsistit, ibi non esse -am. 10.51 -a fundamenta habet aut a voluntate hominum aut a natura verborum aut <a> re utraque. 10.74 -a non item ea definienda quae deriguntur ad naturam verborum atque illa quae ad usum loquendi. nam prior definienda sic: -a est verborum similitudine declinatio similis, posterior sic: -a est verborum similitudine declinatio similis non repugnante consuetudine co<m>muni.

He makes a further distinction between continuous and discontinuous analogy, using a mathematical model. 1:2::2:4 represents a continuous analogy (with one element common to the two pairs), while 1:2::10:20 represents a discontinuous analogy (with no common element).

10.45 -a quae dicitur, eius genera sunt duo: unum deinctum sic est: ut unum ad duo sic decem ad viginti; alterum coniunctum sic: ut est unum ad duo, sic duo ad quattuor.

For the relationship between analogia and consuetudo, see s.v. consuetudo.

ancient etymology

Var. 10.37 sequitur tertius locus, quae sit ratio proportionis; <e>a Graece vocatur ἀνὰ λόγον; ab analogo dicta -a.

analogia and ratio

Var. and others use ratio as an equivalent to analogia (Var. 9.2; Cled. 5.47.17), as well as the phrase ratio analogiae (Var. 9.33, 10.54; Quint. 1.6.12; Prob. de nom. 4.212.31; Pomp. 5.197.31; Prisc. 2.310.18, 561.16; Eutych. 5.448.19), but Quint. also says that analogia should not depend on ratio, i.e. system of rules, but on exemplum, i.e. practice:

Quint. 1.6.16 non ratione nititur (-a) sed exemplo.

analogia and regula

Don. and Diom. appear to equate analogia and regula, but Cons. is more precise.

Don. 627.12 multa quidem veteres aliter declinasse, ...verum euphoniā in dictionibus plus interdum valere, quam -am vel regulam praeceptorum (Diom. 1.307.21). Cons. 5.353.19 haec (sc. -a) quae ad grammaticam pertinent longe angustior et contractior res est, quam regula.

Gk.: ἀναλογία, AD synt. 51.5, etc.

Though Gk. in form and origin, analogia appears to be fairly well integrated into Latin, probably in large measure due to Var. Most later grammarians mention the Latin equivalent proportio, but tend to give priority to analogia (all but Scaurus).

Quint. 1.6.4 -a...quam proxime ex Graeco transferentes in Latinum proportionem vocaverunt (Diom. 1.384.15; Serv. 4.435.16; Pomp. 5.197.23; Cons. 5.353.19; Gell. 2.25.2).

Gell. 15.9.4 ratio proportionis, quae 'a' appellatur.

Syn. aequabilitas, proportio, similitudo.

Opp. anomalía, dissimilitudo, inaequabilitas.

See also ratio, regula.

Non-gram.: 'ratio, proportion' (Var.+).

analogice

'regularly, in accordance with analogy'

Prob. 4.88.24 in isdem casibus -e, non anómale declinantur.

analogicus

'concerned with analogy'

Gell. 4.16.9 in libris...-is (Caesaris) (Char. 179.5; Pomp. 5.144.19).

Prob. 4.124.19 secundum -am disciplinam.

Gk.: ἀναλογικός, Sext. Emp. adv. math. 1.199.

analogos

'proportionate'

Var. 8.55 ἀνά λόγον si essent vocabula.
10.37 see s.v. analogia. 10.39.

Gk.: ἀνάλογος, Plato Tim. 69 b (non-linguistic).

anceps

'ambiguous'

1. in a semantic sense

Gell. 12.9.2 haec (words such as 'tempestas', 'valitudo')...-ia esse et utroqueversus dici posse (i.e. in a positive or negative sense).

7.16.5 'de' praepositio, quoniam est -s, in uno eodemque verbo (sc. 'deprecor') duplicem vim capit.

Prisc. 2.456.10 synonymia, id est -s significatio.

2. of letters which may represent either long or short vowels

Prisc. 2.9.30 vocales apud Latinos omnes sunt -es vel liquidae, hoc est quae facile modo produci modo corripri possunt.

Prisc. transfers the term to the 'liquids' l m n r on the grounds that these sounds (combined with a 'mute') can make a syllable either long or short.

Prisc. 2.10.5 sunt similiter -es vel liquidae (consonantes), ut 'l' r', quae modo longam modo brevem...faciunt syllabam. his quidam addunt non irrationabiliter 'm' et 'n', quia ipsae quoque communes faciunt syllabas post multas positae.

Job (1893: 54) criticises the application because in the case of the liquids the term fits not the sounds themselves, as with the vowels, but the syllable.

Gk.: ἀμφίβολος.

Anceps used of vowels matches Gk. ἀμφίβολος, but there is no evidence for this term used of 'liquid' consonants.

Sext. Emp. adv. math. 1.100 τρία δὲ κοινὰ μήκους τε καὶ βραχύτητος, α, ι, υ, ἅπερ δίχρονα καὶ ὑγρά καὶ ἀμφίβολα καὶ μεταβολικὰ καλοῦσιν.

See bitemporis, dichronus, liquidus.

Non-gram.: 'double, two-fold' (Pl.+).

anomale

'irregularly'

Prob. 4.62.22 -e...comparari, id est 'bonus malus magnus' (62.31, 33, 67.9; Serv. 4.438.24 of adverbs). 82.7 -e...declinari (82.12, 14, 19, etc.). 82.23 pronuntientur (.31, 37, 84.31, 85.1, etc.). Prisc. 2.557.24 haec...participia...-e per obliquos casus pro 'ie' 'eu' habuerunt: 'iens euntis'. 3.88.13 (of the derivation of adverbs, e.g. ἀπαξ from εἰς, semel from unus; syn. inaequaliter).

anomalía

'irregularity in language'

classification

Prob. 4.47.20 omnis...Latinitas ex duabus partibus constat, hoc est ex analogia et -a.

definition

Gell. 2.25.3 ἀνωμαλία est inaequalitas declinationum consuetudinem sequens.

Prob. 4.48.2 -a est miscens vel inmutans aut deficiens ratio per declinationem.

ps. RP 5.539.21 horum vero nominum et pronominum -a est, id est inaequalis declinatio contra regulam.

analogy and anomaly

Anomaly, irregularity in language, represents the counterfoil to analogy, linguistic regularity (see s.v. analogia). The tension between the two is fundamental to Varro's LL. He associates analogia with similitudo (10.1), anomalía with dissimilitudo (8.23):

Var. 10.1 cum ab his ratio quae ab similitudine oriretur vocaretur analogia, reliqua pars appellaretur -a. 8.23 <dis>similitudinem, quae in consuetudine est, quam vocant ἀνωμαλίαν.

Anomalía is to be found in declinatio voluntaria (derivation), analogia in declinatio naturalis (inflection):

Var. 8.23 quod <in> declinatione voluntaria sit -a, in naturali magis analogia.

Gellius reports a dispute on the relative merits of analogy and anomaly between two Gk. grammarians, Aristarchus and Crates, and some scholars have reconstructed a major controversy between two schools of thought in antiquity. This has long been the traditional view (see Colson 1919; Robins 1957-8; Traglia 1967; Della Casa 1969), but it was vigorously challenged by Fehling (1956, 1958) and is no longer universally accepted (see Taylor 1986:180-2; also Classen 1829).

Gell. 2.25.1 in Latino sermone, sicut in Graeco, alii ἀνωμαλίαν sequendam putaverunt, alii ἀνωμαλίαν. 4 duo...Graeci grammatici illustres Aristarchus et Crates summa ope, ille ἀνωμαλίαν, hic ἀνωμαλίαν defensavit. Prob. 4.48.29 analogia maximam partem orationis contineat, -a vero aliquam.

Gk.: ἀνωμαλία, AD adv. 205.18 'variety, diversity'.

The word is often written in Gk. letters in the Lat. texts and in ps. RP is given an explanatory paraphrase, suggesting that it was regarded as unfamiliar and not fully integrated.

Syn. dissimilitudo, inaequalitas, inaequalitas.

anomalus

'irregular'

of words in general

Prob. 4.48.29 quaecumque pars orationis...miscet vel immutat aut deficit per declinationis disciplinam, -a sit appellanda (cf. Diom. 1.384.20 corrupta).

of nouns, irregular as to gender

Char. 41.18 -a 'hic locus', pluraliter 'haec loca' et 'hi loci'. Diom. 1.327.1 nominum genera numero saepe plurali mutantur et sunt -a. Prob. 4.61.11 ('hic senex, haec anus', 82.34, 36, 90.33). 63.1 tria nomina -a. 69.2 nomen (128.22). 91.18 ('hic victor, haec victrix').

of nouns with irregular case inflection

Prob. de nom. 4.215.21 -a appellantur, id est quae per casus deficiunt ('Iuppiter, Iovis').

Cled. 5.11.15 ('deabus', etc.). Pomp. 5.165.35 idcirco, quoniam recesserunt a ratione Latinitatis, -a sunt, id est inaequalia sunt ('duo' and 'ambo'). 193.13 -um est hoc nomen ('domus'), id est inaequale.

of adjective gradation

Pomp. 5.152.32 -a et deficiunt et inaequalia sunt. 154.25 nomina quae (primam syllabam) mutant -a sunt, 'malus'... 'bonus'... 'magnus' (cf. Serv. 4.431.6 inaequalia). Prob. 4.72.32 exceptis tribus his -is, id est 'optimo pessimo maximo'. Prisc. 2.95.9 exceptis -is, id est inaequalibus, quae sunt 'bonus optimus', 'malus pessimus', 'magnus maximus'. 98.3 in 'timus' desinit unum -um, 'optimus'. 97.13, 99.11, 13, 14, 100.2.

of the inflection of unus, ullus, nullus, solus, called nomina by Prob., irregular in genit. and dat. sg.

Prob. 4.82.9 ad hunc sonum -um necesse est pronuntiare (.20, 101.26, 111.16).

of verbs

The term was commonly used of a group of verbs with active form in the present, passive in the perfect ('semi-deponents').

Prob. 4.128.20 a verbo -o... id est ab 'audeo' (facit enim specie perfecta 'ausus sum'). Serv. 4.437.13 'gaudeo' et 'audeo' a plerisque neutropassiva, ab aliis -a, ab aliis supina verba dicuntur, quae in tempore perfecto et plusquamperfecto passivam habent declinationem, in reliquis activam. Pomp. 5.231.15 'gaudeo' et 'audeo' -a dicuntur. Cons. 5.368.14 item sunt -a quaedam, quae cum formam neutralem habeant, non per omnia neutralem tamen speciem servant, ut est 'soleo audeo'. nam 'soleo solebam, audeo audebam' activa ratione declinantur; at vero 'solitus eram, ausus eram' passiva declinatio est. ita ergo,

quia utraque ratione declinantur, inaequalia sunt et a quibusdam quasi novo nomine et numero adiecto neutropassiva dicuntur. 378.15.

Other irregular verbs were also designated anomala.

Serv. 4.415.5 'edo es'... 'comedo comes'. 437.20 sunt alia penitus -a, de quibus nihil possumus dicere, nisi quod lectione detinentur, id est eas usurpare personas, quae tantum auctoritate firmantur, ut sunt haec, 'faxo faxis, infit, inquam' et reliqua. Pomp. 5.231.17 Donatus... ait sic, ista confusa sunt, id est -a sunt, 'vescor fero edo prandeo nolo volo'. 20 'nolo' et 'volo' -a sunt, sed non sic quem ad modum illa, 'audeo gaudeo'. 24 'edo'. Prisc. 2.436.8 'fero'; 461.22 'aufero'; 520.2 'comedo'; 522.8 'edo'; 528.2 'volo'; 568.8 'sum'; 573.6 'sustuli'; Prisc. de nom. 3.451.20 'sis' et 'velis'. Eutyth. 5.448.19 -is vel defectivis, in quibus plerumque ratio deficit analogiae, ut 'sum prosum inquam cedo edo faxo sodes ave ferit infit' et similibus. 477.18 verbum -um 'volo'. 481.25 'fero'. 472.16 'edo'... -um est per personas.

collocations

Prisc. 2.418.1 in quibusdam -is verbis (455.4 in his -is verbis; 559.23 in -is). 417.25 inaequalium, id est -orum, declinatio... ut 'fero'... 'tuli'... 'latus' (457.22 -orum ratio). 439.17 -a... verborum.

of adverbs

Serv. 4.415.36 quae his regulis non serviunt, adverbialia sunt. Cled. 5.64.17 ista adverbialia (e.g. 'cito') ideo in 'o' exeunt, quia -a sunt in comparatione, illa vero ideo in 'e', quia comparationes legitimas servant. Prisc. 3.65.19 'bene, male, duriter'.

Gk.: ἀνώμαλος.

AD synt. 418.8 τὸ ἀνώμαλον τῆς συντάξεως, 'diversity of construction'.

See inaequalis.

antedeco

'precede', of letters, syllables, words

Quint. 1.5.12 cum 'r' praeponeret -enti.

Vel. 7.80.14 hic... mihi a longitudine syllabae -entis huic litterae obstat.

Sacerd. 6.491.21 nullam litteram -ere potest nisi 'u' et aliquam vocalem cum ea -ente iunctam.

Prob. cath. 4.11.23 per singularum litterarum 'r' litteram -entium syllabas decurrentes.

39.15 de vocalibus -entibus 'o' litteram.

Macr. exc. 5.612.19 π καὶ τ... ω litteram -unt.

Prisc. 2.19.15 ('p') si -ens vocalibus auferatur.

Cass. 7.216.14 (Papir.) cum syllabam 'ti' -it littera 's'.

collocations

brevis: Prisc. 2.39.23.

consonans/consonantes: Prob. de nom. 4.213.32; Prisc. 2.44.22, 45.1, 111.18; Eutyth. 5.449.17, 454.6, 457.26, 465.35.

dictio: Prisc. 2.38.8.

littera/litterae: Diom. 1.423.14 'u'; Prob. 4.149.33 's' vel 'f'; Eutyth. 5.474.24.

specific letter: Char. 235.9 'e'; Pomp. 5.258.17 sive 'a'... sive 'e'; frg. Bob. 5.556.14 'i'; Prisc. 2.49.5 'l', 50.18 's', 69.21 a brevi vel 'i' vel 'y', 112.11 'e' vel 'i', 140.2 'e' vel 'u', 145.19 'g'... vel 'd' (206.1), 223.17 's' et 't', 255.14 's' vel 't' vel 'x', 447.15 'e' vel 'i', 485.17 'l' vel 'r', 528.19 'o' vel 'g', 542.21 'l' vel 'r', Prisc. de nom. 3.444.26 's' vel 't' vel 'x'; Eutyth. 5.468.33 brevis 'i', 472.13 'a', 476.6 'n' vel 'r', 477.8 'o'... vel 'u'.

muta: Pomp. 5.109.14.

semivocalis: Pomp. 5.109.14.

syllaba: Prisc. 2.45.4, 18, 47.2, 49.2, 10, 50.14, 51.11; Cass. 7.157.4, 174.4 (Martyr. 7.174.2) 'vil'.

verbum/verba: Diom. 1.433.21; Prisc. 3.249.8.

vocalis/vocales: Macr. exc. 5.638.23 'o' novissimam, 31 non 'i' sed 'e', 639.12 'a'... 'e'; Prisc. 2.528.5 longa, Prisc. de nom. 3.446.19; Eutyth. 5.449.17, 477.3 'a' vel 'e' vel 'i'.

Gk.: προλημματοῖς, AD synt. 9.6-7.

See praecedo, praeco.

Opp. sequor.

Non-gram.: 'precede' (Cic.+), 'surpass, excel' (Pl.+).

ante compositus

'previously formed into a compound'

Prisc. 2.180.7 separata composita non solum in simplicibus resolvuntur dictiones, sed etiam in ante -as, sicut sunt ea, quae a tribus vel amplioribus componuntur. ipsa tamen quoque ante -a necesse est in duas intellegibiles dictiones resolvi.

Cf. 2.180.2 quae... solent ex iam compositis secundam compositionem accipere (e.g. imperterritus, inexpugnabilis).

antecresco

'increase in front, acquire an addition at the beginning'

Serv. de fin. 4.451.6 omnia verba, quae in praeteritis -unt..., ut 'pendeo pependi', 'tondeo totondi', 'posco poposci', 'curro cucurri', etc.

See cresco.

antefero

'place in front'

de fin. 6.241.13 ('i' et 'u' vocales) aliis vocalibus -latae, ut 'Ianus Venus'. frg. Bob. 7.539.7 'c' -tur, ut 'currit'. Cass. 7.185.11 (Martyr. 7.185.13) 'l' -lata littera.

See praepono, and further parallels s.v.

See also postpono, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'carry in front' (Coel.+), 'give precedence to' (Cic.+).

antepaenultimus

'antepenultimate'

The term is common in Prisc. for antepenultimate letter/syllable.

Prisc. 2.106.3 cum omnia huiusmodi diminutiva tam paenultimam quam -am corripiunt.

In other grammarians it is used of the positions of accents.

Diom. 1.431.11 in Graecis... dictionibus cum acutus (accentus) tria loca teneat, ultimum, paenultimum, -um (Don. 609.7; Serv. 4.426.23, 26; Serg. 4.482.22; Pomp. 5.127.35, 36; ps. Prisc. de acc. 3.520.18).

Various alternative expressions are found:

paenultimam et ei proximam: Dosith. 7.377.12; Aud. 7.329.17; Vict. 6.192.19.

in ea quae a fine sit tertia: Dosith. 7.377.13; Aud. 7.329.19; Vict. 6.192.21.

collocations

of letters: Prisc. 2.74.13, 106.3, 119.13, 122.26, 132.5, 10, 14, 17, 133.15, 135.22, 137.20, 474.13, 514.7.

of syllables: Serv. 4.426.23; Prisc. 2.460.1, 512.22, Prisc. de nom. 3.455.5; Eutyth. 5.455.6.

feminine, with syllable understood: Don. 610.2, 3; Serg. 4.483.4, 6, 19; Cled. 5.32.4, 23, 26, 29, 31, 33.2, 3, 11, 17; Pomp. 5.127.36; Prisc. 2.124.14, 125.16, 287.3, 302.15, 465.17, 21, 467.8, 14, 497.15, 498.20, 513.13, 521.18, 544.12, 3.35.16, 67.11, 19, 72.19, 100.15, Prisc. part. 3.466.27, ps. Prisc. de acc. 3.521.17, 19, 522.10, 527.36. acutus (sc. accentus): Prisc. 3.82.22, 312.20, Prisc. part. 3.488.25, 33.

sedes: Cass. 7.183.10 (Martyr. 7.183.9), 184.7 (Martyr. 7.184.10).

antepono

'place in front (of)'

of letters

Serv. 4.438.1 'k'... numquam -itur nisi 'a' sequente. Pomp. 5.109.21 ('s' littera) tunc excluditur, quando -sita fuerit (mutae). Prisc. 2.19.1 omnis... littera sive vox plus

sonat ipsa sese, cum postponitur, quam cum -itur. Cass. 7.152.12 (Varro) vocalibus quoque dicit ('h') -i, ut 'heres hircus'.

of prepositions

Don. 643.10 his praepositio non -itur, quae provinciis locis regionibusve adici solet. Cled. 5.77.13 'tenus' et subiungitur et -itur. Prisc. part. 3.514.22 Sallustius tamen etiam praepositionem ei -sui.

of words in speech

Quint. 9.4.44 plurimum refert quae (verba) quibus (verbis) -as. Prisc. 3.112.10 dum -untur consequentibus (in syntax). 255.11 licet autem et indicativa et subiunctiva eis ('ut' and other causal conjunctions) -ere vel subiungere.

See praepono, and further parallels s.v.

See also postpono, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'place in front (of)' (Pl.+), 'place above, prefer' (Pl.+).

antepositus

'placed in front'
of letters

Sacerd. 6.475.23 aliqua littera. Prob. cath. 4.10.15 aliqua consonanti. 35.28 singulas litteras. Cled. 5.28.4 ('f' littera). Prisc. 2.113.14 consonante. 118.19 diversis consonantibus. Eutyh. 5.476.7 quacumque vocali. Cass. 7.178.8 (Martyr. 7.178.12) alias vocales 'x' quidem litterae -sitas.

of preverbs

Var. 6.38 -itis praeverbis paucis immanis verborum accedit numerus.

of nouns

Prisc. 3.149.22 nominibus.

of prepositions

Prisc. 2.50.21 praepositione.

of words

Prisc. part. 3.477.2 dictionis.

antiquitas

'antiquity'
classification

For Quint. (1.6.1), vetustas (q.v.) was one of the components of (Latinus) sermo, one of the factors determining correct speech. Antiquitas is also found in this sense.

Quint. 1.6.39 verba a vetustate repetita...et auctoritatem -is habent et, quia intermissa sunt, gratiam novitati similem parant.

Char. contrasts the forms hallowed by antiquitas with those required by analogy:

Char. 145.11 quae (sc. 'naviter' 'humaniter' 'largiter' 'duriter') quamvis -i assignent grammatici, tamen dicunt etiam secundum suam rectam analogiam proferri posse, ut 'nave' et 'ignave' 'humane' 'large' 'dure'.

collocations (with antiquitatis).

auctoritas: Quint. 1.6.39.

consuetudo: Diom. 1.399.25.

licentia: Diom. 1.365.25 secunda forma est quae licentia -is vel consuetudinis 'a' libentius vitat et in 'i' litteram puram desinit..., ut est 'sono sonui'.

ratio: Aug. 5.507.40.

regula: Pomp. 5.237.21.

religio: Vel. 7.74.2 mihi...placet ut in Latino sermone -is religio servetur.

Non-gram.: 'oldness, antiquity' (Afran., Var.+).

antiquus

'ancient'

The grammarians use vetus (q.v.) or antiquus to refer to ancient usage, and in the masculine plural of the ancients.

Var. 5.50 -o nomine. 5.9 (verbis) -is. 7.61 -o vocabulo

Graeco. 9.61 praenomina mulierum -a. 5.72 -i (5.79.131, 6.58 -is nostris, 63, 7.26, 36, 73 -os rusticos, 84, 9.17, 68, 83, 10.73). 5.103 -i Graeci (5.166).

Quint. 9.3.1 si antiquum sermonem nostro comparemus.

The ratio, consuetudo and usus of former times are contrasted with those of the writer's own day.

ratio

ancient: Prob. 4.24.26 -a...ratio declinationis.

contemp.: Char. 109.3 'favior' -i dixerunt; at 'fautor' nec auctoritate nec ratione deficitur.

consuetudo

ancient: Fest. 273.29 more vetere et consuetudine -a. 355.2 'torum', ut significet torridum, aridum, per unum quidem 'r' -a consuetudine scribitur.

Prisc. 2.432.11 -ssimorum consuetudine.

contemp.: Char. 91.25 'septem decem' -i dixerunt, quoniam observabant ut minores numeros prius ponerent; sed iam aut consuetudine exoluit aut natura.

139.25 'plure' aut 'minore emptum' -i dicebant. Cicero 'plure venit' (Cic. p. 411 M), et Lucilius 'plure foras vendunt' (Lucil. 1253 M). sed consuetudo 'pluris' et 'minoris' dicit.

usus

ancient: Pomp. 5.277.17 secundum usum -um.

Prisc. 2.97.8 usus -issimorum (197.14 in usu -iore).

contemp.: Serv. Aen. 4.9 -a...elocutio...Plinius tamen exclusit et de usu removet.

9.4 quae clausula -a est et de usu remota.

orthographia

Serv. Aen. 1.616 'adplicat' secundum praesentem usum per 'd' prima syllaba scribitur, secundum -am orthographiam, quae praepositionum ultimam litteram in vicinam mutabat, per 'p', secundum euphoniā per 'a' tantum.

further collocations

licentia: Serv. Aen. 1.176, 1.253, 6.203.

declinatio: expl. in Don. 4.496.5, 6, 8.

Authors designated by Char. as antiqui include Lucilius (123.21), Pacuvius (84.1), Plautus (84.2, see also Serv. Aen. 6.229) and Terence (123.19). These archaic authors are mostly designated as antiquissimi by Prisc. in contrast to antiqui e.g. Cicero (N.B. 2.357.1). For Lucilius see Prisc. 2.203.16, 475.21, 567.13; for Pacuvius 2.196.3; for Plautus 2.199.16, 212.4, 377.16; for Terence 2.257.18, 567.13, 592.22; also prominent among Prisc.'s antiquissimi are Cato (2.475.20, 546.1) and Ennius (2.97.8). The term is scarcely found in other grammarians (although Var. 5.132 speaks of antiquissimi): Char. refers to the Odyssey of Livius (Andronicus) as antiquissimum carmen.

Non-gram.: 'old' (Enn., Pl.+).

antisigma

'antisigma', used by Prisc. of the letter invented by the emperor Claudius to represent the sound ps.

Prisc. 2.33.4 huic (sc. 's' litterae) praepositur 'p' et loco ψ Graecae fungitur, pro qua Claudius Caesar -a Ϟ hac figura scribi voluit.

Gk.: ἀντίσγμα, DL 3.66 as a critical mark.

aoristos

'aorist'

The Latin grammarians recognised the indefinite nature of the Gk. aorist, glossing it with 'infinitive'.

Diom. 1.317.13 (of ablative absolute) in hoc praeterito tempore ablativus et pro nominativo accipitur et intelligitur pro infinito tempore, <quod> Graeci vocant ἀόριστον, et apud nos est in participiis.

Macr. exc. 5.607.21 de infinito tempore, id est περί ἀόριστον...sed ideo praetermittimus, quia eo Latinitas caret.

615.8 de tempore -o. 621.5 -on...praetereo, quod Latinitas nescit.

Prisc. 2.417.1 ad infinitatem temporis, hoc est ad ἀόριστον.

445.19 ἀόριστον, hoc est praeteritum infinitum spatio temporis, utrum paulo ante an multo sit perfectum.

They recognised that Latin had no aorist (see Macr. exc. above) but used the perfect as the nearest equivalent.

Diom. 1.336.10 tempus perfectum apud nos pro ἀόριστῳ καὶ παρακειμένῳ valet.

Prisc. 2.415.26 (praeteritum perfectum) etiam pro ἀόριστου accipitur, quod tempus tam modo perfectam rem quam multo ante significare potest.

416.15 si quis contempletur vim praeteriti perfecti, non aliam iudicet hoc habere quam apud Graecos illud, quod ἀόριστον vocant.

In the MSS aoristos is written mostly in Gk. letters but twice in Macr. exc. in Roman letters.

Gk.: ἀόριστος, DT 53.3.

apertus 'clear'

1. in origin

Var. 5.137 'falces' a 'farre'...; 'seculae' a 'secando'; a quadam similitudine harum aliae, ut quod -um unde, 'falces fenariae' et 'arboriae'.

collocations

vocabula: 5.92, 94, 184; nomina: 6.33; cognomina: 5.84.

Varro also uses apertus of the roots of words (ἔτυμα 7.82).

2. to the understanding

Var. 7.31 quod verbum ('adagio') usque eo evanuit, ut Graecum (sc. παροιμία) pro eo positum magis sit -um.

Cic. epist. 9.22.5 tectis verbis ea ad te scripsi, quae -issimis agunt Stoici.

Gell. 7.14.6 Plato...verbis -is...dicit.

2. in a phonetic sense

Prisc. 2.29.15 'm' obscurum in extremitate dictionum sonat, ut 'templum', -um in principio, ut 'magnus', medio cre in mediis, ut 'umbra'.

Non-gram.: 'open' (Cato, Cic.+).

apex

1. a mark placed over a vowel to show that it is long

Quint. 1.4.10 geminatione earum (vocalium) velut -e utebantur. 1.5.23.

1.7.2 ut longis syllabis omnibus apponere -em ineptissimum est.

Scaur. 7.18.14 primum...per adiectionem illa videntur esse vitiosa, quod Accius geminatis vocalibus scribi natura longas syllabas voluit, cum alioqui adiecto vel sublato -e longitudinis et brevitatis nota posset ostendi.

33.5 -es ibi poni debent, ubi isdem litteris alia atque alia res designatur, ut 'venit' et 'venit', 'aret' et 'aret', 'lēgit' et 'legit'.

.7 super 'i' tamen litteram -x non ponitur: melius enim...in longum producet. ceterae vocales, quae eodem ordine positae diversa significant, -e distinguuntur, ne legens dubitatione impediatur, hoc est ne uno sono eadem pronuntientur.

Mar. Vict. 6.15.19 in 'fascia' sine causa adiecistis -em, quia 'fascia' dicitur quod volvendo fit.

24.15 in 'defruto' -em secundae syllabae imponere debetis.

2. the tip or angle forming part of a letter, esp. with reference to the letter G

Gell. 13.31.10 vix ipsos litterarum -es potui comprehendere.

17.9.12 membra...earum (litterarum) et -es in partibus diversissimas spargebat.

Ter. Maur. 6.351.896 vel priores 'G' Latini nondum ab -e finxerant.

Prob. de nom. 4.215.2 in discretionem 'g' litterae -x, qui sonum figuramque notaret, inventus est, quo addito melius in sonum vocis horum nominum regula sonare conspicitur.

Cass. 7.148.6 digamma nominatur, quia duos -es ex gamma littera habere videatur.

Non-gram.: mitre (Lucil.+); crest (Verg.+).

apostrophos

'apostrophe'

classification

Serg. 4.482.9 sunt omnes accentus Latini VIII: acutus..., gravis..., circumflexus..., longus..., brevis..., hyphen..., diastole..., -us.

use and written form

Dosith. 7.380.2 item -on, cum vocalem ultimam subtrahimus. hanc sic notant: ad caput eius consonantis, cui vocalis subtracta est, inflexam virgulam, quae ad eam spectat, apponunt, ut 'tanton' me crimine dignum' (Vict. 6.194.5; Aud. 7.331.8; anon. 6.275.6).

Don. 611.6 -os circuli item pars dextera, sed ad summam litteram adposita: hac nota deesse ostendimus parti orationis ultimam vocalem, cuius consonans remanet, ut est 'tanton' me crimine dignum Duxisti? (Verg. Aen. 10.668) (Diom. 1.435.16).

Serg. 4.484.17 -us est nota similiter facta ut diastole, sed ad summam partem litterae posita, scilicet consonantis, quae quasi sub vocali motu velata suspenditur. ps. Prisc. de acc. 3.520.11.

Gk.: ἀπόστροφος, DT suppl. 107.5.

appellandi

'naming', of nouns and pronouns

classification

Var. 8.44 has (partes orationis) vocant quidam -i, dicendi, administrandi, iungendi. -i dicitur ut 'homo' et 'Nestor'.

subdivisions

Var. 8.45 -i partes sunt quattuor,...provocabula...ut 'quis, quae'; <vocabula> ut 'scutum, gladium'; nomina ut 'Romulus, Remus'; pronomina ut 'hic, haec'.

Non-gram.: cf. appello 'to call, name, designate' (Enn., Pl.+).

appellatio

1. 'label, designation'

Quint. 8.3.30 primi homines rebus -es dederunt.

7.9.2 cum pluribus rebus aut hominibus eadem -o est.

This is the sense of appellatio in the earliest, non-grammatical texts.

~ physical form

ps. Asp. 5.550.20 sunt quaedam nomina quae non flectuntur in varios casus declinata, sed una -e per omnes articulos efferuntur, ut 'frugi nequam'.

2. 'common noun'

classification

Quint. and Prisc. report the Stoic distinction between nomen and appellatio, proper and common noun (cf. Dosith. 7.389.11).

Quint. 1.4.19 paulatim a philosophis ac maxime Stoicis auctus est numerus (partium orationis),...nominibus -o (adiecta est).

Prisc. 2.54.8 secundum Stoicos vero quinque sunt eius (sc. orationis) partes: nomen, -o, verbum, pronomen sive articulum, coniunctio.

Quint. 1.4.20 Aristarchus et aetate nostra Palaemon...vocabulum sive -em nomini subiecerunt tamquam species eius.

definition

exc. Bob. 1.533.21 -o dicitur, quidquid praeter proprium nomen est.

In the Latin grammarians the standard term for common noun was appellativum (q.v.).

Aug. 5.518.30 adverbia non solum ab -bus transeunt, hoc est a nominibus appellativis, ut a 'pulchro' 'pulchre', sed <etiam> a propriis, ut 'Tullius' 'Tulliane'.

Some grammarians subdivided the category common noun into vocabulum and appellatio.

Prisc. 2.55.7 proprium est nominis substantiam et qualitatem significare. hoc habet etiam -o et vocabulum: ergo tria una pars est orationis.

attestation: Fest. 173.29 scribi...ideo debere primam -is eius (sc. nonae) syllabam adiecta 'u' littera.

further examples

Quint. 1.4.27 quaedam participia, an [verba an] -es sint dubitari potest.

.28 quaedam verba -bus similia, ut 'fraudator nutritor'.

9.3.9 cum infinito verbo sit usus pro -e.

Gk.: προσηγορία, DL 7.57; DT 23.2.

Quint. 1.4.21 vocabulum an -o dicenda sit προσηγορία et subiuncta nomini necne, quia parvi refert, liberum opinaturis relinquo.

Char. 470.7 -o προσηγορία. Prisc. 2.548.85 -am... recipiam, id est ἀντανάκλαστον προσηγορίαν.

3. 'abstract noun', opp. vocabulum ('concrete noun')

Quint. 1.4.20 fuerunt qui ipsum adhuc vocabulum ab -e diducere, ut esset vocabulum corpus visu tactuque manifestum: 'domus' 'lectus', -o cui vel alterum deesset vel utrumque: 'ventus' 'caelum' 'deus' 'virtus'.

Dosith. 7.390.14 appellativa nomina...in duas species dividuntur. alia enim significant res corporales...et a quibusdam vocabula appellantur.

391.1 alia quae <a> quibusdam -es dicuntur et sunt incorporalia, quae intellectu tantum modo percipiuntur, verum neque videri nec tangi possunt, ut est 'pietas iustitia decus dignitas facundia doctrina'.

4. 'animate noun', opp. vocabulum ('inanimate noun')

Diom. 1.320.14 (Scaurus) separat...a nomine -em et vocabulum.

.17 -o quoque est communis similium rerum enuntiatio specie nominis, ut 'homo vir femina mancipium leo taurus'.

Don. 614.4 nomen unius hominis, -o multorum, vocabulum rerum est.

5. 'pronunciation'

Quint. 11.3.35 laudatur in Catulo suavis -o litterarum.

See appellativum, proprium, vocabulum.

Non gram.: 'name, designation, the assigning of names' (Cato+).

appellativum (nomen)

'common noun' (including adjective)
classification

Char. 193.14 nomina aut propria sunt aut -a.

194.5 qualitas est qua intellegitur proprium sit an -um (Dosith. 7.391.5).

Diom. 1.320.29 qualitas nominum bipertita est. aut enim propria sunt nomina aut -a (Don. 614.6; ps. Asp. 5.549.25).

Aud. 7.341.11 qualitas, scilicet qua quaeritur, utrum nomen sit proprium an -um.

Prob. 4.51.25 qualitas nominum est, qua intelleguntur nomina qualia sunt, id est propria an -a.

Don. 585.10 qualitas nominum in quo est? bipertita est: aut enim unius nomen est et proprium dicitur, aut multorum et -um.

definition

Prisc. 2.58.14 hoc...interest inter proprium et -um, quod -um naturaliter commune est multorum.

Serv. 4.406.32 nam proprium est quod unius est, ut 'Hector', -um quod multorum est, ut 'homo'.

expl. in Don. 4.535.26 haec sunt...-a, quae communem habent significationem. dicimus ut puta 'urbs Roma': 'urbs' -um est, communiter significat, quoniam urbs est Roma, urbs est et Carthago.

Cons. 5.338.19 -a...nomina a genere et specie manant;...propria ab individuis.

339.3 -um est, ut 'homo urbs flumen', quia hoc communiter de omnibus hominibus urbibus fluminibus intellegitur.

types

Dosith. divides common nouns into two categories, concrete and abstract.

Dosith. 7.390.14 -a nomina sunt quae generaliter communiterque dicuntur. haec in duas species dividuntur. alia enim significant res corporales, quae videri tangique possunt, et a quibusdam vocabula appellantur, ut 'homo arbor pecus', quae nos corporalia vocamus; alia quae <a> quibusdam appellationes dicuntur et sunt incorporalia, quae intellectu tantum modo percipiuntur, verum neque videri nec tangi possunt, ut est 'pietas iustitia decus dignitas facundia doctrina' (Char. 193.24; Diom. 1.322.6).

Prob. distinguishes three types, animate, inanimate, and adjectives.

Prob. 4.51.29 -a...sunt nomina animalium et inanimalium: sunt item et illa, quae ex aliqua re hominibus accidunt; ut puta animalium, 'leo canis anser' et cetera talia; inanimalium, 'arbor lapis vestis' et cetera talia; illa autem, quae ex aliqua re hominibus accidunt, ut puta 'felix...', 'fortis...', 'doctus'.

119.30 sunt nomina -a, id est animalium vel quae ex aliqua re hominibus accidunt.

subcategories

Don. 615.1 -orum species multae sunt (Prisc. 2.59.9).

Serv. 4.429.15 -orum nominum species sunt viginti septem.

attestation:

Roman. ap. Char. 151.13 nomina propria...-a.

Comin. ap. Char. 187.11 nominibus -is. 351.25 posuit proprium nomen pro -o.

Gk.: προσηγορικόν (ὄνομα), DT 34.1; AD synt. 92.6, adv. 120.23.

See appellatio, proprium, vocabulum.

applico**'join'****i) of letters**

Diom. 1.422.16 'i' et 'u' transeunt in consonantium potestatem, cum aut ipsae inter se geminantur, ut 'Iuno vita', aut quando aliis vocalibus -antur, ut 'vates velox vox Ianus iecor'.

ii) of words

Quint. 7.10.17 ut verba verbis -mus non pugnancia sed quae invicem complectantur.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'bring into contact with, join on, attract' (Enn., Pl.+).

appono**1. 'add', of letters, syllables**

Char. 188.21 si removeas 's' litteram et -as 'rum' syllabam. 189.3 si removeas 'rum' et -as 'bus' syllabam (Diom. 1.304.33). 307.14 si... 'a' litteram -as. 219.20 cui -es 're' litteras (221.17). Diom. 1.423.21 'g' nova est consonans, in cuius locum 'c' solebat -i. Serg. 4.476.17 Aeolenses...istam digammon -unt, ut pro 'Elena' dicant 'Velena'.

Gk.: see addo.

See addo, and further parallels s.v.

2. 'collocate', as opp. to conjoin
of pronouns

Prisc. 3.179.27 non quod solum hoc pronomen ('ipse') alius pronomini vel etiam nominibus -itur (AD synt. 267.6 ἐντάσσεται). 180.12, 14, 16, 19, 24, 26, 206.20.

Gk.: ἐντάσσω, see AD parallel.

of prepositions

Prisc. 3.29.3 omnes...praepositiones apud illos et componi et -i solent. 56.5 cum apud Graecos omnes praepositiones...et componi possunt et -i, apud Latinos sunt quaedam, quae et componuntur et -untur...sunt quae numquam componuntur...sunt quae numquam -untur. 115.11 'per', si verbo -atur.

Gk.: παρατίθημι, e.g. AD synt. 178.5, opp. συντίθημι.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'put next to' (Pl.+), 'add, attach' (Pl.+).

appositio

'apposition', of the collocation of prepositions with the nouns they govern

Prisc. 2.56.12 praepositionis...proprium est separatim quidem per -em casualibus praeponi, ut 'de rege'.

3.24.14 est...praepositio pars orationis indeclinabilis, quae praeponitur aliis partibus vel -e vel compositione.

Prisc. 3.164.14 participiis (adiunguntur praepositiones)...tam secundum verbi compositionem quam secundum nominis -em.

collocations

per -em: Prisc. 2.410.4, 440.24, 27, 441.6, 596.13, 3.24.15, etc.

in -e: Prisc. 2.441.2, 3.25.10, 11, 35.8, 37.7, 16, etc. Alb. 7.307.18 in -e vel compositione. 24.

Gk.: παράθεσις.

See especially Prisc. 3.120.23 ~ AD synt. 26.15, Prisc. 3.121.6 ~ AD synt. 27.9, Prisc. 3.164.11 ~ AD synt. 178.10.

Opp. compositio.

Non-gram.: 'comparison' (Quint., Gell.).

appositivus

'appositive, appositional', of a type of pronoun

Prisc. 3.179.25 'ipse' additivum vel -um (pronomen) dicitur, quod Apollonius ἐπιταγματικὸν nominat, non quod solum hoc pronomen aliis pronomini vel etiam nominibus apponitur, sed quod frequentius quam alia, ut 'ego ipse', 'tu ipse'... 180.1 inveniuntur enim et alia pronomina -a.

180.16 id (sc. 'ille') est -um, quod apponitur illi, ad quod verbum redditur.

206.19 Apollonius ἐπιταγματικὸν hoc (sc. pronomen 'ipse') vocat, id est -um, quod aliis pronomini vel apponitur, ut 'ipse ego' vel 'ego ipse', 'tu ipse', 'ille ipse'.

Gk.: ἐπιταγματικός.

Prisc. has four Latin equivalents for a single Gk. term, ἐπιταγματικός, used by Aristarchus of ἄνθρωπος as AD reports (AD pron. 62.17). As Job notes (1893: 128 and cf. Luschner 1912: 133), additivus and particularly appositivus render the sense and form of the Gk. word most accurately.

See additivus, impositivus, subiunctivus.

appositum

'adjective, epithet'

Quint. 2.14.3. 8.6.40 ornat...ἐπὶθετον, quod recte dicimus -um, a nonnullis sequens dicitur. 8.6.41 ut sine -is nuda sit et velut incomperta oratio (8.2.10, 8.6.43). 9.4.24 ut vocabula verbis, verba rursus adverbis, nomina -is et pronomini essent priora.

Gk.: ἐπὶθετον, see s.v. epitheton.

Non-gram.: cf. appositus.

appositus

1. 'added'

of letters, syllables

Char. 188.4 detracta 's' littera et -a 'a' (expl. in Don. 4.544.3). 19. remota... 'e' littera et -a 's' (Diom. 1.304.17). 24. sublata... 'a' novissima littera et -a 'is' syllaba (Diom. 1.304.22). 189.1 remota 's' littera -aque 'rum' syllaba (Diom. 1.304.31). 32. sublata 'i' ultima et -a 'es' syllaba (Diom. 1.305.26). 190.16 sublata 'o' et -a 'i'. Diom. 1.307.7 -a 'rum' syllaba. 9 -a 'i'. 367.29 -is variis consonantibus. Prob. 4.98.25 'i' litteram, quam habent ante ultimam consonantem -am. Vict. 6.193.26 -a 'H' littera (Aud. 7.331.4).

of marks of punctuations

Diom. 1.435.11 dextera pars circuli ad imam litteram -a (Don. 611.4). 17 ad summam litteram consonantem -a (Don. 611.6). 437.14 -o puncto (Vict. 6.192.8; Aud. 7.324.13).

of prepositional prefixes

Diom. 1.369.6 demptae vel -ae praepositionis.

of particles

Prisc. 3.144.2 sic etiam apud nos 'met, te, pte, ce' -ae intendunt significationem, ut 'egomet, tute, meapte, ...huiusce'.

2. 'collocated'

of prepositions

Prisc. 3.27.28 compositae (praepositiones) quidem tam in nominativo quam in obliquis casibus ab eo nominativo composito flexis inveniuntur... -ae autem non nisi cum accusativo vel ablativo. 42.21 'inter' quoque et composita et -a inveniuntur.

of particles

expl. in Don. 4.492.18 -a particula 'quam'.

3. 'derived'

Eutych. 5.456.35 quidquid verbum -um nomini repariatur - nam non solum a verbo nomen, sed etiam verbum a nomine deductum - ostendere quod ipsum verbum a nomine tractatum... 459.17 siquid verbum nomini -um. 463.1 siquidem nomen ei -um. 487.9 licet carent -is...nominibus.

See adhaereo.

Non-gram.: 'adjacent' (Lucil., Cic.+), 'suitable, apt' (Var.).

approbatus

'indicating approval', of a type of conjunction
classification

Prisc. 3.93.14 species (coniunctionis) sunt: ...-a, etc.

definition

Prisc. 3.97.4 (coniunctiones) -ae sunt, quae approbant rem: ...equidem merui nec deprecor, inquit' (Verg. Aen. 12.931).

8 inveniuntur et causales pro -is, ut: ...di, si qua est caelo pietas, quae talia curat' (Verg. Aen. 2.536).

15 quando -ae sunt, indicativo modo coniunguntur. 102.20 ('vero') completivum esse: ...verum enim vero

is demum mihi vivere et frui anima videtur' (Sallust. Catil. 2.9); hic enim ornatus causa 'vero' adiuncta est, quamvis possit etiam -a esse.

The conjunction 'equidem' is classified by Plin. under subiunctiendi, by other grammarians under expletivae.

Gk.: (διαβεβαιωτικός).

Approbatus is not modelled on any Gk. term, but seems to be equivalent to confirmativus and affirmativus which reflect Gk. διαβεβαιωτικός (AD con. 235.26). See under these terms (Job 1893: 141).

See affirmativus, confirmativus, expletivus, subiunctiendi.

Non-gram.: cf. approbatio 'approbation' (Cic.+), rhet. 'a proof, confirmation' (Rhet. Her., Cic.).

aptote

'with a single form serving for all cases'

Prob. 4.120.29 quod sint aliqui, qui et 'ab hoc flamine'...-e voluerunt...pronuntiari, at vero pluraliter 'flamina' declinari.

ps. RP 5.537.39 omnes litterae...-e dicuntur, ut puta 'hoc a, huius a, huic a, hoc a, o a, ab hoc a'.

aptotus

'having no case inflection'

The Latin grammarians use the Gk. terms aptotus and monoptotus, but not consistently with the Gk. grammarians or with each other. See table.

1. of nouns where a single case form serves for all cases

Diom. 1.308.19 simplex vel unita est quae per omnes

casus uniformiter currit nec usquam in declinatione variatur, ut 'frugi nequam nugas nihili'. haec etiam a Graecis -a dicuntur, quod a prima sui positione non cadunt (*N.B. this does not reflect Gk. usage: see below*).

Prob. 4.120.21 sunt nomina, quae -a appellantur, hoc est quae per omnes casus uno schemate declinantur, ut puta numeri singularis nominativo 'nequam', genetivo 'nequam', etc. (4.118.21, 48.38).

Serv. 4.433.34 -a...illa sunt, ubi omnes quidem sunt casus, sed nulla ratione variantur, ut est 'frugi'.

Cled. 5.41.31 -on quod unum casum tantum habet, et in alios casus non mutatur. nam dico 'hic' et 'haec' et 'hoc frugi', 'huius frugi', 'huic frugi', 'hunc' et 'hanc' et 'hoc frugi', 'o frugi', 'ab hoc' et 'ab hac' <et 'ab hoc' frugi', sicut 'nihili' (but see under 2.).

Prob. de nom. 4.215.22 nomina -a masculina, id est

APTOTUS & THE FORMAE CASUALES

Nouns where one or more case forms function for all cases e.g. alpha

Greek Grammarians

Choeroboscus:

μόνῳπτῶτα (1.341.26),

τρίῳπτῶτα (1.335.20)

Σ DT p. 231: μόνῳπτῶτα,

δίῳπτῶτα, τρίῳπτῶτα,

τετράῳπτῶτα, πεντάῳπτῶτα

Latin Grammarians

Prisc. (2.184.6-8, 12): monoptota

Char. (78.11): monoptota

Diom. (1.308.7): aptota

Serv. (4.433.27): aptota

Prob. (4.120.21): aptota

ps. Prob. (4.214.7): monoptota & aptota

Pomp. (5.172.1): monoptota & aptota

Cons. (5.351.22): monoptota & aptota

Cled. (5.41.31): monoptota & aptota

Prisc. (2.188.3): diptota?

(2.188.10): triptota

(2.188.14): tetrapptota

(2.188.16): pentaptota

(2.188.19): hexaptota

Serv. (4.433.27): as Prisc.

Cons. (5.351.21ff.): as Prisc.

Pomp. (5.172.1, 184.18): as Prisc.

Prob. (4.32.28ff.) & others:

unaria, binaria, ternaria,

quaternaria, quinary, senaria

ps. Prob. (4.214.7f.), Pomp. (5.172.7) & others:

unita, bipertita, triptertita,

quadripertita, quinquepertita

ps. Prob. (4.214.8): simplex

Prob. (4.121.12): monaria

'Defective' nouns, where only one or more case forms is/are found e.g. sponte

Greek Grammarians

(ἄπτῳτα used of verbs: AD synt., DT)

Latin Grammarians

Prisc. (2.172.15): aptota

Char. (41.12): ἄπτῳτα

Diom. (1.309.13): monoptota

Serv. (4.433.27): monoptota

Prob. (4.120.21): monoptota

Pomp.: no term

Cons.: does not discuss

Prisc. (2.188.3): diptota?

Prisc. & others: no terms

Diom. (1.309.14ff.):

diptota, triptota,

tetrapptota, pentaptota,

hexaptota

quae per omnes casus...similiter aptantur, ut 'nequam nugas tabo frugi nihili' (*but he also has monoptota in this sense, with the examples 'nequam' and 'nugas', 214.22*).

Don. 625.6 sunt...-a, quae neque per casus neque per numeros declinantur, ut 'frugi nihili nequam fas nefas nugas'.

Cons. 5.352.7 ea nomina quae nullam inflexionem neque per numeros neque per genera sentiunt -a nuncupantur, ut est 'frugi nihili nequam nugas' (Cons. *also uses monoptota in this sense, 351.22*).

Pomp. 5.185.4 est quod appellatur -on, penitus ubi nulla inflexio est, ut 'nequam': sive nominativus sive genitivus sive dativus sive accusativus sive vocativus sive ablativus ita dicuntur, 'hic' et 'haec' et 'hoc nequam' 'huius nequam', et reliqua; non inflectitur (Pomp. *also uses monoptota in this sense, 172.1*).

Aug. 5.505.41 'nequam': -on est: uno enim sono declinatur <per> omnes casus per omnia genera.

501.13 -a, id est indeclinabilis, ut 'genu', 'hoc genu huius genu huic genu hoc genu o genu ab hoc genu'.

524.20 nomina numerorum a quattuor usque ad centum -a esse...sic per omnes casus 'quattuor' dicimus, ut puta 'virorum quattuor'...; sic accusativo 'viros quattuor'...; ablativo 'a viris quattuor'.

Vict. 6.190.19 nominibus -is, ut 'nequam' et 'nugas' (Aud. 7.342.19).

Aug., Vict. and Aud. make no mention of monoptota.

This sense is far more common for both aptota and monoptota: a number of grammarians use both terms apparently indiscriminately.

Prob. de nom. 4.214.22 monoptota; 215.22 aptota.

Cons. 5.351.22 monoptota; 352.7 aptota.

Pomp. 5.172.1 monoptota; 185.4 aptota.

According to Lambert (1908: 96) the general confusion between aptota and monoptota was not due to ignorance on the part of the grammarians but because they only considered the word itself significant and disregarded its syntactic value.

Var. mentions nouns of this type, but without using a specific term.

Var. 8.63 nunc alios (nominatus et articulos) habere unum solum (casum), ut litteras singulas omnes.

8.64 cur quae singulos habent casus, ut litterae Graecae, non dicantur 'alpha alphi alphas' (8.65).

9.51 dicunt, quod vocabula litterarum Latinarum non declinantur in casus.

9.52 esse litteras ac syllabas in voce quae singulos habeant casus, in rebus pluris... sic quae singulos habent...ut sit hoc A, huic A, esse hoc E, huic E.

10.80 'nequam' habere (casus), quod dicamus 'hic nequam' et 'huius nequam' et 'huic nequam'.

10.82 si unum solum habent casum in voce, quod non declinantur, ut litterae omnes.

2. of defective nouns occurring only in a single case form, which does not serve the function of any other case, e.g. Jupiter, sponte.

Char. 41.12 sunt quaedam quae declinationem non admittunt, in quibusdam casibus tamen inveniuntur et dicuntur ἀπτῶτα (exc. Bob. 1.551.25).

Cled. 5.45.30 inter monoptoton et -on hoc interest: monoptoton est quod per omnes casus idem significat, ut 'frugi'; -on est quod tantum unum casum, quem invenierit, servat et non flectitur, ut 'ab hac dicione'.

Prisc. 2.184.7 et -a et monoptota indeclinabilia sunt: similiter enim non variant terminationem, sed immobilem eam servant.

.8 -a...sunt proprie dicenda, quae nominativum solum habent, qui...non accipitur etiam pro obliquis... .15 monoptota vero sunt, quae pro omni casu una eademque terminatione funguntur. (187.16).

.12 inveniuntur antiqui -a pro monoptotis et monoptota pro -is posuisse.

172.15 -a dicunt illa nomina doctissimi artium scriptores, quae nominativum tantum habent casum.

A number of grammarians mention such defective nouns but without using a specific term.

Cf. Var. 10.80 non habere casus 'mox' et 'vix'.

Gell. 1.16.14 ('mille') neque ceteros casus requiri oportet, cum sint alia pleraque vocabula, quae in singulos tantum casus, quaedam etiam, quae in nullum inclinentur.

Pomp. 5.172.19 invenitur nomen, ubi unus est casus, ut est 'sponte natu tabo' (186.6).

Prisc. 2.189.10 alia, in quibus unus (obliquus invenitur), ut 'sponte'.

ps. Asp. 5.550.21 sunt quae declinationem omnino in quosdam casus non recipiunt, ut 'fas nefas' tantum per nominativum et 'sponte' tantum per ablativum in usu habentur.

Gk.: ἀπτῶτος, DT 46.4; AD synt. 238.6, of verbs; ἐκλιτα, AD synt. 42.5, of letter names.

arbitrarius

'expressing desire, choice'

Macr. exc. 5.622.12 (verba), quae ab illis προαιρετικά, ab his -a non absurde vocari possunt (e.g. volo, opto, soleo).

Gk.: προαιρετικός, AD synt. 408.4.

See voluntarius, voluntativus.

Non-gram.: 'discretionary' (Pl.); 'subject to choice' (Gell.).

ars

1. 'branch of learning'

Var. 7.109 (whether or not etymologia is an ars).

definition

i) Scaur.

expl. in Don. 4.486.10 Scaurus...hinc coepit, '-s est cuiusque rei scientia usu vel traditione suscepta', quia -tem doctrina vel usu cotidiano percipimus.

Diom. 1.421.4 -s est rei cuiusque scientia usu vel traditione vel ratione percepta tendens ad usum aliquem vitae necessarium.

Prob. 4.47.16 -s est unius cuiusque rei scientia summa subtilitate apprehensa.

Vict. 6.187.2 -s quid est? unius cuiusque rei scientia.

Aud. 7.320.5 -s quid est? rei cuiusque scientia ad utilitatem delectationemque tendentis usu vel ratione comprehensa.

Cass. 91.13 M quam disertis viri uniuscuiusque rei scientiam vocant.

ii) Cicero/Ariston

Diom. 1.421.5 Tullius hoc modo eam definit, '-s est perceptionem exercitatarum constructio ad unum exitum utilem vitae pertinentium.'

Mar. Vict. 6.3.7 -s, ut Aristoni placet, collectio est ex perceptionibus et exercitationibus ad aliquem finem vitae pertinens, id est generaliter omne quidquid certis praecceptis ad utilitatem nostram format animos.

.12 -s est summa rerum ratio comprehensarum atque exercitatarum ad aliquem vitae finem tendentium.

ancient etymology

Diom. 1.421.7 -s dicta, quod arto praecepto singula definiat et velut vias quasdam ostendat.

expl. in Don. 4.486.14 -s...dicta est eo, quod artius ad peritiam urgeat pertendentes.

Aud. 7.320.6 -tem...dixere veteres, quod -te strictimque omnis rei argumenta contineat.

Cass. 91.13 M -s...dicta est, quod nos suis regulis artet atque constringat.

Gk. etymology

Diom. 1.421.8 vel ἀπο τῆς ἀρετῆς, unde veteres -tem pro virtute appellabant (Prob. 4.47.17).

Aud. 7.320.7 hanc Graeci, quod industriae virtute bona possideret, artem dixerunt.

Cass. 91.13 M alii dicunt a Graecis hoc tractum esse vocabulum, apo tes aretes, id est a virtute.

types

Diom. 1.421.9 -tium genera sunt plura, quarum grammaticae sola litteralis est.

Vict. 6.187.2 -tium genera quot sunt? tria (Aud. 7.320.9).

2. 'the rational system of grammar'

Var. 8.6 (to investigate base words a historia, a 'historical narrative', is necessary, to investigate inflected words, an ars, a 'grammatical treatment', is required).

Different grammarians list different components of Latinitas/Latinus sermo (see s.vv.); Pomp. is the only one to mention ars as such, but it appears to be equivalent to ratio.

Pomp. 5.232.4 novimus...sermonem Latinum his rebus contineri, usu -te auctoritate.

A number of grammarians use the phrase artis ratio, and the terms appear to be interchangeable in Char. 62.24-63.2 (= Diom. 1.439.22-24).

ult. syll. 4.222.29 natura syllabarum...nulla potest ratione -tis comprehendi, sed sola auctoritate investigari potest.

Serv. 4.442.34 quod magis aurium iudicio quam -tis ratione colligimus.

expl. in Don. 4.505.35 quia ratio -tis manifesta est, probabilius est ut secundum rationem 'fervere' dicamus.

Euty. 5.486.27 haec auctoritas sola vetustatis, non -tis tradidit ratio.

Aug. 5.517.3 ab -te et ratione recessum est, ubi asperitas offendeat auditum.

Char. 62.24 consuetudo non -te (Diom. ratione) analogiae sed viribus par est, ideo solum recepta, quod multorum consensione convaluit, ita tamen ut illi ratio (Diom. -tis ratio) non accedat sed indulgeat (Diom. 1.439.22-24).

vs. auctoritas:

Serv. 4.434.11 ea...quae -te carent, sola auctoritate firmantur.

441.13 quoniam in his -s deficit, debemus...auctoritate firmare.

442.14 'ad'...secundum -tem semper ad locum...quamquam et secundum auctoritatem invenitur in loco.

expl. in Don. 4.493.10 ubi...-s deficit, succedit auctoritas.

515.29 ideo dico 'regnata', non quia sequor -tem, sed quia habeo auctoritatem.

Aug. 5.512.39 futurum tempus in 'am' mittunt, numquam in 'bo', nisi auctoritate praesumpta: nam -s hoc prohibet.

Non-gram.: 'skill, art, craft' (Pl., Ter.+).

articularis

'articular', used of pronouns seen as equivalent to articles

Cled. 5.50.19 -ia (pronomina) nominibus iunguntur, quia funguntur articulis Graecorum. Prisc. 2.141.10 articulum sive -e pronomen.

ancient etymology

Serv. 4.410.16 (pronomina) 'iste ista istud' et 'hic haec hoc', quae non nulli pronomina etiam -ia vocant, eo quod more Graeco cum nominibus declinantur.

Cled. 5.15.3 -e (pronomem) ideo dicitur, quia articuli huius pronominis nominibus coniunguntur.

Certain grammarians distinguished between prepositive (demonstrative) and postpositive (relative) articular pronouns.

Diom. 1.330.35 (pronomem) -e praepositivum vel demonstrativum... 'hic' (Prisc. 2.592.16 -bus vel demonstrativis pronominibus).

Cled. 5.15.8 ('hic') -e praepositivum dicitur, quia praepositur nomini. dum dico 'hic magister', praepositus est articulus nomini.

Diom. 1.331.5 pronomem -e subiunctivum vel relativum... 'is'.

Cled. 5.15.15 subiunctivum dictum est aut relativum, quod subiungitur aut refertur. nam ista pronomina -bus praepositivis subiecta sunt.

Gk.: ἀρθρικός?

Prisc. 2.54.13 (Stoici) ipsos...articulos, quibus nos careremus, infinitos articulos dicebant vel, ut alii dicunt, articulos connumerabant pronominibus et -ia eos pronomina vocabant.

Prisc. names AD explicitly as his source in this passage (.20), but if Matthias (1887: 596) is right in assuming the work in question to be the περί μερισμοῦ τοῦ λόγου, Prisc.'s Gk. model is lost to us. Articularia pronomina no doubt renders a Gk. phrase; articularis may translate Gk. ἀρθρικός, although it is not attested qualifying pronouns.

Non-gram.: 'of or affecting the joints' (Larg.+).

articulatus

'articulate', of voice classification

Char. 4.6 omnis vox aut -a est aut confusa (Diom. 1.420.11; Dosithe. 7.381.3; Don. 603.2; Prob. 4.47.4; Vict. 6.189.10; Aud. 7.323.6).

There is a lacuna in the text of Char.; Barwick supplies the text from other grammarians.

expl. in Don. 4.487.5 vox...aut -a est aut inarticulata.

Prisc. 2.5.5 vocis...differentiae sunt quattuor: -a, inarticulata, litterata, illitterata.

definition

Var. ap. Aug. de dial. V (Var. frg. de LL I.1 Wilmanns 1864: 141) -am...dico quae comprehendi litteris potest.

Char. 4.6 -a est quae litteris comprehendi potest (Dosithe. 7.381.3; Don. 603.3).

Diom. 1.420.11 -a est rationalis hominum loquellis explanata. eadem et litteralis vel scriptilis appellatur, quia litteris comprehendi potest.

Prob. 4.47.5 -a est, quia homines locuntur et litteris comprehendi potest, ut puta 'scribe Cicero', 'Vergili lege' et cetera talia.

Mar. Vict. 6.4.15 -a est quae audita intellegitur et scribitur et ideo a plerisque explanata, a non nullis intellegibilis dicitur.

Vict. 6.189.10 -a quae est? hominum tantum modo (Aud. 7.323.6).

expl. in Don. 4.519.15 -a est quae scribi potest, quae subest articulis, id est digitis, qui scribunt; vel quod artem habeat aut exprimat.

.19 quidquid legitur -ae vocis est.

487.5 -a est quae auditur et percipitur et est interpretabilis intellectum habens vel faciens litteram.

Cled. 5.26.31 quia duo genera sunt vocom, confusa pecorum, quae scribi non potest, -a hominum, quae legi et scribi potest.

Prisc. 2.5.6 -a est, quae coartata, hoc est copulata cum aliquo sensu mentis eius, qui loquitur, profertur.

ancient etymology

Vict. 6.189.11 unde -a dicta est? quod articulo scribentis comprehendi possit (Aud. 7.323.7).

The 'Don.' group have a two-fold division, between vox -a and confusa (although expl. in Don. 4.487.5 distinguishes -a and inarticulata). Vox -a is human, intelligible and may be written down. Prisc. has two sets of contrasts, -a/in-articulata and litteralis/illitterata. His voces -ae may be understood but not necessarily written down. The examples suggest they are also human.

types

Mar. Vict. 6.4.17 huius...species quot sunt? duae. quae? nam aut musica est, quae tibiis vel tuba redditur aut quolibet organo, aut communis, qua promiscue omnes utuntur.

Prisc. 2.5.9 inveniuntur...quaedam voces -ae, quae possunt scribi et intelligi, ut: 'arma virumque cano' (Verg. Aen. 1.1), quaedam, quae non possunt scribi, intelliguntur tamen, ut sibili hominum et gemitus: hae enim voces, quamvis sensum aliquem significant proferentis eas, scribi tamen non possunt.

The phrase vox articulata also occurs in some definitions of dictio, littera and vocalis, see s.vv.

Gk.: ἔναρδος, DL 7.55.

Mar. Vict. 6.4.17 hanc Graeci quid appellant? ἔναρδος φωνήν.

See explanatus, intelligibilis, litteralis, scriptilis, significans.

Non-gram.: cf. articulo 'to divide into distinct parts, articulate' (Lucr.+).

articulus

1. 'pronoun'

Var. 8.45 appellandi partes sunt quattuor, ...provocabula...; <vocabula>...; nomina...; pronomina... duo media dicuntur nominatus; prima et extrema -i. 10.18.

8.51 in neutris -is, ut 'eius viri, eius mulieris, eius pabuli'.

10.20 ut in -is duae partes, finitae et infinitae, sic in nominatibus duae, vocabulum et nomen.

See Prisc. below.

2. 'article'

classification

Quint. 1.4.19 paulatim a philosophis ac maxime Stoicis auctus est numerus (partium orationis), ac primum conjunctionibus -i adiecti.

Prisc. 2.54.9 secundum Stoicos...quinque sunt eius (sc. orationis) partes: nomen, appellatio, verbum, pronomen sive -us, coniunctio.

Quint. 1.4.19 noster sermo -os non desiderat.

Char. 247.1 -o, id est τὸ ἄρθρον, deficiente (apud Romanos).

Don. 613.3 partes orationis sunt octo, nomen, pronomen, verbum, adverbium, participium, coniunctio, praepositio, interiectio...Latini -um non adnumerant (Diom. 1.301.2), Graeci interiectionem.

Serv. 4.428.15 nos -o non penitus caremus, sed in pronomine computamus.

Cled. 5.53.13 -os Graeci in nominibus habent, nos in pronominibus.

Pomp. 5.135.3ff.

ancient etymology

expl. in Don. 4.548.9 -i...ab -o...vocabulum sumserunt, ita ut exerto -o aliquem aut aliquid demonstrarem.

development of terminology:

For the Stoics the term ἄρθρα embraced both articles and pronouns, but they differentiated the two categories, calling articles ἄρθρα ἀποσπώδη, indefinite joining words, and pronouns ἄρθρα ὀπισμύμενα, definite joining words (AD, Prisc. 2.54.12, 548.7, Prisc. part. 3.492.6).

Prisc. 2.54.12 (Stoici) -is...pronomina connumerantes finitos ea -os appellabant, ipsos autem -os, quibus nos caremus, infinitos -os dicebant vel, ut alii dicunt, -os connumerabant pronominibus et articularia eos pronomina vocabant, in quo illos adhuc sequimur Latini, quamvis integros in nostra non invenimus -os lingua. nam cum dicimus 'idem', 'ὁ αὐτός', non solum -um praepositivum, sed etiam pronomen in eadem dictione significamus. similiter 'qui', 'ὅστις', -us subiunctivus intelligitur una cum pronomine, secundum quosdam infinitus, sive magis nomine, ut Apollonius ostendit firmissima ratione.

Prisc. 2.548.7 Stoici...-um et pronomen unam partem orationis accipiebant, infinitum -um vocantes, quem

grammatici -um, eique adiungentes etiam infinita nomina vel relativa, quod etiam Didymus facit tractans de Latinitate (finitum autem -um dicebant idem Stoici, quod nunc pronomem vocamus finitum, quod et vera ratione solum pronomem est dicendum. ergo Romani quoque artium scriptores Stoicorum secuti magis traditionem pronomina finita dixerunt et infinita; nam -os non habent).

Prisc. part. 3.492.6 haec tamen (sc. infinita vel interrogativa vel relativa)...plerique Latini artium scriptores pronomina esse infinita dixerunt. nec mirum, cum Didymus quoque et multi alii vetustissimi Graecorum inter -os haec numeraverunt. Romani vero, cum -os non habent, inter pronomina haec posuerunt. tanta autem videtur esse cognatio -orum et pronominum, quod Stoici in una parte orationis utrumque esse putabant, -os finitos dicentes pronomina.

Similarly Var. (see above) distinguishes finiti and infiniti articuli, but for him the former are demonstrative pronouns, e.g. hic, haec (also called pronomina), the latter indefinite pronouns, e.g. quis, quae (also called provocabula).

By the time of AD, the article and the pronoun have been classified as two separate parts of speech and designated ἄρθρον and ἄντωνυμία respectively (also in DT 23.1-2). AD is at pains to emphasise this point (synt. 118.12ff.). Correspondingly the later Latin grammarians use articulus for article and pronomem for pronoun, although for Prisc., following AD, the scope of the term pronomem is restricted to personal and demonstrative pronouns.

Most Latin grammarians recognise that Latin has no article: see above.

expl. in Don. 4.534.18 Graeci...pronomem ab -o differunt, ita ut una pars sit pronomem, alia -us.

Pomp. 5.135.7ff. .7 sed -um nos non computamus, sed partem pronominis credimus, ut puta 'hic' et 'quis'. .10 ('hic') non est -us, sed pronomem quod fungitur -i officio. .11 nam hoc interest inter pronomem et -um, quod pronomem solum ponitur. puta 'hic huius huius', modo pronomem est; 'hic Aeneas huius Aeneas', modo non est pronomem, sed est -us (Serv. 4.436.23ff.).

According to Probus, however, Pliny wished to designate the demonstrative pronoun hic as an article when it was declined together with a noun (this is related to the etymology of the term pronomem, that it is substituted for a noun. In conjunction with a noun, a pronomem is no longer performing this function). But Probus and later Prisc. dismiss this view.

Prob. 4.133.7 hoc monemus, quod Plinius Secundus 'hic' tunc voluit dici pronomem, quando solum reperitur declinari, ut puta 'hic huius'... at vero si cum alia parte orationis invenitur declinari, -um appellari, ut puta 'hic Cato huius Catonis'... sed haec discretio...supervacue visa est constitui.

Don. 631.12; Cled. 5.15.4; Pomp. 5.210.38; Prisc. 2.581.20.

Prisc. 3.124.16 deficit...praepositivus -is lingua Latina. nam pronomem 'hic', quod grammatici in declinatione nominum loco praepositivi, ut dictum est, ponunt -i, numquam in oratione sensum -i habet.

Prisc. part. 3.501.10 quae sunt dubia (pronomina)? quae Stoici quidem antiquissimi inter -os...ponebant, Romani autem inter pronomina infinita vel interrogativa vel relativa vel redditiva, Dionysius vero et Apollonius et Herodianus rationabiliter inter nomina.

Prisc. 3.11.23 non est...pronomem ('o'): nec -us vero, cum semper in demonstratione ponitur 'o', quae contraria est relationi, quam -us significat. deinde -um Romani non habent.

Cass. 7.199.16 omnes -i a vocali incipientes cum aspiratione proferuntur, ut 'hic haec hoc'...absque vocativo 'o'.

Non-gram.: 'point of time' (Pl., Ter.+); 'joint' (Cato+).

artificiorum, *genitive plural of artifex 'of craftsmen', of a type of verb*

Prisc. 3.272.21 alia (verba sunt) -orum ut 'philosophor, poetor, architector, modulator, medicor'.

Non-gram.: artifex, 'practitioner of an art' (Pl.).

ascisco

'receive, take'

of letters/syllables

Prisc. 2.458.20 't'...-ita. 591.23 'pte' quoque ablativum...pronominum possessivorum invenio -ere. frg. Bob. 5.559.8 (substantiva) cum... 'er' manente finali 'is' -erint syllabam.

of parts of speech

Prisc. 2.141.13 neutrum...separatum ab utroque genere articulum -it, ut 'hoc regnum' (*noun receiving article*). 440.29 verba quoque in compositione dumtaxat has (praepositiones) possunt -ere (*verbs receiving prepositional prefixes*).

of verbs receiving nouns (as subject)

Prisc. 3.151.11 quae...substantiam significant verba vel nominationem, -unt aptissime nomina et in prima et in secunda persona, ut 'sum pius Aeneas' (Verg. Aen. 1.378), 'Cicero nominor'.

of cases

Prisc. 2.441.1 nec imperativa tamen verba secundae personae, quae vocativum -unt, ut 'scribe Virgili'. 449.10 hic modus...vocativum casum -it. 3.223.23 ille autem nominativus, qui obliquos...sibi -it. 234.13 si coniungantur duo verba...eosdem casus -entia. 276.15 hortativa quoque accusativum -unt.

of verbal adjectives (or adjectives derived from verbs) receiving cases

Prisc. 3.219.14 omnia verbalia in 'lis' vel in 'dus' desinentia participii futuris similia dativum -unt, ut 'mirabilis...mihi est'.

of adjectives receiving comparison

Prisc. 2.550.27 comparisonem vero -it ('acceptus').

receive in the same pronominal paradigm

Prisc. 3.144.24 neque tamen 'mei' genetivus 'mihi' et 'me' oportune -it.

See recipio 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'take to oneself, adopt' (Cic.+).

ascribo

'add in writing'

of letters

Macr. exc. 5.601.26 cui -itur...t. 619.34 cum t -pto. 621.10 post ω -itur t. 622.41 λωτα -itur. Prisc. 2.28.2 -unt 'o'. 507.18 ('p') etiam in praeterito quibusdam placuit -ere.

of aspiration, i.e. the letter h

Prisc. 2.18.18 ideo...extrinsecus -itur vocalibus (aspiratio) (e.g. 'habeo'). 3.6.20 cum aspiratio in principio utriusque ('hic' et 'haec') -itur.

of cases

Char. 24.9 agamus igitur per supra -ptos nominativos sic.

Gk.: προσγράφω, DT 58.3; AD pron. 87.10.

See addo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'add in writing' (Pl.+), 'assign (to)' (Cic.+).

asper

1. 'harsh, rough'

of sounds, letters

Cic. de orat. 3.216 plura genera (vocis sunt), leve -um, contractum diffusum, etc.

nat. deor. 2.146 vocis genera permulta, canorum fuscum, leve -um, etc.

Quint. 11.3.15 (vox) et levis et -a. 11.3.63.

9.4.37 consonantes...-iores.

Mar. Vict. 6.6.21 (liquidae) non -um sonum faciunt.

of syllables

Diom. 1.428.22 syllabae, ut ait Varro, aliae sunt -ae (δασείαι (φωναί), Arist. de audibus 804 b), aliae leves, aliae procerae, aliae retorridae, aliae barbarae, aliae graeculae, aliae durae, aliae molles.

.24 -ae sunt, ut 'trux crux trans'; leves, ut 'lana luna'.

of words

Quint. 8.3.17 rebus atrocibus verba...ipso auditu -a magis convenient. 9.4.119.

Gell. 17.2.3 verbum poeticum..., sed non absurdum neque -um. 11.16.4.

Prisc. 2.372.1 turpia vel -a prolata.

Gk.: see Diom. parallel above.

Opp. lēvis.

2. 'aspirated'

Prisc. 2.20.14 in levibus (consonantibus)...in -is.

Prisc. shows his adherence to the Gk. grammatical tradition by translating the three types of Gk. consonants, δασέα, aspirated (φ θ χ), ψιλά, unaspirated (π τ κ) and μέσα, 'media' (β δ γ) into Latin asper, levis and medius, although the terminology is inappropriate to Latin: the Romans rarely used 'aspirated' letters (ph th ch) apart from in foreign words.

Prisc. 2.51.24 spiritus (of syll.) -r vel levis.

Opp. levis.

Non-gram.: 'rough, harsh' (Enn.+).

aspere

'with a harsh sound'

Vel. 7.78.6 'coniu'...et 'seiux' subtracta 'n' littera et difficilius enuntiabitur et -ius auribus accidet.

attestation: Cic. de orat. 3.45.

Non-gram.: 'roughly, harshly' (Cic.+).

asperitas

'harshness of sound'

Cic. orat. 1.58 in altero (verbo) esset -s, nisi litteram sustulisses.

Lucr. 4.551 -s...vocis fit ab -ate principiorum et item levior levore creatur.

Quint. 1.5.42 quod ('scripsere' for 'scripserunt') evitandae -is gratia mollium est.

Diom. 1.439.12 (modulatio sermonis fit) -is...vitandae gratia (Vict. 6.188.23; Aud. 7.322.19).

Serv. 4.419.24 'e' et 'ex' praepositiones...aut hiatum faciunt aut -em, hiatum 'e amico', -em 'ex foro'.

Aug. 5.517.4 -s offendebat auditum.

Phoc. 5.429.24 quae a veteribus propter -em vocis minime usitata sunt.

Prisc. 2.17.8 (digamma) loco aspirationis ponebant effugientes spiritus -em.

3.47.19 si nulla -s vocis prohibeat.

Prisc. part. 3.463.16 nemo...dicit... 'tonstrix' propter -em pronuntiationis.

Non-gram.: 'roughness, harshness' (Cic.+).

aspiratio

1. 'letter h'

Influenced as always by their Gk. forebears, the Latin grammarians tended to regard h not as a letter in its own right but as equivalent to the rough breathing or aspiration in Gk. letters. Aspiratio is used for the letter h, aspirationis nota for its written form.

Nig. ap. Mar. Vict. 6.9.1 Nigidius Figulus... 'h' non esse litteram, sed notam -is tradidit.

Quint. 1.4.9 an...aliae (litterae) redundant, praeter illam -is <notam> (added by Gibson), quae si necessaria est, etiam contrariam sibi poscit.

Char. 7.14 'h' littera proprie continens -em recepta vulgo in numerum mutarum (Dosith. 7.385.5; Diom. 1.424.23).

Dosith. 7.382.7 'h'...-is nota, non littera existimatur (Prob. 4.50.15, 31; Mar. Vict. 6.5.28, 6.6.3; Vict. 6.196.1; Aud. 7.326.23; Prisc. 2.8.22, 12.20, 35.24, 48.22).

Don. 605.2 'h' interdum consonans interdum -is creditur nota (Diom. 1.423.15).

Serg. 4.477.21 'h' propter hoc non nulli excludendam putant, quod magis pro signo -is quam pro littera ponetur. nam quem ad modum Graeci -is notam hanc habent ἡ-, quam δασεῖαν vocant, ad huius similitudinem et ψιλῇν -I, nos his sociatis -is facimus notam H.

Prisc. 2.35.24 'h' litteram non esse ostendimus, sed notam -is, quam Graecorum antiquissimi similiter ut Latini in versu scribebant: nunc autem diviserunt et dextram eius partem supra litteram ponentes notam habent, quam Remmius Palaemon exilem, Grillius vero...levem nominat, sinistram autem contrariae -is, quam Grillius flatilem vocat.

Cled. 5.28.9 'h': quotiens iuvat vocalem, consonans est; quotiens non iuvat, nota -is est (27.26).

Pomp. 5.110.23 'h' aliquando -o est, aliquando littera, puta 'quisquis honos tumuli' (Verg. Aen. 10.493); hic -o est: 'terga fatigamus hasta' (Verg. Aen. 9.610); hic pro littera habetur... 26 ex ratione syllabarum intellegimus, ubi sit -o, ubi littera.

As well as being written in front of vowels, h could be written after certain consonants.

Mar. Vict. 6.12.11 θ φ χ priusquam a Simonide invenirentur, exprimebant iuxta τ et iuxta π et iuxta κ -is notam H ponendo.

21.24 quae 'h' in -e desiderant, ut 'brachium cohors harena pulcher'.

Diom. 1.423.17 si 't' praeposita fuerit -i, pro θ ponitur Graeca.

Prisc. 2.18.15 -o ante vocales omnes poni potest, post consonantes autem quattuor tantummodo more antiquo Graecorum: 'c t p r', ut 'habeo', 'Herennius', 'heros', 'hiems', 'homo', 'humus', 'Hylas', 'Chremes', 'Thraso', 'Philippus', 'Pyrrhus'.

The voiced stops b d g were labelled 'rigid' by Mar. Vict., as they could not be written with h, and 'medial' by Prisc., as they had an intermediate nature between the aspirated and the unaspirated (voiceless) stops.

Mar. Vict. 6.7.11 'b d g q' nominantur rigidae, quia nullam earum eadem 'h' ad recipiendam -em flectat.

Prisc. 2.20.9 inter 'c' sine -e et cum -e est 'g', inter 't' quoque et 'th' est 'd' et inter 'p' et 'ph' sive 'f' est 'b'. sunt igitur hae tres, hoc est 'b d g', mediae, quae nec penitus carent -e nec eam plenam possident.

2. 'Gk. breathing' classification

Aud. 7.357.17 accentus, qui ad acuendas syllabas gravandasque pertinet, quot sunt? tres, id est: acutus, gravis, circumflexus. ceteri non magis accentus quam notae brevium vel longarum syllabarum, aspiratarum vel exilium iudicantur, quorum nomina sunt brevis, longus, -o, exilitas.

Cf. anon. 6.274.22 accentus sunt tres, acutus gravis et circumflexus. reliqui enim quattuor, longus brevis lenis aspiratus, tenores potius quam accentus dictionis sunt existimandi.

explanation

Dosith. 7.379.12 -em 'H' ascripta praestabit; si ascripta non erit, siccitatem (anon. 6.275.2).

Cled. 5.33.33 δασεῖα -o, ψιλῇ siccitas.

Vict. 6.193.26 quare dasian et psilen, quibus Graeci utuntur, [et] nos praetermittimus? quoniam -em nobis

apposita H littera, quae in duas partes dividitur, repraesentat, et si apposita non erit (Aud. 7.331.4).

Diom. 1.435.21 δασεῖαν et ψιλῇν apud nos 'h' vocali addita vel detracta demonstrat, id est scripta -em, non scripta levigationem significat.

ps. Prisc. 3.520.15 dasia, quod interpretatur -o vel ubi 'h' littera poni debet...psile, quod interpretatur siccitas vel parum vel ubi 'h' littera deesse debet.

expl. in Don. 4.526.2 crassitudo...in spiritu est, unde etiam Graeci -em appellant.

Prisc. 2.11.27 spiritus...potestatem litterae non mutat, unde nec vocales addita -e aliae fiunt et aliae ea dempta.

Fest. 290.7 pro -e ponentes <'s'> litteram (Paul. Fest. 292.7, 349.7).

Prisc. 2.32.19 ('s') saepe pro -e ponitur in his dictionibus, quae a Graecis sumpsimus, ut 'semis', 'sex', 'septem', 'se', 'sal': nam 'ἡμισυ', 'ἕξ', 'ἑπτά', 'ἔ', 'ἄλς' apud illos -em habent in principio.

33.1 adeo...cognatio est huic litterae [id est 's'] cum -e, quod pro ea in quibusdam dictionibus solebant Boeotii 'h' ponere, 'muha' pro 'musa' dicentes.

35.13 'f'...pro 'p' et -e...accipitur,...quamquam antiqui Romanorum Aeolis sequentes loco -is eam ponebant, effugientes ipsi quoque -em, et maxime cum consonante recusabant eam proferre in Latino sermone.

17.7 Aeolis...(digamma) ubique loco -is ponebant, effugientes spiritus asperitatem.

Macr. exc. 5.609.1 ἔχω...et ἔξω circa -em certa ratione dis-sentiunt.

609.8 futurum...ἔξω, subducta -e necessitate χ litterae.

attestation:

Early uses of the term are mostly concerned with orthography.

evidence for Var.

Char. 93.3 pulchrum Varro aspirari debere negat, ne duabus consonantibus media intercedat -o.

103.8 'Graccus' et 'ortus' sine -e dici debere Varro ait.

Scaur. 7.19.15 peccant...qui 'reprehensus' cum -e scribunt.

Cic. orat. 160 ita maiores locutos esse, ut nusquam nisi in vocali -e uterentur.

Vel. 7.69.15 (grammatici) censent -em consonanti non esse iungendam.

Prisc. 2.14.21 nulla...consonans ante se -em recipit.

Paul. Fest. 37.2 'corona' cum videatur a choro dici, caret tamen -e.

Diom. 1.452.12 adiectione -is; hoc et scripto et sono proditur, ut cum dicimus 'choronam' cum -e, cum debeat leviter pronuntiari.

collocations

absque -e: Prisc. 2.19.3.

cum -e: Scaur. 7.12.10; ps. Phoc. 5.440.34.

sine -e: Var. ap. Char. 103.8; Quint. 1.6.21; Vel. 7.69.13; Scaur. 7.11.4; Char. 95.18; Prob. 4.146.17 (syn. simpliciter).

addita: Prisc. 2.11.27.

adiecta: Quint. 6.3.55.

adiuncta: ps. Phoc. 5.439.11; Prisc. 3.111.23 (pl.).

dempta: Paul. Fest. 71.4; Prisc. 2.11.27.

detracta: Paul. Fest. 52.12; Quint. 6.3.55; (Quint. 12.10.57 detraxit).

praeposita: ps. Phoc. 5.439.13, 17, 19, 22, 440.2, 8, 11, 16, 18, 21, 30, 32.

Non-gram.: 'blowing, exhalation' (Cic.+).

aspirativus

'aspirated'

Cass. 7.153.15 ('Y' littera) per se -a est et quocumque vocabulo primum locum habuerit, aspiratur, 'Yacinthus Yllus Ymettus'.

aspiratus, -ūs**'aspiration'**

expl. in Don. 4.526.3 crassitudo...in spiritu est, unde etiam Graeci aspirationem appellant: nam omnes voces aut aspirando facimus pinguiores, aut sine -u pronuntiando tenuiores.

aspiratus**'aspirated'**

Eutyth. 5.470.29 (verba 'bacchor' et 'stomachor') licet in 'chor' -atum desinunt.

Aud. 7.200.21 vocalem -atam.

gram. 6.274.23 reliqui...quattuor (accentus), longus brevis lenis -atus, tenores potius quam accentus dictionis sunt existimandi.

aspiro**'aspire, write with an h'****of speech**

Nig. ap. Gell. 13.6.3 rusticus fit sermo, si -es perperam. Char. 351.7 cum...aut -amus aut aspirationem subtrahimus non postulante ratione. Serv. 4.422.12 -are non debemus, nisi quando sequitur vocalis, ut 'homo' (Pomp. 5.107.26, 29, 31, 34).

of words in general

Scaur. 7.20.7 ne una omnino dictio adversus Latini sermonis naturam media -etur. expl. in Don. 4.526.2 omnes voces aut -ando facimus pinguiores, aut sine aspiratu pronuntiando tenuiores.

of specific categories of words

ps. Phoc. 5.439.25 omne adverbium ex articulari pronomine deductum -atur, ut 'hic huc hinc hac'. (440.13 omnia nomina Graeca 'e' vocalem brevem in prima syllaba observantia statim 'e' littera veniente -antur, 22 omnia quae post 'o' 'n' semivocalem habent similiter -antur, 25 omnia... 'a' eam -ant, 29 omnia nomina Graeca post 'e' vocalem 'c' mutam habentia -antur, ut 'Hector'. 441.2).

of specific words

Var. ap. Char. 93.3 'pulchrum' Varro -i debere negat (Scaur. 7.20.5 'pulcrum', quamvis in consuetudine -etur). Paul. Fest. 99.10 cui ('heluo' nomini) -atur, ut aviditas magis exprobratur; fit enim vox incitator. Scaur. 7.20.2 negat Varro etiam 'Gracco' -andum. Diom. 1.365.17 (verbum 'inchoo') Verrius et Flaccus in postrema syllaba -andum probaverunt. Serv. Aen. 1.169 'anchora'...cum in Graeco, unde originem ducit, aspirationem non habet, in Latino -atur. Prisc. 2.373.4 quamvis huic (sc. 'hausi') -etur. 582.3 illa (δς, ῥ, δ) apud Graecos -antur, ...ea ('hic, haec, hoc') quoque apud Latinos...aspirationem habent. Alb. 7.303.3 'haud'...-atur in capite.

of letters: vowels

Diom. 1.422.24 (vocalibus) solis -ari quidam existimant (Don. 604.8).

Prisc. 2.20.6 nec mirum, cum in Syrorum Aegyptiorumque dictionibus soleant etiam in fine -i vocales. 45.16 secundae syllabae principalis -etur vocalis.

Alb. 7.299.26 'c' sequente nulla vocalis -atur, ut 'acies'. 309.5 'r' sequente 'a' vel 'u' vocales non -antur, ut 'arcus urtica'. 14 tunc enim ('i' vocalis) non -atur, ut 'ira'. 15 si vero alia 'r' sequatur aut 't', tunc -atur, ut 'horreo'.

In the following examples, one should probably read vocalis for vocali, since it is the vowel which is being aspirated (or not) in each case (no variant readings are mentioned in the apparatus of Keil's ed.).

Alb. 7.309.11 'r' sequente 'i' vocali semper -atur, ut 'hircus'. 15 'r' sequente 'o' vocali non -atur, ut 'orbus'.

of letters: consonants

Quint. 1.4.14 Graeci -are ei solent. 1.5.20 ne consonantibus -ent.

Prisc. 2.18.6 quotiens ab p incipit dictio, quae solet -ari (ps. Phoc. 5.439.15). 31.16 'r' sine aspiratione ponitur in Latinis, in Graecis vero principalis vel geminata in media

dictione -atur. 446.17 Latini pro 'θρίαμβος' 'triumphus' per transmutationem aspirationis protulerunt; ideo tamen 'b' in 'p' conversa est, quia 'b' -i non potest.

Gk.: δασύνω, DH comp. 14; AD pron. 12.21, 51.7, synt. 54.2.

Non-gram.: 'blow, breathe' (Var., Cic.+), 'come near to, approach' (Lucil.+).

assequens**'following, subsequent'**

Prisc. 2.50.15 's' terminante antecedentem syllabam hae solae inveniuntur consonantes -entes.

See consequens.

Non-gram.: cf. assequor 'follow' (Pl.+).

asseveratio**'emphasising particle', considered by some grammarians to be a part of speech**

Quint. 1.4.20 adiciebant et -em, ut 'eheu', et tractionem, ut 'fasciati': quae mihi non approbantur.

Non-gram.: 'affirmation, emphasis' (Rhet. Her., Cic.+).

assignifico**'denote, mean'**

Var. 6.36 cum verborum declinatum (-tium cod.) genera sint quattuor, unum quod tempora -at neque habet casus, ut ab 'lego' 'leges lege', alterum quod casus habet neque tempora -at, ut ab 'lego' 'lectio' et 'lector'.

6.40 verborum quae tempora -ant.

7.80 de his rebus quae aliquod tempus.

8.20 in verborum genere quae tempora -ant.

8.11 quorum generum declinationes oriuntur, partes orationis sunt duae, nisi item ut Dion in tris dividerimus partes res quae verbis significantur: unam quae -at casus, alteram quae tempora, tertiam quae neutrum.

8.3 ut si...alterum horum diceretur 'Priamus', alterum 'Hecuba', nullam unitatem -eret.

Gell. 10.1.6 quarto locum -at ac tres ante factos (pastores), quantum tempus -at et ter ante factum.

Vel. 7.52.23 quod ex hoc quoque existimant quidam colligi posse consonantem <esse> et -antem ('h' litteram), quod aut accedens aut recedens immutat significationem.

Gk.: προσσημαίνω, Arist. de interpr. 16 b 6 ῥῆμα δὲ ἐστὶ τὸ προσσημαίνειν χρόνον.

The prefix ad-, like προ-, indicates a supplementary function: the verb does not merely express time (Flobert 1985: 114).

L.: see also Serbat 1975: 372; Rosén 1989: 229.

See significo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'make evident, show' (Var.+).

assimilis**'similar'**

Prisc. 2.124.9 alia...in 'bulum' desinunt, quae forma -is est diminutivis.

See similis.

Non-gram.: 'similar' (Pl., Lucr.+).

associo**'join, collocate'; chiefly passive**

Prisc. 2.550.13 verba...et participia genetivo vel dativo vel accusativo vel ablativo solent -i. 555.28 participium...eisdem generibus -atur.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'join, associate' (Stat.+).

assumo

1. 'have added, take'

of grammatical function

Var. 9.82 cum perventum est ad mille, quantum -it (numerus) singulare neutrum, quod dicitur 'hoc mille denarium'.

take into account

Var. 9.103 formulam (case form).

9.108 in quibus (formis verbi) -i solet aliquid, quo facilius reliqua dicantur.

of letters/syllables: littera

Var. 6.2 ut verba litteras alia -ant, alia mittant, alia commutent. Vel. 7.60.17 'b' littera. 66.2 'd' litteram. Scaur. 7.21.10 'n' litteram. Char. 210.11 -pta 'r' littera (210.14). 310.11 praepositiones interdum ultimas litteras immutant et iunctorum sibi verborum primas -unt. Pomp. 5.194.32 et quare sibi istam litteram -psit, 'u'? Phoc. 5.430.28 -pta 'r' littera..., adempta. frg. Bob. 5.557.27 -pta 'm' littera faciunt genitivum pluralem. Cass. 7.163.17 'd' litteram -it.

of letters/syllables: syllaba

Char. 187.14 'rum' syllabam -unt (.20, 22 'um', 188.7 'um'). Prob. de nom. 4.208.21 'ris' syllaba -pta. Macr. exc. 5.645.14 adiecta 's' littera et -pta 'se' syllaba. frg. Bob. 5.559.6 -pta 'um' syllaba. Prisc. 2.100.5 vel unam vel duas -entia syllabas. 105.13 -unt supra dictas syllabas. 111.13 -unt unam syllabam. 3.167.11 -entibus syllabas pronominiibus.

of letters/syllables: specific letter(s)

Vel. 7.57.17 -pta 's'...detracta. 59.8 'i'. Ter. Scaur. 7.12.18 -pta 's'. Caper 7.106.20 nomina in 'x' littera terminata in adverbis 'iter' -unt, ut 'atrox atrociter'. Char. 181.34 deposita 'a' et -pta 'um'. 188.1 'um' -unt. Pomp. 5.193.6 tamen ablativus 'u' terminabatur apud maiores nostros, usus praesens 'o' -psit. Macr. exc. 5.613.29 ταῦ. 615.4 -pta μεν. .5 -pta τε. 627.9 -pta μαι. Prisc. 2.34.25 ('c') nec non post 's' posita transit aliquando in 't' vel -it eam. 40.14 -unt 'a' (70.1). 46.13 'ob' quoque est quando -it 's'. 48.16 -it 'g'. 74.15 -at 'u' loco consonantis. 80.6 duas -unt 'l'. 86.16 -entia genetivo 'or'. 87.5 -ant genetivo 'or'. 89.12 -unt 'or'. 95.7 -unt genetivo 's'. 96.9 cetera genetivo -unt 'simus'. .15 -pta 'limus' faciunt superlativos. 103.6 -unt in masculino 'culus'. 104.20 -it nominativo 'culus'. 105.7 -unt 'culus' vel 'cula'. 107.5 abiecta 's' et -pta 'cula' (108.1). 110.3 -psisse 'x'. 119.9 dativo -unt 'tia'. .14 -unt 'a' (.23). 120.11 -unt 'la' (.12). 121.23 -pta 'o'. 122.26 -unt 'tudo'. 123.4 abiecta 's' -unt 'do'. 127.23 -unt... 'r'. .28 dativo -unt 'tas'. 128.8 nominativo -psit 'tas'. .9 -unt 'tas' (.13, 20, 21). 130.21 -unt nominativo... 'lis' vel 'le'. .24 -unt 'lis' (131.14). 131.9 -unt 'alis'. .15 -psit 'elis'. 133.1 -unt 'ris' (.2). .11 -unt 'sis'. .17 -unt 'ensis'. .20 -unt 'bris'. .22 -pta 'stis' vel 'stris'. 135.20 -unt...dativo 'cius'. 136.8 -psit 't' et 'r'. .12 -psit 'n'. .24 -it 'dus'. 138.14 'rus' -unt. .24 -unt 'sus'. 139.16 'tus' -psunt. 140.5 -pta 'tus'. 143.6 -unt 's'. 220.1 't' -psit in genetivo. 237.15 -it 'd' in genetivo. 253.17 -it genetivo 'u' loco digamma. 265.6 -psit 'r'. 293.8 'bus' -entia. 306.9 -ente 'rum'. 351.11 -it 'um'. 352.12 -unt 'um' (352.26, 353.10). 356.3 'u' consonantem -unt. 364.5 -pta 'um'. 365.7 -entia... 'a'. 366.4 -pta 'i'. 374.14 -pta 'r'. 452.22 -it 'bam' (458.1). 453.31 -it 's' (462.22, 27). 458.19 -pta 'sti'. 462.19 -it 'ps'. 464.16 -pta 'vi'. 483.4 'i'...-psit. 492.13 -unt 'tum' (507.11, 519.4). 505.26 -entia 'tum'. 528.15 -psit 'p'. 534.20 -unt 'vi'. 543.1 -psit 't'. 595.17 'pte'...-ere solent. 3.5.19 ('hic') -psit 'c'. 30.1 'd' -it. 76.22 -unt dativo 'ter'. 135.13 -unt 'cumque' (136.12). 321.25 -it 'ut'. Prisc. part. 3.464.5 -pta 'o'. Prisc. de nom. 3.450.18 -it 's'. .37 -pta 'bam'. 452.15 -pta 'sti'. .16 't'...-pta. .17 -pta 'mus' (.40). .20 -it 'runt' vel 're'. .22 -pta 'ram'. 453.18 -ente 'rem'. .20 -ente 's' et 'sem'. 454.27 -unt 'r'. Eutyh. 5.465.18 licet nihil aliud nisi 'r' -at. 476.13 'i' ante 'g' -ens. Cass. 7.164.5 -it 'i'.

of cases

Prisc. 2.388.16 accusativum casum. 425.21 casus -ant. 549.3 diversos -ere casus. 3.1.19 vocativum quoque

propter secundam -it personam. 158.31 quae accusativum simul et genitivum -unt. 223.17 vel nullum vel eum solum -it...obliquum. 230.26 accusativum solum -unt. 232.7 infinita vero impersonalia necesse est ut ablativum pronomini vel nominis vel participii ad perfectam significationem -ant. 275.5 accusativum -unt. 287.14 -psunt ablativos.

of comparation

Prisc. 2.550.24 (participium) et tempus amittit et comparationem -it (participium/adjective). Prisc. part. 3.506.19 si comparationem -ant.

of pronouns

Prisc. 3.155.6 quidam tamen putaverunt, perfectiorem esse verborum constructionem, si pronomina -ant: 'ego scripsi tibi' (AD synt. 161.10 εἰ προσλάβει καὶ τὰς ἀντωνυμίας).

Phoc. 5.438.28 sunt alia (verba) impersonalia, quae -ptis pronominiibus ablativi casus declinantur.

of demonstrative pronoun

Prisc. 2.141.11 commune (genus) articulum sive articulare pronomen tam masculini quam feminini generis -it, ut 'hic sacerdos' et 'haec sacerdos'. 145.1 feminini articulos -unt.

of types of (pronominal) inflection

Prisc. 3.140.4 itaque undique declinantur (pronomina) duas generales declinationes -entia (AD synt. 130.1 ἀποσπασσάσαι), unam nominis, alteram verbi (i.e. the ending of a pronoun reflects nominal inflection, the stem indicates person, a verbal category).

of the form of address 'o'

Prisc. 3.11.21 'tu'...eundem habet nominativum et vocativum, qui -it 'o', ut 'o tu'.

of person

Prisc. 3.178.18 et in prima quidem persona licet per conceptionem secundam -ere et tertiam (i.e. 1st person plural can incorporate 2nd and 3rd person).

of person and number

Macr. exc. 5.646.15 necesse est modis omnibus extrinsecus -i personas et numeros (of impersonal verbs).

of tense

expl. in Don. 4.508.3 quo modo praesens tempus -o?

of passive diathesis

Prisc. 2.395.9 passivam vocem -entia.

of infinitive of verb 'to be'

Prisc. 3.274.18 suspectiva...vel opinativa (verba)..., quae maxime infinitum -unt substantivi cum accusativo, ut 'suspicio inimicum esse, opinor amicum esse'.

of the adverb 'magis' in comparative constructions

Prisc. 2.87.14 plerique -unt... 'magis' adverbium.

of conjunction

Prisc. 3.157.12 si coniunctio -itur.

of preposition

Prisc. 2.187.13 praepositionem -it (Gk. '6th case', e.g. ἐμὲθεν, οὐρανὸθεν). 440.27 casus nominativus numquam per appositionem -it praepositiones. 441.5 possunt tamen per appositionem -ere praepositiones. 3.35.20 -itur praepositio.

of various parts of speech (pronoun, adverb, participle), opp. sumo

Prisc. 3.124.6 oportet...tractare...de eo, quod in loco sumitur vel -itur (AD synt. 33.11ff. συμπαραλαμβάνομένου, opp. ἀνθπαγομένου), ut pronomen loco nominis sumitur, ut 'ego feci', -itur nomini, ut 'Virgilius scripsit bucolica, ipse scripsit etiam georgica', et de eo, quod -itur solum, ut adverbium...et...de participio, quod loco verborum sumitur et cum verbis -itur.

of accent

Prisc. 3.67.16 acutum in his -psunt accentum.

Gk.: ἀποσπᾶν, προσλαμβάνω, συμπαραλαμβάνω, see AD parallels; also παραλαμβάνω, AD synt. 34-3, 392.6.

See recipio 1, and further parallels s.v.

2. 'take up into gram. system, accept'

Diom. 1.317.24 qui etiam septimum casum -unt.

338.10 percontativum -unt.

380.1 haec duo infinita habeat, 'esse' et 'fuisse', an tertium etiam -at 'fore'.

Pomp. 5.171.13 ablativus apud Graecos non invenitur, sed Latini hunc -pserunt sibi.

Prisc. 3.52.2 'coram'...et 'palam'...nostri etiam inter praepositione -pserunt.

77.9 sed si quidem sint nomina neutra pro adverbis, ut 'sublime volans' (Verg. Aen. 10.662/664) -entur.

3. 'take over, adopt' from Gk.

Vict. 6.196.4 ('y' et 'z') a nobis propter Graeca nomina -ptae sunt (1.10; Aud. 7.327.1, 2, 7).

Cons. 5.360.13 de Graeco -ptis nominibus.

Prisc. 2.8.14 ('x') novissime a Latinis -pta. 12.4 'x'...postea a Graecis inventam -psimus. 33.11 'x'...-psimus, ψ autem non (from Gk.). 3.3.17 unde Romani sextum casum -pserunt.

See sumo 1, and further parallels s.v.

L.: Dahlmann 1970: 27ff.

Non-gram.: 'take, add' (Rhet. Her., Var.+).

assumptio

'taking up'

1. of a letter or syllable

Aud. 7.327.18 est...syllaba σύλληψις quaedam litterarum, id est conceptio et quasi -o.

Prisc. 2.429.11 species derivativorum...quae...solet fieri...-e 'rio'. 483.9 -e 'tum'.

Cass. 7.163.23 -e litterae 'd' (164.2; Alb. 7.307.10).

Gk.: παραγωγή, AD synt. 137.2.

Prisc. 2.590.27 'egomet' et cetera, quibus adiungitur 'met', magis per porrectionem vel -em, quam Graeci vocant ἐπέκτασιν vel παραγωγήν, solent proferri.

Prisc. uses assumptio here as equivalent to Gk. παραγωγή, for indeclinable particles added to pronouns (see AD).

2. of tenses

Prisc. 2.549.22 prohibet (participia)...esse nomina temporum diversorum -o, quae fit...ad similitudinem verborum.

Non-gram.: 'acquisition' (Rhet. Her., Cic.).

atticus

'Attic', of the immediate as opposed to the indefinite future

Prisc. 2.405.15 quamvis Graeci futurum quoque diviserunt in quibusdam verbis in futurum infinitum, ut τύφομαι, et paulo post futurum, quod et -um dicunt, ut τετύφομαι.

Macr. exc. 5.610.30 illa vero species propria Graecorum est, quod habent in genere passivo futurum quod rem significat non multo post sed mox futuram, ut πεποιήσομαι...35 futurum paulo post, quod -um vocatur.

For atticus at Prisc. 3.324.8, see s.v. theticus.

Gk.:

Gk. grammarians note that this type of future was used by 'Attics' or Athenians.

Σ DT 251.17 ὁ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς μετ'ὀλίγον μέλλον, ὅσον βεβρωσεται.

249.24 παρὰ δὲ τοῖς Ἀττικοῖς...τοῦ μετ'ὀλίγον, ὅσον τετύφομαι.

405.21 οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διεῖλον <αὐτὸν εἰς μέλλοντα> καὶ εἰς μετ'ὀλίγον μέλλοντα.

Choerob. Gr. Gr. IV 2 207.32 τετύφομαι. ἰστέον δτι οἱ Ἀθηναῖοι ἴδιον μέλλοντα ποιοῦσι τὸν μετ' ὀλίγον λεγόμενον.

L.: Wouters 1994.

Non-gram.: 'Attic, Athenian' (Pl.+).

attraho

'draw to itself, attract, take'

Prisc. 2.550.22 si verborum servaverint consequentiam, participia sunt, sin amissis temporibus casus quoque, quos nomina solent verbalia sequi, -ant, transeunt in ea, ut 'amans illum' participium est,... 'amans' autem 'illius' nomen (participle/adjecive). 3.259.18 'ut', quia pro lva accipitur, subiunctivum -xit.

See recipio 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'draw with force, drag towards' (Cic.+).

auctio

'increase'

1. in a phonological sense, of an addition to a word

Prisc. 3.35.11 est quando abundant syllabae, id est -is syllabarum causa tantummodo nulla significationis additione, ut 'emori' pro 'mori'.

2. in a semantic sense, of the increase in meaning represented by comparative forms.

Prisc. 3.156.1 'ante'...cum comparativo positum -em -i addit.

Non-gram.: 'auction' (Pl.+).

auctivus

'indicating something additional'

Diom. 1.417.19 ('et' coniunctio) modo confirmativa...modo adnativa et promissiva...modo -a pro 'etiam'...modo diminutiva per gradus (Dosith. 7.422.23).

auctor

'author', on whose authority the validity of a Latin expression may be judged

RP ap. Char. 39.23 sed -es non usque quaque haec observaverunt (exc. Bob. 1.551.7).

337.7 sic...apud -es non numquam invenimus (Diom. 1.368.15).

exc. Bob. 1.543.11 'ambos' et 'ambo' apud -es invenimus (Phoc. 5.414.7).

Char. 67.26 multa sordide ab -bus dicta videntur habere rationem.

68.15 invenimus tamen apud -es etiam his contraria. 24 quamvis nec hoc -es observaverunt.

73.2 'mensam' sine 'n' littera dictam Varro ait (5.118), quod media poneretur; sed -es cum 'n' littera protulerunt, Vergilius saepe.

82.5 apud -es 'margo' masculino quoque dicitur genere. 83.1 <ut> quidam volunt, 'testu';...-es 'testam' potius dixerunt.

94.28 apud -es nondum exemplum quod sequar inveni. 115.15 est...praepositivum 'quis', subiunctivum 'qui'; quod tamen -es non observaverunt.

118.17 quod -es dixerunt 'frumenta hordea mella', non nos moveat. abusi sunt enim licentia vetustatis.

119.10 Cinna...huius 'tabis' dixit nullo -e. 121.20 cum -es id non observaverint, supervacaneum est nos observare.

128.12 'clunes' feminino genere dixit Melissus et habet -em Laberium.

138.19 'similis sum illius' et 'similis sum illi' et genetivo et dativo casu -es dixerunt.

27 'simiam' -es dixerunt etiam in masculino. 141.7 'dies festos' -es dixerunt, non 'festas'.

Sometimes specific authors are named (e.g. Vergil, Char. 73.2) but often the anonymous plural is used.

The practice of the auctores is sometimes opposed to ratio/regula.

vs. ratio

Char. 69.15 -es etiam 'huius fami' dixerunt,...cum 'famis' sit rationis.

77.20 genetivus...pluralis cum ratione 'vectigalium' faciat, -es tamen 'vectigaliorum' dixerunt.

vs. regula

Char. 65.1 neutralia pluraliter, ut 'Saturnalia Conpitalia'; quorum genetivus quamvis varie elatus sit apud -es..., dativi tamen mansit regula.

Serv. Aen. 9.703 sicut et Plinius dicit, derivationes firmas non habent regulas, sed exeunt prout -bus placet.

collocations

dico: Char. 69.15, 77.20, 83.1, 118.17, 138.19, 27, 141.7.

invenio: RP ap. Char. 337.7 (Diom. 1.368.15); Char. 68.15, 94.28; exc. Bob. 1.543.11 (Phoc. 5.414.7).

obseruo: RP ap. Char. 39.23 (exc. Bob. 1.551.7), 68.24, 115.15, 121.20.

auctoritas

'authority'

classification

Authority was one of the components of Latinitas/Latinus sermo, one of the factors determining correct speech.

Quint. 1.6.1 sermo constat ratione vetustate -e consuetudine. Diom. 1.439.17 constat (Latinitas)...ut adserit Varro, his quattuor, natura analogia consuetudine -e (Char. 62.15 constat...Latinus sermo natura analogia consuetudine -e). Vict. 6.189.3 quot modis constat Latinitas? tribus. quibus? ratione, -e, consuetudine (Aud. 7.322.22; Aug. 5.494.4). Pomp. 5.232.4 novimus...sermonem Latinum his rebus contineri, usu arte -e.

definition/explanation: whose authority?

Quint. and Char. assign authority to orators, Quint. also to historians.

Quint. 1.6.2 -s ab oratoribus vel historicis peti solet... cum summorum in eloquentia virorum iudicium pro ratione, et vel error honestus est magnos duces sequentibus. 42 similis circa -em ratio. nam etiamsi potest videri nihil peccare qui utitur iis verbis quae summi auctores tradiderunt, multum tamen refert non solum quid dixerint, sed etiam quid persuaserint. Char. 63.2 -s in regula loquendi novissima est. namque ubi omnia defecerint, sic ad illam quem ad modum ad artem sacram decurritur. non enim quicquam aut rationis aut naturae aut consuetudinis habet; tantum opinione oratorum recepta est, qui et ipsi cur id secuti essent si fuissent interrogati, nescire se confiterentur (Diom. 1.439.25ff.).

Aug. defines authority in a rather circular manner, as the writings of those to whom authority is attributed. Vict. is more precise, specifying the ancients. This interpretation is quite common.

Aug. 5.494.5 -e secundum eorum scripta, quibus ipsa est -s attributa. Vict. 6.189.5 quid -e? veterum scilicet lectionum (Aud. 7.323.2).

antiquitatis: Quint. 1.6.39 verba a vetustate repetita...-em antiquitatis habent.

vetustatis: Apollinaris ap. Gell. 20.6.12; Eutychn. 5.486.27.

veterum: Gell. 6.19.8 contra...-es veterum annalium. 9.4.3 scriptores veteres non parvae -is (Gk.). 15.9.4 veterum -es. 18.6.7 nullis veterum scriptorum -ibus. 19.8.6 veterum -i. Diom. 1.308.3, 406.34. Cons. 5.354.15 varietas declinationis ex -e veterum exorta est. Prisc. 2.82.10, 141.16, 144.12, 175.5, 379.14, 543.20, 3.126.8, 222.17.

Authority is also assigned to other groups.

Vel. 7.74.3 eruditissimorum et eloquentium virorum. Char. 1.11 -e, quae prudentissimorum opinione recepta est. Prisc. 2.422.5 doctissimorum. 3.25.28 Graecorum. 2.76.26 poetica (228.7, 3.24.16, 36.28, Prisc. part. 3.482.8).

Authority is assigned to a number of specific individuals.

AD: Prisc. 3.24.7, 107.3.

Caesar: Gell. 5.13.6 C. Caesaris.

Caper: Prisc. 2.97.7 Capri...approbat -s et usus anti-quissimorum.

Cicero: Char. 349.1 sola Ciceronis sufficit -s; Diom. 1.390.17 Tulliana (464.30); Cled. 5.71.23 Tullii.

Homer: Prisc. 3.182.4 Homeri, 16.2 Homerica.

Lucretius: Gell. 1.21.5 poetae.

Nigidius: Gell. 13.26.5 -e doctissimi hominis.

Plautus: Char. 203.22; Diom. 1.333.33; Prisc. 2.370.8.

Plinius: Gell. 9.4.13 Plinius Secundus...-e magna praeditus; Char. 135.1 inquit Plinius -e.

Vergil: Gell. 1.22.12; Char. 76.18; ult. syll. 4.259.28.

The authority of Vergil carried particular weight.

Macr. exc. 5.617.11 Vergilium, cuius -i omnis retro aetas et quae secuta est vel sequetur libens cesserit.

For Serv. the authority of the general majority is sufficient to make an expression valid Latin.

Serv. ecl. 1.57 non dicuntur Latine, sed multorum -s Latinum facit.

The following citations illustrate the relationship of auctoritas to the other components of Latinitas.

vs. ars

Serv. 4.434.11 ea...quae arte carent, sola -e firmantur. 441.13 quoniam in his ars deficit, debemus...-e firmare. 442.14 'ad'...secundum artem semper ad locum...quamquam et secundum -em invenitur in loco. expl. in Don. 4.493.10 ubi...ars deficit, succedit -s. 515.29 ideo dico regnata, non quia sequor artem, sed quia habeo -em. Aug. 5.512.39 futurum tempus in 'am' mittunt, numquam in 'bo', nisi -e praesumpta: nam ars hoc prohibet. Pomp. 5.176.7; 187.1 lateris, si ad artem advertas, non debet habere nominativum. ...nominativus et vocativus...inveniuntur...in -e; in usu non inveniuntur.

auctoritas & ratio as parallel forces

Gell. 1.7.19 ut et rationem...istam missam facias et -es, sonus tamen et positura ipsa verborum satis declarat id potius ἐπιμελεῖα τὸν λέξεων modulamentisque orationis M. Tullii convenisse, ut, quoniam utrumvis dici Latine posset, 'potestate' dicere mallet, non 'potestate'. 4.16.3 hanc eorum (sc. Varro and Nigidius) -em quidam e veteribus grammaticis ratione etiam firmare voluerunt. 5.21.5 neque rationem verbum hoc neque -es habet. Cf. 7 'tibi' inquit 'habeas -es istas ex Faunorum et Aboriginum saeculo repetitas atque huic rationi respondeas. Roman. ap. Char. 251.18. Char. 109.3 'favori' antiqui dixerunt; at 'fautor' nec -e nec ratione deficitur. Serv. Aen. 8.423 probat Verrius Flaccus exemplis -e ratione. frg. Bob. 5.557.22 vitiose et contra rationem locuti sunt, nec est eorum -s admittenda, licet magni sint nominis.

For Char. and the expl. in Don., auctoritas is to be followed in the absence of ratio.

Char. 150.5 ut interdum tacente ratione quantum sibi dederit -s colligamus. expl. in Don. 4.498.1 in his -s sequenda est, quoniam deficit ratio.

Prisc. requires the support of auctoritas for forms prescribed by ratio

Prisc. 2.492.25 a 'luxi'... 'luctum' et a 'polluxi' 'polluctum' exigit ratio in 'xi' terminantis praeteriti, sed -s deficit. Cf. 3.163.23 non...penitus absque ratione esse videtur, si quid tale invenitur apud auctores.

auctoritas & ratio as conflicting forces

Sacerd. 6.472.27 ('praeseps' in Plautus) -s est, non ratio (Prob. cath. 4.8.5). Char. 67.23 non numquam ratio ista -e vel necessitate corrumpitur. 110.26 'supellex' magis -e dicitur quam ratione. 113.14 non est necesse consuetudinem ratione reformare, praesertim cum adsit -s. ult. syll. 4.238.9 quae ex -e, non ex ratione descendit coniugationis. 222.30 natura syllabarum...nulla potest ratione artis comprehendere, sed sola -e investigari potest. Dosith. 7.41.1.28 illud...est vitiosum, quod multi dicunt, 'largiter' 'duriter', ignorantes rationem et nitentes -e, cum et illi auctores, qui semel 'largiter' ac 'duriter' dixerunt, saepius 'large' et 'dure' dixerint. frg. Bob. 5.562.39 -i potius et consuetudini vel euphoniae quam rationi, quae ab illis superatur, adtribues. Cons. 5.348.11 haec ratione ita

sunt; sed pleraque -s contra rationem immutavit. Eutytych. 5.486.27 haec -s sola vetustatis, non artis tradidit rath.

vs. regula

Plin. ap. Pomp. 5.144.16 in derivationibus sequere praecepta Plinii Secundi. ait enim 'debes quidem adquiscere regulis, sed in derivativis sequere -em.' Don. 641.5 contra quam regulam multa saepius usurpavit -s (Diom. 1.406.12). Serv. 4.429.20 haec...derivativa non regulis, sed -e firmanur. Cled. 5.22.14 contra hanc regulam inveniuntur rare -es usurpatae. 64.3 melius iuxta regulam in 'e' caderent, ut 'false'...sed -s in 'o' mutavit, ut 'falso'. Aug. 5.517.7 sane contra has regulas -s ausa est et in paucis praesumpsit, ut diceret Cicero 'humaniter', cum 'humane' dicere debuit, et Terentius 'vitam parce ac duriter agebat' (Ter. Andr. 1.1.47) pro 'dure'. Aud. 7.348.3 quam...regulam frequenter excedit -s.

vs. consuetudo

Quint. 1.5.63 -em consuetudo superavit. Char. 239.5 'iners'...habuit dubitationem an omnino in adverbium transire possit. quamvis in vulgari consuetudine sit 'inert'. non statim tamen adnuere debemus, nisi -s eruditi alicuius accesserit. Cons. 5.355.14 consuetudo et -s varie contra hoc pugnat. Cass. 7.211.34 reperiens...frequenter in -e consuetudini dissona.

+ usus

Fest. 218.6 verba...nullius usus aut -is praeterire.

vs. usus

Serv. 4.434.3 in usu quidem non esse manifestum est, in -e autem saepius reperiuntur. 441.2 si ad usum, verum est; si ad -em, falsum. expl. in Don. 4.492.12 illud quamvis et rationem et -em habeat, in usu tamen non est. Pomp. 5.187.3 inveniuntur quidem, sed in -e; in usu non inveniuntur.

Gk.: ἰσοπλά.

Gk. ἰσοπλά is attested in a number of Greek sources as one of the components of orthography, as well as in Scaurus.

Scaur. 7.12.5 recorrigitur...(ratio scribendi) regulis tribus, historia, originatione, quam Graeci ἐτυμολογίαν appellat, proportione, quae Graece ἀναλογία dicitur.

Fehling (1956: 252f.) argues that it is equivalent to auctoritas as one of the components of Latinitas.

See consuetudo, natura, ratio, vetustas.

Non-gram.: 'right of ownership' (Lex XII), 'authority' (Pl.+).

aufero

'take away, remove'

of letters/syllables: littera

Macr. exc. 5.652.35 -ta 'r' littera. frg. Bob. 5.555.18 -ta 'i' littera.

of letters/syllables: syllaba

Macr. exc. 5.640.28 ultimis syllabis -tis. frg. Bob. 5.556.12 -ta...eadem 'us' syllaba.

of letters/syllables: specific letter(s)

Macr. exc. 5.640.31 ab eo quod est 'esse', -ta ultima fit 'es', 'adesse' 'ades'. Alb. 7.306.19 -ta 's' per apocopam. Prisc. 2.220.14 -ta 'n'. 238.21 -ta 's', addita 'tis' (240.6, 248.15, 267.19, 281.10). 242.7 -ta 's', addita 'i'. 253.1 -ta 's', addita 'ris' (273.10). 275.19 -ta 's', addita 'dis' (282.10). 278.2 -ta 'x', addita 'gis'. 20 -ta 'x', addita 'cis'. 280.14 -ta 's'...et addita 'itis'. 457.27 -ta 's' finali et addita 'bam'. 498.20 -ta 'o' extrema. 3.5.24 vocali...sequente -ta per synaloepham. Prisc. part. 3.488.5 -ta 's' et addita 'di' 'do' 'dum'.

of the second vowel in a diphthong

Prisc. 2.40.1.

of aspiration/letter h

Prisc. 2.19.5, 15; Cass. 7.154.5 aspirationem.

of adverbs

Vict. 6.202.7 (adverbia) ornativa...-ta nihil sensui subtrahunt.

of conjunctions

Pomp. 5.266.26 (expletivae coniunctiones) -tae nihil nocent.

See demo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'take away, remove' (Enn., Pl.+).

augendi

'intensification of sense'

1. -i (genus): through comparison of adjectives

Var. 8.52 tertium (declinationis genus) -i, ut ab 'albo' 'albius'.

Cf. Diom. 1.405.23 ad augendam significationem (expl. in Don. 4.512.34 si augere volumus).

2. -i causa/consuetudo: through the preposition 'in'

Paul. Fest. 55.14 'in'...saepe -i caus<a> adicimus, ut 'invocavit, inlcamavit'.

114.15 'ingens' dicitur -i consuetudine.

Cf. Diom. 1.411.15 'in' praepositio...vim verbi...auget.

3. figura: through the suffix '-icius'

Gell. 7.5.4 id etiam mirum fuit, quod 'novicium' per -i figuram dictum estimavit.

Cf. Alfenus ap. Gell. 7.5.1 'respondi' inquit 'ego "putum" esse valde purum, sicuti novum "novicium" dicimus et proprium "proprium" augere atque intendere volentes novi et proprii significationem'.

Non-gram.: see augeo.

augeo

'increase, make greater'

Quint. 9.4.89 verba...quae neque -i nec minui nec...produci aut corripri possunt.

See cresco, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'make greater' (Pl.+).

augmentum

'increase'

1. of an intensification of sense in comparison of adjectives

Prob. 4.56.33 comparatio nominum...appellativorum est, qua per gradus collationis nomina -a aut deminutiones accipiunt.

Pomp. 5.156.10ff. 156.23 ut puta si dicas 'satis doctus', -um habet; 'plus doctus', -um habet; 'abundanter doctus', -um habet.

157.6 'per' -um significat, 'lucidior' comparativus gradus est, et tamen dixit 'perlucidior'.

expl. in Don. 4.491.7 comparatio est 'res quae -um facit'.

491.11 dicimus 'pauper pauperior pauperrimus'. sed non potest fieri: nam ista deminutio infelicitatis -um est. ideo non potest fieri, ut minuat comparatio.

attestation: Roman. ap. Char. 250.9.

2. of the addition of a syllable

Macr. exc. 5.621.7 ἡβῶμ...apud Graecos legimus, quia propter necessarium -um syllabae ἀπό τοῦ ἡβῶμ fit ἡβῶμ.

3. of the effect of the addition of the augment (but not of the augment itself)

Macr. exc. 5.633.17 λέλυκα: λε prima syllaba declinationis est, quae induxit magnum -um.

Non-gram.: 'increase' (Var., Sen.+).

avonomicus

'ancestral'

expl. in Don. 4.537.7 de -is et patronomicis...(trahuntur) aliquando et ab avis, ut 'Aeacides'.

Cf. Diom. 1.323.26; Don. 616.1.

barbarus

'foreign', used to refer to languages or linguistic forms neither Gk. nor Roman.

Var. 8.64 non esse vocabula nostra, sed penitus -a.

Quint. 1.6.30 -a ab emendatis...discernere (1.8.14). 12.10.28 ut in 'zephyris' et 'zopyris': quae si nostris literis scribantur, surdum quiddam et -um efficiunt.

Gell. 5.21.11 docet (Sinnius Capito) 'pluria' Latinum esse, 'plura' -um.

8.2.tit. verba..., quae usurpentur quidem a Graecis, sed sint adulterina et -a.

19.13.2 sordidum esse verbum et -um (.3).

Char. 44.7 similiter et -is, Annibal Sutul..., et siqua alia nomina sunt parum Romana.

collocations

lingua: Char. 62.21 (Diom. 1.439.21).

nomen: Sacerd. 6.480.4; Prob. cath. 4.11.10, 29.5, 30.15; Serv. 4.483.30; Prisc. 2.42.16, 146.18, 213.15; Cass. 7.172.10.

(nomen): Sacerd. 6.481.19; Prob. cath. 4.22.21, 26; Char. 30.22 (exc. Bob. 1.544.5); ps. Prisc. de acc. 3.523.14; Cass. 7.172.6.

nomina: Diom. 1.426.9, 433.32; Don. 610.10; Prob. cath. 4.9.13; ps. Prisc. de acc. 3.520.24; Cass. 7.187.11. (nomina): Sacerd. 6.473.26, 474.15, 475.8, 482.23; Prob. cath. 4.8.28, 30, 9.37, 31.16, 17; Char. 24.25, 29 (exc. Bob. 1.540.34, 36), 44.7, Cled. 5.33.18, 41.24; Prisc. 2.147.7, 11, 19, 148.7, 149.14, etc.

syllaba: Var. ap. Diom. 1.428.23.

vox: Cass. 7.199.13 (ex Eutyth.).

Opp. erudita (Char. 62.21; Diom. 1.439.21), Graeca (Cled. 5.41.24; Cass. 7.199.13), Latina (Gell. 5.21.11; Cled. 5.41.24), nostra (Var. 8.64).

Non-gram.: 'foreign' (Pl.+).

barytonus

'barytone', of verbs accented before the final syllable

definition

Prisc. 2.442.20 in his verbis, quae βαρύτονα appellant, hoc est ante finem habentia accentum.

examples

Macr. exc. 5.602.30 seu perispomena seu -a sint (verba) (603.18). 603.2 in -is (.6). 655.2 exempla -orum. Prisc. 2.445.13.

Gk.: βαρύτονος, DT 53.6, 59.9.

Prisc. 2.445.17, 446.7; Macr. exc. 5.607.24, 612.18; Eutyth. 5.447.18, 448.10.

Cf. βαρυτονοῦσιν, Macr. exc. 5.614.34; βαρυτόνως, Macr. exc. 5.614.35.

biformis

'two-fold', of e and o, because each corresponds to two vowels in Gk. (e and η, o and ω)

Mar. Vict. 6.6.13 'e' et 'o', quae -es dicuntur, quia pro binis Graecis apud nos ponuntur.

Non-gram.: 'two-formed' (Verg.+).

binarius

'having two case forms', of declensions where two case-forms serve for all cases (see table s.v. aptotus)

classification

Sacerd. 6.483.32 formae casuum sunt sex, unaria -a ternaria quaternaria quinary senaria (Prob. cath. 4.32.30). expl. in Don. 4.544.16 formae casuales sunt sex, senaria, quinary, quaternaria, ternaria, -a, simplex vel unita.

Cled. 5.44.27 formae Latinae appellantur ita, unita -a ternaria quaternaria quinary senaria.

definition

Prob. cath. 4.32.30 secunda forma -a dicitur et ipsa sola nomina regit in numero tantum modo singulari duobus casibus variatis, 'hoc cornu': nominativus accusativus vocativus corripiuntur, genetivus dativus ablativus producuntur.

Cled. 5.44.29 -a dicitur, quotiens tres casus longi sunt, tres breves, in nominibus scilicet indeclinabilibus, ut 'hoc cornu o cornu', id est nominativus accusativus et vocativus correpti sunt, genetivus dativus et ablativus producti.

Prob. 4.121.12 sunt vocabula -a, ut puta 'se'.

Gk.: διπτῶτα, Σ DT 231.8; AD pron. 91.7.

bipertitus

'having two case forms', of declensions where two case-forms serve for all cases (see table s.v. aptotus)

classification

Char. 191.17 formae casuales sunt sex, senaria quinary quaternaria ternaria -a simplex vel unita (Diom. 1.308.8).

Prob. de nom. 4.214.8 formae casuales sunt nobis VI, senaria quinary quadripartita tripartita -a simplex vel unita.

definition

Diom. 1.308.13 -a est quae alterna casuum productione et correptione variatur, ut 'genu cornu gelu'. haec enim duobus modis tantum in declinatione variantur, quod quidem productione et correptione distinguimus. nam in nominativo accusativo vocativo correpta 'u' proferuntur, in genetivo dativo ablativo producta.

Char. 192.4 -a forma est quae in neutralibus nominibus 'u' littera finitis est, <in> quibus nominativus et accusativus et vocativus sociantur, ut 'genu veru', genetivum dativum ablativum segregat ab his productio (expl. in Don. 4.544.29).

Prob. de nom. 4.214.18 -a forma est, quae in nominibus neutris 'u' finitis est, cum nominativus et accusativus et vocativus sociantur, ut 'genu cornu', genetivum et dativum et ablativum a se segregant.

Pomp. 5.172.3 est item -a, quae duas habet significationes, ut 'cornu'; tres casus producti sunt, tres correpti.

Gk.: see s.v. binarius.

Non-gram.: 'having two parts' (Var.+).

bisyllabe

'with two syllables'

Prisc. 2.304.20 'cui' quoque inveniuntur quidam -e protulisse.

bisyllabus

'having two syllables'

of words

Var. 9.91 quod in transitu fiat ab altero trisyllabum 'socer', ab altero -um 'macri'.

of nouns (basic as opposed to comparative, superlative)

Prisc. 2.100.4 positiva...-a.

of pronouns

Prisc. 3.10.9, 18.

of verbs

Macr. exc. 5.606.6, 608.32 verba.

of prepositions

Prisc. 3.36.21 unisyllabae (praepositiones)...-ae... trisyllabae. 40.8.

bitemporis

'having two quantities', of letters which may represent long or short vowels

Prisc. 2.323.4 Latini...omnes vocales -es, id est $\delta\iota\chi\rho\acute{o}\nu\omicron\upsilon\varsigma$, habentes.

Gk.: $\delta\iota\chi\rho\acute{o}\nu\omicron\varsigma$.

Formed from *bi* and *tempus* on the model of Gk. $\delta\iota\chi\rho\acute{o}\nu\omicron\varsigma$.

Job (1893: 51) criticises Prisc.'s creation of *bitemporis* with this sense. Compounds in *bi* usually indicate that something is double or two-fold (cf. biceps, bicornis, bilibris, bimembris, bipes, bisyllabus etc.): the term would be better applied to long vowels which contain two tempora (Prisc. 2.52.18 in longis natura vel positione duo sunt tempora).

See *anceps*, *dichronus*.

breviloquium

'brevity, conciseness'

Prisc. 2.325.8 iuniores...gaudentes -o per concisionem ea protulerunt.

Non-gram.: cf. (in rhet.) *breviloquens* 'brief, concise' (Cic.).

brevis

'pronounce short'

Quint. 12.10.57 -vit...secundam eius nominis syllabam.

Serv. de fin. 4.450.20 -antur ex isdem praepositionibus in compositione 'de' et 'pro', ut 'dehinc deinde profectus'.

450.25 coniunctivi producuntur, in ceteris autem modis et temporibus -antur. 451-454 (451.4 in praeterito -antur. .6 in primis syllabis -antur. .18 ubique -antur. 452.6 -atur in Graecis. .23 duobus...modis -atur. .25, 29, 453.2, 5, 7, 9, 14, 19, 23, 28, 454.4, 5, 7, 11, 13, 14, 18, 21, 28, 31).

ps. Prisc. de acc. 3.522-526 passim (522.22, 523.3, 8, 14, 15, 22, 24, 31, 32, 524.2, 5, 6, 15, 16, 525.11, 17, 24, 32, 526.2, 7, 12, 21, 30, 527.5, 16, 26, 30, 528.8).

Vict. 6.226.15 (of the first syllable of certain verbs).

Gk.: $\beta\rho\alpha\chi\acute{\upsilon}\nu\omega$, DT 18.4, 21.1.

Syn. corripio.

Opp. produco.

L: Luscher 1912: 221.

Non-gram.: 'shorten' (Man., Quint.+).

brevis

'short'

1. of vowels

i) of individual letters, neut. sg.

Var. 8.68 cum <'e'> -i dici Philomede<s>, cum 'e' longo Heraclide, cum <'a'> -i Melicerta.

9.104 in praeteritis 'u' dicimus longum 'pluit', <luit>, in praesenti -e 'pluit luit'.

Mar. Vict. 6.11.8 ut 'e' esset -e et productum et item longum quodam modo sonaret.

ii) littera

Cic. orat. 159 'indoctus' dicimus -i prima littera, 'in-sanus' producta, 'inhumanus' -i, 'infelix' longa.

Quint. 1.7.3 eadem littera nominativo casu -is, ablativo longa est. .11.

Vel. 7.48.3 illae (litterae) natura -es (e and o).

iii) vocalis

Quint. 9.4.85; Prisc. 2.51.26.

2. of syllables classification

Char. 8.14 syllabae aut -es sunt aut longae (9.11; Dosith. 7.386.11).

Vict. 6.197.1 qualitas syllabarum in quot species dividitur? in duas, in quas? aut enim -es sunt aut longae (Aud. 7.327.18).

Diom. 1.427.9 syllabarum modi sunt tam duo, natura et positio, quam tres qualitates. aliae enim -es, aliae longae, aliae communes sunt (Don. 605.12).

Mar. Vict. 6.26.19 sunt enim longae -es et mediae, quae et communes dicuntur.

A syllable is short if it contains a short vowel and does not end in two consonants or the equivalent.

Char. 8.15 -es correpta vocalis efficit (9.12; Mar. Vict. 6.29.18; Vict. 6.197.3; Aud. 7.327.19; de fin. 6.230.1) aut cum antecedente consonante vocalis in fine syllabae corripitur (Dosith. 7.386.11).

Don. 605.13 -es sunt quae et correptam vocalem habent et non desinunt in duas consonantes aut in unam duplicem aut in aliquid quod sit pro duabus consonantibus (Diom. 1.427.11).

Serv. 4.423.22.

A short syllable contains one unit of time, a long syllable two.

Char. 8.17 in -i syllaba tempus est unum, in longa duo (9.14; Dosith. 7.386.13; Don. 607.3; Mar. Vict. 6.29.16; Vict. 6.197.4; Aud. 7.327.20).

Quint. 9.4.47 longam esse duorum temporum, -em unius etiam pueri sciunt.

attestation:

Lucil. 352 a<a> primum longa, <a> -is syllaba.

Horace ars 251 syllaba longa -i subiecta vocatur iambus.

Quint. 1.5.28 etsi natura -is, tamen positione longa est. 9.4.86 'a' -is, 'gres' -is.

Gk.: $\beta\rho\alpha\chi\acute{\epsilon}\alpha$, DT 19.6.

3. of words

i) of words with a short vowel or syllable

Quint. 1.6.8 quae 'o' solam habent..., -a fiunt (3rd conjugation verbs with no vowel before the ending, e.g. lego, form infinitives with short e, e.g. legere).

ii) of short words, e.g. monosyllables

Quint. 9.4.42 verborum ac nominum.

4. of a form of diacritic classification

Dosith. 7.377.8 accentus in Graeca lingua sunt VII, in Latina V, acutus gravis circumflexus longus -is.

Serg. 4.482.9 sunt omnes accentus Latini VIII: acutus..., gravis..., circumflexus..., longus..., -is..., hyphen..., diastole..., apostrophos.

Aud. 7.357.17 accentus, qui ad acuendas syllabas gravandasque pertinent, quot sunt? tres, id est acutus, gravis, circumflexus. ceteri non magis accentus quam notae -ium vel longarum syllabarum, aspiratarum vel exilium iudicantur, quorum nomina sunt -is, longus, aspiratio, exilitas.

anon. 6.274.22 accentus sunt tres, acutus gravis et circumflexus. reliqui enim quattuor, longus -is lenis aspiratus, tenores potius quam accentus dictionis sunt existimandi.

written form

Dosith. 7.379.11 -em (accentum) C sursum spectante (notant) (anon. 6.275.1; Vict. 6.193.23; Aud. 7.331.2 -em syllabam).

Don. 611.1 -is virgula similiter iacens (i.e. horizontal), sed panda et contractor U.

Diom. 1.434.4 adds: quasi C sursum spectans.

Pomp. 5.132.5 quotiens vis -em, U hoc adiacens fac. ps. Prisc. de acc. 3.520.7 -is virgula est pars circuli iacens inferior, ita U.

Dosith. 7.379.11 sed in illis (acutus gravis circumflexus) sonos, in his (longus -is) tempora dinoscimus (Diom. 1.434.6; Vict. 6.193.24; Aud. 7.331.3).

Gk.: $\beta\rho\alpha\chi\acute{\upsilon}\varsigma$, DT suppl. 107.4.

See *correptus*.

Non-gram.: 'short' (Pl.+).

brevitas

1. 'shortness' of vowel, syllable

Vel. 7.49.4 in eo quod est 'que' manifesta -s est.

Scaur. 7.18.14 cum...adiecto vel sublato apice longitudinis et -is nota posset ostendi.

Eutych. 5.469.2 'praedico...praedicas'...-em primitivi servans primae (coniugationis) est (*opp.* longitudinis 468.35).

478.21 composita longitudinem praepositionis servaverunt, sicut 'perimo perimis' -em.

anon. 6.274.25 omnis syllaba...habet aut longitudinem aut -em.

attestation:

Rhet. Her. 4.29 litterae; Cic. orat. 191 syllabarum.

2. 'brevity' of word forms

Char. 222.23 quales -es recipiant (verba).

226.23 consuetudo saepe -em appetens 'a' litteram subtrahit et 'i' ab 'u' disiungit, ut 'tona tonui' (Diom. 1.348.7).

229.12 consuetudo -em appetens 'u' litteram subtrahit et 'i' litteram geminat, ut 'audii' (Diom. 1.350.28; Cons. 5.383.28 -is causa). 229.28.

Diom. 1.352.40 conludit unam syllabam -is causa, ...quasi 'amarunt'.

371.17 -is causa (Cons. 5.384.7; Prisc. 2.455.7).

Prisc. 2.302.6 iuniores...gaudentes -e per abscisionem extremae litterae protulerunt pro 'Virgilie' 'Virgili'. 454.29.

collocations

scribendi: Vel. 7.71.1, 72.21; Cass. 7.164.15.

Gk.: βραχύτης, Arist. poet. 1456 b 32.

Non-gram.: 'shortness, brevity' (Acc., Rhet. Her., Cic.+).

cacumen 'accent'

Diom. 1.431.5 *accentus quidam fastigia vocaverunt...*; nonnulli -a retinere maluerunt.

433.21 (coniunctiones 'que' 've' 'ne') adiunctae verbis et ipsae amittunt fastigium et verbi antecedentis longius positum -n adducunt.

Non-gram.: 'peak, top, tip' (Cato, Lucr.+).

cado

1. 'end (in)'

Paul. Fest. 58.12 (vocabula) in aliam atque aliam -unt effigiem.

of nouns/adjectives

Char. 50.17 (monosyllaba) genetivo plurali per 'ium' -ant. 52.11 masculina in eandem declinationem -unt.

of verbs

Char. 210.21 in duas -it potestates, agentis et patientis (Don. 593.2 (communia) in duas formas -unt, patientis et agentis. 636.3. Cons. 5.367.31). Pomp. 5.213.34 in has -at significationes. Char. 211.8 in unam -it potestatem agentis (exc. Bob. 1.562.7).

Char. 321.21 in his perfectis littera geminata non -it (.24 neque in his perfectis littera geminata -it).

of the accent

Macr. exc. 5.602.17 in paenultimam syllabam -it (accentum).

collocations

in + *accusative*:

analogiam: Cons. 5.364.3.

declinationem: Char. 52.11.

effigiem: Paul. Fest. 58.12.

formam/formas: Char. 171.20 nec in neutri generis -unt formam. 213.4 quae in utrumque formam -unt (*perfects of impersonal verbs*). 231.8 nec tamen omnia (*participles*) in eandem formam -unt. Don. 593.2 (636.3; Cons. 5.367.31).

letter or syllable: Char. 55.30 in 'us' -entia. 57.14 (nomina) in 'i' litteram -unt (exc. Bob. 1.545.7). .16 in 'i' -unt (exc. Bob. 1.545.9 in 'i' litteram -unt). 317.1 in 'i' litteram -it (exc. Bob. 1.564.20. Diom. 1.366.22 prima (forma secundae coniugationis) est quae in 'i' litteram -it.). 317.27 in 'xi' litteras -it (exc. Bob. 1.564.30 in 'xi' -it. Diom. 1.367.10 quinta forma est quae extrema syllaba in 'xi' litteras -it). 318.7 in 'i' -it (cf. exc. Bob. 1.564.39 perfectum per 'i' effertur). 319.7 in 'xi' litteras -it (cf. exc. Bob. 1.565.7 quarta forma est quae perfectum facit per 'xi' syllabam). .19 in 'si' litteras -it. 320.14 in 'i' litteram -it (exc. Bob. 1.565.18). 321.2 prima (forma) est qua perfectum -it in 'i' duce 'v' littera, velut 'munio munis munivi' (exc. Bob. 1.565.27 in 'i' litteram). .17 tertia forma est qua perfectum -it in 'si' litteras (cf. exc. Bob. 1.565.30 desinit). .22 quarta forma est qua perfectum -it in 'xi' litteras (exc. Bob. 1.565.31). 322.2 perfectum -it in 'i' duce 'v' littera, ut 'eo is ivi' (exc. Bob. 1.565.34 prima declinatio huius ordinis -it in 'i' duce 'v' littera). .6 futurum tempus in 'bo' -it (exc. Bob. 1.565.35. Diom. 1.371.11 horum tantum modo verborum futurum tempus in 'bo' syllabam -it). exc. Bob. 1.564.25 -it in productam (cf. Char. 317.15 prima syllaba ex corrupta productur). .27 -it in 'si' syllabam (cf. Char. 317.21 terminatur). 565.28 (cf. Char. 321.14 desinit). Prob. de nom. 4.216.6 cur in 'cis' et non in 'xis' -unt. ult. syll. 4.253.20 in vocalem -it. Cled. 5.64.3 in 'e' -erent. potestatem/potestates: Char. 210.21; 211.8 (exc. Bob. 1.562.7).

regula/regulas: Cons. 5.357.8 quaedam nomina nec -unt in has regulas. .13 etsi -unt in regulam. 361.31 in

hanc regulam -ant. 363.21 in has omnes regulas monosyllaba non -unt.

similitudinem: Char. 320.19 perfectum -it in similitudinem verborum primi ordinis (cf. exc. Bob. 1.565.21 effertur). 321.26 quinta forma est qua praesens prima persona in similitudinem -it verborum secundi ordinis (exc. Bob. 1.565.33). 342.2 ne in similitudinem -ant 'volo' et 'volvo'. synaloepham: ult. syll. 4.224.8, 235.8, 236.13, 247.25, 252.26.

per + *accusative*: Char. 50.17.

sub + *accusative*: Cons. 5.353.24 quaeque sub regulam non -unt. .28 quae sub eandem rationem -unt. Macr. exc. 5.638.3 (verba) sub regulam proportionis -unt. 652.12 (verbum) sub proportionis observationem -it.

+ *adverb*

Char. 316.8 cum maior pars ita -et (*on the formation of perfect tense of the first conjugation*. Diom. 1.364.17).

Gk.: see desino.

See desino, and further parallels s.v.

See also termino 1, and further parallels s.v.

L: Law 1997: 266.

2. 'inflect'

in the definition or description of cases

Diom. 1.301.33 casus...dicti quod per eos pleraque nomina a prima sui positione inflexa variantur et -ant.

Prob. 4.74.20 in declinatione -ant.

Serv. 4.433.14; expl. in Don. 4.534.23; Cled. 5.11.25, 44.6, 9; Pomp. 5.170.27ff., 171.5, 6, 182.2ff., 22; Cons. 5.350.29; Aud. 7.341.17, 21.

Prisc. 2.172.8 ideo casus sit dicendus, quod a generali nomine -ant omnium specialium nominativum. sed si ob hoc casus est dicendus, omnes partes orationis possunt videri casum habere: et verbum enim et adverbium et coniunctio a generali verbo et adverbio et coniunctione -unt in speciales positiones singularum. alii autem dicunt, quod ipsa terminatio nominativi -ens in alias diversas terminationes non incongrue casus nominatur, cum naturam habeat, ut -ere possit et -endo faciat omnes casus; quippe si casus dicitur non solum illud, in quod -it aliquid, sed etiam ipsa res, quae -it.

.18 (quidam) ideo putant eum casum nominatum, quod a generali nomine -at.

.184.2 nominativus...quod a generali nomine in specialia -it.

.4 vel quod -ens a sua terminatione in alias facit obliquos casus.

596.21 (pronomina) declinabilia,...id est quae sub personis finitas -ere solent.

in the definition or description of various defective declensions (formae casuales)

Char. 41.5 sunt quaedam quae singulariter non in omnibus casibus -unt (exc. Bob. 1.551.22).

Char. 201.8 in quibusdam pronominibus vocativum non posse -ere (Diom. 1.330.3; exc. Bob. 1.557.23).

Diom. 1.308.19 aptota dicuntur, quod a prima sui positione non -unt (309.9. Cled. 5.47.24 aptota nomina, in alios casus quia -ere non possunt).

of case inflection

Cled. 5.47.30 nec haec...in nomina quinque vocalibus terminata -ere. 48.1 neque haec poterant in regulam -ere nominum quinque vocalibus terminatorum.

Pomp. 5.213.11 ut -eret in casus (infinitivus modus).

of tense

Char. 232.5 participia quae nec in praeteritum nec in futurum tempus -unt.

of diathesis

Char. 333.2 etiam in infinitivis omnibus -ere utique passivam significationem (Diom. 1.399.22).

See exeo.

See orior 2, and further parallels s.v.

See also declino 2, and further parallels s.v.

3. 'become' (a different part of speech)

Char. 231.29 utrumque in appellationem -it. 232.2 in participium -it (adjective/participle).

ult. syll. 4.254.17 in adverbium -it.

Pomp. 5.251.4 omnis pars orationis deiecta a significatione sui in adverbium semper -it.

Gk.: $\pi\lambda\tau\omega$, AD synt. 152.6, pron. 72.23, Σ DT 230.25, 231.22, 26, 383.5, 23, 546.11, 12, 17, 22; cf. $\mu\epsilon\tau\alpha\pi\lambda\tau\omega$ Σ DT 230.22, 383.1., 10, 11, 550.25, 26.

Non-gram.: 'fall' (Andr., Naev., Enn.+).

canon*'grammatical rule'*

Char. 235.7 ea...quae -is ratione subnixa videntur.

72.12 secundum superioris catholici -em.

Gk.: $\kappa\alpha\nu\acute{o}\nu$.

AD adv. 141.25 $\sigma\iota$ $\kappa\alpha\nu\acute{o}\nu\epsilon\varsigma$ $\tau\acute{\omega}\nu$ $\delta\nu\omicron\mu\acute{\alpha}\tau\omega\nu$, 'paradigms'.

Non-gram.: 'the sound-board of a water-organ' (Vitr.), 'a model or standard' (Plin.).

canonice*'according to grammatical rule'*

RP ap. Char. 301.16 generaliter...et -e...praepositiones gentibus...adduntur.

Non-gram.: cf. canonicus (adj.) 'based on the mathematical divisions of the monochord' (Vitr.); canonicus (subst.) 'one who constructs mathematical tables' (Plin.).

capax*'comprising, possessing'*

of syllables comprising units of time

Diom. 1.427.5 (syllaba) temporum -x (Don. 605.11).

Serg. 4.478.14 est...syllaba temporum -x, quia aut brevis est et unum suscipit tempus, aut longa et duo.

Cled. 5.28.26 <temporum capax> quia omnis syllaba tempora capit.

Prisc. 2.347.3 of a nominative ending capable of forming two types of ablative (in e/i).

3.22.12 of nouns possessing vocative case.

139.28 of Gk. demonstrative pronouns possessing preceding articles.

Non-gram.: 'capacious' (Var., Cic.+), 'capable of holding/having' (Liv+).

caput*'starting point', of nominative as opposed to oblique*

Var. 9.89 obliqui casus ab eodem -e. 90, 102, 103.

10.50 haec ab uno -e ac recto casu in duo obliquos discedunt casus.

Non-gram.: 'head' (Andr., Naev., Pl+).

cardinalis*'cardinal'*

Prisc. de fig. num. 3.412.27 omnibus -bus numeris minores usque ad novem adduntur. 416.14.

Non-gram.: 'that serves as a hinge or pivot' (Vitr.).

careo*'lack'**of letters or syllables*

letter(s): Plin. dub. serm. frg. ap. Char. 153.25 'e' littera -ere. Scaur. 7.21.6 -ere 'p' littera debet. Caper 7.96.3 -et 'n'. Macr. exc. 5.652.37 nec 'r' littera -ere potest. Cass. 7.202.16 -ent 'p' vel 't'. Prisc. 2.352.9 -ent 'i' paenultima (353.9). Euty. 5.451.24 vocali -ent (461.31). 464.23 'e'...-entia. 487.10 -eant 'i'.

syllable: Cass. 7.188.6 (Martyr. 7.188.6) longa...-bit paenultima.

of parts of speech

participle: Serv. 4.413.8 -ere etiam participio futuri temporis (Cled. 5.61.22; Pomp. 5.220.1). Cled. 5.58.26 -ent participio futuri temporis a passivo (Macr. exc. 5.653.4 -et participio futuri temporis a significatione passiva). 61.17 -et participio praesenti. 71.28 utroque participio -et. Pomp. 5.219.37 -et etiam participio futuro (Cons. 5.378.12). Prisc. 2.417.19 neutra praeteriti temporis pleraque -ent participio (574.5 verba activa vel neutra -ent praeteriti temporis participio).

preposition: Prisc. 2.412.5 propria nomina civitatum... -ent praepositione (7. supine).

of grammatical features

analogy: Var. 9.79 utraque pars in suo genere -et analogia.

augment: Macr. exc. 5.603.38 incremento -ent.

case/cases: Quint. 1.6.25 quaedam (vocabula) casibus -eant (Pomp. 5.138.2 sunt aliqua nomina quae casibus -eant. 271.9 casibus...-ere). Char. 205.12 -entia...vocativo casu (Prisc. 2.582.28 vocativo. 3.2.5, 11.22, 22.21, 23.10, 206.6). Serv. 4.411.18 casu -ere (19). 435.5 ablativo -ent (7. Pomp. 5.197.9 -ent ablativo casu singulari.). expl. in Don. 4.502.32 'casu -ens' (Pomp. 5.212.12). Cled. 5.16.5 casu -et (Pomp. 5.212.30). 45.20 haec nomina -ent nominativo (Prisc. 2.577.10 nominativo. 3.168.17). Pomp. 5.137.4 ut casu -eat. Cons. 5.352.22 -et genetivo etiam hoc nomen. Prisc. 2.55.11 participium... casus habet, quibus -et verbum. 83.7 a dictionibus -entibus casu, id est a verbis. 3.24.11 -entibus casu (25.24). 32.29 -ent casibus (30 -ens casu. Prisc. part. 3.468.28). 161.11 -entem casu.

comparison: Pomp. 5.139.9 nomina quae -ent comparatione. frg. Bob. 6.626.30 (adverbia) quae...comparatione -ent. Prisc. 3.160.7 participium...comparatione penitus -et.

conjugation: ult. syll. 4.236.19 coniugatione -ent (.26; expl. in Don. 4.551.31; Cled. 5.62.3).

imperative: Prisc. 2.456.2 hoc verbum (sc. 'volo')...-et imperativo.

inflection: frg. Bob. 7.538.9 litterarum nomina declinationibus -ent. Prisc. 2.184.23 -entibus declinatione finalium syllabarum, quae monoptota nominamus. 596.27 declinatione -entes.

number: Char. 118.11 alia...singularitate -ent. expl. in Don. 4.550.7 (verbum infinitum) numero et persona -et. Cled. 5.42.11 plurali numero -et. Prisc. 2.596.22 si -eat verbum persona...-et necessario etiam numero.

passive: Prisc. 2.375.12 (verba neutra) passivis quoque -ent.

person: expl. in Don. 4.550.7 (verbum infinitum) numero et persona -et. Cled. 5.19.30 impersonale verbum...personis -et suis. 49.13 (verbum infinitum) -et persona. Aug. 5.515.6 impersonalia...-ent personis dubius. Prisc. 2.450.1 infinita quoque et impersonalia et gerundia vel supina -ent personis naturaliter. 594.3 -ent...personis (3.149.11. AD synt. 155.6 $\sigma\tau\epsilon\rho\acute{o}\mu\epsilon\nu\alpha\iota$). 596.22 si -eat verbum persona...-et necessario etiam numero. Prisc. part. 3.491.9 -entia personis finitis.

rule(s): Serv. 4.435.2 regulis -ent. Euty. 5.451.4 praedicta -ens observatione. 463.17 -ens observationibus primae (coniugationis) (465.27; 466.29 observatione primae coniugationis). 465.12 quae regulis analogiae -ent. 475.21 -entia...praepositionis observatione.

sense: Prisc. 2.418.19 infinita...nominata sunt...ab eo, quod -ent significatione definita tam personarum quam numerorum, sicut neutra quoque nomina appellamus ab eo, quod -ent utroque genere. 441.15 nomina sunt dicenda et -ent temporalis significatione. Euty. 5.449.14 sensu -et frequentativorum.

tense: Char. 232.6 quaedam praeterito -ent (ps. Asp. 5.552.32 -et praeterito). Diom. 1.313.20 hoc...perfecto -et (316.20; Cled. 5.62.6 tempore...perfecto -et.). Serv. 4.413.7 -ere tempore perfecto et plusquamperfecto. Serv.

4.413.9 -ent tempore perfecto. 440.21 futuro -ent (expl. in Don. 4.549.19; Cled. 5.71.22 futuro tempore -et; Cons. 5.374.25 futuro -ere.). Pomp. 5.219.29 -ent tempore praeterito perfecto et plusquamperfecto (.36). Macr. exc. 5.629.20 praesenti -eant (654.28 praesentibus -eant). 651.7 -eat praeterito perfecto (Prisc. 2.508.3 illa...-ent praeterito perfecto). Prisc. 2.425.21 supina vel participialia cum nec personas discernant et temporibus -eant. 550.26 tempore...-et. 562.13 sunt quaedam, quae cum formam habeant participiorum, tamen -entia tempore nomina esse ostenduntur. 3.148.22 -ent...tempore (ps. Prisc. de acc. 3.522.20, 525.15). Prisc. part. 3.506.14 -et tempore (509.12, 513.35).

of accents or diacritics

accent: Aud. 7.359.26 circumflexo...vel acuto accentu -ent. Eutyth. 5.447.18 -ens tenore. 448.10 tenore...in fine -entia.

aspiration: Paul. Fest. 37.2 'corona'...-et...aspiratione. Ter. Maur. 6.348.795 -ens spiramine. ps. Phoc. 5.440.39 -ent aspiratione (441.5). Cass. 7.200.11 -et aspiratione (201.1, 202.3, 9). Prisc. 2.20.11 mediae, quae nec penitus -ent aspiratione nec eam plenam possident. 24.2 quae habent aspirationem et quae -ent ea. Eutyth. 5.477.5 -ens gravi spiritu (i.e. *letter h*).

further examples

Serv. 4.434.11 ea...quae arte -ent, sola auctoritate firmantur ('filiabus', etc. *are not ratified by the grammatical system but required by usage*).

Macr. exc. 5.627.27 utroque nomine -ent (*neuter verbs lack active and passive designation*).

origin: Pomp. 5.263.13 -ere origine (*participle, lacking a basic verb*) (Eutyth. 5.451.15 -ent origine).

source of the rules: Cass. 7.195.9 (Martyr. 7.195.8) origine regularum -ere non possunt.

sound: Prisc. 2.9.28 'mutas', non quae omnino voce -ent, sed quae exiguum partem vocis habent.

verb of being or naming: Prisc. 3.12.25 -ent substantivo verbo vel vocativo.

demonstrative aspect: Prisc. 3.14.1 omnia -ent demonstratione (21.14, 22.23, 23.8).

quality and quantity: Prisc. 3.20.13 pronomina...omnia qualitate vel quantitate -ent (21.27).

characteristic of words with a circumflex accent: Eutyth. 5.448.11 nec...proprietas circumflexorum -ent.

Eutyth. 5.457.5 Graecae (terminationes)...plerumque in nominibus inventae propriis -ent huius modi verbis (*nouns with certain (Greek) endings do not generate derivative verbs*).

relationship: Eutyth. 5.466.13 (verba quaedam) nominum -ent communione.

Gk.: στέρομαι, *see AD reference*.

See cesso, taceo.

Non-gram.: 'lack, be deprived of' (Pl.+).

casualis

'that has cases'

Var. identifies four types of changes in words: derivation, inflection, comparison and diminution. Inflection he terms genus -e.

Var. 8.52 declinationum genera sunt quattuor: unum nominandi, ut ab 'equo' 'equile', alterum -e, ut ab 'equo' 'equum', tertium augendi...quantum minuendi.

Var. (e.g. 10.17) divides inflecting words into four categories: those with cases but no tenses, i.e. nouns and pronouns, those with tenses but no cases, i.e. verbs, those with both, i.e. participles, and those with neither, a category for which the examples are adverbs. The first category he terms casualis (10.18 pars -is) and divides further into nominatus (nouns) and articuli (pronouns).

of parts of speech

Serv. 4.443.14 -es partes orationis.

Prisc. 3.144.19 aliae...partes -es (AD synt. 139.6 ἄλλα

τῶν πτωτικῶν). 160.16 si praepoanantur coniunctio -i, necesse est aliam quoque partem -em copulari.

of nominal declension (declinatio)

Aug. 5.520.8; ult. syll. 4.245.30 (pl.).

Prisc. 3.140.6 (AD synt. 130.3 πτωτικῶν κλίσιν).

of nominal paradigms with one, two, three, etc. forms for all cases: see s.v. forma.

of free-standing prepositions as opposed to prepositional prefixes

ult. syll. 4.253.4 (praepositiones) aliae sunt loquellares..., aliae autem -es vocantur, quod casibus serviant (255.1; Cled. 5.75.29; Pomp. 5.271.35, 272.2).

See loquellaris, praepositio.

Prisc. 2.56.17 dictiones -es. 183.20, 3.25.6, 8.

119.14 -es figuras (AD synt. 23.11 πτωτικά σχήματα).

Prisc. 2.54.10 (Stoici) participium...participiale verbum vocabant vel -e. 3.63.1.

2.549.1 philosophi (Stoici)...participium aiebant...nomen verbale vel modum verbi -em.

neuter plural

Roman. ap. Char. 3.10.6 'cum apud penes'...(non) aliis quam -bus praepoanantur, id est nomini pronomini participio.

Prisc. 3.159.10 cum ceteris...quoque omnibus -bus, id est nominibus, pronominibus, participiis.

Char. 205.16 alia per singulares casus declinantur neque sunt -ia, ut 'ego'.

Prisc. 2.56.5 adverbium et sine -bus potest praepoan et postponi verbis et cum -bus.

451.2 numerus accidit...omnibus -bus.

3.26.6 (adverbia) sunt praepositiva -ium.

144.23 secundum rationem -ium (AD synt. 139.11 κατὰ λόγον τῶν πτωτικῶν).

2.595.8, 3.13.13, 51.12, 68.7, 83.28, 84.1, 2, 85.28, 127.23, 160.22, 164.1, 169.19, 197.16, 222.25, 223.29, 226.8, 369.15, 468.28.

neuter singular

Prisc. 3.140.20 (AD synt. 132.1 τῷ πτωτικῷ), 160.20 (AD synt. 172.4 πτωτικόν), 161.9 alterum (AD synt. 173.5 ἕτερον πτωτικόν), 227.3.

Gk.: πτωτικός, DT 24.3; AD: *see references above*.

See casus.

Non-gram.: 'fortuitous, due to chance' (inscr.).

casus

'case, inflectional form'

classification

Var. divided the parts of speech into four main categories, those with case (nouns and pronouns), those with tense (verbs), those with both (participles) and those with neither (adverbs, to judge by the examples).

Var. 6.36 cum verborum declinationum genera sint quattuor, unum quod tempora assignantur neque habet -us, ut ab 'lego' 'leges lege'; alterum quod -us habet neque tempora assignantur, ut ab 'lego' 'lectio' et 'lector'; tertium quod habet utrunque et tempora et -us, ut ab 'lego' 'legens, lectorus'; quartum quod neutrum habet, ut ab 'lego' 'lecte' ac 'lectissime'.

8.11 quorum generum declinationes oriantur, partes orationis sunt duae, nisi item ut Dion in tris dividerimus partes res quae verbis significantur: unam quae assignantur -us, alteram quae tempora, tertiam quae neutrum.

8.44 quod ad partis singulas orationis, deinceps dicam. quous quoniam sunt divisiones plures, nunc ponam potissimum eam qua dividitur oratio secundum naturam in quattuor partis: in eam quae habet -us et quae habet tempora et quae habet neutrum et in qua est utrumque.

Var. 8.58 quod simul habent -us et tempora, quo vocantur participia.

10.34 tertii generis, quae declinantur cum temporibus ac -bus ac vocantur a multis ideo participalia.

Var. 9.31 an non vides, ut Graeci habeant eam quadripartitam, unam in qua sint -us, alteram in qua tempora, tertiam in qua neutrum, quartum in qua utrumque, sic nos habere?

Var. 10.17 tertia divisio est: quae verba declinata natura; ea dividuntur in partis quattuor: in unam quae habet -us neque tempora, ut 'docilis' et 'facilis'; in alteram quae tempora neque -us, ut 'docet facit'; in tertiam quae utraque, ut 'docens faciens'; in quartam quae neutra, ut 'docte' et 'facete'.

Var. 10.31 secundum genus quae verba tempora habent neque -us, sed habent personas.

definition

Paul. Fest. 58.11 -us dicimus non modo ea, quae fortuita hominibus accidunt, sed etiam vocabulorum formas, quia in aliam atque aliam cadunt effigiem.

Diom. 1.301.32 -us sunt gradus quidam declinationis, dicti quod per eos pleraque nomina a prima sui positione inflexa varientur et cadant (Aud. 7.341.15; Vict. 6.189.17). alii sic, -us sunt variatio compositionis in declinatione nominis per immutationem novissimae syllabae.

Aud. 7.341.14 -us, quo declinatur.

Cled. 5.10.21 -us, quibus nomina declinantur.

Pomp. 5.182.4 -us dicuntur inflexiones ipsae.

Cons. 5.350.16 -us est, ut Graeci definiunt, nominis quaedam positio vel, ut alii, commutatio ultimae syllabae in nomine (cf. Pomp. 5.184.17 omnes inflexiones in ultimis syllabis fiunt).

Prisc. 2.183.20 -us est declinatio nominis vel aliarum casualium dictionum, quae fit maxime in fine.

ancient etymology

Prob. 4.74.19 -us...dicti sunt, quod per eos partes aliqua orationis in declinatione cadant.

Serv. 4.433.14 cum -us sit dictus ab eo, quod faciat nomen cadere.

Pomp. 5.170.27 adds: id est nomen faciant declinari.

Cled. 5.11.25 -us a cadendo dicti, quod alium -um demonstrent.

For Diom., see above.

of nouns

Char. 15.8 -us sunt sex, nominativus genetivus dativus incusativus, qui et accusativus, vocativus ablativus (Diom. 1.301.35; Dosith. 7.392.9; Vict. 6.189.20; Aud. 7.341.19; Prob. 4.74.18; Don. 586.16, 624.12; ps. Asp. 5.550.12).

Quint. 1.4.26 quaerat etiam sitne apud Graecos vis quaedam sexti -us et apud nos quoque septimi.

Char. 195.17 adicitur a diligentioribus etiam septimus -us (Dosith. 7.392.10; Vict. 6.190.3; Aud. 7.342.3; Don. 625.2; Cled. 5.12.4; Cons. 5.351.13; ps. Asp. 5.550.15).

Serv. 4.433.23 non nulli adiungunt octavum -um (Cled. 5.12.5; Cons. 5.351.17).

of pronouns

Char. 200.21 -us pronominum totidem sunt quot et nomen.

205.11 per -us pronomina ita ut nomina declinantur, carentia scilicet vocativo -u.

Diom. 1.329.29 -us pronominiibus, ut nominibus, accidunt sex, per quos omnium pronominum genus inflectitur hoc modo.

ps. Asp. 5.551.6 -us sunt sex, nominativus, ut 'quantus', genitivus, ut 'quantī', dativus, ut 'quanto', accusativus, ut 'quantum', ablativus, ut 'quanto': vocativus rarus est, sed tamen invenitur ab eo quod est 'meus' 'o meus'.

of participles

Sacerd. 6.443.28 -us in participiis tot sunt, quot et in nominibus et in pronominiibus (Don. 644.9; Prisc. 2.563.18).

Prob. 4.138.35 -us participiis accidunt ad declinandum sic uti nominibus et pronominiibus, ut puta nominativus 'hic scribens'.

Don. 597.12 -us participiorum quot sunt? sex. qui? nominativus, ut 'hic legens', genetivus, ut 'huius legentis', dativus, ut 'huic legenti', accusativus, ut 'hunc legentem', vocativus, ut 'o legens', ablativus, ut 'ab hoc legente'.

ps. Asp. 5.553.6.

of prepositions

Diom. 1.409.4 praepositioni accidunt -us (Don. 649.2).

Don. 600.10 praepositioni quot accidunt? unum. quid? -us tantum.

attestation:

Var. (see also above) 5.4 in...genere verborum ('words') aut -u.

8.16 propter eorum qui dicunt usum declinati -us, uti is qui de altero diceret, distinguere posset, cum vocaret, cum daret, cum accusaret, sic alia eiusdem <modi> discrimina, quae nos et Graecos ad declinandum duxerunt.

8.46 sexum, multitudinem, -um...-um, utrum recto sit ut 'Marcus', an obliquo ut 'Marco', an communi ut 'ovis'.

10.47 in -bus...vocabulorum.

Cic. de orat. 3.40 verba...sic et -bus et temporibus et genere et numero conservemus.

Nig. ap. Gell. 13.26.1 -u vocandi. 3 'um interrogandi' eum dicit, quem nunc nos genetivum dicimus. Plin. ap. Char. 153.29 -u genetivo.

Quint. 1.5.61 recto -u. 1.6.22 obliquis -bus. 7.9.13 -u nominativo.

Gk.: πῶσις, Arist. poet. 1456 b 21, 1457 a.18; DT 24.7, 31.5.

Casus translates Gk. πῶσις: both words share the basic sense 'fall'; the Latin grammarians followed the Greeks in using the term in the specialised sense of grammatical case. It is not clear why the Gk. grammarians used πῶσις; a possible explanation is that the oblique cases were seen to fall away from the 'upright' base form, i.e. the nominative.

Ammon. in Arist. περὶ Ἑρμην. 35 v. 17 εἰκότως λέγομεν πτώσεις διὰ τὸ πετωκέναι ἀπὸ τῆς εὐθείας.

collocations

+ adjective

ablativus: Paul. Fest. 140.4.

accusativus: Var. 8.67.

barbarus: Cic. orat. 160.

causativus: Prisc. 2.185.25.

commendativus: Prisc. 2.185.23.

communis: Var. 8.46.

comparativus: Prisc. 2.186.2.

dativus: Paul. Fest. 140.4.

directus: Cons. 5.349.9.

finitus (numero): Var. 9.81.

genetivus: Paul. Fest. 163.12.

impositivus: Var. 10.61.

incusativus: Char. 15.8.

intransitivus: Prisc. 2.555.6.

Latinus: Pomp. 5.181.33.

naturalis: Var. 10.61.

nominativus: Var. 10.23.

obliquus: Var. 8.6, 49; Fest. 294.13.

octavus: Serv. 4.433.23.

paternus: Prisc. 2.185.14.

patricus: Var. 8.66.

patrius: Gell. 4.16.1; Diom. 1.301.36.

possessivus: Prisc. 2.185.14.

quartus: Ter. Maur. 6.346.705.

rectus: Cic. orat. 160; Nig. ap. Gell. 13.26.4; Var. 5.4,

7.33, 8.4, 6, 7; Paul. Fest. 246.15, 294.9; Quint. 1.4.13,

1.5.61; Gell. 5.21.8; Caper 7.106.16; Scaur. 7.34.2; Don.

624.13.

salutatorius: Prisc. 2.186.1.

secundus: Ter. Maur. 6.346.703.

septimus: Sacerd. 6.447.13.

sextus: Var. 10.62.

singularis: Var. 7.33.

vocativus: Gell. 14.5.1.

+ *genitive*

accusandi: Var. 8.66.
dandi: Nig. ap. Gell. 13.26.4; Var. 8.36; Gell. 4.16.4, 7.
interrogandi: Nig. ap. Gell. 13.26.4; Gell. 20.6.8.
multitudinis: Nig. ap. Gell. 13.26.4, Var. 10.54.
nominandi: Var. 8.42.
vocandi: Nig. ap. Gell. 13.26.1; Var. 8.42; Gell. 13.26.2.

noun + casus/casuum

articulus: Serv. 4.436.17.
consortium: Roman. ap. Char. 169.18.
constructio: Prisc. 3.210.10.
declinatio: Fest. 294.13.
exitus: Var. 10.21.
forma: Sacerd. 6.483.31; Prob. cath. 4.32.28.
formula: Don. 638.13.
idioma: idiom. cas. 4.566.2.
mutatio: Quint. 7.9.9.
positio: Cons. 5.350.4.
series: Var. 9.77.
tenor: expl. in Don. 4.528.2.
vocabula: Var. 10.23.

+ *verb*

+ casum
assumere: Var. 9.94.
commutare: Cic. orat. 135; Var. 9.54; Quint. 9.1.39.
convertere: Cic. nat. deor. 2.64.
declinare: Var. 8.16, 22.
dicere: Var. 8.66.
habere: Var. 6.36.
mutare: Cic. top. 30; Quint. 1.6.18.
permutare: Var. 9.90.
redigere: Cons. 5.355.16 ad 'e'.
regere (of verbs): Cons. 5.384.32.
sequere (of verbs): expl. in Don. 4.553.11.
sociare: Prisc. 3.162.7.
terminare: Prisc. 2.327.3.
variare: Cons. 5.355.18.

+ casibus (dative)

addici (of nouns): Pomp. 5.172.35.
servire: Comin. ap. Char. 298.5 (of prepositions); Cled. 5.37.27 (of nouns); Prisc. 3.51.16 (of adverbs).

+ casibus (ablative)

construere: Prisc. 3.267.6.
declinare: Var. 8.53.
dicere: Var. 5.4.
efferre: Cons. 5.384.32.
iungi: Cled. 5.37.29.
uti: Cic. top. 30; Quint. 1.5.59.

+ per casus

currere: Aug. 5.524.27.
declinare: Scaur. 7.28.4.
ducere: Quint. 1.5.58.
efferre: Fest. 301.20.

+ in casus

declinare: Var. 7.110.
inclinare: Var. 9.34.

L: Lejeune 1950; Hiernschie 1955; Pinborg 1975: 76ff.; Frede 1978: 32; Allen and Brink 1980: 62ff.

Non-gram.: 'falling down, fall' (Pl.+), 'event, happening' (Cic.).

catholicus

1. adjective 'in accordance with grammatical rule'

Prob. 4.164.1 sunt aliqua verba, quae...salva forma -a et ex hac forma sustineant declinari.
180.31 -am disciplinam retinere non reperiantur.
Char. 188.11 aliis et de ablativo casu et -is eius observationibus ita placuit definire.

2. neuter for subst. 'grammatical rule'

Vel. 7.69.15 non enim firmum est -um grammatico-

rum, quo... 72.9 quia nonnulli inventi sunt qui 'q' litteram illo -o tuerentur, quo...

Sacerd. 6.470.21 de -is...nominum atque verborum latius exponemus (Prob. cath. 4.3.2 nunc de -is nominum verborumque rationibus doceamus. 33.8 de -is verborum).

Prob. cath.: *title of work* (Prisc. 2.218.23).

Prisc. 2.276.10 teste Herodiano, qui hoc ponit in I -orum (see note below on Gk.).

Char. 63.18 tractabimus...-a vaga. 72.12 secundum superioris -i canonem. 20 observatione superioris -i. 141.10 -o utuntur.

Diom. 1.303.30 de casu ablativo singulari -a. 306.6 horum...nominum...declinatio...nullo -o continetur. 21 ab hoc -o recedit 'panis'.

ps. RP 5.542.28 de ceteris...dicemus istis -is et generalibus explicatis.

Gk.: καθολικός 'general'.

καθολικὴ προσῳδία, *title of work by Herodian on accents*.

Non-gram.: catholicum 'general principle' (Plin.).

causa

'source' of a word

Var. 6.37 si quis primigeniorum verborum origines ostenderit, si ea mille sunt, quingentum milium simplicium verborum -as aperuerit una.

Cic. nat. deor. 3.63 vocabulorum, cur quidque ita appellatum sit, -as explicare.

Macr. exc. 5.619.22 coniunctiva Latinorum, quae ὑποτακτικὰ Graecorum, -am vocabuli ex una eademque origine sortiuntur.

collocations

cognomenti: Gell. 9.13.3.

verborum: Var. 6.37; Var. ap. Gell. 1.18.2.

vocabuli: Gell. 2.4.tit., 3.19.tit.; Macr. exc. 5.619.22.

vocabulorum: Cic. nat. deor. 3.63.

ob eam -am appellatus/dictus: Gell. 3.18.4, 3.19.4, 5.7.2.

propter hanc -am dictus: Gell. 5.17.1.

quam ob -am appellatus/factus: Gell. 2.4.2, 16.6.tit.

Non-gram.: 'legal case' (Lex XII), 'cause' (Pl.+).

causalis

'causal'

1. *adverb*

Roman. ap. Char. 249.16 -is, 'ideoque...' 'idcirco...'

Only Char. includes causalis as a separate category of adverbs and his examples are generally classified as conjunctions. RP ap. Char. 290.27 (+ Diom. 1.416.1; Dosith. 7.418.3) include 'idcirco' under causal conjunctions, but 'ideoque' under ratiocinativae (RP ap. Char. 291.2; Diom. 1.416.9; Dosith. 7.418.6). 'Idcirco' is included among rationales by Scaur. (ap. expl. in Don. 4.560.26), Don. (647.6) and Aug. (5.521.1).

2. *conjunction**classification*

Causalis was one of the five standard types of conjunction recognised by almost all grammarians. Even those with different classifications included this category (see s.v. conjunctio: potestas).

explanation

RP ap. Char. 291.1 hae...ubi causa redditur rerum coniungere orationem solent, velut ita, 'non dedit, quoniam non habuit'.

Aug. 5.495.25 (potestas est quae) quasi causam reddit.

Opp. rationalis

Serv. 4.418.17 inter -es et rationales hoc interest, quod tunc utimur -bus, cum de causa loquimur, tunc rationalibus, cum de ratione. causa est autem, quae nos impingit ad aliquid faciendum; ratio autem, qua utimur in faci-

endo. sed plane sciendum est quod pro rationalibus -es ponere possumus; pro -bus numquam ponimus rationales. etenim causa non statim ratione reperitur; ubi autem ratio est, iam causa praecessit.

expl. in Don. 4.516.20.

Cled. 5.24.21, 73.27 difficilis discretio est inter -es et rationales, quae res magis ad philosophos pertinet et oratores. aliud enim sunt -es, aliud rationales: potest esse enim causa, quae rationem non habeat; ratio sine causa non potest esse. alia discretio: ubi utimur -bus, non utimur rationalibus; ubi rationalibus utimur, possumus uti et -bus.

Pomp. 5.267.12ff.

examples

Sacerd. 6.445.9; Comin. ap. Char. 290.6; RP ap. Char. 290.27; Diom. 1.416.1; Don. 647.3; Aug. 5.495.23; Prob. 4.144.1; Aud. 7.349.20; Vict. 6.203.9; ult. syll. 4.251.22.

Caper. 7.100.9 'quatenus' per 'e' adverbium est, 'quatinus' per 'i' coniunctio -is.

Dosithe. 7.422.18 ('et' coniunctio) modo -is, 'et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris' (Verg. georg. 2.125) (Diom. 1.417.15).

Prisc. 3.47.8 'ergo' -is et rationalis coniunctio.

287.8 similiter 'nam, enim, ergo' non solum -es vel rationales, sed etiam coniectivae et confirmativae inveniuntur..., quomodo δὲ apud Graecos (236.3 coniunctionibus affirmativis vel -bus).

types

Prisc., following AD, divides 'rational' conjunctions into five subcategories.

Prisc. 3.95.13 -es igitur, quas alii in una specie posuerunt, Apollonius, pater Herodiani, in quinque species dividit, ... id est continuativas, subcontinuativas, -es, adiunctivas, effectivas.

96.23 et proprie -es sunt, quae...causativa, id est res ex causa antecedente evenientes, significant, ut 'doctus sum, nam legi'.

95.24 et hoc interest inter adiunctivas et proprie -es, quod haec cum affirmatione, illae cum dubitatione profertur.

attestation:

Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.22 -es, 'si etsi etiamsi', etc.

Gk.: Comin. ap. Char. 290.6 -es αἰτιολογικοί (Dosithe. 7.418.3).

αἰτιολογικός, DT 93.1; AD conii. 231.4ff.; αἰτιώδεις, AD conii. 239.16; cf. DL 7.74.

Charpin (1965) discusses the categories of causales and rationales conjunctions. He argues (396, 401ff.) that this distinction originates in a philosophical and rhetorical rather than strictly grammatical system of classification, as the ancients were to a certain extent aware (see Cled. above). The Latin grammarians had some difficulty in elucidating and differentiating the two categories, as well as in assigning individual conjunctions between them. RP for example, lists ergo under both classes (ap. Char. 290.28, 291.4). A causalis conjunction refers to the causa of an action, a rationalis to its ratio. Examining the testimony of the Latin grammarians, especially the detailed discussion in Pomp. (5.267.12ff.), Charpin (398ff.) analyses causa as the external motive for an action, ratio as its internal justification. The examples adduced by the grammarians in their explanations reveal the rhetorical and philosophical sources of the theory (Charpin 401ff.). Pomp. uses the illustration of murder, popular with the orators (Quint. 12.1.35-38, 7.2.54, Cic. top. 6.29, Charpin 401). RP (ap. Char. 291.6ff.) explaining ratiocinativae uses the example of day and night: lucet, igitur dies est. The statements 'it is day' and 'it is light' and the various possible relations between them served as the standard example in the Stoic theory of logical propositions (DL 7.68ff.). AD (conii. 235.6) also uses this illustration, reflecting his Stoic sources.

See adiunctivus, affirmativus, continuativus, effectivus, ratiocinativus, rationalis, rationativus, subcontinuativus.

causativus

'causative'

1. of the accusative case

Prisc. 2.185.25 quarto loco est accusativus sive -us: 'accuso hominem' et 'in causa hominem facio'.

attestation: only Prisc. in this sense; for Char 15.8 the ed. princeps has causativus, but the known MSS incusativus (Nettleship 1889: 21 s.v. accusativus).

Gk.: αἰτιατική (πτῶσις).

The Gk. term for the accusative case is αἰτιατική (πτῶσις). The philosopher Trendelenburg (1836: 123; Pohlenz 1939: 171f.) put forward the now generally accepted explanation of this term, deriving it from the Aristotelian term for an 'effect', αἰτιατόν, as opposed to a 'cause', αἷτιον. Thus αἰτιατική would mean the case of that which is acted upon or caused to happen, the object case (Robins 1951: 56; see Lersch 1838-41, ii: 186; Wackernagel 1979, iii: 1700).

Prisc.'s causativus might appear to capture the concept of causation more successfully than the notorious mistranslation accusativus, and thus represent a correct translation or understanding of the Gk. αἰτιατική, but the explanation given by Prisc. suggests that this was simply another term for expressing the idea of accusation, not substantially different in sense from accusative (Wackernagel 1950: 18).

Prisc.'s explanation fits within a tradition found also in the Gk. grammarians of explaining case names through specific phrases comprising the case in question together with a verb or noun cognate with the case name.

Miniconi (1951: 70) attributes the creation of the term causativus to the increasingly great diffusion of causare in the usual vocabulary.

See accusativus.

2. type of adverb

Caper 7.111.6 'quanto' -um.

Non-gram.: 'causal' (Chalc., Mart. Cap.), cf. causatio 'plea, excuse' (Gell.+).

certus

'specific, definite'

Prob. 4.131.27 finita pronomina sunt, quae notant -um numerum, -am personam (expl. in Don. 4.545.24).

Char. 209.29 qualitas verborum finita est quae notat -um numerum, -um modum, -um tempus, -am personam (exc. Bob. 1.561.26; Vict. 6.197.25; Cons. 5.374.2).

Diom. 1.342.9 haec eadem sunt quae Probus supina appellat merito, quoniam nec -um habent tempus nec numerum nec personam nec significatum.

Prisc. 2.51.22 in dictione tenor -s, absque ea incertus, non potest tamen sine eo esse.

collocations:

casus: Cons. 5.353.4; Prisc. 2.564.4, 594.2.

numerus: Diom. 1.329.7; ps. Asp. 5.553.34; Prisc. 3.20.11, 136.17.

persona: Char. 200.13, 231.4, exc. Bob. 1.557.7; Diom. 1.329.8; Serv. 4.435.31; expl. in Don. 4.500.5, 16; Cled. 5.49.20, 50.5; Cons. 5.371.4; Aug. 5.507.11, 541.5; Aud. 7.343.14, 15, 16, 344.30.

ratio: Char. 169.12 (declinationis); Diom. 1.421.13; Prob. de nom. 4.211.20; Cons. 5.357.29, 359.13, 360.11, 376.11; Aug. 5.522.30; Macr. exc. 5.609.1.

regula: Char. 180.23 (certior); Cons. 5.358.14, 359.27; frg. Bob. 5.562.38; Prisc. 2.578.15.

significatio: expl. in Don. 4.536.25; Cons. 5.372.1; Prisc. 2.374.11, 3.28.30, 29.3 (certissimus), .9, 30.25, 36.25, 51.23, 84.5.

tempus: Prisc. 2.158.18, 159.5.

Non-gram.: 'certain' (Enn.+); 'fixed, definite' (Pl.+).

cesso*'be wanting'**of plural form in oblique cases*

Char. 38.27 siqua horum (nominum) nominativo pluraliter efferuntur, ceteris tamen casibus -bunt (Diom. 1.328.22; exc. Bob. 1.550.33).

of reduplication

Diom. 1.367.4 adiecta...praepositione geminatio -at syllabae, 'respondeo respondi' (368.13).

of past tense

Aug. 5.516.11 ne te perturbet esse quaedam verba in 'scor' exeuntia et tamen admittere praeteritum tempus, ut 'obliviscor oblitus sum', 'paciscor pactus sum', 'adipiscor adeptus sum', et iam necdum neutralia sunt, in quibus diximus praeterita tempora -are (cf. 516.2 haec omnia (inchoativa) praeteritum non habent).

of distinctions between Gk. verbs types with circumflex and grave accents

Macr. exc. 5.602.11 apud Latinos, quorum nullum verbum in finalem syllabam admittit accentum, -ant differentiae quas apud Graecos circumflexus gravisve fecerunt.

*See taceo.**See also careo.*

Non-gram.: 'hesitate, be slow' (Enn., Pl.), 'be wanting' (Plin. +).

character*'character, form of a letter'*

Serg. 4.476.15 -er eius (digammi) ex duabus gammis fit.

478.7 uni cuique litterae accidit nomen, quo vocetur, -er, quo figuretur.

Gk.: χαρακτήρ.

D.S. 3.67 τοὺς χαρακτήρας; Plu. Mor. 2.214f. οἱ τῶν γραμμάτων χαρακτήρας; 577f. ὁ τύπος τῶν χαρακτήρων.

See figura.

Non-gram.: 'character, stamp' (Var.).

circumduco*'pronounce with a circumflex accent, prolong (a sound)'*

Quint. 1.5.23 (syllaba) flexa pro gravi, aut apice -cta sequenti.

12.10.33 quia ultima syllaba nec acuta umquam excitatur nec flexa -itur.

Char. 52.16 omnia nomina, quae in 'or' syllabam terminantur nominativo...genetivo -untur et per 'o' litteram productam proferuntur (108.8).

79.2 'o' littera terminantur tam masculina quam feminina, sed 'o' correpta nominativo, -cta vero genetivo.

Schoell (1876: 8) notes that this verb in this sense is found only in Quint. and Char. and should be attributed to RP.

Gk.: Char. 470.17 -cta περισπωμένη.

See circumflecto, flecto 3, inflecto 2.

Non-gram.: 'lead round' (Pl. +).

circumflecto*'pronounce with a circumflex accent, prolong'**of vowels*

Prisc. 2.7.12 ('a' littera) acuitur vel gravatur vel -itur. 53.21 nam in 'ara' deorum 'a' paenultima producitur et -itur in nominativo. 130.4 paenultima vocalis, quae -ebatur in dictione perfecta.

of syllables

Gell. 4.7.2 Valerius Probus grammaticus... 'Hannibalem' ut 'Hasdrubalem' et 'Hamilcarem' ita pronuntiabat, ut paenultima -ret.

Prisc. 2.155.13 extrema syllaba -itur. 303.23 -itur in genetivo paenultima. Prisc. part. 3.511.28 si dicamus 'munit' pro 'munivit', -itur 'nit'.

collocations

paenultimam: Don. 610.5; Vict. 6.193.12; Aud. 7.330.11, 359.12, 13; Macr. exc. 5.624.4; Prisc. part. 3.468.14, 501.19; ps. Prisc. de acc. 3.521.22.

priorem: Don. 609.15 priorem syllabam -emus. Vict. 6.193.4; Aud. 7.330.3, 358.21, 359.3; ps. Prisc. de acc. 3.521.10 priorem syllabam -unt.

ultimam: ult. syll. 4.252.25 haec...sola coniunctio contra rationem Latinitatis ultimam syllabam -it. expl. in Don. 4.525.10; Vict. 6.193.16; Aud. 7.330.16; Macr. exc. 5.608.14.

of monosyllabic words

Aud. 7.358.10 quaecumque sunt monosyllabae partes orationis, si naturaliter longae sunt, -untur, ut 'mos res' (.13). Prisc. 3.9.21 'qui', quando...pro 'quis' ponitur, -itur (Prisc. part. 3.501.17). 49.24 ('pro') etiam interiectionis loco ponitur et -itur (Alb. 7.307.24 'pro'...-itur). Prisc. de nom. 3.347.6 πη apud Graecos infinitum gravatur, interrogativum -itur. Prisc. part. 3.479.23 'ne', quando μή significat, gravatur; quando vero τὸ πάνυ, -itur.

of words

Diom. 1.340.31 perfectum...acuto accentu declinatur, futurum -itur (of subjunctive plural).

Aud. 7.361.2 'ergo' in posteriore syllaba -itur (Prisc. 3.11.16 in extrema -itur syllaba. Prisc. part. 3.476.21 licet ea (certain names of Gk. origin)...-i in paenultima syllaba).

Prisc. 2.155.18 ('Laenas') in fine -itur. 3.74.17 omnia (derivativa pronomina)...in fine -untur. Prisc. part. 3.468.13 cur in fine -itur 'primas'?

Gk.: περισπᾶω, AD pron. 33.24.

See circumduco, flecto 3, inflecto 2.

Non-gram.: 'bend round' (Verg. +).

circumflexe*'with a circumflex accent'*

Gell. 4.7.4 nisi tertia syllaba de Hannibalis nomine -epromatur, numerus clausurus est.

circumflexilis*'carrying a circumflex accent'*

Macr. exc. 5.634.12 coniugationes...ad similitudinem -ium apud Graecos verborum ex secunda persona primae positionis agnoscimus.

Cf. 601.23 apud Graecos eorum verborum, in quorum prima positione circumflexus accentus ultimam syllabam tenet, tres sunt coniugationes, quibus discretionem facit secunda persona.

circumflexus*'circumflex'**classification*

Diom. 1.431.5 (accentus) sunt vero tres, acutus gravis et qui ex duobus constat -us.

Don. 609.5 (toni); expl. in Don. 4.524.20; Vict. 6.192.16; Aud. 7.329.13; frg. Bob. 7.539.17; anon. 6.274.22; Prisc. 2.51.22 (tenor); ps. Prisc. de acc. 3.519.27.

Dosith. 7.377.7 accentus in Graeca lingua sunt VII, in Latina V, acutus gravis -us longus brevis.

Serg. 4.482.9 sunt omnes accentus Latini VIII: acutus..., gravis..., -us..., longus..., brevis..., hyphen..., diastole..., apostrophos.

Aud. 7.357.17 accentus, qui ad acuendas syllabas gravandasque pertinent, quot sunt? tres, id est acutus, gravis, -us.

Dosith. 7.377.8 in omni parte orationis Latinae, item ut Graecae, aut acutum aut -um accentum poni necesse est, nec amplius quam unum, vel hunc vel illum. nam gravis ponitur in pluribus (Vict. 6.192.16; Aud. 7.329.14).

Serv. 4.426.10 omnis accentus aut acutus est...aut -us... .12 nam gravis accentus...in Latino sermone paene usum non habet.

Pomp. 5.126.4 accentus qui necessarij nobis sunt duo sunt tantummodo apud Latinos, acutus et -us.

definition

Serv. 4.426.11 -us (dicitur accentus)...quotiens tractim (syllabam proferimus), ut 'Musa' (Pomp. 5.126.8; Cled. 5.32.1).

ps. Prisc. de acc. 3.520.2 -us ideo quod deprimat et acuat.

Aud. 7.357.26 quid -us? duplex est: nam ex acuto et gravi constat. incipiens enim ab acuto in gravem desinit: ita, dum ascendit et descendit, -us efficitur.

358.2 acutus autem et -us similes sunt, nam uterque levat syllabam.

Don. 609.8 -us..., quotlibet syllabarum sit dictio, non tenebit nisi paenultimum locum (Diom. 1.431.13; Serv. 4.426.26; Serg. 4.482.21; Vict. 6.192.22; Aud. 7.329.20; ps. Prisc. de acc. 3.520.19).

ps. Prisc. de acc. 3.521.8 quae...naturaliter producta est, -o accentu exprimenda est.

written form

Dosith. 7.379.10 -um designat accentum C deorsum spectans.

Vict. 6.193.23 -um transversa V littera \cap notamus (Aud. 7.331.1).

Don. 610.17 -us nota de acuto et gravi facta \cap (ps. Prisc. de acc. 3.520.6 -us nota de acuto et gravi facta, scribitur ita \cap).

Diom. 1.434.3 -i (-us AB) nota de acuto et gravi figuratur, vel C deorsum spectans \cap .

Pomp. 5.132.4 quotiens vis -um (accentum facere), de gravi et de acuto fac.

further examples

Serv. Aen. 1.100 si autem genetivum in 'dantis' (Sarpedontis), a-o venit, qui est in ultima syllaba nominativi.

Prisc. 2.129.1 in 'as' denominativa...quae ideo in fine habent -um accentum, quia per syncopam proferuntur.

Prisc. part. 3.511.28 si dicamus 'munit' pro 'munivit', circumflectitur 'nit', quia integra dictione supra se habuit -um.

Gk.: περισπωμένη, DT 7.1; μέση, Arist. rhet. 1403 b 28. frg. Bob. 7.539.18 -us, quem perispomenon (dicunt Graeci).

For μέση, see s.v. medius.

Cf. Σ DT 136.18 τὸ δὲ μεσότης διὰ τὴν περισπωμένην. Syn. flexus, inflexus.

[circumflexus, -ūs]

At Macr. exc. 5.632.9 in a passage added by Keil in his app. crit. the codex Bob. has circumflexibus, cited by the TLL s.v. circumflexus, -ūs, but on the basis of Macr. exc. 5.634.12 the reading circumflexilibus of the ed. Vind. seems preferable.

circumloquor

'paraphrase'

Macr. exc. 5.640.16 quod est Latinitas, quamvis -endo, non tamen respuit (Gk. has a single verb form for passive perfect, Latin has a phrase, i.e. participle + verb 'to be').

Non-gram.: 'paraphrase' (Pacian.+).

claudio

1. 'terminate'; chiefly passive: 'end in'

Quint. 1.5.31 neutra (syllaba) -et vocem Latinam (neither circumflex nor acute accent will occur in the final syllable of a Latin word).

Char. 251.10 'o'...pro eadem littera (sc. 'e') -entibus dictionem ('commode' vs. 'commode').

passive + ablative

Plin. frg. ap. Char. 159.20 'ens' an 'ans' nominativo...-antur. 170.11 quae 'is' nominativo singulari sunt termi-

nata, in 'es' plurali nominativo -untur. Roman. ap. Char. 155.20 ('Astyax') 'e' nec 'i' ablativo -etur. 168.26 quae 'es' correpta -untur. Serv. 4.417.1 duabus -itur consonantibus ('ns').

passive + ablative: littera

Plin. frg. ap. Char. 180.2 ('rude') 'e' littera -i debet. Char. 162.2 'x' littera nominativo singulari finita nomina ablativo 'e' tantummodo putant -i. 252.9 'o' littera -eretur. Diom. 1.337.4 'o' littera -itur. 343.6 'r' littera -untur.

passive + ablative: syllaba

Char. 181.29 'bus'...syllaba dativus et ablativus -untur. ult. syll. 4.254.5 'contra'...ultima syllaba longa -itur.

passive + adverb

Prob. de nom. 4.209.3 ut reliqua Latine -antur.

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

2. 'confine, compress (into)'

Gell. 12.14.5 tot verba ('si aliter non potest')...in paucissimas litteras -ere ('saltem') (i.e. the word 'saltem' derives from the phrase 'si aliter non potest'). Aud. 7.321.16 litterae syllabis -untur (cf. Diom. 1.426.33 litterae in syllabas coguntur).

See cogo 1, concludo 1.

Non-gram.: 'close, shut; shut up' (Cato+); isolated attestations in earlier authors; freq. as a semitechnical term in metre and rhetoric.

coalesco

'be joined together, combine'

i) of sounds

Quint. 1.7.26 subiecta sibi vocalis in unum sonum -ere et confundi nequiret (seruus was formerly written seruos to keep the two vowels of the final syllable distinct). Macr. exc. 5.613.37 cum (vocalis) breves duas contrahuntur, in unam longam -unt (e.g. α + ο -> ω).

ii) of letters to form syllables

Mar. Vict. 6.40.7 (syllabae) quae per vocales et consonantes litteras velut quibusdam elementis -itae conexasque formantur.

iii) of parts of words to form words

Quint. 1.5.65 e duobus quasi corporibus -unt (composita).

Gell. 6.7.4 utraque pars (orationis) in unam vocem ('affatim') -uisset.

Pomp. 5.280.7 si (praepositio) cohaereat et -at in unam partem (Aud. 7.360.7 in unam partem orationis -ant).

See coeo.

See also cohaereo 1, and further parallels s.v.

L.: Monaco 1976: 11.

Non-gram.: 'be joined together, combine, coalesce' (Lucr., Var.).

coeo

'come together, combine'

i) of sounds

Quint. 1.4.11 quo modo duabus...vocalibus in se ipsas -undi natura sit. (9.4.40, 11.3.34; Vel. 7.49.3; Prisc. 3.112.17 duo in unum -unt, ut 'tibicen' pro 'tibiicen'. AD synt. 10.5 συναλέσεται).

ii) of letters to form syllables

Mar. Vict. 6.32.25 sine quis (sc. vocalibus) syllaba -ire vix potest (35.1). 36.2 quia et praelatae et subiectae aliis vocalibus -unt et syllabam reddunt (i, u/v).

ps. Asp. 5.548.6 syllaba est litterarum inter se -untium una iunctura. Cass. 7.205.10 duae...pares litterae non -unt, seu vocales sint seu consonantes (concerning division of words into syllables). Prisc. 3.108.9 litterae apte -untes faciunt syllabas.

iii) of parts of words to form words

Quint. 1.1.37 pluribus et asperissime -untibus inter se syllabis.

(Prisc. 3.113.2 duae syllabae in unam -unt... 'aeripedem' pro 'aeripedem'. AD synt. 10.7 συνίασιν = Uhlig's reading, for the συνίθουσιν of the MSS.).

1.5.67 (vox 'suovetaurilia') non tam ex tribus quam ex particulis trium (-it).

Roman. ap. Char. 310.4 hae (praepositiones)...-ire non possunt.

Prisc. 3.108.16 cum ex eis (sc. syllabis) -untes iuncturae pro debito dictionem perficiunt (AD synt. 2.7 ἀναπληρούμεναι).

iv) of words to form speech

Prisc. 3.111.15 quasi elementis orationis inconcinne -untibus (AD synt. 7.12 συναλθόντων).

Gk.: σύνειμι, συναλείφω, ἀναπληρῶ, see AD parallels above.

See coalesco, convenio 3, 4.

See also cohaereo 1, and further parallels s.v.

L.: Schreiner 1954: 110f.

Non-gram.: 'come together' (Ter.+), 'close up' (Cato+).

coepi

'begin', of words or syllables beginning with a certain letter
Scaur. 7.25.20 quotiens ergo a liquida littera sequens -erit verbum cui...praepositae fuerint.

Macr. exc. 5.603.23 a quibus (litteris) ultima syllaba praesentis -it. 34 praesens a vocali -it. 607.15 si...praesens a consonante -it. 610.24 si ille (perfectum) -it a consonanti.

Prisc. 2.161.12 extremae syllabae...ab 's' -erunt.

Gk.: see incipio.

See incipio and other entries cited s.v.

Opp. desino, termino 1, and other entries cited s.vv.

Non-gram.: 'begin' (Naev.+).

cognatio

'relationship, affinity'

Latin/foreign

Char. (mistakenly) rejects the derivation of Lat. cyma from Gk. κύμα, asserting that it is foolish to fit a Gk. etymon to a Lat. word. Macr., on the other hand, emphasises the close relationship of the two languages.

Char. 70.20 quo modo potest Romano nomini peregrina -o inmitti?

Macr. exc. 5.599.5 Graecae Latinaeque linguae coniunctissimam -em natura dedit (631.10).

of letters (with reference to phonetic characteristics)

Quint. 1.4.12 quae cum quibus (litteris) -o (sit). 16 quid 't' litterae cum 'd' quaedam -o? Gell. 13.9.5 per 'y' Graecae Latinaeque <'o'> litterae -em. Scaur. 7.24.18 ignorantes -em inter se litterarum. 13.3 -em explicare litterarum. 14.9 'c' -em habet cum 'g'. Prisc. 2.24.3 alia (litterae sibi sunt affines)...per coniugationem vel -em, ut 'b p f' (8.20.17). 19.16 aliqua esse -o 'r' litterae cum vocalibus. 33.1 -o est huic litterae ('s') cum aspiratione. 11.11 -e soni (43.13) videbatur affinis esse digamma ea littera ('u').

of words (concerning derivation)

Var. 5.13 qua -o eius erit verbi. 6.1 -i verborum...geremus morem. Prisc. 2.263.13 adeo...-o est 'currus' ad 'cursum', quod diminutivum pro 'cursu' accipitur.

For Pomp., certain words from each word class can function as adverbs. For Prisc., a number of prepositions have homonymous adverbs of place, e.g. circum.

Pomp. 5.251.29 omnes partes orationis habere quandam -em cum adverbio (.33; Prisc. 3.29.24 habent quandam -em cum adverbis localibus plerumque praepositiones).

The pres. participle and the adj. of the same form were regarded as distinct but related.

Pomp. 5.256.25 praesens participium cum nomine ('adjective') habet -em, ut est 'amans' (258.35).

of tense

Macr. and Prisc. recognise a relationship between the present and the imperfect, between the perfect and the pluperfect, and between the future and the Gk. aorist (or, for Prisc., the Lat. perfect when functioning as an aorist). Prisc. also identifies a relationship between the future and the present. This is somewhat reminiscent of the division of tenses made by Var. (9.96), into those indicating incomplete action - the imperfect, present and future, and those indicating completed action - the pluperfect, perfect and future perfect.

Macr. exc. 5.607.12 bina...tempora...naturalis quaedam -o copulavit, cum praesenti imperfectum, cum perfecto plusquamperfectum, cum aoristo Graecorum futurum. Prisc. 2.405.20 est...supra dictorum temporum quaedam -o inter se (408.4). 414.8 de -e temporum (418.2, 14, 417.24 rationem -is temporum). 9 est quaedam -o praesentis...temporis cum praeterito imperfecto et futuro, praeteriti vero perfecti cum plusquamperfecto. 416.27 futuro quoque temporis -o est cum praeterito perfecto quantum ad infinitatem temporis, hoc est ad ἀόριστον. 417.19 ad praesens quoque ei (futuro) est -o.

Gk.: συγγένεια, DT 53.3.

of mood

Prisc. 3.228.20 infinita...-em habent ad omnes modos.

See affinitas.

Non-gram.: 'relationship, affinity' (Lex Cincia, Enn., Rhet. Her., Cic.+).

cognitio

'getting to know, recognition'

Demonstrative pronouns indicate the first appearance of persons in the discourse, relative pronouns refer to persons already mentioned.

Prisc. 2.579.16 demonstratio interrogationi reddita primam -em (γνώσιν πρότην, AD pronouns 14.9) ostendit - 'quis fecit?' 'ego' -, relativo vero secundam -em (δεύτεραν γνώσιν, AD pron. 14.10) significat: 'is', 'de quo iam dixi'.

579.26 prima...-o est per demonstrativa pronomina, secunda vero per relativa.

586.11 relatio...est -is ante latae repraesentatio.

3.144.6 definitur...personae pronominum non solum demonstratione, quae praesentium -em sub oculis ostendit, sed etiam relatione, quae absentium recognitionem habet.

collocations

prima -o: Prisc. 2.579.16, 18, 21, 26, 3.139.28.

secunda -o: Prisc. 2.579.17, 19, (27), 3.128.18.

Non-gram.: 'recognition' (Ter.+), 'getting to know' (Rhet. Her., Cic.+).

cognomen

'surname'

classification

The cognomen was the third of the three (or four) names to which every Roman citizen was entitled. See s.v. praenomen.

definition

Char. 193.22 -n (est) quod nomini subiungitur, ut 'Scipio'.

Diom. 1.321.6 -n est quod unius cuiusque proprium est et nominibus gentilicis subiungitur, ut 'Cato Scipio'.

18 est...-n quod cuiusque personae propriam notat definitionem.

Diom. 1.321.23 'Achilles' praenomen est, nomen 'Aeacides', -n specialiter positum a facto, id est a pedum velocitate, 'podoces'.

.29 praenomen est, ut ait Ibycus, 'Olixes', nomen 'Ar-siades', -n 'Odysseus'.

Serv. 4.429.4 -n est proprium vocabulum, ut 'Scipio'.

expl. in Don. 4.536.3 -a, quae nomini iunguntur et cognominativa dicuntur, ut 'Scipio Lentulus'.

Pomp. 5.141.3 -n est quod est proprium unius cuiusque nomen, ut puta 'Scipio Servius'.

Cons. 5.339.23 -n est quo appellatur quis, ut 'Scipio'.

Prisc. 2.58.5 nomen est proprie uniuscuiusque suum, ut 'Paulus', -n, cognationis commune, ut 'Scipio'.

attestation:

In Var. cognomen does not necessarily have the sense 'surname' (Collart 1954: 176 n. 4). It rarely has this sense in the LL (e.g. 9.71); more often it means 'designation' or 'qualifier' proper to an individual or object (LL 5.32, 84, 109, 146, etc.).

Gk.: *φερόνυμον*?

For the matching of cognomen and agnomen with DT's *ἐπώνυμον* and *φερόνυμον*, not necessarily in that order, see s.v. agnomen.

See agnomen.

2. ~ 'adjective'

Var. 8.17 propter ea verba, quae erant proinde ac -a, ut 'prudens, candidus, strenuus'.

At 8.17 Kent takes cognomina in the standard sense, noting that of Var.'s three examples only Candidus is attested as a cognomen.

Plin. ap. Char. 159.3 exceptis monosyllabis cetera 'x' finita nomina seu vocabula absque -bus.

Barwick follows Keil's emendation of cognominibus to communibus, i.e. nouns/adjectives of common gender, but communis is not attested for Plin. in this sense (see s.v. for earliest attestation) and in view of the further examples below, the MS reading is perhaps preferable. Mazzarino reads communibus in the passage above (1955: 277) and understands cognomen in the standard sense in the passage below (1955: 301).

Plin. ap. Char. 159.17 constante. cum -n erit, hoc velut eius modi a praesente innocente sapiente...dicemus. diff. gram. 7.521.25 'citius' praeverbium qualitatis praelativae simile -is.

522.11 praeverbium ex -e.

531.9 recipit comparationem superlacionemque, quia -n est ('celer') (diff. ed. Becker p. 72.10).

cognomentum

1. 'additional name, cognomen'

classification

Cled. 5.35.7 nomina sunt propria, -a familiae, agnomenta virtutis.

attestation:

In Var. cognomentum is used of an additional or cult title of a god.

Var. 6.68 id (io triumphae) ἀριτύμβω ac Graeco Liberi -o potest dictum.

The term is frequent in Gell., e.g. 1.5.tit., 1.23.tit., .13, 4.3.2, 4.20.13, 9.13.2, etc.

The only example in the later grammarians in the sense of 'cognomen' is:

expl. in Don. 4.529.7 Dionysius...-o Thrax.

For cognomen vs. cognomentum in non-gram. literature, see Marouzeau 1954: 120; Perrot 1961: 153ff.

See agnomentum.

2. 'name, label'

Cled. 5.32.6 tria habet -a accentus: aut toni sunt aut tenores aut accentus.

Non-gram.: 'surname, cognomen' (Pl.+).

cognominatim

'by name'

Prisc. de nom. 3.444.30 quartae (declinationis) sunt... 'hic senatus' a senibus <et> natu, 'huius senatus', et quae

-m his prolatis fixa sunt, ut 'hic magistratus' ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ ἄρχων 'huius magistratus'.

cognominativus

'of a cognomen'

expl. in Don. 4.536.3 cognomina, quae nomini iunguntur et -a dicuntur, ut 'Scipio Lentulus'.

Cons. 5.339.14 est nomen proprium -um, ut 'Scipio'.

See agnominativus.

cognomino

1. 'give a surname or a distinctive epithet (cognomen) to'

Var. 7.45 flamines...cum omnes sunt a singulis deis -ati, in quibusdam apparent *ἐτυμα*.

Var. 7.82 Alexandrum ab eo appellatum...a quo Herculeum quoque -atum ἀλεξίχακον. 7.91 a quo (Cicure) Veturii quoque nobiles -ati Cicuri<ni>.

Paul. Fest. 126.1 'Mattici' -atur homines malarum magnarum atque oribus late patentibus.

Fest. 186.25 (Ops) -atur 'Consiva'. 238.2 'Postumus' -atur post patris mortem natus.

Scaur. 7.20.3 negat Varro etiam 'Gracco' aspirandum, quoniam a gerendo sit -atus.

2. 'name with a proper name'

Paul. Fest. 102.4 'Hammo' -atus, qui in arena putatur inventus.

Diom. 1.321.23 a facto Paris est -atus.

Var. 5.109 hinc ad pecudis carnem perventum est. <ut ab 'sue'> 'suilla', sic ab aliis generibus -ata (caro).

Var. 7.20 (Musae) ab terrestribus locis...-atae 'Libethrides'.

Var. ap. Gell. 16.16.4 (ararum Carmentibus statutarum) altera 'Postverta' -atast, 'Prorsa' altera.

Var. 5.32 (ager Latius) particulatim oppidis -atus, ut a 'Praeneste' 'Praenestinus', ab 'Aricia' 'Aricinus'.

Gell. 2.22.8 (eurus ventus) Romanis nauticis 'subsolanus' -atur.

Char. 135.10 alterius nomine -etur ('Alba Fucens', a place).

3. 'call, term'

Ter. Maur. 6.336.357 ceteras tres, quae supersunt, *δυσχρόνους* -ant. 344.650 'hesperum' quem dico Graece, 'vesperum' -at.

Non-gram.: as gram. (Quadrig.+).

cogo

1. 'compress, condense'

Var. 10.81 ex 'ne' et 'quicquam'...media extrita syllaba -ctum est 'nequam'.

Quint. 1.5.23 quam (vocem?) ex duabus syllabis in unam -entes...peccant.

Prisc. 2.456.19 per synaeresim 'e' et 'i' in 'ei' diphthongum -cta.

See claudio 2, concludo 1.

2. 'combine'

i) of letters to form syllables

Diom. 1.426.33 litterae in syllabas -untur.

ii) of words to form speech

Diom. 1.426.34 dictiones -untur in partes orationis.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

3. 'cause to end (in)'

Cons. 5.359.4 accusativum in 'em' -it. .7 ablativum in 'o' -it.

Cf. Cons. 5.359.6 dativum in 'i' compellit.

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

4. 'compel'

Prisc. 2.304.19 consequens consonans -it 'i' secum

loco vocalis proferri. Cass. 7.148.13 (ex Cornuto) 'V' litteram in duarum litterarum potestatem -egimus (vowel + consonant). 151.20 est ubi 'b'...in 's' -atur, ut 'suscipere'.

See compello 1.

Non-gram.: 'bring together; drive, compel' (Pl.+; also in rhet.).

cohaereo

1. 'be adjacent, be joined'

i) of letters and syllables

Ter. Maur. 6.340.497 ante vocales locari littera 'O' tres non potest, 'A' vel 'I' vel 'U' -ens duplicem ut reddat sonum. 346.718 -ens 'i' (pronominis quod est 'cui'), secundo quando conexa est loco (cf. Cass. 7.161.5 (ex Papir.)).

Serv. 4.427.20 quae consonantes in scribendo sibi -eant (.34).

expl. in Don. 4.498.32 si puram habeant in nominativo 'es' syllabam, id est non -entem alicui consonanti. 521.8 quid si ipsae secum -ent litterae 'i' et 'u'? Pomp. 5.168.10 si 'a' -eat consonantibus.

Macr. exc. 5.653.29 per litteras non bene sibi -entes. 654.9 pauca vero aut nulla sunt in quibus litterae male sibi -ere dicuntur.

Cass. 7.150.6 similis...vocalis vocali adiuncta non solum non -et, sed etiam syllabam augeat, ut 'vacuus ingenuus occiduus exiguus' (161.5; Alb. 7.296.6). 178.9 (Martyr. 7.178.12) 'b'...litterae -entes.

Martyr. 7.187.11 'bu' syllabam ac mutas omnes atque 'f' semivocalem 'va' syllabae -entes.

frg. Bob. 7.538.20 'i' et 'u' transeunt in consonantium potestatem, cum primae in syllabis positae vel ipsae inter se -ent, ut 'luno' 'vita'.

Prisc. 2.19.4 (aspiratio) consonantibus...-et.

ii) of the elements of words

of the elements of compounds

Prisc. 2.180.15 dicunt (Graeci) oportere compaginem, qua -ent in compositione dictiones, immobilem manere (unlike in Latin, where both elements of a compound may be inflected, as 'respublica reipublicae').

of verbal prefixes

The verb cohaereo may be used both for the collocation of prepositions with nominal forms and for the combination of prepositional prefixes with verbs.

Roman. ap. Char. 308.7 ceterae (praepositiones) et verbis -ent et casibus (Char. 298.9; Diom. 1.409.28; expl. in Don. 4.561.23).

A number of grammarians use cohaereo with reference to verbal prefixes, which are joined to verbs, as opposed to prepositions, which are not conjoined.

Serv. 4.442.9 aliae (praepositiones) et -ere et secerni possunt (.10).

Pomp. 5.271.34, 272.3, 4, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 34, 277.27, 29, 280.6, 18.

Serv. 4.420.5 loquellares praepositiones ideo dicuntur, quia semper -ent (442.5; expl. in Don. 4.518.21 loquellares praepositiones semper -ent nec aliquid valent solae positae).

Eutyh. 5.474.22 (compound verbs).

iii) of words in an utterance

Char. 310.9 quaeque in partitione versus separari debent a -entibus partibus orationis.

expl. in Don. 4.492.19 nec solum numero singulari his casibus -et comparativus.

Diom. 1.399.15 ea (verba) sunt, quae dativo casui -ent.

Serv. 4.406.2 sive...dicam 'cras facio', 'hodie dico', invenias adverbia verbis -entia.

expl. in Don. 4.488.36 adverbium dicitur, quia verbo -et (509.19, 20, 510.34).

See ii) for the use of cohaereo for the collocation of prepositions with nominal forms.

The grammarians condemn the combination or collocation of two prepositions.

Don. 651.13 separatae praepositiones separatis praepositionibus non -ent (Diom. 1.409.12). Serv. 4.442.19 numquam enim praepositio alteri praepositioni -et (.23). Pomp. 5.273.28, 29, 32, 274.8.

The collocation of a preposition with an adverb is also to be avoided.

Serv. 4.419.21 adverbio...praepositio separatim non -et (442.21). Pomp. 5.274.30.

See adhaereo 1, inhaereo.

See also coalesco, coeo.

L: Beck 1993: 523 n.9.

2. 'follow the inflectional pattern of'

Diom. 1.347.34 verba neutralia ad coniugationum speciem activum verbum sequuntur; deponentia et communia passivis -ent.

See competo.

3. 'be coherent', of an utterance

Serv. 4.414.15 qui dicunt 'cras tibi lego lectionem' vitiiose locuntur. nam cum 'lego' praesentis temporis sit, 'cras' vero adverbium futurum, utique haec locutio non -et.

418.6 siqui dicat 'ego tu eamus', dissidet elocutio; si interponas 'et' et dicas 'ego et tu eamus', incipit -ere.

expl. in Don. 4.515.37 non potest oratio nostra -ere, nisi coniungatur ista particula (sc. coniunctio).

Opp. discerni, segregari, separari.

Non-gram.: 'be consistent' (Ter.+), 'stick together' (Cic.+).

coitus

'coming together, coalescence'
of letters

Char. 8.9 syllaba est littera vocalis aut litterarum -us per aliquam vocalem comprehensus (Vict. 6.196.19; Aud. 7.327.15). Vict. 6.218.2 ut illi Vergilii versus...tales syllabas habeant consonantium -u, non liquentium fluxu.

of syllables

Quint. 9.4.59 -us...syllabarum.

of words (to form another word)

Gell. 1.25.16 ex his...vocibus ('inde uti iam'), quasi per quandam -um et copulam nomen 'indutiarum' conexum est.

Non-gram.: 'coming together, uniting' (Lucr.+).

collatio

'comparison'

1. concerning analogy

Don. 628.7 in his regulis analogia vel ex -e positivorum nominum vel ex deminutione cognoscitur.

Cons. 5.353.25 analogia nominum in -e maxime parium, ut 'homo sermoque', et similitudine diminutivorum, quae ab his veniunt, consistit atque perspicitur.

attestation:

Var. 8.78 cur analogias in -e verborum sequi non debeamus.

See comparatio.

2. of adjectives classification

Dosith. 7.398.11 nominibus accidunt etiam -es.

For the grades of comparison, see s.v. gradus.

For collatio in definitions of comparatio, see s.v. comparatio.

Dosith. is consistent in his use of collatio, apart from 7.400.11 (= Char. 199.25) nam dissimilium comparatio nulla est, whereas Char. oscillates between the two.

Prob. uses comparatio for comparison but collatio in the phrase gradus collationis (Prob. 4.56.32, 39, 57.11, 27).

attestation:

Fest. 181.28 'ocius' secundae -is, et deinde tertiae 'ocissime' frequentata sunt.

286.26 'repulsior' secunda -e dixit Cato.

collocations

-em habere: Char. 198.24; Dosith. 7.399.6.

-em recipere: Char. 199.20; Dosith. 7.400.6.

in -em venire: Char. 144.26, 199.15; Dosith. 7.400.3.

3. of adverbs

Char. 249.24 -o quam comparationem Vmbrius Primus nominat.

Prob. 4.153.26 per gradus -um.

Non-gram.: 'putting together' (Pl.+); 'comparison' (Rhet. Her.+).

collectivus

'collective'

1. type of noun, which refers to a multitude by a singular form

definition

Prisc. 2.61.21 -um est, quod singulari numero multitudinem significat, ut 'populus', 'plebs'

attestation: only in Prisc. (index, TLL s.v.); designated by paraphrase in other writers, cf.

Char. 195.6 quaedam positione singularia intellectu pluralia, ut 'populus contio' (Dosith. 7.392.7; Diom. 1.322.23; Don. 623.7; Prob. 4.120.17; Cons. 5.348.13). expl. in Don. 4.492.30 sunt quaedam nomina pronuntiatione singularia, intellectu pluralia, ut 'plebs populus gens turba'.

Pomp. 5.168.26 sunt nomina enuntiatione singularia, intellectu pluralia, ut 'populus contio multitudo'.

Cled. 5.43.10 ut populus: dum sint singularis numeri 'populus' et 'contio', plurali intelleguntur, quia populus et contio ex multis est, non ex uno.

ps. Asp. 5.550.6 alia forma singularia, sed vi pluralia, ut populus exercitus.

Gk.: περιληπτικός, DT 40.4; AD synt. 55.14; ἀθροιστικός, AD synt. 58.11.

See comprehensivus, continens, perilepticus.

2. type of conjunction

classification

Prisc. 3.93.15 species (coniunctionum) sunt...-a vel rationalis.

definition

Prisc. 3.100.15 -ae vel rationales sunt 'ergo, igitur, itaque', quando antepaenultima acuitur, 'quin, alioquin, immo, utique, atqui'. hae enim per illationem colligunt supra dictum, hoc est ratione confirmant, ut Cicero pro Q. Ligario: habes igitur, quod est accusatori maxime optandum, confitentem reum (Cic. pro Ligario 1.2).

Gk.: συλλογιστικός, DT 95.2; AD con. 252.5.

The common Latin terms for this category, rationalis and especially ratiocinativus render the sense of Gk. συλλογιστικός, ratiocinatio being equivalent to συλλογισμός. Prisc.'s collectivus adheres more strictly to the form (cf. colligo and συλλέγω) but represents the sense less accurately (Job 1893: 139f.).

See illativus, rationalis.

Non-gram.: 'deductive' (Quint.+); cf. collectio 'inference, syllogism' (Rhet. Her., Sen., Plin., Quint.); colligo 'to gather together' (Pl.+).

collido

'contract'

of syllables

Diom. 1.352.40 tertia...persona finitiva temporis per-

fecti numeri pluralis persaepe -it unam syllabam brevitate causa...quasi 'amarunt appellarunt' pro eo quod est 'amaverunt appellaverunt'.

Pomp. 5.120.9 ut ipsae quattuor syllabae -sae faciant tres.

of the letter c

Pomp. 5.119.14 'c' littera aliquando pro duabus consonantibus est et facit longam, ut est illud, 'hoc erat alma parens' (Verg. Aen. 2.664): 'hoc', -e 'c', ut sit pro duabus consonantibus.

frg. Bob. 7.539.4 ex his (mutis) 'c', si -atur, etiam sola longam syllabam facit.

See corripio 1.

Non-gram.: 'crush' (Cic.+).

colligatio

'conjunction'

Paul. Fest. 369.19 'vel' -o...est disiunctiva.

Non-gram.: 'bond' (Cic.+).

colloco

'put together', of letters

Ter. Maur. 6.341.522 'I' prior si -etur. 347.737 si prius 'Q' -arint, 'U' et 'O' subiunxerint.

Vict. 6.241.35 'aio', quam 'i' littera geminata et inter duas -ata vocales reddidit longam.

Macr. exc. 5.639.10 in tertia vero correpta, quotiens ante 'o' habuerint consonantem, 'i' vocali eiusdem tertiae singularis in 'u' et 'n' conversa iisdemque ante 't' litteram -atis, ut 'currit currunt, legit legunt'.

Cass. 7.174.9 alias vocales inter 'v' et 'p' -atas inveni deficere.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'put in a particular place' (Andr.+); also rhet., of words.

commendativus

'entrusting', of the dative case

Prisc. 2.185.23 post (genetivum)...est dativus, quem etiam -um quidam nuncupaverunt, ut 'do homini illam rem' et 'commendo homini illam rem'.

Prisc.'s illustration reflects a tradition found also among Gk. grammarians of explaining case names through specific phrases comprising the case in question together with a verb or noun cognate with the case name, here commendare.

attestation: only in Prisc. (index).

Gk.: επισταλτική, DT 31.7.

See dativus.

Non-gram.: cf. commendo 'entrust' (Pl.+), commendatio 'entrusting, recommendation' (Cic.+).

commigratio

'transformation, change'

Mar. Vict. 6.32.14 liquidae...numquam...in alteram litterarum -e translatæ (litterae) speciem.

Non-gram.: 'removal' (Sen.).

comminativus

'threatening'

Dosith. 7.423.14 ('aut' coniunctio) modo -a est, '<aut> da mihi, aut rapio' (Diom. 1.418.11).

Non-gram.: cf. comminatio 'a threatening' (Cic.+).

commoditas

'fitness, appropriateness'

Prisc. 2.370.1 naturae necessitas bipertita est in significatione et in -e, id est in consonantia elementorum.

Verbs (and other parts of speech) may be defective as to some of their accidents, either because of the inherent mean-

ing or because of the limited range of acceptable combinations of letters/sounds.

Opp. incommoditas, inconsonantia.

Non-gram.: 'opportuneness' (Pl.+); 'suitability' (Rhet. Her.+).

communicantis

'indicating joint occurrence', a type of adverb

Prob. 4.154.14 -is ut 'simul'.

See congregandi.

L: Uhlig 1881: 25.

Non-gram.: communico 'share, communicate' (Pl.+).

communicatio

'joint occurrence', of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.15 (adverbia significant) -em, ut 'pariter simul'.

Diom. 1.404.19 (adverbia significant) -em sive congregationem, ut 'pariter simul una'.

Aud. 7.348.18 alia -is, ut 'pariter una simul' (ult. syll. 4.248.3).

See congregatio.

L: Uhlig 1881: 25.

Non-gram.: 'sharing, imparting' (Cic.+).

communicative

'indicating joint occurrence', of a type of adverb

Char. 234.14 (adverbia sunt) -e, 'pariter simul'.

See congregative.

L: Uhlig 1881: 25.

communio

fact or state of having common gender

Char. 29.4 in 'es' correptam masculina et feminina, neutralia nulla, nisi quae per -em veniunt, velut 'hic' et 'haec' et 'hoc teres' (exc. Bob. 1.541.31). 84.26 quae etiam in -em veniant. 111.11 neutrum (in 'ex') nullum invenies nisi ex -e, 'hic' et 'haec' et 'hoc simplex' (exc. Bob. 1.542.15).

exc. Bob. 1.541.19, 542.39.

Prisc. 2.341.5 -o generis est duplicis in ablativo terminationis causa.

Non-gram.: 'association, sharing' (Cic.+).

communis

'common'

1. genus

i) of nouns

classification

A number of grammarians recognise in addition to the three main nominal genders a fourth, the commune.

Quint. 1.4.23 tradere in nominibus tria genera et quae sunt duobus omnibusve -ia.

Diom. 1.301.4 genera nominum sunt principalia tria, masculinum femininum neutrum. .9 ex his quartum genus -e nascitur (Don. 619.7 genera nominum sunt quatuor, masculinum, femininum, neutrum, -e; 586.5; Dosith. 7.391.6). Char. 194.7 genera nominum sunt tria vel, ut quibusdam placet, quinque (15.11), masculinum femininum neutrum -e promiscuum (ps. Asp. 5.549.39 genera nominum sunt quinque, masculinum..., femininum..., neutrum..., -e..., promiscuum). Prob. 4.52.5 genera nominum sunt quinque, masculinum femininum neutrum -e omne.

definition and examples

Nomina of common gender are nouns or adjectives with a single form common to several genders. Those common to two genders are designated commune duobus generibus (Quint., Char., Prob.) or commune duum generum (Char.,

Diom., Cons.), and the standard examples are 3rd declension nouns for people or animals with a single termination for both sexes: homo (Diom.; cf. AD ἄνθρωπος), sacerdos (Diom., Don., Cons., Prisc.), canis (Char.; cf. DT κύων). Ps. Asp. gives the example fortis, a two-termination adjective, i.e. with a common form for masc. and fem.

Char. 15.13 est et -e aut duobus generibus, ut hic et haec 'canis'... (ps. Asp. 5.549.39 -e aut duobus generibus, ut hic et haec 'fortis'...). 66.18 -ia duorum generum. 194.14 sunt -ia aut ex genere masculino et feminino, ut hic et haec 'canis'... Diom. 1.301.9 sunt enim -ia duum generum ex masculino et feminino, ut hic et haec 'homo' et hic et haec 'sacerdos'. Don. 619.11 -e est quod simul masculinum femininumque significat, ut hic et haec 'sacerdos'. Cons. 5.344.20 -e duorum generum est quod masculinum femininumque significat, ut hic et haec 'sacerdos'. Serv. 4.408.7 -e, quod et masculinum et femininum... continet genera. expl. in Don. 4.493.29 -e, quod et masculinum et femininum est tantum. Prob. 4.52.10 -e genus est, quod duobus generibus convenit tantum. Prisc. 2.141.8 -e modo masculini modo feminini significationem possidet... ut 'hic sacerdos' et 'haec sacerdos'. Pomp. 5.160.30 -e est genus, quotiens femininum genus et masculinum genus similem nominativum habent, id est similiter efferuntur.

Those common to three genders are designated as commune tribus generibus (Char., Prob.) or commune trium generum (Char., Diom., Don., Cons., Prisc.). A number of grammarians also have the term omnis for this category (q.v.). The standard example is felix (Char., Diom., Don., Cons., Prisc.). The other examples too are 3rd declension adjectives (elegans: ps. Asp., sapiens, iners: Prisc.), with a single ending for all three genders.

Char. 15.13 -e...tribus generibus, ut hic et haec et hoc 'felix' (ps. Asp. 5.549.39 -e...tribus (generibus), ut hic et haec et hoc 'elegans'). 66.24 -e trium generum (Prisc. 2.143.1 -ia trium generum). 194.14 sunt -ia...ex genere masculino feminino et neutro, ut hic et haec et hoc 'felix'. Diom. 1.301.9 sunt enim -ia...trium generum ex masculino et feminino et neutro, ut hic et haec et hoc 'felix'. Don. 619.14 est etiam trium generum -e, quod omne dicitur, ut hic et haec et hoc 'felix'. Cons. 5.344.20 -e trium generum est quod tria genera significat, ut hic et haec et hoc 'felix'. Prisc. 2.141.19 sunt alia -ia non solum masculini et feminini, sed etiam neutri, et sunt adiectiva, ut 'hic' et 'haec' et 'hoc felix', 'sapiens'. 320.3 omnis -ia generis: 'hic' et 'haec' et 'hoc iners huius inertis'.

Cons. recommends the use of the 'article' to determine whether a noun of common gender signifies masc. or fem. in a particular instance.

Cons. 5.344.26 -e nomen cum dixero, si genus non intellegatur, dubitationem hanc adiectio tollit articuli; ut puta si 'sacerdos' dixero, nescies virum an feminam significem; cum addidero articulum 'hic', ostendo me matrem significavisse; cum haec, ostendo me feminam significavisse (Prisc. 2.141.10).

Don.'s commentators and Aug. make a careful distinction between common and epicene gender, see s.v. epicoenon.

attestation:

Paul. Fest. 6.12 'agnus' ex Graeco ἀγνός deducitur, quod nomen apud maiores -is erat generis. Roman. ap. Char. 158.28 -is generis (162.29).

collocations:

genus: Paul. Fest. 6.12; Roman. ap. Char. 158.28, 162.29; Diom. 1.301.9; expl. in Don. 4.494.1; Prob. 4.52.10.

nomen: Cons. 5.344.26.

Gk.: κοινόν (γένος), DT 25.1; AD synt. 146.1.

ii) of pronouns

In using commune genus of ego and tu, Diom. is referring to the fact that these pronouns have a single form for both masc. and fem.

Diom. 1.329.12 genera pronominiibus accidunt quatuor, masculinum..., femininum..., neutrum..., -e, ut 'ego tu'. 13 sunt alia duobus generibus...-ia, masculini et neutri, ut 'quo quanto'; alia tribus, ut 'huius eius cuius'.

iii) of verbs

of verbs which are passive in form and sometimes active, sometimes passive in sense, i.e. the single form is 'common' to both senses

classification

Diom. 1.336.22 genera verborum sive significationes sunt principales duo, activa et passiva. ex his etiam nascuntur aliae, neutra -is deponens.

Grammarians distinguish four, five, six, eight, nine genera verbi as follows:

Char. 210.9 quibusdam placuit verborum genera esse quattuor, agens patiens -e neutrum.

Char. 210.3 verborum genera sunt quinque, activum..., passivum..., neutrum..., -e, ut 'adulor criminor', deponens (Vict. 6.198.4; Aud. 7.346.6). Don. 635.5 genera verborum...sunt quinque: activa, passiva, neutra, deponentia, -ia. 592.14. Char. 214.26 breviter autem et apertius ab aliis significatio verborum definita est, qui in species quinque eam dividerunt hoc modo: activa..., passiva..., neutra..., deponens..., -is, ut 'populor'. Dosith. 7.406.8 significationes verborum V, activa passiva neutra deponens -is (ps. Asp. 5.551.15). Cons. 5.367.14 genera sive significationes quinque sunt, activum..., passivum..., neutrale..., deponens..., -e, ut 'consolor criminor'.

exc. Bob. 1.561.32 genera verborum sunt VI, activum, passivum, neutrum, -e, deponens, impersonale.

Prob. 4.156.10 genus sive qualitas verborum octo his significationibus intellegitur, id est activa passiva neutrali deponenti -i inchoativa frequentativa defectiva.

Sacerd. 6.429.27 genus in verbis...dividitur in novem, activum passivum deponens neutrum -e inchoativum defectivum frequentativum impersonale.

Prisc. 2.374.1 in 'or'...terminantia tres species habent: passivam..., -em..., deponentem.

definition

concerning the sense

Verbs of 'common' gender may have both active and passive sense.

Sacerd. 6.430.12 -is habet imaginem facientis et patientis, nec tamen subest persona quae faciat vel patiat. Char. 212.13 est aliud genus quod -e vocatur, ut 'vador ulciscor'. communiter enim tam agit quam patitur. 215.14 -e est verbum quod specie passivae declinationis et passivam et activam continet significationem, ut 'populor te, populor a te'. Diom. 1.337.16 -is est quae tam activam quam passivam significationem in se habet. Cled. 5.19.1 -ia quae et agentis et patientis sibi vindicant significationem. Pomp. 5.229.16 -e...verbum est, quod et agentis et patientis significationem similiter profert, ut si dicas 'criminor': nam et 'criminor illum' possum dicere et 'criminor ab illo'. ps. Asp. 5.551.18 -is, quae et agendi et patiendi pariter obtinet interpretationem, ut 'consolor illum' et 'consolor ab illo'. Prisc. 2.374.2 -e, quae una terminatione tam actionem quam passionem significat. 378.18 sunt alia verba, quae quamvis non ab activis proficiunt tamen passivam semper habent formam. et ex his quaedam eadem voce utrumque significant, id est actionem et passionem, ut est 'osculor te' et 'osculor a te', 'criminor te' et 'criminor a te'. haec -ia nominamus.

Prisc.'s comment that communia, like active and passive verbs, have a fixed sense, while 'neuter' and deponent verbs have a varying sense, is rather strange in view of the fact that 'common' verbs may be either active or passive in sense, as he himself has just observed (see 374.2 above).

Prisc. 2.374.11 activa...et passiva et -ia certam et praefinitam habent significationem.

concerning the form

A number of grammarians emphasise the point that verbs

of 'common' gender may not lose their final r, the marker of passive form.

Sacerd. 6.430.9 -e 'r' littera terminatur et eam amittere non potest; quam si amiserit, Latinum non erit, ut 'criminor te' et 'criminor a te'. Char. 210.19 -e verbum intellegitur quod 'r' littera terminatur et eandem numquam amittit et in duas cadit potestates, agentis et patientis, ut 'consolor criminor'. dicimus enim 'consolor illum' et 'ab illo'. non enim facit 'consolo' et 'crimino'. exc. Bob. 1.652.36 -e dicitur quod in 'or' quidem desinit, ut deponens, nec 'r' littera carere potest, sed utramque recipit significationem, tam agentis quam patientis. Diom. 1.337.17 haec ita 'r' littera terminatur ut eam non possit amittere, quem ad modum et deponens, ut 'osculor criminor amplector'. dicimus enim 'osculor te' et 'osculor a te', similiter et cetera. Don. 636.3 -ia sunt quae 'r' littera terminantur et in duas formas cadunt, patiens et agentis, ut 'scrutor criminor': dicimus enim 'scrutor te' et 'scrutor a te', 'criminor te' et 'criminor a te' (593.1; Cons. 5.367.30; Phoc. 5.430.34). Vict. 6.198.10 -e verbum quid est? quod 'r' littera terminatur et agendi et patiendi recipit significationem, ut 'criminor consolor' (Aud. 7.346.11). Prob. 4.157.14 generis sive qualitatis -is sunt verba, quae... 'r' littera terminantur nec in aliquo modo ad genus sive qualitatem activam declinantur.

Certain verbs may be 'common' and 'absolute' or intransitive.

Prisc. 2.389.17 similiter 'moror' -e est et absolutum; modo enim activam, modo passivam habet significationem, modo absolutam: activam quando accusativo iungitur, ut 'moror te'..., passivam vero, quando ablativo, 'moror a te', absolutam quando per se profertur.

ancient etymology

Those grammarians who set out explicitly to explain the term communis point to its incorporation of active and passive sense. Strangely Aud. also refers to the deponere 'dropping' of the final r: this seems to have slipped in from an explanation of the deponent (q.v.).

Aug. 5.514.36 exposuimus, unde -ia dicuntur, quia actionem in se tenent et passionem. Aud. 7.346.19 -ia quare dicuntur? quia sub uno verbo tenent activum et passivum et in utroque genere 'r' numquam deponunt, quam si deponunt, Latina non sunt, ut 'precor contempnor reminiscor recorder'.

comparison with nominal gender:

The term commune was probably taken over from nominal gender to designate this category of verbal diathesis. Diom. and Aug. point the parallel between 'common' nouns and verbs (Lamacchia 1961: 187; Flobert 1975: 25).

Diom. 1.337.19 -ia...dicimus, ut in nominibus quae sub una specie genera diversa admittunt, ita in verbis quae sub passiva declinatione dumtaxat diversi actus significationem expriment. Aug. 5.513.8 -ia ideo dicuntur, quia communiter simul tenent sub uno sono activum et passivum, quo modo in nominibus genus -e dicitur quod et masculinum tenet et femininum sub uno sono, ut 'sacerdos' vel 'homo'.

attestation:

Quint. refers to this category of verbs, but not with a specific term.

Quint. 9.3.7 quod minus mirum est quia in natura verborum est et quae facimus patiendi modo saepe dicere, ut 'arbitror', 'suspicio', et contra faciendi quae patimur, ut 'vapulo'.

Gell. is the first to label them communia:

Gell. 15.13.1 'utor' et 'vereor' et 'hortor' et 'consolor' -ia verba sunt ac dici utroqueversus possunt: 'vereor te' et 'vereor abs te', id est 'tu me vereris'; 'consolor te' et 'consolor abs te', id est 'tu me consolaris'.

Lamacchia however would attribute the introduction of this usage to Pliny. See Mazzarino (1955) frgs. 104 ff. (104: Prisc. 2.392.6-393.10, 105: Pomp. 5.233.34-234.6).

collocations

genus: Prob. 4.157.14.

qualitas: Prob. 4.157.14.

species: Sacerd. 6.430.11.

verbum: Gell. 15.13.1; Char. 210.19; Pomp. 5.228.25, 34, 229.12, 14, 16; Vict. 6.198.10; Aug. 5.514.3, 13.

Gk.: κοῖνος.

The term κοῖνος is found in a Gk. grammarian as an alternative to μέσος 'middle', but the fragment is not dated, so it is of no value in establishing whether the Gk. grammarians had already distinguished a genus commune before the Romans.

Bachmann [1828] 1965: 303 κοῖνος ῥῆμα εἶτε μέσος ἐστὶ τὸ λῆγον εἰς -μαι, καὶ ποτὲ μὲν ἐνέργειαν, ποτὲ δὲ πάθος σημαῖνον.

Macr. gives μέσσα as the Gk. equivalent to communia, because these verbs, passive in form, may carry active or passive sense.

Macr. exc. 5.627.33 sunt apud Graecos -ia, quae ab illis μέσσα vocantur, quae, dum in μαι desinant, et actum et passionem una eademque forma designant, ut βιάζομαι σε καὶ βιάζομαι ὑπὸ σοῦ...

He recognises however that the category μέσσα also incorporates verbs which are only passive and those with only active sense (but passive form), i.e. Latin deponentia.

Macr. exc. 5.627.36 sola quoque passiva hoc nomine, id est μέσσα, vocantur, ut ἡλειψάμην... (cf. Macr. exc. 5.653.12). (628.1 item ἐγραψάμην ἐφάμην ἐδόμην μέσσα appellant, cum nihil significant praeter actum). 628.7 φελοῦμαι σου, κηδοῦμαι σου... ἄγαμαι, cum actum solum significant, μέσσα tamen appellantur: licet his similia Latini non -ia, sed deponentia nomen. .11 cum Latini nunquam verbum -e dicant, nisi quod sit simile passivo, Graeci tamen quaedam et activis similia μέσσα dixerunt, ut τέπνιγα, quod μέσος dicitur et sub activo sono solam significat passionem.

2. numerus

i) of nouns

classification

Prob. 4.74.22 numeri nominum sunt tres, singularis pluralis et -is. ps. Asp. 5.550.3 numeri accidunt duo, singularis, ut 'hic Cato', pluralis, ut 'hi Catones', -is, ut 'dies nubes'.

Cf. Char. 195.6 quaedam singularem pluralemque numerum communiter significantia, ut 'dies nubes' (Dosith. 7.392.6).

Nouns of common number are defined by most grammarians as those with the same form for nominative sg. and pl. The standard examples are res nubes dies. Pomp. recognises that the category covers 5th declension nouns in general as well as those of the 4th declension. For Prisc. the category extends to all nouns where one of the sg. forms coincides with one of the plural forms, so his examples include nouns (and adjectives) of the 1st and 2nd declensions as well. Cled. mistakenly identifies the communis numerus and the Gk. dual. definition and examples

Prob. 4.74.23 -is... numerus dicitur, qui singulare et plurale nomen continere invenitur, ut puta 'dies nubes acies' et cetera talia, quae scilicet et ad singularem et ad pluralem numerum respondere reperiuntur, haec -is numeri esse pronuntiantur. sane etiam hoc monemus, quod haec nomina non secundum -em numerum per omnes casus perseverant; scilicet quoniam si est 'dies' -is numeri, 'diei' autem singularis, 'dierum' vero pluralis, et ideo, ut diximus, haec nomina per casus secundum suum numerum sunt pronuntianda.

Diom. 1.328.5 sunt quaedam numeri -is, quae nominativo singulari pluralique similiter efferuntur, ut 'res spes'. Cled. 5.42.16 -ia, <ut 'res' nubes dies: 'haec res hae res'. quotiens nominativus numeris singularis et pluralis pares sunt, -is est numerus. Pomp. 5.165.22 est etiam numerus -is, ut est 'dies', 'hic dies' et 'hi dies': et in singulari nu-

mero et in plurali 'dies' dicitur. ergo -is numeri sunt haec, quotiens nominativus singularis et nominativus pluralis similes sunt, numeri sunt -is. et generaliter omnis quinta declinatio et quarta numeri sunt -is, ut 'species versus ductus'.

Cled. 5.10.20 et -is est numerus, qui et dualis dicitur apud Graecos, ut 'species facies res'.

Don. 623.1 sunt etiam nomina numero -ia, ut 'res nubes dies'.

Cons. 5.348.16 sunt etiam quaedam nomina utriusque numeri -ia, ut 'res nubes dies': nam et 'hic dies' et 'hi dies', 'haec res' et 'hae res', 'haec nubes' et 'hae nubes' nominativo et vocativo casu tam singulari quam plurali similiter efferuntur. Prisc. 2.174.16 nec solum in nominibus, sed etiam in pronomibus invenies quaedam -ia utriusque numeri.

Cf. Prisc. 2.173.26 inveniuntur quaedam nomina, quae utrumque numerum eadem voce demonstrant. Prisc. gives the following examples: Prisc. 2.174.2 'huius' et 'huic poetae' 'hi' et 'o poetae'. .4 'haec prima'... 'sacra'... 'maxima'. .7 'huius docti' et 'hi docti' et 'o docti'. .10 'hic verres' 'hi' et 'hos' et 'o verres', 'haec caedes'. 'hae' et 'has' et 'o caedes'. .13 'huius fluctus' 'hi' et 'hos' et 'o fluctus'. .15 'haec' et 'o res', 'spes', 'facies', 'hae' et 'has' et 'o res', 'spes', 'facies'.

collocations:

-is numerus: Prob. 4.74.23; Cled. 5.10.20; Pomp. 5.165.22.

(nomina) -is numeri: Diom. 1.328.5; Pomp. 5.165.23. nomina numero -ia: Don. 623.1.

(nomina) utriusque numeri -ia: Cons. 5.348.16; Prisc. 2.174.16.

ii) of pronouns

As with nouns, pronouns of common number are those with the same form for sg. and pl. (in the nominative), the standard examples being qui and quae.

Char. 200.19 -is quoque numerus invenitur, ut qui; dicimus enim 'qui vir' et 'qui viri' (Dosith. 7.402.1). Pomp. 5.207.1 etiam in pronomibus invenitur -is numerus inter singularem et pluralem, ut 'qui': et de uno possum dicere 'qui' et de duobus et de pluribus, 'qui vir' et 'qui viri', 'quae mulier' et 'quae mulieres'. Cled. 5.14.18 'qui viri', 'quae mulier' et 'quae mulieres', 'quae' similiter feminini. <dicimus> enim 'quae mulier' et 'quae mulieres', 'qui vir' et 'qui viri'. Aud. 7.343.20 est et numerus -is, qui in singulari pluralique similiter ponitur, ut qui quae: dicimus enim 'qui vir' et 'qui viri', 'quae mulier' et 'quae mulieres'. Prob. 4.131.17 -is 'quidam'. ps. Asp. 5.550.38 numerus pronomini accidunt... -is, ut 'quae quanta'.

Diom. 1.329.15 sunt quaedam numero -ia, ut 'qui quae' (Don. 630.7). Prisc. 2.597.10 sunt quaedam numero -ia, ut 'idem', dicimus enim 'idem vir' et 'idem viri'; sunt alia non solum numero, sed etiam diverso genere -ia, ut 'haec mulier' et 'haec mancipia'.

Cf. Prisc. 2.174.16 nec solum in nominibus, sed etiam in pronomibus invenies quaedam -ia utriusque numeri, ut... 'mei', 'tui', 'sui'... 'qui'.

collocations:

-is numerus: Char. 200.19; Pomp. 5.207.1; Aud. 7.343.20.

(pronomina) -is numeri: Cled. 5.14.18.

(pronomina) numero -ia: Diom. 1.329.15; Don. 630.7; Prisc. 2.597.10.

3. of pronouns

Prisc. also mentions a different use of communis for pronouns with a single form common to all three persons, but he considers this use to be erroneous, because ipse is used only figuratively with the 1st and 2nd persons.

Prisc. 2.579.27 hoc idem pronomen, hoc est 'ipse', quidam -e existimaverunt, quia tribus adiungitur personis: 'ego ipse', 'tu ipse', 'ille ipse'; non est tamen verum.

Cf. AD pron. 63.6 κοινὴν τῶν τριῶν προσώπων (of αὐτός).

4. of conjunctions

of conjunctions which may occur in either initial or second position in a sentence

Don. 647.10 ordo coniunctionum in hoc est, quia aut praepositivae coniunctiones sunt, ut 'at ast', aut subiunctivae, ut 'que autem', aut -es, ut 'et igitur' (Aug. 5.521.29).

Cf. Comin. ap. Char. 289.23 ordo est quo apparet quae praeponi tantum possit, ut at, quae subiungi tantum possit, ut que, quae praeponi et subiungi, ut 'etiam'.

Syn. medius.

Opp. praepositivus, principalis; postpositivus, subiunctivus, subsequens.

5. of prepositions

i) RP and some later grammarians use communis of prepositions which govern both the accusative and the ablative.

RP ap. Char. 299.16 casibus (praeponantur praepositiones) incusativo tantum et ablativo. sunt quaedam -es utriusque casus. Vict. 6.203.19 ex his (sc. praepositionibus) quae casibus adiunguntur, aliae accusativum regunt, aliae ablativum, aliae sunt in utroque -es. Pomp. 5.275.17 sunt etiam aliquae praepositiones quae -es vocantur, eo quod nunc accusativo serviunt, nunc ablativo. sunt autem istae, in 'sub super' et 'subter'.

ii) Cled. uses communis of prepositions which occur separately and in composition with a verb.

Cled. 5.75.29 casuales dicuntur praepositiones quae separatae fuerint, casibus copulantur. quae vero verbis participiis et nominibus iunctae fuerint, loquellares dicuntur. reliquae -es dicuntur esse, ut 'de': et 'de loco venio' et 'defero tibi'.

6. of syllables

classification

Diom. 1.427.9 syllabarum modi sunt tam duo, natura et positio, quam tres qualitates. aliae enim breves, aliae longae, aliae -es sunt (Don. 605.12).

Mar. Vict. 6.26.19 sunt enim longae breves et mediae, quae et -es dicuntur.

definition

Diom. 1.428.30 -is syllaba est longa in brevem vel contra certis observationibus versa.

Pomp. 5.112.5 -es dicuntur quae modo breves modo longae sunt.

The grammarians describe the various conditions which give rise to common syllables. They disagree on the number of possibilities.

Pomp. 5.116.2 -es modi sunt isti, quotiens et longa syllaba est et brevis. Dosith. 7.387.10 -es syllabae fiunt modis IIII. Char. 10.19 -es syllabae fiunt modis quinque. Mar. Vict. 6.27.11 mediae...sive -es syllabae fiunt modis quattuor. 28.3 videtur plurimis esse quintus -ium syllabarum modus. .9 potest et hic modus sextus -ium syllabarum videri. Diom. 1.428.31 -ium syllabarum modi sunt septem.

Diom. (606.7ff.) lists eight possibilities.

Serv. 4.424.10 -es syllabae modis fiunt octo. Serg. 4.478.22 -es...modis fiunt VIIII. Pomp. 5.116.3 sunt autem -es modi octo.

Char. gives two accounts, one of which is also found in Dosith.

Char. 10.19 primo, si correpta vocalis excipitur a duabus consonantibus, quarum prior sit muta, sequens liquida (Dosith. 7.387.10). 11.2 altero modo fiunt -es, cum vocalis producta excipitur a vocalis (Dosith. 7.388.2). .8 tertio modo, ubi brevis syllaba finiens partem orationis a vocali excipitur (Dosith. 7.388.5). .13 quarto, si desinat in consonantem et excipitur a littera 'h' (Dosith. 7.388.11). .19 quinto quo correpta vocalis desinat in consonantem et excipitur principali littera 'u'. 11.24 aliis ita

placuit de syllabis -ibus definire. .25 -es syllabae sunt ex his quae natura longa fuerint et ex his quae positione. natura, si producta vocalis excipitur a vocali. 12.11 de iis vero quae positione longae fiunt -is est quae excipitur a duabus consonantibus, ita ut prior sit muta quam liquida. 12.22 potest praeterea -is videri ea syllaba quae apud Vergilium et pro longa et pro brevi posita est, hic vel hoc, si a vocali excipitur.

The classic case of mute and liquid is also referred to in the treatment of liquids.

Diom. 1.423.2 ex quibus (sc. liquidis) 'l' et 'r' subiectae mutis -es syllabas faciunt. Don. 604.12 ex quibus (sc. liquidis) 'l' et 'r' faciunt -em syllabam. Prisc. 2.10.7 liquidae,...'l' r', quae modo longam modo brevem post mutas posita in eadem syllaba faciunt syllabam. his quidam addunt non irrationabiliter 'm' et 'n', quia ipsae quoque -es faciunt syllabas post mutas posita.

Prisc. 2.51.27 (tempus) unum semis in -bus syllabis, de quibus multi docuerunt, ut 'lacrimae'. et sciendum, quod non solum ante 'l' vel 'r', sed etiam ante 'm'...et 'n' posita mutae faciunt -es. 52.9 praeterea 'm' ante 'n' posita fecerunt quidam -es. 12 illud quoque non est praetermittendum, quod tribus consonantibus sequentibus potest fieri -is syllaba, quando in principio syllabae sequentis post vocalem correptam 's' et muta et post eam liquida sequatur, quippe cum 's' in metro subtrahi more soleat veteri.

Gk.: κοινή συλλαβή, DT 20.4.

Ter. Maur. 6.340.512 syllabas licet videri potius has Graeci velint esse -es, easque dicuntur κοινὰς magis, quaeque vocalis sequetur quando supremam brevem.

Syn.: medius.

L: Rossi 1963: 57ff.; Alvarez Huerta 1998: 29.

Non-gram.: 'shared, neutral' etc. (Naev. Pl.+)

communiter

'commonly'

1. The most widespread use of communiter concerns the distinction between proper and common nouns.

Char. 193.12 nomen est pars orationis...significans rem...proprie -erve, proprie, ut 'Roma Tiberis', -er, ut 'urbs civitas flumen' (exc. Bob. 1.533.8; Diom. 1.320.12; Dosith. 7.389.14, 390.1; Prob. 4.119.25; Don. 585.7, 614.2; Serv. 4.406.22; expl. in Don. 4.489.21, 31, 490.13, 14; Cled. 5.10.15; Pomp. 5.137.2, 24; Cons. 5.338.13; Prisc. part. 3.481.1).

The other uses of communiter match up with various senses of communis.

2. concerning common gender of nouns: see communis 1. i).

Char. 104.1 melius -er 'hic' et 'haec acris' dicemus.

Prisc. 2.233.7 vetustissimi...-er 'hic' et 'haec socrus' proferebant.

3. concerning common diathesis of verbs: see communis 1. iii).

Char. 212.14 est aliud genus quod commune vocatur, ut 'vador ulciscor'. -er enim tam agit quam patitur.

Aug. 5.513.8 communia (verba) ideo dicuntur, quia -er simul tenent sub uno sono activum et passivum.

Prisc. 2.413.12 active...passive...-er.

4. concerning common number of nouns: see communis 2. i).

Char. 195.6 quaedam singularem pluralemque numerum -er significantia, ut 'dies nubes' (exc. Bob. 1.534.17; Dosith. 7.392.6).

5. concerning common prepositions (casualis/loquellaris): see communis 5.

Diom. 1.409.25 praepositiones aut casibus tantum modo serviunt aut solis loquellis aut utrisque -er.

6. concerning common syllables: see communis 6.

Prisc. 2.288.1 est...quando in 'es' productam (syllabam) terminantium Graecorum vocativus in 'e' longam exit secundum Graecos vel -er vel poetice.

Gk.: κοινῶς, AD pron. 25.14, 82.27 (in a different sense).

For common as opposed to proper nouns AD has the following expressions:

AD synt. 95.4 τὰ κοινὴν ἔννοιαν ἔχοντα. 160.5 κοινῆς (ποιότητος).

Non-gram.: 'jointly, in common' (Cato+).

commutabilis 'changeable'

1. through inflection

Var. 9.99 verbi principia...ex utraque parte -a.

Opp. incommutabilis.

2. of accent

expl. in Don. 4.526.4 sive stativos seu -es (accentus Latinos).

Opp. stativus.

Non-gram.: 'liable to change' (Cic+).

commutatio 'change' of words

Var. 5.6 quot modis -o (verborum) sit facta.

in the spoken form of a word

Var. 10.25 in figura vocis...-o fit. .77 vocis -o.

of letters

Var. 5.6 litterarum...fit demptione aut additione et propter earum tra<ie>ctionem aut -em.

expl. in Don. 4.526.22 litterae...uni -e.

Prisc. 2.23.23 aliae (litterae)...sibi sunt affines per -em, id est quod invicem pro se positae inveniuntur, ut breves et longae, quae habent aspirationem et quae carent ea. 26.10 -em 'i' in 'r'. 29.8 in consonantibus quoque multae fiunt similiter -es. 445.14 in -e consonantium. Prisc. part. 3.476.15 sive temporis sive litterarum fiat in nominativo -o.

of syllables

Cons. 5.350.17 casus est...-o ultimae syllabae in nomine.

of ending

Prisc. 2.156.4 -e terminationis.

of order (of prepositions)

Prisc. 3.27.14 ordinis -o.

Gk.: ?

The *Gk.* grammarians use various words for change of different kinds. Some examples are given below.

ἐναλλαγή, AD synt. 98.4 (substitution of words), 179.20 (change of order), 215.4 (change of case), 226.2 (change of accent).

ὑπαλλαγή, AD synt. 293.12 (change of gender), 297.6 (change of diathesis: active/passive).

ἐξαλλαγή, Arist. poet. 1458 b 2 (variations in the forms of nouns).

μετάθεσις, AD pron. 51.5 (change of a letter), synt. 77.2 (deaspiration), 86.3 (change of case, number, gender through inflection), 218.1, 11 (substitution of letters), 256.3 (change of sense from common to proper noun).

μετάληψις, AD synt. 48.2 (change of mood), 261.7 (change of noun), 292.10 (change of verbs to participles), 295.3 (change of construction), 483.6 (change of dialect).

See immutatio, mutatio, permutatio.

Non-gram.: 'change' (Acc., Cic+).

commuto

1. 'alter' syllables

Var. 9.99 dicunt ex utraque parte verba omnia -are syllabas oportere (in verbal inflection).

words

Var. 5.6 verba (9.16). Quint. 1.7.8 quod veritas exigit, sequentis syllabae sono victum 'm' gemina -atur.

nouns (with reference to case inflection)

Don. 627.6 horum (nominum) multa cernimus consuetudine -ata.

inflection

Comin. ap. Char. 187.24 sunt...(nomina), quae -ant declinationem praedictam.

2. 'exchange'

letters

Var. 5.3 litteris -atis (5.79 littera -ata, 103, 137, 6.62, 83, 7.31). 6.2 ut verba litteras...-ent.

Pomp. 5.195.2 istae ipsae duae litterae inter se possunt -ari, 'i' et 'u'. Cons. 5.364.24 cum ultima littera <in> Graeco nomine -atur ('Ἑλένη -> Helena).

position (of letter)

Var. 5.138 'L' et 'S' inter se saepe locum -ant.

prepositional prefixes

Var. 6.38 praeverbis <in>mutatis additis atque -atis.

case

Var. 9.54 casus. Cic. orat. 135 cum eiusdem nominis casus saepius -antur (Quint. 9.1.39).

number

Prisc. 3.144.25 numeris quoque positive -atis (AD synt. 140.1 ἐξαλλαγόντων, i.e. with different pronominal stems for sg. and pl. forms).

3. 'transform'

letters, syllables

Prisc. 2.439.2 in praeterito...perfecto et plusquamperfecto cum simplex verbum 'e' longam habeat, non potest compositio eam -are.

with a preposition

+ in + litteram

Cass. 7.208.26 'd' littera in 'c' litteram -atur.

+ in + syllabam/syllabas

Prob. 4.140.32 participia praeteriti temporis... 'm' litteram, quam habent ultimam, in 'rum' syllabam -ant. Cons. 5.355.23 quod accusativum quoque singularem in 'im' syllabam saepe -at, ut 'puppim messim restim' potius quam 'puppem messem restem' que dicamus. Macr. exc. 5.642.11 'te' ultima in 'mini' syllabas -ata. frg. Bob. 5.557.17 'e' littera...in 'um' syllabam -ata.

+ in + specific letter(s)

Var. 5.116 'gladium' 'C' in 'G' -ato a 'clade'. Char. 23.14 haec 'o' litteram in 'i' -ant (exc. Bob. 1.540.19). 191.12 si... 'u' litteram in 'i' -es (Diom. 1.307.33). Pomp. 5.190.7 utrum debeat 'e' illam litteram -are in 'i'. Macr. exc. 5.639.24 'mus' ultima in 'tis' -ata. 640.6 eademque 'runt' syllaba non nunquam in 're' -ata. 643.3 'm' littera in 's' -ata. 21 'm' in 'r' -ata. 645.19 'e' in 'i' -ata. frg. Bob. 5.557.12 'e' littera...in 'i' -ata. 27 'e'...in 'u' -ata. 559.2 ('er') in hanc ('ris') -ata. 3 'e'...in 'um' -ata. 562.20 'e'...in 'i' -ata (25). Prisc. 2.19.21 -abant id (sc. digamma) in β. 244.3 ου vel ovelo in 'i' -antia. 3.47.27 'b' in 's' -atur. 48.7 'x' in 'f' -atur. Cass. 7.152.15 'b' in 'p' -atum videmus. 157.14 'p' littera in 'b' -atur. 160.11 'd' in 'c' -atur (Alb. 7.308.13). 208.19 'b' in 'r'...-atur. Alb. 7.303.1 pro 'c' g' littera -ata est.

+ ex

Var. 7.94 'E' ex 'A' -ato.

Gk.: ἐξάλλασσω: see AD reference above; see also s.v. muto. See muto, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'change' (Carm. Nelei, Pl., Cato), 'exchange' (Pl.+), 'transform' (Pl.).

compago

'construction, binding together', used to refer to the structure of compounds

Ter. Maur. 6.339.447 ἥτα quod -o ficti comprehendit nominis (i.e. *νεῖκεῖν for νῆ-εἰκεῖν*).

Prisc. 2.180.15 (Graeci) dicunt..., oportere -em, qua cohaerent in compositione dictiones, immobilem manere. 20 Graecorum de -e rationem. 24 si a praesenti *καταγράφω* dicam nasci *κατέγραφον*, incipit labefactari -o compositionis. 568.25 sunt quaedam (verba composita) quae non servant compositionis verborum -em.

Gk.: σύνθεσις, συνάφεια.

The passages where Prisc. uses this term are directly dependent on AD; to refer to the structure of the compounds the Gk. grammarian uses simply σύνθεσις (synt. 240.9, pron. 71.6, 77.19). Elsewhere (synt. 462.11) AD uses the term συνάφεια to refer to connection in compounds.

Non-gram.: 'binding together, structure, framework' (Ov.+).

comparandi

'comparative'

1. of the comparison of adjectives

Roman. ap. Char. 159.11 ubi Plinius 'Iulius Modestus' inquit 'ita definit, quae nomina -i fuerint,...id est fortioris' (Char. 92.24).

2. type of adverb

Sacerd. 6.442.24 (adverbia) -i, ut 'magis'.

Roman. ap. Char. 249.8 (adverbia) -i... 'sic'... 'quasi'... 'tam'.

Char. 234.15 (adverbia) -i, 'magis potius'.

Don. 596.14 (adverbia) -i, ut 'magis' vel 'tam' (642.2).

Cf. Roman. ap. Char. 249.13 praefrendi, 'magis'... 'potius'.

Char. 291.18 ait Plinius potestatem habet -i 'tam quam' (Diom. 1.416.29).

Serv. 4.431.16 'tam'... 'magis'... vim in se habent -i (Pomp. 5.152.9, 10).

Sacerd. and Don. distinguish between comparandi (e.g. 'magis') and eligendi (e.g. 'potius') but most grammarians combine magis and potius under comparative adverbs (Comin. ap. Char., Char., Vict., Aud., Aug., cf. Roman. ap. Char. praefrendi).

See eligendi, praefrendi.

L: Uhlig 1881: 26.

comparantis

'comparative', type of adverb

Prob. 4.154.15 (adverbia) -is ut 'magis'.

Pomp. 5.156.15 sic ergo istae particulae ('tam magis maxime minus minime') sensum habent aut -is aut praefrentis (23). 21 ipsae (particulae) habent significationem aut -is aut praefrentis.

L: Uhlig 1881: 26.

comparatio

'comparison'

1. concerning analogy

Quint. 1.6.4 (analogia) efficitur duplici via: -e similium (Pomp. 5.197.22) in extremis maxime syllabis,...et deminutione.

Donatian. frg. 6.276.2 illa...analogia...quae procedit per similitudinem -em.

Quint. 1.6.5 -o in nominibus aut genus deprendit aut declinationem.

7 eadem in verbis quoque ratio -is.

See collatio.

2. i) of adjectives classification

Prob. 4.151.21 nomini accidit qualitas genus figura -o ordo numerus casus accentus.

Don. 614.3 nomini accidit sex, qualitas -o genus numerus figura casus (585.8; Cons. 5.338.16).

Pomp. 5.139.4 -em adnumeravit Donatus in hac divisione: non debuit.

9 inveniuntur nomina quae carent -e.

20 non semper accidere nomini -em; et quod non semper accidit, non debet poni inter id quod semper accidit.

definition

Diom. 1.324.18 -o <est> elatio cum collatione ad alium, ut 'fortior'.

Pomp. 5.150.33 -o nominum ita definita est, -o est elocutio quae ex alterius collatione alterum praefert. 36 -o...aut augeat aut minuit.

expl. in Don. 4.491.7 -o est res quae augmentum facit.

Prob. 4.56.32 -o nominum scilicet appellativorum est, qua per gradus collationis nomina augmenta aut deminutiones accipiunt (Prisc. 2.83.20).

For the Latin grammarians, nomina embraced both nouns and adjectives. Comparison affected only adjectives, designated (nomina) qualitatibus et quantitatibus.

Char. 145.6 nomina tantum in -bus versari, non etiam participia (Prisc. 2.84.12, 21).

Prob. 4.57.15 sane -o his nominibus accidit, quae qualitatis vel quantitatibus habent materiam.

Cf. Diom. 1.324.20 comparantur...nomina quae aut qualitatem aut quantitatem significant (Don. 617.13; 585.13; Cons. 5.342.6).

Serv. 4.407.19 non omnia recipiunt -em, sed ea quae sunt qualitatis et quantitatibus (Pomp. 5.153.3).

Serv. 4.431.1 non omnia quae sunt qualitatis et quantitatibus recipiunt -em, sed omnia quae recipiunt -em qualitatis sunt et quantitatibus.

Pomp. 5.139.10 quin cum sint species nominum appellativorum viginti et septem, non sunt ibi nisi duae, quibus accidunt -es, qualitatibus et quantitatibus.

ps. Asp. 5.549.36 in quibus duobus (qualitatis et quantitatibus) frequentissime -o et superlatio spectatur.

RP identifies adjectives by ending rather than by semantic criteria.

RP ap. Char. 242.5 ex omnibus <nominibus> quae 'is' aut 'us' terminantur veniunt -es et superlationes.

For the grades of comparison, see s.v. gradus.

Don. 618.6 -o nominum proprie in comparativo et superlativo gradu est constituta (Diom. 1.324.38).

expl. in Don. 4.539.29 sunt qui dicunt duos gradus esse -is, comparativum et superlativum.

Char. 199.25 dissimilium -o nulla est (Dosith. 7.400.11; Diom. 1.325.14).

This is Dosith. only use of comparatio; otherwise he consistently uses collatio. Char. oscillates between the two.

Prisc. notes that comparatives can have a reducing as well as an increasing force, but only in a relative, not in an absolute sense.

Prisc. 2.101.6 ad aliquid enim [omnimodo] fit -o, ut 'brevior' dicitur ad brevem [et] 'angustior' ad angustum.

attestation: Quint. 1.5.45 per -es et superlationes.

Gk.: σύγκρισις, DT 27.3; AD adv. 168.23.

See comparativus.

ii) of adverbs

Comin. ap. Char. 233.19 -em recipiunt adverbia, quotiens appellationes unde transeunt comparantur, ut 'docte doctius doctissime', quia <est> 'doctus doctior doctissimus' (Diom. 1.405.20; Don. 642.10; Dosith. 7.411.13).

Vict. 6.202.14 -em recipere adverbia possunt, quotiens appellationes, unde transeunt, comparantur, ut 'iuste iustius iustissime', quia facit 'iustus iustior iustissimus' (Aud. 7.348.26).

Prob. 4.153.26 -o adverbis per gradus collationum accidunt sic uti et nominibus.

34 sane -o illis adverbis accidunt, quae a nominibus veniunt scilicet appellativis.

Sacerd. 6.443.2 -o duobus <gradibus> fit: nam aut uni comparamus, ut 'iustius', aut multis, ut 'iustissime'.

Don. 596.15 -o adverbiorum in quo est? in tribus gradibus -is, positivo comparativo superlativo.

attestation: Roman. ap. Char. 249.24 collatio quam -em Vmbrius Primus...nominat.

Prisc. does not include comparatio as an accident of adverbs, but he does discuss this aspect under species, while ps. Asp. terms it qualitas et quantitas.

See comparativus.

3. of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.16 (adverbia significant) -em, ut 'magis potius'.

Cf. Diom. 1.404.20 (adverbia significant) optionem, ut 'potius immo quam'.

Vict. 6.202.1 alia -is, ut 'satiis magis potius' (Aud. 7.348.20; ult. syll. 4.248.16).

Aug. 5.518.16 -is vel praelationis, ut 'magis potius'.

Gk.: τὰ δὲ συγκρίτως, οἷον μᾶλλον ἥττον, DT 83.1.

Those Latin grammarians who usually agree most closely with DT, RP, Roman., Diom., Dosith., have no category to match DT's συγκριτικός: the class which RP calls comparandi corresponds to the adverbia similitudinis of the other grammarians, DT's παραβολῆς, as may be seen from the examples. This apparent omission is easily explained. Char. (291.15) and Diom. (1.416.27) reporting RP's treatment of the conjunction, bear witness that RP, as Plin., included these words among conjunctions; cf. AD con. 221.23 (Uhlig 1883: 83).

See praelatio.

L: Uhlig 1881: 26.

Non-gram.: 'comparison' (Cic.+).

comparative

'in a comparative sense'

Gell. 5.21.14 'complures' cum dicimus, non -e dicimus.

Char. 144.12 adverbialiter 'docte', -e 'doctius', superlative 'doctissime' (exc. Bob. 1.555.37).

147.2 absolute -e superlative.

Prisc. 2.97.16 -e profertur.

attestation: possibly invented by Gell., who is fond of using adverbs (Marache 1952: 213).

comparativus

1. 'comparative', second grade of comparison classification

The comparative was one of the three 'grades' or degrees of comparison, see s.v. gradus.

i) of adjectives

definition

Prisc. 2.83.2 -um est, quod cum positivi intellectu vel cum aliquo particeps sensu positivi 'magis' adverbium significat: ut 'fortior', magis fortis.

Prob. 4.56.34 -us gradus est aliquid addens aut minuens per comparisonem, ut puta 'fortior brevior'.

Diom. 1.324.14 -a sunt cum aliquem vel alieno vel suo generi comparamus, ut 'fortior'.

Char. 199.26 item -us et his qui sui generis sunt et his qui alterius sunt comparatur, ut 'equus velocior equo' dicitur, qui eiusdem generis est, item 'velocior cane', qui alterius generis est (Dosith. 7.400.12).

Don. 618.18 tunc hoc (-us gradus) utimur, cum aliquem vel alieno vel suo generi comparamus, ut 'Hector fortior Diomede' vel 'audacior Troianis fuit' (Cons. 5.342.20; cf. Prisc. 2.85.16).

Diom. 1.325.10 tum hoc utimur, cum aliquem vel alieno vel suo generi comparamus, ut 'Hector fortior Diomede' vel 'audacior Patroclo Achilles fuit'; et unum cum multis alienis, ut 'fortiores Graeci Troianis'.

The grammarians recognised that the ablative was used in comparison (see sense 3.) and occasionally the nominative.

Char. 200.3 scito autem -um gradum ablativum casum trahere (Dosith. 7.401.4; Diom. 1.325.9; Don. 618.18, 586.2; Prob. 4.73.22; Cons. 5.342.19; Prisc. 2.94.10).

Prob. 4.73.24 si nominibus -i gradus 'quam' syllabam adiungamus, iam non ablativo sed nominativo casui respondere reperiantur, ut puta 'doctior quam ille vel illi'.

Don. 619.5 interdum -us gradus nominativo adiungitur, ut 'doctior hic quam ille est' (Diom. 1.325.21; Cons. 5.342.22; Prisc. 2.94.11).

Some grammarians included a fourth grade of comparison, the so-called praelativus.

Dosith. 7.399.2 'doctior' non recte dicitur -us, quia non comparat, sed superponat.

expl. in Don. 4.539.31 alii (dicunt) quatuor (gradus esse comparationis), positivum praelativum -um et superlativum. est autem -us vere, si dicamus sic, '<tam> doctus hic quam ille': nam 'doctior' praelativus est.

Cled. 5.38.26 'doctior' dicunt grammatici -i gradus esse, cum res ipsa doceat et sensus esse praelativi. nam <cum> dico 'doctior hic illo', non tam ei videor alterum comparare quam praeferre.

Pomp. 5.151.21ff. rejects praelativus.

Prisc. 2.83.17 derivantur igitur -a a nominibus adiectivis, quae sumuntur ex accidentibus substantiae nominum.

A number of grammarians classify diminutives such as maiusculus as diminutive in form, comparative in sense.

Diom. 1.325.8 sunt nomina significatione diminutiva, intellectu -a, ut 'grandiusculus maiusculus' (Don. 618.13; Pomp. 5.154.33; Cons. 5.343.4).

Prisc. analyses these forms more accurately.

Prisc. 2.86.3 superlativus multo alios excellere significat, -us vero potest et parvo superantem demonstrare, unde etiam diminutionem apud nos iure accipit: 'maiusculus', 'minusculus', 'tardiusculus' (93.11).

417.5 in nominibus...-is, si dicam 'fortior', incertum est, utrum multo an parvo superet illum, ad quem comparatur.

attestation:

Quint. 9.3.19 utimur vulgo et -is pro absolutis, ut cum se quis infirmior esse dicet.

Gell. 5.21.8 nullum...vocabulum neutrum -um numero plurativo recto casu ante extremum 'a' habet 'i' litteram, sicuti 'meliora, maiora, graviora'.

Gk.: συγκριτικός, DT 25.6, 27.3; AD synt. 82.9.

See comparatio.

ii) of adverbs

definition

Prob. 4.153.30 de -o. -us gradus adverbiorum una hac forma definitur tantum, 'ius', ut puta 'doctius' et cetera talia.

Ps. Asp. uses -us of the adverbs themselves.

ps. Asp. 5.552.23 qualitas et quantitas accidunt adverbio, cum aut absoluta sunt adverbia, ut 'bene alte', aut -a, ut 'melius altius', <aut> superlativa.

Prisc. 3.79.24 derivativorum adverbiorum species est etiam in -is et superlativis, praeterea diminutivis, quod apud Graecos non est; et plerumque denominativa sunt haec, ut 'clarus clarior clarissimus: clare clarius clarissime'.

80.3 inveniuntur tamen pauca, quae quamvis a nominibus non deriventur, tamen habent -a [vel diminutiva], ut 'saepae saepius saepissime'.

14 attendendum igitur, quod non inveniuntur -a adverbia, nisi sint adiuncta -is nominibus, diminutiva tamen rarissime, ut 'clam clanculum'.

Gk.: συγκριτικός, AD adv. 168.21.

2. 'indicating comparison'

i) type of adverb

Prisc. 3.88.1 -a, ut 'magis, minus'.

ii) *type of conjunction*

RP ap. Char. 291.15 *relativae ad aliquid*, ut Plinius ait, sive -ae haec, 'magis potius immo', in hunc modum, 'hic eat, immo ille vel potius ille'. idem ait Plinius potestatem habere comparandi 'tam quam'; sed haec adverbia videntur magis similitudinis, ut 'tam quam bonus amicus' et 'tam ille quam hic'. sane et habet comparandi potestatem 'quam', ubi dicitur 'ante quam' et 'melius quam'.

Diom. 1.416.27 sunt aliae (coniunctiones) ad aliquid relativae, ut ait idem Plinius, sive -ae, 'magis potius immo'.

Cf. ps. Asp. 5.553.14 ad aliquid (coniunctiones), ut 'magis'. 15 comparant (coniunctiones), ut 'tam'.

3. 'used in comparison', alternative label for the ablative case
Prisc. 2.186.2 ablativus etiam -us ut 'aufero ab Hectore' et 'fortior Hectore' (cf. 2.94.10).

attestation: only in Prisc.

See ablativus.

Non-gram.: 'which considers the relative merits of two or more possible actions' (Cic.+).

comparo

'compare'
of adjectives

Char. 105.6 'sobrius', quod nomen -i non debet.

233.21 comparationem recipiunt adverbia, quotiens appellationes unde transeunt -antur (Diom. 1.405.21; Vict. 6.202.15; Aug. 5.519.28).

Diom. 1.324.20 -antur...nomina quae aut qualitatem aut quantitatem significant (Don. 585.13, 617.12; expl. in Don. 4.491.33; Pomp. 5.153.14, 154.5; Cons. 5.342.6). 325.6, 11, 18, 20.

Cled. 5.10.18 appellativa nomina -antur, propria numquam (.24).

of pronouns

Cled. 5.51.27 ista pronomina non -antur, quia nullum pronomen recipit comparationem.

of participles

Cled. 5.72.13 participia (non)...-antur. Prisc. 2.84.22 quando -antur participia, transeunt in nomen significationem (2.569.1).

of adverbs

Don. 640.12 illa (adverbia), quae...non -antur. 642.14 quem ad modum -antur, ita et diminuuntur adverbia. Serv. 4.415.28 adverbia...quae -antur. 438.25 (adverbia) quae anomala -antur, ut 'bene' (Pomp. 5.244.29 quod male -atur, ut est 'bene',...id est quod per anomaliam -atur. frg. Bob. 6.626.30 non recte -antur, ut 'bene'). 439.17 sunt alia adverbia, quae per se non -antur (expl. in Don. 4.512.30; Cled. 5.63.21).

Cled. 5.20.33 sic -antur adverbia, sicut et nomina (68.11). 21.30 adverbia, quae -i possunt.

of conjunctions

ps. Asp. 5.553.15 aut -ant (coniunctiones), ut 'tam'.

Gk.: συγκρίνω, AD pron. 64.12.

Non-gram.: 'align; couple' (Pl.+).

compassio

'relationship'

Prisc. 2.550.5 omne...nomen...vel genetivum sequitur casum vel dativum figurate per -em, quam Graeci συμπάθειαν vocant, ut 'amicus illius'...et... 'amicus illi est'.

Gk.: συμπάθεια.

The term συμπάθεια is used in a different context in AD: AD synt. 229.11 ἐν...ῥήμασιν τὰ δευτέρω πρόσωπα πρὸς τὰ τρίτα συμπάθειαν ἔχει.

The corresponding verb, however, is used in describing the 'sympathetic' relationship of the dative to the genitive.

AD synt. 42.4 ἡ...γενική καὶ ἡ συμπαθοῦσα αὐτῇ δοτική.

compellandi

'of invocation', type of adverb

Dosith. 7.411.10 (adverbia) -i... 'heus'.

See invocantis, invocatio, vocandi, vocantis, vocative.

Non-gram.: compello (compellare) 'address' (Naev., Enn., Pl.+); 'call upon' (Liv.+).

compello (compellere)

1. 'compel', of a type of conjunction

ps. Asp. 5.553.16 aut -unt (coniunctiones), ut 'saltem tamen videlicet'.

See cogo 4.

2. 'cause to end (in)'

Cons. 5.359.6 dativum in 'i' -it.

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'force, drive, compel' (Pl., Enn.+).

compendium

1. 'brevity'

Serv. 4.467.18 habes, lector, in -o discendi manulem libellum.

expl. in Don. 4.516.1 -ii causa (Prisc. 2.194.11, Prisc. de nom. 3.449.1).

Pomp. 5.240.4 Donatus tenuit -um optimum.

Aug. 5.524.17 quae ad -um sufficient.

2. 'economy'

Ter. Maur. 6.329.123 -ia nostri meliora crediderunt (Latin o vs. Gk. o ω).

346.715 dum studet -o.

Pomp. 5.210.39 Graeci alia habent pronomina, alios habent articulos. Latini -um secuti sunt; unum quidem habent utrumque, sed diverso officio funguntur.

Macr. exc. 5.602.23 singula tempora Graecorum verborum non simpliciter, sicut Latinitas -o utitur, proferunt (635.13).

626.10 frequentativa forma -o Latinitatis obsequitur.

Vict. 6.195.16 ('x' littera) propter -um inventa est (g+s and c+s).

Non-gram.: 'gain; saving' (Pl.+).

competo

'follow the same pattern as'

ult. syll. 4.243.25 pluralis numerus persona secunda coniugationi tertiae correptae -it.

244.14 adiunctivus modus tempore praesenti optativi modi futuro tempore -it.

See cohaereo 2.

Non-gram.: 'be competent or effective' (Sall.+), 'come together, meet' (Var.+), 'be in accordance (with)' (Col.+).

complectendi

'connecting', type of conjunction

ps. Asp. 5.553.11 -i sunt coniunctiones, ut 'et que atque'.

Cf. ps. Asp. 5.553.17 aut concludunt (coniunctiones): quarum tres species sunt, relativae,...praelativae...; sunt et mediae, hoc est quae et incohant sententiam et includunt, ut 'et atque', quas generaliter complecti dicimus.

Non-gram.: complector 'embrace' (Pl.+).

compleo

1. 'fill the function of'

of the interchangeability of c, k, q

Prob. 4.50.12 dicant (quidam) 'c' litteram earundem (sc. 'k' et 'q' litterarum) locum posse -ere.

of adjectives indicating attributes of nouns

Prisc. 3.146.11 inde inventae sunt etiam adiectivae po-

sitiones ('adjectives'), ut consequentia nominibus communibus vel propriis -antur (AD synt. 143.4 ἀναπληρωθῇ).

of pronouns filling the function of nouns

Don. 631.13 pronomina...vicem nominis -ent.

Prisc. 3.116.22 tum...constat perfectio orationis, cum loco nominis sumatur pronomen et vim nominis -at ordinatione.

140.2 quod deest nomini, id est personarum discretio-nem, ea (pronomina) loco illorum prolata -ant (AD synt. 129.9 ἀναπληρώσωσιν).

150.12 quamobrem subierunt pronomina, hoc quod non poterat nomen -entia, cum dicimus 'ego tibi scripsi' (AD synt. 158.1 ἀνταναπληρώσαι).

of participles performing functions not possible for verbs

Prisc. 2.553.11 sic participia inventa sunt, ut quod deest verbis, id est casus, -ant coniuncta nominibus.

of an adverb used in comparative constructions

Prisc. 2.87.15 plerique assumunt... 'magis' adverbium et usum comparativi -ent, ut 'magis pius hic quam ille'.

of prepositions

Prisc. 3.28.21 apud illos (Graecos)...cum sint decem et octo praepositiones, diversas singulae habent significationes, quae -ent multarum apud nos demonstrationem, ut περί pro 'circum' et 'circa' et 'erga' et 'de' et 'super'...ponitur.

37.24 ('ob') in compositione...significationem 'contra' vel 'circum' -et.

of a verb filling the function of a nominative (in syntax)

Prisc. 3.176.25 ('sui sibi se') nominativo caret...et omni verbo copulatur, quod ei vicem -at nominativi.

Gk.: ἀναπληρώ, ἀνταναπληρώ, see AD references.

collocations

locus: Prob. 4.50.12.

significatio: Prisc. 3.37.24.

vicis: Don. 631.13; Prisc. 3.176.25.

vis: Prisc. 3.116.22.

usus: Prisc. 2.87.15.

See impleo 1, fungor 2.

2. 'form, generate, constitute fully'

i) of a sound

Ter. Maur. 6.338.429 sola vocalis quod 'U' <iam> -et hunc satis sonum (Latin U serves as an equivalent to Gk. ου).

expl. in Don. 4.519.32 'a' quando dico, 'a' sola sonat et sonum suum sola -et (vowels can sound alone, unlike consonants).

ii) of a type of syllable

Ter. Maur. 6.355.996 consonans et uda -ent syllabam senariam (there are six possible syllable combinations of consonant + liquid).

iii) of an utterance

of words constituting speech

expl. in Don. 4.487.15 syllabis...exprimitur brevis dictio vel numerosa, quae multiplicem -et orationem.

of adjectives and nouns

Pomp. 5.148.20 illic est quidem sensus, sed adhuc eget ut -atur (adjective without noun).

of nouns and pronouns

Serv. 4.410.1 nomina posita velut inchoant elocutiones, pronomina autem velut -ent.

of noun + verb

Prisc. 3.116.8 nulla oratio sine iis (nomen & verbum) -etur (AD synt. 17.1 συγκλείεται. Cf. synt. 17.3 τὰ τοῦ λόγου οὐ συγκλείεται, corresponding to Prisc. 3.116.10 imperfecta fit oratio).

210.4 sine (nomen et verbum)...illa (pronomina) orationem perfectam -ere nequent.

concerning imperative and responsive verbs

Prisc. 2.54.3 verba imperativa et responsiva, quae

saepe una dictione -entur, ut si dicam 'quid est summum bonum in vita' et respondeat quis 'honestas', dico 'bona oratione respondit'.

concerning impersonal verbs

Prisc. 3.148.10 sensum -ere.

concerning intransitive verbs

Prisc. 2.375.12 haec (verba neutra)...non egent supra dictis casibus ad -endam sententiam.

concerning the subjunctive

Aud. 7.344.23 si...tantum dixerō 'cum clamam', pendet sensus et indiget ut -atur. Aug. 5.510.25 ut sententia -atur.

of participle + verb

Prisc. 2.565.16 praesentis...participium...solet coniungi verbis praeteriti perfecti et plusquamperfecti et significationem eorundem temporum -ere.

of adverb + verb

Sacerd. 6.442.16 adverbium est pars orationis, quam verbis adiciendo eorum significationem -mus (Cled. 5.62.17 adverbium est pars orationis, <quae> adiecta verbo significationem...eius aut -et aut minuit).

concerning conjunctions

Cled. 5.24.3 si dico 'ego tu faciamus', non utique sermo -tus est.

concerning prepositions

Don. 648.5 praepositio est pars orationis, quae praeposita aliis partibus orationis significationem earum aut -et aut mutat aut minuit (600.9; Prisc. part. 3.468.23 (praepositio est) pars orationis quae praeposita aliis partibus orationis significationem earum aut -et aut mutat aut minuit; -et, ut 'facio perficio').

Cled. 5.25.3 aliis partibus orationis significationem -et: 'praeclarus', quia cum dico 'clarus', elocutionem non -vi; addo 'prae' et -o elocutionem.

concerning declinable vs. indeclinable parts of speech

Prisc. 3.24.4 ea (indeclinabilia)...sine illis (declinabilibus) sententiam -ere non possunt, illa vero sine istis saepissime -ent.

Gk.: συγκλείω, see AD reference.

Cf. adv. 121.1 ῥῆμα μὲν διχα ἐπιρρήματος συγκλείων λόγον, ἐπιρρήμα δὲ οὐ μὴν διχα ῥήματος ἢ μετοχῆς (of adverb + verb/participle).

Further examples of λόγον συγκλείειν (without parallels in Prisc.): AD synt. 93.9, 113.1, 115.13, 120.20.

collocations

elocutio, elocutiones: Serv. 4.410.1; Cled. 5.25.3.

oratio: expl. in Don. 4.487.15; Prisc. 3.116.8; 210.4.

sensus: Aud. 7.344.23; Pomp. 5.148.20; Prisc. 3.148.10.

sententia: Aug. 5.510.25; Prisc. 2.375.12; 3.24.4.

sermo: Cled. 5.24.3.

significatio: Sacerd. 6.442.16 (Cled. 5.62.17); Don. 648.5 (600.9; Prisc. part. 3.468.23); Prisc. 2.565.16.

See figuro, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'fill' (Naev., Enn., Pl. +).

completivus

'filling in', type of conjunction

classification

Prisc. 3.93.16 species (coniunctionum) sunt...-a.

definition/examples

Prisc. 3.102.12 -ae (coniunctiones) sunt 'vero, autem, quidem, equidem, quoque, enim, nam, namque,' et fere quaecumque coniunctiones ornatus causa vel metri nulla significationis necessitate ponuntur, hoc nomine nuncupantur.

104.5 similiter 'nam' est quando γάρ, est quando δὲ Graecam coniunctionem -am vel affirmativam significat, ut... 'nam quis te, iuvenum confidentissime, nostras,' (Verg. georg. 4.445) τίς δὲ, hic repletivae vim habet.

286.24 δὴ coniunctio tam -a quam confirmativa.

attestation: *this term is unique to Prisc.; most grammarians label this category expletivus, but repletivus is also found, in Prisc. and others.*

Gk.: παραπληρωματικός, DT 96.3; AD conl. 247.22.

The Gk. equivalent is παραπληρωματικός, but συμπληρωματικός, closer in form to Latin completivus, is found in later grammarians (Uhlig 1883: 166). See repletivus for further discussion.

See expletivus, repletivus.

Non-gram.: cf. compleo.

complexivus

'connective, copulative', type of conjunction

Diom. 1.433.19 coniunctio -a sive copulativa 'que' et disiunctiva 've' et relativa 'ne'.

The common term for this category is copulativa.

attestation:

Gell. 10.29.tit. quod particula 'atque' non -a tantum sit, sed vim habeat plusculam variamque (cf. 10.29.1 conexiva).

Gk.: συμπλεκτικός, DL 7.72; DT 88.3; AD synt. 117.6.

The Gk. term for this category is συμπλεκτικός. This is reflected in Latin conexivus, but complexivus is close to the Gk. in sound (Job 1893: 139).

See conexivus, copulativus, medius.

Non-gram.: cf. complexio 'combination, collection' (Rhet. Her., Cic.+).

compono

'combine, join together'

i) of letters to form syllables

Ter. Maur. 6.354.973 syllaba...quando quinque litteris -itur. 338.438 nec potest diphthongus aliter e duabus litteris ista -i (Macr. exc. 5.616.4 utraque...diphthongus ou et ou per o litteram -untur. 621.9 diphthongum quae per i -itur). 352.902 'G' tamen, mox tertia uia, rarius -itur, quando 'gnatum' nominare. 362.1244 nec non et mutas geminas -ere possis, 'obba' et 'Tucca' velut.

Prisc. 2.6.16 sic etiam haec coniuncta litteralem vocem quasi corpus aliquod -unt vel magis vere corpus.

ii) of elements to form words

of compounds

Var. 9.84 ab tressis usque ad centussis numeri ex <partibus> eiusdem modi sunt -siti.

Serv. Aen. 1.104 -e hoc verbum.

Prisc. 2.179.18 -untur vel a duabus dictionibus...vel a tribus...vel amplioribus.

of nouns and adjectives: theory

Quint. 1.5.68 ex integris an -sita sint quaeritur, aut ex integro et corrupto, ut 'malevolus', aut ex corrupto et integro, ut 'noctivagus', aut <ex> duobus corruptis, ut 'pedisecus' aut ex nostro et peregrino.

Diom. 1.309.27 ex duobus nominibus...ut 'populus Romanus'. 31 ex nominativo...et genetivo...ut 'tribunus plebis'. 36 providendum est ut ne ea nomina -amus quae aut -sita sunt aut -i non possunt (Don. 624.10; Cons. 5.350.11). Diom. 1.406.11 appellationes...quotiens -untur suam regulam servant. exc. Bob. 1.534.11 -untur...nomina modis quattuor (Don. 586.12, 624.2; Cons. 5.349.24; Prisc. 2.178.16).

Prob. 4.53.25 -itur...nominum figura ex integro vel integris et corrupto (54.1, 12, 18, 25, 33, 41, 55-9, 18, 29). Serv. 4.432.28 dicit nomina iam -sita non debere -i (Cled. 5.43.30). Cled. 5.10.21 figura, quia simplicia nomina -i possunt. 43.13 qui duo verba -suerunt vel nomina 'fidei-commissum', 'iurequirunt'. 44.5 nomina propria omnino non possunt -i. Pomp. 5.170.22 quotiens ita -simum fuerit nomen, ut ipsa compositio in contrarium mutet, id nomen non potest denuo -i. (181.11).

Prisc. 2.25.25 pleraque nomina, quae cum verbis sive participiis -untur. 179.11 nomina...-untur vel cum aliis

nominibus...vel cum verbis...vel participiis...vel pronominiibus...vel adverbiiis...vel praepositionibus...vel coniunctionibus. 596.5 -untur nomina cum pronominiibus. 3.182.10 ex simplicibus...-sita sunt.

of nouns and adjectives: examples

Fest. 162.2 'nemo' -simum videtur ex 'ne', et 'homo'. 205.31 ex Graeco tractum putant ('praepetes')...in-epte...ex praepositione Latina -entes et Graeco vocabulo.

Paul. Fest. 9.4 'auricalcum' vel 'orichalcum' quidam putant -simum ex 'aere' et 'auro'. 292.5 -simum...videtur ex 'se', quod est 'sine', et 'corde' ('sordia'). 33.7 est...-simum ex 'bono' et 'gignendo' ('benignus'). 105.6 'Iovistae' -simum a 'love' et 'iustae'. 118.7 'Lacobrigae' nomen -simum a 'lacu' et 'Arcobriga'. 164.8 'nepos' -simum ab eo, quod natus post sit patri, quam filius.

Plin. nat. 2.120 inter 'Liba' et 'notum' -simum ex utroque... 'Libonotum'. 9.161 et nomen ex utroque -simum apud Graecos trahit (sc. ῥινόβατος).

Quint. 1.7.9 ex abstinence temeti -sita vox est ('abstemius').

Char. 22.26 ea nomina quae per 'fer' aut per 'ger' -untur (exc. Bob. 1.540.7). 335.2 'pudens'...unde et 'inpudens'...-itur.

Phoc. 5.417.13 quae -untur a 'pede' ut 'bipes'.

Martyr. 7.168.14 ab adverbio 'bene'...nomina...ut 'benignus'.

Prisc. part. 3.465.14 a 'bis' adverbio -untur.

Eutyth. 5.473.25 'fundus'...unde et 'profundus' -itur.

of pronouns: theory

Cled. 5.52.24 figura in pronominiibus ita est, ut et ab ultima parte -antur et a prima, ut 'quispiam aliquis quinam nequis siquis nescioquis'. Prisc. 2.596.8 -untur etiam cum adverbiiis pronomina.

of pronouns: examples

Paul. Fest. 6.16 quidam...ex utroque esse -simum ἄλλος et ἕτερος ('alterum').

Prisc. 3.7.10 'quis' vel 'qui'. 23.1 'alter'...et 'uter' et quae ex eis -untur (Prisc. part. 3.510.4).

of verbs: theory

Don. 637.1 sunt item verba, quae -ere possumus...; sunt, quae non possumus. 6 -untur...verba quattuor modis (Cons. 5.379.15). Vict. 6.108.21 quot modis figurae verborum -untur? (Aud. 7.346.27. Macr. 5.599.24).

Cons. 5.379.22 ea scilicet, quae aut ex duobus corruptis aut certe ex posteriore corrupto -untur.

Prisc. 2.402.11 (verb and preceding verbal element). 439.4 a simplicibus suis -untur (of the formation of the perfect and pluperfect). 440.18 -untur...verba vel cum nominibus...vel cum altero verbo.

Eutyth. 5.462.13 cum nomine -untur.

of verbs with prepositions/prepositional prefixes

Fest. 261.16 cum id ipsum verbum 'concutere' ex praepositione, quae est 'con', et 'quater' sit -simum.

expl. in Don. 4.561.33 praepositiones quae cum verbis -untur (Prisc. 2.56.22 praepositiones -i possunt cum verbis. 440.23 ideo...praepositiones -sita quidem cum verbo inveniuntur).

Phoc. 5.431.17 si qua adnexis praepositionibus -untur.

Macr. exc. 5.600.18 'aufugio' et 'aufero' a praepositione 'ab' -untur. (20). 22 Graeca verba, quando -untur cum praepositione. 636.35 apud Graecos quaecumque cum praepositionibus -untur.

Prisc. 2.49.16 ubicumque 'con' praepositio ante dictionem ab 'r' incipientem -itur (prefix and verb). 377.9 paene omnia, quae cum praepositionibus -untur (verbs). 399.5 'facio'..., quando cum praepositionibus -itur. 401.6 'facio'...si cum praepositione -atur. 469.10 (prefix and verb: 'cubo').

Eutyth. 5.473.27 si ('do') cum adverbiiis vel disyllabis praepositionibus -atur.

of verbs: further examples

Paul. Fest. 21.13 'adulari' est -simum ex 'accedendo' et

'ludendo'. 276.15 'refutare' redarguere, -situm a 'fando'. 374.13 'venerari' verbum -situm ex 'venia' et 'orando'. Gell. 4.17.8 ('iacio') ubi -situm est, 'a littera in 'i' mutatur.

Diom. 1.346.29 'sum' et quae ex eo -untur, ut 'possum adsum' (Serv. 4.454.8 'sum'. Macr. exc. 5.634.23 'sum', 638.5, exc. Bob. 1.563.35 'eo'. Macr. exc. 5.638.32 'eo'..., 'queo', .35 'fero', 640.25, 26 'sum', 654.18 'volo'; Prisc. 2.476.12, Prisc. part. 3.469.30, 471.35. Prisc. 2.150.7 'par'. Eutychn. 5.468.28 'coco cocis' et quae ab eo -untur, 'decoco percoco incoco'. 476.18, 480.14). Diom. 1.365.16 'inchoo inchoavi': sic dicendum putat Iulius Modestus, quia sit -situm a 'chao'. 370.16 hoc...verbum ('scindo') et siquid ex eo -i potest. 373.10 'pendo'...ex quo et -situm fit...expendo'. 385.6 ex hoc verbo ('sum') -situm est 'prosum'. .8 'possum', quod ex eo -situm est. 388.5 'nosco'...ex quo fit -situm 'cognosco'. Serv. Aen. 11.189 'curro'...tondeo'...cum -sita fuerint.

Prisc. 2.474.24 'iutum' et ab eo -situm 'adiutum' (*supine*). 507.5 omnia a 'cubo' -sita. 562.10 'offendo' quasi a verbo 'fendo' -itur. Eutychn. 5.465.27 'fateor', 'tueor' et quae ex his singulis -untur (466.9 ab his singulis, 481.15 ab eis singulis). 467.13 'cio'...unde -itur 'excio'. 468.19. 481.28 'vociferor'...quod est a 'fero', et 'morigeror', quod est a 'gero' -situm, vel quia cum nominibus -untur. 485.27 (syn. coniungi). 486.9 'manduco'...a 'duco'...videtur -i.

Cass. 7.200.15 (fr. Eutychn.) 'hio hisco' et quidquid ab his -itur vel derivatur.

of participles: theory

Don. 645.12 -ietiam participia quattuor modis possunt. Cled. 5.23.20 quo ordine participia -untur? quo et nomina.

Prisc. 2.179.1 per se...raro -itur participium (.4, 568.16 numquam). 179.7 illa participia videntur a simplicibus suis esse -sita. 441.8 non possunt participia -i, nisi per nominativum casum. 568.16 per se numquam -itur participium, nisi prius verbum eius -atur. .25 sunt quaedam (participia), quae non servant compositionis verborum compaginem, unde apparet ea ex se -sita, ut 'effringor effractus'.

of participles: examples

Serv. 4.440.35 'osus'...-atur,...'exosus' (Pomp. 5.262.2).

of adverbs: theory

Don. 643.2 -untur etiam adverbia modis quattuor. Cled. 5.21.1 adverbia...-untur. .15 his rebus -untur adverbia, quibus et nomina.

of adverbs: examples

Paul. Fest. 75.1 'deinde' -situm est ex praepositione et loci significatione. 171.1 'nudius tertius' -situm ex 'nunc' et 'die tertio'.

of conjunctions: theory

Cled. 5.24.6 figura, quia sic -untur coniunctiones, quo modo pronomina. 73.12 figura, quia coniunctiones...-untur, sicut et nomina.

of conjunctions: examples

RP ap. Char. 292.4 (ex Plinio?) 'si' et quae (coniunctiones) ab eo -sita sunt.

of prepositions: theory

Serv. 4.450.10 si quaelibet pars orationis praepositionibus -atur. expl. in Don. 4.561.7 sunt praepositiones quae cum aliis -untur partibus orationis. 3.29.3 omnes...praepositiones apud illos et -i et apponi solent (56.5 cum apud Graecos omnes praepositiones...et -i possunt et apponi, apud Latinos sunt quaedam, quae et -untur et apponuntur...sunt quae numquam -untur...sunt quae numquam apponuntur).

of prepositions: examples

Diom. 1.409.3 'in' et 'con' praepositiones, si...-sita fuerint (Don. 648.14). Prisc. 3.37.26 'per' et -itur et separatur (38.15 'post', .28 'cis', 39.3 'trans', 40.16 'ante', 41.26 'erga'). 40.25 'citra' numquam -itur.

iii) of words to form speech

Cic. de orat. 3.171 collocationis est -ere et struere verba sic, ut...(*cites Lucil.*).

Lucil. 84 quam lepide λέξεις -sita.

Cic. uses the word frequently in this sense.

Macr. exc. 5.631.13 idem penes singulas partes observationibus sermo uterque distinguitur, pares fere in utroque -endi figurae (cf. Macr. exc. 5.599.7 idem paene observationibus figuris constructionibus uterque sermo distinguitur).

Cass. 7.194.4 (Martyr. 7.194.2) si ex nomine verboque oratio perfecta -itur.

iv) of verbal inflection

Pomp. 5.232.13 novam -ere declinationem (*of verbs*).

examples

Quint. 1.5.66 'capsis' Cicero dicat -situm esse ex 'cape si vis'.

Gk.: συντίθημι, AD pron. 32.6, etc.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'store up, stow away' (Pl.+), 'make up, fabricate' (Pl.+), 'arrange in order' (Pl., Cato+), 'place together' (Cato+).

compositicius

'compound'

Var. 6.55 hinc etiam 'famigerabile' et sic -a alia item ut declinata multa.

8.61 est vocabulorum genus, quod appellant -um (*opp. simplicibus*).

compositio

1. of compound words

i) 'composition, formation'

Paul. Fest. 33.1 dura -o fiat ('bessem' from 'bis triens'). 114.16 'ingentem' per -em dicimus. Quint. 1.5.69 praepositiones quoque -o ista corrumpit (*Winterbottom 1970 follows the alternative reading copulatio*). Gell. 10.24.8 'die pristini'..., quod significabat 'die pristino'..., quod vulgo 'pridie' dicitur, converso -is ordine, quasi 'pristino die'. Scaur. 7.24.5 in -e (Serv. Aen. 3.416, 5.522; Eutychn. 5.487.10 *opp. simplicitate*). Prisc. 2.126.19 quia solet plerumque in -e 'a' in 'i' converti, ut 'cado incido'... 'amicus inimicus'. Scaur. 7.25.18 quotiens (praepositiones) in -em venient. Char. 107.3 (nomina) ex -e veniunt, ut 'lucifer'. Diom. 1.378.29 nec solum coniugationes verum etiam ipsam positionem verborum -o mutat. Don. Ter. Ad. 302.3 sine -e. Serv. Aen. 1.616 praepositio...cum ad -em transierit.

of prepositional suffixes combined with other parts of speech, *opp. appositio*

Prisc. 2.56.14 praepositionis...proprium est...coniunctim...per -em (praeponi). 3.24.14 est...praepositio pars orationis indeclinabilis, quae praeponitur aliis partibus vel appositione vel -e. 2.181.1 incipit labefactari compago -is (568.24). 437.25 huiuscemodi verborum (Eutychn. 5.462.13 verbi...-o).

collocations

in -e: Prisc. 2.440.28, 596.14, 3.25.10, 27.29, 28.1, 6, etc.

per -em: Prisc. 2.441.4, 3.25.25, 3.25.10, 12, 16, etc.

Gk.: σύνθεσις, DT 70.3; AD (vs. παράθεσις).

Prisc. 3.120.23 ~ AD synt. 26.15.

Opp. simplicitas.

ii) 'compound form'

Paul. Fest. 286.5 ('reque eapse'). Vel. 7.64.20 plena ('de')...in -bus ponitur. Serv. Aen. 3.671 quod in simplici difficile invenis, per -em agnoscis. Pomp. 5.269.5 'at' et -o quae inde fit...atque'. Prisc. 2.437.10 aliqua pars -is. 439.21 interponitur iuncturae -is 'd' (syn. figurations).

3.146.13 -es sunt inventae, ut 'beneficus, maleficus, omnipotens'. Eutychn. 5.469.19 tam in simplici quam in omnibus -bus. Cass. 7.159.10 verbi. 200.2.

2. of syntax, 'collocation, construction'

Plin. frg. Prisc. 2.594.25 nolimus 'cum me' et 'cum te' dicere, ne eidem -i adiungendum esset 'cum nobis' (Keil follows the alternative reading eadem computatione).

Quint. 1.5.35 neutrum (verbum)...vitiosum est separatim, sed -e peccatur (adj. + noun; cf. 34 complexu orationis).

Prisc. 2.555.2 'legens doceo' pro 'lego et doceo', quae -o intransitiva est.

Gk.: σύνθεσις, Arist. poet. 1458 a 28; DT 22.5 of grouping of words to form a sentence:

λόγος δὲ ἐστὶ περὶ τῆς λέξεως σύνθεσις διάνοιαν αὐτοτελῆ δηλοῦσα.

3. 'combination'

Prisc. 2.6.6 (vox composita) constat -e litterarum.

Gk.: σύνθεσις, Arist. metaph. 1092 a 26 (of a syllable).

Non-gram.: 'placing together' (Rhet. Her., Cic., Vitr.).

compositus 'compounded'

1. of words in general

Var. 8.61 de -is (vocalibus) separatim dicam.

Gell. 10.5.tit. 'avarus' simplexne vocabulum sit, an -um et duplex.

Quint. 1.5.3 singula (verba) sunt aut nostra aut peregrina, aut simplicia aut -a, aut propria aut translata. Gell. 15.3.2 Cicero, cum dixisset verba haec 'aufugio' et 'aufero' -a quidem esse ex praepositione 'ab' et ex verbis 'fugio' et 'fero'. 15.3.4 invenimus...in commentario Nigidiano verbum 'autumo' -um ex 'ab' praepositione et verbo 'aestumo'.

Quint. 1.5.65 -ae (voces) aut praepositionibus subiunguntur ut 'innocens'...aut e duobus quasi corporibus coalescunt ut 'maleficus'.

Gell. 4.17.13 'subices'...quod proinde ut 'obices' -um est. 7.12.2 'testamentum' verbum esse duplex scripserit...nam -um esse dixit a mentis contestatione. 5 'sacellum' ex duobus verbis arbitror -um 'sacri' et 'cellae', quasi 'sacra cella'. 16.5.6 'vetus'...ab aetatis magnitudine -um elisumque est.

Char. 150.1 ne umquam simplicia -is aptemus.

collocations:

vocabulum: Fest. 343.18; Gav. Bass. frg. Gell. 3.19.2; Gell. 4.6.5, 15.15.4.

voces: Gell. 10.5.2.

2. of individual parts of speech

classification

The structure of a word, whether it is simple or compound, is termed figura. Some grammarians use simplex and compositus of the term figura, others of the parts of speech concerned. See s.v. figura.

i) dictio

Char. 14.27 quaedam dictiones sunt simplices..., ut 'facio', quaedam -ae, ut 'conficio' (Dosith. 7.389.1; Diom. 1.436.13). Diom. 1.301.24 figura est discrimen simplicium dictionum et -arum. Prisc. 2.180.6 separata -a non solum in simplices resolvuntur dictiones, sed etiam in ante -as.

Don. 610.8 in -is dictionibus unus accentus est non minus quam in una parte orationis ut 'malesanus' (sim. Diom. 1.433.30; Serg. 4.483.25; ps. Prisc. de acc. 3.520.22; cf. Prisc. 3.93.11 'atque etenim'...ex accentu -a esse noscuntur).

ii) pars orationis

Diom. 1.406.3 unam partem orationis -am.

iii) of nouns

classification: see s.v. figura.

definition

Prob. 4.53.24 -a figura nomina intellegitur, quando non ex una parte orationis tantum inveniuntur nomina esse constituta. Serv. 4.408.21 -a...quae ex arte fit et duas res habet. Pomp. 5.178.11 -a, quae de duabus constat rebus, quae accipit ornatum, ut 'indoctus' (Cled. 5.43.12 figura -a inventa est ornatus causa). 13 duplex, quae de duabus rebus constat, id est -a. 169.3 (figura) quae ex arte descendit, -a (vocatur). Cons. 5.349.23 -um quod ex duabus (sc. partibus orationis) (constat), ut 'indoctus inpotens'.

collocations:

figura: Prob. 4.53.24, 34, 36, 54.9, 16, 22, 31, 38, 55.7, 16, 26, 37, 56.12, 22, 26; expl. in Don. 4.495.14, 15; Cled. 5.43.12; Pomp. 5.170.7, 178.28; Prisc. part. 3.502.19, 506.8.

figurae: Prob. de nom. 4.210.2; Phoc. 5.424.15.

nomen: Pomp. 5.181.1.

nomina: Don. 624.6; Pomp. 5.181.7; Cled. 5.33.12 quotienscumque ex pluribus partibus nomina -a reperimus. 43.15 nomina -a; Macr. exc. 5.600.35 ex -is...nominibus, 604.26; Cass. 7.183.10 (183.9 Martyr.); Prisc. 2.437.15 in omnibus -is nominibus; 440.12 in nominibus et in pronominibus -is; Eutychn. 5.474.10, 487.9.

Gk.: σύνθετον (σχῆμα), DT 29.5, 6.

Macr. exc. 5.601.1 ex συνθέτοις, id est ex -is.

Diom. 1.309.25 tit. de formis declinationis -orum nominum (e.g. populus Romanus, tribunus plebis, senatus consultum).

iv) of pronouns

classification: see s.v. figura.

Char. 204.10 pronominum alia sunt simplicia, alia -a (exc. Bob. 1.557.11; Dosith. 7.401.16; Diom. 1.329.16; Don. 630.11; ps. Asp. 5.551.4; Prisc. 2.589.11).

Prob. 4.131.14 -a figura pronominum est, ut 'quisquis'.

collocations:

figura: Prob. 4.131.14.

figurae: Prob. 4.132.30, 39, 133.27, 36, 134.6, 15, 24, 33, 35, 135.2, 4, 13, 33, 136.10, 37, 137.5; expl. in Don. 4.502.20.

pronomen: Cled. 5.75.3; Pomp. 5.206.14; Prisc. 3.167.2, 8, 177.2 pro -o Graeco pronomine, 17.

pronomina: Don. 630.11; Cled. 5.52.16; Prisc. 2.440.12.

Gk.: σύνθετον (σχῆμα), DT 68.1, 2; συνθέτους (ἀντωνυμίας), AD pron. 44.17, 73.11, 77.20.

Prisc. 3.15.26 ἀντοπαθεῖς (AD pron. 44.17) -as, id est 'ipsas agentes easdemque patientes' dixerunt (Graeci) (opp. ἀλλοπαθεῖς).

The term ἀντοπαθεῖς appears to apply to the pronouns themselves and should therefore be neut. pl. in Latin. The feminine pl. in Prisc. 3.15.26 may simply correspond to that in Gk., ἀντωνυμίας being feminine.

Prisc. 3.176.14 Graeci...-a invenerunt pronomina [id est ἐμαυτοῦ, σουτοῦ, ἐαυτοῦ], quibus utuntur, quando eadem persona in sese vel in suam...possessionem facit aliquid, quae ἰδιοπαθῆ vel ἀντανάκλαστα vocant, id est 'sui passa' vel 'a se patientia' sive 'refractiva' translativa a corporibus, quae in se refringuntur.

v) of verbs

classification: see s.v. figura.

Diom. 1.369.5 'demo dempsi'; sed -um 'adimo <ademi>' dicimus.

Prob. 4.159.36 -a figura (verborum est) 'relego'.

Prisc. 2.434.25 ex tribus partibus -a, ut 'perterrefacio'.

Cf. Cons. 5.379.18 quaedam verba...componuntur etiam ex pluribus, ut 'reconpono'.

collocations:

figura: Diom. 1.398.21; Phoc. 5.434.5.

figurae: Prob. 4.164.12, 165.33, 171.8, 172.27, 174.25, 176.5, 188.25; Cons. 5.379.25; Prisc. part. 3.477.7, 489.1, 510.10.

verbum: expl. in Don. 4.548.22; Macr. exc. 5.600.11; Prisc. 2.179.3.

verba: Don. 637.9; Prisc. 2.178.8, 436.14, 437.9, 439.27, 568.19, 20.

Gk.: σύνθετον (σχῆμα), DT 50.3, 4.

vi) of participles

classification: see s.v. figura.

Prob. 4.140.2 -a figura participiorum est 'inductus'.

Prisc. part. 3.508.28 figurae -ae (512.28).

Prisc. 2.179.2 participium -um.

vii) of adverbs

classification: see s.v. figura.

Prob. 4.154.5 -a (figura adverbiorum est) 'impie'.

Char. 237.3 -um ('difficulus' of 'faculus'). ps. Prisc. de acc. 3.528.30 adverbia -a.

Gk.: σύνθετα (ἐπιρρήματα), DT 73.1, 2.

viii) of conjunctions

classification: see s.v. figura.

Prob. 4.144.37 -a (figura coniunctionum est) 'etsi'.

Prisc. 3.103.5 quidam 'equidem' coniunctionem -am esse existimant ab 'ego' et 'quidem'; sed errant, simplex enim est.

ix) of prepositions

Cled. 5.76.1 -ae (praepositiones dicuntur) loquellares (opp. separatae).

Prisc. 3.31.16 -ae praepositiones cum aliis partibus.

3. of speech

Cled. 5.33.13 in -is sermonibus. Prisc. 2.53.8 orationis constructae, id est in ordine -ae. 3.171.22 -is...constructionibus.

4. neut. subst. compositum

Paul. Fest. 147.8 'medius fidius' -um videtur. Plin. frg. Char. 153.23 'lucifer furcifer'...-a sunt, nec ut quaedam quasi -a, velut 'Euander Teucer'...debent...interdum 'e' littera carere. Quint. 1.5.68 neque Graecus...neque Gallus utitur -o (sc. 'epiraedium'). 1.6.38 (etymologiae subiecerunt) etiam derivata...et -a. Mar. Vict. 6.23.8 -a, qualia sunt 'levianima'. Don. Ter. Andr. 499.3 -um pro simplici.

5. littera

Diom. regards x as a compound letter as it consists of c and s.

Diom. 1.425.35 'x' littera -a, quam ideo duplicem dicimus, quoniam constat ex 'c' et 's' litteris in media tantum parte locutionum vocalibus apud nos praeposita, ut in 'axe fraxino'; aliquando finiens, ut 'vertex frutex'; in peregrinis tantum nominibus prima ponitur, ut in 'Xantho Xenone'.

Gk.: σύνθετα (of ψ and ξ), Arist. poet. 1458 a 14.

Syn. duplex.

Opp. simplex.

Non-gram.: 'composed of' (Sen.+), 'orderly, well arranged' (Ter.+), etc.

comprehensio

'grouping, combination', esp. of letters to form syllables

Char. 8.13 (syllaba dicitur) -o, hoc est litterarum iuncta enuntiatio.

Diom. 1.427.4 syllaba est proprie congregatio aut -o litterarum (Don. 605.11; Prisc. 2.44.2).

Dosith. 7.386.11 syllabae dicuntur a Graecis -bus.

Prisc. compares the combination of letters to form syllables to that of words to form connected speech.

Prisc. 3.108.23 est...oratio -o dictionum (109.1) aptissime ordinatarum, quomodo syllaba -o litterarum aptissime coniunctarum.

Gk.: συλλαβή, Arist. poet. 1456 b 21.

See conceptio, conexio, congregatio, syllaba.

Non-gram.: 'taking hold, scope, understanding' (Cic., Quint.+), cf. comprehendo 'take hold of, embrace' (Pl., Ter.+), 'understand' (Cic.+).

comprehensivus

a more general term for 'collective' (covering both collectivus and continens)

classification

Prisc. 2.60.4 (nomen) denominativum, in quo intellegimus cum multis aliis etiam -um..., verbale, participiale, adverbiale.

examples

Prisc. 2.124.2 'olivetum', 'vinetum'...sunt continentia vel -a, id est περιεκτικά.

176.13 sunt quaedam singularia voce, intellectu pluralia, quae etiam -a dicuntur, id est περιληπτικά (~ collectivitas).

Prisc. part. 3.498.7 ex eo (lauro)...-um, quod Graeci περιεκτικόν vocant, 'lauretum' (~ continens).

attestation: only in Prisc. (index, TLL).

Gk.: see collectivus, continens.

See collectivus, continens.

compromissivus

'expressing agreement', type of conjunction

Dosith. 7.422.20 ('et' coniunctio) modo adnutativa et -a, ut 'dic quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo' (Verg. ecl. 3.104) (cf. Diom. 1.417.17 modo adnutiva et promissiva).

See promissivus.

Non-gram.: cf. compromitto 'enter into an agreement' (mainly leg.).

conceptio

'combination, taking together'

1. of letters, to form a syllable

Char. 8.12 syllabae dicuntur a Graecis παρὰ τὸ συλλαμβάνειν τὰ γράμματα, Latine conexiones vel -es, quod litteras concipiunt atque conectunt (Diom. 1.427.8). 9.6 syllaba est -o et congregatio (litterarum).

Vict. 6.197.1 syllaba σύλληψις quaedam litterarum, id est -o (Aud. 7.327.17).

Cf. Pomp. 5.111.20 syllaba dicta est a conceptu litterarum.

Gk.: συλλαβή, Arist. poet. 1456 b 21.

The principal sense of Latin conceptio is 'conception'. The word may have been chosen as a synonym for syllaba as a match for Gk. σύλληψις which means 'conception' as well as 'taking together, conjunction'. Alternatively it may simply have been derived from concipio in the sense 'contain, hold'.

See comprehensio, conexio, congregatio, syllaba.

2. of the 2nd/3rd person with the 1st in the 1st person plural

Prisc. 2.584.24 enucleatim...in singulari numero prima dicitur persona: nam in plurali -em facit aliarum personarum, hoc est secundarum vel tertiarum...ut 'ego et vos facimus'... 'ego et isti facimus' (3.13.22).

Gk.: σύλληψις, AD pron. 19.13, synt. 304.8.

Non-gram.: 'conception; formula' (Cic.+); 'comprehensive system, complex' (Vitr.); 'concept' (Gell.).

concessivus

'expressing yielding', of the subjunctive in certain usages; classified by Diom. as a verbal species, by other grammarians as a mood

1. verbal species classification

Diom. 1.395.12 species verborum sunt hae, relativa usurpativa affirmativa -a.

definition

Diom. 1.396.29 de specie -a. -a...species est, qua tum demum utitur subiunctivam inserentes qualitatem, cum...

2. mood

classification

Diom. 1.338.10 qui novem (sc. modos voluerunt), subiunctivum a coniunctivo separant.

Jeep (1893: 217 n. 5) suggests 'subiunctivum a concessivo separant' because elsewhere subiunctivus and coniunctivus are always equivalent.

Vict. 6.199.21 -us (modus) ut 'legerim'.

Cled. 5.17.18 octavus modus quidem dicitur -us hoc exemplo, ut 'fac quasi dixeris', quod compendiosa locutio invenit.

expl. in Don. 4.505.3 est etiam -us modus, qui ex hac causa natus est, quod plerumque altercationes interrumpit et tollit nobis contentione.

...10 melius enim dicis 'viceris', quam si dicas 'concedo tibi quoniam vicisti'.

...8 haec et finitiva dicuntur.

L: Baratin 1989: 194.

Non-gram.: cf. concessio 'yielding, admission of guilt' (Rhet. Her., Cic.).

concido

1. 'be lost through contraction', of syllables

Prisc. 2.140.17 'nutritrix'...euphoniae causa...medium syllabam -it: 'nutrix'. Prisc. part. 3.468.14 'ti'...concisa (in 'primas' from 'primatis') mansit accentus integer.

2. 'fall together, coincide'

Prisc. 3.145.22 in unam -ant vocem nominum positiones tam in propriis quam in appellativis (of nouns and adjectives sharing the same form) (AD synt. 142.5 συνεμπεσθσαι). Prisc. part. 3.488.30 acuit etiam feminina in suam legem -entia (of words sharing the same rule of accentuation).

Gk.: συνεμπίπτω, see AD parallel, and AD synt. 62.9, 292.17, pron. 52.4, 54.2, conl. 213.16.

Non-gram.: 'fall down, collapse' (Enn., Pl.).

concupio

1. 'contain'

Syllables comprise letters.

Char. 8.12 syllabae...litteras -unt atque conecunt (Diom. 1.427.9).

The 2nd person incorporates the 3rd person but not the 1st person.

Prisc. 2.585.5 secunda (persona) vero tertiam -it solam, 'tu et ille' vel 'vos et illi fecistis', tertia autem tertiam solam 'isti et illi fecerunt'. 3.178.20 a secunda vero (persona) prima -i non potest, tertia vero potest, ut 'tu et ille vosmet ipsos laeditis'.

2. 'receive'

'Common' verbs receive both active and passive construction.

Prisc. 3.200.6 communia verba tam activam quam passivam constructionem -unt (AD synt. 296.2 συνεμπίπτωσιν ἀνεδέξατο).

Gk.: ἀναδέχομαι, see AD parallel.

See recipio 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'perceive' (Pl.) 'contain' (Cato+), 'receive' (Cic.+).

concludo

1. 'form by contraction'

Var. 5.171 'septunx' a 'septem' et 'uncia' conclusum (collisum Prisc. 3.410.27).

See claudio 2, cogo 1.

2. passive: 'end in'

Prob. 4.77.19 nomina...accusativo casu numeri singularis 'am' litteris...-untur (79.31, 80.37, 85.8, 140.9 syn. terminare, definire).

184.33 'i' littera geminata aut 'vi' syllaba -untur.

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

3. 'introduce clauses in logical reasoning', of a category of conjunctions

ps. Asp. 5.553.17 aut -unt (coniunctiones): quarum tres species sunt, relativae, ut 'quamquam quamvis etsi', prae-lativae, ut 'si sin'; sunt et mediae, ...ut 'et atque'.

Non-gram.: 'shut up, confine' (Pl.+), 'bring to an end' (Rhet. Her., Cic.+), 'derive by reasoning, infer' (Cic.+); also in rhet.

concurro

'run together'

Prob. 4.50.30 'h' iuncta cum aliis mutis possit vocali -ere..., ut puta 'pulcher'.

Aud. 7.329.4 -entibus inter se vocalibus.

Non-gram.: 'run together' (Enn.+), 'be in agreement' (Ter.+).

condeclino

'inflect in accordance with'

In a paradigm based on the nominative form the other cases, singular and plural, will match this form.

Prisc. 3.145.2 declinatus enim a nominativo congrue huic -at tam sequentes casus quam numeros (AD synt. 140.3 συγκαλνέτ).

Gk.: συγκαλνέω: see AD ref.

condicionalis

'contingent, conditional'

RP ap. Char 293.23 ('si') subiunctivis...iungitur, quotiens -is et incertus est sermo (Dosith. 7.419.25; Diom. 1.393.8).

295.20 quotiens...('ne') rei dubiae et quasi -i aptatur (Dosith. 7.421.16; Diom. 1.394.24).

Non-gram.: 'contingent, conditional' (leg.).

conduplico

'reduplicate, double'

Prisc. 2.462.28 ('p') -atur: 'reperio, repperi'.

Gk.: ἀναδιπλασιάζω, Herodian 2.179.14.

See duplico, gemo, itero.

Non-gram.: 'make twice as great, double' (Pl., Ter.+), 'make twofold' (Lucr.+).

conecto

1. 'join'

i) letters or sounds

of contraction

Ter. Maur. 6.339.461 'e' et 'i' -ere (in 'eitur').

of consonants joined to vowels

Mar. Vict. 6.32.7 -xae...litterae. 33.9 'y' -xam Graecis vocalibus.

ii) words

Gell. 10.29.1 ('atque') plerumque sane coniungit verba et -it.

Ter. Maur. 6.353.951 verba contra separata quando sic -mus.

Prisc. 3.213.15 licet tamen haec eadem... tam genetivo quam dativo -ere, ut 'filius Priami' et 'Priamo fuit Hector'.
ps. Prisc. de acc. 3.520.9 hyphen,...qua tunc utimur, quando duo verba -mus.

concerning sequence of tense

Diom. 1.388.12 qualitates sermonis certissimas, quibus tempora copulata sermone -untur.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

2. *'form by joining' of speech, utterance*

Quint. 1.1.31 ipsis syllabis verba complecti et his sermonem -ere.

Diom. 1.415.17 coniunctio est pars orationis -ens ordinansque sententiam (Prisc. part. 3.465.38).

Gk.: συνδέω, DT 86.3, 89.1; AD synt. 117.13, 173.1; συμπλέκω, AD synt. 11.6.

See coniungo 2, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'join together' (Pl., Cic., Lucr.+); also in rhet.

conexio
'joining'

1. *of letters to form a syllable*

Char. 8.12 syllabae dicuntur a Graecis..., Latine -es vel conceptiones, quod litteras concipiunt atque conectunt (Diom. 1.427.8).

Pomp. 5.111.26 syllaba...-o est litterarum.

Gk.: συλλαβή, Arist. poet. 1456 b 21.

See comprehensio, conceptio, congregatio, syllaba.

2. *of syllables*

Scaur. 7.28.13 per -em illa adnotanda sunt, 'negotium'.
14.15 ('k' littera) antiqui in -e syllabarum ibi tantum utebantur, ubi 'a' littera subiungenda erat.

3. *of words*

Pomp. 5.180.26 nomina in -em venientia (e.g. 'tribunus plebis').

255.21 praepositiones enim quando in -em (cum alia voce) veniunt.

264.19, 265.7 ut in singulis sermonibus necessarium sit ad -em coniunctio.

Prisc. 3.210.18 -e pronominum.

Non-gram.: 'causal sequence' (Cic.), 'association, connection' (Quint.).

conexivus

'connective, copulative', type of conjunction

Gell. 10.29.1 'atque' particula...coniunctio esse dicitur -a. et plerumque sane coniungit verba et conectit (cf. 10.29.tit. complexiva).

Don. Ter. Phorm. 171 'et' modo non -a, sed inceptiva coniunctio est.

ps. Asp. 5.553.20 aut -ae sunt coniunctiones, ut 'igitur ergo proinde itaque praesertim quatenus'.

Atque, the conjunction labelled conexiva by Gell., fits into ps. Asp.'s category of complectendi. The common term for this class is copulativus. The conjunctions which ps. Asp. puts under conexivae are labelled rationales/ratiocinativae by most other grammarians. Ps. Asp. has both rationales and ratiocinativae, but he gives only a few examples of each.

Gk.: συμπλεκτικός, DL 7.72; DT 88.3; AD synt. 117.6.

Conexivus corresponds to Gk. συμπλεκτικός (Job 1893: 139). This matches Gell.' use of the term rather than ps. Asp.'s.

See complectendi, complexivus, copulativus.

confero

'transfer' conjugation, inflectional type

Diom. 1.344.24 cuiuscumque fuerint ordinis verba, in figuram inchoativam -ta erunt coniugationis dumtaxat tertiae.

345.19 plenam tamen iterationem in ordinem primum -t, ut 'visito visitas'.

399.14 sunt praeterea verba quae, cum sint personalia sub activa declinatione, -ta in personam patientis impersonali more figurantur.

Non-gram.: 'carry, convey; transfer to; bring together' (from the earliest texts).

confessivus

'expressing acknowledgement', of positive utterances formed from two negatives

Caper 7.105.9 -a fit vox ex duplici voce abnativa, ut 'non nolo dicere'.

Non-gram.: cf. confessio 'acknowledgement, admission' (Cic.).

conficio

'form by inflection'

Cons. 5.362.18 'nostrates' et 'cives' 'nostratium' et 'civium' -unt.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'manufacture, make' (Andr., Pl.+), 'do, accomplish' (Pl.+).

confingo

1. *'form a word by composition'*

Var. 5.7 quemadmodum quodque poeta finxerit verbum, quod -erit, quod declinarit.

Gell. 16.16.1 vocabulo ('Agrippa') ab aegritudine et pedibus -cto.

2. *'form an onomatopoeic word'*

Macr. exc. 5.653.32 in his quae ad exprimendum aliquius rei sonum -cta sunt.

Non-gram.: 'invent, devise' (Pl., Pacuv., Ter.+), 'construct' (Colum., Plin.+).

confirmandi

'expressing affirmation', type of adverb

Sacerd. 6.442.18 (adverbia) -i, <ut> 'etiam'.

Char. 234.10 'quapropter' et 'quare' impleant aliquando et -i vicem.

See affirmandi.

L: Uhlig 1881: 27.

Non-gram.: confirmo 'confirm' (Pl.+).

confirmatio

'affirmation', of a type of adverb

Diom. 1.404.7 (adverbia significant) -em, ut 'etiam quidni nempe quippe profecto plane maxime scilicet videlicet ilicet nimirum'.

Don. Ter. Eun. 507 potest...nimirum et pro -e accipi.

Prisc. 3.85.10 'quidni...quidistic', quo frequenter Terentius utitur in -e.

Gk.: τὰ δὲ βεβαιώσεως, οὖον δηλαδή, DT 85.1.

See affirmatio.

L: Uhlig 1881: 27.

Non-gram.: 'confirmation' (Rhet. Her., Cic.+).

confirmative

'positively, affirmatively'

Prisc. 2.425.3 -e dixit (3.254.5, 256.21, 258.10, 16, 262.22, 265.17).

3.242.14 quando -e vel dubitative quid proferunt.

243.16 -e...potius quam dubitative dicitur.

253.9 ἄρα quoque tam interrogative quam -e in hoc loco posuit (261.5).

Gk.: διαβεβαιωτικῶς, AD synt. 457.6.

Opp. dubitative.

See affirmative.

confirmativus

'expressing affirmation'

1. type of adverb

Prisc. 3.85.6 -a, ut 'profecto, scilicet, quippe, videlicet, nempe'.

133.10 adverbio...-o... 'etiam'.

Aud. 7.360.8 adverbia pauca fastigium amittunt, quae sunt locorum, quando -a sunt.

Don. Ter. Ad. 450 videlicet -um est.

Gk.: *βεβαιωτικὸς*, used of adverbs by later grammarians, according to Job (1893: 134).

L: Uhlig 1881: 27.

2. type of conjunction

Diom. 1.417.13 ('et' coniunctio) modo -a, ut 'et dubitamus adhuc virtutem extendere vires' (Verg. Aen. 6.807) (Dosith. 7.422.16).

Prisc. 3.101.21 ('ne' coniunctio) invenitur et pro -a, ut...: 'clarus erit, fortis, iustus, sapiens, ne etiam et rex' (Hor. serm. 2.3.97). 102.4 † 'nuncine demum istud verbum in te incidit' (Ter. Andr. 5.3.11 & 14). hic enim 'ne' coniunctio nec interrogativa nec dubitativa, sed -a est. 257.5 Graeci *ἀπα* coniunctionem -am sive dubitativam...ponunt. 285.3 γάρ coniunctio causalis invenitur etiam repletiva vel -a apud Graecos, quomodo et apud nos. 286.24 δὲ coniunctio tam completiva quam -a invenitur apud illos (Graecos). 287.8 'nam, enim, ergo' non solum causales vel rationales, sed etiam completivae et -ae inveniuntur..., quomodo δὲ apud Graecos.

Gk.: *διαβεβαιωτικὸς*, AD conl. 235.26.

See affirmativus, approbativus.

conformo

'form a compound tense'

Macr. exc. 5.645.16 omne futurum activum per societatem participii seu gerundi sibi addito 'ire' -atur.

Non-gram.: 'form, fashion, shape' (Afran., Rhet. Her., Cic.+).

confundo

1. 'combine, join, merge', of sounds of vowels

Quint. 1.7.26 nostri praeceptores 'servum cervumque' 'u' et 'o' litteris scripserunt, quia subiecta sibi vocalis in unum sonum coalescere et -i nequiret.

Vel. 7.58.6 vocales inter se ita -i non posse ('o, u').

Prisc. 2.7.16 alternos inter se sonos videntur -ere ('i, u')..., ut 'vir', 'optumus', 'quis'.

of the assimilation of consonants when a preverb is added to a verb, e.g. 'suffice'

Ter. Maur. 6.350.830 et prior (pars verbi) non hac eadem terminatur littera, sed sonum -it ipsa partium collisio.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

See also contraho.

2. 'cause to merge', of verbs, when a single form serves for two paradigms or tenses of verbs

Phoc. 5.437.25 sunt alia (verba) quae ex diversa forma praesentis temporibus in praeterito -untur, 'paveo pavi', 'pasco pavi'.

Macr. exc. 5.605.14 in imperativo φάιε praesens et imperfectum -itur.

3. 'confuse, render unclear'

of inflection

Char. 46.6 si vero adiecta <non> fuerit <'i'> littera, -it declinationem.

Diom. 1.386.10 est et 'volo' corruptum. positionem quidem habet talem velut cetera quae analogiae parent, quoniam in 'o' terminatur; sed in ceteris -it declinationem.

of the accents of interjections

Prisc. 3.91.22 non sunt certi, quippe, cum et abscondita voce...proferantur et pro affectus commoti qualitate, -untur in eis accentus.

Gk.: *συγγέτω*, AD synt. 38.8, 70.3, 73.9, 80.9, 192.10, 293.3, 299.8.

Non-gram.: 'pour together' (Pl.+), 'combine' (Hor., Cic.+), 'confuse, blur' (Cic., Lucr.+).

confuse

1. 'without distinction'

Fest. 214.4 sed ea ('permutatur' & 'commutatur') iam -e in usu sunt. Arus. 7.451.18 'ad' et 'apud' -e ponuntur. Cled. 5.35.9 sciendum...quod haec (praenomina nomina cognomenta agnomenta) veteres -e proferant. nam et nomina cognomina vocabant, et cognomina nomina dicebant.

Non-gram.: 'in an intermingled manner' (Rhet. Her.).

2. 'without specification'

Cons. 5.371.4 (verba impersonalia) omnem personam -e trahant. Prisc. 3.136.18, 202.23.

Non-gram.: 'in a general manner, indistinctly' (Cic.+).

3. 'in an arbitrary order'

Cled. 5.17.35 (of verbal 'forms').

Non-gram.: 'in a disorderly manner, confusedly' (Cic.+).

confusio

1. 'combination'

i) 'contraction'

Ter. Maur. 6.337.414 duas partes in unam (δ αὐτὸς into ὡτὸς) contrahat -o.

ii) 'composition'

Vel. 7.61.1 'abs'...neque nominibus neque his partibus orationis, cum quibus in -em non venit, adiungitur (Cass. 7.162.2).

Gk.: *σύγχυσις*, Chrysipp. Stoic. 2.153.

Non-gram.: 'mixing, fusion' (Sen.+).

2. 'ambiguity'

i) where a form may be used in two ways noun/verb

Serv. Aen. 1.20 'arces': per -em verbi et nominis dictum est; nam arces est verbum, 'arceo, arces', cum non sit nomen.

4.347 et potest hoc verbum interdum per -em verbi et nominis poni ut 'amor, amaris' et 'hic amor, huius amoris'.

noun/participle

Pomp. 5.256.20 plurima...sunt participia eadem et nomina, et faciunt gravissimam -em.

'arcibus'/'arcubus'

Pomp. 5.194.29 quando dicimus 'arcubus' et 'arcibus', ne sit aliqua -o (Aug. 5.537.20, 25).

'common' verb (active/passive)

Serv. 4.414.3 -o...communis verbi casibus segregatur (Pomp. 5.229.18).

prepositions with accusative/ablative

Aug. 5.523.32 cum dicimus 'quo fugimus?' scilicet in locum, 'ubi latet?' in loco. ergo...multum iuvant adverbialia haec duo ad -em distinguendi praepositiones utriusque casus.

ii) 'lack of specification'

The 3rd person of verbs is non-specific, whereas the 1st and 2nd persons pinpoint specific individuals.

Prisc. 3.117.18 -o infinitam faciebat personam (infinitus = 'indefinite').

157.25 tertiae (personae verborum)...cum sint innumerabiles, una verbi voce utentes necessario -em faciunt infinitam.

of general nouns

Prisc. 3.131.11 generalia nomina penitus sint infinita -e omnium sub se specierum.

Non-gram.: 'bringing together without distinction' (Cic.+).

3. 'confusion, lack of clarity'

Prisc. 3.31.8 ordinis (= 'word order' + 235.2). 2.298.23 significationis (3.201.9).

Gk.: σύγχυσις, AD pron. 12.15.

Non-gram.: 'confusion' (Cic.+).

confusus

1. littera, 'combined with another'

Vel. 7.49.1 ibi quoque, ubi cum littera 'q' -a est 'u', vicem consonantis habet.

64.9 similiter quidam et in eo quod est obstitit 'p' servare maluerunt, quia haec littera semivocali 's' -a eius litterae sonum exprimit, quae est apud Graecos ψ, atque hanc illi duplicem constare dicunt ex 'p' et 's'.

Non-gram.: 'mixed together' (Plin.+).

2. vox 'inarticulate'

Char. 4.6 omnis vox aut articulata est aut -a (Dosith. 7.381.1; Don. 603.3; Vict. 6.189.10; Aud. 7.323.5; Prob. 4.47.4).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

definition

Char. 4.6 articulata est quae litteris comprehendi potest; -a est quae scribi non potest (Dosith. 7.381.3; Don. 603.3).

Diom. 1.420.13 -a est irrationalis vel inscriptilis, simplici vocis sono animalium effecta, quae scribi non potest, ut est equi hinnitus, tauri mugitus.

Prob. 4.47.7 -a...aut animalium aut inanimalium est, quae litteris comprehendi non potest. animalium est ut puta equorum hinnitus, rabies canum,...inanimalium autem est ut puta cymbalorum tinnitus, flagellorum strepitus...est et -a vox sive sonus hominum, quae litteris comprehendi non potest, ut puta oris risus vel sibilatus, pectoris mugitus et cetera talia.

Mar. Vict. 6.4.20 -a...est quae nihil aliud quam simplicem vocis sonum emittit, ut est equi hinnitus, anguis sibilus, plausus, stridor et cetera his similia.

Vict. 6.189.12 quae est -a? quae scribi non potest, ut puta ovium balatus, equi hinnitus, mugitus bovis et non nullae aliae voces sunt (Aud. 7.323.8).

expl. in Don. 4.519.17 -a est quae scribi non potest, qualis est mugitus boum, latratus canum et talia.

Cled. 5.26.31 quia duo genera sunt vocum, -a pecorum, quae scribi non potest, articulata hominum, quae legi et scribi potest.

Gk.: ?

There is no obvious Gk. equivalent. The Gk. text of Dosith. has ἀναφθρος but this is probably a later creation on the model of inarticulatus (Job 1893: 46).

Opp. articulatus.

Non-gram.: 'indistinct' (Cic.+).

3. 'without distinction'

of pronominal forms embracing three genders

Prisc. 2.587.13 necesse est...omnia pronomina tria habere genera vel in una eademque voce -sa vel in diversis distincta terminationibus.

of ambiguous verb forms common to more than one conjugation

Var. 9.108 in verbis temporalibus, quom similitudo saepe sit -a, ut discerni nequeat, nisi transieris in aliam personam aut in tempus.

Phoc. 5.437.20 sunt verba, quae in prima persona -a habentur...dico dicas' correpta priore syllaba, 'dico dicis' producta.

of verb forms representing more than one tense

Char. 337.15 sunt quaedam verba -a temporibus, velut 'odi novi pepigi memini'. in his enim instans et perfectum tempus idem est (Diom. 1.358.20 verba temporibus -a).

341.14 quae (verba) videntur et ipsa defectiva seu corrupta esse ideoque inter -a relata et ambigue declinari.

of adverbs of place

expl. in Don. 4.510.24 sunt etiam -a localia adverbialia, ut 'usque': nam et ad locum esse potest,...et de loco.

of words incorporating several senses

Char. 193.1 species est dictio originem trahens a genere, paucioribus -a significationibus quam genus, ut 'homo arbor' (Diom. 1.326.34).

of the senses themselves

Aud. 7.322.13 discretio quid est? -arum significationum per plana significatio (Vict. 6.188.16; Diom. 1.436.24).

Non-gram.: 'not distinguished in detail' (Cic.+).

conglutino

'join together', of letters

concerning syllable division

ult. syll. 4.257.23 praecedentem consonantem primae syllabae -amus.

concerning the property of liquids not to 'make position' in metre

Agroec. 7.118.10 (quare) aliae...liquidae in ipso concursu litterarum et sermonum ita -entur, ut paene interire videantur.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'stick together' (Pl., Ter.+), 'make to cohere, stick together' (Var.+).

congregandi

'indicating joint occurrence', type of adverb

Sacerd. 6.442.23 (adverbia) -i, ut 'simul'.

RP ap. Char. 244.20 (adverbia) -i, velut 'una simul pariter' (Dosith. 7.410.27).

Don. 596.13 (adverbia) -i, ut 'simul una' (642.2; Aug. 5.518.21).

See communicantis.

L: Uhlig 1881: 25.

Non-gram.: congreco 'bring together' (Var., Cic.+).

congregatio

'joint occurrence', of a type of adverb

Diom. 1.404.19 (adverbia significant) communicationem sive -em, ut 'pariter simul una'.

Vict. 6.201.30 alia (adverbia) -is, ut 'pariter una simul'.

Gk.: τὰ δὲ ἀπορίστω, ὅλον ἄρην ἅμα ἤλιστα, DT 81.1.

See communicatio.

L: Uhlig 1881: 25.

Non-gram.: 'forming a group' (Cic.+).

congregative

'indicating joint occurrence', of a type of adverb

ps. Asp. 5.552.14 -e, ut 'una pariter simul'.

See communicative.

L: Uhlig 1881: 25.

congregativus

'indicating joint occurrence', type of adverb

Prisc. 3.87.9 -a loci sunt et temporis communia, ut 'simul, una'.

Gk.: cf. ἀθροιστικός, used of nouns (AD synt. 58.11) and conjunctions (AD synt. 118.18, 170.19).

L: Uhlig 1881: 25.

congrue

'in an appropriate, corresponding manner'

Prisc. 2.585.27 tertiae...personae ideo -e adiunguntur nomina. 3.133.23 numeri...omnes, si interrogatio profertur 'quot', -e referuntur, ut 'quot homines?' 'tres', 'decem'... 145.2 (genetivus) declinatus...a nominativo -e huic condeclinat tam sequentes casus quam numeros. 201.1 -e disponendo. 234.18 dubium est..., cum utriusque casus similes sint et utriusque verbo -e possint aptari, quis cui reddatur.

Eutyth. 5.460.27 uniformiter et sibi -e (of the derivation of verbs from nouns/adjectives).

Opp. incongrue.

congruitas

'intransitive construction'

Prisc. 3.211.20 ff. constructiones, quae per nominativum absolventur, Stoici ἀξιώματα vel συμβάματα, id est dignitates vel -es, vocabant - ut... 'Plato philosophatur'..., illas vero, in quibus necesse est cum nominativo etiam obliquum aliquem casum proferri, παρασυμβάματα dicebant, hoc est minus quam -es, ut 'Cicero servat patriam' (opp. ἀσύμβαμα, id est incongruitatem...ut 'placet mihi venire ad te').

Gk.: σύμβαμα, AD synt. 43.16, 430.3.

Prisc. gives a rather garbled version of the Stoic doctrine reported by Apollonius, but uses the same examples (AD synt. 43.16 περιπατεῖ, γράφει).

Opp. incongruitas.

L: Baratin 1989: 391.

congruo

1. 'have identical form'

Diom. 1.309.1 quotiens nominativus et dativus et vocativus et ablativus sibi -unt, ut 'Thisbe'.

See socio 1.

2. 'correspond, match'

Diom. 1.379.27 prima persona longe dissimilis est ceteris verbis nec -ens secundae personae ('inquam', 'inquis').

Pomp. 5.198.6 -it comparatio (i.e. 'aptus' matches or is analogous to 'doctus').

Prisc. 3.3.19 in plurali...numero, prima et secunda (personae) sibi -unt, 'nos vos'.

See convenio 1.

3. 'be appropriate'

Serv. 4.427.32 conexiones quod dico consonantium non eas quae Latinis syllabis -unt, sed etiam quae Graecis.

Pomp. 5.243.35 'indulgenter' -it omnibus temporibus (244.1).

See convenio 2.

4. 'agree in metrical form, weight', of syllables

ult. syll. 4.230.2 'o' littera terminatus vocativus nominativo -it. 239.11 paenultima sane syllaba primae personae -it (of verbs). 240.26 tertia persona primae -it (of verbs). 241.2 adiunctivo modo praesens et praeteritum imperfectum seu plusquamperfectum tempus optativo modo -it. 243.29 pluralis prima persona singulari -it (of verbs). 39 praeteritum perfectum et plusquamperfectum tempus modi pronuntiativi duobus temporibus -it.

244.15 praeteritum imperfectum tempus praesenti tempori modi superioris -it. 18 futurum tempus primum huiusce modi pro suis coniugationibus tempori futuro modo pronuntiativi -it. 254.11 'iuxta' eadem superiori (sc. 'infra') -it. 256.1 huius vis interiectionis superiori -it.

Syn. consensio 2.

Non-gram.: 'agree' (Pl.+), 'combine' (Val. Fl.+), 'correspond' (Ter.+).

congruus

'corresponding, appropriate'

Prisc. 3.111.18 litterarum -am iuncturam.

further collocations

casus: Prisc. 3.234.6.

ordo: Prisc. 3.108.14.

persona: Prisc. 3.118.6.

positio: Prisc. 3.147.6 (κατάλληλον θέσιν, AD synt. 144.9).

Gk.: κατάλληλος, see AD ref.

Opp. incongruus.

Non-gram.: 'according, agreeing' (Pl.+).

coniugatio

'conjugation'

definition

Cons. 5.380.29 -o est collectio quaedam...verborum simili declinatione currentium.

Prisc. 2.442.18 -o est consequens verborum declinatio (DT 53.6 συζυγία ἐστὶν ἀκόλουθος ῥημάτων κλίσις).

Aud. 7.345.14 -o...est forma quaedam, ex qua intellegitur, promissivus modus...quo modo efferri debeat (Vict. 6.198.31).

ancient etymology

Prisc. 2.442.24 '-o'...nominatur vel propter coniugatas consonantes, hoc est cognatas, ex quibus pleraeque apud Graecos -es regulam sumunt, vel quod una eademque ratione declinationis plurima coniunguntur verba, quod magis ad Latinorum nominationem aptius est.

Aug. 5.511.41 inde dicitur -o, quod sibi ad unum sonum multa coniungat.

Sacerd. 6.433.10 -es verborum sunt tres (Comin. ap. Char. 225.25; Diom. 1.346.31; Don. 634.4; Vict. 6.198.27; Aud. 7.345.11; Prob. 4.158.18).

Serv. 4.413.14 -es tres sunt nomina habentes ab ordine litterarum.

exc. Bob. 1.563.6 verborum ordines sive -es sunt IIII.

ps. Asp. 5.551.29 -es sunt quattuor.

Prisc. 2.442.22 sunt igitur -es quattuor apud Latinos.

Cled. 5.17.7 multi volunt tres -es esse, multi quattuor.

Phoc. 5.430.21 -es sunt tres, ut alii, quattuor.

Coniugatio is used for the group of verbs following the same pattern of inflection, but this process of inflection itself is referred to as declinatio, e.g. Prob. 4.160.6 declinatio primae coniugationis. Char. has ordines for these groups of verbs while Quint. 1.4.29 mentions declinationis ordinem.

attestation:

in the sense 'etymological connection'

Cic. top. 12 haec verborum -o συζυγία dicitur.

Gk.: συζυγία, DT 47.2, 53.6; AD synt. 45.16, 386.6, adv. 161.28.

Coniugatio matches the Gk. term for this category, συζυγία (syn + cum, ζεύγνυμι + iungo, Job 1893: 111).

Comin. ap. Char. 225.25 -es, quas Graeci συζυγίας appellant.

Prob. 4.158.19 has Graeci synzygias appellant.

Cons. 5.380.29 -o est collectio quaedam, quam Graeci σύστημα appellant.

Non-gram.: 'mixing together' (Apul.).

coniugatus

'related'

Prisc. 2.442.24 'coniugatio'...nominatur vel propter -as consonantes, hoc est cognatas.

Prisc.'s use of coniugatus for personal pronouns is modelled on AD's use of σύνζυγος.

Prisc. 3.144.8 -a esse personis pronomina, cum similiter et coniuncte per omnes personas definiuntur vel demonstratione vel relatione (~ AD synt. 137.10 κατὰ πρόσωπα σύνζυγους τὰς ἀντωνυμίας). 198.11 -a pronomina, quae σύνζυγα Aristarchus vocat (mei, tui, sui, etc.). 198.19 -as primas et secundas (personas) (~ AD synt. 289.4 κατὰ σύνζυγαν). .20 'sui' proprie -um est primae et secundae personae. .24 -as voces. .25 -a (pronomina). 199.11 in personarum discretionem -arum hoc fieri.

attestation:

Cic. top. 38 quia -a verba essent 'pluvia' et 'pluendo'.

Gk.: σύνζυγος, see AD refs. above.

coniugo

'join, collocare'

Prisc. 3.161.20 quoscumque casus bene possumus cum genetivo possessive prolatis -are (*any case of a possessive pronoun with a genitive*).

Gk.: σύνζυγέω, AD synt. 138.1, 266.2.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'join' (Cic. +), 'join in marriage' (Apol. +).

coniuncte

'in combination, as a compound'

Gell. 5.12.5 sic et 'Neptunuspater' -e dictus est. 6.10.tit. <ut> 'ususcapio' copulate recto vocabuli casu dicitur, ita 'pignoris capio' -e eadem vocabuli forma dictum est.

coniunctio

1. 'conjunction'

classification: see pars orationis.

definition

Sacerd. 6.444.22 -o est pars orationis adnectens ordinemque dictionem.

Comin. ap. Char. 289.19 -o est pars orationis nectens ordinemque sententiam (Dosithe. 7.417.22; Prob. 4.143.24; Aud. 7.349.10; Vict. 6.202.21; Aug. 5.520.33) (RP ap. Diom. 1.415.16 conectens; Don. 646.14 adnectens; Aug. 5.495.22 adnectens; ps. Asp. 5.553.10 copulans).

Diom. 1.415.13 -o est pars orationis indeclinabilis copulans sermonem et coniungens vim et ordinem partium orationis.

Prisc. 3.93.2 -o est pars orationis indeclinabilis, coniunctiva aliarum partium orationis, quibus con significat, vim vel ordinationem demonstrans.

2.56.16 proprium est -is diversa nomina vel quascumque dictiones causales vel diversa verba vel adverbia coniungere.

ancient etymology

Serv. 4.418.4 -es dictae sunt ab eo, quod coniungant elocutionem.

Cled. 5.24.2 -o est pars orationis, dicta quod iungat elocutionem.

73.7 -o ideo dicitur, quod adnectit verba; a conexione vim suam habet declaratam.

Diom. 1.415.14 (-o) ob hoc meruit nomen, quia pro vinculo interponitur orationi. laxatum enim et diffusum sermonem more catenae interposita devincit.

Some grammarians discuss the apparent contradiction in terms of a 'disjunctive' conjunction.

Sacerd. 6.446.26 quidam -es disiunctivas non putant oportere dici -es, hac ratione: si ideo dictae sunt -es a con-

iungendo, quae disiungunt non sunt -es. sed errant: nam -o eo dicta, quod verba coniungat, non sensus. ergo [haec] -o disiunctiva sensus quidem separat, verba vero coniungit, unde nomen accepit.

Cf. Serv. 4.418.9; expl. in Don. 4.516.9; Pomp. 5.266.5; Vict. 6.203.5.

accidents

Comin. ap. Char. 289.20 -i accidunt figura ordo potestas (Diom. 1.415.23; Prob. 4.143.24; Don. 646.14; Dosithe. 7.417.23).

ps. Asp. 5.553.10 -i accidunt vis figura ordo.

Prisc. 3.93.9 accidunt igitur -i figura et species, quam alii potestatem nominant, quae est in significatione -um, praeterea ordo.

Aud. 7.349.11 -i quot accidunt? potestas, ordo, figura, accentus.

potestas (types)

Sacerd. 6.444.24 potestas in quinque dividitur. sunt enim copulativae disiunctivae expletivae causales rationales (Comin. ap. Char. 290.1; Diom. 1.415.27; Prob. 4.143.26; Don. 646.16; Cled. 5.73.15; Pomp. 5.265.18; Aug. 5.520.38; Vict. 6.203.2; Audax 7.349.11).

Aug. 5.495.23 potestas est vel quae copulat verba, ut 'et que ac'; vel disiungit, ut 'aut vel nec necque'; aut explet, ut 'prorsus videlicet scilicet quin etiam' et similia; aut quasi causam reddit, ut 'nam namque enim quamobrem itaque'; aut quasi ratiocinatur, ut 'ergo igitur propterea' et similia. et ideo partim copulativae dicuntur, partim disiunctivae, partim expletivae, partim causales, partim rationales.

Ter. Scaur. (ap. expl. in Don. 4.560.19) lists the five standard types but without the term potestas, while expl. in Don. (4.516.5) calls the varieties significationes.

Some grammarians added further categories.

Aug. 5.495.28 sed multae omnino -es sunt, de quibus diligenter grammatici deliberant, quo istorum quinque nominum eas vocent, vel utrum aliae differentiae sint adiciendae.

A certain degree of terminological variation may also be observed.

RP ap. Char. has <copulativae> (290.25), disiungendi (291.11), equivalent to disiunctivae, expletivae (291.22), also referred to as subiciendi, causales (290.27), and ratiocinativae (291.2), equivalent to rationales.

In addition he has dubitandi (291.10), admonendi atque petendi (291.12) 'quas quidam inter causales posuerunt', relativae ad aliquid..., sive comparativae (291.15), which he attributes explicitly to Pliny, repletivae (291.23), inlativae (291.24), finitivae (291.25), optativae (292.3), subiunctivae (292.4).

Diom. (1.416.18ff.), citing Pliny, includes five of these extra types: inlativae, finitivae, optativae, subiunctivae, ad aliquid relativae,....sive comparativae.

Dosithe. (7.417.26ff.) has a similar list: copulativae, causales, ratiocinativae, repletivae, disiunctivae, dubitandi, finitivae, optativae, subiunctivae.

Prisc.'s classification (3.93.13ff.) is much more elaborate. As regards the five basic types, he breaks down causalis into five subcategories (3.95.13ff.): continuativa, subcontinativa, adiunctiva, causalis, effectiva. For rationalis Prisc. also uses collectivae (3.100.15) and illativus (3.101.6; i.e. in a different sense from Pliny), and for expletiva his favoured term is completiva (3.102.12) although he also has expletiva (3.110.7) and repletiva (3.88.28). Further terms found in Prisc. are dubitativa (3.101.9), though not equivalent to the above-mentioned dubitandi, approbativa (3.97.4), subdisiunctiva (3.98.3), disertiva vel electiva (3.98.25), adversativa (3.99.12), abnegativa (3.100.5). His list at the beginning of the section includes two further terms, ablative and praesumptiva, but these are not further discussed, and Uhlig (1883: 88) believes that these should not be attributed to Prisc., but were written in the margin and later incorporated into the text. As ever, Prisc. is heavily dependent on AD, and

seems to have coined a number of these terms himself, for types identified by his Gk. model.

Diom. (1.417f.) uses a number of further terms to describe the various functions of the conjunctions *et* and *aut*. Cf. Dosith. 7.422f.

The list in ps. Asp. (5.553.11ff.) is long and idiosyncratic.

Some matching up of his terms with the practice of other grammarians is to be found under the individual entries.

Of certain words the grammarians were unclear whether they should be assigned to conjunctions or to some other part of speech.

Prob. 4.145.3 sunt aliquae -es, quae et aliarum partium orationis habeant significationes.

.16 'ne', si subiungatur, erit -o...; si vero 'ne' praepositionatur, erit adverbium.

Diom. 1.416.24 sunt etiam dictiones, quas incertum est utrum -es an praepositiones an adverbium nominemus, quae tamen omnes sensu facile dinoscuntur (Don. 647.11).

Aug. 5.521.31.

Aud. 7.350.25 sunt -es, quae, cum aliis partibus orationis respondeant, intellectu tamen discernuntur.

Scaur. 7.11.8 (scribendi ratio vitatur) per immutationem, ut cum 'at' -em per 'd' scribunt et eandem, quotiens praepositio sit, per 't'.

Quint. 1.7.5 'ad', cum esset praepositio, 'd' litteram, cum autem -o, 't' acciperet.

attestation:

Var. ap. Char. 92.10 quintum tricensimum annum dici sine 'et' -e vult Varro...et similia, nec interponendam -em ut ipsa re cohaerente.

Rhet. Her. 4.30.41 -bus verborum e medio sublati.

Paul. Fest. 259.7 'quando'...significat quod 'quoniam' et est -o.

Fest. 162.14 'nec' -em grammatici fere dicunt esse disiunctivam. Cf. Paul. Fest. 369.19 'vel' colligatio...est disiunctiva.

Quint. 1.5.50 'an' et 'aut' -es sunt.

Gell. 17.13.1 'quin' particula, quam grammatici -em appellant.

Gk.: σύνδεσμος, DT 86.3.

The Stoics used σύνδεσμος of all indeclinable words which 'bind together' the parts of speech, namely conjunctions and prepositions.

Prisc. 3.34.24 non bene tamen Stoici praepositionem inter -es ponebant, praepositivam -em eam nominantes, cum -o et nominibus et verbis et omnibus nam declinabilibus quam indeclinabilibus per appositionem soleat adiungi.

The two classes were later distinguished, but the term σύνδεσμος was retained for conjunction and translated into Latin coniunctio. Quint. preferred convinctio to coniunctio, as a more accurate translation.

Quint. 1.4.18 (convictiones) -es a plerisque dici scio, sed haec videtur ex 'syndesmo' magis propria tralatio. Coniunctio, however, prevailed.

See colligatio, iungendi.

2. 'joining together, combination'

i) of letters to form syllables

Mar. Vict. 6.26.15 syllaba est -o litterarum cum vocali vel vocalibus sub uno accentu et spiritu continuata.

See comprehensio, conceptio, conexio, congregatio, syllaba.

ii) of the formation of compound words

Cic. de orat. 3.154 'versutiloquas' et 'expectat' ex -e facta esse verba.

3. of diacritics

~ hyphen

ps. Prisc. de acc. 3.520.8 hyphen, quae -o dicitur.

L: Baratin 1989: 48ff.; Gutiérrez Galindo 1989.

Non-gram.: 'joining together' (Var., Cic.+).

coniunctivus

1. modus: 'subjunctive'

classification

Different grammarians distinguish different numbers of moods. Some offer coniunctivus along with alternative designations.

Sacerd. 6.432.18 modi verborum sunt quinque,...(.29) subiunctivus, quem quidam adiunctivum vel -um vocant.

Char. 215.31 modi verborum sive qualitates sunt quinque,...subiunctivus seu -us.

Dosith. 7.406.4 modi quot sunt? V,...-us, <ut> 'cum amem doceam legam' (Cons. 5.374.17).

Char. 214.3 modi sunt septem,...-us (Don. 632.8; Aud. 7.344.13).

Serv. 4.411.26 modi omnes sunt octo,...-us.

Prob. 4.156.1 modi verborum sunt octo,...-us, qui est et iunctivus.

Diom. 1.338.10 qui novem (modos esse voluerunt), subiunctivum a -o separant.

Jeep (1893: 217 n. 5) suggests 'subiunctivum a concessivo separant' because elsewhere subiunctivus and coniunctivus are always equivalent.

Vict. 6.199.17 modi verborum quot sunt? decem. qui sunt?...-us.

ancient etymology

Two of Don.' commentators reject the view that coniunctivus was so-called because it occurred with the conjunction cum, in favour of the explanation that a subjunctive clause was incomplete in sense, requiring an indicative to finish the sentence. This is the explanation found in most grammarians.

Serv. 4.411.32 -um vero modum non ideo -um dicimus, quia habet aliquid coniunctum, id est 'cum' (nam et optativus inciperet esse -us, quia habet adverbium coniunctum 'utinam'); sed ideo dictus est -us, quia in loquendo, cum solus locutionem implere non poterit, coniungit sibi indicativum, ut 'cum scripsero faciam' et 'cum dixero legam'.

expl. in Don. 4.504.4 est et -us modus, cui coniungitur alia pars, ut impleatur sensus, aliter semiplenus est sensus: 'cum legam', quia non stat sensus, addis aliam partem, 'cum legam, audies'. stulte autem putant qui dicunt ideo dici -um, quod coniunctam habeat particulam 'cum': nam et optativus habet coniunctam particulam 'utinam'; ergo incipit optativus etiam -us dici.

Pomp. 5.215.37 ergo ideo dicitur -us modus, quod coniungit sibi indicativum modum ad exprimendum sensum suum.

Cled. 5.54.10 -us, qui nos facit sermonem cum alio modo coniungere.

16.14 -us ideo dictus, quia solus sensum implere non potest, ut puta 'cum legero, surgam' hanc partem orationis sibi adiungit, 'surgam', quam si detrahas, plenus sensus non est.

Aug. 5.510.26 ideo ergo -us modus dictus est, quia ei coniungitur aliquid, ut sententia locutionis plena sit.

Aud. 7.344.21 -us cur dicitur? quia sine coniunctione aliarum orationum non implet sensum locutionis. si enim tantum dixero 'cum clamem', pendet sensus et indiget ut compleatur; adicio 'cum clamem, quare me tacere credis?' ...ideo ergo -us modus dicitur, quia coniungit sibi alias elocutiones, ut expleat sensum.

Macr. exc. 5.643.22 de -o modo. -a Latinorum eandem apud Graecos habet causam vocabuli <et> ex una eademque origine traxerunt. non enim huic modo, ut ceteris, ex intellectu, sed ex solo accidenti nomen est inditum... (.29) si...dixero 'cum legam cum legerim cum legissem cum legero', ostendo nullum tempus modi istius nisi coniunctum alteri parti orationis posse proferri. ideo non ex sensu, qui adhuc dubius est, sed ex sola coniunctione quae ei accidit -us modus appellatus est.

Serv. Aen. 2.455 quando -us modus est, necesse est aliquid iungi aut subaudiri.

attestation:

coniunctivus vs. subiunctivus

Coniunctivus occurs once in *Prisc.'s* de nom. (3.451.7 optativi futurum et praesens coniunctivi), but in the rest of this treatise he consistently uses subiunctivus, e.g. 451.18, 32, 37. In his major work *Prisc.* uses subiunctivus throughout (q.v.).

coniunctivus + optativus

That the grammarians identified an optative mood for Latin indicates their slavish dependence on their Gk. forebears. The term optativus was applied to the subjunctive in the construction with utinam. Since optative and subjunctive were identical in form the grammarians had some difficulty keeping the two distinct.

Cons. 5.375.7 sed quaecumque sunt optativi verba, eadem et coniunctivi sunt, ut ait Palaemon; at quae coniunctivi, non eadem et optativi. dicimus enim 'cum fecero, cum legero'; non dicimus 'utinam fecero, utinam legero'.

Cled. 5.20.24 ipse est modus -us, quod est tempus futuri optativi.

Gk.: συζευκτικός, ὑποτακτικός.

Συζευκτικός is found as the equivalent to coniunctivus in the late Gk. translation of Dosith., but the term is not attested for any Gk. author. The Gk. name for this mood is ὑποτακτικός, given by Macr. as equivalent to coniunctivus; in fact it is more closely matched by subiunctivus (q.v.).

Macr. exc. 5.643.33 unde et Graeci ὑποτακτικὸν διὰ τὸ ὑποτετάχθαι vocaverunt, quod necesse est illi praemisso aliquid subdi, ut sensus integer fiat et planior.

2. 'connective, copulative' of conjunctions

Diom. and Dosith. use the term of 'aut' functioning as 'et' or 'que'.

Diom. 1.418.21 ('aut' coniunctio) modo -a pro 'et', ut 'molirive moram aut veniendi poscere causas' (Verg. Aen. 1.414); et pro 'que', ut 'liquidus corvi presso ter gutture voces aut quater ingeminant' (Verg. georg. 1.410), pro 'ter quaterque' (Dosith. 7.423.23).

Prisc. uses the term of 'si'.

Prisc. 3.241.22 cum vero ('si' coniunctio) εἰ coniunctionem Graecam significat, quae apud illos συναπτικός nominatur, id est -a, quod rem continuari (!) demonstrat, indicativo coniungitur, ut... 'si ambulat, movetur'. 242.17.

In his classification of conjunctions, *Prisc.* uses continuativus for συναπτικός (3.94.12), cf. 3.95.3 continuationis, ut 'si ambulat, movetur', and his explanation of coniunctivus at 3.241.22ff. suggests that perhaps here too he had the term continuativus in mind (Luscher 1912: 97; Job 1893: 140). See continuativus.

L.: Collart 1978: 202.

Non-gram.: 'connective' (Agen.).

coniunctus

'related'

Var. 10.39 'civis' et 'civitas' non est idem, sed... ab eodem ac -ctum.

coniungo

1. 'join'

i) letters or syllables

littera

Char. 6.9 'u' littera... et sola et cum aliis -cta. 9.8.44.29 sin autem fuerit alia littera -cta. Cass. 7.158.8 apud nos 'y' littera numquam vocali -itur. 171.12 (Martyr. 10) nullo enim modo poterat ipsa sibi 'v' littera praeponi non -cta etiam alia consonanti in prima syllaba. 208.16 'bs' Latinae litterae... in una eademque syllaba -ctae.

specific letter(s)

Ter. Maur. 6.328.105 ('E') -cta (to a stop, 'B, C, D, G', to form letter names be, ce, de, ge). Char. 5.27 'q' quotiens 'u' -cta cum alia vocali subsequitur, ut 'quercus'. expl. in Don. 4.521.3 cum ipsae inter se in una syllaba -untur ('i,

u'). Pomp. 5.103.8 quando -ctae sunt aliis consonantibus ('i, u'). *Prisc.* 2.7.4 quantum ad scripturam possunt -i (r before p in same syll.), non tamen etiam enuntiar. 33.8 'bs'... in eadem syllaba -ctae (461.28 non in principio syllabae habent -ctas 'b' et 's'). Cass. 7.157.8 'bs' numquam -ctas invenies). 36.19 pro 'sd' -ctis. 529.10 alia omnia per 'vi' -ctas proferunt praeteritum: 'sino sivi'.

vocalis

Ter. Scaur. 7.30.3 si aliqua vocalis proxima -cta est in syllaba eadem. 6 sin vocabulum duas vocales proximas non habuerit -ctas. 16 sin proximas litteras vocales secum habent -ctas. Sacerd. 6.488.10 'q' littera non scribitur nisi ante 'u' et aliam quamcumque vocalem -ctam (Cass. 7.149.2 'q' littera tunc recte ponitur, cum illi statim 'u' littera et alia quaelibet una pluresque vocales -ctae fuerint, ita ut una syllaba fiat. Alb. 7.308.6). expl. in Don. 4.521.4 -ctam vocalem (.6). Cass. 7.148.7 -ctas vocales digammon appellare voluerunt, ut est 'votum virgo'.

of diphthongs

Mar. Vict. 6.32.7 his seu simplicibus seu -ctis (i.e. diphthongs) conexae reliquae litterae... consonantes vocantur. 33.13 per ov -ctam.

Prob. 4.49.6 -ctis illis vocalibus (.7). ult. syll. 4.258.3 aut in singulis vocalibus aut duabus -ctis, quas Graeci diphthongos vocant. Mall. Theod. 6.587.19 duas vocales inter se -ctas.

consonans

Mar. Vict. 6.32.26 (consonantes) -ctae (vocalibus)... vocis sonum adiuvant. *Prisc.* 2.488.15 si ante 'l' aliam consonantem habuerint -ctam ei in eadem syllaba. Cass. 7.162.11 consonantes quaedam verborum aut vocabulorum -ctae huic praepositioni (sc. 'ad') mutantur.

muta

Ter. Maur. 6.356.1037 quia mutas ita -i naturam recusat. Mar. Vict. 6.32.30 mutae... -ctae vocalibus. Prob. 4.50.32 mutae -ctae.

uda

Ter. Maur. 6.351.881 omnis uda cum gemella rite -i queat (i.e. can be doubled).

ii) elements to form words

compounds

Quint. 8.3.36 derivare, flectere, -ere... quando desit licere.

Cic. de orat. 3.154 -endis verbis.

prefix + verb

Var. 6.38 -cto praeverbio.

Ter. Maur. 6.350.829 partibus sed ex duabus verba -i vides (verbal prefix + verb, e.g. 'suffice, suffer, offer').

Don. 4.366.10 quae (praepositiones) -i non possunt (Keil; Holtz 601.19 iungi).

Don. 648.11 (praepositiones) aut -untur aut separantur aut et -untur et separantur (*Diom.* 1.408.31). 12 -untur, ut 'di, dis, re, se, am, con'. 13 -untur et separantur ceterae omnes (*Diom.* 1.409.1). 651.5 separatae praepositiones acciuntur; -ctae casibus (i.e. prepositions) aut loquellis (i.e. verbal prefixes) vim suam saepe commutant.

Prisc. 3.67.15 praepositiones separatae... -ctae.

Cass. 7.164.4 interdum integra est et ipsa (sc. 'pro' praepositio) et pars cui -itur, ut 'procurro' (Alb. 7.307.12).

prefix + adjective

Prisc. 3.115.12 si nomini -atur ('per')... ut... 'perpulchra'.

iii) words in speech

Var. 7.110 quemadmodum -rentur (vocabula).

Char. 97.3. Pomp. 5.132.7 hyphen dicimus, quando duo verba -imus (.12). Cons. 5.338.7 nomen et verbum, quae -ctae locutionem efficiunt.

of nouns/pronouns joined in apposition or by 'and'

Prisc. 2.147.21 propria, quae ideo quidam neutra esse putaverunt, quod appellativis neutris sunt -cta: 'oppidum

Suthul'. 157.14 neutris quoque -cta haec - id est in 'es' communia - inveniuntur. 201.18 similiter figurate feminina neutris sunt -cta. 315.1 raro...per nominativum -i etiam neutris. 322.3 potest tamen etiam feminino genere hic intellegi figurate -ctum masculino. 448.24 et prima (persona) quidem potest sibi et secundam et tertiam -ere, ut 'ego et tu facimus, ego et ille facimus', secunda vero non potest -ere sibi nisi tertiam, ut 'tu et ille facitis', tertia vero nec primam nec secundam, sed alteram tertiam, ut 'iste et ille faciunt'. 3.199.16 nam 'mihi, tibi, sibi; me, te, se' cum non discernant genera, licet quibuscumque placet generibus ea -ere, ut 'me ipsum' et 'me ipsam'. 203.13 'ipse' qui est nominativus trium personarum nominativis necessario -itur, ut 'ipse ego facio'. 204.1 quando diversae uno sociantur verbo personae, necesse est nominativos -i: 'ego et tu et ille docemus'. 206.18 pronomen 'ipse' tribus aptissime, ut supra diximus, -itur personis. 22 et quamvis inveniuntur etiam alia pronomina figurate sic -cta per diversas personas, ut 'ego ille, tu ille, hic ille'. Prisc. part. 3.492.30 nominativum...-ctum ('misenus et Palinurus'). 501.2 ('ipse') discretivum dicitur, quia discernit personam cui -itur.

of defective nouns

Prisc. 2.121.12 quidam...figurate 'frugi' dativum et 'nihili' genitivum...cum aliis omnibus -i casibus non irrationabiliter dicunt.

of superlative forms

Prob. ap. Serv. 4.431.23 quod superlativum gradum dicit genetivo plurali -i. expl. in Don. 4.492.32 in his licet mihi superlativum genetivo numero singulari -ere. Prisc. part. 3.468.2 ('primus') omnibus solet numeris praeponi et genetivo plurali semper -itur, quod suum est superlativi.

of adverbs joined to adjectives to form the comparative and the superlative

Diom. 1.405.24 'magis' et 'maxime' -mus. Don. 642.14 his ad augendam significationem pro comparativo et superlativo 'magis' et 'maxime' -mus. Prob. ap. Serv. 4.431.20.

of possessive pronouns

Prisc. 3.171.18 vel cum transitum faciat in aliquos sibi -ctos.

of a verb joined to its object

Prisc. 2.374.15 possunt transire in quem fit actus et -untur vel genetivo vel dativo vel accusativo casui. 378.4 vel ad muta animalia vel ad carentia anima -untur. 3.158.23 et passivam quidem vocem habentia ablativo vel dativo more passivorum -untur ('curritur a me'). 161.24 genitivos quoque et ablativos invenimus -i verbo impersonali. 212.27 verba quoque transitiva similiter variis solent casibus -i. 271.9 (*intransitive verbs*) figurate...-untur obliquis casibus. 276.18 ('supplicio') non solum accusativo, sed etiam dativo -itur. 277.6 separativa sive discretiva cum accusativo etiam ablativo -untur, ut 'averto illum hac re'. 26 sin haec eadem - id est neutra vel deponentia -passionem significant...ablativo vel dativo -untur. 329.12 hinc Romani 'piget' accusativo et genetivo -unt. 350.9 nos 'eget' verbum tam genetivo quam ablativo -mus. 358.11 apud nos 'consulo' et 'provideo' et 'propicio' tam dativo quam accusativo -untur.

of a verb joined to its object: + accusative

Prisc. 2.375.2 accusativo quoque inveniuntur passiva -i, sed figurate (391.21). 391.13 apud Graecos quoque tam activum quam passivum eius significationis verbum accusativo casui -itur. 3.274.23 voluntatem quoque significantia accusativo -untur. 276.5 quia activam habent vocem, accusativo -untur, ut 'trepido, horreo' (AD synt. 413.7 φέρεται ἐπ' ἀλτρατικῇν). 277.14 nec mirum verba sensum significantia, qui habeat aliquid passionis, accusativo -i. 20 neutra et deponentia...si actum significant...accusativo -untur. 278.8 omnia activa...Romanos accusativo -ere. 295.16 nec licet aliter Latinis nisi

accusativo supra dicta verba -ere. 302.18 nos quoque soli accusativo 'incipio' et 'coepio' verba -mus. 321.16 Romani...omnia activa verba, quae faciunt ex se passiva, accusativo -unt. 329.14 inveniuntur tamen etiam accusativis solis -cta ('pudet, taedet, paenitet, miseret'). 334.20 'odoror' quoque accusativo -itur.

of a verb joined to its object: + genitive

Prisc. 3.276.23 ad sensum preteritiam, quae Graeci genetivo -unt (AD synt. 416.5 ἐπὶ γενικήν φέρεται).

of a verb joined to its object: + dative

Prisc. 3.217.24 verbum enim dativo -itur 'praeficio tibi'. 274.9 ('praestolor') quando dativo -itur, adquisitivum est. 302.21 'impero' vero, quando τὸ ἄρχω, id est ἡγεμονεύω significat, dativo -itur. 330.1 Vergilius etiam dativo -xit ('fidens').

of a verb joined to its object: + ablative

Prisc. 2.387.17 activa significatione quomodo passiva ablativo -itur. 3.270.15 licet...-ere his ablativos, ut 'rubeo pudore'. Prisc. part. 3.462.23 'utor' verbum semper ablativo -itur.

of a verb joined with its subject

Prisc. 2.187.6 si cum vocativis aut substantivis verbis -antur (nomina). 440.25 verba per omnes personas in omni tempore nominativi casus vim habent, cui soli possunt -i. 3.116.24 quae verba ad nominativos -untur solos (AD synt. 18.3 συναπτᾶται).

of compound tenses, formed with an auxiliary verb

Prisc. 2.406.25 -entes participium praeteriti cum verbo imperativo praesentis vel futuri temporis, ut 'amatus sit' vel 'esto'. 419.21 participia...-cta verbo substantivo (id est 'sum').

of a modal verb with the infinitive

Prisc. 3.224.25 (infinitum verbum) -itur...frequentius voluntativis verbis..., ut 'volo legere'. 225.2 invenitur (infinitum verbum) tamen saepissime et aliis verbis -ctum.

of tenses

Char. 347.18 -untur inter se tempora hoc modo. expl. in Don. 4.509.14 sive praeterito sive futuro -am praesens. Prisc. 2.407.23 in hoc autem modo (sc. optativo) dumtaxat et infinito (408.21) tempora -cta habent Latini praesens cum praeterito imperfecto et praeteritum perfectum cum plusquamperfecto (408.13). 408.18 subiunctivus, cum apud Graecos -cta habeat tempora, apud nos divisa habet omnia. 557.2 tempora -cta. 3.243.28 praeteritum indicativi cum praesenti solent -ere. 254.6 tamen et praeterito plusquamperfecto praeteritum imperfectum -ere et praesenti praesens vel futuro solent vel praeterito, ut 'fecissem, nisi impedires'. Prisc. part. 3.487.21 quomodo participia praeteriti temporis -cta cum verbis temporis praesentis praeteritum tempus significant, ut 'lectus sum es est', sic participia praesentis, si -antur cum verbis praeteriti temporis, loco praeteriti temporis accipiuntur, ut 'amans feci'.

in the definition of the coniunctivus (modus)

Serv. 4.411.33, 35, 36; expl. in Don. 4.489.5 elocutionem (7), 504.5, 8, 9; Cled. 5.54.11; Pomp. 5.215.22, 30, 31, 37; Aug. 5.510.27; Aug. 7.344.25 elocutiones.

of a participle joined with its object

Prisc. 3.216.23 participium ablativo, quomodo et verbum eius, -itur. 353.8 accusativo -cta participia, genetivo nomina sunt. Prisc. part. 3.506.13 quando participium est ('potens'), et tempus significat et accusativo nominum vel infinito verborum -itur. 15 quando autem nomen est, caret tempore et genetivo -itur.

of an adverb joined to a verb

Char. 248.12 adverbium...-ctum verbo. Cled. 5.20.29 adverbium...-ctum verbo. Pomp. 5.247.25 -ere huic adverbio verbum illud. Prisc. 2.554.11 quemadmodum -itur adverbium verbo. 3.44.21 quando...verbo per se -itur ('iuxta'), adverbium id esse existimant. 45.7

quando...verbis...-untur...inter adverbia numerant. 60.10 sunt alia (adverbia), quae cum separatim tempora significant, necessario separatim eis -untur, ut 'hodie facio, heri feci, cras faciam' (AD adv. 123.18, 19 συντάσσεται). 14 sunt (adverbia) quae non omnibus modis possunt -i, ut 'ne'. 61.3 'utinam' optativo -itur. 84.1 adverbia..., quae -i solent casualibus. 238.2 'eia' et 'age' adverbia hortativa aptissime imperativo -untur. Prisc. part. 3.503.5 adverbium indicativo -itur.

of conjunctions

Gell. 10.29.1 ('atque') plerumque sane -it verba et conectit.

in the definition of the conjunction

Sacerd. 6.446.27, 29 verba; Diom. 1.415.13 vim et ordinem partium orationis; Serv. 4.406.5, 418.4, 8 verba -cta, 10 verba, 12 verba, 13 elocutio; expl. in Don. 4.515.36 elocutionem; Cled. 5.10.12 duas partes, 24.9; Pomp. 5.97.29 elocutiones, 134.35 verba, 264.17 elocutionem, 265.15 elocutiones, 29; Prisc. 2.56.17, 27, 551.16. in the definition of the copulative conjunction

expl. in Don. 4.516.7 sensum; Cled. 5.24.15 verba et sensus, 73.19 locutiones, 23 duas partes in elocutione; Pomp. 5.265.24 sensus...et verba (26), 268.10 sensum.

Prisc. 3.160.20 si verbo praeposatur coniunctio, necesse est aliud verbum ei -i...ut 'et scribit et legit Trypho'. 241.24 ('si') coniunctio indicativo -itur. 243.13 ('si') indicativo saepe -ctum. 247.17 apud Graecos τὸ ἔάν subiunctivo, τὸ ἐλ' vero et indicativo et optativo et subiunctivo invenitur -ctum. 251.5 ἄν quoque Graeca coniunctio... optativis...omnibus, quippe -ctis cum supra dictis tribus temporibus...-itur. 266.2 non solum ἐλ, sed et ἔάν et ὅπως etiam optativo -i Attici. 289.10 apud illos tam ἔάν quo modo et ὅπως et ἔάν et optativis -untur. Prisc. part. 3.503.5 coniunctio...subiunctivo (-itur).

of prepositions

Don. 648.11 (praepositiones) aut -untur aut separantur aut et -untur et separantur (Diom. 1.408.31). 13 -untur et separantur ceterae omnes (Diom. 1.409.1). 651.5 separatae praepositiones accidunt; -ctae casibus (i.e. *preposition*) aut loquellis (i.e. *verbal prefix*) vim suam saepe commutant. Prisc. 3.67.15 praepositiones separatae..., -ctae. Prisc. part. 3.468.24 cui casui -itur 'ab' praepositio? Cass. 7.161.24 tunc 'ab' praepositio scribatur, quotiens parti cuiuslibet orationis -itur, quae a vocali incipiat.

of prepositions + specific cases

Don. 651.9 antiqui praepositiones etiam genetivo casui -ebant (Diom. 1.409.16). Serv. 4.419.36 'in' vero et 'sub' -untur accusativis casibus. Pomp. 5.276.33 illae praepositiones accusativis casibus -untur. ult. syll. 4.255.24 'tenus' praepositio, quae ablativo et interdum genetivo casui pulchre -itur. Prisc. 3.44.26 de praepositionibus, quae ablativo casui -untur. 54.26 utraque ('super' et 'subter') tam accusativo quam ablativo -itur. 343.10 παρά apud illos et genetivo et dativo et accusativo -itur, et apud nos 'praeter' accusativo -itur et ablativo tamen, quando pro 'sine' accipitur (354.21). 354.18 πρός praepositio tam accusativo quam genetivo -itur. Prisc. part. 3.470.24 accusativum ei numquam possumus -ere. 508.16 solent... componi ablativi cum praepositionibus quae etiam accusativo separatim solent -i. 514.19 'adversus', quod quidam, quia accusativo -itur, magis praepositionem existimaverunt.

Gk.: συναρτάω, συντάσσω, see AD parallels; συνάπτω, AD synt. 107.10, 393.5.

See adiungo, adnecto, agglutino, alligo 1, applico, appono 2, associo, cogo 2, colloco, compono, conecto 1, confundo 1, conglutino, coniugo, consocio, iungo 1, socio 2.

See also construo 2, struo 2.

2. 'form by joining words', of connected speech

RP ap. Char. 290.14 -itur oratio (Diom. 1.415.19). 291.1 -ere orationem (Diom. 1.416.7).

See conecto, figura 4, instruo, iungo 2, ordino.

Non-gram.: 'join' (Pl.+).

consensus

1. 'agreement' of verbs with nouns

Diom. 1.310.30 de -u verborum cum casibus.

2. 'combination'

Fortun. 6.279.22 syllaba est litterarum -us.

Non-gram.: 'agreement' (Var., Cic.+).

consentio

1. 'share features of pronunciation'

Scaur. 7.13.15 'm' et 'n' -unt et paene idem sonant. 14.3 'b' cum 'p' et 'm' -it, quoniam origo earum non sine labore coniuncto ore respondet. 11 (c) cum χ quoque Graeca littera -it. 17.3 'u' littera omnibus vocalibus et praeeptiva et subiecta -it, ut 'va ve vi vo' et rursus 'au eu iu ou'. 16 ('h') vocalibus...modo utroque -it.

2. 'agree in metrical form, weight,' of syllables

ult. syll. 4.229.4 'u' littera terminatus accusativus singularis in genere neutro tantum modo invenitur et nominativo -it. 234.21 accusativus nominativo -it. 238.26 tertia persona primae -it. 239.12 tertia quoque persona similiter in ambabus syllabis -it. 15 tertiae vero personae paenultima syllaba singularis personae -it. 240.2 ceterae vero coniugationes huic formae -unt. 18 tertia persona singularis primae -it. 241.11 primum futurum tempus futuro temporis modo pronuntiatio -it. 243.38 numerus pluralis superioribus coniugationibus -it. 244.16 praeteritum autem perfectum et plusquamperfectum superiorum modorum temporibus in sua specie -unt. 20 aliud autem futurum vel ulterius praeteritis temporibus perfectis -it.

Syn. congruo 4.

3. 'express agreement', of a type of conjunction

ps. Asp. 5.553.15 aut -unt (coniunctiones), ut 'etiam'.

Non-gram.: 'be in accord' (Enn.+), 'agree' (Pl.+).

consequens

1. 'analogous'

Var. 9.90 quod quisque caput prederit, sequi debet eius -ti<s> casus in declinando. Cic. part. 18 ut in simplicibus verbis quod non est Latinum, sic in coniunctis quod non est -s, vituperandum est. Donatian. fig. 6.275.17 ἀναλογία ἐστὶ συμπαροχὴ λόγων ἀκολουθῶν, id est conexus orationum -entium (276.4). Prisc. 2.44.2 syllaba est comprehensio litterarum -ens sub uno accentu et uno spiritu prolata. 442.18 coniugatio est -ens verborum declinatio. 3.94.25 ordine -enti. 108.17 -ens est (ordinatio), ut etiam dictiones, cum partes sint per constructionem perfectae orationis...aptam structuram recipiant (AD synt. 2.8 ἀκόλουθον). 139.24 -ens esse existimo, de pronominum quoque constructione dissere (AD synt. 129.1 ἀκόλουθον). 145.1 nullus...genetivus, qui non ex nominativo fit, convenienter declinatus potest numerum pluralem nominativo -entem exhibere (AD synt. 140.3 ἀκόλουθον). 14 'ille'...et 'iste' et similia...habuerunt etiam reliquos casus et numeros -entes (AD synt. 140.12 ἀκόλουθα). 146.24 naturaliter abstinit ab eis nominum -ens declinatio (AD synt. 144.6 ἀκόλουθος κλίσις). 147.10 -enti declinatione. 151.8 est igitur -ens, quod in duabus tertiis (personis) profertur, ut 'Priscianus scribit' (AD synt. 159.11 κατάλληλον). 163.22 ad praepositum casum esse etiam -entem interposita coniunctione. 170.25 licet...addere etiam possessivis casibus -entes vel discretionis causa vel abundantiae, ut 'egei ingenii sui Ciceronis'. 212.11 aliis casibus nominativum -entibus.

Gk.: ἀκόλουθος, κατάλληλος; see AD references.

Opp.: insequens.

L.: Schneider 1902:21.

2. *concerning adjectives*

i) 'adjectival'

exc. Bob. 1.533.28 appellaciones...sunt aut naturales, ut 'terra', aut -entes, ut 'iustus', aut adiecticiae, ut 'frugi'. naturales in collationem non possunt referri, -entes et adiecticiae possunt, ut 'iustus iustior iustissimus', 'frugi frugior frugalissimus'.

The category appellatio here embraces common nouns and two types of adjective. The adjectives may show degrees of comparison.

See sequens.

ii) *as noun, 'adjectival attribute'*

Char. 196.8 alia (nomina) ab accidentibus vel -entibus tracta, ut 'beatus dives pauper' (exc. Bob. 1.535.15).

Prisc. 3.146.10 inde inventae sunt etiam adiectivae positiones, ut -ia nominibus communibus vel propriis compleantur.

See accidens.

3. 'following'

of letters: consonans

Mall. Theod. 6.587.7 consonante -enti. Prisc. 2.304.18 -ens consonans.

of letters: vocalis

Char. 10.15 correptam vocalem habeat -entem. Don. 607.1 vocali altera -ente. ult. syll. 4.257.19 correptam vocalem...-entem. 258.13 -ens vocalis. expl. in Don. 4.521.6 in una syllaba secum non habet coniunctam vocalem, sed in altera -entem.

of letters: specific letter

Prisc. 3.6.7 'c' -ente.

of syllables

Prob. cath. 4.39.2 nisi 'a' littera in principiis nominum vel verborum -entis syllabae et consonans principium sit. ult. syll. 4.221.28 in praecedenti syllaba...sive in -enti. 256.26 -entis syllabae. Prisc. 2.47.2 nulla...antecedens syllaba in 'b' potest desinere, nisi -ens quoque a 'b' incipiat.

verbum:

Prisc. 3.126.1 verbum sive praepositum sive -ens. 377.8 Virgilius... 'iectum litore' (Verg. Aen. 4.373) dixit pro 'in litus', quamvis quidam distinguentes 'iectum', ad -ens verbum dicunt 'litore egentem suscepi et regni demens in parte locavi'.

Prisc. 2.588.5 terminatione -enti. 3.112.10 anteponuntur (antecedentia) -entibus (AD synt. 9.6 επιφερομένων). 116.23 in partibus...-entibus (AD synt. 18.2-3 ἐν τοῖς κατὰ μέρος). 227.15 possumus et accusativos copulare infinitis -entibus, ut 'iubeo tibi currere' et 'iubeo te currere'.

Non-gram.: 'consistent, corresponding' (Var.+), 'subsequent' (Rhet. Her.+).

consequentia

1. 'analogy'

Prisc. 2.550.20 si verborum servaverint -am, participia sunt, sin amissis temporibus casus quoque...attrahant, transeunt in (nomina). 3.119.15 cum verba non possent -am sui praesentare (~ AD synt. 23.12 τῶν ῥημάτων οὐ δυναμένων τὴν καταλλήλότητα παραστήσαι). 2.581.7 regula eorum -am servat mobilium nominum. 3.28.14 per derivationem vel -am compositorum verborum. 144.19 aliae...partes casuales...ceteros casus ad -am nominativi solent perficere. 145.11 'mei' genetivus...-am tam casuum quam numerorum recusavit. 159.16 -am verbi. 183.2 quae (partes orationis) sunt igitur declinabiles, cum ex propriis figurationibus ad convenientes supra dictorum numerorum vel generum vel casuum vel personarum vel temporum -as accipiuntur (AD synt. 280.2 τὰς...ἀκολουθίας). 200.27 multa quoque... (non) aliter...discernes nisi ex -a ordinationis, id est casus casibus...congrue disponendo.

Gk.: ἀκολουθία, καταλλήλότης, see AD references above.

Opp.: inconsequentia.

L.: Schneider 1902:21.

2. 'causal sequence', of continuative conjunctions

Prisc. 3.94.12 continuativae (coniunctiones) sunt quae continuationem et -am rerum significant.

Gk.: ἀκολουθία DT, 92.1; AD conii. 220.15, 221.2, 218.2; cf. ἀκολουθεῖν, DL 7.71.

L.: Uhlig 1883:92.

Non-gram.: 'logical consequence' (Rhet. Her.), 'sequence' (Cic.), 'analogy' (leg.).

consequor

'follow'

of letters, syllables

ult. syll. 4.220.36 duae vero, 'i' et 'u', nunc vocales nunc pro consonantibus ponuntur, ea ratione, si eas praecedentis aut vocalis aliqua de superioribus -atur. 221.2 aut harum duarum, de quibus agimus, alteram praecedentem quaelibet fuerit altera -cuta. 255.12 cum positione syllaba longa fuerit -cuta.

of letters, syllables: littera

Don. 649.1 'in' et 'con' praepositiones, si ita compositae fuerint, ut eas statim 's' vel 'f' litterae -antur (Diom. 1.409.3). Aud. 7.328.18 necesse est ut -atur littera 'u'. Cass. 7.173.1 siquidem 'l' fuerit littera -cuta.

of letters, syllables: specific letter(s)

Ter. Maur. 6.345.669 'u'...si -atur. Prisc. 2.34.3 si 'x' antecedente...ipsa ('s') -atur, ut 'exsequiae'.

of letters, syllables: vocalis

Mall. Theod. 6.587.19 cum duas vocales inter se coniunctas -itur vocalis. 21 ut eam ('c' litteram) vocalis -atur. Serv. 4.421.35 eam (litteram) 'o' vocalis -itur. Pomp. 5.118.28 nulla vocali -ente. Prisc. 2.265.7 non poterat 'u' vocalis paenultima produci vocali altera -ente.

of letters, syllables: consonans

Prisc. 2.38.19 si -atur consonans. 44.22 non plus...quam tres consonantes antecedere nec rursus -i nisi tres possunt. 45.2 si antecedant tres consonantes, non possunt nisi duae -i vocalem. 51.27 si eam (vocallem) una consonans simplex -itur. Cass. 7.179.2 (Martyr. 179.2) si consonans fuerit -cuta.

of words

Prisc. 3.212.2 nominibus...exigentibus obliquis necesse est substantivum verbum vel participium -i, ut 'filius Herculis sum'. 230.18 cum maxime subiunctivum verbum -itur.

'follow' as a logical effect

In mixed declensions the genitive will generate a corresponding nominative alongside the original nominative.

Prisc. 3.145.3 ἐπερόχλιτα, id est diversiclinia, necessaria -etur aliquis nominativus aptus genetivo (AD synt. 140.4 παρηκολούθει).

Gk.: παρακολουθῶ, see AD parallel.

See excipio 3, subeo 1.

Non-gram.: 'follow' (Enn., Pl.+).

consignificans

'joint predicate'

Prisc. 2.54.7 partes igitur orationis sunt secundum dialecticos duae, nomen et verbum, quia hae solae etiam per se coniunctae faciunt orationem, alias autem partes 'syncategoremata', hoc est -a, appellabant.

Gk.: συγκατηγόρημα.

This word does not appear to be attested in extant Gk. texts, although AD uses the corresponding verb, συγκατηγόρῶ (synt. 278.7).

consignifico

1. 'signify jointly with something else'

of parts of speech (conjunctions and prepositions) which only have meaningful content as they combine with other parts of speech

Prisc. 3.93.3 coniunctio est pars orationis...coniunctiva aliarum partium orationis, quibus -at, vim...demonstrans. 114.19 (praepositiones vel coniunctiones) -ant, id est coniunctae aliis significant (AD synt. 14.2 συσσημαίνω).

Gk.: συσσημαίνω: see AD parallel. AD coni. 222.12 οἱ σύνδεσμοι συσσημαίνουσιν.

L: Rosén 1989: 225f.

2. 'indicate several things at once'

Prisc. 3.129.15 (substantiam) solam ostendunt pronomina, quorum demonstratio sibi quoque accidentia -at (AD synt. 101.14 συνεξηγομένης).

Gk.: συνεξηγομαι: see AD parallel.

consimilis

'like, similar'

Prisc. 2.508.1 -em videtur habere terminationem ('linquo' to 'vinco'). 3.48.12 omnia...supra dicta ('exaro, exegi, exigo', etc.) -em...vim habent. 52.18 habent ('sine' and 'absque')...-em significationem, quae est negativa. 67.18 ('aliquando' and 'aliquanto') -em sonum habere videntur. 198.21 ipsa declinatio -is illi cum eis ostendit. 288.14 of constructions.

Non-gram.: 'similar, like' (Pl.+).

consocio

'collocate, join', chiefly passive

Prisc. 3.224.8 dativum...solent Romani...cum omni casu -are, ut 'curae mihi est ista res'. 210.16 sin aliis -entur verbis (nominativus et vocativus). 119.16 posent... sine coniunctione -i (participle + verb). 247.21 quando et indicativo -atur ('si' coniunctio), ut 'si doceam, discite'.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'enter into partnership' (Pl.+), 'bring into close relationship' (Pl.+).

consonans

'consonant'

classification

Char. 4.15 litterarum aliae sunt vocales, aliae -es (Dosith. 7.381.9; Don. 603.7; Mar. Vict. 6.5.15).

There is a lacuna in the text of Char.; Barwick supplies the text from other grammarians.

Prisc. 3.114.10 elementorum alia sunt vocalia,...alia -ia, quae sine vocalibus perficere vocem nequeunt.

Vict. 6.32.26 alias (litteras), quae coniunctae superioribus vocis sonum adiuvent et sensum auribus ex utriusque coniunctione velut geminum afferant, -es appellari.

types

Dosith. 7.381.13 -ium species est duplex. sunt enim aliae semivocales, aliae mutae (Char. 5.7; Don. 603.7; Mar. Vict. 6.5.19; Vict. 6.195.10; Aud. 7.326.6; ps. Mar. Vict. 6.32.28).

Prob. 4.49.4 semivocales et mutae appellantur -es. 50.19.

ancient etymology

Consonants are so called because they cannot be pronounced in isolation but only in conjunction with vowels.

Prob. 4.49.5 -es appellantur...quoniam coniunctis illis vocalibus sic nomina earundem consonant.

Diom. 1.422.27 -es appellantur, quod interdum prolectae interdum subiectae vocalibus consonant.

Serv. 4.421.8 -es dicuntur, quia non naturaliter sonant, sed mixtae cum vocalibus proferuntur.

expl. in Don. 4.519.33 quando...dico -es, necesse est ut iungam vocalem, ut sonus -is expleatur. ergo quia sonos naturales addita vocali expriment, dictae sunt -es.

Cled. 5.26.29 -es dicuntur, eo quod cum vocalibus consonant.

Pomp. 5.100.26 ea ratione dictae sunt -es, quod non sonant, sed consonant, id est quod solae positae non habent plenum sonum, sed cum vocalibus iunctae proferuntur.

Prisc. 2.9.7 quae cum his (vocalibus) proferuntur, -es appellantur.

attestation:

Var. frg. Char. 93.4 'pulchrum' Varro aspirari debere negat ne duabus -bus media intercedat aspiratio; quod minime rectum antiquis videbatur.

Var. ap. expl. in Don. 4.520.19 Varro dicit -es ab 'e' debere incipere, quae semivocales sunt, et in 'e' debere desinere, quae mutae sunt.

It is doubtful however whether these are Varro's own words.

Fest. 205.17 quia nondum geminabant antiqui -is. Paul. Fest. 6.7 quoniam antiqui non geminabant -es. 85.4.

It is uncertain whether the actual words of Verrius Flaccus are reported here.

Plin. ap. Roman. ap. Char. 173.23 in duas semivocales aut in duplicem <-em> (added by Keil) monosyllaba nominativo exeunt.

The first certain occurrence is in Quint., e.g. 1.4.6 -es a vocalibus discernere ipsasque eas in semivocalium numerum mutarumque parti.

Gell. 4.17.8 vim -is capit.

Vel. 7.46.16 -es, quae cum his (vocalibus) sonent.

Scaur. 7.12.15.

Ter. Maur. 6.329.147, 330.163.

Gk.: σύμφωνα, DT 11.1; τὰ σύμφωνόμυνα, DH de Demosth. 43.

See vocalis.

Non-gram.: 'sounding in accord' (Vitr.), 'agreeing' (Liv.+).

consono

1. 'agree with' (of gender)

Char. 42.13 hypocoisimata semper generibus suis unde oriuntur -ant (exc. Bob. 1.551.36 ὑποκοισμάτα). 196.28 semper diminutiones generibus suis unde oriuntur -ant (exc. Bob. 1.535.22).

2. 'sound together'

Cass. 7.157.9 quasi ipsae (litterae 'b s') -ent, ut 'trabs', quia dicimus 'trabem'.

Vict. 6.195.4 'b c' ceteraeque huiusmodi, nisi -ent, proferri nequeunt (Aud. 7.325.17).

in the definition of the consonant

Diom. 1.422.28; Prob. 4.49.6, 8; Serv. 4.421.10; Cled. 5.26.30; Pomp. 5.100.27; frg. Bob. 7.538.28.

Gk.: συμφωνέω, see consonans.

See conspiro.

Non-gram.: 'resound' (Pl.+), 'sound together' (Var.+), 'agree' (ps. Cic., Manil.+).

consonus

'consonantal' (sometimes fem. as subst.)

Ter. Maur. 6.328.86 elementa...vocalia quaedam...-a quaedam. 330.152 'I' -a fiet (cf. 343.595 consonans cum fiet 'I'). 342.578 'A' brevis dum consonanti 'T' propinqua iungitur, tempori suo ex eadem -a partem trahet. 347.754 -ae vim (cf. 348.791 vim consonantis). 348.778 -is in litteris.

Ter. Maur. 'vacillation between consonans and consona may be accounted for by metrical exigencies.

Non-gram.: 'sounding together, harmonious' (Ov.+).

consortium*'relationship, association'*

Roman. ap. Char. 169.18 ut de -o casuum diximus.

247.5 quaedam aliis partibus orationis adverbialia esse communia et velut nominis iuncta -is, ut 'gratis falso'.

250.23 quidam non ea contenti ratione -i iure putant 'e' et 'o' inter se litteras expedire.

271.22 de -o praepositionum.

Scaur. 7.17.11 'c' praecedens in -um syllabae assumit litteras 'l m', ... aliarum -um respuit.

Non-gram.: 'sharing' (Sen.+), 'partnership' (Liv.+), 'association' (Col.+).

conspiro*'sound together', of consonants*

Scaur. 7.16.1 cum illa (littera 'q') 'u' littera -at, quotiens consonantis loco ponitur. 17.13 'f' praecicta -at cum 'l n r'. 18.2 'm' <uni> tantum consonanti praecicta -at 'n', ut 'Mnestheus'.

See consono 2.

Non-gram.: 'agree' (Acc., Cic.+), 'sound together' (Verg.).

constituo*1. 'put, place'**of letters, syllables*

Don. 604.5 'u' littera..., cum inter 'q' litteram consonantem et aliquam vocalem -itur. Serv. 4.421.28 consonantes... tunc fiunt, quando ipsae praecedentes post se habent alias vocales, in isdem syllabis -utas, ut 'vanus lanus' (Pomp. 5.103.16 consonantes tunc sunt, quando ipsae praepositae sunt et habent post se alias vocales in isdem syllabis -utas. 19, 21, 24, 25, 28, 32). 423.24 deinde ut non desinant in duas consonantes... aut in 'i' inter duas vocales -utam. Pomp. 5.105.31 'i' littera geminari potest tunc, quando inter duas vocales est -uta in una parte orationis (.36, 115.10, 30). Cass. 7.169.6 've' producta similiter in capite -uta. 184.5 (Martyr. 8) dissimili tempore 'vivi' syllabae -utae notantur similiter. .8 (Martyr. 10) 'vi' longam in antepaenultima sede -utam. 193.6 'b' litterae trifariam in nomine -utae.

of words

Serv. 4.428.23 si nomen sit pro adverbio -utum. 439.1 invenimus apud poetas nomina pro adverbis -uta.

*2. 'make, form'**i) active**of names*

expl. in Don. 4.488.5 maiores nostri... uerunt sibi nomina, quibus diversa appellarent.

of syllables

Cons. 5.359.29 aut minorem una syllaba eum -uit, ut 'hic Tullius o Tulli'. Mall. Theod. 6.587.22 cum dicit 'hoc erat', longam eam syllabam -uit, quae in 'c' desinit.

*ii) passive**of letters*

Prob. 4.50.15 et ideo non recte hae litterae quibusdam supervacuae -utae esse videntur ('k' & 'q'). 124.31 sed quaecumque nomina... ante ultimam syllabam 'a' litteram habent -utam (125.26 'p', 126.3, 9 'b', .31 'q', 127.7 'l', 141.33, 35, 40, 142.4 'i', 158.25 'a', .36 'e', 159.8, 21 'i', 182.23 'q', 183.18 'c', 184.26 'e', 185.34 've' syllabam, 186.7 'i').

of syllables

Prob. 4.60.2 si... ante ultimam sive ante ultimas syllabas 'ri' syllabam habent -utam (68.20 'li', 22 'li', 64.8 'ri', 67.27 'si', 29 'si').

of the elements of words

Prob. 4.54.15 sic et alia nomina, quae in prima parte sua partem orationis habent -utam et sequentem corruptam. .21 sic et alia nomina, quae in prima parte sua corruptum habent -utum et in sequenti partem orationis oppositam. 55.19, 37, 56.17, 24, 26, 28.

of nouns

Prob. 4.53.21 simplex figura nominum intellegitur, quando ex una parte orationis tantum nomina inveniuntur esse -uta (.23, 25). 54.8 sic et alia nomina, quae a duabus vel eo pluribus partibus orationis -uta esse reperiuntur. 57.2 interdum enim inveniuntur nomina, quae in positivo sive absoluto gradu tantum sint -uta. 73.2 omnia nomina in superlativo gradu... quattuor excessusve syllabis -uta esse reperiuntur. 74.6 interdum enim inveniuntur nomina, quae in positione et derivatione tantum sint -uta. 82.19 haec quinque nomina tantum... sic anomale -uta sint declinari (84.35). 83.40 haec eadem vocabula masculina, si... minori numero syllabarum -uta esse reperiuntur.

Pomp. 5.169.4 (of figura) quando dicimus 'doctus',... ipsa positio simplex est -uta. 240.9 qualitas... aut in modis aut in formis est -uta (.17; Cons. 5.375.23 in his (sc. modis)).

See figuro, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'put, place in a certain position' (Enn.+), 'set up, establish' (Pl.+), 'form' (Cic., Lucr.+).

constructio*'syntax, syntactical construction'*

Prisc. 2.550.18 de dispositione vel -e partium orationis (3.183.2 oratione -e, id est dispositione). 3.108.1 de ordinatione sive -e dictionum.

Prisc. 3.116.8 quod licet ostendere a -e, quae continet paene omnes partes orationis (~ AD synt. 17.1 παρὸν γοῦν πιστώσασθαι ἐκ συντάξεως ὅλον περιεχούσης τὰ μέρη τοῦ λόγου)

121.16 de -e singularum orationis partium (~ AD synt. 28.1 τῆς κατὰ μέρος τοῦ λόγου συντάξεως).

of pronouns

Prisc. 3.139.25 de pronominum... -e (~ AD synt. 129.2 περὶ τῆς τῶν ἀντωνυμιῶν συντάξεως).

149.7 cognita nomina pronominalem saepe exigunt -em (~ AD synt. 155.2 ἀπαίτεῖ τὴν ἀντωνυμικὴν σύνταξιν).

154.21 de -e pronominum ad verba (~ AD synt. 161.1 περὶ συντάξεως τῆς τῶν ἀντωνυμιῶν πρὸς τὰ ῥήματα).

of verbs

Prisc. 3.155.5 quidam... putaverunt, perfectiorem esse verborum -em, si pronomina assumant (~ AD synt. 161.9f. οἱ πλείστοι ὑπέλαβον τὴν τῶν ῥημάτων σύνταξιν ἐντελεστέραν εἶναι, εἰ προσλάβοι καὶ τὰς ἀντωνυμίας).

of infinitives

Prisc. 3.233.3 infinita... verbi sui -em ad casus servant (275.2).

of the subjunctive

Prisc. 2.424.18 subiunctivus, qui cum diversas habeat significationes, non ab una earum, sed a -e nomen accipit (~ AD synt. 9.4 ὑποτακτικὰ..., ἃ μᾶλλον ἀπὸ τῆς συντάξεως τὴν ὀνομασίαν ἔλαβεν ἢ περὶ ἀπὸ τοῦ δηλούμενου).

Cf. 3.112.7 'subiunctiva', quae magis ab ordinatione nomen acceperunt quam a demonstratione.

of participles

Prisc. 3.223.1 participia... -em tam verbi necessario sequuntur quam nominis.

.6 eas... -es ad similitudinem nominum habent participia; verbi vero -em servant eius singula participia, ex quo nascuntur.

317.14 fere omnia participii similia nomina diversa casuum -e discernuntur. participia enim necesse est verborum suorum servare -es.

of prepositions

Prisc. 3.54.16 omnes... praepositiones locales etiam in temporibus et rebus similem habent -em.

Prisc. 3.200.17 in omnibus... huiusmodi dictionibus, quae diversas habent significationes, -o maxime ad eas explanandas est necessaria.

collocations**adjectives**

activus: Prisc. 2.389.11, 3.200.6 (~ AD synt. 296.6 τὴν σύνταξιν...ἐνεργητικὴν), 272.15.

adverbialis: Prisc. 3.63.21 (~ AD adv. 120.4 σύνταξιν ἐπιρρημάτων).

passivus: Prisc. 3.200.6 (~ AD synt. 296.6 τὴν σύνταξιν...παθητικὴν).

perfectus: Prisc. 3.270.12.

poeticus: Prisc. 3.155.11 (~ AD synt. 162.6 τῇ ποιητικῇ συντάξει).

+ genitive

activorum: Prisc. 2.373.25, 3.270.7, 273.4.

impersonalium: Prisc. 3.229.20.

modorum verbi: Prisc. 3.267.8.

obliquorum: Prisc. 3.155.16, 159.25.

passivorum: Prisc. 3.270.7, 277.25.

positivorum: Prisc. 3.218.29.

verbi: Prisc. 3.155.4, 312.17, cf. 224.22 de ordinatione verbi.

verborum: Prisc. 3.156.19, 159.15.

pl.

Prisc. 3.130.23 diversae potestatis verba diversis convenire -bus.

165.16 possessiva..., quia duas continent personas, id est possessoris et possessionis, necessario tribus -bus ordinantur (cf. 165.20 modis construuntur tribus. ~ AD synt. 205.16 ἐν συντάξει τριῶν καταγενησονται).

attestation (in a rhet. context):

Rhet. Her. 4.8.11 ex verborum...-e. Cic. de orat. 1.17 -e verborum. Brut. 272.

Gk.: σύνθεσις, σύνταξις, see refs. to AD.

Prisc. gives constructio as the Latin equivalent of σύνταξις, and nearly always uses this translation.

Prisc. 3.201.11 -o, quam Graeci σύνταξιν vocant (2.550.18, 3.108.1).

108.18 -em perfectae orationis, id est τοῦ κατὰ σύνταξιν αὐτοτελοῦς λόγου (AD synt. 2.9).

On a few occasions Prisc. uses constructio to translate σύνθεσις.

Prisc. 3.155.11 a scriptorum -e (~ AD synt. 162.8 τῆς τῶν συγγραφέων...συνθέσεως. Earlier in this sentence AD has σύνταξις, see above).

183.2 orationis -e, id est dispositione (~ AD synt. 280.3 τῇ τοῦ λόγου συνθέσει).

See ordinatio.

L: Charpin 1977: 178ff.

Non-gram.: 'putting together, construction' (Cic.+).

constructus

'constructed', of speech

Prisc. 2.53.8 dictio est pars minima orationis -ctae, id est in ordine compositae.

construo

1. 'compose, form'

Diom. 1.421.22 litteras etiam veteres elementa dixerunt, quod orationem velut quaedam semina -ant atque dissolvant.

See figuro, and further parallels s.v.

2. 'collocate, construct' (concerning syntax), chiefly passive nouns with nouns

Prisc. 3.212.26 ipsorum inter se nominum per varios casus -endorum.

212.30 nominativus obliquis apte possit -i...ut 'Aeneas rex Troianorum, Aeneae regis Troianorum'.

220.21 nam quicumque casus nominativo adiunguntur, etiam declinato -i possunt.

nouns with adjectives

Prisc. 3.185.5 diversa genera similiter -untur (e.g. neuter adjective + masculine and feminine nouns).

pronouns

Prisc. 3.147.13 pronomina per singulos casus similiter cum verbis -untur (AD synt. 148.1 σύνταξιν τὴν αὐτὴν ποιοῦνται).

159.4 duo (impersonalia verba) inveniuntur, quae... ablativo possessivi pro genetivo primitivi -untur, ut 'interest mea, tua,...' similiter 'refert mea, tua ...'

165.20 possessiva (pronomina) vero modis -untur tribus.

167.22 quod in possessivo primae et secundae personae...recte -itur.

168.26 nec aliter tamen potest supra dictum possessivum (sc. 'suus') tertiae personae -i cum aliis extrinsecus personis nisi per retransitionem (175.18).

170.10 cum in possessivis primae et secundae personae liceat etiam non possidentes -ere sic.

174.14 nam et ad omnem numerum et genus et casum bene -itur primitivi genetivus.

25 nec aliter potest duplex possessio -i sine genetivo possessivi.

177.13 illa quoque...supra dicti pronominis (sc. 'suus') casibus frequenter -untur, ut... 'defendit Brutus sibi libertatem'.

subject + verb

Prisc. 3.184.6 -untur igitur diversi numeri, ut (Verg. Aen. 1.212)... 'pars...secant' (i.e. singular noun + plural verb).

211.5 si vero tollamus pronomina ab hac constructione, quae nominativo -itur.

verb + object

Prisc. 3.223.18 nominativus, qui verbo adiungitur...vel nullum vel eum solum assumit alterius casualis obliquum, qui verbo -itur. 29 sic et omnia casualia licet -ere.

267.7 quae genera vel significationes verborum quibus casibus -untur.

272.1 cetera...omnia (verba)...ad accusativos -untur (AD synt. 405.7 ἐπ' αἰτιατικὴν...συντείνουσιν).

278.2 ad eos autem casus, ad quos coniungitur indicativus, necesse est totius verbi declinationem -i et participia et supina.

article + infinitive

Prisc. 3.233.8 (infinita), quae cum articulis -untur apud Graecos.

participles

Prisc. 3.159.20 secundum nomen autem participia -untur.

prepositions

Prisc. 3.348.14 πλὴν. hoc Attici -unt cum omni casu absque vocativo.

Gk.: συντάσσω, AD pron. 38.1, 69.15, synt. 449.9; συντείνω: see AD parallel.

See struo 2.

See also coniungo 1.

Non-gram.: 'make into a heap' (Sisenna, Cic.+), 'build, construct,' (Cic.+), 'devise' (Cic.+).

consuetudo

'customary usage'

classification

Consuetudo was one of the components of Latinitas/Latinus sermo, one of the factors determining correct speech.

Quint. 1.6.1 sermo constat ratione vetustate auctoritate -e.

Char. 62.14 constat...Latinus sermo natura analogia -e auctoritate.

Diom. 1.439.16 constat (Latinitas)..., ut asserit Varro, his quattuor, natura analogia -e auctoritate.

Vict. 6.189.3 quot modis constat Latinitas? tribus. quibus? ratione, auctoritate, -e (Aud. 7.322.22; Aug. 5.494.4).

For Cicero, however, consuetudo poses a threat to pure Latinity:

Cic. Ac. 1.25 enitar ut Latine loquar, nisi in huiusce modi verbis, ut philosophiam aut rhetoricam aut physicam aut dialecticam appellem, quibus, ut aliis multis, -o iam utitur pro Latinis.

scope/restriction of consuetudo

Var. distinguishes common usage from the practice of the (educated) individual:

Var. 9.114 cum ea (sc. analogia) non multo minus quam in omnibus verbis patitur uti -o communis, fatendum illud quoquo modo analogiam sequi nos debere universos, singulos autem praeterquam in quibus verbis offensura sit -o communis.

9.18 qui ad -em nos vocant, si ad rectam, sequemur.

Quint. restricts consuetudo as a ruling principle to the agreement of learned men:

Quint. 1.6.44 quae si ex eo quod plures faciunt nomen accipiat, pericolosissimum dabit praeceptum non orationi modo sed, quod maius est, vitae.

.45 -em sermonis vocabo consensum eruditorum, sicut vivendi consensum bonorum.

Char. extends its scope to the agreement of many.

Char. 62.24 -o non arte analogiae sed viribus par est, ideo solum recepta, quod multorum consensione convalluit (+ 1.10), ita tamen ut illi ratio non accedat sed indulgeat (Diom. 1.439.22ff.).

According to Barwick (1922: 184) this passage preserves the teaching of Pansa.

Diom. adds that consuetudo is based on linguistic usage.

Diom. 1.439.25 ea e medio loquendi usu placita assumere consuevit (-o).

Vict. 6.189.6 quid -e? eorum verborum, quae e medio loquendi usu placita assumptaque sunt (Aud. 7.323.2).

Aug. 5.494.6 -e secundum ea quae loquendi usu placita assumptaque sunt.

Var. recognises that consuetudo may vary.

Var. 8.74 neque oportebat -em natate (Canal, for notare) alios dicere boum greges, alios boverum.

10.16 quod in -e vehementer natat.

consuetudo and analogia

For Var., consuetudo and analogia are essentially incompatible, since analogia is the rational similarity of words (ratio similitudinum 9.8) whereas consuetudo is characterised by dissimilarity (8.23, 32).

Var. 9.8 primum quod aiunt, qui bene loqui velit -em sequi oportere, non rationem similitudinum, quod, alteram si neglegat, sine offensione facere non possit, alteram si sequatur, quod sine reprehensione non sit futurum, errant, quod qui in loquendo -em qua oportet uti sequitur, <eam sequitur> non sine ratione.

8.23 alii cum id (sc. analogia) neglegendum putarent ac potius sequendam <dis>similitudinem, quae in -e est, quam vocarunt ἀνωμαλίαν.

8.32 verborum dissimilitudine <m>, quae sit in -e.

9.3 -o ex dissimilibus et similibus verbis eorumque declinationibus constat.

Gell. 2.25.3 ἀνωμαλία est inaequalitas declinationum -em sequens.

.5 M. Varronis liber <ad> Ciceronem de lingua Latina octavus nullam esse observationem similitudinem docet inque omnibus paene verbis -em dominari ostendit.

Nonetheless Var. sees the two (consuetudo and analogia) not as mutually exclusive but as complementary (8.27, 9.2, 10.74).

Var. 8.27 cum utilitatis causa verba ideo sint imposita rebus ut ea <s> significant, si id consequimur una -e, nihil prodest analogia.

9.2 sed ii qui in loquendo partim sequi iubeant nos -em partim rationem, non tam discrepant, quod -o et analogia coniunctiones sunt inter se quam iei credunt.

10.74 analogia non item ea definienda quae derigitur ad naturam verborum atque illa quae ad usum loquendi. nam prior definienda sic: analogia est verborum similium declinatio similis, posterior sic: analogia est verborum similium declinatio similis non repugnante -e co <m> muni.

Quint. holds analogia (16), etymologia (30) and vetustas (43) all subject to consuetudo.

Quint. 1.6.3 -o...certissima loquendi magistra, utendumque plane sermone, ut nummo, cui publica forma est.

.16 non enim, cum primum fingerentur homines, Analogia demissa caelo formam loquendi dedit, sed inventa est postquam loquebantur, et notatum in sermone quid quoque modo caderet. itaque non ratione nititur sed exemplo, nec lex est loquendi sed observatio, ut ipsam analogian nulla res alia fecerit quam -o.

.30 aliquando -i servit (sc. etymologia).

.43 superest igitur -o: nam fuerit paene ridiculum malle sermonem quo locuti sint homines quam quo loquantur. et sane quid est aliud vetus sermo quam vetus loquendi -o? sed huic ipsi necessarium est iudicium, constituendumque in primis id ipsum quid sit quod -em vocemus.

Pliny and Char. (62.24 above) also recognise that consuetudo does not obey analogia.

Roman. ap. Char. 175.25 'osse'. monosyllaba extra analogiam esse Plinius...scribit et addit eo magis -em in eo esse retinendam.

consuetudo & natura

Var. 9.76 'frugi' rectus est natura 'frux', at secundum -em dicimus ut 'haec avis', 'haec ovis', sic 'haec frugis'. 9.78 ubi patietur natura et -o. 10.74 (above).

consuetudo & ratio

Var. 10.15 voluntaria declinatio refertur ad -em, naturalis ad rationem.

Gell. 13.21.23 usque adeo in quibusdam neque rationem verbi neque -em, sed solam aurem secuti sunt suis verba modulis pensitantem. 15.5.1 a ratione recta et -e.

Consuetudo & ratio are often opposed.

Cic. Brut. 74.258 non fuit rationis aut scientiae, sed quasi bonae -is. ...quo magis expurgandus est sermo et adhibenda tamquam obrussa ratio, quae mutari non potest, nec utendum pravissima -is regula.

Paul. Fest. 19.8 non...secundum rationem,...sed vetusta quadam loquendi -e.

Quint. 9.4.59 ubi aliud ratio, aliud -o poscet.

Gell. 12.13.29 neque id fit quasi privilegio quodam inscitae -is, sed certa rationis observatione, quoniam omne tempus, quod Kalendarum die includitur, 'intra Kalendarum' esse recte dicitur.

Scaur. 7.20.5 et 'pulcrum', quamvis in -e aspiretur, nihilo minus tamen ratio exiliter et enuntiandum et scribendum esse persuadet.

.9 quamvis recuset ratio,...vindicta tamen -o.

Caper 7.109.7 'deis' ratio, 'diis' -o.

110.4 'gratuito' ratio, 'gratis' -o.

.8 'itiner' ratione, 'iter' -e.

Cass. 7.153.9 -e potius quam ratione.

In Char. consuetudo sometimes prevails over ratio.

Char. 77.11 'vectigale' ratio possit, non 'vectigal'.

.14 quod tamen -i extorqueri non potuit, quin 'vectigal' et 'cervical'...contempta ratione dicamus.

150.20 ('animale') cum ratione dictum inde dispicito, quia nullum nomen est quod nominativo plurali praeter quam nominativus est singularis duabus syllabis crescat. quam rationem si prorsus volueris obtinere, -is elegantiam relegabis.

99.13 et Plinius...adicat esse quidem rationem per duo 'i' scribendi (genit. sg. of e.g. 'Lucilius'), sed multa iam -e superari.

113.12 non est necesse -em ratione reformare, praesertim cum adsit auctoritas.

230.28 his...pauca discrepant, quae non ratione sed -e pronuntiantur.

In other instances consuetudo and ratio are equally valid.

Char. 93.10 'eboreum' ratione dicimus, ut a 'marmore' 'marmoreum', et 'pumice' 'pumiceum'; sed -o etiam 'eboratum' admisit et 'eburnum'.

96.20 'hic locus' et 'hi loci' masculino genere ratione dicuntur. sed et 'haec loca' -o quasi localius usurpavit.

consuetudo & regula

Consuetudo is *opposed* to regula as to ratio, although Cic. has the expression consuetudinis regula (Brut. 74.258: see above).

Quint. 11.1.12 secundum communem potius loquendi -em quam ipsam veritatis regulam.

Cons. 5.383.20 quaedam verba...secundum -em potius quam secundum regulam declinantur.

consuetudo & auctoritas

Quint. 1.5.63 auctoritatem -o superavit.

Char. 239.5 'iners'...habuit dubitationem an omnino in adverbium transire possit, quamvis in vulgari -e sit 'inert'. non statim tamen adnuere debemus, nisi auctoritas eruditi alicui accesserit.

Cons. 5.355.14 -o et auctoritas varie contra hoc pugnat.

Cass. 7.211.34 reperies...frequenter in auctoritate -i dissona.

Consuetudo is often opposed to a particular authority.

Gell. 4.16.tit. de vocabulis quibusdam a Varrone et Nigidio contra cotidiani sermonis -em declinatis.

Char. 91.19 'ocimum' -o neutraliter dicit. sed Aemilius Macer ait '...ocimus'.

103.12 'Graccus' et 'ortus' sine aspiratione dici debere Varro ait...sed -o 'Gracchos' et 'hortos' cum aspiratione usurpavit.

115.2 'neptis' grammatici nolunt dici,...et advocant Ennium, quod dixerit ita,

'Ilia dia nepos, quas erumnas tetulisti' (ann. 55).

sed -o 'nepotem' masculino et 'neptem' feminino genere usurpavit.

125.16 'frena' neutraliter frequenter. Vergilius 'frenos' quoque...sed et singulariter dixit... 'frenum'...; quod tamen -o repudiavit.

(130.6) 129.17 'lactis' nominativum alii volunt 'lac', alii 'lact', alii 'lacte'. 130.2 ergo 'lacte' sine vitio dicemus. nam et Cato sic dixit 'et in Italia atras capras lacte album habere'. sed et Valgius et Verrius et Trogus... 'lacte' dicunt. at -o tamen aliud sequitur.

136.17 'palumbes' Vergilius feminino genere dixit...; sed Lucilius...masculine... 'palumbos'. Varro autem in Scauro 'palumbi' dicit, quod -o quoque usurpavit.

According to Barwick (1922: 204) this passage preserves the teaching of Caper.

Char. 142.2 'is homo' idem compositum facit, nisi quia Caesar...singulariter 'idem', pluraliter 'isdem' dicendum confirmat. sed -o hoc non servat.

For the relationship between consuetudo and usus, see s.v. usus.

For ancient consuetudo vs. contemporary, see s.vv. antiquitas, antiquus, priscus, vetus and vetustas.

consuetudo & euphonia

Analogia/ratio should be followed except where the result is displeasing to the ear; then one may follow consuetudo instead (see euphonia).

Cic. orat. 157 impetratum est a -e ut peccare suavitatis causa liceret.

Char. 63.9 ex his...omnibus -o non haec vulgaris nec sordida recipienda est, sed quae horridiorem rationem sono blandiore depellat. interdum enim utilibus iucunda gratiora sunt. assiduitas et -o verba quaedam vel nomina usque ad persuasionem proprietatis sufficient, si tamen

eadem [non] aspere per analogiam enuntientur; alioquin rationem mallem quam assiduitatem.

According to Barwick (1922: 184) this passage preserves the teaching of Pansa.

Char. 137.12 quod quoniam erat durum et longe iucundius 'patrum familias' sonabat, etiam 'pater familias' ut diceretur -o comprobavit.

Diom. 1.348.24 'video vidi', 'moneo monui', interdum formam regulae non servant, sed potius -i vel euphoniae quam rationi succumbunt.

351.2 -o euphonia captans.

attestation:

For Var., see above.

Rhet. ad Her. 2.45 quam rem (sc. nomen et vocabulum) -o optime potest iudicare.

Cic. orat. 155 an dabat hanc -o licentiam? 159 eadem -o non probavit. fin. 2.48 (= Diom. 1.372.4), 36.12 (= exc. Bobb. 1.549.28).

Apollinaris ap. Gell. 12.13.16 sed nimirum -o vicit, quae cum omnium domina rerum, tum maxime verborum est.

Plin. as reported by Char. emphasises repeatedly the importance of consuetudo.

Char. 107.19 'gibber', ut Verrius ait...sed Plinius 'gibbus' vitium ipsum, ut 'ulcus', maluisse -em tradit.

Roman. ap. Char. 157.6 ait...Plinius "quamquam ab 'hoc poemate' 'his poematibus' facere debeat, tamen -i et suavitati aurium censet summam esse tribuendam".

159.15 'complura' et 'complurum' esse dicendum. -o tamen et 'hos plures' dicit et 'haec pluria'.

162.8 Ateius Philologus librum suum sic edidit <in>-scriptum, 'An amaverit Didun Aeneas', ut refert Plinius, -em dicens facere 'hanc Callisto', 'hanc Calypso', 'hanc Io', '<hanc> Allecto'.

174.10 'mare' Varro..., ut refert Plinius...-o vero per 'i' locuta est.

175.27 'osse'. monosyllaba extra analogiam esse Plinius...scribit et addit eo magis -em in eo esse retinendam.

177.1 frequenter antiquos ita locutos Plinius...notat: "quia -o melior" inquit "quae faciat ex orbe, non sine ratione, quam in nomine 'rure' diximus".

179.9 Caesar...harum 'partum'...sed -o" inquit Plinius "ut praegnatum optimum".

186.7 'volucrium' Cicero...; 'volucrum' Maecenas...et -o, ut...ait Plinius.

On at least one occasion, however, he rejects the consuetudo form.

Roman. ap. Char. 145.22 Romanus...ita inquit, "'Alacris', licet -o, ut ait Plinius..., 'alacer' dicat".

Char. too in his own person emphasises the importance of consuetudo.

Char. 105.27 et in his et ceteris ante omnia -o sequenda est.

120.8 'praetextum' quidam dici volunt, quia intellegitur vestimentum; sed -o vicit, quae 'praetextam' dicit, referens scilicet ad togam.

collocations

communis: Var. 5.6, 5.8, 6.82, 9.114, 10.16, 10.74.

Latina: Char. 79.17.

Latinae lingae: Gell. 7.15.5.

nostra:

Var. 6.2 -o nostra multa declinavit a vetere.

Cic. Tusc. 3.7 (Gk. πᾶσιν) ego poteram 'morbos', et id verbum esset et verbo, sed in -em nostram non caderet.

Cic. de opt. gen. or. 14 verbis ad nostram -em aptis.

vulgaris (vel sim.):

Gell. 9.1.8 non ex vulgari -e, sed admodum proprie et Latine.

19.13.3 'est quidem' inquit 'hoc' Apollinaris 'in -e imperiti vulgi frequens, sed barbarum non est censeturque lingua Graecae origine.

Char. 239.4 in vulgari -e.

Don. Ter. Eun. 358.4 pervulgatae -is.

loquendi: Var. 9.17; Paul. Fest. 19.9; Gell. 18.9.7.

Aug. 5.495.10 si loquendi -o permittat vel hortetur auctoritas.

sermonis:

Cic. Tusc. 3.11 itaque nihil melius quam quod est in -e sermonis Latini.

Don. Ter. Phorm. 668.1 -em utriusque sermonis (sc. Lat. and Gk.).

verborum:

Cic. fin. 2.30 si denique -em verborum teneret.

Gk.: συνήθεια.

The Gk. term for linguistic usage is συνήθεια (Funke 1961: 87).

Plat. Theait. 168b ἐκ συνήθειας ῥημάτων τε καὶ ὀνομάτων.

Plut. mor. 22F usual language use.

Sext. Emp. adv. gramm. 228ff. συνήθεια (diff. types of usage: Athens/Sparta, old/new, town/country, technical language; also with regard to analogy).

Non-gram.: 'habit, custom, usage' (Pl., Ter.+).

consummo

1. 'form, complete'

Diom. 1.300.18 oratio est compositio dictionum -ans sententiam. 427.1 partibus orationis -atur oratio.

See *figuro*, and further *parallels* s.v.

2. 'passive: 'end (in)'

Prob. de nom. 4.213.36 sin autem unam consonantem in eadem syllaba habuerint, apud nos in 'us' syllabam -buntur (nomina Graeca), ut 'Homeros Homerus'.

See *termino* 1, and further *parallels* s.v.

See also *desino*, and further *parallels* s.v.

Non-gram.: 'add up' (Vitr.+), 'bring to an end, finish off' (Sen.+), 'make complete, finish' (Sen.+), 'achieve, accomplish' (Liv+).

contentio

'comparison' of adjs.

Var. 8.75 -es fiunt, ut 'album albus albusissimum'.

Non-gram.: 'disagreement' (Hem.+), 'exertion; competition, comparison' (Cic.+), 'tension' (Vitr.).

contextus

'coherent structure'

of pronominal inflection

Char. 201.11 -um declinationis habere volumus (Diom. 1.330.5; exc. Bob. 1.557.26; Dosith. 7.402.18).

of connected speech

Prisc. 2.372.7 euphoniae...causa concisio facta est... nec non etiam in -u diversarum dictionum.

3.56.13 (praepositiones 'di, dis, re, se, am, con') separatae in -u orationis ideoque partes orationis dici vera ratione non possunt.

111.14 in dictionum ordinatione disceptamus rationem -us.

132.12 in -u orationis (Prisc. part. 3.467.30).

attestation:

Cic. part. 82 in toto quasi -u orationis.

Quint. 8.4.8 in -u et cursu (orationis).

Non-gram.: 'connection, structure' (Cic.+).

continens

a type of 'collective' indicating something which contains

something else (Prisc.'s own examples are 'olive grove' and 'vineyard')

Prisc. 2.124.2 'oliveturum', 'vineturum'...sunt -ia vel comprehensiva, id est περιεκτικά.

attestation: only in Prisc.

Gk.: περιεκτικόν, DT 42.1; ἐμπεριεκτικόν, AD synt. 327.5, cf. adv. 124.22 ἐμπεριέχει.

See *collectivus*, *comprehensivus*, *perieticon*.

Non-gram.: contineo 'surround, enclose' (Enn.+), 'hold together, hold back' (Pl., Var.+); continens 'continuous' (Cic., Caes.+), 'next' (Cic., Caes.+)

continuatio

'connected utterance'

classification

Diom. 1.436.24 discretio est confusarum significationum per plana significatio, quae ostenditur modis quinque, -e separatione distinctione subdistinctione vel mora.

definition

Diom. 1.436.28 -o est rerum contexta dictio.

Char. includes de -e in his list of contents (3.37) but some pages are missing from the MS at the relevant part of the text.

of continuative conjunctions

Prisc. 3.94.12 see below, s.v. *continuativus*.

Gk.: συνάφεια, AD conl. 235.3, synt. 378.2: see below, s.v. *continuativus*.

L.: Uhlig 1883: 92.

Non-gram.: 'continuity' (Caes.+), also in rhet. (Rhet. Her.+).

continuativus

'continuative', type of conjunction, indicating continuity

classification

Prisc. 3.93.13 species (coniunctionum) sunt:...-a.

95.13 causales igitur, quas alii in una specie posuerunt, Apollonius, pater Herodiani, in quinque species dividit,...id est -as, subcontinuativas, causales, adiunctivas, effectivas.

definition

Prisc. 3.94.12 -ae sunt, quae continuationem et consequentiam rerum significant, ut 'si', cum et Graecum significat; quando enim ἐάν, causalis est. similiter 'sive, sin, seu' tam -ae sunt quam causales.

Prisc. also uses *coniunctivus* of 'si' = et, but his explanation suggests that this may be an error for *continuativus*.

Prisc. 3.241.22 cum vero ('si' coniunctio) et coniunctionem Graecam significat, quae apud illos συναπτικός nominatur, id est coniunctiva, quod rem continuari (!) demonstrat, indicativo coniungitur, ut... 'si ambulat, movetur'.

Cf. 3.95.3 continuationis, ut 'si ambulat, movetur' (Luscher 1912: 97; Job 1893: 140).

attestation: only Prisc.

Most of the other Latin grammarians subsume *continuativae* under *causal conjunctions* (cf. Prisc. 3.94.25ff.), e.g. Comin. ap. Char. 290.6. RP (ap. Char. 291.10) puts them in a separate category, which he labels *dubitandi* (Job 1893: 140; Uhlig 1883: 91).

Gk.: συναπτικός, DT 91.2; AD conl. 235.2.

Prisc.'s *continuativus* is modelled on Gk. συναπτικός (continue is generally used in the same sense as συνάπτειν; Job 1893: 140). His explanation of the term by means of *continuatio* is very close to AD (Luscher 1912: 97):

AD conl. 235.2 οἱ δὲ συναπτικοὶ ἀπὸ τῆς φωνῆς (τὴν ὀνομασάν ἐσχόν), ἐπεὶ κατὰ συνάφειαν τὸ ἐπιφερόμενον αὐτοῖσι.

synt. 378.2 ἀπὸ τοῦ ἐν συναφείᾳ τοὺς λόγους ἐπάγειν συναπτικοί.

See *coniunctivus*, *dubitandi*.

L.: Baratin 1989: 102, 113.

contractus

'shortened'

Char. 50.13 ex omnibus autem monosyllabis, quae -cta ordine diximus.

contraho

1. 'merge two syllables into one'

Ter. Maur. 6.337.414 vel duas partes in unam -at confusio (ὁ αὐτὸς, ὡτὸς). Aud. 7.329.5 aut cum currentibus inter se vocalibus duae syllabae in unam quasi per diphthongon -untur.

Macr. exc. 5.611.23 utrique ergo modum integritate temporum liberum -ctis et coartatis iure praeponunt. 613.36 cum breves duae -untur, in unam longam coalescunt. 623.18 etenim πᾶν χεῖν ῥεῖν non sunt integra, sed ex collisione -cta. 643.13 sed aliquotiens 'vi' ex medio intercepta -imus syllabas, ut dicamus 'amasssem audissem'.

Prisc. 2.70 'u'...quamvis -ctum ('que, quid').

See confundo 1.

2. 'pronounce with a short vowel'

Mar. Vict. 6.31.24 syllaba longa extenditur, brevis vero -itur.

See corripio.

Non-gram.: 'draw together, contract' (Pl., Cato+), of speech (Cic.+).

convenio

1. 'match, agree'

Var. 5.170 reliqua -unt ('tricessis' & 'centussis' follow the same pattern).

8.74 cum haec -rent in obliquis casibus ('Iovem, bovem, struem').

9.76 cum utrumque -at an analogian ('cols' & 'colis').

9.105 haec...inter se non -unt (active and passive inflectional paradigms).

9.106 ad 'lavant' 'lavari' non -it (i.e. active and passive).

10.17 si [non] -unt (verba).

Prob. 4.53.31 et cetera talia (elements of compounds), quae ad nullam partem orationis -ire inveniuntur, ad corruptum pertinere pronuntiantur.

Prob. de nom. 4.215.19 cum omnia nomina genetivo singulari syllaba crescant aut aequata nominativo -ant.

ps. Prisc. de acc. 3.525.18 nomina vero tertiae declinationis terminantia 'us' nominativum breviantur, quae supra dictis -unt, ut 'servitus'.

See congruo 2.

2. 'be appropriate'

Quint. 10.1.10 ut, ubicumque erunt posita, (verba) -ant.

Prisc. 3.19.10 quotiens hoc pronomen (sc. 'suus') reciprocum est, eiusdem personae verbum habet -enti casui adiunctum, ut 'sui meminit, sibi placet'.

of a grammatical feature

Prob. 4.52.6 masculinum genus est, quod suo generi -it tantum (.8 femininum, .9 neutrum, .11 commune, .13, 16, 19, 53.14, 52.32 omne, .36, 53.10).

Aud. 7.349.3 quod vero temporibus -unt (participia), hoc a verbo est.

expl. in Don. 4.547.35 hi casus -unt pronomibus, qui et nominibus.

Cons. 5.344.12 ea nomina, quibus iuxta consuetudinem utrumque genus -it, ut 'hic' et 'haec sacerdos'.

Aug. 5.520.7 nam verbo -unt tempora.

See congruo 2.

3. 'come together'

i) of letters, syllables

Ter. Maur. 6.350.849 consonas autem per omnes, quae quibus iungi queant, quas vetet natura iunctas -ire in syllabam.

351.874 secunda (uda, sc. 'm') paene solis -it vocalibus. Vel. 7.59.1 numquam duae vocales -unt, nisi ut longam syllabam faciant.

Aud. 7.321.17 syllabae in dictionem -unt.

Macr. exc. 5.614.1 e et o in ou familiarem sibi diphthongum -erunt.

Macr. exc. 5.628.23 tribus enim modis dicunt (Graeci) verborum evenire defectum, aut intellectu exigente aut litteris non -entibus aut usu desistente (633.34).

628.32 quia non potuerunt hae litterae -ire, intercessit η (νεμεῖν for νέμεμα).

ii) of words, 'come together to form a regular utterance'

adjective + noun, verb + object

Prob. app. 4.196.16 locutio cum genetivo casu haec -ire reperitur (.28 dativo, .33 vocativo, 197.1 ablativo).

Prisc. 2.156.21 et omnia similiter utrique generi (masc. & fem.) -entia (adjs. with same termination for masc. and fem.).

adjective + adverb

Macr. sat. 1.4.3 'futura', quod nomen est, non potest cum adverbio ('noctu') -ire (in 'noctu futura').

verb + object

Diom. 1.312.25 <dativi casus idiomatica> verba quibus haec -unt.

expl. in Don. 4.553.22 dativo -unt haec (verba .24 ablativo). 556.8 item verba quae genetivo casui -unt. .15 dativo casui haec -unt (.19). .21 item accusativo casui haec -unt. .27 verba ablativo casui haec -unt sine praepositione.

verb + construction

Prisc. 3.130.23 diversae potestatis verba diversis -ire constructionibus.

adverb + person (of verb)

Prisc. 3.197.24 sunt adverbia, quae diversis personis non -unt - ut 'heia'.

preposition + noun

Diom. 1.317.35 septimus vero casus his praepositionibus quae ablativo casui -unt subtractis profertur modis quattuor.

ps. Asp. 5.554.9 -unt autem hae (praepositiones) aut accusativis aut ablativis casibus.

See coeo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'come together, converge' (Enn.+), 'assemble, meet' (Pl.+).

conversio

1. 'change in inflection'

Pomp. 5.179.33 et immobiliter licet nobis declinare et mobiliter, id est cum -e (sc. patres familias et patres familiae).

Cons. 5.374.12 (modus), -o scilicet et transfiguratio eius syllabae, quae ultima in verbo est.

2. 'translation'

Quint. 10.5.4 illa ex Latinis -o (in Graeca) multum... contulerit.

Non-gram.: 'rotation; inversion; change' (Cic.+); also various rhet. senses.

convertio

1. 'change, alter'

of case

Cic. nat. deor. 2.64 Iuppiter...quem -rsis casibus appellamus a 'iuvando' 'Iovem' (= casus obliqui).

of order

Gell. 10.24.8 -rso compositionis ordine (of elements of compounds).

Roman. ap. Char. 308.3 'quos inter maxime' praepositio est, quia per anastropham dicimus posse -i.

Pomp. 5.273.13 -as ordinem (*word order*). Prisc. 3.94.17 -rso ordine (142.15).

of sense

Pomp. 5.181.25 ipsa compositio -it nomen (*change sense of adjective*).

2. 'transform (into)' + in + accusative
of letters, syllables

Eutyth. 5.452.26 finalitatem non in 'iculum', sed in 'ulum' -erunt. 482.3 'ae' diphthongon in 'i' longam -unt. Alb. 7.311.25 'traho veho' in praeterito aspirationem in 'x' -unt, ut 'traxi vxi'.

of letters, syllables: littera

Char. 189.22 'e' littera...in 'i' -rsa (Diom. 1.305.20). Prob. 4.97.22 'e' litteram omittant vel in 'i' -ant. 97.25 'e' litteram in 'i' -at. 98.25 'i' litteram...in 'e' -unt. 106.1 'o' litteram in 'i' vel 'is' litteras -unt. 112.24 'o' litteram in 'i' -unt. 27 'o' litteram in 'is' litteras -unt. *Sim.*: 118.36, 37, 119.1, 3, 7, 8, 10, 12, 14, 123.14, 25, 29, 33, 125.22, 130.32, 140.15, 20, 24, 28, 36, 141.6, 10, 15, 19, 23, 28, 142.8, 143.3, 11, 13, 150.7, 151.5, 10, 13, 16, 30, 152.8, 21, 181.24, 182.8, 25, 183.29, 35, 185.12. Don. 592.10 correpta 'i' littera in 'e' -tur. Cled. 5.22.16 'o' litteram in 'er' -unt (17). Pomp. 5.194.16 sed volentes facere differentiam interponimus istam litteram et -imus. frg. Bob. 5.557.11 'e' littera in 'um' -rsa. 37 'ea' ('e' littera) in 'um' -rsa (558.15, 31, 559.9, 32, 39, 560.7, 23, 39, 561.4, 8, 22, 562.9, 27). 558.20 'ea' ('e' littera) in 'um' syllabam -rsa. 23 eadem ('e' littera) in 'um' -rsa. 561.30 'ea' ('e' littera) -que in 'i' -rsa (562.1, 5). 563.16 'i' litteram in 'u' -unt. Macr. exc. 5.638.38 's' littera in 't' -rsa. Cass. 7.168.8 (Martyr. 8) ultima 'o' littera in 'e' tam brevem quam longam -rsa. 11 (Martyr. 11) paenultimam 'o' litteram in 'e' -ere. 208.12 'n' littera consonante in 'c' -rsa. 14 'm' littera in 'n' -itur.

of letters, syllables: vocalis

Macr. exc. 5.639.10 'i' vocali...in 'u' et 'n' -rsa.

of letters, syllables: syllaba

Macr. exc. 5.642.23 'tote' syllabis in 'minor' -rsis. Alb. 7.297.5 'vo' syllaba in 'vum' -rsa.

of letters, syllables: specific letter(s)

Prob. 4.99.37 'o' ultimum...in 'um' litteras -ant (40, 100.38, 101.2, 102.2, 5, 103.2, 5, 30, 33, 104.29, 32, 108.31, 34). Cled. 5.63.13 'o' in 'e' -unt. 16 'o' in 'er' litteras -unt. 64.9 'e' in 'o' auctoritas -it. Pomp. 5.149.7 -e istam ultimam in 'or' (11). 190.8 -ere in 'um'. 195.7 -e 'u' in 'i'. 246.27 'i' in 'e' -it. Macr. exc. 5.634.19 'i' in 'e' -it. 639.20 's' in 't' -rsa. 640.4 'i' finali...in 'e' -rsa. 12 'i' finali...-rsa in 'e'. 641.5 'a' in 'e' -rsa. 7 'e' in 'a' -rsa. 643.4 eademque ('s') in 't' -rsa. 643.7 'mus' ultima in 'tis' syllabam -rsa. 17 'o' novissimo...in 'am' -rso. 645.21 'o' in 'i' -unt. 653.19 'au' in 'o' -rso. Prisc. 2.18.14 cum 'b' quoque in 'u'...-i invenimus, ut 'aufero' pro 'abfero'. 25.8 'a' correpta -itur in productam, 'faveo favi'. 26.8 't' in 'r' -itur. 20 -itur 'o' etiam in 'i'. 23 'o' in 'u' -unt. 32.11 'e' producta in 'a' correptam -itur. 41.13 'ei' pura in 'e' longam -itur. 46.14 in eandem (sc. 'f') -itur 'b'. 24 'r' quoque sequente plerumque in eam -itur, ut 'arripio'. 48.18 'c'...in 'g' -it. 20 'c' in 'g' -i. 49.15 'n' in 'r' -i. 25 'p' in 'm' -itur. 50.6 'r' in 'l' -i. 51.7 in eam (sc. 'f') -itur 'x'. *Sim.*: 66.2, 71.3, 74.4, 18, 20, 106.14, 20, 107.10, 108.4, 120.10, 122.17, 122, 125.24, 126.19, 131.15, 134.11, 140.1, 162.1, 203.3, 207.4, 229.19, 254.17, 305.5, 327.8, 437.23, 28, 439.5, 446.16, 453.33, 454.25, 455.17, 456.20, 457.5, 458.25, 460.22, 461.7, 465.2, 467.28, 468.5, 472.10, 473.10, 477.24, 481.6, 11, 27, 483.1, 485.17, 486.26, 491.4, 492.13, 20, 27, 496.22, 497.14, 19, 25, 498.15, 22, 499.5, 504.28, 505.24, 506.8, 11, 12, 16, 507.11, 15, 26, 510.4, 514.13, 519.6, 523.4, 5, 11, 525.8, 526.17, 528.5, 7, 12, 18, 529.9, 530.5, 531.16, 20, 532.8, 534.8, 10, 18, 20, 535.13, 537.27, 538.1, 27, 540.10, 558.4, 569.16, 571.18, 22, 23, 3.11.6, 16.19, 39.16, 47.24, 25, 27, 50.28, 51.6, 56.21, 68.20, 76.20, Prisc. de nom. 3.450.16, 20, 23, 31,

37, 451.18, 452.22, 28, 34, 39, 453.23, 454.6, 33, 455.10, 456.12, 21, Prisc. part. 3.462.28, 463.12, 487.10, 489.3; ps. Prisc. de acc. 3.522.5, 35. Eutyth. 5.452.20 'u' paenultima in 'i' -rsa. Cass. 7.160.16 Y Graecum nos in quibusdam in 'u' -imus, ut 'Cymas Cumas'...; in quibusdam non -imus. 162.7 'in' praepositio, si composita sit et 'p' aut 'b' vel 'm' sequatur, 'n' in 'm' -it (Alb. 7.304.9). Alb. 7.301.13 'n' in 'c' -rso. 305.33 'c' in 'g' -rso.

of the nature of syllables

ult. syll. 4.259.29 non sine necessitate metrica naturam syllabarum -it diverso genere.

of nominal gender

Cons. 5.346.15 fixa sunt quae in aliud genus -i nullo modo possunt.

Prisc. 2.156.5 in multis...videmus commutatione terminationis genera quoque esse -rsa, ut ὁ κρατήρ 'haec cratera'.

of verbal diathesis

Diom. 1.357.4 verba ex forma agendi perfectio in passivum -rsa.

Cons. 5.367.26 -rsa significatione.

of participle/adjective

Aug. 5.520.24 est unum participium praeteriti temporis in omni Latino sermone, quod in formam nominis... -rsum est, ut est 'mortuus'.

of accent

Prisc. 3.27.5 accentum...acutum...in gravem -itur. (3.132.12).

into another language

Rhet. Her. 4.7.10 nomina rerum Graeca...-mus.

Cic. opt. gen. 14, 18, 23. Tim. 38, fin. 1.5, 1.6, Tusc. 3.29, nat. deor. 2.104, off. 2.87.

Quint. 1.5.58 maxima ex parte Romanus (sermo) inde (i.e. from Gk.) -rsus est.

Diom. 1.328.30 sunt tota -rsa in Latinam regulam, ut 'Pollux Πολυδεύκης', 'Vlixes' (Don. 615.8).

Cons. 5.364.32 quartus modus est, cum ultima syllaba amissione consonantis interdum etiam cum immutatione temporis -itur (Gk. nouns converted to Latin inflection e.g. λέων leo).

Prisc. de nom. 3.443.19 τοῖς in 'tis' (Prisc. part. 3.490.22). 444.8 ποῖς in 'er'. 445.34 δοῖς in 'dis'.

Gk.: see s.v. muto.

See muto, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'turn back, change, transform' (Pl.+).

convinctio

'conjunction'

Quint. 1.4.18 Aristoteles quoque atque Theodectes verba modo et nomina et -es (P. coniunctiones AB) tradiderunt...in -bus autem complexus eorum esse iudicaverunt: quas coniunctiones a plerisque dici scio, sed haec videtur ex syndesmo magis propria tralatio...a philosophis...primum -bus articuli adiecti, post praepositiones.

Gk.: σύνδεσμος, see s.v. coniunctio.

coppa

'coppa', Gk. letter

Quint. 1.4.9 'q', cuius similis effectus specieque, nisi quod paulum a nostris obliquatur, -a apud Graecos nunc tantum in numero manet.

Scaur. 7.16.3; cf. Prisc. 2.12.22 adn. crit.

Gk.: κόππα.

copula

1. 'relation', in analogy

Var. 9.4 prius de trinis -is discernendum...primum de -is naturae et usui...secundum de -is multitudinis ac finis...tertius de -is personarum.

10.33 accedunt ad has species a -is divisionum quadris: ab infecti et perfecti, <ut> 'emo edo', 'emi edi', ab semel et saepius...<a> faciendi et patiendi...a singulari et multitudinis.

2. 'connective', usu. indeclinable

Var. 8.10 in his rebus quae -ae sunt ac iungunt verba.

3. 'composition', of a compound

Nig. frg. Gell. 10.5.1 avarus...appellatur, qui avidus aeris est. sed in ea -a 'e' littera...detrita est.

Gell. 1.25.16 ex his, quibus dixi, vocibus (inde, uti, iam), quasi per quandam coitum et -am nomen indutiarum conexum est.

Non-gram.: 'bond, fastening' (Pl.).

copulate

'as a connected utterance'

of compounds

Gell. 6.10.tit. <ut> 'ususcapio' -e recto vocabuli casu dicitur, ita 'pignoriscazio' coniuncte eadem vocabuli forma dictum esse.

10.24.1 'diequinte' enim et 'diequinti' pro adverbio -e dictum est.

of periphrastic verbs

Gell. 17.7.8 si vero -e permixteque dictum intellegas, ut 'subruptum erit' non duo, sed unum verbum sit.

Syn. coniuncte.

copulatio

'combination'

of vowels/consonants to form syllables

Diom. 1.427.6 syllaba...ex -e vocalium consonantium-que.

of syllables to form words

Mar. Vict. 6.16.17 -e syllabarum familiarum.

of words to form speech

Quint. 8.3.16 et quod facit syllabarum, idem verborum quoque inter se -o.

Non-gram.: 'combining, association' (Cic.).

copulativus

'connective, copulative'

classification

Copulativus was one of the five standard types of conjunction recognised by most grammarians. Even those with different classifications included this category (see s.v. coniunctio: potestas).

definition

Pomp. 5.265.25 ergo -a illa est quae et verba coniungit et sensum coniungit.

Prisc. 3.93.17 -a est, quae copulat tam verba quam sensum, ut 'et, que', etc.

Cf. Aug. 5.495.23 potestas est vel quae copulat verba...

ancient etymology

Serv. 4.418.6 -ae dicuntur eo, quod et verba et sensum copulant, ut siqui dicat 'ego et tu eamus'. nam in hac elocutione et verba coniuncta sunt et sensus: utrumque enim iterum significat (Pomp. 5.265.20ff.).

expl. in Don. 4.516.7 -ae dictae sunt eo, quod sensum coniungant. quando dico 'ego et tu eamus', vides quod coniunctio sensum coniungit: utrumque enim ire debere ostendit.

Cled. 5.24.14 -ae dictae sunt ab eo, quod verba copulenta et sensus, hoc est coniungant, sicut supra diximus, 'ego et tu faciamus'.

73.19 -ae dictae coniunctiones, quae semper copulant et coniungunt locutiones...nam si dico 'tu ille', stare non potest, nisi fuerit media coniunctio, ut 'tu et ille'. ergo ideo dicitur -a, quia duas partes in elocutione optime coniungit.

examples

Sacerd. 6.444.25; Comin. ap. Char. 290.3; RP ap. Char. 290.25; Diom. 1.415.29; Dosith. 7.418.1; Don. 647.1; Aug. 5.495.23; Prob. 4.143.28; Vict. 6.203.4; ult. syll. 4.251.7.

Diom. 1.433.19 coniunctio complexiva sive -a 'que'.

Prisc. 3.50.23 'cum'...est -a, ut 'cum ducibus pugno'.

attestation:

Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.19 Scaurus hoc ordine posuit coniunctiones -as, 'et at atque immo ast at'.

Gk.: συμπλεκτικός, DL 7.72; DT 88.3; AD synt. 117.6; coni. 218.14, 15.

Dosith. 7.418.1 -ae συμπλεκτικοί.

Copulativus corresponds in sense to Gk. συμπλεκτικός, but Gell. renders the term rather by conexivus (q.v., from conectere, as συμπλεκτικός from συμπλέκω), while complexivus, found in Diom. alongside copulativus, is close in sound to the Gk. term (Job 1893: 139).

For DT, the class of συμπλεκτικοί was quite broad: his examples are (p. 89) μέν δέ τέ καί ἄλλα ἡμὲν ἡδέ ἰδέ ἀτάρ αὐτάρ ἦτοι κέν ἔν. For copulative conjunctions in a narrower sense (καί τέ and poetic ἡμὲν ἡδέ ἰδέ) AD has ἀδροιστικός (synt. 118.18, 119.1, 170.19); he seems to have taken over this term from Trypho (AD coni. 230.5, 20, Uhlig 1883: 135, 173). N.B. Prisc. translates ἀδροιστικός used of nouns by collectivus, but in his classification of conjunctions collectivus (q.v.) has a different sense.

Opp. disiunctivus.

See also complectendi, complexivus, conexivus, medius.

copulatus

'joined'

of vowels/consonants

Char. 6.7 'o' littera...et singularis et cum aliis -a (Diom. 1.425.14).

Cass. 7.200.10 vocalis...in diphthongo -a (Ter. Maur. 6.338.431, 340.498).

Prob. 4.4.5 'es' syllaba habet ante se aliquam consonantem pariter -am, ut 'fides'.

6.9 duabus consonantibus -is.

of compound words

Cic. orat. 115 genera verborum et simplicium et -orum.

Quint. 11.2.26 quo modo poterunt -a fluere, si propter singula verba ad singulas formas respiciendum erit?

Gell. 10.5.1 'avarus' non simplex vocabulum, sed iunctum -umque esse P. Nigidius dicit.

6.10.1 ut haec 'ususcapio' dicitur -o vocabulo 'a' littera in eo tractim pronuntiata, ita 'pignoriscazio' iuncte et producte dicebatur.

of words

Sacerd. 6.447.14 septimus casus fit duobus ablativis pariter -is (Diom. 1.318.6, 20; exc. Bob. 1.534.33, 535.6; Dosith. 7.393.9, 394.5).

Prisc. 3.233.27 infinitis...cum articulis apud Graecos -is.

Non-gram.: 'associated, connected' (Cic.).

corporalis

'material, possessing physical substance'

1. type of noun

Dosith. 7.390.15 alia (appellativa)...significant res corporales, quae videri tangique possunt (cf. Char. 193.26; Diom. 1.322.7) et a quibusdam vocabula appellantur, ut 'homo arbor pecus', quae nos -ia vocamus.

Don. 615.1 appellativorum nominum species multae sunt... alia enim sunt -ia, ut 'homo terra mare'.

Serv. 4.406.29 -e...nomen...grammatici ita definiunt, ut -e sit quiddam videtur et tangitur, ut 'lapis'

(429.16; expl. in Don. 4.490.12; Pomp. 5.137.25, 143.13; Cons. 5.338.12).

Prisc. 2.59.11 sunt...quaedam -ia in appellativis, ut 'homo'...

Cf. Prob. 4.119.21 sunt nomina, quae rem -em significant.

Gk.: this category was not specified by the *Gk.* grammarians. See incorporalis.

2. of voice

Aud. 7.323.11 vox -is est, an incorporalis? secundum Stoicos -is (Gell. 5.15.6), qui eam sic definiunt, ut nos in principio respondimus. Plato autem non esse vocem corpus putat (Gell. 5.15.7). ...Democritus vero ac deinde Epicurus ex indivisis corporibus vocem constare dicunt (Gell. 5.15.8), corpus autem esse aut efficiens aut patiens (Gell. 5.15.3).

Cf. Gell. 5.15.tit. corpusne sit vox an ἀσώματον, varias esse philosophorum sententias.

See incorporalis.

Non-gram.: 'bodily' (Sen., Gell.+).

correctus

'correct'

Cass. 7.145.23 quem ad modum...lectio decora nimis et -a reddatur.

Non-gram.: corrigo 'make straight' (Cato+), 'put right, reform' (Pl., Ter.+).

correpte

'with a short vowel or syllable'

usu. with verbs of speaking or pronunciation

dicere: Gell. 9.6.3; Char. 140.16; exc. Bob. 1.551.12; Aud. 7.362.10; expl. in Don. 4.505.33, 512.23; Prisc. part. 3.474.6.

pronuntiare: Gell. 2.17.1; Prob. 4.128.35, 182.28, 32. proferre: Prob. 4.201.8; Prisc. 2.518.3.

Opp. producte (Char. 90.14, 226.3; Prob. 4.203.29, 31, 33; expl. in Don. 4.505.33; frg. Bob. 5.561.11, Caper 7.102.5; Don. Ter. Andr. 81.2).

correptio

'shortening' of a vowel or syllable

1. of vowels

Vel. 7.47.20 circa -em productionemque.
Diom. 1.434.7 productionis vel -is ratio.
Cass. 7.163.7 -e 'e' litterae.

2. of syllables

Ter. Maur. 6.329.126 productio longis daret ut tempora bina, -o plus tempore non valeret uno (340.480).
Char. 228.8 tertiae coniugationis correptae verba infinito modo adiecta ad imperativum modum 're' syllaba manente -e terminantur.

ult. syll. 4.259.3 de productione vel -e syllabarum.

3. of the final syllable of certain case forms

Diom. 1.308.13 bipertita (forma casualis) est quae alterna casuum productione et -e variatur, ut 'genu cornu' (.15, 309.6).

Opp. productio.

Non-gram.: 'shortening' (of days, Vitr.); 'rebuking' (Plin.); 'seizing' (Gell.).

corruptus

1. 'short' in pronunciation

i) vocalis

Mar. Vict. 6.29.20, 27 -a vocalis.

Char. 8.15 breves (syllabas) -a vocalis efficit (9.12; Do-sith. 7.386.11; Mar. Vict. 6.29.18; Vict. 6.197.3; Aud. 7.327.19).

Don. 605.13 breves (syllabae) sunt, quae et -am vocalem habent et non desinunt in duas consonantes (Diom. 1.427.11).

Diom. 1.428.19 vocales -ae singula obtinent tempora, productae bina.

ii) littera/syllaba

Quint. 1.6.32 aut -is aut porrectis aut adiectis aut detractis aut permutatis litteris syllabisve.

littera: Paul. Fest. 140.3 per -um 'O'; Quint. 1.7.2; Gell. 4.17.11; Char. 58.2; Diom. 1.305.9, 306.15.

syllaba: Paul. Fest. 113.6; Quint. 1.5.18; Gell. 12.3.4; Char. 29.12.

2. 'pronounced with a short vowel/syllable'

i) word

Paul. Fest. 82.22; frg. Bob. 6.626.19 verba ('verbs').

ii) conjugation

Serv. 4.506.28 prima et secunda coniugatio semper productae sunt, tertia interdum producit, interdum corripitur, non in isdem verbis, sed in aliis. inter productam et -am hoc interest, quod -a futurum tempus semper in 'am' mittit, ut 'dicam scribam'; producta vero...et in 'am' mittit, ut 'audiam nutriam', et in 'bo', ut... 'servibo'.

Sacerd. 6.433.25 tertia coniugatio -a secundam personam... 'is' syllaba terminatam habet, ut 'scribo scribis'.
Prob. 4.159.3 de tertia coniugatione -a.

Prisc. part. 3.477.5 coniugationis tertiae -ae (488.36).

Gk.: see corripio.

Opp. productus.

Non-gram.: see corripio.

corripio

1. 'contract (a word)'

Var. 7.33 cuius verbi (sc. 'trabes') singularis casus rectus -ptus ac facta 'trabs'.

See collido.

2. 'pronounce (a vowel or syllable) short' of vowels

Ter. Maur. 6.336.358 (*Gk.* vowels α ι υ) διχρόνους cognominant, -i quod saepe eadem, saepe produci valent.

of vowels: littera

Gell. 9.6.2 litteram -ant. 4.6.6 audio...quosdam eam litteram in hac voce barbare -ere. Char. 52.22 nam neutralia utique genetivo -unt 'o' litteram. 81.6 ('o' litteram), 108.1 'a' litteram, 116.14 'i' litteram (exc. Bob. 1.543.1), 229.29 'i' litteram (Diom. 1.351.3). Prob. 4.128.38 'a' litteram. ult. syll. 4.226.1 ('e' litteram), 230.25 'e' litteram vocalem.

of vowels: vocalis

Gell. 12.3.4 productis, quae -bantur, vocalibus. Char. 5.2 Latina lingua suas (vocalis) quinque et -it et producit. 9.13 omnes...vocalis...aut produci aut -i possunt (Diom. 1.422.23; Don. 604.8; Serv. 4.422.7; ult. syll. 4.219.21; expl. in Don. 4.522.1; Pomp. 5.106.6, 10; Fortunat. 6.279.7; Ter. Maur. 6.336.361 porro cunctas nostra lingua quinque vocales suas -it quod nunc easdem, nunc easdem protrahit. Scaur. 7.18.15; Vel. 7.47.21 (*Gk.* vowels); Aud. 7.325.23; frg. Bob. 7.538.14; Prisc. 2.9.31). Diom. 1.348.38 vocalem (350.11, 357.1). Prisc. 2.38.13 vocales (323.6).

of vowels: specific letter

Char. 69.12 ('e'); exc. Bob. 1.543.31 'o', 32; Prob. cath. 4.13.35 'o', 14.31 'e', 16.5 'o'; ult. syll. 4.219.19, 222.8, 232.18, 236.9; expl. in Don. 4.522.5; Pomp. 5.189.22; Macr. exc. 5.617.13 'o' finale, 638.10, 13 'o' finale; Prisc. 2.28.9 'u', 91.16 'i', 105.13 'i', 124.16 'o', 131.24 'i' paenultimam (132.4, 279.4, 463.14, 502.20), 132.10 antepaenultimam 'a', 14 antepaenultimam 'i', 235.9 'o', 243.9 'e', 286.25 ('a') finalis, 26 'a' terminalem, 287.4 'a' finale,

323.2 'a', 365.6 'u', 372.22 paenultima 'o', 25 'o', 409.14 'o' finale, 471.15 'a' paenultima (474.11, 13), 505.10 'u', 569.23 'i', 3.6.10 'i', 69.7 'o' terminalem, 73.2 'o', Prisc. de nom. 3.452.36 finalem ('i'), Prisc. part. 3.505.23 'a'; Eutych. 5.472.20 'i'.

of syllables

Gell. 13.23.17 -enda. 18 -uit. Diom. 1.434.17 eandem. exc. Bob. 1.543.33 'or'.

ult. syll. 4.220.26, 223.30, 230.1, 236.17, 237.14, 239.33, 240.22, 244.29, 259.11 'te' syllabam longam, 13 'ri' syllabam longam, 16 'o' syllabam, 31, 262.12; Pomp. 5.106.30, 107.18; Serv. de fin. 4.452.9; Prisc. 2.28.1 ou, 124.17 eandem...syllabam, 223.7 'par', 480.11 secundam syllabam.

extremam: Prisc. 2.242.21.

mediam: Diom. 1.432.1 mediam syllabam. ult. syll. 4.233.7, 234.18, 259.10.

novissimam: ult. syll. 4.237.19, 238.37, 239.2.

novissimas: ult. syll. 4.232.23.

paenultimam: ult. syll. 4.238.10, 15 paenultimam sive ultimam, 23 paenultimam ultimamque, 24, 31, 239.3, 30, 240.13, 17, 29, 241.9, 242.13; Prisc. 2.80.10, 14, 19, 106.3 tam paenultimam quam antepaenultimam, 228.7, 236.11, 237.8, 18, 326.2, 6, 10, 14, 19; ps. Prisc. de acc. 3.522.5, 29, 523.12, 524.19, 525.13.

primam: Diom. 1.434.20 primam syllabam. ult. syll. 4.261.11, 17, 28, 262.3; expl. in Don. 4.522.8.

ultimam: ult. syll. 4.224.27, 225.3, 226.30, 237.17, 238.17, 20, 239.13, 19, 22, 25.

3. 'pronounce (a word) with a short syllable'

of words

Gell. 2.17.6 ('f') aliam vocem produci facit, aliam -i. 2.17.3 produci et -i (preposition 'pro').

of nouns

Sacerd. 6.427.12 quae 'e' finiuntur, ea aut -entur aut producentur. 474.18 tunc -amus, si illi -unt (*Gk. names*) (Prob. cath. 4.9.17). Prob. cath. 4.11.27 omnia tamen -entur. 15.24 propria ubique -entur semper nullo excepto. Char. 67.14 omnia quae 'a' littera terminantur...necesse est ut -antur (*nouns*). 187.18 quae 'e' finiuntur, ea producentur aut -entur. Pomp. 5.118.26 qui nesciat genus neutrum in numero plurali -i? ps. RP 5.536.41 quaestio est, quando producamus 'decoris', quando -mus. Donatian. frg. 6.277.14 omnia nomina quae 'a' littera terminantur seu singulari seu plurali numero necesse est -antur excepto ablativo casu. ps. Prisc. de acc. 3.522.21 omnia, 31, 523.1, 7, 10 -untur in paenultimo, 13 in paenultimo -itur, 18, 19, 27, 29, 30, 524.3, 22, 27, 525.6, 7 'citus', 8, 9, 21, 28, 30.

of nouns: with reference to specific cases

Prob. cath. 4.11.6 Latina quidem nomina hac syllaba terminata in genetivo -entur (Prisc. 2.325.21 tam -ere quam producere licet ea (nomina) in nominativo). ult. syll. 4.227.10 'x' littera finitus nominativus...nunc -it nunc producit. Serv. de fin. 4.453.11 vocativus, 17 nominativus et accusativus et vocativus pluralis, 24 dativus. Prisc. 2.265.12 reliquos casus -it. 287.7 vocativum. 291.7 ablativum. 326.9 nominativum. 19 nominativi terminationem. 327.4 eum (casum, sc. dativum). 362.10 nominativum...et accusativum et vocativum.

of pronouns

ult. syll. 4.246.16 'hic' adverbium a pronomine distat, quod pronomen -atur et adverbium producatur (Pomp. 5.208.9). frg. Bob. 6.626.1 'ipsius' 'unius' et 'totius' et producuntur et -untur. Prisc. 2.41.11.

of verbs

Char. 14.21 monosyllaba fere quaecumque sunt verba πρῶτον...necesse non -i, ut 'sto do'. Diom. 1.347.22 ubi sine summa deformitate adversus naturam verba -i vel produci non possunt. Prob. 4.182.30 omnia verba tertiae coniugationis -ptae modo imperativo temporis praesentis

secundam personam numeri pluralis -unt. expl. in Don. 4.506.4 numquam enim invenies secundae coniugationis verbum in infinito modo -i. 34 quando autem -atur, quando producatur tertia coniugatio, hinc colliges. Cons. 5.370.17 ut omne verbum 'o' terminatum...produceretur potius quam -eretur. ps. RP 5.543.16 docet iterum in finitum modum, quando -atur, quando producatur. 43 infinitum vero modum -it. frg. Bob. 6.626.16 secunda...persona indicativi modi imperativum simul producit in prima, secunda, quarta, in tertia -it. 19 verba...-pta. ps. Prisc. de acc. 3.526.26 et prima et secundas personas futuri indicativi -unt. 527.12 omnia in paenultimo -untur, 19.

of adverbs

Cled. 5.64.28 sane ista tria -enda, 'bene male magne'.

of conjunctions

ult. syll. 4.251.11 'ne' coniunctio eo adverbio discrepat, quod haec -atur et adverbium producatur. Serv. de fin. 4.454.24 omnes fere coniunctiones.

of prepositions

Serv. de fin. 4.450.13 (praepositiones). Pomp. 5.281.3 scire debemus istas praepositiones loquellares...aliquando produci, aliquando -i.

Gk.: συστέλλω, DT 10.3; AD pron. 11.19; βραχύνω, DT 18.4, 21.1.

Syn. brevio, contraho.

Opp. produco.

L.: Luscher 1912: 221.

Non-gram.: 'seize' (Cic.+), 'reduce, shorten' (Lucr.), (refl.) 'arise, or hurry off' (Pl., Ter.+).

corrumpo

'corrupt, alter so as to make irregular'

Quint. 3.3.3 haec cuncta -it ac propemodum perdit in decora vel voce vel gestu pronuntiatio.

of nouns

Char. 46.18 -untur haec tria, 'spes...spei', 'res...rei', 'fides...fidei' (exc. Bob. 1.547.37). 46.20 -untur haec duo, 'lues...luis', 'strues...struis'. 50.13 -untur haec tria... 'spes spei, res rei, vir viri'. 71.9 'canities'...poetico decore in levitate soni -pta est. 98.23 idque Varro tradens adiecit vocativum quoque singularem talium nominum (Lucilius, Aemilius, etc.) per duplex 'i' scribi debere, sed propter differentiam casuum -i.

of grades of comparison

Pomp. 5.154.31 esse aliquid nomina quae naturaliter gradus suos -ant ad significationem ('grandiusculus maiusculus minusculus').

of verbs

Char. 336.19 -untur...haec tria, velut 'facio fac', 'dico dic', 'duco duc' (Diom. 1.349.24).

of prepositional prefixes: the prefix is altered

Quint. 1.5.69 frequenter autem praepositiones quoque copulatio ista -it. Pomp. 5.277.35 ipsa (praepositio) -itur, 'affero'. Macr. exc. 5.600.16 ultro equidem intemerato verbo praepositio saepe -itur. 636.35 apud Graecos quaecumque cum praepositionibus componuntur numquam -untur. Agroec. 7.123.11 'ad' praepositio accusativi casus -itur ('attolit'). Cass. 7.163.4 ('sub') sequente 'r' littera integra manet, ut 'subrado'..., nec umquam sequente 'r' littera -itur. 7 'de' praepositio aut plena in compositionibus ponitur...aut correptione 'e' litterae -itur (Alb. 7.300.4). 23 'se' praepositio interdum assumptione litterae 'd' -itur, ut 'seditio'. 164.1 'pro' praepositio interdum in compositione -itur (Alb. 7.307.10, 14). 6 assumit 'i' et -itur, ut 'proiectus'. 11 'ante' praepositio...interdum mutatione in 'i' litteram -itur, ut 'antistat' (Alb. 7.296.27). Alb. 7.295.17 'ad' praepositio -itur, si sequens verbum a consonante incipit, ut 'apponit'.

of *prepositional prefixes: the middle syllable of the verb is altered*

Diom. 1.409.13 praepositiones aut ipsae verba -unt (Pomp. 5.277.31, 33, 34, 35, 278.1, 4, 5). Pomp. 5.277.34 ipsa (praepositio) -it, si dicas 'conficio'. Macr. exc. 5.637.2 apud Latinos modo integra permanent, modo -untur.

of *prepositional prefixes: both prefix and verb are altered*

Serv. 4.442.35 praepositiones aut ipsa verba -unt, ut 'conficio';...aut ipsae -untur ab integris verbis, ut 'affero';...aut utrumque, et -unt et -untur, ut 'afficio' (Cled. 5.78.8).

of *prepositions*

Prob. 4.150.17 eadem praepositiones (sc. 'ex, ab') -untur, ut puta 'e foro, a loco' (Aud. 7.355.4).

of *syllables*

Pomp. 5.119.3 nulla consonans intervenit (in *phr.* 'insulae Ionio in magno'), quae -eret illam 'lae'. 145.23 ultima syllaba -itur (.24). .25 ultima syllaba -pta est.

of *accent*

Pomp. 5.131.29 -eretur accentus.

of *orthography*

Cass. 7.153.13 (ex Cornuto) at in nostris (libris) -i non debet (scriptura quaedam).

ratio: Scaur. 7.25.8 quodsi distinctionis causa ratio -itur. Char. 67.23 dativus et ablativus per 'is' exeunt, ut ab 'docto' 'doctorum doctis',...nisi quod nonnumquam ratio ista auctoritate vel necessitate -itur.

regula: Char. 74.15 regulam neutrorum -emus. 149.18 haec sola -unt regulam comparationis... 'magnus maior maximus'. Pomp. 5.131.15, 16. Prisc. 2.456.8 -it regulam. ps. Prisc. de acc. 3.520.36 pronuntiationis regulam -it.

regulas: Serv. 4.427.7 quattuor sunt particulae, quae -unt in pronuntiando regulas accentuum hae, 've ne que ce'. 439.7 quas quidem regulas saepe -it auctoritas. Pomp. 5.130.29, 30, 131.1, 2, 4, 21, 22, 25 regulas accentuum, 27, 28).

L: Schreiner 1954: 57 n. 3.

Non-gram.: 'spoil, damage' (Pl.+).

corrupte

'incorrectly'

Gell. 13.31.9 et sententias intercidebat et verba -e pronuntiabat.

Scaur. 7.24.22 secundum analogiam magnus superlativo magnissimus facit: inde -e maximus figuratum.

Opp. incorrupte.

Non-gram.: 'incorrectly, faultily' (Cic.+).

corruptio

1. 'imperfect condition', of compounds

Pomp. 5.169.26 tunc potest ex duobus corruptis nomen esse, quotiens ipsa -o resolvitur et facit integrum nomen.

2. 'irregularity', of certain verb forms

Prisc. 2.456.9 causa est -is -o secundae personae indicativi ('volam' corrupted to 'velim').

Non-gram.: 'corrupt condition' (Cic.).

corruptus

1. 'partial, corrupt, not occurring separately', of the elements of compounds

i) of nouns

classification

Char. 194.25 componuntur...nomina modis quattuor, ex duobus integris, ut 'suburbanum'; ex duobus -is, ut 'opifex artifex'; ex integro et -o, ut 'ineptus'; ex -o et integro, ut 'omnipotens' (Diom. 1.301.26; Dosith. 7.391.15; Don. 586.12, 624.2; Cons. 5.349.24; Pomp. 5.169.6; ps. Asp. 5.550.9; Prisc. 2.178.16).

definition

Prob. 4.53.29 -um...est, quod nullam partem orationis demonstrat, ut puta 'les por nas ras cal pur ti sa'.

Prob. goes into more detail.

Prob. 4.53.25 componitur...nominum figura ex integro vel integris et -o.

.34 composita figura nominum fit...duobus modis, hoc est ex integris sive integro et -o.

54.11 ex integro et -o. figura nominum ex integro et -o componitur, quando in prima parte nominis pars orationis reperitur et sequens -a invenitur, ut puta 'subtilis'.

.17 ex -o et integro. figura nominum ex -o et integro componitur, quando in prima parte nominis -um reperitur et sequens pars orationis invenitur, ut puta 'portentum'.

56.21 sane etiam hoc monemus, quod sint aliqui artis latroes, qui ex duobus -is dicant fieri posse figuram compositam. sed contra eorumdem imperitiam non dignum est ut nostra respondeat scientia, quandoquidem nulla pars orationis reperitur, quae ex duobus -is sit constituta. This is refuted by Pomp. 5.169.12ff.

ii) of pronouns

Don. 631.1; expl. in Don. 4.501.32; Prisc. 2.589.24.

Cled. 5.52.20 nam idem: <idem> pronomen ex duobus -is constat.

iii) of verbs

Sacerd. 6.432.5; Vict. 6.198.23; Aud. 7.346.29; Diom. 1.335.12; Don. 637.8; Cons. 5.379.17; Macr. exc. 5.600.1; Prisc. 2.437.9.

Prisc. part. 3.469.31 'conticuere'...cuius figurae? compositae. ex quibus? ex integro et -o. nam 'con' praepositio est integra, quamvis separata in appositione non potest inveniri, sed semper in compositione; 'ticuere' autem -um est, quia 'a', quod habuit integrum, mutavit in 'i', 'ticuere' pro 'tacuere'.

attestation:

Quint. 1.5.68 iunguntur...aut ex duobus Latinis integris, ut 'superfui' 'superfugi', quamquam ex integris an composita sunt quaeritur, aut ex integro et -o, ut 'malevolus', aut ex -o et integro, ut 'noctivagus', aut duobus -is, ut 'pedisecus'.

Gk.: ἀπολείπων, DT 30.2, 3, 4 (of nouns).

Syn. imperfectus.

Opp. integer.

L: Law 1997: 265.

2. 'irregular'

i) of individual forms

Gell. 17.2.17 'sermonari' rusticius videtur, sed rectius est, 'sermocinari' crebrius est, sed -ius.

Vel. 7.24.21 'maximus' -um sit ex 'magnissimo'.

Char. 71.9 'canitia' nec irrationabiliter nec abhorrende dicitur... 'canities' autem poetico decore in levitatem soni -a est.

242.6 'bene' et 'male', quae -a sunt.

See incorruptus.

ii) of verbs which do not comply with the requirements of analogy

Char. 341.13 quae videntur et ipsa defectiva seu -a esse ideoque inter confusa relata et ambigue declinari (e.g. 'volo, sum, eo, fero, edo').

Diom. 1.384.20 -a dicimus, quoniam, dum proprio more declinantur, ceterorum corrumpunt analogiam. 384.29 -a verba.

examples: 'volo' (384.23, 386.9), 'sum' (385.1, 360.5), 'eo' (360.28), 'fero' (386.23, 361.14), 'edo' (386.29, 362.1), 'memini' (319.9), 'odi' (387.10).

Macr. exc. 5.633.19 (οἷδα) multipliciter -um docetur: nam praeter hoc nullum perfectum tempus ab αἰ di-phthongo incipit.

Eutych. 5.465.12 absque -is, quae regulis analogiae carent, ut 'sum es est', 'possum', 'prosum', 'edo' et similibus.

Prisc. 2.455.19 quippe -a secunda persona indicativi ('volo vis').

457.14 -am invenies regulam coniugationis ('edo').

Non-gram.: 'decayed, depraved' (Hor., Cic. +).

crassitudo

'thickness', one of the 'dimensions' of the voice/syllable, determined by the degree of aspiration

expl. in Don. 4.525.25 vocem, sicut omne corpus, tres habere distantias, <longitudinem> altitudinem -em.

526.1 -o...in spiritu est, unde etiam Graeci aspiratio-nem appellant: nam omne voces aut aspirando facimus pinguiores, aut sine aspiratu pronuntiando tenuiores.

Prisc. 2.6.21 singulae syllabae altitudinem quidem habent in tenore, -em vero vel latitudinem in spiritu, longitudinem in tempore.

Non-gram.: 'thickness, density' (Pl. +).

crassus

'thick' in sound

Char. 12.31 natura 'c' litterae, quod -um quodam modo et quasi geminum sonum reddat.

expl. in Don. 4.532.2 (ex Varrone) -ior exit in aera (vox tibiae) (if the note is made deeper by the addition of an extra tube or mouthpiece).

Non-gram.: 'thick' (Enn., Pl. +).

creo

'make, form'

of diphthongs

Ter. Maur. 6.337.393 ἄλφα et ε et o priores λῶτα diphthongos -at. 412 ergo diphthongo -ta v sibi adnexam tenent.

of syllables

Ter. Maur. 6.345.687 syllabam una consonans secuta quatenus longam -et. 362.1235 syllabam dum primas habeat geminisque -etur.

of adjectives derived from verbs

Char. 61.6 verba quae ex se trium generum nomina -ant.

of cases

Cons. 5.359.28 item cum vocativum semper aequalem ac plerumque sui similem gignat (nominativus), certis et diversis regulis inaequalem et dissimilem -at.

frg. Bob. 5.562.28 omnia (nomina) 'x' littera terminata...modo ('e' littera) in 'um' tantum conversa eundem casum -bunt (sc. genitivum pluralem).

of various verbal forms

infinitive: Macr. exc. 5.603.3 sed et in barytonis eadem infiniti modi -andi observatio reperitur.

imperative: Macr. exc. 5.603.5 nec non et imperativum modum eadem tertia persona de se -at.

passive: Macr. exc. 5.609.15 (633.29) passivum -at.

3rd person: Macr. exc. 5.614.38 prima persona...ἄλφα in ε mutato tertiam -at. 639.26 tertia singularis pluralem tertiam -bit 'n' littera. 640.4 tertia vero pluralis eiusdem temporis semper in 'runt' syllabam desinit et -atur ex prima singulari 'i' finali eius in 'e' conversa et addita syllaba supra dicta, ut 'secui secuerunt'.

pluperfect: Macr. exc. 5.643.10 plusquamperfectum ex praeterito perfectio indicativo -atur.

of participles

Macr. exc. 5.653.4 ideo etiam quattuor temporum participia -at.

See figuro, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'make, produce' (Enn., Pl. +), 'procreate' (Cic. +).

cresco

'increase', with reference to the number of syllables in a word

1. in inflection

in the formation of the genitive

Prob. cath. 4.29.11 aut 'tis' -ente syllaba.

Roman. ap. Char. 156.3 'Aurelii' genitivus non tantum -it cum nominativo, sed ut par sit dativo casui.

Char. 22.9 Graeca nomina in 'us' terminata quae apud Graecos...-unt.

exc. Bob. 1.543.27 genitivus...-it.

collocations:

with reference to the amount of increase

with ablative

syllaba

Roman. ap. Char. 169.17 cum constet omnia Graecae figurae nominativo singulari 'is' syllaba terminata genitivo singulari syllaba -ere. Char. 113.10 omnia nomina Graecae figurae 'is' terminata in genetivo syllaba -ere debent, ut 'Iris Iridis'. Prob. de nom. 4.208.3 utraque syllaba -unt. 208.7 nec syllaba -ant. 215.18 cum omnia nomina genitivo singulari syllaba -ant aut aequata nominativo conveniant. Serv. de fin. 4.452.19 genitivus syllaba -ens. Prisc. 2.241.20 'e' longam servavit neque ulla -vit syllaba in genetivo.

una syllaba

Sacerd. 6.478.18 quod in genetivo -it una syllaba. Roman. ap. Char. 171.10 quia genitivus plus una syllaba <non> debet -ere quam est nominativus singularis. 181.20 genitivus una syllaba -ere debet. Char. 58.21 quae genitivo plus quam una syllaba -unt (exc. Bob. 1.545.30). 59.24 in omnibus quae genitivo -unt non invenimus plus quam una syllaba -ere praeter pauca (exc. Bob. 1.546.6). 61.2 'creber'...et 'pater' non -unt nisi una. item -it in eo vocabulo quod unicum est, 'vir'. exc. Bob. 1.545.30 quae genitivo plus quam una syllaba -unt. 546.6. Prob. 4.129.32 una syllaba -ere. 129.36 una syllaba -unt. ps. RP 5.535.7 genus neutrum cum in 'us' exierit nominativo, necesse est ut -at una syllaba in genetivo. 28 non -it una syllaba in genetivo singulari. Phoc. 5.417.19 una syllaba in genetivo -unt. Prisc. 2.161.9 quae una syllaba -unt in genetivo.

syllabis

Prisc. 2.228.9 -vit syllabis (genitivus).

duabus syllabis

Roman. ap. Char. 154.2 ne genitivus 'ancipitis' duabus videretur syllabis -ere. 171.17 quasi sit unum ac novum duabus syllabis -ens. 183.2 ne genitivus duabus syllabis -eret. Char. 28.28 quod genitivo -it duabus syllabis (exc. Bob. 1.541.29). 110.27 non debet duabus syllabis plus -ere a nominativo genitivus. 111.15 excipiuntur 'senex', 'supellex', quod -it duabus syllabis. Aud. 7.342.16 quae duabus syllabis -unt in genetivo. ps. RP 5.536.35 in genetivo duabus syllabis -vit. Phoc. 5.429.4 in genetivo duabus syllabis -unt.

with ex + ablative

ex syllaba

Prob. 4.60.25 per ceteros casus ex syllaba -ere vel non -ere <possint> reperiuntur (65.3).

with per + accusative

Char. 86.8 quae...-unt et per τοc enuntiantur. ps. RP 5.534.20 si -it genitivus, per has -it, per 'n r t d'.

per syllabam

Prob. 4.60.11 qua de causa 'niger' in genetivo casu numeri singularis per syllabam non -at et 'tener' in genetivo casu numeri singularis per syllabam -at. 60.17 per syllabam -unt (.22, 26, 28, 65.5, 7, 83.20, 23, 31, 127.22, 128.32, 129.10, 130.4). 64.29 per syllabam...-at, 40.

per syllabas

Prob. 4.87.8, 10 per syllabas -unt (124.13, 25, 125.5, 127.28).

with reference to the thing increased

with ablative

genetivo

Roman. ap. Char. 169.17 cum constet omnia Graecae figurae nominativo singulari 'is' syllaba terminata genetivo singulari syllaba -ere.

Char. 20.18 -unt genetivo masculina quidem 'hic Ligur, Liguris' (exc. Bob. 1.539.14). 23.13 Graeca...quae... genetivo...-unt (exc. Bob. 1.540.18). 28.28 quod genetivo -it duabus syllabis (exc. Bob. 1.541.29). 58.21 quae genetivo plus quam una syllaba -unt (exc. Bob. 1.545.30). 59.24 in omnibus quae genetivo -unt non invenimus plus quam una syllaba -ere praeter pauca (exc. Bob. 1.546.6). 86.29 excipiuntur...haec quae genetivo -unt. 87.26 excipiuntur haec quae genetivo casu -unt (111.26, 112.14; exc. Bob. 1.542.34). 112.19 aut enim -unt genetivo. exc. Bob. 1.542.7 -unt enim genetivo (.36). 545.30 quae genetivo plus quam una syllaba -unt. 546.6. 546.33 et haec omnia -unt genetivo. 547.33 'quies', quod genetivo casu -it.

Prob. cath. 4.27.23 quod genetivo ante 'ris' una syllaba correpta plus -it, 'Ceres Cereris'. Prob. 4.64.29 genetivo casu. Prob. de nom. 4.215.18 cum omnia nomina genetivo singulari syllaba -ant aut aequata nominativo convenient.

other cases

Prob. 4.125.5 nominativo casu. 129.36 dativo vel ablativo casu.

with in + ablativo
in ablativo

Prob. 4.124.25 in ablativo casu.

in accusativo

Prob. 4.127.22 in accusativo casu (28. 130.4).

in dativo

Prob. 4.128.32 in dativo...casu.

in genetivo

Sacerd. 6.478.18 quod in genetivo -it una syllaba. Char. 48.26 exceptis his quae in genetivo -unt. 83.18 'as' terminata nomina casu nominativo in genetivo -ente 'is' syllaba finiuntur, ut 'Maecenas Maecenatis'. 113.10 omnia nomina Graecae figurae 'is' terminata in genetivo syllaba -ere debent, ut 'Iris Iridis'. Prob. 4.60.11 qua de causa 'niger' in genetivo casu numeri singularis per syllabam non -at et 'tener' in genetivo casu numeri singularis per syllabam -at. 64.31. Aud. 7.342.16 quae duabus syllabis -unt in genetivo. Serv. de fin. 4.452.30 in genetivo -ente (453.1). ps. RP 5.535.7 genus neutrum cum in 'us' exierit nominativo, necesse est ut -at una syllaba in genetivo. 28 non -it una syllaba in genetivo singulari. 536.35 in genetivo duabus syllabis -vit. frg. Bob. 5.560.38 omnia 'is' terminata quae in genetivo singulari -unt. 561.13 in 'os' desinentia Graeca, si -ant in genetivo singulari. 14 si non -ant. frg. Bob. 6.625.13 quae in genetivo singulari -unt. Phoc. 5.417.19 una syllaba in genetivo -unt. 420.17. 429.4 in genetivo duabus syllabis -unt. Prisc. 2.161.9 quae una syllaba -unt in genetivo. 241.20 'e' longam servavit neque ulla -vit syllaba in genetivo.

in nominativo

Prob. 4.83.20 in suo nominativo casu (23, 31). 124.13 in...nominativo casu (129.10).

in isdem...casibus

Prob. 4.129.32.

with in + accusative

in ceteros casus

Prob. 4.60.17, 64.40, 87.8.

with per + accusative

per ceteros casus

Prob. 4.60.25 per ceteros casus ex syllaba -ere vel non -ere <possint> reperiuntur (65.3). 87.10.

in the formation of (the genitive and) other cases

Roman. ap. Char. 236.5 quae -unt obliquis casibus. Char. 77.12 nominativus...pluralis a singulari plus una syllaba -ere non debet. 13 qui si incipiat duabus syllabis -ere, 'vectigal' dicemus. 150.22 nullum nomen est quod

nominativo plurali praeter quam nominativus est singularis duabus syllabis -at.

Cons. 5.362.26 ea quae singulari numero non -unt. 27 in nominativo plurali -ant. 363.1 genetivo tantum plurali -unt. 5 quae in genetivo tantum singulari -unt. 5 plurali genetivo tantum -unt. 7 in dativo tantum <singulari> -unt. 8 quae in genetivo et dativo tantum singulari -unt. 10 in genetivo et dativo et ablativo -unt. 13 in singulari numero a genetivo usque ad finem -unt. 15 primum exemplum genetivo tantum plurali -it. 16 secundum exemplum dativo tantum et ablativo -it. 18 tertium exemplum genetivo tantum dativo et ablativo -it.

Martyr. 7.177.14 in aliis casibus praeter vocativum hoc nomen -ere cognovimus.

in the formation of cases of pronouns

Serv. 4.436.4 sunt aliqua pronomina quae casibus -unt.

Pomp. 5.208.12 aliqua pronomina quae -ant in casibus (.33).

in the formation of various tenses

Char. 337.9 quare...perfectum tempus aut syllabis -at aut minuat aut par sit (sim. Diom. 1.370.19).

exc. Bob. 1.564.16 quarta forma est in qua perfectum -it una syllaba, velut 'praesto praestiti'.

Phoc. 5.431.22 in praeterito una syllaba -unt ('sto steti', 'do dedi').

Macr. exc. 5.603.33 aut imperfectum retineat numerum syllabarum quem praesens habet aut -at una. 35 quae syllaba non -unt adiectione temporis -unt (ἔγω, ἦγών). 604.4 quia non potuit habere quo -eret. 605.26 cum numquam perfectum tempus a prima positione sui et syllaba -at et tempore, sed tantum altero. 34 -vit syllaba. 607.35 diximus perispomena augere una syllaba futurum, quia -it ultima. 632.30 in prima...coniugatione et ceteris tertiae correptae verbis una syllaba -it [in] secunda persona, 'amar amaris'.

in reduplication

Sacerd. 6.485.8 -ente una syllaba in principio, ut 'mordeo mordes momordi' (Prob. cath. 4.33.34). 31.

Prisc. 2.459.12 in... (certain) verbis...numquam -it praeteritum perfectum. 29 in -entibus vero, in quibus repetitio fit principii per praeteritum.

2. in derivation

in the formation of diminutives

Diom. 1.325.27 -it saepe numerus syllabarum (Don. 615.5; Cons. 5.340.26).

Serv. 4.429.23 diminutiva...frequenter syllabis -unt, ut 'agnus agnellus'.

Pomp. 5.143.26 haec ipsa diminutio plerumque -it. 32 quando sensus minuitur, -at numerus syllabarum. 33 puta 'mons' una syllaba est: 'monticellus' -vit, quattuor sunt syllabae (144.1).

in other types of derivation

of adjectives

Pomp. 5.242.30 in derivatione, quando puta nomen derivatur de nomine, potest et syllaba -ere et non -ere (.27).

of verbs formed from nouns

Eutyech. 5.464.3 una syllaba -unt a genetivo nominis. 10 -unt una syllaba, ut 'fluctus' 'fluctuo'. 465.9 -entes.

of adverbs

Roman. ap. Char. 235.12 'r' littera terminata nomina...in eandem litteram (sc. 'e') desinunt et syllaba -unt (e.g. 'liber libere').

Pomp. 5.242.23 omnia adverbia quae per derivationem nascuntur necesse habent -ere (.24, 31).

3. concerning orthography

Cass. 7.150.6 alia sunt quae per duo 'u' scribuntur, quibus numerus quoque syllabarum -it (e.g. 'vacuus, ingenuus') (Alb. 7.296.6).

See abundo, accresco, adaugeo, augeo, exresco, incresco.

See also antecresco, decresco, diminuo 4, minuo 1.1.

Non-gram.: 'be born' (Enn.+), 'grow' (Cato+).

cteticus

'possessive'

Don. 616.5 -a (nomina) id est possessiva (Cled. 5.36.12; Pomp. 5.147.7).

Cons. 5.341.2 -a, quae abusiva vel possessiva dicuntur. .10 patronymica et -a a propriis, derivativa ab appellativis nominibus veniunt.

Gk.: *κτητικός*; see possessivus.Char. 196.22 haec (possessiva) Graeci *κτητικά* appellanti (Diom. 1.323.21, 324.7).

See possessivus.

curro

'occur'

of letters

Lucr. 2.692 non quo multa parum communis littera -at.

Ter. Maur. 6.351.883 nec secus mutas videmus posse geminas -ere. 356.1031 verbo quasi consona -et in uno. 357.1098 cum correpta adeo vocalis tertia -et. 359.1156 et tantum vocali subdita -it. 361.1196 quae subdita -it. 361.1226 nec subdita -it.

Pomp. 5.173.24 'e' littera invenitur interdum producta..., interdum correpta etiam -it.

in inflection

of nouns

Char. 71.15 suis declinationibus -et 'senecta' sic quem ad modum 'docta'. Diom. 1.308.18 simplex vel unita est quae per omnes casus uniformiter -it (309.7). Cled. 5.48.24 aut -it 'hoc lacte'. Pomp. 5.146.1 'Creon' dicimus Graece, 'Creontos Creonti' -it. Cons. 5.360.14 quotiens genitivus singularis a syllaba terminatur...per tria genera -it. .24 quotiens...genitivus singularis 'i' terminatur, per duo tantum genera -it. Aug. 5.501.1 in plurali numero per tres casus -it. 524.26 'tres' declinantur et -unt per casus.

of pronouns

Cled. 5.50.10 per omnes...species nominum -it (pronomen infinitum).

of verbs

Diom. 1.341.32 si 'r' littera verba (impersonalia) fuerint terminata...uniformiter -unt. Serv. 4.412.16 (verbum impersonale) -it per modos. Pomp. 5.216.24, 25, 27, 27, 34, 36, 38, 241.5; Cled. 5.17.22, 25; Macr. exc. 5.635.8. Cons. 5.371.18 verbi...per tempora personasque -entis. 372.24 per omnia sua -it. 375.7 coniunctivus modus -it per omnia tempora. 376.10 hae omnes formae et per omnes modos -unt et per ea omnia quae verbo accidunt. 377.27 quorundam modorum verba regulariter non posse -ere per omnia tempora. 380.30 coniugatio est collectio quaedam...verborum simili declinatione -entium. Aug. 5.514.12 hoc deponens verbum sic -it per modos et tempora et personas.

of participles

Pomp. 5.261.24 ('amans') -it per omnes personas. Aug. 5.520.11 quod haec pars orationis vel per tempora vel per casus -it, participium vocatur.

of adverbs

Pomp. 5.245.8 quem ad modum -ant ipsa adverbia.

of clauses

Pomp. 5.252.27 sic -unt ista omnia secundum ipsam similitudinem ('Romam vado', 'Roma venio', etc.).

See decurro 1.

Non-gram.: 'run' (Naev., Pl.+).

cursim

'with a short pronunciation'

Serv. 4.426.11 acutus dicitur accentus, quotiens -im

syllabam proferimus, ut 'arma' (Pomp. 5.126.6); circumflexus vero, quotiens tractim, ut 'Musa'.

Pomp. 5.126.11 ergo circumflexum dicimus qui tractim profertur, acutum illum qui -im.

Cled. 5.31.30 acutus qui -im profertur, ut 'arma', excusso enim sono dicendum est.

52.29 si tractim pronuntias ('hic'), adverbium loci est; si -im, pronomen generis masculini.

Opp. tractim.

Non-gram.: 'quickly, rapidly' (Pl.+).

custodio

'keep'

the subject is authors

the object is grammatical forms

Roman. ap. Char. 174.17 Graeci demunt 's' litteram, nostri parem nominativo <vocativum> -unt.

Char. 109.15 pluraliter tam 'femina' quam 'femora': ideoque et Tibullus hoc ipsum erudite -it, cum dicit...

Macr. exc. 5.647.32 idem etiam Graeci -unt (the behaviour of Greek ἥδει is similar to that of Latin iuvat).

the object is a letter

Scaur. 7.25.18 quam (litteram) quidam imperite semper -unt.

the object is the nature or force of a letter

Vel. 7.76.5 quam si tenuitatem 'y' litterae -irent.

the subject is words or other grammatical entities

the object is a grammatical form

Plin. dub. serm. frg. Char. 151.30 (nomina Latina) sunt...quae ad nos usque proprios gentis suae vultus formamque -iant.

Cons. 5.383.14 cum aliqua multa praeterea verba istius coniugationis formam regulae suae -ant.

the object is a letter

Diom. 1.347.19 haec (verba) 'i' suam productam ubique -it.

Prob. 4.126.33 haec per omnes casus eandem 'q' litteram in ultima vel ante ultimam syllabam necesse est ut -ant.

Cass. 7.162.22 sequente vero 'v'...integra -itur ('ob' praeposito).

the object is the nature or force of a letter

ult. syll. 4.220.36 'a'...et 'e' naturam suae vocalitatis sive correptae sive productae -unt. 244.10 litterae vocales 'a' et 'e' vim suam etiam numero plurali -unt.

the object is the number of letters

Prob. de nom. 4.215.7 litterarum numerum -ire videntur (certain nouns).

the object is syllables

Eutych. 5.465.5 sola itaque prima coniugatio syllabas genitivorum nominis -ire solet in verbi traductione.

the object is the nature of syllables

ult. syll. 4.239.36 primae verborum syllabae...merito suam naturam paenultimo loco -unt.

the object is an accent

Macr. exc. 5.624.13 accentum.

the object is a certain spelling

Cass. 7.183.9 eandem scripturam et in derivationibus desiderant -ire.

the object is a type of inflection

Macr. exc. 5.637.17 declinationem.

Gk.: see servo.

See servo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'keep safe' (Pl.+).

dandi

'dative' (case)

Var. 8.36 -i (10.21). 10.65 casu nominandi et -i.

Nig. ap. Gell. 13.26.4 'mihei'...-i casus est.

Non-gram.: do 'give' (Enn., Pl.+).

dasia

'rough' (sometimes written in Gk. letters)

1. of *h* before a vowel (~ Gk. rough breathing)

Don. 611.8 dasian \vdash et psilen \vdash apud Latinos 'H' littera vocali addita vel detracta significat.

Diom. 1.435.20 adds: id est scripta aspirationem, non scripta levigationem significat.

Serg. 4.477.23 quem ad modum Graeci aspirationis notam hanc habent \vdash , quam $\delta\alpha\sigma\epsilon\iota\alpha\nu$ vocant, ad huius similitudinem et $\phi\lambda\eta\nu$ \vdash , nos his sociatis aspirationis facimus notam 'H', cuius si medium separe, invenies notas esse Graecorum, quae contra se positae $\vdash\vdash$ notam nobis aspirationis...efficiunt.

Cled. 5.33.33 $\delta\alpha\sigma\epsilon\iota\alpha$ aspiratio, $\phi\lambda\eta$ siccitas.

Pomp. 5.132.28 ceterum illi accentus superfluo adduntur, -a et psile. nos enim habemus 'h', et ubi est 'h', -a est, ut puta 'homo'; ubi non est, psile est, ut puta 'omen' (ps. Phoc. 5.439.24ff.).

Vict. 6.193.25 quare -an et psilen, quibus Graeci utuntur, [et] nos praetermittimus? quoniam aspirationem nobis apposita 'H' littera...repraesentat (Aud. 7.331.3).

ps. Prisc. de acc. 3.520.14 -a, quod interpretatur aspiratio vel ubi 'h' littera poni debet, hac figura notatur I-.

Gk.: $\delta\alpha\sigma\epsilon\iota\alpha$ ($\pi\rho\sigma\omega\phi\iota\lambda\alpha$), AD pron. 57.1, synt. 458.6, 7; $\delta\alpha\sigma\upsilon$ $\pi\eta\tau\epsilon\upsilon\mu\alpha$, DT suppl. 107.4; AD pron. 78.6.

2. of aspirated consonants

Macr. exc. 5.623.14 altera ex mutis quae vocantur $\delta\alpha\sigma\epsilon\iota\alpha$, id est sive χ ...sive ϕ .

606.30 F...apud Latinos $\delta\alpha\sigma\upsilon$ non est, quia non habent consonantes $\delta\alpha\sigma\epsilon\lambda\alpha\varsigma$.

Gk.: $\delta\alpha\sigma\epsilon\iota\alpha$, DT 12.5; DH comp. 14.

dativus

'dative' (case)

classification

Char. 15.8 casus sunt sex, nominativus genetivus -us accusativus, qui et accusativus, vocativus ablativus (Diom. 1.301.35; Dosith. 7.392.9; Vict. 6.189.20; Aud. 7.341.19; Prob. 4.74.18; Don. 586.16, 624.12; ps. Asp. 5.550.12).

definition

expl. in Don. 4.544.11 -us, ut puta si dicas 'da puero', huic puero ipse est -us casus.

Pomp. 5.171.10 -us, quod per ipsum demus, 'da illi'.

183.5 -us dictus est ab eo, quod per ipsum ostendamus nos aliquid dare, puta 'da illi', 'da mihi'.

Prisc. 2.185.23 post (genetivum)...est -us, quem etiam commendativum quidam nuncupaverunt, ut 'do homini illam rem' et 'commendo homini illam rem'.

attestation:

It is possible that Var. used dativus as well as dandi, since he has accusativus and nominativus alongside accusandi and nominandi. At 10.23 where he deals with the names of the cases, three folia are missing in the MS, no longer extant, from which all others derive (Stuenkel 1875: 49f.).

adjective

Fest. 261.24 'ques' antiqui dixerunt, inde declinatum remanet -o casu 'quibus'.

282.4 -o scilicet, non ablativo casu.

301.20 ('sis' pro 'suis') per -um casum...Ennius effert.

Paul. Fest. 140.4 (modo) -us vel ablativus est casus ab eo, quod est modus.

Quint. 1.7.17 ('i' litteram Graeci) -is casibus in parte ultima ascribunt.

.18 cum in -um vel genetivum casum incidissent.

Gell. 4.16.5 in casu -o.

Ter. Maur. 6.346.702 -um quando casum ratio sermo-nis petet.

Sacerd. 6.447.22 -i casus.

noun

Quint. 1.4.26 cum dico 'hasta percussi', non utor ablativi natura, nec si idem Graece dicam, -i.

Plin. dub. serm. frg. Char. 157.13 'es' numero plurali finita nomina -o 'bus' recipiunt.

167.9 -o et ablativo plurali.

Vel. 7.57.10 -o singulari (Scaur. 7.24.10).

Gk.: $\delta\omicron\tau\iota\chi\eta$, DL 7.65 (Stoic); DT 31.5.

Latin dativus (casus) matches Gk. $\delta\omicron\tau\iota\chi\eta$ ($\pi\tau\acute{\omega}\sigma\iota\varsigma$), and until the relatively recent article by De Mauro (1971) it had been assumed that the name indicated the case of the person to whom something is given. Thus the Latin would be a perfect rendition of the Gk. De Mauro has argued, however, that originally the Gk. term meant 'what has been given', i.e. the 'given' circumstances accompanying the action (cf. $\delta\nu\omicron\mu\alpha\sigma\tau\iota\chi\eta$ 'nominative', 'what has been named'). The explanations of the Latin grammarians reflect a tradition found also in their Gk. predecessors of explaining case names through specific phrases comprising the case in question together with a verb or noun cognate with the case name, here dare 'give'. It is not clear whether Latin dativus was ever understood in the original sense of the Gk. term.

See commendativus.

Non-gram.: (later than gram. use) 'assigned' (leg.).

debilis

'irregular'

Roman. ap. Char. 168.20 'homo hominis' et 'caro carnis' et 'Anio Anienis', quia praeter formam nec ut 'tiro leno Piso' declinantur, -ia nuncupantur.

Char. 79.13 huic...formae quod non pareant 'caro carnis' et 'Anio Anienis', quasi -ia adnotantur (80.13).

Non-gram.: 'feeble' (Pl.+).

deceptivus

'expressing deception', of a type of verb

Prisc. 3.272.26 sunt alia -a, ut 'fallo, decipio, eludo, induco, illicio, pellicio'.

Gk.: $\delta\iota\alpha\chi\rho\upsilon\sigma\tau\iota\chi\acute{o}\varsigma$, AD synt. 406.7.

Non-gram.: cf. decipio 'deceive' (Pl., Ter.+).

decido

'be lost', of a letter or syllable

Char. 316.10 in his...-it 'a' littera, velut 'sono sonas sonui', non 'sonavi'. Diom. 1.386.15 prima -it syllaba ('volo' loses first syllable in forming 'nolo').

See pereo.

See also perdo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'fall down, die' (Pl.+).

declinabilis

'declinable, which may be inflected'

1. of certain word classes (parts of speech)

Diom. 1.301.1 ex his (partibus orationis) primae quatuor -es sunt, sequentes indeclinabiles.

expl. in Don. 4.534.21 de omnibus partibus orationis -es sunt per casus tres, nomen pronomen et participium.

Prisc. 2.452.3 dictionum aliae sunt uniformes, id est indeclinabiles, ut adverbium, coniunctiones, praepositiones, interiectiones, aliae -es, ut nomina, verba, participia, pronomina.

3.24.2 de omnibus...-bus..., id est de nomine et verbo et participio et pronomine.

2. of certain nouns

frg. Bob. 7.540.26 omnia nomina...tribus (exceptis) -bus, 'res spes vir'.

Prisc. 2.148.11 transferantur (nomina 'Abraham, Ioa-chim') in aliquam -em formam..., ut 'Abrahamus'. 184.26 sicut in -bus per [sex] casus. 185.2 -ia per quosdam casus.

collocations

forma: Prisc. 2.148.11

dictiones: Prisc. 2.452.3

nomina: frg. Bob. 7.540.26

partes: Diom. 1.301.1; expl. in Don. 4.534.21; Prisc. 2.597.6

neuter plural as noun: Prisc. 2.184.26, 185.2, 451.4, 596.19, 3.24.2

Gk.: κλιτικός, AD synt. 244.4.

Opp. indeclinabilis.

declinatio

1. 'derivation' and/or 'inflection'

For Var., declinatio incorporates inflected forms - oblique cases of nouns and all forms of verbs apart from the 1st person indicative present - as well as derivatives.

Var. does distinguish the two types of declination (e.g. 8.21), calling them declinatio voluntaria (derivation) and declinatio naturalis (inflection), but he uses the terms declination, declinatus etc. for both.

'derivation'

Var. 6.36 ex eorum -bus verborum discrimina quingenta milia esse possunt ideo, quod a singulis verbis primigeniis circiter quingentae species -bus fiunt. 6.38.

8.15 ut aliae -es ab animo, aliae a corpore. 10.16.

'inflection'

Var. 8.3 -o inducta in sermones non solum Latinos, sed omnium hominum.

8.5, 11 (noun and verb), 13 quare de eorum (nominum) -e quam de verborum ante dicam.

8.17 -um genus (comparison of adjs.).

8.20 (of verb - tense).

9.3, 10, 17, 110 (participle).

10.1, 2, 3, 9, 11, 12, 26, 28 et in singularibus et in multitudinis -bus.

10.44 per obliquas -es, ...per directas -es.

10.53, 60, 62, 74, 76.

'inflection' and 'derivation'

Var. 8.52 -um genera sunt quattuor (derivation, case inflection, comparison of adjectives, diminution).

naturalis/voluntarius

Var. 8.21 -um genera sunt duo, voluntarium et naturale (8.22, 23, 24, 9.35, 10.15, 51, 77).

2. 'derivation'

Quint. 2.15.4 neque enim mihi permiserim eadem uti -e, qua Ennius ('suada').

8.3.32 in tractu et -e talia sunt qualia apud Ciceronem 'beatitas' et 'beatitudo'.

Gell. 6.17.5 'obnoxius' et 'obnoxie' non -e sola, sed et atque sententia different.

Cled. 5.144.12 invenimus...varias -es, ...'mons montius montanus'.

3. 'inflection'

i) general

Quint. 1.4.27 iam quosdam illa turbabunt, quae -bus non teruntur.

1.4.29 quid quod multa verba non totum -is ordinem ferunt.

9.3.42 in isdem sententiis crebrioribus mutata -bus iteratione verborum.

Gell. 2.25.2 ἀναλογία est similitudo similis -o.

3 ἀνωμαλία est inaequalitas -um.

ii) of nouns

Fest. 246.19 ut...eam...formam (sc. pectus) in -bus sequimur. 294.13 omnia vocabula 'x' littera finita per -es obliquorum casuum syllabam accipiunt.

Plin. dub. serm. frg. Char. 169.8 nostra...aetas in totum istam -em abolevit (of Gk. names).

Quint. 1.5.63 nunc recentiores instituerunt Graecis nominibus Graecas -es potius dare.

1.6.5 comparatio in nominibus aut genus deprehendit aut -em.

1.9.5 in his omnibus et -o per eosdem ducitur casus.

Char. 195.14 (nominativus)...quoniam quidem sit...-is regula.

Prob. 4.74.20 casus...dicti sunt, quod per eas partes aliquae orationis in -e cadant.

Prisc. 2.183.20 casus est -o nominis vel aliarum casualium dictionum.

244.15 duplicem -em...(17) ancipitem habentia -em (certain Gk. names).

Pomp. 5.171.35 propter -um varietatem.

Gk.: κλεις, DT 14.8, 61.3; AD synt. 65.1, 71.1, etc.

iii) of pronouns

Char. 200.26 pronominum -es finitae sive absolutae.

Pomp. 5.207.30 unde erit ista -o tracta.

Prisc. 2.578.8 inaequalem habent etiam casuum -em (pronomina quaedam).

597.18 tam per singularem quam pluralem -em.

3.2.25 sunt...modi -um quattuor.

140.4 undique declinantur duas generales -es (τὰς γενικωτάτας κλεις, AD synt. 130.1) assumptia, unam nominis, alteram verbi...terminationi enim iniecerunt casualem -em (τὴν πτωτικὴν κλίσιν, AD synt. 130.3), principio vero personarum divisionem.

Gk.: κλεις, AD pron. 12.14, synt. 86.3, etc.

iv) of verbs

Nig. frg. Gell. 17.7.8 ut 'subruptum erit' non duo, sed unum verbum sit idque unitum patiendi -e sit.

Gell. 1.7.14.

Paul. Fest. 4.15 'ambest' ita tertiae personae verbum est, ut nullam aliam habeat -em.

Quint. 1.4.13 neque has modo noverit mutationes, quas afferunt -o aut praepositio, ut 'secat secuit', 'cadit excidit'.

RP ap. Char. 293.30 si alius praeponitur sermo -is.

307.9 omne verbum quodcumque praepositionem recipit eiusdem ordinis -em facit, velut 'scando scandis', 'ascendo ascendis'.

Ter. Maur. 6.337.413 det licet (syllabam) longam priorem flexa -o.

expl. in Don. 4.550.18 -em, quae nulla est, temptare.

551.34 -o stare non possit.

Cons. 5.380.29 coniugatio est collectio quaedam, quam Graeci σύστημα appellant, verborum simili -e currentium.

Prisc. 2.442.18 coniugatio est consequens verborum -o (κλεις, DT 53.6).

24 'coniugatio'...nominatur vel propter coniugatas consonantes, ...vel quod una eademque ratione -is plurima coniungantur verba.

Char. 215.27 itaque omnia verba quae eiusdem ordinis erunt similem etiam -em habent.

216.5 -o verbi ordinis primi (Prob. 4.160.6 -o primae coniugationis).

333.3 ea verba, quae in -e activa tantum sunt et intellectu passiva...ut 'veneo vapulo'.

Diom. 1.337.29 communia sub uno genere -is utramque continent significationem.

351.27 de verborum -e coniugationum primae et secundae et tertiae correptae et productae.

388.3 apud veteres alio modo ex hoc verbo formatam reperimus -em.

Cons. 5.380.3 de quinque generibus verborum facilis intellectus est, ut per personas eorum -o figuretur.

Phoc. 5.438.6 lectum est et 'strido', quod est tertiae (coniugationis); alii ut secundae proferunt, ac maxime Lucanus huius modi -em usurpavit.

Prisc. 2.405.1 tempus...plerumque ostenditur vel in principalibus vel in paenultimis -is litteris.

.5 verbi (-o) et in fine et in medio et in principio plerumque invenitur moveri.

.7 et temporis et personarum ex -e ostenditur differentia et numeri.

373.12 omnia verba perfectam habentia -em et aequalem vel in 'o' desinunt vel in 'or'.

For further examples in Prisc., see s.vv. extrinsecus, intrinsecus, intus.

collocations

aequalis: Prisc. 2.373.12.

generalis: Prisc. 2.452.1.

infinitus: ult. syll. 4.245.8.

inuitatus: Diom. 1.374.2.

passivus: Char. 346.12.

perfectus: Prisc. 2.373.12.

similis: Char. 215.27; Cons. 5.380.29.

anomalorum: Prisc. 2.417.25.

imperfecti: Macr. exc. 5.633.2.

inaequalium: Prisc. 2.417.25.

perfecti: Macr. exc. 5.602.25.

verbi: Char. 216.5; Prisc. 2.405.5, 452.1.

verborum: Diom. 1.351.27; Cons. 5.380.29; Prisc. 2.442.18.

de -e: Sacerd. 6.435.26; Diom. 1.351.27; Prisc. 2.452.1.

ex -e: Prisc. 2.405.7.

in -e: Char. 333.3; Macr. exc. 5.633.2.

-em habere: Paul. Fest. 4.15; Char. 215.27, 346.12; Diom. 1.374.2; Prisc. 2.373.12.

Gk.: ἁλός, DT 53.6; AD synt. 182.1.

of the augment

Macr. exc. 5.606.1 prima syllaba -is sit, ut λῆ, secunda originis, ut λυ, tertia finalis, ut χα.

633.16 la prima syllaba -is est, quae induxit magnum augmentum.

v) of participles

Char. 230.19 sunt participia quorum -o in praeteritum non venit.

Prisc. 2.551.2 cum casus habeat (participium) et -es et genera ad nomen formam.

4. 'inflectional form', of verbs

Gell. 1.7.14 qui modus (indefinitus)...omnia ista eadem una eademque -e complectitur.

Vel. 7.78.14 servandam esse utique 'n' litteram a prima positione per ceteras -es.

5. 'type of inflection, paradigm, declension', of nouns

Most grammarians recognised five nominal declensions.

Char. 1.30 de ordinibus seu -bus nominum.

16.2 ordines omnium nominum, qui quidem ratione et observatione inveniuntur, numero sunt quattuor vel, ut quibusdam placet, quinque. quorum -es sunt hae.

16.7 primae -is. 19.2 secundae -is. 23.28 tertiae -is. 31.14 quarta -o. 31.23 est et alius ordo -is. 32.14 quinque ordinum -bus.

expl. in Don. 4.540.17 -es nominum quinque sunt, quae genitivo casu discernuntur.

Prob. 4.3.4 quidam esse nominum -es numero quinque voluerunt...et omnem -em ex genetivo casu numeri singularis posse cognosci.

3.6 primae...-is. 17 secundae -is. 19 tertiae -is. 21 quarta -o. 26 quintae -is.

frg. Bob. 5.563.25 -is primae. Cf. 32 formae secundae. 564.1 formae tertiae. 16 formae quartae. 27 formae quintae.

Prisc. 2.284.12 prima -o. 294.17 secunda -o. 311.12 tertia -o. 362.4 quarta -o. 365.12 quinta -o.

Diom. offers a seven-fold classification.

Diom. 1.303.12 formae -um nominum, ut quibusdam videtur, sunt septem.

.13 prima. .14 secunda. .16 tertia. .18 quarta. .19 quinta. .20 sexta. .21 septima.

The 1st 'form' corresponds to the 1st declension, the 2nd and 3rd to the 3rd, the 4th to the 3rd, the 5th and 7th to the 4th, and the 6th to the 5th.

Non-gram.: 'deviation, inclination' (Cic., Sen.+).

declinative

'by derivation'

ps. Asp. 5.552.14 adverbial...fiunt...-e, ut 'funditus'.

declinatus

'derivative/inflectional form'

According to Hartung (1973: 298 n. 25), Var. uses declinatio to mean almost exclusively the process of derivation/inflection, declinatus on the other hand for derivative/inflectional form.

'derivative form'

Var. 6.36 cum verborum -uum genera sint quattuor (nouns, verbs, participles, adverbs).

'inflectional form'

Var. 8.6 novis nominibus allatis <in> consuetudinem, sine dubitatione eorum -us statim omnis dicitur populus. 8.10 vocabuli -us. 9.37. 9.38 non omnis vox natura habet -us. 9.51. 9.53. 10.31 eorum -uum species sunt sex (temporalis, personarum, rogandi, respondendi, optandi, imperandi). 10.32 imperandi -us. 10.51 ut quattuor figurae vocis habeant proportionem -us. 54 nec dubium est, quin ordo -uum in quo res singulares declinabuntur solae, ab singulari aliquo casu proficiantur. 10.65.

naturalis/voluntarius

Var. 9.34 ego -us verborum et voluntarios et naturales esse puto (9.62, 10.83).

attestation: this term appears to be unique to Var.: in the phrase 'et primum declinatum dolorem' at Cic. fin. 5.7 Madvig (1876: ad loc.) has demonstrated that the form declinatum is neut. perf. pass. (Stuenkel 1875: 16).

Non-gram.: see declino.

declino

1. 'derive, form by derivation'; chiefly passive

Var. 5.7 quemadmodum quodque poeta finxerit verbum, quod confinxerit, quod -rit. 5.98 vi natura versa 'verbex' -atum. 6.37 verba -ata sunt quae ab aliquo oriuntur. 8.14 in sua discrimina -antur (nomina). 8.18 extrinsecus -antur.

Quint. 9.1.12 itemque eadem figura dicitur 'cursitare' qua 'lectitare', id est eadem ratione -ari.

collocations

+ a/ab

Var. 5.32 nominata aut translaticio nomine...aut -ato ab hominibus. 5.121 a Graeco. 5.128 'armarium' et 'armamentarium' ab eadem origine, sed -ata aliter. 5.167. Var. rust. 1.31.3 ('flagellum') -ata a venti flatu. 1.50.1 ab eo esse vocabulo -ata ('messis' from 'metere'). Fest. 201.19 'osi sunt', ab 'odio' -asse antiquos. Paul. Fest. 276.17 'reor' existimo, et quaecumque ab eo -ntur. Scaur. 7.20.14 a verbo quod est 'iungo' hoc nomen ('coniunx') -atum sit. Char. 196.13 sunt quaedam derivativa quae ab aliqua persona propter coniunctionem generis -antur. Prisc. part. 3.512.32 ideoque possumus non a verbis ea -ata accipere, sed magis a sese composita.

+ de

Var. 8.1 quo pacto de his -ata in discrimina ierunt.

+ e/ex

Var. 6.2 verba ex verbis...-ari scribunt. 9.49 duo posteriora ex prioribus -ata non sunt, cum analogia polliceatur ex duobus similibus similiter -atis similia fore. 9.50 nemo pollicetur e vocabulo vocabulum -ari recto casu singulari in rectum singularem. 9.61 e quibus...proportione ita appellata -rant praenomina.

Quint. 8.6.32 vix illa, quae πεποιημένα vocant, quae ex vocibus in usum receptis quocumque modo -antur nobis permittimus, qualis sunt [ut] 'sullaturit' et 'proscripturit'.

+ hinc

Var. 5.104 hinc -atae 'fruges' et 'frumentum'.

+ unde

Var. 9.103. Plin. nat. 19.159 unde veteres nostri nomen (sc. 'menta') -verunt.

See derivatio 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

2. 'inflect, form by inflection'

i) of nominal and verbal inflection

Var. 8.3 infinitae...sunt naturae in quas ea (sc. verba 'words') -antur. 9.9 vocabula ac verba ('verbs') quae -amus similiter. 8.36 sic ex diversis verbis ('words') multa facta in -ando inveniuntur eadem. 9.89 si eadem vox nomen et verbum significabit, ut et in casus et in tempora dispariliter -etur. 10.14 alia verba ('words') nusquam -antur, ut haec 'vix', 'mox', alia -antur, ut ab 'limo' 'limae'. 10.53 obliquas figuras -are.

Quint. 1.4.22 nomina -are et verba in primis pueri sciunt.

ii) of nominal inflection, declension

of case inflection

Prisc. 3.144.26, 145.1 (AD synt.140.2 κλιθεῖσαν, .3 κλιθεῖσα).

of nouns/adjectives

Var. 7.110 quemadmodum ea (vocabula imposita rebus) in casus -rentur. 8.6 nomina recto casu accepto in reliquos obliquos -ant. 9.50 ex duobus vocabulis similibus casus similiter -atos similes fieri. 10.22 transversim (ordines) sunt qui ab recto casu obliqui -antur. Gell. 4.1.2 'penus'...variis generibus dictum et varie -atum est ('huius peni' et 'penoris').

Ter. Maur. 6.354.992 -are Graeci saepe sic αἰσχροῦς solent.

Plin. serm. dub. frg. Char. 181.15 ita genetivum -bant. Sacerd. 6.471.5 (Prob. cath. 4.6.28), 471.7 peregrina,

471.12 (Prob. cath. 4.6.34), 472.17 Graeca ratione (Prob. cath. 4.7.16), 472.22 (Prob. cath. 4.8.2), 473.1 (Prob. cath. 4.8.9), 473.2 (Prob. cath. 4.8.10), 473.15 (Prob. cath. 4.8.16), 473.23 (Prob. cath. 4.8.26), 479.16 (Prob. cath. 4.28.24); Prob. cath. 4.5.14, 24, 7.7, 10.29, 12.25, 15.8, 17.8, 20.9, 22, 21.14, 19, 26.22, 49.1.

Prob. 4.80.40, 81.7, 88.18, 89.8, 90.11, 18, 91.1, 93.16, 21, 95.29, 105.34, 110.2, 131.20.

Char. 18.5, 22.10, 32.13, 51.29, 55.30, 73.20, 74.11 Graeca analogia -anda sunt, 77.4, 79.18, 84.14, 86.2, 4, 87.11, 88.9, 95.1, 109.9, 113.15, 116.7, 127.4, 10, 151.6, 153.29, 157.14, 166.16, 171.26, 181.15 (Plin.), 183.5, 188.14 quo modo -are pluralem numerum debeamus, 191.20, 236.7, 243.28; exc. Bob. 1.538.10, 541.39, 543.23, 547.39; Diom. 1.303.32. Don. 626.5 contra hanc regulam. 627.11. Serv. 4.434.11, 23, 34, 435.7, 9, 11, 453.7, expl. in Don. 4.496.6, 30, 32, 543.17. Cled. 5.13.6, 14, 16, 19, 36.24, 45.13, 46.6, 47.8, 12, 16, 48.4. Pomp. 5.111.11, 136.23, 24, 27, 146.3, 167.24, 25, 27, 30, 32, 168.3, 172.21, 24, 28, 175.18, 26, 179.7, 12, 14, 24, 34, 185.9, 10, 24, 26, 27, 186.12, 13, 15, 192.33, 194.6, 195.22, 24, 30, 196.13, 197.2, 22, 198.25, 30, 222.17. Cons. 5.349.18, 28, 29, 30, 350.1, 3, 5, 7, 354.16, 30, 356.13, 23, 357.22, 364.15, 16. Aug. 5.497.35, 499.34, 500.1, 2, 3, 21, 39. ps. RP 5.533.3, 538.43, 539.7, 10, 540.30. frg. Bob. 5.557.21, 564.24. ps.

Asp. 5.550.20 in varios casus. Prisc. 2.146.19, 201.3, 205.9, 206.22, 210.8 (Caesellius Vindex), 220.19, 225.16, 226.13, 234.16, 17, 237.5, 239.10, 249.18, 250.18, 263.6, 264.3, 269.23, 272.16, 273.2, 280.3. 3.175.8, 220.21, 223.24.

collocations

+ ad

Pomp. 5.180.4 ad ritum Graecum. Cons. 5.357.20 ad nostram regulam.

Aug. 5.499.14 ad hanc formulam (.23, 501.36, 502.4), 500.34 ad hanc formam (501.15, 502.34, 503.27, 31, 504.10), 5.501.6 ad hanc regulam (503.24).

+ per

Plin. serm. dub. frg. Char. (Keil) 1.145.32 per nominativum et ablativum tantum modo -ari posse (Barwick 185.2 has delinari).

Scaur. 7.28.4 per casus. Prob. cath. 4.14.4 per totos casus.

Prob. 4.48.39 nomen per omnes casus uno schemate -atur. 75.5 nomina...per casus. 118.22 per omnes casus (115.25, 31).

Char. 118.25 plurali numero per omnes casus -entur.

Don. 624.7 per omnes casus (Cled. 5.45.12; Pomp. 5.172.26).

frg. Bob. 5.563.24 per singulas formas.

+ secundum

Sacerd. 6.478.23 Graeca secundum rationem suam -buntur.

Prisc. 2.220.15 secundum Latinorum regulam in 'o' terminantium. 224.1 secundum analogiam. 325.6 secundum regulam.

+ adverb

aliter: Don. 627.11.

anomale: Prob. 4.88.9 (.15, 104.2).

aptote: Prob. 4.125.33.

Graece: Char. 79.15 Graece -are maluerunt. 89.24 Graece -veris. Pomp. 5.145.29 Graece (146.4), .31 et Graece -amus et Latine (146.5). 197.16.

immobiliter: Pomp. 5.179.32 et immobiliter...et mobiliter.

indifferenter: Sacerd. 6.476.1 (Prob. cath. 4.25.13), 479.1 (Prob. cath. 4.28.8), Prob. cath. 4.24.14.

Latine: Serv. 4.429.31; Pomp. 145.31, 32, 146.5, 6; Cons. 5.365.6.

mobilitate: Pomp. 5.179.32.

neutraliter: Pomp. 5.197.10.

similiter: Aug. 5.500.13, 504.1.

varie: Serv. 4.435.2; Pomp. 5.188.19.

of pronouns

Fest. 261.24 'ques' antiqui dixerunt, inde -atum remanet dativo casu, 'quibus'.

Char. 115.23, 162.24.

Prob. 4.137.12 (of possessive pronouns).

Serv. 4.436.31, 33, 34. expl. in Don. 4.547.37. Cled. 5.52.8. Pomp. 5.211.3, 4. Aug. 5.507.35 ad formam superiorem. 508.31, 38, 509.8 ad hanc formam. ps. RP 5.542.2, 6, 18. Prisc. 2.55.23 (and nouns), 226.2, 9, 266.3, 581.21, 3.7.22, 145.11 (AD synt. 140.10 κλιθεῖσα), 13, Prisc. part. 3.528.19.

of participles

Var. 10.34 tertii generis quae -antur cum temporibus ac casibus ac vocantur...participalia.

Char. 231.32; Diom. 1.381.4. Prob. 4.138.35, 142.27 per casus. Don. 598.19, 27, 599.6. expl. in Don. 4.504.35. Cled. 5.72.18. Pomp. 5.217.29, 31, 33, 37, 218.1. ps. RP 5.545.43 per omnes casus tam singulariter quam pluraliter. Maer. exc. 5.648.29 participia videntur casibus -anda.

of inflection for number

of nouns

Var. 8.7 ut ex his in multitudinem -retur.

Char. 19.14 haec duo nomina...pluraliter non -antur. 38.28 si pluraliter -ata fuerint (nomina quaedam).

Phoc. 5.428.5 praeter haec alia sunt quae in singulari numero non -antur.

of pronouns

Char. 205.27.

of inflection for gender of nouns/adjectives

Var. 8.7 ut ex his feminae -rentur.

8.14 nomina -antur aut in eorum rerum discrimina, quarum nomina sunt, ut ab 'Terentius' 'Terenti<a>', aut in ea<s> res extrinsecus, quarum ea nomina non sunt, ut ab 'equo' 'equiso'.

Prob. 4.87.3 eadem generis communis nomina...cum genere neutro non secundum genus neutrum -ari.

Don. 628.6 huius formae nomina veteres etiam feminino genere -bant.

Cled. 5.40.2 quia quovis genere -antur, sive masculino, sive feminino. 14 'penus' per omnia genera -amus. 46.18 ut 'haec dies' magis feminino genere -anda sit, quam masculino.

of pronouns

Scaur. ap. Char. 173.4 femininum 'mea', ut 'Helena' -bitur.

of comparison

Pomp. 5.153.11 quia dixit 'divitior divitissimus'...scire debes aliter -ari, quando dicimus 'dives divitior divitissimus'.

iii) of verbal inflection, conjugation

Var. 10.78 ut -atum ab 'amo' 'vivo', 'amor' <sed non> 'vivor'.

Sacerd. 6.434.17, 436.32, 490.3 (Prob. cath. 4.37.34); Prob. cath. 4.36.30. Prob. 4.163.31, 167.25, 171.1, 174.19, 177.41, 179.39, 41, 180.3.

Char. 224.20 veteres ita -bant, 'amare' pro 'amaris'. 225.18 (supina). 227.12 consuetudine -antur. 326.8. 333.18. Diom. 1.340.12, 343.27, 31, 344.1, 350.8, 355.26, 356.20, 362.21, 368.7, 373.18, 375.1, 384.19, 386.25, 387.11, 19, 20 alii temptant ex superiore verbo -are (futurum infinitivum). 28, 388.6, 398.17, 400.15.

expl. in Don. 4.504.29, 549.22. Pomp. 5.222.18, 223.1 nam activum et neutrale uno modo -amus; passivum commune et deponens uno modo -amus. 231.33, 34, 35, 232.10, 261.11. Aug. 5.510.27. Macr. exc. 5.601.6 composita, quae foris -antur. 607.1, 612.24 (637.34), 643.38. Prisc. 2.436.17 intrinsecus -ant, ut *καταγράφω κατέγραψον*. 438.23, 446.10, 507.9, 540.7. Prisc. de nom. 3.455.15, Prisc. part. 3.463.8, 471.10, 474.12, 477.10, 483.4, 31, 484.34, 489.5, 24, 494.33, 495.24, 498.36, 499.15, 503.29, 504.15, 21, 506.32, 508.37, 510.18, 23, 513.2, 9, 514.4. Eutyth. 5.449.21, 474.12 praeter regulam.

collocations

+ ad

Aug. 5.513.39 ad hanc formam.

+ per

Char. 222.8 item eadem (composita ex eo) futuro finitivi per 'bo' -antur. 338.22 haec verba passiva non habent, sed cum observatis suis perfectis per suas angustias -antur.

Don. 639.11 verba...impersonalia cum per omnes modos -ari possunt.

Cons. 5.373.19 per omnes...modos (.21). 376.12 per omnia tempora.

Aug. 5.512.5 per modos et tempora et personas (ps. RP 5.542.26).

Macr. exc. 5.654.15 per tempora.

Prisc. 2.445.19 in omnibus huius coniugationis verbis per ψ -ant *ἀόριστον*.

Prisc. de nom. 3.455.11 praeteritum perfectum et plusquamperfectum per participia -antur (455.17 per partici-

pium praeteriti temporis et per 'sum' verbum -antur. Prisc. part. 3.471.20, 22 per participium).

Prisc. part. 3.471.20 praeteritum perfectum...per participia -are. 22 per participium eas -ant.

+ secundum

Prisc. 2.501.11 secundum quartam coniugationem.

+ adverb

Char. 330.2 inchoative. 333.7 singulariter et pluraliter (Diom. 1.348.31).

See conficio, deduco 2, deflecto, derivo 1, duco 2, facio 2, figuro 3, fingo 2, flecto 1, formo 2, inclino 1, inflecto 1, observo 3, ostendo 3, procreeo 1, torqueo, traho 3, transfero 3, verto 2.

See also orior 2, and further parallels s.v.

Gk.: *κλίνω*, AD pron. 12.7 (see further AD parallels above).

Syn. deduco.

See flecto.

Non-gram.: 'deflect, divert' (Pl.+), 'deviate' (Cic., Liv.+).

decompositus

'derived from a compound'

1. of nouns

Prisc. 2.177.11 -a, quam Graeci *παράσύνθετον* vocant, id est a compositis derivata, ut 'magnanimitas'.

Gk.: *παράσύνθετον*, DT 29.5, 7.

2. of verbs

Prisc. 2.434.23 alia -a, id est a compositis derivata, ut 'concupisco', 'conticesco'.

Gk.: *παράσύνθετον*, DT 50.3, 4.

3. of participles

Prisc. 2.568.17 vel simplicia sunt (participia) vel -a plerumque, quae Graeci *παράσύνθετα* vocant, id est a compositis verbis derivata, ut 'efficio efficiens', 'intellego intellegens'.

Gk.: *παράσύνθετον*, AD synt. 475.5.

attestation: only in Prisc. Other grammarians (Char., Diom., Don.) use the transliteration *parasyntetha*, but in a slightly different sense, namely 'compounds formed from several elements', e.g. *inexpugnabilis*, *imperterritus*.

See *parasyntethon*.

decreasco

'decrease'

Prob. de nom. 4.215.19 'Iuppiter' et 'calamus' in genetivo -unt. facit enim 'huius Iovis' et 'huius cannae'.

Opp. cresco.

Non-gram.: 'grow smaller, dwindle, decline' (Pl.+).

decurro

1. 'occur'

in inflection

Var. 10.51 naturam (dico) declinationem vocabulorum, quo -itur sine doctrina.

of nouns

Char. 78.12 quod (vocabulum)...per omnes casus eadem scriptura -it (sc. 'frugi'). Pomp. 5.95.9 omnia nomina per istos sex casus -unt.

Pomp. 5.166.23 quarta...et quintae declinationis nomina aequa ratione -unt.

of verbs

Diom. 1.397.30 declinatio (verborum)...per omnes modos -it (399.27; Cons. 5.370.28; Macr. exc. 5.634.33, 646.14).

expl. in Don. 4.534.22 verbum...per modos tempora personasque -it.

See curro.

2. 'end (in)'

Char. 238.28 'rs' terminata duplici modo ex se adverbia faciunt in 'ter' -entia.

Gk.: *see desino.*

See desino, and further parallels s.v.

See also termino 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'travel over, run through' (Pl.+), 'run down' (Caes.).

deduco

1. 'derive'; chiefly passive

Fest. 318.4 nomen ('saccommomum') per 'm<oron' et 'ficum' de>ductum est. 355.11 'torrer' a 'torro' -ctum.

Paul. Fest. 9.14 verbum quidam a 'rumine'...putant -i. 15.6 vocabulum ('amicitiae') ab 'amore' -itur. 24.18 unde (from 'putus') -untur 'pudor' et 'pudicus'. 31.16 βραχίων..., quod -itur a βραχί. 42.2 'consternatio'...a 'sternutamento' -cta est. 72.9 hinc (from 'dispensatores') -untur 'expensa' sive 'dispensata' vel 'compensata'. 94.15 'gestus'...quod a 'gerendo' -itur. 151.8 'magnificens'...unde 'magnificentissima' videtur -i.

from Gk.

Paul. Fest. 6.3 'astu'...cuius origo ex Graeco, ab opido, ἄστυ, -itur. 12 'agnus' ex Graeco ἀγνός -itur. 22.19 'abs' praepositio a Graeco -itur. 24.3 sive a Graeco sermone -untur. 53.11 'craticulum' a Graeco κρατεῦν -itur. 66.12 'duco'...ex Graeco -itur (δοῦν). 68.4 quod vocabulum ('daps') ex Graeco -itur. 126.5 'madulsa'...a Graeco μαδῶν -ctum.

Char. 106.17 cum ex Graecis -untur (nomina).

of derivative 'nouns'

Prob. cath. 4.13.19 'hoc cor huius cordis', et siqua ab eo -untur, 's' littera addita 'concors concordis'...facit.

Serv. 4.429.19 sunt derivativa (nomina), quae a primae positionis nominibus -untur, ut 'montanus'. expl. in Don. 4.536.33 ex hoc derivatur aliud nomen, hoc est -itur, et facit 'montanus'.

Cons. 5.341.17 Lucanus...ab 'Hiber Hiberis' -xit.

ps. Phoc. de asp. 5.440.42 'hiulcus' ab eo quod est 'hiatus'...-itur.

Cass. 7.182.11 (Martyr. 11) ('servilis civilis ovilis') a 'servo' a 'cive' atque 'ove', a 'vis' syllaba posteritatis -unt originem.

of nouns derived from verbs

Char. 111.20 ex verbo -atur ('rex regis').

Eutych. 5.452.5 adhaerentia verbis nomina, utrum ipsa verborum sint origines an -antur a verbis. 6 a tribus...quasi fontibus verbalia nomina -untur. 453.4 (nomina) ab infinitivo futuri -cta. 456.21 nomina verborum origine -cta. 36 non solum a verbo nomen, sed etiam verbum a nomine -ctum. 462.33 'tribus' et 'metus' et 'lues' et 'strues' magis ipsa -untur a verbis 'tribuo' 'metuo' 'luo' 'struo', quam faciunt verba. 468.30 a verbo nomen -i. 472.11 nomen..., id est 'rudentes', non aliunde reor -ctum. 487.23 a 'fugio fugis' fit nomen -ctum 'fuga'.

of patronymics

Char. 52.7 Graeca vocabula a patria -cta, ut 'Thessalis, Dardanis, Ilias', aut a genere, ut 'Tantalus, Aeolis' (.13).

expl. in Don. 4.540.1 (patronymica) -untur apud Homerum a patre et ab avo et retro.

of pronouns

Pomp. 5.202.8 ista sunt primigenia (pronomina), cetera autem -cta sunt inde.

frg. Bob. 5.565.19 item finita derivativa (pronomina) a prima persona venientia, quae quamvis a prima -untur...

of verbal 'forms'

Diom. 1.344.11 -untur item inchoativa a neutris verbis et appellationibus. 345.15 sunt quaedam iteratorum iteratorum, et saepe in tres gradus -unt verbum, quale est 'vi-

deo', deinde 'viso' et... 'visito' (Don. 633.13 et frequentativa saepe in tres gradus -unt verbum, ut 'curro curso cursito'). 345.20 item saepe in duos tantum gradus -unt declinationem verbi, ut 'volo volito'. Cons. 5.376.21. expl. in Don. 4.551.8 frequentativa verba scire debemus eadem activa esse, si de activis -cta sint.

of verbs derived from nouns

Eutych. 5.456.36 non solum a verbo nomen, sed etiam verbum a nomine -ctum. 459.18 (verbum) ex nomine -ctum. 462.25 primitiva sunt (verba) et a nulla -untur origine. 464.4 in verbis...a nominibus -ctis. 470.1 verbum 'inesco'...a nomine 'esca' -ctum (.17). 32 etiamsi a nominibus -antur (verba). 471.11 (verba) in 'do'...desinentia nec a nominibus -cta. 476.15 'vulgo'...a 'vulgus' nomine -ctum. 487.7 a...nominibus...verba -antur. 23 ex hoc nomine (sc. 'fuga') verbum 'fugo fugas' (-ctum). 488.6 a nomine...verbum -ctum.

of adverbs

Char. 246.15 inter adverbia a pronominibus -cta 'aliquid' ex eo quod est 'aliquis'.

ult. syll. 4.250.22 adverbia omnia, quae partim ex se oriuntur, partim ex aliis -untur.

Serv. 4.438.18 quod dicit de participio adverbium posse -i, verum non est.

ps. Phoc. de asp. 5.439.25 omne adverbium ex articulo pronomine -ctum aspiratur.

Gk.: παράγω, DT 29.3, 68.4.

See derivo 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

2. 'inflect, form by inflection'; passive

Prob. cath. 4.24.11 'colus', qui nominativus pluralis a genetivo singulari 'us' terminato -itur.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

Syn. declino.

Non-gram.: 'lead down' (Liv. Andr.+).

deductio

'derivation'

Pomp. 5.143.19 derivatio nominis -em habet sine sensu, diminutio sensum dimittit.

Syn. derivatio.

Non-gram.: 'drawing off' (Cic.+).

deductivus

'derivative'

Pomp. 5.202.3 pronomina...non sunt primigenia, quae dicit Varro, sed -a. multum interest, utrum sit aliquid naturale an...derivativum.

Cf. .8 ista sunt primigenia, cetera autem deducta sunt inde.

Syn. defiguratus, derivativus, derivatus.

defectio

1. 'omission', usu. in phrase per -em, with the genitive of the thing omitted

Gell. 5.8.3 ut plerumque dici per -em solent.

12.14.3 idque ipsum ('si aliter') dici solum per -em, nam plenam esse sententiam: 'si aliter non potest'.

Char. 340.21 'dicas'...et 'dixeris' per -em imperativi (Diom. 1.358.34).

Prisc. 3.33.1 praepositio, quando per -em verborum profertur, generalem servat accentuum regulam.

110.10 contrariae similiter passiones per -em (ἐνδεία, AD synt. 5.6) fiunt litterae et syllabae et dictionis et orationis.

111.4 orationis quoque fit -o.

Gk.: ἐλλειψις, AD pron. 56.28 (of a letter), synt. 164.4 (of ἀπό).

2. 'the characteristic of being irregular, defective'

Char. 62.13 approbatur...is regula argumento similitum.

Cons. 5.382.16 alter -is modus. 20 tertius -is modus. 26 quartus modus...is (of defective verbs).

Prisc. 2.457.18 nec mireris, si non ubique differentiam faciat vel -em anceps significatio.

3.148.5 impersonalia...obliquis casibus iunguntur, nisi per -em proferantur.

Non-gram.: 'deficiency' (Cic.+).

defectivus 'defective'

1. of nouns, specifically of the occasional singular use of nouns which usu. occur only in the plural

Pomp. 5.167.17 (nomina).

2. of pronouns, specifically of the pronoun se, occurring in only a limited number of cases

Prob. 4.132.38 pronomen -um. expl. in Don. 4.547.13 pronomen -um.

3. of verbs
classification
genus:

Sacerd. 6.429.27 genus in verbis, id est species vel affectus vel significatio, dividitur in novem, activum passivum deponens neutrum commune inchoativum -um frequentativum impersonale.

qualitas:

Diom. 1.342.29 qualitates verborum sunt hae, absoluta sive perfecta, inchoativa, iterativa sive frequentativa, meditativa, transgressiva, -a, supina, ambigua.

genus/qualitas:

Sacerd. 6.442.10 -a...qualitate, id est genere.

Prob. 4.156.10 genus sive qualitas verborum octo his significationibus intellegitur, id est activa passiva neutrali deponenti communi inchoativa frequentativa -a.

definition and examples

Sacerd. 6.430.29 -a species tribus modis fit:

1) elocutione, quam quidam figuram vocant, ut 'fero tuli, feror latus sum'...;

2) specie, quam quidam genus vel affectum vel significationem dicunt, ut 'soleo solitus sum, fio factus sum, audeo ausus sum, gaudeo gavisus sum'...

3) fit -a species et tempore, ut 'odi novi memini pepigi'.

431.5 quidam putant esse -am speciem et persona, ut in modo imperativo prima persona deficit temporis praesentis vel futuri numeri singularis. sed errant: aliud est enim species, aliud modus. nam defectio personae primae modi imperativi in omnibus generibus verborum invenitur. -a vero species tempore elocutione genere propria tantum modo continet verba.

Diom. 1.346.12 -a verborum species est cum in declinatione verba deficient nec habent aut omnia tempora aut omnes numeros aut omnes personas aut <omnes> modos. haec in 'i' vocalem exeunt, ut 'odi coepi memini', quae omnia praesens tempus non habent nec futurum. dicimus enim 'odi oderam'. item 'cedo', quod non habet nisi secundam personam praesentis temporis, et est imperativus modus.

359.11 (verba) quae videntur et ipsa -a esse et ambigue declinari.

Char. 323.11 sunt quaedam verba quae ex forma agendi in passivum perfectum vertuntur, quae etiam -a appellantur, ...velut 'soleo soles solitus sum, audeo audes ausus sum, gaudeo gaudes gavisus sum' (~ neutropassiva).

325.3 sunt quaedam verba quae, quoniam non habent sua perfecta tempora, usurpant tamen eiusdem significationis verborum perfecta, velut 'vescor pastus sum' facit. 10 item 'fero tuli'.

13 haec quoque -a dicuntur, quoniam figura immutatur.

341.13 -a seu corrupta.

exc. Bob. 1.562.1 'odi novi memini'...sunt neutralia, et a quibusdam -a dicuntur.

Prob. 4.158.14 de genere sive qualitate -a. generis sive qualitatis -ae sunt verba, ut puta 'odi pudet sum'; et cetera talia, quae in quocumque modo sive specie vel persona nec non in qualibet declinationis parte deficiunt, -a verba esse pronuntiantur.

Don. 639.8 sunt verba -a alia per modos, ut 'cedo', alia per formas, ut 'facesso', alia per coniugationes, ut 'adsum', alia per genera, ut 'gaudeo', alia per numeros, ut 'faxo', alia per figuras, ut 'impleo', alia per tempora, ut 'fero', alia per personas, ut 'edo'.

Cled. 5.61.29 sunt verba -a alia per modos, ut 'cedo': 'cedo' quando significat dic, imperativum tantum modum habet. ideo per modos -um est, facit autem pluralem 'cette'.

32 alia per formas, ut 'facesso': 'facesso' quasi frequentativum, cum non habeat principale, unde oriatur, et non descendit ab eo quod est 'facio'. nam 'facessere' est abscedere, et est prima coniugatio, ut Terentius 'haec hinc facessat' (Phorm. 4.3.30). ex eorum omnium similitudine aliorum -orum regulam requires.

62.2 notandum, cum imperativus modus 'o' littera finitus sit, facit tamen plurale 'cette'.

3 ut 'adsum': 'adsum' in composito caret coniugatione; in simplici secunda intellegitur, quia 'sum es est' facit.

4 'liquet mihi', id est manifestum est mihi, -um: facit equidem 'liquebat mihi', tempore tamen perfecto caret, non enim facit 'liquit'.

6 'soleo faxo impleo': 'soleo', perdit enim tempus. in praeterito enim tempore erit passivum, 'soleo solitus sum', cum in praesenti formam habeat activi.

8 verba quoque impersonalia cum per omnes modos declinari possint, inveniuntur quaedam -a, ut 'liquet miseret': 'miseret' potest facere, quo modo 'liquet liquebat'. nam 'miseruit' non facit, quo modo nec 'liquit'. verba impersonalia corrupta per omnes modos declinantur. nam alii, qui asserunt usque ad imperativum declinari, auctoritate vincuntur.

Pomp. 5.217.21 ispe Donatus in quodam loco variavit: modo dixit impersonalia plane esse; alio loco aliter definiit et dixit -a esse.

231.36 sunt verba aliqua, quae verba naturali ratione =a sunt et perdunt vires omni ratione.

232.1 'infit inquam quaeso aio', omnia ista verba non habent rectum ordinem declinationis.

15 ergo 'infit inquam quaeso aio', omnia ista -a sunt et non possunt rite declinari.

Cons. 5.367.13 quaedam...verba non solum in singulas partes, sed interdum in plures -a sunt.

377.9 quae verba vel in modis -a sint vel in formis.

Prisc. 2.418.22 -a temporis. 560.10 quocumque tempore -a sint verba.

Prisc. 2.369.18 sciendum autem, quaedam verba inveniri -a, quorundam supra dictorum accidentium et hoc vel naturae necessitate fieri vel fortunae casu.

3.154.25 non...omnia verba obliquos desiderant casus nominum vel pronominum, ...quoniam quaedam ex his perfecta sunt et absoluta (ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦς), quaedam -a (ἐλλειπῆς), ut si dicam 'ambulat homo, vivit, currit, sedet', similia, quae sunt absoluta, non egent obliquis casibus; sin dicam 'accusatur, videt, insimulat', imperfecta sunt et egent obliquorum casuum adiunctione ad perfectionem sensus (AD synt. 161.4ff.).

228.21 nec mirum infinita, quae cognitionem habent ad omnes modos, pro quibusdam eorum poni, et maxime pro -is, cum sint et ipsa -a. ...(.23) infinita deficiunt numeris et personis.

Eutych. 5.448.19 anomalis vel -is, in quibus plerumque ratio deficit analogiae, ut 'sum prosum inquam cedo edo faxo sodes ave ferit inquit' et similibus.

ancient etymology

Aud. 7.347.13 -a verba quae sunt? quae in declinatione deficient, id est in genere vel persona vel coniugatione vel tempore, et quia uniformi modo durare non possunt, ob id -a dicuntur (Vict. 6.200.4).

attestation:

cf. Quint. 1.4.29 quid quod multa verba non totum declinationis ordinem ferunt?

verbs designated 'defective'

adsum: Don. 639.8; Cled. 5.62.3.
aio: Pomp. 5.232.1, 15.
audeo: Sacerd. 6.430.29; Char. 323.11.
ave: Eutych. 5.448.19.
cedo: Diom. 1.346.12; Don. 639.8; Cled. 5.61.29, 62.2; Eutych. 5.448.19.
coepi: Diom. 1.346.12.
edo: Don. 639.8; Eutych. 5.448.19.
facesso: Don. 639.8; Cled. 5.61.32.
faxo: Don. 639.8; Cled. 5.62.6; Eutych. 5.448.19.
ferit: Eutych. 5.448.19.
fero, tuli: Sacerd. 6.430.29; Char. 325.10; Don. 639.8.
fio: Sacerd. 6.430.29.
gaudeo: Sacerd. 6.430.29; Char. 323.11; Don. 639.8.
impleo: Don. 639.8; Cled. 5.62.6.
inquit: Pomp. 5.232.1, 15; Eutych. 5.448.19.
inquam: Pomp. 5.232.1, 15; Eutych. 5.448.19.
liquet: Cled. 5.62.4, 8.
memini: Sacerd. 6.430.29; Diom. 1.346.12; exc. Bob. 1.562.1.
miseret: Cled. 5.62.8.
novi: Sacerd. 6.430.29; exc. Bob. 1.562.1.
odi: Sacerd. 6.430.29; Diom. 1.346.12; exc. Bob. 1.562.1; Prob. 4.158.14.
pepigi: Sacerd. 6.430.29.
prosum: Eutych. 5.448.19.
pudet: Prob. 4.158.14.
quaeso: Pomp. 5.232.1, 15.
sodes: Eutych. 5.448.19.
soleo: Sacerd. 6.430.29; Char. 323.11; Cled. 5.62.6.
sum: Prob. 4.158.14; Eutych. 5.448.19.
vescor: Char. 325.3.

Gk.: ἔλλειψις, AD synt. 161.6.

Defectiva from deficere matches ἔλλειπῃ from ἔλλειπειν (Job 1893: 111). Uhlig accepts ἔλλειψις, the reading of A, in preference to the ἔλλειψις of LB (1910: LX.26 and ad 161.5).

Syn. anomalus, corruptus.

4. of participles

Don. 645.6 interduo a non -o verbo participia -a sunt.
Prisc. 2.568.13 nec numeris -a invenies participia.

defectus, -ūs

'deficiency, irregularity', of verbs

Cons. 5.378.4 verba pleraque in -um incurrunt, qui -us triplici modo evenit (Macr. exc. 5.628.22 tribus...modis dicunt verborum evenire -um. 633.33).

.23 item est per tempora in declinatione -us (Pomp. 5.215.15 si iam admissus est -us temporum).

382.12 talis verborum in coniugationibus -us.

Non-gram.: 'eclipse' (Lucr.+); 'diminution' (Cic.+), 'deficiency' (Liv.+).

defendo

'keep'

Prisc. 2.151.18 (nomina) quae ipsa natura -it feminino generi, 'mater' et 'mulier'.

3.31.27 quando...παρά significat ('propter'), praepositionis vim sine dubio -it.

198.23 ea tria pronomina suas -entia proprias personas.
Cass. 7.170.6 (Martyr. 4) primiformis sui regulam necessario -it.

sibi defendo

of letters

Diom. 1.429.32 ('s' littera) plurimum sibi -it.

Cass. 7.172.8 (Martyr. 7) nomina peregrina... 'b' mutam sibi plerumque -unt.

of gender

Phoc. 5.416.8 exceptis tribus, quae sexum sibi femininum -unt... 'haec uxor', 'haec soror', 'haec arbor'.

of person (of verbs)

Cled. 5.60.7 dualis...numerus...duas personas...sibi -it.

of the sense or force of a word

Prisc. 3.24.10 (praepositio nomini) praeposita vim potest sibi dictionis -ere.

121.6 (praepositio) per appositionem dictionis vim sibi -ens.

of construction, syntax

Prisc. 3.159.14 participia tam nominum quam verborum sibi -unt structuram. 222.28 pronomina...loco nominum etiam per se posita inveniuntur ideoque constructionem eorum sibi -unt. 223.24 ille...nominativus...per omnes...casus declinatus, eandem constructionem casuum sibi -it. 277.25 neutra vel deponentia...passivorum constructionem sibi -unt.

of accent

Prisc. part. 3.476.17 (patronymica) per omnes casus magis Graecorum sibi -unt accentum.

of length of syllable

ps. Prisc. de acc. 3.523.34 propria...nomina productionem sibi minime -unt.

525.2 'us' syllaba finita in paenultima productionem sibi -unt.

527.24 cetera...breve sibi regulam -unt.

of pronunciation

ps. Prisc. de acc. 3.522.1 composita...eandem sibi pronuntiationem -unt, quam habent in simplicitate.

of grammatical label

Prisc. 2.9.6 vocales...nomen hoc praecipue sibi -unt. 424.19 denominativa, quae diversas habentia significationes generale tamen nomen multarum specierum sibi -unt.

further examples

Prisc. 2.440.16 semper in compositione extremam partem sibi -it ipsum verbum et participium, quippe quod ex eo nascitur.

3.212.31 quomodo...nominativus obliquis apte possit construi...quos tamen etiam flexus sibi -it.

Prisc. part. 3.502.25 praepositivum locum sibi semper in compositione -unt (praepositiones).

Gk.: see servo.

See servo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'defend, protect' (Leg. XII Tab.+).

deficio

1. 'be absent from normal usage'

of case

Diom. 1.309.16 ceteris -entibus (casibus), ut 'Iuppiter'. 309.18. 309.23 nominativo et vocativo casu -ente.

Pomp. 5.172.19 -entes casus. 186.21 ecce -unt quinque (casus) simul, -unt quattuor, -unt tres, -unt duo; unus numquam potest -ere. qua ratione non potest -ere unus? 186.26 quotiens -erit nominativus, necesse habet -ere et vocativus.

Prisc. 2.310.8 sunt...quaedam nomina, quorum aliqui casus in usu -unt. 3.1.13 -at casus.

of case, of pronouns

Pomp. 5.210.30 invenitur accusativus tantum ceteris -entibus. 210.34 ubi -at vocativus. 210.35 ubi nominativus et vocativus -ant.

Prisc. 3.2.27 nominativus ('sui')...-it.

of grades of comparison

Diom. 1.324.25 comparativo -ente gradu et superlativo.

of pronouns

Prisc. 3.158.11 licet -ant pronomina.

of verbs

Prisc. 2.492.4 neutra -unt. .6 -it etiam 'metui'. 561.14 si participia -ant, -unt et verba. .16 quamvis -ant verba in usu.

Prisc. 2.565.12 cum -ant et in 'or' desinentia praesenti et in 'o' terminantia praeterito.

of persons of verbs

Prisc. 3.230.21 si prima et secunda (personae) -ant.

of verbal moods

Vict. 6.200.20 'cedo cedit', quae sola imperativo deprehenduntur ceteris modis -entibus.

of the supine

Prisc. 2.559.25 si -ant supina, -unt etiam participia (559.27 -unt supina).

of participles

Prisc. 2.559.29 -unt participia (560.11; Pomp. 5.262.1 participium).

of conjunctions

Prisc. 3.196.8 coniunctiones. 341.9 vel abundante abnegatione vel -ente et a communi subaudienda. 359.10 σύν praepositio.

of prepositions

Prisc. 3.195.13 praepositiones -unt (376.19 praepositio). 194.5 praepositiones est quando abundant, est quando -unt.

of usage

Prisc. 2.418.27 usu -ente (3.271.16, 239.7 nisi usus -eret participii frequens).

of letters, syllables

Cass. 7.172.5 (Martyr. 4 'vec vic') 'bec' et 'bic' syllabas inveni -ere. 174.9 (Martyr. 175.1) alias vocales inter 'v' et 'p' collocatas inveni -ere. 176.11 (Martyr. 10 'vur') 'bur' similiter cognovi -ere.

Martyr. 7.178.8 'bet' -ere comperi. 187.12 'bu' syllabam ac mutas omnes atque 'f' semivocalem 'va' syllabae cohaerentes...cognovi -ere.

with ablative

Macr. exc. 5.654.14 ('inquam') reliquis omnibus temporibus -it.

with 'in': of case

Char. 201.14 in quibusdam (pronomibus) casus -ere videmus [ea] (exc. Bob. 1.557.27; Diom. 1.330.7; Dosith. 7.402.20).

Cass. 7.166.16 (Martyr.) in quibusdam (nominibus) istum (nominative) -ere novimus.

with 'in': of persons of verbs

Sacerd. 6.431.6 ut in modo imperativo prima persona -it temporis praesentis vel futuri numeri singularis.

Serv. 4.414.28 prima persona in tempore praesentis -it. .32 in tempore vero futuro...prima persona -it.

Prisc. 2.449.7 (in verbis quibusdam) vel omnes vel quaedam -unt personae.

with 'in': of the imperative

Diom. 1.358.30 in his verbis quibus notavimus imperativa -ere.

*2. 'lack numbers, tenses, etc.'**of nouns*

Char. 118.9 multa (nomina) sane inveniuntur, quae varia ratione -ant (singular/plural).

Prob. 4.128.19 quaecumque nomina a verbis anomalis venire intelleguntur, haec aut -unt, aut certe anomale pronuntiantur.

Prisc. 2.310.17 apud (vetustissimos)...multa praeterea (?nomina) -entia invenies.

of verbs

Diom. 1.346.12 in declinatione verba -unt (tense/number/person/mood).

Cons. 5.370.8, 12. Macr. exc. 5.628.37. 629.12 apud Latinos -unt 'inquam' et 'sum' (654.11). Prisc. 3.153.11 verba substantiva (i.e. verb 'to be'), 18.

Pomp. 5.215.13 (imperativus) non...habet tria tempora, sed -it.

Prisc. 2.373.8 quae (accidentia) in quibus (verbis)...-ant,...ostendimus.

of speech

Prisc. 3.116.11 non necesse est orationem -ere (AD synt. 17.4 οὐ πάντως ἐλλείπει δὲ λόγος). 116.16 -et oratio (AD synt. 17.7 καὶ ἐλλείψει δὲ λόγος). .17 non omnino -et oratio (AD synt. 17.10 οὐ πάντως ἐλλείψει δὲ λόγος). 155.12 cui (poeticae constructioni) licet et -ere et abundare (AD synt. 162.7 καὶ ἐλλείπειν καὶ πλεονάζειν).

with ablative: of nouns, adjectives and pronouns

Char. 82.13 partes orationis...accusativo plurali -unt. 83.21 si sint peregrina (nomina), genetivo casu in 'ae' -ent, ut 'Aeneas Aeneae'.

Diom. 4.403.20 adiectiva...nullo -unt casu.

Phoc. 5.426.12 alia (nomina) certis casibus -unt (428.15).

427.29 quod plurali -it numero ('unum').

ult. syll. 4.220.29 'virgo'...genetivo -it.

with ablative: of verbs

Sacerd. 6.433.6 sunt verba quae et modis et omnibus temporibus et personis -ant.

Char. 324.11 haec verba qualitate -ere dicuntur. 337.19 temporibus. Diom. 1.379.16 tempore perfecto. .21 prima persona. 379.30 declinatione. 381.3. .9 participiis. 386.12 futuro infinitivo. Prob. 4.187.11 'nolo' quibus modis vel personis. .12 'volo' quibus modis vel personis -at. .14 'malo' quibus modis vel personis -at. 187.15. expl. in Don. 4.555.26 'odi' verbum -ens tempore praesentis. Pomp. 5.240.3 quaeritur..., quot modis verba -ant.

.4 Donatus...ait, tot modis verba -unt, quot sunt quae -unt verbis (Cons. 5.370.6).

Phoc. 5.435.17 sunt...verba quae personis -unt et impersonalia dicuntur, alia modis, alia temporibus, alia coniugationibus, alia participiis.

Macr. exc. 5.634.25 plurimis -ant, ut coniugationibus generibus modis temporibus participiis.

Macr. exc. 5.628.25 intellectu -unt. .28 litterarum inconvenientia -unt. 653.26 sunt quaedam in declinatione verborum, quae plurimis -ant more Graecorum, apud quos tribus modis -unt.

Prisc. 2.173.7 si -at personis verbum, -it etiam numero, qualia sunt infinita, impersonalia, gerundia vel supina. 425.9 (infinitus) et personis et numeris -it. 560.14 'ferio'...et 'vescor'...-unt etiam participiis eiusdem (sc. praeteriti) temporis. 574.2 praeterito -unt in supinis.

with ablative: of participles

Diom. 1.403.7 participia...temporibus -unt. Prisc. 2.563.19 in ipsis (participiis) -entia aliquo casu.

with ablative: of the Latin language

expl. in Don. 4.514.26 duobus...participiis -it Latinitas.

Prisc. 3.124.16 -it...praepositivis articulis lingua Latina.

with 'ab'

ps. RP 5.536.6 ab hac regula -erunt pauca euphoniae gratia, ut 'facillimus' dicas, non 'facilissimus'.

with 'in': of nouns

Cled. 5.42.13 sunt nomina quae in numero -ant, quae pluralem habent, singularem non habent.

Pomp. 5.166.25 inveniuntur aliqua nomina -entia in numero singulari (.31).

Phoc. 5.428.30 quae, cum in singulari numero non -ant, in plurali tres tantum casus habent (427.24 in plurali numero -unt).

with 'in': of verbs

Pomp. 5.215.14 -at in tempora. 261.27 sunt verba defectiva, quae non -unt in participiis, in verbo tamen -unt (Phoc. 5.439.2 in participiis. Prisc. 2.574.6 et passiva et communia et deponentia -unt in participiis instantis temporis).

Cons. 5.382.10 in coniugationibus verba -ant. 372.11 in hac parte (*formation of the impersonal passive*).

Phoc. 5.438.12 in praeterito. 439.4 in praesenti et futuro.

Macr. exc. 5.628.21 in declinatione. 633.32.

Prisc. 2.430.24 quaedam -entia in supinis (560.26 impersonalia -unt in supinis et participiis).

560.7 -entia in aliis quoque significationibus vel generibus verborum tam supina quam ex eis nascentia.

with 'in': of speech

Diom. 1.318.15 cum Latinum eloquium in quodam verbo -it, velut in illo *δντος οὐσης δντων οὐσών*.

Cons. 5.375.30 in his (*verbal forms*) -it Graeca lingua.

with 'ex'

Cons. 5.382.31 (verba) ex aliqua parte -unt.

with 'per': of nouns

Diom. 1.328.25 per ceteros casus nomina multa -unt (Don. 625.11). Prob. de nom. 4.215.21 per casus -unt; Cons. 5.352.16.

Prob. 4.48.2 anomalia est miscens vel immutans aut -ens ratio per declinationem.

.21 de -ente. -ens anomaliae per declinationem est ratio, ut puta 'hoc nefas' et cetera talia; scilicet quoniam haec contra analogiae rectam rationis disciplinam non per omnes casus in declinatione perseverant.

with 'per': of pronouns

Pomp. 5.207.4 sunt etiam pronomina -entia per alterutram partem (sg./pl.).

with 'per': of verbs

Pomp. 5.240.26 per coniugationes verba -unt.

Cons. 5.370.6 per singulas...partes -ere verba. 378.12 -it verbum per tempora.

Prisc. 2.424.3 imperativus...licet per tempora et personas -at naturaliter. 421.14 de -entibus per tempora.

Gk.: *λέπω, ἐλλέπω*, see *AD parallels*.

3. 'be deficient, incomplete'

Prisc. 2.581.15 -ens (*a certain utterance is deficient without pronouns*).

Non-gram.: 'become short, be deprived' (Pl.+), 'fail' (Ter.+), 'be lacking, run short' (Lucil.+).

defiguratus*'derived'*

Prisc. 2.140.15 in 'ix' feminina inveniuntur a masculinis verbalibus sive denominativis in 'tor' desinentibus -a. attestation: only in Prisc. (TLL).

Gk.: *παράγωγον*, DT 25.3; AD pron. 18.14.

See deductivus, derivativus, derivativus.

Non-gram.: cf. defiguro 'mould into shape' (Iren.+).

definio

1. 'define'

Vel. 7.46.3. Char. 9.6, 11.24, 93.22, 107.30, 110.1, 146.29, 159.11, 168.23, 188.12, 214.27, 220.5, 290.12, 299.14, 311.10. Diom. 1.300.18, 403.20, 415.16, 421.1, 5.16.

Serv. 4.406.29 corporale...nomen vel incorporale grammatici ita -erunt.

expl. in Don. 4.489.29 hoc secuti sunt etiam grammatici in -endis rebus (490.8, 519.22).

Pomp. 5.95.4, 99.8, 103.17, 126.27, 137.16, 18, 34, 36, 138.13, 17, 21, 27, 141.10, 11, 143.12, 150.33, 34, 36, 161.28, 173.36, 189.35, 197.24, 200.5, 25, 201.21, 211.8, 212.6, 11, 29, 217.10, 221.16, 227.23, 24, 281.9.

Cons. 5.350.16 ut Graeci -unt. 353.21. Aug. 5.495.36. Donatian. frg. 6.275.16, 20, 276.3. Aud. 7.323.12. Prisc. 2.5.1, 6.10, 44.4.

Gk.: *διόλω*, AD synt. 205.3, pron. 18.18, adv. 123.21.

See ordino 2.

2. 'specify', of definite vs. indefinite grammatical entities of pronouns

Serv. 4.410.3 finita (pronomina) sunt quae recipiunt personas, id est quae -unt personas (expl. in Don. 4.500.5; Pomp. 5.202.19).

ps. RP 5.541.6 minus quam finita sunt pronomina quae non sic plene -unt personam, ut non egeant monstratore (.14).

of the infinitive

Serv. 4.411.38 infinitus dicitur modus, quia non -it personas (Diom. 1.340.35 infinitivus; expl. in Don. 4.504.17; Pomp. 5.215.39 infinitivus, 216.9, 11, 14; Cons. 5.374.6; Prisc. 2.425.10).

expl. in Don. 4.503.28 (infinitivus) dicitur...et definitivus ab eo, quod -at, quid fit.

of impersonal verbs

Pomp. 5.216.1 omnes modi -unt et segregant personas. 216.10 impersonalis dicitur modus, quod non -at certas personas (.12, 13. Aud. 7.344.30). 237.24 etiam verba impersonalia...habent -tos casus, quibus iungantur. 238.1 regulas -tas.

3. 'cause to end (in)' (of words)

+ in

Prisc. 2.350.19 'gausape'...nominativum pluralem in 'a' -it.

+ ablative

forma: Prob. 4.57.39 una hac forma.

formis: Prob. 4.57.32 quot vel quibus formis -antur (genera). 72.36, 91.30, 92.4, 95.16, 31, 153.29, 180.30.

littera: Prob. 4.48.7 haec...o' littera -untur. 97.8, 105.15, 112.32, 181.34.

litteris: Prob. 4.48.11 'is' litteris. 59.9, 60.5, 62.40, 65.14, 66.20, 68.38, 72.16, 74.36, 75.2, 77.18, 27, 31, 34, 39, 79.8, 18, 39, 80.7, 83.22, 88.34, 89.2, 95.24, 36, 38, 96.3, 6, 32, 97.7, 152.11, 179.29. Prob. app. 4.195.13 nomina...us' litteris -untur.

sonis: Prob. 4.96.22.

syllaba: Prob. de nom. 4.212.18 quae (ratio) omnia (eiusmodi) nomina... 'trix' syllaba -it.

+ adverb

sic: Prob. 4.50.7 mutae consonantium litterae...vocalibus litteris subiectis sic nomina sua -unt, ut...

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

Gk.: Macr. exc. 5.655.9 *ὀρίζω* definio.

Non-gram.: 'determine, settle, fix' (Pl.+), 'delimit, bound' (Cic.+), 'define, specify' (Cic.+), 'put an end to' (Cic.+).

definitio

1. 'definition'

Var. 10.75 haec diligentius quam apertius dicta esse arbitror, sed non obscurius quam de re simili -es grammaticorum sunt, ut Aristaeae, Aristodemi, Aristocli.

definition

Diom. 1.420.25 -o est oratio quae id de quo quaeritur

aperte describit et determinat (Char. 192.21; Vict. 6.188.25; Aud. 7.324.2).

421.1 (*citing* Cic. orat. 33.116) -o est oratio quae quid sit de quo agitur ostendit quam brevissime.

collocations

+ *genit.*

i) of the thing defined

artis: Pomp. 5.95.3.

artis grammaticae: Serv. 4.405.6.

litterae: Vel. 7.46.2.

litterarum: expl. in Don. 4.519.13.

modorum: Pomp. 5.214.35.

nominis: expl. in Don. 4.490.35; Pomp. 5.137.20 (pro-
priam).

orationis: Prisc. 2.53.29.

ii) of the author of the definition

grammaticorum: Var. 10.75.

Aristotelicorum: Serv. 4.405.9.

Donati: Pomp. 5.99.26.

Graecorum: Macr. exc. 5.633.33.

Plinii Secundi: Pomp. 5.227.23, 228.4.

further examples

Diom. 1.320.13, 15.

Serv. 4.406.23, 413.36.

expl. in Don. 4.489.23, 29, 490.2, 503.18, 516.1, 519.24.

Pomp. 5.95.7, 10, etc.

Cons. 5.370.37.

Macr. exc. 5.627.13.

Prisc. 2.5.2, 369.3, 3.135.1, 7, Prisc. part. 3.482.31.

Gk.: ὅρος, DL 7.60.

2. 'ending'

RP ap. Char. 152.21 G. Caesar...ait...(illa) nomina ean-
dem -em capere quam capiunt 'e' littera terminata.

Char. 51.26 brevis. 76.2. 80.26 declinantur secundum
Graecam -em.

Prob. de nom. 4.212.17.

Non-gram.: 'the fixing or marking of a boundary' (inscr.+).

definitivus

'definite', of the indicative

Macr. exc. 5.611.4 cum dicit ποιῆν, nulla definitio est.
solus igitur definitus perfectam rei definitionem continet:
unde Graeci ὁριστικὴν ἐγκλίσειν, Latini modum -um voci-
taverunt (605.12, 611.26).

masc. for subst. (sc. modus)

expl. in Don. 4.503.28 dicitur idem -us ab eo, quod
definit quid fit.

Prisc. 2.421.18 indicativus sive -us..., quo indicamus
vel definimus, quid agitur.

Macr. exc. 5.611.1 de indicativo qui et -us (.24, .28).

Gk.: ὁριστικός; see indicativus.

Definitivus is formed from definitio as ὁριστικός from
ὁρίζειν (Job. 1893: 104).

See finitivus, finitus, indicativus, pronuntiativus.

Non-gram.: rhet. 'involving definition' (Cic.).

deflecto

'inflect', of verbs

Macr. exc. 5.643.21 passiva...formabuntur 'm' in 'r'
commutata reliquisque sub eadem observatione -xis.
643.37 notabis in hoc modo quod non more Graecorum
iunctim bina tempora -unt, sed singula separatim.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'turn aside, deflect' (Cic.+); also rhet.

dehortandi

'of discouragement', type of adverb

Prisc. 3.31.6 'ne' adverbium -i.

See prohibendi.

Non-gram.: dehortor 'discourage, dissuade' (Pl.+).

dehortativus

'indicating discouragement', type of adverb

Prisc. 3.60.15 'ne', cum est -um, indicativo non adiun-
gitur. 84.16 -um est 'ne'.

See prohibendi.

demin-: see dimin-

demo

'remove, take away'

of letters

Plaut. Truc. 264 -isti unam litteram. Var. 7.1 qui in
scrutando verbo litteram adiciunt aut -unt. 9.44 cum est
-ptum 's'. Rhet. Her. 4.21.29 -endis nunc litteris.
4.22.30. Scaur. 7.29.12 posteriores litterae solent -i.
30.10 solet -i 'b'. 34.8 antiqui in duabus praepositionibus
'ex' et 'ab' sequentes -bant litteras. .13 -bant 'x'. Ter.
Maur. 6.347.731 si -atur 'i'. Char. 130.16 -pta littera.
320.22 -pta 's' littera. 321.3 -pta ('v' littera). Diom.
1.337.24 ea ('r' littera) -pta. Don. 592.18 ('r' littera) -pta
(.21). Macr. exc. 5.638.39 -pta 't' littera.

of syllables

Cic. orat. 190 prima enim syllaba -pta (Var. 10.32 ex-
tremis syllabis -ptis; Diom. 1.353.3 -i syllaba).

of part of a word

Char. 143.17 -pta...novissima parte.

of words

Cic. de orat. 2.109 verbo uno aut addito aut -pto.

Diom. 1.369.6 incerta...est ratio -ptae vel appositae
praepositionis.

of aspiration

Paul. Fest. 71.4 aspiratione -pta (Macr. exc. 5.608.38,
39; Prisc. 2.11.27; Cass. 7.211.32).

Gk.: ἀφείλωμεν, Plat. Cratyl. 432 a 1, ἀφῆρηται, Plat.
Cratyl. 394 b; ἀφῆρμένον, Arist. poet. 1458 a 1, 3, 4.

See adimo, aufero, demuto 1, detero, detraho, excludo, ex-
imo, incipio 1, removeo, retraho, subduco 1, subtraho,
tollo.

See also addo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'remove, take away' (Leg. XII Tab.+).

demonstrandi

'demonstrative', type of adverb

Sacerd. 6.442.18 -i (adverbia), ut 'ecce' (RP ap. Char.
244.13; Roman. ap. Char. 248.22; Dosith. 7.410.22; Don.
596.8, 641.10; ps. Asp. 5.552.10; ult. syll. 4.247.20).

See monstrandi.

demonstrantis

'demonstrative', type of adverb

Vict. 6.201.26 -is (adverbia), ut 'en ecce' (Aud.
7.348.14; Prob. 4.154.11).

demonstratio

'demonstration, showing, indication'

1. of pronoun/article

Cled. 5.53.15 articuli tres significationes habent; et
pronomina dicuntur et articuli et -es.

Don. 632.1 haec eadem pronomina (sc. 'hic', 'hoc') et
pro articulis et pro -e ponuntur.

Cled. 5.53.23 pro -e tunc (ponuntur), quando produ-
cuntur et adverbia faciunt loci.

2. of pronouns

Prisc. 2.579.15 interest...inter -em et relationem hoc,
quod -o interrogationi reddita primam cognitionem
ostendit - 'quis fecit?' 'ego' -, relatio vero secundam cogni-
tionem significat: 'is', 'de quo iam dixi'.

3.2.22 'ullus, nullus, alius' vocativos habere non possunt, cum abnegant praesentium -em personarum, vocativus autem praesentem solet demonstrare personam.

13.11 (pronomina) quae -em substantiae significant.

21.11 illud quoque quidam obiciunt, quod -o propria est pronominum, ut 'hic', ergo et 'talīs, tantus', sed falso.

14 pronomina tantum inveniuntur carentia -e, quae sunt relativa, ut 'is sui'.

15 hoc... interest inter -em nomen et pronominum, quod id, quod demonstratur per pronomem, solum ostenditur per se nec ad alium pertinet extrinsecus, quod vero per nomen, non solum ipsorum, quae ostenduntur, sed etiam illorum, ad quos referuntur, -em habet, ut 'talīs Pyrrhus apparet, qualis pater eius'.

129.14, 141.6, 144.5 definiuntur... personae pronominum non solum -e, quae praesentium cognitionem sub oculis ostendit, sed etiam relatione, quae absentium recognitionem habet.

202.19 (vocativus) nec -em nec relationem, quibus funguntur pronomina, possidet.

3. of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.10 (adverbia significant) -em, ut 'ecce'.

Diom. 1.404.8 (adverbia significant) -em, ut 'ecce eni enim eum accum': sed haec pronomina quidam esse dixerunt.

Aug. 5.518.14 (adverbia) -is, ut 'en ecce'.

Gk.: τὰ δὲ βεβαιώσεως, DT 85.1.

4. of the use of 'utinam' with the optative

Prisc. 3.239.14 ('utinam') ad ampliorem...-em additur verbis optativis.

5. of prepositions

Prisc. 3.28.21 quae (praepositiones) complent multarum apud nos -em.

L.: Amacker 1990:278ff.

Non-gram.: 'showing' (Cic.+); rhet. 'the demonstrative or epideictic kind of oratory' (Rhet. Her., Cic.).

demonstrative

'in demonstrative function'

Prisc. 3.13.2. 142.2 demonstrativa pronomina non aliorum praedictorum loco nominum, quomodo relativa, sed eorum, quae proferri -e non possunt, accipiuntur.

Gk.: δεικτικῶς, AD synt. 83.14 (of pronouns).

demonstrativus

'demonstrative'

1. of certain pronouns

For the ancient grammarians, a 'demonstrative' pronoun indicated someone or something actually present, while relative referred to someone or something absent. Thus of personal pronouns, some are always demonstrative (1st and 2nd person pronouns and hic, iste), others are always relative (is, sui), others sometimes demonstrative, sometimes relative (ille, ipse) (Prisc. 2.578.18, Job 1893: 129).

classification

Serv. 4.410.1 qualitas pronominum principaliter bipertita est. omnia enim pronomina aut finita sunt aut infinita.

6 infinita... pronomina varias habent species.

8 alia dicuntur generaliter infinita, alia minus quam finita, alia articularia vel -a, alia possessiva.

Diom. 1.330.35 (pronomem) articulare praepositivum vel -um... 'hic' (Don. 589.15).

Prisc. 2.592.16 articularibus vel -is pronominibus... 'hic'.

3.5.8 'hic'... et 'haec' et 'hoc' apud nos -a sunt proprie et praepositiva.

definition and examples

ult. syll. 4.235.3 pronomina finita atque -a 'hic haec hoc'.

Don. 629.13 sunt alia -a, quae rem praesentem notant, ut 'hic haec hoc' (Cled. 5.51.11 -a, quae praesentes res demonstrant, ut 'hic haec hoc'); alia relativa, quae rem absentem significant, ut 'is ea id'; sunt alia magis -a, ut 'ecce' (Cled. 5.51.20 et ideo -a maxime sunt, quia adverbium demonstrantis habent, ut 'ecce', et pronomem, ut 'eum illum' (sc. eccum)).

Pomp. 5.206.7 sic habes in ipso Donato, ut illae sunt personae -ae quae foris sunt (sc. 'hic'), magis tamen praesentes quae intus sunt (sc. 'eccum').

13 sed ego puto simplex pronomem -um esse 'hic', 'eccum' compositum pronomem -um esse.

Prisc. 2.578.18 sunt... eorum alia -a, alia relativa, alia et -a et relativa, unde notabiles et certae fiunt personae. et primae quidem et secundae personae pronomina sunt semper -a - utraque enim, ut dictum est, praesens ostenditur persona, et eius, qui loquitur, et illius, ad quem loquitur - tertiae vero alia sunt -a, ut 'hic', 'iste', alia relativa, ut 'is', 'sui', alia modo -a modo relativa, ut 'ille', 'ipse'.

579.26 prima... cognitio est per -a pronomina, secunda vero per relativa.

Prisc. part. 3.500.23 prima et secunda (persona, of pronouns) praesentes semper sunt et iuxta se collocantur et -ae sunt; tertia vero modo iuxta collocatur modo longe, modo praesens modo absens, modo -a modo relativa modo discretiva.

types

Prisc. 3.141.8 apud Graecos alia sunt -orum pronominum absoluta, alia discretiva.

ancient etymology

Cled. 5.15.10 -um ideo, quia videmur demonstrare, dum dicimus 'hic est'.

Gk.: δεικτικῶς, DT 40.1; AD pron. 9.17 (~ Prisc. 2.578.18), synt. 135.1 (~ Prisc. 3.141.23).

See relativus.

2. of the anaphoric pronouns 'talīs, tantus, tot' classification

Prisc. classifies this type of pronoun as a noun.

Prisc. 2.59.22 aliae fere omnes species in nominibus inveniuntur appellativis. sunt autem haec... relativum vel -um vel similitudinis.

Prisc. part. 3.501.10 quae sunt dubia (pronomina)? quae Stoici quidem antiquissimi inter articulos... ponebant, Romani autem inter pronomina infinita vel interrogativa vel relativa vel redditiva, Dionysius vero et Apollonius et Herodianus rationabiliter inter nomina.

Prisc. 3.21.14 et nomina possunt esse -a.

20 pronomina -a in eodem genere et numero manent, qui demonstratur, nomina vero -a possumus diversa ostendentes ad diversa referre.

22.4 tria... sunt -a nomina: 'talīs, tantus, tot'.

9 'talīs' et 'tantus' et 'tot', si ad praesentes dicantur, etiam -a sunt, sin autem ad absentes, relativa vel redditiva tantum, ut 'qualis Hercules, talis Theseus fuit'.

13 illud quoque notandum, quod in vocativo omnia nomina eius capacia possunt esse -a.

3. type of adverb

Pomp. 5.206.11 -um adverbium.

Prisc. 3.21.12 nam adverbia quoque inveniuntur -a, ut 'en, ecce' (89.20).

Gk.: δεικτικῶς?

The category τὰ δὲ δεικτικά, ὅλον ἵδε ἰδοῦ is inserted after τὰ δὲ βεβαιώσεως (DT 85.1) by the Erotemata Guelferbytana, the oldest version of DT in question and answer form (from a 13th century MS) and the term is attested for adverbs in Herodian (Uhlig 1883: 85).

Non-gram.: rhet. 'demonstrative, epideictic' (Rhet. Her., Cic.).

demonstro

1. 'indicate, show'
of nouns

Prisc. 2.84.5 (nomina) quae substantiam -ant (553.26 propria, quae inseparabilem substantiam -ant. 3.13.10 nominationem, in qua similiter substantia -atur). 174.1 inveniuntur quaedam nomina, quae utrumque numerum eadem voce -ant. 3.152.11 nomina..., quae propriam qualitatem -ant.

of pronouns

Cled. 5.15.6 potest...('hic'), si nomini non iungitur, aliquem -are, ut si dicas 'hic <est>'. 11 demonstrativum ideo, quia videmur -are, dum dicimus 'hic est'. 51.11 demonstrativa, quae praesentes res -ant, ut 'hic haec hoc'. Prisc. 3.20.21 'quis'...quamvis substantiam sine aliqua certa qualitate -et. 21.16 id, quod -atur per pronomen. 21 pronomina demonstrativa in eodem genere et numero manent, qui -atur. 207.8 pronomina primam et secundam -antia personam.

of verbs

Prisc. 2.448.16 prima...et secunda verborum personae finitae sunt, praesentes enim -antur. 3.13.10 nominationem, in qua similiter substantia -atur.

of adverbs

Prisc. 3.39.23 'clam'...qualitatem -et.

of syllables

frg. Bob. 6.626.32 sunt syllabae quae in primis sonum longum -ant.

collocations:

personam: Prisc. 3.2.23, 15.19, 207.8.
qualitatem: Prisc. 3.39.23, 152.12.
substantiam: Prisc. 2.84.5, 553.26, 3.13.10, 20.21.

Gk.: δηλώω, DT 28.7, 36.5, 44.2, 86.4, 91.2, 92.2.

See exhibeo, ostendo 2.

2. 'mean'

Prisc. 3.43.12 'inter' modo τὸ 'διὰ', modo τὸ 'ἐν' ostendimus -are.

L: Kircher 1988: 196.

Non-gram.: 'indicate, show' (Pl.+).

demptio

'taking away, removal'

Var. 5.6 litterarum...-e aut additione.

Gk.: ἀφαίρεσις, AD pron. 55.13, 93.13; ἔλλειψις, AD pron. 56.28, synt. 154.4; ὑφαίρεσις, AD pron. 93.16, adv. 167.11.

See abiectio, ademptio, detractio.

Non-gram.: cf. demo.

demuto

1. 'remove', of letters

Phoc. 5.424.28 'Sinon'... 'Damon': haec interdum apud Latinos -ata novissima 'n' littera proferuntur.

See demo, and further parallels s.v.

2. 'change', of letters

Macr. exc. 5.615.19 si in secunda persona μ in σίγμα -et,...ut τίθημι τίθεμαι τίθεσαι.

Gk.: see s.v. muto.

See muto, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'change, transform' (Pl.+).

denominativus

'denominative, derived from a noun'

1. type of noun

classification

Prisc. 2.60.3 propriae (species)...derivativorum sunt hae:...-um.

definition

Prisc. 2.117.3 -um appellatur a voce primitivi sic nominatum... habet igitur generalem nominationem omnium formarum, quae a nomine derivantur.

2. type of verb

Prisc. part. 3.463.7 'armo'...verbum est -um, quod a nomine nascitur.

479.2 ex hoc...quoque fit verbum -um, id est a nomine derivatum, 'regno regnas regnat'.

3. type of adverb

Prisc. 3.73.3 in 'u' pauca inveniuntur -a (75.3, 77.14, 79.26).

attestation: only in Prisc. (index, TLL).

Gk. (of nouns): παρώνυμον, Arist. categ. 1 a 12; DT 25.7, 29.1; AD con. 253.22, synt. 381.5; cf. παρωνύμως, Arist. top. 109 b 5, eth. Eud. 1228 a 36.

Non-gram.: cf. denominatio 'metonymy' (Rhet. Her.).

deponens

'deponent'

classification

Diom. 1.336.22 genera verborum sive significationes sunt principales duo, activa et passiva. ex his etiam nascuntur aliae, neutra communis -ns.

Grammarians distinguish five, six, eight, nine genera verbi as follows:

Char. 210.3 verborum genera sunt quinque, activum, ...passivum, ...neutrum, ...commune, ...-ns, ut 'luctor convivor' (Vict. 6.198.4; Aud. 7.346.6).

Don. 635.5 genera verborum...sunt quinque, activa passiva neutra -ia communia. 592.14.

Char. 214.26 breviter autem et apertius ab aliis significatio verborum definita est, qui in species quinque eam diviserunt hoc modo: activa..., passiva..., neutra..., -ns, ut 'nascor', communis.

Dosith. 7.406.8 significationes verborum V, activa passiva neutra -ns communis (ps. Asp. 5.551.15).

Cons. 5.367.14 genera sive significationes quinque sunt, activum, ...passivum, ...neutrale, ...-ns, ut 'loquor luctor', commune.

exc. Bob. 1.561.32 genera verborum sunt VI, activum, passivum, neutrum, commune, -ns, impersonale.

Prob. 4.156.10 genus sive qualitas verborum octo his significationibus intellegitur, id est activa passiva neutrali -i communi inchoativa frequentativa defectiva.

Sacerd. 6.429.27 genus in verbis...dividitur in novem, activum passivum -ns neutrum commune inchoativum defectivum frequentativum impersonale.

Prisc. 2.374.1 in 'or'...terminantia tres species habent: passivam..., communem..., -em.

definition

concerning the form

Deponent verbs are passive in form with the final r characteristic of the passive.

Sacerd. 6.429.31 -ns 'r' littera terminatur et eam amittere non potest; si autem amiserit, Latinum non est, ut 'luctor loquor'.

Char. 211.5 simplex vel -ns verbum intellegitur quod 'r' littera terminatur et eandem <numquam amittit> ...non enim facit 'lucto irasco'.

Don. 636.1 -ia sunt, quae 'r' littera terminantur et ea amissa Latina non sunt, ut 'convivor conluctor'. 592.21.

Vict. 6.198.13 -ns quid est? quod 'r' littera terminatur et deposita ea Latinum non est, ut 'luctor loquor'.

Aud. 7.346.13 -ns quod est? quod 'r' littera terminatur et deponere eam non potest, ut 'luctor iocor conor nascor'.

Cons. 5.367.28.

concerning the sense

In sense however they are generally active, although Sacerd., Vict., Macr. and Prisc. admit that they may have 'passive' (in fact generally intransitive) sense.

Char. 211.5 simplex vel -ns verbum...in unam cadit potestatem agentis, ut 'luctor irascor'.

Phoc. 5.430.32 -ia..., quae passivorum declinantur exemplo et significationem habent activam neque 'r' litteram possunt amittere.

ps. RP 5.542.36 -ia sunt, quod deponant passivatem et sumant activitatem, et cum passive enuntientur in 'r' littera, nihil tamen patiuntur, sed solum agunt, ut 'luctor luctaris luctatur, convivor loquor nanciscor' et cetera talia.

ps. Asp. 5.551.17 -ns, quae habet speciem passivae, sed non habet vim, quia non habet activitatem, ut 'suspicio'.

Sacerd. 6.430.14 -ns aut agentis tantum modo continet intellectum, ut 'luctor', aut patientis, ut 'labor'.

Vict. 6.198.15 huius (sc. -is) quoque significationes sunt duae. aut enim vim habet agendi, ut 'loquor', aut patiendi, ut 'morio'.

Macr. exc. 5.652.30 -ns dicitur quod in 'or' quidem desinit, sed amissa 'r' littera Latinum esse minime potest, habetque interdum aliquam actionem, quamvis passiva sit declinatio, ut 'sequor luctor loquor intueor demolior', et itidem passionem tantum modo, uti 'nascor patior'; sed non est passivum, quoniam neque in activum redit ablata 'r' littera, neque patiente altero alterius est administratio.

Prisc. 2.378.18 sunt alia verba, quae quamvis non ab activis proficiant tamen passivam semper habent formam... 22 alia..., quae similiter eandem terminationem habentia nec ab activis nata unam dumtaxat habent significationem, sed non omnia eandem, haec -ia vocamus, cum quaedam activam vim possident, ut 'conspicor te', 'sequor te'. 388.13ff.

374.11 activa igitur et passiva et communia certam et praefinitam habent significationem, neutra vero et -ia variam.

413.19 in neutris et in -bus...simplices habent significationes.

ancient etymology

A number of etymological explanations for the term deponens are offered by the Latin grammarians. Sacerd. mentions four (e. 1, e. 2, e. 3, e. 4), of which he gives three as possible and rejects the fourth.

Sacerd. 6.430.2 -ns dictum est tribus causis,

(e. 1) vel quod activitatem in intellectu teneat et passivatem deponat,

(e. 2) vel quod passivatem in declinatione teneat et activitatem deponat,

(e. 3) vel e contrario, quod 'r' litteram deponere non potest.

(e. 4) quidam putant ideo dici -ns, quod de quattuor participiis unum deponat. sed errant: nam quattuor habet, 'luctans luctaturus luctatus luctandus'.

e. 3: 'r' non deponere, antiphrasin

Sacerdos' third explanation is found in a number of other grammarians:

Char. 215.11 -ns per antiphrasin dicitur, id est e contrario, quia verbum 'r' littera finitum deponere eam non potest, et cum sit passiva specie, activam non habebit, ut 'nascor'. non enim dicimus 'nascor'.

Diom. 1.337.24 -ns est quae in 'r' litteram desinit, ut passiva, sed ea dempta Latinum non est, unde per antiphrasin, id est e contrario, sic appellatur, quia verbum 'r' littera finitum deponere eam non potest, ut 'loquor nascor sequor'. non enim dicimus 'nascor'.

Vict. 6.198.14 -ns...ideo dictum est per antiphrasin, quod 'r' litteram non deponat. huius quoque significationes sunt duae. aut enim vim habet agendi, ut 'loquor', aut patiendi, ut 'morio'.

Cled. 5.58.29 -ns, quod 'r' litteram numquam deponat, per catantifrasin. 57.31.

18.36 -ia per catantifrasin, hoc est per contrarietatem, sicut Parcae, quod nulli parcant.

frg. Paris. 6.631.24 quem ad modum grammatici -ns verbum appellaverunt, quod 'r' litteram non deponat.

This explanation is rejected by Donatus' commentators (Serv. 4.417.16; expl. in Don. 4.507.9; Pomp. 5.228.23) following Probus (Pomp. 5.259.37).

Pomp. 5.228.18 quaesitum est, quare dicantur -ia. invenimus in artibus istis vulgaribus ideo dicta esse verba -ia, quoniam 'r' litteram non deponunt, κατὰ ἀντίφρασιν quod dicitur, id est e contrario. ...falsissimum est. quia ratione? si enim ideo dicitur -ns verbum, quia 'r' litteram non deponit, incipit et commune -ns esse. nam communia verba 'r' numquam deponunt.

e. 4: future participle

Pomp. follows Probus in his rejection of the 'r' explanation: it is possible that he is also following Probus in preferring the participle explanation: certainly Probus assigns only three participles to the deponent, excluding that in 'dus' (4.180.23).

Cf. Char. on participles: 211.9 participia habet tria, praesentis praeteriti futuri, ut 'luctans luctatus luctaturus' et similia, <ut> 'sequor conor'. 'luctandus' non dicimus; 'luctandum' tamen dicimus figura illa qua in omnibus verbis utimur, velut 'luctandum mihi est, eundem mihi est, gaudendum mihi est, standum mihi est, veniendum mihi est'.

Aud. 7.346.22 -ia quare dicuntur? quia deponunt futuri temporis participium a significatione passiva, quod exit in 'dus', ut 'moriendus'.

Serv. 4.417.18 ideo -ns dicitur, quod deponit participium declinationis suae, id est futurum, quod 'dus' syllaba terminatur. nemo enim potest dicere 'loquendus', licet inveniamus apud poetas hanc usurpationem (expl. in Don. 4.514.29).

Cled. 5.57.33 -ns dicitur, quod deponat participium futuri temporis in 'dus', ut 'nascens natus naturus'..., et 'nascendus' non facit.

Pomp. 5.228.28 quare ergo dicitur verbum -ns? quoniam deponit participium futuri temporis, quod in 'dus' exit. puta 'loquor', fac participium praesens 'loquens', praeteritum 'locutus', futurum 'locuturus'; 'loquendus' non facit. 32 ergo verbum -ns non ideo dicitur, quod non deponat 'r' litteram, sed quod unum participium deponat de duobus futuris; deponit autem illud quod in 'dus' exit.

Aug. 5.514.38 exposuimus, quare -ia dicuntur, quia deponunt futuri temporis participium a significatione passiva, quod exit in 'dus', quia 'moriendus gloriandus blandiendus' et alia, quae veniunt a -bus verbis, non dicimus.

514.5 ideo dicitur -ns, quia deponit unum participium futuri temporis a verbo passivo, quod exit in 'dus' syllabam.

Macr. exc. 5.653.4 (-ns) caret participio futuri temporis a significatione passiva, ideoque etiam -ns appellari non nulli crediderunt, vel quod unum ex participiis...deponat.

e. 1/2: puts down one significatio -

Diom. 1.337.30 placuit itaque aliis ea -ia dici, quod una significatione deposita a communi separentur.

Macr. exc. 5.653.5 -ns appellari non nulli crediderunt...vel quod alteram ex significationibus deponat.

Prisc. 2.374.5 -ns vocatur...vel quae deponit alteram significationem et unam per se tenet.

puts down active significatio -

Cled. 5.18.38 aut certe ideo dictum est -ns, quod deponat significationem activam.

puts down passive significatio -

expl. in Don. 4.507.18 illa verba -ia dicuntur, quod ex gemina significatione unam deponunt, id est passivam.

There seems to be some confusion here. In fact, since the deponent is passive in form with active meaning, it may be said to 'put down' the active form and the passive sense. Signification usually means sense as opposed to form; the grammarians who say the deponent puts down one significatio unspecified are presumably referring to the passive, as expl. in Don. states explicitly. When Cled. says the deponent puts

down the active significatio, he must be using significatio of the form as opposed to the sense.

Diom. offers a fifth explanation, e. 5:

Diom. 1.337.31 vel quia deponit ambiguitatem sermonis qui dicit 'loquor'.

Yet another explanation is offered by Prisc., e. 6:

Prisc. 2.374.4 -em, quae cum similem habeat communibus positionem in 'or' desinendi, tamen -ns vocatur, quasi simplex et absoluta, quod per se ponitur.

Lamacchia believes that the prefix 'de' has intensive value in deponens (1961: 200 n. 3), cf. quod per se ponitur (Prisc. 2.374.5). The deponent is so-called because it stands on its own and may be understood free of its context, unlike the ambiguous commune. Flobert (1975: 29) also emphasises this point, but favours as the true explanation of the term that the deponent has put aside the passive sense (1975: 30).

deponens + communis

Some grammarians take pains to distinguish deponens and communis:

Serv. 4.507.8 nam nihil difficilius quam discernere commune verbum a -i.

Macr. exc. 5.652.39 et haec discretio est inter -ns atque commune, quod -ns quidem alterutram, commune vero utramque significationem recipit.

Diom. 1.337.27 et cum sit passiva specie, activam non habet. itaque nec passiva sunt, quia activa non reddunt, nec communia esse possunt, quoniam communia sub uno genere declinationis utramque continent significationem.

deponens + neutralis

Cons. sees deponents as counterparts to 'neutral' verbs. 'Neutral' verbs have no passive inflection, deponents no active inflection; 'neutral' verbs have no passive sense, deponents no active sense; 'neutral' verbs are not true actives, as they have no corresponding passive forms, deponents are not true passives as they have no corresponding active forms.

Cons. 5.368.8 plerique etiam hanc -em significationem neutrale appellat, tribus de causis. nam sicut illa quae neutralis dicitur passivam declinationem non habet, ita ne haec quidem activam; et sicut illa interdum passionem significat, ut est 'vapulo', ita haec vicissim actum, ut est 'loquor metior'; et sicut illa ideo activa non est, quia passivam non recipit, ita haec quidem ideo passiva dici non potest, quia non redit ad activam.

Var. describes deponents, without using a specific term.

Cf. Var. 8.59 ex his quae contraria verba non habent alia efficiunt terna (sc. participia), ut ea quae dixi (sc. loquor, venor).

Gk.: ἀποθετικός.

The Gk. equivalent to deponens, ἀποθετικός, is found only in the late (not pre 4th century) translation of Dositheos (7.406.10) and in an anonymous and undated text in Bachmann ([1828] 1965: 303.17). Lamacchia (1961: 204ff.) rejects the traditional view (e.g. Steintal 1890-91, ii: 296) that Gk. ἀποθετικός is a late calque on deponens, arguing instead for the priority of the Gk. term. Gk. terms in -ixός are usually matched by Latin formations in -ivus, and deponens is in fact attested, q.v. Lamacchia (1961: 92) adduces agents and patients in support of an analogical formation deponens, and then gives examples of pairs of Gk. and Latin terms which do not correspond morphologically. However agents and patients are not found with deponens: they occur in Gell., who does not label deponens at all, and in a passage of Char. with a four-fold division of verbal diathesis, omitting deponent. With deponens are found consistently actives and passives. Deponent verbs are essentially a Latin phenomenon: it is at least plausible that the Latin grammarians coined a Latin term for it (as for e.g. the ablative case), for which a Gk. equivalent was subsequently created.

L.: Lamacchia 1961; Flobert 1975.

Non-gram.: cf. depono.

depono

'put down'

Plin. dub. serm. frg. Char. 151.22 (littera) 'e' -sita. 181.33 -sita 'a'.

Char. 172.7 si 'e' litteram <de>ponat.

See also s.v. deponens.

Non-gram.: 'put down, lay down' (Pl.+).

depositivus

'depositive', of certain intransitive verbs (see table on intransitives s.v. neuter)

Diom. 1.337.14 ex hac quoque forma (sc. neutra) sunt et illa verba in quibus nec agentis nec patientis significatio plene dinoscitur nec effectus ostenditur, ut 'sedeo sudo dormio iaceo sto algeo sitio esurio'. nescis enim agat quis an patiatur. quae quidam supina dixerunt, alii absolutiva appellant, non nulli -a nominant.

Gk.: ἀποθετικός.

Morphologically, depositivus may appear to match Gk. ἀποθετικός (see above, s.v. deponens), but the latter, attested late, is equivalent to Latin deponens, used for verbs with passive form and active sense, whereas depositivus denotes verbs with active form and neither active nor passive sense.

Non-gram.: cf. depositio 'demolition, deposit' (leg.); 'cessation' (Quint.).

deprecativus

'expressing invocation, appeal'

Prisc. 2.449.23 iste modus (imperativus) pro optativo ponitur vel -o.

Non-gram.: cf. deprecatio 'plea' (Pl.+); 'invocation' (Cic.).

deprimo

'bring down, lower'

The grave accent lowers the pitch of the syllable over which it is written.

Aud. 7.357.25 gravis quare? quod -at et deponat (ps. Prisc. de acc. 3.520.2 gravis...quod -at aut deponat). 358.4 gravis...semper -it syllabas. 360.24 aliae (coniunctiones) gravi accentu -untur.

expl. in Don. 4.525.28 altitudinem discernit accentus, cum pars verbi aut in grave -itur aut sublimatur in acutum.

ps. Prisc. de acc. 3.519.25 accentus namque est certa lex ad elevandam et -endam syllabam. 521.29 vox...-itur.

The grave accent is written with a descending stroke.

ps. Prisc. de acc. 3.520.6 gravis (accentus) a summo in dexteram -itur ita '.

Non-gram.: 'press down' (Cato, Acc.+), 'bring down, reduce' (Pl.+).

derivatio

1. 'derived form'

i) of nouns/adjs.

Serv. 4.424.4 <prima positio> ut fuerit, similiter omnis -o sequitur. 438.15.

Prisc. 2.74.7 in Latinis...-bus. Eutyech. 5.452.9 nomen -es (455.17 in -bus).

ii) of verbs

Prisc. 2.431.8 -es huiusmodi specierum fiunt a verbis in 'or' desinentibus.

Eutyech. 5.462.6 per...incrementa -o verbi solet provenire (463.23). 458.16 verborum.

2. 'process of derivation'

i) of nouns/adjectives

classification

Prob. uniquely qualifies derivation as an ordo of the noun, together with diminution and the base form.

Prob. 4.73.34 ordines nominum sunt tres, positio -o diminutio.

Pomp. treats positio, derivatio and diminutio at 5.143.15ff.

definition

Prob. 4.73.35 -o nominum est, quae ex ipsa positione nominum concipitur (74.6 nomina, quae in positione et -e tantum sint constituta).

Vel. 7.60.2 nominis (Cass. 7.144.20 nominum).

Char. 1.19.12 -is... tanta est inaequalitas.

Pomp. 5.143.19 -o nominis deductionem habet sine sensu. 21 -o nomen facit.

Prisc. 2.69.14 alia... sunt eiusdem -is. 3.182.11 in huiusmodi...-bus.

ii) of pronouns

Pomp. 5.204.3, 7.

Prisc. 3.25.13 'ubique, plerumque, undique, uterque', in quo... possumus additionem magis vel -em 'que' syllabae... factam accipere.

iii) of verbs

Eutyh. 5.452.3 a verborum (461.22) -e traduxerit (natura terminationis nominum). 450.7 -is ratio.

iv) of adverbs

Pomp. 5.243.29 -em istam adverbii ('indulgenter') trahere a participio.

collocations

per -em: Serv. 4.450.18; Pomp. 5.241.33, 242.22 (of advb.); Cons. 5.349.7; Prisc. 3.28.14; 122.14 (of pronoun), 182.19.

per -es: Prisc. 2.25.5, 563.10.

a -e (nasci): Prob. 4.73.38.

-em...sustinere: Prob. 4.74.15.

Gk.: παραγωγή, AD adv. 164.22, 188.15 (of adverbs).

Syn. deductio.

Non-gram.: 'diversion' of streams (Cic.+).

derivativus

'derived'

forms:

a) *adj.*: -a species (Prisc.) or qualifying the part of speech itself

b) *neut. for subst.*, with e.g. nomen or verbum understood

1. general

Prisc. 2.549.7 pars orationis quocumque modo -a (derivata h G K).

2. of adjectives/nouns

classification

Prisc. 2.57.8 accidit igitur nomini quinque: species, genus,... species sunt tam priorum quam appellativo-rum duae, principalis et -a.

definition and examples

Diom. 1.323.19 ex his (sc. principalia) nascuntur -a, quae apud Graecos paragona dicuntur, ut 'fontanus montanus villaticus scholasticus horticus' (Char. 196.11; Dosithe. 7.395.6; Don. 615.3).

Serv. 4.429.18 sunt -a, quae a primae positionis nominibus deducuntur, ut 'montanus scholasticus'.

Cf. expl. in Don. 4.536.32 ex hoc (sc. 'mons') derivatur aliud nomen, hoc est deducitur, et facit 'montanus'.

ps. Asp. 5.549.34 alia -a, ut 'agrarius caprarius'.

Cons. 5.340.15 sunt -a a nomine, ut 'montanus scholasticus', ita et propria: nam 'Tullius' facit 'Tullianus'. sunt item -a a verbo, ut a 'lego' 'lector', item a 'dico' 'dictor', a 'mercor' 'mercator' (cf. verbalis).

341.10 patronymica et cetera a propriis, -a ab appellativis nominibus veniunt.

Pomp. 5.144.6 principalia sunt quae a natura fiunt, -a quae inde nascuntur.

Prisc. 2.57.10 principalis, ut 'Iulus', 'mons', -a, ut 'Iulius', 'montanus'.

further examples

Pomp. 5.107.24, 144.7 etc.; Cons. 5.341.9; Prisc. 2.3.13, 16.16, 60.1, 2, 62.12, 73.17, 77.10, 80.21, 81.4, 82.17, 121.7, 122.20, 123.10, 231.7, 236.21, 347.19, 372.24, 505.4, 3.50.20, 76.5, 192.21; Cass. 7.184.2.

collocations

nomen -um: Alb. 7.312.19; Prisc. 3.79.19.

nomina: Prisc. 3.88.11; Cass. 7.180.9.

attestation:

Plin. ap. Pomp. 5.144.16 debes quidem acquiescere regulis, sed in -is sequere auctoritatem?

Gk.: παράγωγος, DT 25.3; AD pron. 18.14.

3. of pronouns

frg. Bob. 5.564.40 finitorum (pronominum) alia sunt principalia, alia -a.

Prisc. 2.577.6 species pronominum bipertita est; alia enim sunt primitiva, alia -a.

11 -a sunt septem: 'meus', 'tuus', 'suus', 'noster', 'vester', 'nostras', 'vestras' (2.580.16).

Prisc. also refers to these pronouns as possessiva, e.g. 2.581.13.

further examples

Prisc. 2.580.22, 3.2.16, 159.3, 198.24, 199.4, 206.2, 207.17, Prisc. de nom. 3.449.31.

collocation

pronomina: Prisc. 2.580.24, 588.9.

Gk.: παράγωγος, DT 68.3; AD pron. 16.14ff., synt. 151.5.

Derivativus matches Gk. παράγωγος, used by DT of pronouns. Prisc.'s identification of derivativa and possessiva pronomina (Gk. κτητική) follows DT (and AD).

ii) *Pomp. uses the term in a different sense*, of e.g. quisnam, quispian:

Pomp. 5.202.3 non sunt primigenia, quae dicit Varro, sed deductiva. multum interest, utrum sit aliquid naturale an...-um.

4. of verbs

classification

Prisc. 2.427.11 species sunt verborum duae, primitiva et -a, quae inveniuntur fere in omnibus partibus orationis.

definition

Macr. exc. 5.611.23 -a verba, id est ea quae ex verbis aliis derivantur.

Prisc. 2.427.14 -a, quae a positivis derivantur, ut 'lectorio', 'fervesco'.

types

Prisc. 2.427.16 sunt igitur -orum diversae species, ut inchoativa...meditativa...frequentativa...desiderativa...diminutiva...impersonalia.

further examples

Cled. 5.54.33 sunt quasi diminutiva, quae a perfecta forma veniunt, 'sorbillo sugillo': ista 'sorbillo' et 'sugillo' velut diminutiva sunt. sed diminutiva non sunt, sed magis -a. nam a primis significationibus his descendunt, ab eo quod est 'sorbeo' et 'sugo'.

Pomp. 5.221.22 -a sunt potius a nominibus (verba illa).

Prisc. 2.505.4 -um ex hoc verbum.

Eutyh. 5.448.25 inchoativa... quae semper -a sunt nec a verbis tantum modo, sed etiam a nominibus derivantur.

Prob. 4.38.33; Macr. exc. 5.611.25; Eutyh. 5.449.27, 29, 466.25, 473.19.

collocations

verba: Macr. exc. 5.611.23; Eutyh. 5.461.27, 480.5.

forma -orum: Eutyh. 5.461.33.

species -orum: Prisc. 2.429.10, 19, 431.10.

Gk.: παράγωγος, DT 50.1.

5. of participles

Prisc. 2.421.22 -a nomina sive verba vel participia.

6. of adverbs

Prisc. 3.63.6 accidit...adverbio species, significatio, figura. species primitiva et -a. primitiva quidem, quae a se nascitur, ut 'non, ita, ceu, saepe'; -a vero, quae ab aliis nascitur, ut 'clanculum, saepius saepissime, docte' a docto, 'cursim' a cursu...-a igitur adverbia vel ab aliis adverbis derivantur, ut 'prope proprius'...; vel a nominibus, ut 'Tullius Tulliane...feliciter felicitate'; vel a verbo sive participio vel participiali nomine, ut 'sentio sensus sensim'...; vel a nomine et verbo, ut a 'pede' et 'tempto: pedetemptim', vel a pronomine, ut 'hic illic' ab 'hic' et 'ille', vel a praepositione, ut 'ex extra'.

25.27 adverbia...-a possunt esse (79.24 -orum adverbiorum species).

Gk.: παράγωγος, AD adv. 164.22, 188.15.

Syn. deductivus, defiguratus, derivatus, paragogus.

Opp. primitivus, principalis.

derivatus

1. 'inflected'

Char. 322.11 sunt quaedam perfecta similia ab instantibus -ata diversis (Diom. 1.371.27).

Diom. 1.377.21 sunt quaedam verba...ex diversa positione -ata.

380.8 sunt quaedam verba quae nequaquam ex se -ata habent tempora <perfecta>.

Prisc. 2.510.23 a praesenti tempore hoc (future participle) -atum protulerunt.

2. 'derived'

of nouns/adjectives

frg. Bob. 5.559.16 omnia (nomina)...quae ex nominibus -ata...

Prisc. 2.78.20 a neutris in 'e' desinentibus -ata. 81.22 ab eis -ata. 82.2 a nominibus urbium -ata. 90.7 ab adverbis...-ata in 'ra' desinentibus. 98.4 ab adverbis sive praepositionibus -ata haec. 101.10 cum a comparativis sint -ata (diminutiva). 123.17 in 'il' vel 'ul' desinentia, sive a nominibus seu a verbis -ata sint. 124.18 quaecumque a verbo 'sto stas' -ata fuerint. 135.10 in 'ius' desinentia, sive a nominibus sive a verbis -ata. 136.4 in 'uus' divisas tam a nominibus quam a verbis -ata. 139.17 a quartae declinationis nominibus -ata. 144.4 (nomina quaedam) paene omnia a verbis sunt composita vel -ata. 177.12 decomposita (figura)...id est a compositis -ata (434.23). 182.10 similia, quae ex simplicibus -ata simul et composita sunt. 232.11 feminina a masculinis -ata. 236.3 ab eo -ata vel composita. 474.12 nomina ab eo -ata. 588.21 non ab appellativis quoque -ata.

Eutych. 5.451.31 quia sunt et a nominibus verba et a verbis nomina -ata. 453.1 nomen a verbo...-atum. 459.12 nomina...a verbis -ata. 28 -ata (nomina). 459.28 nomina...de indicativo praesentis temporis verborum -ata. 468.3 unde (from verb)...nomen est -atum. 470.13 unde (from verb) nomen -atum. 484.24 unde (from verb) nomen est -atum.

Martyr. 7.180.2 alia ex verbis composita vel -ata sunt.

of nouns/adjectives: examples

Char. 73.18 'flebile' a 'fletu' -atum est.

Prob. cath. 4.14.13 'lucifer'... 'frugifer'... 'signifer'... et siqua a 'ferendo' fuerint -ata. 19 si a 'gerendo' nomen fuerit -atum, ut 'armiger'.

Prisc. 2.79.10 ('Priscianus') magis a 'Priscio' videtur esse -atum. 80.15 ('piscina') -atum est a 'pisce'. 118 nec 'Mutina' a mutone nec 'Ariminum' ab 'Arimo' -ata. 111.19 a 'bono', 'uno', 'vino' -ata. 120.1 (nomina) quae in 'monia' desinunt, a nominibus sive verbis -ata. 137.8 'vineum'...a 'vinea' videtur esse -atum. 161.18 'molaris' a 'mola' -atum. 178.3 a 'magnanimo'...-atum est 'magnanimitas'. 16 'impietas', 'infelicitas', 'perfectio'...si ab 'impio' et 'infelice' et 'perfecto' dicamus -ata. 236.10 a 'robore' -atum. 430.16 cum a 'noto' sit -atum. 462.2 'scriptus', 'nuptus', et nomina ex his -ata. 506.14 'calum-

nias' ex hoc ('calvi calutum') esse -atum. Prisc. part. 3.467.9 dic ab eo (Troie) alia -ata. 482.21 quidam... ('classe') -atum esse ἀπό τῶν χάλων putant. 497.4 'Bellienus'...proprium a bello est -atum.

Cass. 7.155.15 ('chilones') quod est a Graeco vocabulo -atum. 214.15 vocabuli ipsius -atus sonus ('grammatica' γραμματικὴν from γράμμα).

of adjectives

Diom. 1.311.34 appellationes...-atae a verbis.

Prisc. 2.69.26 alia (adjectives)...sive sint a nominativo seu a genetivo -ata, una syllaba vincunt ea, ex quibus -antur. 77.17 (adjectives) a pluralibus...-ata. 78.14 (adjectives) a propriis (nominibus) -ata (.16). 133.20 a nominativo -ata (adjectives).

Eutych. 5.456.13 -atae terminationes (of verbal forms which may be interpreted as adjectives, as present participle, e.g. 'amans', gerundive, e.g. 'amandus', past participle, e.g. 'vocatus', future participle, e.g. 'vocaturus').

of pronouns

Prisc. de nom. 3.450.9 ut 'quis qui, qualis talis, quantus tantus, quot tot', et quae ex his composita sunt seu -ata.

of verbs

Macr. exc. 5.619.28 illa verba quae in μi exeunt...redeant ad illa in μi desinentia de quibus -ata sunt.

Prisc. 2.568.19 decomposita (verba)...id est a compositis verbis -ata.

Prisc. part. 3.479.3 verbum denominativum, id est a nomine -atum.

Eutych. 5.451.5 verbum...sive a nomine -atum. 451.16 (verba) aliunde -ata non a nominibus. 451.27 omne...verbum a nomine -atum. 451.31 quia sunt et a nominibus verba et a verbis nomina -ata. 457.12 de quibus (nominibus) haud facile -ata verba reperies. 460.11 a nominibus -ata verba (466.5, 15, 466.23, 470.9, 471.2, 476.19, 478.6, 486.32, 487.13). 460.16 ea verba...a singulis tam declinationibus quam finalitatibus nominum -ata. 461.20 de verbis...-ata verba.

462.31 (verba quaedam) quia ex nominibus...-ata sunt. 463.4 verbum...a nomine -atum (475.1, 476.12, 477.25, 488.4). 463.21 verba de nominibus -ata. 464.10 verba ab eisdem nominibus -ata. 464.12 -ata verba. 469.26 verbum...a nomine verbaliter...-atum. 470.2 regulam a nomine -atorum verborum. 478.29 (verba) a nomine -ata. 481.18 ab eo (nomine) verbum -atum.

of verbs: examples

Macr. exc. 5.601.2 ἀβλεπῶ non ἀπό τοῦ βλέπω -atum est. 608.18 ὁμῶ...ὁμοίς, quia non -atum est.

Eutych. 5.463.19 'calcio...calcias'...a 'calcius' -atum. 481.26 ab eo ('fero')...-ata, ut 'infero'.

of verbal 'forms'

Macr. exc. 5.611.27 meditativa et inchoativa et frequentativa verba sunt ex definitivo modo verborum principalium -ata. 651.1 quae non sunt a verbis aliis -ata...inchoativa non sunt.

Prisc. 2.429.9 ('fatiscor'/'defetiscor') quidam a 'fateor' esse -atum volunt.

of adverbs

Diom. 1.406.5 quaedam (adverbia) ex nominibus appellativis -ata.

Prisc. 2.549.15 'bene', 'male' -ata adverbia a nominibus. 3.28.9 a praepositione 'abs' -atum est adverbium 'absque'. 42.8 'extra'...adverbium est -atum a praepositione 'ex'. 43.15 'intra'...videtur ab 'in' -atum. 57.16 aliis...magis ea ('semis', 'secus') a 'se' praepositione esse -ata.

neut. for subst.

Prisc. 2.78.16 a 'Caesarius' et 'Milonius'...-a... 'Caesarianus', 'Milonianus'...

attestation: Quint. 1.6.38 etiam a...et composita.

Gk.: παράγωγος, DT 25.3; AD pron. 18.14.

See defiguratus, derivativus.

derivo

1. *'inflect, form by inflection'; chiefly passive of comparison of adjectives*

Prisc. 2.91.22 'magnificentior' et 'magnificentissimus' et 'munificentior' et 'munificentissimus' cum videantur a positivo 'magnificens' et 'munificens' -i. 25 'magnificus' et 'munificus', ex quibus comparativum et superlativum et ex similibus...-i invenio apud vetustissimos.

of verbs

Eutych. 5.466.1 in 'or' desinentia (verba), si passiva non sint nec -entur ab activis.

of participles

Diom. 1.376.4 P. Rutilius...ex hoc (sc. 'ostentus') -vit participium (sc. 'ostenturus'). 6 ex temporibus perfectis passivis futura participia activa -antur. 18 longe falluntur qui opinantur ex eo quod 'fatigat' 'fessus' -i. 381.6 'futurus'...ex eo quod est 'sum' -atur. 386.13 (participium futurum) semper ex infinitivo -atur. Prisc. 2.552.19 ex (verbo)...-atur naturaliter (participium).

of the gerund

Diom. 1.396.3 ('legendum') -atur...quasi ex participio futuro passivo.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

2. *'derive, form by derivation'; chiefly passive*

Quint. 8.3.31 in iungendo aut in -ando (8.3.36 -are flectere coniungere).

of compound forms

Prisc. 2.177.14 neque enim simplex poterit esse, quae a composita -atur dictione. 3.80.24 decomposita (figura), quae a compositis -atur.

of nouns

Paul. Fest. 64.15 unde (from 'cumba') videtur -atum esse 'cubiculum'. Char. 104.30 'caprina' et 'apruna' cur dissimiliter -etur quaeri solet. Pomp. 5.242.29 quando...nomen -atur de nomine. Phoc. 5.420.3 haec (nomina), quae nec a verbis veniunt nec a nominibus -antur. Prisc. 2.62.15 patronymicum est, quod a propriis tantummodo -atur patrum nominibus. 123.21 in 'am' unum invenitur trium generum commune, quod -atur a 'nequeo' vel 'nequis', 'nequam'. 138.10 'novacula' a 'novo novas' -atur. 139.11 'manuleatus'...a quarta declinatione -atur. 237.3 ('adorea') a verbo -atur...id est 'adoro'. 466.20 (nomen) quod ab eo (verbo) -atur. Prisc. part. 3.465.35 'virtutem'...hinc (from 'vir') quidam -i volunt. 473.36 'tentorium'...hinc (from 'tentus') -atur. 474.8 'ostium'...inde (from 'os') -atur. 478.5 videtur etiam 'genus' a 'gente' -i. 490.15 unde -atur ('habenas') a verbo 'habeo'. 493.34 ex quo casu solent -i ('nostris') ex genetivo. 494.24 ex quo nomine -atur ('Aeneia')? ab 'Aenea'. 494.33 a quo verbo -atur ('nutrix')? a 'nutrio'. 496.18 unde -atur ('belli')? (from 'bonum'). 498.33 unde -atur? ab 'arceo' verbo 'arx'. 502.8 unde -atur (diversa)? a 'vertor'. 502.27 ex ('diversus')...-atur 'diversitas'. 503.10 ex ('dum')...-atur 'dudum'. 505.32 ('domus') a Graeco -atur. 510.35 hinc (from 'relinquo') -atur...reliquus'. 515.1 inde (from 'Mars') -atur...Mavors'. 20 a 'Latius' -atur etiam 'Latius' et 'Latiaris'. Eutych. 5.471.10 'suo'...unde 'sudor' nomen -atur. 473.22 'fundo fundis'...unde 'fundus' nomen...-atur. 477.16 'consulo consulis', ex quo 'consul' nomen -i praediximus. 23 a 'molo molis' verbo primitivo...nomen -atur 'mola'. Cass. 7.200.15 quicquid ab his (sc. 'haedus haereo haud haurio hio hisco') componitur vel -atur. Alb. 7.300.1 'calvo'...et exinde 'calumnia' -atur.

of adjectives

Char. 59.3 nomina (quaedam)...possunt...-i ad appellationem (exc. Bob. 1.545.32). 9 quod nomen recipit comparationem et superlativum, unde etiam appellatio -atur (exc. Bob. 1.545.37). 11 ex ipsis participiis nomen sive appellatio similis participio -etur (exc. Bob. 1.545.38). 20 non numquam ex participiis...invenimus

-i...appellationes (exc. Bob. 1.546.4). Prisc. 2.79.15 -antur in hanc formam: 'aper aprinus' (i.e. *adjective from noun*). 131.8 sin a quartae declinationis nominibus -entur (*adjectives*)...sin a quintae.

of pronouns

Prisc. 2.584.1 'suus', quod ab eo (sc. 'sui, sibi, se, a se') -atur.

of verbs

Quint. 8.3.32 nec a verbis modo, sed ab nominibus quoque -ata sunt quaedam, ut...sullaturit'. Sacerd. 6.491.4 'boo'...unde -atur 'reboo'. Prob. 4.157.35 quaecumque verba...a propriis verbis -i non reperiuntur. Prisc. 2.432.22 frequenter apud Graecos ex nominibus dignitatum solent -i verba. 433.10 a multis aliis nominibus invenimus verba -i. Eutych. 5.470.11 si tamen non a nominibus -entur (verba). 472.24 nisi tamen eius modi verba de nominibus -entur. 473.24 'fundo'...fundas' verbum...a nomine quod est 'fundus'...-atur. 485.11 'convivor'...de nomine quod est 'conviva' -atur. 487.32 apud Graecos...saepe verbi positio -atur ab alterius verbi praeterito perfecto, ut ποῶ πεπολώχα. 488.7 ab eo ('sordidus') verbum -ans 'sordido'.

of verbal 'forms'

Macr. exc. 5.626.12 haec forma (sc. frequentativa) non numquam uno gradu, non numquam duobus -atur, ut 'cano canto cantito'. 650.19 haec forma (sc. inchoativa)...etsi a verbo primae coniugationis -etur. Prisc. 2.397.24 a 'lenteo' 'lentesco' -atur. 427.19 inchoativa (species)...plerumque a neutris (verbis)...-atur. 428.22 'vesperasco' quoque videtur quasi a 'vespero vespas' verbo -i. 429.22 frequentativa plerumque a supinis -antur.

of adverbs

Char. 241.27 (adverbia) quae ex secundo ordine -antur in 'e'. 241.30 adverbia quae a tertio ordine -antur in 'ter'. Pomp. 5.242.31 adverbium...quando -atur de nomine. Prisc. 3.80.3 inveniuntur...pauca (adverbia), quae quamvis a nominibus non -entur...29 'efficaciter'...a nomine composito -atur.

of prepositions

Prisc. 3.38.26 -atur ex hoc (sc. 'post') 'posterus' et 'postica'. 39.2 -atur ex hoc (sc. 'cis') 'citra' (40.29, 42.27). 40.23 -atur ex hoc (sc. 'ante') nomen 'antiquus'. 42.6 ex eo (sc. 'contra') -atur 'contrarius'. 42.20 ex eo (sc. 'extra') -atur 'extraneus'. 43.20 'inter' et 'intra' -atur ab 'in'. 43.23 ab 'intra' -atur et 'intrinsecus'. 44.9 ex hoc (sc. 'infra') -atur 'inferus'. 48.24 -atur...ab eo quod est 'abs': 'absque'. 48.27 ab 'ex'...-atur 'extra'. 51.21 -atur ex hoc (sc. 'clam')...clandestinus'. 67.8 ex ('paene')...-vit Plautus...paenissime' (Mostell. 3.1.127). Prisc. part. 3.480.26 ab 'in'...-atur 'inter' (508.18).

*collocations**a/ab*

a nomine: Prisc. 3.80.29, Prisc. part. 3.479.3; Eutych. 5.451.5, 451.27, 463.4, 469.26 a nomine verbali, 473.24, 475.1, 476.12, 477.25, 478.29, 488.4.

a nominibus: Phoc. 5.420.3; Prisc. 2.62.15 a propriis...nominibus, 78.14 a propriis (nominibus), 82.2 a nominibus (120.1, 123.17, 135.10, 136.4, 139.17), 131.8 a quartae declinationis nominibus, 433.10 a multis aliis nominibus, 549.15, 3.80.3; Eutych. 5.451.16, 460.11, 466.5, 15, 23, 470.9, 29, 471.2, 476.19, 478.6, 486.32, 487.13, 484.10 ab eisdem nominibus, 470.11.

a verbo: Macr. exc. 5.640.19; Prisc. 2.124.18, Prisc. part. 3.490.15, 494.33 a quo verbo; Eutych. 5.453.1.

a verbis: Quint. 8.3.32; Diom. 1.311.32; Prob. 4.157.35 a propriis verbis; Macr. exc. 5.651.1 a verbis aliis; Prisc. 2.144.4, 237.3; Eutych. 5.459.12.

ab eo: Prisc. 2.236.3, 466.20 ab eo (verbo), 474.12, 584.1, 3.48.24, Prisc. part. 3.467.9; Eutych. 5.481.18 ab eo (nomine), 481.26, 488.7.

ab eis: Prisc. 2.81.22.

ab nominibus: Quint. 8.3.32.

Char. 241.30 a tertio ordine, 322.11 ab instantibus...diversis (Diom. 1.371.27); Prisc. 2.69.26 a nominativo (133.20), 77.17 a pluralibus, 78.20 a neutris, 90.7 ab adverbis (98.4), 91.22 a positivo, 101.10 a comparativis, 139.11 a quarta declinatione, 177.12 a compositis (568.19, 3.80.24), 177.14 a composita...dictione, 232.11 a masculinis, 427.19 a neutris (verbis), 429.22 a supinis, 510.23 a praesenti tempore, 588.21 ab appellativis, 3.28.9 a praepositione (42.8, 57.16), Prisc. part. 3.505.32 a Graeco; Eutyth. 5.460.16 a singulis tam declinationibus quam finalitatibus nominum, 466.1 ab activis, 477.23 a 'molo molis' verbo primitivo, 487.32 ab alterius verbi praeterito perfecto; Cass. 7.155.15 a Graeco vocabulo, 200.15 ab his.

a/ab + specific words

Quint. 1.6.38; Char. 73.18; Prob. cath. 4.14.13, 19; Prisc. 2.79.10, 80.15, 18, 111.19, 123.21, 137.8, 138.10, 161.18, 178.3, 6, 236.10, 397.24, 428.22, 429.9, 430.16, 3.43.15, 20, 23, 48.27, Prisc. part. 3.478.5, 480.26, 494.24, 33, 497.4, 498.33, 502.8, 515.20, Eutyth. 5.463.19

de

Pomp. 5.242.29 de nomine (.31); Macr. exc. 5.619.28 de quibus; Eutyth. 5.457.12 de quibus (nominibus), 459.28 de indicativo, 461.20 de verbis, 463.21 de nominibus (472.24), 485.11 de nomine.

ex

ex eo: Diom. 1.376.18; Prisc. 2.42.6, 42.20.
ex hoc: Diom. 1.376.4; Prisc. 2.506.14, 3.38.26, 39.2, 40.23, 44.9, 51.21.
ex his: Prisc. 2.462.2, Prisc. de nom. 3.450.9.
ex nominibus: Diom. 1.406.5; frg. Bob. 5.559.16; Prisc. 2.432.22; Eutyth. 5.462.31.
ex verbis: Martyr. 7.180.2.

Char. 241.27 ex secundo ordine, 59.11 ex ipsis participiis (exc. Bob. 1.545.38), 59.20 ex participiis (exc. Bob. 1.546.4); Diom. 1.376.6 ex temporibus, 377.21 ex diversa positione, 380.8 ex se, 386.13 ex infinitivo, 396.3 ex participio; Macr. exc. 5.611.27 ex definitivo modo; Prisc. 2.91.25 ex quibus, 552.19 ex (verbo), 182.10 ex simplicibus, Prisc. part. 3.493.34 ex quo casu...ex genetivo, 494.24 ex quo nomine; Eutyth. 5.477.16 ex quo 'consul'.

ex + specific words

Prisc. 3.67.8, Prisc. part. 3.502.27, 503.10

hinc

Prisc. part. 3.465.35, 473.36, 510.35

inde

Prisc. part. 3.474.8, 515.1

unde

Paul. Fest. 64.15; Sacerd. 6.491.4; Char. 59.9 (exc. Bob. 1.545.37); Prisc. part. 3.490.15, 496.18, 498.33, 502.8; Eutyth. 5.468.3, 470.13, 471.10, 473.22, 484.24
See declino 1, deduco 1, duco 1, facio 1, figuro 2, fingo 1, flecto 2, formo 1, inclino 2, observo 3. ii, procreo 2, traduco 1, traho 2.

See also orior 1, and further parallels s.v.

L: Kircher 1988: 197.

Non-gram.: 'draw off, divert', orig. of rivers, water (Pl.+).

derogandi

'expressing negation, fruitlessness' of a type of adverb

Aug. 5.518.19 (adverbia) -i, ut 'nequaquam, frustra'.

Non-gram.: derogo 'take away, detract' (Cato, Cic.+).

derogativus

'negating'

Char. 303.2 'in' praepositio -a est, στερητική, ut 'probus improbus' (Diom. 1.336.2).

Gk.: στερητικός, Arist. (see LSJ), of negative propositions.

Non-gram.: cf. derogatio 'a partial abrogation of a law' (Rhet. Her.).

descendo

1. 'be formed by inflection (from)'

Roman. ap. Char. 171.3 ('iugeribus') quod utique -it <a nominativo> 'iuger'.

Char. 104.6 ex hac...forma ('acris') -it neutrum ('acre').

Pomp. 5.261.10 omne participium a praeterito veniens tempore a perfecto -it.

See orior 2, and further parallels s.v.

See also declino 2, and further parallels s.v.

2. 'be derived (from), arise (out of)'

of words

Cass. 7.215.32 ex qua origine verba -ant.

of nouns/adjectives

Char. 197.20 quaedam (nomina = 'adjectives') -unt ab adverbis (Diom. 1.322.19; exc. Bob. 1.535.35; Dosith. 7.396.12).

exc. Bob. 1.533.17 alia propria gentilitia, quae a familia et gente -unt.

Diom. 1.326.6 (diminutiva) -bant enim ad tertiam usque formam (ut 'arca, arcula, arcellula').

Cled. 5.35.12 illa superiora ab origine -unt principium, a 'monte' 'montanus' 'monticulus'. 37.11 si <a> verbis originem habuerint (nomina), unde -unt.

Prisc. 2.68.21 patronymica a masculino -unt plerumque genere.

Cass. 7.170.4 (Martyr. 2) ('veritas') -it a mobili genere ('verus vera verum').

of verbs

Paul. Fest. 27.16 hinc -it 'illicere' et 'oblectare'.

Cled. 5.54.24 significationes non habent (verba), unde -ant. .28 frequentativa...a nomine -unt.

55.1 a primis significationibus his -unt ('sorbillo' from 'sorbeo').

61.33 'facesso' non -it ab eo quod est 'facio'.

Cass. 7.196.14 'turbo' a 'turba' nomine -ens.

of adverbs

Char. 240.15 quod adverbium 'sapienter' putent a participio -ere.

Prob. 4.155.11 omnia adverbia, quae ab appellationibus -unt (Cled. 5.64.26).

Cled. 5.20.32 significatio est quae probat a se adverbia -ere.

62.27 (adverbia) quae a recta significatione -unt.

64.6 (adverb from noun).

from Greek

Paul. Fest. 11.10 'anclare' haurire a Graeco -it (30.4, 31.4, 11, 63.13), 12.4 ex Graeco (56.5). Cass. 7.149.20 'malo' qui putant ab eo quod est Graece μάλλον -isse.

collocations

a/ab: Paul. Fest. 11.10, 30.4, 31.4, 11, 63.13; Roman. ap. Char. 171.3; Char. 197.20 (Diom. 1.322.19; exc. Bob. 1.535.35; Dosith. 7.396.12), 240.15; exc. Bob. 1.533.17; Prob. 4.155.11 (Cled. 5.64.26); Cled. 5.20.32, 35.12, 54.28, 55.1, 61.33, 62.27; Pomp. 5.261.10; Prisc. 2.68.21; Cass. 7.149.20, 170.4 (Martyr. 2), 196.14.

de: Eutyth. 5.456.27 (terminationes) quae de praeterito perfecto vel infinitivo futuri -ant.

ex: Paul. Fest. 12.4, 56.5; Char. 104.6; Martyr. 7.193.12 (Cass. 194.1) si ex alia parte orationis -erit. Cass. 7.215.32.

See orior 1, and further parallels s.v.

See also derivio 2, and further parallels s.v.

L: Kircher 1988: 197.

Non-gram.: 'go down' (Pl.+).

descisco

'defect from'

ult. syll. 4.230.16 (nomina) quae genetivo casu ab hac declinatione -unt. expl. in Don. 4.551.29 ('sum' et 'pro-

sum') extra coniugationes sunt, quia correptam posteriorem habent et a secundae coniugationis verbis in tota declinatione -unt.

Non-gram.: 'defect' (Val. Ant., Cic.+).

deservio

'take, govern, occur with'

of prepositional prefixes

Prob. 4.54.6 'di' praepositio, quae loquellis -it (55.32). 148.35 sic et aliis partibus orationis hae supra dictae sex praepositiones reperiuntur -ire ('con di dis re se am').

of prepositions

expl. in Don. 4.517.11 praepositiones non habent nisi casum, cui -ant. .33 communes praepositiones licet utrique (casui) -ant.

See servio, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'devote oneself to' (Cic.+), 'be employed, serve' (Sen.+).

desiderativus

'expressing desire, desiderative', of a type of verb classification

ps. Asp. 5.551.22 figurae sunt septem, simplex,...composita,...incohativa,...frequentativa,...-a, ut 'dormito', impersonalis,...paragoga, ut 'facesso lacesso capesso'.

definition and examples

Aug. 5.516.16 sunt alia perpauca quae -a dicuntur, ut 'esurio', id est edere desidero, 'parturio', parere desidero. Prisc. 2.535.9 'facesso'...et 'capesso' et 'viso', quae possumus -a dicere - significat enim 'facesso' 'desidero facere'. 431.18, 3.274.7.

The three grammarians who use this term apply it to three different verbal formations respectively: verbs in -ito, -urio and -esso. The last are classified by ps. Asp. as paragoga, derivatives. For Kennedy (1962: 83) desideratives are those in -urio.

See meditativus.

Non-gram.: cf. desideratio 'desire' (Vitr.).

designatio

'designating force'

Aug. 5.507.16 habent...quandam -em (pronomina minusquamfinita), sed non plene significationis.

Non-gram.: 'specification' (Cic.).

desino

'end (in)'

collocations

in + accusative

consonam: Ter. Maur. 6.342.575 syllabam brevem ante ponam -entem in consonam.

consonantem: Ter. Maur. 6.342.571 illa...brevis in unam consonantem -et. Char. 9.18 vocalis -at in unam consonantem (Diom. 1.428.8; Serv. 4.479.11; Cled. 5.29.2; Pomp. 5.117.30, 31, 118.19). 9.30 si -at in consonantem (10.2, 11.13; Diom. 1.428.6; ult. syll. 4.256.22). Serv. 4.424.24 in nullam...consonantem. Pomp. 5.114.10 in unam duplicem (consonantem). Prisc. 2.46.4 in quacumque consonantem. Cass. 7.172.1 (Martyr. 171.12) in consonantem.

consonantes: Char. 9.22 si -at in duas consonantes (Diom. 1.428.2; ult. syll. 4.256.27; Serv. 4.423.23; Pomp. 5.114.9, 115.29; Prisc. 2.51.14, 556.25, Prisc. de nom. 3.447.6). Don. 621.8 in consonantes. Prisc. 2.45.26 in consonantes (.27).

diphthongos: Prisc. de nom. 3.447.5 in 'aes' vel in 'aus' diphthongos.

diphthongum: Macr. exc. 5.601.26 in æϰ diphthongum. Prisc. 2.77.16 in 'ae' diphthongum (Prisc. de nom. 3.447.19 in 'ae' diphthongum).

formas: Prisc. 2.103.1 in has...formas.

liquidam: Prisc. 2.481.25 in aliquam liquidam.

litteram: Char. 9.26 si -at in duplicem litteram 'x' (Diom. 1.428.7). Diom. 1.366.1 secunda forma...in 'i' litteram puram -it (Eutyth. 5.451.6 in 'i' puram). Macr. exc. 5.652.19 in 'r' litteram. Cass. 7.167.7 (Martyr. 12) in 'a' litteram.

litteras: Prisc. 2.45.23 in omnes (litteras). 148.9 in quas (litteras).

mutam: Char. 12.18 si in mutam -at.

mutas: Prisc. 2.9.18 in mutas.

semivocalem: Vel. 7.51.3 <in> semivocalem -ant.

semivocales: Prisc. 2.9.16 in vocales vel in semivocales.

syllabam: Macr. exc. 5.644.4 in 'ro' syllabam.

syllabas: Cass. 7.198.3 (Martyr. 197.16) in 'bui' aut in 'si' aut in 'psi' syllabas (Cass. 7.199.2, Martyr. 2).

vocalem: Don. 621.10 in 'a' vocalem (622.1 'e', .3 'i', .5 'o', .6 'u'; Cons. 5.347.16 in 'a' vocalem. .19 in 'e' vocalem. .22 in 'i' vocalem). Serv. 4.422.33 in vocalem 'e' litteram. ult. syll. 4.258.17 in vocalem brevem. Prisc. 2.8.21 mutae...in 'e' vocalem -entes. 51.11 in vocalem. vocales: Macr. exc. 5.619.34 in duas vocales. Prisc. 2.9.16 in vocales vel in semivocales.

in + accusative: other

Ter. Maur. 6.353.952 hanc ut ante -entem subsequatur consonans.

Char. 85.28 nullum...nomen in Latina lingua -it in flexum 'e'.

Serv. 4.422.16 in naturalem sonum (Serg. 4.476.32, Pomp. 5.101.10, 12, 108.4). Serg. 4.478.3 in se (Prisc. 2.8.7 semivocales...in se -ant).

Prisc. 2.19.24 in pœ et in a puram. 70.24 in 'e' longam. 252.12 in oœ puram. 264.7 in 'us' correptam (269.22, Prisc. de nom. 3.444.26, 445.15, 21). 271.13 in 'is' brevem. 290.6 in 'a' vel 'e' productas. 364.11 in 'uis' divisas. 465.25 in 'ui' divisas. 504.25 in 'uo'...divisas. 570.17 in 'lo' vel 'uo' divisas. Prisc. de nom. 3.445.33 in 'us' productam (.37, 448.26). 448.21 in 'es' productam.

in + ablative

Scaur. 7.21.18 in hac (vocale) solere -ere syllabae sonum. 27.6 hanc...non in Ψ -ere manifestum est.

Prisc. 2.327.11 in una tamen terminatione, id est 'is', -entium.

Eutyth. 5.457.13 ex prima...declinatione in 'a' -ente terminatione nominum.

in + specific letter/syllable

expl. in Don. 4.520.20 Varro dicit consonantes ab 'e' debere incipere, quae semivocales sunt, et in 'e' debere -ere, quae mutae sunt.

Plin. dub. serm. frg. Char. 160.7 ea...nomina quae 'i' ante 'a' habent, ut 'cetaria', in 'bus' necesse est -ant.

expl. in Don. 4.513.20.

frg. Bob. 7.539.13 neque in 'e' -erent.

Macr. exc. 5.606.13, 608.14, 609.12, 612.23, 28, 34, 37, 615.18, 618.11, 619.8, 623.21, 627.33, 633.25; Prisc. 2.31.4, 10, 12, 41.10, 46.6, 8, 47.2, 4, 7, 48.4, 49.7, 50.21, 65.18, 66.6, 71.13, 73.1, 77.14, 78.1, 20, 80.3, 26, 90.7, 91.13, 95.14, 96.2, 9, 97.5, 13, 109.21, 110.4, 19, 20, 111.17, 119.17, 120.15 'na'...-entia denominativa sive verbalia (v.l. in 'na'), .16 possessivis 'nus' vel 'na' vel 'num' -entibus (v.l. in 'nus'), 123.3, 127.25, 128.19, 134.20, 135.19, 137.11, 138.5, 140.15, 144.3, 10, 151.1, 3, 158.6, 179.17, 183.17, 196.3, 202.16, 213.7, 15, 214.3, 235.15, 238.1, 264.11, 269.5, 272.14, 278.2, 299.6, 300.16, 301.7, 302.14, 303.9, 15, 324.14, 327.17, 333.4, 341.17, 352.17, 362.13, 23, 372.18, 374.5, 411.19, 428.19, 429.10, 19, 431.9, 442.29, 446.2, 9, 452.21, 453.3, 12, 454.29, 456.4, 457.26, 28, 458.3 'io' -ente (v.l. in 'io'), 458.5, 9, 459.11, 465.22, 472.9, 475.18, 476.18, 478.4, 488.10, 497.21, 498.5, 502.6, 504.5, 506.7, 508.27, 510.7, 521.18, 531.15, 536.2, 542.27, 547.3, 556.1, 557.16, 23, 560.1, 564.13, 14, 567.5, 3.3.1, 6.25, 7.24, 10.13, 68.20, 76.20, 217.25, 278.4, Prisc. de nom. 3.443.13, 23, 444.7, 8, 15,

23, 34, 445.9, 16, 24, 446.3, 15, 18, 20, 447.14, 27, 31, 448.2, 449.23, 30, 450.14, 18, 36, 451.8, 452.7, 13, 26, 27, 454.1, 8, 22, 26, 455.8, 456.1, 18, 25, 27, 34, 35, 36, Prisc. part. 3.462.30, 463.30, 468.7, 485.32, 487.8, 514.9; Eutychn. 5.448.4, 450.23, 26, 451.3, 28, 452.31, 453.1, 8, 454.16, 455.18, 25, 456.3, 18, 462.23, 463.1, 2, 4, 464.17, 465.12, 34, 466.12, 17, 19, 32, 467.5, 485.8, 487.16; Cass. 7.168.7 (Martyr. 7).

+ *adverb*

Prisc. 3.3.10 similiter -entes genetivi et dativi.

Gk.: λήγω, DT 18.3, 19.1, 3, 20.5; AD pron. 11.9.

Macr. exc. 5.655.5 λήγω decresco vel desino.

καταλήγω, AD synt. 146.7, 230.2, 493.13, pron. 50.17; Σ DT 485.20.

See cado 1, decurro 2, excurro, exeo 1, mitto 2, venio 6.

See also termino 1, and further parallels s.v.

L.: Kircher 1988: 198; Law 1997: 266.

Non-gram.: 'stop, cease, end' (from the earliest texts).

detero

'remove', of letters

Var. 5.136 'sirpices', postea <'irpices'> 's' -ito, a quibusdam dicti.

7.74 'terrones', unde 'triones' ut dicerentur <'E'> -ito. Nig. ap. Gell. 10.5.2 in ea copula 'e' littera -ita est.

Macr. sat. 1.12.30 post -itis quibusdam litteris ex 'Iunonio' 'Iunius' dictus sit.

See demo, and further parallels s.v.

detractio/detractio

'removal', of letters, syllables
classification

Scaur. 7.11.1 scribendi...ratio quattuor modis vitatur, per adiectionem, -em, immutationem, adnexionem.

definition

Scaur. 7.11.3 per -em, <ut> cum 'haedus' sine aspiratione scribitur.

Macr. exc. 5.613.33 ultimae litterae -e. 614.7 -o finalis litterae.

Cass. 7.173.4 per -em 'i' litterae. 183.13 'e'. 197.2 'r'.

Alb. 7.307.16 per -em 'e' litterae.

attestation: Var. 5.6 syllabarum...<detractio>.

Added by Kent, after Scaliger, Mue., G.S.; cf. Quint. 1.6.32 aut adiectis aut detractis aut permutatis litteris syllabisve.

Gk.: see s.v. demptio.

See abiectio, ademptio, demptio.

L.: Desbordes 1983: 23ff.

Non-gram.: 'removal' (Cic.+).

detratio

'remove, take away'

of letters

littera: Var. frg. Lact. opif. 12.17 'mulier' a 'mollitie' immutata et -cta littera, velut 'mollie'. Cic. orat. 161 eorum verborum...postremam litteram -bant. Quint. 1.5.10 ut verbo...adiciat litteram syllabamve vel -at aut aliam pro alia ut eandem alio quam rectum est loco ponat. 1.6.32 aut correptis aut porrectis aut adiectis aut -ctis aut permutatis litteris syllabisve (6.3.53 adiectis -ctis mutatis litteris). Gell. 2.10.4 -ctam esse ex eo verbo secundam litteram. Scaur. 7.21.3 -cta...<littera> supervacua. Sacerd. 6.433.13 's' littera -cta. Char. 104.27 (opp. adicere). 188.4 -cta 's' littera. 221.24 ut -atur 'e' littera. 259.7 -cta 'm' littera. Diom. 1.326.15 -cta 'a' littera. Don. 611.9 'H' littera vocali addita vel -cta. Serv. 4.429.34 -cta 'n' littera. expl. in Don. 4.507.23 'r' littera...-cta. 513.33 -e 's' litteram et adde 'rus'. 544.3 -cta 's' littera. Cled. 5.70.19 -as

's' ultimam litteram (.22). Vict. 6.199.14 -cta 's' littera (Aud. 7.346.2). 217.13 liquentes litterae...-antur.

vocalis: Plin. dub. serm. frg. Char. 173.13 ablativo...singulari -cta postrema vocali. Serv. 4.477.1 si -amus vocales. expl. in Don. 4.520.16 -as vocales. 17 -cta vocali. Pomp. 5.101.1 -as...vocalem (.24). 25 -cta vocali (.26). frg. Bob. 7.538.31 -cta vocali (539.2).

consonans: Quint. 9.4.86 -ctis consonantibus. Diom. 1.370.18 -cta... 'n'...consonante.

specific letter: Scaur. 7.20.11 -endum <'n'>. 22.17 -itur... 'h'. frg. Paris. 7.34.17 -imus 'b'. Vel. 7.57.17 -cta ('s') (.19).

Sacerd. 6.433.30 's' -cta. Verrius ap. Char. 178.31 'i' -cta. Diom. 1.371.12 'v' paenultimam -unt. 435.20 'h' vocali addita vel -cta (of aspiration). Serg. 4.476.18 'u' -cta. 20 si -atur 'u', expl. in Don. 4.513.30 -e... 's' et adde 'dus'. 521.26 -cta 'u'. Pomp. 5.105.22 digammos -cta. 129 ubi possit 'v' et adde et -i. Macr. exc. 5.613.10 ipsum lōtā ultimum -entes.

of syllables

Quint. 1.5.10, 1.6.32: see above.

Sacerd. 6.433.14 -cta syllaba 'bo' (.21). 434.13 'am' syllaba -cta.

expl. in Don. 4.513.36 -e... 'dus' syllabam et adde 's' litteram. 514.3 -e 'rus' syllabam et adde 's' litteram. frg. Bob. 5.559.28 -ctis syllabis ultimis duabus. Macr. exc. 5.615.25 unam...syllabam -unt. 615.30 prima persona passiva...syllabam -it de secunda.

of sound

Serv. 4.421.15 semivocalibus si -as naturales sonos, vel paululum sonant; mutis si -as, nihil sonabunt.

of case

Macr. exc. 5.647.2 casu (case form) addito vel -cto (e.g. placet mihi).

of tense

expl. in Don. 4.503.33 -unt tempus indicativo modo.

of word

Sen. contr. 9.1.13 in sententia Graeca tam brevi habes (verba) quae salvo sensu -as: deme vel συγχρόψαι. 10.5.20 -cto verbo aut mutato aut adiecto.

Quint. 8.6.29 per epitheton, quod -cto eo, cui apponitur, valet pro nomine.

Cled. 5.16.16 si -as (hanc partem orationis).

of conjunction

Suet. Aug. 86.1 (coniunctiones) -ctae afferunt aliquid obscuritatis.

Cled. 5.73.25 expletivae (coniunctiones)...-ctae (Pomp. 5.266.11, 12, 13, 19). Pomp. 5.265.2 quaeritur, quo loco -endae sunt coniunctiones (.3, 12). 266.22 ornativae (coniunctiones)...-ctae.

of preposition

RP ap. Char. 301.19 praepositiones gentibus seu nationibus adduntur, civitatibus adimuntur et -untur (Cled. 5.65.4 provinciis (praepositiones) -ebant. Pomp. 5.254.8 (praepositiones) -mus nominibus civitatum). Diom. 1.405.13 aequae adverbium sunt dicenda quibus melius praepositio -etur. Pomp. 5.183.19 -cta praepositione. Prisc. 2.190.5 praepositio addita vel -cta.

of aspiration

Quint. 1.5.19 (aspiratio) sive adicitur vitiose sive -itur (6.3.55 et adiecta et -cta aspiratione, 12.10.57 -xit aspirationem).

See demo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'detach, remove' (Enn., Pl.+).

dialectos, dialectus

'dialect, form of speech'

Quint. 9.4.18 ipsa -os habet...iucunditatem (of Herodotus).

- 1.5.29 loquendi genera, quas -us vocant.
 Suet. Tib. 56 molesta -os (sc. Dorica. Macr. exc. 5.623.2).
 Ter. Maur. 6.344.649 Aeolica -os...mixta ferme est Italiae.
 Vel. 7.51.7 secundum diversas -os [id est linguas].
 diff. gram. 7.521.4 sermo omnium gentium est, loquela cuiusque gentis propria -os.
 Gk.: διάλεκτος.

diastole

1. 'mark of punctuation, indicating separation' classification

Serg. 4.482.9 sunt omnes accentus Latini VIII, acutus..., gravis..., circumflexus..., longus..., brevis..., hyphen..., -e..., apostrophos.

In the parallel accounts in *Dosith.* (7.380.2), *Aud.* (7.331.8) and *anon.* (6.275.6) the diastole has been omitted.

Pomp. 5.132.6 accentus tres, hyphen, apostrophe, -e.

Vict. 6.194.3 item -e dextera quaedam pars circuli ad imam litteram adposita hac nota male cohaerentia discernens, ut est 'erepta, e virginis ira' (Verg. Aen. 2.413) et 'viridique in litore conspicitur, sus' (Verg. Aen. 8.83).

Serg. 4.484.14 -e est nota contraria hyphen (Don. 611.4; Diom. 1.435.11). hac enim vitiose coniuncta separamus, et ponitur ad imam partem litterae, quasi retinens.

Pomp. 5.132.12 -e disiungit, ut si dicas 'viridique in litore conspicitur, sus' (Verg. Aen. 8.83). ne erret puer et dicat 'conspicit ursus', ad istam 'tur' addimus, id est circumflexum virgulam, et ita disiungimus.

ps. Prisc. de acc. 3.520.10 -e, quae disiunctio Latine dicitur, quae contraria separat, dextera pars circuli supposita versui, fit ita.

Gk.: διαστολή, Char. 462.11 (~interdictum); Cled. 5.33.32; ὑποδιαστολή, DT suppl. 107.5 (Quint. 11.3.35).

See disiunctio.

2. 'separation'

Prisc. 3.14.13 solet... 'met' addita plerumque significantiam vel discretionem ostendere, quam Graeci διαστολήν dicunt: 'egomet', ego et non alius.

Gk.: διαστολή: see discretio.

diathesis

'verbal diathesis, voice'

Macr. exc. 5.599.14 accidunt verbis utriusque linguae numeri figura coniugatio tempus modus, quem Graeci enclisin vocant, Latini cum formis in qualitate posuerunt, genus, quod apud Graecos -is nuncupatur.

627.4 quod Graeci διάθεσις ῥημάτων vocant, hoc Latini appellant genera verborum: affectus enim Graeco nomine διάθεσις nuncupatur (652.6).

Prisc. 3.267.10 genus sive significatio verbi..., quam διάθεσιν Graeci vocant.

Gk.: διάθεσις, DT 48.1 (of verbs); AD synt. 296.1, 319.7. DT also uses διάθεσις of nouns (46.1), and AD uses it of tense (χρονική δ., synt. 354.11) as well as of verbal voice.

See affectus, genus, qualitas, significatio.

dicendi (pars)

'verb'

Var. 8.44 dividitur oratio secundum naturam in quatuor partis: in eam quae habet casus et quae habet <tempora et quae habet> neutrum et in qua est utrumque. has vocant quidam appellandi, -i, adminiculandi, iungendi.i ut 'scribo' et 'lego'.

dichronus

1. 'having two quantities', of letters which may represent long or short vowels

Vict. 6.31.19 (vocales) gemina virtute temporum praeditae, dum corripiuntur aut acuntur, unde eas haud immerito nostri auctores -os pronuntiantur.

Ter. Maur. 6.336.360 porro cunctas nostra lingua quinque vocales suas corripit quod nunc easdem, nunc easdem protrahit, ...omnibus sed quinque semper utitur ceu -is. 337.398.

Fortun. 6.279.6 vocales nostras -as esse.

Serg. 4.476.24 Latini omnes vocales -as habent... Graeci III, α ι υ. nam et producuntur et corripiuntur. expl. in Don. 4.522.2 hae -ae appellantur, quod duplicem potestatem habent, ergo ad tempus.

.4 et ideo -ae, quod corripit et produci possunt.

Pomp. 5.106.6.

Prisc. 2.323.4 Latini...omnes vocales bitempores, id est διχρόνους, habentes.

Diom. 1.424.2 'a' vocalis διχρόνος (.14 'e', .25 'i', 425.13 'o', .32 'u', 426.7 'y').

Ter. Maur. 6.336.357 ceteras tres (vocales: α ι υ), quae supersunt, διχρόνους cognominant, corripit quod saepe eadem, saepe produci valent (= 364.1306f.).

Gk.: διχρόνος, DT 10.2.

2. 'having two tempora', of long syllables

expl. in Don. 4.533.24 brevem μονόχρονον, longam διχρόνον appellamus. duo enim longa syllaba habet tempora, positionis et naturae.

dico

1. 'say or use a certain word'

Var. 5.4 recto casu cum -imus 'impos', obscurius est esse a 'potentia', qua <m> cum -imus 'impot[ent]em'. 5.96 ita enim (οἷς) antiqui dicebant, non ut nunc πρόβατον. 5.131 id quod item -unt Osce.

Gell. 15.13.3 hic 'vereri' ex ea parte -ctum est, quae est non usitatio.

Prisc. 3.238.21 'secuti simus...' imperative -cta inveniuntur.

2. 'call something by a certain name'

Gell. 6.12.3 quod genus Graeci -unt ἐξωμύδα.

6.13.1 'classici' -bantur non omnes, qui in quinque classibus erant, sed primae tantum classis homines.

10.20.4 veteres 'priva' -xerunt, quae nos 'singula' -imus.

3. 'create a word, call something by a new name'

Var. 5.32 qua regnum fuit Latini, universus ager -ctus 'Latius'. 5.34 'ager' -ctus, in quam terram quid agebant. 5.43 'Aventinum' aliquot de causis -unt. 5.80 'praetor' -ctus qui praeiret. 5.109 'elixum' e liquore aquae -ctum. 5.144 propter colorem suis et loci naturam 'Alba Longa' -cta.

Nig. ap. Gell. 13.10.4 'frater'...est -ctus quasi 'fere alter'.

Gell. 5.17.1 propter hanc causam -ctos habitosque 'atros' esse scribit. 6.7.12 'praemodum'...-ctum...est quasi 'praeter modum'. 7.5.4 'novicium' per augendi figuram -ctum existimavit. 10.13.3 imperitiores autem 'cum parti' legunt, tamquam declinatum sit quasi vocabulum, non -ctum quasi adverbium. 16.12.2 'errare'...-ctum est ἀπὸ τοῦ ἔρρειν.

Serv. 4.426.7 'accentus' -ctus est quasi 'adcantus'.

collocations

+ a/ab

Var. 5.8 a quo -ctum esset 'oppidum', 'vicus', 'via'. 5.15 ab eo ('loco') praeco -itur 'locare'. 5.21 'terra' -cta ab eo,...quod teritur. Nig. Gell. 9.12.6 'infestum' a 'festinando' -ctum. Hyg. frg. Gell. 10.16.3 'Velia' oppidum, a quo portum, qui in eo loco est, 'Velinum' -xit. Verrius Flaccus ap. Gell. 16.14.3 'festinat'...a fando dicitur. Gell. 2.6.20 'squalere' enim -ctum a squamarum crebritate asperitateque. 4.9.8 verbum ('religiosum') a 'relinquendo' -ctum. 7.5.5 qui 'putum' esse -unt a 'putando' -ctum. 10.26.4 nam 'transgressus'...a transgrediendo -itur.

12.3.3 Tiro Tullius... 'lictorem' vel a 'limo' vel a 'licio' -ctum scripsit. 20.1.28 veteres nostri 'iumentum' a 'iungendo' -xerunt.

+ quod

Var. 5.18 'caelum' -ctum... quod est caelatum. 5.28 oppidum 'Interamna' -ctum, quod inter amnis est constitutum. Char. 73.16 facticia -untur, quod non ex se sed ex aliis -untur.

Gk.: ἐρηται, DT 8.4, 13.1, 14.4; λέγω, DT 9.8, 10.2, 4, 11.2, 12.1, 14.7.

Non-gram.: 'say, speak' (from the earliest texts).

dictio

'word'

concerning analogy: see s.v. ratio.

definition

The dictio has three salient characteristics, it is made up of syllables, it has meaning, and it functions as a constituent part of the oratio.

Char. 14.26 -o est ex syllabis finita cum significatione certa locutio, ut est 'dico facio' (Dosit. 7.388.17).

Diom. 1.436.10 -o est vox articulata cum aliqua significatione ex qua instruitur oratio et in quam resolvitur: vel sic, (as Char.).

Mar. Vict. 6.5.2 -o <est> figura significantium vocum.

Prisc. 2.53.8 -o est pars minima orationis constructae, id est in ordine compositae.

.13 differt... -o a syllaba, non solum quod syllaba pars est -is, sed etiam quod -o dicendum, hoc est intellegendum, aliquid habet.

3.108.17 -es, cum partes sint per constructionem perfectae orationis.

109.2 ex syllabarum coniunctione -o... constat.

Aud. 7.321.17 syllabae in -em conveniunt, -o orationem augeat.

Diom. 1.426.33 syllabis comprehenditur -o, -es coguntur in partes orationis, partibus orationis consummatur oratio.

expl. in Don. 4.487.14 syllabis... exprimitur brevis -o vel numerosa, quae multiplicem complet orationem.

Dictio was sometimes used instead of verbum for 'word' in general, because the latter could also mean 'verb'.

Quint. 1.5.2 quam vitantes ambiguitatem quidam dicere maluerunt voces, locutiones, -es.

Of the three, dictio is most popular amongst later grammarians in this sense, probably because it corresponds in form best to Gk. λέξις (Job 1893: 58).

Prisc. 2.369.8 licet tamen pro omnibus -bus dicere 'verba' frequentique usu hoc approbatur, nec non etiam 'nomina', sed raro.

Char. 14.27 quaedam -es sunt simplices..., ut 'facio', quaedam compositae, ut 'conficio' (Dosit. 7.389.1; Diom. 1.436.12).

Diom. 1.416.24 sunt... -es quas incertum est utrum coniunctiones an praepositiones ad verba nominemus.

Prisc. 3.193.8 aliae... pro aliis partibus vel -bus ponuntur, ut nomen pro adverbio.

attestation:

Tiro ap. Gell. 10.1.7 ut... -o... ambigua verbi lateret.

Scaur. 7.20.6 ('pulcrum' for 'pulchrum') ne una omnino -o adversus Latini sermonis naturam media aspietur.

Gk.: λέξις.

Dictio matches Gk. λέξις (dico: λέγω).

Non-gram.: 'speaking, utterance' (Pac., Ter.+).

differentia

1. 'classification, opposition', of letters

Diom. 1.421.33 harum (sc. litterarum) -ae sunt tres. prima -a <in> litteris qualitates habet duas, quod aut Latinae sunt aut Graecae.

422.3 secunda -a in litteris qualitates aequae duas habet, quod aut vocales sunt aut consonantes (Prisc. 2.13.21).

.28 tertia -a in litteris qualitates habet tres, quod aut semivocales sunt aut mutae aut duplices.

2. 'variety, kind', of the preterite tense

Don. 637.13 praeteriti temporis -ae sunt tres, imperfecta perfecta plusquamperfecta.

Diom. 1.335.33 tria tempora praeterita videntur esse, quoniam omnium quae egimus triplici modo -am reperimus.

Prisc. 2.405.25 praeteritum in tres -as partitur.

Gk.: διαφορά, AD adv. 124.15.

Non-gram.: 'a different kind' (Quint.+).

3. 'distinguishing characteristic', of tenses

Aud. 7.347.3 dic eorum temporum (sc. praesens, praeteritum, futurum) -as.

Non-gram.: 'distinguishing characteristic' (Cic.+).

4. 'difference', of vowel length

Prisc. 2.403.14 'lego legas' et 'lego legis'... etiam in prima persona habent -as temporum.

Non-gram.: 'difference' (Cic.+).

Differentia is also found in the grammarians meaning 'difference' in a broader, non-technical sense.

See discrimen.

digamma

Gk. letter, f

on form of word

Prisc. part. 3.490.26 litterarum... nomina... et apud nos et apud Graecos indeclinabilia sunt. ...non recte enim Donatus -on posuit.

digamma: Gell.; Vel.; Scaur.; Mar. Vict.; frg. Bob.; Prisc.; Cass.

digammos/-on: Quint.; Ter. Maur.; Diom.; Don.; Serg.; expl. in Don.; Cled.; Pomp.; Macr. exc.; frg. Bob.; Cass.; Martyr.

on form of letter

Mar. Vict. 6.15.5 notam Graeci habent F nostram, quam vocant βαῖ et alii -a.

expl. in Don. 4.521.17 -on... est tali figura, quali est apud nos F.

Pomp. 5.105.5 apud istos Aeolicos est una littera quae appellatur -os, quasi duo gamma superposita.

on form of letter and ancient etymology of letter name

Serg. 4.476.15 est... -os dicta..., quod character eius ex duabus gammis fit.

Cass. 7.148.5 est quaedam littera in F litterae speciem figurata, quae -a nominatur, quia duos apices ex gamma littera habere videatur.

on vau as an alternative (originally Gk.) name for the digamma

Var. ap. Cass. (ex Annaeo Cornuto) 7.148.10 hanc litteram Terentius Varro dum vult demonstrare, ita perscribit, VAV.

Scaur. 7.17.5 ('u' littera) est... posita pro -a, quod quidam Graecorum etiam VAV appellant.

Prisc. 2.15.2 nomen... quod apud Aeolis habuit olim f -a, id est 'vau'. 35.19 'vau', id est -a.

on u/v as Latin equivalents to the Gk. digamma

Vel. 7.58.11 quotiens ('v') pro eo ponitur, quod apud Graecos dicitur -a.

.17 'v' litteram -a esse interdum.

Ter. Maur. 6.344.64 Aeolica gens tunc -on... scriptit (pro 'u' consonante).

347.758 ('u') potest consonae praebere vires et -os effici.

Mar. Vict. 6.7.14 addita... fuerat a veteribus non frustra velut F, quam musici -a vocant. sed pro hac iam 'v' litteram scribimus.

15.3 littera 'u' vocalis est,...sed eadem vicem obtinet consonantis.

.7 nos..., qui non habemus huius vocis nomen aut notam, in eius locum, quotiens una vocalis pluresve iunctae unam syllabam faciunt, substituimus 'u' litteram.

23.28 F...<apud> Aeolis dumtaxat idem valere, quod apud nos 'v', cum pro consonanti scribitur, vocarique βαῦ et -a.

expl. in Don. 4.521.16 apud nos hoc facit 'v' littera, quod facit apud Aeolicos -os.

Pomp. 5.105.13 'v' littera Romana fungitur officio illius -i.

frg. Bob. 7.538.21 'u' cum est consonans, -ae, Aeolicae litterae, fungitur sono, ut 'Venus'.

Prisc. 2.11.11 in Latinis verbis placuit...loco...-a 'u' pro consonante (scribi), quod cognatione soni videbatur affinis esse -a ea littera.

15.1 'v'...loco consonantis posita eandem prorsus in omnibus vim habuit apud Latinos, quam apud Aeolis -a. .7 pro Aeolico -a f 'u' ponitur.

74.4 sequente 'v' loco -a Aeolici.

Cass. 7.148.13 (ex Annaeo Cornuto) nos hodie 'V' litteram in duarum litterarum potestatem coegimus: nam modo pro -a scribitur, modo pro vocali. ...si cum alia vocali est, -a est, quae est consonans.

202.21 (ex Caesell.) verba...a -a incipientia, id est quae 'v' loco consonantis positam retinent.

206.18 (ex Lucio Caecilio Vindice) -on Aeolicum, pro quo nos 'v' loco consonantis posita utimur.

on the use of digamma to represent a full or fat sound

Serv. 4.422.1 ('u' littera) fungitur etiam -i ratione, id est pinguiorem sonum praestat partibus orationis, ut 'Vena'.

Serg. 4.476.17 Aeolenses...Graeci quibusdam sermonibus, ut pinguescant, istam -on apponunt, ut pro 'Elena' dicant 'Vena'.

Pomp. 5.105.6 haec littera -os hoc praestat, ut pinguem sonum faciat in quibusdam sermonibus.

on the use of digamma in words with uu, such as 'servus, vulgus'

Quint. 1.4.7 in his 'servus' et 'vulgus' Aeolicum -on desideratur.

Gell. 14.5.2 quae (syllaba) per duo 'u' scribenda est, propter cuius syllabae sonum declarandum reperta erat nova littera, quae -a appellabatur.

Don. 604.6 ('u' litterae) -on ascribi solet, cum sibi ipsa praeponitur, ut 'servus, vulgus'.

Diom. 1.425.32 'u'...geminata -on accipit.

Prisc. 2.27.13 maxime -a antecedente ('u' pro 'o' ponebant)...ut 'servos' pro 'servus'.

on digamma and aspiration

Don. ap. expl. in Don. 4.521.23 tunc est -os 'u', cum illic ponitur loco consonantis, ubi erat aspiratio.

Macr. exc. 5.606.30 F -on est Αἰολέων, quod illi solent...contra vim aspirationis adhibere.

Gk.: δίγμμα, AD pron. 76.32.

dignitas

'intransitive construction'

Prisc. 3.211.19 has quidem constructiones, quae per nominativum absoluntur, stoici δξιώματα vel συμβάματα, id est -es vel congruitates, vocabant - ut 'ego Priscianus scribo, Apollonius ambulat, Plato philosophatur'.

Gk.: δξιώμα, Arist. metaph. 997 a 7, 1005 b 33, etc.

The Stoics use δξιώματα for propositions of all types, both simple and complex (see DL 7.68ff. for a list of categories). Prisc.'s examples are of simple propositions of the affirmative type (κατηγορικόν): DL (7.70) gives the example Δῶν περιπατεῖ. Varro translates δξιώμα by proloquium (Gell. 16.8.2, 6, 8), Cicero by pronuntiatum (Gell. 16.8.8). Prisc. may have chosen dignitas to translate δξιώμα in a grammatical context because the two terms share the non-grammatical senses 'worth'; 'rank'.

See congruitas.

Non-gram.: 'worth' (Pl.+); 'rank' (Cic.+).

dilatandi

'extended', of a type of verb, e.g. the imperfect of venio should be veniebam rather than venibam, to distinguish it from the imperfect of veneo.

Scaur. 7.35.1 est...genus -andi verba, quae 'io' litteris finiuntur (sc. 'veniebam, venibam').

Non-gram.: dilato 'spread' (Var., Cic.+).

diminuo (deminuo)

1. 'create a diminutive'; in passive: 'be subject to the formation of a diminutive'

Gell. 7.12.6 'sacellum'...non ex 'sacro' et 'cella' copulatum, sed ex 'sacro' -utum.

Don. 642.15 quemadmodum comparantur, ita et -untur adverbialia (Diom. 1.405.25).

Pomp. 5.198.33 -e (of nouns: create a diminutive).

Cons. 5.346.29 positivo gradu 'hoc scutum' dicis; si -as, 'scutella' facis.

ps. RP 5.537.3 nomina quae finem significant non -untur, ut ipse 'finis', non dicimus 'finiculus'.

Prisc. 3.39.24 'clam'...-itur,...ut 'clanculum'.

Gk.: ὑποχωρίζομαι, Arist. rhet. 1405 b 28; AD adv. 174.27.

2. 'reduce or diminish' (the sense)

Pomp. 5.143.20 diminutio sensum -it.

Diom. 1.411.9 (praepositiones) iunctae verbis sive nominibus modo significationem augent...; modo -unt.

See minuo 2.

3. 'express a reduced sense'

Vict. 6.204.17 'in' augendi vim habet aut minuendi: aliquando enim auget, aliquando -it, ut 'instans indoctus'.

4. 'reduce in form'

Macr. exc. 5.618.28 tertia...imperfecti indicativi persona capite -uta vel in syllaba vel in syllabae tempore facit imperativi secundam...ἔλεγε λέγε, ἤγε ἄγε.

Prisc. 2.540.12 praeterito...uto una syllaba, 'reperio repperi'.

See minuo 1. i.

See also cresco, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'make less, reduce' (Pl.+).

diminutio (deminutio)

'diminution'

1. concerning analogy: the patterns of forming diminutives exhibited by any pair of nouns reveals whether these nouns are analogous.

Quint. 1.6.4 (analogia) efficitur duplici via: comparatione similium in extremis maxime syllabis...et -e.

Don. 628.7 in his regulis analogia vel ex collatione positivorum nominum vel ex -e cognoscitur.

2. of nouns

classification

Prob. 4.73.34 ordines nominum sunt tres, positio derivatio -o.

definition

Prob. 4.74.1 -o nominum est, quando ex ipsa positione nominum una quaeque res brevitur, ut puta a 'monte' 'monticulus'.

Pomp. 5.143.24 -o non solum nomen facit, sed et sensum diminuit, ut puta 'fons, fonticulus' et nomen est et sensus diminutus.

.31 haec ipsa -o hac arte facienda est, ut, quando sensus minuitur, crescat numerus syllabarum.

in the definition of diminutivum

Char. 196.24 (Diom. 1.325.25; Dosith. 7.395.10); Prisc. 2.101.3; see s.v. diminutivus.

on diminutives formed from comparatives

Prisc. 2.93.10 et sciendum, quod apud Latinos -em quoque accipiunt quaedam comparativorum, ... ut 'grandiusculus', 'minusculus', 'maiusculus', 'meliusculus'.

attestation:

Fest. 249.16 'puelli' per -em a 'pueris' dicti sunt. 356.15 'toles'... per -em 'tonsillae' dicuntur.

Paul. Fest. 14.2 ideoque vocabuli ('avunculus') facta -o est.

35.9 'blandicella' verba 'blanda' per -em sunt dicta (45.19, 48.1, 116.12).

Plin. ap. Pomp. 5.164.14 ait Plinius Secundus secutus Varronem, 'quando dubitamus principale genus, redeamus ad -em, et ex diminutivo cognoscimus principale genus'.

Quint. 1.6.6 -o genus modo detegit, ut... 'funem' masculinum esse 'funiculus' ostendit.

Scaur. 7.13.12 'capra' per -em 'capella' dicitur et 'frater fratellus'.

Gk.: ὑποχορισμός.

Char. 197.9 -em, quam Graeci hypocorismum appellant (Dosith. 7.396.4 ὑποχορισμὸν).

3. of adverbs

Dosith. 7.411.15 (adverbia) recipiunt et -em, ut 'meliuscule'. Aug. 5.519.29.

Non-gram.: 'making smaller' (Var., Rhet. Her., Cic.).

diminutive (deminutive)

'in diminutive form'

Arruntius ap. Prisc. 2.251.13 'capis', ... -e 'capidula'.

expl. in Don. 4.548.6 'scamellum' -e.

collocations

dicere: Char. 92.8 Terentius -e 'pistrillam' dixit. 139.4 Cicero... 'simulolum' -e dixit. Prob. de nom. 4.211.15 -e... 'urcioli' -e 'urciola' dicuntur.

facere: Paul. Fest. 7.12 sicut... fit -e a 'macro' 'macellus'. 136.4 'mas' -e facit 'masculus'. Char. 100.23 hinc (from 'catinus') -e 'catillus' fit. expl. in Don. 4.561.28 'clam' facit 'canclulum' -e (surely an error for 'clanculum').

Gk.: ὑποχοριστικῶς.

Paul. Fest. 243.7 ὑποχοριστικῶς id est -e (Fest. 242.5 hypocoristicos).

diminutivus (deminutivus)

'diminutive'

1. *concerning analogy: the patterns of forming diminutives exhibited by any pair of nouns reveals whether these nouns are analogous.*

Cons. 5.353.25 analogia nominum in collatione maxime parium, ut 'homo sermoque', et similitudine -orum, quae ab his veniunt, consistit atque perspicitur.

2. of nouns

classification

Don. classifies diminutives as a subcategory of common nouns, while Diom. and Prisc. regard them as types of derivation.

Don. 615.1 appellativorum nominum species multae sunt. 4 alia -a, ut 'monticulus scholasticulus'.

Diom. 1.323.23 derivantur... nomina modis septem. aut enim patronymica sunt aut possessiva... aut paronyma aut verbalia aut comparativa aut superlativa aut -a.

Prisc. 2.60.3 propriae... derivativorum sunt hae: patronymicum, possessivum, comparativum, superlativum, -um, denominativum, ... verbale, participiale, adverbiale.

definition

Char. 196.22 sunt quaedam -a quae in absolutis nominibus adiecta in novissima parte aut littera aut syllaba capiunt deminutionem sine ulla comparatione, ut 'mons monticulus' (Diom. 1.325.25; Dosith. 7.395.10).

Serv. 4.429.22 sunt... -a, quae sensum minuunt et non semper, sed frequenter syllabis crescunt, ut 'agnus agnellus'.

expl. in Don. 4.536.34 sunt -a, quae primae positionis per incrementum syllabae minuunt formam, ut 'mons monticulus'. ... horum nominum quo magis dictione minuuntur formae, eo magis accrescunt syllabae.

Pomp. 5.144.6 -a quae... sensum minuunt.

Prisc. 2.101.3 -um est, quod deminutionem primitivi sui absolute demonstrat: 'rex regulus', id est parvus rex.

examples

Cons. 5.340.22 sunt... -a, ut 'monticulus scholasticulus'.

ps. Asp. 5.549.34 alia -a, ut 'catulus catellus'.

on diminutives formed from comparatives

Cons. 5.340.22 -a... non solum a positivo, sed etiam a comparativo gradu interduo veniunt. nam ut 'grandis grandiculus' facit, sic 'grandior grandiusculus'.

Don. 618.13 sunt nomina significatione -a, intellectu comparativa, ut 'grandiusculus' (Diom. 1.325.8; Cons. 5.343.3).

types/grades

Diom. 1.325.26 horum... tres sunt gradus. quorum forma quamvis magis minuitur, crescit saepe numerus syllabarum.

Cf. Pomp. 5.143.28 ut puta 'agnus' principale est: fac -um, 'agnellus'; aliud, 'agnicellus'; aliud -um 'agnicellulus'.

attestation:

Paul. Fest. 20.13 'lucellum' -um est a 'lucro'. 25.3 'arca' -um facit 'arculum' et 'arcellam'. 27.7. 345.3 'stiria'... principale est, 'stilla' -um.

Plin. see s.v. diminutio

Cf. deminutus in Quint 1.5.46.

Cf. Var. 8.14 <propter exiguitatem>, ut ab 'homine homunculus'.

9.74 ubi magnitudo animadvertenda sit in unoquoque gradu... ut est 'cista cistula cistella'.

Gk.: ὑποχοριστικῶς, DT 28.6.

See minuendi.

3. of verbs

Diom. 1.345.22 sunt item -a a perfecta forma, ut 'sorbillo'.

Don. 633.11 sunt quasi -a, quae a perfecta forma veniunt, ut 'sorbillo sugillo'.

Cled. 5.54.33 ista 'sorbillo' et 'sugillo' velut -a sunt. sed -a non sunt, sed magis derivativa. nam a primis significationibus his descendunt, ab eo quod est 'sorbeo' et 'sugo'.

Pomp. 5.220.36 'sorbeo' et 'sugo'... principalia sunt; fiunt inde -a 'sorbillo sugillo'.

Prisc. 2.431.19 sunt alia in 'lo' desinentia, quae -a ipse sensus ostendit, ... ut a 'sorbeo sorbillo'.

Cf. Cons. 5.376.23 interduo quasi diminutionis speciem gerunt, cum sint frequentativa, ut 'sorbeo sorbillo, sugero sugillo'.

4. of adverbs

Prisc. 3.79.24 derivativorum adverbiorum species est etiam in comparativis et superlativis, praeterea -is, quod apud Graecos non est.

80.14 attendendum igitur, quod non inveniuntur comparativa adverbia, nisi sint adiuncta comparativis nominibus, -a tamen rarissime, ut 'clam clanculum'.

attestation:

Paul. Fest. 36.4 'bellule' apud Plautum -um adverbium est a 'bene'.

5. of conjunctions used with the sense 'even, at least'

Diom. 1.417.26 ('et' coniunctio) modo -a per gradus, ut 'felix qui potuit rerum cognoscere causas, fortunatus et ille deos qui novit agrestis' (Verg. georg. 2.490, 493) (Dosith. 7.422.29).

418.4 'aut', si semel subiciatur, -a est et gradum habet ad inferiora tendentem, ut cum dicimus 'librum volo aut pretium'; ut, si liber, quem potissimum volo, minime redatur, tum, quod secundum est, vel pretium (Dosith. 7.423.9).

Prisc. 3.99.13 haec (sc. coniunctiones adversativae) etiam -am significationem habent, ut... 'saltem si qua mihi de te suscepta fuisset ante fugam suboles' (Verg. Aen. 4.327f.).

See adversativus.

dionyma

'double name'

of alternative names for a single individual

expl. in Don. 4.540.3 -on, ut 'Paris Alexander, Elisa Didō'.

Cf. ps. Asp. 5.549.28 sunt et unica, ut 'Romulus', et bina, ut 'Paris Alexander'.

Cf. DT 37.3 διώνυμον δὲ ἐστὶν ὀνόματα δύο καὶ ἐνὸς κυρίου τεταγμένα, ὡς Ἀλέξανδρος ὁ καὶ Πάρις.

of Roman names with two elements

Diom. 1.322.1 quaedam (nomina) enim inveniuntur...

-a, ut 'Palaeon Melicertes'..., 'Numa Pompilius', etc.

Prisc. 2.61.1...-a vel trionyma vel tetraonyma, ut 'P. Cornelius Scipio Africanus'.

Cf. Serv. 4.429.8 plerumque duo (nomina) inveniuntur, ut 'Numa Pompilius'; plerumque tria...; plerumque quattuor.

Gk.: διώνυμος, DT 37.3; AD pron. 4.11, 4.28.

diphthongus

'diphthong'

The Latin grammarians tended to use a paraphrase for diphthongs and then add the Gk. term, in Latin letters but explicitly labelled as Gk. It is significant that the earliest attestation uses Gk. letters. The word was clearly perceived as foreign and did not become fully integrated.

Char. 9.17 natura longae syllabae aut ex una producta vocali sunt...aut ex duabus iunctis, ut 'ae' vel 'oe', quas Graeci -os vocant (ult. syll. 4.258.3).

12.5 geminae vocales, quas Graeci -os vocant (Mar. Vict. 6.30.17).

Mall. Theod. 6.586.25 binae vocales, quas Graeci -os vocant.

ult. syll. 4.219.25 duplicatis vocalibus, quas Graeci -os vocant.

Mar. Vict. 6.26.26 cum duae vocales iunguntur, quas syllabas Graeci -os vocant.

32.5 duae inter se vocales iugatae ac sub unius vocis enuntiatione prolatae syllabam faciunt natura longam, quam Graeci -on vocant, veluti geminae vocis unum sonum, ut 'ae oe au'.

Don. 606.1 aut duae vocales iunguntur et -on faciunt, ut 'ae oe au ei'.

Diom. 1.427.14; Serv. 4.423.29; Pomp. 5.115.12.

Cf. Vict. 6.197.8 vocalis...geminata, ut 'ae au eu' (Aud. 7.328.2).

ancient etymology

Prisc. 2.37.13 -i...dicuntur, quod binos phthongos, hoc est voces, comprehendunt.

attestation:

Ter. Maur. 6.338.418 porro -os Latini quattuor fixas habent (cf. 426 'au' et 'eu' cum copulamus, 'u' secundum iungimus).

340.499 reddat 'oe' -on (cf. 497 'a' vel 'i' vel 'u' cohaerens duplicem ut reddat sonum).

orthography

In the codices of the grammarians, the prevailing spelling is diphthongus. Keil uses diphthongus throughout, sometimes without comment, even where the MSS have different readings (Schulze 1894: 46-8).

Gk.: διφθόγγος, DT 10.8.

Vel. 7.80.15 est...quam Graeci dicunt -os.

diptotus

1. 'having two case-forms', of nominal declensions with two case-forms serving for all six cases (see table s.v. aptotus) classification

Don. 625.5 sunt...formae casuales sex, ex quibus sunt nomina alia monoptota, alia -a, alia triptota, alia tetraptotota, alia pentaptotota, alia hexaptotota.

definition

Serv. 4.433.30 -a (dicitur), ubi duae (sunt varietates), ut est 'cornu genu': nam nominativus accusativus et vocativus corripuntur, alii tres producuntur.

Pomp. 5.184.37 -um est, quotiens tres similes sunt casus et tres dissimiles. Hoc autem invenitur in temporibus, in declinationibus non licet: ut est 'hoc cornu hoc cornu et o cornu', nominativus accusativus et vocativus corripuntur; 'huius cornu huic cornu et ab hoc cornu', isti tres producuntur.

The term was used in this sense by the Gk. grammarians, but the only examples Serv. and Pomp. could come up with were cornu and genu, words for which the two forms differ merely in the length of the final vowel.

Cf. bipertita as used by Diom.

Gk.: διπτωτα, AD pron. 91.7; Σ DT 231.8.

Σ DT 231.8 διπτωτων δὲ ἐστὶ τὸ ἔχον δύο πτώσεις, ὡς τὸ χρέος τοῦ χρέους τὸ χρέος ὡ χρέος.

2. 'having two cases', of defective nouns which occur in only two cases (see table s.v. aptotus)

Diom. 1.309.14 -a intelleguntur ea, quae singulari numero casu tantum nominativo et vocativo similiter efficerentur ceteris deficientibus, ut 'Iuppiter'.

Prisc. 2.188.3 -a sunt, quae duos diversos casus habent tantum, ut 'verua veribus' - nam 'veruum' in usu non invenimus - et 'fors forte'..., 'tabi' et 'tabo'.

Cf. Prisc. 2.189.10 alia, in quibus duo (obliqui inveniuntur): 'vicem vice', 'tabi tabo'.

Other grammarians discuss nouns of this type, but without specific terms.

Cf. Var. 8.49 alia casus habent et rectos et obliquos, alia rectos solum, alia modo obliquos habent: utrosque ut 'Iuno, Iunonis', rectos modo ut 'Iupiter, Maspiter', obliquos solum ut 'Iovis, Iovem'.

Char. 195.26 quaedam (nomina) duobus...casibus tantum flectuntur, ut 'Iuppiter' nominativo et vocativo casu (Dosith. 7.394.9).

Pomp. 5.186.10 inveniuntur alia nomina tantum modo contenta duobus casibus, nominativo et vocativo, ut 'hic Iuppiter o Iuppiter' (138.9).

3. 'with two inflectional forms', of nouns with suppletive declension classification

Cons. 5.351.21 quo fit ut formae casuales sint sex: monoptotos, -os...hexaptototos.

definition

Cons. 5.351.24 -os forma est, quotiens nomen per omnes sex casus duarum tantum vocum habet mutationem, ut 'Iuppiter Iovis, Diespiter Diogenis', quamvis quidam dicant -on non inveniiri.

Cons. and Prisc. appear guilty of some inconsistency here. Both use the other terms in the series (triptotus, etc.) in a sense corresponding to 1. here, but for diptotus the situation is less clear. Prisc.'s examples are defective nouns, indeed one, 'tabi' et 'tabo', is mentioned in his treatment of defective nouns a little further on (2.189.10), while Cons.' examples are suppletive nouns, with one stem form for nominative (and vocative), another for the oblique cases. The way these are handled by other grammarians is to give Iuppiter as an example of a defective noun with only two cases, nominative

and vocative (*Diom.* diptota), Iovis as an example of a *defective noun with only four cases, genitive, dative, accusative, ablative* (*Diom.* tetraplota).

See aptotus, monoptotus.

directus

1. 'vertical, upright'

i) of columns in a grid

Var. 10.22 ordines deriguntur bini, uni transversi, alteri -i, ut in tabula solet... transversi sunt, qui ab recto casu obliqui declinantur, ut 'albus, albi, albo'; -i sunt, qui ab recto casu in rectos declinantur, ut 'albus, alba, album'.

Var. draws up a grid like a chessboard for the declension of adjs., with case inflection across the page and inflection for gender down the page. He refers to the rows as transversi ordines/obliquae declinationes, to the columns as directi ordines/directae declinationes.

ii) of the nominative case

Cons. 5.349.9 unus cuiusque urbis primum -um casum examinare debemus.

See rectus.

Non-gram.: 'vertical, upright' (Var.+).

2. 'direct', of speech

Prisc. 2.584.13 -o sermone loquitur. 14 -um accipit sermonem.

Non-gram.: 'direct' (Cic.+).

dirigo

1. 'use in a given form, say, write'

i) of inflection

Roman. ap. Char. 160.17 'Verrius Flaccus', inquit Plinius: 'eorum nomen...ablatus in 'e' -endus est'.

167.10 'glossemata' ut 'toreumata'...et his similia omnia Varronis regula, inquit Plinius, dativo et ablativo plurali in 'bus' -it.

Char. 64.9 haec (nomina)...ad declinationem superiorum -untur.

Cons. 5.357.12 omnia haec (nomina) aut litteram ablativi aut ipsum ablativum non habent singularis numeri, a quibus -antur.

364.10 omne peregrinum nomen...i ad eius Latini sermonis similitudinem debet, cui proximum est.

ii) of derivation

Roman. ap. Char. 250.1 quorum (adverbiorum) ratio cum in 'e' litteram -atur, ut 'rare rarius rarissime' (*illustrating the gradation of adverbs with a base form ending in 'e'*).

iii) of orthography

Scaur. 7.19.14 qui 'nux' (et similia) in novissimam litteram 's' -unt.

collocations

+ in + accusative

Roman. ap. Char. 160.17, 167.10, 250.1; Scaur. 7.19.14.

See effero 2, pronuntio 1.

2. 'determine'

ps. RP 5.546.21 ablativo...-untur adverbialia. unde si habuerit ablativum 'o', adverbium in 'e' mittit, ut...a 'docto' 'docte'... si vero ablativus in 'i' exierit, adverbium in 'ter' mittit, ut a 'simili' 'similiter'.

See rego 2.

3. 'direct, address' (speech)

Cled. 5.50.2 cum ad praesentem -itur elocutio. 5 'is' ad certas personas -itur. Pomp. 5.202.22 ipsum solum, ad quem -is sermonem. frg. Bob. 5.565.14 ad hanc (sc. secundam personam)...a prima -itur sermo profectus (.20, 21). Macr. exc. 5.647.15 (non) ad tertiam personam...-itur.

Prisc. 2.371.4 ad quam (personam) oratio -itur. 448.14 ad quam (personam) -it sermonem. 587.20 ad quos -itur loquella. 3.1.6 ad quam (personam) sermo rectus -itur. 20 cum ad eam (personam) -atur (sermo). 22.19 ad quam (personam) naturaliter interrogatio -itur. 23.3 vocativus...ad unam -i vult personam. 30.23 modo ad personam aliquam vel rem -itur ('ad'), ut 'alloquitur'. 204.21 (possessiva pronomina) -untur ad secundam personam. 204.28 possessor...ad quem -itur sermo. 205.16 possessivum (pronomen) primae (personae), quando ad id sermo -itur. 205.19 possumus...etiam ad alienam possessionem -ere sermonem. 207.17 primitivum (pronomen)...ad quod -itur sermo. 237.15 ad secundam personam sermo -itur.

Non-gram.: 'arrange in a line' (Var., Cic.+), 'direct' (Var., Cic.+).

disciplina

'system', of language

Var. 10.1 loquendi.

Gell. 13.21.11. quod a scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus vocum atque verborum iucundioris, quae a Graecis εὐφωνία dicitur, quam regulae -aeque, quae a grammaticis reperta est.

Prob. 4.48.7 secundum analogiae rectam rationis -am. 10, 13. 15 contra analogiae rectam rationis -am. 19, 23. 27 per declinationis -am. 28. 70.10 supra dictae formae -am sequantur. 73.6 secundum...-am. 80.30, 124.19 analogicam. 180.31 catholicam -am retinere non repellantur.

See analogia, ratio.

Non-gram.: 'teaching, system' (Pl.+).

discrepo

'differ' from

with reference to various grammatical forms

Char. 230.27 his...pauca -ant, quae non ratione sed consuetudine pronuntiantur, ut 'pudibundus ludibundus'. Diom. 1.306.26 horum (nominum) multa cernimus consuetudine commutata quae a superioribus -ant. 340.12 cum sint inter se longe -antia sensu (instans et futurum). 384.20 siqua sunt verba quae ab istis -ant, corrupta dicimus. Don. 646.6 sunt multa participia eadem et nomina, ut 'passus, visus, cultus', quae tamen et in casibus -ant et de temporibus dinoscuntur. Prob. 4.68.30 sin vero in sono, hoc est a genere, -ant (nomina), pro locutione accipias (*gender and form of nouns*, e.g. 'haec iuvenis'). 181.19 hoc unum participium reperitur, id est 'moriturus', quod propter sonorum rationem a supra dicta forma inveniat -are (.20). ult. syll. 4.228.26 ut -et a nominativo genitivus ('manus, manus'). 243.33 tertia...coniugatio correpta a superioribus longe -at. 251.11 'ne' coniunctio eo adverbio -at, quod haec corripitur et adverbium producat. Cled. 5.53.7 quantum -at inter hoc pronomen et possessivum. Pomp. 5.198.18 da unum aliquod nomen, ubi vel una res -et, et iam non sequitur ratio declinationis (e.g. 'lepus' et 'lupus'). 27 unum -at, mobilitas.

with reference to a norm

Serv. 4.434.31 ab istis regulis -ant nomina tantum pluralia, ut 'Vulcanalia Minervalia'. Cled. 5.46.2 aptota nomina et monoptota a declinatione -ant. 47.6 ab analogia -at ('iugerum iugeris'). 52.1 quamvis ('qualis' et 'talis') ab analogia non -ent nominum horum, 'suavis' et 'dulcis'. Pomp. 5.162.19 genera (*of nouns*) sunt quae -ant aliquando a regulis. ps. Prisc. de acc. 3.527.29 ab his... regulis -ant duo verba. Euty. 5.472.17 'edo...es'...et 'divido dividis'...nihil -ant a coniugatione.

Gk.: cf. παραλλάσσω, AD synt. 248.6, 250.7, 251.10.

See dissentio, dissono.

Non-gram.: 'differ' (Acc., Var.+), 'differ in sound, be out of tune' (Cic.+).

discretio1. '*separation, distinction, being singled out*', of pronouns

Prisc. 2.591.25 'met' et 'te' adduntur supra dictis pronominibus vel -is causa...vel significantiae (3.170.11 -is...causa vel abundantiae).

3.14.13 solet tamen 'met' addita plerumque significationem vel -em ostendere, quam Graeci διαστολήν dicunt: 'egomet', ego et non alius.

118.14 qui enim pronuntiat 'ambulo' vel 'scribo', non ad -em alterius personae definit. pronomina vero nominativi primae et secundae personae ad -em alterius personae excogitata sunt, ut si dicam 'ego scribo, tu legis'.

157.7 (si) alicuius rei -em volumus manifestare, addimus pronomen, cuius proprium est discernere personas.

Gk.: διαστολή, AD pron. 23.21 (or ἀντιδιαστολή, AD synt. 166.9).

For AD's somewhat inconsistent use of these and cognate terms see Schneider 1902: 46.

2. '*separation*', of a type of adverb

Aug. 5.518.18 (adverbia) -is, ut 'seorsum segregatim'.

Gk.: (τὰ δὲ τάξεως).

DT includes the adverb χωρὶς in his category τὰ δὲ τάξεως, Prisc.'s ordinativa.

See separatio.

3. '*division, distinction*', in the art of reading aloud classification

Vict. 6.188.14 partes lectionis quot sunt? quattuor. quae sunt? accentus, -o, pronuntiatio, modulatio (Aud. 7.322.11).

Char. 3.34 = index. In the text, two pages are missing from the MS at the point where Char. treated this topic (375.10).

definition

Vict. 6.188.16 -o quid est? confusarum significationum per plana significatio (Aud. 7.322.13; Diom. 1.436.24).

types

Diom. 1.436.24 -o...ostenditur modis quinque, continuatione separatione distinctione subdistinctione vel mora.

Diom.' types include not only separation and punctuation but also continuity.

Gk.: διαστολή, DT 6.6 (one of the parts of ἀνάγνωσις = lectio).

Non-gram.: 'separation into parts' (Quint.+); 'distinction' (Gell.+).

discretive1. '*indicating separation, distinction*', of pronouns

Prisc. 3.118.23 Graeci compositum ἑαυτοῦ absolute dicunt, ἑμοῦ αὐτοῦ vero -e.

2. '*indicating separation*', of a type of adverb

ps. Asp. 5.552.13 -e, ut 'seorsum'.

discretivus1. '*distinguishing*', of pronouns which identify the person involved in speech or action classification

Prisc. 3.141.9 apud Graecos alia sunt demonstrativorum pronominum absoluta, alia -a.

definition

Prisc. 3.141.11 -a sunt, quae egent adiunctione aliarum personarum, quae ὁρθονοούμενα vocant, ut εἶδεν ἐμέ, οὐκ ἔχειν.

15 apud nos autem pronomina eadem et -a sunt, ut 'vidit me' vel 'vidit me, illum autem non'.

19 nominativus...primae vel secundae personae pronominum, si verbo iungatur..., plerumque -us est, ut 'ego dico, ille autem non'.

140.1 (pronomina) personarum...omnium -a sunt.

Prisc. part. 500.26 (tertia persona) modo demonstrativa modo relativa modo -a.

33 'ipse'...et relativum et -um est...-um est, ut 'ego ipse, tu ipse, ille ipse'.

ancient etymology

Prisc. part. 3.501.2 ideo...-um dicitur, quia discernit personam cui coniungitur, ostendens per se facere et non per alium.

Gk.: διασταλτικός, AD pron. 24.12 (or ἀντιδιασταλτικός, AD pron. 38.30).

For AD's somewhat inconsistent use of these and cognate terms see Schneider 1902: 46.

2. '*indicating separation*', of a type of verb

Prisc. 3.277.6 separativa sive -a cum accusativo etiam ablativo coniunguntur, ut 'averto illum hac re' et 'ab hac re'. similiter 'pello, amoveo, torqueo, separo, dirimo, educo' et similia.

3. '*indicating separation*', of a type of adverb

Prisc. 3.87.14 -a 'seorsum, secus, separatim, secreto, utrimque, divise, singillatim, bifariam, omnifariam'.

discrimen1. '*form, variety*'

The inflectional (and derivational) capacity of words gives rise to the wealth of forms attested.

Var. 8.1 quo pacto de his declinata in -a ierint.

8.2 -um causae sunt hae, cur et quo et quemadmodum in loquendo declinata sunt verba.

8.10 (in nominibus), quod -a vocis plura, propagines plures.

6.36 verborum si primigenia sunt ad mille,...ex eorum declinationibus verborum -a quingenta milia esse possunt (6.38).

2. '*criterion of difference*'

Var. 10.10 alii de omnibus universis -bus posuerunt numerum, ut Dionysius Sidonius, qui scripsit ea esse septuaginta unum, alii partis eius quae habet casus, cuius eadem hic cum dicat esse -a quadraginta septem, Aristocles rettulit in litteras XIII, Parmeniscus VIII, sic alii pauciora aut plura.

Diom. 1.403.24 adverbio haec iuncta sunt -a generalia tria, forma modus finitio.

3. '*difference*'

i) of various words, tenses and other grammatical entities

Var. 10.20 cum 'oppidum' sit vocabulum, 'Roma' nomen, quorum -n...alii discernunt, alii non.

Diom. 1.301.24 figura est -n simplicium dictionum et compositarum.

340.11 quantum -n sit inter haec tempora (sc. praesens et futurus).

387.24 'novi'...simile est instanti et perfecto...non nulli et in hoc faciunt -n, ut sit perfectum 'notum habui'. expl. in Don. 4.518.16 veteres nullo -e his utebantur (sc. in, super + abl./acc.).

540.10 male haec nomina inter incerta posuit, 'pirus buxus', cum -n ipse dederit.

Pomp. 5.224.11 (3rd conjugation correpta/producta). ps. Asp. 5.553.24 omnes (coniunctiones) nominibus suis designari non possunt propter multitudinem generum aut subtilitatem -um, quibus aliae ab aliis differunt.

plural

Var. 9.32 quibus (sc. similitudines) utimur <in> imperando, quibus in optando, quibus in interrogando, quibus in infectis rebus, quibus in perfectis, sic in aliis -bus.

10.62 eius casus (sc. ablativus) litterarum -bus facilius reliquorum varietatem discernere poterit.

Char. 222.18 ex quattuor ordinibus verborum declinationem bifariam activorum et passivorum plenam per species digessimus et -a eius institimus.

Cons. 5.359.10 declinationis -a in numero singulari.

ii) 'difference' in spelling

Vel. 7.56.16 quid faciemus in his nominibus quorum scriptio -n non admittit, ut 'aedes sedes nubes', cum et una et plures eodem modo dicantur et scribantur?

Cass. 7.150.20 'vineas' per 'e' quidam scribendas tradiderunt, si hae significarentur, quas in agris videmus; at contra per 'i', 'vinias', illas sub quibus latere miles solet, quod -n stultissimum est.

203.17 quo -e (sc. 'pecto, expecto, specto, exspecto') facile intellegitur aliud esse 'pecto', aliud 'specto'.

4. 'variation'

Char. 235.30 nominativus casus nullum -n ostendit. expl. in Don. 4.526.9 ut in Graeca nostraque lingua toni simul et clinatus -n ignoret.

See differentia.

Non-gram.: 'separating line' (Var.+); 'difference, distinction' (Lucil.).

discrimino

'distinguish, differentiate'

Var. 8.51 cum -entur in rectis casibus 'is ea id'.

9.57 natura...tria genera transit et id est in usu -a<um>...usus docuit -are doctam rem ab hominibus.

9.104 cum analogiae sui cuiusque temporis verba ('verbs') debeant -are (Pomp. 5.231.6 quo modo -as ista verba ('verbs')? 233.22, 23).

10.84 genus.

Ter. Maur. 6.335.328 (Lat. and Gk. letters).

Diom. 1.321.29 (agnomen) quo cognomina -antur.

Cons. 5.380.15 ea quae in 'it' exeunt, dato casu -antur, ut 'contingit mihi tibi illi' (.17, 22). .20 personae per dativum -antur, ut 'stat sententia mihi tibi illi'.

See distingo 2, divido 2.

Non-gram.: 'divide, separate' (Var.+).

disertivus

'decisive, expressing a preference', of a type of conjunction classification

Prisc. 3.93.14 species (coniunctionum) sunt: copulativa, continuativa, ...disiunctiva, subdistinctiva, -a, ablativa.

definition

Prisc. 3.98.25 (coniunctiones) -ae vel electivae sunt, quando diversis propositis aliquid ex eis nos eligere ostendimus, ut 'dives esse volo quam pauper'.

Gk.: διασφαρτικός, AD con. 221.16.

AD uses διασφαρτικός of ἡ and ἡρεπ equivalent to quam 'than'.

See electivus.

Non-gram.: cf. disertus 'skilled in speaking' (Ter.+); 'clear, distinct' (Vitr., Apul.).

disiunctio

'mark of punctuation, indicating separation'

ps. Prisc. de acc. 3.520.10 diastole, quae -o Latine dicitur.

Gk.: διαστολή: see diastole.

disiunctivus

'disjunctive, separative', of a type of conjunction classification

Disiunctivus was one of the five standard types of conjunction recognised by most grammarians. Even those with different classifications included this category (see s.v. coniunctio: potestas).

definition

Aug. 5.495.24 (quae) disiungit (verba).

Prisc. 3.97.17 -ae sunt, quae, quamvis dictiones coniungunt, sensum tamen disiunctum et alteram quidem rem esse, alteram vero non esse significant, ut 've, vel, aut'.

examples

Comin. ap. Char. 290.4; RP ap. Diom. 1.415.31; Dosith. 7.418.11; Don. 647.1; Aug. 5.495.24; Prob. 4.143.31; Aud. 7.349.15; Vict. 6.203.5; ult. syll. 4.251.9.

explanation

A number of grammarians felt it necessary to explain how a conjunction, a 'joining-word', could be disjunctive.

Sacerd. 6.446.26 quidam coniunctiones -as non putant oportere dici coniunctiones, hac ratione: si ideo dictae sunt coniunctiones a coniungendo, quae disiungunt non sunt coniunctiones. sed errant: nam coniunctio eo dicta, quod verba coniungat, non sensus. ergo [haec] coniunctio -a sensus quidem separat, verba vero coniungit, unde nomen accepit.

Serv. 4.418.9 -a...penitus contra naturam sermonis fuisset inventa, nisi vel verba coniungeret. nam quid tam contrarium coniunctioni, quam habere speciem disiunctionis? sed ideo -a dicitur, quod sensum disiungat: nam verba coniungit, ut siqui dicat 'ego aut tu eamus'. nunc enim elocutio coniuncta est, sed sensus disiunctus: non enim utrumque, sed alterum iterum significat.

expl. in Don. 4.516.9 -ae dictae sunt, non quod elocutionem disiungant, sed quod sensum, ut cum dicimus 'ego aut tu eamus', non utrumque sed alterum iterum ostendit; elocutio tamen coniungitur. ceterum si elocutionem quoque disiungerent, res contraria accideret, ut coniunctioni disiunctio cohaereret.

Cled. 5.24.16 -ae dictae sunt, quod sensus quidem disiungant, verba autem copulent, ut 'ego aut tu faciamus'.

73.23 -a...verba copulat, sensus disiungit.

Pomp. 5.266.5 ideo dicuntur -ae, non quod et verba disiungant et sensum, sed quod verba coniungant, sensum disiungant. quod verba coniungit, coniunctionis est; disiunctionis est, quod sensum disiungit.

Vict. 6.203.5 si disiungendi vim habent, quo modo coniunctiones recte dici possunt? disiungunt quidem verborum sensum, ceterum verba copulant, veluti cum dicimus 'aut hoc aut illud', 'sive hoc sive illud' et cetera.

attestation:

Fest. 162.15 'nec' coniunctionem grammatici fere dicunt esse -am.

Paul. Fest. 369.19 'vel' colligatio...est -a.

Job (1893: 138 n.4) considers it unlikely that Verrius Flaccus used the term disiunctivus, since it is not found in RP, who has instead disiungendi. Admittedly, disiunctivus is found in Ascon. (mid. 1st C.) and Vel. (1st - 2nd C.), but the general trend is for gerund(ive) formations, common in Varro, to be increasingly replaced by terms in -ivus (abundant in Prisc.).

Ascon. Scaur. p. 24.7 C ('neque') est coniunctio -a.

Vel. 7.62.12 coniunctio -a 'at'.

Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.20 -as (Scaurus) sic (posuit), 'aut ve vel nec neque'.

Gk.: διαζευκτικός, DL 7.72; DT 90.1; AD con. 216.5 (~ Prisc. 3.97.17).

Dosith. 7.418.11 -ae διαζευκτικοί.

Opp. copulativus.

See also subdisiunctivus.

L: Baratin 1989: 81ff.

Non-gram.: (later than gram. use) in land-surveying, 'dis-connecting'.

disiungendi

'disjunctive, separative', of a type of conjunction examples

RP ap. Char. 291.11; ps. Asp. 5.553.12.

Gk.: διαζευκτικός (see above, s.v. disiunctivus).

RP ap. Char. 291.11 -i...διαζευκτικοί

Non-gram.: see disiungo.

disiungo*'divide, separate'**of disjunctive conjunctions*

Sacerd. 6.446.28. Serv. 4.418.12 ideo disiunctiva dicitur, quod sensum -at. .13 sensus -ctus. expl. in Don. 4.516.10; Cled. 5.24.11, 16, 73.24; Pomp. 5.265.27, 29, 266.5, 6, 7, 8, 268.10; Aug. 5.495.24; Vict. 6.203.6.

Prisc. 3.97.18 (coniunctiones disiunctivae)...sensum...-ctum...significant (AD conii. 216.6 διαζευγνύουσιν).

of the linking of nominal forms by vel or et

Prisc. 3.13.13 omnia (casualia), quae sibi coniunguntur...sive -antur seu copulentur (AD pron. 53.1 ἢ διαζευγμέναι ἢ συμπλεκόμεναι).

of prepositions/prepositional prefixes

Pomp. 5.272.18 reliquae (praepositiones)...et cohaerere possunt et -i (.22).

of syllables

Prisc. part. 3.490.1 alterum (verbum) in 'vi' syllabam, alterum in 'ui' -ctas facit praeteritum perfectum.

Char. 226.24 consuetudo... 'a' litteram subtrahit et 'i' ab 'u' -it (e.g. 'tonui') (Diom. 1.348.7).

of punctuation

Pomp. 5.132.12 diastole -it (.14).

Gk.: διαζεύγνυμι, see AD parallels; διόστημα, DT 91.1.

See divido 1.

Non-gram.: 'separate, divide' (Pl.+).

dispar1. *'irregular'*

Var. 9.9 si quis...ita declinat verba, ut dicat -ia.

2. *'different, non-identical'*

Char. 62.13 a -bus paria coaliuit.

240.2 ut 'ordo' et 'centurio' ea figura qua utrumque 'o' terminatur similia sunt, ita qualitate et significatione -ia. expl. in Don. 4.493.33 possumus (invenire) femininum et neutrum, sed per -es casus, ut 'docta', 'docta mulier', 'docta mancipia'.

546.7 in multis pronominiibus diversitas generum est, quae nominativum accusativum ablativum -em facit, ceteros similes in numero singulari, ut 'ille illa illud'.

551.25 -em ceteris declinationem habent.

ps. RP 5.533.19 parem regulam...-em regulam.

Opp. par.

Non-gram.: 'unequal' (Acc.+).

disparilis*'different, dissimilar'*

Var. 8.9 formas (9.40).

8.67 cum horum casus patricius et accusativus in multitudine sint -es.

Syn. anomalus.

Non-gram.: 'different, dissimilar' (Var.+).

disparilitas*'difference, dissimilarity'*

Var. 10.36 quae ratio...per se solum efficere non potest analogias propter -em vocis figurarum.

Syn. anomalia.

Non-gram.: 'difference, dissimilarity' (Gell.+).

dispariliter**dispartitivus***'distributive'*

Prisc. de fig. num. 3.413.24 ff. habent ex omnibus numeris Romani -a quae Graeci vocant επιμεριζόμενα, quae naturaliter semper pluralia sunt, quippe in multis distribui eundem significant numerum, ut 'singulos oculos habebant Cyclopes'...ut singuli, bini,...terni vel trini... 414.3 auctores tamen non proprie etiam singulari numero ea protulisse inveniuntur.

attestation: only in Prisc. (TLL).

Var. (9.64) discusses bina et trina, their usage and behaviour, but uses none of Prisc.'s terms for words of this type.

Gk.: επιμεριζόμενος, DT 41.2.

See distributivus, dividuus, impertitivus.

Non-gram.: cf. dispartitio 'distribution' (Cic., where the reading is a conjecture+).

dispositio*'arrangement of words, syntax'*

Prisc. 2.550.17 de -e vel constructione partium orationis..., id est περί συντάξεως.

3.183.2 orationis constructione, id est -e (~ AD synt. 280.3 τῇ τοῦ λόγου συντάξει).

Cf. Prisc. 3.201.14 quamvis quantum ad ipsas dictiones incongrue disposita esse videantur.

Gk.: σύνθεσις, σύνταξις, see AD refs.

Non-gram.: 'arrangement' (Rhet. Her., Cic.+).

dissentio*'differ'**with reference to various grammatical forms*

Diom. 1.340.13 debent...(instans et futurum) declinatione...-ire. 405.5 ea...nomina civitatum quae genitivum in 'is' syllabam mittunt in una tantum parte -unt a superioribus. Prob. de nom. 4.214.9 senaria forma est, quae omnes VI casus in declinationibus habet -entes, ut est 'unus' et 'solus'. ult. syll. 4.261.8 futuri...temporis participium ('moturi') a verbo -it: nam longam recipit. Serv. 4.429.32 sunt quae appellantur notha, quae non primis syllabis, sed ultimis a Graeco sermone -unt, ut 'Achilleus Achilles'. 435.22 nam licet septem partibus consentiant, tamen, quia genere -unt ('lepus' et 'lupus'). Pomp. 5.198.20 'lepus' et 'lupus', in ista omnia consentiunt, una re tantum fiunt -entes. 216.15 quantum -it impersonale verbum ab isto infinitivo. 226.27 ideo -unt sibi (tertia coniugatio correpta et producta). Cons. 5.358.1 plerumque ab eodem nominativo simili obliqui casus in ipso fine -unt, ut 'gener generi', 'celer celeris' facit. 362.4 neutrum genus -it ab omnibus his praemissis generibus. Aug. 5.518.42 adverbium qualitatis in 'e' litteram exeuntia produci debent. haec tamen -unt, quae aut in comparativo aut in superlativo gradu vacillant, ut 'bene' 'male'. Macr. exc. 5.609.1 ἔχω...et ἔξω circa aspirationem certa ratione -unt.

with reference to a norm

Char. 62.7 paucis admodum partibus orationis normae suae -entibus (Diom. 1.307.17 pauca (nomina) admodum normae suae -unt). Diom. 1.406.8 ex hac regula unum -it, quod est 'facile'. .14 haec -unt. Prob. de nom. 4.208.4 inveniuntur...II nomina, quae ab hac ratione -ant, id est 'pelagus' et 'vulgus'. .7 ideo autem 'pelagus' -ire videtur, quia Graecum est.

See discrepo, dissono.

Non-amm.: 'disagree' (Pacuv. Cael. Cic.+) 'differ' (Rhet.

9.1, 3 consuetudo ex -bus et similibus verbis eorumque declinationibus constat.

8.35 <non modo a similibus> -ia (vocalia) finguntur, sed etiam ab isdem vocalibus -ia...

8.36 omnia... nostra nomina... cum recto casu fiunt -ia, ea <de>m <in> dand<i>: -ia, ut...

8.42 rectos (casus) esse similis aut -is (9.89 obliqui).

Var. 9.67 cum in -i usu similia vocabula quaerant.

10.2, 3 simile est, quod res plerisque habere videtur easdem, quas illud cuiusque simile; -e est, quod videtur esse contrarium huius.

10.7 alterum significat 'suere', alterum 'suem'. itaque similia vocibus (sc. 'suis' et 'suis') esse ac syllabis confitemur, -ia esse partibus orationis videmus, quod alterum habet tempora, alterum casus.

10.17, 42 ut cum dicuntur pro portione similia esse 'amore amoris', 'dolorem dolori', cum ita -e esse videantur 'amorem' et 'amori', quod est alio casu, item 'dolorem dolori'.

+ genitive

Var. 8.58 cum sint ab eadem origine verborum vocabula -ia superiorum.

10.3 minimum ex duobus constat omne simile, item -e, quod nihil potest esse simile, quin alicuius sit simile, item nihil dicitur -e, quin addatur, quous sit -e.

+ preposition

Var. 10.18 quod (haec genera) inter se -es habent analogias.

10.37 res inter se aliqua parte -es.

Cled. 5.11.29 see below.

of cases

Cled. 5.11.29 si...-is fuerit genitivus a nominativo (45.2, 4).

Pomp. 5.184.36 genitivus -is.

Cons. 5.353.14 ex -i nominativo. 359.28 (vativum) inaequalem et -em.

Char. 257.11 in comparatione -es sunt (264.14).

Prob. 4.186.21 sunt verba, quae in prima persona similes sonos habeant, in secunda vero -es significationes ostendant, ut puta 'mando mandas, mando mandis'.

collocations

analogiae: Var. 10.18.

casus: Var. 8.42; Cled. 5.45.6; Pomp. 5.184.37.

declinationes: Cons. 5.353.13.

figurae: Cons. 5.384.23.

nomina: Var. 8.36, 9.71; Fest. 371.25; Pomp. 5.126.4.

personae (of verb): Pomp. 5.216.2.

ratio: Var. 9.84, 10.36.

significatio: Prob. 4.186.21.

verba: Var. 8.34, 9.3, 9.114; Prob. 4.186.18; Vict.

6.200.21; Cons. 5.384.27.

vocalia: Var. 8.35, 58.

vox: Cons. 5.378.25.

usus: Var. 9.67.

neuter as noun

Var. 9.99 -ia...conferunt, verba infecti cum perfectis. 9.109, 10.3.

10.50 alia ab -bus similiter declinantur, ut in articulis ab 'hic' 'iste', 'hunc' 'istun<c>'.

Opp. similis.

Non-gram.: 'unlike, different' (Pl.+).

dissimiliter

'differently'

of inflection

Var. 8.68 sin respondeatur similia non esse, quod ea vocemus -er 'sure lupe lepus'. 10.12 alias...ab similibus verbis similiter declinantur, ut ab 'erus ferus', 'ero fero', alias -er 'erus ferus', 'eri ferum'. Char. 104.24 'pater

patris' cum faciat et 'mater matris', cur -er 'aper apri' et 'caper capri' solet quaeri.

of derivation

Char. 104.30 item 'caprina' et 'apruna' cur -er deriveretur quaeri solet.

Opp. similiter.

Non-gram.: 'differently' (Rhet. Her.).

dissimilitudo

'difference'

Var. 8.23 cum alii putarent in loquendo ea verba sequi oportere, quae ab similibus similiter essent declinata, quas appellarunt ἀναλογίας, alii cum id neglegendum putarent ac potius sequendam <dis>similitudinem, quae in consuetudine est, quam vocarunt ἀνωμαλίαν. 8.24. 8.32 verborum -e<m>, quae sit in consuetudine[m], non esse vitandam. 8.37 sequitur, quod in pluribus est -o, ut non sit in sermone sequenda analogia. 9.109 ibi abstrusa est -o ('meo, neo, ruo') appear similar but inflect differently: 'meas, nes, ruis'. 10.1 in verborum declinationibus disciplina loquendi -em an similitudinem sequi deberet. 10.3 de similitudine et -e ideo primum dicendum, quod ea res est fundamentum omnium declinationum ac continet rationem verborum.

Syn. anomalia.

Opp. analogia, similitudo.

Non-gram.: 'difference' (Var., Cic.+).

dissonans

'different'

Char. 60.11 sunt quaedam nomina tria tantum simili pronuntiatione, intellectu -a, veluti 'decorus sonorus canorus'.

Non-gram.: see dissono.

dissonantia

'dissonance, the quality of sounding harsh'

Prisc. part. 3.505.7 in 'sor'...desinentia vel in 'xor' verbalia feminina facere non possunt litterarum -a prohibente.

dissono

'differ' from, 'disagree' with

Cons. 5.382.2 nec -at huic conditioni ('lavor').

Char. 42.13 hypocorismata semper generibus suis unde oriuntur consonant, pauca -ant, veluti 'haec rana hic ranunculus' (197.1; exc. Bob. 1.535.23, 551.36). 60.11 sunt quaedam nomina tria tantum simili pronuntiatione, intellectu -antia, veluti 'decorus sonorus canorus'. 64.12 haec a superiorum declinatione -ant.

Gk.: cf. διαφωνέω, Plato Leg. 860a.

See discrepo, dissentio.

Non-gram.: 'be out of harmony' (Col., Quint.+).

dissonorus

'producing a different sound'

Ter. Maur. 6.331.190 compressio (of the lips)...est in utraque -a.

dissonus

'having a different sound'

Quint. 9.3.72 non eadem eo verbo non -a.

Ter. Maur. 6.329.116 'e' quae sequitur vocula -a est priori (sc. 'a').

Prisc. 3.2.27 nominativus primae personae -us est a genitivo,...ut 'ego mei'.

neuter as noun

Cass. 7.211.35 reperies...frequenter in auctoritate consuetudini -a.

Non-gram.: 'not harmonizing, inconsistent' (Liv., Plin.+).

distinctio**'punctuation mark'**

With DT (7.4) the Latin grammarians recognise three punctuation marks, a point above, below or in the middle of the letter. *Distinctio together with positura functions as a general term, covering all three types (1.) but in addition distinctio is used for one of the subcategories, also called finalis (2.).*

1. 'punctuation mark' classification

Diom. 1.436.24 *discretio...ostenditur modis quinque, continuatione separatione -e subdistinctione vel mora.*

Diom. 1.437.10 *lectioni posituras accedere vel -es oportet, quae inter legendum dant copiam spiritus reficendi, ne continuatione deficiat (Dosith. 7.380.7).*

definition

Diom. 1.437.14 *-o quid est? appposito puncto nota finiti sensus vel pendentis mora (Vict. 6.192.8; Aud. 7.324.13).*

ancient etymology

Serg. 4.484.23 *dicta -o est vel positura, quod positum punctum distinguit nostram orationem, et cum -o species sit positurae, tamen abusive pro ipsa positura, hoc est pro ipso genere, accipimus -em. nam cum sit codex emendatus -e, media -e, subdistinctione, dicitur tamen codex esse distinctus.*

Gk.: *στιγμή*, DT 7.4; *θέσις*: see *positura*.

Diom. 1.437.10 *quas Graeci θέσεις vocant.*

Cass. 7.146.17 *has...-es seu posituras Donato testante Graeci thesis vocant.*

2. 'specific punctuation mark', placed at the top of a letter, to indicate the end of a sense unit classification

Diom. 1.437.12 *hae tres sunt, -o, subdistinctio, media -o sive mora vel, ut quibusdam videtur, submedia (Don. 612.2; Serv. 4.427.37).*

definition

Diom. 1.437.20 *-o est silentii nota cum sensu terminato (Dosith. 7.428.15), ubi est liberum cessare prolixius, ita ut neuter sui indigeat.*

.24 *et est huius nota punctum supra versum ad caput litterae positum (Dosith. 7.428.15 signum).*

Don. 612.3 *-o est, ubi finitur plena sententia: huius punctum ad summam litteram ponimus (Serv. 4.427.38).*

Serg. 4.484.27 *est...-o punctum appositum ad caput litterae plenae sententiae.*

anon. 6.273.2 *-o est temporis et sensus finitio.*

.4 *-o perfectum sensum declarat.*

Diom. 1.437.16 *(-o) summo (loco ponitur), cum sensum terminat, et vocatur finalis a nobis, a Graecis τελεία (Vict. 6.192.9 telia + Aud. 7.324.14).*

expl. in Don. 4.533.32 *ubi...plenus est sensus, hoc est ubi fit clausula dictionis cuiuslibet, punctum ad caput litterae ponimus.*

Cf. Pomp. 5.133.5, 8.

Cf. Dosith. 7.380.9 *ubi plenus est sensus, punctum ad caput litterae ponimus, et est liberum cessare prolixius.*

attestation: Roman. ap. Char. 313.22 *mora -is.*

Char. has de -e in his list of contents (3.40) but some pages are missing from the MS at the relevant part of the text (375.11).

Gk.: *τελεία*: see *finalis*.

Non-gram.: 'distinction' (Rhet. Her., Cic.).

distinctive**'distinctly, separately'**

Prisc. 3.203.12 *-e 'ipse'...nominativus trium personarum nominativis...coniungitur.*

distinguo

1. 'punctuate, pause'

with reference to written documents

Suet. gram. 24.3 *exemplaria...emendare ac -ere et adnotare curavit (Probus), soli huic nec ulli praeterea grammaticae parti deditus.*

It appears that punctuation in anything like the modern sense was first introduced in the later imperial period, so other interpretations have been put forward for Probus' activity in this passage. It has been suggested that *distinguo* here means 'to add written marks' to aid the reader, particularly in the case of difficult or ambiguous words or groups of words (Vacher 1993: 186ff.).

Mar. Vict. 6.22.25 *quando -itis, cum erit perfecta oratio et sensus concludetur, inter novissimam verbi litteram et primam insequentem in superiore parte versus punctum ponite aliud quam quod librarius inter duo verba posuit.*

Mar. Vict. is here describing one of the three punctuation marks, designated *distinctio* or *finalis* by other grammarians. He distinguishes this kind of punctum from the kind used for word separation (*interpungere*). (Dahlmann 1970: 130f.).

Serg. 4.484.27 *cum sit codex emendatus distinctione, media distinctione, subdistinctione, dicitur tamen codex esse -ctus.*

Pomp. 5.132.1 *si vis codicem -ere, ita -e... 133.4.*

with reference to individual words and phrases/clauses

Diom. 1.437.24 *-ere...oportet ante similitudines... et ante redditas ἀνταποδοσεις...et ante 'aut'... (Dosith. 7.429.16).*

Prisc. 3.377.3 *melius tamen -endum ἐστὼς. 8 quidam -entes 'eiectionem'.*

with reference to accents and diacritics

Scaur. 7.33.9 *ceterae vocales...apice -untur.*

Don. 610.11 *accentuum legem vel -endi vel pronuntiandi ratio vel discernendae ambiguitatis necessitas saepe conturbat.*

Gk.: *διαστίζω*, Arist. Rhet. 1407 b 13.

2. 'differentiate'

homonyms or nearly homonymous forms

Char. 51.3 *genitive plural forms, as 'poematum' & 'poematorum' (exc. Bob. 1.544.33). 93.14 ita placuit -i ('eboreum' & 'eboratum'). 120.23 'forfices' et 'forcipes' quidam -unt. 121.18 'vineas' uvarum et machinarum -endas quidam existimant. 21 cum in aliis non -amus. 131.9 Verrius...Flaccus sic -xit ('labra' & 'labia'). 141.15 Varro...-xit ('dieculus' & 'diecula'). 142.4 'se' et 'sese' pronomina ita -it.*

gender

Char. 230.25 *participia praeteriti et futuri temporis genera -unt. Prisc. 2.578.15 illa (pronomina)...quae -unt genera. 581.1 intrinsecus personae...confundunt genera...extrinsecus vero -unt (AD pron. 11.25 τὸ ἐξωθεν πρόσωπον διαστέλλουσι) ea pro generibus nominum, quibus adiunguntur: 'meus servus', 'mea ancilla', 'meum mancipium'. 587.13 necesse est...omnia pronomina tria habere genera vel in una eademque voce confusa vel in diversis -cta terminationibus.*

natural gender

Macr. exc. 5.652.9 *in nominibus discretionem sexuum genera -unt.*

number

Prisc. 2.581.6 *extrinsecus...terminatio -it numerum (of pronouns).*

verbal forms (diathesis, tense)

Char. 211.27 *ita -unt (activum passivum habitivum). 225.8 present and future imperatives. 340.19 ita -unt ('dic dicis dixeris') (Diom. 1.358.32). Diom. 1.387.27 infinitivum instans a perfecto non nulli ita -unt.*

verbal inflection

Diom. 1.340.30 *uniformem declinationem perfecti et futuri temporis accentus -it.*

person

Cons. 5.371.5 (verba impersonalia non) certam personam certa significatione -ant. 379.30 (personarum) varietates sunt tres, quae figuris verborum -untur. Macr. exc. 5.644.24 participia et nomina (*derived from verbs*)... significationem amiserint personarum; quas non nisi cum additamento pronominis possint -ere, ut 'amans me te illum'.

prepositions

concerning which prepositions take the accusative and which the ablative

Aug. 5.523.32 multum iuvant adverbialia haec duo ('quo' & 'ubi') ad confusionem -endi praepositiones utriusque casus.

Gk.: διαστέλλω: see AD parallel.

See discrimino, divido 2.

Non-gram.: 'distinguish' (Pacuv.), 'mark off, separate' (Cic.).

distribuo

'divide up'

Diom. 1.401.20 qualitas participiorum...in quattuor species -uta est.

404.27 (adverbialia) locorum...quattuor modis -untur. 415.28 potestas coniunctionum in quinque -uta species dividitur.

of things

Prisc. 3.181.18 cum verbum ad illud, quod -itur, non ad ea, quae -untur (*place a distinctio*, cf. 182.6) redditur, ut 'homines opportuni sunt, alii...ad pacem, alii...ad bellum'.

Prisc. 3.181.8 in illis, quae ex generalibus in specialia vel ex pluralibus in singularia -untur (181.20 in plurale -itur, 26 in pluralia...-i).

Non-gram.: 'divide up, share out' (Ter.).

distributio

'distribution'

Prisc. 3.181.18 cum...non sit -o, bene utimur nominativis, ut 'litterae sunt notae vocum' (*as opposed to the distributive expression litterarum aliae sunt vocales, aliae consonantes*).

Non-gram.: 'distribution; disposition' (Rhet. Her., Cic.).

distributivus

'distributive'

1. type of noun

Prisc. 3.13.30 nomina...-a vel impertitiva... 'alter, alteruter, uter, uterque, singuli, bini, terni, quaterni'. 204.11 nomina...-a... 'uterque, alter; singuli, bini, terni'. *attestation: only in Prisc. (TLL).*

Var. (9.64) discusses bina and trina, their usage and behaviour, but uses none of Prisc.'s terms for words of this type.

Gk.: επιμερίζομενος, DT 41.2.

See dividiuus, dispartitivus, impertitivus.

2. type of conjunction

Prisc. 3.102.19 ('vero') completiva coniunctio potest...et -a dici, quia distribuit diversas res diversis personis.

attestation: only in Prisc.

Non-gram.: Boeth. of justice.

disyllabus

'having two syllables'

collocations

genetivus: Prisc. 2.303.27; Cass. 7.158.13 (ex Papiriano).

nomen: Char. 17.6, 10 (exc. Bob. 1.537.28, 30), Char. 55.21; Prob. 4.124.18; Cled. 5.33.21; Prisc. 2.119.7, ps. Prisc. de acc. 3.524.28.

pars orationis: Diom. 1.432.8; Pomp. 5.128.38.

praepositiones: Diom. 1.433.10; Prisc. 3.27.8, 17, 45.2; Eutyth. 5.473.27.

praeteritum: Macr. exc. 5.624.18; Prisc. 2.459.27, 460.22 (+ praesens), 23, 25.

verbum: Cled. 5.33.21; ult. syll. 4.243.4; frg. Bob. 7.540.5; Prisc. 2.459.19.

vocabula: Prob. 4.50.37.

vox: Diom. 1.431.19.

neut. sg.: Sacerd. 6.478.18; Prob. cath. 4.22.31, 27.23; Serv. de fin. 4.450.13; Pomp. 5.129.25; Macr. exc. 5.633.19; Prisc. 2.29.1, 104.19, 122.8, 149.10, 305.4, 471.12, Prisc. part. 3.459.5; Cass. 7.177.7, 188.11, 205.17.

neut. pl.: Diom. 1.306.12, 18; exc. Bob. 1.541.11; Serv. de fin. 4.452.10, 11, 12; expl. in Don. 4.524.25, 541.17, 19; Prisc. 2.78.4, 111.13, 112.9, 265.15, 298.6, 14, 303.12, 543.10, 545.11, 3.30.7; Cass. 7.192.1, 196.12; Eutyth. 5.475.27, 481.30, 484.5.

in -is: Quint. 1.5.31; Serv. 4.426.31; Serv. de fin. 4.452.8, 26; Serg. 4.482.23, 25, 29, 483.11; Pomp. 5.129.3, 130.8; Vict. 6.193.3; Aud. 7.330.2, 358.17; ult. syll. 4.247.8; frg. Bob. 7.539.24; Prisc. 2.41.16, 71.13, Prisc. part. 3.467.13, ps. Prisc. de acc. 3.526.30.

de -is: Pomp. 5.128.37, 129.12.

ratio -orum: Serv. 4.427.6; Pomp. 5.129.26, 27, 35, 130.17.

feminine as noun -ae: ps. Prisc. de acc. 3.521.9.

attestation: Lucil. 544 -on (Ter. Maur. 6.345.674).

Gk.: δισύνταξις.

diversiclinis

'heteroclitite', used of nouns whose oblique cases are not formed regularly from the nominative, e.g. itineris.

Prisc. 3.145.3 ἑτερόκλιτα, id est -ia.

attestation: only in Prisc.

Gk.: ἑτερόκλιτος, AD synt. 140.4.

See heteroclitus.

divido

1. 'divide'

i) 'divide' into grammatical categories

Var. 8.44 qua (divisione) -itur oratio secundum naturam in quattuor partes (10.17 verba declinata...-untur in partes quattuor).

9.74 consuetudo (est)...res in binas -i partes: ut maius et minus, ut 'lectus' et 'lectulus'.

10.52 hoc tertium (genus) potest bifarium -sum tertium et quartum dici (*patterns of analogy*).

10.18 prima pars casualis -itur in partes duas (*case forms divided into nouns and pronouns*).

8.11 si...in tres -erimus partes res, quae verbis significantur (i.e. case, tense, or neither).

ii) 'divide' words into parts, of compounds

Cled. 5.70.8 'deinde' et 'desursum' et 'desubito' non sunt duae partes orationis, sed una composita. si -as, praepositio est, conexa adverbium facit. ideo praeiudicium non faciunt, quia uno accentu pronuntiantur, tamquam singulae partes orationis, non tamquam -sae.

Prisc. 2.178.7. 180.16 divisorum opp. compositorum. 3.72.20 of the compounds siquando, nequando, aliquando, whether they should be considered as divided into two parts.

113.10 etiam -sa possunt coniungi, ut 'malefida, argiletum, huiusmodi, malesana' (AD synt. 111.2 ἀλλὰ καὶ τὰ διαλελυμένα συνίξει).

Prisc. part. 3.488.27 'utraque' et 'pleraque', quaeritur, cum sint una pars orationis nec 'que' -sa pro coniunctione accipiat.

Caper 7.96.1 'quicquid' in priore syllaba per 'c' littera scribendum, quoniam 'd' -it in duas voces.

Cass. 7.205.19 'dispicio', verbum compositum, quaeritur...utrum ita -i, 'dis' et 'spicio' (.25).

Gk.: διαλύω, AD synt. 383.11.

iii) 'divide' into syllables

Prisc. 2.53.11 ne quis conetur 'vires' in duas partes -ere, hoc est in 'vi' et 'res'.

concerning the allocation of letters to different syllables

Ter. Maur. 6.341.539 ('v' littera) nexa semper haec necesse est syllabam nec -at et sonum mutet priorem.

Caper 7.96.9 pronomina 'nostrum' ac 'vestrum' si <in> scriptura -enda sunt, 's' littera posteriori syllabae applicari debet.

concerning the division of a long vowel or diphthong into two syllables

Prisc. 2.39.21 (Aeoli) -entes diphthongum χόλον pro κοῖλον dicunt (Prisc. part. 3.467.19).

127.1 una longa in duas breves saepe solet temporibus -i... 'feri' pro 'firi'. 3.112.14 elementum est quando in duo -itur modo syllabico..., ut 'feri' pro 'firi' (AD synt. 10.4 στοιχείον ἔσθ' ὅτε εἰς δύο μερίζεται τρόπῳ συλλαβικῷ).

Gk.: μερίζομαι: see AD parallel.

iv) of the partitive genitive

Prisc. 3.125.17 sin ad ea, quae -untur, singulariter verba consequentur, genitivum oportebit praeponi pluralem -endum, ut 'aquilarum altera'. 126.9 -sas (res).

Gk.: γενική ἐπιμερίζομένη, AD synt. 49.1.

See disiungo.

2. 'distribute'

i) of letters, between syllables of consonants

Ter. Maur. 6.355.1026 'at tu sume pedum', -sas cernis utrasque.

Char. 8.24 hae (consonantes duae) aut in eadem syllaba solent esse, ut 'ars',...aut in duas syllabas -sae, ut 'arma' (10.26).

Serv. 4.427.23 si dicamus 'aspice' et dubitemus, utrum 's' et 'p' -endae sint consonantes et 's' danda priori syllabae, 'p' sequenti.

Vict. 6.217.16 'infantibus parvis', 's' et 'p' litterae in duas syllabas se -serunt.

Cass. 7.157.3 ubicumque 'ps' erunt, -i non possunt, sed ad sequentem aut antecedentem syllabam applicabuntur, tamquam unius litterae potestatem habeant. .6 at ubi 'bs' fuerint, -antur necesse est.

of vowels

Alb. 7.297.20 'aeripedem'...per 'a' et 'e' -sas scribendum est.

Cass. 7.200.10 vocalis vocali illata, seu -sa seu in diphthongo copulata.

ii) of tense

Prisc. 2.405.24 ad ordinationem nostrorum diversa gestorum tempora quoque -mus. 408.19 subiunctivus, cum apud Graecos coniuncta habeat tempora, apud nos -sa habet omnia, quomodo indicativus.

coniuncta: one form for several tenses
divisa: separate form for each tense

3. 'distinguish' gender

Serv. 4.416.36 haec sunt duo tempora, praeteritum et futurum, quae genera secundum regulas quae diximus -unt (past and future participles distinguish gender).

Gk.: ἀναμερίζω, AD synt. 157.5, of person; ἐπιμερίζω, AD synt. 125.10, of person.

See discrimino, distinguo 2.

Non-gram.: 'separate, divide' (from the earliest texts).

dividuus

1. 'which may be divided'

Diom. 1.335.31 praeteritum perfectum -um est. ex eo

enim scinditur praeteritum imperfectum, item praeteritum plusquamperfectum.

Pomp. 5.158.11 'plebs' licet sit numeri singularis, potest tamen esse -a.

Prisc. cites plebs as an example of a collectivus (q.v.), the opposite of a dividuus.

of the partitive genitive

Prisc. 3.125.14 in...constructione -orum.

Gk.: ἐπιμερίζομένη, AD synt. 49.1.

N.B. the parallel examples:

Prisc. 3.125.10 τῶν ἀνδρῶν οἱ μὲν εἰσιν ἀγαθοί, οἱ δὲ πονηροί.

AD synt. 49.9 φίλων δὲ μὲν ἀγαθός ἐστιν, δὲ δὲ πονηρός.

Prisc. 3.125.12 τῶν δύο Αἰάντων δὲ μὲν Τελαμώνιος, δὲ δὲ Οὐλέως υἱὸς ἐγένετο.

AD synt. 49.3 τῶν Αἰάντων ὁ μὲν ἐπικαλεῖται Τελαμώνιος, ὁ δὲ Λοκρός.

2. 'dividing, distributive'

Prisc. 2.61.23 -um est, quod a duobus vel amplioribus ad singulos habet relationem (cf. DT below) vel plures in numeros pares distributos, ut 'uterque', 'alteruter', 'quisque', 'singuli', 'bini', 'terni', 'centeni'.

182.19 'uter'..., πότερος, -am vim habet, 'uterque', ἑκάτερος, collectivam.

attestation: only in Prisc. in this sense.

Var. (9.64) discusses bina and trina, their usage and behaviour, but uses none of Prisc.'s terms for words of this type.

Gk.: ἐπιμερίζομενος, DT 41.2.

Prisc.'s definition matches that of DT: ἐπιμερίζομενος δὲ ἐστὶ τὸ ἐκ δύο ἢ καὶ πλείονων ἐπὶ ἑν ἔχον τὴν ἀναφοράν, ὅλον ἑκάτερος ἑκάστος.

See dispartitivus, distributivus, impertitivus.

Non-gram.: 'divided' (Pl.+).

divisio

1. 'category' of verbal inflection classification

Var. 9.95 partes...(verborum temporalium) quattuor, tempora, personae, genera, -es.

Var. 9.96 ex eodem genere et ex (eadem) -e idem verbum...per tempora traduci potest.

9.97, 101 si...natura non omnes formae verborum terna habent tempora, ternas personas, non habent totidem verborum -es.

Var. distinguishes four such categories: aspect, intensity (frequentative or not), diathesis and number.

Var. 10.33 a copulis -um quadrinis: ab infecti et perfecti..., ab semel et saepius..., <a> faciendi et patiendi..., a singulari et multitudinis.

2. general 'subdivision' or 'category'

Var. divides speech into indeclinable and declinable words (10.14), the latter into derived and inflecting forms (10.15), and these again into those inflected for case and/or tense (10.17).

Var. 10.14 prima -o est in oratione, quod alia verba nusquam declinantur, ut haec 'vix mox', alia declinantur, ut ab 'lima' 'limae'.

10.15 secunda -o est de his verbis quae declinari possunt, quod alia sunt a voluntate, alia a natura.

10.17 tertia -o est: quae verba declinata natura; ea dividuntur in partis quattuor: in unam quae habet casus neque tempora, ut 'docilis' et 'facilis'; in alteram quae tempora neque casus, ut 'docet facit'; in tertiam quae utraque, ut 'docens faciens'; in quartam quae neutra, ut 'docte' et 'facete'.

3. tmesis

Quint. 8.6.66 poetae...verborum -e faciunt transgressionem: '...septem...trioni'.

Non-gram.: 'division into parts' (Rhet. Her., Var.+).

divisus*'divided,' of syllables*

Prisc. 2.68.2 in 'eis' -sas...faciunt femina ut...*'Peleis'*.
135.2 alia in 'uus' -sas: 'arduus', 'vacuus' (136.4).
363.1 in 'uis' -sas (364.11).

463.7 'ui' -sas (.16, 465.5, 11, 23, 25, 468.24, 469.2,
472.12, 473.10, 483.7, 11, 486.24, 490.21, 491.4, 492.4,
499.11, 504.22, 507.8, 528.9, 19, 529.3, 530.2, 531.19,
560.2, 570.17, 571.8, 574.2, part 3.467.1, 471.3).

503.5 in 'uo' -sas (504.2, 25, 570.17).

Prisc. de nom. 3.443.9 quinta (declinatio est, cuius genetivus) in 'ei' -sas syllabas (desinit), ut 'hic merides huius meridi' (448.33).

See divido 1. iii.

dualis*'dual'***1. of nouns****classification**

Some grammarians deny the existence of a dual in Latin.

Char. 195.1 numeri sunt duo, singularis,...pluralis...
-is enim apud Romanos non est.

Diom. 1.301.21 -is...dumtaxat apud Graecos valet, a nobis excluditur.

expl. in Don. 4.494.31 -em Graecorum non habemus.

Prisc. 2.172.3 -is apud Latinos non invenitur.

Macr. exc. 5.599.19 in numeris una dissensio est, quod δὴξόν, id est -em, nulla Latinitas admisit, Graeci vero in verbis nominibusque δὴξά videntur habere (636.22).

Others identify (correctly) duo and ambo as dual forms.

Don. 622.11 est et -is numerus, qui singulariter enuntiarum non potest, ut 'hi ambo, hi duo'.

Serv. 4.408.17 -is...Graecus non usurpatur nisi in nominibus duobus, quae sunt haec, 'duo' et 'ambo', atque ideo etiam inaequaliter declinantur.

expl. in Don. 4.540.6 sunt quaedam nomina, quae neque singulari neque plurali adiungi numero recte possunt, et ideo -i assignanda sunt, ut 'duo ambo uter neuter'.

Pomp. 5.165.28 quaeritur vero, apud Latinos si possit inveniri numerus -is, qui frequens est apud Graecos. et invenitur in duobus tantum, ut 'duo' et 'ambo'. nam haec nomina neque singularia sunt neque pluralia.

Cons. 5.347.33 quidam etiam -em dixerint, qui 'duo' et 'ambo'..., quoniam neque singularis neque pluralis numeri dicere possumus.

definition

Pomp. 5.174.17 -is est, qui duos tantum significat, ut si dicas 'duo'.

The often idiosyncratic Cled. identifies (incorrectly) the Gk. dual with 'common' number in Latin (see s.v. communis).

Cled. 5.10.20 et communis est numerus, qui et -is dicitur apud Graecos, ut 'species facies res'.

2. of pronouns

Aug. 5.508.20 ('uterque') singulari sono est, sed significatione -i.

3. of verbs

Certain grammarians identified the perfect in -ere as a dual form in Latin.

Sacerd. 6.432.8 numerum...-em etiam quidam putant esse, cum dicimus 'dixere scribere', quod est pro 'scriberunt dixerunt'.

Don. 637.5 item secundum quosdam -is, ut 'legere' (Pomp. 5.234.18; Cons. 5.379.5; Macr. exc. 5.632.3).

Diom., however, denies the existence of a dual for Latin.

Diom. 1.334.26 -is...apud Graecos dumtaxat valet, a nobis excluditur, eodem modo quo et in nominibus.

ancient etymology

Cled. 5.60.6 ideo -is dicitur numerus, quia duas personas a plurali numero tertia persona sibi defendit.

attestation:

Quint 1.5.42 numeros, in quibus nos singularem ac pluralem habemus, Graeci et δὴξόν. quamquam fuerunt qui nobis quoque adicerent -em 'scripsere legere'...quod vocant -e, in illo solo genere consistit, cum apud Graecos et verbi tota fere ratione et in nominibus deprendatur.

Gk.: δὴξός, DT 30.5 (of nouns), 66.3 (of pronouns), 51.2, 3 (of verbs); AD synt. 272.7 (of participles).

dualitas*'the characteristic of being dual'*

Macr. exc. 5.636.22 de numeris vero superfluum loqui, cum plus quam notissimum sit dualem ex illis usum respuisse Romanum, nec omnino vocem ullam apud illos posse reperiri, quae -em contineat praeter 'duo' et 'ambo'.

dubitandi*'expressing doubt, uncertainty'***1. type of adverb**

RP ap. Char. 244.19 -i (adverbia), 'fors forsitan forsitan fortassis fortasse fortassan' (Char. 234.11; Dosith. 7.418.1).

Roman. ap. Char. 249.14 -i, 'num fortasse an'.

Don. 596.10 -i, ut 'forsitan fortasse' (641.13; Aug. 5.518.17; ps. Asp. 5.552.12).

L: Uhlig 1881: 25.

2. type of conjunction

RP ap. Char. 291.10 -i (coniunctiones) sunt hae διστακτικοί, 'si siquidem sive seu nisi' (Dosith. 7.418.12; ps. Asp. 5.553.13).

Cf. ps. Asp. 5.553.18 (coniunctiones) aut concludunt: quarum tres species sunt, relativae,...praelativae, ut 'si sin';...mediae.

Other grammarians include the conjunctions labelled dubitandi by RP among causales, e.g. Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.22. Prisc. labels these conjunctions continuativae, matching DT's συναπτικοί (DT 91.2; AD con. 218.11).

Gk.: διστακτικός.

AD mentions διστακτικός as a possible label for the subjunctive mood because it expresses doubt (synt. 374.8ff., cf. Σ DT 245.14); he refers to the view that the dubitative sense (διστακτική έννοια, 375.4) of the subjunctive should be attributed to the accompanying conjunction.

See causalis, continuativus, praelativus.

Non-gram.: dubito 'be in doubt, uncertain' (Pl.+).

dubitanter*'without certainty'*

Gell. 19.7.7 (Laevius) 'forte' -r...dixit.

Prisc. 3.257.18 'quid ageret' -r dixit, τί ἄρα πράξει.

Non-gram.: 'unhesitating' (Cic.+); 'without certainty' (Col.).

dubitantis*'expressing uncertainty, doubt', of a type of adverb*

Sacerd. 6.442.21 -is, ut 'forsitan'.

Prob. 4.154.13 -is ut 'fortasse' (Aud. 7.348.17).

ult. syll. 4.247.31 adverbium -is 'fortasse'.

L: Uhlig 1881: 25.

dubitatio*'uncertainty, doubt', of a type of adverb*

Comin. ap. Char. 233.13 (adverbia significant) -em, ut 'fortasse'.

Diom. 1.404.14 -em, ut 'an utrum fors forsitan forsitan fortasse fortassis'.

Vict. 6.201.28 alia -is, ut 'fortasse'.

Gk.: τὰ δὲ εἰλασμοῦ, ὅλον ἰσως τάχα τυχόν, DT 80.2.

L: Uhlig 1881: 25.

Non-gram.: 'doubt, hesitation' (Sisenna, Var.+).

dubitative*'without certainty'*

Prisc. 3.243.16 'di, si qua est caelo pietas' (Verg. Aen. 2.536) confirmative potius quam -e dicitur.

258.17 confirmative dixit 'non esset usus, οὐκ ἂν ἐχρήσατο', nam 'si quis accessisset' -e protulit.

97.27 'aut _ aut' est quando indicative dicuntur, est quando -e: indicative, ut 'aut lux est aut tenebrae'; -e, ut 'aut prodest aut non prodest divitias quaerere'.

242.14 nostri...subiunctivos...etiam sine his (coniunctionibus) ponunt, quando confirmative vel -e quid proferunt, in quo Graeci ἂν vel ἄρα solent adicere.

249.21 'eloquar an sileam?' (Verg. Aen. 3.39) ἢ ἄρα σιωπήσω; -e posuit.

Gk.: διαπορητικῶς, AD con. 229.17.

Opp. confirmative.

dubitativus*'expressing uncertainty, doubt'*

1. -us modus, of the subjunctive

Prisc. 3.241.4 subiunctivus est -us dicitur (2.422.16).

Cf. 3.247.24 iste igitur modus, id est subiunctivus, ut breviter vim eius colligam, apud Latinos est quando dubitationem, est quando probationem, est quando possibilitatem significat.

241.17 frequentissime... 'si' coniunctio dubitationem significans ei (sc. subiunctivo) sociatur, id est pro ἂν Graeca coniunctione posita, ut... 'si tu sis homo, hic faciet' (Ter. Ad. 5.8.11f.).

Gk.: διστακτικῶς, AD synt. 374.9.

Cf. διστάζειν ~ dubitare (Job 1893: 106).

2. type of adverb

Prisc. 3.86.27 -a 'forsan, fortassis' et 'fortasse, fors, forte'.

Prisc.'s dubitativa include both the dubitandi etc. of the other grammarians and their example for adverbia eventus, 'forte'.

L.: Uhlig 1881: 25.

3. type of conjunction

classification

Prisc. 3.93.13 species (coniunctionum) sunt: ...-a.

definition

Prisc. 3.101.9 -ae sunt, quae dubitationem significant, ut 'an, ne' correpta, 'necne', ut... 'eloquar an sileam?' (Verg. Aen. 3.39).

For Prisc., an & ne are 'dubitative' conjunctions. For Dosith. and Diom. repeated aut has dubitative force.

Prisc. 3.163.4 ('ne') coniunctio -a vel interrogativa (See 235.18 indicativus...essentiam plerumque ipsius rei significat. invenitur saepissime etiam -us vel interrogativus ut... 'vivisne?').

101.21 haec eadem ('ne') coniunctio invenitur et pro confirmativa.

257.5 ἄρα coniunctionem confirmativam sive -am (Cf. 257.18 'quid ageret' dubitanter dixit, τί ἄρα πράξει).

Dosith. 7.423.3 'aut' coniunctio -am, si geminetur, habet potestatem. qui enim dicit 'aut librum volo aut pretium', utrumque se ex aequo desiderare significat (Diom. 1.417.30).

This category is not covered in the lists of RP and Plin. (Steinthal 1890-91, ii: 325).

Gk.: ἀπορηματικῶς, DT 94.2; AD con. 258.15; διαπορητικῶς, AD con. 223.23, 225.6, 228.14, 229.20, 230.2.

DT's term for this type of conjunction is ἀπορηματικῶς (94.2); this also occurs in AD (con. 258.15), but the latter generally prefers διαπορητικῶς (con. 223.23-230.4). It is possible that AD also used ἐρωτηματικῶς (cf. ἐρώτησις below). This terminology has Stoic origins: see ἐρωτήματα and ἐκπορητικὰ πράγματα in DL 7.66, 68, used of utterances beginning with ἄρα. Prisc.'s dubitativa and interroga-

tiva would render διαπορητικῶς (or ἀπορηματικῶς) and ἐρωτηματικῶς respectively.

DT and AD both give the example ἄρα, and AD carefully differentiates this conjunction from ἄρα:

AD con. 258.15 δε γάρ ἐστιν ἀπορηματικῶς ἢ κατ' ἐρώτησιν παραλαμβάνομενος, τότε καὶ ἐν ἐκτάσει ἐστὶ τὸ α (i.e. ἄρα). δε μέντοι ἐπιφορητικῶς ἢ παραπληρωματικῶς, βραχὺ ἐχει τὸ α (i.e. ἄρα).

Prisc., however, labels ἄρα dubitativa (3.257.5) as well as confirmativa (~ completiva, παραπληρωματικῶς).

See confirmativus, interrogativus.

dubius

1. 'doubtful'

i) of gender

definition

Prisc. 2.141.16 -a...sunt genera, quae nulla ratione cogente auctoritas veterum diverso genere protulit, ut 'hic finis' et 'haec finis', 'cortex', 'silex', 'margo'.

in titles of works

Prisc. 2.171.15 supra dictorum...nominum usus et apud Caprum et apud Probum de -is generibus invenis.

212.15 quod Caper ostendit de -is generibus (Pomp. 5.175.30).

See incertum.

ii) on alternative forms of words

Diom. 1.382.8 de -a verborum positione (1st sg. pres. indic. e.g. 'abnuo/abnuo').

in title of a work by Pliny

Char. 99.13 Plinius...i sermonis V. 98.9 <Plinius> -i sermonis II.

Keil supplies Caper (see app. crit.) but Barwick follows the reading of Fabricius (1551).

2. 'ambiguous'

Gell. 11.12. tit. Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum -umque esse dicit.

Non-gram.: attested already in Andr., although the sense is unclear; 'uncertain' (Pl.+), 'unreliable' (Enn.+).

duco

1. 'derive, form by derivation'; chiefly passive

Cic. fin. 2.78 'amare', e quo nomen -ctum 'amicitiae' est.

Quint. 1.5.8 'casamo'...e Gallia -ctum est. 1.6.29 'fructuosus', unde sit -cta 'frugalitas'. 6.3.21 'dicacitas'...a 'dicendo'...-cta est.

Fest. 181.28 ut inde nomen -erent. 218.13 -cto verbo ('poriga') a 'porro regam'. 257.19 'Quintiper' servile nomen frequens apud antiquos erat, a praenomine domini -ctum (Paul. Fest. 256.4). 293.28 tauris earum hostiarum -ctum est nomen antiquae consuetudinis.

Paul. Fest. 78.1 id nomen ('everriator') -ctum a 'verendo'. 78.4. 163.3 quidam aiunt 'naeniae' -ctum nomen ab extremi intestini vocabulo. 164.12 'nautea'...a 'nave' -ctum nomen. 184.10 -cto vocabulo.

from Greek

Quint. 1.6.13 utrumque a Graeco -ctum. 1.6.28 verbum ex verbo -ctum ('veriloquium' from ἐτυμολογία).

2.14.1 sed non omnia nos -entes ex Graeco sequuntur.

Fest. 181.20 ('orchitis') -ctum ex Graeco ὄρχις.

257.29 eam ex G<raeco> -it>. Paul. Fest. 6.5 'algeo' ex Graeco ἀλγῶ -itur.

See derivatio 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

2. 'inflect'

of nominal inflection

Quint. 1.9.5 declinatio per eosdem -itur casus.

Roman. ap. Char. 171.23 ('imber' 'September' etc.) non in 'is'..., sed in 'r' debent vocis exitum -ere. 184.9 quidam...nominativum non per eandem...viam...-erunt (pronoun 'tu').

of verbal inflection

Serv. 4.413.29 prima et secunda coniugationes (futurum tempus) in 'bo' -unt (opp. .30 tertia...in 'am'...mittit).

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'lead' (leg. XII tab.+).

duplex

1. 'two-fold, having two forms'

i) *of nouns inflected in the sg. and pl.*

Var. 9.63 (analogias) reprehendunt, quod alia vocabula singularia sint solum..., alia multitudinis solum..., cum debuerint omnia esse -ia, ut 'equus equi'.

10.54 aliud videndum est, cum -x natura copulata ac declinatu<u>m bini fiant ordines, ut est 'Mars Martes'.

ii) *of two-fold sense*

Gell. 5.12.9 've'...particula...-em significatum...capit. nam et augendae rei et minuendae valet.

7.16.5 nam 'de' praepositio, quoniam est anceps, in uno eodemque verbo -em vim capit.

iii) *of declension*

Prisc. 2.244.15 -em declinationem (*of nouns which follow two declensions*).

iv) *of conjugation*

Cons. 5.381.17 tertia coniugatio -x est (producta and correpta).

v) *of the perfect, having forms in -ere/erunt*

Char. 225.3 'amavere' pro 'amaverunt'...quam figuram alii -em existimant, de qua etiam Velius Longus in II Aeneidos...commentatus est.

Some grammarians identify the form in -ere as a dual: see s.v. dualis.

ult. syll. 4.238.18 tertia persona paenultimam semper ubique producit, ut...petierunt', tertia vero -x persona, quam alii quartam nominant, paenultimam semper ubique producit et ultimam corripit, ut...duxere'.

Pomp. 5.234.28 quare maluerunt maiores nostri -em regulam dare? metrorum causa.

vi) *of long/short e*

ult. syll. 4.230.9 ('e' littera) in isto casu (ablativo) -x est.

2. 'having two elements'

i) *of verb-forms with two words*

Var. 9.97 reprehendunt, quod dicamus 'amor amabor amatus sum'; non enim debuisse in una serie unum verbum esse -x, cum duo simplicia essent. ...infecta omnia simplicia...perfecta -ia.

ii) *compound*

Gell. 7.12.tit. quod neque 'testamentum'...neque 'sacellum'...-ia verba sunt.

.1 Servius Sulpicius...qua ratione adductus 'testamentum' verbum esse -x scripserit, non reperi. nam compositum esse dixit a mentis contestatione.

.5 'sacellum' ex duobus verbis...compositum...; sed quis ignorat 'sacellum' et simplex verbum esse et non...copulatum.

10.5.tit. 'avarus' simplexne vocabulum sit, an compositum et -x.

iii) *of certain consonants*

Prisc. 2.23.22 in consonantibus simplices et -es.

of f

Mar. Vict. 6.6.25 'f' quidam errantes -em dicunt, quia ex 'p' et 'h' composita videatur. sed quando in pedibus duarum consonantium virtutem non habet, -x non est.

of x & z

Mar. Vict. 6.6.22 -es sunt duae, 'x' et 'z': singulae enim in metrica ratione pro duabus consonantibus valent.

expl. in Don. 4.520.23 Varro dicit... 'x' et 'z' non...sunt necessariae: nam -es sunt, quia ex aliis litteris fieri possunt.

Pomp. 5.111.4 hoc interest inter 'z' et 'x', quod 'x' nostra semper -x et pro duabus consonantibus habetur; 'z' non, sed aliquando pro -i habetur, aliquando pro simplicibus. invenitur -x, 'Mezenti ducis exuvias' (Verg. Aen. 11.7); invenitur simplex, 'nemorosa Zacynthos' (Verg. Aen. 3.270).

Prisc. 2.10.3 sunt etiam in consonantibus longae, ut puta -es 'x' et 'z'.

of x

Plin. dub. serm. frg. Char. 173.22 quae in duas semivocales (e.g. 'Mars', 'sors') aut in -em <consonantem> (e.g. 'nox') monosyllaba...exeunt.

Char. 8.24 -x littera 'x' duarum consonantium loco fungitur (Dosith. 7.387.6).

Char. 5.20 ex his una -x est 'x' (Don. 604.11). constat enim aut ex 'g' et 's', ut 'rex regis', aut ex 'c' et 's', ut 'pix picis' (Diom. 1.426.4), ideoque littera a quibusdam negatur (Dosith. 7.382.2; Mar. Vict. 6.5.23; Vict. 6.195.14; Aud. 7.326.12).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

Diom. 1.422.30 ex his 'x' -x est, ante quam inventam 'g' et 's' vel 'c' et 's' veteres scriptitabant.

425.35 'x' littera composita, quam ideo -em dicimus, quoniam constat ex 'c' et 's' litteris in media tantum parte locutionum vocalibus apud nos praeposita, ut in 'axe fraxino'; aliquando finiens, ut 'vertex frutex'; in peregrinis tantum nominibus prima ponitur, ut in 'Xantho Xenone'.

Prob. 4.49.35 'x' littera -x in metris sive structuris iudicatur, siquidem geminarum harum consonantium sono fungatur, id est 'gs' aut 'cs', ut 'rex' et 'regs', 'pix' et 'pics'.

51.4 non semper 'x' littera -x sit accipienda; sed tunc -x accipienda, quando subiecta syllabam confirmat, ut puta 'nox' et 'nocs', 'lex' et 'legs',...siquidem tunc et sonum duarum litterarum contineat. at vero quando praeposita syllabae existat, non -x sed simplex est accipienda, ut puta 'maximus anxius': numquidnam 'maccimus' aut 'ancsius'?

ult. syll. 4.221.26 'x' quoque specialem vim tenet, quod, quamvis una consonans sit, tamen pro -i semper cedit et sola facit positione longam, sive in praecedenti syllaba sit sive in consequenti: in praecedenti, ut 'nox erat' (Verg. Aen. 3.147, etc.); in consequenti, ut 'axem umero torquet' (Verg. Aen. 4.482).

Cf. Serg. 4.477.26 'x'...ideo exclusionem digna visa est, quod quasi una consonans contra litterarum legem duarum consonantium vim tenere desiderat.

Cled. 5.27.30 ideo -x dicitur, quia post vocalem posita pro duabus consonantibus valet et positione eam longam facit.

Prisc. 2.12.3 'x'...-em loco 'c' et 's' vel 'g' et 's' postea a Graecis inventam assumpsimus.

of z

Don. 607.2 'z' consonans Graeca -x (Mar. Vict. 6.7.31).

Char. 8.4 'z' -x est, sic uti 'x', et apud Vergilium eodem modo posita invenitur, ut 'Mezenti ducis exuvias' (Verg. Aen. 11.7).

Serv. 4.423.6 apud nos 'z' et pro -i sit, ut 'Mezenti ducis exuvias' (Verg. Aen. 11.7), et pro simplicibus, ut 'nemorosa Zacynthos' (Verg. Aen. 3.270).

Scaur. 7.21.13 falluntur qui Mezentium per duo 'z' scribunt ignorantes -em litteram non debere geminari, quamquam quidam colligant -em non esse.

Cled. 5.28.13 ('z') apud Graecos -x, id est longa.

of c

ult. syll. 4.221.32 mutae litterae novem sunt, 'b c d g h k q p t'. hae omnes praeter 'c' in oratione positae simplices sunt, quoniam 'c' littera -x in solis duntaxat pronominibus invenitur et una pro duabus consonantibus cedit, quoniam crassum sonum reddit ac -em, ut 'hoc illud germana' (Verg. Aen. 4.675).

Cf. Pomp. 5.119.18 'c' aliquando pro duabus consonantibus habetur et facit illam longam. hoc in pronominibus fit, et pro simplici potest accipi.

of ψ & ξ

Vel. 7.52.2 siquis ψ aut ξ <dixerit>, novissimum audiet 's', ex prioribus autem litteris, unde hae -es incipiunt, sonum nullum.

Gk.: διπλᾶ, DT 14.4 of ξ ψ.

Σ DT 45.29f. οὐχ ὥς οὖν ἐκ δύο συμφώνων συγκεῖμενα διπλᾶ εἴρηται, ἀλλ' ὥς δύο συμφώνων δύναμιν ἔχοντα.

iv) of certain types of accent, perhaps equivalent to the circumflex accent

expl. in Don. 4.530.22 tres primas (prosodias) esse simplices...postremas autem tres -es et quasi species unius flexae, quae est genere una.

Non-gram.: 'double, two-fold' (Pl.+).

duplicatio

'reduplication'

Prisc. 2.472.4 a 'sto' quoque composita servant -em praeteriti, ut 'resto', 'restiti'.

Gk.: διπλασιασμός, AD synt. 464.7.

Non-gram.: 'doubling' (Vitr.+).

duplico

1. 'repeat'

i) letters

littera: Sacerd. 6.473.22 plurima (nomina)...in genetivo <'l'> litteram -bunt, 'mel mellis' (Prob. cath. 4.8.25 in genetivo 'l' littera -bitur, 'mel mellis'). ult. syll. 4.238.1 quanam coniugatio ultimam 'i' litteram debeat -are (.4, 6, 242.2, 4).

vocalis: ult. syll. 4.219.25 -atis vocalibus, quas Graeci diphthongos vocant. Prisc. 2.303.19 ipse -at vocalem (in 'alii').

consonans: Prisc. 2.34.14 -ari consonans (verbal prefix + verb). 460.11 illa (verba) -ant consonantem ('sto steti', 'do dedi'). Cass. 7.208.21 -ari consonans.

specific letters

Prob. cath. 4.14.6 unum...nomen... 'ris' faciens genetivo 'r' -ata, 'hoc far huius farris'. Prob. de nom. 4.207.13. ult. syll. 4.227.24, 31, 229.34.

Prisc. 2.109.13 nomina -ant 'l' ante 'us' (in formation of nouns in '-lus'). 128.5 quae in genetivo -ant 'i'. 447.1 -atam σ (πλάσσω). 462.4 'c' modo manet,...modo -atur, ut 'cano cecini'. .7 'd' manet eadem...; -atur: 'perdo perdidit'. .10 'f' manet...; -atur: 'fallo fefelli'. 526.12 (verba) -antia 'l',...ut 'pello'. 527.20 quae...-ant ('l'),...ut 'fallo'.

532.21 verba, quae -ant 's' ante 'i' in praeterito: 'gero gessi' (534.16). 534.17 -antia... 'r' ante 'o' in praesenti... ut 'curro'. 537.24 'misi' -vit 's' in supino: 'missum'. 540.11 'reperio'...-vit 'p' in praeterito... 'reperio repperi'. 572.23 'defetisco' solum -vit 's' in participio, 'defessus'. Prisc. part. 3.502.2 quamvis 'i' -etur (nominative plural in 'ii' and ablative plural in 'iis'). 504.34 'fundo' etiam 'fudi, fusus' fecit nec -vit 's' (cf. in the same passage geminatione). 504.36 'fidi'...et 'scidi'...verunt in participio 's': 'fissus' et 'scissus'.

ii) syllables

syllaba:

prima: Prisc. 2.481.26 prima syllaba...-atur...ut 'pendeo pependi' (Prisc. part. 3.504.20). 524.15 a 'tango' composita non -ant primam syllabam.

principalis: Prisc. 2.517.21 -antia principalem syllabam (Phoc. 5.434.15).

prior: Prisc. 2.569.27 (participia) -ant in praeterito priorem syllabam, 'dedi datus' et 'steti status'.

paenultima: Prisc. 2.518.23 composita tamen non -ant paenultimam syllabam, ut 'perpendo perpendi'.

specific syllables

Prisc. 2.516.6 -antia 'di',...ut 'do dedi'.

Prisc. part. 3.503.32 'curro, cucurri', ex quo composita licet ut vel -ent in praeterito perfecto 'cu' vel non.

iii) words

Prisc. 3.99.6 ('quam') -atum pro coniunctione adversativa quoque accipitur,... 'quamquam'. 287.23 -ant illi (Graeci) praepositiones: 'Ἰσοκράτης...ἐκ μὲν τῆς πατρὸς ἐκπεπτωκυῖαν'.

Gk.: διπλασιάζω, AD pron. 62.33.

2. 'cause to undergo perfect reduplication'

exc. Bob. 1.564.35 haec forma secundae declinationis a prima syllaba -atur (e.g. 'pendeo pependi'), tertiae ab utraque syllaba (e.g. 'curro cucurri', 'addo addidi' respectively).

Gk.: διπλασιάζω, AD synt. 337.2.

See conduplico, gemino, itero.

Non-gram.: 'double up, bend over' (Naev.+), 'double' (Pl.+).

durus

'harsh, heavy' of type of syllable

Diom. 1.428.23 syllabae, ut ait Varro, aliae sunt asperae, aliae leves, aliae procerae, aliae retorridae, aliae barbarae, aliae graeculae, aliae -ae, aliae molles.

.27 -ae, ut 'ignotus'.

Gk.: σκληραὶ (φωναί), Arist. de audib. 802 b.

Non-gram.: 'harsh, hard' (Pl.+).

effectivus

1. 'effective', of a type of conjunction classification

Prisc. 3.93.14 species (coniunctionum) sunt:...-a.

95.15 (coniunctiones) causales..., quas alii in una specie posuerunt, Apollonius...in quinque species dividit, ...id est continuativas, subcontinuativas, causales, adiunctivas, -as.

explanation

Prisc. 3.94.25 quidam tamen et has (sc. subcontinuativas) et continuativas inter species causalium posuerunt, quomodo et adiunctivas et -as, nec irrationabiliter; et continuationis enim et subcontinuationis et adiunctionis et effectonis per has causa ostenditur reddi:...(95.5) effectonis: 'movetur, ambulat enim'.

The other Latin grammarians assign enim to causales (e.g. Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.22) or to rationales/ratiocinativae (e.g. Comin. ap. Char. 290.9 rationales), or to both (e.g. Diom. 1.416.3, 10).

Gk.: ἀποτελεσματικός, AD con. 243.20, 244.27, synt. 376.12.

Prisc.'s effectivus matches AD's ἀποτελεσματικός, which he exemplifies by ἵνα. DT includes ἵνα under causal conjunctions, but AD differentiates causal and final ἵνα:

AD con. 243.20 ἔχει δὲ (ἵνα) καὶ τὰς συνδεσμιακὰς διαφορὰς δύο οὐσας, μίαν μὲν αἰτιολογικὴν, ἑτέραν δὲ ἀποτελεσματικὴν (Job 1893: 141; Uhlig 1883: 139; Baratin 1980: 104).

2. 'indicating effect', of a type of noun

Prisc. 3.224.7 dativum...solent Romani acquisitivorum vel -orum (nominum) cum omni casu consociare, ut 'curae mihi est ista res, cordi, lucro, damno'.

Non-gram.: 'creative' (Quint.).

effectus, -ūs

1. 'effect', of verbal diathesis

Diom. 1.336.21 genera verborum sive significationes quo pacto significantur referemus. ut enim in nominibus sunt genera quibus sexus exploratur, ita quoque sunt in verbo quibus -us significatur, utrumne activum sit an passivum.

337.11 ex hac quoque forma (sc. neutra) sunt et illa verba in quibus nec agentis nec patientis significatio plene dinoscitur nec -us ostenditur, ut 'sedeo sudo dormio aseo isto algeo sitio esurio'.

Christ (1862: 134) would correct effectus in these passages to affectus (q.v.), but Flobert (1975: 13 n. 4) does not accept his suggestion, arguing that the 'active' sense of effectus does not permit it. Diom.' examples do not represent an action or its result (i.e. effectus); they do however represent a state or condition (i.e. affectus). Thus effectus would seem more appropriate in the context (nec effectus ostenditur). This is the reading preferred by Jeep (1893: 197 n. 6).

2. 'sound', of letters

Quint. 1.4.9 'Q', cuius similis -u specique (to 'K').

Opp. species 'form'.

Non-gram.: 'carrying out; outcome, effect' (Cic.+).

effero

1. 'utter, pronounce'

Var. 6.56 quom in animo quod habuit -tulit loquendo. (6.57 ('loquellam') dixerunt verbum, quod in loquendo -imus). 6.76 'omen'...quod ex ore primum -latum est, 'osmen' dictum. (9.76 difficulter -untur ore. Cf. Quint. 9.4.33 hiatum earum (syllabarum) quae cavo aut patulo maxime ore -untur).

Fest. 202.30 'u' litterae sonum per 'o' -bant.

Prisc. 3.27.19 annititur...praepositio sequenti dictioni et quasi una pars cum ea -tur.

with reference to accent

Paul. Fest. 19.7 (of 'adeo') cum prima acuta -tur, idem significat, quod 'accedo'..., cum autem secunda, idem quod 'usque eo'.

RP ap. Char. 294.25 (coniunctio) 'ut'...accentu acuto -latum (295.11). Diom. 1.432.35 (ut consuetudo) 'tenebras latebras' acuto accentu prima syllaba -ret. 433.4 Graeca verba Graecis accentibus -imus (Don. 610.12).

See pronuntio 2, and other parallels s.v.

2. 'use in a given form, say' collocations

+ per

+ per + specific letter or syllable

Paul. Fest. 15 'ameci' et 'amecae' per 'e' litteram -bantur. Quint. 1.7.18 'ae' syllabam...varie per 'a' et 'i'. Suet. gram. 6.4 (Opilius cognomen suum) per duas ('i' litteras) -t in parastichide libelli. Vel. 7.68.7 per 'u'. Char. 16.15 -tur...prima declinatio masculine et feminine per 'a', per 'as', per 'es'. 17.19 ('Orontes' et 'Achates') et apud Graecos per ou -untur (exc. Bob. 1.537.36). 19.3 per 'us es ir eus'. 22.9 per os. 19 (exc. Bob. 1.540.2). 22.20 per 'er' (exc. Bob. 1.540.2). 23.13 per os (exc. Bob. 1.540.18). 23.17 quadrifariam -i, per 'e', per 'er', per 'ir', per 'i' (exc. Bob. 1.540.21). 23.29. 24.21 per 'i' (exc. Bob. 1.540.32). 24.23 per 'e' (exc. Bob. 1.540.33). 27.20 dupliciter -tur, per 'e' et per 'i' (exc. Bob. 1.541.21). 29.7 per 'tis' (exc. Bob. 1.541.33). 43.3 per 'nis'. 47.21 per 'ae' litteras. 48.13 per 'eus'. 48.27 per 'is'. 52.2 per 'is'. 54.3 genetivo per 'us'. 56.29 Graece <per> ρος (103.20). 80.2 per 'onis' genetivo. 81.8, 84.11, 25, 85.2, 4, 88.23, 106.18, 19, 110.22, 111.13, 26, 112.5, 117.16, 221.13, 243.16. Diom. 1.305.5 <per> 'rum' -t. exc. Bob. 1.538.21 per 'bus' syllabam, 542.18, 28, 543.11, 13, 18, 544.17, 547.9, 564.39, 565.21. expl. in Don. 4.558.12 per 'r'. Cons. 5.359.21 per unam 'i'. frg. Bob. 5.560.36 per 'em'. Prisc. 2.241.13, 361.9, 446.8 Graeci...per ξ -unt praeteritum infinitum, 18 per δ τ θ. 447.12 per ω puram. Prisc. part. 3.481.30 per ou diphthongon.

+ per + grammatical feature: case

Fest. 301.20 (of 'sos') cum per dativum casum...Ennius (ann. 149) -t.

Char. 137.29 per omnes casus similiter (Prob. de nom. 4.211.10 per omnes casus eadem littera (nomina) -untur). RP ap. Diom. 1.314.16 per incusativum -untur (316.28), 315.33 per ablativum (316.36), 35 per genetivum; Diom. 1.320.1 per accusativum, 2 per dativum (313.25). Char. 379.19 per eundem casum -untur (Barwick 1967: 59ff.). expl. in Don. 4.540.13 haec enim (monoptota) per ablativum solum in usu -untur. idiom. cas. 4.566.12 per accusativum casum.

+ per + grammatical feature: gender

Char. 450.1 tit. idiomata nominativa, quae per genera -untur (Diom. 1.314.16, 315.35. Cons. 5.348.30 nomina per omnia genera).

+ per + grammatical feature: article

ps. Asp. 5.550.20 una appellatione per omnes articulos.

+ in + specific letter or syllable

Scaur. 7.21.8 ea nomina..., quae in ψ Graeca voce -untur. Char. 17.15 omnia (nomina) vel in τος vel in δος apud Graecos genetivo exeuntia eodem casu apud nos o Graeco in 'i' mutato -untur (exc. Bob. 1.537.34). 18.11 illa (nomina)...aut in 'as' aut in 'a' -untur, hoc autem in 'es' (18.18 in 'a' -tur). 18.24 quae in dativo plurali in 'bus' syllabam -untur. 85.31 nomina in 'es' nominativo casu

-ta. 222.11 in 'bo'. Diom. 1.304.6 aut in 'as' aut in 'a'. 384.18 in 'o'. 386.24 in 'o'. exc. Bob. 1.538.14 in 'bo'. 19 in 'a'. 562.14 in 't' litteram. Prisc. 2.82.3, 188.21, 287.19 in 'a' correptam, 334.9, 443.1.

+ ablative

accentu: Char. 294.19 acuto accentu (295.15; Diom. 1.394.1, 5, 12, 17, 20; Aud. 7.358.12). 295.21 eodem accentu (Diom. 1.394.24). exc. Bob. 1.543.21 gravi accentu. Don. 610.12 sane Graeca verba Graecis accentibus melius -mus. expl. in Don. 4.526.13 quo accentu. casibus: Diom. 1.309.20 tribus casibus (.22). Cons. 5.384.31 non omnia verba quibuslibet -i casibus posse. genere: Cons. 5.349.20 neutro genere. Vict. 6.194.19 quo genere (Aud. 7.325.9). Cass. 7.191.12 (Martyr. 9) licet Vergilius feminino genere -tulerit.

genetivus: Char. 54.3, 80.2. 80.7 (appellativa in 'o' exeuntia) duplici genetivus -untur. 84.12 diversis genetivis.

littera: Char. 26.16 'lucar <lucaris>' 'a' littera correpta -atur (exc. Bob. 1.541.4). 80.1 nomina 'o' littera -lata. 87.3 'es' litteris productis. Prob. de nom. 4.211.10 per omnes casus eadem littera (nomina) -untur. Cons. 5.355.16 'i' littera.

modo: Char. 336.9 instanti modo similiter. Prob. 4.154.19 duplici vel eo amplius modo (Cled. 5.67.3). Cons. 5.349.4 novo modo. 358.12 hoc aut illo modo. 384.1 diverso modo. ps. Asp. 5.551.34 alio quolibet modo. Vict. 6.198.32 quo modo (Aud. 7.345.16).

nominativus: Char. 38.26, 80.23. 85.31 nomina in 'es' nominativus casu -ta. Diom. 1.309.16. 328.6 nominativus singulari pluraliter similiter. .21 nominativus pluraliter. exc. Bob. 1.550.32 nominativus plurali. Cons. 5.361.2 nominativus plurali.

syllaba: Char. 72.29 'calumnia' prima syllaba correpta -tur. 88.16 nomina Latina 'es' syllaba correpta -ta. frg. Bob. 7.540.1 acuta syllaba novissima.

vocativus: Diom. 1.309.16.

voce: Char. 323.24 omnia verba activa voce -ta (Diom. 1.358.19). frg. Bob. 7.539.22 circumflexa voce.

Quint. 9.4.13 quantum...interest, sensus idem, quibus verbis -atur, tantum.

Maur. 6.337.383 sive producto -antur sive correpto sono. Char. 191.19 senaria forma...in omnibus sex casibus varia forma in declinationibus -tur (expl. in Don. 4.544.17 in omnibus sex casibus varia <forma> declinationis).

exc. Bob. 1.537.34 'o' in 'i' mutato -untur (nomina).

Pomp. 5.180.17 Graeca declinatione.

Cons. 5.348.18 tam singulari quam plurali similiter.

355.3 retenta 'u'. 360.35 'i' gemino.

ps. Asp. 5.548.30 vocali correpta.

550.20 una appellatione per omnes articulos.

+ adverb

absolutive: Char. 347.15 (Diom. 1.388.21).

adverbialiter: Prisc. 2.182.13.

diverse: Char. 27.3 (exc. Bob. 1.541.11), 116.18 (exc. Bob. 1.542.17).

dupliciter: Char. 26.13 (exc. Bob. 1.541.2), 27.20 (exc. Bob. 1.541.21), 112.5 (exc. Bob. 1.542.28, 543.9).

feminine: Char. 16.15, 92.6, 137.25.

Graece: Char. 56.29, 103.20; Cons. 5.365.20.

graviter: Cass. 7.201.9.

integre: Diom. 1.415.1.

ita: exc. Bob. 1.563.24; Aud. 7.329.7.

leviter: Cass. 7.201.15, .22, 202.5; Alb. 7.309.7.

masculine: Char. 16.15, 19.23, 90.26, 94.13; exc. Bob. 1.538.35.

multifariam: Diom. 1.311.14.

passive: exc. Bob. 1.505.25.

pluraliter: Quint. 1.5.16; Char. 38.26, 35, 80.18; exc. Bob. 1.543.8 tantum pluraliter. 551.4. Diom. 1.328.21 nominativus pluraliter.

promiscue: Char. 106.27.

quadrifariam: Char. 23.17 (exc. Bob. 1.540.21).

recte: Char. 111.19.

sic: Quint. 2.14.2 'oratoria' sic -tur ut 'elocutoria'. Char. 132.13 sic...ut nominativo. Diom. 1.311.25.

similiter: Char. 85.4, 137.29, 224.25, 336.9; Diom. 1.309.16, 328.6; Pomp. 5.160.32, 33; Cons. 5.348.18 tam singulari quam plurali similiter. Cons. 5.375.5, 6.

simpliciter: Diom. 1.417.6.

singulariter: Quint. 1.5.16; Diom. 1.327.16 singulariter tantum (exc. Bob. 1.548.1).

varie: Quint. 1.7.18; Char. 65.1; Donatian. frg. 6.276.19.

Quint. 1.5.64 in ceteris quae poterunt utroque modo (*in Latin and Greek form*) non indecenter -i.

Cons. 5.383.22 aliter atque aliter in praeteritis temporibus.

Cass. 7.206.20 tunc pro 'm' littera 'n' litterae sonum decentius -emus.

further examples

Fest. 201.22 ('osi') nunc quoque cum praepositione -latum frequens est.

Quint. 8.3.40 quam concipiamus elocutionem, quo modo -amus. 9.3.7.

Vel. 7.48.4 secundam naturam magis apud nos <has> quinque litteras (sc. vocales) -i quam apud Graecos.

Char. 20.15 veteres omnia quartae declinationis ut secundae -tulerunt ('senatus, senati'). 379.5 (idiomata sunt), quae pro nostro more -imus.

Char. 80.14 sine 'i' (238.30, 239.24).

196.11 sunt quaedam etiam nomina quae sicut nata sunt -untur.

235.26 quidam 'teneriter' -unt ut 'celeriter'.

Diom. 1.391.24 sin autem longus sermo -tur.

exc. Bob. 1.539.8 plures...ut quartae declinationis -tulerunt haec nomina arborum.

.12 quamquam veteres omnia quartae declinationis ut secundae -tulerunt.

544.23 haec (nomina) non numquam apud auctores sine observatione -untur).

with specific author as subject

Fest. 301.20 (of 'sos') cum per dativum casum...Ennius (ann. 149) -t.

Char. 22.23 quamquam Vergilius -tulit 'Teucrus' et 'Evandrus'. 87.19 Cicero (pro Rosc. Am. 45.131) 'perniciis causa' genetivum -tulit. 92.6 Lucilius ('pistrinum', v. 521) feminine -tulit. 165.27 Helenius Acron (ad Terentius Ad. 869) et 'huius fructus' ut 'senatus' veteres -tulerunt. 274.23 'parcissime' Probus...quaerit an quis[bus] -tulerit.

Diom. 1.406.23 quinquepertito...nemo dicit nec in cetero numero ita -re possumus. exc. Bob. 1.547.30 Cicero perniciis casum genetivum -tulit.

Prisc. 2.182.13 adverbialiter sine 'que'.

Eutyth. 5.465.2 (Statius) aliud...in VIII libro Thebaidos -tulit (rather Ach. 1.131), 'contuor'. 482.17 Virgilius. .28 Statius.

Gk.: ἐκπέρω, AD adv. 120.12, 16.

See dirigo 1, pronuntio 1.

Non-gram: 'carry or bring out' (Pl., Enn., Ter.+).

efficio

'produce' sounds, grammatical forms

of nominal forms

of nouns

Prob. 4.90.33 haec eadem nomina in genere feminino sic anomala -untur, ut puta 'hic nepos haec neptis' (91.18). 109.40 haec (nomina) per raros sonos -untur.

of case forms

Prob. 4.97.23 ut genetivum casum numeri pluralis -ant (haec nomina) (99.38, 100.1, 39, 101.3, 102.3, 6, 103.3, 6, 31, 34, 104.30, 33, 108.32, 35). Cons. 5.358.24 ablativum...sui similem dativus -it (.26, 359.4, 360.26, 361.13).

of adjectives

Char. 235.19 ('agilis docilis')...superlativo litteram 's'

geminant -untque 'agilissimus docilissimus'. Serv. 4.431.6 (comparatio) inaequalia -it nomina... 'bonus malus magnus'.

of participles

Var. 8.59 alia (verba) -unt terna... alia bina (participia).

of verbal forms

Var. 10.33 cuius modi -at figuras (sc. quidque verbum).

Prob. 4.182.14 (verba quaedam) primam personam numeri singularis suae speciei -unt. Cons. 5.371.12 cum impersonalia -untur (.26). .15 non omnia tertiae personae verba -ent impersonalem modum. 384.28 in prima indicativi persona verba dissimilia praeteriti temporis declinationibus similia -untur, ut est 'luceo lugeo'.

Macr. exc. 5.606.14 omne participium in ὡς desinens solam ultimam syllabam in ἄλφα mutando idem tempus -it. 610.24 ille (perfect)...incipiens a vocali in ην terminum mutat et hunc (pluperfect) -it. .35 (from the 2nd person of the perfect) futurum paulo post, quod Atticum vocatur, -itur. 614.27 secunda illis pluralis -itur addita τε tertiae singulari. 618.19 Graeci secundae personae addita τω syllaba tertiam (personam) eiusdem praesentis -unt. 619.15 idem sonat et plurale ποιήσατε, cuius tertia persona rursus cum additamento tertiae singularis -itur ποιήσάτωσαν. 621.16 sed priora fine mutato in σάν tertiam personam de se -unt. 638.39 ex tertia singulari primam personam numeri pluralis -unt dempta 't' littera et addita 'mus' syllaba.

of the combination of words to form speech

expl. in Don. 4.489.17 octo particulis, quibus -itur humana locutio. Cons. 5.338.7 duae sunt principales partes orationis, nomen et verbum, quae coniunctae locutionem -unt. Macr. exc. 5.621.26 -it sensum (622.17 sensus perfectionem. 644.16).

of the combination of elements to form compounds

Prob. 4.53.36 hi (modi: means of combining integrum & corruptum) variati inter se...figuram compositam -unt.

of the combination of letters to form syllables

Prisc. 3.108.22 quomodo elementa iuncturis syllabas -unt suis (AD synt. 2.11 ὡς τὰ στοιχεῖα τὰς συλλαβὰς ἀποτελεῖ κατὰ τὰς ἐπιπολικὰς).

of sounds

Maur. 6.338.416 -i diphthongon unam posse (ui). 347.758 ('u' vocalis) potest...digammos -i.

Scaur. 7.12.21 'equus' et 'servus' et 'equum' et 'servum' per duo 'u', non per unum 'u' -unt. 23.10 'h'...mutato ordine alias atque alias -at potestates (.11).

Prob. 4.49.31 (semivocales) subiectae vocalibus nomina sua -unt. expl. in Don. 4.521.20 apud Latinos tunc quidem -it 'u' littera, quod apud Graecos digammos, quando loco ponitur consonantis.

sonum: Mar. Vict. 6.32.8 (consonantes) sonum vocis augeant crassioremque -ant. Char. 13.11 in pronominebus 'c' littera sonum -it crassiorem. Prob. 4.49.13 syllabae sonus -atur. 87.18 haec (nomina) sonos Latinos -ere non possunt. ult. syll. 4.257.3 haec (littera)...duplicem -it sonum.

vocem: Pomp. 5.100.22 'i' pone et per se plenam -it vocem.

long/short syllable:

Maur. 6.357.1099 si (vocalis) positu longa -itur. 358.1123 tertia sic longa -itur. Char. 8.15 breves (syllabas) correpta vocalis -it. 11.31 secunda (syllaba) brevis -itur. Diom. 1.429.3 syllaba...brevis -itur. 430.6 correptam vocalem..., quae <cum> positione longam possit -ere. 432.33 natura litterarum 'b' et 'r'...nunc longam nunc brevem syllabam -at. ult. syll. 4.221.19 nunc brevem nunc longam communemque syllabam...-unt. 244.37 tertia...coniugatio correpta semper positione longam -it. Vict. 6.197.3 breves (syllabas) quae res -it? correpta vocalis (Aud. 7.327.19; Fortun. 6.279.25). Macr. exc. 5.645.31 ut (Latini) 'i' quod longum fuerat breve -ant.

Gk.: ἀποτελεῖω: see AD reference.

See figuro, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'make, construct' (Pl.+).

eiicio

'terminate' a word in a certain syllable

+ in + accusative

Vict. 6.190.25 genetivum pluralem in 'um' vel in 'ium' syllabas -unt (voces) (Aud. 7.342.25). 191.2 <aliquando in 'ium'> (Aud. 7.342.28). .5 in 'rum' syllabam (Aud. 7.343.3). .7 in 'vum' (Aud. 7.343.5). 199.5 in quam syllabam? .8 in 'am' et in 'bo'. Aud. 7.342.21 in 'rum' syllabam. 345.31 in 'ar' et in 'bor'.

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'throw out, expel' (Pl., Enn., Ter.+).

electio

'choosing, choice', of a type of adverb

Prisc. 3.74.24 see s.v. electivus.

See comparatio, optio, praelatio.

Non-gram.: 'choosing, choice' (Cic.+).

elective

'of choosing, indicating choice', of a type of adverb

ps. Asp. 5.552.13 (adverbia) fiunt...-e ut 'potius'.

Prisc. 3.254.4 -e quoque saepissime hoc modo utimur, ut 'imperem quam moneam'.

electivus

'of choosing, indicating choice', of a type of conjunction

definition

Prisc. 3.98.25 disertivae vel -ae sunt, quando diversis propositis aliquid ex eis non eligere ostendimus, ut 'dives esse volo quam pauper'.

74.28 'quam', quando est similitudinis vel comparisonis sive electionis, adverbium accipitur...: 'mare Ponticum dulcius quam cetera' (Sallust hist. 3.51), quamvis interpretatio eius, id est ἤπερ apud Graecos coniunctio sit -a.

Gk.: ἐκλεκτικός.

Electivus is equivalent to Gk. ἐκλεκτικός (Schoemann 1862: 217.1; Schneider 1902: 220), but this term is not found in DT or AD.

See disertivus.

elementum

1. 'element, primary particle'

definition

Char. 4.10 -um est uniuscuiusque rei initium, a quo sumitur incrementum et in quod resolvitur (Dosith. 7.381.6; Prob. 4.48.33; Mar. Vict. 6.4.26; Aud. 7.321.14).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

2. 'minimal unit of sound, represented by a letter'

Diom. 1.421.17 -um est minima vis et indivisibilis materia vocis articulatae vel... (Dosith. definition follows).

ps. Prisc. de acc. 3.519.15 -um... (est) pars minima partium vocis articulatae.

littera/elementum

For elementum in definitions of littera, see s.v. littera.

Diom. 1.421.19 huius (sc. -i) figura littera vocatur. .20 (litterarum) potestates, quas -a nominamus, plurimae intelleguntur. litteras etiam veteres -a dixerunt, quod orationem velut quaedam semina construant atque dissolvant. etenim differt utrum quis dicat -um an litteram an per se, quia -um quidem est vis ipsa et potestas, littera autem figura est potestatis, 'a' vero nomen est et potestatis et figurae. igitur -um intellegitur, littera scribitur, 'a' nominatur.

Prisc. 2.6.14 litteras...etiam -orum vocabulo nuncupaverunt (antiqui) ad similitudinem mundi -orum: sicut enim illa coeuntia omne perficiunt corpus, sic etiam haec coniuncta litteralem vocem quasi corpus aliquod componunt vel magis vere corpus.

.23 littera...est nota -i.

.24 hoc ergo interest inter -a et litteras, quod -a proprie dicuntur ipsae pronuntiationes, notae autem earum litterae. abusive tamen et -a pro litteris et litterae pro -is vocantur.

3. 'length', of syllables

ps. Prisc. de acc. 3.519.12 habent etiam syllabae suum -um, quod productio dicitur. sed inter -um litterarum et syllabarum hoc distare videtur, quod -a litterarum sunt ipsae pronuntiationes, syllabarum ipsae productiones.

ancient etymology

expl. in Don. 4.487.10 -m est dictum quasi elevamentum.

The etymology of elementum is much disputed, but both prevailing views connect the word with letters of the alphabet, reflecting the word's original sense. Diels (1899: 83ff.) proposes the etymology ἐλέφαντος > elepantum > elementum. The term would designate the ivory letters used by children in learning their alphabet (Quint. 1.1.26, Vollgraff 1949: 113). The older view derives elementum from the letter names *el em en*. In either case the form in -mentum may reflect the influence of other substantives with this suffix, e.g. rudimentum. The earlier etymology has been rejected by some scholars (e.g. Adam 1963: 229) on the basis that the semivowels were not named in this way till the 4th century A.D. (e.g. Serv. 4.422.15-17). Ter. Maur. (c. 200 A.D.) states explicitly that the semivowels *l m n* are sounded (i.e. sonants), but Varro is reported (expl. in Don. 4.520.13ff.) as having used the names *el em en*. The later grammarian may be guilty of anachronism here (for letter names see Gordon 1973). Even if the letter names were *l m n* until the 4th century, Thurneysen (1934: 255f.) has argued that this is no obstacle to the above-mentioned etymology: *l m n* > *dl ðm ðn* > *el em en*. Diels (1899: 83) rejects this derivation on the grounds that *l m n* would designate the second half of the alphabet. Coogan (1974: 62) argues that elementum could refer to the second half, elementa to the whole alphabet. In the Ethiopian alphabet the two halves are reversed: it is possible that this order is very old (Cohen 1938: 182; Dillmann 1899: 17). In Latin however the alphabet inscriptions from Pompeii for example (CIL IV 2514-2549) show no trace of it.

attestation: Ter. Maur. 6.328.85 -a.

In its earliest attestations, elementum appears in the sense 'letter/sound' and 'atom, primary particle'. It appears that 'letter/sound' was the original sense: Lucretius uses the metaphor of the combination of letters to form words to illustrate the bonding of atoms to form substances, e.g. 1.196ff., 1.823ff., 1.912ff. In the course of his poem Lucr. uses elementa of both letters/sounds and atoms (Greenough 1890, 97ff.; Diels 1899, 5ff.; Vollgraff 1949, 108-10).

Gk.: στοιχεῖον, DT 9.6.

Latin elementum has a basic sense 'letter/sound'; the other uses of the word arose under the influence of the various senses of Gk. στοιχεῖον (Diels 1899: 68-81; Lumpe 1959: 1075, 1962: 287). On a general level, the Stoics designated the parts of speech στοιχεῖα λόγου or στοιχεῖα τῆς λέξεως (DL 7.58) and this usage is seen in Prisc. in a passage clearly following AD.

Prisc. 3.111.15 quasi -is orationis inconcinne coeuntibus (~ AD synt. 7.12 ὡς τῶν στοιχείων τοῦ λόγου ἀκαταλλῆως συνελθόντων).

See also Plato Crat. 422 a 2 τοῖς ὀνόμασιν ὡς περὶ στοιχεῖα τῶν ἑλλῶν ἐστὶ καὶ λόγων καὶ ὀνομάτων.

But Aristotle also made a careful distinction between στοιχεῖα, 'sounds', and γράμματα, 'letters', matching the Latin grammarians' distinction between elementa and litterae.

Arist. poet. 1456 b 22 στοιχεῖον...ἐστὶ φωνῇ ἀδιαίρετος. As among the Latin grammarians, this distinction is not always observed by the Greeks, e.g.

DH comp. 14 ἀρχαί...τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς...ἀκαλοῦμεν στοιχεῖα καὶ γράμματα (Vollgraff 1949, 96f.).

See principium.

Non-gram.: 'atom' (Lucr.+); 'element', as in earth, air, fire, water (Cic.+).

elevo

'raise the tone with which a syllable is pronounced'

ps. Prisc. de acc. 3.519.25 accentus...est certa lex et regula ad -andam et deprimendam syllabam...particulae orationis.

520.2 acutus...accentus ideo inventus est, quod acuat sive -et syllabam; gravis...eo, quod deprimat aut deponat.

521.27 quando dico 'natu', -atur vox et est arsis intus (opp. deponitur, thesis).

See erigo.

Non-gram.: 'lift up, raise' (Caes., Vitruv.+), 'lessen, diminish' (Cic., Liv.+).

elido

1. 'omit or elide' letters

Vel. 7.62.8 interdum -sa 'd' littera 'g' geminatur, ut 'aggerat'.

Mar. Vict. 6.22.8 -untur...vocales singulae, cum duae concurrerunt. .10 't' quoque ex consonantibus -itur, ut 'posquam...' (Verg. Aen. 3.1), non 'postquam'. 28.18 -unt... 'i' litteram ('sco' for 'scio'). Agroec. 7.123.16 aequalia...et resistentia -unt. Gell. 2.17.9 quoniam -itur ex ea (sc. 'con' particula) 'n' littera. 4.17.6. 5.12.5 quod est -sis aut immutatis quibusdam litteris 'Iupiter', id plenum atque integrum est 'Iovispater'.

Gk.: κοπιῶ, DT suppl. 112.5, 113.3; ἀποθίβω 'drop a letter in the middle of a word', AD adv. 185.3; ἐκθίβω 'elide a letter at the beginning or end of a word', AD pron. 78.8, conj. 228.15, 230.13.

See extero, minuo 1. ii.

2. 'form (a word) by elision'

Gell. 16.5.6 'vetus'...ab aetatis magnitudine compositum -sumque est.

Non-gram.: 'break, smash' (Pl.+).

eligendi

'of choosing, indicating choice'

1. type of adverb

Sacerd. 6.442.23 -i, ut 'potius'.

Don. 596.12 (adverbia) -i, ut 'potius immo' (642.1).

See comparandi, praefendi.

2. type of interjection, expressing pain or surprise

Aug. 5.518.23 -i, ut 'vaha'.

Non-gram.: eligo 'choose' (Pl.+); 'pull out, extract' (Lucil., Var.+).

elocutio

1. 'the spoken usage of language'

Char. 62.11 ad explicandum -em.

Cled. 5.63.26 ut auctoritas -is exercuit, ita et adverbia faciunt.

expl. in Don. 4.501.20 absque his (sc. quinque possessivis) ne unum quidem habet Latina -o.

Pomp. 5.214.12 -o nostra exigit usum promittendi. 230.2 -o docet hoc ipsum verbum 'odi' esse praesentis temporis. 230.6 secundum -em, opp. secundum artem. 230.12 ad -em, opp. ad regulam (230.15, 16 in -bus, opp. in regulis).

2. 'connected speech'

The principal constituents of speech are the noun and the verb: of these the verb in particular is indispensable.

Serv. 4.428.9 principales partes orationis, nomen et verbum, eo quod ipsae solae faciunt -em, ut 'Cicero scripsit'...et sine ipsis nulla alia pars implet -em (Pomp. 5.134.21).

Cled. 5.53.31 verbum...facit -em.

Pomp. 5.97.11 loquere aliquid, et invenies in ipsa -e tria aut quattuor verba, vix unum nomen aut pronomen.

Nouns engender a complete utterance, pronouns only a semi-complete, because they provide less information.

Serv. 4.409.39 nomina...posita plenas faciunt -es, pronomina semiplenas (expl. in Don. 4.499.32).

Cled. 5.49.4 plenam -em habet (Pomp. 5.200.1).

Adverbs require verbs to constitute a complete utterance.

Serv. 4.415.10 'fecit orator' est -o plena (Pomp. 5.241.15). 438.9 'legit'...plena est -o. -ro 'cras', 'hodie', non erit integra -o, nisi addam verbum.

Conjunctions are so-called because they bind the elements of speech.

Serv. 4.418.4 coniunctiones dictae sunt ab eo, quod coniungant -em (expl. in Don. 4.489.6, 7, 515.36).

Serv. 4.406.5 coniunctio dicta est, quia coniungit -es, ut 'ego et tu eamus' (Pomp. 5.97.29).

Pomp. 5.264.22 si interponas 'et'...facis...continuum -em.

Cled. 5.24.4 addito 'et' implebitur -o.

'Connective' conjunctions join both the words and the sense.

Serv. 4.418.8 in hac -e et verba coniuncta sunt et sensus.

Cled. 5.73.23 copulativa, quia duas partes in -e optime coniungit.

'Separative' conjunctions bind the words but not the sense.

Serv. 4.418.13 si qui dicat 'ego aut tu eamus'...-o coniuncta est, sed sensus disiunctus.

expl. in Don. 4.516.9 disiunctivae dictae sunt, non quod -em disiungant, sed quod sensum,...-o tamen coniungitur (Pomp. 5.265.33, 266.5).

A valid utterance is said to constare/stare.

Cled. 5.54.15 -o...non constat. 74.16 qua parte voluero, licenter pono ('igitur') et stat -o, ut 'igitur hoc faciam' <et> 'hoc igitur <faciam>'.

Pomp. 5.97.30 non stat -o. 31 stabit -o. 134.19 non potest stare ipsa -o, nisi et nomen habeat et verbum. 159.4 si dicas 'Aenea fortissime Troianorum', modo stat plena -o. si autem dicas 'Aenea fortissime', non stabit plena -o.

~ 'phrase'

Serv. 4.405.17 ('verbum') quod hac...utamur in -e... 'verba fecit apud populum Tullius'. 433.9 si...voluerimus -em facere, dicimus 'praefectus vigilibus' (for praefectus vigilum). Cled. 5.43.25 'praefectus vigilibus' -o est, non nomen.

Serv. 4.439.9 haec...ambiguitas -e discernitur. quando enim dico 'falso homini dedi' erit nomen; quando dico 'falso loqueris', erit adverbium (Pomp. 5.251.6).

Pomp. 5.150.33 comparatio est -o quae ex alterius collatione alterum praefert (152.14). 155.4 plerumque invenitur -o, ut comparativus praeposatur superlativo (155.9 in tali -e 'doctior quovis doctissimo'). 156.13 istae particulae ('magis', 'maxime') habent augmentum... comparationem habent -is. 156.33 si volueris puram facere -em.

3. 'pronunciation'

Pomp. 5.204.2 vide mutata -em in syllaba, id est mutata naturam syllabarum quot, tot (in 'quotus, totus').

attestation: Rhet. Her., Cic., Quint.

collocations

Graeca: Serv. 4.411.24; Pomp. 5.213.13, 19.

plena: Serv. 4.409.39, 415.10, 438.9; expl. in Don. 4.499.32; Cled. 5.49.4; Pomp. 5.159.4, 200.1, 241.15. poetarum: Pomp. 5.202.27; see also:

Serv. 4.417.25 invenitur...apud poetas talis -o.

Pomp. 5.213.15 haec...-o apta est poetis...longa remota est a sermone communi.

eloquentia

1. 'eloquence, good style in speaking/writing'

Diom. 1.382.16 'attingo, attingis' omnium eruditorum consensu dicimus. verum reperimus apud nonnullos auctores quibus -ae et elegantiae tributa est opinio, sine 'n' littera dictum, quasi 'attigo, attigis'.

2. Latina -a, 'the Latin language'

Prisc. 2.194.3 regulas...quibus Latina utitur -a. 3.264.17 auctores -ae Latinae. Prisc. de nom. 3.443.3 omnia nomina, quibus Latina utitur -a, quinque declinationibus flectuntur.

eloquium

1. 'speech' classification

Diom. 1.420.17 unde quidam vocis tria officia designant, -um tinnitum sonum.

definition

Diom. 1.420.18 -um est humanae pronuntiationis expressa significatio facilem mentibus efficiens intellectum.

2. 'language'

Diom. 1.318.15 cum Latinum -um in quodam verbo deficit, velut in illo ὄντος οὐσῶς, ὄντων οὐσῶν (exc. Bob. 1.535.1).

Martyr. 7.178.9 'bot' 'but' syllabas Romanum penitus non admittit -um.

Cass. 7.193.5 reliquas ab his consonantibus insertas vocales Latinum minus asscivit -um.

Non-gram.: 'eloquence' (Verg.+).

emendatio

'emendation, correction' classification

Var. ap. Diom. 1.426.21 artis grammaticae officia... constant in partibus quattuor: lectione, enarratione, -e, iudicio (Dosith. 7.376.6; Vict. 6.188.8; Aud. 7.322.5).

definition

Var. ap. Diom. 1.426.26 -o est qua singula pro ut ipsa res postulat dirigimus aestimantes universorum scriptorum diversam sententiam, vel correctio errorum qui per scripturam dictionemve fiunt (Dosith. 7.376.8; Vict. 6.188.10; Aud. 7.322.7).

Cf. Quint. 1.4.3 emendata lectio (~ emendatio + lectio).

Gk.: διόρθωσις, Σ DT 123.15.

Non-gram.: 'correction' (Cic.+).

emitto

'form, produce' a case form

Diom. 1.306.17 horum...genetivus pluralis accrescente una syllaba -itur et per 'ium' exit.

Pomp. 5.192.5 istae tres regulae non sic -unt genetivum, sed ille genetivus, quotiens sic exierit, ab istis tribus regulis venit.

See figuro, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'send out' (Enn., Pl.+), 'utter (words, sounds)' (Var., Lucr.+).

enarratio

'exposition, interpretation' classification

See s.v. emendatio.

Quint. 1.4.2 haec...professio (sc. grammatici), cum brevissime in duas partes dividatur, recte loquendi scientiam

et poetarum -em (2.5.1 poetarum -o). 1.9.1 ratio loquendi et -o auctorum. 1.4.3 -em praecedat emendata lectio. 1.8.18 accedat -o historiarum.

definition

Var. ap. Diom. 1.426.24 -o est obscurorum sensuum questionumve explanatio vel exquisitio, per quam unius cuiusque rei qualitatem poeticis glossulis exsolvimus. (Diosith. 7.376.9; Vict. 6.188.9; Aud. 7.322.6).

Gk.: ἐξήγησις, DT 5.5.

Non-gram.: 'recounting' (Rhet. Her.+).

enarrativus

'concerned with exegesis'

Diom. 1.426.16 grammaticae partes sunt duae, altera...exegetice, altera historice. exegetica est -a, quae pertinet ad officia lectionis.

Gk.: ἐξηγητικός, Σ DT 12.4, 115.8, 164.9, 170.18.

enclisis

1. 'mood'

Macr. exc. 5.599.13 accidunt verbis utriusque linguae personae, numeri, figura, coniugatio, tempus, modus, quem Graeci -in vocant (631.22).

In Gk. letters: Macr. exc. 5.612.25; Cons. 5.374.12.

2. 'inclination of the accent'

Prisc. 2.183.17 compositio...non -is, corrumpere dictiones solet: dicimus enim 'siqua', 'nequa', ut 'aliqua'.

Gk.: ἐγκλισις; see s.vv. modus, inclinatio.

enclitice

'as an enclitic'

Prisc. 2.183.15 'siquis' ad imitationem εἰς Graeci -e prolatus quidam putant.

Gk.: ἐγκλιτικῶς.

encliticus

'enclitic'

definition

Prisc. part. 3.477.1 cuius est accentus? (of the word '-que' in compound forms e.g. 'atque', 'neque'). -um est, id est suum accentum inclinat in syllabam extremam antepositae dictionis.

adjective

Prisc. 2.181.21 'que'...nisi separata sit, si Graecos sequimur, coniunctio -a esse non debet. 3.104.23 (coniunctiones) 'que', 'ne', 've'...etiam -ae sunt.

Prisc. part. 3.488.20 'ne'...solet etiam abiecta 'e' -am vim possidere, ut 'Pyrrin', 'tanton'. 500.9 'que' semper postpositiva est et -a (coniunctio).

noun

Prisc. 2.181.23 'que'...cum integris (compositum) dictionibus, quamvis significationem suam amittat, tamen -i vim servat (e.g. 'pleraque', 'ubique', 'utraque').

595.3, 4 fortassis ideo (praepositio 'cum') -i vice fungitur (3.27.14, 39.20, 51.8), quia -a monosyllaba sunt. Prisc. part. 3.482.18 ('iam') in versu...gravatur, nisi -um ei adiungatur: tunc...acuitur.

collocations

coniunctio: Prisc. 2.181.21, 3.104.23; Prisc. part. 3.500.9.

vis: Prisc. part. 3.488.20.

Gk.: ἐγκλιτικός; see s.v. inclinativus.

enuntiatio

1. 'pronunciation' of letters, syllables, words, etc.

Vel. 7.54.5 'illum' et 'optimum' aequae 'm' terminat nec tamen <in> -e apparet.

54.13 (in scribendo) quibusdam litteris deficiamus, quas tamen sonus -is arcessit. 68.7, 9 -is sono, 10 -is sonum, 70.21, 80.7 in -e.

Vict. 6.32.17 de -e litterarum.

Aug. 5.506.30 sunt nomina sub duplici -e, ut 'tribunus militum'.

in orthogr. writers often opp. to scriptio, scriptura:

Vel. 7.55.10 cum in <Latino> nomine (Troiae) non scriptio immutetur, sed sola -o. 72.2 in vocis -e nihil videmus ambiguum, at in scriptione tota haesitatio posita est. Cass. 7.164.7 (ex. Papir.) 'circum'... 'm' litteram in -e omittit, in scriptura servat.

For enuntiatio in definition of syllaba, see s.v. syllaba.

Gk.: ἐκφώνησις, AD synt. 19.11.

2. 'form' as opposed to sense, content

Diom. 1.337.4 specie activae -is.

397.7 -e...eadem affirmativa et concessiva est species; sensu vero differt.

Serv. 4.407.31 quotiens nomen est -e singulare, intellectu plurale (Pomp. 5.158.16, 168.26, 178.1). 431.24, 26 dicit (Probus) -e masculinum, intellectu esse neutrum 'pela-gus' (Pomp. 5.162.7ff.).

Pomp. 5.154.37 intellectu comparativa, -e diminutiva.

Serv. 4.429.24 significatio principalis est, sed -o diminutiva.

Cons. 5.371.13 aliam quandam significationem exhibent, cum impersonalia efficiuntur, quam in ipsa positionis suae -e obtinent.

Impersonal verbs have a different sense from the 1st sg. ('positio') from which they are formed.

enuntiatus, -ūs

'act of pronouncing, pronunciation'

Vict. 6.38.20 (muta et liquida) sub uno -u coniunctae communem syllabam, divisae autem longam efficiunt.

enuntio

1. 'pronounce'

use in opposition to scribere, scriptio

Quint. 1.7.28 quae scribuntur aliter quam -antur. Scaur. 7.20.5 'pulcrum'...exiliter et -andum et scribendum esse persuadet (Graccus). 16 sine dubio peccant qui 'paulum' et 'paululum' per unum 'l' scribunt, cum alioqui prima positio eius duplici hac littera -etur, ut 'pulum' et 'pusillum'. Vel. 7.49.22 per 'u' talia scribere et -are. 50.7 ne tamen sic -ent, quomodo scribunt. 12 sciat solum esse scribi per duo 's' et sic -i. 54.3 ita sane se habet non numquam forma -andi, ut litterae in ipsa scriptione positae <non> audiantur -atae. 13 aliter scribi, aliter -i (58.7). 18 et per unum 'i' -i, ut scriptum est. 67.19 -andi et scribendi. 72.14 scribendum et -andum. 20 sic pariter et elegantiam -andi et scribendi breviter consequimur. 75.15 aliud scribamus, aliud -emus. 16 ubi 'i' scribitur et paene 'u' -atur. 79.13 ut utraque per 'c' <scripta> -etur 'k'. ps. Asp. 5.548.3 littera tribus modis intellegitur, nomine quo -atur, potestate qua valet, figura qua scribitur. Cass. 7.150.12 per 'i' eius modi verba solum esse -are et scribere. 16 ad -andum et ad scribendum. 161.10 cum enim per 'o' scribant, per 'u' -ant. 164.9 et scribitur et -atur. 182.5 (Martyr. 7.182.5) si enim fuerint ita -ata, per 'b' mutam mediae syllabae sine dubio scribentur. 189.11 (Martyr. 7.189.10) 'b' mutam tenebit in scriptura, ut... 'nubes', quamvis 'nubis' quidam nominativum -are maluerunt. 189.14 (Martyr. 7.189.14) per 'b' mutam scribantur... quoniam quidam nominativum singularem sine 'i' littera -are voluerunt.

with reference to accent

expl. in Don. 4.525.23 si omnes syllabae pari fastigio vocis -entur. frg. Bob. 7.540.6 acute -etur. 540.8 acuto tono -bitur. Cass. 7.201.23 tunc enim graviter -atur.

+ per + grammatical feature

Vel. 7.69.14 quicquid per consuetudinem aurium ita licuerit -are. Char. 63.15 si tamen eadem (nomina) [non] aspere per analogiam -entur. frg. Bob. 5.555.18 licet haec

('folii otii tugurii peculii') antiquitas per ἀποκοπήν, id est ablata 'i' littera, -verit.

+ *adverb*

Vel. 7.50.5 ut plene 'i' litteram -aremus. 55.7 ipsa natura 'i' litterae est ut interiecta vocalibus latius -etur. 57.5 quamvis producte -entur. 66.7 (quidam) sic 'redducere' geminata 'd' littera volunt -are. 78.6 'coniux'...et 'seiu' subtracta 'n' littera...difficilius -bitur. 79.5 ut lenius -verunt. Scaur. 7.23.1 nusquam 'y' littera praecedens exiliter -etur, ut 'hynpos hymnos'. Diom. 1.374.5 'salio': perfectum suavius -are videmur 'salii'. 393.24 Cicero...aliter -vit. 406.35 transit...in quibusdam rationem et aliter ipsa -at, aliter consuetudo usurpat. Cass. 7.200.18 omnis vocalis 'b' sequente leviter -atur (.23 'd'. 201.5 'l'. .11 'm'. .19 'r', cf. .15 effertur).

+ *secundum*

Vel. 7.51.8 esse aliud 'z', aliud σίγμα καὶ δ, nec eandem potestatem nec eundem sonum esse, sed secundum diversas dialectos...i. 52.20 cum ipsa littera -aretur. 76.2 neque rursus secundum +latum litterae sonum -arentur.

+ *sine*

Vel. 7.69.6 aliis sine aspiratione videtur -andam. Diom. 1.423.9 mutae sunt quae sine auxilio vocalium non possunt -i (.24). Aud. 7.325.17 et quae sunt (litterae) quae sine aliis non -antur?

further examples

Ter. Maur. 6.351.894 'g' tamen sonabit illic, quando 'Gnaeum' -o. frg. Bob. 7.540.3 quomodo lecta sunt (verba peregrina), ita -i debere. Cass. 7.148.1 in -ando durum et barbarum sonat. 151.2 licet -i non possit. .11 aut propter levitatem aut quia omnino -i saepe litterae praepositionum non possunt.

Gk.: ἐκφωνέω, DH comp. 14; AD adv. 165.18.

See pronuntio 2, and further parallels s.v.

2. 'use in a given form, say'

+ *per*

+ *per + specific letter/syllable*

Vel. 7.49.23 <per> 'u' -ari (58.8). 67.13 utrumne per antiquum sonum... (sc.) 'u' litteram...velit quis -are, an...per 'i' litteram. 78.19 non numquam plenius per 'n' quam per 'm' -atur. Scaur. 7.15.13 male quidam per 'c' -ant ('pacunt'). Char. 72.3 per 'a' 'merula' potius quam per 'us' 'merulus' -bitur. 86.8 (nomina) quae...per τος -antur. Diom. 1.423.7 per se -antur (semivocales). expl. in Don. 4.545.8 accusativum pluralem per 'es' litteras -verunt. ps. Asp. 5.551.31 verbum...secunda persona per 'a' et 's' litteras -atur. Cass. 7.175.9 (Martyr. 7.175.12) quod ('berna') per hanc -averit litteram ('v'). Cass. 7.186.2 (Martyr. 7.186.4) si per 'b' mutam -atur. Martyr. 7.177.14 per 'v' litteram posteriorem quoque syllabam -i.

+ *per + case*

Diom. 1.309.13 monoptota, quae per ablativum tantum modo -antur. .23 tetraplota...nominativo et vocativo casu deficiente per ceteros (casus) -antur. Aug. 5.522.1 accusativae (praepositiones) per casum accusativum -antur. frg. Bob. 5.556.33 neque feminini generis neque neutri nomina placuit hoc modo -i per genetivum pluralem. Cass. 7.187.10 (Martyr. 7.187.10) per ablativum casum -etur.

+ *ablative*

Vel. 80.12 -i nullo modo potest. Char. 76.18 quamquam enim neutralibus <masculina> suavitate -andi similia sint. 213.6 sunt verba activa passivorum figura -ata. Diom. 1.329.26 quaedam possessiva...quattuor modis -antur ('meus mei noster nostri'). 338.2 propriis...personis non -atur (impersonalis). 345.13 Laberius...in Tauro passivo modo -vit. 400.1 de his quae apud veteres diversa reperiuntur -ata declinatione (.16). Don. 634.19 est altera species tertiae coniugationis, quae 'i' producta -atur. Cons. 5.344.33 tam enim femina quam masculus 'corvus'

masculino genere -atur. 345.28 ut alterutro genere -entur. Aug. 5.497.33 hoc sono -antur omnes casus in singulari.

+ *adverb*

pluraliter: Char. 39.5 nomina...quae natura pluraliter -antur (exc. Bob. 1.550.34). Cass. 7.178.3 (Martyr. 7.178.5) 'bat' in uno tantum repperi nomine generis neutri pluraliter -ato.

singulariter: Don. 622.11 est et dualis numerus, qui singulariter -i non potest.

ps. RP 5.537.13 nam cetera feminine -amus. 542.37 et cum passive -entur in 'r' littera. Macr. exc. 5.635.26 praeteritum non trifarium divisum, sed semel pro tribus -mus, ut 'amavisse'.

+ *sine*

RP ap. Char. 245.19 quam diu sine casibus -antur, adverbialiter erunt; receptis casibus praepositiones sunt (301.8; Diom. 1.407.25). Eutyth. 5.468.11 primitivum sine 'm' -atur (syn. proferri).

+ *iuxta*

Char. 190.3 accusativus iuxta regulam...debet -i (Diom. 1.305.29).

+ *cum*

Aug. 5.514.1 haec semper cum 'r' littera -are (.23).

further examples

Mar. Vict. 6.33.1, 5, 8. Diom. 1.386.14 mendose qui geminant 'l' litteram et -ant <'mallo nollo'>, expl. in Don. 4.525.26 quantum temporis -andis verbis teratur. 527.25, 533.4, 16. Cons. 5.344.37 nam in 'corvo' femininum et in 'cornice' masculinum genus intellegi necesse est, sed -are non possumus. 365.21 cum alios eorundem nominum casus -are Graeca declinatione non audeant. 371.3 cum singula verba -antur <ita>. Aug. 5.507.43 sic -bitur et hoc pronomen 'ipsus ipsa ipsum'. Eutyth. 5.448.16 et 'cubo' 'cubas' in secunda persona an 'cubis' -are. Cass. 7.188.12 (Martyr. 7.188.12) quoniam antiqui duplicem nominativum -i maluerunt. Martyr. 7.174.10 'bam' et vocalibus aliis intervenientibus in prima syllaba nullius nominis -i cognovi.

See pronuntio 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'make known' (Pl.+).

epectasis

'lengthening of a word by addition of a syllable'

Prisc. 2.182.15 nihil aliud est in his nominibus (e.g. 'plerumque') 'que' nisi syllabica -is, quomodo 'ce' in... 'hisce'... 'illice'.

Prisc. part. 3.492.24 per -in 'tute'.

Gk.: ἐπέκτασις, AD synt. 19.12, pron. 6.14, 29.14.

Prisc. 2.590.26 per porrectionem vel assumptionem, quam Graeci vocant ἐπέκτασιν vel παραγωγήν.

On ἐπέκτασις and παραγωγή see Uhlig 1910: 137.2-5.

Syn. porrectio.

epicoenon

'epicene' (gender), where a single form serves for both masculine and feminine

definition

Diom. 1.301.12 est et quintum genus, quod Graece -on dicitur, Latini promiscuum vel subcommune vocant, quod aut specie masculini generis declinatur et simul significat etiam femininum genus, ut 'passer', aut declinatur specie generis feminini <et simul> etiam masculinum genus significat, et sic sub uno genere utrumque intelligitur, ut 'aquila'.

Prob. 4.120.4 sunt nomina, quae Graeci -a appellant, id est promiscua, siquidem ex suo genere at aliam speciem designant, ut puta 'canis simia sus passer bos aquila belua' et cetera talia.

Cons. 5.344.23 sunt quaedam nomina promiscua, quae Graeci -a vocant.

Don. 619.15 est -on vel promiscuum, quod sub una significatione marem ac feminam comprehendit, ut 'passer aquila' (586.7).

Serv. 4.408.8 -on..., quod confusum continet sexum.

Aug. 5.505.43 de genere -o. est autem genus -on, quo sub uno articulo intellegitur uterque sexus, ut puta 'hic passer': iam sub hoc articulo qui sonat hic illic est et femina.

Prisc. 2.141.14 -a, id est promiscua, vel masculina sunt vel feminina, quae una voce et uno articulo utriusque naturae animalia solent significare.

Don.' commentators and Aug. make a careful distinction between common and epicene gender.

Serv. 4.408.9 inter commune et -on hoc interest, quod commune est, ubi visu discernimus sexum, ut 'canis'; -on est e contrario, ubi visu non discernimus sexum, ut 'piscis'. inter -on et commune hoc interest, quod in communi articulo discernimus sexum, ut 'hic canis' vel 'haec canis': in -o vero unus articulus sumitur et utrumque sexum intellegimus, ut 'haec aquila' (expl. in Don. 4.493.37ff.; Pomp. 5.161.4ff.).

Aug. 5.506.9 ergo hoc interest inter genus commune et -on..., quod in genere communi ambo articuli sunt, id est 'hic' et 'haec', ut 'hic et haec canis'; -on autem cum articulo uno communicat masculinum et feminam, ut cum dico 'hic passer', sub ipso articulo qui sonat hic intellegitur et femina.

attestation:

Quint 1.4.24 promiscua, quae -a dicuntur,...in quibus sexus uterque per alterum apparet.

Gell 13.7.3 (in *Gk. letters*) leones - sic enim feminas quoque virili genere appellat, quod grammatici ἐπικλῶν vocant.

Cf. Var. 9.56 tum omnes mares et feminae dicebantur 'columbae'.

The term is found in several grammarians in Gk. letters alongside the Latin equivalent promiscuus (q.v.).

Quint., Gell., Dosith., Diom., Prob., Cons. mention epicoenon as the *Gk. equivalent* to promiscuum; *Don. and Prisc. give both but Serv. and Aug. have only epicoenon.*

Gk.: ἐπικλῶν, DT 25.1.

AD does not have ἐπικλῶν but he does use the verb ἐπικλῶν once (adv. 201.12) to designate in a general sense the property of certain nouns of expressing several genders with a single ending, but the example he gives, ψευδής, is not epicene according to the terminology of the other grammarians.

See promiscuum.

epitheton

'adjective'

Diom. 1.323.6 sunt quae a Graecis -a dicuntur, <quae> quibuscumque personis adiciuntur laudandi vel vituperandi gratia (Char. 197.23 ἐπὶθετα; Dosith. 7.397.4). haec sumuntur aut a qualitate animi, ut 'sapiens demens pudicus turpis bonus malus', aut a qualitate corporis, ut 'formosus deformis', aut a quantitate, ut 'sublimis humilis procerus', aut extrinsecus, ut 'purpuratus palliatus'...aut a qualitate facti, ut...doli fabricator' (Verg. Aen. 2.264)...: aut ab accidentibus tracta, ut...beatus dives pauper': aut a qualitate naturae sumpta, ut 'ignis edax' (Verg. Aen. 2.758).

Cf. DT 34.3 ἐπὶθετον δέ ἐστι τὸ ἐπὶ κυρίων ἢ προσγορικῶν...τιθέμενον καὶ δηλοῦν ἔπαινον ἢ ψόγον.

The MS of Char. reads ΕΠΙΚΤΗΤΙΚΑ (cf. κτητικά = possessiva, 196.22). Keil has ἐπιθετικά, following the reading of exc. Bob. (1.536.2), ΕΠΙΤΗΤΙΚΑ. The Gk. grammarians use both ἐπὶθετα and ἐπιθετικά; in view of the parallel passages in Dosith. and Diom., and the similarity to the definition of DT, who uses solely ἐπὶθετα, this reading is preferred for Char.

Don. 616.8 sunt alia mediae significationis et adiecta nominibus, ut 'magnus fortis'...haec etiam -a dicuntur [id est adiectiva].

expl. in Don. 4.539.6 de -is. <sunt alia> mediae significationis...ut 'fortis exercitus'.

Cons. 5.340.7 haec (sc. qualitatis et quantitatis nomina) mediae significationis habentur et quasi adiecta nominibus, quae etiam -a appellantur.

Cled. 5.36.14 quae a nobis mediae significationis dicuntur, a Graecis -a vocantur.

Pomp. 5.147.20 ista adiectiva dicuntur Latine, Graece -a appellantur.

attestation: Quint. 8.2.10, in a rhet. context.

Gk.: ἐπίθετον, Arist. rhet. 1405 a 10, b 20; DT 33.1, 34.3; AD synt. 111.16.

eponymon

'additional name'

expl. in Don. 4.540.5 dionymon..., feronymon..., aut -on, ut 'Dardanio Anchisae'.

Gk.: ἐπώνυμον, DT 38.3.

Char. 43.16 cognomen ἐπώνυμον.

DT 38.3 ἐπώνυμον δέ ἐστιν, ὃ καὶ διώνυμον καλεῖται. Σ DT 238.7ff.

For the matching of DT's ἐπώνυμον with agnomen or cognomen, see s.v. agnomen.

erectio

'raising' of a syllable

Aud. 7.358.7 omnis pars orationis unam de pluribus erigit syllabam et ceteras gravat...in hac -e, id est fastigio, aut circumflexus ponitur aut acutus.

Non-gram.: 'placing in an upright position' (Vitr.).

erigo

'raise the tone with which a syllable is pronounced'

Gell. 1.11.15 Cicero fistulatore...adhibitum esse a Graccho putat, ut sonis tum placidis tum citatis aut demissam iacentemque orationem eius -ret aut ferocitem...cohereret. Aud. 7.357.24 acutus cur dicitur? quod acuat et -at syllabam. 358.5 omnis pars orationis unam de pluribus -it syllabam et ceteras gravat (.6. .9). 361.8 'virum' in priore acuitur, 'virumque' autem in posteriore -itur. Prisc. part. 3.488.22 'que' 've' 'ne' praepositionibus ante se positus non -unt extremae syllabae fastigium.

See elevo.

Non-gram.: 'raise' (Lucil.), 'erect' (Caes.).

etymologia

'etymology'

classification

Varro draws a distinction between etymologia and semantics.

Var. 5.2 cum unius cuiusque verbi naturae sint duae, a qua re et in qua re vocabulum sit impositum..., priorem illam partem, ubi cur et unde sint verba scrutantur, Graeci vocant ἐτυμολογίαν, illam alteram περὶ <I> σημασινομένων.

Quint. gives etymologia as an element of ratio, one of the components of (Latinus) sermo, correct speech.

Quint. 1.6.1 sermo constat ratione vetustate auctoritate consuetudine. rationem praestat praecipue analogia, nonnumquam -a (Donatian. frg. 6.275.13).

For Scaur. it is one of the criteria of orthography.

Scaur. 7.12.5 recorigitur... (ratio scribendi) regulis tribus, historia, originatione, quam Graeci ἐτυμολογίαν appellant, proportionem, quae Graece ἀναλογία dicitur.

definition

Donatian. frg. 6.275.15 -a est verborum in usu credibilis enumeratio, ideoque quasi ταντολογία dicta est.

attestation

Var. 5.2 see above. 7.109 forma -ae.

As late as Gell., etymologia was still evidently perceived as a non-native word; it is often found written in Gk. letters (as far as the MSS may be trusted).

Gell. 5.8.tit. ἐτυμολογία.

Quint. mentions some Latin equivalents but none of these appears to have had much success (q.v.).

Quint. 1.6.28 -a, quae verborum originem inquirat, a Cicerone dicta est notatio, quia nomen eius apud Aristotelen invenitur σύμβολον, quod est 'nota'. nam verbum ex verbo ductum, id est veriloquium, ipse Cicero qui finxit reformidat. sunt qui vim potius intuitu originationem vocent.

Don. Ter. Ad. 26.1 nomina personarum, in comoediis dumtaxat, habere debent rationem et -am.

Serv. Aen. 11.97 non -a consideranda est, sed consuetudo.

Gk.: ἐτυμολογία, DH comp. 16; AD adv. 153.8.

etymologicus

'etymological'

1. adj.

Gell. 1.18.1 quod (Aelius) vocabulum Graecum...resolverit in voces Latinas ratione -a falsa.

Diom. 1.322.25 sunt quaedam (nomina), quae Graeci -a nominant, ut 'bibliotheca'.

2. for subst., 'the etymologic art'

Var. 7.4 praesertim quom dicat -e non omnium verborum posse dici causa <m>.

This represents a translation of Gk. ἐτυμολογική (for ἐτυμολογική τέχνη).

Gk.: ἐτυμολογικός.

Var. 5.1 de disciplina, quam vocant ἐτυμολογικήν (7.109).

etymologus

'etymologist'

Var. 6.39 si -us principia verborum postulet mille.

Gk.: ἐτυμολόγος.

Var. 5.29 ἐτυμολόγον Latinum.

etymon

'etymological origin of a word'

Var. 6.40 ἔτυμα (6.51, 7.2, 45, 82). 6.83 ἔτυμον (7.82).

Gell. 18.4.11 -a...harum vocum et origines.

Char. 70.15, 18 rem...ineptissimam duco Latino nomini Graecum -um accommodare.

Pomp. 5.178.25 cum ipsum -um non habeat ('columna') commune cum principali (sc. 'colu').

Gk.: ἔτυμον, Diodorus Siculus 1.1.1.

evanesco

1. 'become obsolete'

Var. 7.31 quod verbum (sc. 'adagio') usque eo -uit, ut...

2. 'vanish, be lost', of sense

Prisc. 2.8.9 semivocales...in se desinant, mutae a se incipientes vocali terminentur, quas si flectas, significatio quoque nominum una -it. 3.175.8 cum in compositis quoque immobilis maneat idem casus (sc. genetivus), ne, si declinetur, significatio quoque eius -at, ut 'tribunus-plebis, plebiscitum, senatusconsultum'.

See pereō.

See also perdo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'disappear, die out' (Ter.+), 'vanish, fade away' (Var.).

eventus

'chance outcome', of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.16 (adverbia significant) -um, ut 'forte'.

Diom. 1.404.21 -um, ut 'forte fortuito'.

ps. Asp. 5.552.17 -um significant, ut 'forte fortuito'.

Sacerd. 6.442.21 -us, ut 'forte' (Char. 234.16; Vict. 6.202.2; Aud. 7.348.20; Don. 596.13, 642.2; ult. syll. 4.248.19).

Prob. 4.154.15 -i ut 'forte'.

Prisc. includes 'forte' in his class dubitativa, which also incorporates the dubitandi etc. of the other grammarians.

Non-gram.: 'outcome' (Pl.+); 'event' (Cic.+).

euphonia

'pleasantness of sound, euphony'

Aug. 5.517.2 -a, id est suavis bene sonandi, admissa est ad Latinum sermonem, ut aspera temperet. .6 sed tamen in paucis admissa -a est.

Cled. 5.47.16 -a suavis dictio gratiam augens.

A number of grammarians emphasise the importance of euphonia, e.g.:

Cons. 5.365.18 atque haec omnia ita dicta sunt, ut sciamus maxime -am sequendam.

Macr. exc. 5.639.33 (in Gk. letters) sunt quibus εὐφωλία memoratam syllabam (sc. 'vi') subduci minime patitur, ut 'cavisti pavisti'; 'casti pasti' non dicitur.

Euphonia prevails even over analogia/ratio/regula.

Gell. 13.21 tit. (in Gk. letters) quod a scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus vocum atque verborum iucundioris, quae a Graecis εὐφωλία dicitur, quam regulae disciplinaeque, quae a grammaticis reperta est.

Char. 227.18 interdum retinentia formam generis sui -ae potius quam rationi succumbunt, ut 'video vidi, moneo monui, augeo auxi'.

Diom. 1.348.24 'video vidi, moneo monui', interdum formam regulae non servant, sed potius consuetudini vel -ae quam rationi succumbunt.

frg. Bob. 5.562.40 auctoritati potius et consuetudine vel -ae quam rationi, quae ab illis superatur, attribuitur.

Don. 627.12 -am in dictionibus plus interdum valere, quam analogiam vel regulam praeceptorum (Diom. 1.307.21).

Cled. 5.47.16 in declinandis nominibus debemus potius suavitati quam rationi obsequi, id est -ae potius quam analogiae.

Cons. 5.354.17 -a, quae plus in vocibus valet <quam regula>.

Serv. Aen. 7.683 'Anienem'...hic -am secutus est: nam Ennius 'Anionem' dixit iuxta regulam.

Serv. ecl. 6.2 propter -am contempsit ius regulae.

Prisc. 2.43.17 'nubo'...'nupsi', 'scribo' 'scripsi' faciunt, quamvis analogia per 'b' cogit scribere, sed -a superat.

For Aug. the situation is more complex:

Aug. 5.517.1 sic ergo observemus, ut nec -am applicemus ad regulam aut -am reiciamus.

Moreover euphonia is said to have a ratio of its own:

Cons. 5.354.29 et hic -ae ratio varietatem regulae attulit.

Prisc. 2.507.21.

Sometimes older forms are preferred for the sake of euphony.

Serv. Aen. 8.77 plerumque...poetae -ae causa antiquitatem sequuntur.

Sometimes the claims of antiquity and euphony are at variance.

Serv. Georg. 1.262 antiqui 'n'...addebant, quod nos propter -am in aliquibus detraximus, ut 'obtusus'.

Serv. Aen. 1.616 'adplicat' secundum praesentem usum per 'd' prima syllaba scribitur, secundum antiquam orthographiam, quae praepositionum ultimam litteram in vicinam mutabat, per 'p', secundum -am per 'a' tantum.

According to Fehling (1956: 253) euphonia is to be understood not as a fifth criterion of Latinitas but as a principle,

explaining why consuetudo often diverges from analogia. This concept is taken over in the theory of inflection from etymology where it is common as a reason for changes.

collocations

-ae causa: Prisc. 2.30.13, 565.23; Alb. 7.295.7.

Gk.: εὐφωλῶ, DH comp. 25.

See suavitas.

exactus

'completed'

classification

Prob. 4.160.1 species verborum sunt tres: imperfecta, quae est...inchoativa, perfecta, quae est et absoluta, plusquamperfecta, quae est et recordativa sive -a.

examples

Char. 227.11 tempore praeterito specie absoluta et -a (Diom. 1.348.23).

.15 in -a specie 'ausus eram eras erat' (Diom. 1.346.9, 348.27).

.16 in -a specie 'gavisus eram eras erat'.

228.12 tempore praeterito specie absoluta <et> -a ('lego legeram', Diom. 1.349.16).

229.25 tempore praeterito specie -a ('adeo adiveram', Diom. 1.350.38).

Diom. 1.346.7 tempore...praeterito perfecto specie tam absoluta quam -a.

348.11 tempore praeterito plusquamperfecto specie -a ('ama amaveram', cf. Char. 226.31 specie recordativa).

expl. in Don. 4.555.28, 33.

Non-gram.: see exigo.

excedo

'exceed', with reference to number of syllables

una syllaba -ere, concerning nominal cases

Diom. 1.303.9 genitivus casus singularis aut totidem syllabis constare debet quot nominativus eius, ut 'Vergilius Vergili',...aut una syllaba -ere, ut 'Hector Hectoris'. Vict. 6.190.12 aut totidem syllabis constare debet (genitivus casus singularis), quot et nominativus eius aut etiam una syllaba -ere (.14) (Aud. 7.342.12, 14). ps. RP 5.536.34 genitivus aut par esse debet nominativo aut <non> plus una syllaba -ere.

-ere numerum syllabarum

Prisc. 2.100.2 omnia et comparativa et superlativa duarum -unt numerum syllabarum. 538.26 in 'cio'...desinentia (verba) duarum -entia numerum syllabarum simplicia.

See supero, vinco.

Non-gram.: 'depart, withdraw' (Pl., Ter.+), 'extend beyond, exceed' (Culex, Liv.+).

excepto

'with the exception of'

Cled. 5.69.20 -pto illa nomina quae 'us' et 'um' exeunt.

exceptus

1. 'excluded'

of letters

Scaur. 7.18.5 -pta 's', .6 -pta 'u'. Pomp. 5.108.4 -pta 'x' littera.

Prisc. 2.42.8 in fine...syllabae omnes liquidae solent...ante 'x' (poni), -pta 'm'. 50.1 -pta 'k'. Cass. 7.205.14 -pta 'q' littera.

of syllables

Serv. 4.427.32 -pta...ea syllaba.

of words

Char. 145.9 sunt quattuor haec -pta, quae contra regulam proferuntur per 'r' (exc. Bob. 1.556.15). 182.16 est...de -ptis 'senex'. 'senis' namque facit. .18 'supellex'.

et hoc inter -pta esse praeter regulam super scriptam notandum grammatici putaverunt. 321.24 nec alia sunt -pta quam haec duo verba.

Prob. cath. 4.16.22 -pto uno et in genetivo correpto, 'aequor aequoris', sicut 'marmor marmoris', quae...de appellativorum ratione -pta sunt.

Serv. 4.418.33 -pta una praepositione. .35 -pta altera praepositione.

expl. in Don. 4.511.35 dua -pta sunt locorum nomina. 514.15 vix sunt quinque, quae -pta sunt. Cled. 5.18.20 tria verba in imperativo -pta sunt. 75.17 -pta interiectione. Pomp. 5.174.6 quae sunt -pta discretionis causa. 192.30 ista duo -pta sunt. Macr. 5.618.8, 623.10. Prisc. 3.39.12 -pta 'cum'. 65.18 'plerumque'...diximus propter -pta vel anomala. Prisc. part. 3.486.1 -pta vero sunt 'contingo contingit', 'placeo placet'... Eutyth. 5.466.9, 479.10.

of grammatical categories

Sacerd. 6.435.3 -pta tertia correpta.

ult. syll. 4.237.18 -pta tertia coniugatione correpta (242.14).

Prisc. de nom. 3.455.1 paenultima in omnibus coniugationibus producitur -pta tertia.

See excipio 1.

2. 'followed (by)'

ult. syll. 4.224.8 a vocali -pta.

See excipio 3.

excipio

1. 'except, exclude'

Prob. cath. 4.17.10 quidam -unt duo 'ris' facientia genetivo, non 'i'. Prisc. part. 3.498.11 ('Laurus') invenitur et secundae et quartae declinationis: est enim -ptum.

See subduco 2.

2. 'terminate'

Cic. orat. 158 ex usu dicunt et 'e re publica', quod in altero vocalis -bat. Vel. 7.54.10 si unum 'c' hanc syllabam -eret. Diom. 1.367.14 duo sane verba, 'video' et 'prandeo', quae nullius formae regulam servant, aut recte -entur aut sextam sibi formam vindicabunt, ut 'video vidi', 'prandeo prandes prandi'. Cled. 5.41.22 (nomen) 'e' finitum duo genera tantum -it, femininum et neutrum. .31 tantum monoptoton -it vel aptoton. Prisc. 2.257.10 'mustus' quoque 'musti' -it Probus.

Gk.: ἐπιφύω, DT 19.3, 21.1.

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

3. 'follow': chiefly passive

Ter. Maur. 6.360.1193 si mediam vocalis habet, quam consona et uda -unt.

a vocali/vocalibus

Char. 9.31 si desinat in consonantem et -atur a vocali vice <posita> consonantis. 11.27 si producta vocalis -atur a vocali. 12.24 si a vocali -atur. Diom. 1.428.9 si desinat in unam consonantem et -atur a vocali loco consonantis posita. .11 cum correpta vocalis desinat et interposita 'i' -atur a vocali. ult. syll. 4.224.14 ubique haec littera finalis a vocali -atur aut ab aspiratione. 231.29 aut a vocali -i. 253.27 si a vocali -atur. 258.5 si producta vocalis -atur a vocali correpta. .9 si geminae vocales a vocali -antur. .28 si a vocali -antur. Cled. 5.29.3 -atur ab 'i' vocali (.4 'u').

a consonante/consonantibus

Mar. Vict. 6.27.3 si -tur a duabus consonantibus. Char. 9.19 si correpta vocalis desinat in unam consonantem et -atur ab altera consonante. .24 aut si -atur a duabus consonantibus. 10.20 si correpta vocalis -atur a duabus consonantibus. Diom. 1.428.6 si desinat in consonantem et -atur a consonanti, ut 'arma'. ult. syll. 4.256.23 -atur ab altera consonanti. .29 cum correpta vocalis -atur a duabus consonantibus. 258.17 si -atur a dua-

bus consonantibus. Mall. Theod. 6.587.6 eademque littera -atur a consonante consequenti, ut 'arma'.

furth collocatōes

Char. 9.27 aut si -atur a duplici littera. 11.13 si desinat in consonantem et -atur a littera 'h'. 12.17 ideo...i syllabam dictum est. 18 si in mutam desinat et -atur a liquida. 21 si -it vocalem correptam 'f' littera. Diom. 1.432.28 ut -atur (paenultima) tam ex muta quam ex liquida. ult. syll. 4.256.26 -tur, cum in consonantem consequentis syllabae transierit (opp. desinit). 35 sive...in eam vocalis desinit sive ab ea -atur. Vict. 6.217.22 'Atridas Priamumque' (Verg. Aen. 1.458). 'a' littera positione longa est, quod eam -unt duae consonantes 't' et 'r' (.24).

Gk.: ἐπιφέρω, DT 18.4.

See consequor, subeo 1.

4. 'accept, receive, take'

Prisc. 3.147.24 obliqui tamen constructionem verborum, quae fit intransitive cum nominativis, -unt transitive (AD synt. 148.2 αὐτὸν μὴν πλάγῃαι τὴν ἐκ τῶν εὐθειῶν σύνταξιν ἀναδέχονται).

Gk.: ἀναδέχομαι, see AD parallel.

See recipio 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'take out' (Pl.+), 'except, exclude' (Pl.+), 'follow after, succeed' (Rhet. Her.+), 'accept, receive, take' (Cic.+).

excludo

'exclude, remove' a letter or a syllable from a word

Var. 5.133 (pallia) 'parilia' primo dicta, 'r' -sum propter levitatem.

10.57 videmus...ex... 'trabes'...de extrema syllaba 'e' litteram -sam et ideo...factum esse 'trabs'.

Quint. 1.4.14 's' littera ab his nominibus -sa.

Macr. exc. 5.614.12 cum duas litteras numquam apostropho liceat -i.

Cass. 7.200.3 spiritum (= 'h').

Eutych. 5.474.29 sive servant 'a' in compositione, ut 'perago circumago'...seu penitus -ant, ut 'dego cogo'. 486.34 'i'. 487.17 'e' vel 'i' vel 'u' vocales. 20 'i'...

See demo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'shut or keep out' (Pl.+).

excogito

'devise, invent', chiefly of pronouns, with regard to their function in speech

Prisc. is the only grammarian to use this term, and he uses it where he is closely translating AD, esp. to render ἐπινοέω or προσεπινοέω.

Prisc. 3.118.2 verba...in tribus erant personis, ideoque -bantur pronomina in personas definitas discreta (AD synt. 21.4 προσεπινοεῖτο ἢ ἀντωνυμία). 12 iure praeponitur verbum pronomini, quod verbi quoque causa -atum est (AD synt. 21.14 τῶν δὲ αὐτὰ ἐπινοηθεῖσιν ἀντωνυμιῶν). 17 pronomina vero nominativi primae et secundae personae ad discretionem alterius personae -ata sunt (AD synt. 22.3 ἐπινοηθεῖσαι). 122.11 -batur etiam de his interrogatio (AD synt. 30.2 προσεπινοεῖτο). 150.20 'si possent in prima et secunda inveniri nomina persona, fortassis nec -arentur pronomina' (AD synt. 158.9 προσηρῆσθαι). 25 -ata sunt pronomina (AD synt. 159.2 ἐγένοντο).

Gk.: ἐπινοέω, προσεπινοέω, see AD parallels.

Non-gram.: 'think out, contrive, devise, invent' (com. pall. inc., Rhet. Her.+).

exresco

'increase', of a verb, by addition of the augment

Macr. exc. 5.605.5 sane hoc observatur, ut vocalis (i.e. augment) quae additur consonanti brevis sit, quia non potest ultra unum tempus -ere, λέγω ἔλεγον, λέγομαι ἐλεγόμην.

See cresco, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'grow out (from), spring (from)' (Cato+), 'grow larger, increase in extent' (Sen.+).

excurro

'end (in)'

Eutych. 5.487.8 (ut his) ('laetifico') similiter -currisset 'aedifico' et 'significo' verba videantur.

Scaur. 7.27.15 quae...genetivum...in 'pis' -ant.

Gk.: see desino.

See desino, and further parallels s.v.

See also termino 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'make an excursion or expedition' (Pl.+), 'make a sortie' (Var.+), 'run or rush out' (Cic.+).

exegeticus

'concerned with the exegesis of texts' classification

Diom. 1.426.16 grammaticae partes sunt duae, altera...-e, altera horistica.

Mar. Vict. 6.4.3 huius plerique quot partes tradiderunt? duas. quas? ἐξηγητικὴν atque ὁριστικὴν.

definition

Diom. 1.426.16 -e est enarrativa, quae pertinet ad officia lectionis.

Mar. Vict. 6.4.3 quae est ἐξηγητικὴ? quae enarrat (cf. Quint. 1.2.14 grammaticus...poemata enarret).

Gk.: ἐξηγητικός, Σ DT 115.9.

See enarrativus.

L: Mariotti 1967: 116ff.

exeo

1. 'end (in)'

+ in + accusative

litteram/litteras: Quint. 1.5.60 prima positio in easdem quas 'Castor' litteras -it. Char. 55.24 quorum genetivus singularis in 'us' litteras -erit. 162.13 in 's' litteram necesse est -ant. Prob. 4.145.10 in 't' litteram -at. 11 in 'd' litteram -at. 180.22 in 'a' litteram -unt. Aug. 5.497.3 in 'e' litteram. 498.24 in 'c' litteram. 518.41 in 'e' litteram. ps. RP 5.533.26 in has litteras.

syllabam/syllabas: Char. 181.27 in 'is' syllabam an in 'bus' -ant. 188.4 in 'is' syllabam -bit. Diom. 1.306.5 in 'ium' syllabam exire. 406.5 in 'ter' syllabam -unt. Vict. 6.223.13 in 'is' syllabam.

Prob. de nom. 4.213.33 in 'er' syllabam -bunt.

Don. 626.19 in 'ium' syllabam. Serv. 4.413.6 in 'sco' syllabam (Cled. 5.17.3, 18.3; Pomp. 5.219.21). expl. in Don. 4.544.2 in 'bus' syllabam. 3 in 'is' syllabam. 545.10 in quam syllabam (552.13).

Aug. 5.498.27 in 'um' syllabam. 499.28 in 'ar' syllabam. 501.3 in 'en' syllabam. ps. RP 5.543.15 in 'am' syllabam.

Plin. dub. serm. frg. Char. 173.23 quae in duas semivocales aut in duplicem <consonantem> monosyllaba nominativo -unt.

Quint. 1.6.25 in longe diversas figuras per aliquos casus.

Gell. 11.15.8 in quam (particulam) ('-bundus') verba talia -unt ('laetabundus').

Prob. 4.139.13 participia...in supra dictas formas ('ans' et 'ens'). 26 in supra dictas formas necesse est ut -ant (.36). Don. 640.8 a nomine venientia aut in 'a' -unt...aut in 'e' productam. 641.2 adverbia, quae in 'e' productam -unt.

expl. in Don. 4.512.16 (adverbium) in duas -it regulas, in 'e' et in 'r' (513.25 futurum in duas regulas -it, 'rus' et 'dus').

Pomp. 5.146.26 in tres regulas. 195.35 in 'ae' diphthongon.

Prisc. 2.324.17 in 'is' tam correptam quam productam -ntibus. 465.5 in 'ui' divisa...-ire. 3.3.9 in eadem vocales genitivum et dativum -ire.

Prisc. de nom. 3.448.12 genitivus in 'is' correptam -it. 37 in 'es' productam -unt.

+ in + specific letter/syllable

Plin. dub. serm. frg. Char. 159.12 (ex verbis Iulii Modesti) (comparativi) accusativis pluralibus in 'is' -ent. Scaur. 7.27.17 aut in 'bis' aut in 'pis'. Char. 17.14 vel in τος vel in δος. 20.1, 48.11, 55.25, 67.8, 100.3, 105.24, 114.24, 165.2, 241.8, 254.3; Diom. 1.341.27, 351.12, 18; exc. Bob. 1.563.32; Prob. de nom. 4.208.6; Don. 635.1; Serv. 4.409.11, 413.12, 438.32; expl. in Don. 4.504.39, 513.17, 19; Cled. 5.12.12, 21.31, 46.28; Pomp. 5.144.11, 161.36, 166.15, 177.15, 18, 191.10, 14, 16, 19, 28, 33, 37, 192.15, 19, 21, 193.11, 12, 28, 196.5, 22, 218.14, 16, 220.18, 19, 21, 27, 229.22, 230.14, 18, 245.2, 6, 24, 26, 246.15, 28, 253.6, 8, 14, 254.7, 256.2, 258.27, 32, 259.1, 2, 4; Cons. 5.354.6, 355.28, 356.12, 361.19, 371.2, 381.31; Aug. 5.498.8, 499.20, 38, 500.10, 31, 38, 508.9, 10, 512.19, 516.7, 9, 33, 520.26; ps. RP 5.533.27, 534.2, 13, 34, 535.7, 40, 538.29, 35, 39, 40, 539.36, 540.36, 541.34, 544.6, 545.29, 546.24; frg. Bob. 5.560.18; Macr. exc. 5.603.28, 609.9, 610.38, 611.28, 615.12, 619.33, 620.36, 626.7, 627.28, 632.18, 25, 645.30, 651.11, 20, 652.25; Donatian. frg. 6.277.10.

Prisc. 2.111.16 sic etiam neutra 'ellum' vel 'illum' -ntia (v.l. in 'ellum'). 274.23, 337.13, 350.2, 352.8, 358.12, 360.23, 481.5, 530.8, 532.2, 571.15, 3.76.19.

Don. 640.12 adverbia, quae in 'e' -unt. 641.3 quae in 'r' -unt. Prisc. 2.310.7 in 'bus'.

+ per + accusative

litteram/litteras: Quint. 1.6.8 per eandem litteram in infinito exeant. Vel. 7.67.7 per eandem litteram. Char. 70.5 non possunt genitivo plurali per alias litteras quam per 'arum' -ire. 103.18 aut per 'i' aut per 'is' litteras -ant. Diom. 1.306.7 per varias litteras.

syllabam/syllabas: Aug. 5.511.41 per 'as' syllabam. 517.14 per alias syllabas.

Quint. 1.6.14 cum 'es' litteris finita per varios -ant genitivos.

Char. 17.24 per 'am'...aut per 'an'. Diom. 1.306.7 (*nouns and adjectives with a genitive plural in 'ium'*) per multa nomina et per varias litteras -unt. 307.5 per 'ium' -ire debent. Cled. 5.46.30 per 'e',...per 'i'. 60.17 per 'i'. 21 per 'i' correptam. Aug. 5.502.5 per 'u'.

+ ablative

Char. 51.19 nomina in 'is'...terminata, quae da<tivo et abla>tivo 'i' -erint.

Diom. 1.306.14 nominativo 'es' producta -unt (nomina). 406.13 adverbia 'e' aut 'o' litteris -unt.

Aug. 5.497.38 'l' littera nominativus -ens. 498.1 'm' nominativus -ens. 25 't' littera -ens nominativus. ps. RP 5.540.10 si genitivus 'is' -ierit.

+ adverb

Caper 7.101.16 ἐνυχῶς [singulariter].

Pomp. 5.177.13 ita. 192.6 sic (Aug. 5.512.26).

Gk.: see desino.

See desino, and further parallels s.v.

See also termino 1, and further parallels s.v.

2. 'inflect, undergo inflection'

Char. 231.12 'rubens' 'calens'...(non) in praeteritum -unt tempus, sicut 'secans', 'sectus'.

See cado.

See orior 2, and further parallels s.v.

See also declino 2, and further parallels s.v.

3. 'be found only in the superlative, of adjectives

Diom. differentiates six classes within adjective gradation: see adicio, incipio, invenio, sum, venio.

Diom. 1.324.24 (omnia qualitativum nomina, i.e. *adjec-*

tives) aut...incipiunt aut sunt aut veniunt aut adiciuntur aut inveniuntur aut -unt.

Syn. termino 2.

Non-gram.: 'come or go out' (Naev., Pl.+).

exhibeo

'show'

Prob. 4.60.33 quod...ex ea (forma) plures soni, id est plurima nomina, possint -i. sim.: 61.15, 62.38, 65.12, 66.19, 68.36, 70.13, 16, 19, 22, 25, 28, 30, 33, 36, etc. 89.18 ablativus casus 'e' littera producta terminatus genus femininum solum -eat tantum. 118.20 sunt nomina monoptota, hoc est quae unum casum tantum -ant.

Cons. 5.358.20 dativus porro 'i' terminatus ablativum singularem aut similem sui -et (.21), aut... 359.2 per ceteros casus idem hoc -et. 373.12 ex hoc quidem intellegimus plerumque concurrentes significatus duas figuras -ere, passivam et activam. 377.29 in imperativo modo praeteritum tempus...verba non -ent. 378.28 sunt praeterea quaedam verba, quae cum sint praesentis temporis, speciem praeteriti -ent, ut est 'memini novi'.

Prisc. 3.145.1 nullus enim genitivus, qui non ex nominativo fit, convenienter declinatus potest numerum pluralem nominativo consequentem -ere (AD synt. 140.2 ἀδύνατον γὰρ τὴν μὴ κλιθεῖσαν γενικὴν ἐξ εὐθείας ἀριθμὸν ἀκλόουθον παραστήσαι).

collocations

declinationem/declinationes: Cons. 5.353.13 sunt quaedam nomina, quae cum similem nominativum habent, dissimiles declinationes per obliquos -ent casus, ut 'haec frons huius frontis' et 'huius frondis'. 384.12 et participii declinationem non similem -ent.

formam/formas: Cons. 5.358.16 ex qualibet nominativi inflexione genitivus singularis tres fere formas -et. 383.12 interdum enim formam -ent passivorum. 16 quotiens vero tertiae coniugationis correptae litteram -itura est secunda persona.

significationem/significationes: Cons. 5.352.24 'nefas' significationem -et nominativi,...item accusativi,...item vocativi. 28 similiter etiam 'fas' omnes has casuum significationes -et. 371.12 aliam quandam significationem -ent. 384.24 quas (significationes) diversae naturae verbis -ent.

Gk.: παρίστημι, see AD parallel.

See demonstro, ostendo 2.

Non-gram.: 'produce, bring out; display, exhibit, show' (Pl., Cic+).

exhortativus

'expressing urging, exhortation', of the 2nd sg. and 3rd pl. pres. subjunctive

Diom. 1.397.6 cum facere ex animo suademus, non ita loquimur, 'feceris' 'videris', sed 'facias' 'videas', -o utentes sermone.

Macr. exc. 5.617.40 cum...dicimus, 'fugiamus'...et similia, ad -um sensum, non ad imperativum modum pertinere dicenda sunt.

See adhortativus, hortativus.

Non-gram.: rhet. 'exhortatory' (Quint.).

exigo

'require, call for'

Ter. Maur. 6.347.741 et merito tunc 'Q' locamus -ente syllaba.

Pomp. 5.214.13 cum elocutio nostra -at usum promittendi. 234.31 ubi -atur brevis syllaba. Cons. 5.373.25 forma verbi -it. 29 declinatio -bat. Macr. exc. 5.613.14 quia pluralis tertiae semper -it paenultimam longam. 628.23 intellectu -ente (633.33).

Prisc. 3.116.13 quae si addatur, aliam orationem -it (AD synt. 17.6 ἑτερον λόγον ἀπατήσῃ). 149.7 cum simi-

liter etiam (sc. 'ne') cognita nomina pronominalem saepe -unt constructionem (AD synt. 155.2 ἀπαίτε τὴν ἀνταγωνιστὴν σύνταξιν). 164.16 recta ordinatio -it. 211.27 sive nominibus ipsis... seu verbis hoc -entibus.

The system or rules of language often require certain grammatical forms.

collocations subject

analogia: Diom. 1.377.22 -bat analogia, ut... (Prisc. 2.264.14). Prisc. 2.166.9 etsi analogia declinationis -at. ars: Serv. 4.417.6 quod ars -at ut 'e' littera terminetur (ablatus).

Prisc. 3.126.12 cum ars -eret genetivum dicere. euphonia: Prisc. 2.49.20 euphonia hoc -ente.

natura: Serv. 4.419.2 natura... praepositionis -bat, ut praeponeretur. Pomp. 5.209.8 natura ipsius casus hoc -it. Prisc. 3.212.16 haec... ipsorum nominum -ente natura.

proportio: Prisc. 2.502.5 quod proportio magis -bat. ratio: Vel. 7.57.7 ratio -it ut 'huius Iulii' per duo 'i' scribamur. 59.4 ratio... duo ('v') -it. Char. 68.26 cum ratio -at 'huius anus, huius senatus' dicere. Diom. 1.433.34 -ere rationem. Pomp. 5.127.5 naturalis ratio -it. 185.23 ratio hoc -it declinationis. 195.14 cum ratio -eret. Cons. 5.378.6 -it ratio declinationis. Prisc. 2.43.13 quamquam... ratio genetivi supra dictam -at scripturam. 285.23 Romanae tamen declinationis ratio -it 'hunc Aeneam' et 'hunc Anchisam' dicere. 492.25 a 'polluxi' 'polluctum' -it ratio in 'xi' terminantis praeteriti. 514.10 quamvis ratio hoc quoque 'rementum', quomodo 'commentum', -at dici. 3.150.11 ratio -it (AD synt. 157.7 ὁ δὲ λόγος ἀπῆται). 160.28.

regula: Scaur. 7.22.6 -ente regula. Pomp. 5.179.26 declinatur quem ad modum regula -it. Cons. 5.356.18 cum nulla regula in 'ium' -at. frg. Bob. 5.559.28 praeterea etiam superlativi gradus regula hunc -it nominativum. Prisc. 2.137.4 quamvis -at regula. 565.22 quae regula -it dici. 590.1 regula -it... scribi. 3.10.3 quod regula -it. significatio: Prisc. 2.86.2 eorum (sc. adiectivorum) significatio -at, ut faciant comparativa. 156.13 quod si ipsa -at significatio. 442.15 ut nullis novis uterentur dictionibus ipsa natura et significatione rerum -ente. 3.267.9 eundem casum..., quem genus sive significatio verbi -it.

structura: Prisc. 2.596.13 quos... casus separata per ap- positionem habere -bat structura.

usus: Serg. 4.484.14 cum tamen usus -erit. Macr. exc. 5.646.16 prout usus -erit. Prisc. 2.522.19 tam 'esum'... quam 'estum' usus -it ut possit -i.

object

case: Prisc. 3.126.2 cum verbum sive praepositum sive consequens iure sibi -at nominativum. 146.7 separatus nominativus -bat obliquos casus congruos proprietatis suae (AD synt. 142.8 ἀπῆται τὰς πλῆγας). 159.11 supra dicta verba coniuncta genetivum -unt casum. 162.7 casus quoque eosdem sociari -unt copulativae vel disiunctivae, praepositae vel interpositae coniunctiones. 163.5 similes... haec quoque coniunctio dubitativa vel interrogativa -it casus. 170.3 similiter passiva... nominativum possessionis -unt. 175.19 retransitio... similiter obliquum -it. 178.12 quod accusativum -it. 212.1 nominibus... -entibus obliquos. 213.9 verbi huius natura hoc -ente, ut intransitive quidem nominativum, transitive vero accusativum -at. 223.22 ille... nominativus, qui obliquos -ente ipsius nominis natura sibi asciscit. Prisc. part. 3.481.19 'tenebat' enim verbum accusativum -it. 492.30 (apostrophe) -it nominativum. 494.6 cum igitur verbum 'dedisti' sine dubio dativum -it.

person: expl. in Don. 4.536.27 (nomina) quae extrinsecus aliquam personam -unt. Pomp. 5.159.8 si ergo comparativus -it personas, quibus comparatur. Prisc. 3.21.1 pronomina... finitas -unt sibi personas. 163.25 pronominum obliquis casibus coniuncta verba duas -unt personas.

Gk.: ἀπαίτεω, see AD parallels.

See requiro.

L: Percival 1987: 68.

Non-gram.: 'drive out' (Naev. Pl.+), 'demand, require, call for' (Ov.+).

exiguitas

'smallness', of diminutive forms

Var. 8.14 <propter -em>, ut ab 'homine' 'homunculus' (added by Reitzenstein).

Non-gram.: 'smallness, scantiness' (Var.+).

exilis

1. 'thin, feeble'

of l

L before a vowel may be phonetically characterised as 'clear' (opp. 'dark') with a quality similar to that of front vowels (see below, of i). Pliny uses exilis of the l sound represented by intervocali ll, while the prevocalic l of lectum & lectus he describes as an intermediate sound.

Plin. ap. Prisc. 2.29.9 'l' triplicem, ut Plinio videtur, sonum habet: -em, quando geminatur secundo loco posita, ut 'ille', 'Metellus'; plenum, quando finit nomina vel syllabas et quando aliquam habet ante se in eadem syllaba consonantem, ut 'sol', 'silva', 'flavus', 'clarus'; medium in aliis, ut 'lectum', 'lectus'.

L: Allen 1965: 33-34.

of i

Vel. 7.49.16 'i'... littera interdum -is est, interdum pinguis, ut in eo quod est 'prodit vincit condit' -ius volo sonare * in eo vero quod significatur 'prodire vincere condire' [aeque] usque pinguescit.

68.8 enuntiandum (-ibus, -ubus), ut nec nimis 'i' littera -is sit, nec 'u' litteram <si> scripseris, ... nimis plena.

Scaur. 7.18.23 Lucilius (frg. 358), ubi 'i' -e est, per se iubet scribi, at ubi plenum est, praeponendum esse 'e' credit... 'mille'... 'meilia'.

Cons. 5.394.17 -is eius (sc. 'i' litterae) sonus sit, ubi ab ea verbum incipit, ut 'ite', aut pinguior, ubi in ea desinit verbum, ut 'habui' 'tenui'.

of c

Vel. 7.79.10 Nisus censet ubique 'c' litteram ponendam tam in nomine (sc. 'cocom') quam in verbo (sc. 'quocere'), quod mihi nimium videtur -e.

of n

Prisc. 2.30.8 'n'... plenior in primis sonat et in ultimis partibus syllabarum, ut 'nomen', 'stamen', -ior in mediis, ut 'amnis', 'damnum'.

According to Kohlstedt (1917), pinguis and exilis and related terms were sometimes meant to convey phonetic information, but more often expressed aesthetic judgements on the quality of the sounds, with pinguis used of inelegant rustic incorrect pronunciation, exilis of the pleasing and correct.

collocations

littera: Vel. 7.49.16.

sonus: Plin. ap. Prisc. 2.29.9; Cons. 5.394.17.

Syn. tenuis.

Opp. pinguis, plenus.

L: Kohlstedt 1917: 21-39.

2. 'unaspirated'

Prisc. 2.35.27 (dextram litterae H) partem supra litteram ponentes 'psiles' notam habent, quam Remmius Palaemon -em, Grillius... levem nominat.

Aud. 7.357.20 notae... aspiratarum vel -ium..., quorum nomina sunt... aspiratio, exilitas.

Non-gram.: 'thin' (Lucil.+), 'deficient in' (Pl.+).

exilitas*'thinness' of sound**of i/u*

Vel. 7.50.4 nos vero postquam -s sermonis delectare coepit, usque 'i' littera castigavimus illam pinguitudinem, non tamen ut plene 'i' litteram enuntiarem.

75.19 secundum -em <'i'> litterae...secundum pinguitudinem <'u'> litterae.

of t

Vel. 7.70.7 nulla praepositio 't' littera finitur...propter nimiam 't' litterae -em.

attestation:

Quint. 1.11.4 quarundam...(litterarum) vel -e vel pinguitudine nimia laboramus.

*Opp. pinguitudo.**2. 'absence of aspiration'*

Aud. 7.357.21 *see s.v. exilis 2.*

Non-gram.: 'thinness' (Sen.+); rhet. 'sparseness of style' (Cic.).

exiliter*1. 'with a thin sound', of i*

Vel. 7.67.14 relinquitur igitur electio, utrumne per antiquum sonum, qui est pinguisimus et 'u' litteram occupabat, velit quis enuntiare, an per hunc qui iam videtur elegantior -ius, id est per 'i' litteram, has proferat voces.

Mar. Vict. 6.19.22 sunt qui inter 'u' quoque et 'i' litteras supputant deesse (20.1) nobis vocem * sed pinguius quam 'i', -ius quam 'u' (*see also Cons. 5.394.2ff., in a rhet. context*).

2. 'without aspiration'

Scaur. 7.20.5 (ex Varrone) 'pulcrum', quamvis in consuetudine aspietur, nihilo minus tamen ratio -er et enuntiandum et scribendum esse persuadet.

23.1 nusquam 'y' littera praecedens -er enuntietur, ut 'hypnos'.

Non-gram.: 'briefly, concisely' (Var.+); 'parsimoniously' (Cic.).

eximo*'take away, remove', of letters*

Var. 9.44 cum...de...extremis syllabis -ptum sit 'e' (littera).

Quint. 1.7.29 'consules' -pta 'n' littera legimus. 9.4.40 ('m' finale ante vocalem non) -itur, sed obscuratur.

Gell. 1.25.8 -pta littera.

Char. 316.19 'a' littera -itur (Diom. 1.366.8).

See demo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'take out' (Pl., Cato+), 'take away, remove' (Pl.+).

exitus*'ending'*

The ending of a word was one of the criteria of analogy (see s.v. analogia).

Var. 10.21 nominatui ut similis sit nominatus, habere debet ut sit eodem genere, specie eadem, sic casu, -u. ...-u, ut quas unum (nomen) habeat extremas litteras, easdem alterum habeat.

Roman. ap. Char. 149.29; Donatian. frg. 6.276.7; Serv. 4.435.18; Pomp. 5.197.26.

-us syllabarum: Serv. 4.435.18; Pomp. 5.174.33, 189.15, 197.26, 198.11, 222.24, 26; Macr. exc. 5.654.12.

The term is commonly used of case endings:

Var. 10.62 (of the ablative) quod ei habent -us aut in 'a'...aut in 'e'...aut in 'i'...aut in 'o'...aut in 'u'.

Cic. orat. 164 casus...in -u similis.

Plin. ap. Roman. ap. Char. 171.23 in 'r' debent vocis -um ducere.

Serv. 4.433.27 aliquando...omnes casus varios -us sumunt (Pomp. 5.184.12).

further example

Ter. Maur. 6.336.346 -us nam nostra lingua non capit tam plurimos.

Gk.: τέλος.

Non-gram.: 'conclusion, end' (Lucil.+); 'way out' (Cic.).

explanativus*'articulate, intelligible'*

Mar. Vict. 6.4.23 omne...-arum vocum initium et indivisa vox est littera.

Elsewhere Mar. Vict. uses the more common explanata (vox). Both are alternative labels for articulata as opposed to confusa vox, the former being characterised as human, intelligible and able to be written down.

Gk.: ἐναρθρος, DL 7.55.

Non-gram.: cf. explanatio 'exposition' (Rhet. Her., Cic.).

explanatus*'articulate', of voice*

Fest. 241.29 vox -a.

Vel. 7.46.3 alii...sic definierunt, 'littera est initium vocis -ae'. .11 initium scriptilis vocis aut initium vocis -ae.

ps. RP. 5.547.12 littera est minima pars vocis -ae.

Mar. Vict. 6.4.16 articulata (vox) est, quae audita intellegitur et scribitur et ideo a plerisque '-a', a nonnullis 'intellegibilis' dicitur.

Diom. 1.420.11 articulata (vox) est rationalis hominum loquellis -a.

Gk.: ἐναρθρος, DL 7.55.

Syn. articulata, intellegibilis, litteralis, scriptilis, significans.

Non-gram.: see explano.

explano*1. 'pronounce clearly'**of voice, chiefly in the definition of the letter*

Vel. 7.46.13 quidam...omnes litteras vocales esse dixerunt arbitantes nullam...necessariam esse, quia omnes litterae voces -ant.

*See explanatus.**2. 'explain'**in the definition of the adverb*

Char. 233.3 adverbium est pars orationis quae adiecta verbo significationem eius implet atque -at (234.1, 241.22; Roman. ap. Char. 246.20; Diom. 1.403.18; Don. 595.25; 640.2; expl. in Don. 4.558.2; Cled. 5.20.29; Aug. 5.517.35; Prisc. part. 3.474.26, 479.18, 484.20, 505.15, 512.5).

A noun gives information as to properties and qualities whereas a pronoun merely indicates substance or being.

Prisc. 3.129.17 quando...pronomibus iungitur 'quis', substantiam quidem intellegimus, non etiam proprietatem qualitatis, quae nomine -atur (AD synt. 102.2 τῆς δὲ ἐπιτερχούσης ἰδιότητος κατὰ τὴν τοῦ ὀνόματος θέσιν).

Non-gram.: 'spread out flat' (Cic.+), 'explain' (Ter., Pacuv.+), 'utter distinctly' (Cic.).

expletivus*'filling in', of a type of conjunction**classification*

Expletivus was one of the five standard types of conjunction recognised by most grammarians (see s.v. coniunctio: potestas). Those with different classifications tended to use other designations for this category (see below).

definition

Aug. 5.495.24 (quae) explet (verba).

Cled. 5.73.25 -ae sunt quae additae ornant sensum et pondus adiuncti, detractae nihil derogant, ut 'hoc facito

saltem', possumus et 'hoc facito' dicere sublata coniunctione.

examples

Sacerd. 6.445.1; Comin. ap. Char. 290.5; Diom. 1.415.32; Don. 647.2; Aug. 5.495.24; Prob. 4.143.34; Aud. 7.349.17; Vict. 6.203.8; ult. syll. 4.251.15.

ancient etymology

Serv. 4.418.14 -ae dicuntur coniunctiones eo, quod additae illud quod minus fuerat explere contendunt, ut si qui dicat negligente 'lege', dicendo 'lege' in eo eum arguit, quod non legit; at si dicat 'saltem lege', in eo arguit, quod nihil omnino agit.

expl. in Don. 4.516.13 -ae dicuntur coniunctiones, quae sensum explent... sed apud eos (Graecos) ex abundantia ponuntur et ornatum tantum habent, apud nos et rationem. vis arguere aliquem negligentem, et dicis illi 'lege': obiurgasti quidem eum negligentem, quod non legat, sed non ostendisti quod paenitus nihil agat; dic 'saltem lege', ostendisti hominem in omnibus negligentem, 'nec illud nec illud agis, saltem hoc age, saltem lege'.

Cled. 5.24.17 -a est ab eo, quod expleat id quod in sensu minus fuerit, ut puta 'saltem siqua mihi de te suscepta fuisset ante fugam suboles' (Verg. Aen. 4.327).

Pomp. 5.266.10 -ae dictae sunt ab eo, quod tantum sensum explant additae. additae enim augent ornatum, detractae nihil nocent. hanc naturam habent -ae: quando detrahuntur, nihil significant; quando adduntur, ornant sensum ipsum, id est quando detrahuntur, non mutilant aliquid, non detrahunt.

266.21 quare...dictae sunt -ae et non ornativae?

267.9 ideo dicuntur -ae, quoniam inlatae aliquid, quod non expressum est, sed latet, illud ipsae res nobis demonstrant.

Prisc. 3.110.6 nec mirum, cum -ae coniunctiones quantum ad sensum plerumque supervacue ponuntur.

'Expletive' conjunctions are said to have an ornamental function (see especially Pomp. 5.266.10, 21), in that without them the sentence would still make sense, but they can also indicate something not explicitly expressed (see especially Pomp. 5.267.9) (Baratin 1989: 85, 87).

Prisc. part. 3.479.32 syllaba... 'dum' solet -a inveniri, ut 'quidum, agedum, adesdum'.

subcategories

RP ap. Char. 291.22 subiciendi, quas Palaemon -as ait, hae, 'equidem enimvero' (cf. ps. Asp. 5.553.16 aut subiciunt sententiam, ut 'equidem enimvero'); repletivae ἀναπληρωματικοί, 'saltem tamen tandem ne adeo'; inlativae, 'quamquam quamvis etsi tametsi'; finitivae, 'dum quamquam postquam antequam quatenus ut cum', δὲ τὰν ὥς σημαίνει.

It is possible that repletivus, inlativus and finitivus should be understood as subcategories of subiciendi/expletivae.

attestation:

Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.21 -as Scaurus sic posuit, 'quidem equidem quoque autem tamen porro'.

Prisc.'s term for this category is completivus. Dosith. has repletivus (cf. RP ap. Char. 291.22, above), with examples saltem tamen adeo tandem. The other standard examples of expletivae, common to almost all grammarians, quidem equidem quoque autem porro, he includes under copulativae (cf. RP ap. Char. 290.25).

Gk.: ἀναπληρωματικός.

The equivalent Gk. term is ἀναπληρωματικός, but see completivus and repletivus for further discussion.

expl. in Don. 4.516.13 -ae...quae apud Graecos ἀναπληρωματικοί dicuntur.

See completivus, repletivus.

Non-gram.: cf. expletio 'perfecting, fulfilment' (Cic.); expleo 'fill' (Pl.+).

exprimo

1. 'pronounce', of letters

used in opposition to scribere

Vel. 7.78.20 quamvis per 'm' scribam ('etiam nunc') nescio quo modo tamen -ere non possum. 80.20 'm' non tota, sed pars illius prior tantum scriberetur, ut appareret -i non debere.

Prisc. 2.24.5 unde saepe 'd' scribentes Latini hanc (sc. 'z') -unt sono.

with reference to accent

ps. Prisc. de acc. 3.521.8 circumflexo accentu -enda est (.15 tali accentu).

further examples

Scaur. 7.13.11 balbi... 'r' -ere non possunt.

Mar. Vict. 6.33.17, 19, 34.2, .20 vim.

Ter. Maur. 6.334.292, 349.812 semivocales. 350.844 quippe nos, si quando Graecum q necesse est -i, 'p' et 'h' simul solemus, non Latinam hanc, ponere.

Pomp. 5.100.14 omnes (vocales) per se -untur.

collocations

littera: Cic. de orat. 3.41 nolo -i litteras putidius.

Quint. 8.3.45 littera ('m')...-i nisi labris coeuntibus non potest. 9.4.40 (littera 'm') etiam si scribitur, tamen parum -itur, ut 'multum ille'. Vel. 7.65.13 'r' litteram -ere. Mar. Vict. 6.33.27 'd' litteram. Pomp. 5.102.6 quem ad modum -ssae sunt istae litterae? (.9). 239.12 litteram illam Graecam q cum volueris -ere, per 'p' et 'h' et 'o' scribas. Agroec. 7.118.13 qui quidem natura linguae suae 's' litteram raro -unt. Cass. 7.148.4 par enim atque idem est vitium ita cum vocali sicut cum consonante 'm' litteram -ere.

sonus: Vel. 7.64.9 eius litterae sonum -it. Scaur. 7.25.15 sonus huius litterae -itur. Mar. Vict. 6.33.31 sonum. 32.22 vox sonusve. Diom. 1.422.18 -ssum sonum (Don. 604.3; Serg. 4.476.4, 7; Cled. 5.27.8 quia -ssum sonum non habent. .11 non certum -unt sonum). expl. in Don. 4.519.30 vocales...dictae sunt, quod per se vocem impleant et sua vi -ant sonos suos. 519.34 quia sonos naturales addita vocali -unt, dictae sunt consonantes. Pomp. 5.100.6 ceterae litterae non aliter -unt sonum suum (.8, 9). .20 per se -it sonum. Macr. exc. 5.635.17 sonum proprium -ente. Cass. 7.155.19 hanc litteram, qua sonus enuntiationis -tur. 167.4 dum crassiorum -it sonum.

vox: Mar. Vict. 6.32.22 vox sonusve. Serv. 4.421.19 vox -itur (expl. in Don. 4.520.31). Pomp. 5.100.15 non solum ipsae (vocales) -unt vocem suam, sed... Prisc. 3.91.21 abscondita voce, id est non plane -ssa.

See pronuntio 2, and further parallels s.v.

2. 'express'

i) of letters expressing a sound

Quint. 1.7.11 ('o' littera) interim pro syllaba, quam nomine suo -it, posita est.

1.7.31 (litterae) id -ere debent, quod dicturi sumus (letters ought to represent the pronunciation which we are to use).

Scaur. 7.15.9 quoniam 'k'...satis vim etiam 'c' litterae -at.

Mar. Vict. 6.32.32 vim potestatemque.

ii) of various grammatical forms

Char. 230.13 eandem...formam verborum possumus -ere. 338.23 <inter>dum tamen perfectum per passivam formam -unt (Diom. 1.337.5 passivam formam non potest -ere). 341.9 imperativa iterum praecedente 'ne' syllaba quadrifariam -untur. Diom. 1.334.28 nequaquam...reperiri potest Latino sermone ulla dictio quae dualem -at numerum. 338.1 etsi tertiae personae formam -at.

Prob. de nom. 4.216.4 -it genetivum. Serv. 4.409.38 etsi nomen vim -ant (pronomina), non tamen plene -unt. Pomp. 5.126.1 verbum de verbo Latini -sserunt, ut dicerent prosodias accentus.

Macr. exc. 5.628.26 πεποινημένα, id est quae ad similitudinem soni alicuius -ssa sunt (633.37, 40 ad sonum imita-

tionem). 653.32 in his quae ad -endum alicuius rei sonum conficta sunt. 644.25 infinitum modum non quidem -ere numerum vel personam.

iii) of sense, etc.

sensus: Diom. 1.340.24 subiunctivus sive adiunctivus ideo dictus, quod per se non -at sensum (Pomp. 5.215.30, 31, 38). Cled. 5.44.19 nominativus <et> septimus non numquam similem -unt sensum. Macr. exc. 5.622.11 sensum -it.

significatio: Char. 211.22 vel significationem quodam modo passivum -unt. 332.18 per tertiam personam passivam significationem -unt. Diom. 1.337.21 in verbis quae sub passiva declinatione dumtaxat diversi actus significationem -unt.

expl. in Don. 4.503.19 -unt agentis officium (.21).

Pomp. 5.267.10 ideo dicuntur expletivae (coniunctiones), quoniam illatae aliquid, quod non -ssum est, sed latet, illud ipsae res nobis demonstrant.

Macr. exc. 5.625.32 his...verbis temptamentum quoddam rei et meditatio, non ipse effectus, -itur (650.14).

in the definition of the interjection

Don. 652.5 interiectio est pars orationis interiecta aliis partibus orationis as -endos animi affectus. Serv. 4.406.8, 20, 420.19, 443.21; expl. in Don. 4.489.11; Cled. 5.26.14, 16; Pomp. 5.97.34, 35, 98.2, 281.17, 18.

iv) 'someone says'

Pomp. 5.102.17 habes istam regulam -ssam in Terentiano. 111.21 Terentianum illud -it diligenter. 173.31 Probus istam regulam -ssit. 185.18 Plinius Secundus... ita -ssit.

Non-gram.: 'produce a likeness' (Naev.+), *stamp a design on* (Pl.+), 'squeeze out' (Ter., Lucil., Cato+), 'squeeze, press' (Cato+), 'express, describe' (Rhet. Her., Cic.+), 'utter, articulate precisely' (Cic.+).

extendo

1. 'lengthen' a vowel

Mar. Vict. 6.31.24 tempus...est spatium morae, per quod syllaba longa -itur, brevis vero contrahitur.

exc. Bob. 1.563.9 quartus (ordo facit secundam personam instantis temporis) per 'is' quae -itur, velut 'munio munis'.

Fortun. 6.279.27 natura (fiunt syllabae longae), cum vocalis -itur.

See *intendo*, *produco*, *protraheo*.

2. 'extend' the sense

Prisc. 2.172.25 a duobus usque ad innumerabiles -itur significatio.

Non-gram.: 'stretch, extend' (Pl., Cato, Lucil.+), 'smooth away' (Titin.+), 'spread out' (Var.+).

extero

'omit' in pronunciation, 'elide', of letters, syllables

Var. 5.96 'armenta'... 'arimenta' dicta, postea 'i' tertia littera -ta 7.27 e... 'carmenta'... 'i' -to 'Camena' factum. 7.97 'omen'... 'osmen', e quo 's' -tum. 10.81 ex 'ne' et 'quicquam'... media -ta syllaba coactum est 'nequam'.

Gell. 12.14.6 'saltem' sibi dictum videri 'u' littera media -ta (for 'salutem').

Gk.: see *elido*.

See *elido*, *minuo* 1. ii.

Non-gram.: 'rub hard' (Pl.+), 'cause to emerge by rubbing' (Var., Lucr.+), 'remove by rubbing' (Plin.+), 'crush' (Ov.+).

extremis

'ending'

of words in general

Prisc. 2.29.15 in -e dictionum (*opp.* in principio, in mediis).

of nouns

Scaur. 7.13.6 vocales...inter se mutuis vicibus...funguntur..., quod...in -bus nominum apparet, cum 'iustus iusti iusto iuste' dicimus.

Char. 61.14 (tit.); Diom. 1.492.15 (tit.), 28.

Char. 17.8 nomina...ou habent syllabam in -e (exc. Bob. 1.537.29; expl. in Don. 4.541.18).

22.19 quae...per γπος...effertur..., amissa Graeca -e (106.19) et per 'er' elata ut secundae declinationis declinantur, velut ἀγρός ager.

25.8 nullum nomen Latinum in hac finitur -e (Phoc. 5.420.7 eadem -e finita). 25.19, 63.25, 71.24. Phoc. 5.414.29, 417.11, 421.22.

Aud. 7.327.8 (tredecim) litteris -es Latinorum nominum finiuntur.

Prisc. 2.3.23 tam in vocales quam in consonantes desinentium.

Prisc. 2.3.23 de nominativo casu per singulas -es. 326.23.

of adjectives

Gell. 11.15.8 laetabundus...(dicitur), qui abunde laetus (est)..., ut productio haec et -s largam...copiam declararet.

Prisc. 2.3.16 de comparativis et superlativis et eorum diversis -bus.

150.6 eiusdem -is.

of pronouns

Diom. 1.330.26.

of verbs

Phoc. 5.433.7 (verba) pauca...in eandem -em mittunt praeteritum. 434.2.

collocations

nominativi: Prisc. 2.326.23.

nominum: Scaur. 7.13.6; Char. 61.14 (tit.); Diom. 1.492.15 (tit.), 28; Aud. 7.327.8; Prisc. 2.3.23.

soni: Char. 71.24.

Non-gram.: 'outermost part, border' (Cic.+); 'end, extremity' (Plin.+).

extremus

1. 'the last part of, end of'

Var. 10.25 alias commutatio fit in primo verbo..., alias in medio..., alias in -o, ut 'doceo docui'...; refert igitur, ex quibus litteris quodque verbum constet, maxime -a.

Gell. 1.7.3 in -o verbo.

2. 'final'

Prisc. 2.557.26 futuri...temporis participia...fiunt ab -o supinorum addita 'rus': 'amatu amaturus'. 558.8 praeteriti...temporis participia...similiter a supino -o (i.e. the second of the two 'supina', e.g. 'amatum, amatu') fiunt, addita 's' et correpta 'u'...ut 'amatu amatus'.

collocations

consonans: Prisc. 2.481.26.

littera: Var. 9.44, 10.21; Var. frg. Gell. 10.1.6; Gell. 4.1.5, 5.21.8, 10.1.6; Diom. 1.303.4, 415.1; Prisc. 2.133.20, 136.5, 302.6 (specific letter: Char. 243.16 's'; Prisc. 2.130.23 'i', 131.14 'i', 133.17 's', 293.2 'a', 297.9 'i', 303.2 'i', 306.3 'i', 366.4 's', 429.22 'u', 498.20 'o', 506.8 'o', 571.23 'i').

muta: Diom. 1.428.26.

pars: Vict. 6.196.12; Prisc. 2.133.10, 21, 138.7, 23, 415.4, 439.10, 440.12, 15, 16.

supina: Prisc. 2.559.28.

syllaba: Var. 5.172, 9.44, 71, 109, 10.32, 57; Quint. 1.6.4, 11.3.33; Gell. 10.24.8; Char. 13.29, 17.20, 317.27 (exc. Bob. 1.564.30; Diom. 1.367.10); exc. Bob. 1.537.37; Diom. 1.435.24, 436.3; Prisc. 2.25.25, 122.17, 21, 132.25, 138.8, 23, 147.15, 155.13, 161.12, 220.9, 294.21, 304.9,

344.2, 464.19, 505.24, 557.13, 589.28, 3.3.22, 11.16, 74.17, Prisc. part. 3.456.12, 466.4, 468.15, 471.32, 477.2, 488.22.

terminatio: Prisc. 2.106.19.

vocalis: Gell. 6.20.3; Diom. 1.428.25; Prisc. 2.20.1, 2, 120.9, 123.18; Prisc. part. 3.466.9.

neut. = ending

Var. 9.80 alii -um 'us', alii 'ei' faciunt.

Cf. Nig. ap. Gell. 13.26.4 unum 'i' facito -um.

Non-gram.: 'situated at the end' (Ter., Cato+).

extrinsecus

'externally'

1. of sense

i) of derived words

Var. 8.14 nomina declinantur aut in earum rerum discrimina, quarum nomina sunt, ut ab 'Terentius Terenti-a', aut in ea<s> res -us, quarum ea nomina non sunt, ut ab 'equo equiso'.

8.18 (nomina), quae in eas res, quae -us declinantur, sunt ab 'equo equile'.

Var. is concerned with the sense relationship between the basic and derived words, which is more distant for 'external' things, e.g. equiso 'stable-boy' from equus 'horse' (Dahlmann 1940: 70, 80).

ii) of the inflection of possessive pronouns

The internal sense refers to the possessor, the external sense to that which is possessed.

Char. 205.10 quaedam pronomina (possessiva)...utraque significatione singularia sunt, ut 'meus tuus'; aut utraque pluralia, ut 'nostri vestri'; aut intrinsecus pluralia, -us singularia, ut 'noster vester' aut intrinsecus singularia, -us pluralia, ut 'mei tui' (207.20; Diom. 1.329.28, 29; ps. Asp. 5.550.34).

Prob. 4.137.13 Plinius Secundus pronomina possessiva et per quamdam mixturam sic putavit esse declinanda, id est intrinsecus et -us.

Serv. 4.410.27 intrinsecus...dicitur, quod pertinet ad personam possidentis, -us, quod pertinet ad personam possessi (Pomp. 5.207.10ff.).

expl. in Don. 4.500.34.

501.6 illud...quod possidet, merito -us dicitur, quia potest cum illo etiam non esse, a quo possidet.

Prisc. 2.580.25 duae intelleguntur personae, intrinsecus possessoris, -us possessionis.

581.6 -us...terminatio distinguit numerum...genera...casus possessionum. 588.4, 597.15, 3.1.18.

iii) of the syntax of possessive pronouns

Prisc. 3.167.15 possessiva pronomina primae et secundae personae sive possessoris sui sive -us personis bene copulantur.

168.26 nec aliter...potest (pronomen 'suus')...construi

cum aliis -us personis nisi per retransitionem..., ut 'rogat me ille, ut suus servus ministret mihi'.

170.5 cum possessorem ostendimus -us facientem transitionem ad aliquam aliam personam pro sua possessione, ut 'rogat me ille, ut suus legat apud me filius'. 173.16.

176.19 Graeci (pronominebus ταυτοῦ sim.)...utuntur, quando eadem persona in sese vel in suam...possessionem facit aliquid, quae ἰδιοπαθῆ...vocat, id est 'sui passa' vel 'a se patientia'...; simplicia vero (αὐτοῦ sim.) ἀλλοπαθῆ nominant, id est -us passionem facientia vel 'patientia'. 177.4, 7.

iv) of an external agent required for the action of a verb

Cons. 5.366.7 quaedam (verba)...alia sunt, ut nullum patientem -us necesse sit intellegi, ut...sedeo' et 'ambulo'. similiter quoque ea quae patientiam habent interdum eius modi sunt, ut agentem -us demonstrent, sicuti est 'secur pulsor vapulo'; quaedam autem eius modi sunt, ut patientia quae significatur nullam agentis personam trahat -us, ut est 'esurio algeo'.

Prisc. 2.378.10 see s.v. intrinsecus.

394.6 absolute quoque prolata reciprocā passionem (id est ἰδιοπάθειαν) significant, cum ipsam personam non -us, sed per se pati demonstrat, ut 'ruo' pro 'cado'.

See reciprocus, reciprocatio.

2. of form

i) in syntax, of the concatenation of words

Diom. 1.338.3 (in impersonalibus verbis), ut plenus sit sensus, -us necessario adduntur pronomina...quasi 'pu-det me'.

Macr. exc. 5.646.15 in (impersonali)...necesse est modis omnibus -us assumi personas et numeros, prout usus exegerit, scribere 'oportet me'.

ii) in inflection

Prisc. 2.18.18 (aspiratio 'h') -us ascribitur vocalibus, ut minimum sone<n>t, consonantibus autem intrinsecus, ut plurimum.

181.11 ('alteruter') -us (habet)...declinationem, id est 'alterutris'.

436.14 in verbis compositis est quando Graeci -us faciunt declinationem..., ut est ἐνέπω, ἤνεπον...; est tamen quando et intrinsecus declinant, ut καταγράφω, καταγράφον.

Cf. Σ DT 270.1 οὐ λέγω ἐκατάβαινον, ἀλλ' ἔσωθεν τὴν κλίσιν ποιούμεναι, τῶν ἄλλων βημάτων τῶν ἀπλῶν <τῶν ἀπὸ> συμφώνων ἀρχομένων ἔξωθεν λαμβανόντων τὸ ε.

AD synt. 464.7 κλίσιν ἔσωθεν.

Gk.: ἔσωθεν/ἔξωθεν, Σ DT 270.1ff.; AD pron. 58.5 (of augment); ἡ ἔσωθεν/ἔξωθεν κλίσις, AD synt. 464.11, 470.6 (of verbs).

Opp. intrinsecus.

Non-gram.: 'on the outside, externally' (Cato+).

F

faciendi

'active'

Var. 10.33 <a> -iet patiendi, ut 'uro ungo', 'uror ungor'.

Non-gram.: see facio.

faciens

'base form', opp. derivative

Roman. ap. Char. 152.1 nomina quaedam sunt principalia, quae Plinius Secundus eodem libro -ia appellat, ex quibus possessiva nascuntur, quae patiendi vocat, ut 'aquale'.

Perh. so called because they 'make' (facere) other forms.

Syn. principalis.

Opp. patiendi.

facies

'external written form of a letter'

Quint. 1.1.25 donec litteras qui instituuntur -e norint, non ordine.

Syn. figura, forma, habitus.

Non-gram.: 'physical form, outward appearance' (Naev., Pl.+).

facio

1. 'form or derive' one word from another

Var. 6.41 'actio' ab 'agitatu' -cta.

8.57 quae vocabula dicuntur a verbis, fiunt ut a 'scribendo' scriptor'.

Paul. Fest. 7.12 fit diminutive a 'macro' 'macellus'. 25.3 'arca' diminutivum -it 'arculam'. (27.7, 36.4). 299.1 'surum'..., ex quo per diminutionem fit 'surculus'.

Quint. 1.4.12 cur ex 'scamno' fiat 'scabillum' aut a 'pinno'... 'bipennis'. 1.4.15 eadem (sc. the letter 'b') fecit ex 'duello' 'bellum'.

Gell. 2.22.19 nomina... incolae in suis... regionibus -erunt.

See derivatio 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

2. 'create' an inflectional form

of nominal and pronominal inflection: case

Val. Soran. carm. frg. 2 Accius 'Hectorem' nollet -ere, 'Hectora' mallet. Var. 9.80 alii extremum 'us', alii 'ei' -unt (nominative plural). 9.89 ut -emus a 'Meto'... 'Metonnis'. 9.90 sequi...consequenti<s> casus in declinando ac non -ere, cum dixerit recto casu 'Alc<m>aeus', in obliquis 'Alc<m>aeoni'. 10.50 declinantur, ut fit in his, 'nemus holus, nemora holera'. Plin. dub. serm. frg. Char. 157.5 ab hoc poemate his 'poematibus' -ere debeat (Char. 66.9 'poematis'..., quamvis ratio 'poematibus' -at.). 159.5 'radix'... 'radicium' -it. 164.26 'falciū' 'falces', non 'falceis' -it. 173.21 'nox' 'noctium' -at. Quint. 1.5.63 genetivus 'Vlixī' et 'Achillī' fecit. 1.6.13 cum interrogantur, cur 'aper' 'apri' et 'pater' 'patris' -iat. Ter. Maur. 6.346.708. Sacerd. 6.471.17 pronomina...reperiuntur 'us' genetivo -entia. 476.17 nomina... 'is' pura -entia genetivo. Char. 23.29 quorum genetivus 'is' -it. 27.1 genetivum...per 'tis' -unt.

of nominal and pronominal inflection: gender

Char. 20.4 appellativa...feminina in 'a' -unt. Prisc. 2.129.6 -ant in 'e' neutrum. 152.19 -ant...feminina. 314.8 etiam si non -ant ex se neutra.

of nominal and pronominal inflection: other

Prisc. 2.79.2 si -ant derivativa in 'nus' terminantia.

86.22 ut -ant comparativa. 100.5 bisyllaba...-ant supra dictos gradus.

of verbal inflection

Var. 8.20 declinatio -enda fuit triplex. Paul. Fest. 5.6 'adolecit'..., unde fiunt 'adultus', 'adulescens'. Quint. 1.6.10 quia 'paciscor'...-eret... 'pactus sum'. Ter. Maur. 6.337.410 tempore instanti quod αὐδᾶ ἡδᾶ infecto -it. Gell. 4.17.8 praeteritum non 'icit' -it. 6.9.14 'mordeo' 'memordi'...-it. 9.6.3 'lego, lectus' -it 'lectito'. Diom. 1.371.18 'sancio' 'sancii' -bant ut Pomponius.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

3. 'make' a long syllable

Quint. 1.4.10 quae (vocales) ut vocales iunguntur aut unam longam -unt...aut duas.

4. 'have' a certain interpretation

Cled. 5.76.6 'o' tres significationes -it, aut exclamantis adverbium aut dolentis interiectionem aut articulum vocativi casus.

Gk.: ποιῶ: ποιῆθῆν, equivalent to factus 'derived', DT 29.1.

Non-gram.: 'make, do' (from the earliest texts).

facticius

neuter as noun

1. 'derivative', in particular of derivatives in -alis, -ilis

Char. 73.15 neutralia...in 'e'...-a plura talia: 'vitale, hostile, flebile'. -a dicuntur, quod non ex se, sed ex aliis nascuntur. 'vitale' enim a vita, 'hostile' ab hoste, 'flebile' a fletu derivatum est.

75.15 neutralia non -a.

Martyr. 7.179.11 composita vel appellationes vel tractuctia sive -a, id est, quae ex aliis facta sunt...ut 'novus novalis'.

So called because they are 'made' (facta) or formed from other words.

2. 'onomatopoeic'

classification

Prisc. 2.59.23 aliae fere omnes species in nominibus inveniuntur appellativis...-um.

definition

Prisc. 2.61.26 -um est, quod a proprietate sonorum per imitationem factum est, ut 'tintinnabulum', 'turtur'.

Other grammarians used a variety of expressions to designate onomatopoeic words.

Cf. Var. 6.67 a similitudine vocis sonitus; 6.84 a vocis sono,...ab eius rei simili sonitu.

Paul. Fest. 30.3 ab ipso sonitu dictus; 30.7 a sono ipso vocis; 32.9 a similitudine soni; 34.5 a similitudine sonitus; 37.4 a sono vocis.

Diom. 1.322.18 quaedam ficta a sonis vel a vocibus, quae Graeci ποιημένα dicunt, ut 'stridor clangor hinnitus tinnitus mugitus' (Char. 197.18).

Dosith. 7.396.11 quaedam facta a sonis vel a vocibus. expl. in Don. 4.536.27 alia facta significant, ut 'hinnitus mugitus'.

Macr. exc. 5.633.36 per intellectum verba deficiunt omnia quae dicuntur ποιημένα, id est quae ad similitudinem soni alicuius expressa sunt (628.25).

633.39 tantum voces sunt expressae ad soni imitationem quem assignare volumus.

Gk.: ποιημένον, Arist. poet. 1457 b 33; DT 42.3.

Non-gram.: 'artificial' (Plin.+).

facundia

'language in general'

of Latin

Char. 1.8 Latinae -ae licentia.

Martyr. 7.178.13 ('bax, bex' sim.) per articulas voces consistere Latina nimium ignoravit -a.

of Greek

Cass. 7.214.3 ('poeta' = Virgilius,) quod etiam de Homero... Graeca -a concelebrat.

Non-gram.: 'eloquence' (Ter.+).

fastigium**'accent'**

Diom. 1.431.4 accentus quidam -a vocaverunt, quod <in> capitibus litterarum ponerentur; alii tenores vel sonos appellant; non nulli cacumina retinere maluerunt.

Aud. 7.358.7 quod si monosyllaba est pars orationis, ipsa erigitur. in hac erectione, id est -o, aut circumflexus ponitur aut acutus.

of certain parts of speech

Aud. 7.360.7 ut (appendices, sc. pron., adv., coni., praep.)... proprium... -um perdant.

of adverbs

Aud. 7.360.8 adverbia pauca -um amittunt.

of conjunctions

Aud. 7.360.23 expletivae (coniunctiones) plures -a retinent. causales autem et rationales quaedam cum -is, aliae gravi accentu deprimuntur.

361.5 'que ve ne'... -um perdant.

Diom. 1.433.21 coniunctio complexiva sive copulativa 'que' et disiunctiva 've'... adiunctae verbis et ipsae amittunt -um.

Prisc. part. 3.488.22 enclitica, id est 'que' 've' 'ne', praepositionibus ante se positus non erigunt extremae syllabae -um.

of prepositions

Aud. 7.360.25 praepositiones... omnes sine -o sunt.

of interjections

Aud. 7.361.10 interiectiones omnes... in novissimis syllabis -um capiunt, ut 'papae, attat'.

of syllables

expl. in Don. 4.525.23 si omnes syllabae pari -o vocis enuntiantur.

533.5 cum verbum ('word') enuntietur, aliqua in eo syllaba necesse est summum illud vocis -um possideat.

Non-gram.: 'sharp point, apex' (Cic.+), 'top' (Lucr.+).

fatendi modus**'indicative'**

Quint. 1.6.7 omnia quae 'e' et 'o' litteris -i modo terminantur.

exc. Bob. 1.562.22 (indicativus) -i (modum) ex prima persona dicimus.

Non-gram.: fateor 'acknowledge, admit' (Pl., Enn.+).

fecundus

'productive', of declinable as opp. to indeclinable forms

Var. 8.9 unum (genus verborum) -um, quod declinando multas ex se parit disparilis formas.

Opp. sterilis.

Non-gram.: 'productive, prolific' (Pl.+).

feminine**'in the feminine gender'****of nouns**

Char. 31.15, 52.6, 59.22 (exc. Bob. 1.546.5), 76.9.

in pronominal paradigms

exc. Bob. 1.557.29, etc.

attestation

Fest. 250.15 'amnem'... -e antiqui enuntiabant.

Paul. Fest. 4.3 invenies... -e 'armentas' apud Ennium positum. 123.12 'metus' -e dicebant.

collocations

derivare: Char. 59.3 (exc. Bob. 1.545.32).

dicere: Paul. Fest. 123.12; Char. 32.1, 2 (exc. Bob. 1.547.20, 21), 72.6, 91.30, 108.22, 131.17, 138.16; Pomp. 5.197.11; Caper 7.111.2.

efferre: Char. 16.16, 92.6, 137.25.

enuntiare: Fest. 250.15; ps. RP 5.537.13.

finire: Char. 53.2.

proferre: Prisc. 2.144.17.

femininus**'feminine'****1. of nominal gender****classification**

The grammarians distinguished different numbers of nominal gender (see s.v. genus), but the feminine was one of the two main genders recognised by all.

definition

Char. 194.11 -um est cui numero singulari casu nominativo pronomen praepositur 'haec', ut 'haec schola' (Diom. 1.301.6; Don. 619.9).

attestation

Var. rust. 3.5.6 ('merulae') nomine -o mares quoque sunt.

Var. ap. Prisc. 2.333.13 Varro... de lingua Latina ait, talia ex Graeco sumpta ex masculino in -um transire.

Fest. 153.31 masculina et -a vocabula dici melius est secundum Graecorum quoque consuetudinem, qui non ἀνδρική et γυναικεία ea, sed ἀρρενική dicunt et θηλυκή (i.e. the terms masculinus & femininus are preferable to Var.'s virilis & muliebris).

Quint 1.4.24 quae -a positione mares... significant, qualia sunt 'Murena'.

1.5.54 nomina (Scaur 7.12.16; Roman. ap. Char. 64.15).

collocations

genus: Fest. 201.2, 343.28; Paul. Fest. 8.2; Gell. 13.21.21, 16.7.13; Char. 26.27, 27.11, 23, 28.27, 49.17, 54.8.

modus: Char. 32.3.

nomen: Var. rust. 3.5.6; Quint. 1.5.54; Char. 18.17, 23, 44.18, 52.15, 64.15; Prisc. 2.195.19, 196.18.

positio: Quint. 1.4.24.

vocabulum: Fest. 153.31, 197.16; Prob. 4.87.22.

neuter as noun

Plin. dub. serm. frg. Char. 157.1 quam (rationem) G. Caesar ponit in -is.

Quint. 1.6.5 'funis' masculinum sit an -um.

Char. 54.14, 56.26, 71.24, 27, 77.27, 79.1, 84.22, 85.5, 93.26.

33.3 -a semper singularia. 35.6 -a semper pluralia.

37.23 quae semper pluralia sunt... .26 si... -a... ita dicemus.

44.26 -a servant 'o' litteram.

53.11 'or' litteris in ultimo terminata masculina... una littera in -um accrescunt.

64.6 -a quae in 'a' veniunt plus quam quinquaginta sunt.

80.10 in -is, si quando 'o' litteram 'i' littera praecedit, tunc genitivus servat 'o' litteram.

94.5 excipiuntur... in -is haec, quae item faciunt genitivum per 'is'.

107.8 nec (agger) -um patitur.

114.25 transire in -a.

142.16 nec aliud significat in masculino 'o mi' quam in -o 'o mea'... in omnibus comediis 'mi' ad masculinum dicitur, ad -um numquam.

231.20 in -is (vocabula) quaedam speciem participiorum habent.

Prisc. 2.148.20 quorum (vocabulorum) -a... a genetivo figurantur.

158.5 quae nullam significationis naturalem communem habent cum -is.

196.20 -a... eosdem habent genetivos et dativos.

collocations

+ verb

declinare: Scaur. ap. Char. 173.3 -um 'mea' ut 'Helena' declinabitur. Char. 21.7 nomen masculinum proprium singulare simplex declinationis secundae ita utroque numero declinatur... 13 item -a (66.21).

efferre: Char. 19.4 efferuntur... secundae declinationis... <-> in 'us'.

facere: Char. 20.4 (appellativa) -a in 'a' faciunt (20.5, 22.28, 107.1, 4, 9; Prisc. 2.151.22, 152.1, 19, 154.23).

invenire: Char. 22.13 in 'er'... tantum masculina invenitur in hac declinatione. namque -a... tertiae declinationis sunt. 26.29 'as' masculina tantum et -a invenies (30.1, 4, 7, 14, 16, 19, 109.19, 116.3). 27.15 'ax' masculina tantum et -a inveniantur (29.3, 15, 19, 30.1, 4, 14, 16, 19, 31.4, 110.20).

proferre: Prisc. 2.149.5 Trogus... -um a flamine protulit (152.8, 153.15).

terminare: Quint. 1.6.14 quamvis -a singulari nominativo 'us' litteris finita numquam genetivo casu 'ris' syllaba terminentur. Char. 57.21 quamvis... (nomina) in... -o in 'is' syllabam nominativo terminentur. Prisc. 2.197.12 -a in 'ae' diphthongum supra dictos terminant casus.

+ genit.

forma: Char. 94.27 -orum (formam).

ratio: Char. 44.25 -orum rationem exponemus.

significatio: Prisc. 2.141.8 commune modo masculini, modo -i significationem possidet.

Gk.: θηλυκός, DT 24.8.

See muliebris.

2. of certain verbs (a semantic rather than a grammatical classification)

Cons. 5.366.31 -a (erunt quaedam verba), cum feminae res significantur; natura, ut 'parit nubit', consuetudine, ut 'texit ornatur'; haec enim femininis apta sunt.

Cf. Prisc. 2.556.10 sunt quaedam verba, quae naturaliter ad mares pertinent vel ad feminas.

Non-gram.: 'proper to or typical of a woman' (Titin.+).

feronymon

'additional name'

expl. in Don. 4.540.4 est etiam quod dicunt -on, ut 'Pasiphae Hippolytus', a solis scilicet splendore et equo.

Gk.: φερώνυμον, DT 37.1.

DT 37.1 φερώνυμον δὲ ἐστὶ τὸ ἀπὸ τίνος συμβεβηκός τεθῆναι, ὡς Τισαμενός καὶ Μεγαπένθης.

For the matching of DT's φερώνυμον with agnomen or cognomen, see s.v. agnomen.

figura

1. 'inflectional/derivational form'

i) in Varro

of case inflection

Var. 8.39 eadem -a transitum de cassu in cassum.

9.52 alia nomina quod quinque habeant -as (case forms).

10.51 quattuor -ae vocis.

10.53 obliquas -as declinare.

10.58.

of gender inflection

Var. 9.55 ex singulis vocibus ternas -as vocabulorum fieri, ut 'albus alba album'.

10.27 in quis -is... a muliebris... nomina (e.g. 'Perpenna').

of verbal inflection

Var. 10.25 a verbi qualis sit refert, quod in -a vocis alias commutatio fit in primo verbo..., alias in medio.

10.32 ab respondendi specie eadem -ae fiunt.

10.33 cuiusmodi efficiat -as.

of inflection in general

Var. 10.77 in -a e transitu declinationis.

similitudo declinationis, cum item ex aliqua -a in -am transit.

Var. refers to the figurae of the vocabulum (e.g. 8.71), of the verbum ('word' in general, e.g. 9.37, 10.25) and of the vox (spoken word, e.g. 10.25, 10.36, 10.51).

At 9.42 he speaks of the vocis verbi figuras, i.e. the inflectional forms of the spoken form of the word, and at 9.55 the figuras vocabulorum are the forms inflected for gender of individual adjectives (voces).

Figura is contrasted with materia, the grammatical substance or content of a word:

Var. 10.11 unum (principium similitudinum) positum in verborum materia, alterum ut in materiae -a, quae ex declinatione fit.

10.36 ea (sc. ratio), quod non in ea qua oportet conferatur materia, per se solum efficere non potest analogias propter disparilitatem vocis -arum.

For Taylor (1975: 87ff.) figura represents the phonological aspect, materia the morphological aspect of a word.

In 9.39 Var. contrasts a word's figura with its effectus ('effect'); in 9.92 when he returns to this topic he uses facies for the word's appearance or form, vis and potestas for its force.

ii) in later grammarians

of case inflection

Quint. 1.5.64 Graecam (Char. 113.9 omnia nomina Graecae -ae. Roman. ap. Char. 169.15 omnia Graecae -ae).

1.6.25 similes positiones in longe diversas -as per obliquos casus exeunt.

Char. 195.24 quaedam nomina per omnes -as variantur (exc. Bob. 1.536.37 quaedam sunt quae diversis -is in collationem veniunt).

Char. 241.14 adverbia quae... integram -am nominum servant, ut 'Romae'.

of nominal inflection for number

Caes. anal. frg. Gell. 19.8.8 'quadrigas' in unam nominis -am redigere non (possumus).

Gell. 19.8.5 ('arma', 'moenia') -a multitudinis.

of certain nouns identical in form to proper nouns

Prob. 4.115.29 sunt aliqua nomina, quae et propriorum nominum -am contineant, ut puta 'bassus'.

of comparison of adjectives

Char. 199.15 diversis -is in collationem veniunt... 'maius peior pessimus'.

of certain adjectives identical in form to participles, e.g. 'sapiens'

Char. 238.19 -a quorundam vocabulorum, quae eadem est participiorum.

Prob. 4.142.13 sunt praesentis temporis participia, quae... et -am nominum ostendunt, ut puta 'amans'.

.23 sunt temporis praeteriti participia, quae et nominum -am ostendunt, ut puta 'visus'.

of verbal inflection

Quint. 1.4.29 tertiae... personae -a.

9.1.12 eadem -a dicitur 'cursitare' qua 'lectitare', id est eadem ratione declinari.

Sacerd. 6.430.29 defectiva... elocutione, quam quidam -am vocant, ut 'fero tuli'.

Char. 325.13 defectiva dicuntur, quoniam -a immutantur (e.g. 'fero tuli'. expl. in Don. 4.557.7 -a mutantur).

Char. 213.6 activa passivorum -a enuntiata, ut 'testificatur'.

(Cons. 5.373.12 duas -as exhibere, passivam et activam).

Char. 211.12 -a illa qua in omnibus verbis utimur, velut 'luctandum mihi est'.

224.28 in tertia persona... -a haec observatur... 'amavere' pro 'amaverunt'... quam -am alii duplicem existimant, de qua...

335.7 -a saepius dicendi (= frequentativa).

- 336.7 'capesso' capio -a saepius capiendi.
 Diom. 1.344.23 verba in -am inchoativam collata.
 Cons. 5.372.13 per declinationum -as.
 379.29 earum (sc. personarum) varietates sunt tres.
 quae -is verborum distinguuntur.
 384.23 dissimiles -as...in declinationibus (sumere).

of the formation of participles: the transformation of verbs into forms with case inflection

Prisc. 3.119.14 translationes verborum fiebant in casuales -as (πτωτικά σχήματα, AD synt. 23.11).

of inflection in general

Quint. 1.1.13 cum (sermoni puerorum) Graecae -ae assidua consuetudine haeserunt. 9.1.11 variandas -as esse. 9.1.12 omnis sermo habet -am.

Diom. 1.345.24 iterantur, quae decorem ac sermonis -am subire possunt.

of derivation

Gell. 3.12.tit. avidum bibendi a P. Nigidio...nova et prope absurda vocabuli -a 'bibosum' dictum.

7.5.4 (illud) per augendi -am dictum.

11.15.2 id verbum (sc. 'amorabundam') Caesellius Vindex...ea -a scriptum dixit, qua 'ludibunda' et 'ridibunda'.

11.15.6, 7 eiusdem -ae verbo.

11.15.8 ratio et origo...huiuscemodi -ae 'populabundus' et 'errabundus'.

12.10.5 'claustritumum' dixit...eadem scilicet -a qua 'aeditumum' dici videbat.

17.2.9 'copiantur'...ex eadem...-a est, qua 'lignatur'.

19.7.2 -as habitusque verborum.

Char. 235.1 diversis...-is (adverbia trahuntur ex his quae 'o' terminantur). 236.13.

239.8 'fors'...variarum -arum adverbia facit.

Cass. 7.159.6 in -a deminutivorum.

2. 'form' of a phrase

Quint. 8.2.15 compluribus insertis alia -a quinto demum versu redit.

Gell. 15.14.4 Graeca -a dictum (Diom. 1.312.20 'dives sum huius rei'...Graeca -a profertur. 318.12).

Gell. 15.14.tit. -am orationis novam ex orationibus Graecis mutuata est (15.29. tit. -a orationis.).

15.29.1 duae istae in loquendo -ae notae satis usitataeque sunt: 'mihi nomen est Iulius' et 'mihi nomen est Iulio'.

15.29.2 tertiam (sc. 'sum Tarquinio nomine') -am novam...repperi.

Diom. 1.318.2 interpretatur talis -a per dativum.

of the joining of verbs or adjectives to their objects:

Char. 380.30 sunt...-ae, quae consuetudine quidem per alium casum proferuntur, ab antiquis autem diverse, velut 'utor hac re' nos dicimus, apud veteres autem et 'utor hanc rem' dictum est (Diom. 1.311.11).

Char. 381.10 participia -am verborum suorum sectantur (Diom. 1.311.31).

Char. 381.18 appellationes, quae cum -a dicuntur (= adjectives which receive case. Diom. 1.312.2; idiom. cas. 4.566.17).

idiom. cas. 4.568.1 verborum.

572.17 -a sermonis per quattuor declinationes nominum ita componitur (*of the construction* e.g. curae mihi est pater).

3. 'structure' of a word, i.e. whether it is simple or compound definition

Diom. 1.301.24 -a est discrimen simplicium dictionum et compositarum.

Most grammarians distinguish two figurae, simple and compound.

i) of nouns

Char. 194.24 -a [in] nominibus aut simplex est, ut 'felix', aut composita, ut 'infelix' (exc. Bob. 1.534.10; Pomp. 5.178.10).

Dosith. 7.391.14 -ae nominum sunt duae, simplex et composita (Don. 586.11).

Diom. 1.301.24 -ae nominibus accidunt duae, simplex et composita, simplex, ut 'doctus', composita, ut 'indoctus' (Don. 624.1).

Prob. 4.53.19 -a nominum duobus modis intellegitur, hoc est simplex et composita.

Aud. 7.341.13 -a, qua apparet, simplex sit an composita.

Cons. and ps. Asp. use simplex and compositus of the nouns themselves.

Cons. 5.349.21 -ae in nominibus duae sunt. per has intellegimus, utrum simplex nomen sit, an compositum.

ps. Asp. 5.550.8 -a nominum duplex est: aut enim simplicia sunt nomina, ut 'probos', aut composita, ut 'improbos'.

Prisc. adds a third category, decomposita, forms derived from a compound.

Prisc. 2.177.10 -a quoque dictionis in quantitate comprehenditur: vel enim simplex est, ut 'magnus', vel composita, ut 'magnanimus', vel decomposita,...id est a compositis derivata, ut 'magnanimitas'.

collocations

-ae compositae: Prob. de nom. 4.210.2; Phoc. 5.424.15.

Gk.: σχῆμα, DT 29.5.

ii) of pronouns

Char. 200.17 -a in pronominibus aut simplex est ut 'quis', aut composita ut 'quisquis' (Don. 588.12; Aud. 7.343.22).

Prob. 4.131.12 -a pronominiibus accidit sic uti et ceteris partibus orationis, simplex et composita.

Gk.: σχῆμα, DT 68.1.

iii) of verbs

classification

Macr. exc. 5.599.12 accidunt verbis utriusque linguae persona numeri -a (631.21 utrumque (verbum) comitatur persona numeri -a).

Sacerd. 6.432.3 -a in verbis aut simplex est, ut 'dico', aut composita, ut 'indico'.

Char. 214.1 -a verborum aut simplex est, ut 'scribo', aut composita, ut 'inscribo'.

Aud. 7.346.26 -ae quoque totidem (= duae), simplex, ut 'lego', composita, ut 'relego' (Vict. 6.198.20; Don. 593.5).

Prob. 4.159.35 -a verbis accidit sic uti et ceteris partibus orationis, simplex et composita.

Diom., Don. and Prisc. use simplex and compositus of the verbs themselves.

Diom. 1.335.9 -a verbi bipertita est. aut enim simplicia sunt verba, ut 'scribo', aut composita, ut 'inscribo' (exc. Bob. 1.562.19).

Don. 637.5 -ae verborum duae sunt, simplex et composita. aut enim simplicia sunt verba, ut 'scribo', aut composita, ut 'describo'.

Prisc. adds a third category, decomposita, forms derived from a compound.

Prisc. 2.434.21 -a quoque accidit verbo, quomodo nomini. alia enim verborum sunt simplicia, ut 'cupio', 'taceo', alia composita, ut 'concupio', 'conticeo', alia decomposita, id est a compositis derivata, ut 'concupisco', 'conticesco'.

Macr. exc. 5.599.7 isdem paene observationibus -is constructionibus uterque sermo (= Gk. and Lat.) distinguitur (631.13 isdem penes singulas partes observationibus sermo utroque distinguitur, pares fere in utroque componendi -ae). 21 de -is. 22 -ae ambobus non sine discretionem pares. nos dicimus 'curro percurro', illi τρέχω διατρέχω.

expl. in Don. 4.518.22 loquellares praepositiones semper cohaerent nec aliquid valent solae positae, sed -am faciunt coniunctae, ut 'compono'.

Ps. Asp. also includes under figurae inchoativa, frequentativa and desiderativa, designated formae by most other grammarians, impersonalis, assigned by others variously to mood (modus) or diathesis (genus, significatio), and paragona, a type of derivative.

ps. Asp. 5.551.21 -ae sunt septem, simplex, ut 'lego', composita, ut 'relego', inchoativa, ut 'calesco', frequentativa, ut 'lectito', desiderativa, ut 'dormito', impersonalis, ut 'piget taedet', et alterius formae, ut 'statur', paragona, ut 'facesso lacesso capesso'.

collocations

simplex: Sacerd. 6.435.29; Phoc. 5.434.21.

composita: Diom. 1.398.21; Phoc. 5.434.5.

Gk.: σχῆμα, DT 50.3.

iv) of participles

Sacerd. 6.443.25 -a in participiis aut simplex est, ut 'scribens', aut composita, ut 'inscribens'.

Prob. 4.140.1 -a participiis accidit sic uti et ceteris partibus orationis, simplex et composita (Dosith. 7.408.12).

Don. 598.7 -ae participiorum quot sunt? duae. quae? simplex, ut 'legens', composita, ut 'neglegens' (Aug. 5.495.19; ps. Asp. 5.553.2 'relegens').

Don. uses simplex and compositus of the participles themselves.

Don. 645.11 -a item participiorum duplex est. aut enim simplicia sunt participia, ut 'scribens', aut composita, ut 'describens'.

Prisc. 2.568.16 -as habent (participia), quas a verbis accipiunt.

v) of adverbs

Sacerd. 6.443.4 -a aut simplex est, ut 'iuste', aut composita, ut 'iniuste'.

Comin. ap. Char. 233.18 -a in adverbis sicut in omnibus partibus orationis aut simplex est, ut 'iuste', aut composita, ut 'iniuste' (Diom. 1.408.8; Dosith. 7.411.12; Vict. 6.202.12; Aud. 7.348.25; Prob. 4.154.3; Don. 596.19; Aug. 5.519.26).

Cf. Diom. 1.403.24 forma continet aut simplicem aut compositam.

Prisc. adds a third category, decomposita, forms derived from a compound.

Prisc. 3.80.22 -a adverbiorum sunt tres, simplex, composita, decomposita. simplex, ut 'diu, huc'; composita, ut 'interdiu, adhuc'; decomposita, quae a compositis derivatur, ut a potente 'potenter'.

Don. and ps. Asp. use simplex and compositus of the adverbs themselves.

Don. 643.1; ps. Asp. 5.552.21.

vi) of conjunctions

Comin. ap. Char. 289.21 -a est qua appellatur aut simplex, ut 'quidem', aut composita, ut 'equidem' (Diom. 1.415.24; Don. 600.3, 647.8; Aug. 5.521.28; Prob. 4.144.36; Aud. 7.350.16; Prisc. 3.93.11).

RP ap. Char. 290.22 habent etiam -as coniunctiones, quia sunt aut simplices aut compositae; simplices, ut 'nam', compositae, ut 'namque'.

vii) of prepositions

Aud. 7.353.11 -a praepositionibus accidit sicut et ceteris partibus orationis, id est simplex et composita.

Diom. 1.409.4 praepositioni accidit casus. sunt autem qui putant accidere praepositioni et -am et ordinem; -am, quia sunt praepositiones simplices, ut 'abs', composita, ut 'absque' (Don. 651.15).

4. 'written form'

i) of a letter classification

Char. 4.12 accidunt uni cuique litterae nomen -a potestas (Dosith. 7.381.8; Don. 605.8; Diom. 1.421.28; Prob. 4.48.35; Mar. Vict. 6.5.14; Vict. 6.194.17; Aud. 7.325.7; Prisc. 2.7.26).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

definition

Char. 4.14 -a qua notatur (Dosith. 7.381.9; Mar. Vict. 6.5.15; Vict. 6.194.20; Aud. 7.325.10).

Prob. 4.49.1 -a litterae est qua notatur et qua scribitur (ps. Asp. 5.548.3 -a qua scribitur. Pomp. 5.111.13).

Aud. 7.325.13 -am oculis deprehendimus.

Don. 605.9 quaeritur...qua -a sit.

Diom. 1.421.29 -a, cum scripta aspicitur vel notatur.

Cled. 5.28.19 -a, qua notatur, hoc est imago ipsius, qua fingitur.

Prisc. 2.9.1 -ae accidunt quas videmus in singulis literis.

Cf. Serg. 4.478.7 character, quo figuretur.

in definition of littera

Mar. Vict. 6.5.5 littera est vox simplex una -a notabilis.

Diom. 1.421.15 littera est pars minima vocis articulatione ab elemento incipiens una -a notabilis. 19 (elementi) -a littera vocatur.

.24 littera...-a est potestatis, a vero nomen est et potestatis et -ae.

Aud. 7.324.20 littera quid est? uniformis -a, qua cum aliis adnexa vox emissa comprehenditur. Cf. Vict. 6.194.10 figuratio quaedam.

Prisc. 2.6.23 littera...est nota elementi et velut imago quaedam vocis litteratae, quae cognoscitur ex qualitate et quantitate -ae linearum.

Diom. 1.421.19 et sunt omnes -ae litterarum numero XXIII. sed harum potestates, quas elementa nominamus, plurimae intelleguntur.

Prisc. 2.7.6 sunt igitur -ae litterarum quibus nos utimur viginti tres, ipsae vero pronuntiationes earum multo ampliores.

attestation:

Var. 5.117 habent -am litterae V (of forked sticks).

Plin. nat. 2.7 litterae -a. 21.65 Graecarum litterarum -a A1 (legitur) inscriptum.

Vel. 7.53.19 antiquam litterae -am.

Ter. Maur. 6.335.335 ἤτα et ω Latinae a -is discrepant. 336.340.

Gk.: χαρακτήρ, DL 7.56; τύπος, DH de Demosth. 52, comp. 25.

ii) of accent

Aud. 7.330.20 -a acuti accentus. Cf. Dosith. 7.379.8; Vict. 6.193.21 forma.

Non-gram.: 'form, shape' (Ter., Pac.).

figuratio

1. 'derivation'

Gell. 17.2.16 'diurnare'...ex ea -e est, qua dicimus 'perennare'.

Char. 235.30 in adverbii -e.

2. 'inflection'

Diom. 1.343.24 eiusmodi verborum -o parum admittit ex se perfectum.

Cons. 5.370.28 per omnes modos sollemni -e decurrat.

3. 'inflectional form'

exc. Bob. 1.562.17 (impersonalia) non...proprias -es singulis personis accommodant (Prisc. 3.182.27 quae sunt igitur declinabiles, cum ex propriis -bus (ἐξ ἰδίων μετασχηματισμῶν, AD synt. 280.1) ad convenientes supra dictorum numerorum vel generum vel casuum vel personarum vel temporum consequentes accipiuntur).

Prisc. 2.439.8 participiorum...diversae -es.

.23 idque ita esse confirmat Apollonius...docens in I de verbo, immobilem -is iuncturam manere (Prisc. uses figuratio here in translating the Gk. of AD, but the latter's de verbo is not extant).

3.145.4 ex (genetivo) reliquae -es (τὰ λοιπὰ σχήματα, AD synt. 140.5) tam numerorum quam casuum redduntur.

.20 ut singulorum -o nominum (τὸ χαρακτηριστικὸν, AD synt. 142.3) singulis reddat suppositorum suam qualitatem.

Uhlig (1910: 142) defines τὸ χαρακτηριστικὸν in this passage as the characteristic by which the form of a particular noun is distinguished from other nouns.

Prisc. 3.146.20 pronomina...iure plurimas recusaverunt vocum -es (τοὺς πολλοὺς χαρακτήρας, AD synt. 144.3), quippe cum singulae earum per singulos casus pro omnibus accipiuntur nominibus.

Uhlig (1910: 143, 144) interprets this phrase as referring to the vast multitude and variety of nouns.

Gk.: μετασχηματισμός, σχῆμα, χαρακτήρ, χαρακτηριστικός; see AD parallels. Prisc. also translates μετασχηματισμός in AD by transfiguratio, q.v.

4. 'configuration', of phrase, syntax

Prisc. 3.38.4 aliis rebus ad eandem -em (cf. 'per medium forum', 'per medium diem') omnia localia possunt adiungi, ut 'per virtutem fio laudabilis'.

3.146.7 propter quod per singulas -es (καθ' ἑκαστον χαρακτήρα) separatus nominativus exigebat obliquos casus congruos proprietatis suae, ne fieret significatio tam confusa.

.9 inde etiam genera necessario subeunt, ut cum qualitate -is (μετὰ τῆς ποιότητος τοῦ χαρακτήρος) discernant etiam genus.

Uhlig (1910: 142) interprets χαρακτήρ in these passages as the characteristic nature of the thing or person designated by the noun.

Gk.: χαρακτήρ; see AD parallels.

5. 'form', of a letter

Vict. 6.194.10 littera quid est? -o quaedam, qua cum aliis adnexa vox emissa comprehenditur.

Cf. figura 4. i).

Non-gram.: 'form, shape' (Vitr. +).

figuratus

1. 'derived' (from participles)

A number of grammarians considered the forms in -bundus to be derived from participles.

Char. 60.6 sunt et alia nomina quae -a appellaverunt, velut 'lacrimabundus anhelabundus laudabundus furibundus', item 'hiulcus', id est qui hiat, 'petulcus' qui petit.

Dosith. 7.397.1 alia (nomina) a participiis -a, ut 'ludibundus laudabundus lacrimabundus anhelabundus furibundus moribundus'; 'hiulcus' qui hiat, 'petulcus' qui petit (exc. Bob. 1.535.37).

Cf. Char. 197.22 alia (nomina descendunt) a participiis, ut 'ludibundus' et 'laudabundus' (Diom. 1.322.20).

They were generally held to be nouns, although there seems to have been some dispute.

Cf. Prob. 4.143.7 item sunt nomina, quae suspicionem participiorum futuri temporis, quae in 'dus' syllabam exeunt, incurrant, ut puta 'furibundus moribundus' et cetera talia.

Don. 646.3 sunt veluti participia, quae a verbo veniunt et, quia tempus non habent, nomina magis quam participia iudicantur, ut 'furibundus moribundus'.

Diom. 1.402.30 errant longe qui opinantur 'moribundus vitabundus furibundus' esse participia; sunt enim appellationes. 'moriturus' vero est participium.

Serv. 4.441.18ff.

For Prisc. they belong to his nomina verbalia.

Cf. Prisc. 2.137.16 in 'bundus' vero desinentia similitudinem habere significant, ut... 'moribundus' similis morienti, 'furibundus' similis furenti. et sunt paene omnia huiusmodi formae nomina verbalia.

2. 'formed'

of nouns (and adjectives) similar in form to participles

Prob. 4.116.1 in supra dicta forma sunt aliqua nomina, quae et -orum nominum speciem habeant, ut puta 'exercitus'. .3 si 'exercitus' -um nomen esse reperitur, hoc est ut fatigatum significans intellegatur, ad 'docti' formam per omnes casus declinabitur; sin vero 'exercitus' multitudinem hominum facere demonstratur, ad formam 'fluctus' declinari pronuntiatur.

Vict. 6.201.10 a poetis recte haec (sc. 'regnatus, vigilandus') -a sunt, quae cum a verbo originem non habeant, utique non participia dicuntur.

Non-gram.: see figuro.

figuro

1. 'form, create' a letter, a syllable, a word

Diom. 1.426.32 elementa -antur in litteras.

Martyr. 7.174.4 nisi antiquitus pro 'vul' -atam (syllabam), ut 'vultus' pro eo quod est 'vultus'. 176.9 (Cass. 7.176.11) sicuti 'volnus' pro eo quod dicitur 'vulnus' antiquos -asse meminimus.

See compleo, constituo, construo, consummo, creo, efficio, emitto, formo, noto, ordino, procreo, progigno, struo.

See also fungor 1.

2. 'derive, form by derivation'; chiefly passive

Paul. Fest. 28.20 'advelitatio'...-ata ab hastis velitari-bus. 61.11 'comoeidice' -atum a 'comoeido'.

Sacerd. 6.477.13 ex eo (sc. 'pes pedis') -ata corripuntur et 'dis' faciunt genitivo, 'alipes alipedis, sonipes sonipedis' (Prob. cath. 4.26.15).

Char. 95.12 'adsiidius' quidam per 'd' scribunt, quasi sit a 'sedendo' -atum, sed errant. 236.17 sic forsitan -i possit 'oratorium'. Diom. 1.326.21 ea...quae ante 'a' habent 'i' sic -antur, ut 'controversia controversiola'.

Macr. exc. 5.640.27 'ades prodes praees', quaeque alia ex eodem verbo ('es') -antur.

Prisc. 2.148.21 feminina quae sunt in usu a genetivo -antur ('ficens, fidicinis, fidicina'). Prisc. part. 3.498.21 quamvis poeta 'Scipiadas' -vit a 'Scipione'.

Martyr. 7.186.9 (Cass. 7.186.7) si non a masculino genere nomina fuerint -ata.

of nouns derived from verbs and verbs derived from nouns
Euty. 5.462.12 (verba quaedam) a nominibus -antur in verba.

Martyr. 7.180.7 (Cass. 7.180.7) hoc nomen ('gubernator') arbitror a 'gubernio' verbo -atum consistere. 183.1 (Cass. 7.183.2) quoniam a verbis -ata consistunt ('habitus excubiae probitas arbitrium dubium'). 189.5 (Cass. 7.189.5) 'labor favor fervor pavor' ex verbo -ata. 195.7 (Cass. 7.195.7) etiam si in verba -antur.

of verbal forms

Sacerd. 6.430.25 -antur...inchoativa verba aut ab his quae 'o' littera terminantur, ut 'horreo horresco', vel ex his quae 'or' terminantur, ut 'miseror miseresco'.

Char. 330.9 licet primam positionem eius ('albesco') -vit Vergilius (Diom. 1.344.3). 335.9 omnia iterativa, ex quacumque coniugatione -ata fuerint. Diom. 1.343.4 (inchoativa species). .14 iterativum (verbum)...; inchoativum (verbum). .18 <ab> activis non nulla -ata inchoativa reperiuntur esse passiva.

of adverbs

Scaur. ap. Char. 263.12 adverbium ('impariter')...-vit (Horatius).

Char. 234.22 quae trahuntur ex nominibus tamen ex omni genere vocabulorum non -antur. 235.28 inspiciendum est unde potissimum adverbia -i debeant. 236.20 'ur' litteris terminata nomina faciunt ex se adverbia duobus modis -ata. .26 'es' terminata nomina videntur ex se duobus modis adverbia -are. 238.3 non nulli etiam ex participiis putaverunt talia -i. 240.11 non nullis grammaticis placet ut a nominibus sic etiam a participiis et pronominibus et verbis adverbia -i. .28 remota participia sunt ab hac -andorum ex se adverbiorum facultate. Prob. 4.154.34 adverbia localia quattuor modis -antur: per lo-

cum ('hac'),...in locum ('huc'),...in loco ('hic'),...e loco ('hinc') (Cled. 5.67.26; Aug. 5.518.6).

Gk.: σχηματίζω, DT 25.8, 26.6 (both on the formation of patronymics).

See derivo 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

3. 'inflect, form by inflection'; chiefly passive for case

Prob. cath. 4.16.18 legi unum novo modo -atum apud Sallustium, 'Publior Publioris'. Cons. 5.351.5 (nominativus casus) unus proprie et consilio quodam -atus videtur, ceteri ab eo inclinari intelleguntur.

comparison of adjectives

Scaur. 7.24.22 secundum analogiam 'magnus' superlativo 'magnissimus' facit: inde corrupte 'maximus' -atum.

Char. 199.19 (adiectiva), quae nullo quidem gradu comparationis -antur (exc. Bob. 1.536.40 sunt alia absoluta quae nullo quidem gradu conlationis -antur).

of adjective + genitive

Diom. 1.312.8 ita -atur (idiom. cas. 4.570.34 sic -antur).

for number

Diom. 1.405.17 sunt...nomina civitatum quae plurali numero -antur, ut 'Athenae Thebae'.

of verbs

Char. 331.11 <'liquefio'> autem in eandem venit significationem, unde -atum est 'liquefactum'. Cons. 5.380.3 ut per personas eorum (verborum) declinatio -etur.

of verbs: tense

Cons. 5.382.32 haec (verba)...non per omnia tempora -antur. Macr. exc. 5.605.18 perfectum tempus apud Graecos non a praesenti, sed a futuro -atur (633.7). 610.37 inveniuntur huius modi tempora -ata et ex verbis in ω exeuntibus. 613.32 omne παρατατικόν naturaliter in ov terminatur et secundam personam v in σίγμα mutando et o in ε transferendo -at, ἔλεγον ἔλεγες. 643.15 residuas personas in utroque numero ad similitudinem superioris temporis -mus.

of verbs: diathesis

Diom. 1.385.16 'possum' tamen non nulli veterum et passiva declinatione -arunt. Macr. exc. 5.609.20 in barytonis omnibus ω in o mutato et adiecta μαι passivum -atur, λέγω λέγομαι.

of verbs: mood

Char. 324.10 ipsum (gerund) etiam ab omnibus verbis -i potest. 340.27 (imperativum) -atur ita, 'fac memineries' (Diom. 1.359.3). Diom. 1.339.10 -atur ('accusanto') hoc modo. expl. in Don. 4.550.14 haec (gerunds)...ad elocutionis gratiam -ata sunt. Macr. exc. 5.648.35 denique -atur (supine) etiam ex his verbis quae passivam declinationem non habent.

impersonal verbs

Sacerd. 6.431.29 impersonalis species 'tur' quidem terminata sic -atur.

Diom. 1.397.26 quae in 'tur' exeunt tam ab omni genere verborum nascuntur quam ab indicativi dumtaxat -ata temporibus declinantur. 398.9 ex his...verbis quaedam...veteres tempora -bant. 18 haec quidam perfecta ex forma passivae declinationis aliter declinando -bant. 31 passiva...impersonalium declinatio...-atur ex verbis quae absolutiva sunt. 399.14 sunt...verba quae...collata in personam patientis impersonali more -antur. 26 verum haec et similia de consuetudine antiquitatis diversa reperiuntur -ata declinatione.

idiom. cas. 4.566.8 quae in fine -antur, id est quae in fine verborum adiectum habent (ut 'pertaesum est').

Macr. exc. 5.648.5 sic et 'veritum est' impersonaliter -vit Tullius (de fin. 2.13.39). 13 ut etiam ex neutris in 'tur' impersonalia -entur.

Gk.: σχηματίζω, AD pron. 105.25 (on pronominal inflection).

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

4. 'compose', of constructed speech, syntactic constructions; chiefly passive

Diom. 1.395.21 -atur...eius modi sermo hoc pacto.

Prisc. 3.169.23 similiter -atur constructio in omnibus possessivis. 224.17 similiter in eodem fere sensu -atur nominativus et obliqui eius cum accusativo alterius nominis...: 'clarus genus, clari genus, claro genus, clarum genus, clare genus'.

of figurative speech

Diom. 1.417.6 ('et' coniunctio) modo simpliciter elata, sed -ata. Prob. 4.186.23 sunt verba -ata vel translative. Pomp. 5.278.7 ubique fuerit (preposition + genitive), -ata elocutio est (10). Prisc. 3.201.20 diversi quoque numeri hoc modo -ati reperiuntur (cf. 201.15 prima persona et tertia in unam figurate coeunt).

See coniungo 2, and further parallels s.v.

5. 'form', of written signs

Diom. 1.434.3 circumflexi nota de acuto et gravi -atur.

Serg. 4.478.7 litterae accidunt...character, quo -etur.

Cass. 7.148.5 est quaedam littera in F litterae speciem -ata, quae digamma nominatur (Alb. 7.302.7).

Non-gram.: 'mould, shape' (Var., Cic., Lucr.+), 'form' (Vitr.+).

finalis

'final'

littera:

expl. in Don. 4.550.31; ult. syll. 4.224.14; Macr. exc. 5.614.7; Prisc. 2.283.16, 405.3.

specific letter:

Macr. exc. 5.602.3 ω, 614.18 ἀλφα, 614.26 ν, 617.7 'o', 12 'o', 638.9, 13, 18 'o', 639.27 't', 640.4, 12 'i', 645.23 'o'; Prisc. 2.29.22 'm', 286.25 'a', 287.4, 9 'a', 298.4 'i', 304.25 'i', 309.8 'o', 409.15 'o', 455.5 'i', 457.27 's', 458.25 'i', 465.16 'o', 466.28 'i', 509.23 'o', 539.9 's', 590.17 'c', Prisc. de nom. 3.450.23 's', 31 'o', 34 's', 37 'o', 452.22 'i', 28 'o', 36 'i', 38 'o', 453.4 'e', 12 'e', 29 'i', 456.4 'i', 11 'e', Prisc. part. 3.462.28 'a', 471.39 's', 476.13 'a', 480.30 'a'; Eutyech. 5.448.1 ω, 18 'o' vel 'or' (449.19, 24, 450.4), 451.24 'o', 455.4 'o', 457.1 'o'.

syllaba:

Mar. Vict. 6.36.28, 37.20; Serv. 4.457.5.

Macr. exc. 5.606.2 prima syllaba declinationis sit, ut λε, secunda originis, ut λυ, tertia -is, ut χα. 633.16, 18.

Macr. exc. 5.602.11, 19, 610.4, 639.31; frg. Bob. 5.559.2; Prisc. 2.23.18, 28.8, 138.8, 165.5, 184.23, 337.17, 348.10, 464.4, 5 opp. principalis, 3.25.17, 27.12, 112.3, Prisc. de nom. 3.451.20; Eutyech. 5.474.25.

specific syllable:

frg. Bob. 5.559.8 'er'; Prisc. 2.254.16 'os', 558.4 'tis', Prisc. part. 3.466.25 'is'.

Prisc. 2.34.22 mutam; 2.402.15 accentus; 2.468.10 repetitio (vs. principalis).

Eutyech. 5.448.4 ex -i terminatione.

See extremus, novissimus, postremus, terminalis, ultimus. distinctio

Diom. 1.437.16 (distinctio) summo (loco ponitur), cum sensum terminat, et vocatur -s a nobis, a Graecis τελεῖα (Vict. 6.192.9 telia; Aud. 7.324.14).

Non-gram.: 'of or concerned with boundaries' (Sic. Fl.+).

finalitas

'ending'

Macr. exc. 5.643.39 praeteritum perfectum et futurum sub diversa -e (frg. Bob. 5.557.1 sub eadem -e, 20 sub hac -e). 644.22 participia et nomina...quae...-em solitam verborum...amiserint.

frg. Bob. 5.560.32 contra propriam tertiae declinationis -em.

Eutyth. 5.447.13 alter (libellus) indicio -is speciales exsequitur regulas (see *section de* -bus 467.17). 452.25 (verba quaedam) -em non in 'iculum', sed in 'ulum' convertunt. 448.21 ex ipsa similitudine -is. 460.6 verbi -em. 16.488 nominum. 25 generales -es. 461.25 quartae... formae -s. 33, 463.24 (+ terminatio, 466.34), 474.3 eadem manente -e (485.25).

finjo

1. 'form' words by derivation

Var. 5.69 -cta ab 'iuvando' et 'luce' 'luno Lucina'. 120 'magidam' aut 'langulam' alterum a 'magnitudine' alterum a 'latitudine' -xerunt. 127 'amburvo<m>' -ctum ab 'urvo'. 6.54 'pollu<c>tum'...a 'porriciendo' est -ctum. 7.80 ab 'recipere' 'reciprocare' -ctum. 106 ab 'liquando' 'liquitur' -ctum. 8.35 <non modo ab similibus> dissimilia -untur, sed etiam ab isdem vocabulis dissimilia. 9.34 quod ea (verba) homines ad suam quique voluntatem -at. 9.83 'dupondius' -ctus, quod duo asses pendebat. Var. frg. Gell. 12.10.4 quod alterum ('aedituus') sit recenti novitate -ctum, alterum ('aeditumnus') antiqua origine in corruptum. Fest. 214.29 'perediam' et 'bibesiam' Plautus -xit sua consuetudine. Quint. 1.5.72 si quid simile illis... -ere audeamus. 8.3.30 -ere...Graecis magis concessum est. 8.3.37 sed si quid periculosus -isse videbimur. 8.6.32 cum multa cotidie ab antiquis -cta moriantur. 9.3.54 omnibus scriptores sua nomina dederunt, sed varia et ut cuique -enti placuit. Gell. 1.21.5. 15.25.1 non absurde. 16.7.1. Cass. 7.166.1 et tamen nomini ('unguine') quod hinc (*from verb* 'ungo') -itur.

concerning onomatopoeia

Var. 5.96 ab suis vocibus haec eadem -cta. Quint. 9.1.5 ὀνομαστωμένη fictio est nominis: ego hoc quoque pro aliis ponitur, quibus usuri fuimus si illud non -eremus. Fronto p. 50 N ὀνομαστωμένη, verba nova -ere. Char. 197.18 quaedam -cta a sonis vel <a> vocibus, ut 'stridor' (exc. Bob. 1.535.34). Diom. 1.322.18 adds quae Graeci πεποιημένα dicunt.

collocations

nomen: Cic. leg. 2.28 -enda nomina. Verg. Aen. 3.18 Aeneadaeque meo nomen de nomine -o. Quint. 9.1.22 nomina illa, quae -ere utique Graecis promptissimum est.

verbum: Cic. fin. 4.7 nova verba -unt, deserunt usitata (5.89 verba -ant arbitrato suo). Var. 5.7 quemadmodum quodque poeta -erit verbum, quod confinxerit, quod declinarit. 5.9 poetarum...verba ut sint -cta. Hor. ars 50 -ere...non exaudita Cethegis (verba). 52 nova -ctaque nuper (verba). Paul. Fest. 345.1 silere...-cto verbo a 's' littera. Sen. epist. 108.35 verba prisca aut -cta. 114.10 modo antiqua verba...profert, modo -it. Quint. 1.5.3 (verba) singula sunt...aut usitata aut -cta. 71 nova (verba) non sine quodam periculo -mus. 1.6.28 verbum... 'veriloquium' ipse Cicero qui -xit reformidat. 8.3.24 verba propria, -cta, translata. 8.3.35 Celso, qui ab oratore verba -i vetat. 11.1.6 vetera aut translata aut -cta verba. 49 -ctis aut repetitis ex vetustate verbis. Fronto p. 162 N verbum...non -ctum a te..., sed usurpatum concinnius. Gell. 4.15.1 verborum...-endi et novandi studium. 16.7 tit. verba...licentius petulantiusque -xit. vocabulum: Var. 5.178 vocabulum ('corollarium') -ctum a 'corollis'. 10.35 siqui -xit poeta aliquod vocabulum. Fest. 302.11 vocabulum...ex Graeco -ctum. 343.5 -cto vocabulo. Gell. 1.18.1 (vocabulum) primitus Latine -ctum. 2.22.7 -cto vocabulo.

vox: Var. 8.40 vocem, quae ex syllabis est -cta.

See *derivation 2*, and *further parallels s.v.*

See also *orior 1*, and *further parallels s.v.*

2. 'form' words by inflection

Var. 8.33 ut quisque duo verba in quattuor formis (*case forms*) -erit similiter. 8.34 sequitur, ut ab dissimilibus dissimilia debeant -i, quod non fit. 8.58 ab eis verbis tertium

quod debet -i praeteriti. 10.56 in his principiis minus rationis verbis -endis (*singular/plural*).

Serv. 4.441.14 quoniam in his (*certain participles*) ars deficit, debemus vel auctoritate firmare neque ad istorum similitudinem alia -ere, sed illis tantum uti, quae lecta sunt.

See *declino 2*, and *further parallels s.v.*

See also *orior 2*, and *further parallels s.v.*

Non-gram.: 'form, fashion' (Pl.+).

finio

'terminate'; *passive*: 'end (in)'

Char. 13.9 pars orationis -itur.

Char. 6.3 ('a' littera) tam praeposita quam media -ensque (Diom. 1.424.3). 11.8 ubi brevis syllaba -ens partem orationis a vocali excipitur.

Diom. 1.426.2 ('x' littera) aliquando -ens, ut 'vertex'.

Prisc. 2.29.10 plenum (sonum habet 'i'), quando -i nomina vel syllabas. 50.24 't' si superiorem -it syllabam.

in + *accusative*

Diom. 1.367.30 in hunc -untur modum. Cled. 5.27.28 profertur...sonus a vocalibus et -itur in naturalem, id est in proprium sonum. Macr. 5.602.1 quippe cum in omnibus secunda persona in etç diphthongum -atur.

Prisc. 2.351.24 quae in solam 'i' -unt ablativum. 352.11 in 'e' vero solam -entia ablativum. 529.4 a 'ca-nendo' quoque composita similiter praeteritum in 'ui' divisas -unt. Prisc. *de nom.* 3.443.7 in 'i' productam supra dictus -itur casus.

in + *ablative*

Scaur. 7.21.19 cum in hac utique littera eius modi syllabarum -i sonus debeat. expl. in Don. 4.540.21 quotiens genetivus casus in 'is' -itur syllaba.

in + *specific letter/syllable*

Diom. 1.407.1 (adverbia) quae in 'am' -untur. Cled. 5.61.28 'triumpho' non in 'f' et 'o' -itur, sed per aspirationem. Donatian. frg. 6.276.25 dativo casu in 'is' -entur.

Prisc. 2.8.22 exceptis 'q' et 'k', quarum altera in 'u', altera in 'a' -itur. 100.9, 248.19, 259.4, 286.4, 290.14, 300.8, 306.1, 335.16, 341.8, 347.2, 16, 348.2, 18, 357.24, 361.16, 411.18, 498.10, 511.22, 526.7, 542.21, 556.4, 5, 587.3, 3.8.1, Prisc. *de nom.* 3.445.34, 447.32, 448.22, 450.22, Prisc. part. 3.469.36.

per + *accusative*

Plin. ap. Char. 185.27 per 'i', non etiam per 'e' ablativus est -endus. Char. 53.2 omne nomen masculinum quod per 'tor' syllabam nominativo casu terminatur feminine per 'trix' -etur. 65.6 per 'bus' syllabam -untur. 217.8 in primo ordine...secundam personam per 'as' observabis -tam. Diom. 1.347.16 per 'bor' syllabam -itur. 25 per 'am' syllabam. 32 per 'ar' syllabam. Cled. 5.61.28 'triumpho' non in 'f' et 'o' -itur, sed per aspirationem. Prisc. 2.338.16 mensium nomina in 'is' vel in 'er' desinentia ablativum per 'i' -unt. 538.17 supina alterum per 'tum', alterum per 'xum' -unt.

sub + *ablative*

Eutyth. 5.460.20 deberent...plura sub una eademque terminatione -i.

+ *ablative*

Quint. 1.5.25 (grammatici) verbum interim acuto sono -ant (syn. concludere).

Char. 10.3 si desinat in consonantem in qua pars orationis -itur (ult. syll. 4.257.9; Vict. 6.197.20). 13.17 cum correpta vocalis desinit in consonantem qua pars orationis -itur. Prob. cath. 4.4.25, 11.10, 13, 17, 21, 14.30, 21.17, 25.8, 26.8, Prob. 4.61.30. Prob. *de nom.* 4.207.2, 208.33, 210.1, 214.19; ult. syll. 4.224.33, 225.29, 227.9, 230.5, 231.27, 232.31, 233.14, 240.6, 245.14, 24, 29, 247.32, 249.28, 29, 250.26, 254.8, 16; Serv. *de fin.* 4.452.5, 15, 453.14, 28; expl. in Don. 4.544.27, 29, 551.1, 2, 5, 6, 23; Cled. 5.41.22, 62.2; Pomp. 5.175.17; Cons. 5.372.8,

384.20; frg. Bob. 5.557.10, 24, 26, 36, 558.3, 15, 559.3, 561.22, 30, 562.1, 9, 19, 25, 30; Macr. exc. 5.651.7; Prisc. 2.288.15, 297.18, 327.13, 349.3, 356.26, 509.14.

+ *ablative*: littera

Var. ap. Prisc. 2.333.13 talia ex Graeco sumpta... 'a' littera -i. Plin. ap. Char. 167.11 quia singularis ablativus 'e' littera -atur. Gell. 4.16.3 datus... 'i' littera -itus. Vel. 7.70.7 quia nulla praepositio 't' littera -itur. 80.19 ubi cumque prima vox 'm' littera -retur. Scaur. 7.26.4 etiam in 'r' in eius modi compositionibus 'd' littera transit, quia 'ad' praepositio -itur, ut 'arripio'. Sacerd. 6.431.33 verborum omnium 'r' littera -torum. 37 de verbo 'o' littera -to. 475.4 omnis nominativus 'o' littera -tus. Char. 52.1 quamvis ablativus 'e' littera -atur. 69.8 si producta 'e' littera -atur ablativus. 75.13 semper... 'e' littera ablativo casu -untur. 129.19 nullum nomen muta littera -itur alia nisi 's'. 143.23 vocibus vocali littera -tis. 153.7 quia omnis accusativus numeri pluralis... 's' littera -i debet. 169.26 Iuvenale ablativo 'e' littera -etur. 189.21 ablativus singularis correpta 'e' littera -tus. 192.5 in neutralibus nominibus 'u' littera -tis. 215.4 activum...verbum... 'o' littera -tum. 26 passivum... 'r' littera -tum. 29 neutrum... 'o' littera -tum. 12 deponens... 'r' littera -tum. Diom. 1.303.27 ut...accusativus 'n' littera -atur. 305.19 ablativus correpta 'e' littera -tus. 337.26 quia verbum 'r' littera -tum deponere eam non potest.

+ *ablative*: litteris

Plin. ap. Char. 151.27 quamvis nullum nomen Latinum 'on' litteris -atur. 169.2 si genetivo singulari ouz litteris nomina -entur Graeca. Char. 130.2 nullum...nomen duabus mutis litteris -atur. 192.1 in communibus nominibus... 'is' litteris -tis. 236.23 cum cetera (nomina) 'ur' litteris terminata in genetivo casu 'is' -antur. Aud. 7.345.13 secunda (coniugatio) quae 'e' et 's' litteris -itur, 29.

+ *ablative*: muta

Verr. Flacc. ap. Vel. 7.51.5 ut sine dubio muta -atur. Caper 7.95.13 licet quidam negent illud nomen muta posse -i.

+ *ablative*: syllaba

Sacerd. 6.482.14 hac syllaba nullum nomen -turn reperi. Char. 65.4 dativum...mansit regula ut 'bus' syllaba -retur. 155.19 quamquam...genetivus singularis 'is' syllaba -atur. 168.13 (nomina quaedam) genetivo 'tis' syllaba -entur. Diom. 1.347.12 'bo' syllaba -tur. exc. Bob. 1.555.10 dativo et ablativo plurali utraque 'bus' syllaba -entur. Donatian. frg. 6.276.21 dativum...mansit regula, ut 'bus' syllaba -retur. 276.23 dativo 'bus' syllaba -entur.

+ *ablative*: specific letter/syllable

Plin. dub. serm. frg. Char. 153.28 'a' -ita nomina. Sacerd. 6.480.25 nam hoc 'tus' neutrorum ratione 'us' -torum 'ris' facit genetivo (Prob. cath. 4.29.26). Char. 9.3 cum desinit in consonantem 'c' qua pars orationis -itur <et> excipitur a vocali. 65.9 dativo casu 'is' -entur. 68.27 si...correpta -atur 'e'. 75.12 quod quae comparativi gradus sunt 'i' -i non possunt. 79.14 nullum...nomen 'o' producta -itur nisi peregrinum. 95.5 cogit non numquam genetivum singularem 'u' duplici posse -i. 98.18 'Lucilius' 'Aemilius' et cetera nomina quae ante 'u' habent 'i' duplici 'i' genetivo singulari -i debent. 141.11 quod ablativo casu 'e' non nisi producta -atur. 174.29 quaecumque comparativi gradus sunt ablativo 'i' -i non posse. 175.22 comparativa Plinius 'e' putat ablativo -i. 187.18 quae 'e' -entur. 188.1 quae 'i' -entur. 6 quae 'u' -entur. 221.14 cetera (verba) 'am' -es. Diom. 1.371.17 verba tertiae coniugationis productae...duplici 'i' -bantur.

+ *adverb*

Sacerd. 6.428.17 ea (nomina) in omnibus casibus sic -entur in utroque numero.

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'set a limit to' (Cic.+).

finis

'ending' of a word

Char. 250.28 ubi...is 'e' littera terminatur.

Serv. 4.409.1 (genetivus singularis) quinque -bus terminatur.

Diom. 1.406.4 adverbium varios habent -es.

Pomp. 5.222.19 quidam -es declinationum circa verba (Prisc. 2.406.10 futurum...non potuit discretis quibusdam -bus declinationis uti.)

Macr. exc. 5.606.4 declinatio...et -is singulas (syllabas) possident, ut est *πεφίληκα*, *πε* declinationis, *φίλη* originis, *κα* -is (cf. 2 tertia finalis, ut *κα*).

Prisc. 2.453.19 verba, in quibus principium movetur et -is medio integro manente: 'mordeo momordi'.

Macr. exc. 5.610.25 -is mutationem.

Gk.: *τέλος*.

At 3.140.5ff. Prisc. uses finis (.14, 16, 20, 22, 25) in free variation with terminatio (.5, 18, 24) for AD's *τέλος* (synt. 130.3, 131.4, 8, 132.1, 3, 6, 7).

Non-gram.: 'end, limit' (Pl., Ter.+).

finitio

1. 'ending' of a word

Prob. de nom. 4.209.1 dativo...et ablativo non sonat Latina -o.

2. 'grammatical rule'

Plin. ap. Char. 178.25 quoniam nec -em ullam in monosyllabis...grammatici temptaverunt.

Prob. ap. Gell. 13.21.1 non -es illas praerancidas neque fetutinas grammaticas spectaveris, sed aurem tuam interroga.

Gell. 15.9.11 atque ita hominem nulli rei ad indagandum vocabulum, quo rescinderet -em fictam, dimisimus.

Roman. ap. Char. 174.10 contra -em. 180.25 -o...eius modi.

At Fest. 294.11 the text is corrupt. Mueller understands finitio in sense 1., the OLD and TLL in sense 2.

3. 'range of meaning', of adverbs classification

Diom. 1.403.24 adverbium...sunt discrimina generalia tria, forma, modus, -o (cf. Comin. ap. Char. 233.6 significatio, figura, comparatio).

definition

Diom. 1.403.26 -o continet summam.

4. 'definition, specification'

Gell. 6.17.13 (of 'obnoxius')

Cled. 5.50.8 (pronomina) finita sunt secundum -em personae, ut ait Plinius (cf. 50.5 certas personas).

Non-gram.: 'boundary' (Vitr.+).

finitivus

1. 'definite' of pronominal declinatio, of the personal pronouns ego tu ille

Diom. 1.329.32 declinationes pronominum -ae sive absolutae.

Cf. Char. 200.26 pronominum declinationes finitae sive absolutae.

2. 'indicative', of verbs

i) modus

classification

Sacerd. 6.432.18 modi verborum sunt quinque, pronomiati, quoniam quidam indicativum vel -um dicunt.

Char. 215.31 modi verborum sive qualitates sunt quinque, pronomiati seu -us.

Diom. 1.338.13 modus...verborum...in quinque deducitur partes. aut enim -us est modus aut...

definition

Diom. 1.338.17 -us modus est cum quasi definita et simpliciter utitur expositione, ipsa dictione per se commen-

dantes sensum sine alterius diversae complexu, ut 'accuso accusabam'.

ii) qualitas

Char. 347.3 qualitates sermonis Latini certissimas... istas accepimus, -am optativam subiunctivam (Diom. 1.388.11).

iii) species

Char. 294.11 species (opp. subiunctiva. Dosith. 7.420.19; Diom. 1.393.25).

Diom. 1.343.29 verbi species...-a (vs. inchoativa).

iv) tempus

RP ap Char. 292.11 'cum' iungitur modo -is modo subiunctivis, velut 'cum dico', 'cum dicebam', item ceteris -is temporibus (Dosith. 7.418.24; Diom. 1.392.3).

Char. 222.26.

v) verbum

Comin. ap. Char. 351.29 infinitivum verbum pro -o. Char. 216.6, 217.15, 218.22, cf. 220.12 finitum; Diom. 1.353.9 'amor' verbum absolutum -um, cf. 351.29 'amo' verbum absolutum finitum.

Char. 294.4, 7 (Dosith. 7.420.11, 13; Diom. 1.393.17, 19).

vi) neut. for subst. (sc. verbum?)

Char. 219.24 -a. 219.19 futurum tempus -i. 292.25 futuro...-orum. 221.25 futuro -o. expl. in Don. 4.505.8 haec (sc. concessiva) et -a dicuntur.

See below under persona.

vii) persona

Diom. 1.349.34 ex secunda persona -a. 350.10 tertia persona -a. 352.39.

(Char. 219.29 secunda persona -i. 220.6, 221.8, 16. 220.1 prima persona -i. 221.11).

3. 'occurring with the indicative' of conjunctions classification

RP ap. Char. (Plin.?) 291.22 subiciendi, quas Palaemon expletivas ait, hae, 'equidem, enimvero'; repletivae ἀνταπληρωματικαί, 'saltem tamen tandem ne adeo'; inlativae, 'quamquam quamvis etsi tametsi'; -ae, 'dum quamquam postquam antequam quatenus ut cum', ὅταν ὡς σημαίνει.

It is possible that repletivae, inlativae and finitivae should be understood as subcategories of subiciendi/expletivae.

examples

Plin. ap. Diom. 1.416.19 item -ae dicuntur hae, 'dum [quamquam] postquam antequam quatenus';...optativae,...subiunctivae.

Dosith. 7.418.13 sunt et quae vix aptantur -ae speciei, velut 'quamquam' καὶ τοῖς γὰρ, ἐλ καὶ τὰ μέλιστα, 'quatenus' ἐπειδὴ, 'dum' ἕως, ἕως που, 'si' εἰ, 'nisi' εἰ μὴ, 'tametsi' ἐλ καὶ, 'ut' ὡς ὅπως, 'cum' ὅτε, 'postquam' μετὰ τό, 'antequam' πρὶν.

It appears that finitivae, optativae and subiunctivae refer to conjunctions which are found with indicative (finitiva), 'optative' and subjunctive verbs respectively (see RP ap. Char. 292.11 (Dosith. 7.418.24; Diom. 1.392.3) above at 2. iv).

Gk.: ?

The Latin grammarians concerned seemed to have followed no Gk. model in this classification (although see adiunctivus) (Job 1893: 142-3; Steinthal 1890-91: 325).

See optativus, subiunctivus.

4. 'final', of letters

Mar. Vict. 6.7.17 -ae litterae masculinorum nominum sunt septem, 'a l n o r s x', ut 'Sylla sal pecten Cato Hector deus Felix'.

5. 'pertaining to definition', of one of the parts of grammar classification

Cf. Diom. 1.426.15 grammaticae partes sunt duae, altera quae vocatur exegetica, altera horistica.

definition

Diom. 1.426.17 horistica est -a, quae praecepta demonstrat, cuius species sunt hae, partes orationis vitia virtutesque.

Cf. Mar. Vict. 6.4.4 quae (est) ὁριστική? quae definit.

Non-gram.: rhet. 'dependent on definition of terms' (Quint.).

finitus

1. 'definite'

i) as opposed to indefinite plural

Var. 9.64 multitudinis vocabula sunt unum infinitum, ut 'Musae', alterum -um, ut 'duae, tres, quattuor'. 9.85. 10.83 in numeris -is multitudinis.

ii) of the singular number, since the number of individuals is specified, i.e. one

Prisc. 2.172.23 singularis quidem numerus -us est, ...cum enim dico 'homo', certum est de uno dicere.

iii) pronoun/article

For the Stoics the term ἀρθρα embraced both articles and pronouns, but they differentiated the two categories, calling articles ἀρθρα ἀοριστώδη, indefinite joining words, and pronouns ἀρθρα ὁρισμῆνα, definite joining words (AD pron. 5.14, synt. 94.13; Prisc. 2.54.12, 548.10, Prisc. part. 3.492.12).

Prisc. 2.548.10 -um...articulum dicebant...Stoici, quod nunc pronomen vocamus -um.

Prisc. part. 3.492.12 Stoici...articulos -os dicentes pronomina.

Prisc. 2.54.12 (Stoici) articulis...pronomina connumerantes -os ea articulos appellabant, ipsos autem articulos, quibus nos caremus, infinitos articulos dicebant.

Var. in turn distinguishes finiti and infiniti articuli, but for him the former are demonstrative pronouns e.g. 'hic, haec' (also called pronomina), the latter indefinite pronouns e.g. 'quis, quae' (also called provocabula).

Var. 10.18 prima pars casualis dividitur in partis duas, in nominatus scilicet <et articulos>, quod aequae -um <et infinitum> est ut 'hic' et 'quis'.

10.20 ut in articulis duae partes, -ae et infinitae, sic in nominatibus duae, vocabulum et nomen.

10.30 proprium illud habent (articuli), quod partim sunt -a, et (ut?) 'hic haec', partim infinita, ut 'quis' et 'quae'.

He makes a similar distinction between proper and common nouns, describing the former (nomina) as ut finita, 'quasi-definite', the latter (vocabula) as ut infinita, 'quasi-indefinite'.

Var. 8.45 appellandi partes sunt quattuor,...provocabula...<vocabula>...nomina...pronomina. ...primum genus est infinitum, secundum ut infinitum, tertium ut -um, quartum -um.

He is probably referring to these distinctions in the more vaguely expressed passage:

Var. 9.31 apud illos (sc. Graecos) sint alia (sc. verba) -a, alia non.

In the terminology of the later grammarians articulus and pronomen are restricted to article and pronoun respectively; within pronouns finita and infinita are distinguished (as well as minusquamfinita and possessiva, for some grammarians, e.g. Prob., independent categories, for others, e.g. Serv., subcategories). Finita are the personal pronouns, e.g. ego, tu, ille, infinita the indefinite pronouns, e.g. quis, qualis, quantus (Char.).

Sometimes the qualitas or declinatio is called finita, sometimes the pronouns themselves.

classification

Char. 200.12 qualitas pronominum -a est aut infinita.

Don. 629.5 qualitas pronominum duplex est. aut enim -a sunt pronomina aut infinita (Serv. 4.410.1 qualitas pro-

nominum principaliter bipertita est. omnia enim pronomina aut -a sunt aut infinita).

Diom. 1.329.5 qualitates pronominum sunt tres, -a infinita minus quam finita (Aud. 7.343.12 qualitas pronominum in tres species dividitur: nam aut -a sunt pronomina aut infinita aut minus quam -a. Aug. 5.507.10 pronomina aut -a sunt aut infinita aut minus quam -a).

Prob. 4.131.25 qualitas pronominum in quattuor formas divitur: -a, minus quam finita, infinita, possessiva.

definition

Char. 200.12 -a est quae notat certam personam, ut 'ego tu ille' (Aud. 7.343.14 -um pronomen est quod notat certam personam, ut 'ego tu'. Aug. 5.507.11 -a sunt quae notant certam personam, ut 'ego').

Diom. 1.329.6 qualitas -a in prima et in secunda persona est.

7-a est quae notat certum numerum et gestum dirigit ad certam personam, ut 'ego'.

Don. 629.6 -a sunt quae recipiunt personas, ut 'ego tu ille' (Serv. 4.410.3 -a sunt quae recipiunt personas, id est quae definiunt personas, et sunt tantum tria, 'ego tu ille').

Prob. 4.131.27 de -a -a pronomina sunt, quae notant certum numerum, certam personam. haec tria sunt tantum, 'ego tu ille'.

Char. 200.26 pronominum declinationes -ae sive absolutae.

Cf. Diom. 1.329.32 declinationes pronominum finitvae sive absolutae.

Cled. 5.49.13 -a: cuncta absoluta et perfecta, maxime in prima et secunda persona; tertia quasi incerta, quia potest esse et absens.

Cled. 5.15.25 -a dicta, quia personativa sunt.

Cf. ult. syll. 4.232.15 pronomina personalia sunt haec, 'ego tu ille'.

Don. 631.3 personae -is pronomibus accidunt tres, prima, ut 'ego', secunda, ut 'tu', tertia, ut 'ille' (357.12f.; Diom. 1.329.18).

Cled. 5.49.27 Plinius artigraphos dicentes pronomibus -is accidere personas reprehendit. tunc enim bene diceretur, si aliud esset pronomen -um, aliud persona. non enim una res potest esse quae accidit et cui accidit. ergo melius ita dicendum est, ait, eadem esse -a pronomina, quae sunt etiam personae (cf. Pomp. 5.201.5ff.).

Don. 629.10 alia ad aliquid -a, ut 'meus tuus illius': haec etiam possessiva dicuntur.

Prisc. 3.206.13 possessiva pronomina, quamvis quantum ad personas possidentium -a sint.

Prisc. does not distinguish in/finita pronomina, since for him indefinite pronouns are classified as nouns, but he uses finita of possessive pronouns.

collocations

declinatio: Char. 200.26.

pronomen: Prob. 4.131.27; Aud. 7.343.12, 14; Don. 629.5, 6, 631.3; Serv. 4.410.1; Cled. 5.49.27; Aug. 5.507.10, 11.

qualitas: Char. 200.12; Diom. 1.329.5, 6.

iv) persona (of verbs)

Prisc. 2.448.15 et prima...et secunda verborum personae -ae sunt, praesentes enim demonstrantur, tertia vero infinita est.

v) adverb

The Latin grammarians appear to have distinguished definite and indefinite adverbs of time and place.

Char. 243.8 temporis -a adverbia, 'hodie cras'...

Dosithe. 7.409.1 significant...tempus -um...ut 'hodie'... 'cras'...

ps. Asp. 5.552.4 tempora quae significant adverbia... aut -a (sunt), ut 'hodie cras'..., aut in confuso -a, ut 'olim mox'...

Don. 642.4 sunt (adverbia) -a, ut 'hic modo' (Aud. 7.348.24).

Pomp. 5.246.35 sunt adverbia semper -a tam loci quam temporis, ut puta 'hic modo': qui dicit 'hic', locum significat; qui dicit 'modo', definit tempus.

Cled. 5.67.19 infinita sunt quae de absentibus dicuntur, -a quae de praesentibus..., ut 'hic modo': nam et locus definitur et tempus.

2. 'indicative', of verbs

i) qualitas

classification

Sacerd. 6.429.25 qualitas in verbis aut -a est, ut 'amo', aut infinita, ut 'amare'.

Char. 209.28 qualitas verborum -a est aut infinita (Cons. 5.374.1).

ps. Asp. 5.551.13 qualitates sunt quinque, -a, ut 'lego', imperativa..., optativa..., adiunctiva..., infinitiva.

definition

Char. 209.29 qualitas verborum -a est quae notat certum numerum, certum modum, certum tempus, certam personam, ut 'lego scribo' (Cons. 5.374.1).

Char. 210.2 ceterum 'legisse scripsisse' dicuntur quidem -a, sed tempore solo -a sunt.

ii) modus

Don. Ter. Eun. 391.2 plus sonat infinitus modus -o. (410 plus potest ad significandum infinitum tempus quam -um. Tempus *here is probably an error for* modus: see s.v. infinitum.)

Prisc. 2.409.2 itaque omnis modus -us potest per hunc interpretari.

iii) verbum

Char. 220.12, cf. 216.6 finitivum, 217.15, 218.22; Diom. 1.351.29 'amo' verbum absolutum -um, cf. 353.9 'amor' verbum absolutum finitivum.

Vict. 6.197.24 qualitas verborum quae est? qua noscitur -um verbum aut infinitum. .25 -um verbum quid est? quod habet certum numerum, certum tempus, certam personam, ut 'lego scribo'.

Prisc. 2.413.22 infinitus altero verbo -o omnimodo eget.

Non-gram.: 'specific, definite' (Cic., Lucr.+).

fixus

1. 'firmly rooted (in usage)', of incorrect words

Var. 9.16 cum sint <in> consuetudine contra rationem <m> alia verba ita, ut ea facile tolli possint, alia ut videantur esse -a.

2. 'of fixed gender', of nouns applying to only one sex

classification

Prob. de nom. 4.211.3 omnia nomina aut -a sunt aut mobilia.

definition

Prob. de nom. 4.211.3 -a sunt, quae in suo statu permanent, ut 'vir mulier'.

Don. 621.3 -a sunt quae in alterum genus flecti non possunt, ut 'mater soror pater frater'. mobilia autem aut propria sunt et duo genera faciunt, ut 'Gaius Gaia, Marcus Marcia', aut appellativa sunt et tria faciunt, ut 'bonus bona bonum, malus mala malum' (Diom. 1.328.25ff.).

Cons. 5.346.15 -a sunt quae in aliud genus converti nullo modo possunt, ut cum dico 'mater pater soror frater': haec enim in aliud genus numquam transeunt.

Pomp. 5.163.35 -a sunt quae non possunt flecti ad aliud genus, ut si dicas 'frater'. numquid facit 'fratra'?

Prisc. 2.69.3 vel mobilia sunt, ut 'Martius Martia Martium', vel -a, ut 'sacrarium'.

Eutyth. 5.457.14 (nominum). .25 (opp. accidentibus), 458.1 (nomina).

456.17 vocabulis (opp. accidentibus).

As well as 'fixed' and 'mobile' nouns, certain grammarians recognise a third intermediate category.

Don. 621.6 sunt item alia nec in totum -a nec in totum mobilia, ut 'draco dracaena, leo leaena, gallus gallina, rex regina' (Diom. 1.328.27ff.).

Cons. 5.346.21 ea...quae nec in totum -a nec in totum mobilia sunt eius modi sunt, quod transeunt quidem in aliud genus, sed alia quadam inclinatione, quam ut servent formam illius generis a quo transeunt, ut 'gallus galina, rex regina, leo leaena, draco dracaena'.

Opp. mobilis.

Non-gram.: 'firmly established' (Cic.+).

flatilis

'aspirated'

Grill. ap. Prisc. 2.36.2 (spiritum asperum) Grillius -em (fat. pars codd.) vocat.

Non-gram.: 'of or produced by blowing' (Var.).

flecto

1. 'inflect'; chiefly passive
for case

Var. 10.29 alterum (casum), quo -itur...vox. Quint. 8.3.36 derivare, -ere, coniungere (verba)...quando desiit licere? Sacerd. 6.473.24 omnia...ratione tertiae declinationis -untur (476.7; Prob. cath. 4.8.27, 25.19). Char. 17.13 'Dryas Dryantis' et 'Thoas Thoantis'...(non) -untur (exc. Bob. 1.537.32; expl. in Don. 4.541.22). 168.25 in genetivo -i non posse. Prob. de nom. 4.209.9 non idem genetivo -itur 'salis', sicut 'mellis' et 'fellis' (.15). expl. in Don. 4.534.25 hic (sc. nominativus)...rem proponit, non -it: ceteri vero, quia -unt [cadunt], casus recte appellantur (Pomp. 5.182.2 casus dictus est ab eo, quod faciat nomen cadere, id est declinari et -i). Cled. 5.48.18 Graecum nomen Latina declinatione -xit (Tullius). Aug. 5.507.2 'senatus'...genetivus est, hic non -itur. Prisc. 2.552.24 cum...-as nomen in obliquos casus. 3.2.20 (nomina quaedam) secundum quorundam pronominum declinationem -antur. Prisc. de nom. 3.443.4 omnia nomina...quinq; declinationibus -untur (446.19). 447.15 in plurali vero secundum quartam declinationem -untur.

for case: per casus

Prob. 4.115.32 'bassus'...ad exemplum 'fluctus' per omnes casus -atur. Cons. 5.361.3 a nominativo per ceteros casus simili...ratione -untur. Aug. 5.494.21 'cuius'...et 'quorum' quando possessiva sunt, per casus non -untur. 506.34 nominativus ipse -itur per casus ('praefectus in 'praefectus vigilibus')...; 'vigilibus' sic manet nec -itur.

for case: of indeclinable nouns

Char. 78.27 quibusdam placet 'frugi' et 'nihili' figura proferri nec in declinationem -i. 195.25 quaedam nomina inveniuntur quae -i non possunt, ut 'frugi nequam nihili' (exc. Bob. 1.535.9). ps. Asp. 5.550.19 sunt quaedam nomina quae non -untur in varios casus declinata, sed una appellatione per omnes articulos efferuntur, ut 'frugi nequam'. Vict. 6.189.20 sunt...quaedam vocabula, quae per casus -i non possunt, ut puta 'nequam nugus frugi nihili' (Aud. 7.341.18).

for case: of nouns occurring in only certain cases

Char. 196.1 quaedam duobus aut tribus casibus tantum -untur, ut 'Iuppiter' nominativo et vocativo casu. Cled. 5.45.32 aptoton est quod tantum unum casum...servat et non -itur, ut 'ab hac dicatione'.

for case: of nouns with only a certain number of case-forms for several cases

Cons. 5.351.22 monoptotos est forma, quotiens in omnibus sex casibus nomina similiter declinantur -ique non possunt, ut 'cornu'. .29 tetrapotos est forma, quotiens nomen in sex casibus quattuor vocibus immutatur et -itur.

for number

Pomp. 5.252.30 <ad> hanc -as similitudinem. .31 ad numerum <singularem> -as. frg. Bob. 5.558.16 si...in pluralem numerum -endum hoc nomen est (561.33, 562.22).

for gender

Don. 621.4 fixa sunt, quae in alterum genus -i non possunt (Pomp. 5.163.35 fixa sunt quae non possunt -i ad aliud genus, ut si dicas 'frater'. .36).

Prob. de nom. 4.211.4 mobilia...(nomina sunt), quae per duo genera -untur,...ut 'Cornelius Cornelia' (Cons. 5.346.17 mobilia...sunt quae in aliud genus -i possunt, ut 'bonus bona bonum').

into the comparative

Cons. 5.342.14 si -ere velis ipsa absoluta nomina, comparationem Latinam non invenies.

of verbal inflection

Ter. Maur. 6.337.413 -xa declinatio (= declinatio flectens, of αὐδῶ ἡδῶ).

Macr. exc. 5.631.21 neutrum eorum (neither the Gk. nor the Lat. verb) in casus -itur.

for diathesis

Macr. exc. 5.650.25 activa declinatione -atur.

for tense

Macr. exc. 5.622.9 in infinito...vox eadem paululum -xa tempus immutat, γράφειν γεγραφέναι γράψαι 'scribere scripsisse scriptum ire' (645.4). 625.18 impersonalia apud Graecos per tempora non -untur. 654.1 λανθάνω ἀνδάνω μανθάνω, quae non nisi usque ad praeteritum imperfectum apud illos -untur.

for mood

Macr. exc. 5.633.39 in alios modos -enda declinatio (verborum).

for person

Cons. 5.379.34 sunt quaedam verba quae non per omnes personas -i possunt.

Gk.: κλίνω, AD pron. 12.7 κλίνεται, AD synt. 299.3 τὰ ῥήματα.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

2. 'derive'; chiefly passive

Gell. 4.3.3 hoc quoque vocabulum ('paelex') de Graeco ('πάλαξ') -xum est.

Pomp. 5.164.9 modice -tur (.7), id est non penitus -itur, sed medium quiddam tenet, ut ab eo quod est 'draco' faciat 'dracaena'.

Prisc. 2.184.22 ad Graecam vel nostram regulam -amus vel ab auctoribus -xa inveniamus.

of adverbs

Char. 287.9 negant oportere nomina 'us' syllaba terminata in 'er' adverbialiter -i.

Cled. 5.64.10 'cito'...significationem non servat, dum -itur in adverbium.

See derivio 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

3. 'pronounce with a circumflex accent'

Quint. 1.5.23 gravis pro -xa (ponitur)...aut -xa pro gravi. ...ex duabus syllabis in unam cogentes et deinde -entes.

Diom. 1.431.19 omnis vox dissyllaba priorem syllabam aut acuit aut -it (.23 -itur prior).

Gk.: περισπάω, AD pron. 33.24; περισπάω τὸν τόνον, AD pron. 87.15.

See circumduco, circumflecto, inflecto 2.

L: Schreiner 1954: 29.

Non gram.: 'bend, curve' (Naev., Cic., Lucr.+), 'move, influence' (Enn., Pl.+).

flexibilitas

'inflection'

ult. syll. 4.239.36 quoniam...primae verborum syllabae in fundamento, non in declinationis -e consistunt.

Non-gram.: cf. flexibilis 'pliant, flexible' (Cic.+).

flexio

'declension, inflection'

Prisc. 2.185.13 (only ex.) rectus...dicitur,...et ab eo facta -e nascuntur obliqui casus.

attestation: only in Prisc.

See inflexio.

Non-gram.: 'bending, curving' (Cic.+).

flexura

'inflection'

Var. 10.28 -ae...similitudo.

Non-gram.: 'curve, curvature' (Lucr.+).

flexus

'circumflex' accent classification

Quint. 11.3.17 (vocis differentia) triperitita, acutae, gravis, -ae.

expl. in Don. 4.529.5 Athenodorus duas esse prosodias putavit, unam inferiorem, alteram superiorem; -am autem nihil aliud esse quam has duas in una syllaba.

written form

expl. in Don. 4.532.21 -a...prosodia, quod duplex est et ex acuta gravique ficta, notam habet nomini potestati-que respondentem: nam a sinistro cum surgens arduo fastigio et sursum molli curvatura dextroversum -a praecipiti clivo deprimitur et speciem pronae litterae <C> efficit, priorem acutam et posteriorem gravem sibi inesse significat.

C is the reading of Keil, with app. litterae efficit LO, litterae V efficit v. Other grammarians describe the mark of the 'circumflexus' as C deorsum spectans (Dosithe. 7.379.10; Diom. 1.434.3) or transversa V littera (Vict. 6.193.23; Aud. 7.331.1). Wilmanns (1864: 193.5) accepts 'V'.

of vowel

Char. 85.28 nullum...nomen in Latina lingua desinit in -um 'e'.

of syllables

Quint. 1.5.30 media longa aut acuta aut -a (est). .31 numquam in eadem (voce) -a et acuta. ...ea..., quae sunt syllabae unius, erunt acuta aut -a.

12.10.33 ultima syllaba nec acuta umquam excitatur nec -a circumducitur.

expl. in Don. 4.526.26 quare 'Acarnan Mantus Orphi' -a ultima legenda sunt.

collocations

accentu: Char. 80.23. 86.24; exc. Bob. 1.542.3, 543.21. dissyllaba: Char. 17.6. .10; exc. Bob. 1.537.28, 30; expl. in Don. 4.541.17.

ancient etymology

expl. in Don. 4.531.22 (quarta prosodia) vocatur apud nos -a, quoniam prima erecta rursus in gravem -itur.

Gk.: ἀντανακλαζομένη, κεκλασμένη, περισπωμένη.

The expl. in Don. gives a number of Gk. equivalents to Latin flexa (expl. in Don. 4.531.17 quarta illi, quia ceteris perplexior est, plura sunt vocabula) but identifies περισπωμένη as the currently prevailing term.

expl. in Don. 4.531.21 verum ea nunc ab omnibus περισπωμένη Graece vocatur, apud nos... (529.5).

530.23 postremas autem tres (prosodias, i.e. κεκλασμένη ἀντανακλαζομένη <...>) duplices et quasi species unius -ae (prosodiae), quae est genere una. hanc enim flecti non uno modo omnes putaverunt.

The terms ἀντανακλαζομένη and κεκλασμένη are not used of accent by the Gk. grammarians, indeed the latter is not attested in Gk. at all, but a number of related terms are found in the gram. vocabulary. AD has ἀντανάκλω 'be reflexive', of pronouns (synt. 237.4) and ἀντανάκλασμός 'reflexive sense', of words (pron. 43.15). In addition, Prisc. has

ἀντανακλαστός, 'reciprocal' (2.548.15). The term κεκλασμένη is used in geometry for an inflected or deflected line, while Hippocrates (epid. 7.80) has ἡ κεκλασμένη φωνή, 'a weak, effeminate voice' (see LSJ s.vv.).

Syn. circumflexus, inflexus.

L.: Schreiner 1954: 29ff.; Ballester 1990: 317f.

Non-gram.: 'bent, curved' (Cic.+).

foris

1. 'from abroad', of foreign words

Var. 5.77 -s muraena, quod μύραινα Graece.

2. 'from other words', of derived words

Var. 8.19 aliquot modis declinata ea quae -s.

Syn. extrinsecus.

3. 'on the outside of a word'

Macr. exc. 5.601.6 sunt...composita quae -s declinantur, κισθαρώδω, ἐκισθαρώδουν...intus vero declinantur καταγράφω κατέγραφο (604.30, 33).

Syn. extrinsecus.

Opp. intrinsecus, intus.

Non-gram.: 'on the outside, from outside' (Pl.+).

forma

1. 'physical form' of a word, case, etc.

i) 'inflectional/derivational form'

concerning inflection in general

Var. 8.9 (genus verborum) fecundum, quod declinando multas ex se parit disparilis -as, ut est 'lego legi legam'.

concerning case inflection

Var. 8.33 ut quisque duo verba in quattuor -is finxerit similiter.

Plin. dub. serm. frg. Char. 151.30 quae...proprios gentis suae (= Graecae) vultus -amque custodiant.

Roman. ap. Char. 162.27 genetivum duplicis -ae.

ult. syll. 4.231.21 nominativus pluralis 'i' littera terminatus duas -as habet.

Cons. 5.358.16 genetivus singularis tres fere -as habet.

concerning gender inflection

Var. 8.47 vocis -as ternas, ut in hoc 'humanus humana humanum'...binas, ut 'cervus cerva'...singulas, ut 'aper'. 9.41 muliebri -a[m]. 9.82 numeri...triplicis habent -as, quod dicuntur 'hi quattuor, hae quattuor, haec quattuor'.

of grades of adjective

expl. in Don. 4.491.19 positivus plures -as habet. .21 comparativus duas tantum -as habet. .25 utile est -as istas superlativi cognoscere.

concerning verbal inflection

Var. 9.101 si...natura non omnes -ae verborum terna habet[ant] tempora. .102 hic in -a est persona eius qui loquitur et tempus praesens, ut 'scribo'.

Sacerd. 6.429.20 -ae verborum personas recipientium sunt quattuor. .23 illorum verborum quae personas non recipiunt -ae sunt duae.

Diom. 1.397.22 (impersonalia) quae in et exeunt duas -as habent (Don. 633.2; Cons. 5.371.26).

exc. Bob. 1.564.6 in quattuor ordinibus hoc ipsum perfectum tempus diversas habet -as. .8 primi ordinis -ae sunt quattuor. .19 secundi ordinis -ae sunt quinque. .39 tertii ordinis -ae decem. 565.26 quartus ordo -as habet quinque.

Barwick (1922: 188) attributes this categorisation to RP. A number of grammarians use forma of act./pass. form (but see below under 3.).

Char. 210.24 (commune verbum) participia habet quattuor, secundum -am...activam...secundum -am...passivam. 213.4 tertia species est eorum quae in utramque -am cadunt, ut 'licuit licitum est'. 323.11 sunt quaedam verba quae ex -a agendi in passivum...vertuntur.

338.23 haec verba...perfectum per passivam -am exprimunt.

Diom. 1.337.5 (neutra significatio) 'r' litteram numquam recipit et ob id passivam -am non potest exprimere.

Cons. 5.368.14 sunt anomala quaedam, quae cum -am neutralem habeant, non per omnia neutralem tamen speciem servant, ut est 'soleo audeo'. 373.25 illud ('miseret') ex activae declinationis significatione in passivam -am transit... 'miseret misertum est'.

Prisc. 2.463.6 -ae generales praeteriti perfecti octo.

concerning derivation

Fest. 206.20 'petissere'...ea...-a verbi quae... 'laccessere'.

Gell. 7.12.3 quid 'pavimentum', quid 'vestmentum', quid alia mille per huiusmodi -am producta.

12.10.1 'aeditimus'...ea -a dictum quae 'finitimus' (Gell. more often uses figura in this sense).

of compounds

Gell. 6.10.tit. 'ususcapio'..., ita 'pignoris capio'...eadem vocabuli -a dictum esse.

Diom. 1.403.24 adverbio haec iuncta sunt discrimina generalia tria, -a modus finitio. -a continet aut simplicem aut compositam (figura is more common in this sense, q.v.).

In 9.39 Var. says that in comparing the form one should consider not just the figura (physical form) but also the effectus (effect).

The form of the word is contrasted with the meaning:

Var. 10.27 in quibus figuris non ea similia dicimus quae similes res significant, sed quae ea -a sint.

Quint. 8.6.2 vertique -as non verborum modo sed et sensuum et compositionis.

10.1.10 non significationem modo, sed -as etiam mensurasque norimus.

Prisc. 2.117.11 haec (sc. 'Timarchides, Aemilianus', etc.)...denominativa sunt dicenda, cum significationem suarum non servant -arum.

14 habent...denominativa -as plurimas et diversas significationes.

69.5 possessiva...dicimus non solum possessionem significantia, sed etiam quae -am habent possessivorum.

ps. Asp. 5.550.6 alia -a singularia, sed vi pluralia, ut 'populus, exercitus', aut contra -a pluralia, sed vi singularia, ut 'idus nonae'.

Prisc. 2.376.14 de iis, quae videntur contra vocis -am significare (the form, vox, is contrasted with the meaning, significatio).

collocations

Var. 9.21 -is vocabulorum (Paul. Fest. 58.11, 257.2; Gav. Bass. ap. Gell. 5.7.2).

Var. 9.115 de declinatorum verborum -a (verbum = 'word', 10.56, 70; Quint. 8.6.2).

Var. 9.101 -ae verborum (verbum = 'verb').

8.47 vocis -as (vox = 'spoken word').

Prisc. 2.154.16 -a terminationis.

155.21 propria in -am gentilium prolata, ut 'Antias'.

571.12 primitivi -am.

'various'

Diom. 1.403.28 (adverbia) quae ab aliis transeunt varias habent -as.

Prisc. 2.102.3 diversas (123.24, 124.8, 130.14, 135.1).

ii) in syntax

= figure of speech

Paul. Fest. 123.10 'miseret me' eadem -a dicitur quae 'piget'.

Prisc. 3.360.11 hac -a saepe usus 'consciis sum mihi bene facienti'.

Figura is more common in this sense, q.v.

~ construction

Dosith. 7.421.4 ('ut') recipit subiunctiva, praeposito sane finitivo verbo, more quo supra -am relativam diximus (cf. 420.13 species relativa).

Cf. Char. 294.26 formari relativa diximus (Diom. 1.394.6).

iii) 'written form'

of letters

Fest. 202.31 litterae -am.

Quint. 12.10.29 Aeolicae...litterae,...etiam si -a a nobis repudiata est, vis tamen nos ipsa persequitur.

Prisc. 2.8.3.

of accents and diacritics

Dosith. 7.379.8 -a acuti accentus (Vict. 6.193.21; cf. Aud. 7.330.20 figura).

.9 gravis accentus -a (Vict. 6.193.22; Aud. 7.330.21).

.13 his adiciunt hyphen,...et -am eius hanc faciunt (Vict. 6.193.28; Aud. 7.331.6; anon. 6.275.3).

Diom. 1.434.36 his adiciunt hyphen, cuius -a est virgula sursum sensim curvata subiaccens versui et inflexa ad superiorem partem. hac nota...

2. 'paradigm'

i) of nouns

Fest. 246.19 eam quae in usu est -am in declinationibus sequimur.

Plin. dub. serm. frg. Char. 151.23 nomina, quae nominativo plurali 'ae' syllabae finiuntur, 'e' deposita reddunt nominativo singulari speciem sui iuris ac -ae.

156.30 -a mutata est.

Roman. ap. Char. 168.20 praeter -am...declinantur (Char. 79.12 huic...-ae...non parent).

Char. 94.26 secundum neutrorum -am...masculinorum...femininorum.

Prob. 4.78.2 ad -am 'Catilinae'...declinantur (Cled. 5.13.18 ad hanc -am...declinamus).

Diom. 1.303.12 -ae declinationum nominum...sunt septem.

Serv. Aen. 5.69 quartae -ae (= declinationis. 8.77 secunda; 10.575 tertiae; 12.95 tertiae, quartae)

frg. Bob. 5.563.32 -ae secundae; 564.1 tertiae; 16 quartae; 27 quintae; cf. 563.25 declinationis primae.

ii) of nominal paradigms with one, two, three, etc. forms for all cases (see table s. v. aptotus)

Sacerd. 6.483.31 -ae casuum sunt sex, unaria binaria ternaria quaternaria quaternaria senaria (Prob. cath. 4.32.28).

Cled. 5.44.27 -ae Latinae appellantur ita, unita binaria ternaria quaternaria quaternaria senaria.

Char. 191.16 -ae casuales sunt sex, senaria quaternaria quaternaria bipertita simplex vel unita (Diom. 1.308.7).

expl. in Don. 4.544.15 -ae casuales sunt sex, senaria, quaternaria, quaternaria, ternaria, binaria, simplex vel unita.

Prob. de nom. 4.214.7 -ae casuales sunt nobis VI, senaria quaternaria quadripartita tripartita bipertita simplex vel unita.

Don. 625.5 sunt...-ae casuales sex, ex quibus sunt nomina alia monoptota, alia diptota, alia triptota, alia tetrapto, alia pentapto, alia hexapto.

Cons. 5.351.21 ut -ae casuales sint sex, monoptotos diptotos triptotos tetrapotos pentapotos hexapotos.

Prisc. 2.187.15 sunt igitur -ae casuales sex: monoptota,... 188.3 diptota,... 188.10 triptota,... 188.14 tetrapto, 188.16 pentapto, 188.19 hexapto.

Cled. 5.44.21 -ae istae casuales per casus agnoscuntur, ut possit regula nominum demonstrari. quotienscumque nomen in declinatione casus superfluous habuerit, sequantur, et quot remanserint, talem -am faciunt; si tres, ternariam, si quattuor, quaternariam. -ae casuales significantur varietate declinationis in ultimis syllabis, ut 'hic Aeneas huius Aeneae huic Aeneae hunc Aenean o Aenea ab hoc Aenea'.

Pomp. 5.171.34 sunt...-ae casuales: hoc quod dicit assumpsit sibi propter declinationum varietatem. accommodatae sunt casuales -ae, quoniam invenimus varietatem in casibus.

iii) of *adjectives*

Var. 10.22 transversorum ordinum partes appellantur casus ('albus albi albo'), drectorum genera ('albus alba album'), utrisque inter se implicatis -a[m].

Gell. 5.21.8 ne contra -am perpetuam... 'i' littera sit ante extremum 'a'.

Don. 618.4 extra quam -am sunt 'bonus' et 'malus'.

Diom. 1.324.23 omnia qualitatum nomina sex retinent -as... aut enim incipiunt aut sunt aut veniunt aut adiciuntur aut inveniuntur aut exeunt (*whether adjs. are found in only one or two of the three grades, whether they have irregular comparative/superlative forms or express gradation by e.g. magis, maxime*).

iv) of *verbs*

Var. 9.105 'sacrifico' qui dicat, servet 'sacrificabo', et sic per totam -am.

.109 in reliqua -a verborum suam utr<um>que sequitur -am... a verborum temporalium.

Comin. ap. Char. 227.11 -am regulae non servant, sed potius consuetudine declinantur. 228.12.

Diom. 1.346.5 -am suam, id est primae regulae declinationem (367.13).

Prob. 4.164.1 verba, quae... salva -a catholica et ex hac -a sustineant declinari.

Aug. 5.511.1 ad -am unius verbi... percurramus verba cetera similiter.

Prisc. 2.572.20 alia eiusdem -ae.

v) *general*

of four criteria or factors to be considered in inflection

Var. 9.37 natura quadruplicem esse -am, ad quam in declinando accommodari debeant verba.

3. 'verbal subcategory'

i) of various derivative forms

Don. 632.8 qualitas verborum in modis est et in -is (591.9; Aud. 7.344.11).

Don. 633.6 qualitas verborum etiam in -is est constituta, quas -as alii verborum generibus vel significationibus adissent.

Cons. 5.375.31.

Dosithe. 7.406.2 qualitas verborum in quot est -is? IIII, absoluta, ut 'lego', meditativa, ut 'lecturio', frequentativa, ut 'lectito', inchoativa, ut 'fervesco calesco'.

Aud. 7.345.1 -ae quae sunt? perfecta, ut 'lego', meditativa, ut 'lecturio', frequentativa, ut 'lectito', inchoativa, ut 'fervesco calesco' (Don. 591.11, 633.6; Vict. 6.200.1; Cons. 5.376.7; Phoc. 5.430.22).

Cons. 5.375.32 -a... verborum prima specie duplex est. interest enim plurimum, utrum verbum unum quodque opus, an consuetudinem operis significet. si opus significat, perfecta -a dicitur, ut 'facio curro'; quodsi consuetudinem operis, frequentativa dicitur, ut 'factito cursito'. accedunt his meditativa et inchoativa.

Macr. exc. 5.625.24 his subiunguntur quae verborum -ae vel species nominantur, meditativa inchoativa frequentativa et usurpativa.

649.27 -ae verborum sive species sunt IV, quibus ex rebus quas significant indita vocabula sunt... .28 meditativa... .31 inchoativa... 650.1 perfecta... .4 frequentativa... .5 quae etiam iterativa vocatur.

Serv. 4.412.27 -ae sunt quattuor, per quas non declinatio, sed significatio verborum explicatur.

expl. in Don. 4.505.12 accidunt etiam -ae, quae sensum habent.

.14 in -is... significationes sunt: nam ostendunt, quo modo loquamur.

Cled. 5.54.13 modi sunt proprie casus verborum, -ae intellectus.

Diom. 's term for this category is qualitas (1.342.28, 29, 33, 344.28) but he also uses forma (1.344.27, 346.1, 2) as well as species (1.342.32, 343.1, 2, 346.4, 11, 12, 19).

attestation:

Paul Fest. 83.2 perfectae -ae,... frequentativae.

ii) of *personal/impersonal verbs*

Sacerd. 6.429.20 -ae verborum sunt duae, personalis et impersonalis.

iii) of *act./pass. sense as contrasted with form*

Don. 593.2 communia... in 'r' desinunt, ut deponentia, sed in duas -as cadunt, patientis et agentis, ut 'osculor crimino' (636.3; Cons. 5.367.30).

Phoc. 5.431.1 communia... agentis et patientis -am amplectuntur.

Cf. Char. 210.21 in duas cadit potestates, agentis et patientis.

Non-gram.: 'shape, appearance' (from the earliest texts).

formalis

'having form'

Prisc. 2.117.20 sunt... -es denominativorum terminationes sive verbalium hae: 'ia', 'a', 'e', 'i', 'u', etc.

Non-gram.: 'used for making moulds' (Plin.); 'serving as a model or pattern' (Suet.).

formo

1. 'derive, form by derivation'; chiefly passive

Paul. Fest. 147.3 'myoparo' genus navigii et duobus dissimilibus -atum.

Quint. 8.3.33 multa ex Graeco -ata nova (verba).

Diom. 1.383.20 item eodem modo 'novi' non nulli veterum -bant 'gnovi' dicentes.

Prisc. 2.63.12 abusive etiam a matribus et regibus sive conditoribus et a fratribus etiam patronymica solere -i.

Cass. ex Caesellio 7.204.6 'exire' sine 's'... et quaecumque ex hoc -antur, ut 'exitus exitium exitiale' (Alb. 7.301.11).

See derivatio 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

2. 'inflect'; chiefly passive

Fest. 162.3 'nemo'... nec pluraliter -ari solet. 376.26 Ser. Sulpicius <nomine et> iam singulariter -ato 'vindiciam' esse ait.

of case inflection

Fest. 246.15 'pecuum'... Cato... a singulari casus recti -vit..., id est 'pecu'.

ult. syll. 4.230.28 si in nominibus Graecis ablativum nostrum, quem illi non habent, -veris.

Cons. 5.360.9 nominativus rursum ceteros numeri sui casus -at. .18 item nominativus pluralis una ratione omnes post se casus -at.

of comparison of adjectives

Diom. 1.324.27 quae ex positivi imagine per omnes gradus -antur, ut 'fortis, fortior, fortissimus'.

of verbal inflection

Quint. 1.6.15 praeterito quidem tempore varie -ari verba prima persona 'o' littera terminata.

Diom. 1.335.7 ex numeri pluralis imagine dualis declinatio -ata (388.3 ex hoc verbo -atam... declinationem). 387.15 id verbum ('odi') in significatione passiva... aliter -ari non potest quam... 398.15 Vergilius ita -vit.

Pomp. 5.229.9 licet mihi -are participium (*gerundive*) sine verbo (Cons. 5.369.18 cum liberum sit ab utralibet declinationis specie participia (*participles*) praesumpta -are).

Cons. 5.383.2 ipsam coniugationem in secundae personae litteris consistentem ex primae personae modo et ratione -i.

Macr. exc. 5.620.1 passiva de activis ita -antur. 639.2 secunda quoque persona eiusdem numeri ex eadem tertia -atur 'is' addita syllaba. 639.20 tertia (persona) 's' in 't' conversa -bitur. 640.28 quae ex infinitis suis -i technici volunt. 641.32 tertia... pluralis... aut hoc modo -bitur.

642.22 secunda pluralis (passivi)...ex secunda -bitur activi plurali. 643.18 residuae personae ad similitudinem superiorum -antur. 20 omnia optativa passiva...ex activis suis...-buntur 'm' in 'r' commutata. 644.3 unde etiam isdem regulis -buntur.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

3. 'form' an utterance, i.e. concerning syntax

Paul. Fest. 82.23 (de 'ergo' quod est οὐχ οὐν et quod est χαῖν) illud superius...sine exemplis notum est; hoc inferius sic -atur, cum dicimus de aliquo: 'statua donatus est honoris virtutisque ergo'.

RP ap. Char. 294.26 'ut'...non numquam...recipit subiunctiva, praeposito sane finitivo verbo, more quo supra (loco non servato) -ari relativa diximus (Diom. 1.394.6).

Cf. reformare Char. 293.30 (Diom. 1.393.14).

Serv. 4.411.20 sed timuit propter illas elocutiones, quae sic -antur, quasi casum habeant, ut 'da mihi bibere'.

See figuro, and further parallels s.v.

4. 'transform'

Cass. 7.151.22 (ex Cornuto) 'ex' praepositio ad 'f' litteram -atur, ut 'effluo' (Alb. 7.301.8)...nec minus in 's' -atur, <ut> 'escendo'.

See commuto, convertio, reformo, transfero, transfiguro, transformo.

See also migro.

Non-gram.: 'mould, shape' (Pacuv., Cic. +).

formula

1. 'inflectional paradigm'

Var. 9.103 quare ut illic (concerning nouns) fit, si[c] hic (concerning verbs) item acciderit in -a, ut aut caput non sit aut...in obliquis casibus transitio erit in ali<am> quam -am, quae assumpta reliqua facilius possint videri verba, unde sint declinata.

of nouns

Var. 10.44 ut -am similiter efficiant... fiunt per obliquas declinationes ex his analogiae hoc genus 'Albius Atrius, Albio Atrio', quae scilicet erit particula ex illa binaria, per directas declinationes 'Albius Atrius, Albia Atria', quae scilicet denaria -a analogiarum, de qua supra dixi.

Roman. ap. Char. 167.13 haec...ex alia -a genitivum pluralem et ex alia dativum sumunt, 'horum glossematum, his glossematis'.

Aug. 5.499.14 ad hanc -am declinabimus 'ulcus ulcera' (.23, 501.35, 502.3, 9. 499.24 ex hac -a).

Phoc. 5.411.32 tertii...ordinis -am...secuntur.

413.24 superiorem -am sequuntur.

415.10 tertiae declinationis -am secuntur.

419.15 secundae declinationis accipiunt -am.

of verbs

Var. 10.33 in libris qui de -is verborum erunt.

Diom. 1.347.26 secundae coniugationis -am. 371.7.

ps. Prisc. de acc. 3.527.13.

Prisc. 2.464.8 de paenultimis...uniuscuiusque -ae syllabis.

2. 'form'

Prisc. part. 3.476.20 non...aliena videntur -is terminationum Latinarum (nomina Graeca).

ult. syll. 4.245.12 participia omnium verborum quatuor -is syllabarum ultimarum explicantur natura diversis.

Cled. 5.46.19 in hac regula accusativus pluralis generativi singularis -am sequitur, hoc est 'has puppis', sicut 'huius puppis'.

3. 'case collocation, syntactic pattern'

Don. 638.13 sunt verba praeterea, quorum alia generativi casus -am servant ut 'misereor'..., alia dativi..., alia accusativi.

Non-gram.: 'prettiness' (Pl. +); 'list, register' (inscr.).

fortis

'forceful, strong'
of the letter 's'

Ter. Maur. 6.356.1052 -issima littera ('s').

of syllables beginning with 's'

Ter. Maur. 6.361.1198 syllaba...-isque et vivida.

Non-gram.: 'strong; brave' (Pl. +).

frequentative

'in the frequentative'

Paul. Fest. 379.9 'verberitare'...Cato -e ab eo, quod est 'verbero', dicit.

frequentativus

'frequentative', a derivative form of verbs
classification
forma/species

Don. 633.6 formae...sunt quattuor, perfecta, meditativa, -a, inchoativa (591.11; Cons. 5.376.7; Vict. 6.200.1; Aud. 7.345.1).

Macr. exc. 5.625.24 his subiunguntur quae verborum formae vel species nominantur, meditativa inchoativa -a et usurpativa.

649.27 formae verborum sive species sunt IV... .28 meditativa... .31 inchoativa... 650.1 perfecta... .4 -a.

qualitas/forma

Dosith. 7.406.2 qualitas verborum in quot est formis? IIII, absoluta,...meditativa,...-a,...inchoativa.

qualitas

Diom. 1.342.29 qualitates verborum sunt haec, absoluta sive perfecta, inchoativa, iterativa sive -a, meditativa, transgressiva, defectiva, supina, ambigua.

qualitas/genus

Prob. 4.156.10 genus sive qualitas verborum octo his significationibus intellegitur, id est activa passiva neutrali deponenti communi inchoativa -a defectiva.

genus

Sacerd. 6.429.27 genus in verbis, id est species vel affectus vel significatio, dividitur in novem, activum passivum deponens neutrum commune inchoativum defectivum -um impersonale.

figura

ps. Asp. 5.551.21 figurae sunt septem, simplex,...composita,...inchoativa,...-a, ut 'lectito', desiderativa, ut 'dormito', impersonalis,...paragoga.

definition

Sacerd. 6.431.11 -a species est quae non semel sed aliquoties quid agi declarat, quae 'to' vel 'so' syllaba terminatur, ut 'aucto curso'.

Diom. 1.344.28 iterativa sive -a est verborum qualitas quae assiduam in agendo vim habet, unde et appellationem subit, quoniam frequenter agendi iteret effectum, velut 'merso mersas mersat', id est saepius mergo.

Char. 335.4 sunt quaedam verba quae -a sive iterativa appellantur, quibus significatur id quod saepius futurum est, velut 'dico dictito', id est saepius dico.

exc. Bob. 1.561.20 saepius agendi, quae et -a.

Serv. 4.412.36 quarta est -a, quae nos aliquid saepe agere ostendit, ut 'lectito': significat enim saepe lego (Pomp. 5.220.11, 221.16 -um verbum).

expl. in Don. 4.505.22 si idem saepius faciat, -a forma dicitur, ut 'ventito pransito clamito'.

506.13 est et -a, quae nos frequenter ostendit dicere, 'lectito' saepe lego.

Cled. 5.16.28 -a est quae nos ostendit frequenter aliquid facere, ut 'lectito', hoc est frequenter lego.

Cons. 5.376.3 quodsi consuetudinem operis, -a dicitur, ut 'factito cursito'.

Aug. 5.516.12 sunt alia quae -a dicuntur, quibus aliquid frequentius factum significatur, ut a 'dicto' 'dictito', a 'lego' 'lectito'.

Macr. exc. 5.626.10 -a forma compendio Latinitatis obsequitur, cum uno verbo frequentationem administrationis ostendit (650.4).

Prisc. 2.429.21 est alia species derivativorum in 'to' vel 'so' vel 'xo' desinens, quae frequentiam actus significant... id est -a.

Diom. 1.345.21 sunt etiam -a de nomine venientia, ut 'patris Graecissat' (Pomp. 5.221.14).

Cled. 5.61.32 'faccesso' quasi -um, cum non habeat principale, unde oriatur.

54.20 'faccesso' non est <-um>.

Prisc. 2.535.11 -a... esse non possunt ('capesso', etc.), cum primae coniugationis non sunt.

grades

Sacerd. 6.431.11 haec duo gradus recipit, ut 'aucto' et 'auctio', 'curso' et 'cursio'.

Macr. exc. 5.626.11 haec forma non numquam uno gradu, non numquam duobus derivatur, ut 'cano canto cantio'.

Cf. Var. 8.60 quae saepius quid fieri ostendunt.

10.33 ab semel et saepius, ut 'scribo, lego; scriptio, lectio'.

Char. 214.23 quaedam verba semel quid factum significant, ut 'lego', quaedam saepe, ut 'lecto', quaedam saepius, ut 'lectio'.

ancient etymology

Aud. 7.345.9 -a forma cur dicitur? quod per eam aliquid frequentamus, ut 'lectio clamito'.

attestation:

Paul. Fest. 83.2 'erugere' semel factum significat, quod eructare saepius. illud enim perfectae formae est, hoc -ae.

Gell. 9.6.1 ab eo, quod est 'ago' et 'egi', verba sunt, quae appellantur grammatici -a, 'actio' et 'actio'.

Gell. himself indicates that the term is taken from the technical language of the grammarians and does not use it on his own account apart from in the preceding lemma (Marache 1952: 192).

Syn. iterativus.

Non-gram.: cf. frequentatio 'crowding together, concentration' (Rhet. Her., Cic.+).

fulgeo

'appear'

Martyr. 7.198.11 aut penitus eadem littera (sc. 'v') in eodem loco eiusdem (sc. primae) non -ente personae, ut 'habito hiberno amo doceo', where Cass. 7.198.17 has appaerente.

Martyr. 7.166.5 syllabas... sive capite -entes sive medio vallas seu finem observantes (cf. 7.167.1 praefulgens).

Cass. 7.187.7 (Martyr. 7) in alio casu penitus eadem non -ente littera.

Ter. Maur. 6.332.234 quo littera (sc. 'l') ad aures veniat secunda nostras, ex ordine -ens cui dat locum sinapis.

Non-gram.: 'shine brightly' (Enn., Pacuv., Lucil.+).

fulmentum

'supporting word, prop word'

Var. 8.10 illo 'et'... colligare possumus... omnia nomina atque adeo etiam omnia verba, cum -um (L. Speng., C.O. Müller; fulmen tunc F) ex una syllaba illud 'et' maneat unum (i.e. in joining any pair of nouns or verbs the supporting word remains unchanged).

Non-gram.: 'support, prop' (Var., Vitr.+).

funebis

'expressing grief, mourning'

Prisc. 3.275.18 -ia... verba... ut 'lugeo te, ploro, lacrimo, plango, queror te'.

Gk.: τὰ ἐπ' οἴκτου παραλαβάνόμενα, AD synt. 412.10.

Non-gram.: 'of or connected with a funeral' (Cic.+).

fungor

1. 'be formed'

Plin. Char. 156.18 (haec) nomina... dativo et ablativo pari iure -untur. (= pariter formant).

See figuro.

2. 'perform' the function of

Prob. app. 4.204.6 communis sive deponentis verbi potestate -antur, (i. vim habent) (Cled. 5.56.30).

of letters: of u/digamma

Scaur. 7.12.15 eam ('u' litteram) praepositam vocali consonantis vice -i. Serv. 4.422.1 -itur etiam digammi ratione... ut 'Velen'. Pomp. 5.105.13 'v' littera Romana -itur officio illius digammi (.18). frg. Bob. 7.538.21 'u' cum est consonans, digammae... -itur sono. Prisc. 2.7.17 'u' consonantem loco digamma -ctam.

of letters: of i

Ter. Maur. 6.343.622 ('i' post vocalem) loco duarum consonantium -itur. Prob. 4.49.25 si... subiciuntur ('i' vel 'u'), vocalium loco -untur. frg. Bob. 7.538.26 'i' inter duas vocales posita in una parte orationis, si consonans fiet, duplicis loco -itur, ut 'Troia'.

of letters: of x

Char. 8.25 duplex littera 'x' duarum consonantium loco -itur. Prob. 4.49.36 'x' littera duplex... iudicatur, siquidem geminarum harum consonantium sono -atur, id est 'gs' aut 'cs'. Serv. 4.422.17 'x'... duarum consonantium -itur loco. Pomp. 5.108.5 'x' littera pro duabus -itur consonantibus. 113.7 'x', quae duarum consonantium -itur loco (.16). Aud. 7.327.5. frg. Bob. 7.538.32. Prisc. 2.34.3 ('x' littera) loco 'cs' -itur.

of letters: of z

Vict. 6.196.8 ('z') loco duarum consonantium apud nos -itur.

of other letters

Scaur. 7.13.5 vocales itaque inter se mutuis vicibus in declinatione -untur, ut 'ago egi'. 14.13 quoniam vice illius (sc. 'k') -i satis 'c' posset.

Diom. 1.429.33 non solum enim subiungitur verum etiam e contrario praeposita loco liquidae -itur ('s' littera).

Prisc. 2.19.23 apud Graecos haec littera, id est p, multis modis -itur loco vocalis. 23.8 ('m' littera) loco mutae in multis -itur. 33.3 huic (sc. 's') praepositur 'p' et loco ψ Graecae -itur.

of nouns functioning as adverbs

Diom. 1.136.15 illa nomina, quae -untur vicem adverbiorum.

of pronouns performing the function of nouns

Serv. 4.405.13 pronomen, quia -itur officio nominis (406.11, 409.37, 436.26; expl. in Don. 4.498.36, 499.9, 18; Cled. 5.49.22; Pomp. 5.96.31, 97.4, 6, 134.32, 199.21, 29, 200.7, 211.7, 8, 11; Aug. 5.507.7 vicem).

Prisc. 2.588.8 intrinsecus proprii loco -untur, extrinsecus vero magis appellativi (of possessive pronouns). 596.25 nomen et verbum, et quae loco eorum -untur, hoc est participium et pronomen. 3.12.27 pronomina... ut loco propriorum -antur nominum. 203.23 loco deficientium (casuum)... -untur pronomina.

of pronouns/articles

Cled. 5.50.20 articularia (pronomina) nominibus iunguntur, quia -untur articulis Graecorum.

Pomp. 5.135.10 non est articulus, sed pronomen quod -itur articuli officio. .23 et illi (sc. Graeci) -untur officio interiectionis in adverbio et nos officio articuli in pronome.

of participles/verbs

Prisc. 2.419.22 participia... coniuncta verbo substantivo - id est 'sum' - et omni eius tempore eorum vice -untur. 565.3 verbum infinito nomini substantivo iunctum participii officio -itur. 3.154.3 participiis quoque

...substantiva bene sociamus verba, ut possint loco trium verbi personarum -i. 15 cum et nomen...et verbum substantivum invicem, hoc cum participio positum loco verbi, illud cum verbo loco participii -itur. 160.7 participium ...cum loco verbi -atur. 12 et ad nomen...loco verbi -itur (participium), ad verbum vero loco nominis. 14 nec mirum pro utroque -i, cum utrique accidentia possideat. 305.9 frequenter...participia loco verborum -untur.

of adverbs

Prisc. 3.123.15 adverbium...adiectivi vice -itur verbo (131.16 quemadmodum officio adiectivi -itur adverbis).

of prepositions

Prisc. 2.595.4 fortassis...enclitici vice -itur (praepositio 'cum') (3.27.15, 39.20, 51.8). 3.50.9 loco 'super' etiam -itur ('prae').

of prepositions/adverbs

Serv. 4.416.2 nomina civitatum numquam recipiunt praepositiones, quando -untur vice adverbiorum.

Prisc. 3.36.1 loco adverbii 'extra' -itur (praepositio 'ex') (42.17).

of Latin/Greek prepositions

Prisc. 3.39.6 composita ('trans')...διὰ Graecae vel παρά vel ὑπέρ loco -itur. 44.19 ἐγγύς...loco 'prope' sive 'propter'...-itur.

of interjections/adverbs

Pomp. 5.135.23 et illi (sc. Graeci) -untur officio interiectionis in adverbio et nos officio articuli in pronomine.

of parts of speech

Serv. 4.428.19 quando pars orationis <alius partis orationis> officio -itur.

of case

Diom. 1.171.18 cum non haberent ablativum (Graeci), per genetivum -bantur officio ablativi.

Prisc. 2.184.16 monoptota...sunt, quae pro omni casu una eademque terminatione -untur (187.16. 564.5 'frugi' et 'nihili')...pro omni casu eadem terminatione -untur).

3.1.9 etiam in appellativis nominibus ipsa demonstratione secundae personae propriorum loco -i videntur in eo casu (sc. vocativo).

14.5 cetera...nomina per vocativos casus, etiam si sint appellativa, loco propriorum -untur (vocative of a common noun serving as a proper noun).

160.24 nam ipsa demonstratio loco casualis alicuius ('some case form') -itur (with 1st/2nd person verb, the subject is understood).

202.19 nec demonstrationem nec relationem, quibus -untur pronomina, possidet (vocativus).

of number

Diom. 1.397.15 pronomina dumtaxat numero -untur plurali.

16 non numquam et ipsa verba impersonalia numero plurali -untur.

of tense

Prisc. 2.413.24 si (persona) addatur (to impersonal verb), perfecti vice -itur verbi per omnes...modos.

414.18 quando participiis praeteriti iunctum officio -itur praeteriti perfecti.

of mood

Prisc. 2.409.8 gerundia...vel participialia...infiniti vice -untur, quod solet apud Graecos articulis coniungi.

of impersonal verbs

Prisc. 2.561.13 quorum (verborum) tertiae personae impersonalium vice -untur.

of sense

Diom. 1.380.11 item 'sisto' perfecto 'steti' aut 'statui', quoniam duplici sensu -itur.

collocations

loco: Ter. Maur. 6.343.622; Char. 8.25; Diom. 1.429.33; Prob. 4.49.25; Serv. 4.422.17; Pomp. 5.113.7, 16; Vict. 6.196.8; Aud. 7.327.5; frg. Bob. 7.538.26, 32; Prisc. 2.7.17, 19.23, 23.8, 33.3, 34.3, 588.8, 596.25, 3.1.9, 12.27, 14.5, 36.1 (42.17), 39.6, 44.19, 50.9, 154.3, 15, 160.7, 12, 24, 203.23, 305.9.

officio: Serv. 4.405.13 (406.11, 409.37, 436.26; expl. in Don. 4.498.36, 499.9, 18; Cled. 5.49.22; Pomp. 5.96.31, 97.4, 6, 134.32, 199.21, 29, 200.7, 211.7, 8, 11), 428.19; Pomp. 5.105.13, 18, 135.10, 23, 171.18; Prisc. 2.414.18, 565.3, 3.131.16.

vice: Auson. 348.21; Scaur. 7.12.15, 13.5, 14.13; Serv. 4.416.2; Pomp. 5.136.15 vicem (one of the major MSS. has voce corrected to vice); Aug. 5.507.7 vicem (the editio princeps has vice); Prisc. 2.409.8, 413.24, 419.22, 561.13, 595.4 (3.27.15, 39.20, 51.8), 3.123.15.

See compleo 1, impleo 1.

3. 'govern'

Char. 332.12 verba quae -untur incusativo casu. 332.15 alio casu.

See servio, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'perform, discharge, execute' (Pl.+).

futurum tempus

'future' tense classification

Char. 214.5 tempora sunt tria, praesens,...praeteritum,...-um (Diom. 1.335.28; Dosith. 7.406.9; Prob. 4.155.36; Don. 593.7, 637.12; Vict. 6.199.24; Aud. 7.347.1; ps. Asp. 5.551.24).

definition

Char. 214.12 -um, cum facturum aliquem demonstrat, ut 'limabo scribam'.

Diom. 1.335.30 -um, cum acturos nos pollicemur.

336.15 -um, cum nondum agere institimus, verum acturos repromittimus.

Aud. 7.347.5 -um est, cum adhuc agere polliceor, ut 'legam'.

Serv. 4.414.10 -um, quod imminet, ut 'legam'.

expl. in Don. 4.508.12 -um est quod erit, non quod est.

attestation:

Var. 8.20 quod ea (tempora) erant tria, praeteritum, praesens, -um (8.58).

Cic. part. 36 in temporibus...praesentia praeterita -a cernuntur.

Quint. 4.2.3 praeteritorum...temporum,...praesentium,...-orum. 5.9.5 praeteriti...coniuncti...-i. 5.10.29 et praeteriti et praesentis et -i temporis. 5.10.42 praeteritum, instans, -um.

Gell. 17.7.7 tempus -um.

Gk.: μέλλον (χρόνος), DL 7.141; DT 53.1.

Syn. insequens, sequens.

Non-gram.: 'future' (Cic.+).

gaudeo*'customarily occur with'*

Cled. 5.36.11 cetica dicuntur quae coniunctionibus -ent, hoc est quod aliis copulantur nominibus.

Keil notes that this observation would appear to pertain to the definition of adjectives rather than that of possessives (ctica).

Gk.: cf. χαρίζω, AD synt. 121.20 χαρίζεσθαι τῷ δνόματι.

Non-gram.: 'be glad, rejoice' (Liv. Andr., Pl.+).

geminatio*'doubling, reduplication'***1. of letters**

vocalis:

Quint. 1.4.10 veteres...e earum (sc. vocalium) velut apice utebantur.

consonans:

Vel. 7.80.1 antiqui non geminaverint <consonantes>, sed loco -is notam superposuerint.

littera:

Vel. 7.54.20 crescit ista -o (litterae), et incipit per tria 'i' scribi 'coiicit'.

Serg. 4.476.23 litterae -o.

specific letter:

Prisc. part. 3.515.22 -o 'i' (2.298.17) mutavit sequentem 'i' in 'u'...pro 'Troiiuena'...Troiiuena faciens. 504.35 'fundo'...fudi fusus fecit nec duplicavit 's', quia producta vocalis non egebat tali -e.

L: Pepe 1943.

2. of syllables, of perfect reduplication

Diom. 1.367.3 adiecta...praepositione (to 'sponendi') -o cessat syllabae: 'respondeo respondi' (368.13).

Prisc. 2.533.3 'curro'...repetita priori syllaba 'curcurri' facit praeteritum, quod in compositione invenitur apud quosdam auctorum -em primae syllabae servans...ut... 'decucurrerunt'.

Macr. exc. 5.606.19 nec talis -o praepositionis adiectu impeditur, προκομίζω προκομίζω.

27 cum ad -em venit, non δασύ iteratur, sed ἀντίστοιχόν eius, θάρῶ τεθάρρηκα.

Syn. repetitio.

Non-gram.: 'doubling, repetition' (Cic., Quint.+).

geminatus*'duplicated, repeated'***of letters**

Vel. 7.80.5 eodem elemento -ato. Prob. 4.50.26 mutae -atae.

of letters: littera

Paul. Fest. 195.6 -ta 'o' littera. Scaur. 7.12.14 hanc litteram -atam. Char. 21.22 'i' litteram -atam (52.25). 25 eandem litteram (sc. 'i') -atam. 89.18 -ata 'i' littera. 321.21 in his perfectis littera -ata non cadit (24). Diom. 1.428.18 per -atam litteram (Vict. 6.197.19). exc. Bob. 1.539.32 eandem litteram -atam. 34 eandem 'i' litteram -atam. 555.19 'u' -atam litteram. Prob. 4.51.11 'cs' et 'gs' litterae -atae. 184.32 'i' littera -ata. Don. 587.29 -ata 'u' littera (627.15). Cons. 5.354.32 -ata 'u' littera (Aug. 5.520.26). 359.16 -ata 'i' littera. ult. syll. 4.231.24 -ata... 'i' littera. 237.36 'i' littera...-ata.

of letters: consona/consonans

Vel. 7.72.13 -atis consonantibus. Ter. Maur. 6.357.1070 consona...-ata. Prob. 4.49.36 -atarum harum

consonantium. 60.15 per -atas consonantes scribuntur (64.34, 83.23, 31, 84.1).

of letters: vocalis

Scaur. 7.18.13 -atis vocalibus. Vict. 6.197.8 aut (vocalis) -ata, ut 'ae au eu' (Aud. 7.328.2).

of letters: semivocalis

Prob. 4.50.24 semivocales -atae.

of letters: specific letter

Quint. 1.4.11 'aiio' 'Maiiam'que -ata 'i' scribere.

Vel. 7.51.15 ('z') -ata (opp. simpliciter scripta). 17 -ata eadem (littera). 62.18 -ata 'b'. 66.5 -ata 'd' (6). 23 -ata 'v'. 72.20 's'...-ata. Scaur. 7.21.20 -atum 's'. Char. 21.12 -ata 'i' (18). 22.2 eandem 'i' -atam. 55.26 'u' -atum (56.2). Diom. 1.303.9 -ata 'i' (16). 425.32 ('u') -ata digammon accipit. Prob. 4.50.27 'b c d k p q t g' -atas. Prob. de nom. 4.209.7 -ata 'l'. Serv. 4.422.3 'i'... -ata (expl. in Don. 4.521.29). Cled. 5.27.19 -ata 'u'. Vict. 6.190.13 -ata 'i'. Aud. 7.342.13 -ata <'i'>. Macr. exc. 5.623.8 -atum 'ss'. Prisc. 2.24.8 saepe pro 'z' eam (sc. 's') solemus -atam ponere. 31.6 'r'...-ata. 109.13 -atam 'l'. 364.16 -ata 'u'. 466.6 -ata 's' (498.9, 502.6). 502.3 -ata 'u'. 537.14 -ata... 't'. Eutyth. 5.484.17 -ata 't'. Cass. 7.163.20 -ata 'd'. Alb. 7.309.2 -ata 'd'.

Diom. 1.430.14 'c' littera crassum et quasi -atum continet sonum.

of syllables

Diom. 1.367.2 inceptiva verbi littera sive syllaba -ata, ut 'mordeo momordi'. 30 inceptiva verbi littera sive syllaba -ata in hunc finiuntur modum.

of words

Cic. part. 21 (verba) -ata ac duplicata vel etiam saepius iterata ponantur (72).

of comparison of adjectives

Serv. 4.431.17 comparatio -ata (e.g. 'tam doctior').

of pronouns

Prisc. 2.592.5 'tete' utraque producta accusativus esse -atus ostenditur vel ablativus.

of conjunctions

Diom. 1.417.3 coniunctio...modo -ata, ut... 'et...et'... modo simpliciter elata.

gemino**1. 'write/pronounce twice'****i) of letters**

Ter. Maur. 6.361.1210 -verit udam.

Char. 13.12 'c' littera...sonum -antis imitatur.

Prisc. 2.467.26 omnia ea (verba), quae -ant principalem.

collocations**littera**

Fest. 293.30 quia nulla tunc -atur littera in scribendo. Paul. Fest. 19.3 antiqui...litteram ('l') non -bant. 23.13 quia nullam litteram -bant (antiqui). Vel. 7.61.16 haec...littera -atur. 65.12 'l' litteram...-are. 62.8 'g' -atur. 66.4 haec 'd' littera -atur. Scaur. 7.21.14 duplicem litteram ('z') non debere -ari. 22.7 'i' littera -etur. 26.2 primam litteram -ant. 13 in semivocalibus quoque -ant praepositiones primam sequentis verbi litteram, ut 'effatus'.

Char. 229.13 'i' litteram -at (Diom. 1.350.28). 235.19 litteram 's' -ant. Diom. 1.386.14 qui -ant 'l' litteram. Don. 604.7 'i' litteram -ari in una syllaba plurimi negant (Diom. 1.422.22). 606.4 'i' litteram...quam nonnulli -ant. Serg. 4.476.23 'i'...litteram...-ari. ult. syll.

4.227.26 'i' litteram...-are. 29 'i' litteram -avit. 234.36 'u' littera -atur. 238.2 ('i' litteram) -are. 259.27 'i' litteram consonantem...-vit. Pomp. 5.105.30 'i' littera -ari potest. Cons. 5.359.19 'i' littera...-bitur. 383.29 'i' litteram ultimam -at. ps. RP 5.535.15 -at 'i' litteram. frg. Bob. 5.555.16 -bunt 'i' litteram. 558.3 -bunt 'i' litteram. Macr. exc. 5.606.29 eadem littera -atur, 'fallo fefelli'. Prisc. 2.14.6 in quo loco antiqui solebant -are eandem 'i' litteram. 222.23 'r' litteram -vit. Cass. 7.163.18 'd' haec littera -atur. Alb. 7.309.1 'd' littera -atur.

consonans

Paul. Fest. 6.7 antiqui non -bant consonantes (85.4). Vel. 7.80.1 quoniam antiqui non -verint <consonantes>. 3 -ari consonantes. 15 -ari consonans. Prisc. 2.34.6 numquam...nec 's' nec alia consonans -ari potest, ...alia antecedente consonante. 109.23 -ari consonantem. 463.8 et quae in principio -at consonantem et quae in fine. 464.1 -ant consonantem. Cass. 7.203.5 're'...-at (consonantes) (*as in redduco*). Alb. 7.309.3 -ant illas (sc. consonantes).

vocalis

Vel. 7.55.25 Accium...vocales -antem. Scaur. 7.12.13 vocalem non posse -ari. Char. 95.7 quia duae vocales -ari, et unam syllabam faciunt, non possunt. Diom. 1.424.26 'i' vocalis...interdum -atur.

Prisc. 2.298.5 longas...vocales vetustissimi etiam -are solebant.

semivocalis

Quint. 1.7.14 semivocales -are diu non fuit usitatissimi moris.

Prisc. 2.48.8 cum omnes semivocales simplices solent in mediis dictionibus -ari.

specific letter

Lucil. 381 'pelliciendu', quod est 'inducendus', -at 'l'. Vel. 7.61.13 'p' -et. 80.7 in enuntiatione solere -ari (elementum 'l'). Scaur. 7.22.3 -andum 's'. Char. 5.5 cum aut ipsae ('i', 'u') inter se -antur (Diom. 1.422.15; Don. 604.2; Prob. 4.49.15; Vict. 6.195.6; Aud. 7.326.2). 52.30 non -atur ('i'). 89.13 per 'i' dixit, quod utique in genetivo debet -ari. Diom. 1.428.17 'i' -atur. Serv. 4.421.30 <'u'>...-atur. ps. RP 5.535.19 -et 'i'. 21 -at 'i'. Prisc. 2.23.7 'm' quoque -atur - 'mordeo momordi' (462.20). 29.9 ('l') exillem (habet sonum), quando -atur secundo loco posita, ut 'ille'. 34.1 -ari 's'. 109.22 non -avit 'l'. 110.9 -ant 'l' (.13, 23, 112.5). 126.18 'i' -ari. 296.9 genetivus...-antibus 'i'. 372.19 -vit 'r'. 483.5 -at 's'. 494.3 ('i') -atur. 514.19 -vit 's'. 519.19 -ant 's'. Prisc. part. 3.485.29 nullum...participium -at 'u'. 496.22 -ant 'l'.

L: *Pepe* 1943.

ii) of syllables

Prob. 4.184.20 -are 'di' syllabam. Macr. exc. 5.606.18 primam...syllabam -at. Prisc. 2.22.20 hoc quoque observandum est, quod numquam in supra dicto tempore potest -ari nec in principio nec in fine syllaba, nisi quae a muta incipit, ut 'tondeo totondi'. 25 -ata est syllaba. 23.1 quae -ant syllabam, 'sto steti', 'spondeo sponendi'. 482.1 non -ant...syllabam. 526.12 -ant principalem syllabam (.16).

of prepositional prefixes

idiom. cas. 4.568.32 in eius modi verbis, quibus adiungitur praepositio, solemus -are eandem praepositionem: 'adorior adpugno' usurpo.

iii) of words

Quint. 9.3.28 et verba -antur...ut 'occidi, occidi'..., vel...a Corydon, Corydon'.

Fronto p. 139.7 N ratio...verba -andi et interdum trigeminandi, non numquam quadriplicia, saepe quinques...ponendi. 211.15 verba...ata.

of adjectives

Prisc. 2.553.20 nisi si adiectiva -entur. 22 accidentia...sive adiectiva si -buntur.

of comparison of adjectives

Prisc. 2.93.17 duo vel plures comparativi vel superlativi...-antur, ut 'tam iustior quam felicior'.

of pronouns

Prisc. 3.135.13 tam nomina infinita quam adverbialia...-antur apud Latinos vel assumptum 'cumque', ut 'quisquis' vel 'quicumque' (136.12 -atis).

concerning compound pronouns

Prisc. 2.589.22 in neutro...-atur compositio: dicimus enim 'identidem', id est 'idem et idem'.

of conjunctions

Diom. 1.417.30 'aut' coniunctio dubitativa, si -etur, habet potestatem.

2. 'cause to undergo perfect reduplication'

Diom. 1.355.1 non est reperire ullum verbum in postrema parte -ari, sed a prima tantum, quale est 'mordeo momordi'. 367.16 in secundo ordine non est reperire ullum verbum postrema parte -ari, sed a prima tantum quale est 'mordeo momordi'. 368.20 verba tertii ordinis quae iterantur tempore perfecto ex utraque parte, tam prima quam postrema, -antur. Macr. exc. 5.629.10 quae ex monosyllabo per *lōra* -antur, ut *τῶν τῶν* (654.5).

See conduplico, duplico, itero.

See also repetitio.

Non-gram.: 'repeat' (Ter.+), 'double' (Liv.+).

geminus

1. 'double, having two elements'

i) of individual letters

-a, sc. littera

Quint. 1.7.8 'm' -a, .16 'e' -a, .21 -a ('s'), .26 'u' -a; Gell. 4.17.12; Scaur. 7.21.19; Char. 89.20 -am 'i'; Aud. 7.328.12 -am 'i' litteram.

-um

Paul. Fest. 233.27 -o 'r'; Gell. 9.14.3 per 'i' -um; Scaur. 7.21.21; Ter. Maur. 6.330.175 'i' -um; Prob. de nom. 4.207.23 'u' -um; Pomp. 5.185.17ff. -um 'l'; Cons. 5.360.35 'i' -o; Macr. exc. 5.613.27 -um *σῆμα*; Cass. 7.206.8 'i' -um; 208.18 'r' -um.

collocations in Ter. Maur.:

consona: 6.355.1015, 358.1111; mutae: 6.351.883, 362.1244, 1259; sonorae: 6.356.1035, 1061, 363.1280; sonor: 6.332.244 ('x'); udae: 6.361.1220.

Vel. 7.64.16 -a enuntiatione litterae.

ii) concerning diphthongs

Char. 12.5 -ae vocales, quas Graeci diphthongos vocant (Mar. Vict. 6.30.17).

ult. syll. 4.258.8 si -ae vocales (e.g. 'ae') a vocali (e.g. 'a') excipiantur.

Vict. 6.32.6 -ae vocis unum sonum, ut 'ae oe au'.

2. 'having two possibilities'

i) concerning long/short vowels

Vict. 6.31.18 -a virtute temporum. 33.3 -um vocis sonum pro condicione temporis.

ii) of form

used of pronouns with alternative forms for certain cases.

expl. in Don. 4.502.6 ablativo singulari -a sunt, ut 'a quo' vel 'a qui' (-7, 8, 9, 13, 14).

iii) of sense

expl. in Don. 4.507.19 significatio (act./pass.).

510.18, 20 significatio (in loco *and* de loco, Pomp. 5.248.12, 14).

Non-gram.: 'twin' (Naev., Pl.+).

generalis

1. 'general', as opposed to specific

i) type of noun

Char. 197.14 quaedam -ia sunt quibus multa continentur dissimilia, ut 'animal arbor' (Dosith. 7.396.8).

Don. 617.5 sunt alia -ia, ut 'corpus animal', alia specialia, ut 'lapis homo lignum' (Cons. 5.341.24).

Serv. 4.430.23 sunt -ia, in quibus species continentur, ut 'animal': nam 'animal' dicitur et homo et canis et equus. Pomp. 5.148.31 -ia dicuntur quae multa in se significant, ut 'animal'.

.36 -e nomen facit de se species.

expl. in Don. 4.539.13 quod ad multitudinem (pertinet), -e dicitur.

Prisc. 2.61.28 (nomen) -e est quod in diversas species potest dividi, ut 'animal', 'arbor'.

Prob. 4.119.27 sunt nomina -ia, ut puta 'homo avis arbor' et cetera talia. sunt nomina specialia, ut puta 'Cato columba pinus' et cetera talia.

To judge from his examples, Prob. understands this distinction slightly differently from the other grammarians. Prob. has homo as a general noun, with Cato as a specific noun; the others have homo as a specific noun, the corresponding general noun being animal.

Cf. Char. 192.24 genus est dictio qua plures continentur species, ut 'animale' et 'inanimale' (Diom. 1.326.31).

Gk.: γενικός, DT 43.1; AD pron. 4.7.

Opp. specialis.

ii) type of pronoun (classified as a noun by Prisc.)

In the first passage Prisc. uses generalis of the sense of the pronouns, in the others of the pronouns themselves.

Prisc. 3.131.4 itaque sunt nomina -em significantia vel substantiam vel qualitatem vel quantitatem vel numerum, quae necessario et infinita sunt, quippe cum omnia suarum generaliter specierum comprehendant in se nomina; unde quidam ea et pronomina esse existimaverunt.

.10 cum supra dicta -ia nomina penitus sint infinita confusione omnium sub se specierum.

132.3 supra dicat -ia nomina sunt infinita vel interrogativa vel relativa vel redditiva, ... ut nomen infinitum 'quis' et 'aliquis'...; nomen interrogativum et relativum 'qualis'...et 'quot'...; nomen redditivum 'talīs' et 'tot'.

2. 'generative' or the like (in the definition of the genitive case)

Prisc. 2.185.16 quod -is esse videtur hic casus genetivus, ex quo fere omnes derivationes et maxime apud Graecos solent fieri.

Non-gram.: 'generic, general' (Var., Cic., Lucr.).

genetivus

'genitive' (case)

classification

Char. 15.8 casus sunt sex, nominativus -us dativus in-cusativus, qui et accusativus, vocativus ablativus (Diom. 1.301.35; Dosith. 7.392.9; Vict. 6.189.20; Aud. 7.341.19; Prob. 4.74.18; Don. 586.16, 624.12; ps. Asp. 5.550.12).

definition

Diom. 1.301.35 -us, quem quidam patrium vocant. expl. in Don. 4.544.9 -us qui primus flexum declinationis ostendit, ut puta si dicas 'cuius gentis est?' responderetur 'Graecorum', et 'gentis' et 'Graecorum' -us est.

ancient etymology

Pomp. 5.171.9 -us, quod per ipsum genus ostendamus, 'cuius est?' 'illius est'.

182.24 -us dictus est ab eo, quod per ipsum exprima-mus genera; idem dictus est -us. puta 'cuius filius est ille?' 'oratoris'; ecce -us est, et genus inde intellegimus. puta 'cuius gentis homo est?' 'Africanus'; ecce -us est, et genus inde exprimus.

Prisc. 2.185.15 -us vel quod genus per ipsum significa-mus, ut 'genus est Priami', vel quod generalis videtur esse hic casus -us, ex quo fere omnes derivationes et maxime apud Graecos solent fieri.

attestation:

-us casus

Fest. 246.14; Paul. Fest. 163.12; Plin. ap. Char. 153.29; Quint. 1.6.14, 1.7.18; Suet. Aug. 87.2; Gell. 15.9.8.

masculine as noun (sc. casus)

Paul. Fest. 92.12, 246.17; Plin. ap. Char. 159.3, 169.1, 181.14; Quint. 1.5.63, 6.14, 22, 23, 26; Gell. 4.16.3, 4; Vel. 7.56.19, 57.11, 23; Scaur. 7.20.12; Asp. ap. Roman. ap. Char. 177.9; Sacerd. 6.471.19.

Gk.: γενική (πῶς), DL 7.65; DT 31.5; AD synt. 221.1.

The Gk. label for this case was γενική. Latin genetivus may have been created specifically as a grammatical term on the model of the Gk. but is first actually attested in a non-grammatical usage, as an epithet of Apollo (Γενέτωρ, Var. ap. Macr. sat. 3.6.5). The explanation of the Latin grammarians, that the genetivus is the case indicating genus, reflects a tradition found also in their Gk. predecessors of explaining case names through specific phrases comprising the case in question together with a verb or noun cognate with the case name, e.g. Prisc.'s 'genus est Priami'. The use of genetivus for Apollo Γενέτωρ suggests a sense connected with generation. Cf. its occurrence in the sense 'natal, at birth' in Ovid (met. 3.331); nota -a 'birthmark' in Suet. (Aug. 80). Gk. γενικός may have been felt - by the Greeks themselves or by the Romans - to be etymologically related to γίγνομαι and thus translated by means of genetivus based on the equivalent Latin verb gignere (in fact Gk. has other adjectives to express the concept of 'related to generation': γεννητικός 'generative' and γεννητός 'for generation').

Prisc.'s second explanation is that the genitive is a general case - generalis - and Job (1893: 67) argues that genetivus could be viewed as generalis endowed with the characteristic grammatical ending -ivus. Thus it would correspond in form and sense to the Gk., γενι- and -ικός matching gene and tivus respectively. There is some agreement that this interpretation of the genitive as the general case may reflect the Stoic meaning of γενική πῶς, while it remains unclear just how 'general' should be understood.

For Pohlenz (1939: 172 f.) the case is general because it is construed with all parts of speech, nouns, adjectives and verbs, but as De Mauro (1971: 325-9) points out, this explanation is less than satisfactory since the ancient grammarians did not distinguish between adjective and noun as separate parts of speech. For Wackernagel (1950: 17 f.) the case is general because in a sense it stands for all other cases and expresses the most general function. For Steinthal (1890-91, i: 302) the genitive is simply the case of the γένος, i.e. it has the function of indicating the category or class to which something belongs.

Prisc.'s explanation of the casus genetivus as generalis, the case from which the others derive reflects the idea of generating discussed above.

See generalis, paternus, possessivus.

Non-gram.: 'of or connected with birth' (Var. ap. Macr. sat. 3.5.6, Ov., Suet.).

gens

'race, nation, people'

1. of a type of noun

Quint. 7.9.2 'gallus' avem an -em an nomen an fortunam corporis significet incertum est.

Char. 196.4 sunt nomina quae -em significant, ut 'Afer Dacus Hispanus' (Dosith. 7.394.11; Diom. 1.322.14; expl. in Don. 4.536.20; ps. Asp. 5.549.32).

Don. 616.10 alia -is, ut 'Graecus Hispanus' (Pomp. 5.147.33; Cons. 5.340.1).

Serv. 4.430.17 sunt -is, quae -em significant, ut 'Graecus Hispanus'.

2. of a type of pronoun

Diom. 1.329.23 pronomina quaedam, ut nomina, aut -em significant, ut 'cuius vestras nostras' (Aud. 7.343.27; ps. Asp. 5.550.30).

Don. 629.9 sunt alia -is, ut 'cuias nostras, cuiates nostras'.

Cled. 5.50.24 'cuias'...significat cuius -is, 'nostras' nostrae -is.

Non-gram.: 'race, nation, people' (Naev., Enn., Pl. +).

gentilicius

nomen gentilicium

'family name' (gens = 'clan, group of families')

Var. 9.60 (praenomina), quibus discernerentur nomina -a.

Dosith. 7.390.8 propriorum nominum alia sunt praenomina, quae nominibus -is praeposuntur, <ut> 'Marcus Publius'; alia propria -ia, quae a familia et gente descendunt, ut 'Porcius Cornelius' (exc. Bob. 1.533.17).

Diom. 1.321.5 nomen proprium est -um, ...quod originem familiae vel gentis declarat.

See gentilis 1.

Non-gram.: 'of a Roman gens, family' (Var., Cic. +).

gentilis

1. 'indicating family' (gens = 'clan, group of families')

Diom. 1.321.15 apud illos (sc. Graecos) 'Alexander' proonymos est, quod nos praenomen dicimus; hoc gentilicio nomini praepositum est autem -e nomen 'Dardanius', quod originem familiae declarat. triperita post modum frequentavit compositio vice cognominis specialiter posita -ique nomini subiuncta. ...cognomen..., ut est 'Paris'.

.26 sic ordinat... 'Alexander Dardanius Paris'.

This represents a rather contrived attempt to apply the Roman system of names to the Greeks.

Syn. gentilicium.

2. 'indicating a race or people' (gens = 'race, nation, people')

i) -e nomen, 'ethnic name'

classification

Prisc. 2.59.21 aliae fere omnes species in nominibus inveniuntur appellativis. sunt autem haec: ...-e.

definition

Prisc. 2.61.3 -e est, quod gentem significat, ut 'Graecus', 'Latinus'...

Cled. 5.36.20 alia gentis: inter -ia nomina et patronymica hoc interest: -ia nomina a provinciis veniunt, patronymica et a civitatibus.

Gk.: ἔθνικόν, DT 38.6.

ii) type of pronoun

Cled. 5.50.21 cuiatis nostratis: haec dicuntur -ia esse.

Non-gram.: 'of one's gens, family, race' (Ov., Sen., Stat.); nomen...gentile 'name reflecting race' (Sil. It. 5.646, see Spaltenstein 1986, i: 385).

gentilitas

'relationship'

Var. 8.4 ut in hominibus quaedam sunt agnationes ac -es, sic in verbis: ut...ab Aemilio homines orti Aemilii ac gentiles, sic ab Aemilii nomine declinatae voces in -e nominali.

Non-gram.: 'relationship' (Var., Cic. +).

genus

1. 'type, class, category'

i) of words

Var. 5.4 in quo -e verborum ('derivative').

5.13 quare quod quattuor -a prima rerum, totidem verborum (5.12 locus et corpus, tempus et actio).

8.9 duo...-a verborum, unum fecundum, ...alterum -us sterile.

'family of words'

Cic. top. 12 coniugata dicuntur, quae sunt ex verbis -is

eiusdem. eiusdem autem -is verba sunt quae orta ab uno varie commutantur, ut 'sapienter, sapientia'. haec verborum coniugatio συζυγία dicitur.

ii) 'genus, general category', as opposed to species, subcategory, of nouns

Char. 192.24 -us est dictio qua plures continentur species, ut 'animale' et 'inanimale' (Diom. 1.326.31).

See generalis.

2. 'gender'

i) of nouns

definition

Aud. 7.341.12 -us, quo apparet, masculinum sit an femininum vel neutrum.

Cled. 5.10.18 -us, ut discernamus sexus.

ancient etymology

expl. in Don. 4.492.37 Varro dicit -a dicta a generando.

Pomp. 5.159.23 Varro ait -a tantum illa esse quae generant: illa proprie dicuntur -a.

Serv. 4.407.39 -a dicta sunt ab eo, quod generant.

Cons. 5.343.10 dicta...haec sunt ab eo -a, quod generare possunt.

Var. mentions genus 'gender' together with other characteristics of nouns, e.g. number and case.

Var. 8.39 cum simile tum denique dicant esse verbo verbum, ex eodem si -e eadem figura transitum de casu in casum similiter ostendi possit.

10.65 -e nomen et numero et casibus.

10.21 nominatui ut similis sit nominatus, habere debet ut sit eodem -e, specie eadem. ...: specie, ut si nomen est quod conferas, cum quo conferas sit nomen; -e, ut non solum <unum sed> utrumque sit virile.

Kent follows Lübbert in transposing genere and specie here. Var. uses both genus and species in a number of senses, but only genus of the two for gender; this became the standard technical term.

types

Deriving genus from generation (see ancient etymology above) a number of grammarians recognised two main or 'natural' genders, masculine and feminine.

Serv. 4.408.1 duo sunt tantum -a principalia, masculinum et femininum. haec enim sexus tantum generat. -a autem aut naturalia sunt, aut ex auctoritate descendunt (expl. in Don. 4.493.3ff.).

Cons. 5.343.7 -a nomen, quae naturalia sunt, duo sunt, ut quidam volunt, masculinum et femininum, quoniam omne scilicet animal natura necesse est esse aut masculinum aut femininum.

Prisc. 2.141.4 -a igitur nominum principalia sunt duo, ...masculinum et femininum.

This etymological explanation is attributed to Varro. He uses sexus as an alternative term for gender and the terms virile and muliebri for masculine and feminine (q.v.). Nonetheless he identifies the three grammatical genders, masculine, feminine and neuter.

Var. 9.57 tria -a... 'doctus et docta et doctum'. 9.62 in tribus -bus.

10.8 nam in virili -e est 'lepus', ex neutro 'nemus'.

Several later grammarians give these as the three main genders.

Diom. 1.301.4 -a nomen sunt principalia tria, masculinum femininum neutrum.

See Char. below.

Quint. adds a fourth, commune.

Quint. 1.4.23 tradere in nominibus tria -a et quae sunt duobus omnibus communia.

Diom. 1.301.9 ex his quartum -us commune nascitur, quod fit duobus modis.

Don. 586.5 -a nomen quot sunt? quattuor. quae? masculinum, ut 'hic magister', femininum, ut 'haec musa', neutrum, ut 'hoc scamnum', commune, ut 'hic et haec sacerdos' (Don. 619.7; Dosith. 7.391.6).

Communia could be common to two or three genders.

Char. 15.13 est et commune aut duobus -bus, ut 'hic et haec canis', aut tribus -bus, ut 'hic et haec et hoc felix'.

The term omne is also found for the latter.

Don. 586.7 est praeterea trium -um, quod omne dicitur, ut 'hic et haec et hoc felix' (Don. 619.14).

Prob. 4.52.5 -a nomen sunt quinque, masculinum femininum neutrum commune omne.

Most grammarians add a fifth gender, epicoenon or promiscuum.

Char. 15.15 adicitur quintum -us quod Graece ἐπίκοινον dicitur, Latine promiscuum, ut 'haec mustela aquila'.

Don. 586.7 est epicoenon, id est promiscuum, ut 'passer aquila' (Don. 619.15).

Dosithe. 7.391.11 promiscua.

Diom. 1.301.12 est et quintum -us, quod Graece epicoenon dicitur, Latini promiscuum vel subcommune vocant.

Char. 15.11 -a nomen sunt tria, vel, ut quibusdam placet, quinque, masculinum, ut 'hic Cato', femininum, ut 'haec Musa', neutrum, ut 'hoc templum'.

194.7 -a nomen sunt tria vel, ut quibusdam placet, quinque, masculinum femininum neutrum commune promiscuum.

ps. Asp. 5.549.39 -a nomen sunt quinque, masculinum, ut 'hic Cato', femininum, ut 'haec Porcia', neutrum, ut 'hoc scamnum', commune aut duobus -bus, ut 'hic et haec fortis', aut tribus, ut 'hic et haec et hoc elegans', promiscuum, in quo aut masculina sunt semper, ut 'corvus turdus', aut semper femininum, ut 'aquila cornix'.

Diom. also mentions nouns of uncertain gender.

Diom. 1.327.11 quaedam incerti sunt -is, inter masculinum et femininum, ut 'cortex finis'.

attestation:

Cic. de orat. 3.11.40; Plin. ap. Char. 97.18.

Gk.: γένος, DT 24.6, 8.

ii) of pronouns

Char. 200.15 -a pronominum sunt quattuor, masculinum ut 'hic', femininum ut 'haec', neutrum ut 'hoc', commune ut 'ego' (Diom. 1.329.10).

Diom. 1.329.12 sunt alia duobus -bus...communia, masculini et neutri, ut 'quo quanto'; alia tribus, ut 'huius eius cuius'.

Don. 630.3 -a pronominibus, ita ut nominibus, accidit paene omnia: masculinum, ut 'quis', femininum, ut 'quae', neutrum, ut 'quod', commune, ut 'qualis talis', trium -um, ut 'ego tu' (588.8ff.; Prisc. 2.586.4).

Pomp. 5.206.17 -a pronominum sunt haec: omnia pronomina aut masculina sunt aut feminina aut neutra aut communia aut omnis -is.

Gk.: γένος, DT 64.1, 65.2.

iii) of participles

The situation concerning participles was complicated by the fact that they shared some characteristics with nouns, some with verbs. The term genus was used by most grammarians for nominal gender but also for verbal diathesis (see below).

Sacerd. 6.443.26 -a in participiis quattuor sunt, masculinum 'doctus', femininum 'docta', neutrum 'doctum', commune 'hic et haec et hoc docens' (ps. Asp. 5.553.3).

Don. 644.6 -a participiis accidunt quattuor, masculinum, ut 'lectus', femininum, ut 'lecta', neutrum, ut 'lectum', commune, ut 'legens' (597.9; Dosithe. 7.408.6; Prisc. 2.555.23 commune trium -um).

The ancient grammarians observed that while the past participle has different forms for masculine, feminine and neuter (and is therefore called mobile by Prisc.), the present participle has a single form for all three genders.

Char. 230.24 participia praeteriti et futuri temporis -a distinguunt, <praeteriti> ut 'doctus docta doctum', futuri <ut> 'docturus doctura docturum', praesentis confundunt, ut 'docens'.

Prisc. 2.556.25 omne participium vel in duas desinens consonantes trium est -um vel mobile, id est in 'us' masculinum, in 'a' femininum, in 'um' neutrum terminat.

This phenomenon was termed common gender, (genus) commune, in this case commune tribus generibus (Don.) / commune trium generum (Prisc.), also called (genus) omne.

expl. in Don. 4.513.12 -a participiorum haec sunt, masculinum, ut 'lectus', femininum, ut 'lecta', neutrum, ut 'lectum', et omne, ut 'legens': commune quod fit ex duobus -bus numquam invenies in participio.

Prob. 4.138.32 -a participiis accidunt sic uti nominibus et pronominibus, id est masculinum femininum neutrum commune omne.

The expl. in Don. correctly observes that forms common to two genders are not found among participles, but Prob. carelessly includes commune as well as omne in his list of participial genders (since omne represents common to three genders, the sense of commune must here be restricted to common to two genders).

3. 'diathesis, voice'

i) of verbs

Significatio is used synonymously with genus in this sense.

Diom. 1.336.19 -a verborum sive significationes quo pacto significantur referemus.

types

Most grammarians recognised five categories of verbal diathesis: active, passive, neuter, common and deponent.

Char. 210.3 verborum -a sunt quinque, activum, ut 'lego scribo', passivum, ut 'legor scribor', neutrum, ut 'sedeo curro', commune, ut 'adulor criminator', deponens, ut 'luctor convivor'.

.9 quibusdam placuit verborum -a esse quattuor, agens patiens commune neutrum.

211.4 etiam quintum -us verborum alii dixerunt, simplex vel deponens.

Aud. 7.346.6 -a verborum quot sunt? quinque, id est activum, passivum, neutrum, commune, deponens (Vict. 6.198.4).

Don. 635.5 -a verborum quae ab aliis significationes dicuntur, sunt quinque, activa passiva neutra deponentia communia.

Cons. 5.367.14 -a sive significationes quinque sunt, activum, ut 'lego scribo', passivum, ut 'legor scribor', neutrale, ut 'sto curro', deponens, ut 'loquor luctor', commune, ut 'consolor criminator'.

Diom. 1.336.22 -a verborum sive significationes sunt principales duo, activa et passiva. ex his etiam nascuntur aliae, neutra communis deponens. ita fiunt numero quinque.

Prisc. 2.373.13 et in 'o' quidem terminantia duas species habent, activam et neutralem.

374.1 in 'or' vero terminantia tres species habent: passivam..., communem..., deponentem.

Some add impersonal, although it was disputed whether this qualified as a genus.

Char. 210.6 praeterea sunt et impersonalia, ut 'sedetur itur videtur'. non minus et illa impersonalia dicuntur, ut 'taedet pudet paenitet'.

Diom. 1.336.24 impersonalis quoque a quibusdam admittitur.

exc. Bob. 1.561.32 -a verborum sunt VI, activum, passivum, neutrum, commune, deponens, impersonale.

Char. also offers an alternative categorisation.

Char. 211.25 aliis placuit omnium omnino verborum -a esse tria, activum passivum habitivum.

212.13 est aliud -us quod commune vocatur, ut 'vador ulciscor'.

Phoc. divides 'neuter' verbs into neutra and supina.

Phoc. 5.430.26 -a verborum facili ratione cognoscuntur. aut enim activa sunt...; aut passiva...; aut neutra...; aut supina...; aut deponentia...; aut communia.

Prob. and Sacerd. include under genus not only the five standard diatheses (and in Sacerd.' case the disputed impersonal) but also three of the forms (formae), sometimes called qualitates, and in fact Prob. gives qualitas as an alternative designation to genus.

Prob. 4.156.10 -us sive qualitas verborum octo his significationibus intellegitur, id est activa passiva neutrali deponenti communi inchoativa frequentativa defectiva.

Sacerd. 6.429.27 -us in verbis, id est species vel affectus vel significatio, dividitur in novem, activum passivum deponens neutrum commune inchoativum defectivum frequentativum impersonale.

attestation:

Var. 9.95 verborum temporalium...partes...quattuor: tempora, personae, -a, divisiones.

Kent (1947: 129 amending his note to this passage) cautiously interprets genus in this context as 'a group of verbs which make their forms similarly' (cf. Flobert 1981: 25 'inflectional type'). He adds 'it may also be a set of forms having one function, and hence equal to 'mood', cf. 9.102. It is not clear whether Var. includes voice under genus.' Sturtevant is convinced that genus in this passage means 'voice', but Kent finds no support for this in the LL.

Quint. 1.4.27 sed in verbis quoque quis est adeo imperitus ut ignoret -a et qualitates et personas et numeros?

Genus in the sense of verbal voice or diathesis appears first for certain in Quint. It is possible that this usage goes back to RP, who is mentioned by Quint. at 1.4.20 (although Barwick 1922: 23 considers RP to have used significatio). Of the several terms used for this category, genus is the most common (Flobert 1975: 11). The term may have originated from parallelism with nominal gender (Diom. 1.336.20; Macr. exc. 5.652.8ff.; AD synt. 395.2ff.).

Diom. 1.336.20 ut enim in nominibus sunt -a quibus sexus exploratur, ita quoque sunt in verbo quibus effectus significatur, utrumne activum sit an passivum.

Macr. exc. 5.652.8 sed quoniam in nominibus discretionem sexuum -a distinguunt, cum masculinum a feminino per illa segregatur, ideo discernendorum quoque affectuum notam -a vocitaverunt.

There were three main verbal diatheses as there were three basic noun genders: the active voice matching the masculine gender, the passive the feminine, the neuter representing the negation of the first two. A fourth category for both nouns and verbs was commune, comprising both of the first two genera (Steinthal 1890-91, ii: 296).

Gk.: διὰθεσις, see s.v. diathesis.

Macr. exc. 5.652.6 quae Graeci διὰθεσις appellant, Latini -a nominaverunt.

627.4 quod Graeci διὰθεσις ῥημάτων vocant, hoc Latini appellant -a verborum.

Prisc. 2.373.10 significatio vel -us, quod Graeci affectum vocant verbi, in actu est proprie, ut dictum est, vel in passione.

3.267.9 -us sive significatio verbi..., quam διὰθεσιν Graeci vocant.

The Gk. grammarians used διὰθεσις for verbal voice or diathesis (DT 48.1; AD synt. 319.7). AD also uses διὰθεσις of mood, e.g. synt. 291.4, and tense, e.g. synt. 96.11, usually with the epithets ψυχική and χρονική (synt. 354.11) respectively.

See affectus, diathesis, effectus, qualitas, significatio, species.

ii) of participles

Sacerd. offers several terms for this category but uses significatio in his explanation as he has genus for gender.

Sacerd. 6.443.20 significationem, id est affectum vel -us vel speciem.

Don. too uses significatio for diathesis, genus for gender, while Prob. uses qualitas for the former; both mention that these are taken from the genera of verbs.

Don. 644.13 significationes participiorum a -bus verborum sumuntur (expl. in Don. 4.514.19).

Cled. 5.70.34 significationes a -bus sumuntur: hoc est a qualitate verborum, quia intelleguntur participia ex quibus verbis oriuntur.

71.4 qualitas -us est, significatio species.

Prob. 4.138.39 qualitas participiorum est qua intelleguntur participia ex quibus verbis oriuntur. oriuntur autem participia ex omnibus octo qualitatibus verborum; scilicet quoniam octo sunt qualitates vel -a verborum.

Non-gram.: 'stock, race, class' (Enn., Pl., Ter.+).

gerendi

'gerund, supine' classification

Vict. 6.199.17 modi verborum quot sunt? decem. qui sunt? ...gerendi ut 'legendo'.

example

Don. 594.12 gerendi (gerundi, gerundia v.l.) vel participialia verba sunt haec, 'legendi legendo legendum lectum lectu'.

In view of the fact that all Don.' commentators and almost all other grammarians use gerundi, this reading is perhaps to be preferred here. For Vict., however, Keil notes no MSS variation; grammatically both forms were equally valid (Leumann 1977: 331).

gerundi

'gerund, supine' (see table s. v. gerundia) classification

Serv. 4.411.26 modi omnes sunt octo, ...-i (Prob. 4.155.39).

ancient etymology

Cled. 5.19.31 -i: ideo dicitur -i, quod nos aliquid gerere significat, ut puta 'legendi causa veni', 'legendo mihi contigit valetudo', 'legendum mihi erit', 'lectum venio', 'nimio lectu fatigatus sum'.

examples

Prob. 4.161.31 -i sunt haec, 'probandi probando probandum probatum'.

Diom. 1.354.17 modo participiali 'amandi amando amandum amatum amatu'. apud quosdam haec verba -i sunt, quae Probus supina appellat.

356.35 -i vel participiali modo 'legendi' (etc.).

Phoc. 5.436.22 in -i vel participialibus, quae supina alii dicunt.

Macr. exc. 5.626.28 de usurpativa. hanc quidam -i modum vel participialem vocant, quia verba eius paene omnia similia participiis sunt et sola significatione distantia.

646.1 (infinitum) ponunt et pro -i modo: 'evertere' pro 'evertendi', 'cognoscere' pro 'cognoscendi', 'visere' pro 'visitando', 'et cantare pares et respondere parati' (Verg. ecl. 7.5) pro 'ad cantandum et respondendum'.

Cf. Char. 211.11 'luctandum'...dicimus figura illa qua in omnibus verbis utimur, velut 'luctandum mihi est'.

The ancient grammarians use gerundi as a blanket term for gerund and supine forms. The two are first clearly treated as distinct categories by Prisc., who uses the term gerundia, q.v. In certain contexts gerundi is used of the supine alone: in describing the formation of agent nouns in -tor (Prob. 4.181.23; Serv. 4.430.27; Cled. 5.37.14; Pomp. 5.149.3, 11) and of the future infinitive:

Macr. exc. 5.645.16 omne futurum activum per societatem participii seu -i sibi addito 'ire' conformatur, 'amatum ire'.

There was some controversy among the grammarians as to whether the gerundi was a modus or not. It was suggested that the gerundi was a passive participle (for most ancient grammarians the gerundive was a future passive participle: see below). This view appears to be accepted by Cled. but is rejected by the other commentators on Don.

Serv. 4.411.28 sed ex his quinque volunt esse legitimos; de tribus vero dubitatur, id est de promissivo impersonali -i.

412.18 -i quem dicunt modum, plerique negant eum modum esse, sed dicunt participium a passivo futuri et praeteriti esse declinationem. sed est modus, quia in 'u' desinit ultimo tempore suo, in quam litteram nullum desinit participium, et significationem habet tam agentis quam patientis, quod utique non haberet, si participium passivum esset. etenim cum dicimus 'cantando', et agentis et patientis habet significationem.

expl. in Don. 4.504.31 est etiam alter modus, qui appellatur -i, ut est 'legendi legendo legendum lectum lectu'. hunc plerique non esse modum putant, sed esse participia a futuro tempore passivi verbi, 'legendi legendo legendum'; item praeteriti temporis a passivo, 'lectum lectu'. ergo participia dicunt esse declinata, non modum verbi; sed satis falsum est. nam si participia sunt, quid faciemus de eo quod est 'lectu'? nam nullum participium per rerum naturam 'u' littera terminatur ablativo casu. deinde si dixeris participia esse, sine dubio participia sunt passivae significationis. nam <et> praeteritum tempus a passivis venit in participiis et futurum quod in 'dus' exeat. quare ergo invenimus istum modum etiam activam significationem habere, 'frigidus in pratis cantando rumpitur anguis' (Verg. ecl. 8.71): 'cantando' activam habet significationem. ergo cum ista etiam agentis significationem habeant, non recte ea dicimus participia, sed modus est.

Cled. 5.17.25 -i vero ideo modi non sunt, quia videntur quasi significationem habere participii. nam quando dico 'legendi', genetivus videtur esse participii futuri temporis a passivo, quamquam alia significatio, 'legendo' dativus, 'legendum' accusativus. 'lectum' vero quasi accusativus est praeteriti temporis participii.

19.36 sed magis participia sunt, quam -i verba: 'bonus est visu'.

20.1 similia sunt -i verba participii futuri temporis a passivo.

Pomp. 5.217.27 est etiam -i modus quem dicunt. -i modum dicunt istum, 'legendi legendo legendum lectum lectu'. plerique dicunt non modum esse, sed participia declinata.

218.13 ecce qua ratione factum est ut non dicantur participia. participia omnia nunquam inveniuntur in 'u' exire. 19 hic autem modus -i trahitur [non] tam a significatione passiva quam a significatione activa.

According to Weisweiler (1890: 12-13); the term gerundi arose from the ellipsis of verbum, species or modus: since a number of grammarians denied that these forms constituted a modus, they wished to avoid the expression gerundi modus.

collocations

-i modus: Diom. 1.356.35; Serv. 4.412.18; expl. in Don. 4.504.31; Pomp. 5.217.27; Macr. exc. 5.626.28, 646.1.

-i verba: Don. 594.12; Diom. 1.354.17; Cled. 5.20.1.

Non-gram.: gero 'bear, carry; carry on, do' (Naev., Enn., Pl.).

gerundia

'gerund (and supine?)', (see table)

examples

Sacerd. 6.436.31 impersonalia sive supina 'amandi amando amandum'. haec a quibusdam -ia appellantur.

Prisc. 3.324.7 hinc Romani -ia vel supina invenerunt: 'dicendi, dicendo, dicendum, dictum, dictu'.

In Prisc. the term gerundia is for the most part limited to gerunds as it is in Sacerd. At 2.409.5 he is speaking of both gerunds and supines and uses the phrase gerundia vel participialia. Jeep (1893: 235) has suggested that gerundia here is an error for supina: Prisc. elsewhere uses the phrase participialia vel supina to refer to both categories together (3.233.7, 235.7).

attestation:

Weisweiler (1890: 13) found gerundia first in Prisc.; in fact it occurs already in Sacerd. At Don. Ter. Phorm. 250 (below) Wessner gives the text verba gerundia but notes the v.l. gerundii. Cf. the MSS variation at Don. 4.361.9 s.v. gerundi. It appears probable that Don. used the form gerundi in his grammar at least; the phrase verba gerundi also occurs in Diom. It is possible that verba gerundi should be read in the Terence commentary too; verba gerundia is attested nowhere else.

Weisweiler (1890: 13) suggests that the term was created on the analogy of participia, adverbia, etc.

formation

Prisc. part. 3.472.3 -ia quoque tria a participio futuri nascuntur ex tribus eius casibus, id est genetivo dativo accusativo, 'amandi amando amandum'.

488.4 semper...ex participio praesentis temporis et tria -ia vel participialia solent nasci ablata 's' et addita 'di do dum', ut 'amans amandi amando amandum', 'lacrimans lacrimandi lacrimando lacrimandum', et participium futuri passivum 'lacrimandus' a 'lacrimor'.

Prisc. regards gerunds and possibly supines too as nouns rather than verbs.

Prisc. 2.409.5 -ia quoque vel participialia, cum participiorum vel nominum videantur habere casus obliquos nec tempora significant, quod alienum est a verbo: 'legendi, legendo, legendum', 'lectum, lectu', infiniti vice tamen funguntur, quod solet apud Graecos articulis coniungi.

Cf. 2.410.2 huic tamen frequentius solet etiam praepositio 'ad' praeponi, ut 'ad legendum', ex quo ostenditur, magis nomen esse quam verbum.

Prisc. 2.450.1 infinita...et impersonalia et -ia vel supina carent personis naturaliter.

He notes the use of the genitive of the gerund as equivalent to the Gk. infinitive with the genitive of the article.

Prisc. 3.366.10 pro hac constructione, id est pro articulo genetivi quod coniungunt Graeci cum verbo infinito, nos -iis in 'di' terminantibus utimur, addentes tamen 'causa' vel 'gratia', ut 'discendi causa lego Virgilium, accusandi gratia et defendendi in forum procedo'.

He also observes that certain Latin authors use infinitives in this Gk. manner instead of the gerund construction.

Prisc. 3.226.5 Graeco...more infinita pro -ii genetivo proferuntur.

gerund vs. gerundive

Most ancient grammarians designated the gerundive a future passive participle:

Sacerd. 6.437.33, 443.21ff.; Comin. ap. Char. 232.16; Char. 210.16, 217.4, 218.12; Don. 597.17, 644.13; Diom. 1.401.28; Prob. 4.139.27; Aud. 7.349.7; Aug. 5.520.15; ps. RP 5.546.9; ps. Asp. 5.552.33.

Prisc. regards gerundives as verbal nouns (nomina verbalia) or rather adjectives (nomina mobilia) and in several passages sets out clearly the distinction between gerundives and gerunds.

Prisc. 2.411.2 -ia tam ab activis quam a communibus nascentia tam activam quam passivam habent significationem, nomina vero mobilia supra dictae formae, id est in 'dus' et 'da' et 'dum' desinentia, unam et magis passivam; solemus enim per verbum passivum ea interpretari.

11 a ceteris vero neutris et a deponentibus -ia quidem eandem significationem habent, quam et verba, ut 'faciendi', τοῦ ποιεῖν, 'sequendi', τοῦ ἀκολουθεῖν, 'loquendi', τοῦ λαλεῖν. nomina vero supra dictae formae similiter, quo-

GERUND & SUPINE

<i>Gerund</i>	<i>Both</i>	<i>Supine</i>
ADVERBIA Char. 216.19	ADVERBIA Char. 217.28, 221.6 225.20 qualitatis 242.20 (Plin.) qualitatis	ADVERBIA (Sacerd. 6.442.29) Dosith. 7.412.25 (sc.)
GERUNDI	GERUNDI Prob. 4.161.31, 165.27, 169.5, 172.21, 175.42, 179.24, 190.29 Diom. 1.352.35, 354.17, 355.19, 356.13, 35, 361.23 Cled. 5.19.31, 32, 36 expl. in Don. 4.504.31 Pomp. 5.217.27 Macr. exc. 5.626.28, 648.26 GERENDI (GERUNDI, GERUNDIA V.L.) Don. 594.12	GERUNDI Prob. 4.181.23, Serv. 4.430.27, Cled. 5.37.14, Pomp. 5.149.3, 11: <i>formation of agent nouns in</i> -tor Macr. exc. 5.624.1, 645.16, 27: <i>fut. infin.</i>
GERUNDIA Sacerd. 6.436.31 Prisc. 2.410.13, 14, 18, 411.2, 11, 3.234.5	GERUNDIA Prisc. 2.409.5 vel participialia	GERUNDIA
IMPERSONALIA Sacerd. 6.436.30, 438.24 exc. Bob. 1.562.36	IMPERSONALIA expl. in Don. 4.550.1	IMPERSONALIA Sacerd. 6.437.34, 439.13 Char. 217.4
PARTICIPIALIA Prisc. 2.425.20 supina vel -ia	PARTICIPIALIA Don. 594.12 Diom. 1.342.5, 355.20, 356.13; 352.34, 354.16, 356.36 modo participiali Macr. exc. 5.626.28 -pali 648.26 Prisc. 2.409.5 gerundia vel -ia, 3.233.7 vel supina, 235.7	PARTICIPIALIA Quint. 1.4.29
SUPINA Sacerd. 6.436.31, 438.25 Char. 216.19 Diom. 1.358.15, 359.30 Prisc. 2.411.10, 425.20 vel parti- cipialia, 426.1, 5, 22, 3.310.18	SUPINA Char. 217.28, 218.34, 221.6, 225.17 Diom. 1.342.9, 352.35, 354.17 (Prob.); 362.18 Prisc. 3.233.7 participialia vel -a, 235.7	SUPINA Sacerd. 6.437.35, 439.13, 442.29 Diom. 1.360.4, 361.36, 363.2 Prisc. 2.412.16, 427-574 passim

modo supra diximus, magis passivam: 'faciendus', ποιητέος, id est 'qui debet fieri', 'sequendus', ἀκολουθητέος, id est 'quem debet sequi', 'loquendus', λαλητέος, id est 'quem debemus loqui'.

410.14 hoc tamen videtur inter -ia supra dicta et nomina, quorum etiam nominativus in 'dus' profertur, interesse, quod, quando sunt absque dubitatione nomina, simili casui adiunguntur et discernunt genera, ut 'intellegendi Homeri gratia' et 'amandae virtutis causa'...;

quando vero -ia sunt, id est loco infiniti cum articulo iuncti apud Graecos accipiuntur, nec genera discernunt nec numeros, quod suum est infinitorum verborum, et illum sequuntur casum, quem et verba, ex quibus nascuntur.

3.233.25 illa...nomina in 'dus' desinentia verbalia... hoc intersunt -iis, quod genera et casus et numeros nominum, quibus coniunguntur, servant.

234.5 -ia...eisdem terminationibus et genera diversa et casus verbo suo congruos tantum et utrosque numeros

sibi coniungunt, ut 'legendi Virgilium' et 'musam' et 'musas'; similiter 'legendo Virgilium, legendo musas'; et 'legendum est mihi Virgilium' et 'musas'.

Don. in his Terence commentary also points out the difference:

Don. Ter. Phorm. 250 et supra verba -ia (gerundii v.l.) (sc. 'molendum', 'vapulandum') sunt et infra participia (sc. 'habendae compedes', 'opus...faciendum').

Cf. Serv. Aen. 10.628 per gerundi modum (of gerund); participialiter loqueris (of gerundive).

For gerundivus Corssen (1866: 153) cites Serg. A. S. Don. p. 1188 P. Weisweiler (1890: 13) finds the term first in Anecd. Helv. p. 210.5, of a gerund.

L.: Aalto 1949.

glossa

(pl.) 'collection of unfamiliar words with explanations, glossary'

Var. 7.10 aiunt sancta esse (templa) qui -as scripserunt.

Char. 297.24 ut in -is antiquitatum legimus scriptum. 315.25 ut in -is veterum.

Gk.: γλῶσσα, Attic γλῶττα, Arist. rhet. 1410 b 12, poet. 1457 b 4; (pl.) title of works by Philemon and others.

glossema

1. 'an unusual word requiring interpretation'

Var. 7.34 camilla <m> qui -ata interpretati dixerunt administrantem.

7.107 'persibus' a perite: itaque sub hoc -a 'callide' subscibunt.

Quint. 1.8.15 -ata...id est voces minus usitatas.

2. (pl.) 'collection of unfamiliar words, glossary'

Fest. 166.8 -atorum...scriptores.

Char. 3.51 -ata per litteras Latinas ordine composita. 3.54 -ata idem significantia (in index; the tit. in the text has glossulae, see s.v. glossula).

Martyr. 7.167.9 quae nusquam nisi in diversis cottidianis -bus repperi, batiola ποτήριον (etc.).

174.10 nisi in -bus. 175.4 quod in -bus inveni. 176.14 in -bus repperi (177.10).

Gk.: γλῶσσημα, Marcus Aurelius Antoninus (2nd C. A.D.) 4.33.

glossula

(pl.) 'collection of unfamiliar words, glossary'

Char. 408.25 -ae multifariae idem significantes (the tit. in the index has glossemata, see s.v. glossema).

Diom. 1.426.26 enarratio est...exquisitio per quam unius cuiusque rei qualitatem poeticis -is exsolvimus.

gracilis

'thin' in sound

comm. in Don. 5.327.29 ('i' littera) post 'c' habet pinguem sonum, post 't' -em.

Syn. exilis, tenuis.

Opp. pinguis.

Non-gram.: 'thin' (Ter.+).

gradus

1. 'grade of comparison'

i) of adjectives

definition

Prob. 4.56.32 comparatio nominum scilicet appellativorum est, qua per -us collationis nomina augmenta aut diminutiones accipiunt.

Cled. 5.37.30 *comparationis -us*: ascensus quidam (Pomp. 5.182.16) ad amplificandam significationem -us sunt dicti.

types

Prob. 4.56.33 hi sunt tres et appellantur positivus sive absolutus, comparativus, superlativus.

Char. 144.1 de -bus comparisonis sive collationis.

.3 *comparationum sunt ordines duo, secundus et tertius. dividuntur autem singuli in tres -us, et est primus -us absolutus, quem et primitivum dixerunt, secundus comparativus, tertius superlativus.*

Dosith. 7.398.11 -us itaque collationis sunt tres, absolutus, ut 'doctus', comparativus, ut 'doctior', superlativus, ut 'doctissimus'.

Diom. 1.324.16 *comparationis -us sunt tres, positivus, qui et absolutus, comparativus, superlativus.*

Don. 617.10 *comparationis -us sunt tres, positivus comparativus superlativus (585.12).*

Cons. 5.342.3 *comparatio tres -us habet, positivum sive absolutum, comparativum, superlativum.*

expl. in Don. 4.539.22 in collatione -us sunt tres, absolutus, qui est positivus, ut 'iustus'; comparativus, ut 'iustior'; superlativus, ut 'iustissimus'.

Cf. ps. Asp. 5.549.37 est enim absolutum, ut 'doctus longus', comparativum, ut 'doctior longior', superlativum, ut 'doctissimus longissimus'.

For the Latin grammarians, nomina embraced both nouns and adjectives. Char. makes the point that only adjectives are subject to gradation. Several grammarians note that not all adjectives exhibit all grades of comparison.

Char. 198.22 non omnia nomina...-us *comparationis* recipiunt, sed sola quae in qualitate sunt aut in quantitate (Dosith. 7.399.4 *with -us collationis*).

.29 quaedam nomina quamvis qualitatem significant, -us tamen collationis non recipiunt, ut 'mediocris sobrius rudis grandis' (Dosith. 7.399.8).

.32 sed cum sint *comparationis -us* tres, positivus, ut 'fortis', comparativus, ut 'fortior', superlativus, ut 'fortissimus',...invenimus non in omnibus nominibus tres -us perseverare (Prob. 4.56.39).

Diom. 1.324.22 sed quaedam non amplectuntur omnes -us, id est non per tres -us eunt.

Don. 617.14 sed non omnia per omnes -us eunt (Cons. 5.342.8).

Char. 199.17 his (ut 'malus peior pessimus, bonus melior optimus') enim per omnes tres -us *comparatio* processit (Dosith. 7.400.5).

collocations

-us collationis: Char. 144.1, 198.29; Dosith. 7.398.11, 399.4, 8, 400.6; Prob. 4.56.32, 39, 57.11, 27 (expl. in Don. 4.539.22 in collatione -us).

-us *comparationis*: Char. 144.1, 198.22, 32, 199.19; Diom. 1.324.16; Don. 617.10, 585.12; Cled. 5.37.30 (Cons. 5.342.3 *comparatio tres -us habet*).

absolutus: Prob. 4.56.35, 57.33.

comparativus: Char. 200.3, Dosith. 7.399.10, 400.12, 401.4; Diom. 1.324.20, 325.2, 9, 12; Prob. 4.56.35, 58.7; Don. 586.2, 617.11, 618.8, 18, 619.5; Prisc. 2.94.10.

positivus: Prob. 4.56.34, 57.33; Don. 617.14; Cons. 5.342.8; Prisc. 2.374.7.

primus: Char. 144.5, 20, 23, 199.4, 5.

secundus: Char. 144.6, 20, 22, 199.5, 7, 9; Diom. 1.324.30; Don. 618.2; Cons. 5.342.11.

superlativus: Char. 199.30, 32; Dosith. 7.400.2, 401.2; Prob. 4.56.37, 58.13; Prisc. 2.99.23.

tertius: Char. 144.6, 22, 24, 199.7, 9.

attestation: Roman. ap. Char. 174.28 comparativi -us.

ii) of adverbs

Adverb gradation reflects that of adjectives.

Prob. 4.153.26 *comparatio* adverbii per -us collationum accidit sic uti et nominibus.

ult. syll. 4.248.29 adverbia qualitatis sive quantitatis pleraque -us recipiunt, praesertim si a nomine veniunt. nam perpauca sunt adverbia, quae ab se orta -us recipiunt.

Aug. 5.519.27 -us adverbiiis accidunt, quotiens appellationes unde transeunt comparantur, ut 'docte doctius doctissime'.

types

Sacerd. 6.443.2 comparatio duobus <-bus> fit: nam aut uni comparamus, ut 'iustius', aut multis, ut 'iustissime'.

Prob. 4.153.27 -us adverbiorum sunt tres, sic uti et nominum, positivus, qui et absolutus, comparativus, superlativus.

Don. 596.15 comparatio adverbiorum in quo est? in tribus -bus comparationis, positivo comparativo superlativo.

642.10 comparatio accidit adverbio, quia hic quoque comparationis -us sunt tres, positivus comparativus superlativus.

collocations:

-us collationum: Prob. 4.153.26.

comparationis -us: Don. 596.15, 642.10.

absolutus: Prob. 4.153.29; ult. syll. 4.248.34.

comparativus: Prob. 4.153.31; Aug. 5.518.42; ult. syll. 4.249.26.

positivus: Prob. 4.153.29; Don. 596.16; Serv. 4.415.28; ult. syll. 4.248.34.

primus: Char. 145.8 (exc. Bob. 1.556.14).

superlativus: Prob. 4.153.32; Aug. 5.518.43; ult. syll. 4.249.35.

2. 'grade of diminutive'

Var. 9.74 ubi magnitudo animadvertenda sit in unoquoque -u (diminutionis)...ut est 'cista cistula cistella', et 'canis catulus catellus'.

Diom. 1.325.27 (diminutivorum) tres sunt -us (Don. 615.4; Cons. 5.340.25).

Cons. 5.346.27 plerumque diminutiva nomina genus quod in prima positione, id est in absoluto -u, obtinent in diminutione non servant, ut ecce positivo -u 'hoc scutum' dicis: si diminuas, 'scutella' facis.

Macr. exc. 5.626.14 in diminutivis secundus -us (651.18).

3. 'grade of frequentative'

Sacerd. 6.431.13 haec (frequentativa species) duo -us recipit, ut 'aucto' et 'auctito', 'curso' et 'cursito'.

.19 quaedam...unum in frequentativis -um accipiunt, ut 'volo volito, rogo rogitto, vivo victito': in his enim prior -us non invenitur.

.22 sunt verba quae nullum -um frequentativum recipiunt, ut 'amo studeo'.

.24 quaedam utrumque -um frequentativum habent sine verbi substantia, ut 'potisso potio'.

Don. 633.13 frequentativa saepe in tres -us deducunt verbum, ut 'curro curso cursito', saepe in duos tantum, ut 'volo volito' (Cons. 5.376.20).

Diom. 1.345.15 sunt quaedam iteratorum iterativa, et saepe in tres -us deducunt verbum, quale est 'video', ...'viso', ...'visito'.

.20 item saepe in duos tantum -us deducunt declinationem verbi, ut 'volo volito'.

Macr. exc. 5.626.12 forma (frequentativa) non numquam uno -u, non numquam duobus derivatur, ut 'cano canto cantito' (651.14).

4. ~ 'case'

Diom. 1.301.32 casus sunt -us quidam declinationis (Vict. 6.189.17; Aud. 7.341.15).

5. 'grade of tense'

Aug. 5.551.25 praeteriti -us sunt tres: imperfectus... perfectus...plusquamperfectus.

.27 [futuri -us sunt duo: perfectus...plusquamperfectus].

6. of syllable

The third grade of syllables designates the antepenultimate syllable.

Macr. exc. 5.602.21 numquam accentus in huiusmodi verbis (e.g. 'refero') apud (Graecos) in tertium -um syllabarum recedit.

Non-gram.: 'step' (Enn., Pl., Ter.+).

graeculus

'Greek', of a type of syllable

Diom. 1.428.23 syllabae, ut ait Varro, aliae sunt asperae, aliae levis, aliae procerae, aliae retorridae, aliae barbarae, aliae -ae, aliae durae, aliae molles.

.27 -ae, ut 'hymnos Zenon'.

Non-gram.: 'Greek' (Cic.+ , often with contemptuous overtones).

grammatica/-e

'the study of literature and language, comprising literary exegesis and the art of correct speaking and writing'

definition

Diom. 1.426.13 -a est specialiter scientia exercitata lectionis et expositionis eorum quae apud poetas et scriptores dicuntur.

Mar. Vict. 6.4.8 ut Aristoni placet, -e est scientia poetas et historicos intellegere, formam praecipue loquendi ad rationem et consuetudinem dirigens.

Vict. 6.188.1 -a quid est? scientia interpretandi poetas atque historicos et recte scribendi loquendique ratio (Aud. 7.321.6).

Diom. 1.426.18 tota...-a consistit praecipue intellectu poetarum et scriptorum et historiarum prompta expositione et in recte loquendi scribendi ratione (cf. Mar. Vict. 6.4.1).

ps. Asp. 5.547.7 -a est scientia recte scribendi et enunciandi interpretandique poetas per historiam * formatam ad usum rationemque verborum.

Cass. 7.214.19 -a...est peritia pulchre loquendi ex poetis illustribus oratoribusque collecta.

ancient etymology

Vict. 6.188.2 dicta...ἀπὸ τῶν γραμμάτων [id est ab his litteris] (Aud. 7.321.7).

expl. in Don. 4.486.16.

= litteratura

ps. Asp. 5.547.7 quam Terentius [et] Varro primum ut adhuc rudem appellatam esse dicit litteraturam.

Quint. 2.1.4 -e, quam in Latinum transferentes litteraturam vocaverunt.

2.14.3 -e litteratura est, non litteratrix...nec litteratoria.

Diom. 1.421.12 -a litteratura, quae formam loquendi ad certam rationem dirigit.

Aud. 7.321.8 cui nomen Latinum a quibusdam litteratura vel litteralitas datum est.

expl. in Don. 4.487.1 Latini a litteris appellaverunt litteraturam (-am).

tasks

Diom. 1.426.21 -ae officia, ut asserit Varro, constant in partibus quattuor, lectione enarratione emendatione iudicio (Vict. 6.188.6; Aud. 7.322.4. Dosith. 7.376.5).

Quint. 1.4.2 haec...professio...brevissime in duas partis dividitur, recte loquendi scientiam et poetarum enarrationem.

.3 et scribendi ratio coniuncta cum loquendo est et enarrationem praecedit emendata lectio et mixtum his omnibus iudicium est.

Diom. 1.426.15 -ae partes sunt duae, altera quae vocatur exegetice, altera horistica (cf. Mar. Vict. 6.4.2).

Cass. 7.214.20 officium eius est sine vitio dictionem prosalem metricamque componere; finis vero elimatae locutionis vel scripturae inculpabili placere peritia.

attestation:

Var. 5.7 secundus (gradus in expediendis verborum originibus) quo -a descendit antiqua, quae ostendit quemadmodum.

Gk.: γραμματική (sc. τέχνη), Plato Crat. 431 e 11 (γραμματική τέχνη), Soph. 253 a 12.

grammaticus

'grammarian'

In the grammarians, grammaticus is a scholar of lan-

guage, a grammarian. Elsewhere grammaticus is also used for teacher, Latin litterator.

definition

Dosith. 7.377.6 -us est qui unius cuiusque rei vim ac proprietatem potest explanare loquela.

Pomp. 5.96.10 qui inchoat artem, debet inchoare ab octo partibus orationis. qua ratione? quia qui artem istam scribit, -us dicitur.

Cons. 5.369.26 vocum...tantum regulas -us sequi debet.

Lat. equivalents

Suet. gram. 4.1 appellatio -orum Graeca consuetudine invaluit; sed initio litterati vocabantur...('litteratos') appellandos poetarum interpretes, qui a Graecis -i nominentur. 4 sunt qui litteratum a litteratore distinguant, ut Graeci -um a grammata, et illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment.

Diom. 1.421.11 -us Latine litterator est appellatus.

expl. in Don. 4.487.2 Latini a litteris appellaverunt...-um litteratorem.

Prisc. 2.434.6 '-us' et 'philosophus'...Graeca sunt.

attestation:

Var. 10.55 oratio cum ex litteris constet, tamen <ex> ea -i de litteris ostenderunt.

10.75 non obscurius quam de re simili definitiones -orum sunt.

'grammarian':

Cic. de orat. 1.10 huic studio litterarum, quod profitentur ei, qui -i vocantur.

Cic.'s mode of expression here suggests that the term may not yet have been fully integrated into Latin (Bower 1961: 463), but as Vacher (1993: 61) points out, he uses it often enough elsewhere without qualification.

Vitr. 1.1.13 non...debet nec potest esse architectus -us, uti fuit Aristarchus.

Quint. 1.2.14 -us quoque si de loquendi ratione disserat, si quaestiones explicet, historias exponat, poemata enarret.

Gell. 14.6.3 ibi scripta erant...quo nomine fuerit, qui primus '-us' appellatus est.

'teacher'?

Gell. 18.9.2 alter litterator fuit, alter litteras sciens, id est alter docens, doctus alter.

3-us... 4 alter autem ille eruditior.

16.6.1 litterator. 11-o (of the same person).

Gk.: γραμματικός, Plb. 32.2.5; DL 3.61; D. Chr. 53.1.

See litterator, litteratus.

L.: Booth 1981: 371-8.

gravis

1. 'grave', of accent classification

Diom. 1.431.5 (accentus) sunt...tres, acutus, -is et...circumflexus (Don. 609.5 toni; expl. in Don. 4.524.20; Vict. 6.192.16; Aud. 7.329.13; anon. 6.274.22; frg. Bob. 7.539.17; Prisc. 2.51.22 tenor; ps. Prisc. de acc. 3.519.27).

Aud. 7.357.17 accentus, qui ad acuendas syllabas gravandasque pertinent, quot sunt? tres, id est acutus, -is, circumflexus.

Dosith. 7.377.7 accentus in Graeca lingua sunt VII, in Latina V, acutus -is circumflexus longus brevis.

Serg. 4.482.9 sunt omnes accentus Latini VIII: acutus..., -is..., circumflexus..., longus..., brevis..., hyphen..., diastole..., apostrophus.

definition

Cled. 5.32.1 -is qui pressa voce habet accentum.

expl. in Don. 4.532.12 cum -is, quo uberius et tardior est, diutius in verbo moretur et iunctim quamvis in multis syllabis residat.

Dosith. 7.377.11 -is ponitur in pluribus (Vict. 6.192.18; Aud. 7.329.16).

Serv. 4.426.12 -is accentus in Latino sermone paene usum non habet (Serg. 4.482.18).

Pomp. 5.126.11 est etiam -is, sed iste paene superfluous est apud Latinos.

Diom. 1.431.8 -is...per se numquam consistere in ullo verbo potest, sed in his in quibus inflexus est aut acutus ceteras syllabas obtinet.

Don. 609.9 -is poni in eadem dictione vel cum acuto vel cum circumflexo potest, et hoc illi non est commune cum ceteris.

ps. Prisc. de acc. 3.520.20 ponitur namque -is in eadem dictione vel cum acuto vel circumflexo, sed tamen non in una syllaba.

written form

Dosith. 7.379.9 -is accentus forma <I> obliqua in partem dexteram descendens (Aud. 7.330.21).

Vict. 6.193.22 quid -is forma? I a parte sinistra descendens \.

Don. 610.16 -is nota a summo in dexteram partem descendens \.

Diom. 1.434.2 -is nota ita \ a summo in obliquam dexteram partem descendens.

expl. in Don. 4.532.17 -is...notatur...virgula ab eadem (sc. sinistra) parte depresso fastigio.

Pomp. 5.132.3 quando vis -em (accentum facere), a summa sinistra in dexteram descendit.

ps. Prisc. de acc. 3.520.5 -is a summo in dexteram deprimitur ita \.

ancient etymology

Aud. 7.357.25 -is quare? quod deprimat et deponat (ps. Prisc. de acc. 3.520.2): iste contrarius est acuto.

Pomp. 5.126.19 ideo dictus est -is hac ratione, quod minus sonet.

22 ideo dictae sunt illae habere -em accentum, quod et pigrum et minus sonent.

See under Gk.

Aud. 7.358.3 -is contrarius videtur ambobus (acuto et circumflexo): nam semper deprimit syllabas, cum illi levent.

attestation:

Var. ap. Gell. 18.12.8 in priore verbo -es prosodiae, quae fuerunt, manent.

Cic. orat. 57 e tribus omnino sonis, inflexo acuto -i (Fest. 249.33; Comin. ap. Char. 350.18).

Paul. Fest. 259.7 'quando' cum -i voce pronuntiat, ...est coniunctio; 'quando' acuto accentu est temporis adverbium.

Quint. 1.5.26 'quale' interrogantes -i, comparantes acuto tenore concludunt.

12.10.33 quia ultima syllaba nec acuta umquam excitatur nec flexa circumducitur, sed in -em vel duas -is cadit semper.

RPap. Char. 291.4 'quando' -i accentu (Diom. 1.416.14). 295.6 'ne'...-i accentu pro eo quod est apud Graecos *ὅνα μή* (Diom. 1.394.13).

Char. 80.24 flexo accentu, non -i.

Prob. 4.145.21 'ne', si -em accentum habeat, erit coniunctio (149.28).

Gk.: βαρεῖα, Plato Crat. 399 b 2; Arist. rhet. 1403 b 29; DT 7.1; ἀνεμῆν, expl. in Don. 4.530.19.

Var. ap. expl. in Don. 4.531.12 quae demissior est a pluribus βαρεῖα appellatur Graece, Latine vero '-is', ideo quod deorsum est in sede scilicet ponderum -iorum.

frg. Bob. 7.539.18 -is, quem barian (dicunt Graeci).

For ἀνεμῆν, cf. Σ DT 136.17 τὸ δὲ ἀνεσας διὰ τῇ βαρεῖαν.

collocations

accentus: RP ap. Char. 291.4, 295.6; Diom. 1.394.13, 416.14; Dosith. 7.379.9; Prob. 4.145.21, 149.28; Serv. 4.426.12; Serg. 4.482.18; Pomp. 5.126.22.

prosodia: Var. ap. Gell. 18.12.8.
sonus: Fest. 249.33.
vox: Paul. Fest. 259.7.

2. 'rough' (breathing, i.e. the letter h)

Eutydh. 5.477.6 in 'lo' desinentia 'a' vel 'e' vel 'i' vocalibus antecedentibus primae sunt coniugationis, ... excepto 'alo alis', id est nutritio, intellectus causa, ut carens -i spiritu etiam coniugatione differat ab eo quod aspiratum primae est coniugationis, 'halo halas'.

Non-gram.: 'heavy, weighty' (Pl.+); 'fierce, intense' (Enn.+).

graviter

'with aspiration (i.e. the letter h)'

Cass. 7.201.9 'e'...sequente 'l' plerumque -er effertur, ut 'helluo'. 201.23 -er enuntiatur (Alb. 7.309.8 -er profertur).

Non-gram.: 'heavily, harshly; intensely' (Enn., Pl.+).

gravo

'pronounce with a grave accent'

of syllables

Aud. 7.357.18 accentus, qui ad acuendas syllabas -andasque pertinet, quot sunt? 358.6 omnis pars orationis unam de pluribus erigit syllabam et ceteras -at (358.9). 359.7 posterior...syllaba semper -bitur. 13 paenultima acuatur, ceterae -buntur.

ps. Prisc. de acc. 3.521.19 paenultima si positione longa fuerit, acuatur, antepaenultima vero -bitur.

of words

Aud. 7.359.26 per omnes syllabas -antur.

of pronouns

Prisc. 3.9.22 ('qui') quando...pro relativo (est), acuitur per se, in lectione vero -atur. 25 obliqui casus (of the word 'qui')...quando...relativa (sunt), acuuntur per se, idem in lectione -antur per omnes syllabas. 83.13, 18, 23 ('qua') quando relativum est, -atur, aliter suum accentum servat. 132.24, 138.26, 179.20, Prisc. part. 3.467.30, 501.17, 26 ('quot') quando...relativum vel infinitum (est), in lectione -atur.

of adverbs

Aud. 7.360.13 si autem confirmativa fuerint eadem adverbia, -buntur (.20).

Prisc. 3.347.6 πῃ apud Graecos infinitum -atur, interrogativum circumflectitur. Prisc. part. 3.479.22 'ne', quando μή significat, -atur. 24 'sic', quando similitudinis est, circumflectitur, quando iurandi, -atur (484.25 ('sic') circumflectitur, nisi sit iurandi: tunc enim -atur). 482.18 ('iam') per se acuitur, in versu autem -atur, nisi encliticum ei adiungatur. 512.17 'ut' et 'uti' et 'utinam' praepositiva -antur per omnes syllabas.

of conjunctions

Aud. 7.360.22 copulativae et disiunctivae prope omnes -antur.

Prisc. 3.24.21 praepositivae (coniunctiones)...-antur omnibus syllabis, postpositivae acuuntur in principio. Prisc. part. 3.500.17 praepositiva omnis coniunctio et praepositio -atur.

of prepositions

Prisc. 2.7.9 'a' littera brevis quattuor habet soni differentias, cum habet aspirationem et acuitur vel -atur, et rursus cum sine aspiratione acuitur vel -atur (.12, 13). 53.24 'a' quando est praepositio, -atur et producitur et est sine aspiratione. 3.33.19 est...quando postposita quoque -atur (praepositio). Prisc. part. 3.469.8 ('ad') si praeponeretur, sine dubio -aretur. 500.17 praepositiva omnis coniunctio et praepositio -atur.

of prepositions/adverbs, i.e. words which function sometimes as prepositions, sometimes as adverbs

Prisc. 3.26.6, 30.28, 37.2, 42.11, 25, 43.9, 44.7, 45.6 nostri ('coram, palam', sim.)...inter praepositiones accipiunt et -ant omnibus syllabis. 52.20 ('sine') praepositiva...-atur utraque syllaba. 67.15 praepositiones separatae -antur. 83.26.

Gk.: βαρύνω, AD synt. 168.2; βαρυνόνεω, AD pron. 38.18, 48.27, 77.14, 90.16.

Non-gram.: 'make heavy, weigh down' (Cic., Lucr.+), (pass.) 'be oppressed' (Pl.+).

habeo

1. *'have', of various grammatical entities*

Var. 8.48 (plurale *'balnea'* non -et) consuetudo. 9.53 (verba) -ere analogias. 9.101 verba...personas -ent ternas...tempora terna. 10.62 exitus aut in 'a'...aut in 'e'.

Quint. 1.5.47 pronomen quoque genus, numerum, casus -et. 1.7.16 'i' tam longae quam brevis (syllabae) naturam -et.

Char. 231.11 neutra...feminina <non> -entia, ut 'rubens calens' (adjective/participle).

of letters or syllables

littera

Quint. 1.7.16 in iis quae proximam ab ultima litteram 'e' -bunt.

Vel. 7.58.13 sic nominativus duas quidem 'v' litteras -bit. Scaur. 7.28.5 eandem litteram in prima parte <per> omnes casus servant, quam nominativo -erint. Char. 55.31 quae in 'us' cadentia plurali genetivo 'rum' ultimam -erint, ea accusativo plurali 'os' litteras ultimas -bunt. ult. syll. 4.227.26 quae... 'i' litteram vocalem ante ultimam syllabam -erint. 244.6 prima coniugatio 'e' litteram productam -bit. ps. Phoc. 5.439.11 omnia nomina Graeca...φ litteram -entia. Cass. 7.197.14 in praeterito perfecto 'v' litteram penitus non -ente (Martyr. 7.197.13).

consonans

Prob. cath. 4.22.36 si vocalem ante -erint vel aliam consonantem praeter 'l'. Prob. de nom. 4.213.33 si in eadem syllaba antecedentem alteram consonantem -erint. .35 sin autem unam consonantem in eadem syllaba -erint. Cons. 5.383.4 prima persona ante 'o' ultimam aut consonantes -bit...aut 'e' ante 'o' -bit. Macr. exc. 5.639.9 quotiens ante 'o' -erint consonantem. 645.21 siquidem consonantem -erint 'o' ultimum praecedentem. Prisc. 2.81.21 si vero ante 'ia' aliam -erint consonantem, 'i' longam -ent ab eis derivata ante 'nus'. 252.3 si in genetivo Graeco consonantem -erint ante ος. 488.15 si ante 'l' aliam consonantem -erint.

vocalis

Prob. cath. 4.22.36 si vocalem ante -erint vel aliam consonantem praeter 'l'. Don. 609.11 monosyllaba, quae correptam vocalem -bunt. .12 quae productam vocalem -bunt. Pomp. 5.115.22 ubi inveneris syllabam non -entem productam vocalem. 128.22 monosyllaba pars orationis si naturaliter productam vocalem -at. ult. syll. 4.227.26 quae... 'i' litteram vocalem ante ultimam syllabam -erint. 246.13 adverbium 'ut'...breve vocalem -bit. ps. Phoc. 5.440.20 omnia quae 'o' vocalem in suo initio -bunt. Prisc. 2.326.4 si vocalem brevem ante eas consonantes -erint. 3.74.18 si vocalem longam -erint natura. Cass. 7.174.5 'v' vocalem -bit pro consonante (Martyr. 7.174.2). 174.6 'v' vocalem -bunt (Martyr. 7.174.12). 174.8 'v' vocalem -bit (Martyr. 7.174.14). 175.4 'v' vocalem loco positam consonantis -bunt (Martyr. 7.175.7).

semivocalis

ps. Phoc. 5.440.22 omnia quae post 'o' 'n' semivocalem -ent.

muta

Cass. 7.171.10 (Martyr. 7.171.7) 'b' mutam -bit (Cass. 7.173.10, Martyr. 7.173.12). 175.1 'b' mutam -bit positam (Martyr. 7.175.3). 177.9 'b' mutam -bit. Martyr. 7.184.3 'b' mutam -bit. 198.18 quae -bunt 'b' mutam in prima persona (Martyr. 7.199.1).

specific letter/syllable

Prob. cath. 4.26.2 'anus' et 'sus' 'anuis' et 'suis' -ent quidem in genetivo 'u' ante novissimam syllabam. Char. 58.24 plurali genetivo -ent 'ium'. Don. 639.3 omnia

verba...aut 'e' aut 'i' aut 'u' ante 'o' -ent. Serv. 4.422.28 cum ante se -erint in una syllaba vel quamcumque mutam vel 'f' semivocalem. Cled. 5.43.5 quotienscumque ista nomina in nominativo plurali ante ultimam vocalem 'a' 'i' -erint. Pomp. 5.223.36 in activis -tur ante litteras 'i'; in passivis -tur ante syllabas 'e'. ps. RP 5.534.24 ablativus cum -erit 'e'. .27 cum -erit 'e', in nominativo numquam -bit 'um'. .32 genetivus cum -erit 'is'. 535.3 genus neutrum numquam in nominativo -et 'a' (.13, 15, 19, 21, 24, 25, 27, 29, 31, 33). ps. Phoc. 5.439.13, 15, 19, 440.10, .15, .24, .26, .28, .30, .33, .36, .37, .39, .40, .42, 441.5, 6. ult. syll. 4.250.24 brevem -ent. Macr. exc. 5.601.2 ceterum τ non -eret. .4 ceterum τ -eret. Prisc. 2.68.6 patronymica eiusdem generis 'i' longam -ent paenultimam.

specific letter/syllable: participle of habeo

Sacerd. 6.487.17 de verbis 'e' ante 'o' -entibus (Prob. cath. 4.35.26). Prob. cath. 4.16.11 'e' correptam in genetivo ante 'ris' -ente. .25 appellativorum... 'o' in genetivo productam -entium. 24.3 'u' ante novissimam syllabam -entem consonantem continentia. 26.1 qui in genetivo 'u' -et ante novissimam syllabam -entem dumtaxat consonantem. Prisc. 2.36.8 verbis 'q' -entibus. 81.2 quaedam (adverbia temporalia) 'r' ante 'nus' -entia, ut 'nocturnus'. .17 derivativa, a primitivis...entia 'n', ut 'Hispania Hispanus'. 136.15 verbis 'b' vel 'c' ante postremum vocalem -entibus. 240.11 verbis...in paenultima syllaba 'e' -entibus brevem. 521.18 paenultimam vel ante-paenultimam naturaliter longam -entium. 527.18 quae nascuntur ab unam 'l' -entibus. 3.35.15 aliis quibusdam paenultimam -entibus acutam. Prisc. part. 3.466.28 imperativus...et infinitivus 'e' correptam -entes. Eutyh. 5.448.9 'o' terminalem primae personae in plerisque temporibus -entes. 450.15 'i' puram paenultimam nulla sequente consonante semper -entibus in omni genere. 451.17 a nominibus non minus trisyllabis 'i' puram paenultimam semper -entibus. 466.15 a nominibus... 'i' ... paenultimam puram -entibus. .20 deponentibus 'as' vel 'es' vel 'is' ante 'cor' -entibus. 481.31 in aliis 'e' ante 'ro' -entibus.

specific letter/syllable: future of habeo

Prob. cath. 4.14.13 -bunt in genetivo 'e' correptam ante 'ri'. 22.31 'ius' monosyllabon 'u' ante 'ris' -bit in genetivo. Char. 52.3 genetivus 'i' ante 'um' -bit. 55.24 dativus ultimam 'u' -bit. 112.10 pluralis genetivus ante 'um' syllabam 'i' -bit. Serv. 4.413.22 in passivo ante <ultimam> syllabam 'e' -bit. Cons. 5.383.9 prima persona 'e' ante 'o' ultimam -bit. .25 prima persona ante 'o' ultimam aut 'e' -bit...aut 'i'. ps. RP 5.534.34 genetivus... singularis 'is' -bit. ult. syll. 4.230.5 vocativus singularis... brevem -bit. 250.25 longam -bunt. Prisc. 2.79.3 'i' longam -bunt paenultimam. Cass. 7.170.14 'v' traductam in consonantium potestatem -bunt positam. 188.8 quae naturalem longam non -bunt paenultimam naturaliter -bunt (Martyr. 7.188.10). quae longam paenultimam naturaliter -bunt (Martyr. 7.188.10). 204.24 'x' tantum -bunt. 206.24 unum 'i' in genetivo -bunt. .26 duo 'i' in genetivo -bunt.

specific letter/syllable: + si

Prob. cath. 4.19.4 si 'i' ante se -erint. 23.5 si 'l' -erint. Char. 47.25 si genetivum apud Graecos ος -erint (exc. Bob. 1.544.19 si in genetivo ος -erint). .27 sin autem in Graeca genetivum ου -erint (exc. Bob. 1.544.20 sin autem in Graeco genetivo ου -erint). 56.2 si dativo et ablativo singulari 'u' ultimam -erint. 87.3 si quidem 'i' -erint ante 'es' syllabam. 181.33 si ante novissimam 'a' litteram 'i' -bunt. 182.2 si...ante 'a' 'i' non -bunt. 228.32 si 'e' -erint ante 'o'. Diom. 1.350.19 <si> 'e' -erint ante 'o'. exc. Bob. 1.555.3 si correptam 'e' -erint. .7 si vero 'e' productam -erint. Serv. de fin. 4.454.26 si ante eam 'i' -erint.

ps. RP 5.534.4 nominativus et genitivus si -erint 'is'. .19 nominativus si 'is' -erit. .31 si nominativus 'um' -erit. .36 genus neutrum in nominativo si -erit 'e'. Prisc. 2.68.1 si masculina 'i' longam -erint ante 'des'. 69.27 si primitiva illa -erint 'i' paenultimam. 70.1 si 'o' -erint, tunc haec 'i' -ent ante 'cus'. 123.13 si primitiva...paenultimam... -erint productam. 467.17 si in praesenti paenultimam brevem -erint. 472.12 si 'c' ante 'o' -erint. 514.12 si paenultimam naturaliter longam -erint. 516.14 si ante 'n' 'u' vel 'i' -erint. 538.30 sin autem 'n' non -erint. Prisc. de nom. 3.446.29 si ante 'es' 'i' -erint. Prisc. part. 3.487.9 si ante 'us' 'i' -erint. ps. Prisc. de acc. 3.521.17 si paenultimam correptam -erint.

specific letter/syllable: + quaecumque

Char. 55.26 quaecumque... 'u' geminatum ante 'm' -erint. 187.13 quaecumque nomina 'a' vel 'o' productam -erint. Prob. de nom. 4.207.12 quaecumque nomina nominativo singulari 'i' litteram -erint ante ultimam syllabam. .23 quaecumque nominativo casu ante 's' litteram -erint 'u' geminum. expl. in Don. 4.538.26 quaecumque nomina in genetivo casu plurali 'i' ante novissimam syllabam -erint.

specific letter/syllable: + quae

Char. 188.9 quae 'm' et 's' -erint. Don. 609.14 in disyllabis, quae priorem productam -erint et posteriorem correptam. Serv. 4.422.21 nomina quae nec 'c' nec 'g' in genetivo -rent. de fin. 453.18 quae dum ante 's' ultimam 'a' aut 'e' -erint. ps. RP 5.539.13 nomina... quae -erint 'a' in nominativo. frg. Bob. 5.555.15 neutra... quae 'i' -erint ante 'um'. 563.9 in his quae 'es' ultimam... puram -erint. Prisc. 2.480.19 quae... pro 'a' longa 'au' diphthongum -erunt. 507.15 quae 'p' vel 'm' ante 'si' -erint. Prisc. part. 3.493.19 quae 'e' correptam paenultimam -erint. ps. Prisc. de acc. 3.522.25 quae vero -erint 'n'.

syllaba

Var. 5.172 ut (vocabula) extremas syllabas -eant.

Sacerd. 6.488.15 'ri' -uisset syllabam ante 're' (Prob. cath. 4.36.19). ult. syll. 4.226.34 quae... 'tis' vel 'ris' syllabam -erint. 229.34 quae 'is' syllabam -erint. 230.9 si nominativus -erit 'es' syllabam longam. 260.18 primam syllabam longam -bit (.20). ps. Phoc. 5.439.17 omnia nomina... quae 'ir' syllabam... -ent. Prisc. 2.540.10 si principalem syllabam puram nec ex integra praepositione -erint.

of case

Var. 6.36 (declinatum genus) -et casus (8.44, 49). 9.70 quidam nominatus -ent rectos (casus), quidam obliquos. Quint. 1.5.47 pronomen quoque genus, numerum, casus -et. Char. 58.13 duplicem... haec regula -et ablativum. exc. Bob. 1.538.13 si vero 'hic Anchises' -bit nominativum.

of case: + in

Char. 51.27 quotiens accusativum pluralem in 'is' -erint, genitivum in 'ium' -bunt. 57.27 ablativum in 'e' litteram -ere debebunt. 113.1 ablativum -bunt in 'i'.

of case: + per

Char. 58.2 illa quoque ablativum per 'i' litteram -ent. .5 illa per 'i' litteram dativum et ablativum -ent. .10 illa quoque quae similem genitivum nominativo -ent per 'i' litteram ablativum -bunt et per 'e'. .14 illa per 'i' litteram ablativum -ent quae in 'l' litteram nominativum -ent. .21 ablativum per 'i' litteram necesse <est> -ant. 84.15 cum genitivum Graecum -erint per ou aut per α.

of case: parem/similem

Cled. 5.11.27 genitivus singularis... vocativum parem -bit (ps. RP 5.534.19 aut parem -bit genitivum... aut...). Cons. 5.360.16 omnia haec genera nominativum pluralem sui similem -bunt. .20 vocativum... similem sui -bit. ps. RP 5.535.41 genus neutrum tres casus -et similes. ult. syll. 4.226.30 quae aut similem genitivum nominativo -erint. Prisc. 2.250.6 similem -ent genitivum nominativo -erint.

of inflection

Var. 9.38 vox... -et declinatus (9.53).

expl. in Don. 4.548.1 ut genitivus et dativus unam declinationem -rent. Macr. exc. 5.626.33 cum ex verbo est -ente passivam declinationem (649.3)

Prisc. 2.181.11 necessario extrinsecus -erint declinationem. 401.3 quod apud vetustissimos quartae coniugationis declinationem -bat. 406.25 in aliis passivam declinationem -entibus. 440.1 de verbis intrinsecus -entibus declinationem.

of gender

Prisc. 2.293.6 ex masculinis... non -entibus neutra. 308.3 in masculinis -entibus neutra.

active/passive

Char. 215.10 passivam non -bit. .13 activam non -bit.

preposition

exc. Bob. 1.564.34 sin... -erint praepositionem.

composition (of compounds)

Cass. 7.168.4 si non ab adverbio quod est 'bene' compositionem -erint nomina (Martyr. 7.168.3).

significationem

Char. 231.13 omnia participia praeteriti temporis perfectae rei -ent significationem. Serv. 4.412.21 significationem -et tam gentis quam patientis. Cons. 5.371.17 significationem suam, quam -bat.

Prisc. 2.411.9 a neutris absolutam significationem -entibus. 3.19.13 pronominis quoque huiusmodi significationem -entis. 93.22 diversas significationes una eademque voce -entes. 315.21 pro genitivis et dativis 'in loco' significationem -entibus.

vim

Prisc. 2.425.14 a neutris activam vel absolutam vim -entibus. 3.129.8 verbis substantivis vel vocativis similem vim -entibus. 215.4 'dum' adverbio vel eandem vim -entibus. 230.17 infinito passivam vim -enti.

Cass. 7.181.4 'v' vocalem -entem vim consonantis (Martyr. 7.181.3). 184.8 (Martyr. 7.184.11). 188.14 per 'v' vocalem vim consonantis -entem (Martyr. 7.188.16).

of accent

acute

Diom. 1.431.17 acutum... tenorem -bit. 432.24 acutum -bit accentum. Serv. 4.427.1 tertia a fine syllaba acutum semper -bit accentum. Serg. 4.483.10 acutum -bit accentum. expl. in Don. 4.524.22 acutum -bunt accentum. 525.9 acutum -bit posterior accentum. Cled. 5.33.8 acutum -bit accentum. Pomp. 5.128.12, 14, 31, 33, 37, 129.8, 14, 16, 280.2, 6. Vict. 6.192.24 acutum -bunt accentum (Aud. 7.330.1, 15). 193.9 ipsa acutum -bit accentum (Aud. 7.330.9).

circumflex

Diom. 1.432.21 circumflexum -bunt. expl. in Don. 4.524.27 -bit in se circumflexum accentum. Pomp. 5.128.23, 26, 36, 129.1, 9, 280.4.

Serv. 4.427.3 tunc autem supra dictum -bit accentum. .4 (in 'Romulus') 'Ro' -et accentum. .5 ipsa -bit accentum. .12 prior syllaba -bit accentum. 439.28 prima syllaba -bit accentum. Serg. 4.483.15 istum -bit accentum.

Pomp. 5.128.13, 129.19, 23, 33, 130.19, 22, 23, 26, 27, 131.5, 6, 8, 16, 17, 18, 21, 26, 30, 32, 36, 37, 38, 280.3, 5. Vict. 6.193.15 Graecos accentus -bunt (Aud. 7.330.14). Macr. exc. 5.602.19.

ps. Prisc. de acc. 3.528.20 retinent... accentum in ultimo, quem -bant in paenultimo.

Gk.: ἔχω, DT 18.1 (of a syllable containing a vowel), 18.2, 19.6, 20.1.

2. in the perfect, spec. in Prisc., of grammatical entities, where other grammarians normally use the present

Prisc.'s use of the past tense where a present might be expected is probably modelled on AD. The Greek grammarian often uses the imperfect to assign an action to past time, es-

pecially with reference to matters he has already expounded (Schneider 1910: 156).

of letters/syllables

Prisc. 2.166.2 quamvis paenultimam positione longam -uit. 222.22 positione -uit paenultimam longam. 228.8 correptam -uit paenultimam. 488.28 cur non tertium ab ultima acutum -erunt. 33 quae omnia debent... antepaenultimum -ere acutum, paenultimum tamen -erunt.

consonans

Prisc. 2.280.5 illam...consonantem, quam in Graeca declinatione ante ος -erunt. Prisc. part. 3.463.18 a 'doctore' 'doctrina' consonantes eas -uit.

specific letter/syllable

Macr. exc. 5.623.38 quodsi παρακείμενος activus -uit in paenultima aut φ aut χ. Prisc. 2.99.1 quae sola forma 'e' -uit longam in paenultima. 126.17 'i' productam -uit paenultimam. 132.23 'e' ante 'b' productam -uit. 133.15 euphoniae causa 'i' -uit antepaenultimam. 137.23 excipitur... 'rubicundus', quod in paenultima syllaba pro 'b' 'c' -uit, ne sit absonum, si 'rubicundus' dicamus. 249.9 quod pro 't' 'r' -uit. 291.6 'i' longam -uit. 267.22 excipiuntur 'tellus telluris', 'palus paludis', quae duo non -erunt 't' in genetivo. 439.22 (inter verba anomala) similiter 'aufero abstuli' in praesenti pro 'ab' 'au', in praeterito 'abs' -uit. 480.19 'au' diphthongum. 505.20 quod -uit 'u' ante 'i'. 507.15 'p' vel 'm' ante 'si'. 516.14. 557.24 pro 'ie' 'eu' -erunt. 3.65.22 quod solum 'a' correptam -uit. Prisc. part. 3.469.34 'a', quod -uit integrum. 477.23 quia hoc solum ante 't' 'r' -uit. 24 in participio tamen praeterito passivi pro 't' 's' -uit.

Eutyh. 5.486.34 'i', quam in simplici verbo ante 'o' -erunt. 487.11 si in compositione careant 'i', quam -erunt in simplicitate.

syllaba

Prisc. 2.468.13 pares -uit syllabas.

of a grammatical designation

Prisc. 3.124.4 ex quibus etiam nominationem -erunt (AD synt. 33.11 καὶ τὴν τοῦ ὀνόματος ἔσχε θέσιν).

of case

Prisc. 2.271.14 parem -uit nominativo genetivum. 361.15 quod solum in 'us' terminans talem -uit genetivum pluralem.

comparative

Prisc. 2.235.15 hoc solum in 'or' desinens -uit comparativum 'memorior'.

of comparison

Prisc. 3.80.12 ideo -uit comparisonem (.13).

of inflection

Prisc. 2.244.15 nec mirum duplicem declinationem haec -uisse apud Latinos. 3.147.1 unicam -erunt etiam vocis declinationem.

of the past tense

Prisc. 2.478.12 praeteritum tam in 'vi' quam 'xi' -uit. 510.14 quod ab inchoativo 'scisco' composita primitivi, id est 'scio', -erunt praeteritum.

significationem

Prisc. 2.103.9 quia aliam -uit significationem.

of accent

Prisc. 2.181.19 accentum tamen in ea -uit acutum. Prisc. part. 3.511.27 perfectum circumflexum -uit paenultima syllaba. 29 -uit circumflexum.

further collocations

Prisc. 2.122.15 quia ipsa positio verbi talem -uit formam. 274.22 (neutra) si -erint verba in 'ero' exeuntia. 3.77.2 'facilis', quod pro 'faciliter' 'facile' adverbii loco -uit in usu. 171.22 nec incongrue huiusmodi constructionem -uisse. Prisc. de nom. 3.452.35 tempus, quod -uit secunda indicativi persona.

Non-gram.: 'have' (Leg. XII tab., Liv. Andr.+).

habitus

'intransitive' classification

Char. 211.26 verborum genera esse tria, activum, passivum, -um.

213.18 -a cum activis adnumerantur quae habent ἐνέργειαν, ut 'cernit'.

definition

Char. 212.1 -a quae per se quid fieri aut esse significant, ut 'nascitur', 'crescit', 'oritur'.

examples

Char. 213.14 verba...inceptiva, ut 'tepescit'..., ex quibus -a fiunt, cum inceptionem transierint, ut 'tepet'.

26 sunt verba quaedam...activa, ut 'scio volo', quibus cum accesserint adverbia, fiunt -a, ut 'nolo', 'nescio'.

ancient etymology

Char. 213.17 cum omnia verba aut actione activa aut passione passiva aut habitu -a dicantur.

Gk.: οὐδέτερον, see s.v. neuter.

Syn. neuter.

Non-gram.: cf. habitio 'having' (Gell.+).

habitus

1. 'physical form'

i) written form of a letter

Quint. 1.1.25 et -us et nomina.

ii) physical form of a word

Gell. 19.7.2 figuras -usque verborum.

2. 'state'

in the definition of 'neuter', i.e. intransitive verbs

Char. 210.29 neutrum verbum intellegitur quod -um significat.

213.16 cum omnia verba aut actione activa aut passione passiva aut -u habitiva dicantur.

Cons. 5.365.29 verbum est pars orationis factum aliquod -umve significans.

30 factum quod significatur agentis aut patientis vim continet: agentis, ut 'seco uro'; patientis, ut 'seco uror'. cum vero neutrum horum significationi inest, -us quidam tantum modo demonstratur, ut est 'sto sapio vivo'.

Gk.: ἔξις?

Habitus may reflect Aristotle's use of ἔχειν in the categorisation of verbs: in the cate. he distinguishes four types, including verbs of position and verbs of state:

Arist. categ. 2 a 2 κείσθαι δὲ ὅλον ἀνάκειται, κάθηται ἔχειν δὲ ὅλον ὑποδέχεται, ὥπλιστα.

(Lamacchia 1961: 195 n. 1, Flobert 1975: 16 n. 4).

Non-gram.: 'physical form, character; state of being, condition' (Pl., Var., Cic.+).

heteroclitus

'heteroclitic'

1. of nouns with irregular declension

Char. uses the term of nouns with a single form for all cases in the singular and regular declension in the plural, while Prisc. uses it (as most philologists) of nouns with distinct forms for nominative and oblique cases.

Char. 40.17 sunt quaedam nomina singulariter tantum monoptota quae pluralibus casibus naturalem declinationem admittunt et appellantur -a, velut 'gelu'.

Prisc. 2.229.1 dicimus enim 'huius itineris', quamvis antiqui et 'hoc iter itineris' et 'hoc itiner itineris' dixerunt... 6 quae iter nunc -a. 357.11.

See diversiclinis.

2. of nouns with suppletive declension

frg. Bob. 5.559.30 'Iuppiter' cum sit ἐτερόκλιτον.

Gk.: ἐτερόκλιτος, AD pron. 13.2, synt. 140.4. Cf. ἐτερόπτωτος, AD pron. 13.1.

AD uses ἑτερόκλητα of suppletive verbs (pron. 13.2) e.g. ἔσθω ἔφαγον, φέρω ὄσω, and of nouns and adjs. with irregular declension (synt. 140.4), e.g. ὕδωρ ὕδατος, μέγας μέγαλου; the latter he also calls ἑτερόπτωτα (pron. 13.1).

hexaptotus

'having six case-forms', of nouns/pronouns which are used in all case functions with six different forms (see table s. v. aptotus) classification

Don. 625.5 sunt...formae casuales sex, ex quibus sunt nomina alia monoptota, alia diptota,...alia -a.

Cons. 5.351.22 ut formae casuales sint sex, monoptotos diptotos triptotos tetrapptotos pentaptotos -os.

definition

Serv. 4.433.28 aliquando...omnes casus varios exitus sumunt, ut est 'unus', quae dicitur forma -a.

Pomp. 5.184.20 dicitur...declinatio -a, quod sex habet casuum varietates.

Cons. 5.351.31 -os est forma, quotiens...per omnes sex casus varietas declinationis operatur, ut est 'unus solus nullus'.

Prisc. 2.188.19 -a sunt, quae sex diversos casus habent (e.g. 'unus, solus').

Cf. Var. 8.63 alios (nominatus et articulos habere) sex (casus), ut 'unus unius uni unum une uno'.

The examples given by the grammarians are the adjectives 'unus solus nullus' (classified among nomina). Cons. and Prisc. respectively recognise that no neuter nouns and no pronouns fit within this category.

Cons. 5.351.34 neutra nomina neque -a neque pentaptota esse possunt.

Prisc. 3.2.9 -a pronomina non inveniuntur, quia secunda persona, in qua sola sex casus inveniri possunt, similem habet nominativo vocativum (sc. 'tu').

Gk.: *ἑξάπτωτος.

This term is a creation of the Latin grammarians, modelled on the others in the series, as Latin has six cases to Gk.'s five.

See senarius.

historia

(usu. pl.) 'point(s) of subject matter for inquiry', one of the traditional concerns of 'grammar' classification

Diom. 1.426.20 grammatica consistit...intellectu poetarum et scriptorum et -arum prompta expositione.

Cic. de orat. 1.187 in grammaticis poetarum pertractatio, -arum cognitio, verborum interpretatio.

Quint. 1.2.14 grammaticus...-as exponat. 1.8.18 enarratio -arum.

Gk.: ἱστορία.

For ἱστορία as a criterion of orthography, see EM s.v. φής, Fehling 1956: 219.

Non-gram.: 'account, narrative' (Pl.+).

historice

'exegesis'

Quint. 1.9.1 et finitae quidem sunt partes duae quae haec professio pollicetur, id est ratio loquendi et enarratio auctorum, quarum illam methodicen, hanc -en vocant.

Gk.: ἱστορικὴ, feminine of ἱστορικός.

L: Barwick 1922: 219 n. 3.

historicus

'writer of history, historian'

Var. ap. Mar. Vict. 6.4.6 ars grammatica...scientia est <eorum> quae a poetis -is oratoribusque dicuntur (cf. DT 5.2 γραμματικὴ ἐστὶν ἐμπειρία τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεύσιν...λεγομένων).

Gk.: ἱστορικός, Arist. poet. 1451 b 1 ὁ γὰρ ἱστορικός καὶ ὁ ποιητής.

homoeomaticus

'indicating similarity'

Dosith. 7.418.22 -um adverbium, ut ὥς, ὥσπερ.

Gk.: cf. τὰ δὲ παραβολῆς ἢ ὁμοιώσεως, ὅσον ὥς ὥσπερ ἡὲτε καθάπερ, DT 79.2.

The term ὁμοωματικός is found in the Gk. grammarians but of a type of pronoun (DT 40.1; AD pron. 31.10).

See similitudo.

homonymia

'a word with two or more senses'

Var. 9.89 nomen co<m>mune, quam vocant -av.

Var.'s example is the proper name Argos/Argus, which may refer to an individual or to the town.

Gk.: ὁμωνυμία, Arist. rhet. 1404 b 38; AD synt. 56.7.

homonymum

1. (usu. pl. in the grammarians) 'homonym', one of two or more words with the same form but different meanings

Diom. 1.322.33 sunt...quaedam -a, quae una loquella plura significant, ut 'nepos acies'. significat enim 'nepos' et certum cognationis gradum et rei avitae consumptorem. similiter 'acies' et oculorum dicitur et ferri et exercitus. (Char. 198.9).

Dosith. 7.398.3 sunt...quaedam -a, quae una appellatione plura significant, ut 'nepos acies' (Don. 615.10).

Pomp. 5.146.12 -a sunt...quae unum nomen habent et plurimas res significant, ut si dicas 'nepos'; 'nepos' dicitur et filius filii et prodigus.

Cons. 5.341.19 -a sunt quae uno nomine plurimas res significant, ut 'nepos acies aries'.

Serv. 4.429.36 sunt -a superioribus (sc. synonyma) contraria, ut 'aries': nam et machinamentum, quo muri expugnantur, et sidus in caelo et animal in terra 'aries' vocatur (expl. in Don. 4.538.10).

Prob. 4.120.11 sunt nomina, quae appellantur -a, hoc est quae una significatione varias res designant, ut puta 'nepos foedus scortum'. ...'nepos' enim modo tertiam progeniem hominum, modo luxuriosum designant.

Significatio (q.v.) is generally used to mean the sense as opposed to the physical form of a word (see significant in the passages above), but Prob. and Cled. use it here for the latter.

Cled. 5.35.31 -um est quod una significatione multos intellectus habet.

Pomp. 5.255.4 exinde factum est ut diceret 'Creta Iovis magni' (Verg. Aen. 3.104), non respiciens ad provinciam, sed respiciens ad civitatem. sed ideo in errorem venit ista ratio, quoniam -um est, id est similitudinem habet nominis.

Prisc. 2.59.13 -a quoque tam in propriis quam in appellativis inveniuntur, ut 'Pyrrhus' filius Achillis et 'Pyrrhus' rex Epirotarum, 'nepos' filius filii et 'nepos' luxuriosus.

attestation:

Quint. 8.2.13 -a..., ut 'taurus' animal sit an mons an signum in caelo an nomen hominis an radix arboris nisi distinctum non intellegitur.

Gk.: ὁμωνυμιον, Arist. categ. 1 a 1; DT 36.1.

Prisc. part. 3.482.22 est...ὁμωνυμιον vel univocum (497.18).

See univocum.

2. 'having the same form'

Plin. ap. Char. 174.19 -um nominativi accusativo casu.

horisticos

'concerned with definition, esp. of parts of speech'

classification

Diom. 1.426.15 grammaticae partes sunt duae, altera quae vocatur exegetice, altera -e.

Mar. Vict. 6.4.3 huius plerique quot partes tradiderunt? duas. quas? ἐξηγητικὴν ἐν ὁριστικῇν.

definition

Diom. 1.426.17 -e est finitiva, quae praecepta demonstrat, cuius species sunt haec, partes orationis vitia virtutesque.

Mar. Vict. 6.4.4 quae (est) ὁριστική? quae definit.

Gk.: ὁριστικός 'of or for defining', Arist. de an. 413 a 14; ἡ ὁριστική 'art of definition', Ammon. in Arist. anal. pr. 7.32; Elias in Porph. 3.28.

L: Mariotti 1967: 116ff.

hortandi

'expressing urging, encouragement'

1. modus, of certain imperative forms
classification

Vict. 6.199.19 modi verborum quot sunt? decem. qui sunt? ...imperativus...gerendi -i.

Diom. 1.353.26 quidam putant 'amemur' imperativum esse: hoc nos gerundi sive -i appellamus.

example

Vict. 6.199.22 -i ut 'legat'.

2. type of adverb

Sacerd. 6.442.19 -i, ut 'heia' (Don. 596.8, 641.11; ps. Asp. 5.552.16; Prisc. 3.138.14).

RP ap. Char. 244.22 -i (adverbia), 'heia age agedum' (Dosithe. 7.411.9).

Roman. ap. Char. 248.23 -i, 'age'... 'macte'... 'heia'.

Char. 234.6 -i, 'heia age agite', quamvis 'age' et 'agite' vim obtineant verbi activi imperativi modi.

L: Uhlig 1881: 25.

Non-gram.: hortor 'urge on, encourage' (Enn., Pl.+).

hortantis

'expressing urging, encouragement'

1. type of adverb

Prob. 4.154.11 -is ut 'eia' (Aud. 7.348.15; ult. syll. 4.247.22 adverbia -is 'age eia').

L: Uhlig 1881: 25.

2. type of interjection

Sacerd. 6.447.10 (interiectio) -is, ut 'heia age' (Verg. Aen. 4.569).

hortatio

'urging, encouragement'

1. of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.11 (adverbia significant) -em, ut 'heia'.

Aug. 5.518.15 (sunt adverbia) -is, ut 'eia'.

Gk.: τὰ δὲ παρακλεῦσεως, οἷον εἰα ἔγε φέρε, DT 82.1.

L: Uhlig 1881: 25.

2. of a type of interjection

Diom. 1.419.8 aut -em (significat interiectio), ut 'eia age agedum'.

Non-gram.: 'the action of encouraging, exhortation' (Cic.+).

hortativus

'expressing urging, encouragement'

1. modus/verbum, of the 1st pers. pl. imperat.

Diom. 1.338.33 quem (modum) quidam -um potius, non imperativum esse putaverunt, cum dicimus 'faciamus legamus' et similia.

Prisc. 2.449.17 quae Latini in plurali numero imperativa primae personae accipiunt, haec Graeci ὑποθετικά vocant, id est suppositiva sive -a (verba). 3.237.6.

Cf. Macr. exc. 5.617.38 manifestum est...imperativum nec singularem nec pluralem habere primam personam.

cum autem dicimus 'fugiamus'..., ad exhortativum sensum, non ad imperativum modum pertinere dicenda sunt.

Gk.: συμβουλευτική (see LSJ s.v.), ὑποθετική, AD synt. 362.11 (of 1st pers. pl.).

See adhortativus, exhortativus, suppositivus.

2. verbum, of verbs of urging, encouragement

Prisc. 3.276.15 -a (verba)...: 'excito, incito, hortor'.

Gk.: παρορμητικά, AD synt. 415.3.

3. type of adverb

Prisc. 3.86.17 -a 'heia, age' (3.238.2 adverbia -a).

Gk.: τὸ ἔγε παρακλεῦστικὸν, AD adv. 123.12.

Prisc. follows AD, with an adjectival form in -ivus matching Gk. -ικός.

L: Uhlig 1881: 25.

4. type of conjunction

Diom. 1.418.16 ('aut' coniunctio) modo -a est ita, 'aut tu, magne pater divum, miserere' (Verg. Aen. 9.495) (Dosithe. 7.423.20).

Diom. has the v. l. optativa.

humilitas

'lowness' of pitch

Aud. 7.357.22 (accentus) -em vel altitudinem syllabarum ostendunt.

L: Hubert 1971: 298.

Non-gram.: 'lowness' of rank, stature, etc. (Acc., Cic.+).

hygros

'liquid'

Fortun. 6.279.13 esse...elementa, quae...in pronuntiatione...liquescent...<et> sunt 'l m n r' - haec Graeci a (y- codd.) appellant, λ μ ν ρ. 279.17 -a (littera 'r') accipi debet.

Gk.: ὑγρός; see s.v. liquidus.

See liquidus.

hyphen

'hyphen', mark of punctuation to link two words

classification

Serg. 4.482.9 sunt omnes accentus Latini VIII: acutus..., gravis..., circumflexus..., longus..., brevis..., -en..., diastole..., apostrophus.

definition

Dosithe. 7.379.13 his adiciunt -en, cum duo verba quasi in unum pronuntiatione colligimus (Vict. 6.193.28; Aud. 7.331.6; anon. 6.275.3).

Don. 611.2 hac nota subter posita duo verba, cum ita res exigit, copulamus, ut 'ante_tulit gressum' (Verg. Aen. 6.677).

Diom. 1.435.1 hac nota subter posita utriusque verbi proximas litteras in una pronuntiatione colligimus, ita tamen tum cum ita res exegerit copulamus, ut est 'Turnus ut antevolans' (Verg. Aen. 9.47).

Serg. 4.484.12 -en est nota, quae duo verba iungit ac necit supposita.

Pomp. 5.132.7 -en dicimus, quando duo verba coniungimus, ne erret puer et male pronuntiet, ut si dicimus 'antetulit gressum' (Verg. Aen. 6.677), ne dicat 'ante_tulit'.

ps. Prisc. de acc. 3.520.8 -en, quae coniunctio dicitur, qua tunc utimur, quando duo verba conectimus.

ancient etymology

Pomp. 5.132.12 et dicitur -en, quia coniungit sic istas.

written form

Dosithe. 7.379.14 formam eius hanc faciunt: utriusque verbi proximas <syllabas> inflexa subter virgula iungunt, ut est 'Turnus ut ante_volans' (Verg. Aen. 9.47) (Vict. 6.194.1; Aud. 7.331.7; anon. 6.275.4).

Keil supplies syllabas here, but in view of the parallel passages in Diom., Vict., Aud. and anon., litteras appears more probable.

Don. 611.2 -en virgula subiecta versui.

Diom. 1.434.36 his adiciunt -en, cuius forma est virgula sursum sensim curvata subiacens versui et inflexa ad superiorem partem _.

Serg. 4.484.12 -en est nota...supposita, quae ducitur a praecedentis verbi fine usque ad initium sequentis, ut 'interea_loci'.

Pomp. 5.132.9 et quo modo iungitur? syllabam ultimam praecedentis verbi, posterioris sequentem subiecta virgula circumdas, 'ante_tulit gressum' (Verg. Aen. 6.677); te_tu, ipsas istas subiecta ista virgula circumdas.

ps. Prisc. de acc. 3.520.9 est namque subiecta virgula versui circumflexa, ita _.

Gk.: ὑφέν, DT suppl. 107.5.

Cled. 5.33.32.

Pomp. 5.264.22 (*incorrectly*) siqui dicat 'ego tu eamus', non est plena ista elocutio; sed si interponas 'et', facis plenam elocutionem, id est facis ὑφέν, id est continuam elocutionem.

hypocorisma

'diminutive'

Char. 1.38 de nominibus quae -ta non recipiunt (42.7)

42.12 -ta semper generibus suis unde oriuntur consonant, pauca dissonant.

100.16 'loculus', cuius -a est hic 'locellus'.

Gk.: ὑποχόρισμα, Eust. Od. 5.415.

In Gk. letters: Char. 42.5; exc. Bob. 1.551.32, 36.

hypocorismos

'diminution'

Char. 197.10 numeri (=numeralia) diminutionem, quam Graeci -on appellant, non recipiunt

Gk.: ὑποχορισμός, 'use of diminutives', Arist. rhet. 1405b29.

Dosith. 7.396.4 diminutionem, quod Graeci ὑποχορισμόν appellant (exc. Bob. 1.535.28).

hypodigmaticus

'introducing an example'

Dosith. 7.418.21 (adverbium) -um, veluti ut ὅλον.

Gk.: ὑποδειγματικός, Sext. Emp. adv. math. 4.23.

idioma

'distinctive property'

The Latin grammarians identify certain characteristic features in which Latin differed from Greek or from an earlier form of Latin.

definition

Char. 379.3 -ta quae sunt nostri sermonis innumerabilia quidem debent esse. ea enim sunt omnia quae pro nostro more efferimus et non secundum Graecos... .6 aut ex generibus nominum fiunt... .9 aut ex verborum significationibus... .12 et per ceteras partes orationis -um dissonantia multiplex reperitur.

380.20 aliis etiam ita de -bus placuit definire. cum ab omni sermone Graeco Latina lingua pendere videatur, quaedam inveniuntur vel licentia ab antiquis vel proprietate linguae Latinae dicta praeter consuetudinem Graecorum, quae -ta appellantur (Diom. 1.311.6).

381.3 haec...-ta multifariam efferuntur, per verba, <per participia>, per appellativa, per praepositiones, per adverbia (Diom. 1.311.14).

Pomp. applies the term to features of customary pronunciation, in his discussion of *i* and *u*.

Pomp. 5.104.10 sunt etiam (in pronuntiatione) quae dicuntur -ta, quae artem non habent, sed usu proferuntur.

examples

The term is most commonly used of verbal collocations with the various cases.

Char. 332.21 C. Iulius Romanus ea verba (which take the dative, e.g. 'noceo') -ta appellavit. 381.26 -ta genitivi casus.

Diom. 1.312.25 <dativi casus -ta>. 314.16 incusativi -ta. 315.19 ablativi -ta. 318.23 -ta communia omnium casuum quos supra <scripsimus>.

idiom. cas. 4.566.1 de -bus. .2 de -bus casuum. .3 de -bus quae pertinent ad genitivum casum.

Gk.: ἰδιώμα, AD synt. 132.2 of the noun (case), 132.8 of the verb (person), 23.7 of the pronoun (ἀντιδιαστολή: see discreto i.), 335.8 of syntax.

AD uses ἰδιώμα for the characteristic properties of particular grammatical entities, especially the parts of speech.

Macr. exc. 5.599.10 proprietates...quae Graece -ta vocantur (631.19).

See proprietates.

L.: Baratin 1989:343ff.

illatio

'conclusion'

Prisc. 3.100.15 collectivae vel rationales (coniunctiones) sunt 'ergo, igitur, itaque', quando antepaenultima acuitur, 'quin, alioquin, immo, utique, atqui'. hae enim per illationem colligunt supra dictum, hoc est ratione confirmant, ut Cicero pro Q. Ligario: habes igitur, quod est accusatori maxime optandum, confitentem reum (Cic. pro Ligario 1.2).

Gk.: ἐπιφορά, Σ DT 65.25.

Σ DT 65.25 συλλογιστικοὶ δὲ εἰσιν ὅσοι πρὸς τὰς ἐπιφοράς τε καὶ συλλήψεις τῶν ἀποδείξεων εὐ διακρίνεται.

Non-gram.: 'bringing in' (leg., inscr.).

illativus

'illative', of a type of conjunction

Plin. and Prisc. use this term to refer to different categories of conjunctions. On the basis of the examples, Plin.'s illativae are included under Prisc.'s adversativae (q.v.), while ps. Asp. labels this group relativae (q.v.), a subdivision of concluding conjunctions. Plin. uses relativae of conjunctions in a different sense.

1. 'introducing a qualification, concessive'

Plin. ap. Diom. 1.416.18 -ae hae, 'quamquam quamvis etsi tametsi'.

RP (Plin.?) ap. Char. 291.22 subiciendi, quas Palaemon expletivas ait, hae, 'equidem enimvero'; repletivae ἀναπληρωματικοί, 'saltem tamen tandem ne adeo'; -ae, 'quamquam quamvis etsi tametsi'; finitivae, 'dum quamquam postquam antequam quatenus ut cum', ὅταν ὥς σημαίνει.

It is possible that repletivae, -ae and finitivae should be understood as subcategories of subiciendi/expletivae.

Cf. ps. Asp. 5.553.17 aut concludunt (coniunctiones): quarum tres species sunt, relativae, ut 'quamquam quamvis etsi', praelativae, ... mediae.

2. 'introducing the conclusion, conclusive'

Prisc. 3.101.5 dicuntur tamen eadem (sc. collectivae vel rationales) -ae, quod praepositis aliis inferuntur, ut 'etenim Catilinam Cicero solus sapientia domuit, solus igitur servavit Cicero patriam' (AD con. 252.3 καὶ εἰρηναί μὲν ἐπιφορικὸί, καθὼ ἐπιφέρονται τοῖς λελημματισμένοις).

Cf. Prisc. 3.100.15: see s.v. illatio.

Gk.: ἐπιφορικὸς, AD con. 227.25, 251.28.

The Stoics divided συλλογιστικοὶ σύνδεσμοι, conjunctions used in syllogisms, into προσληπτικοί, e.g. ἀλλὰ μὲν, which introduce the minor premise (πρόσληψις), and ἐπιφορικοί, e.g. ἄρα, τούτων, which introduce the conclusion (ἐπιφορά). AD uses συλλογιστικοὶ καὶ ἐπιφορικοί as equivalents, and does not mention προσληπτικοί. DT has only συλλογιστικοί, with examples from both subcategories (Steinthal 1890-91, ii: 324; Uhlig 1883: 95, 149 s.v. ἐπιφορικοί σύνδεσμοι).

Prisc.'s terminology, as usual, reflects that of AD. Collectivus matches the form of συλλογιστικός more closely than rationalis, common to other grammarians, while illativus is evidently modelled on ἐπιφορικὸς. However, as AD, Prisc. appears to use his various terms indiscriminately (Job 1893: 139f.; Schneider 1902: 252).

In view of the Stoic ἐπιφορικὸς it is perhaps significant that ps. Asp. uses concludunt of conjunctions labelled illativae by Plin.

See adversativus, collectivus, rationalis, relativus.

illiteratus

'not able to be written down', of voice classification

Prisc. 2.5.6 vocis...differentiae sunt quattuor: articulata, inarticulata, litterata, -a.

definition

Prisc. 2.5.8 litterata est, quae scribi potest, -a, quae scribi non potest.

Most grammarians have a two-fold division between vox articulata and confusa, the former being characterised as human, intelligible and able to be written down, hence the alternative labels scriptilis and litteralis, while confusa is also designated inscriptilis. Prisc. has a different schema, with two pairs of contrasts, in/articulata and ill/litterata. Ill-litterata embraces both some articulate sounds ('ut sibili hominum et gemitus', 2.5.12) and some inarticulate sounds ('ut crepitus, mugitus et similia', 2.6.2).

Gk.: ἀγράμματος, Arist. de interpr. 16 a 29; DL 3.107.

Non-gram.: 'uneducated, ignorant' (Caecil.+).

illustris

'clear', of words with transparent etymologies

Var. 5.4 in quo genere verborum aut casu erit -ius unde videri possit origo, inde repetam.

5.89 ea...minus -ia sunt.

Non-gram.: 'bright, full of light' (Pl.+); 'famous' (Var., Cic.+).

immitto

'insert', of letters

Gell. 2.3.tit. qua ratione verbis quibusdam vocabulis-que veteres -serint 'h' litterae spiritum. 5.12.9 'a' littera media -ssa. 16.6.13 'd' littera -ssa.

ult. syll. 4.263.2 -ssae litterae.

See *insero*, *interpono*, *intersero*.

Non-gram.: 'send to, into' (Pl.+).

immobilis

'not changing, not inflecting'

of gender

Pomp. 5.164.7 (of nouns with a single gender as opposed to *ads.* which inflect for all three genders).

Fixus is the more common term.

of phrasal words, e.g. 'pater familias'

Prob. 4.120.31 sunt nomina, quorum prior pars declinatur, sequens vero -is continetur, ut... 'praefectus praetorio' (120.39).

expl. in Don. 4.543.18 declinamus 'huius patris familias' manente per omnes <casus in> singularitate -i secunda voce.

Cled. 5.43.21 si nominativus cum alio casu fuerit, nominativus tantum inflectitur, alius -is manet. 'hic paterfamilias'.

Pomp. 5.179.22, 30, 35.

of compounds

Prisc. 2.180.16 oportere compaginem, qua cohaerent in compositione dictiones, -em manere. 439.23 -em figuratōis iuncturam manere. 440.12 in nominibus et in pronominiis compositis apud Latinos extrema pars potest -is manere. 15 extremam partem servat -em. 3.175.9 si a duobus sit genitivus, uterque manet -is, ut 'huiusmodi', 'istiusmodi'.

concerning inflection within a single word

Macr. exc. 5.603.39 vocalis...-is manet (in conjugation).

Prisc. 2.184.8 et aptota et monoptota indeclinabilia sunt: similiter enim non variant terminationem, sed -em eam servant.

460.9 et in prima...conjugatione principium -e manet in supra dicto tempore (sc. praet. perf.) exceptis quattuor verbis: 'isto steti', 'do dedi', 'lavo lavi', 'iuvo iuvi'.

Prisc. compares vowels to the soul which moves on its own and moves the body, and consonants to the body, which cannot be moved without the soul. He is presumably referring to the fact that vowels may be pronounced on their own or with consonants, while a consonant requires an accompanying vowel in order to be pronounced.

Prisc. 2.13.26 vocales...et per se moventur ad perficiendam syllabam et consonantes movent secum, consonantes vero sine vocalibus -es sunt.

Opp. mobilis.

Non-gram.: 'immovable, unmoving' (Cic., Verg.+).

immobiliter

'without inflection'

Pomp. 5.179.32 scire debes quod et -er licet nobis declinare hoc nomen ('pater familias') et mobiliter.

immutabilis

'unchanging'

1. of certain letters which remain unchanged in inflection

Mar. Vict. 6.6.18 (e semivocalibus) -es IIII, 'l m n r', dictae sunt, quia...in omnibus declinationibus manent nec mutantur.

Prisc. 2.21.4 ad comparationem aliarum consonantium, quae solent mutari vel abici per casus, -es sunt apud nos tres, 'l n r': per omnes enim casus eadem permanent, ut 'sal salis', 'flumen fluminis', 'Caesar Caesaris'. 't' quo-

que et 'c'...hoc idem servant, ut 'caput capitis'... 'altec allecis'. ...reliquae vero consonantes mutantur vel abiciuntur... 'm', 'templum templi'.

Gk.: ἀμεταβόλος, DT 14.7.

Mar. Vict. 6.32.10 liquidiae, quas ἀμεταβόλας sive ὑγράς Graeci vocant.

DT 14.7 ἀμετάβολα δὲ λέγεται, ὅτι οὐ μεταβάλλει ἐν τοῖς μέλλουσι τῶν ῥημάτων οὐδὲ ἐν ταῖς κλίσεσι τῶν ὀνομάτων.

Mar. Vict. and Prisc. use *immutabilis* to render Gk. ἀμετάβολος, but the explanation of the term, that the letters remain unchanged in inflection, true of all four Gk. 'liquids', holds for only three in Latin, l n r, as Prisc. recognises, and moreover also applies to certain other letters, e.g. t and c.

See *anceps*, *liquidus*.

2. more generally

Macr. exc. 5.604.10 αὐ dipthongum...solere mutari, αὐτῷ ἡλκουν...licet ou et ei -es maneant, οὐρῷ οὐρουν.

Prisc. 2.497.21 illa..., quae componuntur a verbis in 'go' desinentibus, quamvis mutent 'a' in 'i', tamen in supino -em servant eam, ut 'ago exigo exactum'.

Non-gram.: 'unchangeable' (Cic.).

immutatio

'substitution'

1. of letters

classification

Scaur. 7.11.2 scribendi...ratio quattuor modis vitiatur, per adiectionem, detractiōnem, -em, adnexionem.

definition

Scaur. 7.11.8 per -em, ut cum at coniunctionem per 'd' scribunt et eandem, quotiens praepositio sit, per 't', cum alioqui e contrario debeat fieri.

Vel. 7.76.14 (of 'beneficus' for 'beneficus') non..., si haec duae litterae, 'e' et 'i', per ius affinitatis recipiunt -em, ideo necesse est illas utique semper immutari.

Prisc. part. 3.471.37 per transmutationem vocalium et -em 'i' in 'u'...ut 'iens euntis'.

2. of syllables

Diom. 1.301.34 casus sunt variatio compositionis in declinatione nominis per -em novissimae syllabae.

3. of unit of time

Cons. 5.364.32 temporis (of syll.).

4. concerning suppletive inflection

concerning gender

Prob. 4.61.10 haec eadem generis feminini nomina per -em reperiantur esse anomala, ut puta 'hic senex' 'haec anus' facere debeat.

concerning comparison of adjectives

Cons. 5.342.14 sunt ea quae non inflexione, sed -e comparationem repraesentant, ut 'bonus malus' (Prob. 4.67.5, 9).

Gk.: see s.v. *commutatio*.

See *commutatio*, *mutatio*, *permutatio*.

L: Desbordes 1983: 23ff.

Non-gram.: 'substitution, change' (Cic.+).

immuto

1. 'change, alter'

of letters

Var. frg. Gell. 3.16.10 Parca...-ta una littera a partu nominata.

(Cic. nat. deer. 2.66 paulum primis litteris -tis. 2.67 prima littera -ta. Paul. Fest. 41.20 -ta littera 'convicium' < 'convocium'). Fronto p. 64.7 N; Char. 143.18 litteram...-are. Vel. 7.48.18 -ta hac ipsa 'i').

Gell. 5.12.5 elisis aut -tis quibusdam litteris ('Iupiter' < 'Iovis pater').

Vel. 7.72.10 quod in nulla voce per declinationem prima littera -etur.

77.1 necesse est illas (litteras) utique semper -i.
Char. 310.10 praepositiones interdum ultimas litteras -ant.

Prob. 4.186.12 sunt verba, quae a positione sua in compositione -ent litteras, ut puta 'teneo detineo' (.14).

from Greek to Latin

Cons. 5.364.27 cum diphthongus ultima -atur (-eu- > -e-). 30 cum paenultima vocalis tempus -atur (ῥῆτωρ > rhetor).

of words

Cic. de orat. 2.249 verbi ad litteram -ti similitudo (sc. de paronomasia; sim. 3.206 paulum -tum verbum atque deflexum).

concerning inflection, of nouns

Char. 18.13 sic declinatur, 'hic Anchises', -at quattuor casus singulares (Diom. 1.304.8; exc. Bob. 1.538.15).

Cons. 5.351.27 quotiens nomen in sex casibus tribus vocibus -atur.

.29 quotiens nomen in sex casibus quattuor vocibus -atur et flectitur.

concerning inflection, of verbs

Char. 325.14 haec quoque defectiva dicuntur, quoniam figura -antur (e.g. 'fero tuli').

ult. syll. 4.239.8 quoniam primae sunt verborum (verbs) syllabae nec declinationibus -tae.

Macr. exc. 5.622.9 in infinito...vox eadem paululum flexa tempus (tense) -at (645.4).

concerning derivation

Char. 241.15 adverbia quae a nominibus trahuntur aut integram figuram nominum servant, ut 'Romae Puteolis', aut imminuunt vel -ant, ut 'domi noctu'.

Diom. 1.378.22 figura (i.e. simple/compound)...quasdam coniugationes -at (e.g. 'sedeo, subsido').

of new forms for old

Diom. 1.375.1 veteres -antes 'nexus' declinant (for 'nisis').

384.8 item vulgo dicimus 'amplector', veteres -verunt 'amplector' crebro dicitantes.

Cons. 5.348.11 sed plerumque auctoritas contra rationem -vit (words usually only singular or plural, e.g. 'vinum', 'sordes', can be used otherwise by authors).

Prisc. 2.169.20 vetustissimi...antes eas (terminationes).

of sense

Vel. 7.52.24 ('h') aut accedens aut recedens -at significationem ('hira' vs. 'ira').

Char. 298.4 praepositio est pars orationis quae praeposita alii parti orationis significationem eius -at aut simplicem servat (Diom. 1.408.27; Vict. 6.203.17).

of word order

Cic. orat. 214 verborum ordinem -a (Fronto p. 65.14, 16 N).

232 -a paululum.

Gk.: see s.v. muto.

See muto, and further parallels s.v.

2. 'substitute'

Prob. 4.48.2 anomalia est miscens vel -ans aut deficiens ratio per declinationem.

.17 de -ante (suppletive). -ans anomaliae per declinationem est ratio, ut puta 'hic Iuppiter, huius Iovis'. sic et cetera talia, quae contra analogiam rectam rationis disciplinam -ant per casus declinationum formas, anomala sunt appellanda.

.25 sic iam et per ceteras partes orationis analogia vel anomalia consideranda est, hoc est ut, quaecumque pars orationis neque miscet neque -at aut deficit per declinationis disciplinam, ad analogiam pertineat, quae vero miscet vel -at aut deficit per declinationis disciplinam, anomala sit appellanda.

of words

Cic. leg. 1.38 rebus non commutatis -verunt vocabula.

Non-gram.: 'make different, alter' (Pl.+), 'change by substitution' (Pl.+).

imperandi

'imperative'

Var. 10.31 secundum genus quae verba tempora habent neque casus, sed habent personas. eorum declinatum species sunt sex:...sexta -i, ut 'cape rape, capito rapito'.

10.32 item sunt declinatum species quattuor quae tempora habent sine personis:...-i declinatus sintne habet dubitationem et eorum sitne haec ratio: 'paretur pugnetur, parator pugnator'.

Cf. Var. 9.101 indicandi, ut 'lego legis legit' (L. Spengel, for imperandi, in view of the examples).

Cf. Var. 9.32 similitudines, quibus utimur <in> imperando.

exc. Bob. 1.562.29 secundus modus est qui vim habet -i.

Non-gram.: impero 'command' (Naev., Enn., Pac., Pl.+).

imperative

'in the imperative'

Prisc. 3.238.21 -e dicta.

Gk.: προστακτικῶς, DH 4.18.2.

imperativus modus

'imperative' mood

classification

The grammarians recognised different numbers of moods (see s.vv. modus, qualitas), but imperativus was among the standard five categorised by all.

definition

Diom. 1.338.27 -us modus est, quo enuntiamus externo officio imperantes.

.33 quem quidam hortativum potius, non -um esse putaverunt.

Cled. 5.54.9 -us, qui nos ostendit aliis imperare.

Prisc. 2.423.26 -us est, quo imperamus aliis, ut faciant aliquid vel patiantur.

456.1 -us modus necessitatem significat.

ancient etymology

Aud. 7.344.16 -us quare dicitur? quia significationem habet imperandi, ut puta 'lege doce scribe'.

Aug. 5.510.6 ideo...dicitur -us, quia sonum habet imperandi.

Serv. 4.411.31 -us (dicitur modus), quoniam per ipsum imperamus, ut est 'lege'.

expl. in Don. 4.503.29 -us (dicitur), quod per ipsum imperamus ut fiat, ut 'lege'.

Pomp. 5.214.8 -us dictus est, quod per ipsum imperamus, ut puta 'lege scribe doce sede'.

Macr. exc. 5.643.27 qui dicit 'lege', aperte quid fiat imperat, inde -us.

attestation:

The term is found in RP and possibly already in Verrius. Paul. Fest. 108.11 'impercito'...futurum ab -o.

RP ap. Char. 295.5 'ne' acuto accentu (recipit) -a, velut 'ne fac'.

Gk.: προστακτική, DT 47.3; κατά προστακτικὴν προφορὰν, AD synt. 371.13.

Macr. exc. 5.634.29 -um..., quem ad modum Graeci...προστακτικῶν.

Cf. προτάσσειν, imperare.

imperfectus

1. 'imperfect'

i) of past tense

classification

Sacerd. 6.432.10 praeteritum...in tria dividitur, in -um perfectum plusquamperfectum.

Diom. 1.335.30 praeteritum perfectum dividuum est. ex eo enim scinditur praeteritum -um, item praeteritum plusquamperfectum.

Prisc. 2.405.9 praeteritum rursus dividitur in tria, in praeteritum -um, praeteritum perfectum, praeteritum plusquamperfectum.

Aud. 7.347.2 praeteriti temporis species tres sunt, -a, perfecta et plusquamperfecta.

Don. 637.13 praeteriti temporis differentiae sunt tres, -a perfecta plusquamperfecta (Vict. 6.199.25).

ps. Asp. 5.551.25 praeteriti gradus sunt tres, -us, ut 'legebam', perfectus, ...plusquamperfectus.

Cons. 5.377.18 sed praeteriti temporis distinctiones tres inveniuntur:21 tertia, quae -a appellatur, ut est 'currebat'.

Prob. 4.159.39 species verborum sunt tres, -a, quae est et minus quam perfecta sive inchoativa, perfecta, ...plusquamperfecta.

Char. 214.13 praeteriti...differentiae sunt quattuor, inchoativae sive -ae, ut 'legebam limabam', praeteritae, ut 'limavi legi', oblitteratae, ut 'limaveram legeram', recordativae, ut 'limaverim legerim'.

definition

Diom. 1.335.34 praeteritum...-um est quidem praeteritum, non tamen perfectum, cum quasi praeterisse tempus affirmamus; alioquin coepimus nec perfecimus, quasi 'legebam' et 'scribebam' et similia.

336.12 praeteritum -um, si quod agimus non perficimus et agere desinimus, unde non nulli inchoativum tempus appellaverunt.

Aud. 7.347.5 praeteritum -um est, cum coepisse aliquando aliquid et non perfecisse nos indicamus, ut 'clamabam'.

Serv. 4.414.7 praeteritum -um, quod omisum est et non completum, ut 'legebam'.

expl. in Don. 4.508.5 -um tempus est quod omisum est, antequam compleretur, 'legebam': ostendit se legisse nec compluisse.

Prisc. 2.406.3 'praeteritum -um' tempus nominantes, in quo res aliqua coepit geri necdum tamen est perfecta.

ii) of present tense

Prisc. 2.406.6 instans...individuum est, quod vix stare potest; unde merito a quibusdam instans -um nominatur.

414.26 Stoici iure hoc tempus (sc. praesens) 'praesens -um' vocabant.

Gk.: ἀτελής, παρατατικός.

παρατατικός sc. χρόνος, DT 53.2; AD synt. 16.1, 294.12, 295.6.

παρατατικὸν παρωχημένον, Σ DT 250.29.

κατὰ παρατατικὴν προφοράν, AD synt. 371.12.

παρατατικός of pres., AD synt. 96.11 παρατατικὴν διάθεσιν.

ἀτελής of pres. and past imperfect, Bekker 1816: 892.21.

2. 'indefinite', of the infinitive

expl. in Don. 4.504.11 infinitivus, ubi non discernitur persona nec numerus: nam ideo -us dictus est. .13 huic -o modo.

Prisc. 2.422.7 quidam ausi sunt infinita ponere prima, sed male; non enim oportet statim a re -a aut dubia incipere.

3. 'incomplete'

i) of transitive verbs

Prisc. 3.155.2 'accusat, videt, insimulat' -a sunt (verba) et egent obliquorum casuum adiunctione ad perfectionem sensus.

ii) of connected speech

Prisc. 3.116.10 si tollas nomen aut verbum, -a fit oratio (~ AD synt. 17.3 τὰ τοῦ λόγου οὐ συγκλείεται).

4. 'corrupt', of elements of compounds

Char. 15.1 ex compositis dictionibus quaedam fiunt ex duobus -is, ut 'sinciput', cum intellegatur sematum caput,

quaedam ex -o et integro, ut est 'cismare', quo significatur citra mare; quaedam ex integro et -o, ut est 'cornucen', <ut> intellegatur cornu canens; quaedam ex duobus integris, ut est 'Sacravia' (Dosith. 7.389.3; Diom. 1.436.14).

Syn. corruptus.

Opp. integer.

L: Schreiner 1954: 57 n. 2.

Non-gram.: 'incomplete, imperfect' (Caes., although considered a transmission error in the passage concerned by the TLL, Cic.+).

impersonalis

'impersonal'

1. of impersonal verbs (see table)

There was some dispute as to whether the category impersonal was a modus, a genus or simply a verbum. Other possibilities were a declinatio, a figura or a forma.

i) modus

classification

Diom. 1.338.7 modos...quinque esse omnes fere grammatici consentiunt. nam qui sex voluerunt, vario iudicio alii promissivum, quidam -em coniungunt.

Char. 214.3 modi sunt septem...-is (Aud. 7.344.13).

Don. 632.8 modi...sunt, ut multi existimant, septem...-is, ut 'legitur'.

Serv. 4.411.26 modi omnes sunt octo,...-is (Prob. 4.156.3).

411.28 sed ex his quinque volunt esse legitimos; de tribus vero dubitatur, id est de promissivo -i gerundi.

Vict. 6.199.17 modi verborum quot sunt? decem. qui sunt?... .22 -is.

definition

Cled. 5.16.18 -is modus est, qui de significatione sua personas non facit, sed de pronominibus personas sumit, ut 'legitur a me, a te, ab illo vel ab eo'.

ancient etymology

Diom. 1.341.21 -is quoque verborum modus sine persona pronominis intellegi non potest; unde -is dicitur.

Aud. 7.344.29 -is cur dicitur? quia, nisi persona ex pronominibus adiecta fuerit, certam agentis personam non definit, ut 'legitur'. quodsi adiciatur ex pronominibus persona, statim significatio eius expletur, ut 'legitur a me, a te, ab illo'.

examples

Pomp. 5.217.1 hic autem modus exit in tres syllabas, in 'tur', in 'it', in 'et': in 'tur', 'legitur scribitur', in 'it', 'contingit', in 'et', 'pudet'.

ult. syll. 4.245.9 verba sane infinitae declinationis, quae alii -i modo vindicant, ut 'amatur amabatur'.

ii) genus

classification

Diom. 1.336.22 genera verborum sive significationes sunt principales duo, activa et passiva. ex his etiam nascuntur aliae, neutra communis deponens... .24 -is quoque a quibusdam admittitur.

exc. Bob. 1.561.33 genera verborum sunt VI,...-e.

Sacerd. 6.429.27 genus in verbis, id est species vel affectus vel significatio, dividitur in novem,...-e.

examples

Sacerd. 6.431.25 -is species est,...ut 'itur sedetur ambulatur statur, taedet pudet paenitet'.

ancient etymology

Diom. 1.337.33 de -i genere. -is verborum significatio tam sub activa specie quam passiva extat, dicta -is, quod sine persona pronominis intellegi non potest, quamvis formam activorum aut passivorum habere videatur. nam etsi tertiae personae formam exprimat, tamen tribus modis omnibus iungi solet. propriis quoque personis non enuntiatur, sed, ut plenus sit sensus, extrinsecus necessario adduntur pronomina, sine quibus nihil huius modi

IMPERSONALIS

	Modus	Genus	Verbum
<i>impersonal verbs</i>		(Sacerd.: species)	
	Char.		Char.
		exc. Bob.	exc. Bob.
	Don.	(Don.)	Don.
			Dosith.
	Diom.	Diom.	Diom.
	Prob.		
	Vict.		Vict.
	Aud.		
	Serv.		Serv.
	(expl. in Don.)	expl. in Don.	expl. in Don.
	Cled.		Cled.
			Pomp.
	(Cons.)	Cons.	Cons.
			Aug.
			Macr. exc.
	ult. syll.		ult. syll.
			Prisc.
<i>gerunds & supines</i>			Sacerd.
			Char.
	exc. Bob.		
	expl. in Don.		
			ult. syll.

verba significare possunt, quasi 'pudet me te illum, itur a me a te ab illo'.

Pomp. 5.216.10ff. -is dicitur modus, quod non definiat certas personas.

modus/genus

Don. 632.12 hunc quidam modum pro genere et significatione verbi accipiunt.

Diom. 1.397.25 quae in 'tur' exeunt... 27 quibusdam non inter genera sed inter modos verborum placuit rectius ordinare, si quidem alia quae a se oriuntur (e.g. 'pudet taedet') non nulli inter genera verborum collocare maluerunt, quorum declinatio, sic uti verba cetera, per omnes modos decurrit. hac itaque ratione -is modus a ceterorum -ium genere separatur.

Cons. 5.370.23 de -i genere verbi subiungere necessarium est. etenim de istius modi verbis inter veteres praeceptores non nulla dissensio est. alii enim hoc genus verbi modis applicant, alii generibus potius et significationibus iungunt et aiunt modum esse non posse, quoniam per omnes modos sollemni figuratone decurrit.

372.28 nos tamen haec omnia verba -a, excepta declinationum modis, generibus in totum applicavimus.

375.18 scire sane debemus... quod quidam -em modum adiciunt, sed hunc nos non accipimus, quoniam verba -ia generibus rectius applicantur.

impersonal vs. infinitive

One of the arguments used by Pomp. and expl. in Don. to distinguish the impersonal from the infinitive was that the former was a genus, the latter a modus.

Pomp. 5.216.15 vides ergo, quantum dissentit -e verbum ab isto infinitivo. infinitivus modus est, -is non est modus, sed genus verbi; infinitivus non accipit pronomina, -e verbum accipit pronomina. 24 iste infinitivus modus non currit per modos, illud autem -e currit per modos.

expl. in Don. 4.504.16 ff. est etiam -is modus, ubi similiter non possunt discerni personae, id est 'legitur'. si non definit personas nec numeros, quare non et iste dicitur infinitus, aut ille dicitur -is? quid enim interest? multum interest. nam -is modus addito pronomine discernit personas et numeros, quod per illam declinationem non sequitur in infinito: nam ibi aliud verbum coniungo, ut discernam numeros et personas, 'volo vis vult'. deinde -is et per alios modos declinatur, infinitus non declinatur. per indicativum iste -is, 'legitur a me a te ab illo', et per imperativum declinatur, 'legatur a me a te ab illo', per optativum, 'utinam legatur a me a te ab illo', et per coniunctivum, 'cum legatur a me a te ab illo'. unde apparet quoniam -is secundum hanc rationem modus non est, sed genus verbi: non enim potest modus per alios modos declinari. activum verbum declinatur per omnes istos modos. numquid possum indicativum modum per imperativum modum declinare. modus per modos numquam declinatur; genus per modos declinari potest.

iii) verbum

Sometimes the word verbum/verba is explicit (e.g. Don. 594.9, Cons. 5.370.34 etc.), sometimes understood (e.g. Macr. exc. 5.625.6, 646.10, Cons. 5.370.29 etc.).

definition

exc. Bob. 1.562.14 quae in 't' litteram indicativo modo efferuntur -ia sunt, ut 'pudet piget paenitet'...

expl. in Don. 4.549.5 -e est quod primam personam non habet nec secundam.

Cled. 5.19.29 -e verbum est quod personis caret suis et a pronomine accipit personas et sic declinatur: dicimus enim 'legitur a me a te ab illo'.

examples

Char. 210.6 praeterea sunt et -a, ut sedetur itur videtur. non minus et illa -a dicuntur, ut 'taedet pudet paenitet'.

331.4 sunt quaedam verba -ia..., velut 'iuvat me te illum'.

16 haec...primam et secundam personam non habent, tertia vero persona addito pronomine, id est 'me te <illum>', tres personae significantur.

22 est et alterum genus -ium, quae in rem conferuntur, quibus non qui facit, sed [id] quid fiat significatur, velut... 'pugnatur'.

Don. 638.9 verba -ia, quae in 'tur' exeunt...quae in 'it'...quae...in 'et'.

Diom. 1.397.20 -a sunt ea quae trina forma terminantur; et est prima quae in 'et' exit, secunda in 'it', tertia in 'tur'. et quae in 'et' exeunt duas formas habent. quaedam enim ab indicativo veniunt, ut 'miseror miseret'; alia a se oriuntur, ut 'pudet taedet'...

Vict. 6.200.9 persona quae deficiunt? quae, nisi adiuncto pronomine personam acceperint, declinari per se nequeunt, ut 'taedet pudet piget'... 12 similia quae sunt alia -a? quae a perfectis formis descendunt, ut ab eo quod est 'eo' et 'video' venit 'itur' et 'videtur'.

Cons. 5.370.34 nunc de -ium vi et varietate dicemus. verba -ia consensu plurimorum duas habet species: aut enim 'e' et 't' litteris finiuntur, ut 'libet taedet'..., aut in 'tur' exeunt, ut 'statur venitur'...

371.1 denique addiderunt quidam verba -ia etiam in 'it' et in 'at' exire, in 'it', ut 'contingit'..., in 'at', ut 'iuvat'...et re vera, siquidem -e hoc est, cum singula verba enuntiantur <ita>, ut omnem personam confuse trahant neque ullam certam personam certa significatione distinguant, omnia quae posuimus recte -ia esse dicuntur.

Aug. 5.515.4 sunt et alia quaedam pauca verba quae -a dicuntur et exeunt per syllabas 'et' et 'tur', ut 'pudet' 'taedet'.

18 altera vero species, quae in 'tur' exit, et ipsa -ium verborum est, ut 'itur' 'curritur'...primam et secundam personam non habent.

ult. syll. 4.245.3 verba -ia (e.g. 'pudet paenitet taedet oportet').

A number of grammarians recognise two types of impersonal verbs, those which are active in form and those which are passive in form. Dosith. calls the latter passiva impersonalia.

Dosith. 7.407.14 sunt...passiva -ia...his non qui facit quid, sed quid faciat demonstratur, ut 'pugnatur...', item pugnatum est.

ancient etymology

exc. Bob. 1.562.16 haec...idcirco -ia dicuntur, quia non ut cetera verborum genera propriasfigurationes singulis personis accommodant.

Aug. 5.515.6 et inde dicuntur -a, quia carent personis duabus, prima et secunda, et solam habent tertiam personam.

That impersonal verbs were defective with regard to person was noted by several grammarians and Cled. (5.54.21) mentions neutrodefectiva as an alternative label for them. Prisc. recognises that forms which do not specify person of necessity also fail to specify number.

Prisc. 2.173.7 si deficiat personis verbum, deficit etiam numero, qualia sunt infinita, -a, gerundia vel supina.

modus/verbum

Serv. and Pomp. argue that the impersonal must be a verb rather than a mood, since it itself has moods.

Serv. 4.412.12 de -i...modo hoc loquuntur. plerique hunc modum dicunt, quia sic de verbo nascitur, quem ad modum ceteri modi, ut 'lego lege legito'. sed tamen non probatur modus esse, sed verbum. nam cum unus quisque modus non possit currere per modos, relinquitur ut hic non sit modus qui currit per modos. nam habet indicativum legitur, imperativum 'legatur', coniunctivum 'cum legatur'.

Pomp. 5.216.28 idcirco dubitatum est a plerisque, utrum verbum dicatur hoc aut modus. multi dixerunt, modus est, quia nascitur de verbo. 38 si...currit per modos, non est modus, sed verbum est.

impersonal vs. infinitive

Prisc. 2.413.21 -e...hanc habet differentiam ad infinitum, quod infinitus altero verbo finito omnimodo eget, -e vero actum quidem perfectum significat per omnes modos, persona vero sola deficit.

iv) declinatio

Diom. in his usual eclectic fashion has impersonalis as declinatio as well as modus and genus.

Diom. 1.397.12 -is verborum declinatio (363.3 impersonal -ium verborum declinatio).

modus/declinatio

Macr. argues that the impersonal should be considered a declinatio rather than a modus.

Macr. exc. 5.634.31 -is non modus magis est, quam altera declinatio uniuscuiusque verbi sine personis ac numeris per supra dictos modos eademque tempora decurrunt.

646.11 -is...non modus habendus est, sed peculiaris apud Latinos verborum geminata declinatio.

v) figura

ps. Asp. 5.551.21 figurae sunt septem, simplex...composita...inchoativa...frequentativa...desiderativa... 23 -is, ut 'piget taedet', et alterius formae, ut 'statur'.

vi) forma

Sacerd. 6.429.20 formae verborum sunt duae, personalis et -is.

23 illorum verborum quae personas non recipiunt formae sunt duae: prima est quae profertur syllaba 'tur', ut 'itur sedetur ambulatur', altera 'et', ut 'taedet pudet paenitet piget'.

Elsewhere Sacerd. refers to the impersonal as a genus or species.

attestation:

Cf. Var. 10.32 quae tempora habent sine personis (examples: foditurne, etc., vivatur, pugnetur, etc.).

Quint. 1.4.29 quaedam tertiae demum personae figura dicuntur, ut 'licet' 'piget'.

Gell. 15.13.9 'veritum',... 'pudatum',... 'pigatum', non personaliter per infinitum modum dictum esse.

Job (1893: 119) concludes from Gell. 15.13.9 that impersonal verbs were at this period included under the infinitus modus. This covered all forms where the person was not defined. Later grammarians take pains to distinguish the two (infinitive and impersonal). This indefinite sense of impersonalis led to its use as an alternative label for gerunds and supines.

2. of the gerund and supine

Certain grammarians used impersonalis as an alternative label for the gerund and supine (see table s.v. gerundia), since these forms are non-specific with regard to person.

i) verbum

Sacerd. 6.436.30 (active conjugation) -a sive supina 'amandi amando amandum': haec a quibusdam gerundia appellantur (438.24, 439.38, 441.15).

437.34 (passive conjugation) -a sive supina 'amatu amatum' (439.13, 440.27, 442.2).

Char. 217.4 passiva -a 'amatum amatu'.

ult. syll. 4.236.10 in verbis -ibus..., ut 'clamatu' et 'monitu'.

ii) modus

exc. Bob. 1.562.36 septimus modus est qui -is appellatur, velut 'scribendi scribendo'.

expl. in Don. 4.550.1 etiam -em modum faciunt et ad legem declinationis adiungunt, ut 'scribendi scribendo scribendum scriptum <scriptu>'.

Sacerd. refers to impersonal verbs as an impersonalis species, to gerunds and supines as impersonalia. In exc. Bob. impersonal verbs are categorised under an impersonale genus, gerunds and supines under an impersonalis modus. In Char. and ult. syll. impersonal verbs are sometimes assigned to an impersonalis modus, sometimes called imper-

sonalia, while the latter term is also used for supines. In expl. in Don., impersonal verbs are sometimes called impersonalia and are attributed to a genus rather than a modus, while the impersonalismodus comprises gerunds and supines.

impersonaliter 'with an impersonal form'

Macr. exc. 5.646.18 qui dicit 'legitur'...-er (625.19, 646.22, 647.36).

648.5 'veritum est' -er figuravit Tullius.

impersonativus 'non-specific as to person', of the infinitive

Diom. 1.340.37 dictus infinitivus ex eo, quod parum definitas habet personas et numeros. ...unde -um hunc (modum) quoque non nulli et insignificativum dixerunt, quoniam parum tali sermone definita est persona.

impertitivus 'distributive'

Prisc. 3.13.30 neque enim interrogativa nomina...nec distributiva vel -a...vocatios pollicentur.

attestation: only in Prisc. (TLL).

Var. (9.64) discusses bina and trina, their usage and behaviour, but uses none of Prisc.'s terms for words of this type.

Gk.: ἐπιμεριζόμενος, DT 41.2.

See dispartitivus, distributivus, dividiuus.

Non-gram.: cf. impertitio 'giving a share of' (Arnob., Hil.).

impleo

1. 'fill the function of'
A pronoun fills the function or sense of a noun.

Serv. 4.436.28 ipsa...nomina per se significationem -ent.

expl. in Don. 4.499.10 iam ponit aliam particulam et -et significationem vel intellectum 'Virgilii' nominis.

Cled. 5.10.10 pronomen (dictum), quod -at nominis vicem.

Prisc. 2.580.8 nam cum pro nomine accipitur ('ipse'), quod suum est pronominis -et.

of letters

Vel. 7.55.2 'i', quae consonantis vicem -bat.

Mar. Vict. 6.34.20 quia per conjunctionem 'c' et 's', quarum et locum -et et vim exprimit.

Char. 5.26 quod 'c' littera horum ('k' et 'q') locum possit -ere (Diom. 1.423.11; expl. in Don. 4.520.26).

Cled. 5.28.8 earum ('k' et 'q') vicem 'c' littera -et. .16 quia harum ('k' et 'q') locum 'c' -et.

28.26 quia tanta vis est vocalis, ut locum syllabae -eat. ps RP 5.545.9 remanet tertia coniugatio, cuius locum -vit 'e' littera correpta.

See compleo 1, fungor 2.

2. 'fill out, complete' of letters

expl. in Don. 4.519.30 vocales...dictae sunt, quod per se vocem -ant.

Pomp. 5.100.5 vocales dictae sunt ea ratione, quoniam per se vocem -eant (.13).

Cled. 5.27.3 semivocales, quia semis sonum vocis -ant.

Cled. 5.20.8 'e' producenda est, quia elocutionem -et (in 3rd conjugation).

Nouns and verbs are the only parts of speech which alone may constitute a complete utterance.

Serv. 4.428.10 sine ipsis (nomine et verbo) nulla alia pars -et elocutionem.

A subjunctive alone is unable to complete the sense of an utterance.

Serv. 4.411.36 ideo dictus est coniunctivus, quia in loquendo, cum solus locutionem -ere non poterit, coniungit sibi indicativum.

expl. in Don. 4.504.5 est et coniunctivus modus, cui coniungitur alia pars, ut -atur sensus.

Cled. 5.16.14 coniunctivus ideo dictus, quia solus sensum -ere non potest.

Aug. 5.510.23 ideo...sic dicitur (subiunctivus), quia eget aliqua re, ut -at sententiam suam.

Aud. 7.344.22 coniunctivus cur dicitur? quia sine conjunctione aliarum orationum non -et sensum locutionis.

An adverb completes the sense of a verb.

Comin. ap. Char. 233.3 adverbium et pars orationis quae adiecta verbo significationem eius -et atque explanat (RP ap. Char. 241.22; Roman. ap. Char. 246.20; Char. 234.1; Diom. 1.403.18; Don. 595.26; 640.3; expl. in Don. 4.558.2; Cled. 5.20.30; Aug. 5.517.35; Prisc. part. 3.474.27, 479.18, 484.20, 505.15, 512.5).

expl. in Don. 4.509.25 ideo...dicta sunt adverbium, quod sola sensum -ere non possunt, sed iuncta verbo -nt sensum. 489.2 addita verba (i.e. to adverb) -nt sensum.

of conjunction

Cled. 5.24.4 addito et -bitur elocutio.

See repleo.

3. 'terminate'

Char. 10.6 aut si correpta vocalis ipsa per se partem orationis -verit. Aud. 7.328.14 vocalis...syllabam facit, quae partem orationis -eat.

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

collocations

elocutionem: Serv. 4.428.10; Cled. 5.20.8, 24.4.

locum: Mar. Vict. 6.34.20; Char. 5.26 (Diom. 1.423.11; expl. in Don. 4.520.26); Cled. 5.28.16, 26; ps RP 5.545.9.

locutionem: Serv. 4.411.36.

partem orationis: Char. 10.6; Aud. 7.328.14.

sensum: expl. in Don. 4.489.2, 504.5, 509.25, 534.3; Pomp. 5.264.34, 35; Cled. 5.16.14; Aud. 7.344.22.

sententiam: Aug. 5.510.23.

significationem: Comin. ap. Char. 233.3 (RP ap. Char. 241.22; Roman. ap. Char. 246.20; Char. 234.1; Diom. 1.403.18; Don. 595.26; 640.3; expl. in Don. 4.558.2; Cled. 5.20.30; Aug. 5.517.35; Prisc. part. 3.474.27, 479.18, 484.20, 505.15, 512.5). Serv. 4.436.28; expl. in Don. 4.499.10; Pomp. 5.247.13.

vicem: Vel. 7.55.2; Cled. 5.10.10, 28.8.

vocem: expl. in Don. 4.519.30; Pomp. 5.100.5, 13.

Non-gram.: 'fill' (Pl., Cato+).

impono

1. 'impose' a designation on a thing or a person

nomen

Var. 7.109 quemadmodum rebus Latina nomina essent -sita.

8.7, 10.16, 8.9 -sitis nominibus, 8.22.

10.15 voluntatem appello, cum unus quisvis a nomine alia <rei> -it nomen, ut 'Romulus Romae'; naturam dico, cum universi acceptum nomen ab eo qui -suit non requiramus quemadmodum is velit declinari, sed ipsi declinamus, ut 'huius Romae, hanc Romam, hac Roma'.

10.53 quemadmodum...quisque volt, -it nomen, at declinat, quemadmodum volt natura.

Prisc. 2.406.2 nomen temporis ipsi -mus, 'praeteritum imperfectum' tempus nominantes.

verbum

Var. 5.3 nec quae (impositio verborum) extat sine mendo omnis -sita, nec quae recte est -sita. 8.27 cum...verba...sint -sita rebus. 10.35 in his verbis quae -untur.

7.32 a quo sit -situm (verbum) et in quo et quid (e.g. whether the original form is 'canis' or 'canes').

vocabulum

Var. 5.1 quemadmodum vocabula essent -sita rebus. 7.110 8.1, 8.10, 10.60.

5.2 a qua re et in qua re vocabulum sit -situm.

6.3 ea (natura)...dux fuit ad vocabula -enda homini.

9.34 ego declinatus verborum et voluntarios et naturalis esse puto, voluntarios quibus homines vocabula -suerint rebus quaedam, ut ab 'Romulo' 'Roma',...naturalis ut ab -sitis vocabulis quae inclinantur in tempora aut in casus, ut ab 'Romulo' 'Romuli Romulum' et ab 'dico' 'dicebam dixeram'.

vox

Var. 8.7 voces.

significatio

Var. 7.1 significationem...-sitam.

Prisc. 2.155.2 verbalia..., quae hominibus -i possunt, ...ut 'augur', 'fur'.

434.11 omnia quoque, quae ex ipso actu agentibus -untur...ut 'amo amator'.

2. 'bestow' a proper name on a person

expl. in Don. 4.490.34 pater filio suo hoc nomen -it.

Cons. 5.339.17 praenomina non sine aliqua ratione -untur.

24 agnomen est,...quod -itur aut ab animo aut a corpore aut extrinsecus. Prisc. 2.58.6 agnomen est, quod ab aliquo eventu -itur.

Prisc. 3.117.26 neque...sibi -unt infantes nomina (AD synt. 21.1 οὐ γὰρ δὴ γε ταῦτοις τίθενται οἱ παῖδες τὰ δνόματα). 149.30, 150.2 non ipsi nobis -mus nomina (AD synt. 156.12 οὐτε μὴν ταῦτοις τίθέμεθα).

Gk.: τίθημι: see AD references.

3. 'add' letters

Char. 217.12 cui ('arma') -es 're' litteras et facies infinitivum, ut 'amare' (218.19).

Gk.: see addo.

See addo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'put in or on' (Pl.+).

impositicius

'arbitrarily imposed, given'

Var. 8.5 nomina (opp. declinata). 10.61 casibus (opp. naturalibus).

Non-gram.: 'merely attached to a structure' (inscr., leg.).

impositio

1. 'arbitrary imposition of names on objects'

Var. 8.5 duo...omnino verborum principia, -o <et declinatio>, alterum ut fons, alterum ut rivus. 10.51 voluntatem dico -em vocabulorum, naturam declinationem vocabulorum. 10.53 -o est in nostro dominatu, nos in natura <e>. 10.60, 61.

Gk.: ἡ τοῦ δνόματος θέσις, Plat. Crat. 390 d 10.

2. 'names arbitrarily given to objects'

Var. 5.3 neque omnis -o verborum exstat...nec quae recte est imposita, cuncta manet. 7.32 -o unius debuit esse 'canis', plurium 'canes'. 10.53 qui initia faciet analogiae -es, ab his obliquas figuras declinare debet.

Non-gram.: 'placing on' (Larg.+).

impositivus

1. 'arbitrarily bestowed'

Plin. nat. 28.33 nomenclum.

2. 'appositional', of a type of pronoun

Prisc. 2.580.13 hoc pronomen [id est 'ipse'] επιταγματικόν, hoc est -um vel subiunctivum, vocant Graeci.

Gk.: επιταγματικός, AD pron. 62.17.

Prisc. has four Latin equivalents for a single Gk. term, επιταγματικός, used by Aristarchus of ἀντός as AD reports

(pron. 62.17). As Job notes (1893: 128; cf. Luscher 1912: 133), additivus and particularly appositivus render the sense and form of the Gk. word most accurately.

See additivus, appositivus, subiunctivus.

inaequabilitas

'irregularity, anomaly'

Var. 8.30 quare cum...in vestitu aedificiis...dominetur -s, in sermone quoque...ea non repudianda.

9.1 Chrysippus de -e (i.e. περί ἀνωμαλίας)...scribit sermonis..., Aristarchus de aequabilitate (i.e. περί ἀναλογίας).

Opp. aequabilitas.

Non-gram.: cf. inaequabilis 'uneven, unequal' (Var.+).

inaequalis

'irregular'

declinatio

ps. RP 5.539.21 horum vero nominum et pronominum anomalia est, id est -is declinatio contra regulam.

Prisc. 2.309.10 (of noun) -em...declinationem.

Prisc. 2.578.8 (of pronoun) et primae quidem personae pronomen et secundae et tertiae cum non discernunt genera, -em habent etiam casuum declinationem tam in singulari quam in plurali numero, ut 'ego' 'mei' vel 'mis' 'mihi' 'me' 'a me' 'nos' 'nostrum' vel 'nostri' 'nobis' 'nos' 'a nobis'.

Prisc. part. 3.501.31 (of pronoun) declinationem.

Prisc. 2.454.1 excipiuntur 'fero', 'volo', 'edo', quae -em habent declinationem, ut 'fuppiter Iovis', 'iter itineris', 'femur feminis'; sic etiam in verbis, ut 'fero tuli', 'volo vis vult', 'edo es est'.

of nouns with irregular case inflection

Pomp. 5.165.35 ('duo' and 'ambo') quoniam recesse-runt a ratione Latinitatis, anomala sunt, id est -ia sunt. 193.13 anomalum est hoc nomen ('domus'), id est -e.

of case

Cons. 5.359.28 vocativum...-em et dissimilem.

of adjective gradation

Serv. 4.431.6 si...(primam syllabam) integram non servat, -ia efficit nomina, quae sunt tantum tria, 'bonus malus magnus'.

Pomp. 5.152.32 anomala et deficiunt et -ia sunt.

Prisc. 2.88.16 sunt...et alia in 'us' terminantia, ex quibus comparativa supra dictam regulam non servant et dicuntur -ia... 89.2 'bonus melior'... 'magnus maior', 'malus peior'.

95.9 exceptis anomalis, id est -bus, quae sunt 'bonus optimus'.

of verbs

The term was commonly used of a group of verbs with active form in the present, passive in the perfect.

Don. 636.6 sunt verba extra hanc regulam, quae -ia dicuntur, ut 'soleo facio fi fido audeo gaudeo vescor fero medeor pando edo nolo volo'.

expl. in Don. 4.554.1 -ia: quod transit in aliam regulam.

Cled. 5.58.31 -ia dicuntur verba quae in praesenti tempore quasi activa sunt et in praeterito quasi passiva, ut 'soleo solitus sum, gaudeo gavisus sum, fio factus sum, fido fisus sum', et siqua sunt similia.

Pomp. 5.231.12 et dicunt ista (sc. 'gaudeo gavisus sum audeo ausus sum') -ia: non enim aequalem habent declinationem.

Cons. 5.368.14 item sunt anomala quaedam, quae cum formam neutralem habeant, non per omnia neutralem tamen speciem servant, ut est 'soleo audeo'. nam 'soleo solebam, audeo audebam' activa ratione declinantur; at vero 'solitus eram, ausus eram' passiva declinatio est. ita ergo, quia utraque ratione declinantur, -ia sunt et a quibusdam quasi novo nomine et numero adiecto neutro-passiva dicuntur.

Cons. 5.378.22 quod unum atque idem verbum in aliis atque aliis temporibus nunc passivi declinationem habet, nunc activi, -e appellatur.

Other irregular verbs were also designated inaequalis.

Serv. 4.437.15 sunt alia -ia, quae <et> suam habent declinationem et contrariam, ut est 'placeo': nam et 'placui' facit et 'placitus sum'.

.17 sunt item alia -ia, quae ideo sunt -ia, quia primam syllabam non reservant, ut 'nolo volo': faciunt enim 'nolo non vis non vult', non 'nolo nolis nolit': item 'volo volis volit' non dicimus, sed 'volo vis vult'.

Cled. 5.59.3 sunt quae declinari rite non possunt, ut 'cedo ave faxo...infit inquam quaeso aio': 'inquam' 'inquo' non facit, 'quaeso' 'quaesis' non facit, 'aio' 'aiis' non facit. ergo ista omnia -ia et neutrodefectiva sunt.

Prisc. 2.457.9 non solum...in omnibus aequalibus verbis secunda persona 's' in 't' vertit et facit tertiam, sed etiam 'fero' 'fers fert' facit, quod est -e.

Prisc. 2.417.25 temporum etiam -ium, id est anomalorum..., ut 'fero'...'tuli'...'latus'.

of postpositive prepositions (because of the apparent contradiction in terms)

Don. 652.3 haec...in his numerabimus, quae -ia nominantur (Diom. 1.409.8).

Gk.: ἀνώμαλος (Stoic): see anomalus.

Syn. anomalus.

Opp. aequalis.

Non-gram.: 'uneven' (Aetna, Liv., Cels.+).

inaequalitas

'irregularity'

Gell. 2.25.3 ἀνωμαλία est -s declinationum consuetudinem sequens.

Char. 1.19.13 derivationis...-s (Prisc. 3.21.5 in declinatione vel derivatione quaedam -s invenitur).

274.22 Probus de -e consuetudinis.

Pomp. 5.231.29 noli putare unam anomaliam esse, id est unam -em.

Gk.: ἀνωμαλία: see anomalalia.

Syn. anomalalia.

Opp. aequalitas, analogia.

Non-gram.: 'irregularity, inequality' (Sen.+).

inaequaliter

'irregularly, not in accordance with the regular inflection/deviation'

Serv. 4.408.19 -er declinantur.

Prisc. 3.88.14 -er ab 'uno' 'semel' profertur.

Syn. anomale.

Non-gram.: 'unequally, irregularly' (Liv., Cels.+).

inarticulatus

'inarticulate'

classification

expl. in Don. 4.487.5 vox...aut articulata est aut -a.

Prisc. 2.5.5 vocis...differentiae sunt quattuor: articulata, -a, litterata, illitterata.

definition

expl. in Don. 4.487.7 -a est quae audiri potest, intellegi non potest, ut vagitus infantis, balatus ovis, hinnitus equi, mugitus bovis.

Prisc. 2.5.7 -a (vox) est..., quae a nullo affectu proficitur mentis.

.15 aliae...sunt, quae, quamvis scribantur, tamen -ae dicuntur, cum nihil significant, ut 'coax', 'cra'. aliae vero sunt -ae et illitteratae, quae nec scribi possunt nec intellegi, ut crepitus, mugitus et similia.

Most grammarians have a two-fold division between vox articulata and confusa, the former being characterised as hu-

man, intelligible and able to be written down. The expl. in Don. contrasts articulata with inarticulata. Prisc. has two pairs of opposites, in/articulata and il/litterata, where the former indicates whether the vox may be understood, the latter whether it may be written down. Prisc.'s vox inarticulata, unlike the vox confusa, may in some cases be written down.

Gk.: ἀναρῥος, Σ DT 181.19, 310.25, 478.12.

The Gk. text of Dosith. has ἀναρῥος (7.381.3, 4), but this is probably a later creation on the model of inarticulatus (Job 1893: 46).

inaspiratio

'absence of aspiration'

ps. Phoc. 5.440.35 de psila, id est -e.

See exilitas, levigatio, siccitas.

inceptivus

1. 'inceptive, inchoative'

Char. 213.13 <sunt verba quae dicuntur -a>, ut 'tepe-scit, frigescit, calescit' (Keil reads <quaedam sunt neu>tra, ut). 231.9 participia...-a, ut 'calescens tepe-scens'. Caper 7.93.19 'sordet acet anet'...perfecta sunt; at -a 'sordescit acescit'...

Syn. inchoativus.

2. 'initial', of letter/syllable

Diom. 1.367.2 -a verbi littera sive syllaba geminata, ut 'mordeo momordi' (367.29). Eutyh. 5.455.6 -am paenultima...syllabae verbi consonantem.

Gk.: ἀρκτηός, AD pron. 58.20 (of initial u), synt. 27.2 (of a preposition, placed at the beginning of a sentence), 178.13, 182.13, 227.3 (of pronouns).

Non-gram.: cf. inceptio 'undertaking' (Ter.); 'beginning' (Cic.+).

incertus

'uncertain'

1. concerning nouns of uncertain gender

i) genus

Diom. 1.327.11 quaedam -i sunt generis, inter masculinum et femininum, ut 'cortex finis'.

Don. 620.7 sunt item nomina -i generis inter masculinum et femininum, ut 'cortex silex radix finis stirps pinus pampinus dies'. sunt -i generis inter masculinum et neutrum, ut 'frenum clipeus vulgus specus'. sunt -i generis inter femininum et neutrum, ut 'buxus pirus prunus malus', sed neutro fructum, feminino ipsas arbores saepe dicimus.

Pomp. 5.163.25ff.

Cf. Pomp. 5.163.14 illa appellantur non communia, sed gemini generis, id est duplicis generis. ut puta 'pinus': quando volo, dico 'hic pinus'; quando volo, dico 'haec pinus'.

.25 non sunt communia, sed applicantur duplici generi.

Cons. 5.345.24ff.

Phoc. 5.417.29 excepto uno -i generis, quod nunc masculinum est, nunc femininum, ut 'hic vel haec dies diei'.

ii) nomen

expl. in Don. 4.540.9 de -is nominibus. male haec nomina inter -a posuit, 'pirus buxus', cum discrimen ipse dederit.

2. of accent

Prisc. 2.51.22 in dictione tenor certus, absque ea -s, non potest tamen sine eo esse.

Non-gram.: 'uncertain' (Enn., Pl.+).

inchoative

'with inceptive, inchoative form'

Char. 330.2 quamvis -e declinent.

inchoativus**1. 'imperfect'****classification**

Prob. 4.159.39 species verborum sunt tres, imperfecta, quae est et minus quam perfecta sive -a, perfecta, quae est et absoluta, plusquamperfecta, quae est et recordativa sive exacta.

Char. 214.13 praeteriti...differentiae sunt quattuor, -ae sive imperfectae, ut 'legebam limabam', praeteritae, ut 'limavi legi', oblitteratae, ut 'limaveram legeram', recordativae, ut 'limaverim legerim'.

Diom. 1.336.13 praeteritum imperfectum...non nulli -um tempus appellaverunt.

examples

Sacerd. 6.432.22 tempus praeteritum imperfectum specie -a. 435.23 sicut species -a 'scribebam'.

Comin. ap. Char. 226.28 tempore praeterito specie -a...ut... 'amabam', ... 'cantabam'.

collocations

differentia: Char. 214.13.

species: Sacerd. 6.432.22, 435.23; Prob. 4.159.39.

tempus: Diom. 1.336.13.

Syn. imperfectus.

2. 'inceptive, inchoative', of a verbal form**classification**

See s.v. frequentativus.

definition

Sacerd. 6.430.20 -a species 'sco' terminatur, ut 'calesco fervesco', incipio calere fervere. haec non habet tempus praeteritum perfectum rationabiliter: nam res quae modo incipit perfecta esse non potest.

Char. 329.23 sunt quaedam verba quae -a appellantur, ἀρχιτά, quaeque rem modo inchoatam et futuram significant, velut 'horresco', id est incipio horrere.

Diom. 1.343.2 -a verborum species est quae rem inchoatam, futuram tamen significat et vim incipiendi duntaxat in effectu habet. haec 'sco' syllaba terminatur.

Cled. 5.16.25 -a est quae inchoat et venit a neutrali verbo, ut 'ardeo ardes ardesco', vel a se oritur, ut 'inanesco'. et -a forma nec praeteritum habet nec futurum. expl. in Don. 4.505.19 et dicitur forma -a, ut 'tepesco calesco', id est tepere incipio, calere incipio.

Serv. 4.412.34 secunda est -a, quae nos aliquid initiare ostendit, ut est 'calesco', quod significat calere incipio.

Pomp. 5.219.18 -a <est> ista quae nos aliquid inchoare ostendit.

Macr. exc. 5.649.31 secunda -a, quae aliquid fieri iam coepisse testatur, ut 'palescit', cui nedum totus diffusus est pallor, et 'calescit', qui incipientem sentit calorem (625.34).

Cons. 5.376.6 -a sunt quae nondum perfectam formam, sed initium quoddam significationis ostendunt.

Prisc. 2.427.16 -a, quae initium actus vel passionis significant, ut 'caleo calesco'.

ancient etymology

Aud. 7.345.6 -a forma cur dicitur? quia subito motu nascitur, ut 'fervesco calesco'. praeteritum tempus non habet: non enim possumus dicere 'fervescui calescui'. quae enim inchoantur, perfecta adhuc non sunt (Aug. 5.515.46 sunt et alia verba quae -a dicuntur et ex subita affectione nascuntur et exeunt in 'sco' syllabam, ut 'ardeo ardesco, caleo calesco').

The grammarians noted that certain verbs, though inchoative in form, should not be classed with true inchoatives.

Sacerd. 6.430.23 'senesco'...et 'cresco' -ae speciei non sunt, sed neutrae.

Diom. 1.344.14 sunt...alia -is similia, quae -a non esse temporum consideratione pernoscamus, ut 'compesco compescui' (Don. 633.14).

Cons. 5.377.1 item sunt quae -orum verborum similitudinem repraesentant, cum -a non sint, ut 'compesco',

quae inde intellegimus -a non esse, quoniam habent praeteritum tempus, quo -a carere diximus.

Prisc. 2.429.16 inveniuntur quaedam positiva -orum formam habentia,...ut... 'compesco'.

Prob. 4.157.33 quaecumque verba... 'sco' litteris definiuntur et a propriis verbis derivari non reperiuntur, haec non generis sive qualitatis -ae, sed sui cuiusque generis vel qualitatis sunt pronuntianda, ut puta 'abolesco cresco disco nosco esco'.

Macr. exc. 5.651.1 quae non sunt a verbis aliis derivata, licet in 'sco' terminentur, -a non sunt, ut 'disco cresco senesco'.

collocations

forma: expl. in Don. 4.505.19; Aud. 7.345.6; Cled. 5.16.25.

genus: Prob. 4.157.32.

qualitas: Prob. 4.157.32.

species: Sacerd. 6.430.20; Diom. 1.343.2.

verbum: Char. 329.23; Cons. 5.376.6; Aug. 5.515.46.

3. 'initial', of a type of conjunction, occupying the first position in the sentence

Cled. 5.74.10 ('at') -a coniunctio est, quia omnes -ae primum sibi vindicant locum.

Non-gram.: see inchoo.

inchoatus**'incomplete'**

Var. 9.96 'legi' rem perfectam significare..., 'lego' et 'legam' -am. 10.68 haec...perfecta ut in oratione, illae duae simplices -tae analogiae.

See infectus.

Opp. perfectus.

inchoo**'begin'****i) transitive****of letters beginning words**

littera:

Vel. 7.53.13 quae (nomina) cum 'a' sequente hanc litteram ('k') -ant. 64.17 gemina enuntiatione litterae sequentem vocem -antis, ut est 'succipere' (81.8 'y' littera, quotiens -at voces). Ter. Maur. 6.344.647 nominum multa -ta litteris vocalibus. 353.942 tantum apud Graecos videmus -antem nomina ('x' litteram semivocalem).

consonans:

Serv. 4.427.26 sermo qui a duabus istis consonantibus -etur (.28, 30).

specific letter

ps. Phoc. 5.440.10 omnia similiter 'o' -ata.

of words beginning utterances

Pomp. 5.205.17 sunt...aliqua pronomina quae -ant elocutionem. .18 -ant elocutionem ista, 'quis' (.24).

ps. Asp. 5.553.19 sunt et mediae (coniunctiones), hoc est quae et -ant sententiam et includunt, ut 'et atque'.

ii) intransitive, freq. with 'a/ab'**of letters beginning words**

littera:

Cass. 7.163.2 (ex Papiriano) litteram a qua sequens -at verbum.

consonans:

Serv. 4.419.23 si...a consonanti -et. Macr. exc. 5.603.34 praesens a consonante -at.

vocalis:

Pomp. 5.113.18 verba sequentia a vocalibus -are. 115.4 puta 'dos' a vocali longa -at.

diphthongus:

Macr. exc. 5.606.8 nullum...perfectum...ab α diphthongo -are reperies. .9 cum prima verbi positio α diphthongo -at.

specifically, of letter names

Serv. 4.422.15 semivocales...ut -ent ab 'e' littera (Pomp. 5.108.3 omnes (semivocales) debent -are ab 'e' littera). .17 'x' ab 'i' -at (Pomp. 5.108.5 ista ('x' littera)...non ab 'e' -at, sed ab 'i'). .32 mutae...debent -are a naturali sono (Pomp. 5.101.13 mutae...-ant a naturali sono). Serg. 4.476.32 semivocales...ut a vocalibus -ent (Pomp. 5.101.12 semivocales ita se habent -are a vocali sono). 478.4 quaedam (consonantes) a se -ent. .5 quae (consonantes) nec ab 'e' -ant. Pomp. 5.101.19 aliquae litterae...neque ab 'e' -ant neque in 'e' desinunt. .21 'k' et 'q' neque ab 'e' -ant neque in 'e' desinunt.

frg. Bob. 7.538.31 semivocales sunt quae detracta vocali a qua -ant dimidium sonant. 539.13 'h k q x y z'... (non) ab 'e' -arent.

Gk.: see incipio.

See incipio and other entries cited s.v.

Opp. desino, termino 1, and other entries cited s.vv.

Non-gram.: 'begin' (Enn., Pl.).

incipio

1. 'begin'

i) intransitive, freq. with 'a'

of letters

Scaur. 7.22.1 neque a gemino sequens -ere.

Diom. 1.428.8 si sequens a duplici -at, ut 'axis'.

of letters: vocalis

Vel. 7.60.16 his nominibus quae a vocali -unt. 80.19 sequens (vox) a vocali -eret. Char. 302.13 quae a vocali -unt. Diom. 1.414.32 si sequens verbum a vocali -at. Serv. 4.423.15 omnes...syllabae a vocalibus suis -unt. Pomp. 5.101.10 ut -ant a vocali (semivocales). Macr. exc. 5.604.38 si verbum a vocali -it. 605.1 si praepositio...-at a vocali -ente verbo a consonante. 606.12 necesse est plusquamperfectum ab eadem (vocali) semper -ere. 607.7 si perfectum a vocali -it, ab eadem vocali et plusquamperfectum -at necesse est. .14 -ente praesentis a vocali. 610.23 -ens a vocali. 633.2 sive praesens tempus -at a vocali. Prisc. 2.8.13 (semivocalem) a vocali -ere. 33.20 dictionibus a vocalibus -entibus. 45.26 si sequens syllaba a vocali -at. 133.2 si a vocali -at. 582.3 quae a vocali -unt (.4). Eutyth. 5.452.15 in omnibus terminationibus nominum a vocali -entibus. Cass. 7.147.28 posterius (verbum) a vocali -at. Cass. 7.161.25 quae (pars orationis) a vocali -at. 199.16 omnes articuli a vocali -entes. 202.19 verba a vocalibus -entia (Alb. 7.299.20).

of letters: consonans

Vel. 7.60.18 quotiens nomina a consonante -unt. Char. 302.11 a consonante -it (nomen). Diom. 1.432.32 nihilo minus proxima syllaba a duabus -at consonantibus. Macr. exc. 5.604.34 tamquam praesens tempus -at a consonanti. 605.1 si praepositio...-at a vocali -ente verbo a consonante. 605.31 perfectum a consonanti -ens. 624.19 dissyllaba...a consonantibus -entia. Prisc. 2.45.5 a consonante -ere. 45.24 a quacumque consonante -at sequens syllaba. 57.21 quando a consonante -it prima syllaba. .22 si tamen alia quoque praenomina ab eisdem -unt consonantibus. 133.1 aliam consonantem, ex qua postrema -at syllaba genitivi. 135.11 consonantes, ex quibus -unt ultimae vel paenultimae syllabae. 344.3 extrema syllaba...a duabus -ens consonantibus. 348.10 a duabus consonantibus -ens finalis syllaba. Eutyth. 5.454.6 in terminationibus...-entibus a consonante. Cass. 7.161.26 si...a consonante pars aliqua cui praepositur -at. 162.5 quae a consonantibus -unt. 172.1 si prima syllaba desinat in consonantem, ex qua etiam secunda -at (Martyr. 7.171.13).

of letters: muta

Vel. 7.51.2 quoniam a mutis -ant. Serg. 4.477.12 mutae sunt quae a se -unt (Prisc. 2.8.7 mutae a se -entes. .21 (mutae) a se -entes). Prisc. 2.526.12 si a muta -ant.

of letters: littera

Vel. 7.52.2 ex prioribus...litteris, unde hae duplices -unt. 61.12 in omnibus verbis quae a 'p' littera -unt. .14 in his partibus orationis quae -unt a littera 'c'. 62.5 in his...vociibus, quae -unt a littera 't'. .7 ea quae a 'g' littera -unt. .17 si ab hac eadem littera vox sequens -at. Scaur. 7.22.17 (nomina) quae ab 'y' littera -unt. 23.5 principibus litteris, a quibus eorum nomina -unt. 26.12 quoniam sequentia verba ab eadem littera -unt. ps. Phoc. 5.440.17 si a littera 'i' fuerint -entia. Macr. exc. 5.603.22 ultimam syllabam suam ab his -ere litteris facit. 606.26 si Graecum verbum -at ab una de his litteris. Prisc. 2.45.23 ab omnibus -ere litteris.

of specific letters

Vel. 7.70.20 quo modo 'quis' -eret a 'q'. Serg. 4.478.3 (consonantes quaedam) ab 'e' -ant. expl. in Don. 4.520.19 Varro dicit consonantes ab 'e' debere -ere, quae semivocales sunt. .20 illae ('x, z'), quia non ab 'e' -unt. Prisc. 2.8.11 semivocales...ab 'e' -entes. 19.19 in dictionibus ab p -entibus. 22.24 a qua ('f') -ens...syllaba. 43.2 in solis illis quae ab 's' -unt. 46.6 si sequens quoque ab eodem ('b') -at. .9 aliis dictionibus a 'b' -entibus. .11 dictionibus a 'c' -entibus. .13 dictione a 'c' -ente. 47.3 nisi consequens quoque a 'b' -at. .5 nisi sequens quoque a 'c' vel a 'q' -at. .8 nisi sequens quoque ab eadem ('d') -at. 49.16 dictionem ab 'r' -entem. .28 nisi sequente quoque ab ea (p) -ente. 50.25 necesse est sequentem quoque ab ea ('t') -ere. 3.6.18 femininum ab 'e' -it. 47.29 ab 'm' vel 'u' loco consonantis -entibus. 54.22 quando a 'c' vel 'f' vel 'g' vel 'm' vel 'p' -unt ea. 112.2 quae a 'gm' vel 'cm' vel 'chm' -unt. Prisc. part. 3.465.25 a 'fi' brevi -unt syllabae. Cass. 7.159.14 quaecumque verba ab 's' littera -unt (203.14 quaecumque verba primo loco ab 's' littera -ent). 202.21 verba...a digamma -entia (Alb. 7.299.22 verba a digamma -entia). Alb. 7.298.7 'Berbena' utraque syllaba a 'b' -at. 301.23 'Flavus', prior syllaba ab 'f', sequens ab 'v' -at. 312.7 'verba', prior syllaba ab 'v', posterior a 'b' -at. .12 'verbex' ovis ab 'v' -endum est.

syllaba

Scaur. 7.21.20 numquam...a gemina ulla syllaba -at. Prisc. part. 3.465.12 omnia nomina a 'vi' syllaba -entia. .16 omnis dictio a 'vi' syllaba brevi -ens.

of aspiration

Macr. exc. 5.609.5 quia numquam sine aspiratione -it. Prisc. 2.592.17 pronominibus...ab aspiratione -entibus. 3.6.21 ab eodem...-unt spiritu (Greek breathing).

of prepositions

Alb. 7.306.6 'obitus' nomen et 'subito' atque 'obiter' adverbium ab 'ob' et 'sub' praepositionibus -unt.

of conjunctions, in syntax

Cled. 5.74.9 quia vitiosum est in principio a coniunctione -ere.

Gk.: ἀρχομαι, DT 19.2, 20.5, 22.1.

ii) transitive: a vowel begins a word or syllable

Vict. 6.197.8 (vocalis) -ens, ut 'en' (Aud. 7.328.2).

Macr. exc. 5.604.36 -entem vocalem.

Cass. 7.202.24 vocalem -entem (Alb. 7.309.18).

Martyr. 7.172.1 nullam...nominis -entem syllabam.

See coepi, inchoo.

Opp. desino, termino 1, and other entries cited s.vv.

2. 'occur only in the base form', of adjectives

Diom. 1.324.24 (omnia qualitativum nomina) aut...-unt aut sunt aut veniunt aut adiciuntur aut inveniuntur aut exeunt.

.25 -unt cum comparativo deficiente gradu et superlativo positivum tantum habent ut 'mediocris rudis sobrius'.

Non-gram.: 'begin' (Enn., Pl.).

inclinamentum**'derivative suffix'**

Nig. ap. Gell. 4.9.2 hoc...-um (sc. '-osus') semper huiusmodi verborum, ut 'vinosus', 'mulierosus', 'religiosus' significat copiam quandam immodicam rei, super qua dicitur (4.9.12 -a).

Non-gram.: 'sloping' of the sky (Agen.).

inclinatio**1. 'derivation/inflection'**

Var. does not always distinguish between the two and sometimes uses declinatio (q.v.) for both.

Var. 9.1 Aristarchus...verborum similitudinem quandam <in> -e sequi iubet.

9.1.14 cum in -bus verborum numerus sit magnus a dissimilibus verbis ortus.

i) 'derivation'

Cons. 5.346.23 (quae) transeunt quidem in aliud genus, sed alia quadam -e..., ut 'gallus gallina'.

ii) 'case inflection'

Cons. 5.350.24 ceteros...recte casus appellari dicemus, quod a prima nominis positione facta -e mutantur. .29 in aliam -em...commutari. .31 -um figurae (= casus). 351.2 habet...et nominativus -em syllabae. .30 pentaptotos est forma, quotiens nomen in sex casibus varietates -um quinque experitur. 352.1, 3, 363.22, 364.22.

2. 'mood'**classification**

Diom. 1.334.12 admittit...verbum...qualitatem, significationem sive genus, modum sive -em, coniugationem.

in definition of modus

Prisc. 2.421.17 modi sunt diversae -es animi varios eius affectus demonstrantes (423.22).

types

Diom. 1.338.13 modus...verborum sive -o in quinque deducitur partes: ...finitivus...imperativus.

Gk.: ἐγκλισίς, DT 47.3; AD synt. 341.13, 342.13, 383.4. *See* modus.

3. 'throwing back the accent onto the preceding syllable'

Prisc. 3.25.16 (non) servat ('que')...legem -is in omnibus: 'undique, utique'.

See also:

Diom. 1.430.30 accentus est...voci...-o.

Gk.: ἐγκλισίς, AD synt. 167.12, 180.6, 184.4, etc.

Non-gram.: 'leaning, inclination' (Cic.+).

inclinativus**'enclitic'****1. pronoun**

Prisc. 3.14.9 (sunt) apud Graecos...quaedam -a (pro-nomina), ut μοῦ μοί μέ.

141.10 ἐγκλιτικά, id est -a.

Gk.: ἐγκλιτικός, AD pron. 36.4, 22, synt. 22.3, 133.12, 180.5, 183.10.

Opp. recti accentus.

2. conjunction

Prisc. part. 3.466.2 haec (sc. 'que') et aliae duae conjunctiones, 've' scilicet et 'ne', sunt apud Latinos -ae, quae Graeci ἐγκλιτικάς vocant.

Gk.: ἐγκλιτικός.

inclinatus, -ūs**'derivation'**

Gell. 3.12.2 simili -u dicatur ('bibosus' to 'bibax').

Non-gram.: *see* inclino.

inclino**1. 'inflect'; chiefly passive****i) in general, of nominal and verbal inflection**

Var. 9.34 (vocalia) quae -antur in tempora aut in casus.

10.13 quae in conferendis verbis ('words') et -andis sequendae aut vitandae sint (similitudines). 10.78 verba ('words') contra usum veterem -ta.

ii) specifically, of case inflection

Var. 9.38 ut dicimus ab 'Terentius Terentium', sic postulandum ut -emus ab 'A' et 'B'.

Gell. 1.16.14 cum sint alia pleraque vocabula, quae in singulos tantum casus, quaedam etiam, quae in nullam -entur. 10.13.1 'partim'...(non) in casus -atur.

Cons. 5.350.22 nulla alia (est)...prima nominis positio, a qua -tus aut commutatus sit (nominativus). 351.5 ceteri (casus) ab eo (nominativo) -i intelleguntur. 355.25 inveniuntur quaedam nomina aliter -ta in genetivo plurali.

Gk.: ἐγκλίνω, AD synt. 42.16 'inflect'.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

2. 'form by derivation (from)'; passive

Gell. 2.6.5 'vexare'...ex eo ('vehere') -tum est (Macr. sat. 6.7.7). 3.12.3 a vocabulis, non a verbo, -ta sunt (*adjectives* in '-osus'). 4.9.12 quae pariter ab ingenio et forma et officio -ta sunt (*adjectives* in '-osus'). 18.5.9 'equitare'...e vocabulo 'equitis' -tum est (Macr. sat. 6.9.11). 7.5.4 'novicium'...quod a 'novo' dictum sit -tumque. 10.5.3 ab uno solum verbo -tum ('avarus' from 'aveo').

See derivo 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

3. of accent**i) 'throw back the accent onto the preceding word'**

Prisc. part. 3.477.2 encliticum est, id est suum accentum -at in syllabam extremam antepositae dictionis.

See remitto.

ii) 'place a word in an enclitic relationship to another word'

Prisc. 3.76.4 haec ('utroqueversum', etc.)...quoque composita esse videntur, cum sub uno accentu proferantur; melius tamen dicemus, quod -ant sibi supra posita nomina. 84.15 similiter adverbia ostenduntur composita, 'Italiaversus, Siciliaversus', quae ipse accentus ostendit esse composita, nisi si dicamus, quod 'versus' -at sibi supraposita nomina.

Gk.: ἐγκλίνω, AD synt. 22.13 'throw back the accent onto the preceding word'.

Non-gram.: 'cause to lean or slope' (Cato+); also in Enn., Pl.

incohativus: *see* s.v. inchoativus.

incommoditas**'discord, lack of harmony', of certain combinations of letters**

Prisc. 2.371.5 -e...vel inconsonantia, quam Graeci ἀσυμφωνία vocant.

Gk.: ἀσυμφωνία: *see* s.v. inconsonantia.

Opp. commoditas.

Non-gram.: 'disadvantage, inconvenience' (Pl., Ter.+).

incommutabilis**'unchangeable'**

Var. 9.99 quod si infecta modo conferrent, omnia verbi principia -ia viderentur.

Aug. epist. 102.11 p 553.18 verbum.

Opp. commutabilis.

Non-gram.: 'unchangeable' (Cic.).

inconditus**'inarticulate', of voice**

Don. 602.2 interiectio quid est? pars orationis significans mentis affectum voce -a.

Diom. 1.419.2; Serv. 4.420.19; 4.443.20; expl. in Don. 4.518.25; Pomp. 5.281.5: see s.v. interiectio.

Cf. Pomp. 5.281.6 si velis dicere 'o', vox est quaedam confusa.

Don. 652.12 accentus in interiectionibus certi esse non possunt, ut fere in aliis vocibus quas -as invenimus (Dosithe. 7.424.15).

This passage is reported by Prisc. (3.91.21), but with abscondita (q.v.) for incondita.

The grammarians distinguished articulate and inarticulate sounds: the latter were characteristic of the utterance of interjections.

attestation:

Inconditus is used of voice already in Cic.

Cic. rep. 3.3 cum accepisset (mens divina) homines -is vocibus inchoatum quiddam et confusum sonantes, incidit has et distinxit in partem.

Syn. absconditus, confusus, inarticulatus.

Opp. articulatus.

L.: Biese 1957: 14; Sluiter 1990: 193ff.

Non-gram.: 'rough, crude' (Lucil., Var., Cic.+).

inconfusus

'unmixed'

Char. 86.25 quae...Graeca flexo accentu proferuntur, haec -o statu permanente secundum Graecam declinationem ordinantur.

Non-gram.: 'not disconcerted, undismayed' (Sen.+).

incongrue

'inappropriately, incorrectly'

Prisc. 3.201.14 accidentia...quae, quamvis quantum ad ipsas dictiones -e disposita esse videantur, tamen ratione sensus rectissime ordinata esse iudicantur.

239.8 Caesar non -e protulit 'ens' a verbo 'sum, es', quomodo a verbo 'possum, potes: potens'.

Opp. congrue.

incongruitas

'construction with two oblique forms'

Prisc. 3.21.26 quando...ex duobus obliquis constructio fit, ἀσύμβατα, id est -em, dicebant, ut 'placet mihi venire ad te'.

Gk.: ἀσύμβατα, found only in Prisc.

Opp. congruitas.

L.: Baratin 1989: 391.

incongruus

'inappropriate, incorrect'

of certain derivative forms

Prisc. 2.371.8 absonum fit et -um naturae litterarum (442.7).

of syntax

Prisc. 3.111.14 si -a sit (ratio contextus), soloecismus faciet.

155.8 cum dicam 'ego quidem affui, tu vero non', si tollas pronomen, -a erit locutio.

Opp. congruus.

inconiugus

'non-specific' with regard to person

Prisc. 3.144.9 bene dicebat Aristarchus coniuga esse personis pronomina..., verba vero -a (~ AD synt. 138.15 ἀσυζυγα).

Gk.: ἀσύνζυγος (see AD ref.).

Opp. coniugus.

inconsequens

'incongruous, inconsistent'

The use of a noun (implying 3rd person) with a 1st person verb poses an incongruity, except in the case of the verbs 'to be' and 'to be called'.

Prisc. 3.151.12 quod est in aliis (verbis) -s, ut 'sum pius Aeneas' (Verg. Aen. 1.378).

Gk.: ἀκατάλληλος, AD synt. 159.15.

Opp. consequens.

inconsequentia

'inconsistency, incongruity'

See explanation s.v. inconsequens.

Prisc. 3.151.7 si dicam 'Priscianus scribo'..., incongrue dico, nec propter aliud quid nisi propter personarum -am.

Gk.: ἀκατάλληλότης, AD synt. 159.10.

Opp. consequentia.

Non-gram.: rhet. 'inconsistency, incongruity' (Quint.).

inconsonantia

'discord, lack of harmony', of certain combinations of letters

Prisc. 2.371.5 incommutate...vel -a, quam Graeci ἀσυμφωνίαν vocant, deficiunt quaedam, ut, si velimus ab eo quod est 'cursor' et 'risor' femina facere..., absonum fit. 420.5 litterarum.

Gk.: ἀσυμφωνία, Plato Leges 861 a 10.

incontaminatus

'unsullied'

Var. 9.21 his (sc. novis ratione introductis) formis vocabulorum -i<s> uti nolent...?

Non-gram.: 'pure, untainted' (Var., Liv.).

incorporalis

1. 'abstract', of a type of noun

definition

Dosithe. 7.391.2 alia (appellativa)...<a> quibusdam appellationes dicuntur et sunt -ia, quae intellectu tantum modo percipiuntur, verum nec videri nec tangi possunt, ut est 'pietas', 'iustitia', 'decus', 'dignitas', 'facundia' 'doctrina' (cf. Char. 193.27; Diom. 1.322.8).

Serv. 4.406.30 (429.16; expl. in Don. 4.490.12; Pomp. 5.137.26, 143.13).

Prob. 4.119.23 sunt nomina, quae rem -em significant, ut puta 'pietas iustitia dolor' et cetera <talía>, quae sunt -ia, ut grammatici putant.

classification

Don. 615.1 appellativorum nominum species multae sunt.

examples

Don. 615.2 alia -ia, ut 'pietas iustitia dignitas' (Cons. 5.338.14).

ps. Asp. 5.549.31 alia -ia, ut 'sapientia prudentia'.

Prisc. 2.59.12 alia -ia in appellativis, ut 'virtus', in propriis, ut 'Pudicitia'.

Cf. Var. 8.15 ab animo (declinata), of those words which are derived from qualities of the mind.

Gk.: this category was not specified by the Gk. grammarians.

Opp. corporalis.

2. 'immaterial, not possessing substance', of voice

Aud. 7.323.11 vox corporalis est, an -is? secundum Stoicos corporalis (cf. Gell. 5.15.6)... Plato autem non esse vocem corpus putat (Gell. 5.15.7).

Cf. Gell. 5.15.11. corpus sit vox an ἀσώματος, varias esse philosophorum sententias.

5.15.1 corpus sit vox an incorporeum. hoc enim vocabulum quidam finxerunt proinde quod Graece dicitur ἀσώματος.

Gk.: ἀσώματος, Plut. Moralia 902F (de placitis philosophorum): Πυθαγόρας Πλάτων Ἀριστοτέλης ἀσώματος...οἱ δὲ Στωικοὶ σῶμα τὴν φωνήν.

Opp. corporalis.

Non-gram.: 'immaterial' (Sen., Quint.+).

incorrupte

'correctly'

Gell. 2.20.8 qui -e locuti sunt (13.22.4).

Diom. 1.439.15 Latinitas est -e loquendi observatio (Vict. 6.189.2; Aud. 7.322.21; Aug. 5.494.3).

Opp. corrupte.

Non-gram.: 'honestly, uprightly' (Cic.+).

incorruptus

'pure'

Var. 10.60 natura -a...est suapte sponte, nisi qui eam usu inscio depravabit.

Var. frg. Gell. 12.10.4 alterum...recenti novitate fictum, alterum antiqua origine -um.

Gell. pr. 16 sermo -ior.

Macr. exc. 5.633.21 mutari et in oi salva et -a ratione non habuit.

See corruptus.

Non-gram.: 'unspoiled, uncorrupted' (Cic., Lucr.+).

incrementum

1. 'gradation of sense', as expressed by comparison of adjs.

Var. 8.17 in his (sc. verbis)...sunt discrimina propter -um, quod maius aut minus in his esse potest, accessit declinationum genus, ut a 'candido' candidius candidissimum'.

Prisc. 2.83.20 accidentia (= adjs.)...sunt, quae ex qualitate vel quantitate animi vel corporis vel extrinsecus forte evenientium trahuntur, quae possunt -a vel diminutiones accipere.

2. 'increase' in the number of syllables of a word, through the addition of derivational suffixes or inflectional endings i) in inflection

Char. 83.28 quaedam peregrina quae cum -o syllabae declinantur, ut 'Calchas Pallas'...faciunt enim 'Calchantis Pallantis'.

Cons. 5.362.24 singularis numerus partim nullum -um sentit, partim diverso et vario cumulatur augmento.

.28 primus modus est, ut statim in nominativo plurali crescant et aequale -um per omnes casus servant, ut 'monile monilia monilium'.

Eutyth. 5.460.12 de genetivo nominum per -a syllabarum.

frg. Bob. 5.559.1 omnia 'er' terminata, cum amissa 'e' sine -o genetivum singularem per 'ris' syllabam proferrant.

ii) in derivation

expl. in Don. 4.536.34 sunt diminutiva, quae primae positionis per -um syllabae minuunt formam, ut 'mons monticulus'.

Eutyth. 5.462.6 per earum ipsarum clausularum -a derivatio verbi solet provenire, ut 'vello vellis vellicio'.

collocations

clausularum: Eutyth. 5.462.6.

syllabae: Char. 83.28; expl. in Don. 4.536.34.

syllabarum: Cons. 5.362.23; Eutyth. 5.460.12.

3. 'augment'

Macr. exc. 5.603.34 manet aequalitas in illis quorum praesens a vocali coepit, -um patiuntur quorum praesens a consonante inchoat, ἄγω ἤγων, λέγω ἔλεγον.

604.12 ω et η multo constantius manent, quod -um perfectum tanta non recipit, ὠνούμαι ὠνούμενη, ἤχῳ ἤχου.

Non-gram.: 'increase' (Var., Cic.+).

increresco

'increase' by number of syllables

in case inflection

Char. 58.28 in declinatione non plus quam una syllaba -unt. 60.21 sunt et alia quae in declinationibus binis literis -unt.

of a verse (in Homer) in which each word is a syllable longer than the preceding word

Gell. 14.6.4 quis adeo versus sit, qui per singula vocabula singulis syllabis -at.

See cresco, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'grow, increase' (Var., Fur. Ant., Verg.+).

incusativus

'accusative' (case)

classification

Char. 15.8 casus sunt sex, nominativus genetivus dativus -us, qui et accusativus, vocativus ablativus.

examples

Char. 17.23 (exc. Bob. 1.538.2), 18.14 (exc. Bob. 1.538.16), 29.26 (exc. Bob. 1.542.24), 58.7, 332.13 -o casu, .16, 380.12, 13 (Diom. 1.312.16, 17).

Diom. 1.314.16 -i idiomatica, 316.28 per -um, 318.25 -i verbum, .28, 319.1, 7, 11, 24, 30.

attestation: RP ap. Char. 299.16 casibus -o...et ablativo.

Barwick (1922: 59, 113) considers incusativus as opposed to accusativus to be characteristic of RP's terminology. In some parts of the text which he attributes to RP it has been replaced by the later standard accusativus, but incusativus prevails in these passages.

Miniconi (1951: 170) accounts for the creation of incusativus by the equivalence of accusare and incusare in the written language.

Non-gram.: incuso 'blame, accuse' (Pl.+); incusatio 'criticism, condemnation' (Cic.).

indeclinabilis

'indeclinable'

Cf. Var. 10.14 alia verba nusquam declinantur, ut haec 'vix mox'.

10.79 in id genus verbis quae non declinantur..., ut in his 'nequam mox vix'.

10.80 non habere casus 'mox' et 'vix' (1.), 'nequam' habere, quod dicamus 'hic nequam' et 'huius nequam' et 'huic nequam' (2. i).

1. of parts of speech which do not decline, adverbs, conjunctions, prepositions and interjections

Diom. 1.301.1 ex his (partibus orationis) primae quatuor declinabiles sunt, sequentes -es.

Prisc. 2.452.2 dictionum aliae sunt uniformes, id est -es, ut adverbia, coniunctiones, praepositiones, interiectiones, aliae declinabiles, ut nomina, verba, participia, pronomina.

173.20 adverbium...-e manet (3.60.2 adverbium est pars orationis -is).

Diom. 1.415.13 coniunctio est pars orationis -is copulans sermonem (Prisc. 3.93.2).

Gk.: ἀκλίτος, DT 72.4 (of the adverb); AD synt. 47.8 (of words used as adverbs), 73.5 (of indeclinable parts of speech).

Latin indeclinabilis matches Gk. ἀκλίτος (in=ἀ, declinabilis=κλίτος), but the word was already in use before it came to function as a grammatical term, i.e. it was not created on the model of the Gk. specifically for the vocabulary of grammar (see *Non-gram.* below).

Opp. declinabilis.

2. of nouns and pronouns which have only a single ending

These are divided into two categories:

i) those which have a single form for all cases;

ii) those which only occur in a single case.

Prisc. calls the former monoptota (q.v.) and the latter aptota (q.v.) and subsumes both under indeclinabilis, but the other grammarians use indeclinabilia only in the former sense.

Prisc. 2.184.6 quaeritur..., quid sit inter -ia et aptota et monoptota.

.7 et aptota et monoptota -ia sunt: similiter enim non variant terminationem, sed immobilem eam servant.

i) *those which have a single form for all cases*

Char. 27.5 -ia, velut 'hoc fas huius fas' et 'hoc nefas huius nefas' (exc. Bob. 1.541.12; Prob. cath. 4.22.2; Prisc. 2.156.1).

Prob. cath. 4.11.28 'ir' pura unum -e vel monoptotum repperi.

frg. Bob. 5.557.31 'i' quae terminantur -ia sive aptota seu monoptota sunt, ... 'frugi' et 'nihili' (Prisc. 2.121.10).

Aug. 5.501.13 alia species generis neutri aptota, id est -is, ut 'genu', 'hoc genu huius genu huic genu hoc genu o genu ab hoc genu'.

497.32 in singulari -e est, in plurali declinatur, ut 'cornu veru genu tonitru': hoc sono enuntiantur omnes casus in singulari (Cled. 5.42.9).

Prisc. 2.362.7 -ia sunt in singulari numero, ut 'hoc genu huius genu'.

of letter names

Char. 42.4 elementa litterarum -ia sunt (exc. Bob. 1.551.31).

Serv. 4.423.7 omnia nomina litterarum...-ia sunt.

Cled. 5.28.17 omnes litterae...-ia sunt.

Prisc. 2.7.27 et sunt -ia...elementorum nomina (145.5, Prisc. de nom. 3.443.22, Prisc. part. 3.490.25).

Cf. Var. 9.51 vocabula litterarum Latinarum non declinantur in casus (10.82).

9.38 (non) postulandum ut inclinemus ab A et B, quod non omnis vox natura habet declinatus.

of numbers

Char. 42.2 numeri non declinantur praeter 'unum' et 'duo' et 'tres'; ex 'quattuor' usque ad 'centum' -es sunt.

Diom. 1.309.10 nomina numerorum -ia (sunt) a 'quattuor' usque ad 'centum'.

exc. Bob. 1.551.30; Serv. Aen. 2.651; Prisc. 2.201.7.

Cf. Gell. 1.16.14 (*of* 'mille') neque ceteros casus requiri oportet, cum sint alia pleraque vocabula, quae in singulos tantum casus, quaedam etiam, quae in nullum inclinantur.

of certain compound forms

Char. 202.19 'quidam cuiusdam', 'quaedam cuiusdam', 'quoddam cuiusdam': postrema syllaba manet in omnibus casibus -is.

Diom. 1.309.34 (compositum) ex obliquo et nominativo obliquum -em habebit...ut 'senatus consultum'.

Prisc. 2.183.2 sin vero ex utroque casu obliquo sint composita nomina, manent -ia, ut 'huiusmodi'.

of gender

Pomp. 5.165.7 trium generum est -e, ut 'hic et haec et hoc frugi'.

Prisc. 2.90.5 'nequam'...est -e trium generum.

ii) *those which only occur in a single case*

Prisc. 2.214.7 'git'...et 'Nepet'...-ia sunt.

Gk.: ἄκλητος, AD synt. 42.5 (*of letter names*).

Σ DT (231.13) and Choerob. (1.341.25) use ἄκλητα *of defective nouns, which only occur in one case, and contrast these explicitly with μονόπτωτα, nouns with a single case form used for all cases. Most Latin grammarians use indeclinabiles of the latter rather than the former category, and AD's application of ἄκλητα to letter names also conflicts with Choerob.'s schema, but Choerob. himself testifies to the lack of unanimity amongst the grammarians on this subject, roundly contradicting the opinion of another in this passage.*

Non-gram.: 'inflexible' (Sen., Gell.+).

indefinitus

1. *'infinitive'*

Gell. 1.7.6 futurum...non refertur ad 'rem'..., sed verbum est -um, quod Graeci appellant ἀπαρέμφατον. 14

Plautus 'occisurum' et Laberius 'facturum' -o modo dixerunt.

Gk.: ἀπαρέμφατος: DT 47.4; AD synt. 320.1.

Indefinitus is formed from in- privative + definitus, from definire, as ἀπαρέμφατος from ἀ- privative + παρέμφατος, from παρεμφαίνειν (Job 1893: 106).

See infinitus.

2. *'indefinite', of the pronoun 'cuius'*

For Cled. the pronoun itself is indefinite, for Aug. the person referred to.

Cled. 5.51.3 -um est ad aliquid.

Aug. 5.494.9 'cuius' pronomem infinitum personae -ae possessivum.

Gk.: ἀόριστος, DT 39.3; AD pron. 27.15.

See infinitus.

Non-gram.: 'unlimited, endless' (Gell.).

indicandi

'indicative'

Var. 9.101 perfectum...imperat nemo, contra quae sunt -i, ut 'lego legis legit' (L. Spengel, for imperandi, in view of the examples).

Quint. 9.2.1 quae ab illo simplici modo -i recedunt.

Non-gram.: indico 'make known, declare' (Pl.+).

indicatio

'statement'

Prisc. 3.156.15 in indicativis (verbis) ipsa -o et...affirmatio.

Gk.: ὁρισμός, AD synt. 164.8.

Non-gram.: 'valuation' (Pl.), 'statement, declaration' (leg.).

indicative

'in making a statement'

Prisc. 3.97.27 est quando -e dicuntur ('aut'... 'aut'), est quando dubitative: -e, ut 'aut lux est aut tenebrae'.

Gk.: ἀποφατικῶς, AD pron. 27.16 (*opp. πυγματικῶς interrogative, of the use of certain pronouns*).

indicativus

1. *'indicative' (mood)*

classification

The grammarians distinguished different numbers of moods, but all included the indicative, always in first place.

Sacerd. 6.432.18 modi verborum sunt quinque, pronuntiativus, quem quidam -um vel finitivum dicunt.

Dosith. 7.406.4 modi quot sunt? V, -us, ut 'amo doceo lego'.

Cons. 5.374.16 modi...quinque...sunt, -us, qui et pronuntiativus dicitur, ut 'lego'.

Prisc. 2.421.18 modi...sunt...quinque: -us sive definitivus.

Char. 214.3 modi sunt septem, -us (exc. Bob. 1.562.21).

Aud. 7.344.13 modi verborum quot sunt? septem, -us.

Don. 632.9 modi...sunt...septem, -us, qui et pronuntiativus, ut 'lego'.

Prob. 4.155.39 modi verborum sunt octo, -us, qui <est> et pronuntiativus (ult. syll. 4.237.10 modo pronuntiativo, id est -o).

Serv. 4.411.26 modi omnes sunt octo, -us.

Vict. 6.199.17 modi verborum quot sunt? decem. qui sunt? -us.

definition/ancient etymology

Aud. 7.344.14 -us cur dictus est? quod per ipsum indicamus quid agamus, ut puta interrogatus quid faciam dico tibi 'lego': haec enim significatio indicantis est.

Diom. 1.338.24 finitivus modus...a quibusdam -us appellatur, quo indicamus.

Serv. 4.411.29 -us dicitur modus, quoniam per ipsum quod gerimus indicamus, ut est 'lego'.

expl. in Don. 4.503.27 -us dictus est, quod per ipsum indicamus id quod facimus, ut 'lego'.

Pomp. 5.214.6 -us dictus est ab eo, quod ipso indicamus. si dicas mihi 'quid facis?', dico tibi 'lego'. ergo lego indicantis est significatio.

Macr. exc. 5.643.26 siqui dicit 'lego', nihil dubium relinquit quin legere se indicet, ideo -us appellatur.

Prisc. 2.421.20 -us, quo indicamus vel definimus.

concerning the form

Cons. 5.374.18 -us modus est cuius ex instanti tempore primae personae numeri singularis litteris ultimis genera intelleguntur, ut 'uro uror'.

concerning the sense

Macr. exc. 5.611.1 de -o, qui et definitivus. -us habet absolutam de re quae agitur pronuntiationem.

The indicative was regarded as a basic mood and compared with the nominative case of nouns.

Macr. exc. 5.638.1 omne igitur -um,...id est omne thema verbi Latini.

Prisc. 2.422.23 -um, qui est paene verbi rectus, sicut et praesens tempus.

421.20ff. -us... .21 ideo primus ponitur,... .26 quia prima positio verbi. ...in hoc est modo, quemadmodum in nominibus est casus nominativus, et quia substantiam sive essentiam rei significat (3.235.16 -us, quia essentiam plerumque ipsius rei significat, hoc nomine nuncupatur).

types

exc. Bob. 1.562.21 -us, ut 'amo facio'. hic multifariam interpretatur (fatendi, arguendi, percunctandi, nuntiandi, interrogandi).

attestation:

The form is found in Scaur. (7.33.15), but the relevant passage is not contained in all MSS.

Gk.: ἀποφατικός, AD synt. 346.6, δριστικός, DT 47.3, AD synt. 346.9 (+ δρισμέθια), δριστική ἀπόφασις (AD synt. 395.7).

In some MSS ἀποφατικός 'indicative' (< ἀποφαίνω 'demonstrate') is written ἀποφαντικός and Schneider (1902: 50) would accept this reading to distinguish it from ἀποφατικός 'negative' (< ἀπόφημι 'deny'). Uhlig however (1910: LXVI) argues in favour of ἀποφατικός for both, and points to AD's confusion of the two at synt. 346.6ff.

See definitivus, finitivus, finitus, pronuntiativus.

2. more broadly, of indication in general

Prisc. 3.117.12 nomina...tertiarum sunt personarum -a (~ AD synt. 20.6 τὰ δνόματα τρίτων προσώπων ἐστὶν ἀποφατικά).

117.25 nominum positiones cum fiunt, neque in persona -a sunt (~ AD synt. 20.7 ἐπὶ τοῦ ἀποφαινομένου προσώπου), id est loquentis, quod est suum primae personae..., neque (in secunda persona).

118.14 verba personarum quae per nominativum intelleguntur et sunt -a, absolute (i.e. without a pronoun) accipiuntur (~ AD synt. 21.15 παραστατικά).

Gk.: see AD references.

indifferens

'neither active nor passive'

Char. 212.3 habitiva (verba)...ut 'nascitur, crescit, oritur'. haec quidem quasi -ia a passivis repugnant.

Non-gram.: 'neither good nor bad, indifferent' (Cic.+).

indifferent

'interchangeably'

of words

Plin. dub. serm. frg. Pomp. 5.144.24 -er haec ('Albanus' and 'Albensis') inveniuntur.

Quint. 9.2.6 utroque utimur -er (interrogare and percontari).

11.3.1 utraque appellatione -er uti licet (pronuntiatio and actio).

Char. 152.30 -er...locutos veteres ('ambo' et 'ambos').

90.7 veteres -er 'servitium' et pro servitute posuerunt (Alb. 7.310.12 veteres -er 'servitium' pro serviendo posuerunt).

-rum/-um

Sacerd. 6.427.17 ea in nominibus -er genetivo plurali 'rum' vel 'um' accipiunt.

Gk./Lat.

Sacerd. 6.475.6 -er declinantur et Graece et Latine.

1st/3rd declension

Sacerd. 6.476.6 -er primae vel tertiae declinationis ratione flectentur.

accusative/ablative prepositions

Serv. 4.419.26 'clam'...-er...et ablativo iungitur et accusativo.

.27 'in sub super' et 'subter' et accusativae sunt et ablativae; sed apud maiores nostros -er ponebantur, id est nulla lege servata (Pomp. 5.276.1).

443.7 ambiguae praepositiones quattuor fuerunt, 'in sub super' et 'subter', quibus maiores -er utebantur.

masc./fem.

Pomp. 5.206.20 apud maiores nostros -er invenimus hoc pronomen, et 'quis vir' et 'quis mulier'.

various

Prisc. 2.55.22 -er...multa et nomina modo pronominum et pronomina modo nominum invenimus declinata.

448.3 -er...tam singulari quam plurali numero verborum coniunguntur.

3.104.24 aliae paene omnes (coniunctiones) -er et praepositioni et supponi possunt.

197.2 adverbiorum...quaedem sunt, quae cum...diversis numeris et generibus et casibus et temporibus et personis -er ponuntur.

of letters

Gell. 10.24.8 quam consuetum id veteribus fuerit litteris is (sc. 'e' and 'i') plerumque uti -er, sicuti 'praefiscini' et 'praefiscini'.

Vel. 7.62.5 -er scribuntur 'attinet'...et 'adinet'.

Mar. Vict. 6.14.23 voces, quas alii numero singulari et plurali -er per 'u' et 'o' scripserunt, ut 'avos corvos novos'.

Prisc. 2.339.11 in 'e' et 'i' -er.

Cass. 7.156.16 'artubus' et 'artibus' veteres quidem -er scripserunt.

Non-gram.: 'indiscriminately' (Larg.+), 'without distinction, interchangeably' (Plin.+).

indifferentia

'interchangeable character'

Gell. 13.3.6 de utriusque vocabuli ('necessitudo' et 'necessita') -a.

L: Marache 1952: 158.

Non-gram.: 'lack of difference' (ps. Quint.).

indignandi

'expressing indignation', of a type of adverb

Prisc. 3.89.7 ('o') est (adverbium) -i, ut... 'o tempora, o mores' (Cic. in Catil. 1.1.2).

Non-gram.: indignor 'regard with indignation' (Cic., Lucr.+).

indignativus

'expressing indignation', of a type of conjunction

Diom. 1.417.11 'et' coniunctio...modo interrogativa, ...modo -a, ut 'et quisquam numen lunonis adorat?' (Verg. Aen. 1.48) (Dosithe. 7.422.16).

indiscrete

'without distinction'

Cons. 5.372.10 'lego legitur'..., quod -e ab eius modi verbo semper...nascitur.

Non-gram.: 'without giving details, indeterminately' (leg.).

indiscretus

'indiscriminate'

Prob. 4.204.5 (verba quaedam) -a qualitate accipiuntur...communis sive deponentis verbi potestate fungantur (Cled. 5.56.29).

Non-gram.: 'not separated' (Var.+).

indistincte

'interchangeably'

RP ap. Char. 307.3 cum...nulla loci significatio est, -e praepositur ('sub') (i.e. with accusative and ablative).

Char. 131.5 'labra' et 'labia' -e dicuntur.

Non-gram.: 'without distinction' (Gell.+).

indistinctus

'non-specific'

Gell. 10.20.9 omnia (leges, plebiscita, etc.) confuso et -o vocabulo 'rogationes' dixerunt.

Char. 98.9 <Plinius> dubii sermonis II -o genere dici ait ('clipeum').

Cons. 5.375.17 'legisse'...et 'lectum iri', quamvis...numero personisque -a sint, tamen definitam speciem temporum tenent.

Non-gram.: 'disordered' (Catull.+).

individuus

'indivisible'

1. of the letter as representing the minimal unit of sound

Mar. Vict. 6.4.24 -a vox est littera.

Prisc. 2.6.11 littera est vox, quae scribi potest -a. 3.108.12 (litterae) quae bene dicuntur ab Apollonio prima materies vocis esse humanae (AD synt. 2.3 ἡ πρώτη ῥηθεῖσα ἀμερῆς ὅλη τῶν στοιχείων).

Gk.: ἀμερῆς; see AD ref.

2. of the present tense, as it is momentary

Prisc. 2.406.6 instans...-um est, quod vix stare potest.

Gk.: cf. ἀμερῆς 'momentary', Chrysipp. Stoic. 3.50 (of φρόνησις).

Non-gram.: 'indivisible; not divided' (Cic.+).

inductio

'suggestion, proposal'

Prisc. 3.245.23 quando...dubia res ostenditur, utrum fieri possit necne, vel per -em, id est καὶ ὑπόθεσιν, subiunctivis magis utuntur. 265.18 per -em optativo est usus.

Gk.: ὑπόθεσις; common in ancient authors (see LSJ).

Non-gram.: 'introduction' (Rhet. Her.); 'leading in' (Cic.+).

inductivus

'expressing a suggestion, proposal'

Prisc. 3.246.11 suppositiva sive -a (verba), quae ὑποθετικά Graeci vocant.

Gk.: ὑποθετικός; see s.v. suppositivus.

Syn. suppositivus.

infectus

'imperfect'

Var. 9.32 quibus (similitudinibus utimur) in -is rebus, quibus in perfectis. 10.48 cum sint verba alia -a, ut 'lego' et 'legis', alia perfecta, ut 'legi' et 'legisti' (9.97, 101). 9.101 verba -i. 9.99 verba -i cum perfectis (conferunt). 10.33 -i et perfecti (copula). 9.96 per tempora...<-i>..., ut 'discebam disco discam'.

Var. divides the tense forms into infecta and perfecta, each with preterite, present and future. This fits the morpho-

logical facts of Latin but fails to win the approval of the later grammarians (Jensen 1939: 57).

Ter. Maur. 6.337.410 tempore instanti quod αὐδᾶ, ἡῦδα -o facit.

Opp. perfectus.

Non-gram.: 'not done' (Pl.+).

infero

'append, add on'

of letters

Mar. Vict. 6.35.24 'o' litterae vocali correptae -tur 'i' littera. 36.16 -untur brevi syllabae...consonantes. Eutytych. 5.463.19 'calcio'...a 'calcius' derivatum, quia paenultima non -tur consonans. Cass. 7.200.10 (ex Eutyche) vocalis vocali -lata.

of words

Quint. 9.3.62 aut praeposito verbo...aut -lato.

of punctuation

Diom. 1.437.18 imo (loco ponitur distinctio), cum lectionis interruptum tenorem aliud adhuc -latura suspendit, et vocatur...subdistinctio (Vict. 6.192.12; Aud. 7.324.17).

Don. 612.5 subdistinctio est, ubi non multum superest de sententia, quod tamen necessario separatum mox -endum sit.

Gk.: see addo.

See addo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'carry or bring into' (Pl., Cato+).

infinitivus

1. 'indefinite'

i) of certain pronouns, categorised by Prisc. as nouns

Prisc. 2.370.25 in interrogativis et in -is nominibus..., ut 'quis', 'qualis', 'quantus'.

ii) of pronouns

Char. 201.23 -a. 'quis' et 'qui'..., 'quae'... 'quod'. cf. 200.13 infinita.

Dosith. 7.403.10 -a (pronomina)... 'quis' et 'qui quae quod'.

Cf. Prisc. 2.370.25; see above.

iii) of the species usurpativa (gerund and supine)

Char. 225.17 verba supina... 'docendi', 'docendo' 'docendum' 'doctum', 'doctu'... -to quidam putant verba -a. 242.21 verba...-a vel usurpativa.

Diom. 1.396.11 participia...recipiunt et genus et numerum...at species usurpativa -a est. nihil enim horum recipit, cum dicimus 'legendo ego proficio' in omni genere; item numero, 'legendo proficimus' et similia.

Barwick (1922: 132) believes that RP used infinitivum for the gerund, infinitum for the infinitive.

2. 'infinitive', of verbal mood

classification

Diom. 1.338.15 modus...verborum...in quinque deducitur partes...-us.

Char. 216.3 modi verborum sive qualitates sunt quinque,...-us (ps. Asp. 5.551.15 qualitates sunt quinque,...-a, ut 'legere').

Dosith. 7.406.4 modi quot sunt? V,...-us, <ut> 'amare docere legere'.

Cons. 5.374.14 modi...quinque...sunt,...-us, ut 'legere'.

exc. Bob. 1.562.35 sextus modus est qui -us dicitur.

Don. 632.11 modi...sunt...septem,...-us 'legere'.

Vict. 6.199.17 modi verborum quot sunt? decem. qui sunt? ...-us.

definition

expl. in Don. 4.504.10 est etiam -us, ubi non discernitur persona nec numerus.

Cons. 5.375.13 -us modus...hanc distinctionem recipit. nam id quod videtur praesentis temporis speciem proferre usquequaque confusum est... 'legere'. 'legisse' autem et 'lectum ire', quamvis et ipsa numero personisque indistincta sint, tamen definitam speciem temporum tenent.

Aug. 5.494.23 modo -o numeris et personis 'esse', solo tempore finito praeterito 'fuisse', futuro 'fore'.

Prisc. part. 3.483.13 -o modo numeris et personis.

Diom. 1.340.34 -us, qui et perpetuus numeris et personis.

ult. syll. 4.244.21 -us modus, quem et perpetuum quidam vocant (Cons. 5.375.13).

Diom. 1.340.37 unde impersonativum hunc quoque non nulli et insignificantivum dixerunt.

expl. in Don. 4.504.10 nam ideo imperfectus dictus est.

Don. Ter. Andr. 167.2, Eun. 40.2, Phorm. 467.1.

attestation:

Paul. Fest. 59.11 -i modi coeperunt.

Infininitus occurs in Scaur. (7.34.1), but in an appended passage found only in certain MSS.

Infininito activitatis is supplied in Keil's text at Sacerd. 6.492.21, but elsewhere Sacerd. consistently uses infinitus (cf. the suggestion of H. Wentzel (1858:29), infinito activorum).

Comin. ap. Char. 351.29 -um verbum pro finitivo.

Serv. Aen. 1.19 -i modi. 3.405 (vs. 9x infinitus).

ancient etymology

Pomp. 5.215.39 -us dicitur modus ab eo, quod non definit personas.

Diom. 1.340.34 -us...ideo dictus -us ex eo, quod parum definitas habet personas et numeros. idem enim sermo de tribus personis et duobus numeris usurpatur, ut cum dicimus 'facere ego tu ille volo' et 'volumus'.

infininitus

1. 'indefinite'

i) of indefinite as opposed to definite plural

Var. 9.64 multitudinis vocabula sunt unum -um, ut 'Musae', alterum finitum, ut 'duae, tres, quattuor' (9.84, 85).

Indefinite plurals are those where the number of individuals is not specified.

Serv. Aen. 1.116 'ter' saepius, finitus numerus pro -o. 1.94 'ter', 245 'novem' 499 'mille' (+ 11.396), 6.43 'centum' (+ georg. 4.382).

ii) of the plural number, on the grounds that the number of individuals is unspecified

Prisc. 2.172.23 pluralis (numerus) vero -us...cum vero 'homines' (dico), incertum est, de quot, nam a duobus usque ad innumerabiles extenditur significatio.

iii) pronoun (including article and noun)

For the Stoics the term ἀρθρα embraced both articles and pronouns, but they differentiated the two categories, calling articles ἀρθρα ἀοριστῶδη, indefinite joining words, and pronouns ἀρθρα ὀρισμένα, definite joining words (AD pron. 5.14, synt. 94.13, Prisc. 2.54.12, 548.8, Prisc. part. 3.492.6).

Prisc. 2.54.12 (Stoici) articulis...pronomina connumerantes finitos ea articulos appellabant, ipsos autem articulos, quibus nos caremus, -os articulos dicebant.

548.8 (Stoici) -um articulum vocantes, quem grammatici articulum, eique adiungentes etiam -a nomina vel relativa. Barwick (1922: 102) would add <vel interrogativa> on the basis of Prisc. 3.139.21 (below). Prisc. often mentions the three together (N.B. Prisc. part. 3.491.19ff.).

Prisc. part. 3.492.6 haec tamen (sc. -a vel interrogativa vel relativa)...plerique Latini artis scriptores pronomina esse -a dixerunt (3.492.13).

Var. in turn distinguishes finiti et infiniti articuli, but for him the former are demonstrative pronouns, e.g. hic, haec (also called pronomina), the latter indefinite pronouns, e.g. quis, quae (also called provocabula).

Var. 10.18 prima pars casualis dividitur in partis duas, in nominatus scilicet <et articulos>, quod aequae finitum <et -um> est ut 'hic' et 'quis'.

10.20 ut in articulis duae partes, finitae et -ae, sic in nominatibus duae, vocabulum et nomen.

10.30 proprium illud habent (sc. articuli), quod partim sunt finita, et (ut?) 'hic haec', partim -a, ut 'quis' et 'quae'.

8.50 si esset analogia in infinitis (for infineiteis) articulis.

Cf. 8.52 de nominatibus qui accedunt proxime ad <in> finitam naturam articulorum atque appellantur vocabula, ut 'homo equus'.

(Antonius Augustinus, ed. of the Vulgate edn. 1554, repr. 1557, for finitum, cf. 8.45).

He makes a similar distinction between proper and common nouns, describing the former (nomina) as ut finita, 'quasi-definite', the latter (vocabula) as ut infinita, 'quasi-indefinite' (Fehling 1958: 56).

Var. 8.45 appellandi partes sunt quattuor...provocabula...<vocabula>...nomina...pronomina. ...primum genus est -um, secundum ut -um, tertium ut finitum, quartum finitum.

In the terminology of the later grammarians articulus and pronomina are restricted to article and pronoun respectively; within pronomina finitum and infinitum are distinguished (as well as minusquamfinitum and possessivum, for some grammarians, e.g. Prob., independent categories, for others, e.g. Serv., subdivisions). Finita are the personal pronouns, e.g. ego, tu, ille, infinita the indefinite pronouns, e.g. quis, qualis, quantus (Char.).

Sometimes the qualitas or declinatio is called finita, sometimes the pronouns themselves.

classification

Char. 200.12 qualitas pronominum finita est aut -a.

Don. 629.5 qualitas pronominum duplex est. aut enim finita sunt pronomina aut -a.

Diom. 1.329.5 qualitates pronominum sunt tres, finita -a minus quam finita.

Aud. 7.343.11ff. qualitas pronominum in tres species dividitur: nam aut finita sunt pronomina aut -a aut minus quam finita.

Aug. 5.507.10ff. pronomina aut finita sunt aut -a aut minus quam finita.

Prob. 4.131.25 qualitas pronominum in quattuor formas dividitur: finita, minus quam finita, -a, possessiva.

Serv. 4.435.25 Prob. pronomina in quattuor partes dividendum putavit, id est pronomina finitum -um minus quam finitum et possessivum; quod non videtur habere rationem. unde Donatus melius, qui in duas partes in primo divisit. nam si ea sunt finita pronomina, quae recipiunt personas, alia omnia, quae non recipiunt personas, -a dicenda sunt.

Serv. 4.410.1 qualitas pronominum principaliter bipartita est. omnia enim pronomina aut finita sunt aut -a. .6 -a...pronomina varias habent species.

.8 alia dicuntur generaliter -a, alia minus quam finita, alia articularia vel demonstrativa, alia possessiva.

definition

Char. 200.13 -a est quae cuilibet personae potest aptari, ut 'quis quantus qualis'.

Cf. Char. 201.23 infinitiva. 'quis' et 'qui'..., 'quae'..., 'quod'.

Diom. 1.329.6 -a et minus quam finita in tertia (sc. persona) invenitur. .8 -a est quae certam non recipit personam sed cuilibet potest aptari, ut 'quis quae quod'.

Don. 629.6 -a sunt, quae non recipiunt personas, ut 'quis quae quod'.

Aud. 7.343.14 -um, quod certam personam non habet, ut 'quis quae quod'.

The pronoun 'quis' is considered a general indefinite pronoun.

Serv. 4.410.9 generaliter -a sunt quae cuicumque per-

sonae aptari possunt, ut est 'quis'; et sunt haec septem tantum, 'quis qualis talis quantus tantus totus'.

Pomp. 5.203.1 -a quae dicuntur pronomena? ista: 'quis', nam quando dico 'quis', generale pronomen est; potes et de illo et de illo et de pluribus intellegere.

Cf. Prisc. 3.20.25 generalem et -am substantiam, quae pertinet ad universarum rerum genera et species et partes, demonstrat ('quis').

The pronoun 'cuius' is considered a possessive indefinite pronoun.

Don. 629.11 alia ad aliquid -a, ut 'cuius cuius cuium'. Cled. 5.51.3 -a ut 'cuius': indefinitum est ad aliquid.

Aug. 5.494.9 'cuius' pronomen -um personae indefinitae possessivum, tamquam cum dicimus 'cuius servus est'.

Prisc. 3.133.24 possessivum -um 'cuius cuius cuium'.

ancient etymology

expl. in Don. 4.500.15 primo quare dicuntur omnia -a? quoniam non definiunt certas personas.

Prisc. does not distinguish in/finita pronomina, since for him indefinite pronouns are classified as nouns: he refers to them as infinita nomina, cf. AD pron. 27.15 ἀόριστα (ὀνόματα).

Prisc. 2.61.7 -um est interrogativum contrarium, ut 'quis', 'qualis', 'quantus', 'quot', 'quotus', cum in lectione gravi accentu pronuntiantur (cf. *DT's definition below*).

3.129.5 huic nomini, id est 'quis', quod est interrogativum vel -um, redditur 'qui' relativum: 'quis scripsit bucolica? qui etiam georgica'.

127.7 pro 'quis' -o vel interrogativo accipitur (sc. 'qui'), 'quis' vero pro relativo numquam.

132.4 nomen -um 'quis' et 'aliquis'.

136.19 'quis'... simplex potest et -um et interrogativum esse, 'aliquis' tantummodo -um.

139.21 de generaliter -is vel relativis vel interrogativis nominibus, quae relationis causa Stoici inter articulos ponere solebant.

Prisc. part. 3.501.10 quae sunt dubia (sc. pronomina)? quae Stoici quidem antiquissimi inter articulos... ponebant, Romani autem inter pronomina -a vel interrogativa vel relativa vel redditiva, Dionysius vero et Apollonius et Herodianus rationabiliter inter nomina.

Gk.: ἀόριστος.

DT 39.3 ἀόριστον δὲ ἐστὶ τὸ τῷ ἐρωτηματικῷ ἐναντίως λεγόμενον.

Cf. Arist. de interpr. 19 b 8ff. ἀόριστα (ὀνόμα and ῥήμα).

collocations

nomen: Prisc. 3.13.30, 129.5, 132.4, 139.21, 204.11. pronomen: Don. 629.5, 11; Serv. 4.410.1, 6, 8, 9, 435.25; expl. in Don. 4.500.15; Cled. 5.51.3; Pomp. 5.203.1; Aud. 7.343.12; Aug. 5.507.10; Prisc. part. 3.501.10.

qualitas: Char. 200.12; Diom. 1.329.5.

iv) persona (of verbs)

Prisc. 2.448.16 et prima... et secunda verborum personae finitae sunt, ... tertia vero -a est itaque eget plerumque pronome, ut definiatur.

v) adverb

The Latin grammarians appear to have distinguished definite and indefinite adverbs of time and place.

Char. 242.26 temporis adverbia sunt -a, velut 'olim aliquando'...

Dosith. 7.409.6 significant... tempus -um, 'olim'... 'aliquando'...

ps. Asp. 5.552.3 tempora quae significant adverbia aut -a sunt, ut 'aliquando'...

Char. 243.19 sunt etiam quae et in locum et in loco et e loco significant -a, velut 'suum deorsum'...

Dosith. 7.410.1 in loco -a, ubi... 'sursum'... 'deorsum'. 6 <e loco -a>, 'unde'... 11 per locum -a, 'qua'... 13 per locum <et e loco in> finita, 'suum'... 'deorsum'.

Pomp. 5.246.38 sunt (adverbia) tam loci quam temporis -a, 'ubi quando': nam qui dicit 'ubi', locum non significat; qui dicit 'quando', tempus non significat.

Don. 642.4 sunt item adverbia -a, ut 'ubi quando' (Aud. 7.348.24).

Cled. 5.67.19 -a sunt quae de absentibus dicuntur, finita quae de praesentibus..., ut 'hic modo': nam et locus definitur et tempus.

2. 'infinitive', of verbal mood

i) qualitas classification

Sacerd. 6.429.26 qualitas in verbis aut finita est, ut 'amo', aut -a, ut 'amare'.

Char. 209.28 qualitas verborum finita est aut -a (Cons. 5.374.1; Vict. 6.197.24).

definition

Char. 209.31 -a est quae nihil certum habet, ut 'legere scribere'. haec enim in omnibus temporibus personis -a sunt (Vict. 6.198.1).

Cons. 5.374.2 -a est in qua haec universa confusa sunt, ut 'legere'.

ii) modus classification

Sacerd. 6.432.18 modi verborum sunt quinque, ... 30 -us, quem <quidam> perpetuum dicunt.

Prisc. 2.421.18 modi... sunt... quinque: ... -us.

Aud. 7.344.13 modi verborum quot sunt? septem, ... -us.

Serv. 4.411.26 modi omnes sunt octo, ... -us.

Prob. 4.156.2 modi verborum sunt octo, ... -us, qui est et perpetuus.

expl. in Don. 4.503.26 modi sunt hi (sc. sex), ... -us. Cf. 504.10 infinitivus.

definition

Sacerd. 6.436.23 modo -o numeris personis incertis tempore praesenti.

Prob. 4.160.26 modo -o sive perpetuo numeris et personis confusis tempore praesenti.

ult. syll. 4.261.22 -o modo tempore praesenti.

Diom. 1.352.30 modo perpetuo, qui est -us numeris et personis. 354.11.

Cled. 5.16.17 -us dicitur, qui numeris tempora personas, confusum habet totum.

54.11 -us, qui personas numeros et tempora confusa habet.

Macr. exc. 5.644.25 -um modum non quidem exprimere numerum vel personam, omnes tamen recipere personas et utrumque numerum admittit.

645.3 in -o... vox eadem paululum flexa tempus immutat, 'scribere scripsisse scriptum ire', quod est proprium verbi.

643.28 'legere', quia nullum animi definit affectum, -i nomen accipit.

Prisc. 2.425.9 -us est, qui et personis et numeris deficit, unde et nomen accipit -i, quod nec personas nec numeros definit et eget uno ex quattuor supra dictis modis, ut significet aliquid perfectum, ut 'legere profero'.

408.27 nota autem, quod vim nominis rei ipsius habet verbum -um. unde quidam nomen verbi hoc esse dicebant; dico enim 'bonum est legere', ut si dicam 'bona est lectio'.

ancient etymology

The Latin grammarians explained the designation infinitus because the infinitive failed to define certain categories, e.g. number and person, and required the addition of a finite verb to complete the sense. Aug. gives the fullest explanation:

Aug. 5.510.38 ideo -us dicitur, quia... sine personis est et habet solum tempus praefinitum, praesens praeteritum et futurum, ut puta 'clamare' praesens est, 'clamassem' praeteritum, 'clamatum ire' futurum. ecce vides designare tantum tempora, non personas: 'clamare' enim et 'clamassem' et 'clamatum ire', nescitur persona, nisi velis iungere et dicere 'clamare debet ille'; tunc quasi fit finitum. si autem non subiungas 'ille' vel 'ipse' vel 'iste', fit, ut dicitur, -us modus: nam et numero singulari vel

plurali -us est. cum enim dico 'clamare clamasse', nec finitum est, utrum de uno an de duobus dicam.

Aud. 7.344.26 -us cur dicitur? quia non explet sensum nisi adiecta alia particula verbi, ut puta 'legere': pendet enim sensus: adicis 'volo vis vult' et implet sensum, 'legere volo, legere vis, legere vult'.

Serv. 4.411.37 -us dicitur modus, quia non definit personas, sed omnes tres uno modo profert, id est 'legere'.

Cled. 5.19.24 -us ideo dictus, quod in numeris et in temporibus et in personis aequalis est.

Serv. *only mentions person, Cled. mistakenly includes tense: in fact the Latin infinitive is marked for tense, as the other grammarians recognised.*

There was some dispute as to whether the infinitive was a verb or an adverb.

Macr. exc. 5.644.13 -um modum quidam minime habendum inter verba existimant, quia neque numerum et personam, quae verbi propria sunt, designat, sed adverbiiis potius temporis applicare conantur.

621.24 -um modum...quidam Graecorum inter verba numerare noluerunt...30 dicuntque adverbium esse magis, quia -um, sicut adverbium, praepositur et postpositur verbo.

Prisc. 2.422.8 quidam enim dubitaverunt, an verba sint haec (sc. -a), et inter adverbia magis ponenda censuerunt, quod nec numeros nec personas nec affectus animi certos habent et egent semper aliis verbis, sicut adverbia.

3.224.23 ab -o incipit exponere verbi ordinationem Apollonius (AD synt. 320.1), ostendens hoc verbum generale esse et pro omni posse accipi modo verborum.

iii) verbum

Quint. 1.6.7, 8. 9.3.9 cum -o verbo sit usus pro appellatione.

Prisc. 2.412.19 pro omni...tempore -i verbi solent accipi (*gerunds*).

infinitus vs. infinitivus

Barwick (1922: 113, 130-1) believes that RP used infinitum for the infinitive, infinitivum for the gerund. Infinitum is found in this sense in Quint. (verbum), and in certain sections of Char. which, he argues, have their origins in RP.

Char. 326.3 infinita instantis solere.

The situation is however complicated by the fact that the term for infinitive is almost always abbreviated in the codex Neapolitanus, in a variety of ways, and could be read as either infinitus or infinitivus. Similarly, of the MSS for Pomp., A consistently reads infinitivus vs. infinitus in BCa (A, B and C being all ninth century MSS, A the oldest, and a the earliest corrector of A. Keil ad 5.212.36).

Serv. Aen. 2.132 -us modus 3.56. sc. modus: 2.684, 4.409, 422, 6.199, 7.390, 11.463, 12.216 vs. 2 x infinitivus.

Don. Ter. Hec. 313.1 -o modo.

Eun. 391.2 plus sonat -us modus finito (infinitus BφηIQe infinitivus Gδ).

Infinitus is better supported in the MSS here than infinitivus, though the latter is more usual in Don. (q.v.). It is also more natural in opposition to finitus (Blundell 1988: 64).

Gk.: ἀπαρέμφατος, DT 47.4; AD synt. 320.1.

The Gk. grammarians labelled the infinitive ἀπαρέμφατος (& privative + παρέμφατος, from the verb παρεμφαίνειν, 'indicate'). Infinitus was one of several translations of the term employed by the Latin grammarians (Job 1893: 106).

Macr. exc. 5.621.24 -um modum, quem ἀπαρέμφατον dicunt (Graeci) 634.29.

iv) tempus?

Don. Ter. Eun. 410 plus potest ad significandum -um tempus quam finitum (B has infinitum verbum [verbum del.] ad significandum quam finitum tempus).

B's infinitum verbum is an acceptable expression for the infinitive, but verbum has been deleted. B and the other MSS have different orders but all have infinitum tempus. Tempus here is probably a mistake (Blundell 1988: 116).

Non-gram.: 'indefinite' (Var., Rhet. Her., Cic.+).

infirmus

'weak'

1. of the letter h

Mar. Vict. 6.7.4 'h' vocatur -a, quia in metris plerumque despicitur nec consonantis tenet locum, ut 'saevus Achilles', quod idcirco sic est, quia 'c' et 'h' unius consonantis Graecae loco habetur (7.25).

2. of a grammatical rule

Pomp. 5.164.19 ait sic Donatus, 'ista regula -a est' (of Plin.'s rule that the gender of a noun may be recognised from the gender of its diminutive).

Non-gram.: 'unstable' (Ter.+); 'weak' (Cic.+).

inflecto

1. 'inflect'; chiefly passive

i) of case inflection

on inflection in general

Don. 613.6 ex omnibus (partibus orationis) tres sunt, quae sex casibus -untur, nomen, pronomen et participium. Pomp. 5.184.17 illae (priorae syllabae)...non -untur.

in the definition of casus

Diom. 1.301.33 (casus) dicti, quod per eos...nomina a prima sui positione -xa variantur (492.23). Vict. 6.189.18 (casus dicti sunt) quia per eos pleraque nomina a prima sui positione -xa variantur et cadant (Aud. 7.341.17). Pomp. 5.182.5 (casus) dicti sunt, quod faciant nomen cadere et -i.

in the discussion of the nominative

Cled. 5.43.21 (nominativus) -itur (opp. immobilis manet). Pomp. 5.182.6 non...itur, sed sic...constat. 11 per (nominativum)...scimus, quid sit -i.

of nouns

Don. 628.9 etsi illa (Graeca nomina) nonnulli ad Latinos casus conantur -ere. Cled. 5.43.20 quia duo nominativi per omnes casus -untur (52.19 si duo nominativi fuerint, ambo -untur). 47.26 quia illa (nomina) per omnes casus -untur. Pomp. 5.185.7 'hic' et 'haec' et 'hoc nequam huius nequam', et reliqua; non -itur. Cons. 5.359.5 quarta (forma) est, cum alio modo -xus est genitivus, ut 'huius solius'. Phoc. 5.414.22 exemplo tertiae declinationis -untur. 423.2 secundum Graecam declinationem -untur.

of pronouns

Don. 588.17 per quos (casus) omnium generum pronomina -untur hoc modo (Diom. 1.329.31). Cled. 5.68.32 'qui'...pronomen est, dum per casus -itur.

of participles

Cled. 5.23.25 et haec et alia similia iuxta istam declinationem -emus (23.30).

collocations

per casus: Diom. 1.301.33; Vict. 6.189.18; Cled. 5.43.20, 47.26, 68.32.

ad casus: Don. 628.9.

casibus: Don. 613.6.

ii) of verbal inflection

ult. syll. 4.239.37 in...verbis..., ubi declinatio -itur.

Macr. exc. 5.653.33 (defectiva) ulterius non -untur.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

2. 'pronounce with a circumflex accent'

Diom. 1.431.25 (syllaba) -itur (431.30, 432.9; expl. in Don. 4.525.6).

See circumduco, circumflecto, flecto 3.

Non-gram.: 'bend, curve' (Pl.+).

inflexio

1. 'derivation'

Cic. part. orat. 16 reperta (verba), quae ex eis (sc. nati-

vis) facta sunt et novata aut similitudine aut imitatione aut -e aut adiunctione verborum (see Barwick 1936: 90).

2. '(nominal) inflection'

Serv. 4.423.35 -es considerare.

Pomp. 5.182.4 casus dicuntur -es ipsae.

Serv. 4.433.26 -um...varietates in casibus sex sunt.

Pomp. 5.182.7 si dicas 'doctus', quae est -o? nulla est, incipit a genetivo inflecti. .9. 184.16 in ultimis syllabis (.18). 185.5.

Cons. 5.352.6 neque per numeros neque per genera. 358.15 nominativi. .32, 359.3.

3. 'inflection in comparison'

i) of adjectives

Cons. 5.342.13 ('bonus', 'malus') non -e, sed immutatione comparationem repraesentant.

ii) of adverbs

Serv. 4.439.19 quam (comparationem) per -em non habemus, possumus facere per adiectionem...particularum, ut 'magis' et 'maxime' (expl. in Don. 4.512.33).

4. 'derivation/inflection' of adverbs

(Gk.) adverbs indicating past, present and future time are not formed by the inflection of a single stem; rather, three different words are used.

Macr. exc. 5.622.7 in adverbio temporum significationes non de eiusdem soni -e nascuntur, sed ut tempora mutantur et voces, νῦν, πάλαι, ὕστερον (645.2 non de eiusdem soni vel vocis -e nascuntur).

See flexio.

Non-gram.: 'the action of bending or curving' (Cic.).

inflexus

'circumflex' (accent)

classification

Cic. orat. 57 tribus omnino sonis, -o, acuto, gravi.

Diom. 1.430.30 accentus est acuta vel gravis vel -a elatio orationis vocisve intentio vel inclinatio acuto aut -o sono regens verba.

expl. in Don. 4.524.20 accentus...aut...acutus est aut gravis aut -us (cf. .27 circumflexum).

definition

Diom. 1.431.7 -us in his (syllabis) quae producuntur.

of syllables bearing a circumflex accent

Diom. 1.432.3 (syllabae) -ae (expl. in Don. 4.524.25).

Gk.: περισπώμενος, see s.v. circumflexus.

Syn. circumflexus, flexus.

Non-gram.: 'bent, rounded, curved' (Verg.+).

inhaereo

'be joined to'

i) of letters

ult. syll. 4.221.24 recte...liquidae dictae, quod sibi -ere non possunt, exceptis duobus nominibus, ut 'Mnestheus' et 'Mnasylos'.

ii) of prepositional prefixes

ult. syll. 4.253.21 'con' et 'in' praepositiones, loquellares cum fuerint, ita ut per compositionem loquellis -ant.

See adhaereo 1, cohaereo 1.

Non-gram.: 'be fixed, cling, adhere' (Cic.+).

inlativus: see s.v. illativus.

inquisitivus

'concerned with seeking, searching'

Prisc. 3.274.7 desiderativa vel -a (verba) accusativo sociantur: 'quaero te', similiter 'invenio'.

Gk.: ὅσα κατ' ἀπόστασιν τῶν ὑποκειμένων, AD synt. 407.2.

Non-gram.: cf. inquisitio 'search, investigation' (Cic.+).

inscriptilis

'which may not be written down'

Diom. 1.420.13 (vox articulata) litteralis vel scriptilis appellatur,...(vox) confusa est irrationalis vel -is..., quae scribi non potest, ut est equi hinnitus.

Gk.: ἀγράφτος, Arist. de interpr. 16 a 28.

Opp. scriptilis.

inseparabilis

'inseparable', of prepositional prefixes as opposed to free-standing prepositions

Prisc. 3.502.21 -es praepositiones...quae per se separatae numquam possunt inveniri, hae, 'di dis re se am con'; quas tamen praepositiones ideo dicimus, quod interpretatio quoque earum apud Graecos praepositiones eas ostendit et praepositivum locum sibi semper in compositione defendunt.

Syn. loquellaris.

Non-gram.: 'inseparable' (Sen.+).

insequens

'future' (time/tense)

Quint. 5.10.94 tres partes diximus, praecedens coniunctum -ns.

Syn. futurus.

Non-gram.: 'following in time, subsequent' (Caes.+).

insero

'add in, insert'

of letters/syllables

littera

Vel. 7.59.9 animadvertimus...quibusdam partibus orationis 'v' litteram vitiose -rtam (Cass. 7.164.22). Macr. exc. 5.610.34 -rtis...secundae personae perfecti duabus litteris, o xal μ.

syllaba

Sen. epist. 117.5 coguntur nostri...unam syllabam 'expetendo' interponere, quam sermo noster -i non sinit. ego illam...adiungam.

specific letter(s)

Vel. 7.59.16 in nomine...-rtum... 'u' (Cass. 7.166.2). 68.14 ('h' littera) se...-uit vocibus aut praeposuit (Gell. 2.3.1 -bant eam ('h' litteram) veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis). 7.70.21 'o' quoque -bant (antiqui) et per 'quo quous quoi' scribebant. 79.7 -rta <'u'>. Macr. exc. 5.609.37 aut minusquamperfectum activum ante ultimam litteram suam -it μητ and facit ex se passivum, ἐπολου ἐποιούμην.

See immitto, interpono, intersero.

Non-gram.: 'put in, insert' (Liv. Andr., Ter., Cic.+).

insignificativus

'non-specific'

Diom. 1.340.38 (infinitivum modum) impersonativum...nonnulli et -um dixerunt, quoniam parum tali sermone definita est persona.

See significativus.

instans

'present (tense)'

classification

Char. 214.9 tempora sunt tria, -ns praeteritum futurum (cf. .5 praesens...praeteritum...futurum).

definition

Sacerd. 6.432.19 -ns, id est praesens.

Prob. 4.155.36 praesens, quod est et -ns.

Char. 347.9 -ns, quod et praesens (Diom. 1.388.15).

Diom. 1.335.28 -ns, quod et praesens, cum adhuc agimus.

336.11 -ns, quod et praesens, cum quid maxime agimus.

Char. 214.10 -ns, cum in praesenti quid fieri ostendit, ut 'limo scribo'.

Prisc. 2.406.6 -ns...individuum est, quod vix stare potest; unde merito a quibusdam -ns imperfectum nominatur.

attestation:

Cic. de orat. 2.105 plerumque ex futuri, raro ex -is aut acti (controversia).

part. orat. 37 in temporibus...praesentia praeterita futura cernuntur; in his ipsis vetusta recentia -ia paulo post aut aliquando futura.

Cf. Cic. de invent. 1.39 quae praeterierint...quae instant in praesentia...quae consequantur.

Quint. 5.10.42 praeteritum, -ns, futurum.

Gell. 17.7 tempus -ns...temporis...praesentis.

Ter. Maur. 6.337.410 tempore -i quod αὐδᾶ, ἡδᾶ inflecto facit.

Barwick (1922: 113) considers instans as opposed to praesens characteristic of RP's terminology.

collocations

-i finitivo: Diom. 1.388.25, 390.6.

-ns finitivorum: Char. 347.9, 19, 21, 348.27; Diom. 1.390.9, 15.

-i imperativo: Diom. 1.389.21.

-i infinitivo: Diom. 1.389.3, 29.

-i subiunctivo: Diom. 1.388.30.

-ns/-i subiunctivorum: Char. 340.24, 347.19, 348.14;

Diom. 1.358.35, 390.13.

-is temporis: Sacerd. 6.435.30; Prob. 4.156.15, 25, 35, 157.6, 16, 27, 158.7; Char. 210.13; Prisc. 2.574.6.

Gk.: ἐνεστώς, DT 53.1; AD adv. 124.16, synt. 16.1, 295.5.

Syn. coniunctum, praesens.

Non-gram.: insto 'set foot on; be upon one; press' (Pl.+).

instruo

'construct'

Diom. 1.436.10 dictio est vox articulata cum aliqua significatione ex qua -itur oratio et in quam resolvitur.

See coniungo 2, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'build' (Pl.+), 'organise, arrange' (Pl., Ter.+), 'equip, furnish' (Enn., Pl., Cato+).

intaminatus

'unchanged, uncorrupted'

Macr. exc. 5.636.38 praepositionibus saepe <corruptis> nihilo minus -a perdurant (verba composita e.g. λέγω, συλλέγω).

See integer, intemeratus.

Non-gram.: 'untainted' (Hor.+).

integer

1. 'whole, occurring as independent words', of the elements of compounds

i) of dictiones

Char. 15.2 ex compositis dictionibus quaedam fiunt ex duobus imperfectis, ut 'inciput', cum intellegatur sematum caput, quaedam ex imperfecto et -o, ut est 'cismare', quo significatur citra mare; quaedam ex -o et imperfecto, ut est 'cornucen', <ut> intellegatur cornu canens; quaedam ex duobus -is, ut est 'Sacravia' (Dosith. 7.389.4; Diom. 1.436.15).

ii) of nouns

classification

Char. 194.25 componuntur...nomina modis quattuor. ex duobus -is, ut 'suburbanum'; ex duobus corruptis, ut 'opifex artifex'; ex -o et corrupto, ut 'ineptus'; ex corrupto et -o, ut 'omnipotens' (Diom. 1.301.26; Dosith. 7.391.15; Don. 586.12, 624.2; Cons. 5.349.24; Pomp. 5.169.6; ps. Asp. 5.550.9; Prisc. 2.178.16).

Prob. 4.53.26ff. componitur...nominum figura ex -o vel -is et corrupto.

.34 composita figura nominum fit...duobus modis, hoc est ex -is sive -o et corrupto.

54.1 ex -is. figura nominum ex -is componitur, quando duae vel eo plures partes orationis in uno nomine esse reperiuntur, ut puta 'infelix'. 'in' enim praepositio utriusque casus est et 'felix' nomen nunc scilicet appellativum. eo plures partes orationis in uno nomine esse reperiuntur, ut puta 'praesidia'. 'prae' enim praepositio ablativa casus esse reperitur, 'si' coniunctio ostenditur, 'di' praepositio, quae loquellis deservit, accipitur, 'a' autem praepositio ablativi casus esse dinoscitur.

.11 ex -o et corrupto. figura nominum ex -o et corrupto componitur, quando in prima parte nominis pars orationis reperitur et sequens corrupta invenitur, ut puta 'subtilis'.

.17 ex corrupto et -o. figura nominum ex corrupto et -o componitur, quando in prima parte nominis corruptum reperitur et sequens pars orationis invenitur, ut puta 'portentum'.

definition

Prob. 4.53.26 -um vel -a sunt, quae solas partes orationis designant, ut puta 'Cicero' 'tu' 'lego' 'per'.

56.15 illa sunt nomina ex -o pronuntianda, quae sola tantum partem orationis contineant.

.28 ex -o, id est ex una parte orationis.

Prisc. part. 3.469.31 conticuere...cuius figurae? compositae. ex quibus? ex -o et corrupto. nam 'con' praepositio est -a, quamvis separata in appositione non potest inveniri, sed semper in compositione; 'ticuere' autem corruptum est, quia 'a', quod habuit -um, mutavit in 'i', 'ticuere' pro 'tacuere'.

508.28ff.

attestation:

Quint 1.5.68 iunguntur...aut ex duobus Latinis -is, ut 'superfui' 'superfugi', quamquam ex -is an composita sint quaeritur, aut ex -o et corrupto, ut 'malevolus', aut ex corrupto et -o, ut 'noctivagus', aut duobus corruptis, ut 'pediseucus'.

Gk.: τέλειος, DT 30.2.

iii) of pronouns

expl. in Don. 4.501.32; Prisc. 2.589.30.

iv) of verbs

Sacerd. 6.432.5; Diom. 1.335.11, 13; Don. 637.8; Vict. 6.198.23; Aud. 7.346.27; Cons. 5.379.17; Macr. exc. 5.599.24; Prisc. 2.437.10.

Opp. corruptus.

2. 'in its original state', of base form, opp. diminutive

Quint. 1.5.46 nam vitium quod fit per quantitatem, ut 'magnum peculium', erunt qui soloecismum putent, quia pro nomine -o positum sit deminutum.

Opp. deminutus.

collocations

accentus: Prisc. 2.302.17, Prisc. part. 3.468.14, 511.25. articuli: Prisc. 2.54.16.

coniugationes: Prisc. 2.402.12 (Pomp. 5.222.21 ratio coniugationis).

dativus: Pomp. 5.246.6.

declinatio: Diom. 1.341.35; Pomp. 5.222.22; Macr. exc. 5.647.8, 25; Prisc. 2.456.16.

dictio: Cass. 7.173.5; dictiones: Diom. 1.433.31; Prisc. 2.13.5, 181.22.

litterae: Prisc. 2.525.17 (indiv. letter: Prisc. 2.46.28, 47.25, 49.23)

nomen: Serg. 4.476.20.

oratio: Cons. 5.367.3.

partes orationis: Prisc. part. 3.460.12.

praepositio: Vel. 7.65.11; Pomp. 5.277.34; praepositiones: Prob. 4.150.15 ('ex, ab'); Cass. 7.205.21.

praeteritum: Prisc. 2.498.27.
 sensus: Pomp. 5.279.34.
 significatio: Prisc. 2.418.2, 3.102.16.
 syllaba: Serv. 4.431.5, 6.
 verbum: Pomp. 5.277.37; verba: Cass. 7.154.9, 157.18.

Non-gram.: 'whole' (Naev., Cato+), 'unimpaired' (Enn., Caecil.+), 'not touched' (Pl., Ter.+).

integre

1. 'with a complete paradigm'

expl. in Don. 4.547.18 derivativa vel possessiva pronomina 'suus sua suum', quae per omnes casus per utrumque numerum -e declinantur.

Pomp. 5.172.25 maiores nostri declinabant hoc nomen (sc. 'Iuppiter') -e.

2. 'in complete form'

ps. RP 5.544.28 -e sonare infinitivum modum.

Diom. 1.414.32 'ex' et 'ab' praepositiones si sequens verbum a vocali incipiat, -e efferuntur, ut 'ex oppido, ab illo': si consonantes sequantur, extremam litteram perdunt, ut 'e foro, a Marco'.

Non-gram.: 'irreproachably, faultlessly' (Cic.+).

integritas

'uncontracted form'

Macr. exc. 5.623.18 πνεῖν χεῖν βεῖν non sunt integra, sed ex collisione contracta: fuit enim -s πνεῖν χεῖν βεῖν.

Non-gram.: 'soundness, wholeness' (Cic.+).

intellectus

'sense'

1. general

Quintilian uses intellectus some fifty times, of which around twenty concern the sense of words. In several places Quintilian uses intellectus with reference to words with more than one sense, e.g. verbum, 'word' and 'verb'.

Quint. 1.5.2 duplex eorum ('verborum') -us est, alter qui omnia per quae sermo necitur significat, alter in quo est una pars orationis: 'lego', 'scribo'. 2.14.2 nec dubie apud Graecos quoque duplicem -um habet. 3.6.43 verborum -um esse duplicem (Char. 304.18). 7.9.2 verba...quaedam diversos -us habent, ut 'cerno'.

Quintilian also uses intellectus of the synonyms ferrum & mucro.

Quint. 10.1.11.

Further examples include:

Quint. 1.5.71, 1.7.2, 3.6.23, 3.6.45, 5.10.1, 6.3.87, 7.6.3, 8.2.16, 8.3.44 obscenum -um. 8.4.28, 8.5.12, 8.6.48, 9.1.12, 9.3.71.

L: Moussy 1999: 25f.

2. of nouns/adjectives

concerning the 7th case

Sacerd. 6.447.15 septimus casus...locutionem habet ablativorum casuum, -um genitivorum. .22 -um...dativi casus.

Cons. 5.351.16 ad -um necessarius est hic casus (sc. septimus), etiamsi a declinatione remotus est.

concerning gender

Char. 194.20 promiscua nomina...sub uno genere duorum habent -um.

Don. 620.1 sono masculina, -u feminina (Cons. 5.345.3). 620.2 sono feminina, -u masculina (Cons. 5.345.4).

concerning number

Char. 195.7 quaedam positione singularia -u pluralia, ut 'populus contio' (exc. Bob. 1.534.18; Dosith. 7.392.7; Don. 623.8; Diom. 1.322.23; Prob. 4.120.17).

Prisc. 2.176.13 sunt quaedam singularia voce, -u pluralia,...ut 'populus'.

Char. 195.8 quaedam positione pluralia -u singularia, ut 'Mycenae Cymae' (exc. Bob. 1.534.18; Dosith. 7.392.8; Don. 623.9; Prob. 4.120.19).

Prisc. 2.176.15 alia contra -u singularia, voce pluralia, ut 'Athenae'.

Cf. ps. Asp. 5.550.6, 7 forma, vi.

concerning diminutive comparatives

Pomp. 5.154.36 nomina ('grandiusculus maiusculus minusculus') sunt -u comparativa, enuntiatione diminutiva, id est sono diminutiva, -u comparativa.

concerning relative nouns

Pomp. 5.148.13 sunt alia quae dicuntur ad aliquid, quae ad personam referuntur et per se -um non habent, ut si dicas 'filius'.

Cons. 5.339.29 ad aliquid dicuntur, ut 'pater magister'. haec enim alium -um secum trahunt: patre enim dicto intellegas simul filium.

concerning adjectives

Char. 198.17 mediae potestatis...per se nullum habent -um et ideo a quibusdam adiectiones vocantur, ut 'magnus vir' (exc. Bob. 1.536.16; Diom. 1.323.4).

concerning compounds

Cled. 5.21.10 'edepol' et 'mediusfidius' singulae partes orationis sunt, etsi habeant -um duarum.

3. of verbs

active/passive

Sacerd. 6.430.2 -um activitatis.

.14 deponens aut agentis tantum modo continet -um, ut 'luctor', ut patientis, ut 'labor'.

.17 neutra interdum agentis habet -um, ut 'ambulo se-deo', interdum patientis, ut 'pendeo vapulo'.

of verbs which do or do not require subject or object

Cons. 5.366.14 quaedam...absolutum habent -um, ut 'sinit esurit'.

.23 quaedam eius modi sunt, ut, nisi persona adiecta sit, plenum -um non habeant, velut 'pingit', quis?

.25 quaedam...e contrario eius modi sunt, ut ad plenitudinem -us, a quo scilicet administrantur, opus non sit adiectione personae, ut 'pluit tonat'.

of homonymous verbs where variation in inflection helps to distinguish sense

Eutych. 5.486.10 -us...differentia solet interdum et in simplicitate verborum mutare coniugationem, ut 'dico dicis' et 'dico dicas'.

.20 sicut 'volo volas' et 'volo vis' -us causa diversas coniugationes meruerunt.

of homonymous verbs where variation in spelling is adopted to distinguish sense

Agroec. 7.115.22 'apparet' qui videtur, 'adparet' qui obsequitur, non regulae ratione, sed discernendi -us gratia.

4. of adverbs

expl. in Don. 4.509.22 adverbis sine verbis non habent -um.

Pomp. 5.97.22 'cras' quando dico, numquid potest habere -um, nisi addas verbum?

5. of conjunctions

Aud. 7.350.26 sunt coniunctiones, quae, cum aliis partibus orationis respondeant, -u tamen discernuntur (cf. Diom. 1.416.25 sensu).

Syn. significatio (significatio = 'sense')

Prob. 4.154.17 et alia adverbis secundum -um suum suas significationes demonstrant.

expl. in Don. 4.499.11 implet significationem vel -um 'Virgilii' nominis.

Cled. 5.20.27 participia significationis suae -um secuntur.

Cass. 7.191.4 'clavus clava clavum', licet aliam per genera significationem suscipiunt;... 'favus fava', quam similiter alter -us sequitur.

Opp. significatio (significatio = 'form')

Cled. 5.35.31 homonymum est quod una significatione multos -us habet.

Syn. vis

Cons. 5.369.4 inspicendum est, num, ut incertum genus efficiatur, semper 'r' littera inferat passivam et declinationem et -um, an mutuum hoc sit, ut et sublata 'r' littera activa declinatio et vis inducatur.

Non-gram.: 'comprehension, understanding' (Vitr., Sen.+).

intelligibilis

'intelligible'

Mar. Vict. 6.4.15 (vox) articulata est quae audita intelligitur et scribitur et ideo a plerisque explanata, a non nullis -is dicitur.

Cf. Mar. Vict. 6.5.2 dictio <est> figura significantium vocum.

Vel. 7.46.4 littera est initium vocis significantis.

Vox articulata was distinguished by most grammarians from vox confusa, and characterised as human, intelligible and able to be written down. Mar. Vict. is the only grammarian to use intelligibilis; significans is also found in Vel.

Gk.: *σημαντική*, DL 7.56.

See articulatus, explanatus, literalis, scriptilis.

Non-gram.: 'intellectual' (Sen.+).

intemeratus

'unchanged, uncorrupted'

Macr. exc. 5.600.15 -o verbo praeposito saepe corrumpitur, λέγω συλλέγω.

See intaminatus, integer.

Non-gram.: 'undefiled' (Verg.+).

intendo

1. 'lengthen'

Gell. 4.17.10 'o' littera...-atur. 13.23.18 primam syllabam -it, tertiam corripuit.

See extendo, produco, protraheo.

2. 'intensify', of sense

Gell. (ex Alfeno) 7.5.1 sicuti novum 'novicium' dicimus et proprium 'propicium' augere atque -ere volentes novi et proprii significationem.

Prisc. 3.144.1 quomodo...apud Graecos additur i quibusdam pronominiibus ad vim significationis -endam, ut ἐκείνοισι, οὐτοῖσι, ὅδῃ, sic etiam apud nos 'met, te, pte, ce' appositae -unt significationem, ut 'egomet, tute, meapte, nostrapte, huiusce' (AD synt. 136.11-137.8)

Gk.: *ἐπιτελομαι*: see AD reference.

Non-gram.: 'stretch' (Pl., Ter.+), 'direct' (Cato, Ter.+).

intentio

'intensification'

1. of sense

Gell. 6.7.5 cum (praeverbium 'ad') significaret ἐπίτασιν, quam -em nos dicimus.

16.5.5 've' particula...tum -em significat, tum minutionem.

Prisc. 3.115.13 sub eadem -is significatione ('per' for 'valde').

Cf. Alf. ap. Gell. 7.5.1 augere atque intendere... 'novi'...significationem.

Gk.: *ἐπίτασις*: see s.v. intentivus.

2. of the voice

Diom. 1.430.29 accentus est...voci...-o vel inclinatio.

Cled. 5.32.7 tenores ab -e.

Non-gram.: 'tension, tautness' (Cic.+), 'statement of the charge' (leg.: Rhet. Her.+).

intentivus

'expressing intensification (of sense)'

1. type of adverb

Prisc. 3.87.27 (adverbia) -a, ut 'valde, nimium, prorsus, penitus, omnino'.

Prisc. is the only Latin grammarian to include this category. The others assign words of this type to adverbs of quantity (Uhlir 1883: 84).

Gk.: τὰ δὲ ἐπιτάσεις, ὅλον λάν σφόδρα πάνυ ἄγαν μάλιστα, DT 84.1; τὸ ἄγαν...ἐπιτάσεις, AD synt. 353.1; ἐμφανιστὴν τε ἐπίτασιν ὡς καὶ τὸ 'μᾶλλον' ἢ 'ἄγαν', AD synt. 334.7.

AD conl. 223.4 τὸ ἐπιτατικὸν ἐπὶ ῥήματι...τὸ 'μᾶλλον'.

Prisc.'s terms in -ivus often correspond to a Gk. term in -ικός, but both DT and AD used the noun ἐπίτασις in labelling adverbs of this type. AD has the term ἐπιτατικός, but uses it of μᾶλλον, a comparative adverb (DT's συγκρίσις, Prisc.'s comparativa).

L: Uhlir 1881: 26.

2. type of preposition

Prisc. 3.30.22 ('ad') modo -um est, ut 'approbat, affirmat'.

48.20 'e'...vel privativum est...vel -um ut 'enectus, enarro, eludo'.

23 'ex'...modo -um vel perfectivum, ut 'expleo, exoro, efficio, effundo, extendo'.

49.2 'de'...est etiam -um, ut 'deprehendo'.

53.25 (significatio) modo...privativa..., modo -a (of 'in').

intercipio

1. 'remove, take away', of letters, syllables

Macr. exc. 5.643.13 'vi' ex medio -pta..., ut... 'amassem'.

Prisc. 2.463.13 -pta 'u' consonante (in 'ii' ex 'ivi').

See demo, and further parallels s.v.

2. 'take up, receive'

Prisc. 2.29.21 'am'...praepositio...vocali...sequente -it 'b': 'ambitus', 'ambesus', 'ambustus'.

See recipio 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'intercept' (Pl.+).

interdictum

'mark of punctuation indicating separation'

Char. 462.11 -um ἢ διαστολή.

Gk.: διαστολή, see s.v. diastole.

Non-gram.: 'command, decree, esp. a prohibition' (Pl.+).

interiectio

'interjection'

classification

It was an achievement of the Latin over against the Gk. grammarians to identify the interjection as a separate part of speech (DT includes it under the adverb).

Prisc. 3.90.9 quae res maxime fecit, Romanarum artium scriptores separatim hanc partem ab adverbii accipere, quia videtur affectum habere in se verbi et plenam motus animi significationem, etiamsi non addatur verbum, demonstrare.

This innovation might be attributed to RP, although Quint. (1.4.19; cf. 1.5.51) does not explicitly give him credit for it.

definition

Sacerd. 6.447.2 -o est pars orationis adverbio persimilis, qua significantur animi variae passiones, quas quidam affectus dicunt.

RP ap. Char. 311.10 -es sunt quae nihil docibile habent, significant tamen affectum animi, velut 'heu heu hem ehem eho ohe pap papae at attatae'.

Roman. ap. Char. 311.14 -o est pars orationis motum animi significans (Comin. ap. Char. 311.4 affectum animi).

Diom. 1.419.2 -o est pars orationis affectum mentis significans voce incondita (Don. 602.2).

Prob. 4.146.2 -o est pars orationis ostendens animi motum per suspirationem (Aud. 7.356.2).

Don. 652.5 -o est pars orationis interiecta aliis partibus orationis ad exprimendos animi affectus.

Serv. 4.420.19 -es proprie sunt affectus voce incondita expressi.

443.19 -o nihil habet nisi solum mentis affectum, quae tunc vere -o dicitur, quando voce incondita profertur, ut 'o heu' et similia.

Cled. 5.26.12, 78.30.

Pomp. 5.281.4.

ancient etymology

Cled. 5.26.13 -o dicta, quod interponitur ad exprimendos tantum animi affectus.

Aug. 5.524.12 et vocantur -es, quod interrumpant orationem.

Cf. Prisc. 3.90.12 below.

accidents

Diom. 1.419.3 -i accidit significatio tantum; quae aliis partibus orationis interiaci et inseri solet.

attestation:

Var. ap. Char. 315.11 (ex Romano, ad Ter. Eun. 65 egone illam?) praecise, inquit Varro, generat animi passionem, quod novi generis cum non sit -o sed ademptio, tamen interiecti <motus> animi causa <-em> vocitamus (emend. Ustrnul, TLL s.v. cf. Keil 1.241.33 app. crit.).

types

Various types of interjection were distinguished.

Comin. ap. Char. 311.6 nam aut laetitiam animi significamus, ut 'aaha', aut dolorem, ut 'heu', aut admirationem, ut 'babae'. ex his colligi deinceps alii motus animorum possunt.

Cf. Roman. ap. Char. 311.15.

Longer lists are found in Diom. 1.419.5ff. and ps. Asp. 5.554.13ff.

The status of the interjection as a part of speech was not undisputed.

Roman. (ap. Char. 246.25ff.) was in favour, and most Latin grammarians treat it as a separate word class, but for Aug.,

5.524.9 -o non pars orationis est, sed affectus erumpentis animi in vocem.

The Gk. grammarians included interjections among adverbs, and for the Latin grammarians the distinction between the two categories was not always clear (see Sacerd. 6.447.3 above).

Diom. 1.419.13 sunt plurimae dictiones incertae inter adverbia et -es, ut est 'heus' 'heu' 'eia' 'em'.

Don. 642.8 'heus' et 'heu' -es multi, non adverbia putaverunt, quia non semper haec sequitur verbum.

Diom. 1.419.19 -em Graeci inter adverbia posuerunt; Latini ideo separarunt, quia huiusce modi voces non statim subsequitur verbum, et late multiplex -is causa consistit (Don. 652.8).

Prisc. 3.91.5 possunt tamen esse quaedam dubiae inter adverbia et -es, ut 'o', quando indignationem significat vel dolorem vel admirationem, -em hoc accipiunt; quando vero vocandi est vel optandi, adverbium.

3.90.15 (-o) doloris, ut 'ei'... 'o'... 'a'.

Cf. Prisc. 3.89.2 'o' quoque diversas significationes habet. est enim adverbium vocandi...; est indignandi, ut Cicero... 'o tempora, o mores' (Cic. in Catil. 1.1.2).

Indeed, the Latin grammarians recognised that any part of speech could function as an interjection or exclamation:

Diom. 1.419.14 etiam aliae partes orationis pro -e singulae pluresve ponuntur, ut est 'o mi, ellum, amabo, nefas, pro nefas, malum, miserum, infandum'.

Prob. 4.146.7 sunt -es, quae et aliarum partium orationis habeant significationes (e.g. 'heu' for an adverbium respondentis, 'hei' for an adverbium exclamantis).

Vict. 6.204.24 sunt aliae praeterea partes orationis pro -bus positae, ut '...nefas...' et '...nefandum'. in utroque enim -o est exclamantis; item 'pro' (Don. 652.10).

Gk.: σχετλιασμός.

There is no direct Gk. equivalent to interiectio. The Gk. grammarians included the interjection in the category of adverbs.

Prisc. 3.90.6 -em Graeci inter adverbia ponunt, quoniam haec quoque vel adiungitur verbis vel verba ei subaudiuntur, ut si dicam 'papae, quid video?', vel per se 'papae', etiamsi non addatur 'miror', habet in se ipsius verbi significationem.

12 -o tamen non solum quem dicunt Graeci σχετλιασμόν significat, sed etiam voces, quae cuiuscumque passionis animi pulsu per exclamationem intericiuntur.

Of DT's subcategories of the adverb, the following incorporate interjections:

(7) τὰ εὐχῆς σημαντικά (8) τὰ σχετλιαστικά (13) τὰ θαυμαστικά (17) τὰ παρακελεύσεως (26) τὰ θειασμοῦ.

AD (adv. 121.14ff.) uses ἐπιφωνήσις for 'exclamation', cf. 21 σχετλιαστικά καὶ εὐαστικά.

See inconditus.

L.: Wouters 1979: 103-4; Biese 1957.

Non-gram.: 'inserting' (Rhet. Her.+).

interiective

'as an interjection'

Prisc. 3.91.23 aliae...quoque partes orationis singulae vel plures solent -e proferri, ut... 'infandum'.

Non-gram.: cf. interiectivus 'placed between' (Agen.).

internuntium

'announcement, report'

Char. 462.4 -um προσφώνησις.

internuntius

'intermediary'

Prisc. 2.449.12 tertiae...personae imperantes -a utimur secunda persona (3.237.20).

Non-gram.: 'intermediary' (Pl.+).

interpolatus

'altered, reformed'

Many words are disguised by change of the letters (i.e. from their original form).

Var. 5.3 verba litteris commutatis sunt -ta.

Non-gram.: interpolo 'make as new, refurbish, improve' (Pl.+).

interpono

'place between, interpose'

of letters and syllables: littera

Quint. 1.7.17 adiectione 'i' litterae, quam non solum dativis casibus in parte ultima ascribunt, sed quibusdam etiam -unt (Graeci). Vel. 7.60.1 'u' litteram non -amus. Char. 23.23 'i' littera -sita est (exc. Bob. 1.540.25). Pomp. 5.194.16 -mus istam litteram. Macr. exc. 5.639.6 'n' littera ante 't' novissimum -sita. .27 'n' littera ante 't' finalem -sita. 641.17 'n' littera post 'a' vel 'e' paenultimam -sita. 643.8 'n' littera ante 't' ultimam -sita.

of letters and syllables: consonans

Diom. 1.429.10 nec ulla -sita consonante. .20 una -sita consonante.

Prisc. 2.164.5 etiamsi -sita sit alia consonans. 459.20 -sita est consonans.

of letters and syllables: vocalis

Cass. 7.160.7 -sita vocali.

of letters and syllables: syllaba

Sen. epist. 117.5 unam syllabam...-ere.

of letters and syllables: specific letter(s)

Diom. 1.428.10 -sita 'i'. Macr. exc. 5.614.25 -entes *ue* ante *v* finalem. Prisc. 2.17.10 hiatus quoque causa solebant illi (Aeoli) -ere F. 16 nos quoque hiatus causa -mus 'v' loco F, ut 'Davus', 'Argivus'. 23.18 -sita 'i'. 29.5 saepe -itur ('u') inter 'cl' vel 'cm' in Graecis nominibus, ut 'Ἡρακλῆς Hercules'. 35.10 ('d' littera) frequenter -itur compositis hiatus causa prohibendi, ut 'redigo', 'redarguo', 'prodest'. 74.18 -sita similiter 'u' pro consonante. 166.14 quod 'n' habet -sitam. 280.10 -sita 'i'. 364.22 -sita 'bu'. 439.20 -itur iuncturae compositionis 'd'. 507.17 in quibus etiam 'p' euphoniae causa -itur. 593.10 in quo videntur euphoniae causa 's' -suisse. Prisc. de nom. 3.450.25 -sita... 'mu'. 27 'ti'... -sita. 30 -sita... 'n' (453.7, 455.22, 456.19). 454.32 -sita 'ri'. Prisc. part. 3.471.32 -mus 'n'. 477.35 -sita 'ti' (593.15, 506.21, 515.8). 510.36 -sita 'l'. Eutyech. 5.453.20 -sita 'v'.

of words

Rhet. Her. 4.27.38 verbum...non -mus, sed aut primum aut postremum collocamus.

Cic. orat. 154 nisi 'autem' -issem.

expl. in Don. 4.488.29 et numquid verbis tantum egit et non -suit alias partes?

Pomp. 5.272.10 -sui partem orationis.

Cons. 5.380.18 -sitis vel nominibus...vel verbis infinitis.

Prisc. 3.176.7 -sitis verbis (*verbs*) (AD synt. 236.9 τῶν μεταξὺ ῥημάτων).

of conjunctions

Sacerd. 6.446.18 huic coniunctioni aliqua pars orationis -i debet.

Char. 92.12 -endam coniunctionem. 297.26 sunt et aliae plurimae coniunctiones pro aliis apud veteres auctores -sita. Diom. 1.415.15 (coniunctio) pro vinculo -itur orationi. Serv. 4.407.27 -sita particula 'quam' (Pomp. 5.157.22; Prisc. 3.222.20 sita 'quam'). 418.5 si -as 'et' (expl. in Don. 4.515.38 -e 'et'). Pomp. 5.264.21 si -as 'et'. expl. in Don. 4.489.7 -itur 'et' et coniungit elocutionem. Pomp. 5.264.19 -sitis illis particulis (.20). 266.4 -sita illa particula disiunctiva. Agroec. 7.120.14 cum -eret 'aut' coniunctionem disiunctivam. Prisc. 2.183.13 si...-as coniunctiones, ut 'resque publica'. 553.23 necesse est -i coniunctionem. 3.162.8 praepositae vel -sita. coniunctiones (.12). 163.22 -sita coniunctione.

of prepositions

Char. 310.27 sunt et aliae plurimae praepositiones pro aliis apud veteres auctores -sita.

of the interjection

Serv. 4.406.8 interiectio dicta est, quia -itur ad exprimendos animi affectus (.20; Cled. 5.26.14; Pomp. 5.97.33). expl. in Don. 4.489.10 interiectio, quae -itur ad exprimendum animi motum. Pomp. 5.97.36 nisi -as illam particulam. 98.2 haec particula -sita.

of phrases

Pomp. 5.163.31 -suit 'saepe dicimus'. 213.17 -suit 'sine casu'.

of punctuation

Vel. 7.67.21 distinguere est -sito puncto dividere...

Gk.: cf. μεσάζω, AD conj. 255.20, αἱ μεσάζουσαι λέξεις, AD synt. 384.3.

See immitto, inserto, intersero.

Non-gram.: 'place between' (Cato, Quadrig. +).

interpositio

1. 'insertion'

of letters

Var. frg. 130 p. 237.9 consonantium -e (Aug. de dialectica 5).

Prisc. 2.355.25 'alituum' per -em addita 'u'.

2. of a word between prepositional suffix and verb (= *tnesis*) or preposition and noun

Serv. 4.420.7 (loquellares praepositiones) non patiuntur in significatione -em: nemo enim dicit 'con tibi duco' aut 're illum cipio'.

Pomp. 5.272.9 reliquae praepositiones...possunt segregari, quoniam recipiunt verbi -em... 'apud illum amicum'.

Non-gram.: 'placing between, insertion' (Rhet. Her., Cic. +).

interpretor

'explain, interpret'

1. on the multiple interpretations of the indicative

exc. Bob. 1.562.22 (indicativus) multifariam -atur...fatiendi...arguendi...nuntiandi...interrogandi.

2. on alternative ways of expressing certain Latin constructions

Prisc. 2.185.19 possessiva quoque per eum casum (sc. genetivum) -antur ('Priameium regnum' ~ 'Priami regnum'). 191.14 quando ipsum ablativum -mur per accusativum et praepositionem 'per'. 409.2 omnis modus finitus potest per hunc (sc. infinitum) -i. 411.6 solemus...per verbum passivum ea (*gerundives*) -i.

3. on corresponding words, phrases and constructions in Latin and Greek

Diom. (on ablative and Gk. equivalents) 1.317.33 quod (a Troia, ab Ilio) apud illos (Graecos) -atur adverbialiter sic, Τροίῃθεν (exc. Bob. 1.534.28). 318.2 -atur talis figura per dativum ἐν Σικελίῳ (exc. Bob. 1.534.28). 6 cum duo ablativi copulati genetivo Graeco -entur (exc. Bob. 1.534.33). Prisc. 2.191.11 quando per participium 'habens' et accusativum -mur eum (*ablative absolute*). 3.125.4 'qui'..., quod -atur δοτις. 250.8 Graece...hoc quoque -antes dicimus ἀπερ ἀρα ἀρνείται.

Alb. 7.303.22 'hypocrita' Graece, Latine 'simulator': 'hypo'...Graece falsum, 'crisin' iudicium -atur.

Non-gram.: 'explain, interpret' (Pl. +).

interrogandi

1. 'genitive' (case)

Nig. ap. Gell. 13.26.1 utrum -i an vocandi sint (nomina ut 'Valeri').

.4 'mei'...in casu -i.

Apollinaris Sulpicius ap. Gell. 20.6.8 'mei'...casus -i est, quem 'genetivum' grammatici vocant.

Gell. 13.26.3 casum -i eum dicit (Nig.), quem nunc nos genetivum dicimus.

In his other case names Nig. uses Varroian terms (rectus, vocandi, dandi: see s.v.v.), but Varro does not use interrogandi for the genitive in the extant text of the LL.

2. 'interrogative', of a type of adverb

Sacerd. 6.442.20 (adverbia) -i, <ut> 'cur'.

Roman. ap. Char. 249.5 -i, 'cur'... 'quianam'.

Don. 596.9 -i, ut 'cur quare quamobrem' (641.11).

ps. Asp. 5.552.10 -i, ut 'cur quid quare nempe'.

See percontandi, recusandi.

L: Uhlig 1881: 26.

Non-gram.: interrogo 'put a question to, ask' (Pl. +).

interrogantis

'interrogative', of a type of adverb

Prob. 4.154.12 -is ut 'cur' (Vict. 6.201.27; Aud. 7.348.14).

Vict. also has percunctantis (.25 ut 'numquid an ne').

L: Uhlig 1881: 26.

interrogatio

'questioning'

1. of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.12 (adverbia significant) -em, ut 'cur'.

Diom. 1.404.12 (adverbia significant) -em, ut 'cur, quare, quid ita, nempe, nonne, utrum, quam ob rem'.

Aug. 5.518.15 -is, ut 'cur quare nempē'.

Gk.: τὰ δὲ ἐρωτήσεως, ὅλον πᾶν ἐν πῶς, DT 83.2.

L.: Uhlig 1881: 26.

2. in syntax

Prisc. 3.130.26 quaeritur hic, quamobrem, cum nominativae -es per nomina soleant fieri, non etiam verbales fiant per verba.

131.12 ad speciales -es substantiae vel qualitatis vel quantitatis vel numeri.

18 ad generales eorum -es.

134.12 localibus -bus.

Prisc. part. 3.501.25 'quot'...tria significat: -em, infinitionem, relationem.

Gk.: ἐρώτησις, πῦσις, πύσμα.

AD synt. 164.9 ἐρωτήσεις ~ Prisc. 3.156.16; AD synt. 28.8 πῦσις ~ Prisc. 3.121.23; AD synt. 30.2, 32.3 πῦσις ~ Prisc. 3.122.12, 123.2; AD synt. 102.4, 9 πῦσις ~ Prisc. 3.129.19, 130.4; AD pron. 14.8 τοῖς πύσμασιν ~ Prisc. 2.579.16; AD pron. 53.21 τὰ πύσματα ~ Prisc. 3.13.26.

AD distinguishes 'wh' questions (πύσμα) and yes/no questions (ἐρώτημα), doctrine which appears to go back to the Stoics (DL 7.66). Few Latin grammarians make a corresponding distinction:

Don. Ter. Andr. 800-o est, cui necessario respondetur aut 'etiam' aut 'non', percontatio, cui nihil horum, ut si quis dicat: 'ubi habitabat Chrysis?', dicatur: 'ecce hic'.

Vict. 6.201.25 percunctantis (adverbia), ut 'numquid an ne'.

27 interrogantis (adverbia), ut 'cur quid ita'.

For Donatus, interrogatio is used for yes/no questions, percontatio for 'wh' questions, but for Victorinus, percunctantis applies to yes/no questions while interrogantis applies to 'wh' questions.

Where Prisc. is translating AD, interrogatio corresponds for the most part to πύσμα/πῦσις, only once to ἐρώτησις.

Non-gram.: 'questioning' (Rhet. Her., Cic., Liv.+).

interrogative 'as a question'

Prisc. 3.133.9 omnibus paene dictionibus possumus -e uti.

collocations

dicere: Prisc. 3.139.6.

ponere: Prisc. 3.253.4, 8, 266.9.

proferri: Prisc. 3.133.22, 179.11, 249.19.

Gk.: πύσματις, AD pron. 27.16; πῦσις, AD adv. 209.26.

interrogativus 'interrogative'

1. a type of pronoun, treated as a noun by Prisc. classification

Cled. 5.49.21 finita sunt quae habent certam personam, infinita quae aequari possunt. sed haec apud Graecos nomina sunt -a vel comparativa.

ps. Asp. 5.550.35 positio est, qua spectatur, utrum -a sint pronomina, ut 'quis uter', aut responsiva, ut 'hic iste', aut...

Cf. Aug. 5.509.19 sunt relativa, quae ad interrogantem referuntur, ut 'quis est?', respondetur 'is est'.

Prisc. 2.548.8 (Stoici) infinitum articulum vocantes, quem grammatici articulum, eique adiungentes etiam infinita nomina vel relativa.

Barwick (1922: 102) would add <vel interrogativa> on the basis of Prisc. 3.139.21. Prisc. often mentions the three together (NB Prisc. part. 3.491.19ff.).

Prisc. 3.139.21 de generaliter infinitis vel relativis vel -is nominibus, quae relationis causa Stoici inter articulos ponere solebant.

Prisc. part. 3.501.10 quae sunt dubia (pronomina)? quae Stoici quidem antiquissimi inter articulos...ponebant, Romani autem inter pronomina infinita vel -a vel relativa vel redditiva, Dionysius vero et Apollonius et Herodianus rationabiliter inter nomina.

definition

Prisc. 2.61.5 -um est, quod cum interrogatione proferatur, ut 'quis', 'qualis', 'quantus', 'quot', 'quotus', cum suos servant accentus.

examples

Aud. 7.360.15 'qui' pronomen...non -um, sed confirmativum est.

Prisc. 2.370.25 -is et...infinitivis nominibus..., ut 'quis', 'qualis'.

3.129.5 huic nomini, id est 'quis', quod est -um vel infinitum, redditur 'qui' relativum: 'quis scripsit bucolica? qui etiam georgica'.

132.6 nomen -um et relativum 'qualis'...et 'quot'.

204.11. nomina...-a. 104.16. 13.29 -a nomina.

Gk.: ἐρωτηματικόν, DT 39.1; πῦσις, DT 39.1; AD synt. 74.4.

2. mood

exc. Bob. 1.562.21 modi verborum sunt VII, indicativus, ut 'amo facio'. hic multifariam interpretatur.

24 quidam hanc (sc. secundam) personam in loco percunctandi posuerunt adiecta 'ne' syllaba, ut 'amasne'.

27 etiam haec species prima sensum habet interrogandi, ut 'amo? amas? amat?' quod[que] actu orationis dividitur, utrum -um sit an pronuntiativum.

For the interrogative use of the indicative, see also Prisc. 3.235.18 at sense 5.

See percunctativus, percunctativus.

3. type of verb

Prisc. 3.275.6 -a: 'interrogo te, rogo, stipulor'.

Gk.: ὅσα...ἐπ' ἐρωτήσεως, AD synt. 411.13.

4. type of adverb

ult. syll. 4.247.28 adverbium -um 'cur'...'quare'...'quianam'.

Aug. 5.518.1 adverbia loci alia sunt -a, 'unde ubi qua', alia responsiva, 'illinc hinc illo'.

Prisc. 3.137.18 adverbia -a (89.20).

Gk.: τὰ πῦσις ἐπὶ ἐρωτήματι, AD synt. 108.7.

See also:

AD synt. 28.2 τὰ πῦσις...τὸ ὀνομαστικόν καὶ τὸ ἐπὶ ἐρωτήματι (Prisc. 3.121.17f.). 105.13 πύσμα...ἐπὶ ἐρωτήματι.

AD adv. 172.8 πῦσις...τὸ πῶς.

126.15 ἐκ τῆς κατὰ πῦσιν ἐπὶ ἐρωτήματι συντάξεως.

L.: Uhlig 1881: 26.

5. type of conjunction

Dosith. 7.422.14 ('et' coniunctio) modo -a, ut 'et quae tanta fuit Romam tibi causa videndi?' (Verg. ecl. 1.27) (Diom. 1.417.9).

Prisc. 3.101.16 frequentissime tamen eadem (sc. dubitativae) -ae sunt.

163.4 ('ne') coniunctio dubitativa vel -a.

Cf. 235.18 indicativus...essentiam plerumque ipsius rei significat... invenitur saepissime etiam dubitativus vel -us (i.e. sensu -o) ut...vivisne?

Gk.: (ἐρωτηματικὸς, Σ DT 290.11 ὁ δ' ἄρα ἐρωτηματικὸς).

The term ἐρωτηματικὸς is not found used of conjunctions, but see discussion under dubitativus.

See dubitativus.

intersero

'interpose, insert', of letters

Paul. Fest. 67.8 antiqui...bant 's' litteram, et dicebant 'cosmittere' pro 'committere'. Ter. Maur. 6.337.391 (diphthongos). Macr. exc. 5.621.2 (activa), quae...μ -unt.

See immitto, inserto, interpono.

Non-gram.: 'interpose, insert' (Rhet. Her., Nep.+).

intransitive

'in an intransitive manner'

1. of pronouns

Prisc. 3.166.16 in una...eademque persona possessor simul et possessio -e intellegi non potest, nisi figurate dicat aliquis 'meus ego sum et servus et dominus'.

2. of verbs

i) in general

Prisc. 2.186.15 verbis...-e iste (nominativus)...adhaeret.

3.147.13 nominativis quidem -e, obliquis vero transitive verba coniunguntur (.23, 159.21, 22, 213.10).

.17 vocativus quoque -e secundis adiungitur verborum personis.

210.12 nominativus et vocativus absoluti sunt, id est per unam personam -e possunt proferri.

183.5 ad unam eandemque refertur personam -e, ut 'ego Priscianus scribo intellegens'.

184.3 per figuram...et numeri diversi et diversa genera...non solum transitive et per reciprocationem, sed etiam -e copulantur.

232.11 ('legi volo') passivum est -e dictum; sin dicam 'legi a me volo', similiter -e activam habet significationem.

ii) of impersonal verbs

Prisc. 3.148.4 (verba) impersonalia, sive transitive sive -e proferantur.

.6 -e, ut 'curritur a me' pro 'curro'.

158.23 -e intelleguntur (231.11).

3. of participles

Prisc. 3.223.8...vel absolute dicuntur, hoc est -e, quomodo et verba, quae non egent obliquis casibus..., vel transitive, hoc est in diversas personas, vel in se ipsas per reciprocationem.

4. of adverbs

Prisc. 3.45.14 suum...est adverbiorum...-e posse proferri.

collocations

adiungere: Prisc. 3.147.17.

coniungere: Prisc. 3.147.13.

copulare: Prisc. 3.184.3.

dicere: Prisc. 3.223.8, 232.11.

intellegi: Prisc. 3.158.23, 166.16, 231.11.

proferri: Prisc. 3.45.14, 148.4, 210.12.

Opp. transitive.

L: Luhtala 1990, 1992.

intransitivus

'intransitive, without the grammatical involvement of another person'

1. of pronominal constructions

Prisc. 3.15.20 Homerus...in simplicibus...pronomini-bus (e.g. *ἐγὼ*) et -as ponit...personas et transitivas...; iuniores addiderunt composita pronomina (e.g. *ἐμαυτὸν*), quae -as significant personas, simplicibus vero usi sunt transitivis.

2. of verbal constructions

Prisc. 2.552.25 cum...flectas nomen in obliquos casus, verbum adiungi ei non potest -um, id est *ἀντιπαθόν*, hoc est in sua manens persona (2.553.1, 5, 6, 16).

555.2 quae compositio ('legens doceo') -a est, hoc est ipsam in se manere ostendit personam.

.7 nominativus et vocativus -us solet esse.

3.32.23 (nominativus) per -am dicuntur elocutionem, id est non transeuntem ab alia ad aliam personam.

158.29 cetera (verba impersonalia)...dativo copulantur et -a sunt, ut 'licet...mihi', exceptis his, quae accusativum simul et genitivum assumunt: 'paenitet...me illius'.

3. of adverbs/prepositions

Prisc. 3.45.7 nostri huiuscemodi dictiones (e.g. 'co-ram', 'palam'), quando praeposuntur casibus...per transi-tionem personarum, inter praepositiones accipiunt...; quando vero verbis coniunguntur et -ae sunt..., inter ad-verbia numerant.

collocations (all refs. are to Prisc.)

compositio: 2.555.2; dictiones: 3.45.7; elocutio: 3.32.23; impersonalia (verba): 3.158.29; nominativus: 2.555.7; persona: 3.15.20; verbum: 2.552.25; vocativus: 2.555.7.

Gk.: ἀντιπαθόν, AD synt. 409.11, 411.8, ἀντιπαθόν, AD pron. 44.12 (~ Prisc. 3.15.8ff.).

Prisc. gives ἀντιπαθόν as the Gk. equivalent to intransi-tivus. For the concept of intransitive AD also uses ἀντιπαθόν.

L: Luhtala 1990, 1992.

intrinsicus

'internally'

1. of sense

i) of the inflection of possessive pronouns

Char. 205.10 quaedam pronomina (possessiva)...utra-que significatione singularia sunt, ut 'meus tuus'; aut utraque pluralia, ut 'nostri vestri'; aut -us pluralia, extrinsecus singularia, ut 'noster vester'; aut -us singularia extrinsecus pluralia, ut 'mei tui' (207.20; Diom. 1.329.28, 29; ps. Asp. 5.550.34).

Prob. 4.137.12 Plinius Secundus pronomina possessiva et per quandam mixturam sic putavit esse declinanda, id est -us et extrinsecus.

Serv. 4.410.26 -us...dicitur, quod pertinet ad personam possidentis, extrinsecus, quod pertinet ad personam possi-si (Pomp. 5.207.10ff.).

expl. in Don. 4.500.34.

Prisc. 2.580.25 duae intelleguntur personae, -us pos-sessoris, extrinsecus possessionis.

.26 -us personae, in quibus genetivi primitivorum, si-cut dictum est, intelleguntur, ex quibus et derivantur. 581.3, 588.3, 597.14, 3.1.17.

ii) of intransitive verbs, which require no external agent

Prisc. 2.378.10 sunt quaedam ex eadem forma, quae passivam videntur habere significationem, sed quae non extrinsecus fit, quam Graeci *αὐτοπάθειαν* vocant, id est quae ex se in se ipsa fit -us passio, ut 'rubeo', 'ferveo', 'caleo'.

389.13 alia...quae, cum videantur activam habere con-structionem..., tamen passivam vim -us, id est non alio agente, videntur habere, ut 'obliviscor tui' et 'te'.

427.18 inchoativa...plerumque a neutris absolutam vel -us natam significantibus passionem, quam Graeci *αὐτοπάθειαν* dicunt, derivatur, ut 'rubeo rubesco', 'palleo pallesco'.

Gk.: for *αὐτοπαθής*, see s.v. sui passivus; for *αὐτοπάθεια*, see s.v. sui passio.

See reciprocatio, reciprocus, sui passio, sui passivus.

2. of form, 'within a word'

Prisc. 2.18.19, 436.17, 440.1: see s.v. extrinsecus.

Opp. extrinsecus.

Non-gram.: 'internally' (Cato+).

introduco

'introduce, invent'

of grammatical forms or categories

Var. 9.17 quas novas verbi declinationes ratione -tas res-puet forum, his...poetae...consuetudine subigere aures populi debent. Pomp. 5.210.23 cum faciat 'cuia', novo more -tus est iste genetivus et non potuit habere alios ca-sus (.25). 227.5 voluerunt grammatici ista (genera verbo-

rum: *types of verbal diathesis*) differentiae causa -ere. 234.2 quando vis quasi activam significationem -ere. Aug. 5.516.19 haec (desiderativa)...paucula sunt, quae in sonum Latinitatis -ta sunt.

of words

Var. 9.20 (verbum) novum et ratione -tum.

of speech

Var. 9.48 cum...utilitatis causa -ta sit oratio.

Non-gram.: 'lead or bring in, introduce' (Enn., Pl.+).

intus

'internally, within a word'

Macr. exc. 5.601.7 -s...declinantur καταγράφω, καταγράφω (opp. foris, e.g. δυσφορῶ, ἐδυσφορῶν). 604.30.

Prisc. 2.439.26 -s habent declinationem, hoc est post praepositionem.

Non-gram.: 'inside, within' (Enn., Pl.+).

invenio

1. 'invent'

Quint. 3.6.21 nomen -erit.

2. in adjective gradation: of adjectives for which either the base form or the comparative or the superlative is missing from the sequence

Diom. 1.324.24 (omnia qualitatum nomina, i.e. adjectives) aut...incipiunt aut sunt aut veniunt aut adiciuntur aut -untur aut exeunt. 34 -untur ea quae trifariam ordinantur in hunc modum, uno scilicet deficiente quolibet gradu, aut positivo aut comparativo aut superlativo.

Non-gram.: 'find' (Naev., Pl.+), 'devise, invent' (Pl.+).

invocantis

'used in calling upon', of a type of adverb

Prob. 4.154.14 (adverbial) -is ut 'heus'.

See vocantis.

Non-gram.: invoco 'summon' (Naev.+), 'call upon, invoke' (Enn., Pl.+).

invocatio

'invocation, calling upon', of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.13 (adverbial significant) -em, ut 'heus' (Diom. 1.404.15).

Non-gram.: 'invocation' (Quint.).

inutilitatis

'not in use'

definition

Prisc. 2.371.18 -a sunt, quibus non inveniuntur usi auctores.

Char. 38.18 -a declinatio.

Diom. 1.374.2 'aio' verbum -am habet declinationem. 339.29 in hoc modo declinatione passiva tempus futurum apud veteres, vulgo -um est.

ps. RP 5.542.20.

Non-gram.: 'unusual' (Lucil.+).

irrationalis

'irrational, unintelligible'

Diom. 1.420.13 (vox) confusa est -is vel inscriptilis, simplici vocis sono animalium effecta, quae scribi non potest.

Non-gram.: 'irrational' (Cels., Sen.+).

iterantis

'iterative', of a type of conjunction

Diom. 1.416.5 'quoniam' (coniunctio) -is (est) post interrogationem alicuius.

iteratio

'repetition'

1. of perfect reduplication

Char. 316.20 qua (forma perfecta)...-o syllabae fit, velut 'do...dedi' (Diom. 1.366.8).

319.2 -o syllabae secundae..., velut 'addo...addidi'. Diom. 1.370.13 -o mediae syllabae.

2. of iterative verb

Diom. 1.345.19 primae erunt (verba iterativa) coniugationis excepto eo, quod est... 'viso'; plenam tamen -em in ordinem primum confert, ut 'visito'.

Macr. exc. 5.626.22 'grassatur' -o est a 'graditur' (652.1).

3. of a type of adverb

Vict. 6.202.4 -is, ut 'iterum rursus saepius' (Aud. 7.348.22).

Non-gram.: 'repetition' (of words, Rhet. Her.+; of actions, Sen.+).

iterativus

'frequentative', a verbal form

classification

Diom. 1.342.29 qualitates verborum sunt hae, absoluta sive perfecta, inchoativa, -a sive frequentativa, meditativa, transgressiva, defectiva, supina, ambigua.

definition

Char. 335.4 sunt quaedam verba quae frequentativa sive -a appellantur, quibus significatur id quod saepius futurum est, velut 'dico dictito', id est saepius dico.

Diom. 1.344.28 -a sive frequentativa est verborum qualitas quae assiduam in agendo vim habet, unde et appellationem subit, quoniam frequenter agendi iteret effectum, velut 'merso mersas mersat', id est saepius mergo.

grades

Diom. 1.345.15 sunt quaedam iterativorum -a, et saepe in tres gradus deducunt verbum, quale est 'video', deinde 'viso', et quod plus est, 'visito'.

ancient etymology

Macr. exc. 5.650.4 quarta (forma) frequentativa, quod uno verbo frequentationem administrationis ostendit, quae etiam -a vocitatur, quod iterati ac saepissime repetiti obsequii designat effectum, ut est 'lecto lectito'.

collocations

forma (verborum): Diom. 1.344.27.

qualitas: Diom. 1.342.29, 344.28.

species: Diom. 1.344.24, 382.26.

verba: Char. 335.4; Diom. 1.344.19.

Syn. frequentativus.

iteratus

'iterative' verb

Diom. 1.345.15 -orum iterativa... 'viso', et quod plus est, 'visito'.

itero

1. 'repeat'

i) of perfect reduplication

syllable is repeated

Char. 318.3 quinta forma est qua perfecto -atur syllaba prima, velut 'pendeo...pependi'. 19 secunda forma est qua perfecto prima syllaba -atur (exc. Bob. 1.565.1 secunda forma est quae primam syllabam -at). 337.1 verba, quorum perfecto prima syllaba -atur, adiecta praepositione desinunt -are. exc. Bob. 1.565.5 tertia forma est quae novissimam syllabam perfecti -at. Diom. 1.367.30 primam syllabam -ant 'curro cucurri', etc.

specific letter is repeated

Macr. exc. 5.606.27 non δασύ -atur, sed ἀντίστοιχον eius, θάρῳ τεθάρρηχα.

ii) of *iterative verbs*

Diom. 1.344.30 frequenter agendi -et (iterativa verborum qualitas) effectum. 31 hoc (verbum) -atur hoc pacto: 'exercito'...id est assidue exerceo. 345.18, 24. Serv. 4.412.31. Macr. exc. 5.650.5.

2. 'cause to undergo perfect reduplication'

Diom. 1.368.11 verba, quae perfectio prima syllaba -antur, adiecta praepositione...desinunt -ari. 19 verba tertii ordinis quae -antur tempore perfectio ex utraque parte. of *specific verbs*: Diom. 1.368.15, 17, 373.24.

exc. Bob. 1.564.32 quinta forma est qua perfectum tempus -atur per primam syllabam (Phoc. 5.432.25).

See *conduplico*, *duplico*, *gemino*.

Non-gram.: 'repeat' (Pl.+).

iudicium

'judgement'

classification

Var. frg. Diom. 1.426.22 grammaticae officia...constant in partibus quattuor, lectione enarratione emendatione -o (Dosith. 7.376.7; Vict. 6.188.8; Aud. 7.322.5).

Quint. 1.4.3 et scribendi ratio coniuncta cum loquendo est et enarrationem praecedat emendata lectio et mixtum his omnibus -m est.

definition

Var. frg. Diom. 1.426.28 -m est quo omnem orationem recte vel minus quam recte pronuntiatam specialiter iudicamus, vel aestimatio qua poema ceteraque scripta perpendimus (Dosith. 7.376.10).

Quint. 1.7.30 -m...suum grammaticus interponat his omnibus: nam hoc valere plurimum debet. ego, nisi quod consuetudo optinuerit, sic scribendum quidque iudico quomodo sonat.

Vict. 6.188.11 -m quid est? bene dictorum comprobatio (Aud. 7.322.8).

Serv. 4.442.34 quod magis aurium -o quam artis ratione colligimus.

Cons. 5.355.8 nostrum.

Gk.: *ῥησις*, DT 6.2.

Non-gram.: 'decision' (Naev., Enn., Pl.+); 'jurisdiction' (Pl.+); 'legal proceedings' (Ter.+).

iuncte

'joined, as a compound'

Gell. 6.10.1 'pignoris capio' -e...dicebatur.

Syn. coniuncte, copulate.

iunctivus

'subjunctive' (mood)

Prob. 4.156.3 coniunctivus, qui est et -us.

161.5 modo coniunctivo sive -o (163.1, etc.).

Syn. coniunctivus, subiunctivus.

Non-gram.: cf. iunctio 'combination' (Cic.+).

iunctura

1. 'joining, connection'

i) of *letters to form syllables*

ps. Asp. 5.548.6 syllaba est litterarum inter se coeunium una -a.

Prisc. 3.108.12 litterarum (111.18).

ii) of *syllables to form words: in compound verbs*

Prisc. 2.436.19 apud Romanos...semper intrinsecus fit declinatio (verborum compositorum), id est in ipsa -a sequentis verbi vel post eam: 'conficio confeci'.

439.20 (de coniugatione verbi 'prodesse') ubicumque a vocali incipit hoc verbum, interponitur -ae compositionis 'd' (439.28, 24 figurationis).

2. 'connecting parts of speech'

Prisc. 2.551.20 quibusdam philosophis placuit nomen

et verbum solas esse partes orationis, cetera vero adminicula vel -ae arum.

3. in syntax: 'collocation'

on the use of *collocation* to resolve ambiguity of gender (e.g. dat. pl. 'bonis')

Prisc. 3.201.9 ordinationis -am (Prisc. part. 3.494.1 a -a et ordinatione, id est ἀπὸ τῆς συντάξεως).

of the *periphrastic passive*

Prisc. 2.565.22 -ae ratione.

on the use of 'ut' with the *imperfect subjunctive*

Prisc. 3.338.15.

of a *participle governing case*

Prisc. part. 3.464.30 participium ('natus')...ablative coniungitur secundum verbi -am.

attestation:

Hor. ars 48 notum si callida verbum reddiderit -a novum (see Brink 1971: 139).

Gk.: ἐπιπλοκή, σύνταξις.

At 3.108.12ff. Prisc. uses *iunctura* to translate both ἐπιπλοκή (3.108.12, 21 ~ AD synt. 2.4, 12) and σύνταξις (3.108.16 ~ AD synt. 2.7; see also Prisc. part. 3.494.1 at sense 3). The former he also translates by *adiunctio* in this passage (3.108.23 ~ AD synt. 2.13) and *coniunctio* elsewhere (3.183.3 ~ AD synt. 280.3).

Non-gram.: 'joining, combining' (Lucr., Sen.+), 'joint' (Caes.+).

iunctus

'conjoined'

of *compounds*

Nig. ap. Gell. 10.5.1 'avarus' non simplex vocabulum, sed -um copulatumque esse P. Nigidius dicit.

of *syllables*

Char. 8.14 (syllaba est) comprehensio, hoc est litterarum -cta enuntiatio.

of *diphthongs*

Cled. 5.60.11 omnis prima coniugatio ad imperativum modum 'vi' addit -um. 18 in 'vi' -um mittit.

vocales -cta (& vocalia -a)

Vel. 7.48.13 duae vocales scilicet -ae. Ter. Maur. 6.328.98 vocalia rictum nisi -a disserarint. 337.380 quod duae (vocales) -ae simul syllabam sonant in unam. 349.803 syllabam -is duabus cum facit vocalibus. Char. 9.16 aut ex duabus -is (vocalibus), ut 'ae' vel 'oe'. Cled. 5.29.12 exceptis his quaecumque vocales -ae fuerint. Pomp. 5.100.12 -is vocalibus. ps. Asp. 5.548.11 aut cum vocales duae inter se -ae producuntur. Macr. exc. 5.603.40 ut -ae (vocales) longam faciant syllabam. Prisc. 2.44.13 saepe inveniuntur pro duabus vocalibus -is, hoc est pro diphthongo, singulae vocales positae. 364.17 duabus vocalibus -is.

Non-gram.: 'composed of several parts' (Cic.); 'closely associated' (Cic.+); 'connected' (Liv+).

iungendi

'participle'

Var. 8.44 (partes orationis) vocant quidam appellandi, dicendi, adminiculandi, -i;...-i ut <'scribens' et 'legens'>.

Kent follows the reading of Zippmann, cf. 10.17.

Cf. Prisc. 2.551.19: see above, s.v. *iunctura*.

Non-gram.: see *iungo*.

iungo

1. 'join'

i) of *letters/syllables*

Ter. Maur. 6.341.545 quanta vero sit potestas singulis -ctis sibi.

345.667 consonans nec ulla -ctis quaelibet praeponitur.

349.821 ceteris natura non est ut duae -i queant (*stops*).

littera

Quint. 1.4.10 quae (litterae) ut vocales -untur. Scaur. 7.12.1 ut cum in verbo 'nescio' 's' litteram priori syllabae -unt. Ter. Maur. 6.355.1013 oportet versificatorem... aptas (litteras) natura -ere secum. Sacerd. 6.475.2 per singulas litteras...-ctas 'o' litterae (Prob. cath. 4.9.30). 5 'o' littera...sive pura sive aliqua consonanti praeposita et -cta (Prob. cath. 4.9.33). Char. 6.5 'e' littera...cum aliis -cta (Diom. 1.424.14). Prob. cath. 4.6.26 'a' littera... aliqua consonanti -cta. 11.1 nisi quando 'u' littera et alia vocalis sequens -cta fuerit. 22.35 nulla altera littera secum -cta. Cled. 5.27.21 ut non intellegantur separatae sed -ctae (litterae), ne 'uulgu' dicamus. Pomp. 5.105.16 'v' littera -cta. Cass. 7.155.24 'q' littera tunc recte ponitur, cum eam statim 'u' littera sequitur -cta cum alia vocali vel vocalibus. Alb. 7.329.1 littera 'u', quae cum altera vocali -cta loco consonantis accipitur.

consonans, consona

Vel. 7.80.3 consonantes productius vocalibus -ctas. Ter. Maur. 6.341.524 consonans quia semper ista -cta fit vocalibus ('i'). 350.848 consonas autem per omnes, quae quibus -i, queant, quas vetet natura -ctas convenire in syllabam. 355.1021 seu pariter -ctae (consonantes). 1024 prior est -ctis adiuta duabus (consonantibus). 359.1137 nullaque consona -cta parat dare temporis autum.

Sacerd. 6.477.3 -cta consonanti. 483.9 quoniam nominativus ante 'es' consonantem habet -ctam (Prob. cath. 4.32.5). Prob. cath. 4.17.18 sive pura sive aliqua consonante praecedente et -cta. Pomp. 5.100.28 consonantes...cum vocalibus -ctae. Prisc. 2.42.23 tres autem consonantes non aliter possunt -i in principio syllabae. Alb. 7.307.32 tres consonantes vocali sequente in unam syllabam -endae sunt.

vocalis

frg. Paris. 7.34.13 nam si vocalis aliqua -eretur. Sacerd. 6.491.21 aliquam vocalem cum ea (sc. 'u') antecedente -ctam (Prob. cath. 4.39.14). expl. in Don. 4.519.33 quando...dico consonantes, necesse est ut -am vocalem, ut sonus consonantis expleatur. Pomp. 5.100.8, 9 -ctam... vocalem. 103.11 si -ctae fuerint consonanti (vocalis). 104.32 aliam sibi vocalem -ctam.

vocalis -ctae (& vocalia -cta)

Diom. 1.422.7 (vocalis) consonantibus -ctae syllabam facere possunt.

muta

Ter. Maur. 6.354.970 quia vetet natura mutas -ere una in syllaba.

liquida

Cled. 5.27.33 quotiens cum muta -ctae fuerint (liquidae).

uda

Ter. Maur. 6.351.877 tertiam udam (sc. 'n') sibi videri posse solam -ere (secunda uda, sc. 'm').

duplex

Prisc. 2.42.2 numquam enim duplex in capite syllabae posita potest cum alia -i consonante.

sonus

Ter. Maur. 6.331.187 'B' littera vel 'P' quasi syllabae videntur -untque sonos de gemina sede profectos. 337.379 porro vocalem secuta vim tenet vocalium et sonos utrosque -it (of the diphthong).

Pomp. 5.100.7 nisi -ant sibi vocalium sonos.

aspiratio

Vel. 7.69.16 quo censent adspirationem consonanti non esse -endam.

specific letter(s)

Quint. 1.4.11 ('i' geminata) -etur ut consonans. 1.7.15 'e' et 'i' -endis. Ter. Maur. 6.329.141 quam scribere Graius, nisi -at ou, nequibit. 330.149 nec tunc modo cum -mus hoc valebit ipsas ('i, u'). 338.426 'AU' et 'EU' cum

copulamus, 'U' secundam -mus. 340.493 quod sibi diphthongos 'AE' iam tertiam non -it 'U'. 346.725 namque 'Q' praemissa semper 'U' simul -it sibi. 354.978 'o' tenent utrimque -ctam. Sacerd. 6.472.24 'is'...cum aliqua consonanti praeposita et -cta (475.1). 475.23 'o'...sive pura sive aliqua littera anteposita et -cta. 485.15 aut 'vi' -cta aut duabus 'i'. Prob. cath. 4.17.1 ('tar') 's' littera vel alia consonante antecedente -cta. 13 'tor' sive pura sive aliqua consonante praecedente -cta. 22.29 'ies iis': his -ctis nullum nomen repperi terminatum. 50.30 'h' -cta cum aliis mutis. Serv. 4.421.29 quin etiam ipsae duae si inter se -antur ('i, u'). Pomp. 5.103.35 -e illam ('u') ad aliam litteram. 104.5 si -antur ad alias litteras. 8 solae aliter sonant ('i, u'), aliter -ctae. 19 modo alteri vocali -cta est (-22). 105.19 si -cta fuerit alteri vocali. Macr. exc. 5.614.22 sed et 'Iowe', cum ἦδεν ἦδεα faciunt, ἐσθήκειν ἐσθήκεα, v repudiant, ne cum ἔλαφ' -atur. Prisc. 2.14.9 nam quamvis sit consonans ('i'), in eadem syllaba geminata -i non posset. 12 tribus 'i' -ctis. 43.4 nam post 'pt' vel 'ct' simul -ctas 'l' non invenitur. 44.11 'u' et 'i' non aliter -untur diphthongis nisi loco positae consonantium, 'u' tamen etiam tum -i potest diphthongo, cum amittit vim litterae, ut 'quae', 'linguae'. Alb. 7.305.15 'magnus', 'g' sequenti syllabae -atur. 310.34 sed et 'm' sequenti syllabae secundum Priscianum -i debet ('solemne').

syllaba

Ter. Maur. 6.334.288 syllabarum, quas duabus -mus vocalibus. 361.1220 tertia talis -enda est (syllaba). Prob. cath. 4.12.15 'or' syllaba...cum alia consonante praeposita et -cta.

ii) of elements to form words of compound words

Sacerd. 6.446.17 'nequidem' ideo non est posita, quia sic -cta Latina non est. Ter. Maur. 6.339.448 ἡ et ἐκεῖν namque -ctis conditum est vocabulum. Char. 179.25 nomen -cta praepositione ('requies' < 're' + 'quies'). 362.23 'septem subjecta trioni' (Verg. georg. 3.381), cum -i debeat 'septemtrioni'. expl. in Don. 4.543.9 in declinatione species sunt quattuor eorum nominum, quae binis vocibus -cta declinantur ('senatus consultum', 'tribunus plebi', 'Alba Longa', 'pater familias'). Cled. 5.63.17 si 'tota nocte' -ctum dico, nomen facio. Aug. 5.496.24 ab 'e' littera vocali nullum Latinum nisi -cta praepositione masculinum invenitur, ut 'proconsule'. 497.1 ergo -cta praepositione fiunt Latina.

verbal prefix + verb

Char. 310.11 praepositiones...-ctorum sibi verborum primas (litteras) adsumunt. Diom. 1.411.7 (praepositiones) -ctae verbis sive nominibus, ut 'impotens exosus edu' res deamo perodi'. Cled. 5.78.2 'ad' praepositio...mutat accentum -cta.

See also at sense iii), section on prepositions/verbal prefixes.

iii) of words in speech

Cic. de orat. 3.172 est...haec collocatio conservanda verborum... quae vincant (Ernesti, -tam codd.) orationem efficit, quae cohaerentem...; id assequimini, si verba extrema cum consequentibus primis ita -entur, ut. orat. 40 Thrasymachus...et Gorgias, qui...primi traduntur arte quadam verba -xisse (the variant reading vinxisse is perh. more correct). 68 (poetis) licentiam...maiores esse quam in nobis faciendorum -endorumque verborum. 154 copulando verba -bant, ut 'sodes' pro 'si audes'. Var. 8.10 quae (res) copulae sunt ac -unt verba (of conjunctions). Sen. epist. 40.9 (e Geminio Vario) quomodo istum disertum dicatis nescio: tria verba non potest -ere (cf. Mart. 6.54.2). Quint. 1.5.14 -cta opp. singula. 8.3.15 -cta opp. separata. Gell. 13.25.4 quaero, an M. Tullius...-xerit 'manubias' et 'praedam'. Pomp. 5.135.1 nisi sint istae partes orationis principales -ctae, nomen et verbum.

concerning the category ad aliquid

Char. 198.6 -unt...sibi et illa per quae intelleguntur.

of the predicative dative

Prisc. 2.564.9 et possum cum omnibus casibus figurare -ere dativum ('cordi homo est mihi', 'cordi hominis', 'cordi homini').

of the ablative absolute

Sacerd. 6.447.22 quidem putant his casibus -ctis intellectum fieri dativi casus et vocari ipsum quoque septimum casum, ut est 'et magno se corpore miscet' (Verg. Aen. 6.727). .25 si non -xerimus duos ablativos.

of the vocative

Pomp. 5.209.23 aut certe adverbium est ('o'), quod -atur vocativo. Prisc. 3.13.17 vocativus...-i non potest (i.e. *several together*). .19 eo (vocativo) diversas -ere personas non possumus, ceteris...casibus diversas personas -mus.

adjective + noun

Prob. 4.59.17 quando generibus neutris -i inveniuntur, ut puta 'nigrius officium' (63.27, 69.27). 61.36 quando generibus neutris -cti inveniuntur, ut puta 'doctius officium'. Aug. 5.498.23 a neutris nullum nomen, nisi omni generi -atur, ut 'felix'.

adjective + case-form

Prob. de nom. 4.213.12 'expertem'...genetivo casui -mus, 'expertem istius rei'. Pomp. 5.173.11 quamquam legerimus accusativo -ctum ('dignus'). Prisc. 2.362.20 quomodo... 'sinus collecta' accusativum -xit (Vergilius) nominativo, sic etiam 'nuda genu' (Verg. Aen. 1.320) (i.e. *adjective + accusative of respect*). 3.217.26 (*certain adjectives*) genetivo solent -i, ut 'dubius illius rei'.

adjective/participle + genitive

Prob. 4.142.22 omnia participia...accusativo, non genetivo casui -i reperiuntur. expl. in Don. 4.515.5 si accusativum his -xeris casum, participia erunt. Cled. 5.12.22 et erit nomen, non participium, quo -endum est genetivo casui, non dativo. Prisc. 3.293.18 et omnia fere participia praesentis temporis genetivis solent -i.

in gradation of adjectives

Char. 199.21 si illis (*adjectives*) 'magis' adverbium -atur (exc. Bob. 1.537.1). Prob. 4.73.19 sic et alia positivi gradus nomina -cta supra dictis adverbis ('adeo magis tam' etc.). Serv. 4.431.15 Donatus dicit quinque adverbia positivo tantum esse -enda. .17 non debent comparativis gradibus -i (Pomp. 5.156.2 Donatus ait 'quinque sunt adverbia, quae non debemus -ere nisi positivo tantum'). .29 non -enda sunt nec comparativo nec superlativo. 157.9 ista debemus...non -ere comparativo et superlativo, sed tantum modo positivo. N.B. Donatus (618.15) *uses adici*). expl. in Don. 4.492.18 -mus etiam nominativo adposita particula 'quam', ut 'fortior quam ille'. 512.34 -mus has particulas, 'magis' et 'maxime'. Cled. 5.21.14 qui voluerit istas (particulas, sc. 'tam' et 'magis') comparativo et superlativo -ere. 38.29 quando 'tam' vel 'sic' adverbia -mus positivo. Pomp. 5.156.32 omnia illa, quaecumque sunt, superlativo et comparativo -untur secundum auctoritatem Donati. 157.2 ecce duo -xit (Horatius) comparativa ('plus nimio'). .10 melius tamen feceris, si nec illas -as omnes (.19). nam et Vergilius -it, sed non istas quas dicimus, sed alias -it. .15 hic -cta est '< tam magis >'. .16 aliud est comparativo -ctum adverbium, aliud duo adverbia -untur comparativo. Prisc. 2.94.1 'minus' autem adverbium est quando cum positivo -ctum contrariae significationis comparativum demonstrat.

comparative + ablative

Cons. 5.342.20 scire debemus comparativum gradum ablative casui utriusque numeri -i debere.

superlative + genitive/plural

Char. 200.7 superlativum...genetivum trahere casum et tantum plurali numero -i. expl. in Don. 4.492.30 potest superlativus genetivo singulari -i. Pomp. 5.158.15 superlativus gradus debet quidem -i tantum numero plurali. Cons. 5.342.24 superlativum vero palam est genetivo tantum plurali -i oportere.

of pronouns

Cled. 5.51.7 quia necesse est ut persona possessi non intellegatur nisi -cta personae possidentis. Prisc. 2.579.5 si vero cum aliis pronomibus -atur ('ipse', e.g. 'ipse ego').

pronoun/article

Cled. 5.15.5 pronomina sola declinantur, articuli -cti nominibus. 50.21 articuli -cti nominibus declinantur, pronomina sola. 53.23 pro articulis tunc ponuntur, quando corripiantur et nominibus -cta fuerint.

article + infinitive (Greek)

expl. in Don. 4.503.3 Graeci verbo et articulos -unt dicentes δὸς τὸ πᾶν. Prisc. 2.410.19 quando vero gerundia sunt, id est loco infiniti cum articulo -cti apud Graecos accipiuntur.

of two verbs

Cled. 5.16.7 duo verba -i non debent simul. Macr. exc. 5.621.26 quia nullius ἐγκλίσεως verbum verbo alterius -ctum efficit sensum.

of impersonal verbs

Diom. 1.338.1 tamen tribus modis verbis omnibus -i solet (impersonalis significatio).

of verbs, have the same stem (for different tenses)

Macr. exc. 5.605.13 apud Graecos solus definitivus modus praesens ab imperfecto disiungit, ceteri omnes modi -unt, ut φιλῶ ἐφίλου. 619.1 sed utroque perfecto simul -cto. .7 futurum quoque suum Graeci cum aoristo -unt.

of tense

Char. 347.14 igitur ista tempora, quoniam modo finitiva, non numquam optativa, saepenumero subiunctiva sunt, pro ut ratio suadet, -entur. 348.19 ceterum quod superius et imperfecto subiunctivorum -i diximus (Diom. 1.391.2). .27 reperimus apud veteres instans finitivorum -i etiam imperfecto subiunctivorum (Diom. 1.390.15). Diom. 1.340.14 qui...imperfecto etiam instans -xerunt. Serv. 4.414.12 -unt significationem futuram et praesens tempus ('expecta, modo egredior'). Cled. 5.54.15 coniunctivo modo nisi -ctus fuerit indicativus futuri temporis...ut 'cum legero, surgam'. Agroec. 7.117.17 et si dixeris 'memini me fecisse', duo praeterita simul -is. Prisc. 2.409.4 si dicam... 'cum legam, venio', quid -xi? (*of subjunctive*).

formation of compound tense (e.g. participle + auxiliary)

Gell. 17.7.6 '<est>'...et 'erit'...praeterito -untur (opp. per sese ponuntur). Prisc. 2.414.17 (verbum 'sum') participiis praeteriti -ctum. 565.2 ubi participium deficit, necessario verbum infinito nomini substantivo -ctum participii officio fungitur.

modal + infinitive

Ter. Maur. 6.357.1073 'incipere' si dicas et 'scire' aut 'scribere' -as. Pomp. 5.216.4 -e verbum quod habet segregatus personas. .6 -e infinitivo modo, 'legere volo'. Aug. 5.10.44 nescitur persona, nisi velis -ere et dicere 'clamare debet ille'. Macr. exc. 5.621.28 apparephatum vero cum quolibet modo -ctum facit sensum. 622.11 nec omne ἀπαρέμφατον cuicumque verbo -ctum sensum exprimit. .16 nam ἐθέλω μετὰ τοῦ τύπτειν aut περιπατῶ μετὰ τοῦ πλουτεῖν -i non possunt. .17 item 'lego' cum 'sedere' -ctum aut 'scribo' cum 'caedere' nullam efficit sensus perfectionem.

subject + verb

Pomp. 5.237.12 praecipue in antiquis poetis invenimus varie -ctas istas personas (*vocative + 3rd as well as 2nd person*). .19 ecce -xit tertiam personam vocativo. .22 ut scias, quem casum cui personae -ere debeas. Prisc. 2.371.1 (interrogativa et infinitiva nomina) tertiae maxime solent -i personae. 448.18 et prima...et secunda persona verborum pronomibus -i possunt solis, tertia vero etiam nominibus. 3.12.19 si cum supra dictis verbis (substantivis vel vocativis) sint -cta (nomina). 141.18 nominativus...primae vel secundae personae pronominum, si verbo -atur. 210.13 si substantivis verbis vel vocativis -antur (nomina) primae et secundae personae.

verb + object

Cled. 5.61.15 'libet' tantum dativo...-i (Aug. 5.515.17 his...dativum -mus casum, ut 'libet mihi'). Pomp. 5.213.4 ergo video quoniam verbo non potest -i nisi accusativus casus. 229.19 si -as accusativum, agentis est, 'criminor illum'; si -as ablativum, patientis est, 'criminor ab illo' (Serv. 4.414.5). 237.24 verba impersonalia...habent definitos casus, quibus -antur. 238.2 quando puta legeris illud verbum dativo -i, ita -is; quando accusativo, ita -is. ergo -tur accusativo 'pudet me', -tur dativo 'libet mihi'. Macr. exc. 5.627.19 sed neque activa illa dicuntur, quia et nulli de supra dictis casibus -i possunt nec $\mu\alpha\iota$ recipiunt. 652.15 activum dicitur quod in 'o' desinit et necesse habet aut dativo aut accusativo -i. Prisc. 3.234.14 cum enim utrumque verbum genetivo soleat -i. 236.21 cuiusque...casui indicativi -antur. 275.1 nisi infinitum a verbo sit alii casui -endo (AD synt. 410.10 $\epsilon\acute{\alpha}\nu \chi\alpha\iota \tau\acute{o} \sigma\upsilon\gamma\gamma\alpha\sigma\acute{\sigma}\acute{o}\mu\epsilon\nu\omicron\nu \acute{\alpha}\pi\alpha\rho\epsilon\mu\phi\alpha\tau\omicron\nu \epsilon\kappa \beta\eta\mu\alpha\tau\omicron\varsigma \sigma\upsilon\nu\epsilon\sigma\theta\acute{\eta}\kappa\epsilon\iota \tau\omicron\upsilon \pi\epsilon\rho\omicron\mu\epsilon\nu\omicron\upsilon \epsilon\pi\iota \pi\lambda\alpha\gamma\iota\alpha\nu \pi\tau\acute{\omega}\sigma\iota\nu$)).

passive verbs + conceptual subject

Macr. exc. 5.627.11 necesse habent -i genetivo cum praepositione $\acute{\upsilon}\pi\acute{o}$ (joined to passive verbs). Prisc. 2.374.23 (passiva) ablativo casui cum praepositione 'ab' vel 'a' solent -i. 389.15 sunt alia (verba), quae, si ablativo -antur, passiva sunt vel communia.

adverb + verb

Serv. 4.415.18 quotiens fuerint adverbia in loco, -amus verba quae habent significationem in loco, ut puta, 'ibi sum'. 21 quotiens sunt autem adverbia quae significant ad locum, -amus ea his verbis similiter quae habent significationem euntis, ut 'pergo illuc'. expl. in Don. 4.509.20 quod adverbium semper verbo -atur. 25 adverbium...-cta verbo implement sensum. 29 -o adverbium. 510.31 -mus illis (verbis) adverbium quod sit in loco. 32 -mus adverbium quod sit ad locum. Pomp. 5.247.3 non enim passim debemus quaecumque verba istis localibus adverbis -ere. 5 scire debemus quoniam non -is in loco nisi rei quae est in loco, non -is de loco nisi rei quae est de loco, non -is ad locum nisi rei quae est ad locum. 9 si adverbium a loco est, et illa quae -itur debet habere significationem quae a loco -itur (sim. 10, 20, 22). Aug. 5.516.22 nisi -atur adverbium (to verb). Prisc. 3.51.16 cum verbo invenitur -i (adverbium 'clam') non serviens casui (when collocated with a verb, clam functions as an adverb; when collocated with a case-form clam functions as a preposition).

of conjunctions

Cled. 5.24.2 coniunctio est pars orationis, dicta quod -at elocutionem. 10 quia (coniunctio) copulativa verba et sensus -it, disiunctiva verba quidem -it, sed sensus disiungit. Pomp. 5.266.5 elocutionem...-xit (of disjunctive conjunctions).

conjunction + mood

Char. 292.10 superest ut dicamus quae coniunctio cui qualitati -atur (Diom. 1.392.1). 15 sed interest utrum finitivis an subiunctivis -atur (Diom. 1.392.6). 295.25 ('postquam') finitiva, quotiens -ctum accipitur (opp. 296.1 secernitur) (Diom. 1.394.27). 296.3 item 'antequam' modo finitivis, modo subiunctivis -itur (Diom. 1.395.1). 296.3 -ctum subiunctivis (Diom. 1.395.2). Prisc. 3.289.17 et 'dum' et 'ut'...tam optativo quam subiunctivo inveniuntur -cta.

of words which may function as conjunctions or adverbs

Cled. 5.74.25 'ne' -cta coniunctio est, separata adverbium. 28 've' -cta coniunctio est, separata adverbium. 29 'vel' separata adverbium est, -cta coniunctio est.

of prepositions/verbal prefixes

Quint. 1.7.7 quaeri solet, praepositiones sonum quem -ctae (i.e. in compositis) efficiunt an quem separatae observare conveniat. Don. 601.19 quae sunt (praepositiones), quae -i non possunt? ut 'apud, penes'. Diom. 1.433.8 praepositiones...-ctae casibus aut aliis partibus.

Cled. 5.26.10 nisi -ctae (praepositiones) verbis nominibus participiis vel adverbis. 75.31 quae (praepositiones)...verbis participiis et nominibus -ctae fuerint. Pomp. 5.271.32 casibus serviunt praepositiones quae -i possunt et segregari. 37 ergo 'prae' illa praepositio, quae et -i potest et segregari potest, casualis est. 38 si autem -i tantum possit, nec possit segregari, loquellaris est. ps. Asp. 5.554.10 aliae (praepositiones) separari aut -i possunt.

preposition + case-form

Serv. 4.416.24 non videtur ('de' praepositio) -i ei parti orationis quae est 'mane', sed quae est 'primo' ('de primo mane venio'). 420.13, 15, 17. 439.34 casum...habet -ctum (praepositio 'ante').

expl. in Don. 4.512.9 quoniam 'ad domum meam' habet particulam accusativi casus, cui possit -i praepositio, id est 'meam'. 12 cum plerique putant quod interpositio recipiat praepositionem, non potest -i praepositio, nisi... Cled. 5.21.25 tunc -mus praepositionem, quando pronomen -ctum fuerit, ut 'de domo mea venio'. 28 si addo pronomen, -o praepositionem. 66.1 'ante', si -o nomini, 'ante templum', praepositio est. 77.26 necesse est...ut ei casui -atur praepositio, cui casui illa -itur, pro qua ponitur (Pomp. 5.279.4 quoniam omnis praepositio necesse habet ei casui -i (8)). Pomp. 5.273.18 'ad'...cum...ad locum significet, tamen omnes antiqui...auctores -xerunt quasi in loco. 279.23 si postponatur ipso casu manente, cui -batur praepositio, nihilo minus praepositio est.

preposition + case-form: ablative

Don. 651.2 ceterum 'super' et 'subter', cum locum significant, figurate ablativo -i. expl. in Don. 4.513.3 necesse habuit ablativum casum -ere. Cled. 5.25.28 hae ablativo -endae sunt. 76.14 'praeter'...ablativo -cta (est) (78.18). 77.28 quoniam 'de' ablativo casui -itur. Pomp. 5.272.36 apud Latinos illae praepositiones...sunt accusativae nec possunt -i ablativo. 276.26 illae praepositiones ablativis -antur. 278.29 tamen has praepositiones sine dubio -ctas ablativis. 33 ne videantur ablativis esse -ctae. Prisc. 3.38.26 nam quando praepositio est ('post'), ablativo -i non potest.

preposition + case-form: accusative

expl. in Don. 4.518.15 quotiens localiter significant, accusativo esse -endas ('super' et 'sub'). Cled. 5.25.25 quotienscumque itinales fuerint (praepositiones 'in' et 'sub'),...accusativo -endae sunt. Pomp. 5.276.25 illae praepositiones accusativis -antur. 277.2 'super'...et 'subter' hodie debent -i accusativo. 22 ergo ita et tu habes -ere eam accusativo casui.

preposition + case-form: ablative/accusative

Cled. 5.25.19 'clam' praepositio...vel accusativo -etur vel ablativo. Pomp. 5.275.4 illarum praepositionum, quae nunc accusativo -untur, nunc ablativo. 277.3 legitimus sive accusativo sive ablativo -ctas. Prisc. 2.190.8 quis...dubiat, quod omnes praepositiones vel accusativo vel ablativo apud Latinos -i solent? 3.294.12 Romani 'in' praepositionem...accusativo pro ablativo -entes (303.6).

preposition + case-form: dative/genitive

Pomp. 5.272.27 legitimus -ctas praepositiones et dativo casui, -ctas praepositiones et genetivo casui. 29 sed ubiubi inveneris apud Latinos praepositionem -ctam vel dativo vel genetivo, elocutio est. 278.6 maiores nostri praepositiones etiam genetivis casibus -bant. 13 ut autem -as illam genetivo non potes.

preposition + case-form: spec., with reference to names of cities

expl. in Don. 4.511.28 sed plerique nominibus civitatum -xerunt praepositiones. 33 sed et provinciarum nominibus quamquam dixerimus arte praepositiones -i. Cled. 5.65.4 et civitatibus praepositiones -bant. 69.4 ut nominibus locorum quae adverbia faciunt praepositio numquam -atur, ut 'Romae fui'. Pomp. 5.252.4 idcirco tantum in nominibus civitatum hoc observare debemus, ut numquam -amus praepositiones.

adverbs, etc. functioning as prepositions + case-forms

Prisc. 3.65.10 licet -antur nomen vel pronominum vel participiorum diversis casibus (*adverbs representing fossilised case-forms of nouns or pronouns or participles are collocated with functional case-forms*). 83.26 (*adverbia localia*) etiam casibus frequenter solent -i (*like prepositions*).

adverbs + prepositions

Prob. 4.155.5 adverbii praepositiones putant aliqui omnino addi non oportere, cum interdum propter sonos -i necesse sit. Cled. 5.69.33 cum interdum propter sonos -i necesse sit (*adverbs + prepositions*). Pomp. 5.255.6 non debemus...praepositiones -ere adverbii. 31 -unt praepositionem adverbio. 274.4 si est adverbium, multo minus -is praepositionem. nam legimus praepositionem adverbio non -i. 9 quoniam adverbio praepositio non -itur. 22 sed volo dicere esse praepositionem adverbio -ctam. 24 ita sunt adverbia -cta praepositioni, ut... 29 si dicas adverbio -ctam praepositionem, -as adverbio, ut sic cohaereant.

of two prepositions

Serv. 4.419.20 multo minus enim sibi -eret praepositionem, si adverbium fuisset ('usque'). Cled. 5.78.23 ut 'apud prae' simul -i non possunt. Pomp. 5.248.16 noli -ere praepositiones. 19 ideo debet 'de' -i, ut significet de loco. 20 quid enim opus est ut 'de' -as, ut significes de loco? 37 non...debemus -ere praepositiones. 38 si volueris -ere..., cogo te -ere cum iis cum quibus non vis. 249.1 ut -as praepositiones (.3). 273.25 praepositio praepositioni non -itur. 29 numquam duae praepositiones cohaerent aut possunt -i. 274.6 ergo non debeo -ere praepositionem praepositioni.

concerning the hyphen

Vict. 6.194.2 hyphen...utriusque verbi proximas litteras inflexa subter virgula -unt (Donatian. frg. 6.275.6; Alb. 7.331.8).

Serg. 4.484.12 hyphen est nota, quae duo verba -it.

further examples

Prob. 4.120.38 quod praefecti excepto praetorio in aliis rebus non tantum dativo, sed et genetivo -antur. Pomp. 5.184.3 omnia quae accusativo possumus cum praepositione -ere, si -amus dativo sine praepositione, ecce sic fit. ergo haec est elocutio, quae potest -i accusativo cum praepositione, si -atur dativo sine praepositione. 'it clamor in caelum'... 'it clamor caelo'. 210.5 vides quoniam et numero singulari possum -ere et...numero plurali ('sui causa fecit' & 'sui causa fecerunt'). 215.33 quoniam alii modi per se intelleguntur, per se pleni sunt. ecce 'lego', numquid opus est ut -as aliquid? 281.13 'pro' et 'nefas' interiectiones sunt. -e utrumque, et unam interiectionem facit, 'pro nefas hoc contigisse'.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

2. 'form' coherent speech

Quint. 8.6.42 (oratio) fit longa et impedita, +uti questionibus+ eam -as.

See coniungo 2, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'join' (Leg. XII Tab., Pl., Enn., Cato, Ter.+).

iurandi

'of oath-taking, swearing', of a type of adverb

Don. 506.12 (*adverbia*) -i, ut 'edepol, ecastor, hercle, medius fidius' (642.1; Aug. 5.518.20).

Prisc. 3.85.23: see below s.v. iurativus.

L: Uhlig 1881: 26.

Non-gram.: iuro 'take an oath, swear' (Pl.+).

iurantis

'of oath-taking, swearing', of a type of adverb

Prob. 4.154.16 -is ut 'mehercule'.

L: Uhlig 1881: 26.

iurativus

'of oath-taking, swearing', of a type of adverb

Prisc. 3.85.22 -a (*adverbia*): 'edepol, ecastor, medius fidius'. 'per' quoque praepositio potest etiam pro adverbio accipi iurandi...; 28 'sic' quoque...-um est.

Gk.: τὰ δὲ ἀνωμοτικά, ὅλον μὲν, DT 84.4; τὰ δὲ κατωμοτικά, ὅλον νῆν, DT 84.5.

The Latin grammarians make no distinction between negative and affirmative adverbs of swearing. Iurativus is modelled on a non-specific version of the Gk. terms, without the qualifying prefixes (Job 1893: 134).

L: Uhlig 1881: 26.

ius

'rule'

Plin. dub. serm. frg. Char. 151.23 nomina, quae nominativo plurali 'ae' syllaba finiuntur, 'e' deposita reddunt nominativo singulari speciem sui -is ac formae.

156.18 (nomina 'ar' litteris terminata) dativo et ablativo pari -e funguntur.

Vel. 7.76.14 hae duae litterae, 'e' et 'i', per -s affinitatis recipiunt immutationem.

Diom. 1.409.9 praepositiones -s suum tunc retinere, cum praeponuntur, suppositas vero et significationem et vim nominis et legem propriam non habere.

Aug. 5.517.6 ratio locuples est et -is latissimi.

Syn. lex.

Non-gram.: 'law' (Lex XII, Enn., Pl.+).

ius iurandum

'oath', of a type of adverb

Diom. 1.404.24 (*adverbia significant*) ius iurandum, ut 'mehercules, mehercle, medius fidius, mecastor, ecastor, perpol, edepol'.

Vict. 6.202.2 alia (*adverbia*) iuris iurandi, ut 'edepol mediusfidius ecastor hercle' (Aud. 7.348.21).

L: Uhlig 1881: 26.

Non-gram.: 'oath' (Enn., Pl., Ter.+).

L

Latine

'in accordance with Latin speech'

Gell. 1.18.1 quod vocabulum...si primitus -e fictum esset, resolverit in voces Latinas ratione etymologica falsa.

Non-gram.: 'in the Latin language, in Latin' (Pl.+).

Latinitas

'Latinity', pure Latin speech

definition

Diom. 1.439.15 -s est incorrupte loquendi observatio secundum Romanam linguam (Vict. 6.189.2; Aud. 7.322.21; Aug. 5.494.3).

parts

Diom. 1.439.16 constat...ut adserit Varro, his quatuor, natura analogia consuetudine auctoritate.

Vict. 6.189.3 quot modis constat -s? tribus. quibus? ratione, auctoritate, consuetudine (Aud. 7.322.22; Aug. 5.494.4).

attestation: *Rhet. Her.*; *Cic.*

Non-gram.: 'the privilege of Latin rights' (Cic.+).

Latinus

'Latin'

lingua:

Gell. 2.26.5 eam vocum inopiam in lingua magis -a video, quam in Graeca. 7.15.5 -ae linguae consuetudinem. 13.9.2 de usu atque ratione linguae -ae. 18.14.tit. vertere in linguam -am. 20.5.tit. 15.6.4. 19.13.3 in usum linguae -ae.

sermo:

Char. 62.2 -us...sermo cum ipso homine civitatis suae natus significandis intellegendisque quae diceret praestitit. 14 constat...us sermo natura analogia consuetudine auctoritate.

Gell. 2.25.1 in -o sermone, sicut in Graeco, alii ἀναλογίαν sequendam putaverunt, alii ἀνωμαλίαν.

Aug. 5.517.3 euphonia...admissa est ad -um sermonem, ut aspera temperet.

verba:

Gell. 12.13.4 verborum -orum sententia, usus, ratio.

vox:

Gell. 1.18.1 quod vocabulum...si primitus Latine fictum esset, resolverit in voces -as ratione etymologica falsa.

casus:

Var. 10.62 ab sexto casu, qui est proprius -us.

Diom. 1.302.5 hunc (sc. ablativum)...Varro sextum, interdum -um appellat, quia -ae linguae proprius est, cuius vis apud Graecos per genetivum explicabitur (Don. 624.14; Cons. 5.351.10).

Serv. 4.408.34 hic (sc. ablativus) casus -us est, nec eum habent Graeci.

Pomp. 5.171.14 aliquando (dicunt eum) a gente -um, quoniam apud Graecos non invenitur casus ablativus.

181.33 alii illum (sc. ablativum) -um vocant <ab> eo, quod Graeci illum non habent, sed specialis est Latinitas.

188.21 ablativum...Graeci non habent, sed Romani (cf. 171.12 ablativus apud Graecos non invenitur, sed Latini hunc assumpserunt sibi).

Cf. Prisc. 2.187.7 ablativus proprius est Romano-rum...novus videtur a Latinis.

collocations

casus: Serv. 4.408.34; Pomp. 5.188.23.

declinatio(nes): expl. in Don. 4.527.12, 537.5, 538.7; Cons. 5.365.19, 25.

elocutio: Pomp. 5.213.13.

eloquentia: Prisc. 3.264.17, Prisc. de nom. 3.443.3. forma: Diom. 1.328.31; Don. 615.9; expl. in Don. 4.538.6; Cled. 5.44.27; Cons. 5.364.20; Prisc. 2.31.11. genetivus: Sacerd. 6.472.19 (= Prob. cath. 4.7.18).

lingua: Var. tit.: de lingua -a (Prisc. 2.30.15 de origine linguae -ae), 5.1, 29, 7.55, 110, 8.58, 9.113; Cic. phil. 13.43; Fest. 325.25; Quint. 1.5.60, 10.1.95; Gell. (see above); Char. 380.23; Diom. 1.302.6, 311.5; Prob. cath. 4.25.16; Pomp. 5.105.12.

littera(e): Var. 5.73, 7.2, 9.51; Char. 3.52; Prob. 4.49.2, 50.39; Prob. de nom. 4.215.10; Don. 605.5; Serv. 4.421.2, 423.8; Serg. 4.477.28; expl. in Don. 4.519.2, 11; Pomp. 5.98.11, 12, 132.31.

nomen/nomina: Var. 5.30, 119, 7.109; Sacerd. 6.471.3 (= Prob. cath. 4.6.26); Char. 70.17; ult. syll. 4.231.28, 223.15, 230.4; Serv. 4.408.35; expl. in Don. 4.495.27; Vict. 6.196.13; Aud. 7.327.8; Prisc. 2.455.1.

nominativus: Char. 86.20; Prisc. 2.286.26.

ratio: Quint. 1.5.59, 63; Prob. 4.50.36; Pomp. 5.177.16, 18.

regula: Diom. 1.328.30; Don. 4.373.19; expl. in Don. 4.526.30; frg. Bob. 5.561.15, 19.

sermo: Var. 8.3, Var. tit. ap. Char. 132.1, 158.15, 160.30, 172.8, 266.20, 315.3; Cic. Tusc. 1.15; Gell. 2.25.1 (see above); Scaur. 7.25.13; Vel. 7.74.2; Char. 62.2, 14 (see above); Diom. 1.423.31, 318.19, 20 (= exc. Bob. 1.535.5, 6), 334.27, 391.19; Serv. 4.426.12; expl. in Don. 4.525.11; Pomp. 5.118.14; Aug. 5.517.3 (see above), 520.23; ps. Asp. 5.547.13; Vict. 6.193.17; Aud. 7.330.16; Prisc. 2.2.4, 11.4, 12.17, 35.17, 44.7, 74.21, 195.11.

verba: Var. 7.3; Quint. 1.5.55, 11.1.2; Gell. 12.13.4 (see above); Sacerd. 6.491.2; Prob. cath. 4.38.30; Cons. 5.375.30; Prisc. 2.11.10; Eutychn. 5.465.11, 474.2.

vocabulum/vocabula: Var. 5.29, 68, 78, 103, 6.35.

vocalis/vocales: Diom. 1.422.23; Don. 604.8; Serv. 4.422.7.

vocativus: ult. syll. 4.229.19.

voces: Gell. 1.18.1 (see above).

usus: expl. in Don. 4.519.11; Aug. 5.514.16.

L.: *Dahlmann 1970: 34ff.*

Non-gram.: 'of or belonging to Latium, Latin' (Enn.+).

latitudo

'breadth'

Prisc. 2.6.21 singulae syllabae altitudinem quidem habent in tenore, crassitudinem vero vel -em in spiritu, longitudinem in tempore.

ps. Prisc. de acc. 3.519.10.

Non-gram.: 'breadth, width' (Cato+).

latus

'broad' (phonet.)

Vel. 7.75.17 Ti. Claudius novam quandam litteram excogitavit..., per quam scriberentur eae voces quae neque secundum exilitatem <i> litterae neque secundum pinguitudinem <u> litterae sonarent, ut in 'viro' et 'virtute', neque rursus secundum (76.2) -um litterae sonum enuntiantur, ut in eo quod est 'legere scribere'.

Keil doubts the reading: see app. crit. ad loc.

Opp. exilis, pinguis.

Non-gram.: 'broad, wide' (Enn., Pl.+).

laudativus

'used in praising'

Prisc. 3.272.19 et sunt alia (verba) -a..., ut 'cano, praedico, laudo, celebro, amplifico'.

Gk.: ὁσα ἐπ' ἐγκωμίων, AD synt. 406.5.

Opp. vituperatiuus.

Non-gram.: rhet. 'laudatory, encomiastic' (Quint.).

lectio

'reading'

classification

Var. ap. Diom. 1.426.22 grammaticae officia, ut adserit Varro, constant in partibus quattuor, -e, enarratione, emendatione, iudicio (Dosit. 7.376.6; Vict. 6.188.7; Aud. 7.322.4). Cf. Var. ap. Mar. Vict. 6.4.7 officia sunt quattuor..., scribere, legere, intelligere, probare. Quint. 1.4.3 enarrationem praecedat emendata -o.

definition

Var. ap. Diom. 1.426.22 -o est artificialis interpretatio vel varia cuiusque scripti enuntiatio serviens dignitati personarum exprimensque animi habitum cuiusque (Dosit. 7.376.7). Vict. 6.188.8 -o quid est? secundum accentus et sensum necessitatem propria pronuntiatio (Aud. 7.322.5).

subdivisions

Vict. 6.188.13 de -e: partes -is quot sunt? quattuor. quae sunt? accentus, discretio, pronuntiatio, modulatio (Aud. 7.322.10). Char. 3.30 (index). *Two pages are missing from the MS at the point where Char. treated this topic (375.10).*

further examples

Hadr. ap. Roman. ap. Char. 271.20 tametsi...Augustus non pereruditus homo fuerit, ut id adverbium ('obiter') ex (non v. l.) usu potius quam -e (ratione *Putschen*) protulerit.

The reading in ancient authors was regarded as the authority for certain forms.

Don. 646.11 adverbia de participiis fieri nonnulli negant, sed hos plurimae -is revincit auctoritas (Macr. exc. 5.634.22 (formae quaedam) solius auctoritate -is nec ullius normae lege firmantur. ps. RP 5.540.29 in quacumque auctoritate -is). Vict. 6.189.5 quid auctoritate? veterum scilicet -um (Aud. 7.323.2). Diom. 1.439.28 (auctoritas) non...quicquam aut rationis aut naturae aut consuetudinis habet, cum tantum opinione secundum veterum -em recepta sit. 1.370.22 -o auctorum. Serv. 4.424.9 apud poetas per -em. Pomp. 5.222.4 redeamus ad antiquam -em et invenimus esse inchoativa (haec verba).

attestation: Cic.

Gk.: ἀνὰ γωνίας, DT 5.4, 6.5.

Non-gram.: 'choosing, selection' (Cic.).

legitime

'correctly'

Euty. 5.475.1 'lego'...legas' -e et iure servans 'e' longam nominis.

Non-gram.: 'legally' (Cic.).

legitimus

'correct, regular'

noun

ps. RP 5.533.9 -is et regularibus nominibus.

comparison

Cled. 5.64.18 comparationes -as servant.

verbal inflection

Macr. exc. 5.647.4 verbi est -a declinatio.

modus

Serv. 4.41.28 ex his (octo modis verbi) quinque volunt esse -os.

res -a = 'rule'

Pomp. 5.219.25 inchoativa verba...has quinque habent res -as, ut oriantur a neutralibus verbis... .27 deinde in 'sco' exeunt omnia... .28 ecce duas regulas. deinde tertiae sunt coniugationis correptae... .29 deinde carent

tempore praeterito perfecto et plusquamperfecto... .37 caret etiam participio futuro.

adverb

Pomp. 5.245.36 quae sunt -a adverbia? 'faciliter' et 'difficiliter'.

phonetically and of accent

Mar. Vict. 6.32.13 (litterae 'l m n r') in declinatione verborum seu nominum numquam a proprio tenore ac -o positionis suae ordine divulsae.

Serg. 4.483.29 ex illis -is duobus (accentibus add. F) iure dictionis positus...accentus.

Pomp. 5.126.20 ideo dictus est gravis hac ratione, quod minus sonet, quam sonat ille -us.

meaning

Char. 204.21 nec...significatio eorum (i. vocum q.s. 'te, met') -a magis quam symbolica est.

Non-gram.: 'legal' (Var., Rhet. Her., Cic.).

lenis

1. 'soft, smooth'

Quint. 11.3.161 pronuntiatio.

Gell. 1.25.8 Graeci...ἐξεχέπλυν dixerunt exempta littera una (sc. χ) sonitus vastioris et subdita -ioris (levioris) codd. rec.).

2. 'unaspirated'

Vict. 6.158.11 quis primus syllabas in enuntiando denso seu leni (ed. princ., levi codd.) spiramine extulerit.

anon. 6.274.23 accentus sunt tres, acutus gravis et circumflexus. reliqui enim quattuor, longus brevis lenis (ed. princ., levis cod.) aspiratus, tenores potius quam accentus dictionis sunt existimandi.

The similarity of sense and orthography of lenis, levis and lēvis has given rise to some confusion, both in the MSS tradition and in the secondary literature. At anon. 6.274.23 and Vict. 6.158.11 the MSS read levis, but lenitas at anon. 6.274.26 (with no var. l.) suggests the ed. princ. is correct in reading lenis at line 23 and probably in Vict. too.

For leni spiramine see also Mar. Vict. 6.34.10 (of f) and Ter. Maur. 6.332.228 (of f l m n r s x).

Non-gram.: 'gentle' (Enn., Pl.).

lenitas

'absence of aspiration'

anon. 6.274.26 omnis syllaba...ingenitam sibi habet... aut -em aut aspirationem.

Non-gram.: 'mildness, gentleness' (Ter.).

leniter

'smoothly', of c and g

Gell. 18.9.7 erat lenius lēviusque ('insece' quam 'inseque').

Mar. Vict. 6.33.24 'g'...lenius reddit (quam 'c').

Pomp. 5.119.16 'solus hic inflexit sensus' (Verg. Aen. 4.22) [sed] sic lubrice et -r currit (because c does not lengthen the syllable).

Non-gram.: 'gently' (Pl.).

levigatio

'absence of aspiration'

Diom. 1.435.21 δασεῖαν et ψαλὴν apud nos 'h' vocali addita vel detracta demonstrat, id est scripta aspirationem, non scripta -em significat.

levigo

'polish, make smooth or pleasing to the ear'

Char. 13.32 ut Vergilius...refugerit incultae vetustatis horrorem et carmen contra morem veterum -verit (by shortening the final o of words ending in o) (Diom. 1.435.26).

Non-gram.: 'make smooth' (Var., Vitruv., Col.).

levis

'light'

of unaspirated consonants

Prisc. 2.20.9 inter 'c' sine aspiratione et cum aspiratione est 'g'...; sunt...tres...mediae, quae nec penitus carent aspiratione nec eam plenam possident;...14 in -bus exterior fit pulsus (palati), in asperis interior, in mediis inter utrumque...locum.

Steinthal (1890-91, ii: 198) understands *levis*, Sturtevant (1917: 53) *lēvis*.

Prisc. shows his adherence to the Gk. grammatical tradition by translating the three types of Gk. consonants, *δασέα*, 'aspirated' (φ θ χ), *ψιλά*, 'unaspirated' (π τ κ) and *μέσα*, 'media' (β δ γ) into Latin *aspera*, *levia* and *media*, although the division is inappropriate to Latin: the Romans rarely used 'aspirated' letters (ph th ch) apart from in foreign words.

of smooth breathing

Prisc. 2.35.26 dextram eius (H litterae) partem...ponentes psiles notam habent, quam Remmius Palaemon exilem, Grilius vero... 36.1 -em nominat, sinistram autem contrariae aspirationis, quam Grilius flatilem vocat.

of unaspirated syllables

Prisc. 2.51.24 spiritus asper vel levis (codd., lenis Keil). Keil accepts the emendation of *levis* to *lenis*, but in view of Prisc.'s use of *levis* for *unaspirated* in the two earlier passages, it is perhaps to be preferred here too.

Gk.: *ψιλός*; see s.v. *psile*.

It is interesting that Prisc. uses *levis* 'light' to render Gk. *ψιλός* 'smooth, bare', though both words are used of light-armed troops.

Non-gram.: 'light' (Enn., Pl.+).

lēvis

'smooth'

1. of sounds and combinations of sounds

Var. ap. Diom. 1.428.22 syllabae, ut ait Varro, aliae sunt asperae, alia -es...asperae sunt ut 'trux crux trans'; -es ut 'lana, luna' (Arist. de audib. 803 b λεπτά (φωναί)).

Vel. 7.78.3 ('coniunx' rather than 'coniux') cum et -ior ad aures et plenior veniat (sonus) (opp. asperius).

Gell. 18.9.7 erat lenius -iusque ('insece' quam 'inseque').

Ter. Maur. 6.350.846 a Graeca recedit -is atque hebes sonus. 353.959 sono -i studet.

Serg. 4.477.2 ef el em en er es ix. his is detrahimus vocales, habent tamen velut quendam sui -em sonum.

frg. Paris. 7.34.10 antiqui in duabus praepositionibus 'ex' et 'ab' sequentes demebant litteras, si proximum verbum semivocalem primam aut mutam habiturum erat, ut 'e Gallia', 'e locis', quoniam 'ex' minus levem compositionem facit (cf. *levius* at Scaur. 7.29.15).

2. of the voice

Cic. de orat. 3.216 (vocum) plura genera: -e, asperum, contractum, diffusum;...hi sunt actori...expositi ad variandum colores (so most MSS.; some edd. change to *lene* but in view of nat. deor. 2.146 and Quint. 11.3.15 *leve* seems more likely).

nat. deor. 2.146 vocis genera permulta...-e asperum.

Quint. 11.3.15 (vox) est et candida et fusca, et plena et exilis, et -is et aspera.

Non-gram.: 'smooth' (Cato+).

lēvitas

'smoothness'

Var. 5.133 ('pallia') 'parilia' primo dicta, 'r' exclusum propter -em.

Scaur. 7.30.10 in 'ab' <a> quibusdam diligentioribus -is causa solet demi 'b'.

Vel. 7.66.11 ab aliis plene ponitur, ab aliis -em (lenitatem Keil) intuentibus minuitur, ut in eo quod est 'transmisit' et 'tramisit': alii 'transposuit', alii 'traposuit'.

79.1 sequenda est...elegantia eruditorum virorum, qui quasdam litteras -is (cod., lenitatis Keil) causa omiserunt, sicut Cicero, qui 'foresia' et 'Megalesia' et 'hortesia' sine 'n' littera libenter dicebat.

(cf. 7.78.3 *lēvior* of *coniunx/coniux*).

At Vel. 7.66.11 the MS reading is unclear and at 79.1 Keil prefers lenitatis to the MS levitatis, but Vel.' use of *lēvior* for this phonological phenomenon at 7.78.3 would seem to support the reading *lēvitas* in these passages.

Char. 71.9 'canities'...poetico decore in -em soni corrupta est (for 'canitia').

Cass. 7.151.15 (ex Cornuto) non solum propter -em consonantes mutantur (assimilation of consonants between preposition and verb). 207.9 (ex Caesellio).

Non-gram.: 'smoothness' (Cic.+).

leviter

'without aspiration'

Cass. 7.200.18 (ex Eutyche) omnis vocalis 'b' sequente -r enuntiatur, ut 'abies'..., notatis 'habeo'.

Syn. amittunt...spiritum 200.1, caret aspiratione 200.11, 201.1, 202.3, 9.

Opp. cum aspiratione 199.16, 202.12, aspiratur 199.18, servavit articuli aspirati scripturam 200.25, graviter 201.9, 23:

Non-gram.: 'lightly' (Cato+).

lēviter

'smoothly'

Vel. 7.79.5 'dossu' per duo 's' quam per 'r' 'dorsu' quidam ut *levius* (cod., lenius Keil) enuntiaverunt.

The *levius* of the MSS appears preferable to Keil's reading of *lenius*, particularly in view of *levitas* at Var. 5.133 of a similar phonological phenomenon.

Scaur. 7.29.15 si id quod sequitur litteram habet primam semivocalem aut mutam, 'e' dictum *levius* videbitur, ut 'e Gallia'.

Pomp. 5.113.20 *levius* sonat, si dicas 'lex ima est', quam si dicas 'lex prima est' (opp. *asperius*, *gravius*).

Non-gram.: 'smoothly' (Apul.).

lex

'rule'

1. vs. consuetudo

Quint. 1.5.29 si consuetudo vicerit vetus -x sermonis abolebitur.

1.6.16 itaque non ratione nititur sed exemplo, nec -x est loquendi sed observatio, ut ipsam analogian nulla res alia fecerit quam consuetudo.

Char. 237.5 ridiculum est -em adversus consuetudinem ferre, quae sola in nostro sermone dominatur.

.18 nec tamen his omnibus -bus cessit consuetudo. 251.16 ratio fortasse non firma nec in -bus suis durans.

2. lex grammatica/grammaticorum

Gell. 13.21.22 sacerdotes...feminas M. Cicero 'antistitas' dicit, non secundum grammaticam -em 'antistites'.

Vel. 7.70.8 'sed'...coniunctio, quamvis -x grammaticorum per 't' litteram dicat.

3. concerning accent definition

Serg. 4.482.19 -x accentuum ita est, quod syllabae in quibus isti poni debeant a fine numerantur.

examples

expl. in Don. 4.529.15 Varro...in -es suas redigit accentus.

Quint. 1.5.26 veterem.

Diom. 1.432.8 hanc accentus -em continet.

Pomp. 5.128.15 pl.

Prisc. 3.25.16 nec significationem suam coniunctionis servat nec -em inclinationis in omnibus.

33.22 generalem servat accentuum -em.

accentus: Diom. 1.432.8; Cled. 5.33.20.

accentuum: Diom. 1.433.33, 35; Serg. 4.483.35; Prisc. 3.33.22, 132.11; ps. Prisc. de acc. 3.520.28, 33.

Aud. 7.357.14 accentus quid est? certa -x et regula ad levandam syllabam vel premendam (ps. Prisc. de acc. 3.519.25).

4. concerning letters

Diom. 1.429.30 interdum...liquidarum -em mutat. Serg. 4.476.18 apud Graecos digammos hanc -em habet, ut 'u' detracta nihil absit nomini. .32 semivocales...hanc -em habent, ut a vocalibus inchoent et in naturalem desinant sonum. 477.27 contra litterarum -em.

5. various

of the pluperfect

Macr. exc. 5.607.17 plusquamperfectum...de initio perfecti cognati sibi -es assumit.

of the formation of adverbs

Char. 240.21 at an 'evidenter' dicamus ut 'sapienter' et 'audenter' quis dubitat? sed non ea -e qua participia sunt sed qua etiam comparationem recipiunt, quod est nominum proprium.

of conjunctions

Pomp. 5.132.22 in coniunctionibus servant -em Graecam.

of prepositions

Diom. 1.409.10 praepositiones ius suum tunc retinere, cum praeponuntur, suppositas vero et significationem et vim nominis et -em propriam non habere.

Pomp. 5.275.3 si dicas utriusque casus esse praepositionem, iungere illam habes ad -em illarum praepositionum, quae nunc accusativo iunguntur, nunc ablativo.

collocations

Graeca: Pomp. 5.132.22.

grammatica: Gell. 13.21.22.

poetica: Var. 7.18.

declinationis: expl. in Don. 4.550.1.

Non-gram.: 'law' (Enn., Pl.+).

lexis

'word'

Vel. 7.47.14 syllaba aut -is.

Char. 204.18 praepositiones et coniunctiones ceteraeque -is.

attestation: Lucil.

Gk.: λέξις.

Macr. exc. 5.655.6 λέξις dictio.

licentia

'licence'

Char. aims to inform his reader as to what extent the licence of Latin speech is governed by the rational system of the language, by usage, by authority.

Char. 1.8 cognoscas quatenus Latinae facundiae -a regatur aut natura aut analogia aut ratione curiosae observationis aut consuetudine, quae multorum consensione convuluit, aut certe auctoritate, quae prudentissimorum opinione recepta est.

62.7 (Latinus sermo) regendum se regulae tradidit et illam loquendi -am servituti rationis addixit.

Cic. asks if licence is permitted by usage.

Cic. orat. 155 an dabat hanc consuetudo -am?

Pomp. says that licentia arose in the past because people could not abide by the rules of language.

Pomp. 5.196.29 usurpaverunt maiores nostri causa -ae. haec autem -a nata est, quia non poterant regula contineri.

A number of grammarians refer to ancient licence.

Plin. ap. Roman. ap. Char. 151.24 veterum -ae.

Char. 118.17 quod auctores dixerint 'frumenta hordea mella', non nos moveat. abusi sunt enim -a vetustatis.

Diom. 1.365.25 -a antiquitatis vel consuetudinis.

Serv. Aen. 1.176 antiqua -a (1.253. 6.203).

Cled. 5.74.12 secundum -am antiquorum.

Poetic licence is also a common concept.

Char. 14.18 nisi sicubi poeta maiorem sibi -am vindicavit (Diom. 1.436.8).

poetarum: Cic. de orat. 3.153; Serv. Aen. 1.15; frg. Bob. 6.626.36.

poetica: Quint. 2.4.3, 4.1.58; Serv. Aen. 1.54, 142, 159, 227, 550, 2.113, 3.3, 5.553, 6.38, 266, 7.47, 8.294, georg. 1.100, 222, 243, 2.336, 3.89, 4.363; Cled. 5.78.27; Aug. 5.506.26; Macr. exc. 5.603.38; Prisc. 2.65.11, 3.37.2, 155.24.

Pomp. and Prisc. refer to the licence of authors in general.

Pomp. 5.268.26 -a auctorum. Prisc. 3.151.13 auctores inveniuntur -a solita utentes.

Gk.: ἄδεια.

AD uses ποιητικὴ ἄδεια for poetic licence (pron. 38.3, synt. 52.8). He also has κωμικὴ ἄδεια (pron. 69.19).

Non-gram.: 'freedom, lack of restraint' (Pl.+).

lingua

'language'

collocations

Aeolica: Pomp. 5.105.4.

Armenia: Var. 5.100.

Attica: Diom. 1.335.2.

barbara: Char. 62.21; Diom. 1.439.21.

communis: Macr. exc. 5.602.18.

Dorica: Macr. exc. 5.609.17.

Graeca: Var. 5.66, 6.12, 40, 96; Ter. Maur. 6.337.391; expl. in Don. 4.526.8; Cons. 5.375.30; Macr. exc. 5.599.5, 634.6.

Latina: Var. 5.1, 29, 7.110, 8.58, 9.113; Vel. 7.50.10; Char. 5.2, 85.28; Diom. 1.302.6, 311.5; Prob. cath. 4.25.16; Pomp. 5.201.32, 205.8, 12; Aud. 7.325.23, 358.18, 19; Macr. exc. 5.599.5; Prisc. 3.124.16; Cass. 7.157.19; Alb. 7.305.22.

nostra: Var. 5.3, 29; Ter. Maur. 6.336.346, 360; expl. in Don. 4.526.8, 529.5; Prisc. 2.54.16.

Osca: Var. 7.28.

Romana: Ter. Maur. 6.336.369, 340.514; Diom. 1.439.16; Vict. 6.189.3; Aud. 7.322.22; Aug. 5.494.3; Eutych. 5.448.9.

utraque (sc. Lat. and Gk.): Macr. exc. 5.631.17.

utriusque: Macr. exc. 5.599.11, 12; Prisc. 2.2.7, 3.278.11.

Chaldaeorum: Prisc. 2.8.3.

Graecorum: Vel. 7.81.7; Diom. 1.335.1, 440.5; Serg. 4.476.15.

Poenorum: Prisc. 2.148.1.

Non-gram.: 'tongue' (Naev., Pl.+); the sense 'language' is also attested from Pl. onwards.

liquefacio

'cause to function as a liquid'; usu. passive

Pomp. 5.116.31 hic -cta est 'r'. quare -cta est? quia 'f' semivocalis praecedit. 117.2 praecedente muta -cta est 'l'. .3 dicimus... 'l' -ctam esse. .4 -fit, .5 -fiunt, .12 'r' -fieri, -fit 'r'.

See liquesco.

Non-gram.: 'melt, dissolve' (Cic., Catull., Lucr.+).

liquens

of the letters l m n r (and sometimes also s and z)

It is uncertain whether the word littera is to be understood, or whether the participle is used as a noun.

Vict. 6.216.5 -es litterae sunt quattuor, 'l m n r'; -es ideo dicuntur, quod fluant et quasi intereant tum, cum sequuntur aliquam brevem syllabam cum quavis alia consonante.

217.5 licentius antiqui et ipsa (littera 's') quasi pro -i utebantur. 8. 217.13, 14, 18, 218.2.

Cf. e.g. Cled. 5.28.11 'z' apud nos et longa et brevis est.

Non-gram.: 'liquid, flowing' (Var.+).

liquesco

1. 'function as a liquid', of letters
of the liquids l m n r

Char. 5.13 'l m n r', quae propterea liquidae dictae sunt, quod...in pronuntiatione -ant. Fortun. 6.279.12 esse...elementa, quae minus virum habent et sic in pronuntiatione, ut ita dixerim, -ant atque solvantur, ut positione longam facere non possint. Serv. 4.422.28ff.; Serg. 4.477.4; ult. syll. 4.221.18 sonus (liquidarum) -it et tenuatur. Pomp. 5.109.23ff., 116.10, 27, 28, 35, 37, 117.10; Cled. 5.27.32, 28.11, 12.

of the letter s

Cled. 5.28.2 superflua (littera 's') invenitur interdum et ipsa -it in metro. (Pomp. 5.109.12ff.).

2. 'contain a letter which functions as a liquid', of words
ps. Prisc. de acc. 3.523.5 (verbum), quod in paenultimo -it, ut 'tonitru' (cf. 3 quod in paenultimo brevitur).

L: Luscher 1912: 221.

Non-gram.: 'become liquid, melt' (Naev., Pl., Cic., Lucr.+).

liquidus

'liquid'

1. of l m n r

Scaur. 7.25.20 -ae...sunt quattuor, 'l m n r' (Mar. Vict. 6.32.10; Char. 5.11; Don. 604.11; Diom. 1.423.2; Aud. 7.326.9).

Scaur. 7.27.2 consonans -a (Dosith. 7.383.5, 9, 12, 384.2).

ancient etymology

Char. 5.12 propterea -ae dictae sunt, quod minus aridi habeant et in pronuntiatione liquescant atque syllabam positione longam facere non possint, si in eadem syllaba ponuntur cum muta. nam in illo pede qui est 'Phoebe gravis' (Verg. Aen. 6.56) 'r' consonans plena littera non habetur et ὑγρά nominatur, id est -a, et accipi debet quasi sola 'g' littera vel alia consonans vocali correptae subiecta esset.

Aud. 7.326.10 -ae unde dictae? quod minus virum habeant et in pronuntiatione liquescant atque solvantur, ita ut positione longam syllabam facere non possint.

ult. syll. 4.221.16 idcirco dictae -ae, quoniam postpositae propriam vim potestatemque deperdunt, dum earum sonus liquescit et tenuatur.

24 recte igitur -ae dictae, quod sibi inherere non possunt, exceptis duobus nominibus, ut 'Mnestheus' et 'Mnasylos'.

Cled. 5.27.32 -ae ideo dictae, quia liquescunt in metro aliquotiens et pereunt.

Mar. Vict. 6.6.18 ex his immutabiles IIII, 'l m n r'.

20 eadem...-ae dicuntur, quando hae solae inter consonantem et vocalem immissae non asperum sonum faciunt, ut 'clamor Tmolus'.

Pomp. 5.109.22 sunt...-ae quattuor, sed non omnes -ae sunt. apud Graecos quidem omnes liquescunt, apud Latinos duae frequenter, 'l' et 'r'; 'm' vero numquam apud Latinos liquescit, nisi in Graecis nominibus; 'n' vero raro, 'l' et 'r' frequentissime.

Prisc. 2.10.5 sunt...incipites vel -ae, ut 'l r', quae modo longam modo brevem post mutas positae in eadem syllaba faciunt syllabam. his quidam addunt non irrationabiliter 'm' et 'n', quia ipsae quoque communes faciunt syllabas post mutas positae.

attestation:

Fest. 293.1 mutas semi-vocales et -as> (supplevit Ursinus).

Gk.: ὑγρός, DT 14.9.

Aud. 7.326.9 -ae..., quas Graeci ὑγρός appellant.

Mar. Vict. 6.32.10 -ae, quas ἀμεταβάλας sive ὑγρός Graeci vocant.

The Latin grammarians offer two explanations for the term liquidus, that these sounds had a smooth or liquid pronunciation, and that in combination with a mute they could not make a syllable long 'by position'. The Latin term translates Gk. ὑγρός. For explanations of the latter, see Uhlig 1883: 14f. Here too one suggestion is the smooth pronunciation of the sounds; another is that the term represents the metaphor of liquid colours which are difficult to wash out, since these sounds remain unchanged in inflection (see immutabilis).

See anceps, immutabilis.

2. of vowels

Prisc. 2.9.30 vocales apud Latinos omnes sunt incipites vel -ae, hoc est quae facile modo produci modo corripri possunt.

Gk.: ὑγρός.

Sext. Emp. adv. math. I 100 τρία δὲ κοινὰ μήκους τε καὶ βραχύτητος, α ἢ υ, ἅπερ διχρωνα καὶ ὑγρά καὶ ἀμφίβολα καὶ μεταβολικὰ καλοῦσιν.

Job (1893: 51) and Steinthal (1890-91, ii: 193ff.) criticize Prisc.'s use of liquidus for vowels of double nature (sometimes long, sometimes short). Prisc. simply used the term to translate ὑγρός.

Non-gram.: 'liquid' (Cato+); 'clear' (Enn., Pl.+).

littera

1. 'letter'

Vel. 7.46.3 alii...sic definierunt, '-a est initium vocis explanatae':

alii sic, '-a est initium vocis significantis':

alii '-a est minima pars orationis'.

hoc improbant alii dixerunt '-a est initium scriptilis vocis'.

Vel. prefers the first and fourth of these, and rejects the second.

Scaur. ap. Diom. 1.421.16 -a est vocis eius quae scribi potest forma.

Char. 4.10 -a est elementum vocis articulatae (Dosith. 7.381.6; Prob. 4.48.33).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

Diom. 1.421.15 -a est pars minima vocis articulatae ab elemento incipiens una figura notabilis.

Don. 603.6 -a est pars minima vocis articulatae (Serg. 4.475.6).

ps. Asp. 5.547.12 -a est minima pars vocis explanatae.

Mar. Vict. 6.5.5 -a est vox simplex una figura notabilis.

10 a nonnullis nota vocis articulatae dicta est.

30 -a est humanae vocis pars.

Vict. 6.194.10 -a quid est? figuratio quaedam, quae cum aliis adnexa vox emissa comprehenditur (Aud. 7.324.20 uniformis figura).

Prisc. 2.6.7 -a est pars minima vocis compositae, hoc est quae constat compositione -arum.

10 -a est vox, quae scribi potest individua.

23 -a...est nota elementi et velut imago quaedam vocis literatae, quae cognoscitur ex qualitate et quantitate figurae linearum.

ancient etymology

Diom. 1.421.26 -a dicta quasi legitima, quia legitur, vel quod legitibus iter ostendit (Serg. 4.421.3; Serg. 4.475.5; expl. in Don. 4.518.31; Cled. 5.26.26; Prisc. 2.6.12),

vel a litura quam patitur (Prisc. 2.6.13; cf. Serg. 4.475.6 vel quod scripta deleri possit),

vel quod legendo iteratur (Serg. 4.421.4; expl. in Don. 4.519.1).

For littera/elementum, see s.v. elementum.

accidents

Char. 4.12 (*see above*) accidunt uni cuique -ae nomen figura potestas (Dosith. 7.381.7; Don. 605.8; Diom. 1.421.28; Prob. 4.48.35; Mar. Vict. 6.5.14; Vict. 6.194.17; Aud. 7.325.7; Prisc. 2.7.26).

Prisc. 2.9.3 quidam addunt etiam ordinem, sed pars est potestatis -arum (37.5 ordo quoque accidit -is).

ps. Asp. 5.548.2 -a tribus modis intellegitur, nomine quo enunciat, potestate qua valet, figura qua scribitur et, ut alii, ordine quo constat.

number

Diom. 1.421.19 et sunt omnes figurae -arum numero XXIII.

Prob. 4.49.3 nunc omnes Latinae -ae dumtaxat sunt numero XXIII.

types

Char. 4.14 (*see above*) -arum aliae sunt vocales, aliae consonantes (Dosith. 7.381.9; Don. 603.6; Mar. Vict. 6.5.15).

Vict. 6.195.1 -arum species quot sunt? duae. quae? vocales et consonantes (Aud. 7.325.14).

Prob. 4.49.3 hae (-ae) nominantur vocales semivocales et mutae. sed semivocales et mutae appellantur consonantes.

ult. syll. 4.219.15 -arum elementa tria sunt, quae planius genera memoramus, unum vocalium, alterum semivocalium, postremum mutarum.

Var. *several times mentions the fact that letter names have a single case form: 8.63, 64, 65, 9.51, 52, 10.82.*

Var. *refers to the various types of change of letter by which derivational or inflectional forms are produced:*

5.6 demptione...additione...traiectionem...commutationem.

5.96 extrita (Gell. 12.14.6; cf. Nig. ap. Gell. 10.5.1 detrta est).

6.2 assumant...mittant...commutent.

7.1 dempta...adijuncti...demunt.

10.25 commutatur.

10.26 commoventur.

Var. 5.48 nunc scribitur <SVC> tertia -a 'C', non 'B'.

Letters are the building blocks of words and of speech.

Var. 7.1 verbum, quod conditum est e quibus -is oportet.

10.25 ex quibus -is quodque verbum constat.

10.55 oratio cum ex -is constat, tamen <ex> ea grammatici de -is ostenderunt.

Later grammarians list the intermediate stages between litterae and oratio, the letters combining to form syllables (Quint. 1.7.1 quibus quaeque syllaba -is constat).

Diom. 1.426.32 grammaticae initia ab elementis surgunt, elementa figurantur in -as, -ae in syllabas coguntur, syllabis comprehenditur dictio, dictiones coguntur in partes orationis, partibus orationis consummatur oratio.

Aud. 7.321.16 <vox>...-is nititur, -ae syllabis clauduntur, syllabae in dictionem conveniunt, dictio orationem augeat.

Prisc. 3.108.9 quemadmodum -ae apte coeuntes faciunt syllabas et syllabae dictiones, sic et dictiones orationem (~ AD synt. 2.3ff.).

109.1 est...oratio comprehensio dictionum aptissime ordinatarum, quomodo syllaba comprehensio -arum aptissime coniunctarum.

collocations in Var.

extremus: 9.44, 10.21, 25; Graecus: 8.64, 65; Latinus: 9.51.

figuram -ae: 5.117.

vocabula -arum: 9.51.

Gk.: γράμμα, DT 9.2.

Non-gram.: (Pl.+).

2. pl. 'writings, literature, learning'

Var. 5.30, 73 (Latinis + 7.2), 143 (antiquis + 6.33), 6.2, 7.2.

Non-gram.: (Cato+).

litteralis

1. 'able to be written down'

Mar. Vict. 6.4.22 alii eam (vocem), quae dicitur in usu articularis, -em dixerunt, ut nomina, verba...

Diom. 1.420.12 (vox articulata) et -is vel scriptilis appellatur, quia litteris comprehendendi potest.

Prisc. 2.6.16, 9.6, 44.5 syllaba est vox -is.

Vox articulata was distinguished by most grammarians from vox confusa, and characterised as human, intelligible and able to be written down. Scriptilis and litteralis, alternative labels for articulata, express this last quality.

Gk.: ἐγγράμματος, DL 7.56.

See explanata, intellegibilis, significans.

2. 'pertaining to letters'

Diom. 1.421.10 artium genera sunt plura, quarum grammaticae sola -is est.

ancient etymology

Diom. 1.421.11 idcirco -is dicta, quod a litteris incipiat.

litteralitas

'the study of literature and language'

Aud. 7.321.8 (grammatica), cui nomen Latinum a quibusdam litteratura vel -s datum est.

Syn. litteratura.

litteratio

'the study of letters, learning one's letters'

Var. frg. Aug. ord. 2.12.35 nata est illa librariorum et calculonum professio velut quaedam grammaticae infantia, quam Varro -em vocat.

Mart. Cap. 3.229 mihi (sc. Grammaticae) Romulus litteraturae nomen ascripsit, quamvis infantem me -em voluit nuncupare, sic ut apud Graecos γραμματιστική primitus vocitabar.

Gk.: γραμματιστική.

Syn. litteratura 2.

litterator

1. 'teacher'

Suet. gram. 4.1 appellatio grammaticorum Graeca consuetudine invaluit, sed initio litterati vocabantur.

2 Cornelius quoque Nepos, libello quo distinguit litteratum ab erudito, litteratos vulgo quidem appellari ait eos qui aliquid diligenter et acute scienterque possint aut dicere aut scribere, ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a Graecis grammatici nominentur.

3 eosdem -es vocitatos Messalla Corvinus...ostendit,...significat enim haud dubie Valerium Catonem poetam simul grammaticumque notissimum.

4 sunt qui litteratum a -e distinguunt, ut Graeci grammaticum a grammata et illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment.

5 quorum opinione Orbilius etiam exemplis confirmat. namque apud maiores ait, cum familia alicuius venalis produceretur, non temere quem litteratum in titulo sed -em inscribi solitum esse, quasi non perfectum litteris sed imbutum.

As Vacher warns (1993: 69), this passage should be treated with caution, not only because of its lack of clarity, even coherence, but more importantly because its statements are not adequately supported in other texts.

Gell. 18.9.2 alter -or fuit, alter litteras sciens, id est alter docens, doctus alter.

3 grammaticus...

4 alter autem ille eruditior.

16.6.1 -or. 11 grammatico (of the same man).

In Gell. and Suet. a litterator is contrasted unfavourably with a man of learning or letters (litteratus, q.v.).

attestation: Catull. 14.9.

Gk.: γραμματικός.

In Roman education, boys learnt the basics of reading and writing with a ludi magister, and then proceeded to a litterator to study literature. In Greece the 'primary' teacher was called a γραμματιστής, the 'secondary' teacher a γραμματικός. Outside Suet. there is scant evidence for the use of litterator as equivalent to γραμματιστής.

2. 'scholar of language'

Diom. 1.421.11 grammaticus Latine -or est appellatus. expl. in Don. 4.487.2 Latini a litteris appellaverunt... grammaticum -em.

Gk.: γραμματικός; see s.v. grammaticus.

L: Booth 1981: 371-8; Bower 1961: 462-477.

litteratura

1. concerning written letters

i) 'writing'

Cic. part. 7.26 memoriam, quae est gemina -ae quodam modo...; nam ut illa constat ex notis litterarum et ex eo, in quo imprimuntur ipsae notae, sic confectio memoriae tamquam cera locis utitur et in his imaginibus ut litteras collocat.

ii) 'system of writing'

Tac. ann. 11.13.2 (Claudius) novas litterarum formas addidit vulgavitque, comperto Graecam quoque -am non simul coeptam absolutamque.

2. 'the study of letters, learning one's letters'

Sen. epist. 88.20 quemadmodum prima illa, ut antiqui vocabant, -a, per quam pueris elementa traduntur, non docet liberales artes, sed mox percipiendis locum parat.

Apul. Plat. 1.2 doctores habuit in prima -a Dionysium, at in palaestra Aristonem.

Here litteratura is designated prima to distinguish learning basic literacy from more advanced linguistic and literary studies.

Gk.: γραμματιστική, Sext. Emp. adv. math. 1.44.

Syn. litteratio.

3. 'the study of language'

Var. ap. Mar. Vict. 6.4.5 ars grammatica, quae a nobis -a dicitur.

ps. Asp. 5.547.10 quam Terentius [et] Varro primum ut adhuc rudem appellatum esse dicit -am.

Wilmanns (1864: 99ff.) would read litterationem here (q.v. and see sense 2. above).

Quint. 2.1.4 grammaticae, quam in Latinum transferentes -am vocaverunt.

2.14.3 grammaticae -a est, non litteratrix...nec litteratoria.

Diom. 1.421.12 grammatica -a (est appellata), quae formam loquendi ad certam rationem dirigit.

Aud. 7.321.8 cui nomen Latinum a quibusdam -a vel litteralitas datum est.

Aug. mus. 2.1.1.

Woelfflin (1888: 50) notes that Aug. is known to have taken much from Var.

ancient etymology

expl. in Don. 4.487.1 grammatica ἀπὸ τῶν γραμμάτων dicta est. unde et Latini a litteris appellaverunt -am.

Gk.: γραμματική; see s.v. grammatica.

4. 'learning, literary education'

Vitr. 6 praef. 4 me arte erudiendum curaverunt (parentes) et ea, quae non potest esse probata sine -a[e] encycloque doctrinarum omnium disciplina.

Symm. epist. 1.79 Priscianus...cum primis philosophorum -a et honestate censendus.

5. 'written works, literature'

from the 2nd century (including -a saecularis, -a gentilis vs. scriptura)

attestation:

Though not first introduced by the grammarians, litteratura is rare in classical and silver Latin (Booth 1981: 474). Quint. and the grammarians give it as the Latin gloss for grammatica, but tend not to use it on its own: the Gk. term is more frequent. In the Christian fathers litteratura is more common, usually in sense 5.

L: Bower 1961: 474f.; Woelfflin 1888: 49-55; Zellmer 1976: 220f.

litteratus

1. 'able to be written down'

classification

Prisc. 2.5.5 vocis...differentiae sunt quattuor: articulata, inarticulata, -a, illitterata.

definition

Prisc. 2.5.8 -a est, quae scribi potest.

Most grammarians have a two-fold division between vox articulata and confusa, the former being characterised as human, intelligible and able to be written down, hence the alternative labels scriptilis and litteralis. Prisc. has a different schema with two pairs of contrasts, in/articulatus and il/litteratus. Litterata embraces both some articulate sounds (e.g. 'arma virumque cano'), and some 'inarticulate' sounds (e.g. the meaningless 'coax', 'cra').

Gk.: ἐγγράμματος, DL 7.56.

Non-gram.: 'with letters on it' (Pl.+).

2. 'a man of letters'

i) 'teacher of literature'

ii) 'man of literary education'

For Suet. gram. 4., see s.v. litterator.

Diom. 1.421.11 grammaticus Latine litterator est appellatus (litterator BM, litteratus A).

The reading litterator selected by Keil seems preferable, cf. expl. in Don. 4.487.2 (s.v. litterator).

Mart. Cap. 3.229 (Γραμματική is speaking) assertor nostri nunc -us dicitur, litterator antea vocabatur.

Vacher (1993: 61) would not attach great weight to this passage, on the grounds that it is late, obscure and moreover appears to be influenced by the passage of Suet. cited above.

Grammaticus could designate either a scholar of language, grammarian, or a school teacher. For the latter, the Latin equivalent is litterator; for man of letters, literary education, the Romans used litteratus.

attestation:

Grundmann distinguishes a basic sense, 'litterate, able to write', and a secondary sense, 'educated, cultivated', but the TLL makes no such distinction and the examples appear to fit the latter sense. Grundmann points to gradation as an indication of the word being used to mean more than simply 'litterate'; in fact the earliest attestation, Rhet. Her. 4.4.7, implies degrees of accomplishment: -issimum..., mediocriter -us.

Here the use is adjectival; the word first appears as a subst. in the citations in Suet., if authentic.

L: Booth 1981: 371-8; Bower 1961: 462-77; Grundmann 1958: 15-19; Vacher 1993: 60-69.

localis

'indicating place'

1. type of adjective (classified by Prisc. under nouns)

Prisc. 2.62.8 -e est, quod locum significat, ut 'propinquus', 'longinquus', 'proximus'.

2. type of adverb

Var. ap. Ter. Scaur. 7.29.8 Varro adverbialia -ia, quae alii praeverbialia vocant, quattuor esse dicit: 'ex, in, ad, ab'.

Var. himself uses praeverbia however (e.g. 6.38).

Caper 7.100.5 'protenus' per 'e' adverbium -e est, id est porro tenus.

Don. Ter. Ad. 654 'miletī'...est adverbium -e.

Diom. 1.454.33 adverbium -ia.

Serv. 4.415.12 -ia adverbium (Serv. Aen. 1.81, 2.97).

ult. syll. 4.246.15 adverbium -ia. 'hic'... 'ibi'.

Prisc. 3.83.9 -ia, haec quoque vel discretas vel communes habent locorum significationes.

Char., Don. and Prob. distinguish several types of adverbs of place.

Char. 241.11 adverbium -ia significant aut in loco, ut 'Romae', aut in locum, ut 'Romam', aut per locum, ut 'hac illac'.

Don. 596.21 adverbium -ia vel in loco sunt vel de loco vel ad locum.

Prob. 4.154.34 adverbium -ia quattuor modis figurantur: per locum, ut 'hac'...; in locum, ut 'huc'...; in loco, ut 'hic'...; e loco, ut 'hinc'.

Gk.: τοῦτοξ, DT 76.2.

L: Uhlig 1881: 22.

3. of prepositions

Char. 306.22 'sub' praepositio, quotiens -em significationem habet.

Prisc. 3.35.13 (praepositiones) -em vim possident quadripartitam.

37.26 'per'...significat διὰ Graecam (praepositionem) -em.

localiter

'relating to place'

1. of adverbs

Diom. 1.317.28 adverbium -er posita.

2. of prepositions

expl. in Don. 4.518.15 qui (Donatus) dixit, quotiens -er significant (praepositiones), accusativo esse iungendas (cf. Don. 651.2 cum locum significant).

locus

'place'

1. of words relating to place, e.g. caelum, terra

Var. 5.10 de vocabulis -orum.

5.184 ad vocabula quae pertinere sumus rati ea quae -a et ea quae in -is sunt.

6.1 origines verborum quae <e> sunt -orum et ea quae in his in priore libro scripsi.

2. of place names

Scaur. 7.30.11 vocabulis aut nominibus -orum,...ut a Baiis, a Capua.

3. of a type of adverb

The grammarians categorised certain adverbs as of or signifying place. Note the different formulations locum significantia (ps. Asp., Comin. sim.), loci (the majority), locorum (Diom. 1.404.26; Prisc. 3.44.11).

Comin. ap. Char. 233.8 (adverbium significant) -um, ut 'hic'.

Quint. 1.5.50 'intro' et 'intus' -i adverbium.

Char. 234.3 (adverbium) -i, ut 'hic illic ibi'.

Roman. ap. Char. 248.9 -i..., velut 'illic istic hoc huc illoc illuc istoc istuc'.

Sacerd. 6.442.17 -i, ut 'hic' (Prob. 4.154.10; Don. 596.6, 641.9; Aug. 5.517.40).

Serv. Aen. 1.261 adverbium -i (1.275, 2.178, 10.317, 388).

The grammarians distinguish several types of adverbs of place.

Don. 642.4 adverbium -i duas species habent, in -o et ad -um...: in -o, ut intus 'foris', ad -um, ut 'intro foras'. dicimus enim 'intus sum', 'foris sum', 'intro eo', 'foras eo'.

adiciunt quidam de -o, quod sic dicitur quasi in -o, ut 'intus exeo', 'foris venio'. adiciunt quidam etiam per -um, ut 'hac illac'.

Diom. 1.404.27 aut adverbium -i sunt in -o, ut 'hic illic ibi alibi intus foris'; aut adverbium -i sunt ad -um, ut 'huc illuc quo alio intro foras'; aut adverbium -i sunt de -o, ut 'hinc illinc inde aliunde'; aut adverbium -i <sunt> per -um, ut 'qua hac illac istac recta'; aut communia omnium partium, ut 'peregre penitus rursum deorsum sursum passim anguste late'.

Prisc. 3.83.11 discretas ad -um, ut 'huc, illuc, quo'; in -o, ut 'hic illic ubi'...; .21 de -o, ut 'hinc, illinc, inde'; per -um, ut 'hac, illac, qua'... .24 communes, ut 'peregre sum, peregre abeo, peregre advenio, peregre transeo'. similiter 'pone, supra, infra, extra, ultra, citra'.

Note that in a passage otherwise identical to that in Vict. (and close to Aug.) Aud. has in locum for ad locum (as do RP and Dosith., see below).

ps. Asp. 5.552.1 -um significantia adverbium aut in -o sunt, ut 'intus', aut ad -um, ut 'intro', aut per -um, ut 'hac', aut e -o, ut 'hinc'.

Aug. 5.518.6 haec quattuor modis figurantur, per -um, ad -um, in -o, e -o: per -um, ut 'hac'...; ad -um, ut 'huc'...; in -o, ut 'hic'...; e -o, ut 'hinc'...

Vict. 6.201.20 -i, quae quidem in quattuor species dividuntur, aut ad -um, ut 'huc illuc', aut in -o, ut 'ibi hic', aut e -o, ut 'hinc inde', aut per -um, ut 'hac illac'.

Aud. 7.348.9 sunt alia -i, quae quidem in quattuor species dividuntur: aut in -um, ut 'huc illuc'; aut in -o, ut 'hic ibi'; aut e -o, ut 'hinc inde'; aut per -um, ut 'hac illac'. sunt quaedam temporis et -i, ut 'hactenus protinus'.

RP ap. Char. and Dosith. also include infinita.

RP ap. Char. 243.12 -i adverbium sunt sic, primum in -o, 'ubi ibi hic illic ibidem istic intus foris communis'; in -um, velut 'quo hoc illo utro utroque neutro huc illuc istuc isto eodem intro foras introrsum dextrorsum sinistrorsum retrorsum'... e -o, velut 'unde hinc illinc utrimque inde indidem istinc intrinsecus'. sunt etiam quae et in -um et in -o et e -o significant infinita, velut 'susum deorsum supra infra ultra citra extra intra super subter ante post'. per -um, velut 'hac illac istac recta qua'.

Dosith. 7.409.27 in -um..., 'quo'..., ['ubi'...], 'huc'..., 'illuc'..., 'intro'..., 'foras'..., 'dextrorsum'..., 'introrsum'..., 'retrorsum'..., 'seorsum'..., 'utroque'..., 'utro'..., 'neutro'...; in -o infinita, 'ubi'..., 'ubicumque'..., 'ubi'..., 'hic'..., 'illic'..., 'istic'..., 'ibidem'..., 'intus'..., 'penitus'..., 'foris'..., 'passim'..., 'usquam'..., 'nusquam'..., 'alicubi'..., 'utrubi'..., 'neutrubi'..., 'susum'..., 'deorsum'..., 'ibi'..., 'longe'..., 'insuper'... <e -o infinita>, 'unde'..., 'undecumque'..., 'undique'..., 'hinc'..., 'istinc'..., 'inde'..., 'illinc'..., 'illim'..., 'indidem'..., 'utrimque'..., 'intus'..., 'aliunde'..., 'dehinc'..., 'eminus'..., 'comminus'...: per -um infinita, qua..., 'quacumque'..., 'hac'..., 'istac'..., 'illac'..., 'nulla'..., 'recta'...: per -um <et e -o> infinita, 'susum'..., 'deorsum'..., 'supra'..., 'infra'..., 'extra'..., 'ultra'..., 'cis'..., 'intra'..., 'super'..., 'subter'..., 'extra'..., 'ante'..., 'post'...

examples

Don. Ter. Ad. 260 'domi' adverbium est in -o.

Eun. 471 modo 'usque' adverbium de -o est.

Ad. 28 'uspian', et in -o et ad -um.

Aug. distinguishes interrogative and responsive adverbs of place.

Aug. 5.518.1 adverbium -i alia sunt interrogativa, 'unde ubi qua', alia responsiva, 'illinc hinc illo'.

Gk.:

DT (76.2) gives three types of local adverbs or τοῦτοξ: ἐν τόπῳ (AD adv. 201.5), e.g. ὁκοί, ἐκ τόπου (AD adv. 201.6), e.g. ὁκαδε and ἐκ τόπου (AD adv. 201.7), e.g. ὁκοθεν. To these correspond the Latin in loco, in locum or ad locum and e loco or de loco. The Latin grammarians add a fourth type, per locum (Uhlig 1883: 76).

L.: Uhlig 1881: 22.

Non-gram.: 'place' (Andr., Naev., Pl.+).

locutio

1. 'word'

Quint. 1.5.2 (pro 'verba') quidam dicere maluerunt voces, -es, dictiones (*i.e. to avoid the ambiguity of verbum = 'word' and 'verb'*).

Diom. 1.426.1 (littera 'x') in media tantum parte -um vocabulis...praeposita.

Char. 14.27 dictio est ex syllabis finita cum significatione certa -o (Diom. 1.436.12).

2. 'utterance'

Sacerd. 6.436.26 de praeterito tempore -o fit (437.31 praesenti).

447.14 septimus casus...-em habet ablativorum casuum, intellectum genitivorum.

The term is frequent in Prob., sometimes of a phrase, sometimes of a word.

Prob. 4.68.30 pro -e accipias (90.14, 91.6).

86.36 haec non secundum genus neutrum, sed pro -e sint accipienda, ut puta 'mancipium choraula'.

87.13 cum eodem genere neutro secundum -em, non secundum genus neutrum oportet declinari.

90.11 pro -e pronuntianda (.17, 20, 24, 28, 91.1, 9, 13, 21, 26, 93.16, 20).

187.5 a 'facio' et 'fio' talis -o nascitur 'calefacio calefio'.

196.13 -o cum nominativo casu...ut puta 'Cicero dixit' (.16, 28, 33, 34).

Serv. 4.411.36 coniunctivus...solus -em implere non poterit.

Aud. 7.344.22 coniunctivus cur dicitur? quia sine conjunctione aliarum orationum non implet sensum -is.

Aug. 5.510.27 ut sententia -is plena sit.

expl. in Don. 4.502.32 sunt aliquae -es, quae a verbo nasci videntur et tamen casum habent, ut illud Terenti 'iussi ei dare bibere' (Ter. Andr. 3.2.4).

503.1 ista...-o casum verbo coniungit.

Cons. 5.338.7 duae sunt principales partes orationis, nomen et verbum, quae coniunctae -em efficiunt.

Cled. 5.49.23 haec pars (sc. pronomen) a Varrone succedanea dicitur, quia non potest in eadem -e esse, hoc est quia bis nomen repeti non potest.

73.20 copulativae dictae coniunctiones, quae semper copulant et coniungunt -es.

Prisc. 2.584.17 -o ipsa pertinet non solum ad secundam, sed etiam ad primam et ad tertiam (personam).

585.22 ipsa positio prima nominum non ad aliquem, sed de aliquo habet -em.

3.155.9 cum dicam 'ego quidem affui, tu vero non', si tollas pronomen, incongrua erit -o.

356.4 nostri quoque huiusmodi -bus utuntur.

Non-gram.: 'speaking, speech' (Cic.); 'style of speaking' (Rhet. Her.+).

longitudo

'length'

classification

of vox

expl. in Don. 4.525.25 vocem, sicut omne corpus, tres habere distantias, <-em> altitudinem crassitudinem. -em tempore ac syllabis metimur: nam et quantum temporis enuntiandis verbis teratur, et quanto numero modoque syllabarum unum quodque sit verbum, plurimum refert.

of letters (*i.e. vowels*)

ps. Prisc. de acc. 3.519.10 habet...littera altitudinem in pronuntiatione, latitudinem in spiritu, -em in tempore, hoc est et alte et late et longe auditur.

of syllables

Prisc. 2.6.21 singulae syllabae...habent...-em in tempore.

examples

of letters (*i.e. vowels*)

Serv. Aen. 1.451 quotiens vocalis vocalem sequitur, detrahit -em praecedenti.

Cons. 5.381.9 naturam -is suae in imperativo et infinitivo servat.

Eutyth. 5.471.16 'inlido inlidis, occido occidis', quae a 'laedo' et 'caedo' composita -em diphthongi servaverunt.

of syllables

Rhet. Her. 4.20.28 ut -o aut plenitudo harum (syllabarum) multitudinem alterius (membri) assequatur et exaequet.

Cic. orat. 173 omnium -um et brevitatum in sonis sicut acutarum graviumque vocum iudicium ipsa natura in auribus nostris collocavit.

Vel. 7.80.14 -e syllabae.

Scaur. 7.18.14 Accius geminatis vocalibus scribi natura longas syllabas voluit, cum alioqui adiecto vel sublato apice -is et brevitatis nota posset ostendi.

Mar. Vict. 6.39.10 syllabae -o ac brevitatis.

ult. syll. 4.256.20 ubi -o naturae defecerit. 258.15.

of words with a long vowel/syllable

expl. in Don. 4.533.10 de verbi ('word') -e dicendum est:...o verborum duabus in rebus est, tempore et syllabis (Eutyth. 5.488.2 eadem verbi ('verb') -e etiam in nomine servata).

Serv. 4.442.32 cum ipsarum (praepositionum 'con' et 'in') natura brevis sit, tamen, si sequantur supra dictae litterae ('s' & 'f'), plerumque in -em transit.

Eutyth. 5.478.20 (quaedam) composita -em praepositionis servaverunt.

Gk.: μήχος, Arist. poet. 1456 b 32.

Non-gram.: 'length of time' (Pl.+); 'length' (Caes., Cic.+).

longus

'long'

1. of vowels

i) of individual letters, neut. sg.

Lucil. 356 'fervere' ne -um ('e' medium habere credatur).

Var. 8.68 in vocando...cum <'e'> brevi dici Philomede<s>, cum 'e' -o Heraclide.

9.104 in praeteritis 'u' dicimus -um 'pluit, <luit>', in praesenti breve 'pluit, luit'.

ii) littera (*sometimes understood*)

Cic. orat. 159 'indoctus' dicimus brevi prima littera, 'insanus' producta, 'inhumanus' brevi, 'infelix' -a.

Quint. 1.7.3 eadem littera nominativo casu brevis, ablativo -a est (.11, 16 'i'...-a).

Gell. 4.17.3 'u' littera -a.

Vel. 7.48.2 hae litterae -ae dicerentur η et ω.

Pomp. 5.299.3 'o' -a est, 'u' brevis est.

Prisc. 2.295.22 'i' -a (Eutyth. 5.475.26).

iii) vocalis

Quint. 1.7.20, 9.4.85; Prisc. 2.34.22, 298.5.

Prisc. 2.10.3 sunt etiam in consonantibus -ae, ut puta duplices 'x' et 'z': sicut enim -ae vocales, sic hae quoque -am faciunt syllabam.

Gk.: μακρός, DT 17.5 (μακρῶν στοιχείων).

2. of syllables

classification: see s.v. brevis.

A syllable is long if it contains a long vowel.

Char. 8.16 -as producta vocalis facit (9.11; Dosith. 7.386.13; Mar. Vict. 6.29.18; Vict. 6.197.3; Aud. 7.327.20).

Syllables may be long by 'nature' or by 'position'.

Char. 8.18 syllabae aut natura -ae sunt aut positione (Dosith. 7.387.1; Mar. Vict. 6.29.19; Vict. 6.197.5; Aud. 7.327.21).

Mar. Vict. 6.26.22 aut naturaliter -ae sunt aut positione fiunt.

Don. 605.15 -ae aut natura sunt aut positione fiunt (Diom. 1.427.12).

A short syllable contains one unit of time, a long syllable two.

Char. 8.17 in brevi syllaba tempus est unum, in -a duo (9.14; Dosith. 7.386.13; Don. 607.3; Mar. Vict. 6.29.16; Vict. 6.197.4; Aud. 7.327.20).

Quint. 9.4.47 -am esse duorum temporum, brevem unius etiam pueri sciunt.

attestation: Lucil. 352; Hor. ars 251; Quint. 1.5.28.

Gk.: μακρός, DT 17.4.

3. of a form of diacritic

classification: see s.v. brevis.

written form

Dosith. 7.379.10 -um accentum transversa I littera notant (anon. 6.275.1).

Vict. 6.193.24 -um...sic iacente I - (Aud. 7.331.2 -am (syllabam)).

Don. 611.1 -us linea a sinistra in dexteram partem aequaliter ducta - (Diom. 1.434.4).

Pomp. 5.132.4 quotiens vis -am, - hoc adiacens fac. ps. Prisc. de acc. 3.520.7 -us est virgula iacens, ita -.

Dosith. 7.379.11 sed in illis (acutus gravis circumflexus) sonos, in his (-us brevis) tempora dinoscimus.

Char. 40.6 correpta 'o' littera dicamus 'duo milia'; in accentu...-o 'duo homines'.

Gk.: μακρός, DT suppl. 107.4.

See productus.

Non-gram.: 'tall' (Enn.+); 'long' (Pl.+).

loquel(l)a

1. 'word'

Dosith. 7.398.6 sunt...quaedam homonyma, quae una appellatione plura significant;...quaedam sunt <synonyma>, quae pluribus -is idem significant (Char. 198.10ff.; exc. Bob. 1.536.11ff.; Diom. 1.322.33ff.).

Roman. ap. Char. 252.4 differentia...-arum.

ancient etymology

Var. 6.57 hinc (a loquendo) quidam '-am' dixerunt verbum, quod in loquendo efferimus.

Prepositional prefixes are joined onto other words (loquellae) are distinguished from prepositions which collocate with case forms (casus).

Comin. ap. Char. 298.5 praepositiones aut casibus serviunt aut -is (Don. 648.10). quae casibus serviunt, 'apud penes', ut 'apud vos', 'penes te'; -is, [ut] 'con di re se', ut 'congregior diduco refero secedo'. ceterae praepositiones et verbis sic cohaerent ut casibus, ut <'per'>, 'perfer' <'per'> hunc', <'ad'>, 'admove' 'ad urbem'.

Roman. ap. Char. 308.3 praepositiones aut casibus serviunt aut -is aut et casibus et -is (Diom. 1.408.30, 409.24).

Prob. 4.148.31 praepositiones..., quae -is tributae sunt.

Aud. 7.353.7 -is quot praepositiones accidunt?

See loquellaris.

2. 'utterance'

Diom. 1.420.12 (vox) articulata est rationalis hominum -is explanata.

Diom. 1.311.4 ab omni sermone Graeco Latina -a pendere videatur.

Macr. exc. 5.635.12 Latinorum -a.

Non-gram.: 'speech, utterance' (Pl.+).

loquellaris

'compositional', of prepositional prefixes
classification and definition

ult. syll. 4.253.2 praepositiones duobus generibus constant. etenim aliae sunt -es, quae ornandi sensus aut augendi vel minuendi gratia ceteris partibus praeponuntur; aliae autem casuales vocantur, quod casibus serviant. -es sunt 'an con re se di dis'.

Cled. 5.75.29 casuales dicuntur praepositiones quae separatae fuerint, casibus copulantur. quae vero verbis participiis et nominibus iunctae fuerint, -es dicuntur... quando separatae fuerint, casuales dicuntur; quando compositae, -es.

Pomp. 5.271.35ff.

attestation: Paul. Fest. 4.14 'am' praepositio -is.

Syn. inseparabilis.

Opp. casualis.

lubricus

'fluid' (of l m n r, which can function as vowels or consonants)

Ter. Maur. 6.350.833 (litteras 'l m n r') Graecus udas (i.e. ὑγρὰς) nominat: -a est natura in illis namque et alterius vigor, nunc enim vocalis usum, nunc ministrant consonae.

See liquidus.

Non-gram.: 'slippery' (Pl.+).

M

magnitudo

'size', with reference to diminutives and their base forms

Var. 8.79 -is vocabula cum possint esse terna, ut 'cista cistula cistella'.

Non-gram.: 'size' (Var., Quad., Cic.+).

mandativus

'expressing a command', of the future imperative

Diom. 1.339.17 quem sermonem non nulli censuerunt -um potius quam imperativum dici, quoniam praesenti tempore imperare solemus ut fiat, in futurum vero magis mandare.

Non-gram.: cf. mando 'consign' (Enn.+); 'command' (Pl.+).

maneo

1. 'continue to be, remain'

of letters, syllables

Ter. Maur. 6.330.151 vis haec -et illis ('i, u' + consonant retain vocalic character. 330.158 ast ipsa -et tempore quo sonabat ante). Eutyth. 5.474.3 eadem -ente finalitate (485.25).

of letters, syllables: littera

Vel. 7.57.11 -entibus ceteris litteris. Char. 190.3 -ente 'i' littera (Diom. 1.305.28).

of letters, syllables: consonans

Prisc. 2.21.15 in verborum quoque praeteritis perfectis solent omnes (consonantes) modo mutari modo -ere.

of letters, syllables: vocalis

Ter. Maur. 6.344.635 ipsa vocalis -bit 'U' brevis, sicut fuit, 'U' secundam in consonantem transferet vocalis 'O'. 359.1135 quippe ubi sola -et verbi vocalis in imo.

of letters, syllables: specific letter(s)

Vel. 7.55.1 -ente priore 'i'. 72.6 altera 'i' -ente priore. Ter. Maur. 6.340.486 'EU' -et correpta. Char. 69.10 'e' -ente in productione. 202.12 'que' per omnem declinationem postremum aequae -et (exc. Bob. 1.559.14). frg. Bob. 5.559.8 'er' -ente finali. 562.5 'i' -ente. Macr. exc. 5.604.12 ωετη multo constantius -ent. 607.30 in Graecis Latinisque verbis paenultima praesentis -et in futuro, ἀγαπῶ ἀγαπήσω, γὰ -sit;... 'cogito cogitabo', 'gi' -sit. 615.14 ut ω prius ultimum nunc paenultimum aut -eat, ...aut in ου diphthongum transeat. Prisc. 3.6.1 -entibus duabus 'c'.

of letters, syllables: syllaba

Char. 227.8 're' syllaba -ente (Diom. 1.348.21; Char. 228.8, 229.6). Pomp. 5.145.24 ecce ultima syllaba corumpitur, ceterum priores -ent (.25). Macr. exc. 5.632.32 cum in activo pares in utraque persona syllabae -eant. Prisc. part. 3.511.27 paenultima syllaba, quae -sit in concisione.

of letters, syllables: aspiration

Prisc. 2.20.3 aspiratio -sit.

in the formation of the perfect

Prisc. 2.461.19 'ae' diphthongus in quibusdam -et (.21). .23 'b' -et (.463.1, 3, 4, 5). 462.10 'f' -et. .16 'l' -et per se. .19 'm' -et. .26 'p' -et.

of vowel length

Cons. 5.381.17 propria productione -ente.

of syllabic quantity

Cons. 5.364.26 cum paenultima vocalis -ente tempore mutatur (Gk. Μετέλαος > Lat. Menelaus).

of an equal number of syllables

Macr. exc. 5.603.33 -et aequalitas.

of prepositional prefixes

Prisc. 3.32.21 nominativo vero per compositionem addita praepositio per omnes -et et obliquos casus.

of cases

Char. 203.2 ut merito et vocativus secundum regulam -serit (exc. Bob. 1.561.5). Pomp. 5.279.23 ipso casu -ente.

of nominal inflection

Char. 116.2 declinatio eius tamen -et.

of pronouns

Prisc. 3.21.21 pronomina demonstrativa in eodem genere et numero -ent.

of conjugation

Prisc. 2.435.11 'sentio' neutrum, 'assentior' deponens, in quo coniugatio -sit -dicitur tamen et 'assentio'.

of intransitive verbs

Prisc. 2.552.25 verbum...intransitivum..., hoc est in sua -ens persona. 555.2 hoc est ipsam in se -ere ostendit personam.

of participles

Prisc. 2.551.8 -sit (conceptually) participium medium inter nomen et verbum.

of adverbs

Char. 237.23 cum interim in his -eant etiam prioris legis adverbia.

of grammatical rules

Char. 65.3 dativi...-sit regula ut 'bus' syllaba finiretur. 74.15 salva -ente ratione supra scripta. Cons. 5.355.33 quae regula non peraeque -et.

of sense

Vel. 7.72.2 eadem significatione -ente. Prisc. 2.402.26 in eadem -entia significatione.

of accent

Prisc. 2.587.1 -sit in 'a' accentus perfecti. Prisc. part. 3.511.24 ideoque accentus -et paenultimus.

further example

Ter. Maur. 6.347.744 quippe origo prima verbi ('sequor') non -et iam nomini ('secundus').

2. 'remain' in a certain state

of letters, syllables

Macr. exc. 5.603.39 si brevis est, immobilis -et. Prisc. 2.220.11 paenultima...-ente producta vel correpta. 453.19 principium movetur et finis medio integro -ente: 'mordeo momordi'.

of letters, syllables: vocalis

Macr. exc. 5.605.2 -ente eadem...praepositionis vocali. Prisc. 2.22.3 vocales quoque...modo mutantur in alias vocales, modo -ent eadem. 302.17 si ea vocalis, in qua est accentus, integra -et.

of letters, syllables: specific letter(s)

Char. 202.4 'cumque' in omnibus casibus indeclinabile -et postremum. Macr. exc. 5.604.10 licet ou et ei immutabiles -eant. Prisc. 2.22.17 'u' et 'o' -ent in principalibus syllabis positae immutabiles. 46.25 in quibusdam...-et immutabiles ('b'). .28 aliis...quibuscumque litteris sequentibus integra -et 'b'. 47.25 aliis...sequentibus litteris integra -et ('d') in compositione. 49.23 integra -et ('n').

of letters, syllables: syllaba

Char. 202.19 postrema syllaba -et in omnibus casibus indeclinabilis. Prisc. part. 3.511.25 si integra -et illa (syllaba) in qua est accentus. Cass. 7.156.11 adhuc eadem syllaba 'ce' integra -et.

in the formation of the perfect

Prisc. 2.460.17 'a' brevis modo -et eadem...modo producit. .27 'e' correpta modo eadem -et (461.6, 11, 15). 462.4 'c' modo -et...modo duplicatur. .7 'd' -et eadem. .14 'h' est ubi -et integra. .29 'q' -et eadem.

Cf. Prisc. 2.462.11 'g' servatur eadem (.22).

of prepositional prefixes

Prisc. 2.33.21 'ex' praepositio...integra -et. 51.2 ('ex' praepositio) integra -ere potest. Cass. 7.163.3 sequente 'r' littera integra -et ('sub'). 164.10 'ante' praepositio interdum integra -et (Alb. 7.296.27). 14 ('inter' praepositio) per <omnes> voces integra -et (Alb. 7.303.26 'inter' praepositio...in aliis integrum -et). Alb. 7.297.2 'abs'...in compositione saepius propter euphoniā integra -et. 305.37 'ob' praepositio...sequente... 'v' loco consonantis integra -et.

of words

expl. in Don. 4.543.18 declinamus 'huius patris familias' -ente per omnes <casus in> singularitate immobili secunda voce. Aug. 5.506.35 'vigilibus' sic -et nec flectitur (in 'praefectus vigilibus'). Macr. exc. 5.604.3 ὑλοθεῖω ...-et ut fuit, ὑλοθεῖω (in forming the imperfect). Prisc. 2.440.12 extrema pars potest immobilis -ere.

of the link between the elements of a compound

Prisc. 2.180.16 dicunt enim, oportere compaginem, qua cohaerent in compositione dictiones, immobilem -ere (439.24 immobilem figurationis iuncturam -ere).

of cases

Cled. 5.43.21 nominativus tantum inflectitur, alius immobilis -et ('hic paterfamilias'). Prisc. 2.183.2 sin vero ex utroque casu obliquo sint composita nomina, -ent indeclinabilia. 205.21 -sit indeclinabilis. 237.7 -sit indeclinabile. 372.25 ergo repugnantibus regulis -sit 'ador' in frequenti usu indeclinabile. 3.65.10 -ent indeclinabilia. 175.7 cum in compositis quoque immobilis -eat idem casus. 9 et si a duobus si genitivis, uterque -et immobilis. 223.17 nominativus...immobilis casibus ipse -et.

of verbs

Prisc. 2.402.10 si vero 'facio' verbo vel 'fio' integris -entibus. 457.2 iure -sit integra prima persona (1st person 'edo' remains whole although 2nd person is reduced to 'es').

of verbs when combined with other elements to form compound verbs

Prisc. 2.498.27 praeteritum...integrum -et.

of adverbs

Prisc. 2.173.20 adverbium...indeclinabile -et.

of sense

Prisc. 2.19.15 intellectus integer -et. 418.2 significatio...integra -et (3.102.17).

of accent

Prisc. part. 3.468.14 -sit accentus integer in eadem 'a' littera.

further examples

Cons. 5.364.19 si in suo statu -et neque in Latinam formam mutatur (.22). Prisc. 2.242.17 quod in eodem genere (gender) -sit.

collocations

indeclinabilis: Char. 202.4, 19; Prisc. 2.173.20, 183.2, 205.21, 237.7, 372.25, 3.65.10.
immobilis: expl. in Don. 4.543.18; Cled. 5.43.21; Macr. exc. 5.603.39; Prisc. 2.180.16, 439.24, 440.12, 3.175.7, 9, 223.17.
immutabilis: Macr. exc. 5.604.10; Prisc. 2.22.17, 46.25.
integer: Prisc. 2.19.15, 33.21, 46.28, 47.25, 49.23, 51.2, 302.17, 402.10, 418.2, 453.19, 457.2, 498.27; Prisc. part. 3.468.14, 511.25; Cass. 7.156.11; 163.3, 164.10 (Alb. 7.296.27), 14 (Alb. 7.303.26); Alb. 7.297.2, 305.37.

3. 'remain in usage, persist'

Char. 93.6 unde et 'sepulchrum' hodieque -et. 201.25 unde etiam dativus -sit in consuetudine (exc. Bob. 1.558.15). 202.21 unde -sit 'aliquibus' (exc. Bob. 1.559.41).

Prisc. 2.512.19 et haec quidem etiam iunioribus in usu -serunt (certain past participles).

See permaneo, remaneo.

Opp. muto.

Non-gram.: 'remain, stay' (Liv. Andr.+).

masculine

'with masculine gender'

in pronominal paradigms: exc. Bob. 1.557.34, 39, etc. dicere: Paul. Fest. 60.8; Char. 91.14, 98.4, 101.8, 132.17, 134.17, 139.17; exc. Bob. 1.548.13, 18.
efferre: Char. 16.15, 19.15 (exc. Bob. 1.538.35), 90.26, 94.13.

referre: Alb. 7.309.33.

attestation: Fest. 333.3.

masculinus

'masculine'

1. of nominal gender classification

The grammarians distinguished different numbers of nominal gender (see s.v. genus), but the masculine was one of the two main genders recognised by all.

definition

Char. 194.9 -um est cui numero singulari casu nominativo pronomem praepositur 'hic', ut 'hic praeceptor' (Diom. 1.301.5; Don. 619.8).

attestation:

Var. ap. Prisc. 2.333.13 Varro...de lingua Latina ait, talia ex Graeco sumpta ex -o in femininum transire.

Fest. 153.31 -a et feminina vocabula dici melius est secundum Graecorum quoque consuetudinem, qui non ἀνδρικά et γυναικεία ea, sed ἀρσενικά dicunt et θηλυκά (i.e. the terms masc. and fem. are preferable to Var.'s virile and muliebres).

collocations

genus:

Paul. Fest. 59.12 contionem antiqui -o genere posuerunt.

Plin. ap. Char. 97.18 -o genere (Gell. 6.2.3, 15.9.8; Char. 98.1).

nomen:

Quint. 1.5.61 -a Graeca nomina.

Char. 64.15 Romana nomina <et> -a et feminina.

exc. Bob. 1.540.15 in 'ir'...tria (nomina) sunt tantum modo quae inveniuntur et haec -a.

Aud. 7.341.12.

neuter as noun

Quint. 1.6.5ff., 1.6.12.

Vel. 7.57.9 non...tantum in -is hoc quaeritur, sed etiam in neutris.

Scaur. 7.12.17.

Created on the model of femininus, from the derivative masculus (adj. and subst.) which replaced the monosyllable māś, maris. In occurrence masculinus replaced *marinus which would have been homonymous with marinus 'of the sea' (Kircher-Durand 1982: 148). The occurrence in Plin. nat. of masculum femininumve (10.189) and masculinum femininumque (18.129, 21.112), both in non-grammatical sense, supports the suggestion that masculinus was created subsequently to and on the model of femininus.

Gk.: ἀρσενικός, DT 24.8.

See virilis.

2. of certain verbs (a semantic rather than a grammatical classification)

Cons. 5.366.29 -a erunt (quaedam verba), cum -ae res suberunt quae significantur; natura, veluti 'genuit', consuetudine, veluti 'tondetur'; utrumque enim maribus recte assignatur.

Cf. Prisc. 2.556.10 sunt quaedam verba, quae naturaliter ad mares pertinent.

Non-gram.: 'of the male sex' (Var. ap. Aug. civ. dei 7.23)

materia*'substance, content'**Var. contrasts the content of a word with its inflectional form (Taylor 1975: 87ff.).*

Var. 10.11 ego principia prima duum generum sola arbitror esse, ad quae similitudines exigi oporteat: e quis unum positum in verborum -a, alterum ut in -ae figura, quae ex declinatione fit.

10.36 non in ea qua oportet confertur -a (i.e. a sg. word may not be compared with a pl.).

Quint. contrasts the matter designated by nouns with the force of an utterance, expressed by verbs.

Quint. 1.4.18 in verbis vim sermonis, in nominibus -am (quia alterum est quod loquimur, alterum de quo loquimur)...esse iudicaverunt (veteres).

Non-gram.: 'substance, material' (Pl.+).

matronomicus (matronymicus)*'matronymic'*

expl. in Don. 4.537.14 patronomica...; dicuntur et a matribus saepe -a.

Cf. Diom. 1.323.24 abusive saepe etiam a matre fiunt. Don. 616.1 haec et ab avis et a matribus saepe fiunt.

Gk.: μητρωνυμικός, EM 166.11.

mediocris*'intermediate', of sound, midway between open and dark*

Prisc. 2.29.16 'm' obscurum in extremitate dictionum sonat, ut 'templum', apertum in principio, ut 'magnus', -e in mediis, ut 'umbra'.

Non-gram.: 'medium, moderate' (Pl., Lucil., Cic.+), 'commonplace, average' (Ter.+).

meditativus*'meditative, desiderative', a verbal form**classification*

See s.v. frequentativus.

definition

Diom. 1.346.2 -a est verborum forma qua non actus sed apparatus ostenditur, ut 'parturio lecturio amaturio esurio'.

Cons. 5.376.4 -a sunt quibus non actus, sed agendi apparatus ostenditur, ut 'amaturio parturio'.

Serv. 4.412.32 una...-a, quae non agere nos aliquid, sed adhuc velle agere ostendit, ut est 'lecturio': significat enim non lego, sed legere volo.

Cled. 5.17.35 -a forma non aliquid nos agere ostendit, sed velle agere, ut 'lecturio': significat enim non lego, sed legere volo.

expl. in Don. 4.505.16 antequam faciat homo aliquid, primo cogitat et meditat ut faciat, et dicitur forma -a, ut est 'esurio', id est edere volo, 'parturio', parere volo, 'lecturio', legere volo. vides ista omnia meditantis esse.

Macr. exc. 5.625.27, 649.28 nam prima dicitur -a, quae significat meditationem eius rei quae imminet et cuius speratur effectus, ut 'parturio', quod est parere meditor, 'esurio' esse meditor; sic 'amaturio lecturio' et similia.

ancient etymology

Aud. 7.345.3 -a forma cur dicitur? eo quod semper meditat, ut 'lecturio', id est legere desidero, 'esurio', id est edere desidero, 'parturio', id est parere desidero.

Pomp. 5.219.14 ideo dicta est -a, quoniam non actum praesentem dicit, sed quasi meditationem quandam habet ad rem futuram.

Cled. 5.16.24 -a est a meditatione dicta, ut 'lecturio', legere volo: non actum enim, sed agendi apparatus habet.

Prisc. 2.429.15 est altera species derivativorum in 'urio' desinens...meditationem tamen significat haec forma, unde et '-a' nominatur.

collocations

forma: Diom. 1.346.2; Aud. 7.345.3; expl. in Don. 4.505.16; Cled. 5.17.35.

neuter plural (sc. verba): Cons. 5.376.4.

Non-gram.: cf. meditatio 'planning' (Rhet. Her.+); 'contemplation' (Tac.).

medius*1. 'central, intermediate'**i) of letters*

Gell. 5.12.9 've'...particula...tum 'a' littera -a immissa dicitur (i.e. 'vae').

ii) of syllables

Var. 10.81 -a...syllaba. Gell. 6.7.2 prima acuta, non -a. Macr. exc. 5.604.14, 15, 16. 606.3 ad -am syllabam, quae quidem originis est (i.e. verbal stem).

Var. 10.25 in primo verbo...in -o...in extremo.

Prisc. 2.453.14 praeteritum perfectum tres habet motus...in principio et in -o et in fine: 'caedo cecidi'.

iii) of conjunctions

ps. Asp. 5.553.18 (coniunctiones) aut concludunt: quarum tres species sunt, relativae,...praelativae...; sunt et -ae, hoc est quae et inchoant sententiam et includunt, ut 'et atque', quas generaliter complexi dicimus.

Cf. 5.553.11 aut complectendi sunt coniunctiones, ut 'et que atque'.

These conjunctions are designated copulativae (q.v.) by other grammarians.

Syn. complexivus, copulativus.

iv) distinctio, of a mark of punctuation, placed in the middle of a letter, i.e. halfway up the line

classification

Don. 612.3 tres sunt omnino positurae vel distinctiones, quas $\theta\epsilon\sigma\epsilon\iota\varsigma$ Graeci vocant, distinctio, subdistinctio, -a distinctio.

Diom. 1.437.12 hae tres sunt, distinctio, subdistinctio, -a distinctio sive mora vel, ut quibusdam videtur, submedia.

definition

Don. 612.6 -a distinctio est, ubi fere tantum de sententia superest, quantum iam diximus, cum tamen respirandum sit: huius punctum ad -am litteram ponimus (Serv. 4.428.2). Diom. 1.437.17 (distinctio) -o (loco ponitur), cum respirandi spatium legenti dat, et dicitur -a, Graece $\mu\epsilon\sigma\eta$ (Vict. 6.192.10 mese + Aud. 7.324.15). 438.14 mora est levis in continuatione sensuum interposita discretio legitimae distinctionis subdistinctioisque -um obtinens locum (Dosith. 7.428.23). 17 et hoc solum modo servat officium ut legenti spiritum brevissima respiratio refoveat et nutriat (Dosith. 7.428.24).

.25 multae... causae sunt -ae huius lectionis (Dosith. 7.429.1). Serg. 4.484.29 -a distinctio est punctum appositum -ae sententiae suspensae propter respirationem.

Cf. Dosith. 7.380.10 ubi sensu nondum pleno respirari oportet, ad -am litteram dabimus punctum (expl. in Don. 4.534.2; Pomp. 5.133.6, 9).

Gk.: $\mu\epsilon\sigma\eta$, DT 7.4, 5.

2. 'between'

i) ~ nothus, of nouns with a partially Latin, partially Gk. declension

Pomp. 5.145.11 sunt item nomina tota Graeca, tota Latina, ...-a. 13 -a sunt quae ex parte Graeca sunt, ex parte Latina sunt. 146.6 haec...quae -a sunt appellantur notha.

Cled. 5.35.28 quae notha appellantur: corrupta, -a inter Graeca et Latina.

ii) of a sound between i and u

Quint. 1.4.8 -us est quidam 'u' et 'i' litterae sonus (non enim sic 'optimum' dicimus ut 'opimum'). Don. 604.2 hae (sc. 'i, u') etiam -ae dicuntur, quia in quibusdam dictionibus expressum sonum non habent, 'i' ut 'vir', 'u' ut 'optumus' (Diom. 1.422.17). Serv. 4.421.31 -ae...tunc sunt, quando naturalem sonum non (inserted by Jeep 1893: 113 n. 3) recipiunt, ut 'vir optimus'. expl. in Don. 4.521.9 hae aliquando -ae dicuntur, quando non eo sono

dicuntur, quo scribuntur. scribimus 'vir' et 'virtus'; quando autem hoc proferimus, in ipso sono non 'i' sonat, sed nescio quid pinguius. tenuius sonat 'vita', pinguius 'vir'.

Cled. 5.27.9 -ae ideo dicuntur, quia et vocales sunt et consonantes et in quibusdam nominibus non certum expriment sonum, 'i', ut 'vir', modo 'i' opprimitur; 'u', ut 'optumus', modo 'u' perdit sonum. Pomp. 5.104.7 -ae... solae aliter sonant, aliter iunctae, idcirco dicuntur -ae, quoniam -um habent sonum, nec naturalem nec proprium. Prisc. 2.7.15 'i' et 'u' vocales, quando -ae sunt, alternos inter se sonos videntur confundere, teste Donato, ut 'vir', 'optumus', 'quis'.

Cf. Mar. Vict. 6.19.22 sunt qui inter 'u' quoque et 'i' litteras supputant deesse nobis vocem * sed pinguius quam 'i', exilius quam 'u'. Vel. 7.49.16 'i'...littera interdum exilis est, interdum pinguis. 19 iam in ambiguitatem cadat, utrum per 'i' quaedam debeant dici an per 'u', ut est 'optumus maxumus'. 75.15 saepe alii scribamus, alii enuntiemus, sicut supra locutus sum de 'viro' et 'virtute', ubi 'i' scribitur et paene 'u' enuntiatur. Cass. 7.150.10 'maxumus' an 'maximus'... Terentius Varro tradidit Caesarem per 'i' eius modi verba solitum esse enuntiare et scribere... sed ego in antiquorum multo libris, quam Gaius Caesar est, per 'u' pleraque scripta invenio, 'optumus...maxume'.

Medius was used of *i* and *u* because in certain words a certain phonetic environment gave rise to a type of intermediate vowel, somewhere between *i* and *u* in sound, which could be written with either letter (although by the classical period *i* was the norm). Other grammarians discuss this phenomenon without using the term *medius*. Cled.'s suggestion that *i* and *u* are called mediae because they are both vowels and consonants finds no support in the other grammarians and is effectively contradicted by the rest of his explanation, which fits the general view.

L: Allen 1965: 56ff.

iii) of *l* in certain environments

Pliny's 'thin' *l* and 'full' *l* appear to correspond to 'clear' *l* and 'dark' *l* (see s.vv. exilis, plenus), with *medius* representing an intermediate sound.

Plin. ap. Prisc. 2.29.12 'l' triplicem, ut Plinio videtur, sonum habet: exilem, quando geminatur secundo loco posita, ut 'ille', 'Metellus'; plenum, quando finit nomina vel syllabas et quando aliquam habet ante se in eadem syllaba consonantem, ut 'sol', 'silva', 'flavus', 'clarus'; -um in aliis, ut 'lectum', 'lectus'.

L: Allen 1965: 33-4.

iv) of *b d g*

Prisc. 2.20.11 inter 'c' sine aspiratione et cum aspiratione est 'g', inter 't' quoque et 'th' est 'd' et inter 'p' et 'ph' sive 'f' est 'b'. sunt igitur hae tres, hoc est 'b g d', -ae, quae nec penitus carent aspiratione nec eam plenam possident. hoc autem ostendit etiam ipsius palati pulsus et linguae vel laborum consimilis quidem in ternis, in 'p' et 'ph' vel 'f' et 'b' et rursus in 'c' et 'ch' et 'g', similiter in 't' et 'th' et 'd'. sed in levibus exterior fit pulsus, in asperis interior, in -is inter utrumque supra dictorum locum.

Gk.: μέσα δὲ εἴρηται, δτι τῶν μὲν ψιλῶν ἐστὶ δασύτερα, τῶν δὲ δασέων ψιλότερα, DT 13.1.

Prisc. shows his adherence to the Gk. grammatical tradition by translating the three types of Gk. consonants, δασέα, aspirated (φ θ χ), ψιλὰ, unaspirated (π τ κ), and μέσα (β δ γ) into Latin aspera, levia and media, although the division is inappropriate to Latin.

v) of accent

According to Varro (expl. in Don. 4.530.9 ff.) the majority and the best of earlier Gk. writers on prosody mentioned the 'media' (prosodia). Some distinguished four types of prosody, acute, grave, circumflex and middle.

expl. in Don. 4.529.16 Tyrannion...Amisenus...quatuor scribit esse prosodias, βαρεῖαν μέσην ὀξεῖαν et περισπωμένην.

Although he has terms for both circumflex (flexa) and 'middle' (media), Varro seems to envisage the latter as part of a three-fold system. He argues that between any pair of extremes there is an intermediate point, though in the case of sound this is hard to pin-point (cf. Arist. de audib. 804 a).

expl. in Don. 4.529.17 ut id quoque pro -a prosodia facit dicendo ipsam naturam nihil facere totum, ubi non sit -um; ut enim inter rudem et eruditum, inter calidum et frigidum, amarum et dulcem, longum et brevem est quiddam -um, quod neutrum est, sic inter imam summamque vocem est -am, ibique quam quaerimus prosodiam.

Varro then mentions the Stoic theory that voice is material, and consequently in the dimension of height it has a high-point, a low-point and a mid-point.

expl. in Don. 4.530.4 nullum esse corpus, ubi non sit -um, et omnem vocem corpus esse; omnem igitur vocem -um habere.

The 'middle' accent is identified as lying between grave and acute, but the expl. goes on to say that it has no notation, as it is not used.

expl. in Don. 4.531.16 inter hae (sc. gravem et acutam) est μέση, Latine '-a', quia limes est, per quem duae supra dictae ultro citroque committuntur. 532.26 -ae..., cuius nunc usus non habetur, notam non ponimus, quia neque a maioribus accipimus neque fingere possumus.

Gk.: μέση (προσῳδία).

In the Soph. Elench. (179 a 14; cf. Plato Crat. 399 a-b), Aristotle distinguishes only acute and grave accents, but in the Poet. and Rhet., a third is mentioned, the μέση. Modern commentators on Aristotle (Poet.: Bywater 1909: 267; Lucas 1968: 200; Rhet.: Sandys 1877: 5; Kennedy 1991: 218; cf. Vendryes 1945: 44) take this to be the circumflex, and a scholia on DT characterises the circumflex by 'middleness'.

Arist. poet. 1456 b 33 ὀξύτητι καὶ βαρύτητι καὶ τῷ μέσῳ. rhet. 1403 b 29 τοῖς τόνοις, ὅσων ὀξεῖα καὶ βαρεῖα καὶ μέση. Σ DT 136.18 τὸ δὲ μέσος διὰ τὴν περισπωμένην.

Gk. μονότονος appears to have been a further term for the 'middle' accent.

expl. in Don. 4.530.16 (Athenodorus) quandam prosodiam μονότονον appellat, quae videtur non alia esse quam -a, licet diverso vocabulo.

L: Collart 1954:70-3; Charpin 1977:244.

3. 'unspecified'

i) of words which may be understood in two ways

Gell. 12.9.1 vocabula...ita fuisse -a et communia, ut significare et capere possent duas inter se res contrarias...ut 'tempestas'. 3 -am vocem. Cf. 12.9.tit. vocabula incipit. expl. in Don. 4.509.26 verborum natura -a est...; ut puta si dicam 'lego', -um est, et possum videri et bene legere et male legere. hoc ergo 'lego' adhuc ambiguum est, quem ad modum legam.

ii) -ae potestatis/significationis = adj.

Char. 198.15 quaedam (nomina) -ae potestatis, quae significationem a coniunctis sumunt, ut 'magnus fortis'. haec enim per se nullum habent intellectum et ideo a quibusdam adiectiones vocantur, ut 'magnus vir', 'fortis exercitus' (Diom. 1.323.3; Dosithe. 7.398.7). Prob. 4.120.1 sunt nomina, quae appellantur -ae potestatis sive adiectionis, ut puta 'fortis magnus velox'. iunguntur enim quibus respondeant, ut puta 'fortis vir', 'magnus leo', 'velox equus'.

Don. 616.7 sunt alia -ae significationis et adiecta nominibus, ut 'magnus fortis': dicimus enim 'magnus vir' 'fortis exercitus': haec etiam epitheta dicuntur. expl. in Don. 4.539.6 de epithetis. <Sunt alia> -ae significationis, in -o quasi posita, ut ad quamvis rem possit vertere, ut 'fortis exercitus', 'fortis miles'. Cons. 5.340.7 haec (sc. qualitatis et quantitatis nomina) -ae significationis habentur et quasi adiecta nominibus, quae etiam epitheta appellantur. Cled.

5.36.12 -am significationem habent, quia et 'exercitus magnus' dicimus et 'virum'; sic et 'fortem'. quae a nobis significationis dicuntur, a Graecis epitheta vocantur.

Syn. adiectio, adiectivus, epitheton, qualitatis, quantitatis.

4. 'common' to two categories, both...and.

i) of conjunctions which may occur in either initial or second position in a sentence

RP ap. Char. 290.12 coniunctionum quaedam sunt principales (e.g. 'sed'), aliae subsequentes (e.g. 'que'), aliae -ae (e.g. 'etiam'), quibus utralibet parte positus sine vitio coniungitur oratio. Pomp. 5.269.8 ordo coniunctionum hic est, quod sunt aliquae praepositivae, sunt postpositivae, sunt -ae. Cled. 5.74.15 sunt -ae, ut 'igitur'. Cf. expl. in Don. 4.516.35 ordo coniunctionum sollicitudinem quaerit. sunt namque coniunctiones quae semper praeposuntur, sunt quae semper postponuntur, sunt quae et praeponi et postponi possunt: 'et atque at' semper praeposuntur, 'que et autem' semper postponuntur: sunt quae -am significationem habent, ut 'igitur'.

Syn. communis

Opp. praepositivus, principalis; postpositivus, sub-iunctivus, subsequens.

ii) of syllables

Mar. Vict. 6:26.19 sunt...longae breves et -ae, quae et communes dicuntur. 27.11 -ae...sive communes syllabae fiunt modis quattuor.

Wilmanns (1864: 64) believes this term to have been used by Varro. The standard term was communis. Mar. Vict. does not venture to use the term without communis, whereas the latter also occurs on its own.

Syn. communis.

Non-gram.: 'situated at the centre' (Enn.+), 'the middle of' (Pl., Ter.+).

memorativus

'making mention of'

Prisc. 3.48.28 'de'...significat...τὸ 'περὶ' -um, ut 'de partibus orationis'.

Alb. 7.300.24 'de' -um est... 'de homine'.

Non-gram.: cf. memoratio 'remembering, memory' (inscr.).

mere

'purely'

Eutych. 5.457.4 nisi forte vel -e Graecae sint (terminationes).

Non-gram.: 'genuinely, really' (Herm.).

merus

'pure'

Diom. 1.299.2 -ae Latinitatis puraeque eloquentiae.

Non-gram.: 'pure' (Pl.+).

migro

'change, be transformed'

Macr. exc. 5.615.38 in omni verbo cuiuscumque temporis prima persona in μαι terminata translato μ in τ litteram -at in tertiam (1st to 3rd person, of a verb). 622.1 in alterum nomen -et ex verbo (whether γράφειν, the infinitive formed from γράφω, should be regarded as a noun).

See transeo.

See also muto, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'move' (Pl.).

minuendi

'diminutive'

Var. 8.52 declinationum genera...tertium augendi..., quantum -endi, ut 'cista cistula'.

See diminutivus.

Non-gram.: see minuo.

minuo

1. with reference to number of letters or syllables

i) 'reduce'

Vel. 7.66.10 ('trans' praepositio) interdum plena est..., interdum -itur, ut 'traiecit' (Cass. 7.163.22).

in the formation of the vocative, e.g. 'hic Proteus, o Proteu' Cons. 5.359.31 numerum -it syllabarum.

in the formation of the 2nd person singular

Prisc. 2.453.32 -itur una syllaba. 458.6 -unt secundam personam una syllaba ('doceo doces').

in the formation of the perfect

Char. 337.9 quare...perfectum tempus aut syllabis crescat aut -atur aut par sit (Diom. 1.370.19). Prisc. 2.459.2, 14. 459.13 vel pares habet praesenti syllabas vel -itur. 465.3 una syllaba -untur (467.6). 477.10 si -at praesentis syllabas praeteritum. 498.7 si -antur praesentis syllabae.

See diminuo 4.

See also cresco, and further parallels s.v.

ii) 'omit'

in the derivation of nouns

Prisc. part. 3.494.33 absurditas soni -it syllabam ('nutritrix' -> 'nutrix') (cf. 494.31 syllaba subtracta est).

in the formation of compound verbs

Eutych. 5.487.20 unam -entia syllabam ('facio, aedificio').

in the formation of the 2nd person singular

Macr. exc. 5.602.34 praesens...tempus...in secunda persona unam syllabam -it (632.33).

in the formation of the perfect

Prisc. 2.466.9 -unt unam syllabam. .13 -it ea quoque unam syllabam (v.r. una syllaba).

See elido, extero.

2. 'weaken the sense or force of a word'

of common nouns

Prisc. 2.83.23 cuius significatio nec augeri potest nec -i.

of diminutives

Serv. 4.429.22 sunt etiam diminutiva, quae sensum -unt.

expl. in Don. 4.536.35 sunt diminutiva, quae primae positionis per incrementum syllabae -unt formam. Don. 615.5 quorum (graduum) forma quam magis -itur, crescit saepe numerus syllabarum (Diom. 1.325.27; Cons. 5.340.25). Pomp. 5.143.32 haec ipsa diminutio hac arte facienda est, ut, quando sensus -itur, crescat numerus syllabarum.

of comparison of adjectives

Prob. 4.56.36 comparativus gradus est aliquid addens aut -ens per comparisonem. .38 superlativus gradus est eo plus adiciens aut -ens per comparisonem. Pomp. 5.151.1 comparatio...aut auget aliquid aut -it. Prisc. 2.101.5 quia comparativa quoque non solum augent, sed etiam est quando -unt vim primitivorum.

of comparison of adverbs

Don. 642.14 his (adverbiis) ad augendam significationem pro comparativo et superlativo 'magis' et 'maxime' coniungimus, ad -endam 'minus' et 'minime' (Diom. 1.405.24; Pomp. 5.250.16, 29).

of adverbs

Serv. 4.431.19 Probus...dicit omnia adverbia, quae vim agentis aut -entis in se habent.

of prepositions

Don. 648.5 praepositio est pars orationis, quae praeposita aliis partibus orationis significationem earum aut complet aut mutat aut -it (600.9; expl. in Don. 4.517.7; Prisc. part. 3.468.23; Pomp. 5.271.21; Vict. 6.203.17). Prob. 4.150.6 ('in' et 'de' praepositiones) modo...augent, ut puta 'inridens declamans', nunc -unt, ut puta 'informis dedecus'. ult. syll. 4.253.3 aliae (praepositiones) sunt lo-

quellares, quae ornandi sensus aut augendi vel -endi gratia ceteris partibus praeposuntur. expl. in Don. 4.517.8 (praepositio) -it (aliquid), ut 'dolus subdolus' (Pomp. 5.271.23) - plus enim in 'dolo' quam in 'subdolo'. Cled. 5.25.8 -it..., ut 'infractus'. 75.15 -it, ut 'dolus subdolus'. Vict. 6.204.17 'in' augendi vim habet aut -endi. Prisc. part. 3.468.24 (significationem) -it, ut 'rideo subrideo'.

if omit h

Prisc. 2.19.5 ut...significationis vim -at ('Cremes' for 'Chremes'). 13 (non)...-it significationem.

collocations

forma: Don. 615.5; expl. in Don. 4.536.35.

sensus: Serv. 4.429.22; Pomp. 5.143.32; ult. syll.

4.253.3.

significatio: Don. 642.14, 648.5; Prisc. 2.19.13, 83.23.

significationis vis: Prisc. 2.19.5.

vis: Prisc. 2.101.5.

See diminuo 2.

Opp. augeo, cresco.

Non-gram.: 'reduce, make less' (Pac., Ter.+), 'impair, weaken' (Pl.+).

minusquamcongruitas

'transitive construction'

Prisc. 3.211.24 illas (constructiones)... quibus transi-
tiones ab alia ad aliam fiunt personam, in quibus necesse
est cum nominativo etiam obliquum aliquem casum proferri,
παρὰσυμβάματα dicebant, hoc est -es, ut 'Cicero servat
patriam'.

Gk.: παρὰσυμβάματα, of impersonal verbs.

AD has both παρὰσυμβάματα (synt. 430.1 e.g. μέλει
Σωκράτει) and ἑλκττον ἢ παρὰσυμβάματα (synt. 430.5 e.g.
μέλει).

minusquamfinitus

'less than definite', of pronouns

classification

Diom. 1.329.5 qualitates pronominum sunt tres: finita,
infinita, -a.

Prob. 4.131.26 qualitas pronominum in quattuor for-
mas dividitur: finita, -a, infinita, possessiva.

Serv. 4.410.1 qualitas pronominum principaliter bi-
pertita est. omnia enim pronomina aut finita sunt aut
infinita.

.6 infinita...pronomina varias habent species.

.8 alia dicuntur generaliter infinita, alia -a, alia articu-
laria vel demonstrativa, alia possessiva.

definition

Diom. 1.329.9 -a est quae certis et incertis personis
aptari potest, ut 'ipse' (Don. 629.8).

Prob. 4.132.6 -a forma sex haec pronomina continet
tantum, 'ipse iste is idem sibi hic'.

Serv. 4.410.11 -a dicuntur quae commemorationem
habent notarum personarum, ut est 'ipse': haec sunt sex
tantum, 'ipse iste is hic idem sui'.

Cled. 5.50.6 -a sunt quae nec finita sunt nec infinita.
nam 'iste' et 'ipse' et de praesentibus dicimus et de absen-
tibus.

.10 -a dicuntur quae non significant quod est certum.
referunt enim eandem personam, de qua ante locutus est,
et eam praesentem non esse significant. -a pronomina
proprie sunt quae commemorationem faciunt earum per-
sonarum, de quibus iam locuti sumus.

51.13 -a pronomina...ut est 'ipse iste is'...etiam sub-
iunctiva appellantur, ut puta 'qui illud fecit, ipse et hoc
fecit'.

This term appears to be an independent coinage of the
Latin grammarians, probably created on the pattern of
minusquamperfectus (Job 1893: 127).

See finitus, infinitus, subiunctivus.

minusquamperfectus

'less than perfect'

classification

Prob. 4.159.39 species verborum sunt tres, imperfecta,
quae est et -a sive inchoativa, perfecta,...plusquam-
perfecta.

examples

Prob. 4.160.11 tempore praeterito specie imperfecta
sive -a vel inchoativa (.31, 161.8, 26, etc.).

Macr. exc. 5.609.32 de tempore -o passivo.

This term was probably created on the model of plusquam-
perfectus (Job 1893: 95).

Syn. imperfectus.

minutio

'lessening'

Gell. 16.5.5 (Apollinaris Sulpicius) 've' particula,
sicuti quaedam alia, tum intentionem significat, tum -em.

Cf. 5.12.10 et augendae rei et minuendae valet.

Gell. gives the example vescu, which may mean 'voracious, greedy' (with 've' as intensifying particle) or 'thin' (with 've' indicating lessening).

Non-gram.: 'lessening' (leg., rhet.).

misceo

'mix inflectional forms, contrary to the requirements of regularity'

Varro criticises the use of oblique cases inconsistent in form
with the nominative.

Var. 9.90 quod si -uerit et non secutus erit analogias.

For Prob., the miscens ratio is one of four possible types of
anomaly.

Prob. 4.48.2 anomalia est -ens vel immutans aut
deficiens ratio per declinationem. 48.4 de -ente. -ens anomaliae
per declinationem ratio est ut puta 'ab hoc altero,
huic alteri'. 48.15 sic et cetera talia, quae contra analogiae
rectam rationis disciplinam -ent per casus declinationem
formas, anomala sunt appellanda. 48.25 sic iam et per ce-
teras partes orationis analogia vel anomalia consideranda
est, hoc est ut, quaecumque pars orationis neque -et ne-
que immutat aut deficit per declinationis disciplinam, ad
analogiam pertineat, quae vero -et vel immutat aut deficit
per declinationis disciplinam, anomala sit appellanda.

Non-gram.: 'mix, combine' (Enn., Pl.+).

mitto

1. 'terminate' + in + accusative

i) concerning inflection

of cases

Serv. 4.409.22 quae in 'is' -it nominativum et gene-
tivum. Serv. buc. 5.21 neutrum in 'e' -unt. ps. RP
5.539.13 nomina (quaedam)...genetivum et dativum in
'ae' -unt. 540.7 genetivum in 'i' -it, ablativum in 'o'.
Phoc. 5.415.23 in 'is' syllabam -unt (feminina).

nominative

Serv. Aen. 3.475 (sc. nomina) quae in 'es' -unt nomina-
tivum. ps. RP 5.541.36 in 'us' -bant nominativum.

vocative

Serv. Aen. 8.77 in 'e' -it vocativum. 10.332 nomina...
vocativum in 'a' -unt. Serv. buc. 3.74 vocativum in 'a'
-ere. expl. in Don. 4.497.5 vocativum in 'e' -ent.

accusative

Serv. Aen. 11.243 accusativum in vocalem -unt.
Pomp. 5.192.13 accusativum singularem in 'im' -bat.
192.22 accusativum in 'im' -at. Cons. 5.356.27 accusati-
vum pluralem in 'is' -ere. ps. RP 5.535.35 omnia mono-
syllaba generis masculini et feminini accusativum in 'em'
-unt. 539.43 feminina...quae accusativos in 'im' -unt.

genitive singular

Diom. 1.303.13 prima (declinatio) est quae genetivum

singularem -it in 'ae'. Serv. Aen. 1.100 si genitivum in 'dantis' -serit. 2.39 in 'us' exeuntia neutra in 'ris' -unt genitivum. 4.402 'cor cordi' solum in 'dis' -it genitivum. 8.383 genitivum in 'is' -bant. 11.243 genitivum in 'eoc' -unt. Cled. 5.11.22 si... (genitivum) in 'ei' -serit.

genitive plural

Prob. de nom. 4.208.24 genitivum in 'ium' syllabam -unt. Don. 587.27 genitivum pluralem in quid -unt? 626.4 genitivum pluralem in 'rum' syllabam -unt. Serv. Aen. 1.635 in 'rum' -it genitivum pluralem. expl. in Don. 4.495.35 genitivum pluralem in 'rum' syllabam -it. 496.12 ibi in 'um' -sit (genitivum pluralem), hic in 'ium'. Cled. 5.11.27 genitivum pluralem in 'vum' -it. Pomp. 5.188.27 genitivum in 'rum' -it. 190.25 genitivum pluralem tam in 'rum' quam in 'um' -ere. 191.36 debet genitivum in 'ium' -ere. 193.7 genitivum pluralem in 'um' -bant. ps. RP 5.533.13 ut genitivum pluralem in 'rum' -ant. Cons. 5.354.3 genitivum pluralem in 'rum' -unt, dativum et ablativum in 'is' syllabam -unt.

dative singular

Serv. 4.436.13 dativum in 'o' -eret. Serv. Aen. 1.120 constat huiusmodi Graeca nomina dativum singularem in 'ei' diphthongum -ere. Cled. 5.22.19 sunt alia, quae..., dum dativum in 'o' non -ant, variata adverbium in 'tus' -ant.

ablative singular

Serv. Aen. 2.610 ablativum et in 'i' et in 'e' -unt. 6.383 quod...communi genere in 'e' -sit ablativum. 11.590 ablativum...in 'e' -unt. expl. in Don. 513.17 Cicero in 'i' -sit (ablativum singularem participii temporis praesentis). Pomp. 5.259.5 in 'e' -at ablativum. 259.6 participia in 'e' -unt ablativum, nomina vero... 'i' terminantur.

frg. Bob. 5.557.39 ablativum in 'i' -ent. 560.15 ablativum singularem in 'e' -ent. ps. RP 534.1, 3, 5, 8 ablativum in 'i' -ere debuit, et tamen in 'e' -it. 10, 15, 31, 32, 535.8 necesse est ut...ablativum in 'e' -at. 538.12, 15, 18, 28 necesse est ut in 'e' -ant ablativum. 539.27, 32, 35, 39, 41, 45, 540.1, 3, 6, 8, 11, 12, 31, 540.36 quando -at in 'a' (ablativum). 37, 38, 40, 41, 43. Aug. 5.500.30 ablativum in 'i' -at regula perpetua.

dative and ablative plural

Diom. 1.305.23 dativum...et ablativum pluralem -ent in 'bus', ut 'his' et 'ab his pauperibus'. ps. RP 5.541.26 dativum pluralem in 'bus' -unt.

Prob. de nom. 4.208.27 (nomina) genitivo plurali -ssa in 'um'. 213.31 haec vocativo in 'eu' -untur. expl. in Don. 4.538.33 dativo et ablativo in 'bus' -untur.

tenses, of the imperfect

Diom. 1.351.21 praeteritum imperfectum in 'bar' debent -ere (23).

tenses, of the future, in 'am' or 'bo'

Cled. 5.18.27 tertia coniugatio producta aliquando in 'bo' tantum -it (futurum), aliquando et in 'am' et in 'bo'. 34 ille (Vergilius) in 'am' et hic (Terentius) in 'bo' -sit. Pomp. 5.224.37 et in 'am' et in 'bo' simul -ere. 225.6 -at futurum tempus in 'am'. 18 quemadmodum futurum tempus -at tertia coniugatio producta. 27 in 'am' -sit. 28 in 'bo' -sit...in 'am' -sit. 30 si in 'am' -eret. 31 si in 'bo' -eret. 226.12 in 'bo' -at (19, 27). 15 si secunda coniugatio in 'bo' -it futurum tempus. 24 in 'bo' -eret. 32 in 'am' -it. 36 in 'am' -ere. 37 in 'bo' -ere. ps. RP 5.543.31 ut promissivum modum in 'bo' -at. 39 ut futurum tempus -as in 'am'. 41 quia tertia coniugatio in 'am' semper promissivum tempus -it. 544.34 in 'bor' habet -ere promissivum (37). 545.4 promissivum, 12 promissivum modum, 14 promissivum. 545.7 futurum tempus.

of the imperative

ps. RP 5.544.10 (imperativum) semper in 'e' -it (12).

'participle' (gerundive)

expl. in Don. 4.514.31 futuri temporis participium in 'dus' -ant (verba quaedam). Pomp. 5.229.2 (verba depontia participium futuri temporis) in 'dus' -ere.

ii) concerning derivation of adverbs

Diom. 1.407.16 (nomina quaedam) adverbium in 'tim' -unt. expl. in Don. 4.512.28 positivum in 'r' -ant. Pomp. 5.245.11 in 'ter' -ere (adverbium).

See termino 1, and further parallels s.v.

See also desino, and further parallels s.v.

2. intransitive: 'end (in)' + in + accusative of cases

Pomp. 5.166.11 in 'is' -at (dative plural). 168.10 in 'ium' -at (genitive plural). 190.18 a tertia declinatione genitivus in 'um' -it. 192.24 quando ablativus in 'i' -serit.

of pronouns

Cled. 5.15.1 hoc pronomen in 'ipsum' -it, non in 'ip-sud'.

of verbs

Pomp. 5.230.8 in 'i' -at (present tense). Macr. exc. 5.605.10 prima et tertia (persona) in ovi -ant.

of participles

Max. Vict. 6.224.17 participia, quae in 'ans' syllabam aut in 'ens' -unt.

Gk.: see desino.

See desino, and further parallels s.v.

See also termino 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'set aside, abandon' (Liv. Andr., Pl.), 'release, let go' (Pl., Enn.), 'send' (Pl.).

mixtus

1. 'compound'

Gell. 2.22.10 -o nomine. 18.15.1 verbis aut divisis aut -is atque confusis.

2. 'having mixed inflection', of verbs with active form in the present and passive form in the perfect

Char. 338.24 -orum verborum.

Diom. 1.346.8 transgressiva verba sunt quae formam suam, id est primae regulae declinationem, servare non possunt. tempore enim praeterito perfectio specie tam absoluta quam exacta transeunt in formam passivorum et deponentium, quae quidam ideo -a appellaverunt. sic ab eo quod est 'audeo' 'ausus sum es est', item in exacta specie 'ausus eram eras erat'. item 'gaudeo' et similia.

Non-gram.: 'composite, mixed' (Cic.).

mobilis

1. 'mobile', of nouns or adjectives, which have different forms for each gender

Prob. de nom. 4.211.4 -ia..., quae per duo genera flectuntur, et sunt propria, ut 'Cornelius Cornelia'. appellativa autem per III genera moventur, ut 'probus proba probum'.

Don. 621.4 -ia...aut propria sunt et duo genera faciunt, ut 'Gaius Gaia, Marcus Marcia', aut appellativa sunt et tria faciunt, ut 'bonus bona bonum, malus mala malum'. sunt item alia nec in totum fixa nec in totum -ia, ut 'draco dracaena, leo laeana, gallus gallina, rex regina' (Diom. 1.328.25ff.).

Cled. 5.41.5 -ia sunt quae in alterum genus transeunt et de masculinis faciunt feminina, 'malus mala malum'.

Pomp. 5.164.1ff.; Cons. 5.346.17ff.

Prisc. 2.69.3 vel -ia sunt, ut 'Martius Martia Martium', vel fixa, ut 'sacrarium'.

141.21 sunt quaedam tam natura quam voce -ia, ut 'natus nata', 'filius filia'; sunt alia natura et significatione -ia, non etiam voce, ut 'pater mater', 'frater soror', 'patruus amita', 'avunculus matertera'; sunt alia voce, non etiam naturae significatione -ia, ut 'lucifer lucifera', 'frugifer frugifera'; sive enim de sole sive de luna sive de agro sive de terra loquar, nulla est discretio generis naturalis in rebus ipsis, sed in voce sola; sunt alia quasi -ia, cum a se, non a masculinis feminina nascuntur, ut 'Helenus Helena',

'Danaus Danaa', 'liber libra', 'fiber fibra'. unumquodque enim eorum propriam et amotam a significatione masculini habet demonstrationem et positionem.

In this passage Prisc. tries to come to terms with the disparities between natural gender, grammatical gender and the physical form of a word. His difficulties are compounded by his failure to draw a clear distinction between nouns and adjectives. In pairs such as 'natus nata', 'filius filia', grammatical gender tallies with natural gender; such forms are referred to as mobilia by the other grammarians too. In the case of 'pater mater', 'frater soror', the members of each pair are not morphologically related (by stem) and the one is not predictable from the other. The other grammarians call these fixa. 'Lucifer lucifera', 'frugifer frugifera' are examples of adjectives applied to things, i.e. objects with no natural gender, bearing the inflectional ending appropriate to the grammatical gender of the word concerned. In pairs such as 'Helenus Helena', 'liber libra', Prisc. says that the forms have independent existence and reference. In fact the proper names are morphologically related, but not the examples of common nouns given.

further examples in Prisc.
adjectives

Prisc. 2.94.26 omnia superlativa -ia sunt, id est mutatione 'us' in 'a' faciunt feminina et in 'um' neutra.

2.86.15, 104.4, 138.19, 139.3, 174.3 in -bus trium generum, Prisc. part. 3.464.22 nomina -ia, 481.10.

proper nouns

Prisc. 2.418.11 propria...nomina non sunt naturaliter -ia, sed ex sese nascuntur.

numbers

Prisc. 2.145.6.

pronouns

Prisc. 2.586.7 -ia...id est ex masculinis feminina et neutra faciunt.

3.6.12 reliqui...casus secundum -ium regulam nominum declinantur: 'illum illam illud' (7.10, 11.3, Prisc. part. 3.494.15, 501.9).

participles

Prisc. 2.556.26 omne participium vel in duas desinens consonantes trium est generum vel -e, id est in 'us' masculinum, in 'a' femininum, in 'um' neutrum terminat (174.21 in participiis...-bus). Prisc. part. 3.473.8, 488.11.

gerundives

Prisc. 2.411.4 nomina...-ia...in 'dus' et 'da' et 'dum' desinentia (425.28).

Cf. Var. 8.47 formas ternas, ut in hoc 'humanus humana humanum'...formas binas, ut 'cervus cerva'...formas singulas, ut 'aper'. 9.55 ternas figuras.

Gk.: τριγενῆ, Trypho ap. AD pron. 61.18, 105.23.

Prisc. 2.156.10 in 'es' correptam [si sint apud Graecos] communia vel -ia, quae illi τριγενῆ vocant (Prisc. part. 3.472.20).

Opp. fixus.

2. 'declinable'

expl. in Don. 4.543.14 prior pars declinatur, posterior...cum sit -is [per casus], per numeros tantum declinatur, ut 'pater familias' (Pomp. 5.179.36).

Non-gram.: 'nimble, moving, movable' (Pl., Lucr.+).

mobilitas

'mobility', of gender

Pomp. 5.198.8 hoc in genere sequimur, et genus et -em. 27 'hic lupus'...et 'hic lepus'; sed unum discrepat, -s,..., 'lupus' facit 'lupa', 'lepus' non facit 'lepa'.

Gk.: τριγένεια, AD pron. 11.30.

Non-gram.: 'quickness, mobility' (Cic., Lucr.+); 'inconstancy' (Cic.+).

mobilitate

'with inflection'

Pomp. 5.179.32 et immobiliter licet...declinare hoc nomen ('pater familias') et -er, id est cum conversione.

Non-gram.: 'quickly' (Cic., Lucr.+); 'inconstantly' (Caes.).

moderamentum

'accent, variation in pitch'

Gell. 13.6.1 προσωδίας...veteres docti tum 'notas vocum', tum '-a' (modulamenta Benloew & Weil)...appellabant.

moderor

'regulate', with regard to inflection

Prisc. 2.148.11 haec nomina nulla regula Latina vel Graeca sunt -anda.

Non-gram.: 'control, govern' (Pl., Ter.+), 'restrain, hold back' (Pl., Pac., Acc.+).

modulatio

'inflection of tone, modulation'

classification

Vict. 6.188.15 partes lectionis quot sunt? quattuor. quae sunt? accentus, discretio, pronuntiatio, -o (Aud. 7.322.12; Char. 3.30 = index: in the text two pages are missing from the MS at the point where Char. treated this topic, 375.10).

definition

Vict. 6.188.21 -o quid est? continuati sermonis in iucundiorum dicendi rationem artificialis flexus in delectabilem auditus formam conversus asperitatis vitandae gratia (Aud. 7.322.17; Diom. 1.439.11).

Gk.: ἐμμέλεια, DH Dem. 50 (see Usener 1913: 281).

Non-gram.: 'calculation of measurements from a standard unit' (Vitr.).

modus

1. 'verbal category'

i) 'verbal diathesis'

Quint. 1.4.28 est etiam quidam tertius -us (passivi), ut 'urbs habitatur'.

1.6.26 quo -o... 'quire' et 'urgere'...in praeterita patiendi -o...transibunt? (9.3.7 quae facimus patiendi -o...dicere, ut 'arbitror'...et contra faciendi quae patimur, ut 'vapulo').

Gell. 18.12.12. tit. verba patiendi...vertere in agendi -um.

Char. 195.22 per passivum -um ablativo utimur, septimo casu activo -o (338.2, 3, 346.16).

Diom. 1.345.13 Laberius...passivo -o enuntiavit, 'hiantur fores'.

Syn. genus, significatio.

ii) 'verbal mood'

classification

Quint. 1.5.41 fiunt soloecismi per genera, tempora, personas, -os, sive cui status eos dici seu qualitates placet.

on the relationship of modus, qualitas, forma and species

Cons. 5.374.14 in -is positam qualitatem...verborum.

Don. 591.9 qualitas verborum in quo est? in -is et in formis (632.8).

expl. in Don. 4.503.25 qualitas verborum dividitur in -os et in formas (Pomp. 5.213.38).

Macr. exc. 5.599.13 -us, quem...Latini cum formis in qualitate posuerunt.

expl. in Don. 4.549.1 species verborum...-os dicimus.

definition

expl. in Don. 4.505.13 -i declinationem habent et ideo quasi casus verborum sunt.

Cled. 5.54.13 -i sunt proprie casus verborum.

Cons. 5.374.12 -us...est quem Graeci ἐγκλίσιον dicunt, conversio scilicet et transfiguratio eius syllabae quae ultima in verbo est.

Prisc. 2.421.17 -i sunt diversae inclinationes animi, varios eius affectus demonstrantes (Diom. 1.334.12 -um sive inclinationem).

types

Five moods were recognised by all grammarians: indicative, imperative, optative, subjunctive, and infinitive.

Sacerd. 6.432.18 -i verborum sunt quinque, pronuntiativus, quem quidam indicativum vel finitivum dicunt, ...imperativus..., optativus..., subiunctivus, quem quidam adiunctivum vel coniunctivum vocant..., infinitus, quem <quidam> perpetuum dicunt.

Char. 215.31 -i verborum sive qualitates sunt quinque, pronuntiativus seu finitivus, imperativus, optativus, subiunctivus seu coniunctivus, infinitivus.

Dosith. 7.406.4 -i quot sunt? V, indicativus...; imperativus...; optativus...; coniunctivus...; infinitivus.

Prisc. 2.421.18 -i...sunt...quinque: indicativus sive definitivus, imperativus, optativus, subiunctivus, infinitus.

Some grammarians added the impersonal or the promissive or both.

Char. 214.3 -i sunt septem, indicativus imperativus promissivus optativus coniunctivus perpetuus impersonalis. exc. Bob. 1.562.21 -i verborum sunt VII (indic., imperat., prom., optat., adiunct., infin., impers.).

Aud. 7.344.13 -i verborum quot sunt? septem, indicativus, imperativus, promissivus, optativus, coniunctivus, infinitus, impersonalis.

Don. 632.8 -i...sunt, ut multi existimant, septem, indicativus, qui et pronuntiativus [dicitur], ut 'lego', imperativus, ut 'lege', promissivus, ut 'legam': sed hunc nos -um non accipimus: optativus, ut 'utinam legerem', coniunctivus, ut 'cum legam', infinitivus, ut 'legere', impersonalis, ut 'legitur'. hunc quidam -um pro genere ac significatione verbi accipiunt.

Cons. 5.374.14 hi -i licet a quibusdam varie numerentur, tamen, nobis ut videtur, quinque omnino sunt, indicativus, qui et pronuntiativus dicitur, ut 'lego', imperativus, ut 'lege', optativus, ut 'utinam legerem', coniunctivus, ut 'cum legam', infinitivus, ut 'legere'.

375.18 scire sane debemus, sicut ante iam dixi, quod quidam impersonalem -um adiiciunt, sed hunc nos non accipimus, quoniam verba impersonalia generibus rectius applicantur.

Macr. exc. 5.634.31 impersonalis non -us magis est, quam altera declinatio uniuscuiusque verbi sine personis ac numeris per supra dictos -os eademque tempora decurrunt.

A further dubious category was the gerund.

Serv. 4.411.26 modi omnes sunt octo, indicativus imperativus promissivus optativus coniunctivus infinitus impersonalis gerundi (Prob. 4.155.39).

.28 sed ex his quinque volunt esse legitimos (cf. 412.5 generales); de tribus vero dubitatur, id est de promissivo impersonali gerundi.

Some grammarians differentiated as many as ten moods.

Diom. 1.338.6 -os...quinque esse omnes fere grammatici consentiunt. nam qui sex voluerunt, vario iudicio alii promissivum, quidam impersonalem coniungunt; qui septem, utrumque prioribus adiiciunt; qui amplius, percontativum assumunt; qui novem, subiunctivum a coniunctivo separant; qui decem, etiam adhortativum ascribunt. verum ex his, ut ipsa declinatio verborum exposcit, impersonalis et participialis a quibusdam admittitur, de quibus postea referre placuit.

.13 -us itaque verborum sive inclinatio in quinque deducitur partes. aut enim finitivus est -us aut imperativus aut optativus aut subiunctivus aut infinitivus.

Vict. 6.199.17 -i verborum quot sunt? decem. qui sunt? indicativus, imperativus, promissivus, optativus, coniunctivus, concessivus, infinitivus, impersonalis, gerendi, hortandi. Adhuc quidam percunctivum.

For the classification of impersonalis, see further s.v.

attestation:

Quint. 1.6.7 quae 'e' et 'o' litteris fatendi (= *indicative*) -o terminantur.

Gell. 1.7.14 Plautus 'occisurum' et Laberius 'facturum' indefinito -o dixerunt.

Gk.: ἔγκλισις, DT 47.3; AD synt. 341.13, 342.13, 383.4.

Macr. exc. 5.599.13 -us, quem Graeci enclisin vocant (Cons. 5.374.12 see above).

612.25 hinc -us apud Graecos ἔγκλισις nuncupatur, id est ἐν ᾧ ἡ κλίσις (637.35).

Syn. inclinatio.

iii) 'verbal form'

Diom. 1.343.11 'amo' veteres inchoativo -o 'amasco' dixerunt.

See forma, qualitas.

Non-gram.: 'manner' (Enn., Pl.+); 'kind' (Pl.+).

2. of adverbs, 'degree'

Diom. 1.403.25 -s continet quantitatem, ut 'plus minus'.

Non-gram.: 'measured amount, quantity' (Pl.+); 'moderation, restraint' (Enn.+).

molles

'soft'

Diom. 1.428.24 syllabae, ut ait Varro, aliae sunt asperae, aliae leves, aliae procerae, aliae retorridae, aliae barbarae, aliae graeculae, aliae durae, aliae -es.

.27 -es, ut 'aedes'.

432.33 natura litterarum 'b' et 'r', quae -is est, nunc longam nunc brevem syllabam efficiat.

Gk.: μαλακός, Arist. de audib. 803 a 33 μαλακωτέρα (φωνή).

Non-gram.: 'soft' (Pl.+); 'supple' (Enn.+).

monadicos

1. 'independent, having its own force'

Diom. 1.423.4 et 's' littera suae cuiusdam potestatis est ideoque apud Graecos μοναδικόν appellatur, quae in metro plerumque vim consonantis amittit.

2. 'unique'

Serv. Aen. 4.402 'farris' solum nomen est, quod 'r' geminet in genetivo: -on est ergo, sicut 'sol'.

Gk.: μοναδικός 'having a single form':

μ. κατὰ τριγένειαν 'having one termination' for all three genders, AD adv. 141.24, pron. 11.29.

μ. ἐγκλιτικά, of ὁπεί and πλν, AD synt. 230.14.

τὸ μ. 'indeclinability', of adverbs, AD synt. 47.8.

(Schneider 1902: 24).

Non-gram.: 'simple', of numbers (Cass.).

monarius

'having a single form for all cases (in singular)' (see table s.v. aptotus)

Prob. 4.121.12 sunt nomina -a, ut puta 'cornu'.

Syn. unarius, unitus.

See also binarius, quaternarius, quinquarius, senarius, ternarius.

monoclitos

'having a single form for all cases (in singular)'

neuter plural as noun:

frg. Bob. 5.564.27 posteritas ('cornu') inter -a posuit.

Gk.: μονόκλιτος 'indeclinable', Hdn. part. 191; EM 314.23.

monophonos

'occurring in only one combination of sounds'

Mar. Vict. 6.7.7 'k'...dicitur -os quia nulli vocali iungitur nisi soli 'a' brevi.

7.25 'k' consonans muta -os.

Cf. Sacerd. 6.491.7 'k' littera non scribitur nisi ante 'a' litteram in principiis nominum et verborum (Prob. cath. 4.10.23).

Gk.: *μονόφωνος*, but this term is not found in any Gk. grammarian (Job 1893: 54, LSJ s.v.).

See supervacuus.

L: Dahlmann 1970: 46-9.

monoptotus

'having a single case-form' (see table s.v. aptotus)

1. of nouns and pronouns with a single ending which serves for all cases, e.g. alpha classification

Cons. 5.351.21 quaedam nomina cum in usu sex casus habeant, declinationes non totidem habent. quo fit ut formae casuales sint sex, -os, diptotos, triptotos, tetraptotos, pentaptotos, hexaptotos.

Don. 625.5 sunt...formae casuales sex, ex quibus sunt nomina alia -a, alia diptota, alia triptota, alia tetraptotota, alia pentaptotota, alia hexaptotota.

definition

Char. 78.11 'frugi'...-on est, hoc est nulla littera mutata per omnes casus eadem scriptura decurrit, tam quam 'hic et haec et hoc frugi huius frugi huic frugi'...et cetera.

192.9 unita vel simplex forma est quae in -is nomini-bus invenitur, ut 'nequam' (Prob. de nom. 4.214.22; expl. in Don. 4.544.32). dicimus enim in omnibus casibus similiter 'hic nequam huius nequam huic nequam hunc nequam o nequam ab hoc nequam'.

Pomp. 5.172.1 ecce est unita, quod dicitur -on, ut 'fas nefas': 'hoc nefas huius nefas huic nefas hoc nefas o nefas'; omnes similes sunt casus.

Pomp. also uses aptota in this sense, 185.4.

Cons. 5.351.22 -os est forma, quotiens in omnibus sex casibus nomina similiter declinantur flectique non pos-sunt, ut 'cornu'.

Cons. also uses aptota in this sense, 352.7.

Cled. 5.42.4 -on est ubi omnes casus similes sunt (but he gives a similar definition of aptoton, 42.1).

45.30 inter -on et aptoton hoc interest: -on est quod per omnes casus idem significat, ut 'frugi'; aptoton est quod tantum unum casum, quem invenerit, servat et non flectit, ut 'ab hac dicatione'.

ps. Asp. 5.550.21 sunt quaedam nomina quae non flectuntur in varios casus declinata, sed una appellatione per omnes articulos efferuntur, ut 'frugi nequam', quae Graeci -a appellant.

Prisc. 2.184.6 quaeritur..., quid sit inter indeclinabilia et aptota et -a.

7 et aptota et -a indeclinabilia sunt: similiter enim non variant terminationem, sed immobilem eam servant.

8 aptota...sunt proprie dicenda, quae nominativum solum habent, qui...non accipitur etiam pro obliquis... 15 -a vero sunt, quae pro omni casu una eademque terminatione funguntur. (187.16)

12 inveniuntur antiqui aptota pro -is et -a pro aptotus posuisse.

examples

Sacerd. 6.428.18 quae 'm' vel 's' finiuntur, ea in omni-bus casibus sic finiuntur in utroque numero, ut 'nequam nugas': nam -a sunt. 473.12 -a... 'nihili'... 'frugi'. 483.31 -is, 'nequam nihili nugas'.

Comin. ap. Char. 187.12 nominibus appellativis -is, ut 'nequam, nugas'.

Char. 39.26, 40.8, 15, 41.1.

Caper 7.106.9 'nequam'...est -on, ut 'frugi'.

Diom. 1.303.22 'genu, cornu'...-a.

2. of defective nouns which only occur in a single case, e.g. sponte.

Diom. 1.309.13 sunt...-a, quae per ablativum tantum modo enuntiantur et ob id -a dicuntur, ut 'spontenatu tabo'.

Prob. 4.120.26 sunt nomina, quae -a appellantur, hoc est quae unum casum habere reperiuntur tantum, ut puta 'ab hac sponte' (118.19).

Serv. 4.433.33 -a illa sunt, ubi unus tantum casus est, ut 'sponte'.

expl. in Don. 4.540.11 de -is. sunt alia nomina quae per unum casum consuetudo retineat, ut 'sponte natu tabo'. haec enim per ablativum solum in usu efferuntur.

This grammarian has monoptota for both categories but does not use aptota at all.

Cf. Pomp. 5.172.19 invenitur nomen, ubi unus est casus, ut est 'sponte natu tabo' (186.6).

Prisc. 2.189.10 alia, in quibus unus (obliquus invenitur), ut 'sponte'.

of pronouns

Prisc. 3.2.6 sunt...alia -a, ut 'istuc'; 'eccum, eccos, el-lum'; 'mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum'.

Gk.: *μονόπτωτα*, AD synt. 41.9 (of letter names); often in DT Σ e.g. 231.9.

monosyllabus

'monosyllabic'

collocations

adverbium: Prisc. 3.89.18.

dictiones: Prisc. 2.53.15.

interiectio: Serv. 4.455.3.

nomen: Plin. ap. Char. 159.2; Sacerd. 473.21, 483.6; Prob. cath. 4.14.5, 32.1; exc. Bob. 1.546.17, 20; Diom. 1.492.30; Prob. de nom. 4.214.4, 35, 215.35; Serv. 4.452.20; Cled. 5.32.11; ult. syll. 4.226.18; Prisc. 2.145.3, 265.7; Cass. 7.170.11, 177.1.

pars orationis: Serv. 4.426.27; Pomp. 5.232.23; Aud. 7.358.6.

praepositio: Diom. 1.433.7; Serv. 4.454.28; Prisc. 2.471.10, 3.27.8, 29.16, 30.12, 39.11, 44.27; Eutyech. 5.473.28.

pronomen: Serv. 4.453.26; Alb. 7.312.4.

verbum: Sacerd. 6.493.1, 13; ult. syll. 4.236.25; Macr. exc. 5.623.15 infinitum (verbum); Eutyech. 5.473.26, 488.8.

vox: Diom. 1.431.15.

neut. sg.

Sacerd. 6.477.12, 29, 478.17, 479.27, 480.26 (Prob. cath. 4.26.14, 27.1, 22, 29.1, 27); Prob. cath. 4.13.18, 24.12, 34; Macr. exc. 5.629.9; Phoc. 5.414.18.

neut. pl.

Plin. ap. Char. 173.23, 175.25, 178.26 in -is (Char. 50.15, 58.16; Serv. 4.452.8; ult. syll. 4.226.10; Pomp. 5.232.25); Quint. 9.4.42; Sacerd. 6.480.1 rationem -orum (Prob. cath. 4.29.2; Phoc. 5.416.21, 419.6 regulam); Sacerd. 6.479.4 (Prob. cath. 4.28.12); Prob. cath. 4.18.31; Char. 40.22, 84.9 exceptis his -is tribus (150.8; Pomp. 5.232.38; Prisc. 3.89.18), 117.29; Diom. 1.306.9; Don. 636.8 (Cled. 5.59.4); Serv. 4.437.24 absque -is (Pomp. 5.118.3); Cons. 5.363.21; Phoc. 5.412.10; Vict. 6.192.24; Prisc. 2.168.5.

monstrandi

'demonstrative' of a type of adverb

Char. 234.5 (adverbia) -i, 'ecce eccum eccere'.

See demonstrandi.

Non-gram.: see monstro.

monstro

'mean, signify'

Prisc. 2.372.19 'far farris'..., ne, si 'farris' dicamus, aliud -et. 378.1 cum absolutam et plenam per se prolata sententiam -ent (verba neutra). 525.23 alias significationes -are putarentur. 3.78.11 nam 'divinitus' a divis et 'humanitus' ab hominibus -at; 'divine' autem et 'humane' vel 'humaniter' similiter divis et hominibus significant. de fig. num. 3.407.3 Latini... 'lymphā' dicunt pro 'nympha',

aquam vel fontem volentes -are. Eutychn. 5.469.2 'praedico'... 'praedixi', quando quod Graece προλέγω -at.

See *significo*, and *further parallels* s.v.

Non-gram.: 'point out, show' (Pl., Enn.+).

mora

'mark of punctuation', placed in the middle of a letter, i.e. halfway up the line
classification

Diom. 1.436.24 discretio...ostenditur modis quinque, continuatione separationem distinctionem subdistinctionem vel -a.

437.12 hae (sc. positurae vel distinctiones) tres sunt, distinctio, subdistinctio, media distinctio sive -a vel, ut quibusdam videtur, submedia.

definition

Diom. 1.438.14 -a est levis in continuatione sensuum interposita discretio legitimae distinctionis subdistinctionisque medium obtinens locum (Dosith. 7.428.23 media vel -a).

Char. has 'de mora' in his list of contents (3.39) but some pages are missing from the MS at the relevant part of the text (375.11).

Diom. 1.437.15 (distinctio est) nota finiti sensus vel pendens -a (Vict. 6.192.9; Aud. 7.324.14).

anon. 6.273.3 -a est requies animi.

.5 -a reficit lectorem simulque sensibus lumen accommodat.

Mar. Vict. 6.23.2 quotiens...ante distinctum -a fuerit necessaria,...δὲ πλὴν aversam, id est sicilicet, ponite.

Mar. Vict. is the only grammarian to prescribe a sicilicet (q.v.) for this type of punctuation; elsewhere the tradition, both Gk. and Roman, is unanimous in using a punctum in the middle of the line (Dahlmann 1970: 131ff.).

attestation:

Cic. orat. 53 flumen aliis verborum...cordi est..., distincta alios et interpuncta intervalla, -ae respirationesque delectant.

Quint. 7.9.11 divisio respiratione et -a constat (11.3.39). 10.7.2 et tardior pronuntiatio -as habet et suspensa...oratio.

Roman. ap. Char. 313.22 -a distinctionis.

Non-gram.: 'delay' (Pl.+).

mos

1. linguistic 'usage'

Gell. 11.1.6 usus et -s sermonum.

collocations

'old': Vel. 7.81.9 (antiquis; Char. 143.22; Diom. 1.341.15; Prisc. 2.303.3 antiquo); Char. 13.31 veterum (Diom. 1.339.10, 435.26); Diom. 1.400.15 vetustatis.

'new': Sacerd. 6.489.13 novo -e (Prob. cath. 4.9.22, 37.11).

Gk.: Char. 379.7 Graecorum; Prisc. 2.202.19 Graecum (290.9, 3.226.5); Prisc. 3.171.10 Attico (252.14), 208.2 Atticis -s (242.9), 2.454.25 Boeotio.

Lat.: Prisc. 3.254.3 Romano.

'ours': Char. 379.5 nostro (Cons. 5.364.23); Prisc. 2.291.6 -e scripturae nostrae.

'poet': Char. 16.25 poetis (exc. Bob. 1.538.26); Serv. Aen. 1.15 poetico (Prisc. 2.290.20).

'learned': Diom. 1.400.19 doctorem.

Non-gram.: 'conduct' (Enn.+); 'custom, practice, usage' (Pl.+).

2. 'manner'

Gell. 4.6.5 per -em compositi vocabuli (15.15.4).

act.: Diom. 1.339.32 activo (Prisc. 2.378.15), 398.19 activae declinationis.

pass.: Diom. 1.400.15 (Prisc. 2.378.15), 398.10 passivae declinationis.

impers.: Diom. 1.398.34 impersonali.

intransit.: Prisc. 3.231.8 neutropassivorum.

noun: Prisc. 3.226.22 nomen.

participle: Prisc. part. 3.471.38 contra omnium participiorum -em.

inflection: Diom. 1.378.11 declinationis (*of verb*); Prisc. 2.349.12 quintae declinationis (*of noun*).

Non-gram.: 'manner' (Pl.+).

motus

1. 'motion'

Prepositions indicating motion take the accusative rather than the ablative.

Aug. 5.517.20 inter 'intro' et 'intus' hoc interest: 'intro' in -u est, 'intus' in situ.

522.28 differentia haec est in -u et in situ. sed -m putaverunt quidam accusativum tantum tenere. tenet autem utrumque, sed certa ratione. .30.

523.3 -s de loco in locum.

.6 e loco in locum -s accusativum tenet.

.11 -s de loco in locum.

.18 sic 'sub', si de loco ad locum fiat -s, accusativum tenet. .20 sic 'super'.

.23 sic 'subter fluctus mergor': si ex litore -s fiat in dimensionem, accusativus est.

.26 'quo' in locum -s est, 'ubi' in loco situs est.

524.1 situs vero semper ablativum tenet, quia contrarius est -ui.

ps. RP 5.546.37 remanent praepositiones utriusque, quae discernuntur de -u et situ.

Cass. 7.144.20 modo ex casibus sermonum, modo ex -u atque situ.

202.2 (ex Eutyche) ex -u verbi, ut 'eo is'.

Opp. situs.

2. 'grammatical relation, transition'

ps. Asp. 5.550.39 numerus (pronominum) apud Graecos propter dualem numerum -s habet novem, in sermone nostro quattuor: aut enim unum unius significamus, ut 'meus tuus', aut multos multorum, ut 'nostri vestri', aut unum multorum, ut 'noster vester', aut multos unius, ut 'mei tui'.

See *extrinsecus*.

3. 'change of form'

Prisc. 2.450.4 non omnes declinationis -us sunt quae-rendi.

of verbal inflection

Macr. exc. 5.608.24 -s...paenultima (syllabae)...ultimam movet, ἀγέρω ἀγέρω.

Prisc. 2.452.14 verba...et in principio et in fine et in medio moventur, non tamen per singula tempora omnes -s necesse est pati.

453.14 praeteritum perfectum tres habet -s (e.g. 'caedo cecidi').

Eutychn. 5.452.2 pauciores...nominum terminationes, nec ab omni -u verborum, nec eas ipsas semper in multis nominibus a verborum derivatione traduxit.

465.31 'orior'...et 'potior' tam tertiae quam quartae (coniugationis) quosdam -us habent. 467.32.

481.26 'fero'...quod licet anomalum est, tertiae tamen esse coniugationis ex quibusdam eius -bus ostenditur.

486.28 nec omnes -us haec eadem verba tris et usitatos in utraque coniugatione habere noscuntur.

Gk.: κίνησις, EM 410.38.

Non-gram.: 'motion, movement' (Enn., Acc., Cic.+).

moveo

'change'

i) 'change' the elements of words

Cic. fin. 3.74 ut, si unam litteram -veris, labent omnia. Macr. exc. 5.600.18 'ab' -etur in <'au'> (cf. Gell. 15.3.2 versam mutataque).

aquam vel fontem volentes -are. Eutyth. 5.469.2 'praedico'... 'praedixi', quando quod Graece προλέγω -at.

See *significo*, and *further parallels* s.v.

Non-gram.: 'point out, show' (Pl., Enn.+).

mora

'mark of punctuation', placed in the middle of a letter, i.e. halfway up the line
classification

Diom. 1.436.24 discretio...ostenditur modis quinque, continuatione separationis distinctione subdistinctione vel -a.

437.12 hae (sc. positurae vel distinctiones) tres sunt, distinctio, subdistinctio, media distinctio sive -a vel, ut quibusdam videtur, submedia.

definition

Diom. 1.438.14 -a est levis in continuatione sensuum interposita discretio legitime distinctionis subdistinctionis medium obtinens locum (Dosith. 7.428.23 media vel -a).

Char. has 'de mora' in his list of contents (3.39) but some pages are missing from the MS at the relevant part of the text (375-11).

Diom. 1.437.15 (distinctio est) nota finiti sensus vel pendens -a (Vict. 6.192.9; Aud. 7.324.14).

anon. 6.273.3 -a est requies animi.

5 -a reficit lectorem simulque sensibus lumen accomodat.

Mar. Vict. 6.23.2 quotiens...ante distinctum -a fuerit necessaria,...δὲ πλὴν aversam, id est sicilicum, ponite.

Mar. Vict. is the only grammarian to prescribe a sicilicum (q.v.) for this type of punctuation; elsewhere the tradition, both Gk. and Roman, is unanimous in using a punctum in the middle of the line (Dahlmann 1970: 131ff.).

attestation:

Cic. orat. 53 flumen aliis verborum...cordi est..., distincta alios et interpuncta intervalla, -ae respirationesque delectant.

Quint. 7.9.11 divisio respiratione et -a constat (11.3.39). 10.7.22 et tardior pronuntiatio -as habet et suspensa...oratio.

Roman. ap. Char. 313.22 -a distinctionis.

Non-gram.: 'delay' (Pl.+).

mos

1. linguistic 'usage'

Gell. 11.1.6 usus et -s sermonum.

collocations

'old': Vel. 7.81.9 (antiquis; Char. 143.22; Diom. 1.341.15; Prisc. 2.303.3 antiquo); Char. 13.31 veterum (Diom. 1.339.10, 435.26); Diom. 1.400.15 vetustatis.

'new': Sacerd. 6.489.13 novo -e (Prob. cath. 4.9.22, 37.11).

Gk.: Char. 379.7 Graecorum; Prisc. 2.202.19 Graecum (290.9, 3.226.5); Prisc. 3.171.10 Attico (252.14), 208.2 Atticis -s (242.9), 2.454.25 Boeotio.

Lat.: Prisc. 3.254.3 Romano.

'ours': Char. 379.5 nostro (Cons. 5.364.23); Prisc. 2.291.6 -e scripturae nostrae.

poet.: Char. 16.25 poetis (exc. Bob. 1.538.26); Serv. Aen. 1.15 poetico (Prisc. 2.290.20).

'learned': Diom. 1.400.19 doctorum.

Non-gram.: 'conduct' (Enn.+); 'custom, practice, usage' (Pl.+).

2. 'manner'

Gell. 4.6.5 per -em compositi vocabuli (15.15.4).

act.: Diom. 1.339.32 activo (Prisc. 2.378.15), 398.19 activae declinationis.

pass.: Diom. 1.400.15 (Prisc. 2.378.15), 398.10 passivae declinationis.

impers.: Diom. 1.398.34 impersonali.

intransit.: Prisc. 3.231.8 neutropassivorum.

noun: Prisc. 3.226.22 nomen.

participle: Prisc. part. 3.471.38 contra omnium participiorum -em.

inflection: Diom. 1.378.11 declinationis (of verb); Prisc. 2.349.12 quinquae declinationis (of noun).

Non-gram.: 'manner' (Pl.+).

motus

1. 'motion'

Prepositions indicating motion take the accusative rather than the ablative.

Aug. 5.517.20 inter 'intro' et 'intus' hoc interest: 'intro' in -u est, 'intus' in situ.

522.28 differentia haec est in -u et in situ. sed -m putaverunt quidam accusativum tantum tenere. tenet autem utrumque, sed certa ratione. 30.

523.3 -s de loco in locum.

6 e loco in locum -s accusativum tenet.

11 -s de loco in locum.

18 sic 'sub', si de loco ad locum fiat -s, accusativum tenet. 20 sic 'super'.

23 sic 'subter fluctus mergor': si ex litore -s fiat in dimensionem, accusativus est.

26 'quo' in locum -s est, 'ubi' in loco situs est.

524.1 situs vero semper ablativum tenet, quia contrarius est -ui.

ps. RP 5.546.37 remanent praepositiones utriusque, quae discernuntur de -u et situ.

Cass. 7.144.20 modo ex casibus sermonum, modo ex -u atque situ.

202.2 (ex Eutyche) ex -u verbi, ut 'eo is'.

Opp. situs.

2. 'grammatical relation, transition'

ps. Asp. 5.550.39 numerus (pronominum) apud Graecos propter dualem numerum -s habet novem, in sermone nostro quattuor: aut enim unum unius significamus, ut 'meus tuus', aut multos multorum, ut 'nostri vestri', aut unum multorum, ut 'noster vester', aut multos unius, ut 'mei tui'.

See *extrinsecus*.

3. 'change of form'

Prisc. 2.450.4 non omnes declinationis -us sunt quae-rendi.

of verbal inflection

Macr. exc. 5.608.24 -s...paenultima (syllabae)...ultimam movet, ἀγέρω ἀγέρω.

Prisc. 2.452.14 verba...et in principio et in fine et in medio moventur, non tamen per singula tempora omnes -s necesse est pati.

453.14 praeteritum perfectum tres habet -s (e.g. 'caedo cecidi').

Eutyth. 5.452.2 pauciores...nominum terminationes, nec ab omni -u verborum, nec eas ipsas semper in multis nominibus a verborum derivatione traduxit.

465.31 'orior'...et 'potior' tam tertiae quam quartae (coniugationis) quosdam -us habent. 467.32.

481.26 'fero'...quod licet anomalum est, tertiae tamen esse coniugationis ex quibusdam eius -bus ostenditur.

486.28 nec omnes -us haec eadem verba tritos et usitatos in utraque coniugatione habere noscuntur.

Gk.: κίνησις, EM 410.38.

Non-gram.: 'motion, movement' (Enn., Acc., Cic.+).

moveo

'change'

i) 'change' the elements of words

Cic. fin. 3.74 ut, si unam litteram -veris, labent omnia. Macr. exc. 5.600.18 'ab' -etur in <'au'> (cf. Gell. 15.3.2 versam mutatamque).

concerning case inflection

Var. 10.26 (litterae) quae proxumae sunt neque -entur. Char. 183.14 (ex Romano) 'ab hoc tristi', nec potest <'i'> in 'e' -eri. Diom. 1.309.32 id est cum prius -etur et posterius non declinatur, ut 'tribunus plebis' (.35).

concerning inflection for gender

Prisc. 2.452.7 in genera...et numeros et in casus trans-euntia finem -ent... 'ille illa illud'.

concerning verbal inflection

Macr. exc. 5.604.15 omnia imperfecta...tantum ultimam vel primam (syllabam) -ant, illorum alterum solam mediam -it. 605.36 cum praesens a vocali incipit, omni modo in praeterito -etur in longam. 608.22 ultimus (locus) duobus modis -etur, aut litteris aut accentu: litteris, ut γράψω...accentu, ut νέμω νεμῶ (in the formation of the future). 23 et cum -etur ultimus (locus), non omni modo -et paenultimum; motus autem paenultima (syllabae) omni modo ultimam -et. 622.2 cum non solum finem -eat (γράφειν). Prisc. 2.452.18 praeteritum imperfectum apud Latinos principium numquam -et. 453.18 est etiam invenire quaedam verba, in quibus principium -etur et finis medio integro manente: 'mordeo momordi'. 22 (servat vs. movet) futurum principium...servat in omnibus verbis, finem autem -et. 460.14 ubi invenimus -i litteras vel syllabas praesentis (in the formation of the perfect).

Gk.: κινέω, AD pron. 104.15 τὰ ῥήματα ἐκίνει τὸ τέλος.

ii) 'change' words (in some part)**concerning inflection for gender**

Prob. de nom. 4.211.6 per III genera -entur, ut 'probus proba probum'. Cled. 5.41.3 genera nominum fixa... quae -i non possunt (fixa vs. mobilia).

concerning verbal inflection

Macr. exc. 5.608.21 futurum apud illos altero e duobus locis -etur, aut ultimo aut paenultimo. Prisc. 2.452.4 aliae (dictiones) in principio -entur. 11 sed etiam in principio est quando -entur per tempora, ut 'lavans lauturus'. 13 verba...et in principio et in fine et in medio -entur.

Gk.: κινέω, AD pron. 104.10 κατὰ τὸ τέλος κινεῖσθαι.

iii) 'change' inflection

Prisc. 2.405.5 cum nominis declinatio in fine solo -atur.

iv) 'change' the join of a compound

Prisc. 2.439.29 iunctura compositionis solet -i tunc... (e.g. 'respublica').

collocations

finem: Macr. exc. 5.622.2; Prisc. 2.452.7, 453.22.
principium: Prisc. 2.452.18, 453.18.

See *muto*, and further *parallels* s.v.

See also *declino*, and further *parallels* s.v.

Non-gram.: 'move' (Pl.+).

muliebris**'feminine'****definition**

Var. 9.41 ea...-ia (dicimus), in quibus dicere possumus 'haec' aut 'hae'.

examples

Var. 8.36 nomina -ia. 8.46 sexum, utrum virile an -e an neutrum sit, ut 'doctus docta doctum'. 8.51 non modo in virile sicut in -i dicitur 'eius', sed etiam in neutris articulis. 9.41 dici virum Perennam...-i forma. ...alterum vocabulum dicatur virile, alterum -e. 9.48, 110, 10.30.

Cf. Fest. 153.31 masculina et feminina vocabula dici melius est secundum Graecorum quoque consuetudinem, qui non ἀνδρική et γυναικεία ea, sed ἀρεσυνική dicunt et θηλυκή (i.e. the terms masculine and feminine are preferable to Varro's virilis and muliebris).

Opp. virilis.

See *femininus*.

Non-gram.: 'of or belonging to a woman or women' (Pl.+).

multifidus**'manifold, varied'**

Prisc. 3.276.20 -a est cum accusativo constructio: 'iuro, castigo, doceo, illido, calefacio, frige-facio'.

Gk.: πολυμερές, AD synt. 415.13 πολυμερές, ἡ κατ' αἰτιατικὴν σύνταξις.

Non-gram.: 'split into many pieces; much divided' (Ov., Plin.+).

multitudo**1. grammatical 'number'****classification**

Var. 8.46 haec (genera) singulatum triplicia esse debent quod <ad> sexum, -em, casum:

definition

Var. 8.46 -em, unum an plura significet, ut 'hic hi, haec <hae>'.

2. usu. -is, 'plural'

Most commonly Var. designates the pl. by the genitive multitudinis unaccompanied by any noun: 8.48, 60, 66, 9.65, 82, 84, 87, 10.28, 33, 54, 56, 58, 59, 66, 83.

In Var. and other authors multitudinis is also found with various nouns:

appellatio: Caes. ap. Fronto ap. Gell. 19.8.8.

casus: Var. 10.58; Nig. ap. Gell. 13.26.4.

declinationes: Var. 10.28.

figura: Fronto ap. Gell. 19.8.5.

nomen: Var. 9.68; nomina: Var. 8.36.

numerus: Fronto ap. Gell. 19.8.11, 13, Gell. 2.13.11, .1.

significatio: Caes. ap. Fronto ap. Gell. 19.8.8.

vocula: Var. 9.63, 64, 65, 66, 68, 69.

Var. has a few instances of multitudo with various prepositions:

cum -e: 10.36; ex -e: 9.76; in -em: 8.7; in -e: 8.48, 67;

propter -em: 8.14.

Var. notes that certain nouns occur only in the pl. (or only in the sg.): these are generally designated semper pl. (or sg.) by later grammarians.

Var. 8.48 et in -e ut unum significat 'pater', plures 'patres', sic omnia debuerunt esse bina. sed et singularia solum sunt multa, ut 'cicer, siser'...; et -is sunt, ut 'salinae <balneae>'. ...neque ab eo quod dicitur 'balneum' habet -is consuetudo.

9.63 quod alia vocabula singularia sint solum, ut 'cicer', alia -is solum, ut 'scalae'.

10.54 duobus modis imponitur vocabulum aut re singulari aut -e, singulari, ut 'cicer', -is, ut 'scalae'.

Var. distinguishes between definite and indefinite pl.

Var. 9.64 -is vocabula sunt unum infinitum, ut 'Musae', alterum finitum, ut 'duae, tres, quattuor'.

In later grammarians pluralis became the standard term for pl.; there are very few traces of multitudo.

Char. 64.16 in -e, hoc est plurali numero.

Donatian. frg. 6.276.11 (of nouns) in -e, hoc est pluraliter (.18).

Syn. pluralis.

Opp. singularis.

Non-gram.: 'numerousness' (Rhet. Her.+).

mutatio**'change'****of letters, syllables**

Scaur. 7.24.9 sequitur -o, in qua multa quaeruntur. 25.17 de -e novissimae litterae praepositionum. Char. 336.10 litterae (Prisc. 2.186.19). 335.15 litterarum (Diom. 1.379.6; Prisc. 2.457.21). Prisc. 2.136.5 -e extremarum litterarum vel litterae. 25.4 in omnibus paene litteris -es. 263.18 consonantium. 94.26 -e 'us' in 'a';

127.25 -e 'us' in 'or'; 134.15 -e 'e' in 'o'; etc. Macr. exc. 5.613.16 syllabae (Prisc. 2.557.13; Eutyth. 5.455.18, 27).

of inflectional forms

Char. 316.7 formae (*of perfect*).

Cons. 5.351.25 diptotos forma est, quotiens nomen per omnes sex casus duarum tantum vocum habet -em, ut 'Iuppiter Iovis'.

Prisc. 3.140.8 casus.

of accent

Prisc. 2.298.21 accentuum; 3.27.13 tenorum (*of preposition*).

of sense, meaning

Prisc. 3.148.16 significationis.

Gk.: see s.v. commutatio.

See commutatio, immutatio, permutatio.

L: Desbordes 1983: 25.

Non-gram.: 'exchange, change' (Pl., Ter.+).

mutatus

'changed'

of letters or syllables: littera

Quint. 6.3.53 nominum fictio adiectis detractis -is litteris. Sacerd. 6.433.19 's' littera in 'bo' syllabam -ata. 434.10 's' littera in 'am' -ata. 435.8 'o' littera in 'em' syllabam -ata. Char. 78.12 monoptoton est, hoc est nulla littera -ata per omnes casus eadem scriptura decurrit. Diom. 1.407.11 -ata 'e' littera in 'a', expl. in Don. 4.521.33 'e' littera...non -ata est, sed sublata. Cled. 5.55.3 -ata littera. fgg. Bob. 5.558.9 ea (sc. 'e' littera)...-ata in 'um' syllabam. Macr. exc. 5.619.16 nullo omnino littera -ata.

of letters or syllables: vocalis

Macr. exc. 5.605.2 nec -ata praepositionis vocali.

of letters or syllables: diphthongus

Macr. exc. 5.609.34 -ata in fine α diphthongo in ην. Prisc. 2.455.8 diphthongo -ata.

of letters or syllables: specific letter(s)

Sacerd. 6.433.28 's' tantummodo in 'am' -ata. .31 'i' in 'e' correptam -ata. 434.16 qua ('to') in 're' -ata. 435.3 'e' in 'i' -ata. .17 'm' in 'i' -ata. 474.13 'e' in 'i' -ata (Prob. cath. 4.9.11). Prob. cath. 4.13.22 'u' in 'o' correptam -ata. 23.14 'e' in 'i' -ata. Char. 17.15 ο Graeco in 'i' -ato (exc. Bob. 1.537.34). Pomp. 5.194.25 'u' in 'i' -ata. Macr. exc. 5.603.37 α brevis -ata est in η longam. 609.15 ω in ου -ato (633.28). .19 ω in ο -ato. 614.37 ελφω in ε -ato. 615.3 ν in σίγμα -ato. 619.19 -ato τ in θθ. 621.15 fine -ato in σν. 637.22 versam -atamque esse 'ab' in 'au' syllabam. Prisc. 2.35.20 -ata est (digamma) in 'b'. 79.12 -ata 'es' in 'a'. 111.4 -ata 'i' ultima genitivi in 'o'. 148.21 -ata 'is' in 'a'. 204.9 -ata 'e' in 'a'. 215.16 -ata 'um' in 'i'. 216.7 -ata ος ultima in 'is'. 243.6 'e' in 'i' -ata. 280.14 -ata 'e' in 'i'. 290.20 -ata 'a' longa in 'e' productam. 349.25 -ata ultima 'is' in 'es' productam. 351.6 -ata 'e' in 'a'. 363.18 -ata 's' in 'm'. 364.22 -ata 'u' in 'i'. 366.20 -ata 's' in 'm'. 455.22 -ata 'o' in 'at'. 480.14 -ata 'vi' in 'tum'. 481.8 'eo' in 'i' -ata. 500.17 -ata 'vi' in 'tum'. 531.24 -ata 'i' in 'tum'. 532.2 -ata 'si' in 'tum'. 538.30 'cio' in 'si' -ata. Prisc. de nom. 3.456.26 -ata finali 'us' in 'or'. Prisc. part. 3.471.33 -ata 'o' in 'ens'. 494.29 -ata 'or' in 'rix'. 504.16 -ata 'do' in 'di' (.17). Alb. 7.295.16 'b' in 'u' -ata. 300.18 's' in 'i' -ata.

of letters or syllables: syllaba

Sacerd. 6.433.24 qua syllaba 'to' in 're' correptam -ata. .27 qua syllaba 'is' in 'am' -ata. Char. 43.3 -ata praecedente syllaba in 'i'.

of derivation

Prisc. 2.133.21 -ata extrema eius parte in 'e'. 271.9 nominativi terminatione -ata (*in the derivation of compounds*).

of case

Pomp. 5.270.27 hoc loco quoniam -atus est casus, mutatur etiam illa elocutio. 271.18 casu -ato.

of comparison of adjectives

expl. in Don. 4.560.6 -ato sono comparantur... 'bene melius'.

of declension

Pomp. 5.198.29 -ata est declinatio.

of conjugation

Prisc. 2.400.11 in quo etiam coniugatio -ata est 'conspicor conspiscaris'. 435.25. 499.20 de -atis coniugationibus.

of diathesis

Eutyth. 5.465.17 -ato...genere vel significatione verbi.

of sense

Don. 648.2 potestate -ata (*of conjunctions*; Diom. 1.416.27; Aug. 5.521.34). Serv. 4.441.33 significatione -ata. Prisc. part. 3.513.28 -ata...significatione.

Greek -> Latin

expl. in Don. 4.526.25 quae omnia (nomina) ut a Graeca declinatione -ata non sunt.

of accent

Char. 245.10 -ato accentu (299.19, 300.25, 302.5; Diom. 1.407.19, 409.20). Vict. 6.203.22 -ato accentu (204.3).

of order

Scaur. 7.23.10 -ato ordine. Prisc. part. 3.469.6 -ato ordine (*preposition + pronoun*). Alb. 7.300.12 -ato ordine.

muto

'change'

of letters, syllables

Vel. 7.46.17 nihil -atur ex syllaba. 57.12 in 'Iulio' nihil aliud quam 'o' debet -i. Prisc. 2.26.26 multa praeterea vetustissimi etiam in principalibus -bant syllabis.

of letters, syllables: littera

Scaur. 7.25.9 non aut accentum aut litteram -amus. Sacerd. 6.492.8 'i' litteram in 'e' -bunt (Prob. cath. 4.39.34). Char. 7.2 ('b' littera) propinqua 'p' litterae, qua saepe -atur, ut 'supponunt' (Diom. 1.424.6). Don. 592.11 correpta 'i' littera in 'e' convertitur; producta si fuerit non -atur. Pomp. 5.194.36 istas litteras ('i' et 'u') possumus inter se -are. 224.4 non...servavit, sed -vit (ipsam litteram). Cons. 5.383.32 quod plerumque coniugationis littera -atur. Prisc. 2.437.8 quae principalem litteram positionis suae -verunt. 525.17 et omnia in compositione integras servant simplicis litteras, quamvis in aliis modis -entur. 3.6.18 quod solum litteram principalem -vit in feminino.

of letters, syllables: consonans

Prisc. 2.21.4 (consonantes) quae solent -i vel abici per casus. .11 reliquae vero consonantes -antur vel abiciuntur: 'd...m...s...x'. .14 in verborum quoque praeteritis perfectis solent omnes modo -i modo manere, exceptis 'l p s x'. hae enim numquam -antur (.20). 46.10 quae...consonans (sc. 'b') 'c' sequente solet plerumque in eam -i. .27 dubium sit, 'ab' an 'ad' praepositio sit, quae -vit suam consonantem in 'r'. 47.20 haec...ipsa consonans (sc. 'd') in 'ad' praepositione -atur sequente 'c' vel 'g' vel 'p' vel 't'. Cass. 7.151.9 ut consonantes novissimas praepositionum sciamus non durare, sed -i plerumque. .15 consonantes -antur (207.9). 162.11 plerumque evenit ut consonantes quaedam verborum aut vocabulorum coniunctae huic praepositioni -entur.

of letters, syllables: vocalis

Cons. 5.364.26 secundus modus est cum paenultima vocalis manente tempore -atur. Macr. exc. 5.604.39 verbi...vocalem ex brevi -amus in longam. Prisc. 2.22.2 vocales quoque...modo ex correptis producuntur, modo

-antur in alias vocales. 14 haec eadem vocalis ('e') paenultima in verbis secundae coniugationis saepe -atur in 'u'. 3.6.23 mediam vocalem -vit.

of letters, syllables: diphthongus

Macr. exc. 5.604.9 etiam *au* diphthongum...solere -i. Prisc. 2.40.8 numquam diphthongum in praeterito perfectum -atur. 461.20 'ae' diphthongus...in aliis -atur in 'i' productam.

of letters, syllables: syllaba

Pomp. 5.154.22 <retra> comparatio est, quae primam syllabam non -at, ut puta 'doctus' (23, 24). 25 e contrario nomina quae -ant anomala sunt (26, 27). Macr. exc. 5.604.22 ἀναβαλῶ et ἐπείγω non primam, sed secundam syllabam -verunt. 24 ἀνασχυρῶ -vit primam (syllabam). 606.14 solam ultimam syllabam in ἄλφα -ando. 608.19 apud Graecos non facile prima syllaba praesentis -atur in futuro. 33 tunc -etur non quasi prima, sed quasi paenultima. 35 ita fit ut apud Graecos -i non numquam futuri syllaba prima dicatur. Prisc. 2.418.1 quamvis penitus -ent in quibusdam anomalis verbis supra dicta tempora omnes syllabas.

of letters, syllables: specific letter(s)

Scaur. 7.23.18 cum 'f' invicem -atur. Serv. 4.436.21 ('o') non -atur in numero plurali. Prisc. 2.22.6 -antur 'a' et 'e'. 36.18 quamvis in multis veteres haec ('y' et 'z') quoque -asse inveniuntur et pro 'u', pro 'i', 's' vel 'ss' vel 'd' posuisse. 438.17 -antia 'a' (20). 447.10 quae ('m' et 'n' et 'r') in praeterito perfectum vel abicuntur vel -antur, ut 'rumpo rupi', 'premo pressi'. 460.20 producta vero non -bitur (syn. convertitur). 461.17 producta ('u') quoque modo manet modo -atur. 497.16 ('a') -etur. Eutyech. 5.474.28 sive servant 'a' in compositione, ut 'perago circumago', seu -ent eam.

of letters, syllables: specific letter(s): + in + accusative

Var. 5.101 'cervi', quod magna cornua gerunt, 'gervi', 'g' in 'c' -vit, ut in multis. Vel. 7.69.9 'f' in vicinam aspirationem -atur. Scaur. 7.24.5 'a' in compositione in 'i' interdum -aretur. Sacerd. 6.434.34 'm' in 'r' -atur. 472.19 'e' in 'a' -ans (Prob. cath. 4.7.18). 474.3 novissimam 'i' in 'e' correptam -bunt (Prob. cath. 4.9.2). 475.13 'o' in 'i' -ent (Prob. cath. 4.10.5). 480.19 'si' 'o' in 'i' -verint (Prob. cath. 4.29.18). Prob. cath. 4.10.27 Graeca in 'i' -bunt. 13.5 'u' in 'o' correptam -ans. 19.4 eam ('o') in 'i' -bunt. Prob. de nom. 4.215.10 Graecum o in Latinum 'i' litteram -amus. Serv. 4.451.17 ipsam 'i' in 'e' -verint. 452.24 cum 'e' in 'i' -verit. Cled. 5.64.4 auctoritas ('e') in 'o' -vit. Pomp. 5.190.3 'e' in 'i' -vit (8). 194.20 'i' in 'u' -are. 224.13 -vit 'i' in 'e'. Macr. exc. 5.604.7 αἰ et οἰ...in η aut in ω -antur. 606.10 -vit εἰ in οἰ. 613.2 modo ω in ου diphthongum -antes. 8 ultimum λῶρα in υ -antes. 14 μὲν -antes in σ. 32 υ in σμυα -ando et ο in ε transferendo. 614.20 ε in ἄλφα -atur. 617.29 ε in η -ant. 633.21 -i εἰ in οἰ. Donatian. frg. 6.277.3 ω in 'u' et υ in 'm' -ant. 6 o Graecum in 'i' Latinum -amus. Prisc. 2.26.3 'a' in 'i' debuit -are. 32.14 in 'n' -atur 's'. 34.12 non -verunt 'b' in 's'. 39.17 ('eu') in 'u'...-atur. 40.14 -amus εἰ in 'e' productam. 49.20 cum in quibusdam -et 'n' in 'r'. 69.21 in 'cos', quam -amus in 'cus'. 89.22 -antia 'or' in 'us'. 128.21 -verunt 'or' in 'es'. 131.14 omnia extremam 'i' genitivi in 'e' productam -antia. 133.2 ipsa extrema -atur in 'a' longam. 228.19 'er' in 'ris' -antia faciunt genitivum. 239.9 'o' in 'i' -antia faciunt genitivum Latinum. 276.1 'us' in 'i' -antia faciunt genitivum. 280.12 -atur 'e' in 'i'. 306.3 in neutris vero extremam 'i' genitivi singularis -antes in 'a' brevem facimus nominativum et accusativum et vocativum pluralem. 371.9 -vit 's' in 't'. 453.29 prima persona in 'eo' desinit, quas in 'es' productam -ans facit secundam. 460.18 modo -atur ('a' brevis) in 'e' correptam. 461.2 modo -atur ('e' correpta) in 'a' productam. 461.21 'au'...-atur...in 'abs'. 23 b...-atur in 'ps' vel duas 's'. 462.11 'g'...-atur in 's'. 14 'h'...-atur in 'x'. 16 'l'...-atur in 's'. 23 'n'...-atur in 's'. 465.23 'n' in 's' -vit. 468.3 'a'...in 'e' -atur. 496.12 -ent 'a' in 'i' (497.21). 14

-are 'a' in 'i'. 507.20 -andae 'b' in 'p'. 524.20 non -vit 'le' in 'li'. 547.2 -vit paenultimam 'e' in 'i'. 589.25 -atur... 'm' in 'n'. 3.51.5 in his omnibus praepositiones σύν et ἐν -are υ in μ (syn. convertere). Prisc. de nom. 3.453.31 -ante 'im' in 'o'. 445.32 μῦς -vit υ in 'u' longam. Prisc. part. 3.463.13 'or' in 'rix' -antes. 465.17 -vit sonum in υ. 469.35 'a'...-vit in 'i'. 477.23 -vit 'o' in 'i'. 481.8 -vit 'o' in 'e'. 489.2 -vit 'n' in 'm'. 515.22 geminatio 'i' -vit sequentem i in 'u'. Eutyech. 5.478.17 'e'...in 'i' -verunt. Cass. 7.160.6 -are... 'p' in 'b'. 162.19 (ex Papir.) 'ex'...in eandem litteram -at. 163.4 'b' in 's' -atur (Alb. 298.1). 14 's' littera sequente 'r' in eandem litteram -atur. Alb. 7.295.7 saepe 'ad'...in sequentem -bitur consonantem. 307.15 'b' saepe in 'p' -amus. 310.17 saepe 'b' in praepositione 'sub'...in sequentem -bitur.

of case inflection

Char. 19.27 'laurum' et 'myrrhum'...tantum auctoritate -i in vocativo casu. 44.25 sed quia rationem minus habent masculina, quando -ent, femininorum rationem exponemus (nouns ending in o). 179.29 'rudi'. nec hic ablativus in 'e' -bit. Cled. 5.42.1 aptoton quod unum casum tantum habet et in alios casus non -atur. Pomp. 5.179.31 aliquotiens in numero plurali -atur, et invenimus 'hi patres familiae'. 186.16 idcirco debeo per singulos casus -are illa nomina? 189.19 ut etiam dixerit (Probus) ista verba -i, 'nata natabus'. Cons. 5.360.2 licet in hoc casu (sc. vocativo) plerumque non -etur. Prisc. 3.213.8 possessio quidem -et nominativum in accusativum.

of case inflection: -are casum/casus

Pomp. 5.184.14 quotienscumque -antur omnes casus, tunc optima est declinatio, ut est 'unus' (16, 19). 186.1 si ergo pro qualitate inflexi nominis -amus etiam casus, et illud nomen omnino non -atur. 255.32 -are...casum (271.8). 255.34 -vit casum (271.12, 279.27). 270.27 quoniam -atus est casus, -atur etiam illa elocutio. 32 ut non -et casum suum. 34 -verit casum. 271.7 ut -aret casum praepositionis. 17 -atur hic casus. 279.26 si -et casum. Cons. 5.350.24 ceteros...recte casus appellari dicemus, quod a prima nominis positione facta inclinatione -entur.

of inflection for gender

Char. 103.25 item 'er' syllaba terminata...per omnia genera -i debent, ut 'piger pigra pigrum'. Diom. 1.327.1 nominum genera numero saepe plurali -antur et sunt anomala. Prisc. 2.143.16 apud nos etiam genus cum terminatione -verunt.

change declension

Sacerd. 6.479.10 non declinationem -vit (Prob. cath. 4.28.19).

change conjugation

Char. 322.1 secunda (persona) -atur in quartum (ordinem) (exc. Bob. 1.565.34). Diom. 1.378.23 'sedeo', cum sit secundae coniugationis, accepta praepositione -atur in tertiam. Eutyech. 5.465.15 addita 'r' littera non -atur coniugatio. 474.3 ut eadem manente finalitate compositio sola -et coniugationem. 486.4 nisi sensus causa -etur coniugatio. 11 intellectus...differentia solet interdum et in simplicitate verborum -are coniugationem, ut 'dico dicis' et 'dico dicas'. 487.21 coniugationem...-are.

of the form of the perfect

exc. Bob. 1.565.3 haec... (verba), si acceperint praepositionem, -antur.

of irregular verbs

expl. in Don. 4.557.7 quotiens...figura -antur (defectiva verba), ut 'refero...', 'retuli'. Aud. 7.347.19 -verunt illi scriptores artium sonum de praeterito tempore passivi verbi, ut 'confido confusus sum'. Aug. 5.515.1 -verunt illi sonum de praeterito tempore passivi verbi, 'gaudeo gavisus sum'.

of prepositions/adverbs

Serv. 4.420.10 si...casum -ent (praepositiones), fiunt adverbia, ut 'tempore post' (443.6).

of verbal prefixes

Macr. exc. 5.637.6 ipsa etiam praepositio simul cum verbo -atur, 'facio officio'.

sense

Cled. 5.78.13 antiqui...bant vim praepositionum. Prisc. 2.190.5 minime enim praepositio addita vel detracta -are valet vim casus (*of the ablative with or without ab*). .9 ergo si adiunctae vel non ablativo -ant (praepositiones) eius vim, accusativo quoque adiunctae vel non debent similiter -are casum. 488.22 -vit significationem. 525.2 -antia simplicis significationem. 539.23 quia significationem -vit, -vit etiam declinationem (*of a verb*). Prisc. part. 3.509.23 a 'lego' composita -antia primitivi significationem -ant et praeteritum.

Greek -> Latin

Char. 65.24 similiter in genetivo quoque singulari ος Graecum in 'is' Latinum -amus. 78.3 Graecum 'e' in 'a' nostrum -are debet. Cons. 5.364.20 si in suo statu manet neque in Latinam formam -atur. 365.4 nominativum Graecum non -amus (.6, 8, 9).

concerning syllable length

Vel. 7.48.12 nihil e natura syllabae -etur. ult. syll. 4.259.31 sunt praeterea syllabae, quae in una specie positae cum intellectu -antur, ita ut nunc produci nunc corripri possint ('sinus' and 'sinus' are two different words, depending on the quantity of the first syllable).

accent

Var. frg. Gell. 18.12.8 in priore verbo graves prosodiae...manent, reliquae -ant. Don. 610.4 -bit accentum. Diom. 1.431.28 -bit accentum. 432.24 -bit tenorem. Prisc. 2.202.18 accentus quoque cum tempore -atur. 3.127.9 quamvis -ent accentus. Prisc. part. 3.476.13 cur...accentus -atur? ps. Prisc. de acc. 3.520.38 in pronuntiatione accentum -vit.

written form

Prisc. 2.33.5 nulli ausi sunt antiquam scripturam -are. 345.2 -antium scripturam. Cass. 7.169.11 (Martyr. 7.169.10) -bunt scripturam. 190.8 (Martyr. 7.190.5). 196.1 (Martyr. 7.196.2). .12 (Martyr. 7.196.13).

further examples

expl. in Don. 4.510.5 ut plerumque varia significatio -et naturam ipsius adverbii. Pomp. 5.170.23 quotiens ita compositum fuerit nomen, ut ipsa compositio in contrarium -et (e.g. 'felix, infelix'). 171.28 in quibus elocutionibus -atur ista differentia (*between ablative and 7th cases*). 188.34 si quoniam confusum est et discretionis sexus causa -amus ista 'Romanabus' for 'Romanis'). 273.12 -vit praepositionem (*uses apud where one would expect ad*).

Macr. exc. 5.603.8 in coniunctivo modo nihil omnino -atur (*1st person*). 622.4 sicut participium in distinctionem personarum additamento pronominis -atur. .8 ut tempora -antur et voces, vñ παλαι ὅσπερον (645.2). Prisc. 2.11.15 sed hoc potestatem -are litterae non debuit. 3.142.13 licet autem pro relativis pronominiibus nomina ponere et orationem -are (AD synt. 135.12 καὶ τὰ τοῦ λόγου ἀλλοιῶσαι).

Gk.: ἀλλοιῶω: see AD parallel; μεταβάλλω, DT 14.7; μεταλαμβάνω, AD synt. 209.3; see also commuto, transfero, transfiguro, transmutato.

See commuto, convertio, demuto, formo 4, immuto, moveo, reformo, transfero, transfiguro, transformo, transmutato, transverto, verto; migro, transeo.

See also corrumpto.

Non-gram.: 'change, replace' (Pl., Cato, Ter.+), 'modify, alter' (Pl.+).

mutus

'mute', of the stop consonants (listed below)
classification

Quint. 1.4.6 consonantes a vocalibus discernere ipsasque eas in semivocalium numerum -arumque parti.

Char. 5.7 consonantium species est duplex. sunt enim aliae semivocales, aliae -ae (Dosith. 7.381.13; Don. 603.7; Mar. Vict. 6.5.20; Vict. 6.195.10; Aud. 7.326.6).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

Prob. 4.49.4 semivocales et -ae appellantur consonantes (50.19).

definition

Fest. 142.17 -as quasdam e litteris appellatas quidam putant, quod posita in ultimis partibus orationis obmutescere cogant loquentem; quidam, quod parvae exiguaeque sint vocis, ut quando -um oratorem aut traguedum dicimus.

Ter. Maur. 6.349.806 nulla...is facultas ad sonum edendum data est: labra fixa, vincta lingua est, exitus nullus patet, nexa si non adiuvetur cuilibet vocalium.

Char. 5.22 (see above) -ae sunt quae neque proferri possunt per se neque per se syllabam facere (Dosith. 7.382.4; Don. 604.15; Diom. 1.423.9; Prob. 4.50.5; Mar. Vict. 6.5.24; Vict. 6.195.17; Aud. 7.326.16).

Mar. Vict. 6.7.3 -ae sunt quae nullius vocis sonum separatim faciunt.

32.29 -ae...nec rictu oris nec linguae nisu sonum edere <nisi> coniunctae vocalibus queunt.

Diom. 1.423.8 -ae sunt quae sine auxilio vocalium non possunt enuntiari.

ancient etymology

Diom. 1.423.24 -ae dictae, quod per se sine adminiculo vocalium non possunt enuntiari.

Serv. 4.421.13 -ae dictae sunt eo, quod nihil habeant de potestate vocalium.

Serg. 4.477.13 -ae...dictae sunt, quod sublati vocalibus nullum habeant sonum.

expl. in Don. 4.520.16 -ae...dicuntur propterea, quia, si detrahas vocales, nullus spiritus est nec hiatus necdum sonus: ideo -ae, quia detracta vocali -um os redditur.

Cled. 5.27.3 -ae...non sonant, nisi a vocali spiritum acceperint.

Pomp. 5.101.24 -ae...ideo dictae sunt, quia, si detrahas illis vocalem, non sonant penitus.

ult. syll. 4.220.9 ideo...-ae dicuntur, quoniam per vocales litteras pronuntiantur neque etiam per se syllabam facere possunt.

Prisc. 2.9.28 '-as', non quae omnino voce carent, sed quae exiguum partem vocis habent.

Char. 5.23 (see above) sunt...numero novem, 'b c d g h k p q r' (Dosith. 7.382.5; Don. 604.15; Diom. 1.423.10; Prob. 4.50.5; ult. syll. 4.220.8, 11, 221.31, Mar. Vict. 6.5.26; Vict. 6.195.18; Aud. 7.326.18; ps. Asp. 5.548.1; Prisc. 2.9.22).

attestation:

Caes. ap. Pomp. 5.199.15 dixit Caesar...nullum nomen duabus -is terminari.

Var. ap. Diom. 1.428.26 retorridae (syllabae) sunt quae -am habent extremam.

Var. ap. expl. in Don. 4.520.20 Varro dicit consonantes...in 'e' debere desinere, quae -ae sunt.

Verr. ap. Vel. 7.51.2 Verrio Flacco placet ('x z') -as esse.

Fest. 355.4 antiqui nec -as nec semivocales litteras geminabant.

Quint.: see above.

Scaur. 7.26.14 geminant praepositiones primam sequentis verbis litteram...in -is, ut 'attulit'.

Ter. Maur. 6.351.883 -as videmus posse geminas currere.

Gk.: ἄφωνος, Arist. poet. 1456 b 26; DT 12.3.

Char. 470.21 -a littera ἄφωνον.

Non-gram.: 'dumb, silent' (Naev., Pl., Ter.+).

nascor

1. 'be derived (from)'
of nouns

Char. 196.10 sunt quaedam...nomina quae sicut -ta sunt efferuntur, ut 'mons schola'. 197.16 ex his (generalibus) -untur specialia. expl. in Don. 4.538.19 alia (nomina) de verbo -entia, ut 'scriptor lector'. Pomp. 5.149.2 verbiale dicitur nomen quod de verbo -itur. Macr. exc. 5.611.29 nomina ex verbis -entia...*ὀνόματα ῥηματικά*. 32 nomen *γράφμα* ex prima persona, id est *ἐγγράμμαι*, -tum. Prisc. 2.131.18 a quacumque parte orationis -untur (denominativa). 178.13 ostendunt nomina ex eis (verbis) -ta. 262.15 'currus' a cursu, 'gradus' a gressu -ta. 278.13 'frux' etiam 'frugis' facit genetivum, quia *ἀπὸ τοῦ φρύγῳ* Graeco verbo -itur. 372.3 in 'tor'...terminantia masculina, quae ex verbis -untur. 372.6 ex eo ('nutritor') secundum analogiam -ebatur 'nutritrix'. 466.24 quaeritur, nomen a verbo an magis ex nomine verbum -tum sit (Prisc. part. 3.462.36). 550.4 omne...nomen a quocumque verbo -tum. 562.6 'puella' diminutivum, quod videtur a puera -i. Prisc. de nom. 3.445.7 'ventus venti'...quod a 'venio' verbo -itur. Prisc. part. 3.463.4 a verbo -itur nomen. 479.2 nomen...verbale, quia a verbo -itur.

of adjectives

Char. 231.10 quaedam participia sunt et inceptiva, ut 'calescens tepescens', a quibus neutra -untur (nomina). Diom. 1.323.19 ex his (principalibus) -untur derivativa ('mons' -> 'montanus'). Prisc. 2.91.15 videntur ('prior', 'primus') a 'pridem' adverbio -i. 235.10 'immemor'..., quod a verbo 'memoro' -tum. 441.20 (nomen 'armatus') a verbo 'armor' passivo -itur.

of pronouns

Prisc. 2.68.23 possessiva...ab omnibus -untur generibus.

of verbs

Cons. 5.376.35 cum a neutrali verbo perfectae formae semper fere -antur (inchoativa), ut 'horreo horresco'. Prisc. 2.178.14 'specto'...verbum quasi a verbo 'spicio' -tum est frequentativum. 397.7 'sordido sordidas' activum...hinc -itur 'sordeo'. 427.18 inchoativa (species)..., quae plerumque a neutris absolutam vel intrinsecus -tam significantibus passionem...derivatur. 428.19 a 'miseror', quod est deponens, nec inchoativum in 'o' desinens nec impersonale posset -i. 431.24 sunt et aliae derivationes diversas terminationes habentes tam a nominibus quam a verbis -entium verborum. 432.18 sunt alia verba, quae ex verbalibus -untur nominibus vel ex participiis. 433.6 a metallorum quoque nominibus solent -i verba, ut ab auro 'auro auras'. 532.6 'sero seras', a sera obdita -tum. 546.8 solent...frequentativa plerumque a supinis vel participiis praeteritis -i.

of adverbs

Serv. 4.441.25 adverbium de participiis -i Donatus adserit, plurimi negant. Cled. 5.62.22 (adverbia) non...habent originem, unde -antur. Pomp. 5.241.25 plurima sunt adverbia quae naturaliter a se -ta sunt. 243.19 'indulgens indulgens' ait, ecce a participio -itur, id est ecce adverbium quod a participio -tum est. 22 ceterum vera non debet -i adverbium a participio. 244.7 collige...unde -antur adverbia. -untur a nomine proprio, ut 'Tullius Tulliane'; ab appellativo, ut 'doctus docte'; a pronomine, ut 'meatim tuatim'; a vocabulo, ut 'ostium ostiatim'; a verbo, 'stringo strictim'. 246.12 adverbium...quod in 'ter' exit a dativo debet -i. Macr. exc. 5.621.36 cum multa adverbia -antur a verbis (AD synt. 322.6 *παράγεται*). 38 -atur adverbium (AD synt. 322.7

παράγεται). Prisc. 2.83.14 -untur ex his ipsis adverbia comparativa. 91.18 'primus', ex quo aliud adverbium -itur 'primo' vel 'prime'. 549.16 'bene', 'male' derivata adverbia a nominibus ab alio ad aliud ad similitudinem -ta sunt ante in propria positione inventorum, ut 'paene', 'nempe', 'fere'. 3.63.7 primitiva (species adverbiorum)..., quae a se -itur. 8 derivativa (species adverbiorum)..., quae ab aliis -itur.

Gk.: *παράγεται*, DT 29.3, 68.4, and see AD parallel; *παράκειμαι*: see AD parallel.

See orior 1, and further parallels s.v.

See also derivatio 2, and further parallels s.v.

2. 'arise (from) by inflection'
case

Prisc. 2.185.13 rectus...dicitur, quod ipse primus natura -itur vel positione et ab eo facta flexione -untur obliqui casus. 186.16 (genetivus) -itur...a nominativo. 326.27 dativus...-itur a genetivo.

gender

Prisc. 2.142.7 sunt alia quasi mobilia, cum a se, non a masculinis feminina -untur, ut 'Helenus Helena'. 418.12 supra dicta appellativorum feminina non sunt a masculinis -ta, sed a se orta.

comparison

Prisc. 2.95.12 'maturrimus'...quasi a nominativo 'matur'...-atur. 99.23 nomen invenitur, 'hic penitus, huius peniti', ex quo magis superlativus gradus -itur. 100.4 positiva..., ex quibus -untur (comparativa et superlativa).

number

Prisc. 2.173.4 quippe cum sint pluralia non a singularibus -ta (nomina).

diathesis

Prisc. 2.374.2 passivam (speciem), quae ex activis -itur. 430.9 'scitor scitaris' notandum, quomodo et 'sciscitor sciscitaris', quod a primitivo activo deponentia sunt -ta.

tenses

Prisc. 2.180.24 si a praesenti *καταγράφω* dicam -i *κατέγραψον*. 415.6 ex hoc... - id est praesenti - -itur praeteritum imperfectum. 11 ex eodem - id est praesenti - -itur etiam perfectum. 18 ex eo iterum - id est praeterito perfecto - -itur plusquamperfectum (453.21).

participles

Serv. 4.406.15 participium...ex partibus utriusque (sc. nomen et verbum) -tum est. Prisc. 2.179.3 'facio efficio', et ex hoc verbo -i participium 'efficiens'. 470.2 (participium 'amplexus') ex verbo -itur 'amplector'. 548.4 participium, quod ex utroque (sc. nomen et verbum) -itur. 566.28 a communi verbo quattuor -untur participia.

supines

Prisc. 2.412.14 ab activis vel communibus -ta (supina), ut 'oratum'...*oratu*'. 18 supina...nominantur, quia a passivis participiis, quae quidam supina nominaverunt, -untur. 426.2 haec (supina) sive ab activis sive a communibus -antur. 528.13 (supina) ex huiusmodi praeteritis -entia.

use with prepositions (of a sample of 108)

with a/ab: Char. x 1, Diom. x 1, expl. in Don. x 1, Pomp. x 6, Cons. x 1, Macr. exc. x 2, Prisc. x 52 (= 64).

with de: Serv. x 3, expl. in Don. x 1, Pomp. x 1, Macr. exc. x 1 (= 6).

with ex: Char. x 1, Diom. x 3, Serv. x 1, Cled. x 2, Macr. exc. x 3, Prisc. x 28 (= 38).

See orior 2, and further parallels s.v.

See also declino 2, and further parallels s.v.

L: Champeaux 1975: 926; Kircher 1988: 197; Amsler 1989: 78.

Non-gram.: 'be born' (Enn., Pl.+).

natura

1. 'the intrinsic nature of language'

i) in general classification

Natura was one of the components of Latinitas/Latinus sermo, one of the factors determining correct speech.

Char. 62.14 constat...Latinus sermo -a analogia consuetudine auctoritate.

Diom. 1.439.16 constat (Latinitas)...ut adserit Varro, his quattuor, -a analogia consuetudine auctoritate.

definition

Char. 62.15 -a verborum nominumque immutabilis est nec quicquam aut plus aut minus tradidit nobis quam quod accepit. nam si quis dicat 'scrimbo' pro eo quod est 'scribo', non analogiae virtute sed -ae ipsius constitutione convincitur (Diom. 1.439.17ff.).

Var. recognises the complementary and opposing forces of natura, the intrinsic nature of words, and usus, usage, governed by human will, voluntas:

Var. 9.63 analogiae fundamentum esse...-am et usu<m>.

9.70 in quibus usus aut -a non subsit, ibi non esse analogiam.

10.51 analogia fundamenta habet aut a voluntate hominum aut a -a verborum aut <a> re utraque.

10.74 analogia non item ea definienda quae derigitur ad -am verborum atque illa quae ad usum loquendi (Macr. exc. 5.631.7 -a vel usus loquendi).

The assignation of words is under human control, as too is their derivation, while inflection is prescribed by natura:

Var. 10.15 secunda divisio est de his verbis quae declinari possunt, quod alia sunt a voluntate, alia a -a. ...-am dico, cum universi acceptum nomen ab eo qui imposuit non requirimus quemadmodum is velit declinari, sed ipsi declinamus, ut 'huius Romae, hanc Romam, hac Roma'.

10.17 quae verba declinata -a.

10.53 impositio est in nostro dominatu, nos in -a<e>: quemadmodum enim quisque volt, imponit nomen, at declinat, quemadmodum volt -a.

10.61 a -a libido humana corrigitur, non a libidine -a.

For the relationship between natura and usus, see further: Var. 8.14, 9.4, 9.62, 10.60, 10.83, 84.

Gell. 10.4.1 nomina verbaque non posito fortuito, sed quadam vi et ratione -ae facta esse P. Nigidius...docet.

For the relationship between natura and auctoritas, see s.v. auctoritas.

natura & consuetudo

Var. 9.76 'frugi' rectus est -a 'frux', at secundum consuetudinem dicimus ut 'haec avis', 'haec ovis', sic 'haec frugis'.

9.78 ubi patietur -a et consuetudo.

Char. 91.25 'septem decem' antiqui dixerunt, quoniam observabant ut minores numeros prius ponerent; sed iam aut consuetudine exoluit aut -a.

Several grammarians depict natura as a creative force in language.

Serv. 4.429.18 (of nouns) sunt primae positionis, quae a -a firmata sunt.

Prisc. 2.185.13 rectus (casus)...primus -a nascitur.

421.27 indicativus...et quia prima positio verbi, quae videtur ab ipsa -a esse prolata.

427.13 (of verbs) primitiva, quae primam positionem ab ipsa -a accipit.

Eutyct. 5.451.34 -a tam verba de nominibus quam de verbis nomina procreavit.

ii) specifically

Prisc. recognises the nature of individual languages.

Prisc. 2.201.15 ostendit etiam -a ipsius sermonis Punici, in quo omnia nomina vel masculina sunt vel feminina.

Gell. refers to the nature of words, Cons. to the nature of certain verbs.

Gell. 2.6.6 vis vera atque -a verbi (7.6.7).

11.12.1 Chrysippus ait omne verbum ambiguum -a esse, quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. -3.

Cons. 5.378.1 haec totam sui -am ex his quae aguntur aut acta sunt sumunt.

2. 'the natural order of things'

Cons. 5.366.29 masculina erunt (quaedam verba), cum masculinae res suberunt quae significantur; -a, veluti 'genuit', consuetudine, veluti 'tondetur'; utrumque enim maribus recte adsignatur: feminina, cum femininae res significantur; -a, ut 'parit nubit', consuetudine, ut 'textit ornatur'; haec enim femininis apta sunt.

Prisc. 2.142.1 -a et significatione mobilia, non etiam voce, ut 'pater mater'.

174.23 semper singularia vel -a vel usu.

176.9 semper pluralia vel -a vel usu.

3. of letters, 'the sound represented by the written character'

Quint. 8.3.45 -a (litterae).

Prisc. 2.371.8 incongruum -aelitterarum (e.g. 'cursrix').

4. 'nature', in prosody

Syllables are said to be long by nature or by position.

classification

Char. 8.18 syllabae aut -a longae sunt aut positione (Dosith. 7.387.1; Vict. 6.197.5; Aud. 7.327.21).

Don. 605.13 longae aut -a sunt aut positione fiunt (Diom. 1.427.12; Mar. Vict. 6.29.19).

Diom. 1.427.9 syllabarum modi sunt tam duo, -a et positio, quam tres qualitates. aliae enim breves, aliae longae, aliae communes sunt.

Syllables long by nature are those which contain a long vowel or diphthong.

Char. 8.19 syllabae -a longae, cum singulae vocales litterae producuntur, ut 'a' aut 'e', aut cum duae, ut 'ua', aut cum tres, ut 'uae' (Dosith. 7.387.1).

9.15 -a longae syllabae aut ex una producta vocali sunt, ut 'e' vel 'o', aut ex duabus iunctis, ut 'ae' vel 'oe', quas Graeci diphthongos vocant (Don. 605.15; Diom. 1.427.13; Mar. Vict. 6.26.22; ps. Asp. 5.548.9).

Diom. 1.427.17 hae quae -a sunt longae modis quinque ordinantur (Vict. 6.197.6; Aud. 7.327.22).

Serv. de fin. 4.449.10.

attestation: Gell. 6.7.10 syllaba...-a longior.

Gk.: φύσις, DT 17.4.

of short syllables

Quint. 1.5.28 'volucres' media acuta legam, quia, etsi -a brevis, tamen positione longa est.

9.4.86 ita duae -a breves positione sunt temporum quattuor.

Quint. 1.7.16 'i' tam longae quam brevis -am habet.

of vowels

Prisc. 2.23.13 -a longam [vocale]. 52.19.

Non-gram.: 'character, nature' (Pl,+).

naturalis

'natural'

1. 'basic, primary, engendered by the nature of language'

Varro contrasts 'natural' declinatio with 'voluntary'. Declinatio embraces both inflection and derivation; it appears that 'natural' declinatio is equivalent to inflection, 'voluntary' to derivation. The former arises naturally from the rules of language, the latter is imposed by human decision. The former is regular and consistent, the latter arbitrary and unpredictable.

Var. 8.21 declinationum genera sunt duo, voluntarium et -e.

8.22 -em declinationem (10.77) dico, quae non a singulorum oritur voluntate, sed a communi consensu.

8.23 in voluntaria declinatione animadvertatur natura et in -i voluntas. ...<in> declinatione voluntaria sit anomalia, in -i magis analogia.

9.34 qui...duo genera esse dicunt analogiae, unum -e, ...alterum voluntarium....de his duobus generibus -em esse analogian,...voluntarium non esse. ...ego declinatus verborum et voluntarios et -is esse puto,...-es ut ab impositis vocabulis quae inclinantur in tempora aut in casus, ut ab 'Romulo' 'Romuli Romulum' et ab 'dico' 'dicebam dixeram'. 9.62, 10.83.

9.35 in voluntariis declinationibus inconstancia est, in -bus constancia.

10.15 voluntaria declinatio refertur ad consuetudinem, -is ad rationem.

The contrast naturalis/voluntarius is also found in Char.

Char. 135.5 nominibus, opp. voluntariis.

Gell. contrasts naturalis with positivus and arbitrarius.

Gell. 10.4.tit. Nigidius...docuit nomina non positiva esse, sed -ia.

10.4.3 cur videri possint verba esse -ia magis quam arbitraria.

Gk.: cf. Gell. 10.4.2 quaeri...solutum apud philosophos, φῦσι τὰ ὀνόματα συν ἢ θέσει.

of common nouns

exc. Bob. 1.533.28 appellationes...sunt aut -es, ut terra, aut consequentes, ut 'iustus', aut adiecticiae, ut 'frugi'.

The category appellatio here embraces common nouns and two types of adjectives.

of nouns with normal declension in pl. opp. monoptota in sg.

Char. 40.16 declinationem (exc. Bob. 1.551.19).

opp. derived

Pomp. 5.202.4 aliquid -e, opp. derivativum (of noun).

Prisc. 2.549.10 -i positione, opp. derivativum.

2. 'in accordance with the nature of things'

-e genus, 'natural gender'

Inanimate objects have no natural gender but the words are assigned grammatical gender.

Cons. 5.343.24 duo genera -ia seu principalia sunt, masculinum et femininum.

7 genera nominum, quae -ia sunt, duo sunt, ut quidam volunt, masculinum et femininum, quoniam omne scilicet animal natura necesse est esse aut masculinum aut femininum.

344.15 opp. artificialia.

See also 343.19 nomen, 343.10 nominibus.

Serv. 4.408.2 genera...aut -ia sunt, aut ex auctoritate descendunt: -ia sunt, ut 'vir mulier', auctoritate descendunt, ut 'hic paries, haec fenestra'. in his enim -em nulum intellegimus sexum, sed eum sequimur, quem firmavit auctoritas.

Prisc. 2.142.5 sunt alia voce, non etiam naturae significatione mobilia, ut 'lucifer lucifera', 'frugifer frugifera': sive enim de sole sive de luna sive de agro sive de terra loquar, nulla est discretio generis -is in rebus ipsis, sed in voce sola.

3. -is sonus, 'natural, characteristic sound'

Serv. 4.421.31 mediae...tunc sunt ('i' and 'u'), quando -em sonum recipiunt, ut 'vir optimus'.

Pomp. 5.104.9 idcirco dicuntur mediae, quoniam medium habent sonum, nec -em nec proprium.

Serv. 4.422.16 semivocales...inchoant ab 'e' littera et desinant in -em sonum, ut ef el em en er es ix (Serg. 4.476.32; Pomp. 5.101.10, 12, 108.4; cited by Prisc. 2.8.18).

Pomp. 5.101.13 mutae e contrario inchoant a -i sono et desinunt in vocalem sonum, ut est be ce de ge ha ka pe qu te (Serv. 4.422.33).

expl. in Don. 4.519.34 quia sonos -es addita vocali expriment, dictae sunt consonantes.

Pomp. 5.100.9 'c' non aliter sonum illum -em exprimit, nisi iunctam habeat vocalem.

Cled. 5.27.29 profertur...sonus a vocalibus et finitur in -em, id est in proprium sonum.

4. in prosody, -is syllaba, of syllables whose length is determined by nature rather than by position

ult. syll. 4.222.17 de syllabis -bus (.32, 235.33).

258.2 communes syllabae -es (cf. 1 de communibus syllabis per naturam).

Cass. 7.188.7.

5. type of accent of conjunctions

Aud. 7.350.23 ceteri accentus per ceteras species conjunctionum -es, id est simplices, esse probantur.

of prepositions

Aud. 7.353.18 ceteras praepositiones praetermittimus, quoniam -es, id est simplices, accentus habere reperiuntur.

Non-gram.: 'natural' (Var., Cic.+).

naturaliter

1. 'in accordance with the nature of language'

Pomp. 5.154.32 sunt aliqua nomina quae -er videntur esse diminutiva, ratione tamen comparativa, 'grandiusculus maiusculus minusculus'.

241.25 plurima sunt adverbia quae -er a se nata sunt.

.26 -er a se nascuntur ita, 'cras'.

2. 'in accordance with nature, the natural order of things'

Prisc. 2.423.16 a singulari quoque incipimus, quod hic -er primus est numerorum.

556.10 sunt quaedam verba, quae -er ad mares pertinent vel ad feminas.

3. 'with a natural, characteristic sound'

Serv. 4.421.8 consonantes dicuntur, quia non -er sonant, sed mixtae cum vocalibus proferuntur.

4. in prosody, 'by nature'

Mar. Vict. 6.26.22 aut -er longae sunt aut positione fiunt. ult. syll. 4.222.34 syllaba -er longa est quattuor modis.

Serv. 4.423.26 si sit vocalis -er producta.

.34 syllabas -er longas...quem ad modum -er proferantur.

Pomp. 5.107.21 longa est...-er.

Eutych. 5.471.11; Cass. 7.164.2 (ex Papiriano).

Non-gram.: 'by nature, naturally' (Caes., Cic.+).

necessitas

'necessity'

In both Prisc. and Macr. exc. a distinction is made between two types of necessity operating in language: semantic or logical and phonetic or practical (with reference to possible combinations of sounds). In Macr. exc. necessity of both kinds is opposed to the requirements of usage.

Prisc. 2.370.1 naturae -s bipertita est in significatione et in commoditate, id est in consonantia elementorum.

.13 haec eadem naturalis -s vetat (that the vocative may be used of any person other than the 2nd person).

Macr. exc. 5.628.22 tribus enim modis dicunt verborum evenire defectum, aut intellectu exigente aut litteris non convenientibus aut usu desistente. in primis duobus -i, in tertio vero reverentiae obsequimur vetustatis.

Non-gram.: 'constraint' (Pl., Ter.+), 'necessity' (Cic.+).

negandi

'of negation', of a type of adverb

RP ap. Char. 244.9 -i adverbia sunt, velut 'non nequaquam haudquaquam parum'.

Sacerd. 6.442.18 -i, ut 'non' (Don. 596.7, 641.10; ps. Asp. 5.552.9).

Roman. ap. Char. 248.19 -i... 'minime...' 'non'.

Char. 234.5 (adverbial) -i, 'haud non'.
ult. syll. 4.247.15 (adverbial) -i 'non' et 'haut'.
Vict. 6.201.24 alia -i, ut 'non haut nequaquam'.
Aug. 5.518.20 -i, ut non haut minime.

L: Uhlig 1881: 23.

Non-gram.: nego 'deny, refuse' (Pl.+).

negantis

'of negation', of a type of adverb

Prob. 4.154.10 -is ut 'non'.

Aud. 7.348.13 alia -is, ut 'non minime nequaquam nullatenus'.

Serv. Aen. 9.280 'aut' disiunctiva particula est, non -is adverbium.

L: Uhlig 1881: 23.

negatio

'negation', of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.9 (adverbial significant) -em, ut 'non'.

Diom. 1.404.6 -em, ut 'non nequaquam haud haudquaquam parum secus minime'.

.16 -em..., 'ne' negandi modo, 'ne id facias'.

Gk.: τὰ δὲ ἀρνήσεως ἢ ἀποφάσεως, οἷον οὐ οὐχὶ οὐδῆτα οὐδαμῶς, DT 78.1; ὑπὸ τῆς οὐ ἀποφάσεως, AD synt. 348.2; ἢ οὐ ἀποφασίς, AD adv. 124.8.

Most Latin grammarians, as DT, use the genitive of a verbal noun for designating adverbs of negation.

L: Uhlig 1881: 23.

Non-gram.: 'a denial; refusal' (Cic.+).

negativus

'negating'

1. type of adverb

Prisc. 3.133.10 vel adverbio -o vel confirmativo, ... vel 'non' vel 'etiam'.

Gk.: τὸ καλοῦμενον ἀποφατικὸν ἐπὶ ῥήματι, AD synt. 347.13.

Prisc. uses the adjectival terms negativus, abnegativus for adverbs of negation, probably on the model of AD's ἀποφατικός.

See abnegativus.

L: Uhlig 1881: 23.

2. of certain prepositions

Prisc. 3.52.18 'sine'...et 'absque' apud Graecos adverbial...apud Latinos praepositiones... habent autem consilium significationem, quae est -a.

Non-gram.: 'restraining, inhibiting' (leg.; the term is also found in a legal context with the grammatical sense 'negative', of words).

neuter/neutrum

See tables.

1. 'neuter (gender)' (the term is used of genus, 'gender', or of the nouns/pronouns themselves)

i) of nouns
classification

Different grammarians distinguish a different number of nominal genders, but neuter belongs to the three main genders recognised by all (see s.v. genus).

definition

Char. 194.13 -um est cui numero singulari casu nominativo pronomen praepositur hoc, ut hoc scrinium (Diom. 1.301.7; Don. 619.10).

Serv. 4.408.6 -um, quod nec masculinum est nec femininum.

expl. in Don. 4.493.28 -um genus est, quod nec masculinum est nec femininum.

ancient etymology

Prisc. 3.119.21 post masculinum et femininum, eorum abnegativus, -um (AD synt. 24.4 below).

attestation:

genus

Var. 10.8 in virili genere est 'lepus', ex -o 'nemus'.

Gell. 1.7.15 Cicero 'futurum' dixit non virili genere neque -o. 4.1.3.

Fest. 210.7 -o genere (Char. 70.13, 90.21, 91.1, 96.23, 102.9, 113.23, 125.6, 127.26, 134.16, 136.18, 137.23).

neuter as noun: 'neuter noun'

Var. 8.46 sexum, utrum virile an muliebre an -um sit, ut 'doctus docta doctum'.

Cic. orat. 155 quae non sane sunt in omnibus -is usitata.

Char. 91.14 (sg.), 65.4 (pl.), 10, 74.11, 17, 82.12, 28, 84.23, 89.7, 94.25, 112.28, 132.8, 139.18.

neuter/neutralis (see table)

According to Pomp., some would limit neuter to nouns, neutralis to verbs, but Prob. is the only grammarian to use the terms in this way and Pomp. rejects the distinction as meaningless.

Pomp. 5.229.21 sunt aliqua verba neutra vel neutralia. ...voluerunt enim et in hoc ipso discretionem facere, quando est neutrum, quando neutrale. neutrum nomen volunt dici, neutrale verbum volunt dici. ...sed adhibuerunt istam differentiam sine causa nulla extante ratione.

It is true that only Quint. and Char. use neutralis of nouns, all others using neuter (Char. in his discussion of nominal endings uses both terms indiscriminately as neut. for subst. (q.v.), but the phrase neutro genere considerably more often than neutrali genere), but for verbs most grammarians use both terms (Don. uses neuter of verbs in his grammar but neutralis in his commentary on Terence). A few grammarians (Sacerd., Dosith. and ps. Asp.) use neuter for both nouns and verbs and neutralis not at all.

Gk.: οὐδέτερον, DT 24.8; AD synt. 16.3.

Neutrum matches the Stoic οὐδέτερον; the Latin grammarians used no equivalent to Aristotle's τὰ μεταξὺ (poet. 1458 a 9), or Protogoras' τὰ σκευή (Arist. rhet. 1407 b 8). Οὐδέτερον is indeed the most appropriate of the three Gk. terms for the neutral gender, since it is not used exclusively for things (τὰ σκευή), nor does it lie midway between masculine and feminine (τὰ μεταξὺ), but represents the negation of them: if a word is neither masculine nor feminine then it is neuter.

AD synt. 24.4 μετὰ τὸ ἀρρενικὸν καὶ θηλυκὸν τὸ τούτων ἀποφατικὸν οὐδέτερον.

It is worth noting that in both Latin and Gk. the label for the third gender (neutrum, οὐδέτερον) does not match the terms for the two main genders, masculinus and femininus, ἀρρενικὸν and θηλυκὸν, in formation and suffixation, resisting the tendency towards morphological uniformity within sets of terms. The Latin term is a semantic calque on the Gk., so perhaps the anomalous Gk. term is the more significant, since the Latin term is a 'misfit' simply because it was selected to match the Gk.

ii) of pronouns

Var. 8.51 non modo in virili sicut in muliebri dicitur 'eius', sed etiam in -is articulis, ut 'eius viri, eius mulieris, eius pabuli'.

10.30 -a.

See s.v. genus.

2. 'neuter, intransitive', of verbs (the term is used of genus, 'diathesis', or of the verbs themselves)

Besides active and passive, the Latin grammarians identify a category of 'neuter' verbs (neutra, neutralia), so-called because they are neither active nor passive. This was an attempt at classifying intransitive verbs, which are active in form but build no passive.

classification: see s.v. communis.

definition

concerning the form

Sacerd. and a number of subsequent grammarians give a morphological definition of neutra, verbs which end in o and

NEUTER/NEUTRALIS

	Neuter	Neutralis
<i>noun</i>	Var. 8.46, 10.8 Cic. orat. 155 Fest. 210.7 Gell. 1.7.15 Sacerd. 6.443.27 (<i>of pples.</i>) Char. 194.7, 13 Dosith. 7.391.6 Don. 586.6, 619.10 Diom. 1.301.4, 7 Serv. 4.408.6 expl. in Don. 4.493.28 Prob. 4.52.5 ps. Asp. 5.549.39 Prisc. 3.119.21 Char. 72.8, 20, &c.	Quint. 1.4.24, 1.5.54 Char. 211.1
<i>verb</i>	Sacerd. 6.429.27, 430.7 Char. 210.4, 10, 29, (211.17), 214.29, 215.8 exc. Bob. 1.561.32, 562.2 Don. 592.19, 635.11 Diom. 1.336.22, 337.4 Serv. 4.413.35 expl. in Don. 4.507.5 Cled. 5.18.35, 58.29 Pomp. 5.227.35, 229.26 Cons. 5.367.26 Vict. 6.198.4 Aud. 7.346.6, 8 Phoc. 5.430.29 ps. Asp. 5.551.15 Macr. exc. 5.652.17, 23 Prisc. 2.186.7, 369.4, 373.26, 374.11, 375.9, 377.19	exc. Bob. 1.561.34, 562.1 Don. Ter. Eun. 550.1, 599 Diom. 1.346.20 Serv. 4.414.1 expl. in Don. 4.507.4 Cled. 5.55.20 Pomp. 5.229.21 Cons. 5.367.14 Prob. 4.156.10 Aud. 7.346.16 Aug. 5.511.27, 514.27 Prisc. 2.373.13, 376.22

cannot form a passive by adding *r*. Don. also mentions *neuters in -i, -um and -t*.

Sacerd. 6.430.7 -um 'o' littera terminatur et 'r' accipere non potest: nam Latina non sunt, ut 'ambulo sedeo pendeo vapulo'; 'ambulo sedeor pendeo <vapulo>' nemo dicit.

Char. 210.29 -um verbum intellegitur quod habitum significat 'o' littera terminatur et non accipit 'r' litteram, ut faciat patiens, ut 'sedeo ambulo'. non enim facit 'sedeo ambulo'.

215.8 -um erit quod 'o' littera finitum 'r' litteram non recipit, et cum sit activa specie, passivam non habebit, ut 'curro'. non enim dicimus 'curror'.

Macr. exc. 5.652.17 -um dicitur quod, cum in 'o' desinit, aliquo ex his deficitur et 'r' accipere non potest, ut 'volo vivo valeo'.

Vict. 6.198.8 -um quid est? quod 'o' littera terminatur et non potest recipere 'r', ut 'curro vigilo dormio' (Aud. 7.346.8).

Don. 592.19 -a quae sunt? quae in 'o' desinunt, ut activa, sed accepta 'r' littera Latina non sunt, ut 'sto curro': 'stor curror' non dicimus.

635.11 -a sunt quae 'o' littera terminantur et accepta 'r' littera Latina non sunt, ut 'sto curro'. 12 sunt etiam -a quae 'i' littera terminantur, ut 'odi novi memini': sunt item quae in 'um' syllabam desinunt, ut 'sum prosum'; item quae in 't' litteram exeunt et impersonalia dicuntur, ut 'pudet taedet'.

Pomp. 5.229.26 verba -a sunt quae in 'o' exeunt, ut est 'nato cogito'; sunt quae in 'i' exeunt, ut 'odi novi memini'; sunt quae in 'um' exeunt, ut 'sum prosum'; sunt quae in 'et' exeunt, ut 'pudet taedet'. sed scire debemus non esse neutralia firma et plena, nisi quae in 'o' exeunt, ut est 'nato'. illa vero quae in 'i' exeunt, ut 'odi', vel in 'um', ut 'prosum', vel in 'et', ut 'pudet', ista activa iudicantur.

Cons. 5.367.26.

Some grammarians consider not only the form but also the sense of neuter verbs.

INTRANSITIVE VERBS

1. Active Sense	2. Passive Sense	3. Neither
NEUTRA Sacerd. Diom. Aud. Macr. exc. Phoc.	NEUTRA Sacerd. (Char.: erraverunt) Diom. Aud. Macr. exc.	NEUTRA Diom.
NEUTRALIA (Aug.: abusu) Prisc.	NEUTRALIA Prisc.	NEUTRALIA Char. Aud. Aug.
SEMINeutRALIA Aud. Aug.	SEMINeutRALIA Aud. Aug.	
ABSOLUTA Macr. exc.	SUPINA Char. Phoc.	SUPINA ABSOLUTIVA DEPOSITIVA
Diom.		Diom.
EXAMPLES	EXAMPLES	EXAMPLES
ambulo: Sacerd., Diom., Aug. sedeo: Sacerd., Aug. facio: Diom., Prisc. curro: Diom., Aud., Aug. nato: Aud., Aug. calefacio: Prisc.	pendeo: Sacerd., Aug., Phoc. vapulo: Sacerd., Char., Diom., Aud., Aug., Phoc., Prisc. veneo: Char., Diom., Phoc., Prisc. ardeo: Char., Diom. flagro: Char. algeo: Aud., Aug., Macr. exc. sudo: Aud., Aug. esurio: Macr. exc.	sto: Char., Diom., Aud., Aug. iaceo: Char., Diom., Aud., Aug. algeo: Char., Diom. sitio: Char., Diom. esurio: Char., Diom. curro: Char. venio: Char. sedeo: Diom., Aud., Aug. sudo: Diom. dormio: Diom.

Diom. 1.337.4 -a est quae specie activae enuntiationis 'o' littera cluditur, sed 'r' litteram numquam recipit et ob id passivam formam non potest exprimere. ubi enim vis patiendi non est, ex activa declinatione locum declinatio passiva non habet. item si alio patiente sub activa specie penes alium non sit administratio, similiter -a dicimus.

ps. Asp. 5.551.16 -a, quae habet speciem activae, sed non habet vim, quia non habet passivitatem, ut 'curro'.

Prisc. 2.373.26 -a...appellaverunt, quae in 'o' desinentia sicut activa non faciunt ex se passiva, quamvis varias habeant significationes.

Within this category a number of grammarians distinguish verbs with a primarily active sense, e.g. nato, curro, and those with a predominantly passive sense, e.g. vapulo, veneo. See table.

Sacerd. 6.430.16 -a interdum agentis habet intellectum, ut 'ambulo sedeo', interdum patientis, ut 'pendeo vapulo'.

Aud. 7.346.10 eius significationes sunt duae: aut enim agendi vim habet, ut 'sedeo curro', aut patiendi, ut 'algeo vapulo'.

Prisc. 2.374.11 activa igitur et passiva et communia certam et praefinitam habent significationem, -a vero et deponentia variam.

Diom. 1.337.8 alterutrum itaque uniformiter significat, agentem vel patientem; agentem, ut 'facio ambulo curro'; patientem, ut 'ardeo veneo vapulo'. ex hac quoque forma sunt et illa verba in quibus nec agentis nec patientis significatio plene dinoscitur nec effectus ostenditur, ut 'sedeo sudo dormio iaceo sto algeo sitio esurio'. nescis enim agat quis an patiatur. quae quidam supina dixerunt, alii absolutiva appellant, non nulli depositiva nominant.

Macr. exc. 5.652.23 multa etiam 'o' terminata passivae significationis sunt, ut 'algeo esurio'; sed quoniam minime altero patiente penes alterum est actus, ideo nec passiva dicuntur: rursusque plura sunt in 'o' exeuntia quibus actus aliquis inest, ut 'nato ambulo curro'; sed quoniam minime altero faciente alter patitur, non activa, sed -a et absoluta dicuntur.

Char. also mentions 'passive' neuters, verbs active in form but passive in sense, but says that these do not rightly belong in the category neutra.

Char. 211.15 item e contrario (deponens verbum intellegitur) quod forma agendi significat patentiam, ut 'veneo vapulo ardeo flagro', quae verba in -orum specie quidam posuerunt, alii supina dixerunt... 19 erraverunt qui in -orum specie ista verba posuerunt.

Cf. Char. 213.10 sunt etiam e contrario passiva quae speciem activorum optinent, ut 'veneo per praeconem, ardeo amore, fio magistratus, vapulo pendens'.

Phoc. calls passive neuters supina, restricting the term neutra to active neuters.

Phoc. 5.430.29 -a, quae actum significant et activam habent declinationem et in passiva minime transeunt. Prisc. 2.369.4 -a...[quae dicuntur absoluta].

375.9 quae vero in 'o' desinentia nihil ex his, quae propria esse activorum docuimus, habent, -a proprie vocantur vel absoluta, ut est 'vivo', 'ditesco', 'ferveo', 'sedeo'.

377.19 quaedam -a, id est quae nec nos in alium extrinsecus nec alium in nos aliquid agere significant, ut est 'spiro', 'vivo', 'ambulo', 'pergo', quae non egent aliqua coniunctione casus, cum absolutam et plenam per se prolata sententiam monstrent, quae et proprie -a vocantur.

ancient etymology

Pomp. and Prisc. give modified versions of the 'etymological' explanation stated baldly by Cled., that neuter verbs are neither active nor passive.

Cled. 5.58.29 -um, quia nec activum est nec passivum. 18.35 activa sunt quae se aliquid agere demonstrant, passiva quae pati, -a quae nihil horum.

Pomp. 5.227.35 illa...-a dicuntur, non quoniam -um significant, sed quoniam non utrumque significant, id est alium facere, alium pati.

Prisc. 2.186.7 '-a' dicimus verba, non quod solum ea in hac specie inveniuntur, quae -am habent significationem [id est nec activam nec passivam, absolute dicta], sed quod ex maxima parte.

attestation:

Neuter is first found used of verbs in Sacerd. Var. recognised this category but had no specific term for it.

Cf. Var. 8.59 ex his quae contraria verba non habent alia efficient terna (sc. participia), ut ea quae dixi (sc. 'loquor, venor', i.e. deponents), alia bina, ut ea quae dicam (sc. 'curro, ambulo', i.e. neuters).

neuter/neutralis: see above in section on nouns

Gk.: οὐδέτερον.

The Stoics used the term οὐδέτερα for one of their four types of predicates (κατηγορήματα), namely that which expressed neither transitive motion nor passive state, e.g. φρονεῖν περὶ πατεῖν (DL 7.64). Choerob. (G.G. IV vol. II 101.16, 330.19) uses οὐδέτερα of verbs which are neither active nor passive in sense, e.g. ζῶ πλουτῶ ὑπάρχω, and this usage is also found in Macr.

Macr. exc. 5.627.14 οὐδέτερον vel ἀπολελυμένον.

27 apud illos (sc. Graecos) οὐδέτερα vel ἀπολελυμένα dicuntur, sicut apud Latinos 'volo vivo valeo'.

Ἀπολελυμένον is matched by Latin absolutum: see Prisc. etc. above.

See absolutivus, absolutus, supinus.

Non-gram.: 'neither' (Pl., Ter.+).

neutralis

See tables s.v. neuter.

1. 'neuter (gender)', of nouns

Quint. 1.4.24 quae (sc. nomina)...positione...-i feminas significant, qualia sunt... 'Glycerium'.

Char. 72.20 -i genere (76.7).

neut. for subst., 'neuter noun' (usu. pl.)

Quint. 1.5.54.

Char. 72.8 (sg.), 78.8, 64.9 (pl.), 15, 25, 66.21, 70.3, 73.13, 75.15, 76.17, 94.2, 10, 103.18, 106.12, 107.29, 109.27, 110.10, 117.17.

neuter/neutralis: see s.v. neuter

2. 'neuter, intransitive', of verbs (see explanations s.v. neuter) classification

Cons. 5.367.14 genera sive significationes quinque sunt, activum,...passivum,...-e, ut 'sto curro', deponens, ...commune.

Prob. 4.156.10 genus sive qualitas verborum octo his significationibus intellegitur, id est activa passiva -i deponenti communi inchoativa frequentativa defectiva.

Prisc. 2.373.13 in 'o' quidem terminantia duas species habent, activam et -em.

ancient etymology

Char. 211.1 ideo autem -ia dicuntur, quod neque afficiunt neque patiuntur, ut 'sto iaceo algeo sitio esurio curro venio'.

Aud. 7.346.16 -ia quare? quia nec agunt nec patiuntur, ut 'sto iaceo sedeo'.

Aug. 5.511.27 quare dicuntur -ia, haec ratio est, quia nec agunt aliquid nec patiuntur, ut est 'sto iaceo cubo sedeo'. haec in nulla actione sunt, in nulla passione.

Aug. 5.514.27 tractavimus -ia, quae ideo tale nomen accipiunt, quod nec agunt aliquid nec patiuntur, ut diximus, 'sto iaceo sedeo'.

Prisc. notes that neutralia is used as a general term for both kinds of neuter verbs, i.e. those with active sense and those with passive sense.

Prisc. 2.376.22 in verbis etiam sunt quaedam voce activa, quae ex se passiva non faciunt, quae generali nomine -ia vocamus, quamvis diversas habent significationes.

types

Within this category a number of grammarians distinguish verbs with a primarily active sense, e.g. 'nato, curro', and those with a predominantly passive sense, e.g. 'vapulo, veneo'. See tables s.v. neuter.

Aug. 5.511.29 sunt alia -ia abusu dicta, quae habent actionem, sed passionem nullam, ut 'curro'. ex quo sono multa sunt, quae cum in 'o' exeunt, 'or' non admittunt, ut haec verba, 'pugno...', 'bello...', 'ceno...', 'nato...', 'ambulo'.

Aug. 5.514.29 tractavimus etiam alia -ia, quae agunt aliquid, sed non patiuntur, et quasi semineutralia dicuntur, ut 'nato curro', aut patiuntur et non agunt, ut 'vapulo pendeo sudo algeo'...

Prisc. 2.376.22 ex his enim quaedam vim habent activam, ut est 'facio te', 'calefacio te'... 377.14 quaedam vero ex eisdem -bus passivam, ut 'vapulo a te'... 'veneo a te'.

Cons. notes that while neuter verbs usually have active sense, some counter examples are found with passive sense.

Cons. 5.368.2 cum -e verbum agendi fere significationem habeat, deponens patiendi, tamen contra hoc inveniuntur pleraque verba. 3 nam 'vapulo ardeo veneo', cum -is verbi modo terminantur, non activam, sed passivam vim habent.

Only Aud. and Aug. make a (logical) terminological distinction between true neuters (neutralia) and active/passive neuters (semineutralia).

neuter/neutralis: see s.v. neuter

Verbs which could be interpreted as either active or neuter are labelled ambigua by Diom.

Diom. 1.346.20 ambigua verba dicuntur quae 'o' littera terminata et activa possunt esse et -ia pro significatione dicentis, ut 'ludo'. si enim significat [ut] ludum exerceo, [ludo] erit -e...sin autem significet deludo deludeo, erit activum, ut 'ludo illum' et 'ludor ab illo'.

+ deponens

Cons. (5.368.8) sees 'neutral' verbs as counterparts to deponents: see s.v. deponents.

neutraliter

'in the neuter gender'

Char. 57.22 -er nominativum in 'e' faciunt.

further examples

Char. 94.17, 97.22, 98.6, 125.11, 127.1, 144.10, 16 (exc. Bob. 1.555.40).

exc. Bob. 1.557.30, 33, 37, etc. (in pronominal declensions).

collocations

declinare: Pomp. 5.197.10.

dicere: Char. 74.3, 90.25, 91.19, 28, 92.5, 100.13, 102.3, 132.19, 135.20, 138.9; Prob. de nom. 4.212.10; expl. in Don. 4.493.17.

intelligere: Char. 59.2.

legere: Serv. 4.431.31.

proferre: Prisc. 2.338.2.

neutrodefectivus

'neutrodefective', of impersonal and defective verbs

Cled. 5.54.23 impersonalia tres significationes habent: aut in 'tur' exeunt, ut 'curritur', aut in 'it', ut 'odit', aut in 'et', ut 'pudet'. ista ipsa et -a dicuntur.

59.3 sunt quae declinari rite non possunt, ut 'cedo ave faxo sis amabo infit inquam quae aio':... ergo ista omnia inaequalia et -a sunt.

neutropassivus

'neutropassive' (or 'semideponent', Kennedy 1962: 83), of intransitive verbs e.g. gaudeo with active inflection in the present, passive in the perfect (active intransitives were called neutra). See s.v. neuter/neutrum.

Prisc. 2.420.9 inveniuntur...etiam in 'o' desinentia, sed non multa, in quibus praeteritum perfectum per participium solet demonstrari, quae '-a' artium scriptores nominant. sunt autem haec sola: 'gaudeo gavisus sum', 'audeo ausus sum', 'soleo solitus sum', 'fido fisis sum', 'fio factus sum'.

Phoc. 5.431.3 sunt praeterea -a, quae in praeterito perfecto et plusquamperfecto passivi declinationem habent, in aliis neutri.

Aug. 5.514.41 sane artium scriptores adiecerunt aliam verbi speciem, quam vocaverunt -am. sed hoc novellum genus verbi euphonia invenit, et in paucis est verbis, ut 'gaudeo'. quoniam daturum erat ut diceremus praeterito tempore 'gavisus', mutaverunt illi sonum de praeterito tempore passivi verbi, 'gaudeo gavisus sum', sic 'audeo ausus sum', 'soleo solitus sum', sic 'fido fisis sum'. sed huius novi generis verbi paucissima sunt.

Serv. 4.437.13 'gaudeo' et 'audeo' a plerisque -a, ab aliis anomala, ab aliis supina verba dicuntur, quae in tempore perfecto et plusquamperfecto passivam habent declinationem, in reliquis activam.

Cons. 5.368.19 item sunt anomala quaedam, quae cum formam neutralem habeant, non per omnia neutralem tamen speciem servant, ut est 'soleo audeo'. nam 'soleo solebam, audeo audebam' activa ratione declinantur; at vero 'solitus eram, ausus eram' passiva declinatio est. ita ergo, quia utraque ratione declinantur, inaequalia sunt et a quibusdam quasi novo nomine et numero adiecto -a dicuntur.

Cf. Char. 227.14ff. (no technical term).

ancient etymology

Prob. 4.187.17 'audeo gaudeo soleo meto fido fio', haec -a esse nuncupantur hac de causa, quoniam res, quas regit indicativus modus ipsorum, neutrali forma declinantur; at vero res, quas regit species perfecta ipsorum, passiva forma declinantur, ut puta 'audeo ausus sum'.

Gk.: οὐδέτεροπαθητικός, Bachmann 1828 [1965]: 302.28 (syn. ἰδιοπαθητικός, αὐτοπαθητικός; e.g. πάσχω ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν).

This term is found in an anon. Gk. grammarian, but may be later than the Latin term (Job 1893: 111).

Opp. passivoneuter.

See anomalus, inaequalis, supinus.

nitor

'lean on'

Serv. 4.440.12 ita enim constant duae partes orationis, ut uno ambae -antur accentu (e.g. 'desursum'). Aud. 7.321.16 <vox>...litteris -itur, litterae syllabis clauduntur.

Non-gram.: 'lean' (Pl.+), 'struggle' (Enn., Pac.+).

nomen

1. 'label, designation'

i) in general, of names imposed on things

Var. 7.109 Latina -a.

Lucr. 5.1029 et utilitas expressit -a rerum.

Bailey comm. ad loc.: 'the attachment of a particular sound to a particular object'.

See Hor. under nomen 4.

Cic. fin. 3.1.3 imponenda nova rebus novis -a.

Tusc. 3.5.10 qui haec rebus -a posuerunt.

Quint. 10.1.8 -a...rerum.

9.1.2 qui tropis figurarum -n imponant.

8.5.12 hoc -e donarunt ea.

11.3.169 est his diversa vox..., cui Graeci -n amaritudinis dederunt.

8.6.57 haec...quibus Graeci -bus appellant.

9.1.22 neque enim me movent -a illa, quae fingere utique Graecis promptissimum est.

3.3.9 oeconomiae, quae...-e Latino caret.

ii) of letters

classification

Char. 4.12 accidit uni cuique litterae -n figura potestas (Dosithe. 7.381.7; Don. 605.8; Diom. 1.421.28; Prob. 4.48.35; Mar. Vict. 6.5.14; Vict. 6.194.17; Aud. 7.325.7; Prisc. 2.7.26).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

definition

Char. 4.13 (see above) -n est quo appellatur (Dosithe. 7.381.8; Prob. 4.48.35; Mar. Vict. 6.5.14; Vict. 6.194.18; Aud. 7.325.8).

Aud. 7.325.12 et -n quidem voce proferimus.

Cf. Don. 605.8 quaeritur enim, quid vocetur littera.

Diom. 1.421.25 a...-n est et potestatis et figurae...a nominatur.

.28 -n est quo dicitur vel enuntiatur.

ps. Asp. 5.548.3 -e quo enunciat.

Pomp. 5.111.9 -n est...quo -e vocatur (Serg. 4.478.6; Cled. 5.28.19), a b c, hoc est -n.

Prisc. 2.7.27 -n, velut a, b.

attestation:

Quint. 1.1.24 litterarum -a.

Gell. 17.9.3.

Gk.: ὄνομα, DL 7.56.

2. 'proper name, proper noun'

classification

Quint. 1.4.19 paulatim a philosophis ac maxime Stoicis auctus est numerus (sc. partium orationis),...-bus appellatio (sc. adiecta est).

.20 Aristarchus et aetate nostra Palaemon...vocabulum sive appellationem -i subiecerunt tamquam species eius, at ii qui aliud -n, aliud vocabulum faciunt, novem (sc. partes orationis).

Diom. 1.320.14 Scaurus...separat...-e appellationem et vocabulum.

definition

Cic. inv. 1.24.34 -n est, quod unicuique personae datur, quo suo quaeque proprio et certo vocabulo appellatur.

Diom. 1.320.15 -n est quo deus aut homo propria dumtaxat discriminatione enuntiatur, cum dicitur 'ille Iuppiter, hic Apollo', item 'Cato iste, hic Brutus'.

Dosith. 7.390.3 nota tamen -a quae specialiter proprieque dicuntur, item quae unica et sola sunt, deorum, ut 'Iuppiter', hominum, <ut> 'Romulus', urbium, ut 'Roma', provinciarum, ut 'Africa', insularum, ut 'Sicilia', montium, <ut> 'Apenninus Pyrenaeus', fluminum, ut 'Pactolus'.

Nomen was often defined in contrast to vocabulum.

Char. 389.25 -n et vocabulum. -n proprium indicat, vocabulum diffundit significationem.

Pomp. 5.243.11 quid ergo interest, quod dicit -n et vocabulum? ...quod -n vult esse animalis, vocabulum vult esse rei inanimatis. ...si dixeris 'doctus clarus', ...-a sunt.

Cled. 5.35.1 apud veteres haec erat discretio inter -a et vocabula; -bus res animales appellabantur, vocabulis res inanimatae. sed hoc usus confudit et usurpavit.

attestation/examples

Var. 8.45 vocabula ut 'scutum, gladium'; -a ut 'Romulus, Remus'.

Plin. ap. Char. 159.2 -a seu vocabula.

Quint. 1.5.45 in vocabulis et -bus fit soloeicismus.

Nig. ap. Gell. 13.26.1 in -bus, ut 'Valeri'.

Don. makes a three-way distinction between nomen, appellatio and vocabulum.

Don. 614.4 -n unius hominis, appellatio multorum, vocabulum rerum est. sed modo -a generaliter dicimus.

3. 'type of name, family name, the name of the gens', opp. praenomen, cognomen

classification

Quint. 7.3.27 propria liberi...praenomen, -n, cognomen.

Char. 193.14 propria hominum tantum modo, quae in species quattuor dividuntur, praenomen -n cognomen agnomen, ut 'Pupilius Cornelius Scipio Africanus' (Diom. 1.321.3; Dosith. 7.390.7; Don. 614.7; Prob. 4.119.31; ps. Asp. 5.549.26ff.; Prisc. 2.57.12).

definition

Char. 193.21 -n (est) quod familiae originem declarat, ut 'Cornelius'.

Diom. 1.321.5 -n proprium est gentilicium, id est quod originem familiae vel gentis declarat, ut 'Porcius Cornelius'.

Cf. Dosith. 7.390.8 alia propria gentilicia, quae a familia et gente descendunt, ut 'Porcius Cornelius'.

Serv. 4.429.4 -n est commune familiae, ut 'Cornelius' (Pomp. 5.140.24ff., 141.3).

expl. in Don. 4.536.1 aut -a gentis, id est familiae, ut 'Valerius Aemilius Cluentius'.

Cons. 5.339.21 -n...est quod quidem indicat genus, ut 'Cornelius': Cornelii enim omnes in eo genere appellantur (339.13 est -n proprium nominativum, ut 'Cornelius').

Prisc. 2.58.4 -n est proprie uniuscuiusque suum, ut 'Paulus'.

4. 'noun'

classification: see s.v. pars orationis.

definition

Diom. 1.320.11 -n est pars orationis cum casu sine tempore rem corporalem aut incorporealem proprie communiterve significans, proprie, ut 'Roma Tiberis', communiter, ut 'urbis flumen' (Char. 193.10; Dosith. 7.389.13).

Don. 614.2 -n est pars orationis cum casu corpus aut rem proprie communiterve significans, proprie, ut 'Roma Tiberis', communiter, ut 'urbis flumen' (585.7).

Aud. 7.341.9 -n est pars orationis cum casu significans rem corporalem, ut 'homo', seu incorporealem, ut 'pietas'.

Cons. 5.338.11 -n est pars orationis rem unam aliquam significans.

ps. Asp. 5.549.22 -n est pars orationis qua res quaeque appellatur, sive est animalis, ut 'homo Cato', sive inanimata, ut 'arbor lapis', sive etiam incorporalis, ut 'perfidia clementia'.

Prisc. 2.56.29 -n est pars orationis, quae unicuique subiectorum corporum rerum communem vel propriam qualitatem distribuit.

(cf. Σ DT p. 524.8 ἰστέον δὲ ὅτι οἱ περὶ 'Ἀπολλωνίου καὶ 'Ἡρωδιανὸν οὕτως ὀρίζονται τὸ ὄνομα: "ὄνομα ἐστὶ μέρος λόγου πτωτικόν, ἐκάστω τῶν ὑποκειμένων σωμάτων ἢ πραγμάτων κοινὴν ἢ ἰδίαν ποιότητα ἀπονέμειν").

2.55.6 proprium est -is substantiam et qualitatem significare (cf. AD pron. 27.9. τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνουσιν οὐσίαν μετὰ ποιότητος.). hoc habet etiam appellatio et vocabulum: ergo tria una pars est orationis (see nomen 2.).

ancient etymology

One popular theory of origin derives nomen from Gk. ὄνομα; according to another it represents a contracted form of Latin notamen, from nota or notare.

Fest. 173.33 -n sive ex Graeco <ὄνομα> dictum est, sive quasi novimen quod notitiam faciat>.

Paul. Fest. 172.9 -n dictum quasi novimen, quod notitiam facit.

Diom. 1.320.25 -n...dicitur, quod unam quamque rem monstret ac notet, quasi notamen media syllaba per synopen subtracta, vel a Graeca origine παρὰ τὸ ὄνομα (Dosith. 7.390.1).

Serv. 4.405.12 -n dictum est eo, quod res nobis efficit notas.

expl. in Don. 4.488.3 -n dictum quasi notamen: notas enim rerum tenet.

10 ideo -n dixere, quod rem notam faciat, quod unam quamque speciem in notitiam deducat.

Cled. 5.108.8 -n dictum quasi notamen, quod res nobis notas efficit.

Pomp. 5.96.22 quare dictum est -n? quoniam per hanc partem res notas invenimus.

Prisc. 2.57.1 dicitur...-n vel a Graeco, quod est 'ὄνομα' et adiecta ο 'ὄνομα', dictum a tribuendo, quod 'νέμειν' dicunt, vel, ut alii, -n quasi notamen, quod hoc notamus uniuscuiusque substantiae qualitatem.

P Lit. Lond. 184.22ff. (Wouters 1979: 98) -n [est vel-]/ut notamen, quo u[nam-]/quamque rem [vo]cab[ulo]/notantes [c]ognos[cimus];/est enim velut not[a quae-]/dam rei.

See Wouters 1979: 102-3 for translation and commentary.

accidents

Diom. 1.320.27 -i accidit observationes hae, genus numerus figura casus qualitas.

Char. 194.4 -i accidit qualitas genus figura numerus casus (Dosith. 7.391.5; Aud. 7.341.10; ps. Asp. 5.549.24).

There was some disagreement as to whether comparison should be included among the accidents of the noun.

Dosith. 7.398.11 -bus accidit etiam collationes.

Don. 614.3 -i accidit sex, qualitas comparatio genus numerus figura casus (585.8; Cons. 5.338.16).

Pomp. 5.139.4 comparationem adnumeravit Donatus in hac divisione: non debuit.

9 inveniuntur -a quae carent comparatione.

20 non semper accidere -i comparationem; et quod non semper accidit, non debet poni inter id quod semper accidit.

Prob. includes accent, but Pomp. considers this to be erroneous.

Prob. 4.51.21 -i accidit qualitas genus figura comparatio ordo numerus casus accentus.

Pomp. 5.138.19 habemus in Probo accentum etiam -i accidere; legite artem Probi et invenietis. ...peccavit.

Prisc. has species where the other grammarians have qualitates: Prisc. has already incorporated qualitas in his definition of the noun (see above).

Prisc. 2.57.8 accidit -i quinque: species, genus, numerus, figura, casus.

attestation:

Nomen, 'noun', is often contrasted with verbum, 'verb'. Var. 9.89 si eadem vox -n et verbum significabit.

Hor. sat. 1.3.104 pugnabant armis...donec verba, quibus voces sensusque notarent -aque invenere.

de arte poetica 234 non ego inornata et dominantia -a solum verbaque Pisones Satyrorum scriptor amabo.

Verba and nomina in these passages may be understood as verbs and nouns, representative of human language, or verba could be taken as 'words', nomina as 'labels of objects' (see nomen 1.). The parallel with Gk. ῥήματα and ὀνόματα allows of either interpretation. Of course, Hor. may not have intended either exclusively (Biese 1954: 10).

The OLD includes Hor. sat. 1.3.104 under the subheading 6b: a noun, substantive (opp. verbum, a verb).

Quint. 1.4.18 veteres...verba modo et -a et convinctiones tradiderunt: videlicet quod in verbis vim sermonis, in -bus materiam (quia alterum est, quod loquimur, alterum de quo loquimur).

8.3.32 nec a verbis modo, sed ab -bus quoque derivata sunt quaedam, ut a Cicerone 'Sullaturit'.

Iul. Modestus (1st C. AD) ap. Char. 159.11 -a comparandi...fortioris'.

Asp. ap. Char. 255.27.

Vel. 7.57.2 sic nec aliter scribit 'amor', et ex -e facit 'amoris', ex verbo 'amaris'.

49.15 in multis...-bus variae sunt scriptae, ut 'fontes futes, frondes frundes'.

Scaur. 7.12.16.

5. 'word'

Prisc. 2.369.10 licet tamen pro omnibus dictionibus dicere 'verba' frequentique usu hoc approbatur, nec non etiam '-a', sed raro, ut...foliisque notas et -a mandat' (Verg. Aen. 3.444).

of verbs!

Quint. 9.3.80 accedit et ex illa figura gratia, qua -a dixi mutatis casibus repeti: 'non minus cederet quam cessit'.

Non-gram.: 'name' (Pl., Ter. +), 'word, term' (Pl., Cic. +).

nominalis

'nominal, of the noun'

Diom. 1.318.19 deficit Latinus sermo...quoniam duo ablativi -es sunt copulati (exc. Bob. 1.535.5; Dosith. 7.394.5).

attestation: Var. 8.4 sic ab 'Aemilii' nomine declinatae voces in gentilitate -i.

nominandi

1. 'derivation'

Var. 8.52 eorum (sc. vocabulorum) declinationum genera sunt quattuor: unum -i, ut ab 'equo' 'equile'.

2. 'nominative' case

Var. 10.23 nos dicemus, qui -i causa dicitur, -i vel nominativum.

Apollinaris ap. Gell. 20.6.2 habet casum -i, quem tu 'rectum' appellasti.

casus: Var. 8.42, 9.76, 77, 10.23, 65; Gell. 13.23.5, 14.5.2.

Non-gram.: see nomino.

nominatio

1. 'designation'

Prisc. 2.117.4, 15 (of denominative), 3.117.5, 6 (of verb), 119.18 (of participle), 120.20 (of preposition), 121.3 (of adverb), 124.4 (of other parts of speech).

Substantiva verba indicate substance or essence while vocativa verba indicate naming, nominatio, e.g. 'nominor'.

Prisc. 3.13.10, 151.10, 152.9, 21, 153.28, 154.18, 210.15.

Nouns generally occur in the 3rd person: naming people in the sg. is the function of the 2nd person.

Prisc. 3.117.27, 150.4.

nominatio ~ positio: Prisc. 3.121.3, 150.4, 152.21; + 119.18 positio -is.

Gk.: ὀνομασία, AD synt. 19.5, 21.3, 26.12 (~ Prisc. 3.117.6, 27, 120.20).

2. 'onomatopoeia'

Prisc. 2.450.2 in -bus, id est ὀνομασποποιεῖς.

See facticius.

Non-gram.: 'designation' (Rhet. Her., Cic., Vitruv. +).

nominativus

1. 'nominative' (case)

classification

Char. 15.8 casus sunt sex, -us genetivus dativus incusativus, qui et accusativus, vocativus ablativus (Diom. 1.301.35; Dosith. 7.392.9; Don. 586.16, 624.12; Vict. 6.189.20; Aud. 7.341.19; Prob. 4.74.18; ps. Asp. 5.550.12).

Some grammarians expressed doubt as to whether the nominative counted as a true case.

Char. 195.10 casus sunt, ut quidam volunt, sex; ratione tamen sunt quinque, genetivus dativus accusativus vocativus ablativus (Diom. 1.301.35).

12 -um enim optime casum esse noluerunt, quoniam quidem sit positio <nominis> vel recta nominatio vel declinationis regula. quem -um Graeci non πρῶτον sed ὁρῶν vel εὐθεῖαν vocant. καταχρηστικῶς tamen -um casum dicimus (Diom. 1.302.1ff.).

Vict. 6.189.22 sed si a cadendo casus dicti sunt, quo modo -us casus dici potest, qui adhuc in suo statu est nec a prima positione sui cecidit, quo fit ut a genetivo casus esse incipiant ac per hoc iam quinque sint? dicimus non aliter -um quoque casum dici posse, quam ut in gradibus, per quos descendimus, illum etiam qui in summo est gradum dicimus (Aud. 7.341.21ff.).

Cled. 5.44.8 de -o casu dubitatur, quia non potest, sicut alii, -us cadere.

Pomp. 5.170.30 ideo ergo dicti sunt casus, ab eo quod faciant nomen cadere. Et si hoc est, -us non erit casus, ea ratione, quia per ipsum non cadit nomen, sed sic est, quo modo fuerat. sed quamvis per ipsum non cadat, tamen per ipsum scimus, quid sit cadere. quando enim dico 'doctus', non iam cecidit hoc nomen, sed sic, quo modo est naturale, sic dicitur.

171.4 -us dictus est casus, non quia ipse nomen facit cadere, sed <quia> per ipsum scimus, quid sit cadere. non enim possumus scire, quid sit cadere, nisi scierimus ante, quid fuerit rectum (182.1ff.).

Cons. 5.350.20 quaeritur a plerisque, num -us, qui absolutum quiddam significat et naturali ratione primus habetur, casus nominis debeat appellari, siquidem nulla alia sit prima nominis positio, a qua inclinatus aut commutatus sit. ceteros vero recte casus appellari dicemus, quod a prima nominis positione facta inclinatione mutantur. sed tamen rectissima ratione etiam ipsum <-um> casum dici placuit.

28 sic igitur istam primam positionem nominis, id est -um, appellari casum posse, quod possit cadere et in aliam inclinationem vis positi nominis commutari.

Prisc. 2.172.5 -us casus non est, sed abusive casus dicitur, quod facit alios casus.

ancient etymology

expl. in Don. 4.544.8 -us quasi propositivus ab ipsa denominatione dictus.

Pomp. 5.171.8 -us, quod per ipsum nominemus, ut 'hic magister'.

Prisc. 2.185.11 est autem rectus, qui et -us dicitur. per ipsum enim nominatio fit, ut 'nominetur iste Homerus, ille Virgilius'.

attestation:

Var. 10.23 nos dicemus, qui nominandi causa dicitur, nominandi vel -um.

Quint 1.6.14 quamvis feminina singulari -o 'us' litteris finita nunquam genetivo casu 'ris' syllaba terminentur (7.9.13).

Vel. 7.56.19; Scaur. 7.20.11; Ter. Maur. 6.339.465.

Gk.: *ὀνομαστική* (πτῶσις), DT 31.6; AD synt. 188.6.

The Gk. model for nominativus is *ὀνομαστική*. The explanations of the Latin grammarians reflect a tradition found also in their Gk. predecessors of explaining case names through specific phrase comprising the case in question (e.g. 'Homerus' in the nominative) together with a verb or noun cognate with the case name, e.g. nominare (*ὀνομάζεν*). The original value of the Gk. term was probably that of naming or labelling in general (De Mauro 1971: 306f.).

See rectus.

2. 'nominal, of the noun'

Vict. 6.201.11 participia -a seu nomina participalia. 202.10 adverbia -a vel...nomina adverbialia.

Prisc. 3.122.4 subiectiones -ae fiunt appellativorum vel propriorum (~ AD synt. 29.4 αἱ ἀνθυπαγωγαὶ ὀνομαστικαί).

124.1 praepositae partes [id est interrogativae] vel -ae fiunt vel adverbiales (~ AD synt. 33.8 τὰ προκειμένα μόρια...ὀνομαστικά).

130.26 cum -ae interrogationes per nomina soleant fieri.

Gk.: *ὀνομαστικός*, see AD parallels.

nominatus

'noun'

classification

Var. 8.45 appellandi partes sunt quattuor, e quis dicta a quibusdam provocacula quae sunt ut 'quis, quae'; <vocabula> ut 'scutum, gladium'; nomina ut 'Romulus, Remus'; pronomina ut 'hic, haec'. duo media dicuntur -us; prima et extrema articuli.

For Var., nominatus 'noun' incorporated both common nouns (vocabula) and proper nouns (nomina):

10.18 prima pars casualis dividitur in partis duas, in -us scilicet <et articulos>.

10.20 ut in articulis duae partes, finitae et infinitae, sic in -bus duae, vocabulum et nomen.

further examples

Var. 8.52 de -bus qui accedunt proxime ad <in> finitam naturam articularum atque appellantur vocabula.

9.70 reprehendunt de casibus, quod quidam -us habent rectos, quidam obliquos.

9.95 -uom analogia <m>.

10.30 ad -uom similitudines.

8.63, 9.69, 102, 10.21.

nomino

'name, designate'

of letters

Char. 5.17 'r' consonans...ὄργα -atur. Diom. 1.421.26 elementum intellegitur, littera scribitur, 'a' -atur. Prisc. 2.8.7 cum a suis vocibus vocales -entur. Cass. 7.148.6 est quaedam littera..., quae digamma -atur (Alb. 7.302.7).

of grammatical categories

Don. 647.11 sunt etiam dictiones, quas incertum est utrum coniunctiones an praepositiones an adverbia -emus (Diom. 1.416.25; Aug. 5.521.32). Macr. exc. 5.628.8 licet his similia Latini non communia, sed deponentia -ent. 652.6 quae Graeci *διαθέσεις* appellant, Latini genera -verunt. Prisc. 2.172.13 ipsa terminatio nominativus...non incongrue casus -atur. 406.7 merito a quibusdam 'instans' imperfectum -atur. 412.17 supina...-antur, quia... 415.25 quem Stoici *τέλειον ἐνεστώτα* -verunt. 429.15 haec forma... 'meditativa' -atur. 442.24 'coniugatio'... -atur. 579.19 'praepositivum' -atur ('hic'). 3.15.28 illas...ἀλλοπαθεῖς...-verunt (AD pron. 44.17 *ἐκάλεισαν*). 241.23 quae (coniunctio, sc. *εἰ*) apud illos (Graecos) *συναπτικώς* -atur. Eutyech. 5.448.2 alia, quae circumflexo accentu prolata apud eos iure *περισπωμένη* -atur.

Gk.: *καλέω*, DT 9.6, 14.9, and see AD parallel; *ὀνομάζω*, AD synt. 113.11.

See nuncupo.

Non-gram.: 'name, call' (Enn., Pl+).

nota

'mark, written form'

1. of letters

Gell. 17.9.tit. -is litterarum (Serv. Aen. 3.444).

Mar. Vict. 6.5.10 a nonnullis -a vocis articulatae dicta est (littera).

Prisc. 2.6.23 littera...est -a elementi.

2. of h/aspiration

Quint. 1.5.19 si 'h' littera est, non -a.

Mar. Vict. 6.9.1 Nigidius Figulus... 'h' non esse litteram, sed -am aspirationis tradidit (Mar. Vict. 6.5.28, 6.6.3; Dosith. 7.382.7; Diom. 1.423.15; Don. 605.3; Cled. 5.28.9; Prob. 4.50.15, 31; Vict. 6.196.1; Aud. 7.326.23; Prisc. 2.8.22, 12.20, 35.24; cf. Serg. 4.477.21 pro signo aspirationis).

Serg. 4.477.23 Graeci aspirationis -am hanc habent |-, quam *δασείαν* vocant.

3. of accent/diacritic

acute

Don. 610.16 acutus accentus est -a per obliquum ascendens in dexteram partem / (Diom. 1.434.1).

expl. in Don. 4.532.16 acutae -a.

grave

Don. 610.16 gravis -a a summo in dexteram partem descendens \ (Diom. 1.434.2).

Cf. expl. in Don. 4.532.17 gravis...notatur.

circumflex

Don. 610.17 circumflexus -a de acuto et gravi facta / (Diom. 1.434.3; ps. Prisc. de acc. 3.520.6).

expl. in Don. 4.532.21 flexa...prosodia...-am habet nomini potestatiue respondentem.

.26 mediae...-am non ponimus, quia neque a maioribus accepimus neque fingere possumus.

hyphen

Don. 611.2 hyphen virgula subiecta versui: hac -a subter posita duo verba...copulamus (Diom. 1.434.36).

Serv. 4.484.12 hyphen est -a, quae duo verba iungit ac necit supposita.

diastole

Don. 611.4 huic (sc. hyphen) contraria est diastole, dextera pars...circuli ad imam litteram apposita: hac -a male cohaerentia discernuntur (Diom. 1.435.11; Vict. 6.194.3).

Serg. 4.484.14 diastole est -a contraria hyphen. hac enim vitiose coniuncta separamus.

apostrophe

Don. 611.6 apostrophos circuli item pars dextera, sed ad summam litteram apposita: hac -a deesse ostendimus parti orationis ultimam vocalem (Diom. 1.435.16; ps. Prisc. de acc. 3.520.11).

Serg. 4.484.17 apostrophos est -a similiter facta ut diastole, sed ad summam partem litterae posita.

attestation:

Gell. 13.6.1 quas Graeci *προσώδεις* dicunt, eas veteres docti tum 'as vocum', tum 'moderamenta', tum 'accentuunculas', tum 'vocationes' appellabant.

Gk.: *σημεῖον*, DT 106.2.

4. of punctuation

Diom. 1.437.14 distinctio quid est? appositio puncto -a finiti sensus vel pendens mora (Vict. 6.192.8; Aud. 7.324.13).

Diom. 1.437.20 distinctio est silentii -a cum sensu terminato (Dosith. 7.428.15).

.24 et est huius -a punctum supra verum ad caput litterae positum (cf. Dosith. 7.428.15 signum).

Diom. 1.438.5 subdistinctio est silentii -a legitimi.

.7 huius autem <-a> est punctum sub versu positum.

Gk.: σημειόν, DT 7.5, 7.

Non-gram.: 'mark' (Cic.+).

notatio

'the explanation (of a term) according to its derivation, etymology'

Cic. top. 35 multa...ex -e sumuntur. ea est autem, cum ex in nominis argumentum elicitur; quam Graeci ἐτυμολογία appellant...nos...genus hoc -em appellamus, quia sunt verba rerum notae.

38 itaque hoc quidem Aristoteles σύμβολον appellat, quod Latine est nota.

Quint. 1.6.28 (refers to this passage).

Gk.: ἐτυμολογία: see etymologia.

The formation of notatio to render ἐτυμολογία reflects the Aristotelian view that language has a conventional origin.

L: Lomanto 1994: 245.

nothus

'of mixed declension', of nouns whose declensions fall somewhere between the Gk. and the Latin patterns

Pomp. 5.145.11 sunt item nomina tota Graeca, tota Latina, ...media.

146.6 haec autem quae media sunt appellantur -a, quasi corrupta, quem ad modum -us dicitur quisquis nascitur de nobili et ignobili.

Cled. 5.35.28 quae -a appellantur: corrupta, media inter Graeca et Latina.

Diom. 1.328.31 sunt inter Graecam Latinamque formam, quae -a appellantur, ut 'Achilles Agamemnon' (Don. 615.9).

expl. in Don. 4.538.6 sunt inter Graecam atque Latinam formam, quae -a dicuntur, ut 'Achilles Agamemno'. cum enim Graeca sint, Latinam...habent declinationem.

Pomp. 5.146.2 tam Latina sunt -a quam Graeca, utraque regula declinamus (145.30).

Serv. 4.429.31 sunt quae appellantur -a, quae non primis syllabis, sed ultimis a Graeco sermone dissentiunt, ut 'Achilleus Achilles, Agamemnon Agamemno'.

Pomp. 5.145.22 -um est quod ultima syllaba corrumpitur et prioribus commune est...: ut puta 'Memnon' et 'Memno'; ultima syllaba corrupta est et priores manent.

Prisc. 2.325.21 in 'on' desinentia Graeca et in 'o' tam Latina quam -a.

166.24, 313.22.

312.9 in 'o' correptam...masculina desinunt vel feminina vel communia Latina vel -a.

attestation:

Var. 10.69 (of types of declension) unum vernaculum ac domi natum, alterum adventivum, tertium -um ex peregrino hic natum...ut 'Achilles' et 'Peles'.

10.70 de -is (verbis).

10.71 -ae...declinationes.

ancient etymology: see Pomp. 5.146.6 above.

Gk.: νόθος, AD pron. 109.22.

The Gk. term clearly has a different sense from the Latin: AD uses it to mean spurious in the context of textual criticism.

Syn. medius.

Non-gram.: 'illegitimate, bastard' (Ov., Verg.+).

noto

1. 'denote, mean'

Var. 7.110 quibus vocabulis tempora sint -ta. Char. 392.14 'hunc' et 'istum' in proximo -at. 399.9 'sub'...fere -at aliqua subdita.

Diom. 1.321.18 est...cognomen quod cuiusque personae propriam -at definitionem. 320.26 nomen...dicitur, quod unam quamque rem monstrat ac -et (exc. Bob. 1.533.10. Prisc. 2.57.3 nomen quasi notamen, quod hoc -mus uniuscuiusque substantiae qualitatem).

of the finita qualitas of pronouns

Char. 200.13 finita (qualitas pronominum) est quae -at certam personam (exc. Bob. 1.557.7). Diom. 1.329.7 finita (qualitas pronominum) est quae -at certum numerum et gestum dirigit ad certam personam (expl. in Don. 4.545.24). Aud. 7.343.14 finitum pronomine est quod -at certam personam.

of the finita qualitas of verbs

Char. 209.29 qualitas verborum finita est quae -at certum numerum, certum modum, certum tempus, certum personam (exc. Bob. 1.561.26; Cons. 5.374.1).

See significo, and further parallels s.v.

2. 'mention, note'

Char. 204.5 horum animadversio a Graecis -ta est. expl. in Don. 4.550.17 hos...significatus elocutionis -i opus est. Pomp. 5.162.29 debemus ergo -are, quando sunt nomina in numero singulari alterius generis et alterius in plurali. Macr. exc. 5.602.8 si...fuerint liquidae λ μ ν ρ... quintam (coniugationem) -bunt. .24 ut exempli causa unius verbi declinatio -etur (632.11). Prisc. 2.263.23 'tonitrus' quoque et 'cornus', quando sint masculina, -antur, quod quartae sunt. Prisc. de nom. 3.447.23 differentiae causa -antur 'deabus filiabus'. ps. Prisc. de acc. 5.522.6 -antur autem pleraque, quae 'i' vocalem longam habent ante vocalem. 523.22 -atur 'laquear', quod brevitur. 524.2 -atur 'memor', quod est omnis generis et tamen corripitur. .9 -antur pauca masculini generis propria. .20 praeterea unum -atur in eadem clausula finitum. 526.32 -atur namque, quod 'plico plicas' praeteritum 'plicui' vel 'plicavi' facit. 527.5 -antur namque quae in simplici figura sunt longa. .14 -antur haec quae in praeterito perfecto et plusquamperfecto...producentur. .21 -antur... quae in 'ivi' vel 'evi' exeunt in praeterito. 528.7 -antur haec, quae in praesenti tempore...breviuntur. Eutychn. 5.448.18 -tis scilicet anomalis vel defectivis. 450.1 -antur primae...coniugationis 'beo, creo'... 451.17 -antur pauca, quae... 453.15 quorum duo posteriora -antur. 463.17 -atur 'crux cruce crucias'. 465.6 -tis illis paucis terminationibus. 466.18 paucis illis superius -tis. 467.11 -tis primae... 'hio hias' et 'pio pias'. 468.27 -antur tertiae coniugationis 'coco cocis' et quae ab eo componuntur. 470.3 -antur tertiae 'vinco vincis' et ab eo composita. 472.18 -antur primae coniugationis duo producentia 'i'. 474.27 -antur tertiae 'ago agis'...et ab eo composita. 476.5 -atur tertiae 'sugo sugis'. 478.14 -atur primae 'cremo cremas'. 478.19 -antur 'demo demis', 'promo promis'. 482.7 -antur tertiae coniugationis 'curro curris, verro veris'. 484.20 -antur tertiae coniugationis 'plector amplector'. .24 -antur tertiae duo. Cass. 7.188.3 -tis etiam quibusdam neutralibus (Martyr. 7.188.3). 200.19 -tis 'habeo hebes hibiscus'. .24 -atur 'Hadria hedera'. 201.8 -antur 'halo' verbum, 'hilum hilaris holus' nomina. .13 -tis 'hamus Hammon homo humus'. .16 -tis 'honor honestus' et 'Iohannes'. .20 -tis 'hara harena harundo' (Alb. 7.309.6). 202.8 -atur 'hordeum'. .10 -antur 'hasta hostile'. .15 -antur pronomine 'iste' et ab eo composita. Alb. 7.309.17.

gerundive: notanda

Char. 68.9 (dative plural in 'bus') quae -anda videntur. Aud. 7.361.2 illae quoque particulae -andae sunt, 'que ve ne'. Cled. 5.51.9 -anda ista pronomina, quia et adverbia faciunt. 71.24 -anda est alia declinatio. Prisc. 2.481.2 'litum' quoque et 'itum' -anda sunt. 570.5 praeterea -anda sunt a 'salivi' vel 'salii' 'saltus' et 'salturus'. 3.276.3 illa quoque -anda (certain verbs).

an author mentions

Char. 150.12 <ut> Vindex a litterae libro I -at. 151.33 quod idem Plinius eodem libro VI -at. 156.10 ut etiam Pli-

nus -at. 170.23 quod ita quoque dictum -at Plinius (.27, 174.26, 176.27). 181.12 ut Paulus in Coeli historiarum libro I -at. 184.29 ut etiam Fl. Pomponianus -at. 252.18 licet Statilius Maximus de singularibus apud Ciceronem quoque positus saepenumero -et. 270.29 quod Statilius Maximus -at (280.20). 275.2 ut Maximus quoque -at (276.4, 277.12, 279.1, 280.24, 281.5, 282.6, 29, 30, 284.6, 8, 27). 278.17 quod -verunt grammatici. Pomp. 5.201.5 plane Plinius Secundus -vit grammaticos in hac definiti-one; non -vit imperitiae, sed inertiae ad loquendum.

the grammarian himself mentions (i.e. in the 1st person)

Char. 13.3 quoniam alterum habemus, etiam alterum -emus in versu. Prob. cath. 4.32.25 hoc tamen -emus, quod... Pomp. 5.107.14 ne cogamur omnia verba inquirere, -emus illa prima verba. ps. Phoc. de asp. 5.439.23 omne pronomen articulare praeposita aspiratione scribi -amus. 440.9 omnia nomina Graeca vel Latina...cum aspi-ratione scribi praeposita -amus. Eutychn. 5.467.32 -amus quasi tertiae coniugationis. Cass. 7.175.9 nos quoque -amus ac temptamus rationem reddere (Martyr. 7.175.12).

- with reference to an earlier part of his work

Ter. Maur. 6.330.180 sola consonans ipsa fit (u/v), ut prius -asti. Char. 225.8 sed ita distinguit ut id quod pro utroque -vimus esset praesentis tantum. 242.22 de quibus et supra -vimus (333.5). 300.26 quae etiam in adverbis -vimus. 332.27 sicut supra -vimus. 340.16 in his verbis quibus -vimus imperativa deesse (Diom. 1.358.29). .27 quae non habere -vimus (Diom. 1.359.3). exc. Bob. 1.561.8 et iam ordine suo hanc regulam -vimus. expl. in Don. 4.561.4 de praepositionibus primo libro -vimus. 562.18 cur interiectio dicta sit in primo libro -vimus. Eutychn. 5.463.6 quae superius ad tertiam pertinentia -vimus. 481.30 quae superius ut tertiae coniugationis verborum -vimus.

- with reference to a later part of his work

Char. 66.3 ubi illud quoque -bimus 'vinarium' dici. 236.20 -bimus... 'satur' nomen inter ea esse quae ad analogiam non pertinent. Macr. exc. 5.643.36 -bis in hoc modo quod... Cass. 7.149.9 hoc item in ceteris -bimus, ut divisionem 'c' littera sequatur.

3. 'write'

i) use a letter or symbol to represent a word, sound, etc.

of letters representing sounds

Scaur. 7.15.10 figura...qua... 'g' littera -batur. Ter. Maur. 6.329.128 una quoniam fas habitum est -are forma (single vowel sign for long and short vowel). 335.334 quia pari forma -antur (Gk. ε, o, Lat. e, o) et soni sunt simplici- cis. 336.341 nequis hoc culpet, Latina si -ta non erunt (write letters). 339.446 porro diphthongon -amus, quando $\upsilon\epsilon\alpha\iota\upsilon$ scribimus. Scaur. 7.15.5 quia singulis litteris primae syllabae -bantur. Diom. 1.423.16 (h with preceding c) χ -at Graecam.

in the definition of littera

Char. 4.14 figura (est) qua -atur. Diom. 1.421.29 figura (est), cum scripta aspicitur vel -atur. Prob. 4.49.1 figura litterae est qua -atur et qua scribitur. Aud. 7.325.11. Vict. 6.194.21. Cled. 5.28.19.

of praenomina

Ter. Maur. 6.351.897 'Gaius' praenomen inde 'C' -atur, 'G' sonat. Char. 7.28 cum ea sola ('Q' littera) -amus 'Quirites' (Diom. 1.425.22). Diom. 1.322.4 omnia praenomina aut singulis litteris -antur...aut binis...aut ternis (expl. in Don. 4.536.7; Pomp. 5.140.20; Cled. 5.35.4; Prisc. 2.57.17). 423.22 cum 'Gaium' -amus 'Caesarem', scribimus C.C. 424.8 C nota praenominis, cum sola 'Gaium' -at.

of numbers and figures

Vel. 7.52.7 cum apud illos (Graecos) numeri prima semper littera nominis quo significantur -entur, ut Δ δέξα. .8 ἐκὰς πέρ H -ant. .9 alioquin per E -arent. Char. 96.15 in rationibus faciendis denarium...X inductum

-amus (Prisc. de fig. num. 3.408.16 denarius quoque decem librarum nummus per X perscriptum -atur). Prisc. de fig. num. 3.406.3 cum ab uno ad milies mille numeri -entur, apud Latinos non plus tredecim eos figuris -i invenimus. 407.15 decem milia -antur per M circumscriptam ex utroque latere. .20 quia milies quoque mille per M circumscriptam solet -i. .28 as nummus est libralis per I perscriptam, -atur I.

of diacritics and punctuation marks

Prob. de nom. 4.215.2 'g' litterae apex, qui sonum figuramque -aret, inventus est. expl. in Don. 4.532.17 gravis...-atur similis virgula. 534.4 imam litteram puncto -amus. Vict. 6.193.23 circumflexum transversa V littera / -amus. gram. 6.271.1 longum accentum transversa I littera -at. ps. Prisc. de acc. 3.520.15 dasia...hac figura -atur.

ii) 'write, spell'

Vel. 7.53.8 hac eadem ('K') nomen 'Kaeso' -atur (Ter. Maur. 6.349.799 saepe 'Kaesones' -bant hac vetusti littera ('K')). Ter. Maur. 6.338.440 Δείμος inde sic -amus. 340.492 sic 'Aristaeum' -amus quattuor per syllabas. 510 -i λῶτα qua Graium incipit. 341.528 quando sic Graece -atur (λού). 345.692 consonans quae prima in ista syllaba 'cui' scribitur 'C' magis vel 'Q' -i debeat. Prisc. part. 3.466.5 'ne' saepissime etiam 'e' abiciens apostropho -atur. 506.25 praeterea a 'corde' composita 'd' servantia pro 't' -anda sunt. Cass. 7.153.18 apud Latinos vocabula non sunt hac littera -ta. Martyr. 7.166.16 quod alii casus -buntur similiter. Cass. 7.179.11 -are debemus sequentes prototypa (Martyr. 7.179.11). 184.5 dissimili tempore 'vivi' syllabae constitutae -antur similiter (Martyr. 7.184.8). 190.3 'nervo' -to solummodo (Martyr. 7.190.1).

+ per + specific letter

Vel. 7.56.3 alia per 'e' et 'i' -verunt (e.g. 'virei'). .5 per 'i' -aremus. Prob. de nom. 4.214.39 et genetivo 'huius regis' per 'c' -batur. Cass. 7.168.4 haec namque per 'b' mutam -buntur (Martyr. 7.168.4; Cass. 7.174.2 (Martyr. 7.173.10); 179.8 (Martyr. 7.179.8); 185.3 (Martyr. 7.185.4), 190.10 (Martyr. 7.190.7)). 180.4 've'...per 'v' vocalem loco positam consonantis -etur (Martyr. 7.180.4) 182.7 per 'v' necessario -bitur (Martyr. 7.182.8 per 'v' digammon necessario -entur). 184.10 ubi diximus 'vi' brevem in medio nominis positam per 'v' -i (Martyr. 7.184.13). 189.1 'vor' per 'v' -etur (Martyr. 7.189.1).

See perscribo 2, signo 3.

4. 'form'

Sacerd. 6.492.24 illorum...verborum...species perfecta -atur de participio temporis praeteriti (Prob. cath. 4.40.13). Prob. 4.50.18 et ideo hoc quoque non recte existimasse -andi sunt.

See *figuro*, and further *parallels s.v.*

Non-gram.: 'mark' (Var., Cic.+).

novissimus

'final'

collocations

consonans: Cass. 7.151.8.

littera: Scaur. 7.25.17; Mar. Vict. 6.22.26; Don. 591.16, 21, 592.5; Diom. 1.347.8, 17; Phoc. 5.433.22; Cass. 7.148.21.

specific letter: Scaur. 7.12.18 -um 'a'; Vel. 7.52.1 -um... 's'; Macr. exc. 5.643.16 'o' -o; Mar. Vict. 6.22.18 'e' -am. syllaba: Gell. 13.26.1; Char. 89.8; Don. 591.17, 592.1, 7; Diom. 1.325.33, 347.14, 30; Aud. 7.361.6, 10; Phoc. 5.429.11; ult. syll. 4.223.4, 13, 18, 35, 227.8, 230.28, etc.

gerundi -um: Prob. 4.181.13, 24, 29, 185.28.

locus: Char. 278.18.

pars: Scaur. 7.20.12.

See *extremus*, *finalis*, *postremus*, *terminalis*, *ultimus*.

Non-gram.: 'last' (Var.+).

novitas**'novelty'**

Cic. de orat. 3.170 aut vetustum verbum sit, quod tamen consuetudo ferre possit; aut factum vel coniunctione vel -e, in quo item est auribus consuetudinique parcendum.

Quint. 1.6.39 gratiam -i similem parant (*archaic words*).
Gell. 11.7.1 verbis...aut nimis obsoletis...aut insolentibus -isque durae.

Gell. 12.10.4 M. Varro...aeditumum dici oportere censet magis quam 'aedituum', quod alterum sit recenti -e fictum, alterum antiqua origine incorruptum.

Char. 115.27 'ques'...dixisse veteres testimonio est Cato...et Pacuvius.

116.1 quam vocem tametsi -s abdicavit, declinatio eius tamen manet.

Diom. 1.381.12 -s a vetustate dissentit.

See antiquus, antiquitas, vetus, vetustas.

Non-gram.: 'newness, novelty' (Lucr.+).

numeralis**'numeral'**

1. of nouns, the term that indicates the cardinal numbers

Prisc. 2.62.4 -e est, quod numerum demonstrat, ut 'unus', 'duo', 'tres'.

2. of adverbs

Prisc. 3.88.20 -ia (adverbia) ('semel bis ter quater quinque sexies septies quotiens totiens').

attestation:

This term is found only in Prisc. (Souter); both categories are designated by other grammarians by periphrasis, see s.v. numerus.

Gk.: ἀριθμητικός, DT 44.4 (of nouns).

See ordinalis.

numerus

1. grammatical 'number'

i) general (noun/verb)

definition

Diom. 1.301.19 -us est incrementum quantitatis ab uno ad plura procedens.

Prisc. 2.172.2 -us est dictionis forma, quae discretionem quantitatis facere potest.

attestation:

Cic. part. 18 ne generibus -is temporibus personis casibus perturbetur oratio.

Cic. de orat. 3.11.40.

ii) of nouns

Cled. 5.10.19 -us, qui unum et plures demonstrat.

Aud. 7.341.13 -us, quo apparet, singulare sit an plurale.

Char. 195.1 -i sunt duo, singularis, ut 'hic praeceptor', pluralis, ut 'hi praeceptores' (Diom. 1.301.20).

Dosith. 7.392.4 -i sunt II, singularis, ut 'hic Cato', pluralis, ut 'hi Catones'.

Don. 622.10 -i sunt duo, singularis et pluralis: singularis, ut 'hic sapiens', pluralis, ut 'hi sapientes'. 586.9.

Prisc. 2.172.2 (-us) est...vel singularis vel pluralis.

For the dual, see s.v. dualis.

Ps. Asp. and Prob. also include 'common' number.

ps. Asp. 5.550.3 -i accidunt duo, singularis, ut 'hic Cato', pluralis, ut 'hi Catones', communis, ut 'dies nubes'.

Prob. 4.74.22 -i nominum sunt tres, singularis pluralis et communis.

attestation:

Var. 10.65 haec (sc. 'Iupiter Marspiter, Iovi Marti')...genere nomen et -o et casibus similia sunt inter se,

quod utraque et nomina sunt et virilia sunt et singularia et casu nominandi et dandi.

Plin. ap. Char. 164.16 -o plurali (Scaur. 7.19.7).

171.22 -o singulari (Quint. 1.6.25; Gell. 14.5.2; Scaur. 7.32.21).

Quint. 9.4.58 casus atque -os.

Gell. 2.13.1 unum filium... 'liberos' multitudinis -o appellarunt.

Vel. 7.57.16 nominativum pluralem et dativum eiusdem -i.

iii) of pronouns

In addition to singular and plural Char. and Diom. recognise a common number for pronouns.

Char. 200.18 -i sunt duo, singularis ut 'qualis', pluralis ut 'quales'. communis quoque -us invenitur, ut qui; dicimus enim 'qui vir' et 'qui viri'.

Diom. 1.329.14 -i pronominum sunt duo. aut enim singularia sunt, ut 'ego', aut pluralia, ut 'nos'. sunt quaedam -o communia, ut 'qui quae'. nam et 'qui vir' et 'qui viri' et 'quae mulier' et 'quae mulieres' dicimus.

Ps. Asp. deals with the relation of the number of the possessor and the number of the possessed for possessive pronouns.

ps. Asp. 5.550.39 -us apud Graecos propter dualem -um motus habet novem, in sermone nostro quattuor: aut enim unum unius significamus, ut 'meus tuus', aut multos multorum, ut 'nostri vestri', aut unum multorum, ut 'noster vester', aut multos unius, ut 'mei tui'.

iv) of verbs

Sacerd. 6.432.7 -i in verbis tot sunt quot et in nominibus, singularis, ut 'amo', pluralis, ut 'amamus'.

Char. 214.2 -i sunt duo, singularis, ut 'scribo', pluralis, ut 'scribimus' (Aud. 7.346.25; ps. Asp. 5.551.20).

Don. 637.3 -i verbis accidunt duo, singularis et pluralis: singularis, ut 'lego', pluralis, ut 'legimus' (593.4; Vict. 6.198.18; Diom. 1.334.25).

Prisc. 2.451.2 -us accidit verbis uterque, quomodo et omnibus casualibus, singularis, ut 'lego', pluralis, ut 'legimus'.

For the 'dual', see s.v. dualis.

Prob. includes common number for verbs.

Prob. 4.156.5 -i verborum sunt tres, singularis pluralis communis.

attestation:

Quint. 1.4.27 sed in verbis quoque quis est adeo imperitus ut ignoret genera et qualitates et personas et -os?

v) of participles

Sacerd. 6.444.15 -i in participiis duo sunt, singularis, ut 'hic doctus', pluralis, ut 'hi docti' (Dosith. 7.408.12; Don. 645.9, 598.5; ps. Asp. 5.553.5; Prisc. 2.568.12).

Prob. includes common number for participles.

Prob. 4.139.37 -i participiis accidunt sic uti nominibus et pronominiibus, singularis 'scribens', pluralis 'scribentes', communis 'ruentis'.

Gk.: ἀριθμός, DT 30.5 (for nouns), 51.2 (for verbs).

The Gk. grammarians used the ordinary word for number, ἀριθμός, for the grammatical category of number, and the Romans followed their example in using numerus.

2. non-grammatical 'number', in the designation of various categories

i) of nouns: used to label the cardinal numbers as a type of noun

Char. 196.5 alia (sc. nomina) -um (significant), ut 'unus duo' (exc. Bob. 1.535.12; Dosith. 7.394.12; Diom. 1.322.15; expl. in Don. 4.536.21).

Serv. 4.430.18 sunt quae -um (significant), ut 'unus duo tres quattuor quinque'.

ps. Asp. 5.549.32 alia -um (significant), ut 'duo tres'.

Don. 616.10 alia -i, ut 'unus duo' (Cons. 5.340.3).

Pomp. 5.148.10 accedit etiam -i, ut puta 'quinque decem octo': nomina sunt -orum.

attestation:

Var. 9.65 omnes...-i ab duobus usum versus multitudinis sunt.

ii) of pronouns: type of pronoun

The Latin grammarians categorised certain pronouns as of or signifying number.

Diom. 1.329.24 pronomina quaedam...-um (significant), ut 'quot tot'.

Aud. 7.343.26 pronomina...quaedam...-um significant, ut 'quot tot'.

ps. Asp. 5.550.30.

Don. 629.10 alia -i, ut 'quot tot'.

Pomp. 5.203.33 alia sunt -i, 'quot tot'. 'quod' si per 'd' scribas, generis neutri est; 'quot' si per 't' scribas, -i est.

Cass. 47.4 M 'quod', cum pronomem est, per 'D' non per 'T' litteram, cum vero adverbium -i est, per 'T' non per 'D' litteram.

For Prisc. these forms counted as nouns.

Prisc. 2.61.13 (nomina) -i, ut 'quot', 'tot'.

3.122.13 -um...(quaerentes dicimus) 'quot'.

iii) of adverbs

Comin. ap. Char. 233.9 (adverbia significant) -um, ut 'semel'.

Diom. 1.404.4 -um, ut 'semel bis ter quater quinque deinceps primum iterum rursus tertium dumtaxat saepe saepius saepissime miliens deciens'.

ps. Asp. 5.552.7 -um significantia adverbia, ut 'semel bis ter'.

Char. 234.4 (adverbia) -i, 'semel bis centies'.

RP ap. Char. 242.23 -i adverbia sunt, velut 'totiens quotiens aliquoties saepe saepius saepissime semel bis ter quater deinceps primum iterum tertium dumtaxat saepe saepius saepissime miliens deciens'.

245.5 inter adverbia -i haec quoque alii adiecerunt, 'quot tot quotquot aliquot'; quae ita posita inter adverbia non est nostrae aestimationis reprobare. certe inter aptota nomina pluralia posuimus, secuti praecepta magistri nostri. alii inter pronomina posuerunt.

Roman. ap. Char. 248.17 -i... 'semel...' 'bis...' 'ter...'.

Sacerd. 6.442.18 -i, ut 'semel' (Prob. 4.154.10).

Don. 596.7 -i, ut 'semel bis'. 641.9.

Vict. 6.201.23 alia -i, ut 'semel bis ter'.

Aud. 7.348.12 alia -i, ut 'semel bis ter quater decies centies milies'.

Dosith. 7.410.16 -i..., 'semel'..., 'bis'..., 'ter'..., 'quater'..., '<et> deinceps, 'quotienscumque'..., 'primo'..., 'secundo'..., 'tertio'..., et deinceps, 'saepe'..., 'saepius'..., 'saepissime'.

ult. syll. 4.247.4 adverbia -i... 'semel'... 'quater'.

Aug. 5.518.14 adverbia significationem -i habentia, ut 'semel bis ter'.

Prisc. 2.596.28 adverbia...-orum ('semel bis quater saepe').

attestation:

Vel. 7.70.1 'quot volumina' per 't' (debet scribi), et est adverbium -i.

Gk.: τὰ δὲ ἀριθμοῦ δηλωτικά, ὅσον δὲ τρεῖς τετράκις, DT 76.1.

A scholiast distinguishes adverbs of quantity, with indefinite sense, from the more specific adverbs of number as follows:

Σ DT 276.30 ταῦτα (sc. τὰ ποσότητος) ἀόριστον ποσότητα δηλοῦν, τὸ δὲ τρεῖς ὠρισμένην ποσότητα.

The Latin grammarians include both adverbia quantitatis & adverbia numeris, but for RP and Dosith. (and Prisc.: cf. also s.v. numeralis) the latter category is quite broad, incorporating e.g. saepe, whereas DT assigns πολλάκις to τὰ ποσότητος (Uhlig 1883: 75-6).

See quantitas.

L.: Uhlig 1881: 21.

3. of syllables, the number of letters in the syllable classification

Prisc. 2.51.21 accidit unicuique syllabae tenor, spiritus, tempus, -us litterarum.

definition

Prisc. 2.53.4 -us litterarum accidit syllabae, quia...non minus quam unius nec plus quam sex litterarum apud Latinos potest inveniri syllaba.

Non-gram.: 'number' (Pl., Cato+).

nuncupo**'name'****of letters**

Ter. Maur. 6.336.366 illae διχρονίαι tres, Graeca quas vox -at. 349.814 -andae litterae.

of grammatical categories

Mar. Vict. 6.31.26 vocis orationisve qualibet parte completa abusive syllaba -ata. Sacerd. 6.446.2 haec non tam coniunctio quam tres partes orationis -andae ('quam ob rem'). Char. 168.21 'homo hominis' et 'caro carnis' et 'Anio Anienis'...debilia -antur. Prisc. 2.6.14 litteras...etiam elementorum vocabulo -verunt ad similitudinem mundi elementorum. 54.1 oratio dicitur etiam liber rhetoricus nec non unaquaeque dictio hoc saepe nomine -atur. 117.16 generali eas nominatione artium scriptores -verunt denominativa.

of parts of speech

Aud. 7.353.23 quando ante <cum> casu suo et presso accentu pronuntiatur, praepositio -atur. Cled. 5.53.17 cum articulis fuerint declinata, nomina -anda sunt.

of case

Cons. 5.351.6 (casum vocativum) plerique rectum, alii recti similem -verunt. Prisc. 2.185.23 dativus, quem etiam commendativum quidam -verunt.

of nouns which do not inflect

Cons. 5.352.7 ea nomina quae nullam inflexionem neque per numeros neque per genera sentiunt aptota -antur.

of nouns with a certain number of case-forms

Prob. cath. 4.32.28 prima forma (casuum) unaria -atur. 36 quarta, quam quaternariam -amus. 33.2 quinta forma est quae quinquaria -atur.

of diathesis

Macr. exc. 5.599.14 genus, quod apud Graecos diathesis -atur (631.23). 627.5 affectus...Graeco nomine διάθεσις -atur.

of types of diathesis

Prob. 4.187.17 haec neutropassiva esse -antur.

of mood

Macr. exc. 5.612.26 hinc modus apud Graecos ἑγκλις -atur.

of types of mood

Prisc. 2.579.20 'subiunctivum' pro merito -atur. 3.235.17 indicativus, quia essentiam plerumque ipsius rei significat, hoc nomine -atur.

of types of conjunction

Prisc. 3.102.14 coniunctiones (quaedam)...hoc nomine (sc. 'completivae') -antur.

of proper names

Prob. 4.52.2 ut isdem vocabulis -entur (of adjectives used as names, e.g. 'felix'). Prisc. 2.59.2 evenit, ut multi eodem nomine proprio -entur (175.7).

See nomino.

Non-gram.: 'invoke' (Pac.+), 'declare' (Cic.+), 'designate, call' (Cic.+).

obliquus 'oblique'

1. of case, apparently referring to all cases except the nominative and possibly the vocative

For the division of cases between rectus and obliquus, see rectus.

Var. 8.1 ut propago omnis natura secunda, quod prius illud rectum, unde ea, sic declinata; itaque declinatur in verbis: rectum 'homo', -um 'hominis', quod declinatum a recto.

8.6 nomina recto casu accepto in reliquos -os delinant (10.22, 44).

8.16 <sunt -i, qui nascuntur a recto>.

Var. recognises defective (or suppletive) declensions with only nominative or oblique forms:

8.49, 9.70 reprehendunt de casibus, quod quidam nominatus habent rectos, quidam -os; 75, 76, 77, 79.

In Var. and later grammarians obliquus is usually found with casus, unlike other case terms which often occur alone, with casus to be understood.

Further collocations in Var.:

declinationes: 10.44; figurae: 10.53; vocabulum: 8.7. examples

Fest. 294.13 -orum casuum; Vel. 7.57.25 singularis; Scaur. 7.34.3 casus (Char. 236.1, 5; Cons. 5.349.17; Prisc. 2.185.13); Diom. 1.309.34.

Don. 624.13 ex his (sc. casibus) duo recti appellantur, nominativus et vocativus, reliqui -i.

Cons. 5.351.3 ut unus ipse rectus, ceteri vero appellen- tur -i.

Cled. 5.44.10 recti sunt, quia analogiam sequuntur, -i non.

Gk.: πλάγιοι, DL 7.65; AD pron. 23.1, synt. 18.4, 142.8, 161.2, 4, 7, 236.8, 10, 12, 404.8.

Obliquus translates Gk. πλάγιος, possibly reflecting the notion that the oblique cases fell away at a slant from the 'upright' nominative.

Opp. rectus (Var. 8.1, 8.6 etc.), nominandi (Var. 9.77), prima positio (Quint. 1.6.22), recti...nominativus et vocativus (Don. 624.13).

2. of verb forms, apparently referring to inflected forms other than the 1st sg. pres. indicative

Quint. 1.6.10 prima...aliquando positio (e.g. 'cado, pago') ex -is (e.g. 'cecididi, pepigi') invenitur.

Macr. exc. 5.611.37 Stoici hunc solum modum (sc. indicativum) rectum, veluti nominativum, et reliquos -os...vocaverunt.

Opp. prima positio.

L: Allen & Brink 1980: 63f.

Non-gram.: 'slanting, oblique' (Cato, Rhet. Her., Cic., Var.+).

oblitteratus

'long forgotten', of the pluperfect classification

Char. 214.16 praeteriti...differentiae sunt quattuor, inchoativae sive imperfectae..., praeteritae..., -ae ut 'lima-veram, legeram', recordativae.

Gk.: ὑπερσυντελικός.

Non-gram.: oblittero 'cause to be forgotten' (Acc., Cic., Var.+).

oblivius

'obsolete, lost in oblivion'

Var. 5.10 quoniam in haec sunt triperita verba, quae sunt aut nostra aut aliena aut -a, de nostris dicam cur sint, de alienis unde sint, de -is relinquam.

Non-gram.: cf. oblivio 'oblivion, obliviousness' (Var., Cic.+).

obscuritas

'obscurity', concerning words whose origins are difficult to ascertain

Var. 6.40 de -e pauca dicam. verborum quae tempora assignificant ideo locus difficillimus ἔτυμα.

Non-gram.: 'darkness, obscurity' (Cic.+).

obscurus

1. 'of obscure origin'

Var. 5.84 cognomina...partim sunt aperta, partim -a: aperta ut 'Martialis, Volcanalis'; -a 'Dialis et Furinalis'. 172 reliqua -iora.

6.35 quanta sit multitudo eorum (sc. temporum vocabulorum) et quae sint -iora quam alia.

2. 'dark' (in a phonet. sense)

Prisc. 2.29.15 'm' -um in extremitate dictionum sonat, ut 'templum', apertum in principio, ut 'magnus', mediocre in mediis, ut 'umbra'.

Prisc. seems to be attempting to describe the weakened pronunciation of m in final position. Quint. and Vel. also describe this phenomenon, but without the term obscurus, though Quint. does use the verb obscurare in this context.

Quint. 9.4.40 eadem illa littera (sc. 'm'), quotiens ultima est et vocalem verbi sequentis ita contingit ut in eam transire possit, etiam si scribitur, tamen parum exprimitur, ut 'multum ille' et 'quantum erat', adeo ut paene cuiusdam novae litterae sonum reddat. neque enim eximitur sed obscuratur.

Cf. Vel. 7.54.5 'illum' et 'omnium' aequae 'm' terminat nec tamen <in> enuntiatione apparet.

L: Allen 1965: 30f.

Non-gram.: 'dark, obscure' (Enn., Ter.+).

observatio

'observance'

A number of the grammarians define Latinity as the practice of correct speaking.

Diom. 1.439.15 Latinitas est incorrupte loquendi -o secundum Romanam linguam (Vict. 6.189.2; Aud. 7.322.21; Aug. 5.494.3).

Quint. recognises that different practice is appropriate in speaking and writing.

Quint. 1.6.1. est etiam sua loquentibus -o, sua scribentibus.

He says that linguistic regularity (analogia) should depend on practice, i.e. a descriptive view, rather than on rational system (ratio), a prescriptive view, and contrasts observatio with lex loquendi, linguistic rule.

Quint. 1.6.16 itaque non ratione nititur (sc. analogia) sed exemplo, nec lex est loquendi sed -o.

According to Gell., Var. condemned a strict adherence to analogy, showing that usage prevailed, but he uses observatio similium for the observance of regularity and Gell. also has the phrase rationis observatio, both expressions being contrasted with consuetudo (see also Char. 1.9 ratione curiosae -is).

Gell. 2.25.5 M. Varronis liber <ad> Ciceronem de lingua Latina octavus nullam esse -em similium daret inque omnibus paene verbis consuetudinem dominari ostendit.

Gell. 12.13.29 neque...privilegio quodam inscitae consuetudinis, sed certa rationis -e.

A frg. of Donatian., preserving the doctrine of Aristophanes, uses observationes for the criteria of analogy, for establish-

ing whether two words should follow the same inflectional pattern. In a parallel passage Char. has rationes.

Donatian. frg. 6.276.5 in <analogia Aristophanes> quinque -es tradit, per quas posset inveniri similia, ut eiusdem sint generis, casus, exitus, numeri syllabarum, soni.

Cf. Roman. ap. Char. 149.27 rationes.

Gk.: παρατήρησις, DT 6.12, of correct reading (Fehling 1956: 250).

Non-gram.: 'watching' (Enn., Pl.+); 'observance' (Cic.+).

observo

1. 'observe, note'

Scaur. 7.30.8 in 'h' littera -ari debet..., ne. exc. Bob. 1.556.12 -bimus tamen, quod ipsum iam adnotavimus, nomina in comparisonibus versari tantum. Macr. exc. 5.608.3 brevem esse praesentis paenultimam -tum est.

2. 'follow' a rule, analogy

analogy: Var. 8.33 si analogia sequenda est nobis, aut ea -anda est, quae... (Diom. 1.384.16 analogia). 9.36 cur similitudo et sit in oratione et debeat -ari.

grammatical rule: Char. 58.17 regulam istam non -bimus. 147.32; 340.20 (Diom. 1.358.33); Diom. 1.318.4 (exc. Bob. 1.534.30); Prisc. 2.80.24. Prob. 4.95.34 praeceptum.

usage: Prisc. part. 3.464.9 auctorum usus nobis magis sunt -andi.

orthography: Vel. 7.80.17 -andam talem scriptionem. Cass. 7.153.12 hanc scripturam -andam. Cass. 7.157.12 eandem rationem...-andam.

3. 'form'

i) 'form by inflection'

of case inflection

Char. 32.6 quarum specierum pluralem genetivum non similiter -bis (Diom. 1.305.3; exc. Bob. 1.547.23). 60.4 ex his quaedam ablativum per 'i' litteram -bimus (exc. Bob. 1.546.11). Char. 68.21 genetivus singularis de...ablative -atur.

of verbal inflection

Char. 217.8 secundam personam per 'as' -bis finitam. Diom. 1.353.6 secundam personam per 'as' -bis, ut 'amo, amas'.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

ii) 'form by derivation'; passive

of adverbs

Char. 148.15 adverbialia...quae ex appellationibus veniunt hoc modo sunt -anda. 23 exceptis his quae extra hanc regulam -antur. 149.1 similiter haec adverbialia sunt nobis -anda.

See derivo 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

4. 'treat'

Char. 50.25 et cetera sic -bimus (of the formation of the genitive plural). 146.30 partiones orationis quae appellantur qualitates (sc. adjectives) hoc modo -andum.

5. 'use'

concerning forms used by (ancient) authors

Char. 39.23 sed auctores non usque quaque haec -verunt (exc. Bob. 1.551.7). 45.2; 50.15; 53.9; 57.24; 91.25 antiqui; 145.4. 68.24 quamvis nec hoc auctores -verint. 100.5 sed veteres hoc non -verunt (125.24) 254.5. 115.15 quod tamen auctores non -verunt. 121.20.

of grammatical entities

Char. 51.13 tertii...ordinis haec (appellatio) est quam in consuetudine -amus (exc. Bob. 1.545.1). 125.8 si urbem significare voles, singularem potius numerum -bis. Eutyth. 5.465.18 non -at eandem coniugationem.

Non-gram.: 'observe, note' (Enn., Pl., Trab.+).

obtinentia: see per obtinentiam.

obtineo

1. 'have, keep'

Var. 10.19 suam -et rationem (analogia).

Cons. 5.354.9 nomina (quaedam)...similitudinem regulae -ent cum superiore.

part of word

Diom. 1.330.26 'ipsum'...-uit suam extremitatem. ps. Phoc. de asp. 5.440.7 omnia nomina...quorum 'er' syllaba principium -et.

gender

Cons. 5.346.27 genus quod in prima positione...-ent.

forma

Cons. 5.352.20 cuius formam nominativus -uit. 354.20 nomina (quaedam)...duplicem formam -ent. Prisc. 2.562.19 quaedam...primae coniugationis participiorum formam -ent.

significatio

Paul. Fest. 260.8 Graecum δὲ utriusque significationem -et. Cons. 5.371.13 aliam quandam significationem exhibent, cum impersonalia efficiuntur, quam in ipsa positionis suae enuntiatione -ent. Prisc. 2.91.1 'primus'...superlativi significationem -et.

Gk.: see servo.

See servo, and further parallels s.v.

2. 'obtain, prevail'

Char. 239.10 consuetudine...-uit, ut 'fortasse' libentius diceretur quam 'fortassis'. frg. Bob. 5.556.29 ita...semper esse dicendum iam inde antiquitus -uit.

Non-gram.: 'maintain' (Pl., Ter.+), 'achieve, gain' (Pl.+).

octavus

'eighth'

1. casus, of certain uses of the ablative

i) Serv. 4.433.23 non nulli adiungunt -um casum, qui fit, cum quid per accusativum cum praepositione possumus dicere <et> dicimus per dativum sine praepositione, ut 'it clamor in caelum' et 'it clamor caelo' (Verg. Aen. 5.451) vel 'subeunt ad murum' et 'subeunt muro'.

Cled. 5.12.5 est et -us dativi similis, qui accusativi casus repraesentat speciem et facit elocutionem, ut 'it clamor caelo', id est ad caelum. 44.17.

Pomp. 5.183.34, 35 multi dicunt -um esse casum, multi genus esse elocutionis.

ii) Cons. 5.351.17 plerique etiam -um casum putaverunt addendum, ut 'dignus munere, mactus virtute'; sed hoc septimo casui adnumerandum nulla dubitatio est.

L: Murru 1978, 1979.

2. modus

Cled. 5.17.18 -us modus quidem dicitur concessivus hoc exemplo, ut 'fac quasi dixeris', quod compendiosa locutio invenit.

Non-gram.: 'eighth' (Pl., Caecil., Cato+).

officium

'function'

of grammar

Var. frg. Diom. 1.426.21 grammaticae -a, ut adserit Varro, constant in partibus quattuor, lectione enarratione emendatione iudicio (Dosith. 7.376.6; Vict. 6.188.7; Aud. 7.322.4).

Mar. Vict. 6.4.6 eius (sc. artis grammaticae) praecipua -a sunt quattuor, ut ipsi (sc. Varroni) placet, scribere legere intellegere probare.

Diom. 1.426.17 lectionis.

of the voice

Diom. 1.420.17 quidam vocis tria -a designant, eloquium tinnitum sonum.

of letters

Quint. 1.4.10 si non aliquae (vocales) -o consonantium funguntur.

Mar. Vict. 6.33.30 'c' littera harum (sc. 'k' et 'g') -um possit implere.

Pomp. 5.105.13 'v' littera Romana fungitur -o illius digammi.

of syllables

Pomp. 5.116.8 communes syllabae...et illarum (sc. brevium) funguntur -o <et illarum> (sc. longarum).

of comparison

Char. 250.6 collationis -a.

of number

Prob. 4.131.19 necesse est hi numeri suum -um compleant.

139.40 hi numeri in declinatione necesse est ut suum -um compleant.

of case

Prob. 4.138.37 sic et ceteri casus participiorum...-um suae declinationis necesse est ut exerceant.

Pomp. 5.171.18 per genetivum fungebantur -o ablativi.

of active diathesis

expl. in Don. 4.503.19 agentis -um.

of various parts of speech

Pomp. 5.135.1 nulla alia pars potest habere plenam elocutionem nec -um, nisi sint istae partes orationis principales iunctae, nomen et verbum.

Serv. 4.428.19 quando pars orationis <alii partis orationis> -o fungitur.

Serv. 4.405.13 pronomen, quia fungitur -o nominis (406.11, 409.37; expl. in Don. 4.488.14, 22, 498.36; Cled. 5.49.22; Pomp. 5.96.32, 134.32, 199.21, 29, 200.7, 211.7, 9, 11).

Cf. Don. 631.13 pronomina...vicem nominis complent. Pomp. 5.135.11 ('hic') non est articulus, sed pronomen quod fungitur articuli -o.

23 illi (sc. Graeci) funguntur -o interiectionis in adverbio et nos -o articuli in pronome.

Prisc. 3.131.16 -o adiectivi funguntur adverbium.

2.565.3 verbum infinito nomini substantivo iunctum participii -o fungitur.

414.17 (verbum 'sum') participiis praeteriti iunctum -o fungitur praeteriti perfecti per passivorum declinationem.

Non-gram.: 'obligation, service; function, duty' (Pl., Ter.+).

omnis

'universal, common to all', of a type of nominal gender classification

Prob. 4.52.5 genera nominum sunt quinque, masculinum femininum neutrum commune -e.

definition

Prob. 4.52.31 -e genus est, quod tribus generibus convenit, id est masculino et feminino et neutro, ut puta 'felix':...dicimus enim 'felix puer' et 'felix puella' et 'felix mancipium'.

Don. 619.15 est etiam trium generum commune, quod -e dicitur, ut 'hic' et 'haec' et 'hoc felix'. 586.7.

Cf. commune trium generum/tribus generibus: Char. 15.14; Diom. 1.301.11; Cons. 5.344.22; Prisc. 2.143.1; Roman. ap. Char. 163.31 trium generum nomina.

exc. Bob. 1.534.6 -e est ut 'hic' et 'haec' et 'hoc felix'.

Serv. 4.408.7 -e, quod omnia supra dicta continet genera (expl. in Don. 4.493.37).

Pomp. 5.160.32 -e est, quotiens et femininum genus et masculinum et neutrum similiter efferuntur in nominativo singulari, ut 'felix'.

161.2 tunc est -e genus, quando nominativus singularis trium generum unam habet formam.

Aug. 5.504.3 item de genere -i.

Cf. Quint. 1.4.23 tradere in nominibus tria genera et quae sunt duobus omnibusve communia.

Gk.: παντοίως

Although not included in DT's nominal genders in the codd. of the *Techne*, παντοίως is recorded by the *Erotemata Tubingensia* (a treatise reproducing DT's *Techne* in question-and-answer form), with the example ὁ εὐδαίμων, ἡ εὐδαίμων καὶ τὸ εὐδαίμων (Uhlig 1883: 25; Wouters 1979: 182).

Non-gram.: 'all of, whole of' (Andr., Naev., Pl., Ter.+).

opinativus

'expressing an opinion', of a type of verb

Prisc. 3.274.17 suspectiva...vel -a (verba): 'suspicio, opinor, arbitror, existimo, reor'.

Gk.: see s.v. *suspectivus*.

Non-gram.: cf. *opinatio* 'formation of an opinion' (Cic.+).

oppo

'put in front of'

of prepositions

Prob. 4.148.20 'in' praepositionem -imus (148.24, 26). Aud. 7.352.32 quando...supra scriptam praepositionem (sc. 'in') -imus, accusativo casui respondeamus. 353.3, 5.

See *praeponere*, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'deposit' (Pl.+), 'place over or against' (Cato+).

oppositus

'preposed', of letters

Prob. 4.122.8 ultimas litteras, quas habent ante consonantem -sitas. 124.26 quaecumque nomina...ante ultimam vocalem unam consonantem habent -sitam. 142.2 'e' litteram (158.29 'a' litteram, 159.1 'e' litteram, 14 'e' litteram, 27 'i' litteram). 159.31 tres has vocales. 186.5 ante 'o' ultimum 'i' litteram non habent -sitam.

optandi

'optative, expressing desire'

1. of the optative mood

Var. 10.31 secundum genus quae verba tempora habent neque casus, sed habent personas. eorum declinatum species sunt sex:...quinta -i, ut 'dicerem facerem, dicam faciam'.

10.32 item sunt declinatum species quattuor quae tempora habent sine personis:...i species, ut 'vivatur ametur, viveretur amaretur'.

exc. Bob. 1.562.32 quartus (modus) est qui vim habet -i.

2. type of adverb

Sacerd. 6.442.19 -i, ut 'utinam' (Dosith. 7.411.11; Don. 596.8, 641.11; Aug. 5.518.18; ps. Asp. 5.552.10; ult. syll. 4.247.27).

RP ap. Char. 244.14 -i, velut 'utinam velim' (Roman. ap. Char. 248.26; Char. 234.8).

Diom. 1.408.18 ('ut' adverbium est) modo -i et significat 'utinam'.

Prisc. 3.89.8 ('o') est (adverbium) -i.

L: Uhlig 1881: 23.

Non-gram.: opto 'desire, wish for' (Enn., Pl., Caecil., Ter.+).

optantis

'expressing desire'

1. type of adverb

Prob. 4.154.11 -is, ut 'utinam' (Aud. 7.348.15; Vict. 6.201.26).

L: Uhlig 1881: 23.

2. type of interjection

Don. 652.6 -is, ut 'o'.

Dosith. 7.424.10 -is, ut 'o utinam'.

optatio

'desire', of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.11 (adverbia significant) -em, ut 'utinam'.

Diom. 1.404.10 -em, ut 'utinam, o, o si, quid si, si'.

Gk.: τὰ δὲ εὐχῆς σημαντικά, ὅλον εἶδε αἶθε ἄβαλε, DT 76.4.

L: Uhlig 1881: 23.

Non-gram.: 'wish' (Cic.+).

optative

'in the optative'

Prisc. 3.266.15 Virgilius...-e posuit...hoc verbum ('fuerit').

Gk.: εὐκτικῶς, Suidas, s.v. ἀγαπῶν.

optativus

'optative, expressing desire'

1. mood**classification**

The optative was one of the five standard moods recognised by most grammarians (see s.vv. modus, qualitas).

definition

expl. in Don. 4.504.3 est et -us modus, per quem optamus, 'utinam legam'.

Pomp. 5.215.18 -us est, ubi adverbium est optantis 'utinam', puta 'utinam diceres' (Serv. 4.411.31).

Prisc. 2.424.8 -us...eget adverbio optandi, ut plenum significet sensum.

Macr. exc. 5.643.28 'utinam legam' cum dicitur, optatur quod fieri desideratur, et -us vocatur.

Cled. 5.54.9 -us est qui et promissivus, quando nobis promittimus et optamus aliquid evenire.

ancient etymology

Diom. 1.340.4 sequitur -us modus, quem tum demum usurpamus, cum precibus exposcimus a dis; unde ab optando -us dictus est.

Aud. 7.344.20 -us quare dicitur? quia significationem optandi habet, ut 'utinam dicerem facerem legerem'.

Aug. 5.510.14 nunc de modo -o. sic autem dicimus, quia optantis modo loquitur.

The Latin grammarians' slavish adherence to their Gk. forebears is typified by their inclusion of this category, foreign to the Latin language. The examples are in fact subjunctive in form.

Some grammarians attempt to pinpoint the difference between the subjunctive and optative in Latin.

Diom. 1.340.28 nihil differt (subiunctivus modus) ab -a nisi tempore tantum futuro.

Cons. 5.375.7 quaecumque sunt -i verba, eadem et coniunctivi sunt, ut ait Palaemon; at quae coniunctivi, non eadem et -i.

Gk.: εὐκτική (ἐγκλιτική), DT 47.3; AD synt. 351.8.

Macr. exc. 5.634.29 -um..., quem ad modum Graeci...εὐκτικῶν.

Optativus is formed from optare as εὐκτικός from εὐχεσθαι (Job 1893: 106).

2. type of adverb

Prisc. 3.86.1 -a 'utinam, o, si, ut'.

Gk.: εὐκτικῶς, AD synt. 351.3.

L: Uhlig 1881: 23.

3. type of conjunction

Plin. ap. Diom. 1.416.20 -ae, 'utinam ut ne velim' (RP ap. Char. 292.3).

Dosith. 7.418.16 -ae speciei..., 'utinam ne'..., 'utinam'..., 'velim'..., 'dummodo'..., 'licet'..., 'donec'..., 'antequam'..., 'postquam'..., 'dum'.

It appears that finitivae, optativae and subiunctivae refer to conjunctions which are found with indicative (finitivus),

'optative' and subjunctive verbs respectively (RP ap. Char. 292.9ff., cf. Dosith. 7.418.13ff.).

RP ap. Char. 295.4 item 'utinam' recipit -a, velut 'utinam veniat' (Dosith. 7.421.8).

Gk.: (εὐκτικός, used exclusively of verbs).

See finitivus, subiunctivus.

oratio

'(connected) speech, utterance'

definition

Diom. gives four definitions of oratio, three of which are also found in other grammarians.

Diom. 1.300.19 Scaurus sic, -o est ore missa et per dictiones ordinata pronuntiatio (Char. 193.4; Dosith. 7.389.8. See also Prisc. 3.108.23 below).

P Lit. Lond. 184 (c. 200 A. D.) ea dictio quae / [ha]bet significationem / [in]tellectumque oratio (Wouters 1979: 101). Mar. Vict. 6.5.2 -o est dictio significans vel compositio dictionum significantium consummans unam sententiam. Diom. 1.300.18 quidam sic eam definiunt, -o est compositio dictionum consummans sententiam remque perfectam significans. Prisc. 2.53.28 -o est ordinatio dictionum congrua, sententiam perfectam demonstrans. est autem haec definitio -is eius, quae est generalis, id est quae in species sive partes dividitur.

Diom. 1.300.17 -o est structura verborum compositio exitu ad clausulam nominata. .22 -o est sermo contextus ad clausulam tendens (Vict. 6.192.2; Aud. 7.324.8 adds per argumenta narrationis).

expl. in Don. 4.487.23 -o dicitur elocutio (Pomp. 5.96.19).

ancient etymology

P Lit. Lond. 184 (c. 200 A. D.) .13-14 a)utem oratio quasi o/[ris] ratio (Wouters 1979: 101-2). Diom. 1.300.20 -o...videtur dicta quasi oris ratio (Char. 193.4; Dosith. 7.389.8; Vict. 6.192.3; Aud. 7.324.9; expl. in Don. 4.487.23; Pomp. 5.96.19) vel a Graeca origine, ἀπὸ τοῦ ὀαρίζειν, hoc est sermocinari. unde Homerus 'ὀαρίζετο ἀλλήλοισιν'.

Var. emphasises the functional nature of speech.

Var. 9.48 cum...utilitatis causa introducta sit -o.

constitution of oratio

Taking oratio as speech in the most general sense, Var. gives first a three-fold division, into etymology, inflection and syntax.

Var. 8.1 quam -o natura tripartita esset...cuius prima pars, quemadmodum vocabula rebus essent imposita, secunda, quo pacto de his declinata in discrimina ierint, tertia, ut ea inter se ratione coniuncta sententiam efferant.

He considers whether analogy is to be found in all parts of speech or only in some.

Var. 8.3 si est in -e (analogia), aut in omnibus eius partibus est aut in aliqua (10.79).

9.36 cur similitudo...sit in -e...de partibus singulis. 9.45.

He subsequently defines a division of speech into indeclinable and declinable words.

Var. 10.14 prima divisio in -e, quod alia verba nusquam declinantur, ut haec 'vix mox', alia declinantur, ut ab 'lima limae', a 'fero ferebam'.

He identifies letters as the components of speech.

Var. 10.55 -o cum ex litteris constet.

Later grammarians list the intermediate stages between litterae and oratio.

Diom. 1.426.32 litteras in syllabas coguntur, syllabis comprehenditur dictio, dictiones coguntur in partes -is, partibus -is consummatur -o. Aud. 7.321.16 litterae syllabis clauduntur, syllabae in dictionem conveniunt, dictio -em auget. Prisc. 3.108.9 quemadmodum litterae apte coeuntes faciunt syllabas et syllabae dictiones, sic et dictiones -em (AD synt. 2.3ff.). 108.23 est...-o comprehensio dictionum aptissime ordinarum, quomodo syllaba

comprehensio literarum aptissime coniunctarum; et quomodo ex syllabarum coniunctione dictio, sic etiam ex dictionum coniunctione perfecta -ο (ὁ αὐτοτελής λόγος, AD synt. 3.2) constat.

connected speech (as contrasted with individual words)

Cons. 5.367.4 non solum omnes fere partes -is, sed integram interdum -em verbi nomine solere censer. Aug. 5.509.32 verba pro -e dicimus, 'verba fecisse Ciceronem in curia'.

collocations

+ *noun*

constructio -is: Prisc. 3.103.7, 108.7, 18 per constructionem -is perfectae, id est τοῦ κατὰ σύνταξιν αὐτοτελοῦς λόγου (AD synt. 2.9). 111.7. 183.2 -is constructione, id est dispositione (τῇ τοῦ λόγου συνθέσει, AD synt. 280.3). dispositio -is: Prisc. 3.183.2.

natura -is: Var. 9.33. 9.56 omnis -is quamvis res naturae subsit.

ordinatio -is: Prisc. 3.4.18.

perfectio -is: Prisc. 3.110.27 perfectio plenae orationis (ἡ...αὐτοτέλεια τοῦ λόγου, AD synt. 5.14). 111.2, 239.2. scientia -is: Var. 9.112.

structura -is: Prisc. 3.4.18.

+ *adjective*

imperfecta: Prisc. 3.116.10 (+ AD).

perfecta: Prisc. 3.108.7, 18 (+ AD), 109.3 (+ AD), 116.5 (+ AD), 160.23 perfectam -em ostendere, 210.4. plena: Prisc. 3.110.27, 111.7, 109.9 pl.

soluta: Var. 6.97 de -e soluta duo, poetica unum (librum mitto), et ex soluta -e ad te misi duo. 7.2 ut in soluta -e sic in poematis (7.110, 10.70). Pomp. 5.132.22 sive in metro sive in soluta -e. Cf. Pomp. 5.99.23 solvisti -em in verba.

phrases

in -e: Var. 6.64, 8.38, 9.9, 35, 36, 10.42, 49, 68; Prob. 4.144.20; ult. syll. 4.221.32; Pomp. 5.178.33; Prisc. 3.112.8 (ἐν λόγῳ, AD synt. 9.5), 124.18, 139.25 (ἐν τοῖς λόγοις, AD synt. 129.3).

in omni -e: Var. 9.32; Prisc. 2.369.8, 581.25.

in -e Latinitatis: ult. syll. 4.222.7.

For Prisc., the noun and the verb are essential components of oratio.

Prisc. 3.116.8 primo loco nomen, secundo verbum posuerunt, quippe cum nulla -ο sine iis compleatur (AD synt. 16.13). 116.10 si tollas nomen aut verbum, imperfecta fit -ο; sin autem cetera subtrahas omnia, non necesse est -em deficere (AD synt. 17.2-4). 210.4 de nominis et verbi constructionibus, sine quibus illa -em perfectam complere nequeunt.

Order is also important.

Prisc. 3.116.5 apta ordinatione perfecta redditur -ο (ἡ τάξις μῦθμα τοῦ αὐτοτελοῦς λόγου, AD synt. 16.12). See also 3.108.23 above.

A pronoun may be used instead of a noun, but this changes the character of the utterance.

Prisc. 3.117.10 pronomen, quae vice nominis cum verbo continet -em (AD synt. 20.4). 142.13 -em mutare (τὰ τοῦ λόγου ἀλλοιωσά, AD synt. 135.12).

Prisc. also uses orationes in the pl. to translate λόγους in AD.

Prisc. 3.110.8 -es invenimus...supervacue positas (λόγους...πρὸς οὐδὲν συντείνοντας, AD synt. 5.4). 113.11 -bus...accidentis coniunctiones est quando coniungunt duas vel plures -es (λόγους...λόγους, AD synt. 11.4). 114.4 -es (transmutantur)...ut 'nutrivit filios ac peperit' pro 'peperit ac nutritiv' (λόγοι, AD synt. 12.5). 114.14 (adverbia) adiciuntur antecedentibus actionibus vel -bus (ταῖς γινόμεναις ἐνεργείαις, AD synt. 13.6).

Gk.: λόγος, DT 22.5 λόγος δὲ ἐστι πεζῆς λέξεως σύνθεσις διάνοιαν αὐτοτελεῖ δηλοῦσα.

See pars orationis.

ordinalis

'ordinal', i.e. indicating the ordering of things
classification

Prisc. classified the ordinal numbers under nouns.

definition

Prisc. 2.62.3 -e est, quod ordinem significat, ut 'primus', 'secundus', 'tertius'.

attestation:

This term is found only in Prisc. (Souter, TLL); the category is designated in other grammarians by periphrasis, see s.v. ordo.

Gk.: τακτικός, DT 44.2.

Latin terms in -ivus commonly correspond to Gk. terms in -ικός; see ordinativus.

Non-gram.: 'according to nature' (Oribas.).

ordinandi

'indicating sequence', of a type of adverb

Aug. 5.518.21 (adverbia) -i, ut 'deinde denique' (521.15).

See ordinatio, ordinativus, ordo.

L: Uhlig 1881: 25.

Non-gram.: see ordino.

ordinatio

'order, sequence'

1. of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.11 (adverbia significant) -em, ut 'deinde'.

See ordinandi, ordinativus, ordo.

L: Uhlig 1881: 25.

2. ~ 'syntax'

Prisc. 2.53.28 oratio est -ο dictionum congrua, sententiam perfectam demonstrans.

3.93.3 coniunctio est pars orationis indeclinabilis, ...vim vel -em demonstrans (Bekker 1816: 952.8f. ἡ τάξις ἢ δύναμις παριστών)...ordinem, quando consequentiam aliquarum demonstrat rerum.

108.1 de -e sive constructione dictionum, quam Graeci σύνταξιν vocant.

6 de -e earum (sc. dictionum), quae solet fieri ad constructionem orationis perfectae (AD synt. 1.3 τὴν ἐκ τούτων γινωμένην σύνταξιν εἰς καταλλήλότητά τοῦ αὐτοτελοῦς λόγου).

19 aptam structuram [id est -em].

116.5 apta -e perfecta redditur oratio.

111.18 rectam orationis compositionem ratio -is ostendit.

164.16 recta -ο exigit, ut pronomen vel nomen praepnatur verbo.

201.9 confusionem significationis per -is iuncturam et accidentium discutiunt.

224.22 de -e verbi. Cf. 155.4 de verbi constructione.

Prisc. 3.112.7 'subiunctiva', quae magis ab -e nomen acceperunt quam a demonstratione (~ AD synt. 9.4 ὑποτακτικά..., ἃ μᾶλλον ἀπὸ τῆς συντάξεως τὴν ὀνομασίαν ἔλαβεν ἥπερ ἀπὸ τοῦ δηλοῦμένου).

Cf. 2.424.16 subiunctivus, qui cum diversas habeat significationes, non ab una earum, sed a constructione nomen accepit.

Gk.: σύνταξις, see AD parallels; τάξις, AD synt. 16.12, 21.6.

See constructio.

Non-gram.: 'arrangement, putting in order' (Vitr.+).

ordinativus

'indicating sequence'

1. type of adverb

Prisc. 3.87.26 -a 'deinde, continuo, protinus, postea, praeterea'.

Gk.: (τακτικός, DT 44.2).

The Gk. grammarians use this term only of nouns (Job 1893: 135).

See ordinandi, ordinatio, ordo.

L: Uhlig 1881: 25.

2. type of conjunction

Diom. 1.417.22 ('et' coniunctio) modo -a, ut 'corpus-que lavant frigentis et ungunt' (Verg. Aen. 6.219) (Dosithe. 7.422.26).

ordino

1. 'form', usu. passive of nouns and adjectives

Char. 86.26 quae vero Graeca flexo accentu proferuntur, haec...secundum Graecam declinationem -antur,...ut 'Eumenes Eumenes'. Diom. 1.309.26 declinatio compositorum nominum tribus formis -atur. 313.24 sunt etiam plurima idiomata quae ex nominibus omnium declinationum -antur. 324.34 inveniuntur ea (adjectives) quae trifariam -antur in hunc modum, uno scilicet deficiente quolibet gradu, aut positivo aut comparativo aut superlativo.

of verbs and participles

Pomp. 5.259.31 secundum...declinationem -antur participia. Aug. 5.511.25 ex hoc sono, quo verba activa -vimus.

See figuro, and further parallels s.v.

2. 'define', usu. passive

Diom. 1.308.8 (formae casuales) sic -antur. 427.17 hae (syllabae) quae natura sunt longae modis quinque -antur.

See definitio 1.

3. 'categorise'

Diom. 1.341.33 ceterum verba impersonalia...inter genera verborum potius -are quidam probaverunt. 397.28 quae (verba impersonalia) quibusdam non inter genera sed inter modos verborum placuit rectius -are.

4. 'arrange in order' of letters

Prisc. 2.45.8 in -andis syllabarum litteris.

in the definition of oratio

Char. 193.4 oratio est ore missa et per dictiones -ta pronuntiatio (Diom. 1.300.20; exc. Bob. 1.533.2). Prisc. 3.109.1 est...oratio comprehensio dictionum aptissime -tarum.

in the definition of the conjunction

Don. 599.13 (coniunctio est) pars orationis adnectens -ansque sententiam (646.14. ex RP according to Diom. 1.415.17 with conectens). Sacerd. 6.444.22. Comin. ap. Char. 289.20. Prob. 4.143.24; Aud. 7.349.10; Vict. 6.202.21; Aug. 5.495.22, 520.32; ps. Asp. 5.553.10. Prisc. part. 3.465.38, 478.16, 488.17, 493.3.

Gk.: cf. DT 86.3 σύνδεσμός ἐστι λέξις συνδέουσα διάνοιαν μετὰ τάξεως.

5. 'construct'

Prisc. 3.165.16 possessiva...tribus constructionibus -antur (AD synt. 205.16 ἐν συντάξεσι τριῶν καταγενήσονται). 198.10 sed ad pronominis -andi tractionem redeamus. 201.15 quamvis...ad ipsas dictiones incongrue disposita..., tamen ratione sensus rectissime -ta esse (accidentia).

Gk.: καταγίγνομαι: see AD reference.

See coniungo 2, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'arrange in order' (Cic.+).

ordo

1. 'declension/conjugation'

i) of nouns, ~declension

Char. 1.30 de -bus seu declinationibus nominum.

16.2 -es omnium nominum, qui quidem ratione et observatione inveniuntur, numero sunt quattuor vel, ut quibusdam placet, quinque. quorum declinationes sunt hae.

16.6 -is primi; 19.1 -is secundi; 23.27 -is tertii; 31.13 -is quarti; 31.22 -is quinti.

31.23 est et alius -o declinationis.

32.14 quinque -um declinationibus.

attestation:

Var. 10.22 ad hunc quadruplicem fontem -es deriguntur bini, uni transversi, alteri directi, ut in tabula solet, in qua latrunculis ludunt... transversorum -um partes appellantur casus, directorum genera.

.54 -o declinatum.

Paul. Fest. 81.2 superius (sc. 'exercitus' as noun) quarti -is, hoc (sc. 'exercitus' as adj.) secundi est.

Ordo for declension/conjugation appears to be characteristic of RP's terminology, cf. Char. 241.26 ex secundo -e (Barwick 1922: 113).

Prob.' three ordines nominum concern the derivation of nouns: base form, derivative and diminutive.

Prob. 4.73.34 -es nominum sunt tres, positio derivatio deminutio.

ii) of verbs, ~ conjugation

Char. 215.19 -es verborum sunt quattuor, qui verba dispartitunt.

exc. Bob. 1.563.6 verborum -es sive coniugationes sunt IIII.

Diom. 1.348.15 quae (sc. verba) secundum tertium -em declinantur.

ult. syll. 4.237.16 omnibus quattuor -bus coniugationum.

attestation:

Var. 9.98 male dicunt 'ferio feriam percussi' quod est -o '<ferio> feriam feriebam, percussi percutio percutiam' (Kent accepts Mueller's reading of percussus percuterem for percutio percutiam).

Quint. 1.4.29 declinationis -em.

2. 'order, sequence', of elements in speech

i) of pronouns

Sequence was included among the accidents of pronouns, whether they occurred in the former or latter part of a sentence.

Diom. 1.329.20 -o quoque * aut praepositiva sunt, ut 'quis quantus', aut subiunctiva, ut 'is tantus'.

ps. Asp. 5.551.1 -o accidit pronominibus: nam aut praepositiva sunt pronomina, ut 'quis quantus', aut subiunctiva, ut 'is tantus'.

ii) of adverbs

Prisc. considers the sequence of adverbs, whether they should precede or follow verbs.

Prisc. 3.89.14 de -e quoque adverbiorum quaeritur, utrum praeponi an supponi verbis aptius possint.

iii) of conjunctions

Sequence was included among the accidents of conjunctions, whether they occurred in initial position in a sentence, in second position or both.

Comin. ap. Char. 289.23 -o est quo apparet quae praeponi tantum possit, ut 'at', quae subiungi tantum possit, ut 'que', quae praeponi et subiungi, ut 'etiam' (Prob. 4.144.22).

Diom. 1.415.25 -o coniunctionum triplici genere servandus est, [primo] quo apparet utrum praepositiva sit, ut 'nam', an subiunctiva, ut 'que', vel quae praeponi et subiungi possit, ut 'itaque, namque'.

Don. 647.9 -o coniunctionum in hoc est, quia aut praepositivae coniunctiones sunt, ut 'at ast, aut subiunctivae, ut 'que autem', aut communes, ut 'et igitur' (Aug. 5.521.29).

expl. in Don. 4.516.35 -o coniunctionum sollicitudinem quaerit. sunt namque coniunctiones quae semper praeponuntur, sunt quae semper postponuntur, sunt quae et praeponi et postponi possunt: 'et atque ast' semper

praeponuntur, 'que' et 'autem' semper postponuntur: sunt quae media significationem habent, ut 'igitur'.

Pomp. 5.269.8 -o coniunctionum hic est, quod sunt aliquae praepositivae, sunt postpositivae, sunt mediae (Cled. 5.74.15 sunt mediae, ut 'igitur').

ps. Asp. 5.553.27 -o coniunctionibus accidit, cum quaedam in principio ponere possumus, ut 'quamquam', quaedam non possumus, sed semper subicimus, ut 'que ve'.

Prisc. 3.104.14 -o accidere dicitur coniunctionibus, qui communis est paene omnibus dictionibus.

.19 coniunctiones pleraeque tam praeponi quam supponi possunt.

.20 sunt tamen quaedam, quae semper praeponuntur, ut 'at, ast' etc.

.22 aliae, quae semper supponuntur, ut 'que, ne, ve', quae etiam encliticae sunt, 'quidem, quoque, autem'.

iv) of prepositions

Sequence was included among the accidents of prepositions, whether they should precede or follow nouns.

Diom. 1.409.4 praepositioni accidit casus. sunt autem qui putant accidere praepositioni et figuram et -em; ...-em, quia sunt praepositivae, ut 'sine', subiunctivae, ut 'tenus' (Don. 651.15).

v) ~ syntax

Prisc. 3.93.3 coniunctio est pars orationis indeclinabilis, ...vim vel ordinationem demonstrans: ...-em, quando consequentiam aliquarum demonstrat rerum.

vi) of letters

Prisc. explains ordo with regard to letters as whether vowels take the first or second place in diphthongs. *This may be what ps. Asp. means too.*

ps. Asp. 5.548.4 littera tribus modis intellegitur, nomine quo enunciat, potestate qua valet, figura qua scribitur et, ut alii, -e quo constat.

Prisc. 2.7.26 accidit igitur litterae nomen, figura, potestas. 9.3 quidam addunt etiam -em, sed pars est potestatis litterarum.

37.5 -o quoque accidit litteris.

Sunt igitur vocales praepositivae aliis vocalibus subsequentibus in eisdem syllabis 'a e o', subiunctivae 'e u', ut 'ae au eu oe'.

Gk.: τὸ ἐξῆς, AD synt. 109.8.

3. 'order, sequence', in classification of elements of speech i) of cases

Cons. 5.351.7 de -e...casuum afferuntur quaedam rationes, ut non forte nec temere, sed naturali quadam via hic qui est -o videatur inventus.

ii) of tenses

Macr. exc. 5.635.26 quaeritur..., cur hic -o in illis sit. 29 cuius haec ratio est: natura temporis haec est.

iii) of letters

Prisc. 3.115.20 solet quaeri causa -is elementorum, quare 'a' ante 'b' et cetera.

4. 'order, sequence', in the designation of certain categories of noun/pronoun/adverb

i) of a type of noun

The Latin grammarians classified the ordinal numbers as nouns of or signifying order.

Char. 196.5 alia (nomina) -em (significant), ut 'primus secundus' (exc. Bob. 1.535.12; Dosith. 7.394.12; Diom. 1.322.16; expl. in Don. 4.536.21).

Serv. 4.430.19 sunt quae -em (significant), ut 'quintus sextus'.

ps. Asp. 5.549.33 alia -em, ut 'secundus tertius'.

Don. 617.1 alia -is, ut 'primus secundus' (Cons. 5.340.3). Pomp. 5.148.11 accedit etiam -is, 'quintus decimus'.

Gk.: τάξινος ὀνόματα, AD synt. 248.1.

ii) of a type of pronoun

The pronouns quotus and totus were classified as of or signifying order.

Diom. 1.329.24 pronomina quaedam...-em (significant), ut 'quotus'.

Aud. 7.343.27 pronomina...quaedam...-em (significant), ut 'quotus totus' (ps. Asp. 5.550.31).

Don. 629.10 alia -is, ut 'quotus totus'.

iii) of a type of adverb

Sacerd. 6.442.19 -is, <ut> deinde (Don. 596.8, 641.11; Prob. 4.154.12).

RP ap. Char. 244.14 (adverbia sunt) -is, 'deinde deinceps tunc ante post' (Dosith. 7.410.23).

Char. 234.8 -is, 'deinceps deinde' (Vict. 6.201.27; Aud. 7.348.16).

ult. syll. 4.247.13 adverbia -is. 'denuo'... 'deinde'... 'rursus'.

ps. Asp. 5.552.8 -em, ut 'iterum tertio quarto'.

Gk.: τὰ δὲ τάξεως, ὅλον ἐξῆς ἐφεξῆς χωρὶς, DT 80.3.

The Latin grammarians offer no example for this class corresponding to DT's χωρὶς. Rather, they place adverbs such as seorsum in a category of their own, separandi, etc.

See ordinandi, ordinatio, ordinativus.

Non-gram.: 'rank, order, sequence' (Naev., Enn., Pl.+).

originatio

'origin, etymology'

Quint. 1.6.28 etymologia, quae verborum originem inquirat, a Cicerone dicta est 'notatio'...; sunt qui vim potius intuiti '-em' vocent.

Scaur. 7.12.9, 22.3 ('causa'...a cavendo) geminandum 's' putaverunt, ut -o appareret.

Eutyh. 5.467.2 derivativa, quorum dubia est -o.

Gk.: ἐτυμολογία.

Scaur. 7.12.6 -e, quam Graeci ἐτυμολογίαν vocant.

origo

1. 'origin'

Var. 5.3 neque omnis -o est nostrae linguae e vernaculis verbis. 5.4.

5.14 incipiam de locis ab ipsius 'loci' -e.

5.100 'ursi' Lucana -o.

5.128 'armarium' et 'armamentarium' ab eadem -e, sed declinata aliter. 5.166.

7.15 'anfractus'...ab -e duplici dictum, ab 'ambitu' et 'frangendo'.

7.107 (sc. verborum)

Ter. Maur. 6.347.744 -o prima verbi non manet iam nomini.

Prob. de nom. 4.209.9 ab ea -e venit.

Diom. 1.326.25 sunt etiam quasi diminutiva, quorum -o non cernitur, ut 'fabula macula tabula' (Don. 615.6).

Pomp. 5.241.26 plurima sunt (adverbia) quae aliunde -em ducunt (cf. 24 ab aliis partibus veniunt).

.27 'hodie'...habet -em, unde veniat, 'hodie' quasi 'hoc die'.

.30 quae a se -em sumunt.

collocations

Origo is used with the genit. of the word(-class) whose origin is in question.

nominatus: Quint. 9.69.

nominis: Quint. 3.6.4; Ter. Maur. 6.338.439; Char. 130.12.

nominum: Quint. 1.4.25.

pronominis: Pomp. 5.206.23.

verbi: Gell. 1.25.18, 6.17.12, 9.12.6.

verborum: Var. 5.6, 7.6.1, 37 (primigeniorum), 97, 7.4, 109; Quint. 1.6.28; Gell. 3.19.1 (*tit. of work by Gavius Bassus*).

vocabuli: Fest. 273.33; Gell. 2.21.tit., 3.19.3, 6.17.1, 11.1.tit.

vocabulorum: Var. 5.92; Gell. 2.4.3 (*tit. of work by Gavius Bassus* + 3.19.1, 5.7.1), 8.14.tit.

vocis: Gell. 5.7.tit., 6.17.tit., 12.14.1, 18.4.5.
vocum: Gell. 13.10.1, 18.4.11.

+ ratio: Gell. 2.21.tit., 6.17.1, 9.12.6, 11.15.8, 13.10.1, 18.9.8; Ter. Maur. 6.338.439; Pomp. 5.206.23.

Many Latin words were considered to be of Gk. (or foreign) origin; this was expressed in various ways.

Var. 6.61 -em Graecam.

Fest. 161.8 ('mater') est ori<ginis Graecae>.

Diom. 1.300.21 a Graeca -e ('oratio').

320.27 a Graeca -e ('nomen'). exc. Bob. 1.533.11.

Var. 7.47 piscium nomina sunt eorumque in Graecia -o.

Fest. 272.33 cuius vocabuli -o ex Graeco pendet.

Paul. Fest. 6.3 -o ex Graeco.

34.2 a Graeco βλάξ -em ducit ('blaterare').

51.7 'cutis' Graecam habet -em.

53.9 -o ex Graeco trahitur (107.8).

87.5 'famuli' -o ab Oscis dependet.

Pomp. 5.206.23 ratio et -o huius pronominis a Graeco. expl. in Don. 4.527.14 -e Graeca sunt.

of verbal stem

Macr. exc. 5.606.2 (of ἑλέυκα) ut prima syllaba declinationis sit, ut λῆ, secunda -is, ut λυ, tertia finalis, ut κα (5.633.16, 17 quia prima verbi positio ab hac incipit).

2. 'base form'

Var. 7.9 'cor'... 'cortumionis' -o.

7.45 'Volturnalem, Palatuaalem, Fuminalem'...; eorum -o 'Volturnus', diva 'Palatua'.

7.89 'comiter'..., cuius -o Graeca χῶμος.

Prob. 4.73.35 ordines nominum sunt tres, positio derivatio deminutio. positio nominum est ipsa -o, ut puta 'mons'.

Serv. 4.424.3 considerare debemus sermonum primas -es; nam <prima positio> ut fuerit, similiter omnis derivatio sequitur.

Pomp. 5.107.19 omnia (derivata)...sequuntur -em suam.

Macr. exc. 5.605.31 perfectum...par -i suae.

606.10 huius verbi -o, id est εἶδω (633.21).

633.7 apud Graecos perfectum tempus...ex futuro velut de quadam prima positione et -e sui figuratur.

Eutyh. 5.451.15 haec...omnia...primitiva sunt et carent -e (462.25 primitiva sunt et a nulla deducuntur -e).

collocations

The genitive form often represents the word(-class) where the origin of the word in question is to be found.

Var. 8.58 praeterea cum sint ab eadem -e verborum vocabula dissimilia superiorum...vocantur participia.

Diom. 1.402.23 participia..., quae...verbi -em non habent.

Pomp. 5.229.8 ('loquendus') participium est sine verbi -e. 263.10, 13.

Diom. 1.345.23 sine -e perfectae formae (Don. 633.12; Cons. 5.376.22, 35).

Cons. 5.372.4 ea (sc. impersonalia) quae a se oriuntur modo nullam habent prorsus -em aut similitudinem [tertia personae] verbi, ut est 'pudet taedet'...; modo ex aliquo verbo similitudinem trahunt, ut 'misereor miseret'.

Cled. 5.35.12 (derivativa) ab -e descendunt principalium, a 'monte' 'montanus'.

Eutyh. 5.451.4 (verbum) -e nominis privatum est (466.10).

452.5 utrum ipsa (nomina) verborum sint -es, an deducantur a verbis.

456.21 nomina verborum -e deducta.

Non-gram.: 'origin, birth' (Cinna, Catull., Cic., Lucr.+).

orior

1. 'arise (from) by derivation'

Cic. top. 12 quae (verba) -ta ab uno varie commutantur, ut 'sapienti sapienter sapientia'. Var. 5.20 sic -tum (of

derivative nouns). Paul. Fest. 184.6 -tum est...hoc verbum ('oppido'). Quint. 1.6.31 ex Graecis -ta.

of derivative nouns

Prob. 4.128.20 hoc nomen a verbo anomalo -i reperitur. Serv. 4.430.27 haec (nomina)...-untur a gerundi modo. Pomp. 5.177.9 (nomina) habent principale suum, unde -antur, 'Vulcanal Vulcanalia' (.10). Macr. exc. 5.636.15 quia nomina quoque verbalia ex hoc -entur, ut ἀπό τοῦ 'canto' 'cantor'. Cass. 7.187.1 sive a se -antur nomina, seu ab aliis veniant (Martyr. 7.187.1).

of feminine names

Prisc. 2.418.13 supra dicta appellativorum feminina non sunt a masculinis nata, sed a se -ta.

of derivative adjectives

Pomp. 5.263.3 non...-itur 'cenatus' nisi a praeterito tempore 'cenatus <sum>'. 264.4 'acceptior' et 'incensior', iam non a participiis -ta sunt haec duo, sed -ta sunt a nomine. Prisc. 2.549.11 derivativum propter similitudinem eius, quod iam erat ante ex se -tum, ei addebatur, ut 'pater' nomen et 'paternus' nomen.

of diminutives

Char. 42.12 hypocorismata semper generibus suis unde -untur consonant, pauca dissonant (exc. Bob. 1.551.36). 196.28 semper diminutiones generibus suis unde -untur consonant, pauca dissonant (exc. Bob. 1.535.22).

of certain constructions with nouns

Diom. 1.316.21 (ablativi idiomata) quae ex nominibus -untur: 'alienus a crimine', 'dignus honore'. Cf. 315.19 ablativi idiomata quae ex verbis nascuntur.

of pronouns

expl. in Don. 4.501.24 ipsa (pronomina)...hinc -untur (i.e. other pronouns composed of those already listed). Cled. 5.50.16 siqua alia (pronomina) inventa fuerint, ab istis -untur principalibus. Caper 7.102.8 'mi'...-tum est a prima positione 'meus'.

of impersonal verbs

Diom. 1.341.33 verba impersonalia quae a se -untur. 397.24 quaedam (impersonalia)...ab indicativo veniunt, ut 'misereor miseret'; alia a se -untur, ut 'pudet taedet' (.29). Don. 633.3 alia a se -untur, ut 'pudet taedet' (Pomp. 5.217.6, 7, 372.3, 4).

of derivative verbs

Char. 330.17 ex quacumque...coniugatione -tum fuerit verbum inchoativum. Don. 633.10 inchoativa...-untur a neutrali verbo (Cled. 5.17.3, 18.3; Pomp. 5.219.21, 25, 27). Cled. 5.16.27 inchoativa...venit a neutrali verbo...vel a se -itur. 61.33 'facesso' quasi frequentativum, cum non habeat principale, unde -atur.

of adverbs

Prob. 4.153.36 ipsa nomina unde -untur (adverbia). ult. syll. 4.248.30 adverbia...ab se -ta. 250.21 adverbia omnia, quae partim ex se -untur (.25). Serv. 4.438.13, 26; Cled. 5.68.28; Pomp. 5.241.24, 244.35. Pomp. 5.245.7 omnia adverbia quae -untur a nomine. Macr. exc. 5.644.19 cum multa sint adverbia quae ex verbis -antur. Prisc. 2.549.18 haec ('paene', 'nempe', 'fere')...a se -ta sunt.

of grammatical terms

expl. in Don. 4.510.1 nomina ipsa de significationibus -untur (names of different types of adverb).

See descendo 2, nascor 1, venio 1.

See also derivio 2, and further parallels s.v.

2. 'arise (from) by inflection'

of inflectional forms of verbs (but perhaps meant in a more general sense)

Var. 6.37 verba declinata sunt, quae ab ali<o> quo -untur. ...qui ab his reliqua -ta ostenderit. Cf. cum unde nata sint.

of case forms of nouns

Pomp. 5.195.26 unde -itur 'ae' diphthongos ('Musae' *nominative plural*) ? ab ablativo 'a' terminato.

of inflectional forms of verbs

Sacerd. 6.433.2 sunt... quae simili tempore praesenti -ta in tempore perfecto separantur, ut 'parco' ignosco et servo (i.e. parco peperci et parco parsi). 435.11 in tertia utraque prima persona modi optativi temporis futuri similis -ta primae personae modi indicativi temporis futuri in secunda persona separatur. expl. in Don. 4.549.19 qui fieri potest ut aut praesens tempus futuro careat aut futurum quasi ex se ipso -tum non ex praesentis ratione ducatur. Pomp. 5.374.25. Macr. exc. 5.606.11 quotiens perfectum a longa -itur. 639.36 ex eadem (prima persona) -itur et prima pluralis. Prisc. 2.456.10 secundae personae indicativi, ex qua -itur (praesens). (in the 'optative' other forms of present or imperfect derive from 2nd pers.).

of impersonal verbs

Don. 633.1 (impersonalia) quae in 'tur' et in 'it' exeunt, haec ab indicativo -untur (Pomp. 5.217.3).

of participles

Prob. 4.138.40 qualitas participiorum est qua intelleguntur participia ex quibus verbis -antur. 141.34 ipsa verba unde -untur (participia). 40 quando -untur (participia) a verbis tertiae coniugationis productae. ult. syll. 4.261.5 nomen, unde -itur (participium). Cled. 5.71.1 quia intelleguntur participia ex quibus verbis -untur. 2 -untur... ex omnibus octo qualitatibus verborum.

Prisc. part. 3.471.30 et haec (futuri participia activa) ...-untur a participio praeteriti.

At Prisc. 2.549.7, 8 it is possible that the ablative should be amended to an accusative. Cf. OLD s.v. accipio, sense 20 (in + accusative).

See descendo 1, nascor 2, venio 2.

See also declino 2, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'rise' (Enn., Pl.+), 'arise' (Pl., Ter.+), 'be born' (Pl.+).

ornativus

'ornamental, non-essential to the sense'

1. type of adverb

Vict. 6.202.6 -a (adverbia), siquidem apposita orationem illuminant, ablata nihil sensui subtrahunt.

L: Jeep 1893: 278 n. 4.

2. type of conjunction

Cled. 5.75.4 'ce'...-a coniunctio est, ut 'illece'.

Pomp. 5.266.21 illae -ae dicuntur, quae additae ornant, detractae non obsunt (.24f.).

Non-gram.: cf. ornatio 'decoration, ornamentation' (Vitr., inscr.).

orno

'adorn, amplify'

of conjunctions

Pomp. 5.266.13 -ant sensum (coniunctiones expletivae) (Cled. 5.73.25 expletivae (coniunctiones) sunt quae additae -ant sensum). 22 illae (coniunctiones) ornativae dicuntur quae additae -ant.

of prepositions

ult. syll. 4.253.3 aliae (praepositiones) sunt loquellares, quae -andi sensus aut augendi vel minuendi gratia ceteris partibus praeponentur.

Non-gram.: 'prepare' (Pl., Ter.+), 'equip' (Enn., Pl., Cato+), 'dress, adorn' (Pl.+).

orthographia

'orthography'

definition

Quint. 1.7.1 quae scribentibus custodienda (sit regula),

quod Graeci -an vocant, nos recte scribendi scientiam nominemus.

Vel. 7.72.2 proprium -λας est, quotiens in vocis enuntiatione nihil videmus ambiguum.

Suet. Aug. 88 -am, id est formulam rationemque scribendi a grammaticis institutam.

Cass. 7.209.13 ars... tractat de partium declinatione, -a vero, quemadmodum scribi debeat, designat.

examples

Quint. 1.7.11 -a... consuetudini servit ideoque saepe mutata est.

Vel. 7.72.15 quod si erit per <'d'> scriptum 'ad' (i.e. for 'at'), non tantum -a peccabit, sed etiam significatio errabit.

64.19 quantum ad -am, non quod ad significationem pertinet.

73.14 proprium est -ας, utrum per 'b' an per 'p' 'absorpsi' scribi debeat.

Sacerd. 6.481.17 (voces quaedam) et -a distant et declinatione (Prob. cath. 4.30.13).

Mar. Vict. 6.17.13 -a Graecorum.

ult. syll. 4.262.16 observandum, ut -a numquam nostros oculos sensusque deludat.

Cled. 5.28.6 apud veteres haec erat -a, ut... 57.3 iuxta -am (78.10).

Cass. 7.209.18 -ae peritia. 209.29 de -ae virtute et de distinctione ponenda.

Gk.: ὀρθογραφία.

Non-gram.: 'the elevation of a building' (Vitr.).

orthographus

'concerning orthography'

Cass. 7.144.15 ad...-os discutiendos... perveni. 145.24 auctores -os. 147.13 ex Caesellio -o collecta sunt (202.18). 209.6 quae per supra dictos -os... repperi fuisse conscripta. 111 -os de partium declinatione disseruisse. 26 ex duodecim -orum libris rectitudinem scripturae docentium.

Gk.: ὀρθογράφος, Suidas s.v.

ostendo*1. 'mean, signify'*

Var. 5.3 multa verba ('words') aliud nunc -unt, aliud ante significabant. Char. 178.23 (ex Romano) 'patruale'... quia non tantum rem necessitudinis, sed etiam personam -at.

See significo, and further parallels s.v.

2. 'indicate, show'

i) subject = words, grammatical forms

of case forms

Prisc. 2.39.14 'Vlixes' pro 'Vlixeus', quod -itur ex genetivo 'Vlixei'.

of frequentative verbs

Var. 8.60 in his... quae saepius quid fieri -unt.

of 'meditative' verbs

Diom. 1.346.2 qua (forma) non actus, sed apparatus -itur, ut 'parturio'. Cons. 5.376.5.

of impersonal verbs

Char. 212.19 quaedam... sine persona solam rem per tempora -unt, ut 'curritur currebatur curretur'.

of verb forms

Prob. 4.186.22 sunt verba, quae in prima persona similes sonos habent, in secunda vero dissimiles significationes -ant, ut puta 'mando mandas, mando mandis'.

of tense

Nigid. ap. Gell. 17.7.8 hoc verbo non minus praeteritum tempus ('tense') -itur quam futurum. ult. syll. 4.245.28 quarta formula (of 'participles') est simplex et futurum patiendi tempus -ens.

of person

Prisc. 3.119.3 cum...perse 'facio' primam personam -at.

of pronouns

Prisc. 3.21.17 id, quod demonstratur per pronomen, solum -itur per se nec ad alium pertinet extrinsecus, quod vero per nomen, non solum ipsorum, quae -untur, sed etiam illorum, ad quos referuntur, demonstrationem habet. 22 nomina...demonstrativa possumus diversa -entes ad diversa referre. 129.3 ut si -entes Virgilium aiamus 'talīs fuit Homerus' vel Thesea demonstrantes dicamus 'tantus fuit Hercules'. 139.27 pronomina demonstrativa, quippe praesentes -entia personas. 149.11 ad nihil utile pertinent pronomina, si carent personis -entis et eius, qui -itur (AD synt. 155.6 τοῦ τε δεικνύντος προσώπου καὶ τοῦ δεικνυμένου). 151.3 ut... qualitatem quoque propriam -eret personae, quam demonstraret, addidit 'Caesar'. 191.19 et nota, quod sese -ens hic dixit, in qua demonstratione intellegitur etiam 'ego'.

Gk.: δεικνύμι: see AD parallel.

ii) *subject = writers, speakers*

Var. 7.73 multam noctem -ere volt poeta a temonis motu.

Var. frg. Non. p. 352.33 qui cito facturum quid se -ere volebat, dicebat numero id fore.

Quint. 8.3.84 verbo uno magnitudinem eius (equi) -it (Homerus).

10.1.12 alia circumitu verborum plurium -imus.

(12.10.41 circumitu res -ere et tralationibus).

Char. 142.5 'se' et 'sese'...ita distinguit (Caesar), ut 'se' dicamus, cum aliquem quid in alium fecisse -imus.

Prisc. 2.28.3 ascribunt o (i.e. they write ou), non ut diphthongum faciant, sed ut sonum U Aeolicum -ant.

subject = the author in the 1st person

Var. 5.6 in superioribus libris -i (8.1). 5.59 ut supra -i (Quint. 7.7.6, 9.2.65). 7.36 ut de poematis cum scribam

-am. Cic. inv. 1.79 ut ante -imus. Quint. 2.17.25 ut post paulum clarius -emus. 3.6.86 ut -i. 4.1.69 modo. 8.3.38 alio loco.

See demonstro, exhibeo.

3. *'form' by inflection of case forms*

Char. 170.16 neutra nomina 'ar' nominativo clausa per 'i' dativum ablativumque singulares -ant.

of impersonal verbs

Char. 212.27 similiter haec sive simplicia sive composita sine numero personaeque cum tempore tamen -untur, ut 'decet decuit decebit oportet licet taedet pudet piget'.

of participles

Prob. 4.143.3 ut praeteriti temporis participium -ant (participia) (.11).

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

L: Kircher 1988: 196.

Non-gram.: 'show, display' (Pl., Ter.+), 'hold out, offer' (Enn.+).

oxya

'acute' (accent)

expl. in Don. 4.529.9 (e Varrone) Dionysius...tres (prosodias) tradidit..., βαρεῖαν -εῖαν περισπωμένην.

529.12, 530.22.

531.15 nomen obtinuit -εῖαν, Latine acuta (codd. ubique oxian).

frg. Bob. 7.539.18 acutus (accentus), quem oxian (prosodian Graeci) dicunt.

Gk.: ὀξύς.

Non-gram.: 'sharp, pointed' (of a kind of rush, Plin.).

paenultimus

'penultimate'

1. of the position of a syllable

fem. for subst. (sc. syllaba) and syllaba -a*collocations*

acuere: Prisc. 3.27.12, 52.21, 83.12.

circumflectere: Gell. 4.7.2; Prisc. part. 3.468.14.

corripere: ult. syll. 4.237.20, 238.11, 15; Prisc. 2.465.25.

producere: ult. syll. 4.237.18, 238.17, 19; Phoc. 5.432.19; Prisc. 2.325.13, 486.7.

comparativi: ult. syll. 4.249.30.

genetivi: Prisc. 2.326.6, 10, 14.

praesentis: Prisc. 2.465.17.

praeteriti: Prisc. 2.477.16, 498.6.

superlativi: ult. syll. 4.249.30.

Macr. exc. 5.608.24 motus...-ae.

Prisc. 2.40.13 cum 'ei' apud Graecos sit pura -a.

Eutyh. 5.463.19 -ae non infertur consonans.

attestation

Cf. Quint. 1.5.30 (acuta syllaba) proxima extremae...; trium...media...

rarely pl.

ult. syll. 4.235.36 de ultimis syllabis dicam -isque verborum.

241.3 -as ultimasque syllabas.

Pomp. 5.129.9 naturaliter longas.

ps. Prisc. de acc. 3.526.19 in -is syllabis.

frg. Bob. 6.625.13 -is manentibus longis.

Prisc. 2.77.7 exponere rationem -arum. Prisc. part. 3.493.36 -ae corripuntur.

concerning accent

Vict. 6.192.19ff. acutus cum apud Graecos tria loca teneat, ultimam et -am et ei proximam syllabam, apud nos tantum duobus locis poni potest... aut in -a syllaba...aut in ea, quae a fine tertia sit (Dosith. 7.377.12f.).

Macr. exc. 5.601.29 gravis accentus -am syllabam signat. 602.16 (single Latin accent) non semper...in -am syllabam cadit.

Cled. 5.32.4 (of Gk. accent).

Vict. 6.193.7ff. quid in trisyllabis aut quae plures syllabas habebunt? si -a brevis fuerit,...quae eam praecedat, acuetur... quid... si -a positione longa fuerit? ipsa acutum habebit accentum, praecedentem autem gravem faciet, ut 'Catullus'... quid, si -a naturaliter producta fuerit, ita ut ultima brevis sit? -am circumflectemus, ut 'Cethegus'... quid autem, si longa erit ultima? -ae acutum dabimus accentum, ut 'Athenae' (Aud. 7.330.6ff.; Dosith. 7.378.9ff.; Don. 610.1ff.; Diom. 1.431.24 secunda ab ultima syllaba...si natura longa fuerit, inflectitur...; .26 si...eadem -a positione longa fuerit, acuetur...; Cled. 5.32 and 33).

Pomp. 5.127.27 tres (syllabas) diximus a fine habere accentus: ergo tres regulae erunt; una erit regula de ultima, una de -a, una de tertia a fine.

*transferred to letter or accent of penult. syll., hence 'belonging to the penult. syll.'**of a specif. letter**fem.* (sc. littera): Prisc. 2.135.21 'i', 498.15 'a'; ps. Prisc. de acc. 3.522.4 'i'; Eutyh. 5.463.31 'i'.*neut.*: Macr. exc. 5.615.14 ω.

vocalis: Prisc. 2.465.6, 26.

accentus: Prisc. 2.592.7, Prisc. part. 3.488.30, 511.24.

acutus: Prisc. 2.592.7, 3.27.9, Prisc. part. 3.488.30, 33, 491.24.

circumflexus: Prisc. part. 3.491.22.

Gk.: ἡ παραλήγουσα (συλλαβή), AD synt. 360.13.

2. of the position of other entities

*as adj.**of words*

verbum, verba: Sacerd. 6.493.5, 494.5; Prob. cath. 4.43.9.

of letters

littera: Sacerd. 6.492.16; Diom. 1.347.27, 370.26; Macr. exc. 5.641.16.

litterae: Sacerd. 6.492.18.

vocalis: Diom. 1.428.25; Cons. 5.364.25, 29.

-us locus, concerning accent

Vict. 6.192.23 circumflexus...non nisi -um locum poterit invenire (Dosith. 7.378.2; Don. 609.8; Diom. 1.431.14).

Don. 609.4 acutus cum in Graecis dictionibus tria loca teneat, ultimum, -um et antepaenultimum, apud Latinos -um et antepaenultimum tenet, ultimum numquam (Diom. 1.431.10, 12).

further examples with locus: Serv. 4.427.5; ult. syll. 4.239.36; Macr. exc. 5.608.21, 24; ps. Prisc. de acc. 3.525.28.*neuter as noun, in -o*

ps. Prisc. de acc. 3.523.3 brevire; .5 liquescere; .6, 26 producere; .10, 12 corripere; 528.20 habere.

pandectes

'all-receiver', of the adverb, because many other parts of speech can function as adverbs: see s.v. adverbium.

Roman. ap. Char. 247.13 quod...-ης a Stoicis ea pars orationis habeatur...; .15 nam cum -ης iure dicatur... 249.22 absurdum...nec socium isti -η..., quod intersectionis propria vis...agnoscat.

252.29 cum adverbium Stoici...-en vocent. nam omnia in se capit.

Gk.: πανδέκτης.

Non-gram.: 'a book of universal knowledge, encyclopedia' (Gell.).

par

1. 'equal, identical'

i) of letters

Quint. 9.3.75 (verbum) par et extremis syllabis consonans: 'non verbis sed armis'.

Cass. 7.205.9 (in a passage on the division of words into syllables) duae...pares litterae, seu vocales sint seu consonantes, non coeunt.

ii) of case forms

Char. 174.16 nominativo <vocativum> custodiunt.

Diom. 1.303.26 ut nominativus vocativus ablativus -es sint.

Prisc. 2.73.12 si non genetivus primitivi -r sit nominativo possessivi.

iii) of grammatical rule

ps. RP 5.533.12 -em regulam (.19 + disparem regulam. 543.30, 34).

2. 'equal' (in number), with reference to syllabic parity

i) of syllables

Quint. 9.3.79 -bus syllabis.

Cled. 5.48.6 (with reference to 'lepus' & 'lupus').

ps. RP 5.535.13 genus neutrum quando in nominativo habet 'um', genetivus -es syllabas dat, ut puta 'hoc templum huius templi'.

Macr. exc. 5.602.36 cum in activo -es syllabas utraque

persona servaverit. 632.31 cum in activo -es syllabas utraque persona syllabae maneant.

Prisc. 2.69.24, 78.22, 100.10, 111.19, 112.5, 174.8, 284.17, 292.4 -es numero syllabas, 324.23, 352.25, 364.8, 415.15 (*opp.* minor, amplior), 458.5, 8, 459.1, 16, 464.23, 465.18, 467.9, 477.15, 494.5, 542.4, etc.

2.297.2 -es (syllabas)...habet in huiuscemodi: 'Menander Menandri'.

349.11 -es cum genetivo habent syllabas (2.87.10). 459.12 praeteritum perfectum vel -es habet praesenti syllabas vel minuitur: -es, ut 'pareo parui', 'habeo habui...'; minuitur una syllaba, ut 'augeo auxi'.

3.10.13 dativus singularis in 'i' terminans et pluralis in 'is' desinens -es habent syllabas, 'ei', 'eis', vel 'iis'.

Eutyth. 5.460.31.

ii) of the number of syllables

Macr. exc. 5.605.31 cum numquam perfectum a consonanti incipiens -r origini suae sit numero syllabarum.

32 -em praesenti syllabarum numerum tenet (perfectum).

616.26 -r foret numerus syllabarum cum prima (persona).

iii) of a particular grammatical form

with reference to case

Char. 178.12 -r...genetivus esse <debet> nominativo, nec minor, ut 'huius imperii'. 151.5 nominativus Graecis (non) -r est (156.4 'Aurelii' genetivus non tantum crescit cum nominativo, sed ut -r sit dativo casui). expl. in Don. 4.498.6 propter -es nominativum et genetivum. Cled. 5.11.26 genetivus singularis si similis fuerit nominativo (ut 'hic fluctus huius fluctus') et vocativum -em habebit. ps. RP 5.534.19 nominativus...ut -em habebit genetivum, ut 'hic ignis huius ignis'..., aut si crescit genetivus... 536.33 genetivus aut -r esse debet nominativo aut <non> plus una syllaba excedere. Prisc. 2.225.6 ut -r sit (genetivus) syllabis suo nominativo, ut 'ater atri'. 271.14 nominativo genetivum (Eutyth. 5.464.9). 3.20.6 quia -r est syllabis nominativo (genetivus).

with reference to tense

Char. 337.9 quare perfectum tempus aut syllabis crescat aut minuatur aut -r sit.

3. 'equally valid'

Char. 250.28 ubi...finis 'e' littera terminatur aiunt, quia succedens ei 'o' vel [ei] contra 'e' littera modo vincit modo vincitur modo alternat modo -r est.

251.5 -r est, ut in multis generibus istius modi dictionis, 'commodo' 'commode'que.

259.23 'o' littera cum est in novissima parte vocis... modo vincit, modo vincitur, modo alternat, modo -r est.

Non-gram.: 'equal' (Elog. Scip., Enn., Pl.+).

paracimenus

'perfect' (tense)

in Gk. letters

The Latin grammarians consider the Gk. παρακείμενος tense as equivalent to their own (praeteritum) perfectum.

Diom. 1.336.10 tempus perfectum apud nos pro ἀπορρωπῶ καὶ παρακείμενῳ valet.

Prisc. 2.415.24 Romani praeterito perfecto non solum in re modo completa utuntur, in quo vim habet eius, qui apud Graecos παρακείμενος vocatur, sed etiam pro ἀπορρωπῶ accipiunt.

445.22 in praeterito perfecto, quod pro παρακείμενου, id est paulo ante perfecto...habemus.

3.251.4 pro παρακείμενου praeterito perfecto utimur. Macr. exc. 5.606.5 παρακείμενος, id est perfectum (606.7, 16, 611.12, 13, 14, 15, 34, 615.9, 39, 619.1, 622.38, 623.32, 37, 628.30, 633.19).

Prisc. glosses παρακείμενος as the adiacens tempus, lit. 'lying beside'.

Prisc. 2.415.28 τὸν παρακείμενον, id est adiacens tempus.

in Latin letters

Macr. exc. 5.610.22 ὑπερσυντελικός passivi generis de -o (-φ rest. Ianus) suo nascitur.

614.35 prima persona -i (-mei cod.) semper in α terminatur.

610.10 paracimenos (peri- cod.).

Gk.: παρακείμενος (sc. χρόνος).

The TLL suggests that the Latin forms might be attributed to the excerptor rather than to Macr. himself, in view of the Gk. form paracimenos and the numerous occurrences written in Gk. letters.

paragous

'derived'

1. of nouns

Diom. 1.323.19 ex his (sc. principalibus) nascuntur derivativa, quae apud Graecos -a dicuntur, ut 'fontanus montanus villaticus scholasticus horticultus'.

Gk.: παραγωγός, DT 25.3; AD pron. 18.14, synt. 327.1.

Syn. derivativus.

2. of verbs

classification

ps. Asp. 5.551.23 figurae (verborum) sunt septem, simplex,...composita,...inchoativa,...frequentativa,...desiderativa,...impersonalis,...-a, ut 'facesso lacesso capesso'.

definition

Char. 335.14 sunt quaedam verba quae -a appellantur quaeque ex primitivi verbi declinatione et mutationem et adiectionem litterarum capiunt et nihilo minus idem significant, interdum variant, velut 'lancesso' ex eo quod est 'lacro' (Diom. 1.379.5).

These verbs are classified by some grammarians as frequentatives (Prob. 4.158.10; Serv. 4.413.12f.), but others regard them as a defective type of frequentative (Don. 639.8; Cled. 5.54.20, 61.32; Pomp. 5.240.9f., 15; Cons. 5.376.26, 377.14). Prisc. (2.431.16, 535.9) suggests that it might be more appropriate to call them desideratives.

Gk.: παραγωγός; see s.v. derivativus.

Syn. derivativus.

parasyntetos

1. 'derived from a compound'

i) of nouns

Prisc. 2.177.12 (figura) decomposita, quam Graeci -ov vocant, id est a compositis derivata, ut 'magnanimitas'.

ii) of verbs

Macr. exc. 5.604.27 verba...ex compositis nominibus -a vocantur. 604.29 verba -a.

in Gk. letters

Macr. exc. 5.600.34 licet sint qui dicant haec non σύνθετα, sed παρασύνθετα, id est non ipsa composita, sed ex compositis facta nominibus.

601.1 et haec vocant παρασύνθετα quae ex σύνθετοις, id est ex compositis, veniunt.

5 unde haec nomina σύνθετα vocant et verba ex ipsis facta παρασύνθετα.

Macr., as usual, is faithful to the Gk. sense.

iii) of participles

Prisc. 2.568.18 decomposita...quae Graeci -α vocant, id est a compositis verbis derivata, ut 'efficio efficiens'.

Gk.: παρασύνθετα, AD synt. 475.5 (of participles).

See decompositus.

2. 'formed from several elements', of compounds

Diom. 1.301.29 (nomina) componuntur etiam de compluribus, quae -a Graeci appellant, ut 'inexpugnabilis'.

Cf. Char. 194.28 aliquando ex compluribus, ut 'inexpugnabilis'.

Don. 624.5 componuntur etiam de compluribus, ut 'inexpugnabilis imperterritus'.

paratation

'imperfect'
neut. for subst.
in Gk. letters

Macr. exc. 5.611.8, 9, 10, 11, 613.31, 614.25, 622.37, 654.6.

in Latin letters

Macr. exc. 5.614.32.

Gk.: παρατατικόν: see s.v. imperfectus.

paronymos

'nominal derivative'
classification

Diom. 1.323.22 derivantur...nomina modis septem: aut enim patronymica sunt aut possessiva...aut -a aut verbalia.

definition

Diom. 1.324.8 -a sunt quae ab alio quodam trahuntur..., ut 'equus eques'.

Gk.: παρώνυμος, DT 25.7, 29.1.

Syn. denominativus.

paroxytonus

'having an accent on the penultimate syllable'

expl. in Don. 4.527.20 Simoentis Thermodontis proparoxytona sunt, si ad Graecos respicias...; -a autem, si ad nostram redigas regulam.

528.25 cum sint -a Κασσάνδρα et Σιβύλλα.

Gk.: παροξύτονος, Herod. pros. 1.10.11, 116.8, etc.

pars

1. 'part of speech, word' (see pars orationis)

Var. 6.57 'concinne loqui'..., ubi inter se conveniunt -es. 10.17 quae verba declinata natura; ea dividuntur in -is quattuor: in unam quae habet casus neque tempora, ut 'docilis' et 'facilis'; in alteram quae tempora neque casus, ut 'docet' et 'facit'; in tertiam quae utraque, ut 'docens' et 'faciens'; in quartam quae neutra, ut 'docte' et 'facete'.

Diom. 1.433.8 praepositiones...iunctae casibus aut aliis -bus.

Prisc. 2.424.2 (imperativus modus) per se absolutus...non indiget auxilio alterius -is ad plenam significationem.

2. 'subdivision'

Var. 8.45 appellandi -es sunt quattuor...provocabula...<vocabula>...nomina...pronomina.

3. 'individual inflectional form'

Var. 10.78 non esse in consuetudine in his verbis omnis -is, ut declinatum ab 'amo vivo' 'amor' <sed non> 'vivor'.

4. 'part of compound'

Quint. 1.7.9 -s eius (compositi) posterior.

Prisc. 2.440.12 in nominibus...compositis...extrema -s.

Non-gram.: 'part' (Lex. XII, Naev., Pl.).

pars orationis

'part of speech'
number:

Var., Don. and Prisc. identify the noun and the verb as the two main parts of speech.

Var. 8.11 -es orationis sunt duae. ...orationis duae -es esse...: vocabula et verba (Don. 613.4 ex his duae sunt principales -es orationis, nomen et verbum. Prisc. 2.552.13).

Var. has his own division of the parts of speech, into four main groups, apparently corresponding to nouns (with adjs. and pronouns), verbs, participles, and adverbs.

Var. 8.44 quod ad -is singulas orationis, deinceps dicam. quous quoniam sunt divisiones plures, nunc ponam potissimum eam qua dividitur oratio secundum na-

turam in quattuor partis: in eam quae habet casus et quae habet <tempora et quae habet> neutrum et in qua est utrumque. has vocant quidam appellandi, dicendi, adminiculandi, iungendi. appellandi dicitur ut 'homo' et 'Nestor', dicendi ut 'scribo' et 'lego', iungendi ut <'scribens' et 'legens'>, adminiculandi ut 'docte' et 'commode'.

10.7 ('suis' et 'suis') similia vocibus esse ex syllabis confitemur, dissimilia esse -bus orationis videmus, quod alterum habet tempora, alterum casus.

Quint. 1.4.17 quot et quae -es orationis (he goes on to discuss the development of the classification).

Diom. 1.300.26 -es orationis sunt octo, nomen pronomen verbum participium adverbium coniunctio praepositio interiectio (Char. 193.7; Dosith. 7.389.9; Prob. 4.51.18; Don. 585.4, 613.3; Cons. 5.338.4; ps. Asp. 5.549.19).

expl. in Don. 4.487.23 huius orationis...octo sunt significationes, id est -es.

Some added the appellatio (common noun) as a separate category.

Quint. 1.4.19 nominibus appellatio (adiecta est).

Diom. 1.300.27 Scauro videtur et appellatio (Dosith. 7.389.10 quibusdam videtur et appellatio).

Further possibilities were the article and the interjection.

Quint. 1.4.19 noster sermo articulos non desiderat ideoque in alias -es orationis sparguntur, sed accedit superioribus interiectio.

Diom. 1.301.1 Latini articulum, Graeci interiectionem non adnumerant (Don. 613.5).

Don. 613.5 multi plures, multi pauciores -es orationis putant.

Serv. 4.428.12ff.; Pomp. 5.134.4ff.; Prisc. 2.54.5ff.

order:

Scaur. 7.33.14 de ordinatione -um orationis (in a passage of uncertain authenticity).

Cf. Serv. 4.406.9 in his...octo -bus naturalis est ordo.

Prisc. 3.115.22, 121.13.

definition

Prisc. 2.552.1 quid...est aliud -s orationis nisi vox indicans mentis conceptum, id est cogitationem? quaecumque igitur vox litterata profertur significans aliquid, iure -s orationis est dicenda.

Quint. 1.5.41 (immutationem) per omnis orationis -is deprendimus, frequentissime in verbo.

word as part of speech

Var. 10.77 verbum dico orationis...-em, quae sit indivisa et minima (Prisc. 2.53.8 dictio est -s minima orationis constructae).

Var. defines verbum, Prisc. dictio as the minimal unit of speech. For Diom. however dictiones are subunits of the partes orationis which constitute speech.

Diom. 1.427.1 dictiones coguntur in -es orationis, -bus orationis consummatur oratio.

Pars orationis is often found for 'word' in general:

Var. 8.53 cum <ab> aliqua -e orationis declinata sunt...vocabula.

Fest. 142.18 (mutae) positae in ultimis -bus orationis.

Quint. 1.5.66 qui 'Lupercalia'...tris -es orationis esse contendunt quasi 'luere per caprum'.

Vel. 7.59.9 quibusdam -bus orationis 'v' litteram vitiouse insertam ut... 'urguere' et 'unguere'. 61.3 'abscondit'. haec enim -s orationis composita est.

Char. 9.2 cum desinit in consonantem 'c', qua -s orationis finitur. 10.2.

Gk.: τοῦ λόγου μέρη, DT 23.1; AD synt. 15.8.

participialis

'of or relating to a participle, derived from a participle'

1. of participles themselves

Var. 10.34 quae (verba) declinantur cum temporibus ac casibus ac vocantur a multis ideo -ia.

Prisc. 2.54.10 (Stoici) participium connumerantes verbis -e verbum vocabant vel casuale (*Gk. ἔμμα μετοχικόν*).

Dosith. 7.394.5 (si ablativus) unus -is sit, (velut 'ducente dea') (Diom. 1.318.20; exc. Bob. 1.535.6).

Diom. 1.396.9 non est -is iste sermo (sc. 'natandi causa' sim.), sed propria sermonis species (sc. quia genus et numerum non recipit).

2. of nouns (or adjectives) identical in form to participles but distinguished by morphological behaviour

i) pres. participle - amans etc.

Participles take the objective case of their corresponding verbs, while 'participial nouns' (i.e. adjectives) take the genitive.

Char. 379.20 nomina -ia quae fiunt ex participiis instantis temporis genitivum casum recipiunt.

.22 saepe enim participia instantis temporis etiam nomina fiunt appellativa, velut 'amans servans metuens fidens egens sciens horrens neglegens'. participia...casus recipiunt suorum verborum, velut 'amo uxorem amans uxorem'... nomina vero -ia, quae nomina fiunt ex participiis instantis temporis, genitivum admittunt, velut 'amans amicorum'.

Prisc. 2.140.22 -ia: 'sapiens, amans', cum sint sine tempore.

3.293.17 omnia fere -ia praesentis temporis genitivis solent iungi: 'amans illius'. 215.29.

ii) past participle

- galeatus etc.

Vict. 6.201.11 quae sunt participia nominativa seu nomina participialia? quae quasi speciem participiorum habent, ut 'comatus galeatus hastatus'.

A number of other grammarians treat these forms, albeit without using the term participialia. They consider them to be nouns, appellations/nomina, with the appearance (species/forma) of participles, but having no corresponding verb.

Cf. Sacerd. 6.444.6 <sunt participia> sine verbi alicuius substantia, ut 'tunicatus galeatus pudendus'.

Char. 231.15 videndum erit ne appellaciones quae in formam participiorum incidunt participia putentur, ut 'recens frequens decrepitus hastatus togatus palliatus barbatus'. haec enim et similia speciem habent participiorum, sunt tamen appellaciones, quia nullius in se verbi vim continent.

Comin. ap. Char. 232.21 sunt multa nomina quae speciem participiorum habeant, ut 'tunicatus galeatus'. quae cum partem verbi non habeant, non recte participia dicuntur. neque enim dici potest 'tunico' aut 'galeo' (Dosith. 7.408.13).

Prob. 4.142.33 sunt vocabula, quae putent aliqui quod speciem participiorum praeteriti temporis habeant, ut puta 'tunicatus galeatus comatus' et cetera talia. sed haec cum nec verbi partem habeant nec aliquid participiorum capiant, utique iam nulli dubium est, quod frustra suspicionem participiorum incurrant; et ideo haec nomina sunt pronuntianda.

Don. 645.13 sunt nomina speciem participiorum habentia, ut 'tunicatus galeatus', quae quia a verbo non veniunt, non sunt participiis applicanda.

Serv. 4.441.3 'tunicatus galeatus' dicit participia non esse, sed nomina, eo quod a verbis non trahuntur. sed si diligenter advertendas, advertens a similibus participia conprobabis. nam licet non faciat 'tunico galeo', tamen, quoniam tempus habent, sine dubio participia sunt.

Cled. 5.72.1 'tunicatus comatus' et 'galeatus', quia significationibus carent, ambigua participia sunt.

Prisc. 2.562.13 sunt quaedam, quae cum formam habent participiorum, tamen carentia tempore nomina esse ostenduntur, ut 'galeatus'... 'tunicatus'... 'comatus'.

2.441.13-16.

- visus etc.

Prisc. 2.138.15 -ia..., id est participiis praeteriti temporis similia,...ut 'usus', 'cursus', 'lusus', 'versus'. 521.2 'ostentum'..., quando monstrum significat, nomen est -e,

quomodo 'factum' et 'dictum' et 'visum'. 528.3, 570.6, 7, 571.21.

Prisc. part. 3.514.2 derivativum a participio, id est -e est ('adverso').

Cf. Char. 380.4 ex praeterito item participiorum nomina fiunt appellativa, quae aut secundae sunt declinationis aut quartae; secundae, velut 'praefectus'...; quartae vero, velut 'exercitus visus'.

iii) 'future participle', i.e. gerundive

Prisc. part. 3.486.7 nomen verbale vel -e 'fandus fanda fandum'.

Prisc. 2.137.25 tertia forma in 'dus' terminantium (nominum) est -is, id est quae terminationem habet participiorum futuri temporis passivorum, et significat dignum esse aliquem eo, quod demonstratur, ut 'laudandus' laude dignus.

3. of nouns (or adjectives) derived from participles (see figurata)

Prisc. 2.60.5 propriae...derivativorum sunt haec: patronymicum,...verbale, -e, adverbiale. 131.24 'textus textilis'. 145.16, 17 'actio'.

4. of gerunds and supines (see table s.v. gerundi)

modus: Diom.; Macr. exc.

verba: Quint.; Diom.; Don.; Cled.; Phoc.; Prisc.

For most grammarians participialia embrace both gerunds and supines. Quint., prior to and outside the grammatical tradition, uses the term of supines alone. Prisc., while showing a general tendency to limit gerundia to gerunds and supina to supines, uses the phrases gerundia vel participialia (2.409.5) and participialia vel supina (3.233.7, 235.7) for referring to both together as well as once supina vel participialia (2.425.20) for gerunds alone (it is perhaps significant that some MSS add quae nos gerundia dicimus after supina in this passage). Since he considered both gerunds and supines to be derived from participles, for him the term participialia was equally appropriate to both categories.

i) supine

Quint. 1.4.29 sunt...haec (sc. 'dictu, factu')...verba -ia quidem, non tamen qualia 'dicto factoque'.

ii) gerund and supine

classification

Diom. 1.338.12 impersonalis et -is (modus verbi) a quibusdam (sc. grammaticis) admittitur.

definition

Diom. 1.342.4 -is verborum modus est cuius verba, quod sint participiis similia, -ia dicuntur, nec tamen participia sunt, ut 'legendi legendo legendum, lectum lectu'.

examples

Diom. 1.355.20 gerundi vel -ia verba 'docendi docendo docendum doctum doctu' (356.36 gerundi vel -i modo).

Don. 594.12 gerendi (gerundi, gerundia v.l.) vel -a verba sunt haec, 'legendi legendo legendum lectum lectu'.

ancient etymology

Cled. 5.20.1 -ia verba sunt: quia similia sunt gerundi verba participiis futuri temporis a passivo (*The ancient grammarians regarded the gerundive as a future passive participle.*)

Macr. exc. 5.648.26 de usurpativa. hanc quidam gerundi modum vel participialem vocant, quia verba eius paene omnia similia participiis sunt et sola significatione distantia.

5.626.28 identical but has participialem, with participialem as a variant reading.

formation

Prisc. de nom. 3.454.4 -a vel supina, quae tres casus videntur habere et loco infinitivi cum articulo coniuncti apud Graecos accipiuntur, nascuntur a participio praesentis temporis 's' in 'd' conversa et addita 'i' vel 'o' vel 'um', ut 'amans amandi amando amandum'. sunt et alia duo, quae ad formam participii praeteriti temporis desi-

nunt in 'um' vel in 'u', ut 'amatum amatu'. sed hoc interest inter 'amandum' et 'amando' et inter 'amatum' et 'amatu', quod 'amandum' necessitatem amoris significat, 'amatum' autem itionem ad amare.

further discussion

Diom. 1.342.8 haec eadem sunt quae Probus supina appellat.

.11 impersonalia agentis tantum habent significatum. .13 -a...et patientis habent significatum.

Phoc. 5.436.2 gerundi vel -bus et participiis utriusque temporis deficiunt (verba impersonalia).

iii) gerund

Prisc. 2.425.20 supina (quae nos gerundia dicimus *added in some MSS*) vel -a cum nec personas discernant et temporibus careant, quibus sine verbum esse non potest, et casus assumant et praepositionibus separatis adiungantur, sine dubio mihi nomina videntur esse, quae tamen loco infinitorum ponuntur tam activorum quam passivorum.

Prisc. part. 3.488.4 semper tamen ex participio praesentis temporis et tria gerundia vel -a solent nasci ablata 's' et addita 'di do dum', ut 'amans amandi amando amandum', 'lacrimans lacrimandi lacrimando lacrimandum', et participium futuri passivum (= *gerundive*: see above) 'lacrimandus' a 'lacrimor'.

participialiter 'as a participle'

Fest. 194.31 'ostentum' non solum pro portento poni solere, sed etiam -er (principaliter v.l.) <pro ostentato> (352.27 'torrens' -er pro 'exurens' ponitur).

201.12 'ostentum'..., quin -er quoque dici solitum sit, non dubium (est).

Char. 99.23 dicimus... 'praefectus fabris' -er (i.e. *with the dative, as well as* 'praefectus fabrum', *with the genitive*).

Caper 7.106.6 ut 'pingo pictum', sic 'fingo fictum' facit -er.

Pomp. 5.235.19 si -er utaris et dicas 'quoniam dicturus sum'.

frg. Bob. 7.542.41 'sensus' nomen, 'sensa' -er.

collocations:

dicere: Fest. 201.12; Char. 99.23.

facere: Caper 7.106.6.

ponere: Fest. 194.31, 352.27.

utere: Pomp. 5.235.19.

participiis similia: see s.v. similis.

participium 'participle' classification

Prisc. 2.55.10 -um...iure separatur a verbo, quod et casus habet, quibus caret verbum, et genera ad similitudinem nominum, nec modos habet, quos continet verbum.

definition

Sacerd. 6.443.17 -um est pars orationis cum tempore et casu (Comin. ap. Char. 232.10).

Char. 230.2 -um est pars orationis cum tempore et casu sine persona active vel passive aliquid significans, ut 'limans legens'.

Dosith. 7.408.2 -um est dictio originem trahens a nomine et a verbo cum tempore et casu et genere.

Prisc. 2.552.18 -um est igitur pars orationis, quae pro verbo accipitur, ex quo et derivatur naturaliter, genus et casum habens ad similitudinem nominis et accentia verbo absque discretionem personarum et modorum.

ancient etymology

The participle is so called because it shares certain features of the noun and the verb.

Var. 8.58 (vocalia quaedam) simul habent casus et tempora, quo vocantur -a.

Fest. 241.31 <parti>cipia appellantur, quae, <quoniam aliquam conditio>nem rerum significant, e <nomine casus, e verbo> tempora, personas recipiunt; itaque verbi et nominis vim participant>.

The restoration is that of Mueller; Paulus does not include this lemma. In view of e.g. Char. 230.2 (sine persona) one might prefer to reconstruct the text such that participles do not take persons. No grammarian attributes person to the participle as an accident, although Pomp. (5.261.21) asserts omne -um habet personam... .23 -um semper a persona ducit originem. quando dico 'amans ego, amans tu, amans ille', utique currit per omnes personas.

Sacerd. 6.443.17 -um dictum est, quod partem recipiat a nomine, partem a verbo.

Comin. ap. Char. 232.11 -um...dictum videtur, quod partem capiat nominis partemque verbi (Dosith. 7.408.3; Prob. 4.138.27; Aud. 7.348.32; Don. 644.2, 597.5; expl. in Don. 4.489.2; Pomp. 5.597.26; ps. Asp. 5.552.27; Aug. 5.520.11).

Diom. 1.401.11 -um est pars orationis dicta, quod duarum partium quae sunt eximiae in toto sermone, verbi et nominis, vim participet.

Cled. 5.22.28 -um dictum, quod partem sibi verbi, partem sibi nominis tollat.

Aug. 5.520.2 haec pars orationis et a verbo accipit partem et a nomine: namque inde -um dicitur.

From the noun the participle receives case and gender, from the verb tense and diathesis. Diom. also includes verbal 'form'.

Sacerd. 6.443.18 recipit a nomine duo, genus et casum...; a verbo duo, tempora et significationem, id est affectum vel genus vel speciem.

Comin. ap. Char. 232.12 trahit enim casum a nomine, tempus a verbo.

Diom. 1.401.12 capit enim a nomine genus et casum, a verbo significationem et qualitatem et tempus, ab utroque numerum et figuram.

Prob. and Don. (with his commentators) mention certain features which the participle shares with both the noun and the verb: number, structure (i.e. whether simple or compound) and accent.

Prob. 4.138.28 recipit enim a nomine genus et casum, a verbo qualitatem et tempus, ab utroque numerum figuram et accentum.

Don. 644.3 recipit enim a nomine genera et casus, a verbo tempora et significationes, ab utroque numerum et figuram (597.5; Serv. 4.406.3; expl. in Don. 4.489.3; Cled. 5.22.29; ps. Asp. 5.552.28).

Serv. 4.406.2 -um vocatur...quasi participium (416.27).

Prisc. 2.551.8 mansit -um medium inter nomen et verbum. .9 unde rationabiliter hoc nomen est ei a grammaticis inditum per confirmationem duarum partium orationis principalium. .11 -um non ab aliqua propria vi, sed ab affinitate nominis et verbi nominatum est.

accidents

Comin. ap. Char. 232.29 -is accidit genus figura numerus casus tempus qualitas (Dosith. 7.408.4).

Don. 644.4 -is accidunt sex, genus casus tempus significatio numerus figura (597.7; ps. Asp. 5.552.29; Prisc. 2.555.21).

Diom. 1.401.14 -o accidunt septem, significatio qualitas tempus genus casus numerus et figura.

Prob. 4.138.30 -o accidunt haec, genus qualitas numerus casus tempus figura accentus.

There was some disagreement as to whether impersonal verbs could form participles.

Sacerd. 6.431.27 haec (sc. impersonalis) species verborum duo recipit -a, praesentis temporis 'taedens, pudens'...et futuri... 'taedendus pudendus'.

Dosith. 7.408.17 impersonalium verborum omnino -ia non esse, quamvis visum fuerit Salustio dicere 'paenitentem Lepidum' (cf. Char. 331.13 quamvis Sallustius dixe-

rit in prima historia (fr. 68 M) 'Lepidum paentitentem consili'; et 'pudens'. sed magis appellatio quam -um est, δ αλοχυντος, unde 'impudens' δ ἀναλυστος.

Serv. 4.440.27 -a a prima positione verbi originem trahunt. cum igitur impersonalia primam personam non habeant, -a non iure ex se faciunt, sed tamen, ut dixi, usurpare nobis licet.

Prisc. 2.560.26ff.

The grammarians recognised that certain participles functioned as adjs. (appellationes/nomina).

Quint. 1.4.27 quaedam -a an appellationes sint dubitari potest, quia aliud alio loco valent, ut 'tectum' et 'sapiens' (an: an verba an or an verbi MSS).

Sacerd. 6.444.5 sunt nomina quae speciem habent -orum, non tamen sunt -a, ut 'decens pudens'.

Sacerd. 6.444.16 sunt non nulla -a quae adiecta praepositione transeunt in nomen, ut 'innocens inductus indomitus insciens'. nec enim possunt sic cum praepositione a verbo venire: nemo enim dicit <'innocens' vel> 'indocor' vel 'indomor' vel 'inscio'.

Don. 646.1 sunt item alia -a, quae accepta praepositione et a verbis et a -is recedunt, ut 'nocens innocens': nam 'noceo' dicitur, 'innocens' non dicitur (Pomp. 5.263.30ff.). Cf. Prisc. 2.568.20.

The distinguishing characteristics of adjs. (nomina) were that they were subject to comparison and the formation of adverbs.

comparison and adverb

Prob. 4.142.12 sunt praesentis temporis -a, quae in dubium veniant exinde, quod et figuram nominum ostendunt, ut puta 'amans sapiens' et cetera talia. 15 quando haec comparativos vel superlativos gradus sive adverbia facere possunt vel genetivo casui iunguntur, nomina esse intelleguntur, ut puta 'amans amantissimus, sapiens sapienter, docens doctior'. 20 omnia -a neque comparativos aut superlativos gradus, sed nec adverbia facere possunt, ut accusativo, non genetivo casui iungi reperiuntur.

Prisc. 2.550.20 si verborum servaverint consequentiam, -a sunt, sin amissis temporibus casus quoque, quos nomina solent verbalia sequi, attrahant, transeunt in ea, ut 'amans illum' -um est, 'amans' autem 'illius' nomen...; itaque et tempus amittit et comparationem assumit, ut 'amantior amantissimus'.

comparison

Sacerd. 6.444.2 'sapiens' tempore -um, comparatione nomen declaratur.

Char. 238.10 comparationem non recipiunt -a.

Don. 646.9 sunt -a, quae accepta comparatione fiunt nomina, ut 'acceptus incensus, acceptior incensior'.

Serv. 4.441.21 -a, quae constat esse -a, nec positivum gradum possunt recipere, quoniam -a nullam recipiunt comparationem, tamen comparativum gradum plerumque suscipiunt, 'acceptior' et 'incensior', quae res sola sensus ratione secernitur.

Aug. 5.495.7ff.

adverb

Char. 240.10 non nullis grammaticis placet, ut a nominibus, sic etiam a -is...adverbia figurari...; 28 procul dubio remota -a sunt ab hac figurandorum ex se adverbiorum facultate.

Don. 646.11 adverbia de -is fieri posse non nulli negant; sed hos plurimae lectionis revincit auctoritas.

Serv. 4.441.25 adverbium de -is nasci Donatus asserit, plurimi negant. sed constat apud maiores quidam lecta, in usu tamen esse non possunt, ut dictum est in adverbio (438.17; Cled. 5.62.32; Pomp. 5.243.20).

According to Caper the distinguishing features are comparison, inflection and sense.

Caper 7.104.21 -um a nomine tripliciter discernitur, comparatione, declinatione, significatione.

participia appellationibus similia, participia nominibus similia: see s.v. similis.

attestation:

Var., Fest.: see ancient etymology above.

Scaur. 7.25.10 'tectis', cum et nomen et -um sit.

Non-gram.: cf. participes subst. 'participant, sharer' (Andr., Pl., Ter.+); adj. 'having a share in' (Cic.+).

particula

1. 'part of speech, word'

The term particula is in form a diminutive, and is commonly used by the grammarians of little words, such as pronouns, conjunctions and prepositions, but in some cases it functions simply as a synonym for pars (orationis), as when it is used of verbs.

general

expl. in Don. 4.489.17 decursis...octo -is, quibus efficitur humana locutio.

Cled. 5.78.33 'o' multas -as habet (79.1 interiectionem dolentis. 4 articulus...adverbium exclamantis).

ps. Prisc. de acc. 3.519.26 uniuscuiusque -ae orationis.

of pronoun

expl. in Don. 4.488.17, 21, 499.10, 512.3, 8; Cled. 5.49.4; Pomp. 5.97.3, 4, 199.23.

Cled. 5.53.24 istae -ae dubiae sunt, utrum pronomina sint an nomina...id est 'neuter uter omnis alter alius ambo uterque'.

of verb

expl. in Don. 4.488.32; Pomp. 5.97.8, 9.

of conjunction

Var. frg. Char. 143.4 'quando' -am pro 'cum' (ponunt Formiani).

Gell. 10.29.tit. -a 'atque' non complexiva tantum (est).

1. 'atque' -a a grammaticis...coniunctio esse dicitur conexiva (.4).

17.13.1 'quin' -a, quam grammatici coniunctionem appellant.

Char. 143.16 'sed' -a 'd' littera terminanda est.

Diom. 1.415.30 'at', haec -a, cum coniunctio est, per 't' scribitur, cum praepositio est, per 'd'.

416.8 'si' coniunctio...praeposita quidem -ae, ut 'siquidem'.

433.12 circumflexus ponitur in ea -a quae est apud Vergilium, 'ergo'.

Pomp. 5.264.19, 20, 266.4 disiunctiva.

further examples

expl. in Don. 4.504.8 'cum' (Pomp. 5.215.20, 21, 22), 9 'utinam'.

Serv. 4.440.10 'desursum deorsum deinceps'.

407.27 comparativus...gradus iungitur...nominativo interposita -a 'quam':...ut 'doctior hic quam ille' (expl. in Don. 4.492.10, 18; Cled. 5.11.2, 39.9; Pomp. 5.157.22).

Serv. 4.439.20 (comparationem) possumus facere per adiectionem illarum -arum, ut 'magis' et 'maxime' (expl. in Don. 4.512.34; Pomp. 5.156.12, 14, 20, 28).

of preposition

Gell. 12.13.8 haec...-ae ('in', 'cis', 'uls').

Diom. 1.411.31 ('in' praepositio) interdum et pro -a supervacua (ponitur), ut 'nosco crines incanaeque menta' (Verg. Aen. 6.810).

Pomp. 5.271.16.

of interjection

Var. ap. Char. 315.15 interiecta -a (Pomp. 5.97.36).

2. enclitic particle

Serv. 4.427.6 quattuor sunt -ae, quae corrumpunt in pronuntiando regulas accentuum haec, 've ne que ce'.

Aud. 7.361.2 illae quoque -ae notandae sunt, 'que ve ne', quae semper aliis partibus subiunguntur.

3. 'inflectional form'

Aud. 7.344.27 (infinitus dicitur) quia non explet sensum nisi adiecta alia -a verbi (e.g. 'legere' requires the addition of 'volo/vis/vult' for the sense to be complete).

4. 'part of a word'

Quint. 1.5.67 (quaedam voces compositae) non tam ex tribus quam ex -is trium coeunt.

Gell. 2.17.6 'con' -a (9). 11.15.5 quam...vim haberet -a haec extrema (sc. 'bundus'). 6 extrema. 8 postremam.

Gk.: μόριον.

Macr. exc. 5.637.24 ex Graeco μορίῳ, id est -a αὔ.

Prisc. 3.127.3 ἀριστῶδες...μόριον, id est infinitam -am (δε).

AD synt. 94.13 οἱ ἀπὸ τῆς Στοιᾶς τὰ τοιαῦτα μόρια ἀριστῶδη ἐκάλεσαν.

Particula matches Gk. μόριον, used by AD for 'word, part of speech' (Uhlir 1910: 14.2).

e.g. AD synt. 73.5 ἅκλιτα δὲ μόρια, σύνδεσμοι, ἐπιρρήματα, προθέσεις.

Non-gram.: 'part' (Cic.+).

partitio

'analysis of a sentence into its component parts, parsing'

Roman. ap. Char. 310.8 (praepositiones 'cum, apud, penes, propter') in -e versus separari debent a cohaerentibus partibus orationis.

Prisc. 3.148.23 non voces magis valent in -e dictionum quam earum significationes.

Prisc. part. 3.459.1 (tit.) -es duodecim versuum Aeneidos principalium.

Gk.: ἐπιμερισμός, AD synt. 491.13; μερισμός, AD synt. 194.6; Σ DT 214.21.

Non-gram.: 'distribution' (Cic.+), rhet. 'division, classification' (Rhet. Her., Cic.+).

passio

1. 'passivity, being on the receiving end of an action'

of verbs in general

Char. 213.16 cum omnia verba aut actione activa aut -e passiva...dicantur.

Prisc. 2.55.8 proprium est verbi actionem sive -em sive utrumque...significare (3.116.27 proprietas verbi, id est actio et -o).

of participles

Prisc. 2.549.28 participia...actionem vel -em aliquam...demonstrant.

of active verbs

Cons. 5.366.4 eorum (verborum)...quae actum significant quaedam talia sunt, ut in alio actus, in alio -o constituta sit, ut cum dicimus 'seco', 'uro', necesse est ut administrantem et patientem unius intellectus ratio comprehendat (syn. patientia).

of passive verbs

Prisc. 2.374.2 passivam (speciem), quae ex activis nascitur et semper -em significat.

of neuter verbs

Cons. 5.368.11 interdum -em significat, ut est 'vapulo'.

Aug. 5.511.29 haec (neutralia) in nulla actione sunt, in nulla -e sunt alia neutralia abusu dicta, quae habent actionem, sed -em nullam, ut 'curro'.

of common verbs

Aug. 5.514.37 unde communia dicuntur, quia actionem in se tenent et -em.

Prisc. 2.374.3 communem, quae una terminatione tam actionem quam -em significat.

vs. actio: Char. 213.16; Aug. 5.511.29, 514.37; Macr. exc. 5.636.4, 652.33; Prisc. 2.55.8, 374.3, 378.20, 412.8, 549.28, 3.15.8, 19.15.

vs. actus: Cons. 5.366.4; Macr. exc. 5.611.38, 627.16, 34, 628.14; Prisc. 2.369.5, 373.11, 422.4, 423.18, 427.17, 3.131.20, 154.9, 19, 161.2, 166.22, 176.8, 177.21, 270.8, 18, Prisc. part. 3.482.30.

Prisc. characterises two special kinds of passio, corresponding to Gk. ἰδιопάθεια & αὐτοπάθεια.

Prisc. 2.394.5 ('ruo', 'cado', etc.) absolute...prolata reciprocam -em, id est ἰδιопάθειαν, significant.

427.18 neutris absolutam vel intrinsicam natam significantibus -em, quam Graeci αὐτοπάθειαν dicunt.

sui passio: see s.v.

Gk.: πάθος, DT 48.1, 49.1; AD synt. 18.8 (~ Prisc. 3.116.27), 236.10, 11 (~ Prisc. 3.176.8, 9).

Opp. actio, actus.

2. 'modification', in forms of words and phrases

Prisc. 3.110.10 contrariae similiter -es per defectionem fiunt litterae et syllabae et dictionis et orationis (ut 'siit' pro 'sivit') (AD synt. 5.6 ἐναντία πάθη).

Prisc. uses passiones in this sense simply to translate πάθη in AD.

Non-gram.: 'passion, emotion' (Var.+).

passive

1. 'with passive sense'

Char. 230.3 participium est pars orationis...active vel -e aliquid significans.

2. 'with passive form'

Char. 379.11 hoc...verbum (luctor παλαίω) apud nos -e effertur, apud Graecos active.

469.9 verba quae apud Latinos active proferuntur, apud Graecos autem -e declinantur, licet vim habeant activam.

Dosith. 7.430.1 verba quae -e tantum effertur.

exc. Bob. 1.565.25 perfectum -e effertur.

ps. RP 5.542.37 deponentia...-e enuntientur in 'r' littera.

Of 45 examples listed in the Index, 39 are found in Prisc.

Prisc.: proferre: 2.380.10, 384.1, 386.4, 387.23, 398.20, 402.9, 413.16, 484.21, 485.1, Prisc. part. 3.486.13.

dicere: 2.380.11, 382.6, 383.2, 384.3, 385.13, 15, 387.7, 388.10, 3.275.16, 276.6.

ponere: 2.383.5, 384.10, 13, 413.7.

ait: 2.384.8.

Gk.: παθητικῶς, AD synt. 395.2.

passivitas

1. 'passive form'

Sacerd. 6.435.17 'm' in 'r' mutata -s fiet. 444.9 (participia) temporis futuri activitatis, ut 'amaturus' aut...temporis futuri -is, ut 'amandus'. 492.6 secundam personam -is (Prob. cath. 4.39.32). 492.20 imperativus modus -is (Prob. cath. 4.40.8).

ps. Asp. 5.551.17 (verbi significatio) neutra, quae habet speciem activae, sed non habet vim, quia non habet -em, ut 'curro'.

2. 'passive sense'

Sacerd. 6.430.3f. deponens dictum est...vel quod activitatem in intellectu tenet et -em (i.e. 'passive sense') deponat, vel quod -em (i.e. 'passive form') in declinatione tenet et activitatem deponat, vel...

ps. RP 5.542.36 deponentia sunt, quod deponant -em et sumant activitatem.

ps. Asp. 5.551.11 verbum est pars orationis actum aut -em cum tempore et persona significans.

passivoneuter

'passivoneuter', of verbs with passive inflection in the present, active inflection in the past

Phoc. 5.431.8 (verba) sunt...-a superioribus (sc. neutropassivis) contraria haec sola: 'comperior, mereor, devortor'; nam in praeterito 'comperi, merui, deverti'...proferuntur.

Opp. neutropassivus.

passivus

'passive'
classification

The grammarians distinguished between three and nine types of verbal diathesis (see s.vv. *genus*, *significatio*), but active and passive were included by all. *Diom.* (1.336.22) recognises these as the two main types.

Prisc. 2.374.1 in 'or'...terminantia tres species habent: -am..., communem..., deponentem.

definition

Plin. ap. Pomp. 5.227.25 Plinius Secundus dicit... .26 '-um est quod alio faciente nos patimur'.

Macr. exc. 5.652.22 -um...est, quando altero patiente penes alterum est actus.

Diom. 1.336.32 -a est cum alio patiente penes alium sit administratio, id est cum patientiam nostram cum alterius actu significat, ut 'laudor'.

concerning the form

Sacerd. 6.429.30 -um 'r' littera terminatur et ea amissa redit in activum, ut 'scribor scribe' (*Don.* 635.9; *Cons.* 5.367.18).

Don. 592.18 -a quae sunt? quae in 'r' desinunt et ea dempta redeunt in activa, ut 'legor lego' (*Phoc.* 5.430.28).

Vict. 6.198.6 -a quae sunt? quae 'r' littera terminantur et deposita ea redeunt in activum, ut 'legor lego'.

Char. 215.5 -um erit quod 'r' littera finitum amittere eam poterit et facere verbum activum, ut 'ducor trahor'. sublata enim 'r' fiet activum, 'duco traho'.

Macr. exc. 5.652.18 -um dicitur quod, cum in 'r' litteram desinat, amissa ea potest in activum redire et necesse habet ablativo casui sociari, ut 'caedor a te caedo, dicor a te dico'.

Diom. 1.336.33 haec ita 'or' syllaba terminatur ut recipere possit activam significationem amissa 'r' littera, ut 'laudo'.

concerning the sense

Char. 211.29 -um est activum contrarium, quod pati quid significat, ut 'uror'. haec quoque, ut superius dictum est, habent <corporis vel> animi motum significantia. animi significat [namque] 'cogitatur', corporis 'salior'.

Cled. 5.18.36 activa sunt quae se aliquid agere demonstrant, -a quae pati.

Prisc. 2.374.1 -am, quae ex activis nascitur et semper passivam significat.

Prisc. 2.374.11 activa igitur et -a et communia certam et praefinitam habent significationem.

ancient etymology

Aud. 7.346.16 -a <quare>? quia patiuntur, ut 'verbeor'.

collocations

declinatio: *Char.* 346.12.

genus: *Prob.* 4.156.23.

modus: *Char.* 195.22, 338.2.

qualitas: *Prob.* 4.156.23.

significatio: *Diom.* 1.336.31.

species verborum: *Sacerd.* 6.442.5 species verborum... 'r'...terminatorum -a 'amor'.

verbum: *Sacerd.* 6.443.31 participia a verbo activo veniunt temporis praesentis, ut 'docens'..., de -o temporis praeteriti ut 'doctus'. *Don.* 591.17 verbo activo et neutrali..., -o, communi et deponenti. 644.14 participia a verbo... -o.

attestation:

Fest. 277.33 <'reor'>: existimo, et quaecumque ab eo declinantur, quorum -a aucto[r]itas est>.

Gk.: παθητικός, *AD synt.* 297.4, 325.14, 395.15.

sui passivus: see s.v.

Non-gram.: 'subject to passion or emotion' (*Apul.*).

paternus

'paternal', of the genitive case

Prisc. 2.185.14 genetivus..., qui et possessivus et -us appellatur.

Wackernagel (1953, i: 473) considers paternus to be a more recent formation than patrius, modelled on maternus; *Prisc.* 2.185.20 paternus etiam dicitur is translated directly from the *Gk.* and does not reflect actual usage.

attestation: only in *Prisc.* (*Souter*).

Gk.: πατρική, *DT* 31.7.

See genetivus, patricus, patrius 3.

Non-gram.: 'fatherly' (*Pl.*, *Enn.*, *Caecil.*, *Ter.*+).

patiendi**1. 'derivative'**

Plin. ap. Char. 152.1 nomina quaedam sunt principalia, quae Plinius Secundus eodem libro facientia appellat, ex quibus possessiva nascuntur, quae -i vocat, ut 'aquate'. .6 huius autem principale nomen est 'aqua'. quod vero patitur ac tenet aquam 'aquate', ut 'equile sedile monile', ait idem Plinius.

Opp. faciens.

2. 'passive'

Var. 10.33 <a> facienti et -i (copula) ut 'uro ungo, uror ungor'.

Quint. 1.6.10 'paciscor' cum haberet naturam -i. 1.6.26 quo modo... 'quire' et 'urgere'...in praeterita -i modo...transibunt? 9.3.7 quae facimus -i modo saepe dicere, ut 'arbitror'...et contra faciendi quae patimur, ut 'vapulo'.

Prisc. 2.369.3 verbum est pars orationis...agendi vel -i significativum.

collocations

declinatio: *Nig. ap. Gell.* 7.7.8.

figura: *Gell.* 18.12.1.

interpretatio: *ps. Asp.* 5.551.19.

modus: *Quint.* 1.6.26, 9.3.7.

negotium: *ps. RP* 5.542.33.

significatio: *Vict.* 6.198.11; *Aug.* 5.520.14, *Cons.* 5.368.2.

tempus: ult. *syll.* 4.245.28.

verba: *Gell.* 18.12.1, 18.12.10.

vis: *Diom.* 1.337.6, 403.13; *Vict.* 6.198.10, 17; *Aud.* 7.346.11.

Opp. agendi, faciendi.

Non-gram.: patior 'experience, undergo' (*Naev.*, *Pl.*+).

patiundo

'passive'

Diom. 1.367.8 'mulceo mulsi', in -o autem 'mulsus'. 370.8 'lino livi'...in -o 'litus' facit.

patiens

'passive'

1. of verbal diathesis**classification**

Char. 210.9 quibusdam placuit verborum genera esse quattuor: agens, -ns, commune, neutrum.

of participles

Dosith. 7.408.9 (participia, ut verba,) aut...agentia sunt aut -ia.

collocations with patientis

forma: *Don.* 593.2, 636.3; *Cons.* 5.367.31.

imago: *Sacerd.* 6.430.13.

intellectus: *Sacerd.* 6.430.15, 17.

persona: *Diom.* 1.399.14, 17; *exc. Bob.* 1.562.11; *Macr. exc.* 5.648.21, 23; *Prisc.* 3.164.18, 272.2.

potestas: *Char.* 210.21.

sensus: *Sacerd.* 6.430.18.

significatio: Diom. 1.337.11; Serv. 4.412.23, 413.38, 414.1, 417.22; expl. in Don. 4.503.7; Cled. 5.19.1, 58.28; Pomp. 5.228.2, 3, 35, 229.15, 17, 260.21; Cons. 5.369.29; Macr. exc. 5.652.38; Aud. 7.346.12.

significatum: Diom. 1.342.13; Cons. 5.370.1.
vis: Cons. 5.365.30.

Prisc. 3.163.26 personas afficientis et afficiendi, id est agentis et -is.

attestation:

Paul. Fest. 112.9 'infit' agentis, 'fit' autem -is est (expl. in Don. 4.503.8 'lego' agentis est, 'legor' -is).

2. of pronouns

Prisc. 3.14.20 'sui'...reciprocum fit..., id est quando ipsa in se actum reflectit persona, ut eadem sit et agens et -ns (ut 'mei misereor').

176.17ff. Graeci...composita invenerunt pronomina..., quibus utuntur, quando eadem persona in sese...facit aliquid, quae ἰδιοπαθῆ vocant, id est 'sui passa' vel 'a se -ia'..., simplicia vero ἀλλοπαθῆ nominant, id est 'extrinsecus passionem facientia' vel '-ia' ut 'doceo te, doceor a te' (AD synt. 237.6).

patientia

'experiencing' of an action

Char. 211.15 quod (genus verborum) forma agendi significat -am, ut 'veneo, vapulo, ardeo, flagro' (exc. Bob. 1.562.9).

Cons. 5.366.8 ea quae -am (patientem v. l.) habent interdum eius modi sunt, ut agentem extrinsecus demonstrent, sicuti est 'secor, pulsor, vapulo', quaedam autem eius modi sunt, ut -a quae significatur nullam agentis personam trahat extrinsecus, ut est 'esurio, algeo'.

Diom. 1.336.33 passiva est cum alio patiente penes alium sit administratio, id est cum -am nostram cum alterius actu significat, ut 'laudor'.

Non-gram.: 'endurance' (Pl., Cic.+):

patria

'fatherland', of names indicating place of origin

Diom. 1.322.15 alia (nomina) -am (significant), ut 'Thebanus Romanus' (Serv. 4.430.18).

Don. 616.10 alia -ae, ut 'Thebanus Romanus' (Pomp. 5.148.9; Cons. 5.340.2).

Prisc. 2.155.12 in 'as' Latina, si sint -ae, communis sunt generis, 'hic' et 'haec Arpinās', 'Sufenās', 'Capenās'.

See patrius 2.

Non-gram.: 'native land, city' (Naev., Pl., Enn.+).

patricus

'paternal' of the genitive case

Var. 8.66 in -o[s] casu...dispariliter dicuntur 'civitatum'...et 'civitatum'. 8.67, 9.54, 76.

9.85 si esset 'denarii' in recto casu..., tunc in -o 'denariorum' dici oportebat.

expl. in Don. 4.528.3 in -o casu.

Gk.: πατριχῆ, DT 31.7.

See genetivus, paternus, patrius 3.

patrius

1. neuter as noun, sc. nomen: 'patronymic'

Quint. 1.5.45 in vocabulis et nominibus fit soloecismus...in quibus -um pro possessivo dicitur vel contra.

Cf. Diom. 1.324.6 haec (sc. possessiva) interdum poetae quasi patronymica proferunt.

Prisc. 2.62.23 nec non etiam possessiva loco patronymicorum invenimus apud Latinos usurpata.

expl. in Don. 4.539.36 sunt quae a Graecis patronymica, a nobis -a dicuntur, ut 'Atrides Pelides'.

Wackernagel (1953, i: 475) contests patrium at Quint. 1.5.45 and suggests an alternative reading patr<onym>i<c>um.

See patronymicus.

2. neuter as noun, sc. nomen: 'name indicating fatherland'

Prisc. 2.61.4 -um est, quod a patria sumitur, ut 'Atheniensis', 'Romanus'.

See patria.

3. 'paternal', of the genitive case

Gell. 4.16.1 'senatus'..., qui est -us casus ab eo, quod est 'senatus'. 9.14.tit. -o casu...dixit (.18). .20 in casu -o...scripsisse (.26).

Diom. 1.301.36 (casus) genetivus, quem quidam -um vocant.

See genetivus, paternus, patricus.

Non-gram.: 'fatherly' (Pl., Ter.+), 'ancestral' (Naev., Enn.+), 'native' (Cic., Lucr.+).

patronymice

'as a patronymic'

Roman. ap. Char. 158.11 (Cinna poeta) -e dixit 'Belidis', ...at vero Maro 'Belidae Palamedis' (Verg. Aen. 2.82) ait.

patronymicus

'patronymic', properly speaking 'names of sons and of grandsons derived from names of fathers'

classification

Diom. 1.323.21 (nomina derivativa) aut...-a sunt aut possessiva..., aut paronyma.

Pomp. 5.150.25 (among the 27 species of nouns) sunt...-a, sunt cetica.

Cons. 5.341.10 -a et cetica a propriis, derivativa ab appellativis nominibus veniunt.

Prisc. 2.60.2 propriae...derivativorum sunt hae: -um, possessivum, comparativum, superlativum, diminutivum, denominativum, ...verbale, participiale, adverbiale.

definition

Diom. 1.323.24 -a sunt quae a patre sumuntur, ut 'Pelides Priamides'.

expl. in Don. 4.537.7 <sunt> -a, ut 'Tydides Pelides', quae a vocabulo paterno trahuntur.

Prisc. 2.62.15 -um est, quod a propriis tantummodo derivatur patrum nominibus formam Graecam, quod significat cum genetivo primitivi filius vel nepos.

Although strictly applied to names derived from names of fathers, 'patronymics' could also be used for names derived from names of other family members.

Diom. 1.323.24 abusive saepe etiam a matre fiunt, ut 'Latous Apollo'...; aut ab avo, ut 'Aeacides'; aut ab avia, ut 'Ledaeva Hermione'; aut a fratribus, ut 'Phaethontides' et 'Laumedontius' heros; aut a maioribus, ut 'Belides Palamedes'; aut a maritis, ut 'Helena Menelais'; aut a filiis, ut 'Althaea Meleagris', sicut Ibycus Graecus retulit.

Don. 616.1 alia -a, ut 'Atrides Pelides': haec et ab avis et a matribus saepe fiunt.

Serv. 4.429.38 sunt -a, quae trahuntur non tantum a patribus, sed etiam a parentibus (Cled. 5.36.4; Cons. 5.341.4).

Cf. Var. 8.19 qui a maioribus suis, 'Laton<i>us' et 'Priamidae'.

ancient etymology

Pomp. 5.146.19 -a dicuntur proprie quae trahuntur a patribus.

Prisc. part. 3.476.26 fac ab eo (sc. 'Priamus') derivativum, possessivum 'Priameius'..., -um 'Priamides Priamis'.

This was an essentially Gk. category, and several grammarians refer to patronymicus as a Gk. term.

Char. 196.13 sunt quaedam derivativa quae ab aliqua persona propter conjunctionem generis declinantur, ut 'Pelides Aeacides', quae Graeci πατρωνυμικά appellant.

Dosith. 7.395.6 'Pelides Aeacides', quae Graeci -a appellant.

expl. in Don. 4.539.36 sunt quae a Graecis -a, a nobis patria dicuntur, ut 'Atrides Pelides'.

Prisc. part. 3.498.19 -um potest secundum analogiam dici 'Turnides'; sed raro in Latinis nominibus solent eiusmodi formae -ae fieri.

Gk.: πατρωνυμικός, DT 25.6, 8; AD synt. 326.4.

See patrius 1.

pentaptotus

'having five case-forms', of nouns which are used in all case functions but have only five different forms (see table s.v. aptotus)

classification

Don. 625.5 sunt...formae casuales sex, ex quibus sunt nomina alia monoptota, alia diptota, alia triptota, alia tetraoptota, alia -a, alia hexaptota.

Cons. 5.351.22 ut formae casuales sint sex, monoptotos diptotos triptotos tetraoptotos -os hexaptotos.

definition

Serv. 4.433.28 -a dicitur, ubi quinque sunt varietates, ut 'doctus'.

Pomp. 5.184.21 -a sunt, quotiens quinque sunt varietates et sex casus. et quo modo potest fieri ut sex casus quinque habeant varietates? si sint duo similes casus. ...ecce quem ad modum fit -um, ut 'huic docto et ab hoc docto'. iam habet similem dativum et ablativum.

Cons. 5.351.29 -os est forma, quotiens nomen in sex casibus varietates inclinationum quinquies experitur, ut est 'caro leo Agamemnon mus lepus'.

Prisc. 2.188.16 alia -a, ...'doctus docti docto doctum docte'.

Cf. Var. 8.63 alios (nominatus et articulos habere) quinque (casus), ut 'quintus quinti quintum quinte'.

9.52 alia nomina, quod quinque habeant figuras, habere quinque casus.

of pronouns

Prisc. 3.2.9 alia -a, ut 'ille, ipse, iste'.

Gk.: πεντάπτωτα, Σ DT 231.1.

Σ DT 231.1 τί ἐστὶ πεντάπτωτον; τὸ ἔχον πέντε πτώσεις ἡγουν φωνάς, ὅλον δ' ἅλως τοῦ Ἀλάντος τῷ Ἀλάντι τὸν Ἀλάντα ὡς Ἀλάν' τοῦτο γὰρ πέντε φωνάς ἔχει, μὴ ἔχον διπλὴν τινα φωνήν.

See quinquarius, quinquepertitus.

percontandi

'interrogative', type of adverb

RP ap. Char. 244.11 -i (adverbia sunt), velut 'cur, quare, quid ita, ecquid, num, nonne, utrum, utrumne, an, annon'.

Char. 234.8 -i, 'cur, quid ita, quapropter, quare', quamvis 'quapropter' et 'quare' impleant aliquando et confirmandi vicem.

Cf. Dosith. 7.410.24 recusandi, 'quare'..., 'quid'..., 'quid ita'..., 'cur'..., 'numquid'..., 'cur ita'..., 'nempe'..., 'utrumne'..., 'ecquid'..., 'quomodo'..., 'sicine'..., 'quidnam'.

Uhlig (1883: 83) would amend Dosith.' recusandi to percontandi.

Gk.: see s.v. interrogatio.

See interrogandi, percunctantis.

L: Uhlig 1881: 26.

Non-gram.: percontor 'investigate; interrogate, question' (Naev., Pl., Ter.+).

percunctativus

'interrogative' (mood)

classification

Diom. 1.338.7 modos...quinque esse omnes fere grammatici consentiunt...9 qui amplius (voluerunt), -um assumunt.

See interrogativus, percunctativus.

Non-gram.: cf. percontatio 'questioning, interrogation' (Rhet. Her., Cic.+).

percunctantis

'interrogative', of a type of adverb

Vict. 6.201.25 alia (adverbia) -is, ut 'numquid an ne'.

Most Latin grammarians label this category interrogandi vel. sim., while Vict. distinguishes interrogantis ('cur quid ita') and percunctantis ('numquid an ne').

Gk.: see s.v. interrogatio.

See interrogantis, percontandi.

L: Uhlig 1881: 26.

percunctativus

'interrogative' (mood)

Vict. 6.199.17 modi verborum quot sunt? decem.

...addunt quidam -um.

.23 -us ut 'legisne'.

Cf. exc. Bob. 1.562.21 modi verborum sunt VII, indicati-vus, ut 'amo facio'. hic multifariam interpretatur.

.24 quidam hanc (sc. secundam) personam in loco percunctandi posuerunt adiecta 'ne' syllaba, ut 'amasne'.

.27 etiam haec species prima sensum habet interrogandi, ut 'amo? amas? amat?' quod[que] actu orationis dividitur, utrum interrogativum sit an pronuntiativum.

See interrogativus, percontativus.

perdo

'lose'

of letters: littera

Mar. Vict. 6.19.9 -it...n' litteram. Prob. cath. 4.11.3 'o' litteram. Pomp. 5.189.36 -ita ipsa 'e' littera. 190.2 ('e' litteram). Aug. 5.514.15 sic etiam deponentia, cum -erint 'r' litteram, Latina non sunt. Cass. 7.164.5 <'o'> litteram

-it aut mutat (Alb. 7.307.13). 202.22 -it 'n' litteram (Alb. 7.299.22). 205.27 litteram -at.

of letters: consonans

Cons. 5.359.23 ultimam consonantem -et. Cass. 7.202.20 'n' consonantem -it (Alb. 7.299.21).

of letters: vocalis

Ter. Maur. 6.344.642 -ere 'U' quia sic videtur usque vocalem sonum, alteri cum prae locatur (nam facit 'vita' et 'valens'). Cons. 5.364.4 -ant eam vocalem.

of letters: specific letter(s)

Mar. Vict. 6.15.26 'd' -it. Pomp. 5.189.37 -it 'e'. 190.1 -it 'e'. Serv. Aen. 4.409 verba -ito 'e'.

of syllables

Aug. 5.516.43 -erint ultimam syllabam. Serv. Aen. 8.77 'us' -ita.

of case

Pomp. 5.270.28 quando -it casum, non esse praepositionem, sed esse adverbium. 271.19 ut postposita praepositio -at casum. Cled. 5.65.32 -it casum.

of tense

Cled. 5.62.7 -it tempus.

of person

Pomp. 5.230.28 -itis duabus personis (of impersonal verbs).

of accent

Aud. 7.360.7, 361.5 fastigium. Pomp. 5.131.19 prior syllaba -et accentum. 280.2 -it accentum correptum. 280.8 -it accentum.

of regula

Cled. 5.60.14 -as ipsam regulam. Prisc. 2.181.5 nam cum duae contra se pugnant regulae, ut unam servet, necessario -it alteram.

of significatio

Macr. exc. 5.622.2 significationem personae numerique -at.

of vis

Sacerd. 6.428.33 praepositio vim suam -it. 428.30. Cled. 5.13.15 (praepositio) -it vim suam. 27.16 vocalis -it in metro vim suam. 76.5 ('o') -it vim suam. Prisc. 2.12.12 'u'...-ere vim litterae in metro.

of natura

Pomp. 5.280.18 (praepositiones) -ant naturam suam.

of sonus

Cled. 5.27.12 'u' -it sonum. Pomp. 5.104.6 ('i') -it sonum suum.

Gk.: ἀποβάλλω, AD synt. 168.9 (nominative case), pron. 36.21 (letter).

See amitto, elido, extero, minuo 1. ii.

See also perece, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'ruin, destroy' (Naev.+), 'lose' (Pl.+).

peregrinitas

'foreignness'

Quint. 11.3.30 emendata erit, id est vitio carebit, si fuerit os facile explanatum iucundum urbanum, id est in quo nulla neque rusticitas neque -s resonet. non enim sine causa dicitur 'barbarum Graecumve': nam sonis homines ut aera tinnitu dinoscimus.

Non-gram.: 'foreignness' (Cic.+).

peregrinus

'foreign', usu. Gk.

vocabula

Var. 5.77 aequilium vocabula animalium partim sunt vernacula, partim -a. 5.100 ferarum vocabula item partim -a, ut 'panthera, leo': utraque Graeca. 5.103 quae in hortis nascuntur, alia -is vocabulis, ut Graecis 'ocimum, menta'. 5.167 in his multa -a, ut 'sagum, reno' Gallica, ut 'gaunaca' et 'amphimallum' Graeca.

verba = 'words'

Quint. 1.5.55 verba aut Latina aut -a sunt. -a porro ex omnibus prope dixerim gentibus ut homines.

Quint. gives examples of Gallic, Punic and Hispanic words, but goes on to say:

1.5.58 sed haec divisio mea ad Graecum sermonem praecipue pertinet.

This seems to be the practice of Var. and the later grammarians too: peregrinus is contrasted with Latinus and embraces foreign words in general, but tends to be used mostly of Gk. Diom. distinguishes between peregrina and barbara but the often idiosyncratic Cled. identifies the two.

In the following passages on accentuation, verba probably means 'words' rather than 'verbs', despite being contrasted in the second passage with nomina (here possibly 'names' rather than 'nouns').

frg. Bob. 7.540.2.

Diom. 1.433.32 accentus in integris dictionibus observantur, in -is autem verbis et in barbaris nominibus, maxime in interiectionibus nulli certi sunt (Don. 610.10; ps. Prisc. de acc. 3.520.23).

dictio

Char. 8.3 his (sc. litteris)...accedunt propter -as dictiones 'y' et 'z', ut in 'Hyazintho Zenone' (Dosith. 7.386.6).

Cf. Char. 5.29 'y' et 'z' propter Graeca nomina admittimus (Dosith. 7.382.8; Don. 605.4; Diom. 1.422.1; Prob. 4.50.34; Mar. Vict. 6.5.28, 6.1; Prisc. 2.12.19, 36.17).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

Diom. 1.426.7 'y' vocalis...Graeca, quae propter Graecas dictiones admittitur, ut 'Hylas Hyacinthus'.

'8' 'z' consonans...Graeca, quae propter Graeca vel barbara nomina admittitur, ut 'Zenon Zacynthus Mezentius gaza'.

See also littera section below.

Diom. 1.423.29 si -a fuerit (dictio), 'p' et 'h' scribimus, ut 'Phoebus Phaethon'.

Cf. 424.17 pro hac in Graecis dumtaxat nominibus 'p' et 'h' utimur, ut 'Phaethon'.

nomen

Diom. 1.426.2 in -is tantum nominibus ('x' littera) prima ponitur, ut in 'Xantho Xenone'.

Mar. Vict. 6.24.11 ('h' litteram) a nostris retentam propter -a nomina.

7.13 ea (sc. 'r' littera) plurimum in -is nominibus aspiratur.

Cf. Diom. 1.425.25 'h' quoque consonanti vel aspirationis notae, ut 'Rhodius', sed in Graecis dumtaxat nominibus.

Prob. cath. 4.10.20 omnia nomina post 'c' litteram habentia 'h' -a sunt, 'chorus Anchemolus'.

14.34 'y'...litteram habet ('Chalybes'), quae in -is adhibetur, in Latinis numquam.

expl. in Don. 4.526.11 mera Latina appellanda sunt quibus nec origo nec declinatio a Graecia est nec ullum adeo cum -is commercium, ut 'Cato aquila'.

ps. Asp. 5.547.14 nam 'Mezentium' et 'Hylam' et alia nobis -a nomina scribere et enunciare proprio sono non possumus.

NOT = Gk.

Cled. 5.33.18 -a nomina, quae sunt barbara.

Cons. 5.364.8 omne -um nomen...ut Gallorum 'manni', Medorum 'acinacis' vel 'gaza', Poenorum 'tubur'.

littera

Vict. uses peregrinus of the Gk. letters y and z (see dictio section above), but Vel. uses the term to refer to the almost foreign sound of consonantal u in initial position before i.

Vel. 7.54.15 cum dicimus 'virtutem' et 'virum fortem consulem Scipionem'..., pervenisse fere ad aures -am litteram invenies.

Vict. 6.196.3 de litteris -is. quae sunt litterae -ae? 'y' et 'z'. quare -ae? siquidem a nobis propter Graeca nomina assumptae sunt, ut puta 'Hylas zephyrus' (Aud. 7.326.25).

cognatio

Char. (mistakenly) rejects the derivation of Latin cyma from Gk. κύμα, concluding that there can be no foreign relationship for this Latin word.

Char. 70.20 cum Graeci πρέμνον et ὄρμενον dicant quod nos cyma appellemus, quo modo potest Romano nomini -a cognatio inmitti?

Non-gram.: 'foreign' (Pl.+).

pereo

'be lost'

of letters: littera

Sacerd. 6.492.16 -unte littera (Prob. cath. 4.40.4 -unte 'e' littera). 492.18 -ntibus duabus litteris paenultimis (Prob. cath. 4.40.6).

Prob. cath. 4.14.29 ('e' littera). 24.18 -unte 's' littera.

of letters: specific letter(s)

Pomp. 5.174.10 -it 'e'. 190.3 in isto nomine -it 'e', in illo non -it, sed 'e' in 'i' mutavit. Alb. 7.296.11 -it...d'.

of letters: 'liquids'

Cled. 5.27.33 liquidae ideo dictae, quia liquescunt in metro aliquotiens et -unt.

vis

Prisc. 2.19.2 -it...vis significationis (by omitting h).

Latinitas

Cled. 5.46.6 -it Latinitas.

See decido, evanesco 2.

See also perdo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'perish, die' (Naev., Pl.+).

perfectio 'completion'

1. of perfecta forma

Pomp. 5.221.33 nescio, utrum (aliqua verba) perfectae formae sint an inchoativae, ut 'senesco', ut 'quiesco'. videntur quasi partem habere -is, id est perfectae formae, et partem habere inchoativae.

2. of perfect tense

Prisc. 3.200.5 praeteritum imperfectum inceptionem quidem rei significat, nondum tamen -em (3.243.28).

3. in syntax, of a complete utterance

Prisc. 2.580.10 verba primae et secundae personae adiuncta pronomibus -em faciunt: 'ego scripsi', 'tu docuisti', nominibus autem non, nisi sint verba substantiva vel vocativa, ut 'Trypho dicor', 'Cicero sum'; 'ipse' vero omnibus verbis adiunctum -em habet: 'ipse dedi', 'ipse dedisti'.

-o orationis

Macr. exc. 5.622.18 (of auxiliary verbs) efficit sensus -em.

Prisc. 3.114.17 aliae...dictiones sunt, quae...sine adiumento aliarum partium orationis...proferri ad -em sensus non possunt, ut praepositiones vel coniunctiones. eae etenim semper connotant, id est coniunctae aliis significant, per se autem non.

155.3 'accusat, videt, insimulat' imperfecta (verba) sunt (cf. defectiva 154.28) et egent obliquorum casuum adiunctione ad -em sensus.

17.12 omnis...genetivus vel verbo adiungitur ad -em sensus, ut 'mei' vel 'illius potior', vel possessioni, ut 'mei servo loquor'.

-o orationis

Prisc. 3.110.27 -em plenae orationis (ἡ...αὐτοτέλεια τοῦ λόγου, AD synt. 5.14).

111.2 -em orationis. 116.21 (αὐτοτέλεια, AD synt. 17.17), 149.15, 239.2, cf. 116.19 perfecta oratio (αὐτοτέλεια, AD synt. 17.16).

Gk.: αὐτοτέλεια: see AD parallels to Prisc.

Non-gram.: 'completion; perfection' (Cic.+).

perfectivus 'perfective'

1. of conjunction

Prisc. 3.242.16 (ἐάν Graeca coniunctio) causalis est vel -a.

Gk.: ἀποτελεστικός, AD synt. 387.8.

2. of prepositions intensifying a verb to an absolute degree

Prisc. 3.38.10 ('per' praepositio) est etiam -um plerumque in compositione, ut 'perficio, percurro'.

48.23 ('ex' praepositio) modo intentivum vel -um, ut 'expleo, exoro'.

Cass. 7.301.17 ('ex' praepositio) modo privativum est vel intentivum vel -um, ut 'extirpo extendo expleo'.

perfectus

1. 'perfect, complete'

i) perfecta analogia

Var. distinguishes three types of analogy or similarity, two simple and one two-fold and complete. The two simple types are analogy in things and analogy in speech, the third, 'perfect' type, combines both elements.

Var. 10.68 haec...-a ut in oratione, illae duae simplices inchoatae analogiae.

10.69 de -a, in qua et res et voces quadam similitudine continentur, cuius genera sunt tria: unum vernaculum ac domi natum, alterum adventicium, tertium nothum ex peregrino hic natum.

ii) of verbs, tense

Var. divides the tense forms into infecta and perfecta, each with preterite, present and future. This classification

fits the morphological facts of Latin but was not adopted by the later grammarians (Jensen 1939: 57).

Sometimes Var. uses the terms infectus and perfectus of the things designated (9.32, 96), sometimes of the verbs (9.97, 99, 10.48).

Var. 9.32 quibus (sc. similitudinibus utimur) in infectis rebus, quibus in -is.

9.96 quae sint ut 'legi' rem -am significare, duo reliqua 'lego' et 'legam' inchoatam.

10.48 cum sint verba alia infecta, ut 'lego' et 'legis', alia -a, ut 'legi' et 'legisti'.

He also has the phrases verba perfecti (9.101), copula perfecti (10.33) and tempora -i, as well as neuter for noun (9.100), possibly with verbum understood:

Var. 9.96 per tempora...<infecti>..., ut 'discebam discosciscam', et eadem -i, ut 'didiceram didici didicero'.

9.100 'fui' est -um.
(praeteritus) perfectus
classification

The Latin grammarians divided tense into past, present and future. Most grammarians use praeteritum for 'past' in this context (q.v.), but Diom. has perfectum.

Diom. 1.335.28 tria tempora esse dicimus, instans -um futurum.

Past tense was further sub-divided into imperfect, perfect and pluperfect.

Sacerd. 6.432.10 praeteritum...in tria dividitur, in imperfectum -um plusquamperfectum (Prisc. 2.405.9 praeteritum rursus dividitur in tria, in praeteritum imperfectum, praeteritum -um, praeteritum plusquamperfectum).

Diom. 1.335.30 praeteritum -um dividuum est. ex eo enim scinditur praeteritum imperfectum, item praeteritum plusquamperfectum.

Aud. 7.347.2 praeteriti temporis species tres sunt, imperfecta, -a et plusquamperfecta.

Don. 637.13 praeteriti temporis differentiae sunt tres, imperfecta -a plusquamperfecta (Vict. 6.199.25).

ps. Asp. 5.551.25 praeteriti gradus sunt tres, imperfectus, -us, -us, plusquamperfectus.

Cons. 5.377.18 sed praeteriti temporis distinctiones tres inveniuntur: una, quae est quasi vetustissima, quam dicimus plusquamperfectam, alia proxima huic, quae est -a, ut est 'cucurrit'.

Prob. 4.159.39 species verborum sunt tres, imperfecta, -a, quae est et absoluta, plusquamperfecta.

definition

Diom. 1.335.29 praet. -um, cum iam fecerimus.

336.4 -um etenim tempus, cum tempus quo egimus eo quod egimus finitum est.

336.14 (praet.) -um, cum actum perficimus et facere desinimus.

Aud. 7.347.7 praet. -um est, cum nuper aliquid nos fecisse significamus, ut 'legi'.

Serv. 4.414.8 praet. -um, quod completum est paulo ante, ut 'legi'.

expl. in Don. 4.508.7 -um dicitur quod omisum est cum re ipsa paulo ante, quando rem omisisti et tempus.

Pomp. 5.235.11 -um est, ubi complevimus paulo ante, ubi iusta ipsa perfectio est, id est 'legi', ac si dicas 'modo desii, iam tamen re peracta'.

Prisc. 2.416.15 hoc...differt (praet. -um) a plusquamperfecto.

attestation:

Quint. 1.6.26 'fero', cuius praet. -um...non invenitur.

Comin. ap. Char. 226.21 tempore praeterito specie -a..., ut... 'amavi',... 'cantavi'.

Gk.: παρακείμενος, DT 53.2.

Macr. exc. 5.606.5 παρακείμενος, id est -um.

Certain grammarians recognise that the Latin perfect is equivalent not only to the Gk. perfect but also to the Gk. aorist.

Diom. 1.336.10 at vero tempus -um apud nos pro ἀόριστῳ καὶ παρακειμένῳ valet.

Prisc. 2.415.23 sciendum, quod Romani praet. -o non solum in re modo completa utuntur, in quo vim habet eius, qui apud Graecos παρακειμένος vocatur, quem Stoici τέλειον ἐνεστώτα nominaverunt, sed etiam pro ἀόριστου accipitur, quod tempus tam modo -am rem quam multo ante significare potest. sed sicut apud illos infinitum tempus adiectione τοῦ 'ἔστιν' adverbii τὸν παρακειμένον, id est adiacens tempus, τοῦ δὲ 'πάλαι' τὸν ὑπερσυντελικόν, id est plusquamperfectum, significat, sic apud nos hoc, id est praet. -um, potest et modo et multo ante intellegi -um.

416.13 ergo proprie si quis contempletur vim praet. -i, non aliam iudicet hoc habere quam apud Graecos illud, quod ἀόριστον vocant.

445.21 nos quoque in praet. -o, quod pro παρακειμένῳ, id est paulo ante -o, et pro ἀόριστου teste Probo habemus.

iii) of temporal adverbs

ps. Asp. 5.552.6 tempora quae significant adverbialia... aut -a in confuso, ut 'cotidie semper interea'.

iv) 'superlative', in comparison of adverbs

Char. 246.5 collativa sunt adverbialia. Varro sic ait... 'proprius proxime'. in his... frequenter -is uti solet Plautus, ut... 'penissime' (Aulularia 668).

2. 'perfect, absolute'

i) of the positive grade, in comparison of adjs.

Don. 618.7 comparatio nominum proprie in comparativo et superlativo gradu est constituta; nam positivus -us et absolutus est (Diom. 1.325.1).

Cons. 5.342.4 comparatio tres gradus habet, positivum sive absolutum, qui quoniam -us est, a quibusdam in numero graduum non computatur.

ii) forma/qualitas (of verbs)

classification

Don. 633.6 formae igitur sunt quattuor, -a, meditativa, frequentativa, inchoativa: -a, ut 'lego' (591.11; Vict. 6.200.1; Aud. 7.345.1; Cons. 5.376.7).

Macr. exc. 5.649.27 formae verborum sive species sunt IV... 28 meditativa... 31 inchoativa... 650.2 -a... 4 frequentativa.

Diom. 1.342.29 qualitates verborum sunt hae, absoluta sive -a, inchoativa, iterativa sive frequentativa, meditativa, transgressiva, defectiva, supina, ambigua.

definition

Pomp. 5.220.10 -a regula est, ubi plenus est sensus, ut si dicas 'lego scribo curro' simpliciter.

Serv. 4.412.35 tertia (forma) est -a, ut 'lego', quae plenum ostendit actum.

Cons. 5.376.2 si opus significat, -a forma dicitur, ut 'facio curro'.

Macr. exc. 5.650.2 tertia (forma) -a, quae consummationem rei de qua loquitur ostendit et peractum officium actionis, nec adhuc cogitari vel coeptis haerere.

examples

expl. in Don. 4.505.20 et dicitur forma -a, quae etiam absolutam vocant, ut 'caleo tepeo'.

ancient etymology

Aud. 7.345.2 -a forma cur dicitur? quia plenus est in ea indicantis sensus, ut 'lego'.

expl. in Don. 4.506.11 ergo et -a vel absoluta forma, ut est 'lego curro', ideo -a dicitur, quia in ea plenus est sensus: quando dico 'lego', plenus est sensus.

attestation:

Paul. Fest. 83.2 -ae formae, ...frequentativae.

See absolutus.

Non-gram.: 'perfect, complete' (Rhet. Her., Cic.+).

perilepticus 'collective'

Diom. 1.322.24 sunt quaedam positione singularia, intellectu pluralia, quae Graeci -a nominant, ut 'contio populus exercitus'.

Gk.: περιληπτικός, DT 40.4; AD synt. 55.14.

Prisc. 2.176.14 sunt quaedam singularia voce, intellectu pluralia, quae etiam comprehensiva dicuntur, id est -a, ut 'populus', 'exercitus', 'legio'.

See collectivus, comprehensivus.

permaneo

1. 'continue to be, remain'

of letters

Serv. de fin. 4.452.30, 453.1. Pomp. 5.117.22 in hoc ('h') perit, 'quisquis honos tumuli' (Verg. Aen. 10.493); in illo -et, 'terga fatigamus hasta' (Verg. Aen. 9.610).

of syllables

Pomp. 5.154.24 'fe' (concerning gradation of adjectives). Cass. 7.173.9 'vel' syllaba, siquidem sola -eat, erit coniunctio disiunctiva (Martyr. 7.173.11).

2. 'remain' in a certain state

of letters

Ter. Maur. 6.330.153 nam si 'iuga' quis nomet, 'I' consona fiet, 'U' qualis erat -et in loco sequenti. Prisc. 2.21.5 'I n r' per omnes... casus eadem -ent, ut 'sal salis', 'flumen fluminis', 'Caesar Caesaris'. Alb. 7.310.18 saepe 'b' in praepositione 'sub' euphoniae causa in sequentem mutabitur consonantem, ut 'suffero suggero'...; saepe et integra -et, si sequens syllaba a vocali incipit, ut 'sub-audio subesse subire'.

of syllables

Serv. de fin. 4.452.27 media syllaba genetivi natura producta -serit.

of nouns: of Greek nouns adopted into Latin

Char. 22.24 duo haec nomina suo statu -ent (i.e. remain in Greek form) (exc. Bob. 1.540.5). 80.25 suo statu -entia declinantur secundum Graecam definitionem, velut 'Sappho Sapphus, Dido Didus'.

of nouns: concerning indeclinable nouns

exc. Bob. 1.537.15 omnium nominum quattuor sunt declinationes praeter ea quae non declinantur, quia tam per singularem quam per pluralem numerum eadem -ent, ut 'frugi nugas nihili'. expl. in Don. 4.541.2 sunt multa quae non declinantur, quia per singularem numerum declinari non possunt neque in plurali -ent, ut 'frugi nugas', et siqua similia.

of nouns: concerning gender

Prob. de nom. 4.211.4 fixa sunt, quae in suo statu -ent, ut 'vir mulier'; mobilia autem, quae per duo genera flectuntur, ...ut 'Cornelius Cornelia'.

of nouns: concerning the number of syllables in the formation of diminutives

Pomp. 5.144.4 'quando sensus minuitur, crescit saepe numerus syllabarum'. non dixit 'semper'. invenimus secundam et tertiam diminutionem; sensum quidem minuit, in isdem tamen syllabis -et.

of nouns: concerning the formation of adverbs

Don. 641.6 quaedam... et in dativo casu -ent et adverbialia faciunt, ut 'falso sedulo'.

of case-forms: concerning the formation of adverbs

Pomp. 5.246.8 et -et ille dativus integer.

of verbs

Macr. exc. 5.637.2 modo integra -ent, modo corruptuntur (of verbs + prefixes). 653.34 haec enim ulterius non inflectuntur, sed his tantum vocibus quae semel dictae sunt -ent fixa (onomatopoeic words do not inflect). Prisc. part. 3.509.13 composita autem ab eo (sc. 'rego') quaedam in neutralium transeunt significationem, quaedam -ent in simplicitate, ut 'pergo surgo' neutralia sunt, 'dirigo' autem et 'porrigo' sive 'porgo'... activa sunt.

of the imperative

Pomp. 5.224.12 quando correpta est, in 'e' mutat imperativum ('i'); quando producta est, in 'i' -et.

of adverbs

Pomp. 5.266.23 (*comparison between 'expletive' conjunctions and adverbs*).

of prepositional prefixes

Vel. 7.123.12 integra ('ad' in certain compounds).

of verbal diathesis

Eutychn. 5.465.16 si -eat eadem verbi significatio.

of sense

Prisc. 2.19.3 si dicam 'Erennius' absque aspiratione, ...intellectus tamen -et.

where the sense of a word is not altered to its opposite by forming a compound

Pomp. 5.170.24 si autem e contrario fuerit sic compositum, ut -eat ipsa compositio (opp. in contrarium mutet), necesse est ut compositum nomen liceat nobis iterum componere.

collocations

integer: Vel. 7.123.12; Pomp. 5.246.8; Macr. exc. 5.637.2; Alb. 7.310.18.

3. 'remain in usage'

Char. 237.21 usque ad nos certe consuetudo -sit ut ab eo quod est 'divinus' 'divinitus' dicatur.

See maneo, remaneo.

Non-gram.: 'remain, continue' (Ter., Lucr.+).

permitto

'permit, allow'

consuetudo

Aug. 5.495.10 si loquendi consuetudo -at vel hortetur auctoritas.

Cass. 7.159.20 quatenus consuetudo -serit.

of nominal inflection

Prob. 4.82.12 et anomale et non anomale -issa sunt declinari (84.29). 82.15, 100.9, 11, 101.29, 32, 111.19, 22. 84.32, 105.28, 31, 112.37, 39. 95.18 ex utraque forma -issa sint sonare. 97.13 ex utroque sono -issa sint pronuntiar. 97.36 ex utraque forma -issa sint declinari. 100.20 -issa sunt ex utraque forma declinari (.21). 124.36, 37.

of verbal inflection

Prob. 4.186.34, 35 declinari.

Non-gram.: 'cause to travel' (Enn., Pl.+), 'yield, entrust' (Pl. Ter.+), 'allow' (Cic.+).

permutatio

'substitution'

of letters

Fest. 165.30 <-e 'T' et> 'S' litterarum (Paul. Fest. 164.12 -e 'T' et 'S').

Fest. 229.15 -e 'g' litterae.

Macr. exc. 5.604.5, 609.16 ω in ou (633.29).

633.1 syllaba nec adiectione nec -e variatur.

641.15 'ama amate, mone monete, audi audite, lege legite': tertia enim correpta (coniugatio) familiare hoc habet, inter 'e' et 'i' -em.

of syllables

Macr. exc. 5.609.9 primae syllabae non -o, sed amissio.

of sense

Macr. exc. 5.601.19 apud Graecos saepe praepositio nullam sensus facit -em: hoc est enim εἶδω quod καθεύδω.

Gk.: see s.v. commutatio.

See commutatio, immutatio, mutatio.

Non-gram.: 'change, exchange' (Rhet. Her., Cic.+).

permuto

'transpose, switch'

of letters

Var. 6.75 'canere'...ex 'Camena' -to pro 'M' 'N'. Quint. 1.4.16 quid 'o' atque 'u' -ta invicem? Paul. Fest. 20.4 'D' littera cum 'L' -ta. Pomp. 5.221.8 -ta littera. Macr. exc. 5.608.36 τρέφω primam litteram -antes θρέψω faciunt. 612.39 modo nihil additur vel -atur.

of letters/syllables

Quint. 1.6.32 -tis litteris syllabisve.

of syllables

Serv. de fin. 4.450.23 sunt item aliquanta verba, quae primas syllabas temporum ratione -ant.

of words

Cic. orat. 232 verba -a sic...videsne, ut ordine verborum paululum commutato...ad nihilum omnia recidunt?

Macr. exc. 5.645.3 ut tempora mutantur, voces etiam -antur, 'nunc modo nuper olim'.

frg. Paris. 7.535.17 diple peristigmene apponebatur in his quae Zenodotus Ephesius non recte adiecerat aut detraxerat aut -verat.

of case-forms

Var. 9.90 casus perperam -ant quidam.

of conjugation and diathesis

Prisc. 2.401.21 sunt tamen alia ex eo ipso et ex aliis composita, quae non solum significationem, sed etiam coniugationem, ut dictum est, -ant, ut 'facio facis', 'gratificor, gratificaris'. 435.9 inveniuntur quaedam, quae saepe non solum coniugationem, sed etiam genus vel significationem verbi -ant in compositione, ut 'sperno'..., 'aspornor'.

of word order

Pomp. 5.236.26 si -es ordinem.

Non-gram.: 'exchange, swap' (Pl.+).

per obtinentiam

'indicating possession', one of Prisc.'s semantic categories of verbs

Prisc. 3.274.13 quae per obtinentiam, id est κατὰ ἐπιχράταια, dicuntur: 'habeo, possideo, teneo' etc.

Gk.: ἐν ἐπιχράταις, AD synt. 407.3.

perpetuus

'infinitive' (mood)

classification

Sacerd. 6.432.18 modi verborum sunt quinque,... 30 infinitus, quem <quidam> -um dicunt.

Char. 214.3 modi sunt septem,...us.

Prob. 4.155.39 modi verborum sunt octo,... 156.2 infinitus, qui est et -us.

definition

Diom. 1.352.29 modo -o, qui est infinitus numeris et personis (354.11).

expl. in Don. 4.549.3 infinitus, quem et -um quidam vocant (Cled. 5.18.19).

Diom. 1.340.34 infinitivus, qui et -us numeris et personis.

Cons. 5.375.14 infinitivus modus, quem et -um quidam vocant (ult. syll. 4.244.21).

ancient etymology

Diom. 1.341.1 -us etiam non immerito appellatur, si quidem -um est quod finem non habet, ut 'legere scribere' omnibus numeris <et> personis accidit (Keil's reading, for codd. temporibus numeris personis accidit. Both are not clear to Jeep 1893: 226, who believes there has been interpolation or at least corruption).

See infinitivus, infinitus.

Non-gram.: 'continuous, permanent, continuing for an indefinite period' (Pl., Ter.+).

perscribo

1. 'write out, list'

Char. 215.31 declinationem per omnia tempora et modos...-ere.

Diom. 1.371.24 exempla...-pta sunt.

2. 'write'

Cass. 7.148.1 'm' consonans -itur. 203.4 sed hae syllabae, quae litteris 'q u o' constant, non exaudiuntur, -i tamen debent.

See noto 3, signo 3.

3. 'write crossed through'

Prisc. de fig. num. 3.407.28 per I -ptam. .29 per duas II -ptas. 408.1 sestertius nummus duarum semissis librae per duas II et S, ex qua incipit semis, -ptas, IIS. .16 per X -ptam.

Non-gram.: 'write out in full' (Pl.+).

perscriptio

'write out in full'

Ter. Maur. 6.336.340 versibus sed cum loquamur, quando Graeca ponimus, $\alpha\lambda\phi\alpha\ \iota\omega\tau\alpha\ \lambda\alpha\beta\delta\alpha\ \sigma\gamma\mu\alpha$ lege metri cogimur syllabis -are, non figuris singulis.

persevero

'continue'

of letters, syllables

Scaur. 7.12.14 proportionem, ut cum dicimus 'equum' et 'servum' et similia debere scribi, quia antiqui per 'uo' scripserint, quoniam scierunt vocalem non posse geminari credebantque et hanc litteram geminatam utroque loco in sua potestate -are, ignorantes eam praepositam vocali consonantis vice fungi et poni pro ea littera quae sit 'f'. Ter. Maur. 6.346.706 'q' -at. Vict. 6.199.16 ('i' littera), quando autem producta est, -at in imperativo (modo), ut 'audio audis audi' (Aud. 7.346.3). Macr. exc. 5.617.26 eadem diphthongus -vit.

concerning case inflection

Prob. 4.47.23 analogia est ratio recta -ans per integram declinationis disciplinam. 47.26 haec nomina sic per omnes casus secundum sua genera in declinatione -ant (48.24). 52.31 per omnes casus uno genere -ant (53.9). 74.28 per omnes casus (89.16).

of nouns which do not inflect

exc. Bob. 1.555.23 haec plurali quoque ut monoptota -bunt ('nequam, nugas').

of diminutives

Prob. 4.74.5 non omnia nomina per omnes ordines semper -ant. .10, 12.

of grades of adjective

Char. 199.3 sed cum sint comparationis gradus tres, positivus, ut 'fortis', comparativus, ut 'fortior', superlativus, ut 'fortissimus', de quibus iam suo loco exposuimus, invenimus non in omnibus nominibus tres gradus -are. Prob. 4.57.9 quae per omnes tres gradus -ant, ut puta 'felix felicior felicissimus'. 57.11 non per omnes gradus collationis -ant. 57.1, 28. expl. in Don. 4.539.24.

Non-gram.: 'persist, continue' (Cornelia, Sisenna, Cic.+).

persona

'person'

definition

Char. 214.17 -a est substantia nominis ad propriam significationem dicendi relata.

Diom. 1.334.20 -a est substantia rationalis.

1. 'grammatical person'

i) of pronouns

Char. 200.22 -ae pronominum sunt tres, prima ut 'ego', secunda ut 'tu', tertia ut 'ille'.

Prisc. 2.584.11 -ae pronominum sunt tres, prima, secunda, tertia.

Several grammarians specify that grammatical person is a feature of definite pronouns, and some ascribe this doctrine to Pliny.

Don. 631.3 -ae finitis pronominibus accidunt tres, prima, ut 'ego', secunda, ut 'tu', tertia, ut 'ille'. 588.14.

Diom. 1.329.18 -ae accidunt finitis pronominibus, prima ut 'mihī', secunda ut 'tibi'. tertia quoque in minus quam finitis invenitur, ut 'ipsi'.

Prob. 4.131.22 -ae pronominum sunt tres, prima 'ego', secunda 'tu', tertia 'ille'. hae finitis pronominibus accidunt tantum; item, ut vult Plinius Secundus, et possessivis.

Cled. 5.49.27 Plinius artigraphos dicentes pronomini finitis accidere -as reprehendit. tunc enim bene diceretur, si aliud esset pronomine finitum, aliud -a. non enim una res potest esse quae accidit et cui accidit. ergo melius ita dicendum est, ait, eadem esse finita pronomina, quae sunt etiam -ae. Cf. Pomp. 5.201.5ff.

ps. Asp. 5.551.5 -a finitis tantum pronominibus accidit, infinitis numquam.

ii) of verbs

classification

Var. 9.95 quod ad verborum temporalium rationem attinet, cum partes sunt quattuor, tempora, -ae, genera, divisiones.

Quint. 1.4.27 sed in verbis quoque quis est adeo imperitus ut ignoret genera et qualitates et -as et numeros?

Var. 8.20 cum...-arum natura triplex esset, qui loqueretur, <ad quem>, de quo (Char. 214.18 -arum notitia est triplex, primae secundae tertiae).

Sacerd. 6.432.14 -ae in verbis, sicut in pronominibus, tres sunt.

Diom. 1.334.20 -ae in verbo sunt tres, per quas universus administrabitur sermo.

Don. 638.4 -ae verbis accidunt tres, prima secunda tertia.

593.11 -ae verborum quot sunt? tres. quae? prima, ut 'lego', secunda, ut 'legis', tertia, ut 'legit' (Vict. 6.198.24; Aud. 7.347.11; Prob. 4.156.8; ps. Asp. 5.551.28).

Prisc. 2.448.11 sunt igitur -ae verborum tres.

attestation:

Var. 9.108 transitum est in secundam -am, quod alterum est 'dolas', alterum 'colis'.

Quint. 1.6.15 prima -a 'o' littera terminata.

Fest. 241.34 <parti>cipia...<e verbo> tempora, -as recipiunt>.

Paul. Fest. 4.15 tertiae -ae verbum.

Vel. 7.69.25 item 'quit' [verbum] per 't' scriptum verbum est tertiae -ae, cuius prima est 'queo'.

Gell. 1.7.14 qui modus neque in numeros neque in -as...neque in genera distrahitur.

Gk.: $\pi\rho\acute{o}\sigma\omega\pi\omicron\nu$, DT 51.4.

To designate the grammatical category of person the Gk. grammarians used the term $\pi\rho\acute{o}\sigma\omega\pi\omicron\nu$, 'mask', 'character in a play', and the Romans followed their example by using the Latin equivalent persona.

2. in the designation of various categories

i) of a type of pronoun

ps. Asp. 5.550.29 aut enim -am significant (pronomina), ut 'quis quae'.

Cf. Don. 629.6 infinita sunt quae non recipiunt -as, ut 'quis quae quod'.

ii) of a type of adverb

Aug. 5.517.40 (adverbia) -ae, ut 'mecum tecum'.

Non-gram.: 'mask' (Nov.+), 'character in a play' (Ter.+); 'individual' (Rhet. Her., Cic.+).

personalis

'personal, referring to a person'

1. type of pronoun

ult. syll. 4.232.15 pronomina -ia sunt haec, 'ego tu ille'.

2. of verbs

i) forma

Sacerd. 6.429.20 formae verborum sunt duae, -is et impersonalis. formae verborum personas recipientium sunt quattuor.

ii) verba

Diom. 1.398.23 ex his quoque (verbis) non nulla impersonalia sub diverso sensu eadem et -ia sunt et ceteris similia, ut cum dicimus 'placet mihi', id est videtur; item 'placeo places placet'.

Macr. exc. 5.648.21 quaedam (verba), cum ex activa declinatione -ia sint, in persona patientis fiunt impersonalia.

Cf. Var. 10.31 secundum genus quae verba tempora habent neque casus, sed habent personas. eorum declinationum species sunt sex: altera personarum, ut 'sero meto', 'seris metis'.

Char. 212.15 quaedam et tempus et personam et numerum significant, velut 'lego scribo'.

3. type of adverb

Sacerd. 6.442.21 -is, ut 'mecum' (Prob. 4.154.16). Roman. ap. Char. 249.16 -is... 'mecum...' 'tecum...' 'secum...' 'vobiscum...' 'nobiscum...'.

RP ap. Char. 244.20 -ia, ut 'mecum tecum secum nobiscum vobiscum mea tua <sua> nostra vestra' (Dosithe. 7.411.7).

Don. 596.10 -ia, 641.13 -ia; Vict. 6.202.3 -ia; Aud. 7.348.21 -ia.

Non-gram.: 'relating to an individual' (ps. Quint., leg.).

personaliter

1. 'as a personal verb'

Gell. 15.13.9 'veritum'..., sicut 'puditum' et 'pigitum', non -er per infinitum modum dictum esse...videmus.

2. 'relating to a person', of a type of adverb

ps. Asp. 5.552.12 -er fiunt, ut 'mecum tecum'.

Non-gram.: 'in an individual capacity, personally' (ps. Quint.).

personative

'relating to a person', of a type of adverb

Char. 234.12 -e, 'mecum tecum'.

personativus

'personal, relating to a person', of a type of pronoun

Cled. 5.15.25 finita dicta, quia -a sunt.

Cf. Diom. 1.329.18 personae accidunt finitis pronomibus.

petendi

'expressing a request', of a type of conjunction

RP ap. Char. 291.12 admonendi atque -i (sunt coniunctiones) 'sed verum', quas quidam inter causales posuerunt.

Cf. ps. Asp. 5.553.13 repetendi (coniunctiones), ut 'sed'.

Most other grammarians do indeed classify sed under causales, q.v. Diom. has sed under both causales (1.416.4) and ratiocinativae (1.416.9), while Dosithe., the only grammarian besides RP to include verum, puts it under causales (7.418.6) but sed under copulativae (7.418.3).

See admonendi, causalis, repetendi.

Non-gram.: peto 'attack' (Pac.+); 'seek' (Pl.+); 'request' (Andr.+).

p(h)thongus

'sound'

Prisc. 2.37.14 diphthongi...dicuntur, quod binos -os, hoc est voces, comprehendunt.

Gk.: φθόγγος.

Plato uses φθόγγος in semigrammatical contexts to mean 'sound', e.g. Crat. 389 d, Phileb. 18 c.

Non-gram.: 'sound, tone' (Plin.).

pinguesco

'become full', of sound

of i

Vel. 7.49.19 'i' vero littera interdum exilis est, interdum pinguis, ut in eo quod est 'prodit vincit condit' exilius volo sonare * in eo vero quod significatur 'prodire vincere condire' [aeque] usque -it. 55.6 cum ipsa vastitas litterae in enuntiatione -at.

of u

Serg. 4.476.16 Aeolenses enim Graeci quibusdam sermonibus, ut -ant, istam digammon apponunt, ut pro 'Elena' dicant 'Velena'.

pinguis

'full, broad', of sound

According to Kohlstedt (1917), pinguis and exilis and related terms are sometimes meant to convey phonetic information, but more often express aesthetic judgements on the quality of the sounds, with pinguis used of inelegant rustic incorrect pronunciation, exilis for the pleasing and correct. In the grammarians the phonetic sense seems to predominate, whilst in Quintilian and Gellius, concerned more with style and rhetoric, the terms tend to carry a pejorative connotation (Haverling 1995: 229ff.).

1. of F vs. u

Vel. 7.67.13 antiquum sonum, qui est -issimus et 'u' litteram occupabat.

Serv. 4.422.1 fingitur etiam digammi ratione, id est -iorem sonum praestat partibus orationis, ut 'Velena'.

Serg. 4.476.14 et hoc proprium habet 'u', ut digammon sonet, id est -e quiddam, cum sibi ipsa praeponitur, ut 'servus vulgus'.

Pomp. 5.104.3 'vanus' quando dico, -or sonus est.

105.6 haec littera digammos hoc praestat, ut -em sonum faciat in quibusdam sermonibus.

.8 illi dicunt 'Velena', addunt -em istum sonum (.10, 15).

2. of quoui vs. cui

Quint. 1.7.27 in quo (sc. 'cui')...ad -em sane sonum 'qu' et 'oi' utebantur.

3. of i

Vel. 7.49.17 'i'...littera interdum exilis est, interdum -is, ut in eo quod est 'prodit vincit condit' exilius volo sonare * in eo vero quod significatur 'prodire vincere condire' [aeque] usque pinguescit.

4. of palatalisation

comm. in Don. 5.327.29 post 'c' habet ('i' littera) -em sonum, post 't' gracilem.

5. of aspirated vs. unaspirated

expl. in Don. 4.526.3 nam omnes voces aut aspirando facimus -iores, aut sine aspiratu pronuntiando tenuiores.

attestation:

Lucil. ap. Vel. 7.56.11 'hoc illi factum est uni', tenue hoc facis 'i': 'haec ille fecere', adde 'e', ut -ius fiat.

Cic. pro Arch. 26 -e quiddam sonantibus atque peregrinum (opp. presse, aequabiliter, leniter; Ramage 1973: 75).

collocations

littera: Vel. 7.49.17.

sonus: Quint. 1.7.27; Vel. 7.67.13; Serv. 4.422.1; Pomp. 5.104.3, 105.6, 8, 10, 15; comm. in Don. 5.327.29.

vox: expl. in Don. 4.526.3.

Syn. plenus.

Opp. exilis, tenuis.

L: Kohlstedt 1917: 21-39.

Non-gram.: 'thick' (Enn.+); 'fat' (Pl.+).

pinguiter

'with a full sound, broadly'

usu. with sonare

1. of *f* vs. *u*

expl. in Don. 4.521.12 tenuius sonat 'vita', -us 'vir'.
 Pomp. 5.104.1 iunge illam 'u' litteram ad aliam litteram, et vide quia non sic sonat, sed -us sonat, 'vulnus vanus'.

105.21 -us sonat 'servus', non 'serus', 'vulgus', non 'ulgus'.

2. of quoi vs. cui

Vel. 7.77.11 'cui' per 'quoi', quo -us sonaret, <scribebant>.

Cf. Quint. 1.7.27 s.v. pinguis.

3. of a sound between *i* & *u*

Mar. Vict. 6.19.22 sunt qui inter 'u' quoque et 'i' litteras supputant deesse (20.1) nobis vocem * sed -ius quam 'i', exiliter quam 'u'.

Because of the textual corruption, it is not possible to say whether pinguis in this passage represents the comparative adverb or adjective.

4. of palatalisation

Pomp. 5.104.6 si dicat 'Titius', -us sonat et perdit sonum suum et accipit sibilum.

Non-gram.: 'thickly' (Plin.); 'richly' (Col.).

pinguitudo

'breadth, fullness' of sound

1. of sounds

Quint. 1.11.4 exilitate vel -e.

2. of quor vs. cur

Vel. 7.71.1 nos ad brevitatem festinavimus scribendi et illam -em limare maluimus (*prefer 'cur' to 'quor'*).

3. of *u* vs. *i*

Vel. 7.75.18 eae voces quae neque secundum exilitatem <'i'> litterae neque secundum -em <'u'> litterae sonarent, ut in 'viro' et 'virtute'.

76.5 est autem ubi -o 'u' litterae decentius servatur, ut in eo quod est 'volumus nolumus possumus'.

4. of *i*

Vel. 7.50.4 nos vero postquam exilitas sermonis delectare coepit, usque 'i' littera castigavimus illam -em, non tamen ut plene 'i' litteram enuntiarem.

Opp. exilitas.

Non-gram.: 'fatness' (Cato+).

plene

'with a full sound'

1. of *i*

Vel. 7.54.19 illud <quod> pressius et -ius sonet per duo 'i' scribi oportere existimat, sic et 'Troiam', et siquae talia sunt.

2. of *n* vs. *m*

Vel. 7.78.19 non numquam -ius per 'n' quam per 'm' enuntiatur, ut cum dico 'etiam nunc'.

3. +/ -n

Scaur. 7.20.10 in 'mensoribus' litteram 'n', quamvis recuset ratio, quia 'metior' sine illa dicatur, vindicat tamen consuetudo, quod vox -ius sonet.

Non-gram.: 'completely, in full measure' (Cic., Hor.+).

plenitudo

'fullness of sound'

Vel. 7.77.12 contenti sumus per 'cur' scribere (*as opp. to 'quor'*), ut -e quoque sufficiat.

Non-gram.: 'fullness; thickness' (Rhet. Her., Col., Plin.).

plenus

'full'

1. of sounds

i) of *l*

L in final position and before a consonant may be phonetically characterised as 'dark' (opp. 'clear'), with a quality similar to that of back vowels (see 3.).

Plin. ap. Prisc. 2.29.10 'l' triplicem, ut Plinio videtur, sonum habet: exilem, quando geminatur secundo loco posita, ut 'ille', 'Metellus'; -um, quando finit nomina vel syllabas et quando aliquam habet ante se in eadem syllaba consonantem, ut 'sol', 'silva', 'flavus', 'clarus'; medium in aliis, ut 'lectum', 'lectus'.

L: Allen 1965: 33-34.

ii) of quoi vs. cui

Vel. 7.76.3 audimus quosdam -a 'oi' syllaba dicere 'quoi' et 'hoic' pro 'cui' et 'huic'.

iii) of *u* vs. *i*

Vel. 7.49.21 utrum per 'i' quaedam debeant dici an per 'u', ut est 'optumus maxumus'. in quibus adnotandum antiquum sermonem -ioris soni fuisse et, ut ait Cicero, rusticorum atque illis fere placuisse per 'u' talia scribere et enuntiare.

68.9 ita...existimo enuntiandum, ut nec nimis 'i' littera exilis sit nec, 'u' litteram <si> scripseris, enuntiationis sono [cum] nimis -a.

iv) of *i*

Scaur. 7.18.23 Lucilius (frg. 358), ubi 'i' exile est, per se iubet scribi, at ubi -um est, praeposendum esse 'e' credit... 'mille'... 'meilia'.

v) of the effect of certain 'superfluous' letters

Vel. 7.78.3 quamvis idem (sc. Nisus) <dicat> non esse onerandam supervacuis litteris scriptionem, rursus non fraudandum sonum existimo, cum et levior ad aures et -ior veniat, ut in 'abstinente' <'s'> accessitum est et in 'ambitu' 'b'.

vi) of *n*

Prisc. 2.30.7 'n'...-ior in primis sonat et in ultimis partibus syllabarum, ut 'nomen', 'stamen', exilior in mediis, ut 'amnis', 'damnum'.

collocations

sonus: Plin. ap. Prisc. 2.29.10; Vel. 7.49.21.

syllaba: Vel. 7.76.3.

Syn. pinguis.

Opp. exilis, tenuis.

L: Kohlstedt 1917: 25f.

2. of the elements of compounds

Gell. 5.12.5 -um atque integrum est 'Iovispater'.

Vel. 7.64.6 'ob' praepositio interdum ponitur -a.

Syn. integer.

Opp. corruptus.

L: Schreiner 1954: 57 n. 2.

For plena elocutio, oratio, see s.vv.

Non-gram.: 'full' (Enn., Pl.+).

pluralis

'plural'

1. of nouns

Aud. 7.341.13 numerus, quo apparet, singulare sit an -e.

Char. 195.1 numeri sunt duo, singularis, ut 'hic praepetor', -is, ut 'hi praepetores' (Diom. 1.301.20; Dosith. 7.392.4; Don. 622.10, 586.9; Prisc. 2.172.2).

ps. Asp. 5.550.3 numeri accidunt duo, singularis, ut 'hic Cato', -is, ut 'hi Catones', communis, ut 'dies nubes'.

Prob. 4.74.22 numeri nominum sunt tres, singularis -is et communis: ...-is, ut duo vel eo plures.

attestation:

Var. ap. Prob. 4.31.1 (*emended after* Prisc. 2.249.9f.) 'haec vis huius vis' et -i 'hae vis', sicut <Luc>retius et Varro: nam 'hae vires' numero semper -i declinantur. Quint 1.5.16: *see s.v. pluraliter*.

Plin. ap. Char. 151.22 nominativo -i.

Gk.: *πληθυντικός*, DT 30.5; AD synt. 50.8.

2. of verbs

Sacerd. 6.432.8 numeri in verbis tot sunt quot et in nominibus, singularis, ut 'amo', -is, ut 'amamus'.

Char. 214.2 numeri sunt duo, singularis, ut 'scribo', -is, ut 'scribimus' (Diom. 1.334.25; Don. 637.3, 593.4; Vict. 6.198.18; Aud. 7.346.25; ps. Asp. 5.551.20; Prisc. 2.451.2).

Gk.: *πληθυντικός*, DT 51.2; AD synt. 71.6.

collocations

numerus:

Mar. Vict. 6.14.4, 26; Donatian. frg. 6.277.13; Prisc. 2.596.20.

of nouns: Sacerd. 6.472.5, 6 semper (Prob. cath. 4.7.11), 30 semper (Prob. cath. 4.8.7), 473.15 (Prob. cath. 4.8.17), 477.25 semper (Prob. cath. 4.26.34), 478.25 semper (Prob. cath. 4.27.32), 479.19 (Prob. cath. 4.28.28), 480.24 semper (Prob. cath. 4.29.21), 482.12 semper (Prob. cath. 4.31.2); Char. 28.6, 64.16, 66.26, 67.14, 72.22, 23, 76.8, 104.20, 114.5, 118.24, 125.9, 19 semper, 129.1, 137.14, 147.8, 153.6, 157.12 (Plin.), 164.16, 171.25, 188.9, 14 (Diom. 1.303.32), 192.12, 200.6 (exc. Bob. 1.537.13; Dosith. 7.401.7), 263.16, 297.10; Diom. 1.304.35, 327.1, 328.16, 405.17; exc. Bob. 1.537.16, 544.13; Prob. cath. 4.12.11 semper, 14.7, 15.8 semper, 31 semper, 18.23 semper, 19.22, 23 semper, 24, 20.10 semper, 22.26 semper, 30, 26.26, 31.2 semper, 33.5; Prob. 4.48.11, 68.33, 71.41, 74.25, 75.16, 32, 39, 76.1, 4, 17, 33, 77.23, 28, 32, 78.7, 31, 79.6, 10, 15, 81.37, 84.15, 23, 85.13, 16, 35, 86.14, 22, 24, 27, 88.1, 10, 12, 13, 14, 89.24, 90.4, 91.22, 39, 92.11, 22, 94.20, 95.31, 36, 37, 96.3, 4, 7, 11, 26, 28, 31, 97.16, 23, 98.21, 26, 99.8, 29, 38, 100.1, 33, 39, 101.3, 15, 102.3, 6, 33, 103.3, 6, 18, 31, 34, 104.5, 10, 23, 30, 33, 105.6, 106.21, 27, 107.14, 35, 108.25, 32, 35, 109.17, 110.23, 40, 111.35, 112.10, 113.13, 32, 114.10, 25, 38, 115.10, 116.8, 12, 18, 20, 31, 35, 117.1, 14, 27, 37, 118.9 tantum, 16, 30, 120.34, 121.1, 6, 9, 15, 28, 33, 35, 39, 122.4, 12, 14, 18, 19, 21, 24, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 36, 123.5, 124.5, 11, 125.4, 10, 14, 129.3, 9, 14, 27, 30, 35, 130.8, 17, 21, 194.30, 195.22, 25 semper, 106.2 semper; Prob. de nom. 4.215.5, 13; ult. syll. 4.230.34, 234.2; Serv. 4.407.5, 431.32, 432.1, 2, 22 tantum, 25 tantum, 434.12, 33 tantum; expl. in Don. 4.490.16, 17, 25, 28, 494.33 tantum, 495.33, 521.33, 541.24, 544.34, 545.11; Cled. 5.12.7, 42.11, 47.28 tantum; Pomp. 5.118.26, 158.6, 12, 15, 26, 165.31, 166.19, 27, 30, 32, 167.2, 4 tantum, 8, 12 tantum, 13 tantum, 14 tantum, 15, 16 tantum, 19, 28, 168.6, 24, 172.15, 174.16, 22, 24, 33, 38, 175.32, 35, 176.2, 3, 14, 24 tantum, 27, 28, 30, 31 tantum, 35 tantum, 177.2, 3 tantum, 6 tantum, 7 tantum, 15, 17, 19, 19 tantum, 25, 26, 28, 178.6 tantum, 179.30, 185.20, 30, 190.15, 17, 22, 195.21 tantum, 29, 33 tantum, 35, 196.10, 18 tantum, 26 tantum, 32 tantum, 34 tantum, 252.29 tantum, 253.1 tantum, 20 tantum; Cons. 5.348.1, 349.12, 350.9, 352.28, 354.18, 357.6, 17, 359.11, 360.9, 362.26, 363.9, 14; Aug. 5.501.1, 21, 506.19 tantum, 29 tantum; Aud. 7.354.16; ps. RP 5.533.11, 536.29, 540.20; frg. Bob. 5.557.30, 558.16; Prisc. 2.168.2, 175.6, 16, 17, 194.9, 203.15, 229.16, 292.3, 314.24, 451.6, 578.3, 3.350.16, Prisc. part. 3.461.25, 462.17, 30, 472.32, 490.18, 493.11; Caper 7.94.7, 102.4, 105.5, 6; Alb. 7.295.15, 302.4, 29; frg. Bob. 7.542.45 tantum, 544.21 tantum.

of pronouns: Char. 169.23; Prob. cath. 4.32.35; Prob. 4.132.1, 3, 5, 11, 13, 14, 18, 19, 21, 24, 26, 28, 32, 34, 36, 133.3, 5, 6, 134.37, 39, 41; Serv. 4.436.21; Cled. 5.14.31; Pomp. 5.209.16, 210.5, 6; ps. RP 5.541.17; frg. Bob. 5.565.2; Prisc. 2.578.9, 581.8, 589.4, 590.17, 591.18, 3.3.18, 19, 13.22, 145.1, 180.24, Prisc. de nom. 3.449.19.

of verbs: Sacerd. 6.490.20 (Prob. cath. 4.38.17); Char. 224.27; Diom. 1.335.7, 339.9, 11, 340.29, 347.21, 350.10, 352.40, 397.14, 15, 16, 399.7; Prob. 4.178.15, 17, 21, 23, 25, 26, 179.31, 182.30, 184.14, 187.27, 32, 34; ult. syll. 4.236.29, 237.17, 238.14, 28, 37, 240.7, 18, 241.6, 14, 242.17, 33, 39, 243.6, 16, 24, 37, 244.10; Serv. 4.414.29, 32, 37, 38; Cled. 5.19.19, 60.7; Pomp. 5.240.23; Cons. 5.379.6, 31; Macr. exc. 5.614.33, 625.20, 638.39, 639.21, 646.31; Prisc. 2.423.17, 448.4, 449.15, 21, 457.9, 3.237.3, Prisc. de nom. 3.453.5, Prisc. part. 3.466.26, 474.11, 503.28.

of participles: Prisc. part. 3.512.28.

casus:

Char. 40.16 (exc. Bob. 1.551.18), 85.3; Pomp. 5.173.18; Cons. 5.362.8; Prisc. 2.306.6, 365.2, 367.11, Prisc. de nom. 3.449.25.

ablativus:

Scaur. 7.25.2; Sacerd. 6.483.24 (Prob. cath. 4.32.20); Char. 22.2 (exc. Bob. 1.539.34), 31.26 (exc. Bob. 1.547.17), 167.10, 176.2, 181.26, 188.24 (Diom. 1.304.23; exc. Bob. 1.555.1), 189.4 (Diom. 1.304.33; exc. Bob. 1.555.10), 28, 190.12 (Diom. 1.306.3), 27, 191.10 (Diom. 1.307.32); Diom. 1.305.22, 307.11; Prob. de nom. 4.209.28, 214.5; ult. syll. 4.231.30; Serv. 4.408.28, 411.3, 453.22; expl. in Don. 4.496.19, 21, 23, 502.7, 9, 545.16; Cled. 5.15.20; Pomp. 5.173.22, 193.17, 20, 195.20, 196.3; Cons. 5.354.13, 17; Aug. 5.508.9 (*pronoun*); ps. RP 5.533.11, 14, 537.18, 24, 556.37; Prisc. 2.293.1, 8, 309.6, 7, 356.20, 21, 364.20, 21, 27, 454.27, 3.201.3, Prisc. de nom. 3.450.5, Prisc. part. 3.493.38, 40.

accusativus:

Sacerd. 6.483.26 (Prob. cath. 4.32.21); Prob. cath. 4.24.13; Prob. 4.135.23; ult. syll. 4.233.9; Char. 25.17, 20, 24, 51.23 casum, 27, 52.2, 55.27, 31, 69.22, 82.13, 14, 159.12, 165.1, 13, 183.30, 188.20 (Diom. 1.304.18), 190.19; Diom. 1.307.12; Don. 626.16; Serv. 4.434.26; expl. in Don. 4.502.14, 538.27, 544.3, 545.1, 2, 4, 8; Cled. 5.46.19; Pomp. 5.166.16, 180.1, 13, 14, 28, 191.14, 193.4, 8; Cons. 5.355.20, 356.26, 357.2; frg. Bob. 7.540.21, 543.28; Prisc. 2.128.24, 251.17, 294.13, 14, 311.6, 7, 315.19, 355.5, 357.21, 22, 359.13, 454.12; Prisc. part. 3.473.1, 475.29, 595.19, 23.

dativus:

Sacerd. 6.427.9; Char. 18.24 (exc. Bob. 1.538.21), 48.9, 52.25; exc. in Bob. 1.544.24; Serv. 4.434.28, 436.6; expl. in Don. 4.502.12; Pomp. 5.166.1, 12, 16, 193.28, 194.14, 208.23; Aug. 5.508.11; ps. RP 5.534.17, 537.17, 32, 34, 538.35, 38, 39, 541.21, 24, 26, frg. Bob. 5.563.12, 565.31; Prisc. 2.275.11, 3.10.11, Prisc. part. 3.501.32; Caper 7.94.11.

genetivus:

Mar. Vict. 6.25.4; Sacerd. 6.427.12, 18, 428.1, 5, 10, 14, 19, 24, 472.8, 473.3, 5, 483.23 (Prob. cath. 4.32.19); Char. 32.5, 50.17, 22, 30, 51.5, 25, 52.6, 9, 55.26, 30, 56.2, 57.15, 29, 58.18, 64.3, 31, 65.18, 66.2, 23, 67.20, 68.11, 70.4, 75.8, 77.19, 112.9, 12, 113.1, 114.2, 136.27, 28, 138.17, 156.7, 159.3, 13, 163.31, 164.21, 165.13, 167.13, 173.24, 32, 174.23, 175.13, 178.28, 183.17, 185.33, 186.2, 187.14, 19, 22, 25, 188.1, 7, 22 (Diom. 1.304.20), 189.1 (Diom. 1.304.32), 20 (Diom. 1.305.19), 190.9 (Diom. 1.306.1), 25, 191.6 (Diom. 1.307.29); Diom. 1.305.2, 306.5, 16, 20, 29, 307.3, 5, 8, 16, 325.17; exc. Bob. 1.542.30, 32, 544.26, 31, 34, 545.8, 158.547.23; Prob. de nom. 4.207.27, 208.27, 31, 209.4; ult. syll. 4.231.27; Don. 586.3, 587.26, 27, 619.3, 626.4, 9, 12, 15, 19, 627.8, 15; Serv. 4.407.30, 431.23, 434.18, 26, 435.11, 453.20; expl. in Don. 4.495.35, 496.10, 11, 17, 18, 538.25, 26, 543.26, 31, 544.1, 5, 545.4; Cled. 5.11.3, 16, 18, 27, 30, 12.10, 23.27, 46.24; Pomp. 5.157.34, 165.36, 168.20, 173.25, 174.7, 188.18, 189.31, 190.23, 25, 191.7, 13, 15, 20, 23, 24, 32, 33, 34, 192.3, 9, 193.4, 7, 11, 194.10, 196.2, 7, 278.9, 291.18; Cons. 5.354.2, 9, 22, 25, 28, 32, 355.5, 26, 31,

356.12, 357.1, 362.29, 363.1, 5, 15; ps. RP 5.533.13, 21, 537.30; frg. Bob. 5.556.18, 33, 557.9, 11, 17, 24, 27, 37, 39, 558.9, 15, 20, 23, 31, 33, 559.4, 6, 10, 19, 21, 33, 39, 560.8, 14, 23, 28, 39, 561.5, 9, 23, 31, 562.2, 6, 9, 20, 26, 31, 563.2, 10; Vict. 6.190.21, 25, 191.7, 201.1, 5; Aud. 7.342.21, 25, 7.343.3, 5; Donatian. frg. 6.277.1; Agroec. 7.115.18; Prisc. 2.94.12, 194.12, 291.20, 21, 292.3, 5, 298.1, 306.8, 351.9, 10, 25, 352.9, 17, 19, 23, 353.12, 14, 355.1, 22, 357.9, 360.22, 361.1, 15, 364.4, 5, 12, 3.126.8, Prisc. part. 3.468.2; Alb. 7.301.25.

nominativus:

Mar. Vict. 6.14.10, 25, 17.22, 18.1; Vel. 7.57.14, 16, 25, 59.8; Sacerd. 6.483.22 (Prob. cath. 4.32.17); Prob. cath. 4.19.21, 22, 23.28, 24.10, 26.24; Char. 21.28, 28.9, 65.26 (Donatian. frg. 6.277.8), 74.19, 77.12, 87.13 (exc. Bob. 1.547.27), 17, 110.7, 115.20, 23, 150.21, 151.22, 158.32, 170.11, 181.24, 183.31, 201.24 (Dosith. 7.403.14); Diom. 1.310.10; Dosith. 7.404.8; exc. Bob. 1.539.37, 547.30, 549.29, 550.32, 558.14; ult. syll. 4.231.5 casu, 21, 26, 232.4, 7, 28, 233.22, 234.20, 235.17, 26; expl. in Don. 4.502.12, 16; Cled. 5.43.5; Pomp. 5.165.24, 25, 166.22, 167.26, 195.26, 30, 32, 196.5, 23, 208.27, 31, 32; Cons. 5.356.6, 360.7, 16, 18, 26, 27, 28, 361.1, 6, 9, 16, 25, 35, 37, 362.5, 7, 27, 363.20; ps. RP 5.534.42, 538.32, 41; Prisc. 2.174.2, 9, 291.16, 305.23, 314.15, 19, 349.24, 25, 350.2, 3, 19, 351.1, 7, 356.13, 363.26, 367.12, 590.2, 593.6, 3.9.13; Prisc. de nom. 3.448.30, Prisc. part. 3.475.30, 502.1; Alb. 7.304.22; Cass. 7.206.24.

vocativus:

Scaur. 7.24.11, 28.3; Vel. 7.56.19; Sacerd. 6.483.27 (Prob. cath. 4.32.23); Prob. cath. 4.4.9, 20; Char. 21.26 (exc. Bob. 1.539.35), 28 (exc. Bob. 1.539.36), 188.18, 31, 189.9, 12, 19 (Diom. 1.304.1, 30, 305.18), 190.1, 8, 17, 23 (Diom. 1.305.27, 32, 307.9, 14), 191.1, 4 (Diom. 1.307.26, 28); Serv. 4.453.16; Cled. 5.12.2; Pomp. 5.209.8, 20; Prisc. 2.174.6, 12, 15, 291.17, 305.22, 306.4, 363.27, 3.200.20, Prisc. de nom. 3.447.21, 448.8, 20, 36.

persona:

1st

prima persona: ult. syll. 4.243.29; Macr. exc. 5.616.9, 12, 621.13; Prisc. 2.449.30.

prima: Macr. exc. 5.612.37, 613.25, 614.25, 39, 639.36, 643.5; Prisc. 2.458.21, Prisc. de nom. 3.450.26, 451.21, 452.18, 453.1.

2nd

secunda persona: ult. syll. 4.239.23, 242.27, 243.32; Macr. exc. 5.616.19, 617.17; Prisc. 3.178.8, ps. Prisc. de acc. 3.526.22.

secunda: ult. syll. 4.237.30; Macr. exc. 5.613.6, 615.1, 640.1, 641.13, 29, 642.10, 11, 22, 643.6; Prisc. 2.458.23, Prisc. de nom. 3.450.28, 452.18, 453.2, 13.

3rd

tertia persona: ult. syll. 4.242.28; Macr. exc. 5.613.13, 24, 616.36, 639.4, 641.32; Prisc. de nom. 3.451.18, 455.6, Prisc. part. 3.485.4; Eutyech. 5.476.23.

tertia: ult. syll. 4.237.31; Macr. exc. 5.603.20, 613.14, 614.30, 615.5, 616.33, 618.23, 639.26, 640.3, 641.16, 30, 33, 642.13, 25, 643.8; Prisc. 2.478.4, 542.7, Prisc. de nom. 3.450.29, 32, 452.19, 453.6, 14, 15, 456.3, Prisc. part. 3.485.7, 10, 12.

declinatio:

Char. 41.5 of noun (exc. Bob. 1.551.22); Macr. exc. 5.628.36 of verb; Prisc. 2.597.18 of pronoun.

intellectus:

Cled. 5.11.6.

neutrum:

Prob. de nom. 4.209.3 nomina; expl. in Don. 4.538.29, 31 semper; Prisc. 2.183.17, 188.12, 3.7.3, Prisc. part. 3.462.27.

nomen:

Prob. de nom. 4.208.23; expl. in Don. 4.538.29, 31 semper; Prisc. part. 3.474.3; Eutyech. 5.458.8, 488.5.

significatio:

Prisc. 3.181.25, Prisc. part. 3.462.6.

sonus:

Prob. 4.76.20, 21, 36, 38, 98.8, 20, 37, 110.8

with ablative

enuntiatione: Pomp. 5.168.29, 30, 178.4.

intellectu: Char. 195.7; Diom. 1.322.23; exc. Bob. 1.534.18; Dosith. 7.392.7; Prob. 4.120.18; Don. 623.8; Serv. 4.407.32, 431.25; expl. in Don. 4.492.31, 36; Pomp. 5.158.14, 16, 17, 23, 25, 168.26, 27, 29, 178.1, 3; Cons. 5.348.13; Prisc. 2.176.13.
positione: Char. 195.8 (exc. Bob. 1.534.18; Dosith. 7.392.8); Prob. 4.120.19; Don. 623.8; Cons. 5.348.14.
significatione: Prisc. 2.376.18.
vi: ps. Asp. 5.550.6.
voce: Prisc. 2.176.15, 376.16.

semper pl.:

See numerus above. Char. 34.3 masc. (exc. Bob. 1.548.20), 35.6 fem. (exc. Bob. 1.548.37), 36.20 neut. (exc. Bob. 1.549.33), 37.23 (exc. Bob. 1.550.18), 24, 50.21 neutralia, 65.4 neutra, 181.33 nomina, 195.4 (exc. Bob. 1.534.16 nomina; Dosith. 7.392.5 nomina); Diom. 1.327.25 masc., 33 fem., 328.7 neut.; Don. 623.2, 3, 6; expl. in Don. 4.538.31 neut.; Cled. 5.422.1, 43.4, 48.2, 19; Cons. 5.348.6, 20, 357.9; ps. Asp. 5.550.6; Donatian. frg. 6.276.21 neut.; Caper 7.94.20; Prisc. 2.76.25, 176.9, 309.13, 328.13, 355.11, 359.5, 364.2, 3.66.11, 350.14, Prisc. de fig. num. 3.414.9.

tantum pl.:

See numerus above. Char. 35.24; exc. Bob. 1.551.20; Don. 628.4; Serv. 4.434.32; expl. in Don. 4.494.33; Cled. 5.11.3; Pomp. 5.176.6, 195.18, 207.6, 252.32; Cons. 5.348.31, 33, 35, 349.3, 379.12; Aug. 5.506.20.

with verbs

admitto: Diom. 1.399.7; Prob. 4.76.17, 33; Aug.

5.501.11, 21, 503.41.

ago: Char. 52.6, 9.

compello: Cons. 5.355.20, 360.27, 361.35, 37, 362.5 declino: Char. 188.14 (Diom. 1.303.32).

definio: Prisc. 2.350.19.

desino: Prisc. 2.360.22.

eiicio: Vict. 6.190.25, 191.7 (Aud. 7.342.21, 25, 343.3, 5). enuntio: expl. in Don. 4.545.8.

facio:

Vel. 7.59.8; Mar. Vict. 6.18.1; Sacerd. 6.428.24; Prob. cath. 4.4.20; Char. 31.26 (exc. Bob. 1.547.17), 36.14, 51.23, 57.15, 58.18, 67.20, 68.11, 187.25, 188.20, 189.4, 9 (Diom. 1.305.11), 12 (Diom. 1.305.13), 190.9 (Diom. 1.306.1), 12 (Diom. 1.306.3), 17, 19, 191.6 (Diom. 1.307.29); Diom. 1.307.8, 12; exc. Bob. 1.545.8; Prob. 4.68.33, 76.20, 21, 36, 38, 88.12, 14, 98.8, 20, 37, 110.8, 23, 113.32, 117.27, 121.9, 28, 33, 122.18, 129.14; expl. in Don. 4.502.12, 543.26, 31, 544.1, 5, 545.4, 546.29, 31, 33, 36; Cled. 5.12.2, 61.31, 62.3; Pomp. 5.177.25, 194.27, 196.2, 7; Cons. 5.354.28; ps. RP 5.537.34; frg. Bob. 5.556.18, 557.9, 17, 24, 27, 37, 39, 558.9, 15, 20, 23, 31, 33, 559.4, 6, 10, 19, 21, 33, 39, 560.8, 14, 23, 28, 39, 561.9, 23, 31, 562.2, 6, 26, 31, 563.2; frg. Bob. 7.540.22; Macr. exc. 5.613.13, 616.33, 618.22, 628.35; Prisc. 2.350.2, 351.7, 353.14, 355.22, 423.17, Prisc. de nom. 3.450.26, 28, 32, 452.18, 453.1, 13, Prisc. part. 3.502.1.

habeo:

Char. 50.22, 30 (exc. Bob. 1.544.26, 31), 51.27, 131.25, 135.17; exc. Bob. 1.544.13; Serv. 4.436.16; Cled. 5.10.23, 14.24, 42.13, 14; Pomp. 5.167.8, 176.14; Cons. 5.360.16; Aug. 5.500.4; Caper 7.109.14, 111.1; Alb. 7.295.15, 302.4, 29; Prisc. 2.175.16, 213.1, 361.15, Prisc. part. 3.475.30.

mitto:

Diom. 1.305.22; Don. 587.26, 27, 626.4, 9, 12, 15, 627.8, 15; expl. in Don. 4.495.35, 496.10, 17, 18, 21, 23, 502.16; Cled. 5.11.16, 27, 23.27; Pomp. 5.166.12, 173.25,

174.7, 189.31, 191.13, 20, 23, 36, 193.7, 20, 194.10, 24, 208.23; Cons. 5.354.2, 9, 13, 25, 355.5, 356.26; Aug. 5.508.11; ps. RP 5.533.13, 21, 541.26; Vict. 6.190.21; Alb. 7.304.22.

profero: Macr. exc. 5.616.12; Prisc. 2.229.16, 314.19, 352.17, 361.1.

recipio: expl. in Don. 4.490.16, 17, 25, 28; Pomp. 5.158.12.

termino: Prisc. 2.351.1, 352.23, Prisc. de nom. 3.448.8. *Non-gram.*: 'relating to more than one' (leg.).

pluralitas

'plurality, the plural'

1. of nouns

Char. 83.13 in -e tantum declinantur. 118.15 alia...singularitate carent...alia -e. 132.17 in -e (opp. singulariter). expl. in Don. 4.543.21 in -e.

2. of verbs

Cons. 5.379.11 ad -em transeunt.

Opp. singularitas.

pluraliter

'in the plural'

Quint. 1.5.16 quod pluralia singulariter et singularia -er efferuntur.

Fest. 333.6 'speres' antiqui -er dicebant.

Ter. Maur. 6.339.463 sic 'oveis' plures et 'omneis' scribimus -er.

Gk.: πληθυντικῶς.

Gell. 19.8.18 'harenas'...-ῶς dictas.

Opp. singulariter.

plurativus

'plural'

Caes. ap. Fronto ap. Gell. 19.8.4 -o...numero (Gell. 5.21.8).

Gell. 1.16.13 (Lucilius) ostendit 'mille'...singulari numero dici eiusque -um esse 'milia'. 20.6.8, 11 in numero -o (Apollinaris Sulpicius).

Marache (1952: 192) suggests plurativus may be analogical in formation to nominativus; he does not believe Gell. to have invented it.

plusquamperfectus

'pluperfect'

classification

Sacerd. 6.432.10 praeteritum...in tria dividitur, in imperfectum perfectum -um.

Diom. 1.335.30 praeteritum perfectum dividuum est. ex eo enim scinditur praeteritum imperfectum, item praeteritum -um.

Prob. 4.159.39 species verborum sunt tres, imperfecta, perfecta, -a, quae est et recordativa sive exacta.

Aud. 7.347.2 praeteriti temporis species tres sunt, imperfecta, perfecta et -a (exc. Bob. 1.562.40).

Don. 637.13 praeteriti temporis differentiae sunt tres, imperfecta perfecta et -a (Vict. 6.199.25).

Cons. 5.377.18 sed praeteriti temporis distinctiones tres inveniuntur: una, quae est quasi vetustissima, quam dicimus -am, ut est 'cucurrerat'.

ps. Asp. 5.551.25 praeteriti gradus sunt tres, imperfectus, perfectus, -us, ut 'legeram'.

Prisc. 2.405.10 praeteritum rursus dividitur in tria, in praeteritum imperfectum, praeteritum perfectum, praeteritum -um.

definition

Diom. 1.336.5 praeteritum -um, cum tempus iam pridem exactum demonstramus quo quid egimus. hoc enim distat a perfecto, quod superioris temporis recens videri potest actus, sequentis longa intercapedo.

.14 (praeteritum) -um, <cum> quod egimus tempore inveteravit.

Aud. 7.347.8 praeteritum -um est, cum non nuper, sed iamdudum aliquid perfecisse nos intimamus, ut 'legeram'.

Serv. 4.414.9 praeteritum -um, quod completum est olim, ut 'legeram'.

expl. in Don. 4.508.12 quotiens...olim nos aliquid gessisse monstramus, -um est.

Aug. 5.509.42 tempore praeterito -o, ubi significamus non solum nos aliquid perfecisse, sed etiam dudum, et dicimus 'clamaveram'.

Prisc. 2.406.5 'praeteritum -um', in quo iam pridem res perfecta ostenditur.

415.18 ex eo..., id est praeterito perfecto, nascitur -um, si inveteravit res a nobis perfecta.

416.15 hoc (praeteritum perfectum) autem differt a -o.

attestation: Sacerd.: see above.

Char. 216.9 -i (temporis) 'amaveram'.

Gk.: ὑπερσυντελικός, DT 53.2; AD synt. 401.9, adv. 124.18.

Diom. 1.336.8 id enim Graeci ὑπερσυντελικόν appellant, quasi ὑπὲρ τὸν συντελοῦντα χρόνον, quod nos praeteritum -um dicimus.

Macr. exc. 5.607.6 -um, quod illi ὑπερσυντελικόν vocant.

Prisc. 2.416.1 ὑπερσυντελικόν, id est -um.

See exactus, obliteratus, recordativus.

poetice, noun

'the poetic art, poetry'

Diom. 1.421.10 artium genera sunt plura, quarum grammaticae sola litteralis est, ex qua rhetorice et -e consistunt (Vict. 6.187.4; Aud. 7.320.10).

attestation

Var. 7.2.

Gk.: ἡ ποιητικὴ (τέχνη), Plat. Gorg. 502 c; Arist. poet. 1447 a 8.

poetice, adv.

'in the manner of poetry, poetically'

Gell. 13.23.14 non esse id -e a Plauto dictum (13.29.2).

Diom. 1.406.2, 3 proferimus. Prob. cath. 4.14.8, 18.26 posuit. Pomp. 5.147.30 fecit. Prisc. 2.288.1 exit. 3.104.25 postponuntur.

poeticus

'poetic'

Var. 5.9 cum -is multis verbis magis delecter quam utar.

Gell. 17.2.3 'inlatebrant' verbum -um visum est (19.7.13).

Var. 6.97 de -is verborum originibus.

collocations

analogia: Var. 10.74.

auctoritas: Prisc. 2.66.1, 76.26, 145.24, 228.7, 239.17, 3.24.16, 36.28, 181.14 (Pomp. 5.269.25 auctoritatem artis -ae).

constructio: Prisc. 3.155.11.

decus: Char. 71.8.

divisio: Prisc. 2.284.20.

lex: Var. 7.18.

licentia: Quint. 4.1.58; Cled. 5.78.27; Aug. 5.506.26; Macr. exc. 5.603.38; Alb. 7.308.32; Prisc. 2.65.11, 3.37.2, 155.24.

mollitia: Char. 71.10.

mos: Prisc. 2.290.20.

ordo: Char. 290.18; Diom. 1.415.21.

productio: Prisc. 2.296.6.

verbum: Var. 5.9, 7.3; Gell. 17.2.3.

-um

Ter. Maur. 6.344.653 εἰς est multis in usu, sed magis -um est.

Cled. 5.66.30 'forte forsan' et 'forsitan' -um est, 'fortasse' prosae.

Gk.: ποιητικός.

polyonymon

'synonym', one of two or more different words with the same meaning

Diom. 1.323.1 sunt alia synonyma vel -a, quae pluribus loquellis idem significant, ut 'terra humus', 'ensis mucro gladius' (Don. 615.11).

expl. in Don. 4.537.27 haec enim diversis vocabulis unam habent significationem.

Cons. 5.341.20 synonyma vel -a sunt, cum pluribus nominibus singulae res significantur.

Prisc. 3.88.23 quomodo...sunt nomina homonyma et -a, sic inveniuntur adverbium vel in una significatione multas habentia voces vel in una voce multas habentia significationes, ut 'ubi' 'ποῦ' καὶ 'δπου'.

Gk.: πολυώνυμον, Plato Phaedr. 238 a; Peripatetics, cf. Bekker 1816: 868.16; AD pron. 4.28; Σ D T 236.22, 390.14. See synonymon.

polysyllabus

'having many syllables'

Serv. 4.437.24 -a, ut 'reddo refo praesto' (Pomp. 5.232.30).

Serv. de fin. 4.452.9 in disyllabis...et trisyllabis et tetrasyllabis et in ceteris -is.

ps. Prisc. de acc. 3.527.36 in trisyllabis et in ceteris -is. 528.4.

527.11 in trisyllabis et tetrasyllabis vel etiam -is.

Gk.: πολυσύλλαβος, DH comp. 11.

Opp. monosyllabus.

porrectio

'the lengthening of a word by addition'

Prisc. 2.590.26 per -em vel assumptionem, quam Graeci vocant ἐπέκτασιν vel παραγωγήν.

Gk.: ἐπέκτασις, see s.v. epectasis.

Non-gram.: 'stretching out, extension' (Rhet. Her., Cic.+).

posasyllabus

'having many syllables'

Serv. 4.426.39 necesse est, ut trisyllaborum rationem omnia -a sequantur, eo quod usque ad tres syllabas a fine ascendit accentus (cf. .38 in trisyllabis et tetrasyllabis et deinceps).

Gk.: ποσασύλλαβος.

Latin posasyllabus may appear to transliterate Gk. ποσασύλλαβος, but this does not appear to be attested in any Gk. author.

positio

1. 'form' of words

i) basic, primary form, often prima -o

concerning declension

Char. 195.13 nominativum...casum esse noluerunt, quoniam...sit -o <nominis> vel recta nominatio vel declinationis regula (Diom. 1.302.2).

Prisc. 2.185.13 (nominativus) rectus...dicitur, quod ipse primus natura nascitur vel -e et ab eo facta flexione nascuntur obliqui casus (2.585.21 -o prima nominum = nominative).

attestation:

of nominative sg.

Quint. 1.5.60 (nomina), quorum prima -o in easdem quas 'Castor' litteras exit.

1.6.12 cum deprehensum est, 'lepus' et 'lupus' similia -e quantum casibus numerisque dissident (1.6.25 similes -es in longe diversas figuras per obliquos casus exeunt).

1.6.22 primas...-es.

Caper 7.102.8 'mi'...ortum est a prima -e 'meus'.

Vel. 7.78.8 in primis -bus.

Scaur. 7.24.17 nominativo et prima -e.

Diom. 1.434.19 'labor' est nomen et verbi prima -o.

concerning conjugation

expl. in Don. 4.553.3 prima est verborum -o personae primae congrua, a qua declinationis principium sumitur.

Prisc. 2.421.20 indicativus...21 ideo primus ponitur...26 quia prima -o verbi, quae videtur ab ipsa natura esse prolata, in hoc est modo, quemadmodum in nominibus est casus nominativus.

attestation:

1st pers. sg. indic. pres.

Quint. 1.6.10 (in verbis) prima...aliquando -o ex obliquis invenitur...prima -o 'paciscor'. 1.6.11 prima -o. 1.6.15: see below.

Vel. 7.68.16 primam -em.

Scaur. 7.19.15 prima -o (v. l. persona).

-o verbi: Diom. 1.340.2, 379.30; Prisc. 2.122.15, 437.2, 508.16; Eutychn. 5.448.18, 460.34; 456.24 verborum.

further examples

Char. 228.4 primae -is, (.20; Diom. 1.349.11, 21), 256.14.

Diom. 1.375.18 (veteres) 'sallitus sum' dixerunt a -e 'sallo' non 'sallio'. 382.9 -em diversam ('abnuo' & 'abnuo'). 384.17 -em primam. 386.9, 23.

Macr. exc. 5.602.37 apud Graecos praesens tempus primae -is, quod in ω exit, alios modos de se generat. 609.23 prima -o in μ exit (.29). 612.32 prima -o in ω desinit.

Prisc. 2.374.4 (deponens) cum similem habeat communibus -em in 'or' desinendi. 437.8. 453.25 -o activorum vel neutrorum verborum in 'o' desinit.

Eutychn. 5.454.7, 464.5, 487.32, 460.8 primae...conjugationis -o.

generally of indic. pres. sg. all persons:

Macr. exc. 5.603.1 prima -e. (603.21, 605.20, 23, 614.5, 6). 616.1 in prima verbi -e (606.9, 633.18). 633.7 perfectum...ex futuro velut de quadam prima -e et origine sui figuratur. 634.13 ex secunda persona primae -is.

Prisc. 2.422.27 -o indicativi verbi ab ipso (praesente) incipit.

concerning derivation, gradation

simple / compound

Quint. 1.5.65 simplices voces prima -e, id est natura sua, constant (opp. compositae).

Diom. 1.378.29 ipsam -em verborum compositio mutatur (e.g. 'calco, inculco').

concerning nominal derivation

Quint. 1.6.15 quid...quae tota -is eiusdem in diversos flexus eunt, cum 'Alba' faciat 'Albanos' et 'Albensis', 'volo' 'volui' et 'volavi'?

Scaur. 7.20.16 peccant cui 'paulum'...per unum 'I' scribunt, cum alioqui prima -o eius duplici hac littera enuntietur, ut 'pullum'.

Dosith. 7.395.5 sunt quaedam primae -is, ut 'mons fons' (exc. Bob. 1.535.16; Don. 615.3; expl. in Don. 4.536.32; Cons. 5.340.14; ps. Asp. 5.549.33).

Cled. 5.35.4 primae -is nomina sunt quae dedit natura.

Serv. 4.429.17 sunt primae -is, quae a natura firmata sunt, ut 'mons schola'.

Pomp. 5.143.15 primae -is dicuntur nomina quae a natura sic sunt facta...ista principalia dicuntur.

Prisc. 2.59.10 appellativorum multae sunt species, quarum quaedam communes inveniuntur cum propriis, sive sunt primae -is sive derivativa.

Gk.: κατὰ τὴν πρώτην θέσιν, DT 25.4.

concerning derivation and diminution

Prob. 4.73.34ff. ordines nominum sunt tres: -o, derivatio, diminutio. -o nomen est ipsa origo, ut puta 'mons'... derivatio nominum est, quae ex ipsa -e nomen concipitur, (e.g. 'montanus').

181.26 'portitor' et 'cantor' suae -is nomina, non a verbi venientia.

Don. 615.3 alia (nomina) sunt primae -is,...alia derivativa,...alia diminutiva.

Diom. 1.326.11 appellatio primae -is. 27 nominibus primae -is. Pomp. 5.150.23 sunt primae -is (*among 27 species of noun*).

opp. dimin.

Caper 7.96.7 'mas' erit in -e, in diminutione 'masculus'.

Prob. 4.73.34; Pomp. 5.144.4.

Cons. 5.346.27 plerumque diminutiva nomina genus quod in prima -e, id est in absoluto gradu, obtinent, in diminutione non servant.

expl. in Don. 4.536.38 sunt nomina quae diminutivam habent significationem et diminutiva non sunt, 537.1 quia primam -em non habent (Cons. 5.340.27).

concerning gradation of adjs.

Prob. 4.56.35 positivus sive absolutus gradus est ipsa -o, ut puta 'fortis'.

58.29, 59.4 ex...-e formae (61.25).

concerning verbal derivation

Char. 330.9 'albesco'... <non habet> 'albeo', licet primam -em eius figuravit Vergilius, cum ait... 'albet' (Verg. Aen. 12.36) (Diom. 1.344.2).

Prisc. 2.427.13 primitiva (species verborum), quae primam -em ab ipsa natura accepit.

549.5 nulla alia pars orationis semper in derivatione est nullam propriam -em habens, nisi participium.

concerning derivation of adverbs

Comin. ap. Char. 233.3 adverbium aut suae sunt -is aut ab aliis transeunt (Dosithe. 7.408.22; Diom. 1.403.26).

Prisc. part. 3.474.31 quaedam...adverbiorum sunt πρωτότυπα, id est primitiva vel primae -is, quaedam derivativa.

See positivus, primitivus, principalis.

ii) 'form' in general

of physical form

frg. Bob. 7.540.3 omnia verba peregrina (e.g. 'cochlis', 'Dryas') secundam suam -em, quomodo lecta sunt, ita enuntiari debere.

concerning gender

Quint. 1.4.24 (nomina), quae feminina -e mares aut neutrali feminas significant, qualia sunt 'Murena' et 'Glycerium'.

sg./pl.

Char. 195.6 quaedam -e singularia intellectu pluralia, ut 'populus contio'; quaedam -e pluralia intellectu singularia, ut 'Mycenae Cymae' (Don. 623.7; Prob. 4.120.17).

Cf. expl. in Don. 4.492.30 pronuntiatione.

Cled. 5.11.5 si -em habeat singularem, intellectum pluralium.

case

Cons. 5.350.17 casus est...nominis quaedam -o.

18 nomen varietatem -is sexies experitur.

passive

Char. 346.11 in -e passiva (Diom. 1.402.4).

Prisc. 2.172.11 speciales -es singularum (partium orationis).

In a number of cases positio in Prisc. simply translates AD's θέσις.

Prisc. 3.144.15 diversae sunt pronominis -es in tertia persona (τῶν φωνῶν θέσις, AD synt. 139.2).

145.16 nomen -o inventa est ad significationem qualitatum (ἡ τῶν ὀνομάτων θέσις, AD synt. 142.1).

20 (aliter ac in pronominibus) innumerabilis in eis, id est nominibus, -o fiebat (πάμπολλος...θέσις, AD synt. 142.3).

22 nomen -es (θέσεις, AD synt. 142.5).

146.10 inventae sunt...adiectivae -es, ut consequentia nominibus...compleantur, ut equo 'albus'...adicitur (ἐπιθετικά θέσις, AD synt. 143.3).

147.6 congruam...-em (κατάλλῳ...θέσιν, AD synt. 144.9).

2. 'sense, essence'

i) of nouns

Prisc. 3.116.26 agere et pati substantiae est proprium, in qua est -o nomen, ex quibus proprietates verbi, id est actio et passio, nascitur (ἡ θέσις τῶν ὀνομάτων, AD synt. 18.7).

118.3 nominis -em (τὴν θέσιν τοῦ ὀνόματος, AD synt. 21.6).

130.19 propria -o nomen (ἡ ἰδίᾳ θέσις τῶν ὀνομάτων, AD synt. 113.12).

152.15 propriam -em, quae significatur nomine proprio, attribuere voci communi (τὴν ἰδίαν θέσιν, AD synt. 160.2).

21 -em nomen..., id est nominationem (τὴν ἰδίαν θέσιν τῶν ὀνομάτων, AD synt. 160.7).

ii) of pronouns

ps. Asp. 5.550.35 -o est, qua spectatur, utrum interrogativa sint pronomina, ut 'quis uter', aut responsiva, ut 'hic iste', aut segregativa, ut 'quisquis uterque', aut privativa, ut 'nequis neuter nemo nihil'.

3. 'use, reference'

Prisc. 3.117.25 nomen -es cum fiunt (θέσεις, AD synt. 20.7). 150.4 eorum (nomen) -em, id est nominationem (θέσεις, AD synt. 156.12). 6 -em (θέσιν, AD synt. 157.2). 8 -o nominis.

4. 'imposition' of a name

Prisc. 3.119.18 ipsius...-o nominationis, qua 'participium' nominatum est (ἡ...θέσις τοῦ ὀνόματος, AD synt. 24.2).

121.3 adverbium..., quod verbi est vi adiectivum, -o, id est nominatio, eius ostendit (ἡ...θέσις τοῦ ὀνόματος, AD synt. 27.7).

5. 'position'

i) of adverbs

ps. Asp. 5.552.20 -o accidit adverbium, cum quaedam praepositiva sunt, ut 'qualiter', quaedam subiunctiva, ut 'taliter'.

ii) concerning order, sequence

Prisc. 3.115.23 (restat tractare) de ordinatione partium orationis, quamvis quidam (suspiciantur)... 116.1 fortuitas esse ordinationum -es.

116.7 primo loco nomen, secundo verbum posuerunt (artium scriptores).

117.8 quare post nominis -em non...ponimus...pronomina (τοῦ ὀνόματος θέσιν, AD synt. 20.2).

119.22 praepositarum partium...priorem -em (πρότερον θέσιν, AD synt. 24.6).

120.18 primam...-em (πρώτην...θέσιν, AD synt. 26.10).

iii) in prosody

Long syllables could be long by nature or position.

Mar. Vict. 6.29.19 syllabae aut natura longae sunt aut -e fiunt (Don. 605.15; Diom. 1.427.12).

Char. 8.18 syllabae aut natura longae sunt aut -e (Dosithe. 7.387.1; Vict. 6.197.5; Aud. 7.327.21).

Diom. 1.427.9 syllabarum modi sunt tam duo, natura et -o, quam tres qualitates. aliae enim breves, aliae longae, aliae communes sunt.

There were other ways in which a syllable could be long by position.

Mar. Vict. 6.29.20 (syllabae) -e (longae), cum correpta vocalis sequentes habent duas consonantes (Char. 8.21; Dosithe. 7.387.3). Mar. Vict. 6.29.27 syllabae -e longae fiunt his modis (Char. 9.17).

Don. 606.1.

Diom. 1.428.1 -e longa fit syllaba modis septem.

Mar. Vict. 6.27.2 aliae...fiunt -e longae modis octo. ps. Asp. 5.548.11.

Vict. 6.197.9 -e longae quot modis fiunt? decem (Aud. 7.328.3).

Mall. Theod. 6.587.5.

ult. syll. 4.256.16 -is ratio decem modis comprehenditur in his syllabis, quae cum breves natura sint, tamen eas

necessario fieri longas oportet. saepe tamen invenitur -o in syllabis natura longis; sed si naturaliter producuntur, -em superfluum habebunt. illic enim est quaerenda -o, ubi longitudo naturae defecerit.

Serv. de fin. 4.450.6.

attestation

Quint. 1.5.28 'volucres' media acuta legam, quia, etsi natura brevis, tamen -e longa est. 9.4.86 ita duae natura breves -e sunt temporum quattuor.

Vel. 7.48.24 syllaba longa est -e.

Cf. Gell. 4.17.8 positu.

Gk.: θέσις, DT 17.4.

Non gram.: 'placing, position' (Sen., Quint. +).

positive

'in the stem or base form'

Prisc. 3.144.22 principalia...pronomina, id est 'ego, tu, mei, tui, sui, mihi, tibi, sibi', -e magis per singulos casus declinatur (θεματικώτερον ἐκλήθησαν, AD synt. 139.10), cum non potest 'ego' secundum rationem casualium 'mei' genitivum adhibere...numeris quoque -e (θεματικῶς, AD synt. 140.2) commutatis, 'ego, mei, nos; tu, tui, vos'. 145.11 'mei' genitivus non declinatus, sed -e factus (γενομένη...ἐν θέματι, AD synt. 140.10).

Gk.: see AD parallels to Prisc.

positivus

1. 'positive', as opposed to comparative and superlative, in gradation of adjectives/adverbs classification

The positive was one of the three 'grades' or degrees of comparison, see s.v. gradus.

i) of adjectives

definition

Prob. 4.56.34 -us sive absolutus gradus est ipsa positio, ut puta 'fortis'.

Prisc. 2.374.7 -us gradus dicitur, qui absolutus per se ponitur non egens alterius coniunctione.

There was some disagreement as to whether the positive counted as a grade of comparison, since it represented the basic unmodified form.

Don. 618.6 comparatio nominum proprie in comparativo et superlativo gradu est constituta. nam -us perfectus et absolutus est (Diom. 1.324.38-325.1).

expl. in Don. 4.539.30 qui dicunt tres (gradus esse comparisonis), hanc rationem reddunt, nisi fuerit -us, esse non potest comparativus.

Cled. 5.38.6 -us non est gradus, nullam habet alterius expressionem comparatam. doctus simplicitudo est, non collatio.

.17 -us pro gradu non accipitur.

Pomp. 5.182.16 gradus dicitur ascensus quidam. si hoc est, -us non debet dici gradus: nam -us nullus ascensus est. incipit esse ascensus a comparativo et superlativo. sed tamen licet ipse -us non est ascensus, tamen, quoniam per ipsum -um fit ut intellegamus postea, quid est ascendere in comparativum et superlativum, idcirco appellatur et ipse gradus.

+ comparative

Prisc. 2.83.2 comparativum est, quod cum -i intellectu vel cum aliquo particeps sensu -i 'magis' adverbium significat: ut 'fortior', magis fortis.

3.155.22 si dicam 'fortior', intellego 'magis' et -um primitivi.

3.141.14 in comparativis nominibus necesse est ad alias ea fieri personas, absoluta vero eorum, id est -a, per se proferuntur.

further examples

Prisc. 2.83.11, 87.4, 11, 92.6, 94.17, 95.12, 96.15, 97.5, 16, 100.3, 9, 264.17, 3.192.16, 218.29, 2.90.11 nomen (96.2, 3.77.19), 2.95.1 adiectiva.

ii) of adverbs

definition

Prob. 4.153.28 de -o. -us sive absolutus gradus adverbiorum duabus his formis definitur tantum, 'e' et 'er', ut puta 'docte prudenter' et cetera talia.

Serv. 4.415.28 adverbia quae comparantur in -o gradu duas habent regulas, 'e' et 'er'.

Diom. 1.405.25 deminuuntur adverbia a -o.

ult. syll. 4.248.34 absolutus gradus, quem alii -um vocant.

Prisc. 2.83.15 -um adverbium.

attestation:

Paul. Fest. 152.11 -us eius (sc. magnificus) 'magnifice' est.

180.6 'ocius' et 'ocissime' -um Latinum non habent, sed ab eo veniunt, quod est in Graeco ὀκτώς.

2. 'basic' as opposed to 'inflected, derived'

opp. dimin.

Prisc. 2.105.4 ad hanc formam etiam -a in 'or' desinentia...faciunt diminutiva, ut 'rumor, rumusculus'.

opp. inflected (verb)

Prisc. 2.371.19 -um 'faris' debet esse 'for'.

opp. derived

Prisc. 2.429.16 (verb). 512.3 'senesco' inchoativum est: nam -um eius 'seneo' invenitur in usu. Prisc. part. 3.486.4 'licet, libet' -a sunt, quamvis 'libeo' et 'liceo' dicatur; sed alterius sunt significationis.

Prisc. 3.25.27 et adverbia quidem derivativa possunt esse, praepositiones vero -ae sunt omnes, si sequimur Graecorum auctoritatem.

Gk.: πρωτότυπον, DT 25.3; AD adv. 146.2; θετικόν Σ II 4.277.

Cf. κατὰ τὴν πρῶτην θέσιν DT 25.4.

See positio, primitivus, principalis.

3. 'imposed'

Gell. 10.4.tit. quod P. Nigidius argutissime docuit nomina non -a esse sed naturalia.

The term may well have been created by Gell. to translate Gk. θέσει (Marache 1952: 192).

positura

1. 'arrangement, disposition' of words

Gell. 1.7.19 sonus...et -a ipsa verborum.

2. 'mark of punctuation'

Diom. 1.437.9f. de -is: lectionis -as accedere vel distinctiones oportet, quas Graeci θέσεις vocant, quae inter legendum dant copiam spiritus reficiendi, ne continuatione deficiat; hae tres sunt (expl. in Don. 4.533.28f.).

definition

Cass. exc. 7.215.8 -a sive distinctio est moderatae pronuntiationis apta repausatio.

types

Don. 612.1f. de -is: tres sunt omnino -ae vel distinctiones, quas Graeci θέσεις vocant, distinctio, subdistinctio, media distinctio.

Serv. 4.427.36f.

Pomp. 5.133.3f. de -is: de -is quod tractat (Donatus), nihil est. docet quem ad modum distinguatur codex.

ancient etymology

Serg. 4.484.23ff. dicta distinctio est vel -a, quod positum punctum distinguit nostram orationem, et cum distinctio species sit -ae, tamen abusive pro ipsa -a, hoc est pro ipso genere, accipimus distinctionem.

Cled. 5.34.1f. de -is: -ae a ponendo dictae; unde et theses dictae.

Gk.: θέσις.

Cass. 7.146.17 has...distinctiones seu -as Donato testante Graeci thesis vocant.

The term θέσις has a number of applications in gram. (see s.v. positio), but does not appear to be found in this particular sense in Gk. authors (the only reference in LSJ is to Don.).

Syn. distinctio 1.

Non-gram.: 'position' (Lucr.+); 'disposition' (Gell.+).

positus, -ūs

1. 'imposition' of names on things

Gell. 10.4.1 nomina verbaque non -u fortuito, sed quadam vi et ratione naturae facta esse P. Nigidius...docet. Cf. .2 quæri...solutum apud philosophos, φύσει τὰ δὲ ὄντα sint ἢ θέσει.

See impositio.

2. 'position', in prosody

Gell. 4.17.8 (*consonantal i*) reddit eam (syllabam) -u longam.

Ter. Maur. 6.342.583 longa fit si prima -u tunc duorum temporum (syllaba). 355.1006 natura longas...aut facili -u et plana ratione patentes. 357.1072 tali -u. 357.1099 si -u longa efficitur (vocalis).

See positio.

Non-gram.: 'position; disposition' (Ov.).

possessive

'with possessive sense'

Prisc. 3.161.20 nominativos possessivorum...bene possumus cum genetivis -e prolatis coniugare, ut 'meus est ager et fratris'.

Gk.: κτητικῶς, AD synt. 219.4.

possessivus

1. 'derivative'

Roman. ap. Char. 152.3 nomina quaedam sunt principalia, quæ Plinius...facientia appellat, ex quibus -a nascuntur, quæ patiendi vocat, ut 'aquale'.

2. 'possessive'

i) of the genitive case

Prisc. 2.185.17 (appellatur) -us..., quod possessionem quoque per eum [casum] significamus, ut 'Priami regnum'.

attestation: only in Prisc.

Gk.: κτητική (πτῶσις), DT 31.7; AD synt. 223.7.

See casus, genetivus.

ii) of a form of adjective classification

See s.v. diminutivus.

In Prisc.'s terms, the nomen has many species derivativæ, one of which is the possessiva.

definition

Prisc. 2.68.15 -um est, quod cum genetivo principalis significat aliquid ex his quæ possidentur ut...regius honos pro 'regis honor'.

examples

Char. 196.14 quaedam -a, ut 'Peleius Aeacius' (Diom. 1.323.30; Dosith. 7.395.7).

Don. 616.5 sunt etiam ctetica, id est -a, quæ in 'ius' exeunt, ut 'Euandrius ensis' (Verg. Aen. 10.394), 'Agamemnoniaque Mycenæ' (Verg. Aen. 6.838).

Pomp. 5.147.7 cteticon, id est -um (Cled. 5.36.12).

Cons. 5.341.2 sunt alia ctetica, quæ abusiva vel -a dicuntur.

ancient etymology

expl. in Don. 4.537.23 sunt alia -a, quæ a possidendo -a dicta sunt, ut 'Euandrius ensis' (Verg. Aen. 10.394), quem Euander habuit.

attestation:

Quint. 1.5.45 in vocabulis et nominibus fit soloecismus...in quibus patrium pro -o dicitur vel contra

(Diom. 1.324.6 haec (sc. -a) interdum poetae quasi patronymica proferunt. Prisc. 2.62.23 nec non etiam -a loco patronymicorum invenimus apud Latinos usurpata).

Gk.: κτητικόν, DT 25.6, 26.7; AD synt. 216.14, pron. 16.18.

Char. 196.22 haec Graeci κτητικά appellant (Diom. 1.323.21, 324.7).

iii) of possessive pronouns classification

Prob. 4.131.25 qualitas pronominum in quattuor formas dividitur: finita, minus quam finita, infinita, -a. Pomp. 5.201.30.

definition

Serv. 4.410.17 -a dicuntur pronomina quæ nos aliquid possidere ostendunt, ut est 'meus tuus' (Pomp. 5.203.27).

ancient etymology

Cled. 5.15.25 -a dicta, quia possident nomen.

examples

Char. 202.34 -a 'meus'... 'tuus'.

Pomp. 5.201.34 -a sunt quinque: 'meus, tuus, suus, noster, vester'.

ult. syll. 4.234.23 pronomina -a 'noster vester'.

These pronouns are also called ad aliquid (finita/referentia).

Don. 629.10 alia ad aliquid finita, ut 'meus tuus suus'; haec etiam -a dicuntur (Diom. 1.329.24).

ult. syll. 4.235.15 pronomina -a et ad aliquid referentia 'meus mea meum'.

Cf. Char. 200.24 sunt pronomina ad aliquid, ut 'meus tuus'.

types

The grammarians distinguish possessive pronouns according to the possessor and the person (or thing) possessed, the former being indicated by the stem form and the latter by the ending.

Prob. 4.137.11 nunc etiam hoc monemus, quod Plinius Secundus pronomina -a et per quandam mixturam sic putavit esse declinanda, id est intrinsecus et extrinsecus.

Serv. 4.410.17 haec in quattuor partes dividuntur. aut enim utraque parte singularia sunt, aut utraque pluralia, aut intrinsecus singularia, extrinsecus pluralia, aut intrinsecus pluralia, extrinsecus singularia. utraque parte singularia sunt, ubi et persona possidentis et possessi una est, ut 'meus'; utraque parte pluralia, ubi multi sunt qui possidentur et multi qui possidunt, ut est 'nostri'; intrinsecus singularia, extrinsecus pluralia sunt quæ possidentis unam personam ostendunt, possessorum plurimas, ut est 'mei', vel e contrario, ut est 'noster'. intrinsecus autem dicitur quod pertinet ad personam possidentis, extrinsecus quod pertinet ad personam possessi (expl. in Don. 4.500.33).

Prisc. 3.165.15 -a...duas continent personas, id est possessoris et possessionis (cf. AD synt. 205.15).

Prisc. divides pronouns into basic, primitiva, and derived, derivativa (2.577.6). The latter are in fact possessiva: Prisc. uses this term at e.g. 2.581.13.

attestation: Plin. ap. Prob. 4.137.11: see above.

Gk.: κτητικῶς.

DT 68.3 αἱ...παράγωγοι, ὡς πᾶσαι αἱ κτητικαί. AD pron. 16.14ff.

Prisc.'s identification of possessiva & derivativa (Gk. παράγωγοι) pronouns follows DT (and AD).

Prisc. 3.133.24 -um infinitum 'cuius cuia cuium' ad omnes species -orum pertinet, ut si dicam 'cuia est filia haec?', recte respondeat 'mea' vel... 'Priameia'.

iv) of the 3rd person of pronouns

Prisc. 3.205.17 (persona) tertia...-a, etsi naturam habeat, ut per vocativum dici possit,... .24 usus tamen deficit (i.e. 'o sue fili Euandri' is not said).

v) of verbs: -a significatio

Diom. 1.397.17 non numquam et ipsa verba impersonalia numero plurali funguntur, quotiens in rem sane intenduntur quasi -a significatione, ut cum dicimus 'deceat me penula', item 'decent nos penulae'.

Non-gram.: cf. possessio 'occupation, possession' (Cic.+).

posterior

'secondary'

For Varro, noun and verb are primary parts of speech, adjective and adverb secondary.

classification

Var. 8.12 utriusque generis, et vocabuli et verbi, quaedam priora, quaedam -a.

examples

Var. 8.12 -a ut 'doctus' et 'docte'.

L.: Flobert 1981: 30 n. 24.

Non-gram.: 'less important, secondary' (Pl., Ter.+), 'later, further back' (Lucil., Cic.+).

postpono

'place after'

of letters: littera

Pomp. 5.101.15 quae...littera praeponenda est in semi-vocalibus vel -enda in mutis? 'e' (.18). Prisc. 2.18.20 omnis...littera sive vox plus sonat ipsa sese, cum -itur, quam cum anteponitur.

of letters: liquidae

ult. syll. 4.221.16 'l m n r' liquidae sunt, si consonantibus aliis...-antur (.17 liquidae...-tae). Serg. 4.477.4 liquidae -tae. Pomp. 5.109.26 quotienscumque -tae fuerint (liquidae) (.28, 29, 30, 116.27).

of letters: mutae

Pomp. 5.109.20 cum -tae fuerint mutae.

of letters: specific letter(s)

Prisc. 2.7.5 -ta 'r'. 3.111.23 in diphthongis 'a' et 'e' et 'o' praepositivae sunt,...'i' vero et 'u' -untur.

of parts of words

Char. 103.1 cum dicimus 'perendie', -imus 'die'.

of pronouns

Prisc. 3.31.7 'hic' pronomen praepositivum, quod tamen licet etiam -ere, ut 'hic homo' et 'homo hic'.

of infinitives

Macr. exc. 5.621.32 quia infinitum, sicut adverbium, praepositur et -itur verbo.

of adverbs

Macr. exc. 5.644.17 proprium est (adverbiorum) ut sensum, si cum verba socientur, efficiant praeposita vel -ta. Prisc. 2.56.6 adverbium et sine casualibus potest praeponi et -i verbis et cum casualibus. 3.36.27 licet tam poetis quam oratoribus sine reprehensione et praepone et -ere ea (adverbia) casibus, cum praepositiones...nisi poetica auctoritas -ere non solet.

of conjunctions

Char. 290.17 (ex RP) ille enim ordo, ubi -itur (coniunctio 'sed'), poeticus est per ἀναστροφὴν factus (Diom. 1.415.21). Serv. 4.418.26 -untur... 'que' 'autem'. expl. in Don. 4.516.36 sunt...coniunctiones quae semper praeponiuntur, sunt quae semper -untur, sunt quae et praeponi et -i possunt. Cled. 5.74.11 'que' semper -itur. 75.5 ideo coniunctio est ('ce'), quia -itur. Pomp. 5.269.15, 18. Prisc. 2.56.27 coniunctio vero omnibus potest dictionibus modo praeposita modo -ta coniungi. 3.24.20 quando autem ordinem mutant, mutant etiam accentum, nisi differentia prohibeat, quod etiam coniunctiones apud Latinos praepositivae vel communes, si -antur, facere solent, ut 'igitur, quoniam, saltem'; praepositae autem gravantur omnibus syllabis, -tae acuuntur in principio. 104.25 'et, atque', quae poetice -untur. Prisc. part. 3.478.20 licet...

etiam -ere eam ('at'). 488.23 composita 'que' semper -itur. 493.8 coniunctiones -tae. 500.8 raro -itur ('atque').

of prepositions

Sacerd. 6.428.30 praepositio est pars orationis, quae praeposita casui quam regit vim suam tenet, -ta interdum perdit..., et -ta vim suam tenuit...; -ta modo praepositio vim suam perdidit. Char. 304.24 (ex RP) -i solent (hae praepositiones). Serv. 4.420.8 praepositiones cum -tae fuerint. 443.4 praepositio est quando praepositur et quando -itur. Cled. 5.24.31 -ta (praepositio) in significationem transit adverbii (75.18). Pomp. 5.269.32 sunt aliquae praepositiones quae etiam -untur (270.10). 270.4, 5, 11, 12, 14, 16, 20, 22, 23, 31, 34, 271.19, 279.16, 18, 23, 30, 32, 35. Prisc. 3.33.19 est tamen quando -ta (praepositio) quoque gravatur. 41.10 -ta...invenitur (praepositio 'circa') apud Virgilium post ablativum 'quo' (Aen. 1.673). 52.21 -ta paenultimam acuit ('sine'). 344.18 περὶ apud illos et praepositur et -itur. Prisc. part. 3.469.6 est quando mutato ordine -untur et mutant accentum, ut 'te propter'. Alb. 7.298.24 in quibusdam -itur ('circum' praepositio).

of prepositions: cum

Plin. dub. serm. frg. Prisc. 2.595.1 'nobiscum' diximus, 'cum' praepositione, quae facit obscenum, assidue -ta. (cf. Cic. orat. 154). Serv. 4.442.3 item 'cum' plerumque sic -ta invenitur, ut praeponi omnino non possit. expl. in Don. 4.517.4 sunt...aliquae (praepositiones), quae -untur propter cacemphaton, ut 'mecum' (.6). Pomp. 5.269.35 est item una quae semper -itur pronominiibus, 'cum' (270.1, 9). Prisc. 3.24.18 'cum' (praepositio), quae solet quibusdam pronominiibus apud omnes similiter -i. 39.20 aliis vero ideo enclitici vice fungi -ta videtur (praepositio 'cum'). 51.7 'cum' praepositio, quando pronominiibus -itur. .10 aliis vero -ta acuitur ('cum').

of prepositions: tenus

Serv. 4.418.34 excepta una praepositione, quae non numquam praepositur et -itur, ut 'tenus'. Pomp. 5.269.33 una est quae arbitrio tuo vel praepositur vel -itur, 'tenus' (.34, 270.8, 275.13, 278.12). Prisc. 3.53.5 quamvis paene semper -ta invenitur ('tenus').

See subicio, subiungo, suppono.

See also praepono, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'postpone, defer' (Caes.+), 'treat as of secondary importance' (Cic.+).

postpositivus

'postpositive'

1. of conjunctions

Pomp. 5.269.8 ordo coniunctionum hic est, quod sunt aliquae praepositivae, sunt -ae, sunt mediae... .15 illae postponuntur semper: 'que', si dicas 'primusque';... .16 similiter 'hoc autem fac'.

Prisc. part. 3.500.9, 14, 17.

Syn. subiunctivus, subsequens.

Opp. praepositivus, principalis.

See also communis, medius.

2. of syllables

Prisc. 3.112.1 (sunt syllabae) -ae quoque, quae a 'gm' vel 'cm' vel 'chm' incipiunt, ut 'agmen, Pyramon, Me-naechmus' (ὑποτακτικὰς, AD synt. 9.1).

Gk.: ὑποτακτικὰς, see AD ref.

Prisc. more commonly rendered this term in AD by subiunctivus.

postremus

'final'

Diom. 1.368.19 verba tertii ordinis quae iterantur tempore perfecto ex utraque parte, tam prima quam -a, geminantur.

.21 -a syllaba, 'addo addidi, reddo reddidi', etc.

Cled. 5.52.14 'quispiam'...prima parte declinatur, -a non declinatur.

Prisc. 2.43.5 in fine vero dictionis contra invenimus primam liquidam, sequentem mutam, -am 's', ut 'urbs', 'stirps'.

in prosody

ult. syll. 4.243.16 in tertia persona paenultima longa et -a brevis est, ut 'legatur'.

244.32 -a...syllaba in omnibus sine ambiguitate longa est.

251.26 quando coniunctio et longam et brevem novissimam potest recipere secundum naturam -ae vocalis.

attestation: Lucil. ap. Vel. 7.56.7; Cic. or. 58, 217; Gell. 11.15.8; see below.

collocations

littera: ult. syll. 4.237.35.

specific letter: Lucil. ap. Vel. 7.56.7; Char. 129.18;

Prisc. 2.43.5.

pars: Diom. 1.355.1, 368.20; Cled. 5.52.14.

particula: Gell. 11.15.8; ult. syll. 4.245.1.

syllaba: Cic. or. 58, 217; Char. 202.19; Diom. 1.368.21;

Pomp. 5.130.12; ult. syll. 4.241.37, 242.13, 243.5, 16,

244.8, 32; Prisc. 2.132.27.

vocalis: Char. 173.13; Diom. 1.348.38; ult. syll.

4.251.26; Prisc. 2.136.14.

Syn. extremus, finalis, novissimus, terminalis, ultimus.

Non-gram.: 'last, final' (Pl.+).

potestas

'force, meaning'

1. of part of speech

Gell. 10.29.1 ('atque' particula) interdum alias quasdam -es habet...; nam et pro adverbio valet.

2. for mediae -is, of *adjs.*, see s.v. medius.

3. act./pass.

Char. 173.9 neutrali -e.

210.21 (verbum commune) in duas cadit -es, agentis et patientis.

Prob. 4.204.6 communis vel deponentis verbi -e.

4. of conjunctions

Sacerd. 6.444.24 -s in quinque dividitur. sunt enim copulativae disiunctivae expletivae causales rationales.

Comin. ap. Char. 290.1; Diom. 1.415.27; Prob. 4.143.26; Don. 646.16; Cled. 5.73.15; Pomp. 5.265.18; Aug. 5.520.38; Vict. 6.203.2; Aud. 7.349.11.

Aug. 5.495.23 -s est vel quae copulat verba, ut 'et que ac'; vel disiungit, ut 'aut vel nec neque'; aut explet, ut 'prorsus videlicet scilicet quin etiam' et similia; aut quasi causam reddit, ut 'nam namque enim quamobrem itaque'; aut quasi ratiocinatur, ut 'ergo igitur propterea' et similia. et ideo partim copulativae dicuntur, partim disiunctivae, partim expletivae, partim causales, partim rationales.

Dosith. 7.417.26 -s coniunctionum in VI species dividitur: sunt enim copulativae causales ratiocinativae repletivae disiunctivae dubitandi.

RP ap. Char. 290.25 inspicimus nunc quae sint -es (a long list follows).

See significatio, species.

5. of letters

classification

Char. 4.12 accidit uni cuique litterae nomen figura -s (Dosith. 7.381.7; Don. 605.8; Diom. 1.421.28; Prob. 4.48.35; Mar. Vict. 6.5.14; Vict. 6.194.17; Aud. 7.325.7; Prisc. 2.7.26).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

Prisc. 2.9.3 quidam addunt etiam ordinem, sed pars est -is litterarum.

definition

Char. 4.14 (see above) -s qua valet (Dosith. 7.381.9; Mar. Vict. 6.5.15; ps. Asp. 5.548.3).

Prob. 4.49.2 -s litterae est qua valet, hoc est qua sonat.

Vict. 6.194.21 quid -s? qua in ratione metrica valet, cum aut correpta est aut producta (Aud. 7.325.11).

Aud. 7.325.13 -em mente cognoscimus.

Diom. 1.421.29 -s qua valet in ratione metrica, id est cum ad proprietatem suam a reliquis segregatur.

Pomp. 5.111.15 -s est, ut scias, quid valent littera, puta si vocalis est, si consonans, si semivocalis, si muta, si aliam quamcumque -em habeat (Serg. 4.478.7; Cled. 5.28.20).

Prisc. 2.9.2 -s...ipsa pronuntiatio, propter quam et figurae et nomina facta sunt.

Diom. 1.421.20 et sunt omnes figurae litterarum numero XXIII. sed harum -es, quas elementa nominamus, plurimae intelleguntur.

.22 etenim differt utrum quis dicat elementum an litteram an per se, quia elementum quidem est vis ipsa et -s, littera autem figura est -is, 'a' vero nomen est et -is et figurae.

Prob. 4.50.17 cum et haec (sc. 'h')...certum sonum retineat -is suae, ut puta 'honos': numquidnam 'onos'? .21 semivocales maiorem -em habent quam mutae.

ult. syll. 4.221.17 liquidae, quoniam postpositae propriam vim -emque deperdunt, dum earum sonus liquescit et tenuatur.

222.2 in ceteris...partibus orationis ('c' littera) duplicem non optinet -em.

attestation:

Vel. 7.47.18 de litterarum -e. 48.10 quo modo...discerni possint ('u' et 'i') in hac duplici -e. 66.24 cum scribimus 'vultum' et geminata 'V' diversa -e ponitur.

Scaur. 7.12.14 ('v') litteram...in sua -e perseverare. Gell. 17.9.3.

Mar. Vict. 6.5.18 'i' et 'u' transeunt in consonantium -em (cf. Vel. 7.48.8 et vocalium vim et consonantium obtinent).

Gk.: δύναις, Polyb. 10.47.8; DH comp. 12.

Syn. vis.

Non gram.: 'power' (Leg. XII Tab., Pl., Enn.+)

praecedens

'present' tense

Quint. 5.10.94 (temporis) tres partes diximus, -ns, coniunctum, insequens.

praecedo

'come before, precede'

of letters: littera

Plin. dub. serm. frg. Char. 172.2 si 'r' littera -erit in quacumque syllaba, sequi debet 'l'. Gell. 14.5.2 eam...syllabam -it 'i' littera.

of letters: consonans

Quint. 9.4.85 cum eam (vocalem) consonantes...unt.

of letters: vocalis

Char. 226.8 (ex Comin.) nulla alia -ente vocali.

of syllables

Quint. 9.4.99 -et...tres longas brevis (syllaba). Vict. 6.193.8 quae eam (syllabam paenultimam) -it. .10 (syllaba paenultima longa) -entem...gravem faciet. (Dosith. 7.378.11; Gk. τὴν προάγουσαν).

of words

Quint. 9.4.24 si 'gemini' -erint, 'fratres' addere non est necesse.

See antecedo, praeco.

Non-gram.: 'be superior to, excel' (Pl.+), 'come before, precede' (Lucr.+).

praeceptivus

'used in commanding or instruction', one of Prisc.'s semantic categories of verbs

Prisc. 3.227.13 verba -is (sc. imperare sim.), quibus dative adiunguntur...ut 'iubeo,...impero,...praecipio'.

Gk.: παρανετικός?

Sext. Emp. adv. math. 1.278 τὰ γνωμικά καὶ παρανετικά.

7.12 τὸν τε παρανετικὸν καὶ τὸν ὑποθετικὸν τόπον.

Non-gram.: 'concerned with practical ad hoc precepts' (Sen.).

praecido

'cut off', of an infinitive ending

Macr. exc. 5.623.4 (infinitivi) integritatis extremitate -sa, ut est ἀπὸ τοῦ ἔμμεναι ἔμμεν.

Non-gram.: 'cut off' (Pl.+).

praeeo

'come before, precede', of letters

Nig. ap. Gell. 19.14.6 'e' et subit et -it; -it in 'Euripo', subit in 'Aemilio'.

See antecedo, praecedo.

Non-gram.: 'dictate' (Pl.+), 'go in front' (Lucil.+).

praefendi

'of comparison', of a type of adverb

Roman. ap. Char. 249.13 -i (adverbia), 'magis'... 'potius'.

See comparandi.

Non-gram.: see praefero.

praefero

'place in front'

of letters

Char. 60.22 quae -lata 'a' littera in 'l' exeunt. 89.9 'i' novissimae syllabae -rtur. Phoc. 5.429.19 consonante -lata.

of clauses

Diom. 1.393.13 'dum'..., si alius -ritur (vel proferitur trad.; praepositur Keil) sermo declinationis, ad illum reformatur, veluti 'petebas, ut, dum venires facerem' (Char. 293.29 praepositur. Dosith. 7.420.7 praegreditur).

See praepono, and further parallels s.v.

See also postpono, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'carry in front' (Aedit.+), 'put forward, present' (Sisenna+), 'prefer' (Rhet. Her.+).

praefinitus

1. 'definite'

Prisc. 2.374.11 (verba) activa...certam et -am habet significationem, neutra vero et deponentia variam.

Aug. 5.510.40 hic (sc. modus infinitus) habet solum tempus -um, praesens praeteritum et futurum.

2. 'initial'

Martyr. 7.174.14 (Cass. 7.174.8) 'vap' -a (praeposita v. l.) syllaba 'v' vocalem habebit pro consonante, ut 'vappa'.

Syn. praeposita.

Opp. definita Martyr. 7.187.9; terminata 7.182.9.

Non-gram.: 'defined, constituted' (Ter.+); cf. praefinitio 'set the limits of' (Cic.+).

praecio

'place in front'

of letters

Scaur. 7.17.10 'b' -itur [in] litteris 'd, l, n, r'..., alii nulli. (17.14, 17.19 'k' omnibus litteris quibus 'c' et -i et subiungi potest. 18.9). 17.12 'd' -itur 'l, n, r'..., aliis minime. 17.13 'f' -ta conspirat cum 'l, n, r'. 17.15 'h' nulli consonantium -itur (17.19, 18.7).

of prepositions

Fest. 249.34 (praepositionem 'pone' antiqui) -entes vocabuli.

See praepono, and further parallels s.v.

See also postpono, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'throw in front of' (Col.+).

praeiectus

'placed in front'

Scaur. 7.17.1 'o' -a est 'e' litterae, ut 'oe'. 17.2 'u' littera omnibus vocalibus et -a et subiecta consentit, ut 'va...'. 18.3 'n' nulli consonantium -a est, sed subiectivam tantum habet potestatem.

Syn. praepositivus.

Non-gram.: see praecio.

praelatio

'comparison, preference', in comparison of adjs.

Some grammarians distinguished between comparison with and without preference.

1. of the comparative

Pomp. 5.151.27 quando dicimus 'doctior', non est comparatio, sed -o.

2. of the superlative

Char. 147.12 superlatio per se -em omnium significat et confirmat neminem prae illo esse doctiorem, ubi doctissimus appellatur.

3. of a type of adverb

Aug. 5.518.16 comparationis vel -is, ut 'magis potius'.

Non-gram.: 'the action of preferring, giving precedence' (V. Max., leg.).

praelativus

'comparative, indicating preference'

Some grammarians distinguish a 'true' comparative, expressed by the base form with the adverb 'tam', and the morphological comparative. The former indicates that the two entities compared are equivalent or comparable, the latter that one takes precedence.

1. of adjectives

expl. in Don. 4.539.31 alii (dicunt) quattuor (gradus esse comparationis), positivum -um comparativum et superlativum. est autem comparativus vere, si dicamus sic, '<tam> doctus hic quam ille': nam 'doctior' -us est.

Cled. 5.38.26 'doctior' dicunt grammatici comparativi gradus esse, cum res ipsa doceat et sensus esse -i. nam <cum> dico 'doctior hic illo', non tam ei videor alterum comparare quam praefere.

Pomp. 5.151.21ff.: rejects praelativus.

.21 comparativus est 'tam doctus', -us est 'doctior'.

2. type of adverb

Char. 390.15 'citius' praeverbium qualitatis -ae.

See comparativus.

3. type of conjunction

ps. Asp. 5.553.18 (coniunctiones) aut concludunt: quarum tres species sunt, relatae, ..., -ae, ut 'si sin'; ..., mediae.

Most grammarians include si & sin under causales, a category not present in ps. Asp.'s long list, but RP ap. Char. (291.10) and Dosith. (7.418.12) include si under dubitandi. Ps. Asp. also has dubitandi (5.553.13) but his examples are sive seu siquidem. Prisc. uses coniunctivus (3.241.22) and continuativus (3.94.12) of si where it is equivalent to Gk. el.

See causalis, coniunctivus, continuativus, dubitandi, medius, relativus.

praeloco

'place in front'

of letters

Ter. Maur. 6.334.290 consonans si -atur (opp. vocalis ...praedita...consonis). 340.501 rarum esse...ῶτα post u

subdere, verum...nec -ari...potest (cf. 340.506 prior locata). 341.529 quis (vocalibus). 344.643 alteri (vocali) cum -atur ('u').

See praepono, and further parallels s.v.

See also postpono, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'place in front' (Cassian: later than gram. use).

praemitto

'place in front'
of letters

Ter. Maur. 6.340.514 (litteram) 'i'...Romana lingua non potest -ere, edat ut dipthongon. 345.671 nulla dipthongos quod ante lōtα -i sinit. 346.725 'Q' -ssa.

See praepono, and further parallels s.v.

See also postpono, and further parallels s.v.

L: Beck 1993: 523.

Non-gram.: 'send in advance' (Pl.+).

praenomen

'forename' (one of the species of the nomen proprium)
classification

Char. 193.14 propria hominum tantum modo, quae in species quattuor dividuntur, -n nomen cognomen agnomen, ut 'Puplius Cornelius Scipio Africanus'.

Diom. 1.321.3 propriorum nominum quattuor sunt species, -n nomen cognomen agnomen (Dosith. 7.390.7).

Don. 614.7 propriorum nominum secundum Latinos quattuor sunt species, -n nomen cognomen agnomen, ut 'Publius Cornelius Scipio Africanus'.

Prob. 4.119.31; ps. Asp. 5.549.26ff.; Prisc. 2.57.12.

definition

Char. 193.20 -n ergo est quod nomini praepōnitur, ut 'Publius' (Prisc. 2.57.13).

Diom. 1.321.4 -n est quod nominibus gentiliciis praepōnitur, ut 'Marcus Puplius' (Dosith. 7.390.7).

Serv. 4.429.3 -n est quod in loquendo praepōnimus, ut 'Publius' (Pomp. 5.140.15, 24).

expl. in Don. 4.535.35 aut -a sunt, quae nomini praepōnuntur et praenominativa dicuntur, ut 'Lucius Quintus'.

Cled. 5.35.6 -a sunt quae ante nomina ponuntur.

ancient etymology

Pomp. 5.140.19 ideo dicuntur -a, quoniam nominibus praepōnuntur.

Some grammarians regard the praenomen as an essentially Roman phenomenon, but Diom. gives two rather contrived Gk. examples.

expl. in Don. 4.536.6 -a tantum Romanis hominibus sunt (Prisc. 2.57.17 ut nemo Romanus sit absque -e).

Diom. 1.321.23 'Achilles' -n est, nomen 'Aeacides', cognomen... 'podoces'.

.29 -n est, ut ait Ibycus, 'Olixes', nomen 'Arsiciades', cognomen 'Odysseus'.

attestation:

Var. 9.60 in -bus (non sunt tria genera)..., quod haec instituta (sunt) ad usum singularia, quibus discernentur nomina gentilicia. 9.61 (e -bus masculis) declinarant -a mulierum antiqua, 'Mania, Lucia, Postuma'.

Fest. 130.1 'Mamercus' -n Oscum est ab eo, quod hi Martem Mamertem appellant.

Paul. Fest. 26.11 'Aquilus' -n ab aquilo colore...est dictum. 96.8 'Gneus' et corporis insigne et -n a generando dicta esse...apparet. 119.15. 148.16 'Manius' -n dictum est ab eo, quod mane quis initio natus sit. 366.9 (e voce 'tituli') 'Titi' -n ortum est.

Quint. 7.3.27 propria liberi...-n, nomen, cognomen.

written form, i.e. abbreviations

Quint. 1.7.29 in -is nota (Dosith. 7.382.11, 385.2; Diom. 1.424.4, 12).

Ter. Maur. 6.351.893, 897 'Gaius' -n... 'c' notatur, 'g' sonat.

Diom. 1.322.3 omnia -a aut singulis litteris notantur, ut C P L, aut binis, ut GN, aut ternis, ut SEX (Don. 614.8).

Pomp. 5.140.20 -a...notantur aut de singulis litteris, puta fac P, et significat Publius, fac G, et significat Gaius; aut de duabus litteris, fac G et N, et significat Gnaeus; aut de tribus litteris, fac SEX, et significat Sextus (Cons. 5.339.17ff.; Prisc. 2.57.17ff.).

Gk.: προώνυμος?

Diom. 1.321.14 'Alexander' proonymos est (Paridis), quod nos -n dicimus.

The only Gk. attestation of this word is late (4th - 5th C. A. D.) and in a different sense (see LSJ s.v.).

Used by gram. and others (Rhet. Her., Cic., Var.+).

praenominativus

'of the praenomen'

expl. in Don. 4.535.35 aut praenomina sunt, quae nomini praepōnuntur et -a dicuntur, ut 'Lucius Quintus'.

Cons. 5.339.13 est...nomen proprium -um, ut 'Publius'.

praepono

'place in front'
of letters

Ter. Maur. 6.352.928 nos tribus mutis eandem possumus -ere.

Prob. 4.49.20 -sitae vocalibus.

of letters: littera

Fest. 313.32 -ta 's' littera (340.6).

Vel. 7.66.2 -i 'd' litteram..., ut in eo quod est 'redire'. 68.15 de 'h' littera quaeritur, quae se...aut inseruit vocalibus aut -suit. Scaur. 7.12.15 eam (litteram) -sitam vocali. 16.5 sequitur ut demonstrarem, quae littera aut -i possit aut subici. 6 'a' igitur littera -sita est 'u' et 'e' litteris. 25.20 quotiens ergo a liquida littera sequens coeperit verbum cui -sita fuerint.

Prob. 4.49.24 si 'i' vel 'u' litterae in syllaba sua -untur.

Don. 605.1 'k' litteram -endam esse, non 'c'.

Diom. 1.383.18 huic verbo passim veteres 'g' litteram -bant: 'gnoscit'.

Dosith. 7.383.3 'f' littera...tam -sita vocali quam semivocali.

Pomp. 5.101.14 quae...littera -enda est in semivocalibus vel postponenda in mutis?

Cass. 7.171.12 nullo enim modo poterat ipsa sibi 'v' littera -i (Martyr. 7.171.9).

of letters: vocalis/vocales

Quint. 9.4.34 qui -et longae brevem (vocalē).

Ter. Maur. 6.337.397 his enim solis duabus (i & u) quinque (vocales) -i solent. Serg. 4.475.15 'i' et 'u', tunc vocales esse desinunt, quando vel sibi vel ceteris vocalibus -untur (476.1). 477.4 sublati quinque vocalibus, quae ante liquidas ita -untur.

of letters: consonans/consonantes

Mar. Vict. 6.34.5 ipsi...consonantes tantum quattuor -i.

Diom. 1.367.1 tertia forma est quae desinit quidem in 'i' litteram -sitis consonantibus variis..., ut 'mordeo momordi'.

expl. in Don. 4.521.2 consonantes...sunt ('i' & 'u'), cum aliis vocalibus in una syllaba -untur.

Pomp. 5.103.16 conso nantes tunc sunt ('i' & 'u'), quando ipsae -sitae sunt (.18).

of letters: semivocalis/semivocales

Prisc. 2.42.11 semivocalis nulla -itur mutis nisi 's' sequente 'b'.

of letters: mutae

Prisc. 2.42.14 mutae...semivocalibus -untur liquidis.

of letters: liquidae

Serg. 4.477.5 sublati etiam ipsis liquidis, quae sibi aut numquam -untur aut, si -sita fuerint, liquidarum iura depidunt, ut 'Mnestheus'.

of letters: udae

Ter. Maur. 6.350.857 quas (udas) priores ante nullam consonam -imus. 356.1039 udas nec possis umquam -ere mutis. 361.1216 udam -sitam.

of letters: specific letter (s)

Quint. 1.5.12 transmutatione, cum 'i' -eret antecedenti ('preculam' pro 'pergula').

Scaur. 7.13.17 'm' dicere antiqui -sitam 'n' litterae quam 'n' maluerunt. 18.24 ubi plenum est ('i') -endum esse. 19.7 debere litterae 'i' <'e'> -i. 34.15 si 'h' -eretur.

Ter. Maur. 6.337.398 quando et ἀλφα...-itur. 347.732 si dematur 'I', et sola sit vocalis 'U', non erit iam 'Q' necesse syllabae -ere. 351.893 scribimus praenomen unum et 'C' quidem -mus ('Cnaeus'/'Gnaeus'). 352.915 atque udae quoque posse -i secundae ('s' + liquid).

Prob. 4.51.11 'cs' et 'gs' litterae geminatae, si vocalibus -antur.

Serv. 4.422.37 illi, quotienscumque 'a' sequebatur, 'k' -bant in omni parte orationis, ut 'kaput'. 423.2 itemque illi 'q' -bant, quotiens 'u' sequebatur, ut 'qum'. 3 nos vero non possumus 'q' -ere, nisi et 'u' sequatur et post ipsam alia vocalis, ut 'quoniam'. 438.1 'k'...non potest -i 'o' litterae. 22 'o y z'... non possunt -i.

Serg. 4.477.7 sublato etiam 's', quod liquidis numquam -itur.

Pomp. 5.101.17 in semivocalibus 'e' -enda est. 107.27 -o 'h' ('homo'), quia sequitur 'o' vocalis. 239.25 quo modo potest 'k' -i? 26 'q' -i non debet.

Cons. 5.384.5 sed etiam ipsi syllabae 'e' productam -unt, ut 'audio audi audiebam'.

frg. Bob. 7.539.6 'q' tunc -imus, cum sequitur 'u' et alia quaecumque vocalis.

Prisc. 2.18.7 digamma nisi vocali -i. 19.20 iudicantes debere -i digamma quasi vocali. 21 quasi consonanti digamma...-ere. 33.23 illi (Graeci)...s' sequente numquam 'x' -unt. 42.8 in mutis -untur 'b' et 'g' sequente 'd'. 42.10 'c'...et 'p' -untur sequente 't'. 3.4.29 loco aspirationis 's' -ere. 16.16 's' -eretur nominativo.

Prisc. part. 3.467.17 quamvis antiqui solebant duas 'ii' scribere et alteram priori (syllabae) subiungere, alteram -ere sequenti, ut 'Troia'.

Cass. 7.157.11 contra 'ps' etiam -itae sic sonant, ut apud Graecos ψ. 161.15 quotiens 'i' et 'u' seu sibi seu aliis vocalibus -untur. Martyr. 7.184.5 numquam 'v' digammon consonanti -i.

of aspiration

Vel. 7.81.5 alii...-endam adspirationem putaverunt. Pomp. 5.107.28 -untur istae aspirationes.

ps. Phoc. 5.439.19 aspirationem -sitam (440.21). 440.26 dasian -sitam (441.3).

Prisc. 2.19.17 utrum -i debeat huic ('r') aspiratio an subiungi. 20.1 vocalis, cui -batur aspiratio.

of syllables

Cic. orat. 158 cum 'in' (privative) -i oporteret.

Paul. Fest. 32.10 Graeci...adsueti magnis...rebus -ere 'βου'. 379.4 've'...syllabam rei parvae -bant.

Prisc. 3.111.26 syllabae quoque -untur.

Cass. 7.162.4 'au' quoque his -enda est, quae a consonantibus incipiunt. 176.9 'vor' syllabam...-sitam nomini (Martyr. 7.176.8). Martyr. 7.174.13 'bon' 'bun' syllabas non inveni -sitas.

of parts of words

Char. 103.1 cum dicimus 'perendie', postponimus 'die'; cum vero 'diequarte', -imus.

of words

Hor. sat. 1.4.59 quod prius ordine verbum est, postere facias, -ens ultima primis.

Quint. 9.3.62 -sito verbo, ad quod reliqua respiciant.

Prisc. 3.37.3 (eae dictiones) gravantur -sitae. 104.15 quaedam (dictiones)...naturaliter -untur. 124.1 -tae partes (τὰ προκειμένα μόρια, AD synt. 33.7).

of nouns

Var. 9.54 potest dici patricius casus, ut ei -antur nomina plura, ut 'hic casus Terentii', 'hunc casum Terentii'. Prisc. 3.122.9 -sitis nominibus (προκειμένοις, AD synt. 29.9). 149.20 -situm nominativum (τὴν προκειμένην εὐθεῖαν, AD synt. 156.5). 164.17 sciendum...ut pronomen vel nomen -atur verbo. 219.22 licet ea ('relative' words e.g. 'pater, filius') et subicere et -ere.

of proper names

exc. Bob. 1.533.16 praenomina, quae nominibus gentiliis -untur, ut 'Marcus Puplius'. Serv. 4.429.3 praenomen est quod in loquendo -imus, ut 'Publius'. expl. in Don. 4.535.35 aut praenomina sunt, quae nomini -untur...ut 'Lucius Quintus'. Pomp. 5.140.24 praenomina sunt quae nominibus -untur.

Prisc. 2.57.15 nomina illorum (Sabinorum) suis -bant nominibus (Romani). 3.149.15 solent nomina -ere propria (προτεθειμένων, AD synt. 155.9). 18 -sitis igitur nominibus propriis.

of adjectives

Prisc. 3.104.17 adiectiva nomina -untur appellativis, ut 'sapiens homo'.

of pronouns

Var. 9.88 -emus 'hi mille', 'horum mille'.

10.8 -eretur idem ac diceretur...hic nemo'.

Don. 619.8 pronomen vel articulus...hic' (+ noun).

expl. in Don. 4.499.20 exceptis possessivis (pronominibus), quae et -i possunt et sequi.

Prisc. 2.581.23 cum Graeci articulos pronomnibus non -ant, nos pronomina pronomnibus -ere in declinatione. 132.25 haec...relativa...quando -untur aliis dictionibus.

of the article

Cled. 5.15.9 ideo articulare praepositivum dicitur, quia -itur nomini.

Prisc. 2.215.20 inveniuntur...apud comicos multa huiusmodi neutrorum formam habentia mulierum nomina, quibus articulos feminini generis necessario significationis gratia -ere solent, ut 'ἡ Δόριον haec Dorcium'. 582.4 possessivis solent -i articuli.

of verbs

Char. 294.4 'num', si -situm fuerit illi aliud verbum finitivum, recipit subiunctiva (Diom. 1.393.17; Dosith. 7.420.11). 7 fere enim -sito finitivo verbo parti orationis subiunctivae subiungitur species subiunctiva, velut 'nescio quid dixerit' (Diom. 1.393.19; Dosith. 7.420.13). 25 (Diom. 1.394.5). 341.6 -untur...imperativis alia multa, velut 'rogo volo'..., id est 'volo facias, rogo dicas' (Diom. 1.359.8).

Prisc. 3.126.1 nec mirum hoc fieri, cum verbum sive -situm sive consequens iure sibi exigit nominativum.

of adverbs

Prob. 4.145.14 si vero 've' parti orationis -atur, erit interiectio vel adverbium. 18 si vero 'ne' -atur, erit adverbium.

Prisc. 2.56.6 adverbium et sine casualibus potest -i et postponi verbis et cum casualibus. 3.36.27 licet...et -ere et postponere ea (adverbia) casibus. 39.27 nihil mirum tamen, quod -atur casui ('clam'), cum multa adverbia...et apud Graecos et apud nos soleant casibus -i. 89.14 de ordine...adverbiorum quaeritur, utrum -i an supponi verbis aptius possint. 15. 20 demonstrativa quoque et interrogativa (adverbia) -untur verbis.

of conjunctions

Some conjunctions are preposed, some are postposed, and some may be either preposed or postposed.

Comin. ap. Char. 289.23 ordo (coniunctionis) est quo apparet quae -i tantum possit, ut 'at', quae subiungi tantum possit, ut 'que', quae -i et subiungi, ut 'etiam' (Dosith. 7.417.25. expl. in Don. 4.560.31. Aug. 5.520.35. Prob. 4.145.22 ordo coniunctionum est quo apparent

coniunctiones quae -i debeant tantum, quae subiungi, quae -i et subiungi (Aud. 7.350.10). Vict. 6.202.27.

Prob. 4.145.23 -untur coniunctiones numero octo hae tantum, 'at, ac (etc.)'

(Aud. 7.350.11 -untur coniunctiones tantum numero septem. Serv. 4.418.24 sunt aliquae (coniunctiones) quae semper -untur, ut 'at ast'. Cled. 5.74.18 coniunctiones -untur numero octo. Pomp. 5.269.14 istae (coniunctiones) -untur semper. Prisc. 3.104.21 sunt...quaedam (coniunctiones), quae semper -untur, ut 'at'.).

Diom. 1.415.27 (coniunctio) quae -i et subiungi possit, ut 'itaque, namque'

(expl. in Don. 4.516.36. Cled. 5.74.20 -untur et subiunguntur quaecumque extra harum numerum cognoscuntur. Prob. 4.144.23 quae -i et subiungi (debeant). .26 at vero -untur et subiunguntur iam ceterae coniunctiones (Aud. 7.350.14). .34 'nam' coniunctio non tantum -endi sed et subiungendi habeat potestatem. Prisc. 3.104.20 coniunctiones pleraeque tam -i quam supponi possunt. 104.24 aliae paene omnes indifferenter et -i et supponi possunt. 369.5 apud nos...et 'igitur' et 'ergo' tam -untur quam supponuntur.).

of conjunctions: further examples

Prisc. 3.24.21 (coniunctiones) -sita...gravantur. .24 coniunctiones -sita...numquam componi possunt cum declinabilibus nisi infinitis. 25.11 coniunctio...nisi in appositione -i aliis partibus non potest. .24 coniunctio -itur etiam carentibus casu per appositionem solam, cum contra praepositio per compositionem dumtaxat potest illis -i. 56.28 coniunctio...omnibus potest dictionibus modo -sita modo postposita coniungi. 67.17 quomodo et coniunctio 'si' et 'ne' adverbium, cum -untur 'quando', ut 'siquando, nequando'. 101.6 dicuntur...eadem illativae, quod -sitis aliis inferuntur. 104.24 'quidem, quoque, autem', quod tamen antiqui solebant etiam -ere. 105.7 coniunctiones sibi -sita...inveniuntur. 160.16 si -atur coniunctio casuali (ἐάν πτωτικὸν συμπλακῇ, AD synt. 172.2). .19 si verbo -atur coniunctio (ἐάν ῥῆμα συμπλακῇ, AD synt. 172.3). .29 coniunctiones -sitas. 161.4 si...non -atur coniunctio. .6 si...am coniunctionem (ἐλ προσδῶμεν τὸν σύνδεσμον, AD synt. 172.13). 162.2 coniunctionibus -sitis. .7 -sita...vel interpositae coniunctiones.

Prisc. part. 3.493.5 vetustissimi...solebant etiam -ere eam (conjunction).

of prepositions/prepositional prefixes: specific examples

Cic. Att. 7.3.10 non...hoc ('in' praepositionem) ut oppido -ui.

Vel. 7.65.3 ('de' praepositionem) plenam -i.

Char. 302.18 has praepositiones non nullis visum est non debere propriis civitatibus nominibus -i, ut...a Roma'.

Pomp. 5.270.21 si...illam ('post' praepositio) -o.

Aud. 7.354.21 'con' et 'in' praepositiones, si 's' vel 'f' litteris -untur...ut puta 'insolens'..., 'consequens'.

ult. syll. 4.254.28 'a' sive 'e' praepositiones semper longae sunt, sive separatim seu adhaerentes -antur.

Prisc. 2.410.3 huic ('legendum')...frequentius solet etiam praepositio 'ad' -i. 3.40.27 propriis nominibus fluminum vel montium 'cis' solet -i plerumque (Alb. 7.299.15 nisi quod propriis nominibus 'cis' et appellativis 'citra' saepius -i solet.). 45.9 licet ea (e.g. 'ultra') nominativo vel -i vel supponi. 50.26 nec mirum, cum loco eius ('cum') in compositione semper 'con' -atur, ut 'concurro'. Prisc. part. 3.469.8 si -eretur (praepositio 'propter') sine dubio gravaretur.

Some forms occur both as prepositions, collocating with nouns, and as prepositional prefixes, prefixed to verbs.

RP ap. Char. 299.18 non nullae (praepositiones) tam casui quam verbo -untur, aliae tantum verbo, quaedam tantum casui. 300.5 sunt etiam...quae et casui et verbo -untur, velut 'a'.

Char. 302.4 item 'ante post penes inter' nunc -untur casibus, nunc...subiunguntur.

Dosith. 7.414.17 praepositio...vim verbi cui -itur augeat.

Diom. 1.411.6 praepositiones 'in ex e de per pro prae' tam verbis -untur quam casibus.

Vict. 6.203.18 cui tamen rei -untur (praepositiones)? 204.14 quae (praepositiones) verbis tantum modo -untur?

These forms may also occur with other parts of speech

RP ap. Char. 300.18 eadem praepositiones et adverbio et participio et pronomini -untur.

Char. 310.6 (praepositiones) nec aliis quam casualibus -untur, id est nomini pronomini participio.

ult. syll. 4.253.4 aliae (praepositiones)...ceteris partibus -untur.

Priscian often uses praepositio separata for preposition (as opposed to prefix), or the adverb separatim.

Prisc. 2.56.13 praepositionis...proprium est separatim quidem per appositionem casualibus -i, ut 'de rege'. .26 praepositio casualibus separata -itur semper. 410.5 verbo...separata praepositio per appositionem -i non potest. 426.21 (of the supine) in 'i'...(terminationem) genetivi (esse), cui numquam -untur separatae (praepositiones). 3.32.10 cum apud Graecos separata praepositio tribus solet casibus -i..., apud nos duobus solis -itur. 73.8 nisi esset nomen, praepositio separata ei non -eretur. 372.15 genetivo...praepositio apud Latinos -i non potest separatim.

of prepositions: 'a/ab', 'e/ex'

Vel. 7.60.16 '<ab>' -atur...ut 'ab Olympo'.

Scaur. 7.30.11 ('a/ab') cum -situm <est> vocabulis aut nominibus locorum, in quibus principes sunt litterae semivocales aut mutae. 34.18 'ab' -imus, ut 'ab Ericinis'.

Serv. 4.419.22 si pars orationis sequatur a vocali incohans, 'ex' -imus, ut 'ex amico'. 442.27 si...consonans (sequatur) 'e' -atur, ut 'e foro venio'.

Prisc. 2.51.8 ceteris...consonantibus sequentibus 'e', non 'ex', -i solet. 3.47.13 'a' et 'e' magis -untur in appositione, ut 'a domo', 'e iure'. .17 'a'...et 'e' vocali sequente non -untur. .23 'ab' omnibus in compositione -itur litteris. .30 solet in compositione -i 'a'.

of prepositions: by definition preposed

RP ap. Char. 299.15 praepositiones sunt dictae ex eo quod -antur tam casibus quam verbis. Char. 307.23 praepositiones, quia -untur. Don. 651.11 scire nos convenit praepositiones ius suum tunc retinere, cum -untur (Diom. 1.409.9). Dosith. 7.413.6 praepositio est pars orationis, quae -sita alii parti orationis...

Serv. 4.419.2 natura...praepositionis exigebat, ut -eretur. Pomp. 5.134.35 praepositiones -untur nomini. 279.34 praepositiones plerumque -i solent (.35). Prisc. 3.35.1 praepositio...i vult semper.

of prepositions: + accusative/ablative

Don. 649.3 aliae (praepositiones)...accusativo casui -untur, aliae ablative, aliae utrique. 650.11 'super'...et 'subter' cum accusativo casui naturaliter -antur. Prisc. 3.53.13 quattuor praepositiones...modo accusativo modo ablative -untur.

prepositions/adverbs

Prisc. 3.28.25 omnia adverbialia localia, quae solent casualibus -i, inter praepositiones nostri posuerunt (44.11). 42.10 quia et sine casualibus verbo adiungitur ('extra') et -situm casualibus gravatur. 43.9 Latinos etiam inter praepositiones ponere ea, quia frequentissime casualibus -untur. .22 'intus' et 'intro' casualibus numquam -untur. .23 'extra' casibus -itur. 45.5 nostri huiusmodi dictiones, quando -untur casibus...inter praepositiones accipiunt (.24).

of prepositions/prepositional prefixes: further examples

Serv. 4.420.11 sed plerumque metrorum ratione etiam -sita...idem faciunt, ut 'longo post tempore venit' (Verg. ecl. 1.30). 442.3 item cum plerumque sic postposita inveniunt, ut -i omnino non possit.

Pomp. 5.270.6 -sita... 278.12.

in treatise:

expl. in Don. 4.587.9 litteris -enda vox est.

Prisc. 2.422.19 ergo non alius iure -eretur omnibus (modis) quam indicativus. 584.21 -sitis personarum definitionibus est usus. 3.74.30 'bifariam'...et 'trifariam' et 'omnifariam' composita sunt a 'ferendo' et -sitis dictionibus. 118.12 iure -itur verbum pronomini (*in classification of parts of speech*) (προϋποσθῆσεται, AD synt. 21.13). 119.22 nisi enim -sitarum partium (τῶν προκειμένων μορίων, AD synt. 24.5) patiamur priorem positionem. 24 neutrum, quoniam duorum -sitorum generum fit abnegativum. 25 participium quoque necesse est ex quibusdam -sitis partem capiens constare.

Gk.: προτάσσω, DT 10.5; AD pron. 116.6; προτίθημι, DT 70.2, and see AD parallel; πρόκειμαι, προϋφίσταμαι, συμπλάσσω: see AD parallels.

See antefero, antepono, oppono, praefero, praeicio, prae-loco, praemitto, superpono 1. ii.

Cf. ante habeo (Prob. cath. 4.33.31, Prisc. 2.497.13). See also postpono, and further parallels s.v.

praepositio

'preposition', including prepositional prefixes as well as free-standing prepositions
classification

Quint. 1.4.19 a philosophis ac maxime Stoicis auctus est numerus (partium orationis), ac primum convinctionibus articuli adiecti, post -es.

definition

Sacerd. 6.428.29 -o est pars orationis, quae praeposita casui, quem regit, vim suam tenet, postposita interdum perdit.

Comin. ap. Char. 298.2 -o est pars orationis quae praeposita alii parti orationis significationem eius immutat aut simplicem servat, ut 'scribo subscribo rescribo'.

Don. 648.4 -o est pars orationis quae praeposita aliis partibus orationis significationem earum aut complet aut mutat aut minuit (Vict. 6.203.16 aut immutat aut augeat aut minuit).

ps. Asp. 5.553.31 -o est pars orationis, quae praeposita aliis partibus orationis vim et significationem earum adiuvat.

Prisc. 3.24.13 est igitur -o pars orationis indeclinabilis, quae praeponitur aliis partibus vel appositione vel compositione.

ancient etymology

RP ap. Char. 299.14 -es sunt dictae ex eo quod praeponantur tam casibus tam verbis.

expl. in Don. 4.517.2 -o dicitur, quod in loquendo praeponitur, ut est 'ante templum'. 6 omnis -o hanc habet naturam, ut aut augeat aut minuat aliquid aut in contrarium vertat aut nihil significet: augeat, ut 'clarus praclarus'; minuit, ut 'dolus subdolos' - plus enim in dolo, quam in subdolo -; in contrarium convertit, ut 'felix infelix'; nihil significat, ut 'natus innatus'.

Prisc. 3.31.9 iure igitur sola haec pars, id est -o, a loco, quem proprium possidet, nomen accipit.

It is a characteristic feature of the preposition that it is preposed. Some prepositions, however, were 'postposed':

Don. 648.6 nam aut nomini praeponitur, ut 'invalidus'; aut pronomini praeponitur, ut 'prae me', vel subponitur, ut 'mecum tecum'...; aut verbum praecedit, ut 'perfero', aut adverbium, ut 'expresse', aut participium, ut 'praecedens', aut conjunctionem, ut 'absque', aut se ipsam, ut 'circumcirca'.

Diom. 1.409.7 sunt -es praepositivae, ut 'sine', subiunctivae, ut 'tenus'.

Serv. 4.418.32 -o dicta est, quod in loquendo praeponitur; dicimus enim 'apud amicum sum'; excepta una -e, quae non numquam praeponitur et postponitur, ut 'tenus'; dicimus enim et 'pube tenus' et 'tenus pube'; et excepta altera -e, id est 'cum', scilicet in pronominibus non

nullis, ut 'mecum tecum nobiscum vobiscum', quod contra artem ex aperto dicitur; nemo enim dicit 'cum me', 'cum te' propter cacemphaton.

expl. in Don. 4.517.4 sunt tamen aliquae, quae postponuntur propter cacemphaton, ut 'mecum tecum'... non enim possumus dicere 'cum me, cum te'; ecce cum -o postposita est.

attestation:

The term is attested from Cicero (see below).

Cic. orat. 158 una -o est 'af', quae nunc tantum in accepti tabulis manet.

ibid. quae -o (i.e. 'au') praeter haec duo verba (i.e. 'aufugit, aufer') nullo alio in verbo reperitur.

ibid. adiuncti verbi prima littera -em commutavit, ut... 'summovit, sustulit'.

Fest. 205.31 ('praepetes' quidam ex Graeco tractum putant,) ex -e Latina componentes et Graeco vocabulo.

Quint. 1.5.69 -es...copulatio (v.l. compositio)...corruptum.

Vel. 7.61.12; Scaur. 7.25.17; Roman. ap. Char. 310.10.

The grammarians distinguish prepositional suffixes and free-standing prepositions. The former they termed loquellares as they were joined to loquellae, the latter casuales, as they were joined to casus (see s.vv.). For loquellaris, Prisc. uses inseparabilis.

Diom. 1.408.31 coniunguntur enim (-es) aut separantur aut separantur et coniunguntur: coniunguntur 'di dis', ut 'diduco distraho'; separantur, ut 'penus apud'; coniunguntur et separantur ceterae omnes. Don. 648.11.

Don. 651.5 separatae -es acuuntur; coniunctae casibus aut loquellis vim suam saepe commutant et graves fiunt.

Prisc. 2.56.12 -is... proprium est separatim quidem per appositionem casualibus praeponi, ut 'de rege', 'apud amicum', coniunctim vero per compositionem tam cum habentibus casus quam cum non habentibus, ut 'indoctus',... 'proconsul', 'induco'.

Free-standing prepositions could take the accusative or the ablative.

Comin. ap. Char. 298.11 quae casibus serviunt aut accusativum habent aut ablativum aut utrumque. et sunt accusativi casus 'ad', 'ad domum',...; 'apud', 'apud Maronem', etc.

299.1 item ablativi casus 'a', 'a propinquis'; 'ab', 'ab homine', etc.

RP ap. Char. 299.16 casibus (praeponantur) incusativo tantum et ablativo. sunt quaedam communes utriusque casus.

Cled. uses communis for prepositions which occur both with cases and with 'loquellae'. RP, on the other hand, together with Vict. and Pomp. (below), uses communis for prepositions which occur with both accusative and ablative: see s.v.

Paul. Fest. 19.9 'ad' -o accusativis accommodata est.

Sacerd. 6.428.33 -es...accusativum...casum regunt. 429.6 -es accusativi casus, 429.9 -es ablativi casus.

Vict. 6.203.19 ex his quae casibus adiunguntur aliae accusativum regunt, aliae ablativum, aliae sunt in utroque communes.

Prisc. 3.36.19 disseramus...primo de his (-bus), quas accusativus sequitur.

44.26 de -bus, quae ablativo casui coniunguntur.

Some grammarians term these prepositions accusativae & ablativae respectively: see s.vv.

accidents

Diom. 1.409.4 -i accidunt casus. sunt autem qui putant accidere -i et figuram et ordinem; figuram, quia sunt -es simplices, ut 'abs', compositae, ut 'absque'; ordinem, quia sunt praepositivae, ut 'sine', subiunctivae, ut 'tenus'.

Don. 651.15.

Don. 600.9 -i quot accidunt? unum. quid? casus tantum.

Gk.: πρόδεσς, DT 70.2.

Praepositio is modelled on Gk. *πρόθεσις* (praeposita: *προτιθέμενη*).

preposition and other parts of speech

preposition and verb

The forms pone & sine may be interpreted as either prepositions or verbs.

Prisc. 3.47.6 ut 'pone' verbum et adverbium sive -o accentu discernitur, similiter... 'sine' -o et verbum. 52.19 'sine'...etiam verbum est imperativum, sed accentu differt, quando praepositur, quomodo 'pone'.

preposition and adverb

Forms such as extra, infra & intra, which in Latin may function as adverbs or prepositions, are classified by Latin grammarians among prepositions, as they are found in conjunction with case forms, though their Gk. equivalents are classified by Gk. grammarians as adverbs. Prisc. repeatedly draws attention to this apparent discrepancy.

Prisc. 3.25.28. 26.4 sciendum tamen, quod omnia adverbia, quae solent casibus adiungi, Romani artium scriptores inter -es posuerunt. 28.25 omnia adverbia localia, quae solent casualibus praeponi, inter -es nostri posuerunt. 29.24. 30.25. 31.2. 34.6, 12. 36.2 quamvis 'extra' quoque et omnia localia, ut saepe memoravimus, adverbia, quae casibus solent adiungi, nostri inter -es ponunt. 36.5, 13. 36.24 ut saepe docuimus. 37.1. 39.27. 40.1 ut praediximus. 43.6 quod saepe dixi. 44.10. 45.4 sed dixi saepissime. 45.21. 52.1, 16.

Cled. 5.24.30 nam haec vis est -is: praeposita -is obtinet locum, postposita in significationem transit adverbii.

'Cum' is another example of a word which may function as an adverb or a preposition.

Prisc. 3.50.22 'cum' et adverbium potest esse, quando τὸ ὅποτε significat, et -o, quando ὅν.

preposition and conjunction

Prisc. 3.24.23ff. sed hoc interest inter -es et coniunctiones,...

31.21 est quando -o loco coniunctionis...accipitur.

34.22 -es quoque tam pro adverbii quam pro coniunctionibus inveniuntur.

preposition and interjection

Prisc. 3.33.27 si loco adverbiorum vel interiectionum accipiuntur (-es), similiter mutant accentum sibi destinatum.

49.23 ('pro') nec non etiam interiectionis loco ponitur et circumflectitur.

See ablativus, accusativus, casualis, loquellaris, praeverbium.

praepositivus

'preposed, placed in front'

1. of various parts of speech

i) of pronouns

classification

ps. Asp. 5.551.1 ordo accidit pronomibus: nam aut -a sunt pronomina, ut 'quis quantus', aut subiunctiva, ut 'is tantus'.

examples

Char. 208.26 -a... 'quantus', etc.

Dom. 629.8 sunt -a, ut 'quis hic'.

Diom. 1.330.35 (pronomen) articulare -um vel demonstrativum... 'hic' (Don. 589.15).

Prisc. 3.5.8 'hic'...et 'haec' et 'hoc' apud nos demonstrativa sunt proprie et -a.

ancient etymology

Prisc. 2.579.18 'hic'...praepositur, unde et '-um' nominatur.

Cled. 5.15.8 ('hic' pronomen) articulare -um dicitur, quia praepositur nomini. dum dico 'hic magister', praepositus est articulus nomini.

ii) of the article

Prisc. 2.54.17 nam cum dicimus 'idem', ὁ αὐτός, non solum articulum -um, sed etiam pronomen in eadem dictione significamus (3.11.26). 3.120.3 -os et subiunctivos...articulos. 124.22 ὁ, quod est articulus -us. 124.16 deficit...-is articulis lingua Latina. nam pronomen 'hic', quod grammatici in declinatione nominum loco -i, ut dictum est, ponunt articuli, numquam in oratione sensum articuli habet.

Gk.: *προτακτικός*.

Praepositivus matches Gk. *προτακτικός*, used (e.g. DT 61.3) of the prepositive article ὁ, as opposed to the 'post-positive article' (ὕποτακτικός) ὅς (Job 189.3: 129f.).

iii) of adverbs

classification

Ps. Asp. distinguishes the preposed relative adverb and the postposed demonstrative adverb.

ps. Asp. 5.552.20 positio accidit adverbii, cum quaedam -a sunt, ut 'qualiter', quaedam subiunctiva, ut 'taliter'.

Prisc. uses the expression adverbia -a for certain words which may function as either adverbs or prepositions.

Prisc. 2.426.19 ipsae praepositiones sive adverbia -a. 3.26.1 'extra, infra, inter, intra', cum sint derivativa, magis adverbia esse videntur -a quam praepositiones. 355.6 nulla praepositio nec adverbium -um.

iv) of conjunctions

Diom. 1.415.25 ordo coniunctionum triplici genere servandus est, [primo] quo apparet utrum -a sit, ut 'nam', an subiunctiva, ut 'que', vel quae praeponi et subiungi possit, ut 'itaque namque' (Don. 647.9; Pomp. 5.269.8; Aug. 5.521.29).

Prisc. 3.287.9 ('nam, enim, ergo' coniunctiones) inveniuntur et -ae et subiunctivae (*προθετικοὶ σύνδεσμοι*, AD synt. 436.13).

Cf. Comin. ap. Char. 289.23 ordo est quo apparet quae praeponi tantum possit, ut 'at', quae subiungi tantum possit, ut 'que', quae praeponi et subiungi, ut 'etiam'.

Prisc. 2.54.21 (Stoici) praepositionem...-am coniunctionem vocabant (3.34.24).

Syn. principalis.

Opp. postpositivus, subiunctivus, subsequens.

See also communis, medius.

v) of prepositions

Diom. 1.409.7 sunt praepositiones -ae, ut 'sine', subiunctivae, ut 'tenus' (Don. 652.1).

Cf. Serv. 4.418.32 praepositio dicta est, quod in loquendo praepositur; dicimus enim 'apud amicum sum'; excepta una praepositione, quae non numquam praepositur et postponitur, ut 'tenus'; dicimus enim et 'pube tenus' et 'tenus pube'.

Prisc. 3.37.2 nostri vero ideo inter praepositiones eas dictiones posuerunt, quia semper -ae sunt. 56.15.

Opp. subiunctivus.

2. of letters

i) of vowels in diphthongs

Scaur. 7.16.6 'a'...littera praeposit<iv>a est 'e' et 'u' litteris.

The MS is corrupt at this point. It reads praeposita but Keil restores praepositiva in the app. crit. Scaur. mostly uses praeiectivus (q.v.) in this sense.

Prisc. 2.37.8 sunt...vocalis -ae aliis vocalibus subsequentibus in eisdem syllabis 'a e o', subiunctivae 'e u', ut 'ae au eu oe'.

ii) of consonants

Diom. 1.424.15 'f' consonans semivocalis -a. 18 ('f' littera tam) -a vocali quam semivocali. 425.27 ('s' consonans) -a 't' consonanti. 28 't' consonans muta -a liquidarum et vocalium.

Prisc. 2.41.25 in semivocalibus...sunt aliae -ae aliis

semivocalibus in eadem syllaba, ut 'm' sequente 'n', ut 'Mnestheus', 'amnis'.

Gk.: προτακτικός.

Syn. praectivus, princeps.

Opp. subditus, subiunctivus, subsequens.

praepostere

'in the wrong order'

Pomp. 5.236.24 -ius usus es re olim facta ante rem paulo post factam.

of adjectives and nouns

Prisc. 3.104.19 est tamen quando auctoritas -e his utitur.

of nouns/pronouns and verbs

Prisc. 3.142.15 eae...orationes ('Iuppiter tonat, Iuppiter fulminat')...possunt...converso ordine -e dici. 3.164.20.

of prepositions

Prisc. 2.594.23 reliquarum quoque personarum ablativos similiter -e proferre coeperunt (e.g. 'mecum' for 'cum me'). 3.39.17 -e...cum ablativo pronomini componitur 'cum' praepositio.

collocations

ponere: Prisc. 3.24.15, 27.8, 29.19.

proferre: Prisc. 3.27.6, 29.15, 33.12.

attestation:

Cic. ac. 2.66 ut -e tecum agam.

Fest. 261.31 errorem hominibus intervenisse -e plurimis enuntiatis (proverbium quoddam).

Non-gram.: (Cic. +).

praeposterus

'inverted'

expl. in Don. 4.489.10 si sic dicam ('amicos apud'), erit ordo -us.

Prisc. 2.372.9 'cum nobis' turpe est itaque 'nobiscum' -um profertur.

Non-gram.: 'placed in the wrong order, inverted' (Cic. +).

praesens

'present'

1. verbal tense

classification

Var. 8.20 quod ea (tempora) erant tria, praeteritum, -s, futurum.

Char. 214.5 tempora sunt tria, -s, ut 'lego', praeteritum, ...futurum (Diom. 1.335.28; Dosith. 7.406.9; Prob. 4.155.36; Aud. 7.347.1; Don. 637.12, 593.7; Vict. 6.199.24; ps. Asp. 5.551.24; Prisc. 2.405.8).

definition

Diom. 1.335.28 instans, quod et -s, cum adhuc agimus. 336.11 instans, quod et -s, cum quid maxime agimus.

Aud. 7.347.3 -s est, cum agimus, ut 'lege': nam non possum dicere 'lego', nisi dum in ipso actu sum.

Serv. 4.414.7 -s, quod agit, ut 'lego'.

Sacerd. and Prisc. record the theory that the present can barely exist as a tense, consisting as it does in the fleeting moment between the past and the future.

Sacerd. 6.432.11 quidam tempus -s esse negant, dicentes res aut factas esse aut habere fieri, fluminis meatui comparantes.

Prisc. 2.414.11 cum enim tempus fluvii more instabili volvetur cursu, vix punctum habere potest in -i.

The present is the unmarked tense as the indicative is the unmarked mood and the nominative the unmarked case.

Prisc. 2.422.23 indicativum, qui est paene verbi rectus, sicut et -s tempus.

attestation:

Var. 9.102 tempus -s, ut 'scribo, lego'.

Cic. part. 36 in temporibus autem -ia praeterita futura cernuntur.

invent. 1.39 quae praeterierint, ... quae instent in praesentia, ... quae consequantur.

Fest. 170.28 temporis -is.

Quint. 9.3.11 -s...pro praeterito positum est.

Gell. 17.7.7 tempus instans...quamquam 'est' verbum temporis est -is.

Gk.: τὸν παρόντα χρόνον, Arist. poet. 1457 a 18, (ἐνεστώς, DT 53.1 ~ instans).

Prisc. 2.414.26 Stoici iure hoc tempus (sc. -s) '-s imperfectum' vocabant.

Syn. instans.

2. concerning temporal adverbs

ps. Asp. 5.552.3 tempora quae significant adverbialia... 7 aut sunt -ia, ut 'cummaxime nunc'.

Non-gram.: 'present, on the spot; occurring now' (Leg. XII Tab.).

praesumptivus

'anticipatory', type of conjunction classification

Prisc. 3.93.15 (coniunctionum) species sunt: copulativa, ...disertiva, ablativa, -a, adversativa, abnegativa...

Uhlig (1883: 88) notes that praesumptiva, together with ablativa, are mentioned only in the list of types of conjunction, not in the explanation which follows, and suggests that the terms should not be attributed to Prisc., but were added later in the margin and subsequently inserted into the list. Christ (1862: 147) on the other hand would read this passage 'disertiva vel -a, adversativa vel ablativa'.

Gk.: προληπτικός, προσληπτικός?

AD conl. 250.15f. καλούμενον γοῦν ἔστιν εὐρέσθαι παρὰ τοῖς Στωικοῖς τὸν 'δέ γε' ὄντα προσληπτικόν.

18f. καὶ ἐπεὶ ἐν προσλήψει ἐγένετο ὁ λόγος, προσληπτικοὶ οἱ τοιοῦτοι σύνδεσμοι.

The Stoics divide συλλογιστικοὶ σύνδεσμοι, conjunctions used in syllogisms, into προσληπτικοί, e.g. ἀλλὰ μὲν, which introduce the minor premise (πρόσληψις), & ἐπιφορικοί, e.g. ἀρα, τὸν, which introduce the conclusion (ἐπιφορά). AD uses συλλογιστικοί & ἐπιφορικοί as equivalents (Steinthal 1890-91, ii: 324; Uhlig 1883: 95, 149 s.v. ἐπιφορικοί σύνδεσμοι).

The term προσληπτικός is often corrupted into προληπτικός, and it is possible that praesumptivus was created on the model of the latter (praesumere: προλαμβάνω. Egger 1854: 209 n. 1; Job 1893: 142; Schneider 1902: 220; Schoemann 1862: 219 n. 2).

Non-gram.: cf. praesumptio 'presupposition, presumption' (Sen. +).

praeteritus

'past, preterite'

1. verbal tense

classification

Var. 8.20 quod ea (tempora) erant tria, -um, praesens, futurum.

Sacerd. 6.432.10 tempora sunt tria: praesens, -um, ...et futurum.

Char. 214.5 tempora sunt tria, praesens, ...-um, ut 'legi', futurum.

Prob. 4.155.36; Aud. 7.347.1; Don. 637.12, 593.7; Vict. 6.199.24; ps. Asp. 5.551.24; Prisc. 2.405.8.

Cf. Diom. 1.335.28 tria tempora esse dicimus, instans perfectum futurum.

definition and examples

Char. 214.11 -um, cum transactum quid significat, ut 'limavi scribi'.

Diom. 1.335.29 -um perfectum, cum iam fecerimus. Dosith. 7.406.9 -um, ut 'amavi'.

types

Sacerd. 6.432.10 -um...in tria dividitur, in imperfectum perfectum plusquamperfectum (Prisc. 2.405.9 -um rursus dividitur in tria, in -um imperfectum, -um perfectum, -um plusquamperfectum).

Diom. 1.335.30 -um perfectum dividuum est. ex eo enim scinditur -um imperfectum, item -um plusquamperfectum.

Aud. 7.347.2 -i temporis species tres sunt, imperfecta, perfecta et plusquamperfecta.

Don. 637.13 -i temporis differentiae sunt tres, imperfecta perfecta plusquamperfecta (Vict. 6.199.25).

ps. Asp. 5.551.25 -i gradus sunt tres, imperfectus, ...perfectus, ...plusquamperfectus.

Cons. 5.377.18 sed -i temporis distinctiones tres inveniuntur: una, quae est quasi vetustissima, quam dicimus plusquamperfectam, ...alia proxima huic, quae est perfecta, ut est 'cucurrit'.

Char. 214.13 -i tamen differentiae sunt quattuor, inchoativae sive imperfectae, ut 'legebam limabam', -ae, ut 'limavi legi', obliteratae, ut 'limaveram legeram', recordativae, ut 'limaverim legerim'.

For praeteritum perfectum, see s.v. perfectus.

attestation:

Cic. part. 36 in temporibus autem praesentia -a futura cernuntur.

Cf. Cic. invent. 1.39 quae praeterierint, ...quae instant in praesentia, ...quae consequantur.

Nig. ap. Gell. 17.7.8 si dividas...duo verba haec (sc. subruptum erit)...tum videbitur lex in postfuturum loqui; si vero copulate...dictum intellegas...hoc verbo non minus -um tempus ostenditur quam futurum.

Var. 8.58 (participium) tertium, quod debet fingi -i (sc. act.), ...reperiri non potest. 8.59, 9.104 in -o et praesenti tempore. ...in -is.

Fest. 173.15 <praeteriti tempo>ris.

Quint. 5.10.42 -um, instans, futurum. 9.3.11 praesens...pro -o positum est.

Gell. 9.6.3 participia -i temporis. 17.7.7 quamquam 'est' verbum temporis est praesentis, confunditur tamen cum -o et praesens esse desinit.

Gk.: τὸν παρεληλυθότα (χρόνον), Arist. poet. 1457 a 18; παρεληλυθός, DT 53.1; παρωχημένον, Σ DT 250.29 (παρά ~ praeter, ὡχημένον or ἐληλυθός ~ itum).

Gell. 6.9.13 in quadam specie -i temporis, quod παραχέμενον appellant (Graeci).

*2. of adverbs**classification*

Prob. 4.154.7 tempora adverbis accidunt tria:...-um 'heri'.

attestation:

Caper 7.96.15 'modo' -i est temporis.

Gell. 10.24.10 ut 'die quarto' quidem de -o dicamus, 'die quartae' autem de futuro.

Roman. ap. Char. 273.17 'protinus' trium temporum significationem capit, instantis..., -i..., futuri.

Non-gram.: 'past, bygone' (Rhet. Her., Cic.+).

praevalere

'have more importance, prevail'

of the genitive as the base form in case inflection

Cons. 5.360.7 (genetivus sg. aliis casibus formandis) viam...praebet in numero singulari. neque in eo solum -et, (sed et in pl.).

of the metrical value of v

Prisc. 2.18.2 -uit in hac littera (sc. 'v')...potestas simplicis consonantis apud...doctissimos.

of gender

Prisc. 2.208.12 (in voce q.e. 'cupido') feminini -uit declinatio.

Non-gram.: 'have superior force, weight, influence' (Livy+).

*praeverbium**1. 'prepositional prefix'*

Var. 6.38 antepositis -is paucis immanis verborum accedit numerus, quod -is <in>mutatis additis atque commutatis aliud atque aliud fit; ut enim <pro>cessit et recessit, sic accessit... quod si haec decem sola -a essent, ...coniuncto -o ex uno (efficerentur tot discrimina declinationum).

6.82 consuetudo com<m>unis, quae cum -is coniuncta fuerunt, etiam nunc servat, ut 'aspicio'.

Gell. 6.7.5 (ex Anniano poeta) 'ad' -um...sicut 'adfabre' et 'admodum' et 'adprobe' dicuntur.

See loquellaris.

2. 'preposition'

Scaur. 7.29.8 Varro adverbialia localia, quae alii -a vocant, quattuor esse dicit, 'ex in ad ab'.

See casualis.

3. 'adverb'

Roman. ap. Char. 252.21 -um an adverbium dici debeat disputemus. Suetonius etenim Tranquillus -um putat dici debere, quod ante, vel adverbium, quod post verbum, appellationem etiam nomenque ponatur.

396.1 -um est euphonia: adverbium et vitiosum et fictum est, tamen in usum est receptum.

See ps. Cornel. Fronto de diff. 7.525.23.

examples

Char. 390.6 'longum' et 'longincum': 'longum' -um est, itaque verbum (Keil; Barwick has praeverbium which is surely a mistake) illi opponitur: 'longincum' itineris est. 390.15 'citius' -um qualitatatis praelativae. 391.7 'consideratius' -um ex cognomine, 'considerantius' ex participio.

precatio

'supplication, prayer', of a type of adverb

Diom. 1.404.23 (adverbialia significant) -em, ut 'sodes'.

Non-gram.: (Cic.+).

precativus

'of praying', of a type of verb

Prisc. 3.276.16 (verba) -a etiam accusativo iunguntur: 'oro, obsecro' etc.

Gk.: ἱκετεῖν σημαίνει, AD synt. 415.4.

Non-gram.: (Ulpian, Ammian).

presse

'strongly'

Vel. 7.54.19 illud <quod> -ius et plenius sonet per duo 'i' scribi oportere existimat, sic et 'Troiam', et siqua talia sunt.

L: Kohlstedt 1917: 23.

Non-gram.: 'with close attention' (Cic.+); 'firmly' (Sen.+).

pressus

1. 'low', of voice, in pronunciation of a grave accent

Cled. 5.32.2 gravis qui -a voce habet accentum.

2. 'grave' (accent)

classification

Aud. 7.350.21 accentus coniunctionum quot sunt? quinque. qui? productus, correptus, acutus, -us, †.

353.16 praepositionibus quot accentus accidunt? tres, productus, -us et acutus.

examples

Prob. 4.56.5 -o accentu (116.29; Aud. 7.353.22, 354.8, 357.11).

Non-gram.: 'depressed, low' (Var., Cic.+).

primae positionis: see s.v. positio

primiforme

'base form'

Cass. 7.170.6 est enim 'verus vera verum', ex quo nascitur appellatio 'veritas', et ideo -is sui regulam necessario defendit. 184.2 -ium regulas. 180.13 'taberna'... 'imbecillus', 'fabula'..., quae omnia per 'b' mutam ceu -ia scribuntur certissime. 'be' producta per 'b' mutam omnifariam scribitur.

primigenius

'basic'

1. of words in general

Var. 6.36 a singulis verbis -is circiter quingentae species declinationibus fiunt.

6.37 -ia dicuntur verba ut 'lego, scribo, sto, sedeo' et cetera, quae non sunt ab alio quo verbo, sed suas habent radices. contra verba declinata sunt, quae ab alio quo oriuntur. ...si quis -orum verborum origines ostenderit, si ea mille sunt, quingentum milium simplicium verborum causas aperuerit una.

2. of pronouns

Cled. 5.50.16 sed siqua alia (pronomina) inventa fuerint, ab istis oriuntur principalibus, quia ista -ia dicuntur et ex ipsis fiunt alia pronomina, ut 'quisquis quispiam quisnam aliquis' (52.2).

Pomp. 5.202.3 ego dixi quia non sunt -ia, quae dicit Varro, sed deductiva. multum interest, utrum sit aliquid naturale an...derivativum.

Opp. declinatus, deductivus.

L.: Champeaux 1975: 919ff., 926f.

Non-gram.: 'first-born' (inscr., Cic.); 'original' (Var.+).

primitivus

'basic' (as contrasted with 'derived'), (neut. as subst.) basic form from which others are derived

1. of nouns

Prisc. 2.69.27 alia vero...una syllaba vincunt ea, ex quibus derivantur, et si -a illa habuerint 'i' paenultimam, haec assumunt 'a'...

101.3 diminutivum est, quod diminutionem -i sui absolute demonstrat: 'rex regulus'...

Gk.: τὰ πρῶτα, Plato Crat. 422 d; πρωτότυπον, DT 25.3.

2. in comparison of adjectives

Char. 144.3 comparisonum sunt ordines duo, secundus et tertius. dividuntur autem singuli in tres gradus, et est primus gradus absolutus, quem et -um dixerunt, secundus comparativus, tertius superlativus.

exc. Bob. 1.555.32 absolutus, quem -um dixerunt.

Prisc. 3.155.22 si dicam 'fortior', intellego 'magis' et positivum -i (i.e. 'fortis').

3. of pronouns

classification

Prisc. 2.577.6 species pronominum bipertita est; alia enim sunt -a, alia derivativa.

examples

Prisc. 2.577.7 -a: 'ego', 'mei', 'tu', 'tui', 'sui'.

4. of verbs

classification

Prisc. 2.427.11 species sunt verborum duae, -a et derivativa, quae inveniuntur fere in omnibus partibus orationis.

definition

Prisc. 2.427.12 est igitur -a, quae primam positionem ab ipsa natura accepit, ut 'lego', 'ferveo'.

Char. 335.15 sunt quaedam verba quae paragona appellantur quaeque ex -i verbi declinatione et mutationem et adiectionem litterarum capiunt (Diom. 1.379.5).

Char. 330.6 horum inchoativorum verba <-a> nunc in usu sunt.

Diom. 1.344.1 (inchoativa quaedam) declinant modo -orum.

Pomp. 5.221.2 sunt aliquotiens diminutiva et non habent -a.

The term is very common in Eutyech. (see index).

5. of adverbs

classification

Prisc. 3.63.7 species -a et derivativa.

definition

Prisc. 3.63.7 -a quidem, quae a se nascitur, ut 'non, ita, ceu, saepe'.

Gk.: πρωτότυπα, AD adv. 146.2.

In Prisc., primitivus is the most frequent term for basic as opposed to derived forms.

See positio, positivus, principalis.

Non-gram.: 'early, first formed' (Col.+), cf. primitiae 'first fruits' (Liv., Ov.+).

primordium

pl. 'origin, source', of certain verbs from which, according to Eutyech., nouns may be derived

Eutyech. 5.459.31 nominum...-ia.

Non-gram.: pl. 'beginnings, origin, source' (Cic.+).

primus

'first'

1. declension, conjugation

i) declension

definition

Diom. 1.303.13 -a (forma declinationis) est quae genitivum singularem mittit in 'ae' genere dumtaxat tam masculino quam feminino, ut 'Aeneas Aeneae, Latona Latonae'.

expl. in Don. 4.540.18 -a (declinatio) est quae genitivo casu in 'ae' litteram terminatur, ut 'huius formae'.

collocations

declinatio: Sacerd. 6.471.6 (Prob. cath. 4.3.6); Char. 16.7; Serv. 4.435.8; Pomp. 5.175.2; Prisc. 2.284.12. ordo: Char. 16.6.

ii) conjugation

definition

Char. 215.20 -i ordinis est verbum cuius secunda persona 'as' litteris terminatur, velut 'amo amas'.

Sacerd. 6.433.10 -a (coniugatio) est quae...secunda persona 'as' syllaba terminatur, ut 'amo amas'.

Aud. 7.345.11 -a (coniugatio) quae...persona secunda 'a' et 's' litteris terminatur, ut 'amo amas' (Prob. 4.158.20; Don. 634.3, 591.15).

ps. Asp. 5.551.29 -a, si quando verbum...secunda persona per 'a' et 's' litteras enunciat, ut 'laudas'.

Diom. 1.346.31 -a est quae indicativo modo tempore praesenti numero singulari figura simplici persona -a verbo activo et neutrali aut 'o' littera nulla alia praecedente vocali terminatur, ut 'amo', aut 'e' et 'o', ut 'commeo', aut 'i' et 'o', ut 'lanio', aut 'u' et 'o', ut 'adiuvo'.

collocations

coniugatio: Comin. ap. Char. 225.27, 226.6.

ordo: Diom. 1.378.12.

2. persona

i) of pronouns

classification: see s.v. persona.

definition and examples

Prisc. 2.584.11 -a est, cum ipsa, quae loquitur, de se pronuntiat.

expl. in Don. 4.547.31 in pronominebus -a persona, id est 'ego'.

ps. RP 5.541.16 -a persona, quae dicitur 'ego'.

Aug. 5.507.27 -a persona et secunda, id est 'ego' et 'tu'.

ii) of verbs

classification: see s.v. persona.

definition

Sacerd. 6.432.14 -a, quae de se loquitur.

Char. 214.19 -a est quae loquitur, id est a qua dicitur, ut 'lego legimus' (Diom. 1.334.21; Vict. 6.198.24; Aud. 7.347.11).

Don. 638.4 -a est quae dicit, 'lego'.

Prisc. 2.448.11 -a est, quae de se loquitur vel sola vel cum aliis, ut 'dico dicimus'.

15 et -a quidem et secunda verborum personae finitae sunt, praesentes enim demonstrantur.

423.8 -a persona..., quia ipsa loquitur.

attestation

Quint. 1.6.15 verba -a persona 'o' littera terminata.

Gk.: πρωτος, DT 51.4.

3. in comparison of adjectives/adverbs: see s.v. gradus

For prima positio, see s.v. positio.

Non-gram.: 'first' (inscr., Marc, Naev., Pl., Enn.+).

princeps

'initial'

of letters in words

Scaur. 7.23.4 -bus litteris, a quibus...nomina incipiunt (23.12, 30.2, 6, 11).

of vowels in diphthongs

Gell. 19.14.6 'a' et 'o' semper -es sunt, 'i' et 'u' semper subditae.

See praeiectivus, praepositivus.

Non-gram.: 'first' (Pl.+).

principalis

1. 'basic' (as contrasted with derived)

i) of nouns

Plin. ap. Roman. ap. Char. 152.1 nomina quaedam sunt -ia, quae Plinius Secundus eodem libro facientia appellat, ex quibus possessiva nascuntur, quae patiendi vocat, ut 'aquale'.

6 huius autem -e nomen est 'aqua'. quod vero patitur ac tenet aquam 'aquale', ut 'equile sedile monile', ait idem Plinius.

Diom. 1.323.18 sunt quaedam -ia, quae Graeci prototypa dicunt, ut 'fons mons villa schola hortus'.

Cons. 5.340.29 sunt...nomina appellativa, quae -ia dicuntur, ut 'iustitia doctrina'.

Pomp. 5.143.15 primae positionis dicuntur nomina quae a natura sic sunt facta (144.5)...ista -ia dicuntur.

Prisc. 2.57.9 species sunt tam propriorum quam appellativorum duae, -is et derivativa.

opp. dimin.

Paul. Fest. 345.3 'stiria'...-e est, 'stilla' diminutivum.

Serv. 4.429.24 sunt etiam alia sono diminutiva, ut 'tabula fabula'. in his enim significatio -is est, sed enuntiatio diminutiva. tunc enim re vera essent diminutiva, si haberent alia -ia, ut 'oculus ocellus'.

attestation:

Paul. Fest., Plin.: see above.

Ter. Maur. 6.339.460 -i...nomine.

Gk.: πρωτότυπος, DT 25.3.

ii) of gender

Plin. ap. Pomp. 5.164.13 ait Plinius Secundus secutus Varronem, 'quando dubitamus -e genus, redeamus ad diminutionem, et ex diminutivo cognoscimus -e genus. puta 'arbor' ignoro cuius generis sit: fac diminutivum 'arbuscula', ecce hinc intellegis et -e genus quale sit. item si dicas 'columna', cuius generis est? facis inde diminutivum, id est 'columella', et inde intellegis quoniam -e feminini generis est.'

See also under sense 3. 'main'.

iii) of pronouns

opp. possessive

frg. Bob. 5.564.40 finitorum (pronominum) alia sunt -ia, alia derivativa: finita -ia tria, 'ego tu ille'; finita derivativa V,...'meus tuus suus',... 'noster vester'.

Cf. Prisc. 2.577.6 species pronominum bipertita est; alia enim sunt primitiva, alia derivativa.

Prisc. 3.144.21 -ia...pronomina, id est 'ego, tu, mei, tui, sui, mihi, tibi, sibi'.

opp. compound

Cled. 5.50.16 sed siqua alia (pronomina) inventa fuerint, ab istis oriuntur -bus, quia ista primigenia dicuntur et ex ipsis fiunt alia pronomina, ut 'quisquis quispiam quisnam aliquis'.

Gk.: πρωτότυπος, DT 68.3.

DT uses πρωτότυπος of basic pronouns (in Prisc.'s sense), opposed to παράγωγος.

Cf. AD pron. 16.14f. χρῆ ἄρα καλεῖν...πρωτοτύπους τὴν τε ἐγὼ καὶ τὰς ὑπολοίπους, ὅτι οὐκ ἀπ' ἄλλων.

iv) of verbs

Gell. 11.15.5 an quid et quantum differret a 'ludibundo' 'ludens'..., an a -bus verbis paulum aliquid distarent.

Ter. Maur. 6.339.462 -i...verbo (of form 'eitur')..., quod est 'eo'.

opp. frequentative

Gell. 9.6.2 in verbo -i (opp. frequentative 'actito').

Pomp. 5.221.25 non potest esse frequentativum a se originem sumens, nisi habeat -e. ecce 'lectito' habet -e 'lego' (.26).

240.10 'faccio': non potest inveniri primum ipsius, id est -e.

Cled. 5.61.33 'faccio' quasi frequentativum, cum non habeat -e, unde oriatur.

Macr. exc. 5.626.21 'eructat' frequentativum est a -i 'erugit' (651.35).

opp. inchoative

Diom. 1.344.21 inchoativum 'hiscere', -e eorum est 'hio'.

.22 inchoativum 'labiscor', -e eorum est 'labor'.

opp. diminutive

expl. in Don. 4.550.20 'pitisso vacillo' -e non habent vel originem.

Pomp. 5.220.36 hoc etiam in verbis possumus invenire, ut sit verbum -e et faciat diminutivum, ut est 'sorbeo' et 'sugo'. ista -ia sunt; fiunt inde diminutiva 'sorbillo sugillo'.

221.5 'pytisso' et 'vacillo' verba sunt diminutiva, et tamen -ia non habent. non enim possum dicere 'pyssio' ab eo quod est 'pytisso'.

Gk.: πρωτότυπον, DT 50.1.

See positivus, primitivus.

2. 'initial'

i) of conjunctions

RP ap. Char. 290.12 coniunctionum quaedam sunt -es (e.g. 'sed'), aliae subsequentes, aliae mediae, quibus utralibet parte positus sine vitio coniungitur oratio.

Cf. Comin. ap. Char. 289.23 ordo est quo apparet quae praeponi tantum possit, ut 'at', quae subiungi tantum possit, ut 'que', quae praeponi et subiungi, ut 'etiam'.

Syn. praepositivus.

Opp. postpositivus, subiunctivus, subsequens.

See also communis, medius.

ii) of letters

Mar. Vict. 6.27.13 -l littera vocali (Prisc. 2.45.16 vocalis).

Prisc. 2.31.15 'r' (littera). 2.43.1.

405.1 vel in -bus vel in paenultimis declinationis litteris.

437.2 litteram, 7, 3.6.17 litteram.
3.18.18 'sui...sibi...se...a se'... 's' habet -em per omnes casus.

iii) of syllables

Prisc. 2.45.22 -es syllabae, hoc est in principio dictio-num positae.

464.4 in tertia (coniugatione) alia (verba) -es (syllabas), alia finales (geminant): -es quidem, ut 'disco didici', 'cano cecini'...; finales vero, ut 'credo credidi', 'vendo vendidi'.

526.16 in compositione...non geminant -em syllabam, ut 'refello refelli', 'compello compuli'.

and freq. in Prisc. (2.22.1, 17, 26.25, 48.16, 460.1, 464.3, 4, 468.10, 517.21, 526.12, 540.9).

3. 'main'

i) part of speech

The noun and the verb are considered the main parts of speech as they are essential to the formation of an utterance.

Don. 613.4 ex his (partibus orationis) duae sunt -es partes orationis, nomen et verbum.

Serv. 4.428.8 duae sunt -es partes orationis, nomen et verbum, eo quod ipsae solae faciunt elocutionem, ut 'Cicero scripsit', 'Virgilius fecit', et sine ipsis nulla alia pars implet elocutionem (Pomp. 5.134.18ff.).

Cons. 5.338.6 ex his duae sunt -es partes orationis, nomen et verbum, quae coniunctae locutionem efficiunt. omne enim quod mente concipimus nomine explicatur et verbo.

Cled. 5.34.13 -es: sine quibus loqui non possumus.

Prisc. 2.552.13 -es et egregias partes nomen dicunt et verbum, alias autem his appendices. 2.596.24, 3.121.22.

Cf. Prisc. 2.54.5 partes...orationis sunt secundum dialecticos duae, nomen et verbum, quia hae solae etiam per se coniunctae plenam faciunt orationem, alias autem partes 'syncategoremata', hoc est consignificantia, appellabant.

Prisc. goes further and identifies the noun as the single chief part of speech.

Prisc. 3.24.9 nomini...quae -is est omnium orationis partium.

ii) of gender

For most grammarians, masculine and feminine are the two main genders.

Don. 619.13 sed ex his vel -ia vel sola genera duo sunt, masculinum et femininum.

Serv. 4.407.39 genera dicta sunt ab eo, quod generant, atque ideo duo sunt tantum genera -ia, masc. et fem. haec enim sexus tantum generat.

expl. in Don. 4.493.11 omnia...genera -ia duo sunt tantum, reliqua vero inde descendunt.

Pomp. 5.160.25 genera ergo -ia, quae sunt et propria, duo sunt, masc. et fem.

Cons. 5.343.25 duo genera naturalia seu -ia sunt, masc. et fem.

Prisc. 2.141.4 genera igitur nominum -ia sunt duo,...masc. et fem.

Diom. adds the neuter:

Diom. 1.301.4 genera nominum sunt -ia tria, masc. fem. neutrum.

See also under sense 1. 'basic'.

Non-gram.: 'basic, primary, original' (Cic., Sen.+).

principalitas

'base form'

Pomp. 5.164.20 alia genera in -e et alia genera in diminutione.

principium

1. 'basic form'

i) of basic opp. derived/inflexed words

Var. 6.37 satis dixerit de originibus verborum, cum

unde nata sint, -a erunt pauca, quae inde nata sint, innumerabilia.

6.38 a quibus iisdem -is antepositis praeverbis paucis immanis verborum accedit numerus.

6.39 -a verborum.

ii) of verbal stems

Var. 9.99 quod si infecta modo conferrent, omnia verbi -a incommutabilia viderentur, ut in his 'pungebam pingo punga' et contra ex utraque parte commutabilia, si perfecta ponerent, ut 'pupugeram pupugi pupugero'.

Non-gram.: 'origin' (Ter.+).

2. 'principle'

Var. 8.5 duo...omnino verborum -a, impositio <et declinatio>, alterum ut fons, alterum ut rivus.

10.11 quorum similitudinum si esset origo recte capta et inde orsa ratio, minus erraret <ur> in declinationibus v<er>borum. quorum ego -a prima duum generum sola arbitror esse, ad quae similitudines exigi oporteat: e quis unum positum in verborum materia, alterum ut in materiae figura, quae ex declinatione fit.

10.60 -um id potissimum sequi debemus, ut in eo fundamentum sit natura, quod in declinationibus ibi facilius ratio.

10.61 si quis -um analogiae potius posuerit in naturalibus casibus quam in <im>positiis.

Non-gram.: 'principle' (Cic.+).

3. 'beginning'

i) of a series

Var. 10.67 ut est huius ordinis 'una duae tres' -um 'una', sic in hoc ordine altero 'unae binae trinae' -um est 'unae'.

ii) of a syllable

Prisc. 2.461.26 'b' ante 's' vel ante 't' inveniri non potest, ut 'ipse', 'aptus'. nam 'absonus', 'abstinens' et similia non in -o syllabae habent coniunctas 'b' et 's', cum praeposito separatim est syllaba accipienda.

507.24 pro ψ enim Graeca nos in -o syllabae 'ps' scribimus, ut 'nubo nupsi nuptum' (446.5 in -o syllabarum).

3.111.23 in -o syllabarum.

Non-gram.: 'beginning' (Pl.+).

prior

'primary, basic'

For Varro, noun and verb are primary parts of speech, adjective and adverb secondary. A similar hierarchy is found in Quintilian.

classification

Var. 8.12 utriusque generis, et vocabuli et verbi, quaedam -a, quaedam posteriora.

Quint. 9.4.24 illa nimia quorundam fuit observatio, ut vocabula verbis, verba rursus adverbis, nomina appositis et pronominiibus essent -a.

examples

Var. 8.12 -a ut 'homo', 'scribit'.

L: Flobert 1981: 30 n. 24.

Non-gram.: 'in front' (Pl.+), 'previous, more important' (Pl., Ter.+).

priscus

'ancient'

Var. 7.2 poetice, <quae> in carminibus servavit multa -a.

collocations

auctores: Cass. 7.143.11.

carmen: Char. 106.5.

consuetudo: Var. 10.70; Gell. 9.14.4.

lingua: Gell. 2.6.16, 10.23.1.

nomina: Var. 9.22.

vocabulum: Var. 7.26.

vox: Gell. 11.7.6.

See antiquus, vetus.

Non-gram.: 'ancient' (Enn.+).

privativus

'negative, privative'

1. of pronouns

ps. Asp. 5.550.37 -a, ut 'nequis neuter nemo nihil' (cf. .36 segregativa, ut 'quisquis uterque').

2. of prepositions and prepositional prefixes

Alb. 7.300.24 'de' memorativum est et intentivum et -um, 'de homine, detraho, desum'. 301.16 ('ex') modo -um est vel intentivum vel perfectivum, ut 'exstirpo extendo expleo'. 'e' in compositione -um est vel intentivum, ut 'enodes trunci', 'enarro'.

Prisc. 3.48.19 'e' (praepositio)...in compositione vel -um est, ut 'enervas, enodis', vel... .22 ('ex' praepositio) modo -um, ut 'explico, exero'. 49.4 ('de' praepositio) est etiam -um, ut 'desperatus, demens'. 53.24 ('in' praepositio) modo enim -a est, ut 'indoctus, iniustus'.

attestation:

Gell. 5.12.10 -a...quam Graeci κατὰ στέρησιν dicunt (the particle 've' in compounds). 13.23.19 'ne'...particula...plerumque in Latina...lingua -a est.

Although the term is first attested in Gell., Marache (1952: 192) doubts whether its creation should be attributed to this author.

Gk.: στερητικός ?

AD synt. 79.4 τὰ ἐν στερήσει λεγόμενα: forms with &-privative, e.g. ἀτεχνον, ἀφιλος.

Both στερήσις and the adj. στερητικός are found in Arist. and the Stoics for negative propositions: see LSJ s.vv.

Non-gram.: cf. privatio 'removal or absence, negation' (Cic.).

procerus

'long'

Diom. 1.428.24 syllabae, ut ait Varro, aliae sunt asperae, aliae leves, aliae -ae, aliae retorridae, aliae barbarae, aliae graeculae, aliae durae, aliae molles.

.24 -ae sunt quae vocalem longam extremam habent aut paenultimam, ut 'facilitas'.

Non-gram.: 'tall' (Enn.+); 'long' (Turp.+).

procreo

1. 'form by inflection'; passive of nouns

Serv. 4.407.5 quod propria nomina pluraliter declinantur, sciendum est non ab unius nomine -atum numerum pluralem, sed multitudine nominum hoc facere.

of verbs

Macr. exc. 5.639.4 tertia persona pluralis a tertia -bitur singulari.

641.14 secunda quoque pluralis ex secunda singulari adiecta 'te' syllaba -bitur, ut 'ama amate, mone monete'.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

2. 'form by derivation'

Eutyth. 5.451.35 natura tam verba de nominibus quam de verbis nomina -vit. 460.17 utrum verba de nominibus, an nomina de verbis -antur.

See derivo 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

3. 'generate, produce', of syllables

de fin. 6.241.28 aut unius vocalis enuntiatione, ut 'i', aut duarum triumve sive etiam quattuor litterarum conexione syllaba -atur.

frg. Bob. 7.538.12 vocales sunt quae et sonis singularibus constant et solae syllabas faciunt, sine quibus nulla syllaba -atur.

See figuro, and further parallels s.v.

L: Amsler 1989: 64.

Non-gram.: 'generate, produce' (Pl.+).

procurro

'go through', of nouns attested in all case forms

Aug. 5.498.30 simili declinatione et haec omnia -unt.

See curro.

Non-gram.: 'run forward or ahead' (Rhet. Her.+).

produco

1. 'pronounce (a vowel or syllable) long' of vowels

Vel. 7.47.21 hae (Greek vowels) similiter -bantur corripiebanturque. Ter. Maur. 6.336.358 διχρόνους cognominant (Greek vowels), corripit quod saepe eadem saepe -i valent.

of vowels: vocalis/vocales

Vel. 7.47.21 (vocales) -bantur corripiebanturque (Scaur. 7.18.15; Ter. Maur. 6.336.358). Don. 604.8 Latinae vocales omnes et -i et corripit possunt (Char. 9.13; Diom. 1.422.23; Serv. 4.422.7, 10; expl. in Don. 4.522.2; Pomp. 5.106.6, 10; Aud. 7.325.20, 23; Fortun. 6.279.7; frg. Bob. 7.538.14; Prisc. 2.9.31). Char. 5.2 propterea autem Latina lingua suas quinque et corripit et -it. 8.20 cum singulae vocales litterae -antur, ut 'a' aut 'e'. ult. syll. 4.219.19 harum (vocalium) illi (Graeci) aliquas et corripunt et -unt. .21 easdem (vocales) corripere et -ere possumus. 220.35 hanc vocalem ultimam...-ere. 222.8 'y'...vocalis est, quae et -i et corripit possit. 226.32 ea vero -unt, quae vocalem ultimae syllabae nominativi casus in genetivo -xerint. 227.12 et ea quae -untur nominativo casu eandem vocalem etiam in genetivo -unt. 232.18 'o' litterae vocalis, quam frequenter in ultimo quidem -i quam corripit potest. 236.9 'o' littera postrema vocalis...et corripit et -i potest. 239.34 si 'o' vocalem habuerit, -it. 240.15 hae...vocales...ubique -i debent. .36 ultimas -it. 242.39 litterae vocales...frequenter -i debent. 243.34 ut illae litteram vocalem -unt. Prisc. 2.10.15 nec -ens ante se vocalem more mutarum. 67.9 quae contra regulam paenultimas vocales -unt. 265.7 quia non poterat 'u' vocalis paenultima -i. 323.5 ad genetivum respuentes dicunt -i vel corripit vocales. 325.22 haec enim vocalis quamvis in nominativo -atur, in genetivo non semper -itur paenultima. 460.12 haec vocalem in praesentis correptam paenultimam in praeterito perfectio -unt. 481.7 -unt easdem vocales.

(vocalis) paenultima

Prisc. 2.80.15 'fiscina' corripit paenultimam...cur ergo 'piscina' -it? 122.5 in 'go'...desinentia...paenultimam -unt. 131.22 neutra -unt paenultimam: 'ovile'. 138.12 quae paenultimam -unt. 228.6 genetivus -it paenultimam. .10 paenultimam -xisse. 237.8 modo -ens modo corripit paenultimam. .18 cetera (paenultimam) -unt. 326.10 corripientia quoque nominativum in quibusdam corripit paenultimam genetivi, in quibusdam -unt (.10, 14, 17). 372.23 paenultimam -ens. 403.15 (certain verbs) -unt paenultimas. 465.1 -unt paenultimam (.28, 466.17, 477.25, 499.5). .21 -it paenultimam (510.2, 542.8, 571.26). 467.9 non paenultimam -xit. 477.11 paenultimam -it. 486.8 nisi paenultima 'abstergerem' -atur. 498.6 paenultimam praeteriti -xit. 504.24 -xisse eandem paenultimam. 509.23 -it eam (paenultimam) (543.16). 518.13 vetustissimam tamen tam -bant quam corripiebant...paenultimam. .22 -xit paenultimam. 519.20 sin -atur (paenultimam). 531.13 tam corripientia quam -entia paenultimam. 545.13 -unt (paenultimam). 569.22 licet et corripere et -ere paenultimam. 3.20.6 -it semper paenultimam. Prisc. part. 3.463.29 participii paenultimam -unt.

littera

Gell. 7.15.tit. an 'e' littera corripit an -i debeat. Ter. Maur. 6.364.1307 litteras. Mar. Vict. 6.6.12 littera. Char. 81.3, 4 tunc -unt 'o' litteram genetivo, cum etiam apud Graecos -unt. 108.5 quod genetivo -unt 'a' litteram. 116.14 genetivus singularis 'i' litteram et corripit et -it (exc. Bob. 1.543.2). 257.10 cur 'bonus' et 'malus' non item -unt in adverbio 'e' litteram? exc. Bob. 1.543.30 et masculina quidam et feminina genetivo 'o' litteram -unt. Prob. 4.127.8 necesse est ut per omnes casus -ant (eandem 'a' litteram). ult. syll. 4.226.1 et huius declinationis analogia 'e' litteram in ablativo casu semper -it, superioris autem corripunt aliquae, aliae -unt. 227.32 'o' littera genetivus terminatus Graecus est, eamque -i necesse est. 229.2 'o' littera...quam -i necesse est. 33 ea nomina -unt 'i' litteram. ps. RP 5.543.27 ut ante 're' novissimam 'a' littera -i possit semper.

specific letter(s)

Var. 9.104 'ruta caesa' ita dicimus, ut 'u' -amus. Scaur. 7.33.3 'i' singularis in fraude -i potest. 8 melius enim ['i'] pila in longum -etur. Gell. 4.17.2 ('conicere') in...verbi praepositione <'o'> ob eandem (metri) causam -unt (quidam). Ter. Maur. 6.338.433 ὡστα solum quod videmus saepe -i vel 'i'. Prob. cath. 4.13.34 'o' in genetivo -ent. 23.15 quod in genetivo 'e' -it (Char. 79.11 aut -unt 'o' in genetivo aut 'o' in 'i' mutant. ps. RP 5.538.12 quae vero in 'ar' exeunt neutri generis et 'a' ante 'is' -unt in genetivo. Prisc. 2.206.7 alia vero omnia -unt 'o' in genetivo (222.11 -it 'a' in genetivo. 237.5 -eret 'o' in genetivo. 241.10 in genetivo tamen eandem (e) -it). Char. 14.16 ridiculus sit qui eam ('o') -xerit (Diom. 1.436.7). 83.22 vocativus amissa 's' -ent 'a'. Serv. de fin. 4.454.21 -untur... 'a' ut 'una', 'u' ut 'noctu'. expl. in Don. 4.495.36 quando 'e' -atur. 498.29 cum in hac quinta declinatione semper -atur 'e' (Prisc. 2.294.21 in hac declinatione -it 'er'). Cled. 5.20.8 tamen 'e' -enda est. 76.13 ut 'o' naturaliter -atur. Pomp. 5.189.22 quando...necessarium habet -ere vel corrumpere ('e'). Macr. exc. 5.608.8 in paenultima -i. 617.29 -xite in η mutando. 638.10 id est tam corripuisse quam -xisse ('e' finale). Prisc. 2.71.12 quia 'i' paenultimam puram non -unt Romani. 74.11 non solum autem in nominibus Latinis paenultima 'i' pura ante 'us' vel 'a' vel 'um' non potest -i. 91.16 quia in nulla comparativo 'i' ante 'or' -i potest. 106.4 'cuticula' 'i' antepaenultimam -it. 123.6 in 'do' desinentia...paenultimam 'u' habentia -unt eam. 130.21 -unt 'a' paenultimam. 205.23 in 'o' correptam, quam tamen veteres frequenter -unt. 214.11 sed neutra 'a' -unt in obliquis casibus (222.5 -unt 'a' in obliquis casibus. 236.13 quae 'o' non -ant in obliquis casibus. 265.5 quod per obliquos casus -it 'u'. 322.29 quod Graeci 'i' et 'y' ante 'x' brevem esse volunt, etiam si in obliquis -unt. 334.4 et in obliquis casibus -unt 'a' paenultimam. 237.3 et puto ideo -i, quia a verbo derivatur -ente 'o' paenultimam. 287.20 et apud Graecos -ens 'a'. 312.8 in 'o' correptam, quam frequenter et -unt poetae. 323.2 'a' vero secundum genetivum etiam in nominativo -i vel corripit dicunt. 363.24 ablativus... -it... 'u'. 372.24 'o' -it. 504.28 -unt 'u' paenultimam. 569.25 -xerunt tamen 'u'. 3.6.1 'c' solebant -ere 'hoc'. 8.4 -it 'i' paenultimam semper. 65.25 quae omnia -unt 'a' terminalem. 71.16 a quinta quoque declinationis nominibus composita 'e' -unt. Prisc. part. 3.480.30 in omni...adverbio 'a' finalis -itur. 510.17 -unt 'i' paenultimam. Eutyech. 5.472.18 notantur primae coniugationis duo -entia 'i'.

syllaba

Quint. 1.5.18 sive cum syllaba correpta -itur...seu longa corripitur. Vel. 7.55.26 Accium...vocalis geminatem, ubicumque -itur syllaba. Gell. 13.23.3. ps. Mar. Vict. 6.35.5 necessitas metri aut -entis aut corripientis easdem (syllabas). Char. 143.14 si vero -atur (syllaba). Diom. 1.366.18 prior syllaba...perfecto tempore -atur (370.3). ult. syll. 4.223.27 necesse est in ablativo eam (syllabam) -i. 225.19 alteram ('es' syllaba) alibi -i necesse est. 227.11 nunc corripit nunc -it syllabam. 230.15 potest etiam in his -i nominibus ('es' syllaba). 231.6 hanc

(syllabam) quoque in accusativo -unt. 236.17 eadem syllaba...et corripit et -i...potest. 26 potest syllaba -i. 245.20 tertiam syllabam ab ultima semper -unt. 250.3 in adverbis necessario 'me' syllaba ad discretionem partium -etur. 259.31 sunt...syllabae, quae...nunc -i nunc corripit possint. Macr. exc. 5.619.31 ὑποπαρακτά Graecorum syllabas...-unt. Max. Vict. 6.216.9 et brevem (syllabam) non -unt. Prisc. 2.270.3 'cuius' quia et genetivi paenultima 'cu' et in verbo 'cudo' eadem syllaba -itur, debet quoque in nominativo -i. 3.74.16 et omnia vel natura vel positione -unt extremam syllabam.

media: Diom. 1.432.2; ult. syll. 4.233.7.

novissima: ult. syll. 4.232.23 novissimas syllabas et corripunt et -unt. 238.25 novissimam -it.

paenultima: ult. syll. 4.237.19 paenultimam syllabam -unt.

ult. syll. 4.238.17 paenultimam semper ubique -it (.19). 239.13 paenultimam semper -unt (241.8). 24.29, 32, 240.22, 243.36, 244.27. expl. in Don. 4.506.38 si -atur (paenultima syllaba). Pomp. 5.106.29 etiam de paenultimis potest esse ars, quando -antur. Macr. exc. 5.617.28 quia -it paenultimam. 32 etiam secundae personae paenultimam ex necessitate -at.

ps. Prisc. de acc. 3.522.18 paenultimam -unt.

prima: Paul. Fest. 120.10 ('lustra') vocabuli prima syllaba -itur. Diom. 1.434.14 primam syllabam -imus (.22). ult. syll. 4.259.34, 261.12, 19, 31, 262.10. expl. in Don. 4.522.8 primae...syllabae quando -antur.

ultima: ult. syll. 4.224.27, 225.3, 29, 33, 237.13, 29, 239.18; Cled. 5.3.31; Pomp. 5.205.7, 248.2.

terminatio

Prisc. 2.324.9 quamvis omnes alia declinationes -ant terminationem eiusdem casus. 326.6 nec non -entia terminationem nominativi. 348.23 cum omnes aliae terminationes ablativi in omni declinatione -antur.

prepositional prefixes

Gell. 2.17.1 'in' et 'con' praepositiones...-i atque protendi, cum litterae ('s' vel 'f') sequenter (cf. Cic. orat. 159 ('in' in compositis ante 's' et 'f' litteras) producte dicitur, in ceteris omnibus breviter). 3 cum -i et corripit solet (praepositio 'pro'). Prob. 4.149.33. Pomp. 5.281.3 aliquando -i (istas praepositiones).

2. 'pronounce (a word) with a long syllable' of words

frg. Bob. 7.539.21 monosyllaba aliquid significantia, si fuerit natura longa, id est -i potuerit.

of nouns

Vel. 7.52.26 si -as 'pila'. Ter. Maur. 6.338.434 Ἰλιον nam sic iubetur scribere et -ere. 339.471 'Aurunci', quod...barbarum est -ere. Sacerd. 6.427.12 quae 'e' finiuntur, ea aut corripuntur aut -entur (Char. 187.18, 19). Prob. cath. 4.12.24 quidam putant Vergilium contra rationem proprium -xisse 'Herculis Antorem Comitum' (Aen. 10.779). ps. RP 5.536.41 quando -imus 'decoris' (.42). Aug. 5.500.6 hoc ('os') -imus. Prisc. 2.241.21 quamvis et alia composita ab eo, quod est 'pes', auctores -unt. 323.4 Φαλαξ vero Φαλακός in utroque -itur. 466.21 'dux ducis' sicut 'rex' -i approbatur. 23 cum 'lux' -atur. ps. Prisc. de acc. 3.522.27 'e' finita fixa paenultimam syllabam omnia -ctam habent, ut 'sedile monile singulare verbale', quae aequaliter per ceteros casus -enda sunt. 35 quorum alia 'o' in obliquis casibus servant et -enda sunt. 523.6 'al' syllaba finita, si sint appellativa, in paenultimo -enda sunt (.26). 16 'en' syllaba finita...-enda sunt. 524.27 appellativa...haec -enda sunt. 31 'os' syllaba terminata in paenultimis -enda sunt. 525.7 'citus' quoque licet corripere et -ere. 20 alia...omnia...in aliis casibus -enda sunt.

of nouns with reference to specific cases

Sacerd. 6.474.27 'o' pura terminata (nomina) genetivo 'o' -ant necesse est (Prob. cath. 4.9.25). Prob. cath. 4.10.18 'ho' finita -entur in genetivo. Prisc. 2.244.1

quasi quintae declinationis -xerunt ablativum (349.12 solebant -ere ablativum). 325.21 quod tam corripere quam -ere licet ea (*such words*) in nominativo. 362.11 ego in usu pariter in omnibus -i invenio casibus haec nomina.

of the superlative

expl. in Don. 4.512.22 in tantum semper -itur superlativus, ut, etiam si positivus eius corruptus sit, iste tamen -atur.

of pronouns

Pomp. 5.208.4 'idem' si volueris -ere. 7 quando 'hic' -imus.

Prisc. 2.592.19 unde 'hoc'...solent poetae -ere.

of verbs

Gell. 9.6.3 nam... 'actito' et 'actitavi' -enda sunt? Sacerd. 6.475.8 'co' syllaba si inventa fuerint, -entur et tertiae sunt declinationis (Prob. cath. 4.9.37). Prob. 4.183.3 quoniam omnia verba...praesens tempus...et species imperfectas...necesse est ut -ant. Char. 337.10 (*on the formation of the perfect*) nec cur a correptis -atur, velut 'traho traxi', aut a -ctis <corripitur, ut 'sto steti, do dedi', aut utroque -atur, ut 'flo flavi', aut utroque > corripitur, ut 'iaceo iacui' (Diom. 1.370.20ff.). Pomp. 5.232.31 tamen auctores -xerunt (*primam personam of verbs*). Cons. 5.370.17 ut omne verbum 'o' terminatum, quotcumque syllabarum esset, -eretur potius quam corripitur. ps. Prisc. de acc. 3.526.20 universa...verba...in paenultimis syllabis...-enda sunt.

of the infinitive

Cled. 5.16.33 et infinitum semper -it, ut 'audire munita'. Pomp. 5.224.18 'legere' brevis est. e contrario si -cta sit coniugatio, -itur. ps. RP 5.543.32 sic etiam infinitum -it (544.1). 544.15 infinitivum vero -it semper.

of the imperative

frg. Bob. 6.626.15 secunda...persona indicativi modi imperativum simul -it in prima.

of conjugation

ult. syll. 4.241.31 secunda est coniugatio, quae debet -i. expl. in Don. 4.506.34 quando -atur tertia coniugatio.

of the supine

Prisc. 2.426.22 quod in 'o' supina tam corripunt quam -unt auctores.

of adverbs

Char. 276.11 'propere' -i debet. 277.7 a 'celer' nescio an 'celere' -i possit. Don. 640.12 adverbia, quae in 'e' exeunt, -i debent. Diom. 1.406.13 haec quae in 'e' exeunt -i debent, ut 'docto docte'. ult. syll. 4.246.16 quod pronomen corripitur et adverbium -atur. 251.11 haec ('ne' coniunctio) corripitur et adverbium -atur. Serv. 4.438.30 si...adverbia essent ('facile' et 'difficile')..., -erentur. Serv. de fin. 4.454.22 adverbia monosyllaba -enda sunt. Cled. 5.63.7 adverbia quae in 'e' exeunt -i debent praeter illa quae non comparantur. 64.2 'o' quae -untur a masculinis veniunt (e.g. 'falso'). 5 et ipsa ista -enda sunt. Aug. 5.518.42 adverbia qualitatis in 'e' litteram exeuntia -i debent. Prisc. part. 3.505.24 accusativus pluralis <enim corripit> 'a', -xit tamen propter generalem regulam adverbiorum in 'a' terminantium, quae omnia -ntur, ut 'interea propterea praeterea'.

absol.

Gell. 4.17.6 neque 'ob' neque 'sub' praepositio -endi habet naturam. 7.15.2 (quidam) 'quiescit'... 'e' littera correpta dixit; alter... (eum reprehendit), quoniam -ere debuisset, non corripere.

Sacerd. 6.474.16 tunc -amus, cum apud illos -itur, ut 'Idmon Idmonis' (Prob. cath. 4.9.16). 488.16 si -xeris, erit secundae coniugationis (Prob. cath. 4.36.20).

Char. 259.7 qui ('ferme') detracta 'm' littera legerunt 'fere', -ere solent.

Cons. 5.347.4 si proprie loquaris, -as necesse est. 378.33 quamvis Plautus -xerit in Menaechmis, 'pluerat' (pro. 63).

3. 'lengthen' a word by the addition of a suffix

Gell. 7 (6).12.3 alia mille per huiuscemodi formam -cta.

Gk.: *ἐκτελεῖται*, DT 10.3 (*of vowels*).

See extendo, intendo, protraho.

Opp. corripio.

Non-gram.: 'lengthen' (Pl+).

producte

'with a long pronunciation'

Cic. orat. 159 quibus in verbis...-e dicitur, in ceteris omnibus breviter.

Paul. Fest. 82.22.

Plin. ap. Roman. ap. Char. 176.14 -ius.

Gell. 4.17.8 syllaba -ius latiusque paulo pronuntiata.

collocations

dicere: Cic. orat. 159; Gell. 2.17.8, 6.10.1; Mar. Vict. 6.15.15; Char. 69.24; expl. in Don. 4.505.33.

enuntiare: Vel. 7.57.5.

proferre: Prob. appx. 4.201.6; Prisc. 2.248.11.

pronuntiare: Gell. 4.17.8, 9.6.3; Prob. 4.128.35.

terminare: Char. 226.3, 4.

Opp. correpte.

Non-gram.: 'over a long period of time' (Pl+).

productio

1. 'lengthening of a vowel or syllable'

i) of vowels

Vel. 7.47.20.

Serv. 4.478.17 singularum vocalium.

Mar. Vict. 6.14.7 η...propter naturalem -em.

Diom. 1.434.7 -is vel correptionis ratio.

Macr. exc. 5.619.37 amore -is o...in ω mutant.

ii) of syllables

Char. 219.32 -e litterarum.

Var. 5.6 syllabarum -e.

Gell. 2.17.9 syllabae.

Ter. Maur. 6.329.125 -o longis daret ut tempora bina, correptio plus tempore non valere uno.

ult. syll. 4.259.3 de -e vel correptione syllabarum.

ps. Prisc. de acc. 3.519.14 (elementa) syllabarum (sunt) ipsae -es.

iii) of the final syllable of certain case forms

Diom. 1.308.13 bipertita (forma casualis) est quae alterna casuum -e et correptione variatur, ut 'genu cornu' (.15, 309.6).

Prisc. 2.366.5 -em nominativi.

2. lengthening of a word by the addition of a suffix

Gell. 11.15.6 vacuane et inanis sit istaec -o.

Opp. correptio.

Non-gram.: 'extension, lengthening' (*of time*, Cic.).

productus

1. 'extended, lengthened', in pronunciation

i) vocalis

Gell. 12.3.4; Vel. 7.80.3.

Char. 8.16 longas (syllabas) -a vocalis facit (9.11; Do-sith. 7.386.13; Mar. Vict. 6.29.18; Vict. 6.197.3; Aud. 7.327.20).

Diom. 1.428.19 vocales correptae singula obtinent tempora, -ae bina.

ii) littera

Cic. orat. 159 'indoctus' dicimus brevi prima littera, 'insanus' -a.

Quint. 1.7.2; Gell. 4.17.1, 14; Char. 87.2, 215.26, 219.30, 221.27, 225.29, 32.

specif. letter

e: Gell. 7.15.4; Sacerd. 6.442.27, 443.6, 12; Prob. cath.

4.5.12, 14, 16, Prob. 4.87.31, 34, 88.20, 31, 36, 37, 41, 89.2, 6, 8, 12, 13, 16, 19, 123.15; Mar. Vict. 6.11.8; Serv. 4.415.30, 434.14; expl. in Don. 4.520.29; Pomp. 5.175.27, 188.25, 26, 189.21, 29, 190.22, 26, 29, 223.24, 27, 30, 240.29; ps. RP 5.537.29, 31, 32, 33, 36, 544.20.

i) Vel. 7.57.6; Cled. 5.18.19; ps. RP 5.545.16; Prisc. 2.262.24.

o: Sacerd. 6.443.8; Macr. exc. 5.617.8; Prisc. 2.236.21.

iii) syllaba

Cic. de orat. 3.183 paean...a brevibus deinceps tribus, extrema -a atque longa, sicut... 'domuerant, sonipedes'. Fest. 146.25, 233.26, 254.20; Paul. Fest. 113.6, 140.4.

Quint. 1.5.60 'Castorem' media syllaba -a pronuntia-runt.

Gell. 4.17.4, 12.3.4; Char. 29.5; Diom. 1.305.26.

iv) accent

Serv. de fin. 4.451.12 qui vocis accentus duo sunt..., correptus et -us (cf. 23 longo).

Cled. 5.64.27 omnia adverbia, quae ab appellationibus descendunt et 'e' littera terminantur, -o accentu pronuntia-ntia sunt, ut 'prime docte'.

Aud. 7.350.20 accentus coniunctionum quot sunt? quinque. qui? -us, correptus, acutus, pressus.

353.16 praepositionibus quot accentus accidunt? tres, -us, pressus et acutus.

Prob. 4.124.31, 127.4, 128.39, 155.12, 182.34, 37, 197.7; Pomp. 5.280.3.

v) sonus

Ter. Maur. 6.337.383, 340.481, 488.

2. 'pronounced with a long vowel/syllable'

i) word

Gell. 7.12.3; frg. Bob. 6.626.19 verba.

ii) case

Pomp. 5.172.4 tres casus.

Char. 183.16 nominativo singulari.

Prisc. 2.202.17 nominativus.

Cled. 5.44.32 genetivus dativus et ablativus.

Char. 117.24 genetivum.

expl. in Don. 4.498.25 ablativus.

iii) conjugation

Serv. 4.506.28 prima et secunda coniugatio semper -ae sunt, tertia interdum producitur, interdum corripitur, non in isdem verbis, sed in aliis. inter -am et correptam hoc interest, quod correpta futurum tempus semper in 'am' mittit, ut 'dicam scribam'; -a vero...et in 'am' mittit, ut 'audiam nutriam', et in 'bo', ut... 'servibo'.

Sacerd. 6.434.8 tertia coniugatio -a, quam quidam quartam dicunt, secunda persona 'is' syllaba terminatur, ut 'munio munis'.

Prob. 4.159.16 de tertia coniugatione -a.

ult. syll. 4.240.10, 21, 241.18, 242.17, 38, 243.12, 21, 27, 244.22,

ordo:

Diom. 1.378.19 -i ordinis. 398.6 tertii (ordinis) -i.

iv) tempus

Pomp. 5.224.16 quando invenitur tempus -um, producitur.

v) infinitum

Cled. 5.18.15 quarta coniugatio infinitum -um habent et tertia correptum.

Opp. corripio.

Non-gram.: 'extended in space, time' (Col., Cic.+).

progigno

'generate, produce'

of nouns derived from verbs

Eutyh. 5.460.4 (artis subtilitas) et a pluribus clausulis -uit nomina.

See figuro, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'generate, produce' (Pl.+).

prohibendi

'preventative', of a type of adverb

Sacerd. 6.442.23 -i, ut 'ne' (Char. 234.14; Don. 596.13, 642.2; Aug. 5.518.20; ps. Asp. 5.552.9; ult. syll. 4.248.1). Dosith. 7.411.11 -i, 'ne'..., 'neve'.

RP ap. Char. 244.23 -i, ut 'ne', '<ne> feceris', negandi modo, 'ne id facias', affirmandi modo, 'ne tu, Eruci, accusator ridiculus esses' (Cic. pro Rosc. Am. 18.50).

L: Uhlig 1881: 24.

Non-gram.: cf. prohibeo 'prevent' (Enn., Pl.+).

prohibentis

'preventative', of a type of adverb

Prob. 4.154.14 -is, ut 'ne' (Aud. 7.348.18).

L: Uhlig 1881: 24.

prohibitio

'prevention', of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.14 (adverbia significant) -em, ut 'ne'.

Diom. 1.404.16 -em negationem adfirmationem, ut 'ne' prohibendi modo, 'ne feceris', 'ne' negandi modo, 'ne id facias', 'ne' affirmandi modo, 'ne tu, Eruci, accusator ridiculus esses' (Cic. pro Rosc. Am. 18.50).

Vict. 6.201.30 alia (adverbia) -is, ut 'ne'.

Gk.: τὰ δὲ ἀπαγορεύσεις, ὅλον 'μή μηδὲτα μηδαμῶς', DT 79.1; ἡ μή ἀπαγόρευσις, AD synt. 348.2.

See dehortativus.

L: Uhlig 1881: 24.

Non-gram.: 'prevention; prohibition' (Cic., leg.).

prolatio

'utterance'

Prisc. 2.20.5 naturali; 45.8 vocis (586.2), 11.14 nominis.

3.147.2 ut singulas variant personarum et casuum -es.

157.6 eodem igitur modo, cum absoluta et non discreta inest -o, dicimus absque pronomine 'disputo, disputas'.

Non-gram.: 'postponement' (Pl.+); 'putting forward' (Cic.+); 'extension' (Liv.+).

promiscue

'indiscriminately'

Martyr. 7.191.3 'corvus' -e et hic et haec clavus alterum per genus significans. 8 'palumbus' -e.

Prisc. 2.141.19 'grus', 'bubo', 'damma', 'panthera' in utroque genere -e sunt prolata.

Non-gram.: 'without distinction, indiscriminately' (Var.+).

promiscuus

'epicene' (gender), where a single form serves for both masculine and feminine classification

Char. 194.7 genera nominum sunt tria vel, ut quibusdam placet, quinque, masculinum femininum neutrum commune -um.

definition

Char. 15.15 adicitur quintum genus quod Graece ἐπίκοινον dicitur, Latine -um, ut 'haec mustela aquila'. nam et si mas sit 'mustela' vel 'aquila', feminino genere tantum dicitur, item 'hic passer' quamvis masculino genere proferatur, tamen etiam femininum genus significat.

194.18 sunt etiam -a nomina, quae Graeci ἐπίκοινά appellant, velut 'passer aquila mustela'. haec enim sub uno genere duorum habent intellectum. nam 'passerem' feminam accipimus et 'aquilam' et 'mustelam' [quae] masculino quoque genere intellegimus, quamvis feminino genere tantum dicantur.

exc. Bob. 1.534.7 sunt et -a nomina, quae Graeci ἐπίκοινά vocant, cum quod necessarie masculino genere

pronuntiatur etiam femininum intellegitur, vel contra quod feminino pronuntiatur etiam masculino accipitur, ut 'passer aquila' (Dosit. 7.391.11).

Diom. 1.301.12 est et quantum genus, quod Graece epicoenon dicitur, Latini -um vel subcommune vocant, quod, ut specie masculini generis declinatur et simul significat etiam femininum genus, ut 'passer', aut declinatur specie generis feminini <et simul> etiam masculinum genus significat, et sic sub uno genere utrumque intellegitur, ut 'aquila'.

Prob. 4.120.4 sunt nomina, quae Graeci epicoena appellant, id est -a, siquidem ex suo genere et aliam speciem designant, ut puta 'canis simia sus passer bos aquila belua' et cetera talia.

Cons. 5.344.23 sunt quaedam nomina -a, quae Graeci epicoena vocant.

Don. 619.15 est epicoenon vel -um, quod sub una significatione marem ac feminam comprehendit, ut 'passer aquila' (586.8).

Cons. 5.344.30 in -is...sub uno articulo uterque sexus significatur.

Quint. 1.4.24 -a, quae epicoena dicuntur, in quibus sexus uterque per alterum apparet.

Prisc. 2.141.14 epicoena, id est -a, vel masculina sunt vel feminina, quae una voce et uno articulo utriusque naturae animalia solent significare.

144.11 in -is tamen invenimus quaedam auctoritate veterum secundum genus masculinum prolata. Virgilius... in bucolico: 'Cum canibus timidi venient ad pocula dammae' (Verg. ecl. 8.28). Horatius tamen feminine hoc idem protulit in I carminum: 'Et superiecto pavidae natarunt Aequare dammae' (Hor. carm. 1.2.11f.).

ps. Asp. 5.550.2 -um, in quo aut masculina sunt semper, ut 'corvus turdus', aut semper feminina, ut 'aquila cornix'.

attestation: Quint.: see above.

Roman. ap. Char. 163.1 quaedam eorum sint communis -ive generis.

Gk.: ἐπιχοινων, DT 25.1.

Promiscuus is used, in addition to the transliteration, for ἐπιχοινων, since both share the primary sense of 'promiscuous'. See epicoenon.

Non-gram.: 'common, shared' (Liv., V. Max. +), 'indiscriminate' (Sal., Liv. +).

promissivus

'expressing a promise'

1. of the future tense

i) modus, a verbal mood classification

Char. 214.4 modi sunt septem...-us (Aud. 7.344.13).

Prob. 4.156.1 modi verborum sunt octo, ...-us, quod est et futurum tempus modi indicativi.

Vict. 6.199.17 modi verborum quot sunt? decem. qui sunt? ...-us.

Diom. 1.338.8 qui sex voluerunt (modos esse), vario iudicio alii -um, quidam impersonalem coniungunt.

Don. 632.8 modi...sunt, ut multi existimant, septem, ...-us, ut 'legam': sed hunc nos modum non accipimus.

expl. in Don. 4.549.4 sunt modi...quinque...addunt quidam -um modum, quem pro futuro indicativi nos accipimus.

definition

Pomp. 5.214.9 -us est, per quem promittimus, ut si dicas 'legam tibi'. multi istum modum repellunt.

.27 modum qui dicunt hunc esse, hoc dicunt, omne quod promittimus de futuro promittimus (expl. in Don. 4.504.1).

concerning the form

ps. RP 5.544.39 prima coniugatio...in 'bor' mittit -um modum, ut 'luctabor'.

545.12 -um modum in 'am' mittit, non in 'bo'.

expl. in Don. 4.554.4 ea verba quae indicativo modo 'um' syllaba fuerint terminata -um modum in 'ro' syllabam mittunt, ut 'sum ero, possum potero'.

Aud. 7.345.20 futurum tempus, id est -um modum.

Cled. 5.17.20 inter -um et indicativum hoc interest. promittimus tantum futura, indicamus omnibus temporibus.

54.10 optativus est qui et -us, quando nobis promittimus et optamus aliquid evenire.

There was some discussion among the grammarians as to whether the promissivus counted as a mood or not.

expl. in Don. 4.503.29 -us, per quem promittimus, quaesitum est, utrum modus esset an tempus modi, quoniam indicativi modi tempus futurum est.

Serv. gives both sides of the question.

Serv. 4.412.6 qui negant -um modum esse, hoc asserunt, superflue hunc modum putari, quoniam indicativi modi sit tempus futurum, id est 'legam scribam'. qui autem dicunt proprium modum esse, negant indicativum modum tempus futurum per rerum naturam habere posse.

A number of grammarians rejected it as a mood, some in no uncertain terms.

Cled. 5.16.17 -us modus non est, sed est indicativi modi tempus futurum.

Sacerd. 6.435.20 quidam modi indicativi tempus futurum modum -um dicunt. sed errant. nam nec modus indicativus potest esse sine futuro tempore, nec modus aliquis sine tempore praesenti et praeterito poterit reperiri.

Cons. 5.374.21 huic modo futurum tempus quidam abscondendum putant et faciunt modum quem appellant -um, quod longe a ratione disiunctum est.

.26 -us...modus, quem futuri esse tantum temporis volunt.

expl. in Don. 4.549.13 quidam -um modum: quem faciunt auferentes tempus futurum, et huic ipsi quem -um vocant nullum nisi futurum tempus assignant. quod non modo non necessarium, sed etiam absurdum est. nam cum de forma praesentis temporis formam semper futurum tempus accipiat, etiam in his verbis, quae praeterito perfecto et plusquamperfecto declinationem admittunt vel speciem eius ferunt, qui fieri potest ut aut praesens tempus futuro careat aut futurum quasi ex se ipso ortum non ex praesentis ratione ducatur?

Sacerd. solves the problem by making promissivus a species: see below.

ancient etymology

Aud. 7.344.18 -us cur dictus est? quia per ipsum promittimus, in futuro quid agamus, ut puta 'legam faciam'. hoc enim promitto, quod necdum facio.

attestation: Comin. ap. Char. 226.15.

ii) species, of verb

Sacerd. 6.432.22 quod tempus, futurum scilicet modi pronuntiati, <quidam> modum dicunt -um. sed errant: nam tempus est futurum specie -a, sicut tempus praeteritum imperfectum specie inchoativa.

435.23 praeterea species debet dici -a: sicut species inchoativa 'scribebam' et species recordativa 'amaveram scripseram', sic species -a 'amabo'.

ii) tempus, tense

ps. RP 5.543.41 tertia coniugatio in 'am' semper -um tempus mittit.

545.2 secunda coniugatio...in -o tempore exit in 'bor', ut 'monebor'.

2. type of conjunction

Diom. 1.417.17 ('et' coniunctio) modo adnativa et -a,

ut 'dic quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo' (Verg. ecl. 3.104).

Cf. Diosith. 7.422.20 adnutativa et compromissiva.

Non-gram.: cf. promissio 'promising' (Cic.+).

promittendi

1. 'expressing a promise', of modus promissivus, i.e. the future tense

exc. Bob. 1.562.31 tertius (modus) est qui vim habet -i, ut 'legam scribam'.

2. 'expressing guarantee', of a type of adverb

ps. Asp. 5.552.9 -i (adverbia), ut 'etiam quidni'.

See affirmandi, confirmandi.

Non-gram.: promitto 'promise, guarantee' (Pl.+).

pronomen

'pronoun', although for certain grammarians (Var., Prisc.) this category was narrower than the modern conception classification

Var. 8.45 appellandi partes sunt quattuor, e quis dicta a quibusdam provocabula quae sunt ut 'quis, quae'; <vocabula>...; nomina...; -a ut 'hic haec'.

Var. divided words with case inflection into two groups, nominatus, incorporating proper and common nouns (nomina & vocabula), and articuli, pronouns, whereby he distinguished pronomina & provocabula. Pronomina, qualified by finita, are demonstrative pronouns, while provocabula, qualified by infinita, are indefinite and interrogative pronouns. The implication of the terminology, that provocabula stand in a special relationship to vocabula, pronomina to nomina, is misleading. The pronomina hic & haec are found with common as well as proper nouns, in Var. himself (e.g. 9.94).

Quint. 1.4.19 paulatim a...Stoicis auctus est numerus (partium orationis)...; nominibus appellatio (adiecta est), deinde -n.

definition

Char. 200.9 -n est pars orationis quae posita pro nomine minus quidem plene, idem tamen significat (Prob. 4.131.2; cf. Aud. 7.343.9).

ps. Asp. 5.550.25 -n est pars orationis quae idem quod nomen, sed minus plene significat.

Diom. 1.329.2 -n est pars orationis quae pro ipso nomine posita minus quidem, paene idem <tamen> significat personamque interdum recipit.

Don. 629.2 -n est pars orationis, quae pro nomine posita tantundem paene significat personamque interdum recipit. 589.2.

Prisc. 2.577.2 -n est pars orationis, quae pro nomine proprio uniuscuiusque accipitur personasque finitas recipit.

While the definition of Diom./Don. allows for personal pronouns, that of Prisc. restricts itself to personal pronouns, incorporating in addition to first and second person pronouns the third person/demonstrative pronouns ille ipse iste hic is and the reflexives sui suus. Interrogative, relative and indefinite pronouns are assigned by Prisc. to nouns (Lambert 1908: 101).

ancient etymology

Serv. 4.405.12 -n (dictum est), quia fungitur officio nominis, ut siquis dicat 'Virgilius fecit bucolica, ipse scripsit georgica'.

Serv. 4.409.35 -n dictum est, quia ponitur pro nomine, ut siquis dicat 'Virgilius scripsit bucolica, ipse scripsit georgica'. nec tamen videntur -ia, quoniam nominum funguntur officio, esse nomina. nam etsi nominum vim expriment, non tamen plene expriment. nomina enim posita plenas faciunt elocutiones, -a semiplenas.

expl. in Don. 4.488.14 -n dicitur, quod pro officio et loco nominis ponitur.

498.36 -n dictum est quasi pro nomine, eo quod fungitur officio nominis.

499.8 ergo -n dicitur, quod fungatur officio nominis: loco enim nominis ponitur.

Cled. 5.10.9 -n (dictum est), quod impleat nominis vicem.

Pomp. 5.96.31 -n dictum est, quod quasi fungatur officio nominis.

5.199.21 -n dictum est, quoniam fungitur officio nominis.

Aug. 5.507.7 ideo -n dicitur, quia vicem fungitur nominis, ut 'ille iste ipse'.

Serv. Aen. 2.661 'isti'...pronomen...esse non potest, quia non praecedat nomen.

pronoun/noun

Cled. 5.49.3 inter nomen et -n hoc interest, quia nomen plenam elocutionem habet, -n semiplenam.

.5 inter nomen et -n hoc interest: nomina comparationes habent, -a personas.

Don. 631.10 nullum autem -n recipit comparationem, quamvis et qualitatem significet et quantitatem.

Prisc. 2.55.13 proprium est -is pro aliquo nomine proprio poni et certas significare personas. ergo 'quis' et 'qui' et 'qualis' et 'talis' et 'quantus' et 'tantus' et similia, quae sunt 'infinita' sive 'interrogativa' vel 'relativa' vel 'redditiva', magis nomina sunt appellanda quam -a: neque enim loco propriorum nominum ponuntur neque certas significant personas, sed etiam substantiam, quamvis infinitam, et qualitatem, quamvis generalem, quod est suum nominis, habent: nomina sunt igitur dicenda, quamvis declinationem -um habeant quaedam ex eis. Cf. 2.61.9ff. 585.28 itaque -e quidem substantia per se, nomine vero etiam qualitas manifestatur.

.32 solam enim substantiam, non etiam qualitatem significant -a, quantum est in ipsius prolatione vocis.

Pomp. 5.211.22 'neuter uter unus alius ullus ambo alter uterque' quaeruntur quae sint partes orationis, utrum nomina sint an -a. apud...plerosque invenimus esse nomina, apud plerosque -a.

.27 Probus enumeravit omnia -a, et diximus iam quoniam omnia -a viginti et unum sunt. in istis -bus, quae collegit Probus viginti et unum, ista de quibus dubitatio est non inveniuntur. unde apparet quoniam non sunt -a, sed nomina.

Char. 205.1 -a a nominibus et participiis ita discernimus, si omni peruncationi responsum suam exhibebimus. nam hoc quasi proprium -um est, ut cum dictum sit 'quis', subiungas 'hic' vel 'ille', aut cum 'quas has', aut 'qualis talis', deinde 'quantus tantus', mox 'quot tot'.

For the relationship of pronomen & articulus, see s.vv. articulus, articularis.

While acknowledging the folly of attempting to view ancient grammatical theory through the distorting lens of modern grammatical analysis, it may be helpful to focus briefly on the modern classification of pronouns before examining the somewhat confused ancient picture. In modern terms, Latin pronouns incorporate personal pronouns, e.g. ego tu, together with possessive pronouns, e.g. meus tuus, demonstrative pronouns, e.g. is hic ille iste ipse, interrogative pronouns e.g. quis quid, relative pronouns, e.g. qui quae quod, indefinite pronouns, e.g. quis and nominal derivatives, e.g. qualis talis, quantus tantus, quot tot (Leumann 1977: 460ff.). Most Latin grammarians recognise all these various categories, but Prisc. assigns interrogatives, relatives and indefinites to nouns rather than to pronouns, following AD:

Prisc. 2.61.14 melius ea (sc. quis qui qualis talis quantus tantus quot tot) doctissimos artium scriptores Graecos inter nomina possuisse, quamvis vetustiores apud ipsos quoque pronomina vel articulos ea putaverunt, quos grammatici Latinorum similiter sunt secuti.

Prisc. part. 3.501.10 quae sunt dubia (pronomina)? (Cf. 500.20 indubitabilia). quae Stoici quidem antiquis-

simi inter articulos...ponebant, Romani autem inter pronomena infinita vel interrogativa vel relativa vel redditiva, Dionysius vero et Apollonius et Herodianus rationabiliter inter nomina.

accidents

As with other parts of speech, the grammarians treated the pronoun in terms of its accidents.

Char. 200.10 -i accidunt qualitas genus figura numerus casus persona (Don. 629.3, 588.3; Dosith. 7.401.10).

Diom. 1.329.3 -i accidunt septem, qualitas genus numerus figura persona ordo casus.

Prob. 4.131.6 -i accidunt genus figura numerus casus persona qualitas accentus.

ps. Asp. 5.550.26 -i accidunt qualitas significatio positio genus numerus ordo figura persona casus.

Prisc. 2.577.4 -i accidunt sex: species, persona, genus, numerus, figura, casus.

The qualitas concerned whether a pronoun was definite (finitus) or indefinite (infinitus). Definite pronouns were e.g. ego tu ille; indefinite pronouns were e.g. quis quantus qualis (Char.). Diom. differentiated three categories, adding minus quam finita, e.g. ipse, Prob. four, adding possessiva, e.g. meus tuus, as well. Other grammarians incorporate these as subcategories under a basic two-fold division finita/infinita, e.g. Serv. 4.410.1ff. The definite pronouns were also called personal pronouns: ille was seen as a personal pronoun of the third person, although Serv. notes that ille could be either a finitum or a minus quam finitum, for him a subdivision of infinita:

Serv. 4.410.4 sed 'ille' plerumque variat. nam si ad praesentis personam referatur, tunc vere finitum est; si de absente dicatur, minus quam finitum est.

Possessive pronouns are also referred to as ad aliquid.

For Don. and Prisc., demonstrative pronouns are e.g. hic, relative pronouns e.g. is, i.e. in modern terms anaphoric pronouns. Hic & iste are also referred to as pronomina articularia. The 'relative' pronoun qui quae quod is included by Prisc. under his relativa or redditiva nomina, together with qualis talis quantus tantus quot tot. Ps. Asp. is the only grammarian to differentiate for Latin an explicit category of interrogative pronouns (under the accident positio, unique to him), e.g. quis uter; Prisc. classifies quis qualis quantus etc. as interrogativa nomina. There was some dispute as to whether neuter uter unus alius ullus ambo alter uterque should be assigned to pronouns or to nouns.

attestation

Var.: see above.

collocations

See the relevant entries for examples and comment.

- additivus
- appositivus
- compositus 2. iv.
- coniugatus
- demonstrativus
- finitus 1. iii.
- impositivus
- infinitivus 1. ii.
- infinitus 1. iii.
- interrogativus
- personalis 1.
- possessivus 2. iii.
- praepositivus 1. i.
- primigenius 2.
- primitivus 3.
- principalis 1. iii.
- relativum 1. i.
- simplex 1. iii.
- subiunctivus 2. ii.

Gk.: ἀντωνυμία.

Pronomen is a hypostasis of pro nomine, on the model of e.g. proconsul, to translate Gk. ἀντωνυμία (Serbat 1975: 29).

pronominitivus

'pronominal'

Prisc. 3.130.1 -ae redditiones fiunt: 'quis est Trypho?' 'ego' vel 'ille' (τὰ ἀντωνυμικά ἀνθ' ὑπάγεται, AD synt. 102.5).

Gk.: ἀντωνυμικός, see AD ref.

pronuntiatio

1. 'pronunciation, utterance'

i) in various contexts

Diom. 1.300.19 Scaurus sic, oratio est ore missa et per dictiones ordinata -o (Char. 193.4; Dosith. 7.389.8).

Char. 5.13 'l m n r', quae propterea liquidae dictae sunt, quod...in -e liquescant. Fortun. 6.279.12 esse...elementa, quae minus virium habeant et sic in -e, ut ita dixerim, liquescant atque solvantur, ut positione longam facere non possint.

Prisc. 2.6.25 elementa proprie dicuntur ipsae -es, notae autem earum litterae. 9.2 potestas (litterae est)...ipsa -o.

ii) 'delivery'

classification

Vict. 6.188.15 partes lectionis quot sunt? quattuor. quae sunt? accentus, discretio, -o, modulatio (Aud. 7.322.12).

Char. 3.30 (=index): in the text two pages are missing from the MS at the point where Char. treated this topic (375.10).

definition

Vict. 6.188.17 -o quid est? scriptorum secundum personas accommodata distinctione similitudo (Aud. 7.322.14; Diom. 1.436.19).

Gk.: ὑπόκρισις, DT 6.6 (part of ἀνάγνωσις ~ lectio).

According to Ussener (1913: 281), pronuntiatio corresponds to Gk. ὑπόκρισις.

2. 'form' as opposed to sense, content

Char. 60.10 nomina...simili -e, intellectu dissonantia, velut 'decorus sonorus'. expl. in Don. 4.492.30 nomina -e singularia, intellectu pluralia, ut 'plebs'.

Non-gram.: 'announcement, pronouncement' (Caes., Cic.+); 'utterance, speech, diction', oft. rhet. (Rhet. Her., Cic.+).

pronuntiativus (modus)

'indicative'

classification

Sacerd. 6.432.18 modi verborum sunt quinque, -us, quem quidam indicativum vel finitivum dicunt.

Char. 215.31 modi verborum sive qualitates sunt quinque, -us seu finitivus.

Cons. 5.374.16 modus...quinque...sunt, indicativus, qui et -us dicitur, ut 'lego'.

Don. 632.8 modi...sunt...septem, indicativus, qui et -us, ut 'lego'.

Prob. 4.155.39 modi verborum sunt octo, indicativus, qui <est> et -us.

definition

Diom. 1.338.25 finitivus modus...ab aliis -us (appellatur), quo pronuntiamus.

Cled. 5.54.8 -us: quia quae indicamus pronuntiando signamus.

ult. syll. 4.237.10 modo -o, id est indicativo (expl. in Don. 4.549.1).

exc. Bob. 1.562.27 etiam haec species prima (sc. indicativus modus) sensum habet interrogandi, ut 'amo? amas? amat?' quod[que] actu orationis dividitur, utrum interrogativum sit an -um.

See definitivus, finitivus, finitus, indicativus.

pronuntiatus, -ūs

'pronunciation'

Gell. 4.17.8 ea syllaba productius latiusque paulo pronuntiata priorem syllabam brevem esse non palitur sed

reddat eam positu longam, proptereaque et numerus in versu et ratio in -u manet. 15.3.2 quo fierat vox -u audituque lenior.

Gellius' creation of this word was probably influenced by the verb pronuntiari on the one hand, and the noun positus on the other.

L. Marache 1952: 160.

pronuntio

1. 'use (a word or phrase) in a given form, say'

Var. 5.173 veteris consuetudinis, ut... 'semis tertius', 'semis quartus', 'semis quintus' -arent. 8.51 -aretur ut in i<e>is viris, sic e<ai>s mulieribus. 9.96 trium temporum verba -are.

concerning the form taken by a word

Vel. 7.73.7 placet etiam ut 'Dalmatiam' quoque, non 'Dalmatim' -emus. Plin. ap. Char. 178.29 ita contra 'nox falx calx arx lanx' cum 'i' -anda sunt. Char. 133.20 sed nunc quidam 'bonae frugis' cum 's' -ant. 229.21 sed haec veteres sine 'e' littera -bant (Diom. 1.350.34). 230.28 quae non ratione sed consuetudine -antur. 343.5 sed haec quae <cum> 'sum' verbo -antur unum possum non potest videri (Diom. 1.360.16). Diom. 1.432.34 ideoque factum est ut varia haec nomina consuetudo -aret. 433.4 sane Graeca verba Graecis accentibus efferimus, si isdem litteris -verimus. expl. in Don. 4.545.2 'has puppis has classis hos agilis' accusativo plurali -are debemus. Aud. 7.358.25 si ambae longae sunt, dum ad posteriorem longam -andam festinamus. 359.18 dum ad illas -andas festinamus. Prob. 4.76.5 haec in dativo et ablativo casu numeri pluralis cum eodem ablativo casu numeri singularis pari numero syllabarum oportet -i (85.17, 86.28). 117.2 omnia nomina... pari numero syllabarum confirmata sunt -i. 133.13 siquidem omnis oratio octo partibus tantum instituta sit -i. 154.23 sic sunt <et> alia adverbialia, quae duplici vel eo amplius modo reperiuntur -i. 187.6 sic et cetera talia, quae possunt a 'facio' vel 'fio' acciderent, sunt -anda. 21 qua de causa a 'fio' infinito modo 'fieri' -etur. ps. RP 5.539.33 sed veteres haec nomina magis in 'is' et in 'e' nominativo -bant. frg. Bob. de nom. 5.558.25 'delfin' et 'Telchin' Latini 'delfinus' et 'Telchinus' -are maluerunt. Macr. exc. 5.610.17 haec δῆδ δὲ μὴ in passivo -antur, τέτυφα τέτυμαι. 617.5 quia ἐγγύγορα non nulli ausi sunt primum thema verbi -are. 622.36 in infinito autem ita -atur. 624.2 vel in passivo 'doctum iri' vel in activo 'doctum ire' -ant. 636.9 et qui -verit 'utinam pingerem'. 645.28 omne futurum infinitum passivum per eandem participii sive gerundi societatem adiecto 'iri' -atur. Caper 7.106.18 'in Siciliam' dicendum, non 'is Siciliam', ...quia numquam sine 'n' -atur.

concerning the category to which a word belongs, e.g. gender, diathesis

Char. 205.7 quaedam pronomina ad aliquid -antur. Dosith. 7.391.12 cum quod necessario masculino genere -atur etiam feminino intellegitur vel contra <quod> feminino -atur etiam masculino <accipitur> (exc. Bob. 1.534.8, 9). Prob. 4.89.22 quod 'dies' ideo feminino genere -etur). Macr. exc. 5.602.5 primae coniugationis -bis. Prob. 4.56.15 illa sunt nomina ex integro -anda. 72.38 haec supra dicta nomina positivi, non superlativi gradus esse -anda. 73.14 sic et sine aliis supra scriptis adverbis comparativi vel superlativi gradus nomina -i oporteat. 157.36 sui cuiusque generis vel qualitatibus sunt -anda. 181.27 et ideo 'portitor' et 'cantor' suae positionis nomina, non a verbis venientia sunt -anda. Aud. 7.357.10 sin vero non per suspirationem animi, sed aliter proferuntur, id quod significaverint -antur.

permissum esse -i

Prob. 4.97.13 quae nomina... ex utroque sono permissa sint -i. 124.38 haec eadem supra dicta nomina... et 'ar' litteris permissa sint -i.

+ per + casus

Prob. 4.72.18 hoc est per omnes casus uno sono -atur. 74.30 haec nomina per casus secundum suum numerum sunt -anda. 115.27 ad formam 'fluctus' per omnes casus -atur. 142.29 quoniam omnia participia praeteriti temporis ad 'docti' formam necesse est per casus esse -anda.

+ per + individual letter(s)

Prob. 4.106.32 et ideo haec nomina... per duas 'o' litteras -antur. 116.14 haec in supra dictis casibus ante ultimam syllabam per 'i' et per 'u' litteram -antur. 32 et ideo 'vitus' dativo vel ablativo casu numeri pluralis ante ultimam syllabam per 'i' tantum litteram -atur. 127.2 et ideo 'hic miles' per 's', non per 'x' litteram -atur.

+ adverb

adverbialiter: Prob. 4.152.21 adverbialiter -antur (.25). aptote: Prob. 4.120.29 aptote voluerunt singulari numero -i. 122.37 numeri pluralis, qui aptote -atur. pluraliter: Char. 118.24 pluraliter quisquam ausus est -are.

recte: Char. 234.32 sed neque ex his 'Agavice' aut 'Hellice' aut 'Tychice' recte -bitur. Diom. 1.426.29 iudicium est quo omnem orationem recte vel minus quam recte -tam specialiter iudicamus.

varie: Char. 155.8 'as' finita nomina casu nominativo singulari genetivum varie -ant. exc. Bob. 1.564.4 in primo ordine verborum perfectum tempus -atur varie.

anomale

Prob. 4.82.14 sed haec nomina qua de causa in supra dictis casibus propter structuras sic anomale confirmata sint -i (84.31, 100.11, 101.31, 105.30). 23 nunc et haec supra dicta nomina... in supra dictis casibus sic anomale -entur (85.1). 31 haec eadem communis generis vel epicoena appellatur aut certe anomale -antur. 88.27 qua de causa et in eodem casu non anomale dicantur -i. 109.29 supra dictum nomen in supra dictis casibus propter sonos sic anomale confirmatum sit -i (111.11, 21, 112.39). 128.20 haec aut deficiunt, aut certe anomale -antur.

ad hunc sonum anomalum -i

Prob. 4.82.9 sic et cetera supra dicta nomina in supra dictis casibus ad hunc sonum anomalum necesse est -i (.21, 101.27, 111.17).

pro locutione

Prob. 4.90.11 non secundum genus femininum vel neutrum sint declinanda, sed pro locutione -anda (90.17, 91.2, 93.16, 20). 90.20 necesse est pro locutione -i (.24, 28). 91.9 pro locutione -i (.13). 21 pro locutione -antur. 26 in genere feminino vel neutro necesse est anomale vel pro locutione -i.

of authors

Char. 182.11 Caesar ergo 'siremps lex esto quasi sacram violaverit' dixisse -andus est. Prob. 4.82.28 qua de causa Vergilius 'haec leana' et non 'lea' -arit. 37 sic utique ab 'hoc leone' Vergilius secundum sonorum rationem 'leana' anomale, non 'leam' proprio sono invenitur -asse. 39 qua de causa Vergilius 'pauperque domus' et non 'paupera domus' -arit (83.7). 89.20 qua de causa Vergilius 'diem' et masculina genere -arit (124.17 qua de causa Vergilius 'haec finis Priami' (Aen. 2.554) feminino genere -arit. 128.23 qua de causa Vergilius 'calces' feminino genere -arit). 96.9 quo sono Sallustius 'per liberos atque parentis vestros' scierit esse -andum. 13 qua ratione praecipue Maro eosdem 'postes' ex utroque sono -vit. 102.20 qua de causa Vergilius vocativo casu numeri singularis 'socer'... -arit. 126.12 qua de causa Sallustius 'hic proconsule' -arit. 127.31 qua de causa Varro masculum et feminam 'avos' -arit. 128.18 quare Vergilius de Iunone 'auctor ego audendi' (Aen. 12.159) et non 'auctrix' -arit. 130.29 qua de causa Vergilius 'tenuia' -arit. 141.37 qua ratione Tullius 'et obscure serpens' -vit. 181.36 qua de causa Terentius 'peri' et non 'perii' -arit. 182.1 qua de causa Cicero 'perii' -arit. 28 qua de causa Vergilius 'fugite' correpte -arit (.32). Aud. 7.355.8 Sallustius supra

dictas praepositiones sequentibus consonantibus integras -vit.

Gk.: see effero 2.

See dirigo 1, effero 2, enuntio 2.

2. 'utter (a word, syllable, etc.) in a given way, pronounce'

Nigid. ap. Gell. 10.4.4 cum dicimus 'nos', neque profuso...flatu vocis neque prociectis labris -amus. Quint. 9.4.34 prout (syllabae) oris habitu simili aut diverso -buntur. Scaur. 7.33.10 ceterae vocales...apice distinguuntur...ne uno sono eadem -entur. Diom. 1.422.6 (vocales) -tae singulae syllabas faciunt. Serv. 4.427.7 quattuor sunt particulae, quae corrumpunt in -ando regulas accentuum hae, 've ne que ce'. 442.29 quotienscumque post se habent 's' vel 'f' litteram, videmus quem ad modum -entur. 33 his enim locis -andae sunt ut longae. expl. in Don. 4.534.6 incipis -are. Aud. 7.350.26 ut 've', si non <cum> commotione animi -atur, erit coniunctio. Prisc. 2.12.1 quod non fixis labris est -anda 'f'. 14.13 nam tribus 'i' iunctis qualis possit syllaba -i? 18.8 quia 'b' vel digamma post ρ in eadem syllaba -i non potest. 28.1 vel magis u sono 'u' soliti sunt -are. Prisc. part. 3.465.16 omnis dictio a 'vi' syllaba brevi incipiens...hoc sono -atur. ps. Prisc. de acc. 3.520.28 siquis -ans dicat 'poné' et 'ergó'. 522.14 quae alia differentiae causa, alia solo usu -antur.

of aspiration

expl. in Don. 4.526.3 aut sine aspiratu -ando tenuiores. ps. Phoc. de asp. 5.440.11 omnia similiter 'o' inchoata et duas consonantes 'rr' post ipsam vocalem habentia prae-positione aspiratione erunt -anda, ut 'horror'. Macr. exc. 5.608.37 et 'ἐχὼ' ψιλόν, 'ἔξω' δασύ -ant.

of vowel length

Quint. 1.5.60 'castorem' media syllaba producta -arunt. Gell. 6 (7).10.1 'a' littera...tractim -ta. Mar. Vict. 6.31.20 unde eas haud immerito nostri auctores dichronos -arunt. Diom. 1.433.15 'con' quoque praepositio complexa 'f' vel 's' subiunctas litteras producta 'o' -bitur. Prob. 4.128.35 qua de causa 'Borrilcaris' correpse et non producte -etur. Cled. 5.19.15 secunda persona futuri indicativo singulari numero 'e' producta -anda est. 52.28 si tractim -as. Cons. 5.378.33 in tantum ut etiam 'pluit' utrobique -etur priore correpse. Macr. exc. 5.604.3 in imperfecto vero longa -antur.

of accent

Prob. 4.128.39 correpse, non producto accentu debeat -i. 182.35 haec et in tertia persona...eodem accentu -antur. Don. 610.11 accentum legem vel distinguendi vel -andi ratio vel discernendae ambiguitatis necessitas saepe conturbat (Diom. 1.433.35; ps. Prisc. de acc. 3.520.26 -andi ambiguitas. 33 ambiguitas vero -andi legem accentuum saepe conturbat). 643.15 sed haec tamquam unam partem orationis sub uno accentu -bimus (e.g. 'de subito' et 'ex inde' et 'ab usque' et 'de hinc') (Cled. 5.70.6). Serg. de acc. 4.483.33 Graeca autem suis accentibus -anda esse noscimus. expl. in Don. 4.526.31 paenultima acuta -are debemus. Cled. 5.33.25 meminimus ut Graeca verba <Graecis> accentibus -emus. 70.9 uno accentu -antur. Vict. 6.188.16 accentus quid est? unius cuiusque syllabae in sono -andi qualitas (Aud. 7.322.13). Prisc. 2.57.16 incertum est, quo accentu eam -emus. 287.2 accentu quoque Latino -atur. Prisc. part. 3.465.32 quia sub uno accentu -antur (ps. Prisc. de acc. 3.520.35 sed sub uno accentu -andum est. 528.31 sub uno accentu -anda sunt). 469.4 quo accentu -atur 'ab'? ps. Prisc. de acc. 3.521.6 quae etiam tali accentu -anda est.

of accent: talio

Don. 609.11 ergo monosyllaba, quae correptam vocalem habebunt, acuto accentu -bimus, ut 'fax, pix, nux'. Aud. 7.354.10 si acuto accentu -entur. 22 acuto accentu -antur. frg. Bob. 7.539.23 acuta voce -buntur. ps. Prisc. de acc. 3.521.5 acuto accentu -atur. 11 acuto accentu -andae sunt. 14 non circumflexo sed acuto accentu -anda est.

of accent: circumflexo

Dosith. 7.378.5 circumflexo accentu -buntur, ut 'res'. Don. 609.11 (monosyllaba) quae productam vocalem habebunt, circumflexo accentu -bimus, ut 'res, dos, spes'. expl. in Don. 4.524.23 accentu circumflexo -buntur. Vict. 6.193.2 circumflexo accentu -bimus (Aud. 7.330.2). Macr. exc. 5.603.30 quia modo acuto modo circumflexo accentu -atur.

of accent: gravi

Diom. 1.433.10 gravi, non acuto sono -antur. Don. 610.3 si paenultima positione longa fuerit, ipsa acuetur et antepaenultima gravi accentu -bitur, ut 'Catullus, Metellus'. Vict. 6.203.23 cum gravi accentu -atur. Prisc. 2.61.8 cum in lectione gravi accentu -antur. 3.51.12 gravi accentu -atur.

of accent: presso

Prob. 4.116.29 si quidem ab 'hac vitu' 'his' vel 'ab his vitibus' presso accentu -antur. Aud. 7.353.22 presso accentu -atur. 354.9 si presso accentu -entur.

of accent: producto

Prob. 4.127.4 'a' littera...producto accentu -etur. 155.12 producto accentu -antur. 182.34 quaecumque verba...producto accentu -antur. 37 qua de causa 'ridere' producto accentu -etur. Cled. 5.64.27 producto accentu -anda sunt.

opp. write

Vel. 7.67.16 ut cum et scribimus et -amus 'urguere' <et 'unguere'>. Scaur. 7.31.14 qui quod est in his scriptum recitat + scriptumque -atur si ea videt. Mar. Vict. 6.33.13 quam nisi per ϕ coniunctam Graeci scribere ac -are non possunt. expl. in Don. 4.521.18 illi scribunt 'Enetos' et superimponunt digammon...et -ant 'benetos'. Prisc. 2.291.2 apud quos 'i' scribi post vocalem et non -i solet. 456.23 dubitationem faceret scriptura, quomodo debemus -are 'e'. Cass. 7.161.9 nam aliter scribere, aliter -are 'vrecordis' est.

collocations: + per

ult. syll. 4.220.10 per vocales litteras -antur (mutae). expl. in Don. 4.534.7 et per gradus -ando clausulam facis. frg. Bob. de nom. 5.556.21 hic tamen aliquoties ornatus gratia vel metri necessitate vel consuetudine vetustatis per $\sigma\gamma\gamma\alpha\kappa\eta\eta$ -atur. ps. Prisc. de acc. 3.522.26 et haec omnia sive producta sive correpse per obliquos casus itidem -anda sunt.

collocations: + adverb

Gell. 13.31 (30).9 verba corrupte -bat. expl. in Don. 4.543.20 eiusdem formae sunt 'promilite proconsule propraetore', cum indivise -antur. Pomp. 5.102.8 hyphen dicimus, quando duo verba coniungimus, ne erret puer et male -et. Prisc. 2.14.7 quod non aliter -i posset.

correpse, producte, tractim: see above (of vowel length)

See effero 1, enuntio 1, exprimo 1, resono 1.

3. 'declare, say'

Vel. 7.61.8 quoniam et Graeci -verunt [per] ψ litteram constare $\epsilon\chi$ τοῦ $\pi\lambda$ $\alpha\lambda$ σ .

in the definition of the indicative

Diom. 1.338.25 ab aliis pronuntiativus (modus), quo -amus. Cled. 5.54.7 indicativus: quia quae indicamus -ando dicimus. 8 pronuntiativo: quia quae indicamus -ando signamus.

Prisc. 3.118.14 qui enim -at ($\delta\pi\sigma\phi\alpha\iota\nu\acute{o}\mu\epsilon\sigma$, AD synt. 22.1) 'ambulo' vel 'scribo', non ad discretionem alterius personae definit.

of parts of speech

Prob. 4.52.3 haec iam non appellativa, sed propria -antur. 55.35 ni vero coniunctio -atur. 142.33 sin vero ad tempus sunt propriis nominibus adiecta, participia sunt -anda. 37 et ideo haec nomina sunt -anda. 143.6 et ideo haec nomina, non participia sunt -anda (14). 153.14 tunc haec -antur adverbia. 19 adverbia -anda sunt.

+ infinitive

Char. 185.3 quando per nominativum et ablativum tantum modo declinari posse grammatici -ant. Prob. 4.88.33 haec supra dicta nomina... in eodem casu non anome declinari -antur (116.6 ad formam fluctus declinari -atur). 88.36 qua de causa 'mulierum' non ab 'e' producto venire -etur (141.38 quoniam a 'serpo', non a 'serpio', hoc participium venire -vit). 128.10 haec sub sono masculini generis resonare -entur. 137.9 non numerus pronominum augeri -atur. 148.2 quando accusativo et quando ablativo casui respondere -entur (.11).

+ esse

Prob. 4.52.19 haec communis generis esse -antur (64.17, 65.40, 67.39, 83.5, 13, 18, 85.10, 86.40, 87.23). .37 haec omnis generis esse -antur (71.4, 72.10). 53.29 sic et cetera talia... integrum vel integra esse -antur. 55.21 'tor' autem corruptum esse -atur. .24 'bilis' autem nunc corruptum esse -atur. 59.20 adverbiorum esse -antur (61.39, 63.29, 69.29). 72.37 positivi gradus nomina esse -antur. 74.26 haec communis numeri esse -antur. 98.27 et ideo 'vis' numeri tantum singularis esse -atur. 128.28 haec feminini generis esse -antur. 156.21 activi generis vel qualitatis esse -antur. .32 passivi generis vel qualitatis esse -antur (157.2 neutri. .13 deponentis. .22 communis). .32 inchoativi generis vel qualitatis verba esse -antur. 158.1 sui cuiusque generis vel qualitatis esse -antur. .13 haec frequentativa verba esse -antur. .17 defectiva verba esse -antur. .27 at vero in passivis deponentibus et communibus verbis tunc prima coniugatio esse -atur (.38, 159.12, 25). 182.16 et ideo 'calcai' barbarismus esse -atur. Prob. app. 4.203.5 'fructuus' vero appellativa nomina esse -amus.

+ facere

Prob. 4.60.9 utique iam 'hic taeter', non 'hic taetrus' facere -atur. 72.22 genere neutro 'nequissimum' facere -atur. 79.38 et ideo 'Maecenas' 'huius Maecenatis', non 'Maeceniae' facere -atur. 83.26 et ideo 'ab hospito' fieri -atur. 96.5 sed 'has nubes' facere -atur. 102.12 et ideo 'hic barbarus' et non 'hic barbar' facere -atur (.17, 106.9, 107.22). 113.21 et ideo 'hoc ovum', non 'hoc oum' facere -atur. 122.2 hac de causa a 'bove' facere -atur. .6 at vero et a 'boe' illa de causa facere -atur. 124.7 et ideo 'hoc solstitium', non 'hoc solstitii' facere -atur (.14, 28, 33, 125.16, 28, 126.5, 22, 28, 127.24, 26, 30, 128.30, 34, 129.5, 7, 11, 24, 27, 34, 130.2, 7, 15, 33, 142.11, 182.10, 183.31, 36, 184.7, 11, 21, 28, 34, 185.26, 35, 186.2, 8, 11). 125.39 utique iam 'huius Achatidis' facere -vit Vergilius (182.27 Terentius... iam 'coquo', non 'coco' facere -vit. 183.10 Vergilius... iam infinito modo... 'suggerere' et 'inserere' facere -vit. 184.6 Vergilius... iam 'ungo', non 'ungeo' facere -vit. .17, 185.4, 14). 128.22 et ideo hoc nomen feminini generis anomalum facere -atur. 151.8 talia adverbium ex se facere -antur (.28, 40).

+ pertinere

Prob. 4.53.32 <sic> et cetera talia... ad corruptum pertinere -antur. 54.10 sic et alia nomina... ad figuram compositam ex integris... pertinere -antur. 89.4 'quies' ad 'e' productam non pertinere -etur (.13). .7 non ad 'e' productum pertinere -atur (.8). Aud. 7.356.5 sic et alia quae cum commotione animi suspiranter promuntur ad interiectionem pertinere -antur.

+ scribi

Prob. 4.105.22 et ideo 'O Mercurii' per duas 'i' litteras scribi -atur. 116.21 in eodem dativo <vel ablativo> casu numeri pluralis et per 'i' et per 'u' litteram ante ultimam syllabam scribi -antur. .26 qua de causa in isdem supra dictis casibus ante ultimam syllabam non per 'i' et per 'u' litteram -etur scribi. 126.11 et ideo per 'b', non per 'p' litteram scribi -atur.

Non-gram.: 'proclaim, announce' (Var., Cic.+).

propagatum

'offshoot, inflected word'

Var. 8.3 at nunc ideo videmus, quod simile est, quod -um.

Var. often uses the language of natural generation for the productivity of words, cf. fecundus, sterilis.

Non-gram.: propago 'reproduce' (Cato+); 'prolong' (Pac.+).

propago

'offshoot, derived/inflected form'

Var. 8.10 in his rebus quae sunt nomina, quod discrimina vocis plura, -es plures, et in his rebus quae copulae sunt ac iungunt verba, quod non opus fuit declinari in plura, fere singula sunt.

Non-gram.: 'space for planting' (Cato); 'offspring, progeny' (Gracch.+).

proportio

'proportion, analogy'

Fest. 253.11 'Penatis' singulariter Labeo Antistius posse dici putat, quia pluraliter 'Penates' dicantur, cum patiat -o etiam 'Penas' dici, ut 'optimas, primas, Antias'.

attestation:

The phrase pro portione occurs in Var. once as a nominative (10.2), once in the accusative (8.57).

Var. 8.57 cum dicatur 'lassus sum metendo ferendo', ex his vocabula non reddunt -em, quoniam non fit ut 'messor fertor'.

Cic. Tim. 4.13 p.217 Mueller id optime adsequitur quae Graece ἀναλογία, Latine -audendum est enim, quoniam haec primum a nobis novantur -comparatio pro portione dici potest.

Was proportio a fully-fledged word already in Cicero, or did he use only the phrase pro portione? Some prefer the reading comparatio proportiove of certain MSS, but pro portione appears more likely. At 7.24 some MSS have proportionem comparationem, but here too pro portione comparationem seems preferable.

Puelma believes proportio to be post-Cicero, taking the accusative proportionem in Varro to be corrupt.

examples

Prisc. 2.457.5 secundum -em aliorum verborum (510.15 secundum rectam... -em. 527.10 secundum -em secundae coniugationis). 502.4 'mortuus'... pro... 'moritus', quod -o magis exigebat.

In the language of grammar, from Var. through later authors, the transliteration analogia prevailed over the calque proportio. In the terminology of mathematics and architecture (N.B. Vitruvius) proportio is preferred.

Gk.: ἀναλογία.

Var. 10.37 ratio pro portione; ea Graece vocatur ἀνὰ λόγον; ab analogo dicta analogia.

Quint. 1.6.4 analogia... quam proxime ex Graeco transferentes in Latinum -em vocaverunt (Dion. 1.384.15; Serv. 4.435.16; Pomp. 5.197.23; Cons. 5.353.19).

Gell. 2.25.2 ἀναλογία... quam quidam Latine -em vocant.

Gell. 15.9.4 ratio -is, quae 'analogia' appellatur.

Scaur. 7.12.7 -e, quae Graece ἀναλογία dicitur.

Cf. Char. 470.18 proratio ἀναλογία.

This is the logical calque, if ratio matches λόγος, but it is found only here.

L.: Plasberg 1898: 74ff.; Puelma 1980: 170f.; Yon 1933: 251ff.

Non-gram.: 'proportion' (Vitruvius+).

proprie

'specifically', concerning the distinction between proper and common nouns

Char. 193.11 nomen est pars orationis...significans rem...-e communiterve, -e, ut 'Roma Tiberis', communiter, ut 'urbs civitas flumen' (exc. Bob. 1.533.8; Diom. 1.320.12; Dosith. 7.389.14; Prob. 4.119.25; Don. 585.7, 614.2; Serv. 4.406.22; expl. in Don. 4.489.21, 31, 490.13, 14; Cled. 5.10.15; Pomp. 5.137.2, 24; Cons. 5.338.13; Prisc. part. 3.481.1).

See s.v. communiter 1.

Non-gram.: 'as one's own' (Rhet. Her.+); 'specifically, particularly' (Cic.+); 'strictly speaking' (Var.+).

proprietas

'characteristic quality'
of the parts of speech

Prisc. 2.3.11, 55.29 nominis et verbi et participii et pronominis.

3.140.26 nominis -em, id est casum.

141.1 verbi...-s, id est persona. 116.27 -s verbi, id est actio et passio.

collocations

circumflexorum: Eutyck. 5.448.10.

Latinae linguae: Char. 380.23; Diom. 1.311.5.

nominis: Prisc. 3.123.2, 140.26.

partium orationis: Prisc. 2.56.2.

pronominum: Prisc. 3.144.17.

sermonum: Agroec. 7.113.9.

significationum: Prisc. 2.55.5.

sonorum: Prisc. 2.61.26.

verbi: Prisc. 3.116.27, 141.1.

attestation:

Quint. 1. pr. 16 -s verborum (5.14.34). 6. pr. 11 expressa -s omnium litterarum.

Gk.: ἰδιώμα.

Macr. exc. 5.599.9, 631.18.

Non-gram.: 'special property or character' (Cic.+); 'ownership' (inscr., leg.).

proprius

1. 'specific'

of words with specific reference

Var. 5.80 quae (sc. terms) sunt hominum -a.

of words specific to the thing described

Var. rust. 1.9.1 dicitur terra -o nomine, quae nullo alio vocabulo neque cognomine adiecto appellatur.

of words with their own proper sense

Var. 6.55 non -o nomine...sed tralaticio.

Cic. de orat. 3.149 ergo utimur verbis aut eis, quae -a sunt et certa quasi vocabula rerum...; aut eis, quae transferuntur et quasi alieno in loco collocantur.

Gk.: (ὀνομα) κύριον, Arist. poet. 1457 b 3; ὀλκείον (ὀνομα), Arist. rhet. 1404 b 35.

Opp. tralaticius.

Sandys (1877: 18f.) interprets κύριον ὀνομα as the proper, ordinary or established name for a thing, ὀλκείον ὀνομα as the special or characteristic name for a thing. Cope (1867: 282 n. 2) compares Gk. and Latin usage (κύριον & ὀλκείον (ὀνομα) in Arist. with (nomen) proprium in Cic. and Quint.).

2. 'proper (noun)', as opposed to 'common (noun)' classification

Char. 193.14 nomina aut -a sunt aut appellativa.

194.5 qualitas est qua intellegitur -um sit an appellativum (Dosith. 7.391.5).

Diom. 1.320.29 qualitas nominum bipertita est. aut enim -a sunt nomina aut appellativa (Don. 614.6; ps. Asp. 5.549.25).

Aud. 7.341.11 qualitas, scilicet qua quaeritur, utrum nomen sit -um an appellativum.

Prob. 4.51.25 qualitas nominum est, qua intelleguntur nomina qualia sunt, id est -a an appellativa.

Don. 585.10 qualitas nominum in quo est? bipertita est: aut enim unius nomen est et -um dicitur, aut multorum et appellativum.

definition

Serv. 4.406.32 -um est quod unius est, ut 'Hector', appellativum quod multorum est, ut 'homo'.

Cons. 5.338.19 appellativa...nomina a genere et specie manant; ... 339.3 -a ab individuis.

Prisc. 2.58.14 hoc...interest inter -um et appellativum.

Diom. 1.320.30 -a sunt quae -am et circumscriptam qualitatem specialiter significant; item quae unica et sola sunt deorum, ut 'Iuppiter', et quae bina, ut 'Liber pater', hominum, ut 'Romulus', urbium, ut 'Troia', provinciarum, ut 'Africa', insularum, ut 'Sicilia', montium, ut 'Pyrenaeus', fluminum, ut 'Pactolus'.

Prisc. 2.57.4 nomen...communem quidem corporum qualitatem demonstrat, ut 'homo', -am vero, ut 'Virgilius'...

Prisc. part. 3.476.1 omnia...nomina provinciarum et urbium et montium et fluviorum et hominum et deorum vel aliarum rerum individuarum -a sunt.

Prob. 4.51.26 -a sunt nomina deorum et hominum, quae prima accipiunt, hoc est utique quibus nuncupantur, ut puta deorum, 'Iuppiter Iuno Neptunus' et cetera talia; item hominum, 'Cicero Terentius Plato' et cetera talia.

119.29 sunt nomina -a, id est deorum vel hominum, quibus vocantur.

types

Char. 193.14 -a hominum tantum modo, quae in species quattuor dividuntur, praenomen nomen cognomen agnomen, ut 'Puplius Cornelius Scipio Africanus'.

Diom. 1.321.3 -orum nominum quattuor sunt species (Dosith. 7.390.7).

Don. 614.7 -orum nominum secundum Latinos quattuor sunt species.

Prob. 4.119.31; Prisc. 2.57.12.

Cons. 5.339.6 -orum quidem nominum diversa ratio est in his quae significant quod persona est. nam ea quidem quae significant quod persona non est, ut sunt -ia urbium et fluminum ac montium et ceterorum id genus nomina, absolutum et unius modi habent intellectum. ea vero quae personam significant in quattuor species dividuntur, praenomen etc.

attestation:

Var. uses the term of the objects designated rather than of the names themselves.

Var. 8.80 de nominibus, quae differunt a vocabulis ideo quod...significant res -as, ut 'Paris Helena'.

In this passage nomina are specifically proper nouns.

Prisc. 3.146.11 inventae sunt etiam adiectivae positiones, ut consequentia nominibus communibus vel -is compleantur, ut equo 'albus' vel 'fortis', Platoni vero 'sapiens' vel 'bonus' adicitur.

Gk.: (ὀνομα) κύριον, DT 33.6; AD pron. 10.11.

Opp. appellativus, communis.

See also appellatio, vocabulum.

Non-gram.: 'one's own' (Pl., Ter.+).

prosa

'prose' for prosa oratio

vs. carmen

Quint. 1.8.2 sit...lectio...non...-ae similis, quia...carmen est (10.7.19).

vs. poet.

Quint. 8.6.17 ea quae poetis...permissa sunt, convenire quidam etiam -ae putant.

Cled. 5.66.31 'forte forsan' et 'forsitam' poeticum est, 'fortasse' -ae.

vs. vers.

Quint. 9.4.52 nihil quod est -a scriptum <non> redigi possit in quaedam versiculorum genera.

Char. 14.13 id usurpavit -a, et versus obtinuit (Diom. 1.436.4).

Char. 14.20 tam versu quam etiam -a (Diom. 1.433.3).

Pomp. 5.131.18 aut in versu aut in -a.

vs. metr.

Pomp. 5.254.1 in metris...in -a.

prosa oratio

'prose'

vs. poet.

Gell. 19.7.13 ex -ae orationis usu (vs. poetica).

Char. 71.8 'canities' (vs. 'canitia')...poetico decore in levitatem soni corrupta est. porro -ae orationi, πεζῷ λόγῳ, cum poetica mollitia parum convenit.

Ter. Maur. 6.352.923.

Gk.: λόγος πεζός, POxy. 724.10 (2nd C. A.D.); λόγοι πεζοί, DH comp. 6.

Quint. 10.1.81 (Plato) multum...supra -am orationem et quam pedestrem Graeci vocant surgit.

prosodia

'variation in pitch, accent'

The Latin grammarians use accentus (modelled on the Gk. term) for accent, but Var. uses the transliteration prosodia. His doctrine is expounded at length by expl. in Don. 4.525.18ff (see Wilmanns 1864: 49ff.).

in Latin letters

Var. ap. Gell. 18.12.8 in priore verbo graves -ae quae fuerunt manent, reliquae mutant.

Serg. 4.482.8 iuxta Graeci nominis interpretationem, quod -a dicitur Latine 'ad cantus' (Pomp. 5.125.35; Aud. 7.329.13; frg. Bob. 7.539.17).

in Gk. letters

Quint. 1.5.22 accentus, quas Graeci προσωδίας vocant.

Nig. ap. Gell. 13.26.3 summum tonum προσωδίαν acutam dicit.

Gell. 13.6.1 quas Graeci προσωδίας dicunt, eas veteres docti tum 'notas vocum', tum 'moderamenta', tum 'accentiunculas', tum 'vocaliones' appellabant.

Dosith. 7.377.6 accentus...quem Graeci προσωδίαν dicunt (Serv. 4.426.7; expl. in Don. 4.524.19; Vict. 6.192.15).

ancient etymology - Gk.

Diom. 1.431.3 apud Graecos quoque ideo προσωδία dicitur, quia προσάδεται ταῖς συλλαβαῖς.

Gk.: προσωδία, Arist. soph. elench. 179 a 14.

L.: Ciancaglini 2001: 189.

prototypon

'basic form', opp. derived

1. of nouns, adjectives

Diom. 1.323.18 sunt quaedam principalia, quae Graeci -a dicunt, ut 'fons mons villa schola hortus'.

Cf. Char. 196.10 sunt quaedam...nomina quae sicut nata sunt efferunt, ut 'mons schola'.

Char. 134.3 'paniculae' -ov 'panus' est.

Cass. 7.179.12 -a, id est primas positiones. 180.10.

Gk.: πρωτότυπον, AD synt. 151.4.

2. of verbs

Char. 14.19 verba πρωτότυπα...ut 'sto, do' (Diom. 1.433.2).

3. in comparison of adverbs

Dosith. 7.399.12 sunt item superlativa quae absolutum, hoc est -ov, non habent, sed ab adverbio veniunt, ut 'ulterior ultimus' ab 'ultra' vel 'citerior citimus' a 'citra' (412.29; exc. Bob. 1.536.32; Diom. 1.408.4: in Latin letters).

Char. 148.6 sunt comparativa adverbia ex -is.

Prisc. part. 3.474.31 quaedam...adverbiorum sunt -α, id est primitiva vel primae positionis (e.g. saepe), quaedam derivativa (e.g. saepius).

Gk.: πρωτότυπον, AD adv. 187.9.

protraho

'lengthen' a sound

Ter. Maur. 6.336.361 cunctas nostra lingua quinque vocales suas corripit quod nunc easdem, nunc easdem -it.

expl. in Don. 4.532.12 acuta tenuior est quam gravis et brevis adeo, ut non longius quam per unam syllabam, quin immo per unum tempus -atur.

See extendo, intendo, produco.

provocabulum

'pronoun' (apparently other than demonstrative) classification

Var. 8.45 appellandi partes sunt quattuor, e quis dicta a quibusdam -a quae sunt ut 'quis, quae'; <vocabula>...; nomina...; pronomina ut 'hic, haec'.

Var. divided words with case inflection into two groups, nominatus, incorporating proper and common nouns (nomina & vocabula), and articuli, pronouns, whereby he distinguished pronomina & provocabula. Provocabula, qualified by infinita, are indefinite and interrogative pronouns, while pronomina, qualified by finita, are demonstrative pronouns. The implication of the terminology, that provocabula stand in a special relationship to vocabula, pronomina to nomina, is misleading. The pronomina hic & haec are found with common as well as proper nouns, in Var. himself, e.g. 9.94.

attestation:

The term is only found in Var. (and only here) but he attributes it to others.

Provocabulum is created by analogy on pronomem.

L.: Serbat 1975: 28f.; Fehling 1958: 56.

psile

'absence of h/aspiration'

Pomp. 5.132.28 illi accentus superfluo adduntur, dasia et -e. nos enim habemus 'h'; et ubi est 'h', dasia est, ut puta 'homo'; ubi non est, -e est, ut puta 'omen'.

ps. Phoc. 5.440.35 de -a, id est inaspiratione.

Vict. 6.193.25 quare dasian et -en, quibus Graeci utuntur, [et] nos praetermittimus? quoniam aspirationem nobis apposita 'H' littera...repraesentat (Aud. 7.331.3).

ps. Prisc. de acc. 3.520.15 -e, quod interpretatur siccitas vel parum vel ubi 'h' littera deesse debet, hac nota demonstratur -I (Prisc. 2.35.26 -es notam).

in Gk. letters

Don. 611.8 δασεῖαν et ψιλήν apud Latinos 'h' littera vocali addita vel detracta significat.

Diom. 1.435.20 adds: id est scripta aspirationem, non scripta levigationem significat.

Cled. 5.33.33 δασεῖα aspiratio, ψιλή siccitas.

Serg. 4.477.23 quem ad modum Graeci aspirationis notam hanc habent -I, quam δασεῖαν vocant, ad huius similitudinem et ψιλήν -I, nos his sociatis aspirationis facimus notam 'H', cuius si medium separe, invenies notas esse Graecorum, quae contra se positae notam nobis aspirationis...efficiunt.

Gk.: ψιλός.

Of vowels without rough breathing: ψιλον (πνεῦμα), DT suppl. 107.4; AD adv. 148.9; ψιλῶς λέγεσθαι, AD pron. 57.3.

Of mute consonants (π κ τ): DT 12.5; DH comp. 14.

pure

'purely, without admixture/contamination'

Char. 147.34 quaecumque nomina 'us' -e proferuntur. 258.21 -e et emendate loquentes.

Non-gram.: 'cleanly' (Pl.+).

purus*'pure, without admixture/contamination'**of individual letters**of a:* Sacerd. 6.471.2 (Prob. cath. 4.6.25).*of o:* Sacerd. 6.474.27, 475.5, 23 (Prob. cath. 4.9.25, 32, 10.14).*of i:* Char. 47.4; Diom. 1.366.1, 367.21, 371.3; exc. Bob. 1.547.31; Prisc. 2.41.15, 71.12, 74.11, 447.18 (vel 'u'); Eutych. 5.450.14, 24, 451.6, 16, 463.31, 466.15.*of other letters:* Prisc. 2.19.23 α, 447.12 ω.*of individual syllables*

Sacerd. 6.477.34, 479.16, 492.3 (Prob. cath. 4.27.7, 28.24, 39.29); Prob. cath. 4.11.25, 27, 30, 33, etc.; frg. Bob. 5.555.11, 556.11, 14, 563.9, 564.34; Prisc. 2.40.13, 41.13, 70.9, 71.8, 74.23, 118.17, 252.12.

Prisc. 2.41.13 in masculinis...ei -a in 'e' longam convertitur: 'Ἀχιλλεύς Achilles'.

*collocations**elocutio:* Pomp. 5.156.33.*eloquentia:* Diom. 1.299.2.*littera:* Sacerd. 6.471.2, 475.5 (Prob. cath. 4.6.25, 9.32); Diom. 1.366.1, 367.21, 371.3; exc. Bob. 1.547.32.*syllaba:* Prob. cath. 4.12.14, 14.27, 39.29; Char. 45.20, 47.3; expl. in Don. 4.498.32; frg. Bob. 5.564.34; Prisc. 2.138.8, 23, 540.9.*vocalis:* Prisc. 2.132.25.*Non-gram.:* 'clean, pure' (Enn., Pl.+).

quadripertitus

'having four case-forms', of nominal declensions where four case-forms serve for the six cases (see table s.v. aptotus) classification

Prob. de nom. 4.214.7 formae casuales sunt nobis VI, senaria quinararia -a tripertita bipertita simplex vel unita. definition

Prob. de nom. 4.214.12 -a forma est, quando IIII casus similes sunt, nominativus et vocativus, genetivus et dativus, ut 'res spes'.

Cf. Var. 8.63, 9.52: see s.v. quaternarius.

Gk.: τετραπῖτος, Σ DT 231.4

Syn. quaternarius.

Non-gram.: 'four-fold' (Var.+).

qualitas

1. 'the characteristic of being a proper or a common noun'

Char. 194.5 -s est qua intellegitur proprium sit an appellativum (Dosith. 7.391.5).

Diom. 1.320.29 -s nominum bipertita est. aut enim propria sunt nomina aut appellativa (Don. 614.6; ps. Asp. 5.549.25).

30 quaedam et propria sunt et appellativa.

Aud. 7.341.11 -s, scilicet qua quaeritur, utrum nomen sit proprium an appellativum.

Prob. 4.51.25 -s nominum est, qua intelleguntur nomina qualia sunt, id est propria an appellativa.

Don. 585.10 -s nominum in quo est? bipertita est: aut enim unius nomen est et proprium dicitur, aut multorum et appellativum.

Cons. 5.340.9 atque in his fere quidem nominibus -s nominum spectatur minutius divisione facta; ceterum haec ipsa universa ad illam -em revocari possunt, ut aut appellativa dicantur aut propria.

Cons. 5.375.25 -s quae nomini accidit ex eo spectatur, quod aut propria aut appellativa sunt nomina.

2. 'the characteristic of being definite or indefinite'

i) of pronouns

Char. 200.12 -s pronominum finita est aut infinita (Don. 588.5; Dosith. 7.401.11).

Serv. 4.410.1 -s pronominum principaliter bipertita est. omnia enim pronomina aut finita sunt aut infinita.

ps. Asp. 5.550.27 -s est, quia sunt aut infinita pronomina, ut 'quis', aut finita, ut 'ipse'.

Diom. 1.329.5 -es pronominum sunt tres, finita infinita minus quam finita.

Prob. 4.131.25 -s pronominum in quattuor formas dividitur: finita, minus quam finita, infinita, possessiva.

ii) of verbs

Certain grammarians define verbal quality as whether a verb is definite (in person, number, tense and mood) or indefinite.

Sacerd. 6.429.25 -s in verbis aut finita est, ut 'amo', aut infinita, ut 'amare'.

Char. 209.28 -s verborum finita est aut infinita (Vict. 6.197.24; Cons. 5.374.1).

3. 'mood', 'form', and/or 'diathesis', of verbs and participles

i) 'mood'

of verbs

Some grammarians use qualitas synonymously with modus to mean mood.

Quint. 1.4.27 sed in verbis quoque quis est adeo imperitus ut ignoret genera et -es et personas et numeros?

1.5.41 in eo (sc. verbo) fiunt soloeicisimi per genera tempora personas modos - sive cui 'status' eos dici seu '-es' placet.

Char. 347.3 -es sermonis Latini certissimas...istas accepimus, finitivam optativam subiunctivam (Diom. 1.388.11).

Char. 215.31 modi verborum sive -es sunt quinque, pronuntiativus seu finitivus, imperativus, optativus, subiunctivus seu coniunctivus, infinitivus.

ps. Asp. 5.551.13 -es sunt quinque, finita, ut 'lego', imperativa, ut 'lege', optativa, ut 'utinam legerem', adiunctiva, ut 'cum legam', infinitiva, ut 'legere'.

attestation:

RP ap. Char. 292.9 superest ut dicamus quae coniunctio cui -i iungatur.

ii) 'mood' and 'form'

of verbs

For Don. and Aud. verbal quality comprises both moods and forms.

Don. 632.8 -s verborum in modis est et in formis (591.9; Aud. 7.344.11).

iii) 'form'

For Dosith. and Diom. the forms alone constitute verbal quality (although see Diom. 1.388.11 above).

of verbs

Dosith. 7.406.2 -s verborum in quot est formis? IIII, absoluta, ut 'lego', meditativa, ut 'lecturio', frequentativa, ut 'lectio', inchoativa, ut 'fervesco calesco'.

Diom. 1.334.15 (admittit verbum) -em, cum cuius sit speciei vel -is verbum exploratur.

342.29 -es verborum sunt haec, absoluta sive perfecta, inchoativa, iterativa sive frequentativa, meditativa, transgressiva, defectiva, supina, ambigua.

Of the individual qualities Diom. uses the terms species (342.32, 343.1, 346.4, 11, 19) and forma (344.27, 346.1).

of participles

Diom. uses qualitas for the forms of participles as for those of verbs.

Diom. 1.401.19 -s participiorum similiter quem ad modum in verbis in quattuor species distributa est, absoluta inchoativa frequentativa meditativa.

iv) 'form' and 'diathesis'

For Prob. qualitas embraces both verbal forms and diatheses.

of verbs

Prob. gives genus as an alternative label for this category.

Prob. 4.156.10 genus sive -s verborum octo his significationibus intellegitur, id est activa passiva neutrali deponenti communi inchoativa frequentativa defectiva.

of participles

Prob. 4.138.39 -s participiorum est qua intelleguntur participia ex quibus verbis oriuntur. oriuntur autem participia ex omnibus octo -bus verborum; scilicet quoniam octo sunt -es vel genera verborum, id est neutrale activum passivum deponens commune inchoativum frequentativum et defectivum. Cled. 5.71.3.

v) 'diathesis' and/or 'form'

of participles

Dosith. uses qualitas for verbal diathesis in connection with participles (where for verbs he uses significatio).

Dosith. 7.408.8 -s participiorum sicut verborum: aut enim agentia sunt aut patencia aut communia aut neutra aut deponentia.

4. 'quality, characteristic'

i) of adjectives

The Latin grammarians categorised adjectives as nouns signifying quality.

Char. 196.6 alia (nomina significant) -em, ut 'bonus malus'... 'albus niger' (Dosith. 7.394.12).

Prisc. 2.55.6 proprium est nominis substantiam et -em significare (cf. AD pron. 27.9f. οὐσαν μετὰ ποιότητος. Also 9.7ff.).

A number of grammarians call them (nomina) qualitatis while Diom. has the phrase -ium nomina.

Don. 616.9 alia (nomina) -is, ut 'bonus malus'.

Serv. 4.430.15 sunt etiam -is, quae trahuntur ab animo, a corpore, extrinsecus, ut 'doctus niger felix'.

Pomp. 5.147.21 sunt alia quae appellantur -is: qualis est ille? 'bonus, malus'. novimus -em a tribus rebus ordinari, ab animo, a corpore, extrinsecus: ab animo, 'doctus stultus'; a corpore, 'niger candidus'; extrinsecus, 'fortunatus dives'.

ps. Asp. 5.549.35 alia -is, ut 'sapiens doctus'.

Cled. 5.36.19 -s trahitur per mores.

Cons. 5.340.5 sunt alia specialis -is, sub illa scilicet -e quae generaliter nomini accidit, ut 'bonus malus'.

Prob. 4.57.20 illa sunt -is materiae nomina, quae quale sit quid demonstrant, hoc est 'iustum' an 'iniustum', 'album' an 'nigrum', 'bonum' an 'malum'.

Diom. 1.324.23 -ium nomina.

Prisc. also has the phrase adiectiva qualitas.

Prisc. 3.130.6 qui vero dicit 'qualis homo vicit?', de hominis -e adiectiva dubitat, cum substantiam atque actum cognoverit.

Prisc. part. 3.514.1 ('adversus') adiectivae -is est.

ii) of pronouns

'Qualis' and 'talis' were categorised as pronouns of or signifying quality.

Diom. 1.329.24 (pronomina significant) -em, ut 'qualis talis' (Aud. 7.343.28; ps. Asp. 5.550.31).

Don. 629.12 sunt item alia -is, ut 'qualis talis'.

Aug. 5.509.12 sunt et -is pronomina, ... 'qualis'.

For Prisc. these forms counted as nouns.

Prisc. 2.61.12 (nomina) -is, ut 'qualis', 'talis'.

3.20.17 illa, quae infinitam -em significant: 'qualis, talis'.

122.12 -em quaerentes dicimus 'qualis'.

It was characteristic of pronouns to signify substance but not quality.

Prisc. 2.585.28 itaque pronomine quidem substantia per se, nomine vero etiam -s manifestatur.

.32 solam enim substantiam, non etiam -em significant pronomina.

3.19.24 ('quis') substantiam significat sine aliqua certa -e, quod est suum pronominis.

129.16 quando vero pronominibus iungitur 'quis', substantiam quidem intellegimus, non etiam proprietatem -is, quae nomine explanatur.

iii) of gerunds and supines (see table s.v. gerundi)

According to Char., Plin. categorised gerunds and possibly also supines as adverbia -is.

RP ap. Char. 242.19 Plinius Secundus inter adverbia -is posuit 'dicendo legendo dicendi legendi', quae quidam amplius verba putant infinitiva vel usurpativa, de quibus et supra notavimus.

Cf. 225.17 verba supina sunt haec, 'docendi docendo docendum doctum doctum'.

.20 alii inter adverbia -is posuerunt.

216.19 supina vel adverbia 'amandi amando amandum'.

217.28 supina vel adverbia 'exercendi exercendo exercendum exercitum exercitu'.

Gk.: cf. EM 479.29 ἵτεον ἐπὶ ῥῆμα ποιότητος, although DT labels such forms as γαμητέον, πλευστέον, (ἐπὶ ῥῆμα) θετικά (85.2).

iv) of adverbs

Comin. ap. Char. 233.17 (adverbia significant) -em, ut 'bene'.

Diom. 1.404.21 (adverbia significant) -em, ut 'bene pulchre sapienter'.

Comin. ap. Char. 234.16 -is, 'bene'.

Roman. ap. Char. 249.4 -is, 'strenue...' 'fortiter...' 'se-gniter...'

Sacerd. 6.442.20 -is, <ut> 'sapienter'.

Prob. 4.154.16 -is, ut 'bene'.

Don. 596.9 -is, ut 'docte pulchre'. 641.12.

Vict. 6.202.4 -is, ut 'male bene' (Aud. 7.348.23; Prisc. 3.86.22).

Dosith. 7.412.4 sunt alia adverbia -is.

Aug. 5.518.29 sunt adverbia...-is, ut 'bene male'.

Diom. 1.408.14 ('ut' adverbium est) modo -is et significat quem ad modum, ut 'Troianas ut opes' (Verg. Aen. 2.4).

Some grammarians speak of adverbs of quality and/or quantity, usually in connection with the comparison of adverbs:

RP ap. Char. 241.26ff. -is et quantitatis (adverbia) sunt quae ex secundo ordine derivantur in 'e'.

Roman. ap. Char. 249.30 ea quae -is aut quantitatis habentur adverbia collatione priventur.

ult. syll. 4.248.29 adverbia -is sive quantitatis pleraque gradus recipiunt.

ps. Asp. 5.552.23 -s et quantitas accidunt adverbio, cum aut absoluta sunt adverbia, ut 'bene alte', aut comparativa, ut 'melius altius', <aut> superlativa, ut 'optime altissime'.

In his list of types of adverbs ps. Asp. does not have the term (adverbia) -is, but gives the standard examples under the three categories mentioned by Serv. and Pomp. in connection with (nomina) -is (i.e. adjectives).

ps. Asp. 5.552.17 aut ab animo sumuntur (adverbia), ut 'sapienter docte', aut a corpore, ut 'valenter', aut extrinsecus, ut 'bene fortunate nobiliter'.

attestation:

Fest. 229.8 -is adverbium.

Gk.: τὰ δὲ ποιότητος, ὅσον πῦξ λάξ βοτρυδὸν ἀγελῆδόν, DT 75.1.

L: Uhlig 1881: 20-21.

5. 'adjective'

Char. 146.30 partiones orationis quae appellantur -es hoc modo observandum. nam -s est et speciei, ut est 'niger taeter', et quantitatis, ut 'magnus ingens'.

Because qualitas is here used for adj. in general, species is substituted for the more usual qualitas to designate adjs. of quality as opposed to adjs. of quantity.

Prisc. 3.131.2 -es (nominum), ut 'bonus, prudens'.

146.17 ei (sc. substantia) accidentes -es, quae possunt oculis conspici, ut 'album' vel 'nigrum', 'longum' vel 'breve'.

.22 in omnibus...rebus substantiae quidem singulae sunt, -es vero multae, quae nomine volunt intellegi.

6. 'length', the characteristic of whether a syllable is short or long

Vict. 6.197.1 -s syllabarum in quot species dividitur? in duas. in quas? aut enim breves sunt aut longae (Aud. 7.327.18).

Diom. 1.427.9 syllabarum modi sunt tam duo, natura et positio, quam tres -es. aliae enim breves, aliae longae, aliae communes sunt.

Etymology: coined by Cicero on the model of Gk. ποιότης (Wackernagel 1924: 115).

Non-gram.: 'quality, characteristic' (Cic.+).

quantitas

'quantity'

1. of adjectives

The Latin grammarians categorised certain adjectives as nouns signifying quantity. Some just give examples, others add an explanation.

Char. 196.7 alia (nomina significant) -em, ut 'proculus altus magnus sublimis humilis' (Dosith. 7.395.1).

Don. 616.9 alia (nomina) -is, ut 'magnus parvus' (Cons. 5.340.7).

expl. in Don. 4.538.18 sunt alia -is, ut 'grandis altus'.
ps. Asp. 5.549.36 alia -is, ut 'longus latus'.

Serv. 4.430.16 sunt -is, quae trahuntur a mensura, ut 'longus latus'.

Pomp. 5.147.24 sunt -is nomina, 'magnus parvus'...
.26 proprie hoc a mensura trahitur.

Cled. 5.36.20 -s (trahitur) per magnitudinem.

.22 -is ad mensuram refertur, ut ostendat quantus sit.

Prob. 4.57.23 -is materiae sunt nomina, quae mensurae vel numeri aut ponderis contineant formam, ut puta 'altus infinitus gravis'.

Char. in one passage uses qualitates of adjectives and gives quantitates as a subcategory.

Char. 146.30 partiones orationis quae appellantur qualitates hoc modo observandum. nam qualitas est et speciei, ut est 'niger taeter', et -is, ut 'magnus ingens'.

Prisc. uses quantitates for adjectives of this type.

Prisc. 3.131.2 -es (nominum), ut 'maximus, parvus'.

2. of pronouns

'Quantus' and 'tantus' were categorised as pronouns of or signifying quantity.

Diom. 1.329.25 pronomina quaedam...-em (sc. significant), ut 'quantus tantus' (Aud. 7.343.28; ps. Asp. 5.550.31).

Don. 639.12 alia -is, ut 'quantus tantus' (Aug. 5.509.14).

For Prisc. these forms counted as nouns.

Prisc. 2.61.12 (nomina) -is, ut 'quantus' 'tantus'.

3.122.12 -em... (quaerentes dicimus) 'quantus'.

3. of adverbs

The Latin grammarians categorised certain adverbs as of or signifying quantity.

Comin. ap. Char. 233.17 (adverbia significant) -em, ut 'nimium'.

Diom. 1.404.22 (adverbia significant) -em, ut 'nimium, plus, minus, multum, tantum, tantum modo, satis, parum, parumper, sublimiter'.

Sacerd. 6.442.22 -is, ut 'saepius'.

Comin. ap. Char. 234.16 -is, 'nimium'.

Prob. 4.154.16 -is, ut 'nimie'.

Vict. 6.202.5 alia -is, ut 'sat nimium'.

Aud. 7.348.23 -is, ut 'satis nimium parum'.

ult. syll. 4.248.20 adverbia -is 'parum nimium'.

Don. 596.10 -is, ut 'multum parum'. 641.12.

Aug. 5.518.28 sunt adverbia -is, ut 'longe alte'.

Dosithe. 7.409.21 -is ποσότητος, 'sat'..., 'satis'..., 'parum'..., 'abunde'..., 'etiam[ne]'..., 'perquam'..., 'admodum'..., 'plerumque'..., 'nimis'..., 'insuper'..., 'amplius'..., 'minus'..., 'plene'..., 'humiliter'..., 'vaste'..., 'nimis'..., 'valde'..., 'large'..., 'affatim'.

Prisc. 3.86.23 -is, ut 'nimium, parum'.

For adverbs of quality and/or quantity, see s.v. qualitas 5. iv).

In his list of types of adverb ps. Asp. does not have the term (adverbia) -is, but gives some standard examples as a category signifying modus.

Cf. ps. Asp. 5.552.19 aut modum significant (adverbia), ut 'satis largiter nimis parumper plene vaste'.

Diom. includes modus as one of the features of the adverb and explains it as comprising quantity.

Diom. 1.403.24 adverbio haec iuncta sunt discrimina generalia tria, forma modus finitio.

.25 modus continet -em, ut 'plus minus'.

Gk.: τὰ δὲ ποσότητος, ὅλον πολλάκις διλήγας, DT 75.3.

The label quantitatatis adverbia matches DT's ποσότητος, but with regard to his examples, saepius (~ πολλάκις) is included in this category by Sacerd. alone; RP ap. Char. (242.23), Diom. (1.404.4) and Dosithe. (7.410.16) place it under numeri adverbia (DT's τὰ δὲ ἀριθμοῦ δηλωτικὰ) (Uhlig 1883: 75).

See numerus.

L: Uhlig 1881: 21.

Non-gram.: 'quantity' (Vitr.+).

quartus

'fourth'

1. of nominal declension

definition

expl. in Don. 4.540.21 -a est declinatio, quotiens genitivus casus 'us' vel 'u' terminatur, ut 'huius unius, huius solius, huius genu, huius gelu'.

Diom. 1.303.18 (of seven) -a (forma declinationis) in omni genere in 'is' (genetivum facit), ut 'orator oratoris, oratio orationis, sidus sideris' (in modern classification these nouns belong to the 3rd declension).

examples

declinatio: Sacerd. 6.476.23; Char. 31.14; Prob. cath.

4.3.21; Serv. 4.434.23; Pomp. 5.174.34; Cled. 5.47.11;

Prisc. 2.362.4.

ordo: Paul. Fest. 81.2; Char. 31.13.

2. of verbal coniugation

definition

Sacerd. 6.434.8 tertia coniugatio producta, quam quidam -am dicunt, secunda persona 'is' syllaba terminatur, ut 'munio munis'.

ps. Asp. 5.551.33 -a (coniugatio), cum alio quolibet modo verbum effertur, ut 'odisti meministi'.

Char. 215.25 -i ordinis est verbum cuius secunda persona productis 'is' litteris terminatur, velut 'munio munis'.

Non-gram.: 'fourth' (Pl.+).

quasi ad aliquid dictum

'which can only be understood in relation to something else', but does not wholly depend on it (like 'day, night, left, right')

classification: one of the species of appellativa.

definition

Prisc. 2.60.23 quasi ad aliquid dictum est, quod, quamvis habeat aliquid contrarium et quasi semper adhaerens, tamen non ipso nomine significat etiam illud: neque enim ex illo nominationem accipit, ut 'dies', 'nox', 'dextra', 'sinistra': nam quamvis intereat, non interimit secum etiam illud, quod ei adhaerere intellegitur.

Gk.: ὡς πρὸς τι ἔχον...ὡς νύξ ἡμέρα θάνατος ζωή, DT 35.4.

Prisc.'s expression is a verbatim translation of that in DT. Two of his examples (day, night) also match.

Syn. ad aliquid quodam modo se habentia, ad aliquid qualiter se habentia.

See also ad aliquid (dictum).

L: Swiggers & Wouters 1995: 160ff., 1999: 131ff.

quasi diminutio

'apparent or pseudo-diminution'

1. of nouns

Char. 96.3 'lanio'...quasi diminutio est 'lanii'.

2. of verbs

Cons. 5.376.23 quasi diminutionis speciem gerunt, cum sint frequentativa, ut 'sorbeo sorbillo, suggero sugillo'.

quasi diminutivus

'apparent or pseudo-diminutive'

1. of nouns

The grammarians discounted as true diminutives those for which no basic forms were attested.

Diom. 1.326.25 sunt etiam quasi diminutiva, quorum origo non cernitur, ut 'fabula macula tabula' (Don. 615.5).

Cons. 5.340.27 sunt quaedam nomina quasi diminutiva, quae diminutiva non sunt, quoniam prima positio eorum non cernitur, ut 'vinculum macula tabula fabula'.

Cf. Serv. 4.429.23 sunt etiam alia sono diminutiva, ut 'tabula fabula'. in his enim significatio principalis est, sed enuntiatio diminutiva.

expl. in Don. 4.536.38 sunt nomina quae diminutivam habent significationem et diminutiva non sunt, quia primam positionem non habent.

Pomp. 5.145.5 esse aliqua nomina quae sic exeunt, quem ad modum exeunt etiam diminutiva, nec tamen diminutiva sunt.

.9 sono quidem diminutiva, intellectu principalia.

2. of verbs

Don. 633.11 sunt quasi diminutiva, quae a perfect forma veniunt, ut 'sorbillo sugillo'.

Cled. 5.54.31 quasi diminutiva... ista 'sorbillo' et 'sugillo' velut diminutiva sunt. sed diminutiva non sunt, sed magis derivativa.

quaternarius

'having four case-forms', of nominal declensions with four case-forms serving for the six cases (see table s.v. aptotus) classification

Sacerd. 6.483.32 formae casuum sunt sex, unaria binaria ternaria -a quaternaria senaria (Prob. cath. 4.32.28).

Char. 191.16 formae casuales sunt sex, senaria quaternaria -a ternaria bipertita simplex vel unita (Diom. 1.308.7).

expl. in Don. 4.544.15 formae casuales sunt sex, senaria, quaternaria, -a, ternaria, binaria, simplex vel unita.

Cled. 5.44.27 formae Latinae appellantur ita, unita binaria ternaria -a quaternaria senaria.

definition

Prob. cath. 4.32.36 quarta, quam -am nuncupamus, et nomina et pronomina regit in utroque numero; nomina sic, 'hoc carmen huius carminis huic carmini ab hoc carmine', et pluraliter, 'hi docti horum doctorum his doctis hos doctos'; pronomina sic, 'illud illius illi ab illo', pluraliter 'hi isti horum istorum his istis hos istos'.

Diom. 1.308.11 -a est quae per quatuor casus variatur, ut 'puer aper'.

.23 -a fit modis sex.

Char. 191.24 -a forma est, cum invenitur nominativus idem qui et vocativus et genetivus idem qui et dativus, ut 'res spes' (expl. in Don. 4.544.21).

192.13 pluralis vero numerus aut -am formam habet aut ternariam (expl. in Don. 4.544.34).

.14 -am habet, cum invenitur nominativus idem qui et vocativus et dativus idem qui et ablativus, ut sunt 'docti' et 'probi'.

Cled. 5.45.2 -a dicitur forma, quando nominativus et vocativus pares sunt, item genetivus et dativus similes sunt, accusativus dissimilis, ablativus dissimilis, ut 'haec species'.

Prob. 4.121.11 sunt nomina -a, ut puta 'niger'.

Cf. Var. 8.63 alios (nominatus et articulos habere) quatuor (casus), ut 'mel mellis melli melle'.

9.52 alia nomina, quod quinque habeant figuras, habere quinque casus, alia quatuor...ea quae quaternos habebunt vocabulis casus.

Gk.: τετραπῶτος, Σ DT 231.4

Syn. quadripartitus.

Non-gram.: 'containing or consisting of four' (Col.+).

quinarius

'having five case-forms', of nominal declensions with five case-forms serving for the six cases (see table s.v. aptotus)

classification

Sacerd. 6.483.32 formae casuum sunt sex, unaria binaria ternaria quaternaria -a senaria (Prob. cath. 4.32.28).

Char. 191.16 formae casuales sunt sex, senaria -a quaternaria ternaria bipertita simplex vel unita (Diom. 1.308.7).

expl. in Don. 4.544.15 formae casuales sunt sex, senaria, -a, quaternaria, ternaria, binaria, simplex vel unita.

Cled. 5.44.27 formae Latinae appellantur ita, unita binaria ternaria quaternaria -a senaria.

Prob. de nom. 4.214.7 formae casuales sunt nobis VI, senaria -a quadripartita tripartita bipertita simplex vel unita.

definition

Prob. cath. 4.33.1 quinta forma est quae -a nuncupatur, in numero tantum modo singulari et nomen regit et pronomina, 'hic sacerdos huius sacerdotis huic sacerdoti hunc sacerdotem o sacerdos ab hoc sacerdote'; pronomina sic, 'iste istius isti istum o ab isto'. -a forma in numero plurali nec nomen continet nec pronomina.

Diom. 1.308.10 -a est quae per quinque casus obliquos declinatur, ut 'pater mater'. .20 -a duos modos admittit.

Char. 191.21 -a forma est, cum dativus et ablativus sociantur in declinationibus, ut est 'doctus' et 'probus' (expl. in Don. 4.544.19).

Cled. 5.45.4 -a forma est, quotiens dativus et ablativus tantum similes sunt.

Prob. de nom. 4.214.10 -a forma est, quando duo casus similes sunt, id est dativus et ablativus, ut 'hic doctus docti docto doctum docte ab hoc docto'.

Prob. 4.121.10 sunt nomina -a, ut puta 'doctus'.

Cf. Var. 8.63 alios (nominatus et articulos habere) quinque (casus), ut 'quintus quinti quinto quintum quinte'.

9.52 alia nomina, quod quinque habeant figuras, habere quinque casus.

8.65 sic Graeci nostra senis casibus non quinque dicere debebant.

Gk.: πεντάπῶτος, Σ DT 231.1.

Non-gram.: 'containing five' (Var.+).

quinquepartitus

'having five case-forms', of nominal declensions with five case-forms serving for the six cases (see table s.v. aptotus)

Pomp. 5.172.7 invenitur aliquotiens -a, ut est 'doctus'.

Gk.: πεντάπῶτος, Σ DT 231.1.

Non-gram.: 'divided into five parts' (Rhet. Her., Cic.+).

quintus

'fifth'

of nominal declension

definition

expl. in Don. 4.540.23 -a est declinatio, quotiens genitivus casus 'ei' syllaba terminatur, ut 'huius faciei, huius speciei'.

Diom. 1.303.19 (of seven) -a (forma declinationis) in 'us' masculino dumtaxat genere et feminino; masculino, ut 'portus', feminino, ut 'porticus'.

examples

declinatio: Sacerd. 6.479.5; Prob. cath. 4.3.26; Pomp. 5.174.35; Cled. 5.46.17; Prisc. 2.365.12.

ordo: Char. 31.22.

Non-gram.: 'fifth' (Pl.+).

radix**'origin'****concerning basic and derived words**

Var. 5.93. 6.37 primigenia dicuntur verba ut 'lego, scribo, sto, sedeo' et cetera, quae non sunt ab ali<co> quo verbo, sed suas habent -es.

8.53 triplices habet -es, quod et a vocabulo oritur, ut a 'venatore' 'venabulum', et a nomine, ut a 'Tibure' 'Tiburs', et a verbo, ut a 'currendo' 'cursor'.

In a similar sense 5.13, where the group of derived and cognate words extends beyond the word itself. On the first occasions when Var. uses the imagery of tree-roots (5.13, 5.74) he explains the metaphor and in a later passage (7.4) he uses it as an illustration for etymology without actually referring to the roots of words as such.

concerning words of foreign or hybrid origin

Var. 5.74 nonnulla nomina in utraque lingua habent -es, ut arbores...

5.123 -es in agrum Sabinum et Romanum sunt profectae.

7.28 eius ('cascus') origo Sabina, quas usque -es in Oscam linguam egit.

7.35 -es eius ('subulo') in Etr<ur>ia, non Latio quae-rundae.

Serg. 4.527.12 quae -em ducunt a Graecia et iugo Latinarum declinationum succedunt.

Cf. 1.14 origine Graeca sunt.

This passage (on the accent) preserves Varonian material.

Non-gram.: 'root' (Pl., Cato+).

ratio**'rational system'**

Ratio was one of the components of Latinitas/Latinus sermo, one of the factors determining correct speech.

Quint. 1.6.1 sermo constat -e vetustate auctoritate consuetudine. -em praestat praecipue analogia, non numquam etymologia (Donatian. frg. 6.275.13 -o digeritur in duas species, quarum alteram etymologiam, alteram analogiam Graeci dixerunt).

Vict. 6.189.3 quot modis constat Latinitas? tribus. quibus? -e, auctoritate, consuetudine (Aud. 7.322.22; Aug. 5.494.4).

Vict. 6.189.4 -e quatenus? secundum technicos, id est artium traditores (Aud. 7.323.1).

Aug. 5.494.5 -e secundum artem (for the relationship of ratio and ars, see s.v. ars).

Char. 62.8 Latinus...sermo...regendum se regulae tradidit et illam loquendi licentiam servituti -is addidit. quae -o adeo cum ipsa loquella generata est ut hodie nihil de suo analogia inferat.

For the relationship of ratio and analogia, see s.v. analogia (including the reading of dictionibus for rationibus at Donatian. frg. 6.275.19; Char. 149.24).

Char., reporting the doctrine of Aristophanes, uses rationes for the criteria of analogy, for establishing whether two words should follow the same inflectional pattern. A parallel frg. of Donatian. has observations.

Roman. ap. Char. 149.27 huic (sc. analogiae) Aristophanes quinque -es dedit vel, ut alii putant, sex. Cf. Donatian. frg. 6.276.5 quinque observationes.

For Quint. ratio comprises not only analogy but also etymology. The two concepts are often associated by Gell. in the phrase ratio et origo.

Gell. 2.21.tit., 6.17.1, 9.12.6, 11.1.tit., 11.15.8, 13.10.1, 18.9.8.

For the relationship of ratio to auctoritas (+ auctores), consuetudo, usus and euphonia, see s.vv.

Gell. says the same regularity may be seen in Gk. words as in Latin, but Serv. contrasts the rules of the two languages concerning accent.

Gell. 10.4.4 eadem -o est in Graecis quoque vocibus, quam esse in nostris animadvertimus.

Serv. ecl. 10.1 -o Graeca (vs. Latinitas).

collocations**+ genitive**

Quint. 1.6.31 appellandi -o (= etymologia).

Diom. 1.426.20 tota...grammatica consistit...et in recte loquendi scribendique -e (Mar.Vict. 6.4.2; Vict. 6.188.2; Aud. 7.321.7; expl. in Don. 4.486.16; Gell. 9.14.2 -em grammaticam 5.21.11).

loquendi: Cic. Brut. 253 (Latine); Var. 9.35 vs. -o verborum. Quint. 1.5.35, 1.9.1, 9.3.28; ps. Mar. Vict. 6.51.26; cf. Quint. 1.7.1 loquendi regula.

scribendi: Scaur. 7.11.1, 18.10, 22.4; Vel. 7.53.23; Cass. 7.145.9.

Cf. Quint. 1.7.1 quod Graeci orthographian vocant, nos recte scribendi scientiam nominemus.

ablativi: expl. in Don. 4.502.11.

adverbii: Serv. 4.434.15.

analogiae: Var. 9.33, 10.54; Quint. 1.6.12; Prob. de nom. 4.212.31; Pomp. 5.197.31; Prisc. 2.561.16 (vs. usu), 2.310.18 (vs. usum auctorum); Eutychn. 5.448.19.

anomalorum: Prisc. 2.457.22.

artis: Serv. 4.442.34; expl. in Don. 4.505.35; ult. syll. 4.222.29; Eutychn. 5.486.28.

comparationis: Quint. 1.6.7 (= analogia); Serv. Aen. 3.671.

coniugationis: Sacerd. 6.485.2 (= Prob. cath. 4.33.30); ult. syll. 4.244.38 (pl.); Pomp. 5.222.21; Cons. 5.382.22; Prisc. 2.454.14 (tertia) .17.

declinationis: Sacerd. 6.476.7 (tertia. Prob. cath. 4.21.14, 25.18); Char. 169.11; Prob. cath. 4.23.17 (cf. 36.30 declinandi -em), 24.26 (antiqua); ult. syll. 4.231.26; Cons. 5.378.6; Prisc. 2.285.23 (Romanae), 442.26, 464.9.

etymologiae: Gell. 19.13.3 (Gell. 1.18.1 etymologica). euphoniae: Cons. 5.354.29 et hic euphoniae -o varietatem regulae attulit. Prisc. 2.507.21.

Latinae linguae: Gell. 13.9.2; Prob. cath. 4.25.15 contra -em Latinae linguae.

Latinitatis: Sacerd. 6.472.17, 18 (nomina) Graeca e producta terminata, quae aut Graeca -e declinabuntur nulla -e L...aut...

ult. syll. 4.252.24 haec...sola coniunctio (sc. 'ergo') contra -em L. ultimam syllabam circumflectit. Pomp. 5.165.34 idcirco, quoniam recesserunt a -e L., anomala sunt.

naturae: Gell. 10.4.1; Prisc. 2.141.4.

nominis: Gell. 16.17.2.

nominum: Gell. 5.12.3.

ordinationis: Prisc. 3.111.18.

orthographiae: Vict. 6.195.21; Aud. 7.326.20.

paenultimarum: Serv. 4.435.19; Pomp. 5.197.27, 198.12 consonantium.

positionis: ult. syll. 4.256.16.

proportionis: Gell. 15.9.4 (=analogia).

regulae: Don. Ter. Andr. 74.3; Prob. de nom. 4.208.26; Agroec. 7.115.21; Alb. 7.296.12; Prisc. 2.303.8, 371.21 (vs. usu auctorum), 418.17, 3.65.18.

regularum: Cass./Martyr. 7.168.5; Aud. 7.359.25; Prisc. 2.230.27, 420.5.

scripturae: Diom. 1.456.11 (recta. Prisc. 3.111.17, 18); Prisc. 2.291.3 (Latinae).

sermonis: Ter. Maur. 6.346.702; Diom. 1.300.12.

sermonis Latini: Mall. Theod. 6.587.3 -o sermonis Latini.

Quint. 10.1.107 nobis illa...diversa Latini sermonis -o minus permiserit.

soni: Prob. 4.111.6.

sonorum: Prob. 4.82.37, 103.37, 109.23.

suavitatis: Gell. 2.17.3 (cf. .6 vim aut -is aut suavitatis)

temporum: Serv. Aen. 5.19; expl. in Don. 4.495.20;

Pomp. 5.198.14, 24.

verbi: Gell. 12.13.5, 12, 13.21.23.

verborum: Var. 9.35 vs. loquendi -o. Gell. 12.13.4 Latinarum.

vocabuli: Gell. 2.21.tit., 2.22.2, 3.9.tit., 3.18.3, 4.3.tit.,

16.5.tit. (16.5.4 vocabulo -o), 16.6.8, 16.10.tit., 16.10.10,

16.13.tit., 16.17.tit.

vocabulorum: Gell. 2.22.25.

Non-gram.: 'reckoning, calculation; reason' (Pl.+); 'proportion, relation' (Cato, Var.+); 'principle' (Cic.+).

ratiocinativus

'concerned with reasoning', of a type of conjunction classification.

Dosith. 7.417.26 potestas coniunctionum in VI species dividitur: sunt enim copulativae, causales, -ae, repletivae, disiunctivae, dubitandi.

ancient etymology

RP ap. Char. 291.6 dictae...sunt -ae, quod quamque rem propositam ratione confirmant in hunc modum, 'lucet, igitur dies est'. nam hic coniunxit rationem, lucem ideo esse, quod sit dies, seu diem ideo esse, quod sit lux (Diom. 1.416.15).

examples

RP ap. Char. 291.2 -ae hae..., 'quare, quapropter, igitur', etc. (Dosith. 7.418.6).

Diom. 1.416.9 -ae, 'sed, quam ob rem, praesertim', etc. (but in his classification Diom. uses the term *rationalis*, q.v.).

For discussion, see *causalis*.

Gk.: συλλογιστικός, DT 95.2; AD con. 227.25, 229.21, 252.5.

RP ap. Char. 291.2 -ae...συλλογιστικοί (Dosith. 7.418.6).

Ratiocinativus is a closer rendition of συλλογιστικός than the more common *rationalis*, *ratiocinatio* being equivalent to συλλογισμός (Job 1893: 139-40). See *collectivus*, *illativus*.

See *causalis*, *rationalis*, *rationalivus*.

L: Charpin 1965.

Non-gram.: rhet. 'of or concerned with reasoning' (Cic., Quint.).

rationalis

'concerned with reasoning', of a type of conjunction classification

Rationalis was one of the five standard types of conjunction recognised by most grammarians (see s.v. *coniunctio*: potestas). Even those with different classifications included this category, but alternative designations are also found (see below).

Diom. has the term *rationalis* in his list of types, (1.415.28) but uses *ratiocinativus* (q.v.) when he comes to give examples.

explanation

Aug. 5.495.26 (quae) quasi *ratiocinatur*.

Prisc. 3.100.15 collectivae vel -es...per illationem colligunt supra dictum, hoc est ratione confirmant...(101.5) dicuntur...eadem illativae.

examples

Sacerd. 6.446.6; Comin. ap. Char. 290.9; Don. 647.6; Aug. 5.495.26; Prob. 4.144.8; Aud. 7.350.1; Vict. 6.203.10; ult. syll. 4.252.11; ps. Asp. 5.553.14 (ps. Asp. has *rationalivus* in addition as a separate category, q.v.); Prisc. 3.100.15.

attestation:

Scaur. ap. expl. in Don. 4.560.26 Scaurus -es sic posuit, 'ergo igitur ita' etc.

Rationalis is the most common designation for this category of conjunctions, but *ratiocinativus* and *rationalivus* are also found.

Gk.: συλλογιστικός, DT 95.2; AD con. 227.25, 229.21, 252.5

Ratiocinativus is a closer rendition of συλλογιστικός than *rationalis*, *ratiocinatio* being equivalent to συλλογισμός. Prisc.'s *collectivus* adheres more strictly to the form (cf. colligo and συλλέγω) but represents the sense less accurately. Cf. also *illativus* (Job 1893: 139f.).

Opp. *causalis*: see s.v. *causalis*.

Prisc. 3.47.8 'ergo' *causalis* et -is *coniunctio*.

287.8 similiter 'nam, enim, ergo' non solum *causales* vel -es, sed etiam *completivae* et *confirmativae* inveniuntur..., quomodo δὲ apud Graecos.

See *causalis*, *collectivus*, *illativus*, *ratiocinativus*, *rationalivus*.

L: Charpin 1965.

Non-gram.: 'concerned with reasoning' (Cels.+).

rationalivus

'concerned with reasoning', of a type of conjunction examples

ps. Asp. 5.553.21 -ae, ut 'quoniamquidem quandoquidem'.

Cf. ps. Asp. 5.553.14 *rationalis* sunt, ut 'quia ideo propterea enim'.

The classification and designation of conjunctions in ps. Asp. is somewhat *idiosyncratic*. Notable here are the *hapax rationalivus* (see *ratiocinativus*) and its occurrence alongside *rationalis* as a separate category.

Gk.: συλλογιστικός, DT 95.2; AD con. 227.25, 229.21, 252.5.

See *ratiocinativus*, *rationalis*.

recipio

1. 'receive'

letters/syllables: littera

Ter. Maur. 6.354.965 litteras. Dosith. 7.388.5 'o' littera. exc. Bob. 1.561.35 -pta 'r' littera (.36; Macr. exc. 5.652.16 'r' littera -pta). Aud. 7.346.9 'r' litteram.

letters/syllables: syllaba

Diom. 1.325.33 novissimas syllabas; exc. Bob. 1.563.30 non -it 're' syllabam. ult. syll. 4.251.27 et longam et brevem novissimam (syllabam), 254.3 postremam syllabam longam.

letters/syllables: consonans

Vel. 7.59.6 -entibus consonantibus. Don. 639.4 consonantes.

letters/syllables: vocalis

ult. syll. 4.246.10; Macr. exc. 5.603.39.

letters/syllables: specific letter(s)

Scaur. 7.21.20 geminatum 's'. Sacerd. 6.484.11 'e'. Prob. cath. 4.33.16 'e' correptam. Prob. de nom. 4.208.21 'o' aut 'e'. Char. 51.20 ultimam 'i'. 173.32 'um'. Vict. 6.108.8 'r'. Cled. 5.61.28 'f'.

Macr. exc. 5.617.28 ε. Cass. 7.152.13 'h'.

aspirationem: Char. 7.14; Dosith. 7.385.6; Prisc. 2.14.21.

of case: Prob. cath. 4.21.10 tres casus tantum. idiom. cas. 4.566.18 aut ablativum aut genetivum -unt casum. frg. Bob. de nom. 5.558.13 tres solos casus. Prisc. 3.139.29 casus -unt (AD synt. 129.6 πτώσεων ἐγένοντο δεκτικῶν)

of gender: Prob. de nom. 4.210.10 femininum genus; expl. in Don. 4.491.14 commune genus; Pomp. 5.165.11 -it commune.

collocations: with reference to case

ablativum: Char. 303.9; Diom. 1.312.3; Macr. exc. 5.599.17 (*into Gk.*; cf. 5.631.30 septimum). idiom. cas. 4.566.18.

accusativum: Char. 303.8.

casus (*plural*): Char. 245.20, 301.9; Diom. 1.407.26; Prisc. 3.139.29.

dativum: Char. 380.18.

genetivum: Char. 379.21; Diom. 1.312.15; idiom. cas. 4.566.18.

incusativum: Char. 380.14; Diom. 1.312.17.

nominativum: Pomp. 5.236.32.

vocativum: frg. Bob. de pron. 5.565.13.

collocations: with reference to comparison

collationem: Char. 171.20; exc. Bob. 1.536.40; Dosith. 7.400.7; expl. in Don. 4.537.25.

comparationem: Char. 233.20, 241.16; Diom. 1.325.3, 405.20; Dosith. 7.411.13; Don. 618.9; Serv. 4.407.19, 415.26, 431.2, 439.13; expl. in Don. 4.512.24, 539.34; Cled. 5.68.12, 73.2; Pomp. 5.153.3, 264.1; Vict. 6.202.14; Aud. 7.348.26; Cons. 5.340.9, 342.29; Aug. 5.495.15, 5.519.29; Prisc. 3.77.19.

comparativum: exc. Bob. 1.536.30; Dosith. 7.399.9.

comparativa: Char. 148.3.

gradum: Char. 144.21; exc. Bob. 1.556.3.

gradus: Sacerd. 6.431.13; ult. syll. 4.248.29.

gradus collationis: exc. Bob. 1.536.24; Dosith. 7.399.4; Prob. 4.100.19.

gradus comparisonis: Char. 198.23.

positivum gradum: Serv. 4.441.22; Pomp. 5.249.13.

superlativos gradus: Prob. 4.153.36.

collocations with reference to number

numerus: Char. 396.26; Diom. 1.396.10; Cons. 5.348.5.

plurale numerum: expl. in Don. 4.490.17; Pomp. 5.158.12.

singularem numerum: Serv. 4.407.2; expl. in Don. 4.490.27.

collocations with reference to moods

finitiva: Char. 294.19; Diom. 1.394.1; Dosith. 7.420.26. imperativa: Diom. 1.394.12.

optativa: Char. 294.23, 295.4, 7, 12; Diom. 1.394.11; Dosith. 7.421.2, 8.

subiunctiva: Char. 295.20; Diom. 1.394.24; Dosith. 7.420.5, 11.

collocations: parts of speech

adverbium: exc. Bob. 1.562.33.

coniunctionem: exc. Bob. 1.562.34.

nomen: Serv. 4.439.16.

participium: Char. 59.10; exc. Bob. 1.545.37.

participia: Sacerd. 6.430.35; Char. 342.22; Cled. 5.23.17.

praepositionem: Char. 149.14; Diom. 1.378.16; expl. in Don. 4.512.12.

praepositiones: Serv. 4.416.2; Prisc. 3.32.22.

verbum: Pomp. 5.262.29 neutrum.

collocations: accent

accentum: Serv. 4.426.15; expl. in Don. 4.525.21; Prisc. part. 3.482.18.

acutum: Dosith. 7.379.6; Aud. 7.330.18.

circumflexum: Cled. 5.33.31; Pomp. 5.128.38.

further collocations

coniugationem: ult. syll. 4.245.20 primam.

declinationem: Serv. 4.428.27; Pomp. 5.185.32; Cons. 5.365.19 Latinam.

diminutionem: Dosith. 7.411.15; Aug. 5.519.28.

divisionem: Pomp. 5.158.19.

figurarum mobilium: Cass. 7.171.9 (Martyr. 7.171.6).

genus: Diom. 1.396.10; Serv. 4.416.21, 428.30.

genera: Serv. 4.407.14; expl. in Don. 4.491.13, 16; Pomp. 5.165.10.

gradus frequentativum: Sacerd. 6.431.22.

hypocorismata: Char. 42.7 (exc. Bob. 1.551.32 ὑποκορισματα).

immutationem: Vel. 7.76.14.

personam: Diom. 1.329.3; exc. Bob. 1.562.12; Don. 588.3, 629.3; Cled. 5.49.12; Prisc. part. 3.491.8.

personas: Sacerd. 6.429.21; Prob. 4.36.51; Don. 588.6, 629.6; Serv. 4.410.3, 435.29; Cled. 5.14.12; Pomp. 5.201.3; Prisc. 2.577.3 finitas.

quantitatem: Cled. 5.10.29.

significationem: Diom. 1.337.1 activam; Vict. 6.198.11 et agendi et patiendi; Aud. 7.346.12 et agentis et patientis; Macr. exc. 5.653.2 utramque.

structuram: Prisc. 3.108.19 dictiones...aptam structuram -ant (AD synt. 2.10 ἀναδέξασθαι).

tempus: Char. 396.26.

tempora: Sacerd. 6.432.30; Serv. 4.414.19.

Gk.: ἀναδέχομαι: see AD parallel.

See accipio, admitto 1, ascisco, assumo 1, 2, attraho, concipio 2, excipio 4, intercipio 2, sumo 2, traho 5, vindico 1.

2. 'take over, adopt' from Gk.

Macr. exc. 5.606.33 φ.

See sumo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'admit, receive', 'acquire, accept' (Pl.+).

reciprocatio

'reflexive sense'

1. concerning the reflexive pronoun se

Prisc. 2.584.3 'sui'...non solum tunc refertur ad tertiam personam, quando ipsa in se agit per -em, id est xat' ἀντανακλασθῆναι vel αὐτοπάθειαν, ut 'ille sui miseretur' vel 'sibi prodest' vel 'se custodit', sed etiam cum ipsa agit et sic alia in ipsam, id est cum retransitive dicitur.

3.168.21 nos...primitivis... 'sui, sibi, se, a se' vel per -em, ut 'sui potitur, sibi indulget', vel per retransitionem utimur, ut 'hortatur me ille ut sui potiar, rogat te ille ut sibi indulgeas'.

2. of reflexive constructions
Prisc. 3.164.1 in -bus personarum, hoc est quando eadem persona et agit et patitur, ...ut 'misereror mei, invides tibi, orat se ille' et similia.

166.29 necesse est -em, id est sui passionem, fieri et eandem personam agere aliquid in se simul et a se pati, ut 'misereror mei, invidio mihi, incuso me'.

+ transit.
Reflexive constructions, where the action is done to oneself, are contrasted with transitive constructions, where the action is done to someone else.

Prisc. 3.223.7 verbi...constructionem servant eius singula participia, ex quo nascuntur, et vel absolute dicuntur, hoc est intransitive, quomodo et verba, quae non egent obliquis casibus, ut 'ambulo, sedeo... ambulans, sedens', vel transitive, hoc est in diversas personas vel in se ipsas per -em, id est sui passionem, quam Graeci ἰδιοπάθειαν dicunt.

Prisc. 3.14.23 quae (sc. pronomina) tam in -e quam in transitione poni possunt, ut 'mei misereror' et 'mei misereris', similiter 'tui misereris' et 'tui misereror'.

Prisc. 3.127.22 omnia tamen, quae in transitione fiunt, possunt etiam in -e fieri.

183.17 per transitiones et -es. 184.2 transitive et per -em.

Cf. 3.127.16 ad aliam personam transitio fit verborum vel in se reciprocatur, ut 'hominem, quem vitupero, accuso' et 'memet, quem vitupero, accuso'. 17.20 reciprocari vel transire.

Gk.: ἀντανακλασμός, AD pron. 43.12.

For αὐτοπάθεια & ἰδιοπάθεια, see sui passio.

Syn. sui passio.

See retransitio, transitio.

Non-gram.: 'movement backwards and forwards' (Gell.); 'movement in the reverse direction' (Plin.).

reciprocus1. *'with two contrasting aspects'*i) *both active and passive*

Gell. 9.12.tit. de verbis, quae in utramque partem significatione adversa et -a dicuntur.

Cf. 9.12.1 ut 'formidulosus' dici potest et qui formidat et qui formidatur.

Gell. 15.13.1 'testor'...et 'interpretor' significatione -a dicuntur.

Cf. 15.13.tit. de verbis inopinatis, quae utroqueversum dicuntur et a grammaticis 'communia' vocantur.

ii) *of participles, 'able to be used predicatively and attributively'*

- Prisc. 2.548.15 (Stoici) participium aiebant appellationem esse -am, id est ἀντανάκλαστον προσήγοριαν, hoc modo: 'legens est lector' et 'lector legens', 'cursor est currens' et 'currens cursor'..., vel nomen verbale vel modum verbi casualem.

2. *'turning back on itself'*i) *of pronouns, 'reflexive'*

Prisc. 3.14.18 'sui' solum apud Latinos -um fit in eadem tertia persona, quod Graeci ἀντανάκλαστον vocant, id est quando ipsa in se actum reflectit persona, ut eadem sit et agens et patiens, potest significare ἑαυτοῦ 'sui'.

17.15 'sui' pronomen vel ad verbum semper ponitur -um, id est sui passionem significans, vel retransitivum vel ad possessionem, ut 'sui servo loquitur' vel 'sui miseretur' vel 'rogat me vidua, ut sui miserear', numquam autem absolute, quomodo alia, ut 'ego loquor', et 'tu loquens' et 'ille loquitur'.

168.7 vel -um [id est sui passum, ἰδιοπαθής]..., vel retransitivum.

18.5 non mirum autem, 'sui' pronomen et -um et transitivum aliquando esse, cum ἑαυτοῦ quoque et αὐτοῦ apud Graecos et ἑαυτοῦ, quandoquidem ad actum, hoc est ad verbum, proferuntur, -a sunt, ut ἑαυτοῦ ἀκούω id est 'egomet ipse me audio', quando autem ad possessionem adiunguntur, quod fit per solum genetivum, transitiva sunt, ut ἑαυτοῦ δούλον ἔτυχα, id est 'mei servum cecidi'.

19.16 nec solum in -is, sed etiam in illis, quae in transi-
tione habent alteram personam.

of the person indicated by pronouns

Prisc. 3.15.19 una eademque voce et transitivam demonstrare personam et -am (τὸ αὐτοπαθές, AD pron. 44.11).

of pronominal construction

Prisc. 3.165.17 cum...primitiva (pronomina) duas (constructions) habeant, -am vel sui passam, quam Graeci ἰδιοπαθῆ vocant, et transitivam: sui passam, ut 'video memet', transitivam, 'video te' vel 'illum'.

ii) *of verbs, 'intransitive', with the subject alone experiencing the action or state*

Prisc. 2.397.5 sunt alia, quae, cum sint activa primae coniugationis, transeunt in neutra absoluta sive -a (id est ἰδιοπαθῆ) secundae coniugationis, ut 'sordido'...: hinc nascitur 'sordeo'.

3.270.14 -a vero sive sui passiva, quae ἰδιοπαθῆ vocant Graeci, licet et absolute proferre, ut 'rubeo, horreo...', et coniungere his ablativos, ut 'rubeo pudore, horreo frigore'...

of verbal diathesis

Prisc. 2.393.22 sunt alia, quae, cum sint activa, in passiva quoque et absoluta significatione inveniuntur, ut 'ruo'.

394.5 absolute quoque prolata -am passionem (id est ἰδιοπαθειαν) significant, cum ipsam personam non extrinsecus, sed per se pati demonstrat, ut 'ruo' pro 'cado'.

Gk.: see refractivus.

For ἀντανάκλαστος see s.v. refractivus; for αὐτοπαθής and ἰδιοπαθής see s.vv. sui passivus, sui passus.

Syn. sui passivus, sui passus.

Non-gram.: 'reciprocating, moving backwards and forwards' (Sen.+).

recognitio*'recollection'*

Prisc. 3.144.7 definiuntur...personae pronominum non solum demonstratione, quae praesentium cognitionem sub oculis ostendit, sed etiam relatione, quae absentium -em habet.

Non-gram.: 'examination, inspection' (Liv.+); 'recognition' (Gell.).

recordatio*'recollection'*

Prisc. 2.579.23 'ipse' quoque in tertia persona...per se positum ad -em personae refertur iam cognitae.

3.141.21 accidit pronomini relatio in tertia persona, per quam praedicta nomina per -em pronominantur, id est per pronomen significantur, ut 'Iuppiter postquam Troas et Hectora navibus appulit, ipse reiecit oculos claros' (ἀναπολούμενα, AD synt. 134.2).

Gk.: ἀναπόλησις, AD synt. 41.15.

The second Prisc. passage above is a translation of AD, but Prisc.'s phrase per -em renders a participle in AD, from the verb ἀναπολεῖν, 'repeat'.

recordativus*'of the remote past'*1. *of the pluperfect classification*

Prob. 4.159.39 species verborum sunt tres, imperfecta..., perfecta..., plusquamperfecta, quae est et -a sive exacta.

attestation/examples

Sacerd. 6.432.23 tempus praeteritum plusquamperfectum specie -a. 435.24 species -a 'amaveram scripseram'. 438.1 praeterito plusquamperfecto specie -a 'docueram'.

Comin. ap. Char. 226.31 tempore praeterito specie -a... 'amaveram',... 'cantaveram'.

2. *of the perfect subjunctive classification*

Char. 214.13 praeteriti...differentiae sunt quattuor, inchoativae sive imperfectae, ut 'legebam limabam', praeteritae, ut 'limavi legi', obliteratae, ut 'limaveram legeram', -ae, ut 'limaverim legerim'.

Char. differentiates the obliteratae, 'pluperfect', from the recordativus, 'perfect subjunctive'.

rectus1. *'upright', of the nominative (and vocative) case*

Don. 624.13 ex his (casibus) duo -i appellantur, nominativus et vocativus, reliqui obliqui.

Cled. 5.44.7 secundum antiquos -i appellati sunt, non secundum praesentem usum.

10 -i sunt, quia analogiam sequuntur, obliqui non.

11 -i casus sunt nominativus et vocativus in prima tertia quarta et quinta declinatione; ceterum in secunda non numquam <vocativus> oblique, ut 'hic doctus o docte'. quamquam antiqui etiam ipsum casum -um faciebant, <ut est> illud apud Vergilium, 'duc ait et Rutulos equitem Messapus in armis' (Verg. Aen. 11.464), id est 'o Messapus' pro eo quod est 'o Messape'.

Cons. 5.351.3 hoc sane consensu omnium ipsi datum est, ut unus ipse -us, ceteri vero appellentur obliqui, propterea quod ille unus proprie et consilio quodam figuratus videtur, ceteri ab eo inclinari intelleguntur, excepto vocativo, quem et ipsum plerique -um, alii -i similem nuncupaverunt.

Prisc. 2.185.11 est...-us, qui et nominativus dicitur.

ancient etymology

Prisc. 2.185.12 -us...dicitur, quod ipse primus natura nascitur vel positione et ab eo facta flexione nascuntur obliqui casus.

184.1 nominativus...sive -us, velut quibusdam placet, quod a generali nomine in specialia cadit, casus appellatur - ut stilum quoque manu cadentem -um cecidisse possumus dicere.

Cf. Serv. 4.433.15 casus sit dictus ab eo, quod faciat nomen cadere, nominativus e contrario -um nomen ostendit.

attestation:

Var. 7.33 cuius verbi ('trabes') singularis casus -us correptus ac facta 'trabs'. 8.1 -um 'homo', obliquum 'hominis', quod declinatum a -o. 8.16 <-us an sit casus> sunt qui quae <-ant>.

Var. recognises defective (or suppletive) declensions with only nominative or only oblique forms: 8.49, 9.70, 75.

Cic. orat. 160 absurdum erat aut etiam in barbaris casibus Graecam litteram adhibere aut -o casu solum Graece loqui.

Nig. ap. Gell. 13.26.4 casu multitudinis -o.

Fest. 294.9; Quint. 1.4.13, 1.5.61; Gell. 5.21.8.

Gell. 14.5.2 quaecumque...nomina seu vocabula -o casu numero singulari 'us' syllaba finiuntur. 20.6.2 habet casum nominandi, quem tu '-um' appellasti.

Scaur 7.34.1 -um casum, id est nominativum.

All these examples are with casus; Var. also has rectum vocabulum (8.7).

Gk.: ὀρθή (ὀρθός), DL 7.70; DT 31.5; AD synt. 23.2; εὐθεία, DT 31.6; AD synt. 23.3; cf. Arist. soph. elench. 182 a 3.

The Stoics called the nominative the ὀρθή, i.e. upright case; others called it εὐθεία, the direct case. Latin rectus matches these two terms.

Opp. obliquus.

See also nominativus.

2. 'indicative' (mood)

Macr. exc. 5.611.36 denique Stoici hunc solum modum (sc. indicativum) -um, veluti nominativum, et reliquos obliquos, sicut casus nominum, vocaverunt.

Prisc. 2.422.23 indicativum, qui est paene verbi -us, sicut et praesens tempus.

3. 'active', of verbs

Prisc. 2.374.13 activa vel -a vocantur.

Gk.: ὀρθός, DL 7.64.

Prisc. uses rectus to translate Stoic ὀρθός (Flobert 1975: 15; Steinthal 1890-91, ii: 274).

4. 'real, unmodified', of accent

Prisc. 3.14.8 pronomina...-i...accentus, id est ὀρθοτονούμενα.

Cf. 3.141.12 ὀρθοτονούμενα.

Gk.: ὀρθός (τόνος), AD pron. 36.10; cf. ὀρθοτονούμενος, AD pron. 35.20.

Opp. inclinativus.

Non-gram.: 'straight, direct' (Pl., Ter.+).

redditio

'response'

Prisc. 3.130.1 pronominae -es fiunt: 'quis est Trypho?' 'ego' vel 'ille' (τὰ ἀντωνυμικά ἀνθωπαγεται, AD synt. 102.5).

Gk.: ἀνθωπαγωγή, AD synt. 29.4 (although translated by Prisc. 3.122.4 as subiectio); see also AD ref. above.

Non-gram.: 'restoration, return' (leg.), rhet.: 'the answering clause or antapodosis in a comparison' (Quint.).

redditivus

'correlative' (a type of pronoun, treated as a noun by Prisc.) classification

Prisc. part. 3.501.10 quae sunt dubia (pronomina)? quae Stoici quidem antiquissimi inter articulos...ponebant, Romani autem inter pronomina infinita vel interrogativa vel relativa vel -a, Dionysius vero et Apollonius et Herodianus rationabiliter inter nomina.

definition

Prisc. 2.61.10 infinitum est interrogativorum contrarium, ut 'quis', 'qualis'...possunt tamen haec eadem et relativa esse et similitudinis, sicut etiam 'talīs', 'tantus', 'tot': haec tamen etiam -a dicuntur.

3.22.9 'talīs' et 'tantus' et 'tot', si ad praesentes dicantur, etiam demonstrativa sunt, sin autem ad absentes, relativa vel -a tantum, ut 'qualis Hercules, talis Theseus fuit'.

129.2 tunc enim et sine relativis possumus -a proferre, ut si ostendentes Virgilium aiamus 'talīs fuit Homerus' vel Thesea demonstrantes dicamus 'tantus fuit Hercules'.

132.4...nomina sunt infinita vel interrogativa vel relativa vel -a.

.9 nomen -um 'talīs' et 'tot' (3.104.17 -a nomina, 204.11).

attestation: only in Prisc.

Gk.: ἀνταποδοτικόν, DT 40.2; AD adv. 172.8, 173.18, 178.14, 183.8, 203.4, 209.31, coni. 237.9, 12, 244.19; cf. ἀνταπόδοσις, AD adv. 179.30, coni. 236.25, 238.3, synt. 75.3, 76.13, 77.10.

See similitudinis.

Non-gram.: cf. reddo.

reddo

1. 'utter, produce'

of sounds, letters

consonantem: Ter. Maur. 6.337.377. 343.602 'I' sua, quam consonantem non negamus -tam.

diphthongum: Ter. Maur. 6.340.499.

diphthongos: Ter. Maur. 6.337.395 sic et u sequens easdem (sc. diphthongos) -it au et eu et ou.

litteram: Scaur. 7.27.13 eandem litteram...-unt. Cled. 5.11.18 ('e' littera) correpta est, si eam in genetivo plurali non -at, ut ab 'hoc corpore' 'corporum'.

sonitum: Ter. Maur. 6.329.130.

sonum: Vel. 7.62.7; Ter. Maur. 6.340.497; Char. 12.32 geminum sonum; ult. syll. 4.221.34 crassum sonum. 257.18 duplicem sonum.

vocem: Ter. Maur. 6.328.87 haec (sc. vocalia) -ere vocem quoniam valent seorsa. expl. in Don. 4.532.9 acutam.

voces: Aug. 5.524.11 quot sunt perturbati animi motus, tot voces -unt.

of syllables

Ter. Maur. 6.361.1205 et 'duplicates' mediam non possit -ere longam. 363.1269 sic -unt longas. 363.1279 sed tamen haec etiam -et tibi syllaba longas tertia. ult. syll. 4.236.13.

Prob. 4.38.20 tertiae vero correptae aut 'xi' -it, ut 'pingo pingis pinxi'.

de fin. 6.241.36 'aio', quam (syllabam) 'i' littera geminata et inter duas collocata vocales -dit longam.

Serv. de fin. 4.450.13 disyllabum. 16 tetrasyllabum (make a word di-/trisyllabic by the addition of a prepositional prefix).

of inflectional forms

Char. 151.22 omnia enim nomina quae nominativo plurali 'ae' syllaba finiuntur 'e' deposita -unt nominativo singulari speciem sui iuris ac formae.

concerning diathesis

Diom. 1.337.28 (deponentia) nec passiva sunt, quia activa non -unt.

L: Beck 1993: 523.

2. 'cause to respond, correspond'
of interrogative and relative pronouns

Prisc. 3.129.6 huic nomini, id est 'quis', quod est interrogativum vel infinitum, -itur 'qui' relativum: 'quis scripsit bucolica? qui etiam georgica'.

in syntax

Prisc. 3.182.6 ecce hic Homeri auctoritatem secutus nominativum praeposuit pro genetivo: 'duo ordinarii consules' pro 'duorum ordinariorum consulum', ad distributa enim -dit verbum, non ad coniuncta. 184.9 construuntur igitur diversi numeri, ut Virgilius...: 'Pars in frusta secant...' (Verg. Aen. 1.212); ad sensum enim, quia 'pars' Troianorum plures in hoc loco intelleguntur, plurale -dit verbum 'secant'. 185.5 diversa genera similiter construuntur, ut Virgilius...: 'Dulce satis umor' (Verg. ecl. 3.82)...; ad 'dulce' enim, quod est neutrum, tam feminina quam masculina -dit. 234.18 (of phrases such as 'cupio te vincere me') dubium est enim, cum utriusque casus similes sint et utriusque verbo congrue possint aptari, quis cui -atur.

Gk.: ἀνταποδίδωμι, AD conl. 254.19, synt. 75.6.

Non-gram.: 'give back, restore', 'pay, render', 'give out, produce (a sound)' (Pl.+), 'reproduce in speech, repeat', 'utter in reply' (Cic.+).

redeo

'go back, revert'
of letters, sounds

ad naturalem sonum: Pomp. 5.105.23 omnis digammos detracta.

in vocalem: Prisc. 2.39.6 'u', 506.12 'v'.

Prisc. de nom. 3.453.6 ('e' finalis) -it in 'i', 'lege legite'. 12 'e' finalis in 'i' -it.

of case inflection

ad nominativum: Vel. 7.57.17 (noun, from dative).

of gender

in omne genus: Aug. 5.503.8 (nouns ending in 'ops').

of verbal inflection

Macr. exc. 5.619.28 illa verba quae in μi exeunt, cum ad hunc modum venerint, -ant ad illa in ω desinentia de quibus derivata sunt, τῶν τῶν et in coniunctivo ἐὼν τῶν.

of conjugation

ad tertiam (conjugationem): Eutychn. 5.466.18 (certain verbs).

ad quartam (conjugationem): Eutychn. 5.464.2 (certain verbs).

of diathesis

ad activam: Cons. 5.368.14 (deponentia).

in activum: Sacerd. 6.429.31 passivum; Vict. 6.198.7 passiva; Aud. 7.346.8 passivum; Pomp. 5.227.20 passivum; Macr. exc. 5.627.12 passiva, 652.20 passivum.

in activa: Don. 592.18 passiva, 635.9 passiva (Cled. 5.58.11); Pomp. 5.228.17 deponentia; Cons. 5.367.19 passiva.

of participles

in participia praesentis temporis: Serv. 4.441.20 (adjectives e.g. 'furious', 'moribundus').

in praesens participium: Pomp. 5.257.14, 15 participia.

of inflectional paradigm

ad regulam: (of verbs) Char. 336.24 'facio' (Diom. 1.349.28; exc. Bob. 1.563.22).

in regulam: (of nouns) Char. 179.26 nomen.

Non-gram.: 'come or go back' (Enn., Pl.+), 'return, revert' (Naev., Pl.+).

refero

1. 'mention, report'
mention

Diom. 1.338.13 de quibus postea -e placuit.

report

Char. 146.25, 232.10, 246.18, 259.3, 260.28, 301.17, 311.14. Prisc. 2.90.3. Eutychn. 5.449.8, 480.2, 20, 481.19, 482.22.

2. 'refer to'

+ ad

Char. 53.24 ad auctoritatem. 92.7. 120.9. Diom. 1.395.27. Prob. de nom. 4.210.26. Pomp. 5.178.21 ad etymologiam. Prisc. 3.143.2. 186.4 'in eunuchum suam' (Ter. eun. prol. 32) dixit, ad comoediam -ens pronomen.

of pronouns

ult. syll. 4.235.15 item pronomina possessiva et ad aliquid -entia 'meus mea meum'.

Prisc. 2.579.23 'ipse' quoque in tertia persona...per se positum ad recordationem personae -tur iam cognita. 581.21 cum igitur et articulus relationem et pronomen relationem habet, bis eundem ad cognitionem -i ostendunt. 3.21.22 nomina...demonstrativa possumus diversa ostendentes ad diversa -e. 135.3 multa appellativa differentiarum nomina (solet) ad id -i. 136.1 necesse est...ullus omnium intellegere et cunctos posse numeros ad hoc -i. 168.3 tertiae vero personae possessivum non solum ad omnes voces pronominum tertiae personae, verum etiam nomen potest -i, ut 'suus, istius, illius, ipsius, hominis'. 173.12 tertiae personae possessivum...ad omnia tertiae personae pronomina et ad omnia nomina et participia potest -i, ut 'suus illius, suus istius, etc.'.

of pronouns: + personam

Serv. 4.410.5 ad praesentis personam. expl. in Don. 4.500.8 ad praesentem (personam). Prisc. 2.584.4 'sui'...-tur ad tertiam personam. 3.166.2 cum sit...relativum (pronomen possessivum), exigit, ut prius cognoscatur persona possessoris sui, ad quam -atur.

of pronouns: + case form

Prisc. 3.175.13 necesse est ad aliquem alium nominativum tertiae -i personae hoc pronomen. 176.7 necesse est...obliquos casus ad nominativos -i (ἀναφέρεσθαι, AD synt. 236.9).

Gk.: ἀναφέρω: see AD parallel.

3. 'assign'

of vowels which may be assigned to, or behave as, consonants

Ter. Maur. 6.342.555 ergo correptae iugatur una quando consonans sive vocalis, -i quae potest in consonam. 559 consonae cum subiugatur vel -latae in consonam.

L: Beck 1993: 276.

Non-gram.: 'bring back' (Naev., Pl.+), 'report', 'assign' (Pl.+), 'record, mention, relate', 'ascribe, refer' (Cic.+).

reformato

'change, transform'

of case forms of Greek words adopted into Latin

Char. 17.28 'hic Oronta', cum Latine -atur, et 'hunc Orontam' dicimus (exc. Bob. 1.538.6). 29 nam si non -etur, 'Oronten' poterimus dicere (exc. Bob. 1.538.6).

of moods

Char. 293.30 'dum' iungitur finitivis, velut 'dum venio'. quotiens vero pro eo quod est 'dummodo' ponitur, subiunctiva recipit... 'dum' etiam, si alius praepositur sermo declinationis, ad illum -atur, velut 'petebas ut dum venires facerem'. sic quoque recipit subiunctiva (Diom. 1.393.14; Dosithe. 7.420.8).

Gk.: see s.v. transfiguro.

See commuto, converto, formo 4, transfero, transfiguro, transformo.

See also migro.

Non-gram.: 'alter, transform, change' (Sen.+).

refractivus

'reflexive'

Prisc. 3.176.17 Graeci (pronominiibus ταυτοῦ sim.) ...utuntur, quando eadem persona in sese vel in suam... possessionem facit aliquid, quae ἰδιοπαθῆ vel ἀντανά- κλαστα vocant, id est 'sui passa' vel 'a se patientia' sive '-a' translativa a corporibus, quae in se refringuntur (cf. AD synt. 237.4ff.).

183.7 transitiva...vel -a.

Cf. Prisc. 3.164.22 prima et secunda persona vel in se recipiuntur, id est refringuntur, vel in alias diversas transeunt.

Gk.: ἀντανάκλαστος?

The term ἀντανάκλαστος does not occur in the extant text of AD: he uses ἀντανάκλωμενος (e.g. AD pron. 67.27, synt. 237.4). Refractivus is a more literal rendering of the Gk. (cf. refringo, ἀντανάκλω 'refract') than reciprocus, which Prisc. uses far more frequently (Job 1893: 127-8; Luscher 1912: 133). Steph. Thes. Gr. has a lemma ἀντανά- κλαστικός, with ἀντωνυμῶν ἀντανάκλαστικῶν apud quosdam grammaticos, but does not specify further. For ἰδιοπαθῆ see sui passus.

See reciprocus, transitivus.

Non-gram.: cf. refringo 'break' (Enn.+).

rego

1. 'govern, take'

of nouns/adjectives governing case

Serv. 4.408.28 ablativus singularis -it genitivum dativum et ablativum pluralem. 434.4 'inimicus' dativum -it. Serv. Aen. 4.18 'pertaesus'...-it genitivum.

of verbs governing case

Sacerd. 6.432.1 (impersonal verbs in tur govern the abla- tive).

idiom. cas. 4.572.11 de verbis quae -unt varios casus. 12 activa verba semper accusativum -unt casum.

Pomp. 5.238.13 'miseror'...accusativum -it (.14). 17 ergo habes verbum quod -it genitivum. 26 'avertor' ablativum -it. 27 'frutor' septimum -it., etc.

Cled. 5.19.3 'oscultor'...quando accusativum casum -it. Cons. 5.385.1 sunt...verba quae genitivum casum, sunt quae dativum, sunt quae accusativum, sunt quae ablativum, sunt quae septimum -unt. 12 sunt verba quae binos casus, non singulos -unt.

Serv. Aen. 1.147 plerumque suum -it casum, plerum- que ad ablativum transit. 203 'memini' et genitivum -it et accusativum. 215 'impleor' duos casus -it. 452 'confido' dativum -it. 515 'ardeo'...et accusativum -it et ablativum. 597 'miseror' accusativum -it... 'miseror' ge- nitivum (4.370). 5.800 'fido' dativum tantum -it. 11.383 'arguo'...genitivum -it. Buc. 2.28 accusativum -it (sc. verb). Georg. 1.193 'medicor' accusativum -it.

of prepositions governing case

Sacerd. 6.428.29. 34 praepositiones aut accusativum tantum modo casum -unt...aut utrumque, id est accusa- tivum et ablativum.

Vict. 6.203.20 aliae (praepositiones) accusativum -unt, aliae ablativum.

Cled. 5.77.21 tunc, quando est mutatio locorum, accu- sativum casum -unt (praepositiones).

Serv. Aen. 7.8 accusativum -it ista praepositio.

of gender

Serv. Aen. 7.231 'decus' neutrum -it genus.

See servio, and further parallels s.v.

2. 'determine'

of nominal inflection according to certain paradigms

Prob. cath. 4.17.31 's' littera terminata nomina omni- bus declinationibus -untur.

of nominal inflection where one case determines another

Prob. 4.77.11 quaeritur qui casus quem casum -ere possit. 80.24. 26. Serv. Aen. 1.156 omnis nominativus pluralis -it genitivum singularem. a genetivo singulari dativus -itur singularis.

of gender

Prob. cath. 4.3.26 quinquae declinationis genitivus sin- gularis 'ei' separatis terminatur et -it genus tantum modo femininum, ut 'haec species huius speciei'. 41.27.

pronomina

Sacerd. 6.478.9 'quis': hac syllaba tantum pronomina -untur, nomina nulla terminantur (Prob. cath. 4.27.16). 483.32 senaria forma -it pronomina tantum modo singu- laribus numeris, 'nullus nullius nulli nullum o nulle a nullo'.

coniugationem

Sacerd. 6.486.3 'e' ante 'eo' posita tertiam coniugatio- nem productam -it (Prob. cath. 4.34.13). Sacerd. 6.486.6, 12, 15, 487.19 (Prob. cath. 4.34.16, 20, 24, 35.28). Sa- cerd. 6.489.19, 21, 23, 25, 27, 28, 31, 33, 490.1 (Prob. 4.37.17, 19, 21, 23, 24, 26, 29, 31, 32). Prob. cath. 4.34.9.

verbum/verba

verbum: Sacerd. 6.486.11 (Prob. cath. 4.34.19). 489.20 (Prob. cath. 4.37.18).

verba: Sacerd. 6.486.27 (Prob. cath. 4.35.7), 488.25 (Prob. cath. 4.36.31), 489.5, 13 (Prob. cath. 4.37.3, 11), 490.3 (Prob. cath. 4.37.33), 490.31 (Prob. cath. 4.38.28).

future tense

expl. in Don. 4.513.28 nam praesens tempus ab activo -it futurum a passivo, et praeteritum tempus a passivo -it futurum ab activo.

participium

Serv. 4.417.29 ut participium futuri temporis a passivo -at participium praesentis temporis ab activo, id est ut de participio futuri temporis a passivo sublata 'dus' syllaba et addita 's' littera faciamus participium praesentis tem- poris ab activo, vel e contrario.

Cled. 5.70.19 participia ita se invicem -unt.

See dirigo 2.

Non-gram.: 'guide, govern' (Pl.+), 'guide, control' (Cic.+).

regula

1. 'rational system of language' ~ ratio

Char. says that the Latin language is governed by regula and subject to ratio.

Char. 62.7 (Latinus sermo) regendum se -ae tradidit et illam loquendi licentiam servituti rationis addixit.

The terms appear to be roughly equivalent (see ratio regu- lae).

Char. 105.23 secundum illam...rationem,... 25 contra quam tamen -am.

Diom. 1.348.24 'video vidi, moneo monui', interdum formam -ae non servant, sed potius consuetudini vel eu- phoniae quam rationi succumbunt.

Cons. 5.353.27 -a...generalitate quadam magnam multitudinem nominum comprehendit, quae sub eadem rationem cadunt. atque ipsarum quoque -arum aliae sunt magis generales.

Analogia is also used for the regularity of language (see re- gula analogiae), but Cons. says that it represents a narrower concept than regula.

Don. 627.10 multa quidem veteres aliter declinasse, ...verum euphonia in dictionibus plus interdum valere, quam analogiam vel -am praeceptorum (Diom. 1.307.21).

Cons. 5.353.21 (analogia) haec quae ad grammaticam pertinet longe angustior et contractior res est, quam -a. haec enim latius generaliusque definitur.

It is possible to preserve analogia, whilst failing to obey the regula.

Cons. 5.355.27 quae duo analogia inter se confert, quamvis -ae non servant.

364.1 nomina quae extra -am sunt, in analogiam tamen venire.

For the relationship between regula and auctoritas, consue- tudo, usus and euphonia, see s.vv.

collocations**+ genitive**

loquendi: Quint. 1.7.1; Char. 63.3; Diom. 1.439.25.

analogiae: Eutyech. 5.465.12.

proportionis: Macr. exc. 5.638.3 in his quae sub -am proportionis cadunt,...in his quae anomala sive defectiva sunt.

sermonis: Quint. 1.6.44; Char. 240.27 Latini; Diom. 1.456.5 (=analogia, proportio).

ratio regulae: Prob. de nom. 4.208.26; Agroec. 7.115.21; Alb. 7.296.12; Prisc. 2.303.8, 371.21 (vs. usu auctorum), 418.17, 3.65.17.

regularum: Cass./Martyr. 7.168.5; Aud. 7.359.25; Prisc. 2.230.27, 420.5.

2. 'specific linguistic rule'

Cons. and Prisc. recognised the possibility that one rule could contradict another.

Cons. 5.356.14 -ae...contrariae.

Prisc. 2.181.4 cum duae contra se pugnant -ae, ut unam servet, necessario perdidit alteram. 372.21 quia duae contrariae pugnant in eo -ae. 237.6 duabus...sibi adversis -is repugnantibus. 372.25 repugnantibus -is.

collocations

secundum regulam: Char. 89.17, 149.8, 203.2; Diom. 1.331.13; exc. Bob. 1.561.5; Don. Ter. Ad. 254.3, Phorm. 611.1; Serv. 4.434.13; expl. in Don. 4.514.12; Pomp. 5.231.21; Cons. 5.383.20; Prisc. 2.325.6.

secundum regulas: Serv. 4.408.29.

contra regulam: Char. 105.25, 145.9; Diom. 1.306.27; exc. Bob. 1.556.16; Don. 626.5; expl. in Don. 4.526.30; Pomp. 5.225.16; Cons. 5.370.15; Cled. 5.37.13, 46.2; Aug. 5.519.37, 520.28; ps. RP 5.539.23; Phoc. 5.432.23; Prisc. 2.33.17, 510.22, Prisc. part. 3.463.17, 494.31.

contra regulas: Serv. 4.409.9; Pomp. 5.152.32; Aug. 5.517.7.

3. 'inflectional form, ending'

expl. in Don. 4.513.23 praesens unam -am habet. .25 futurum in duas -as exit.

Pomp. 5.152.26 in positivo multae sunt -ae, aliquando in 'us', ut 'doctus', aliquando in 'a', ut 'docta', etc.

.29 comparativus tantum duas recipit -as, in 'or' et in 'us'.

ps. RP 5.540.37 de 'es' -a.

further collocations**+ genitive**

ablativi: Serv. 4.434.32; expl. in Don. 4.495.25; Pomp. 5.196.33; Vict. 6.190.18; Aud. 7.342.18; ps. RP 5.534.26; Prisc. 2.343.4.

activorum: Prisc. de nom. 3.456.36.

adverbii: Cled. 5.63.27.

adverbiorum: Cled. 5.63.25; ps. RP 5.546.21; Prisc. part. 3.505.24.

comparationis: Char. 149.18; Diom. 1.406.16; Don. 640.13; expl. in Don. 4.560.6; Cled. 5.63.9; ps. RP 5.535.45.

coniugationis: Pomp. 5.226.12; Prisc. 2.457.15; Eutyech. 5.488.9.

coniugationum: expl. in Don. 4.551.19; Prisc. 2.445.12.

declinationis: Char. 195.14; Diom. 1.302.3; Prob. de nom. 4.215.27; expl. in Don. 4.515.20; Prisc. 3.8.5.

declinationum: expl. in Don. 4.557.29; Cons. 5.360.3.

denominativorum: Prisc. 2.131.22.

derivativorum: Pomp. 5.145.2.

generis feminini: Cons. 5.354.23.

generis neutri: Aug. 5.497.8.

generis omnis: Aug. 5.503.38.

genetivi: Char. 151.10; Vict. 6.190.10; Aud. 7.342.10;

ps. RP 5.533.26; Prisc. 2.296.22.

inchoativorum: Pomp. 5.220.9.

neutrorum: Char. 74.14; Prisc. 2.237.5.

nominativi: Serv. 4.453.12; Prisc. 2.195.3.

nominis: Char. 180.23; Aug. 5.520.29.

nominum: expl. in Don. 4.497.6; Cled. 5.22.23, 48.1; Pomp. 5.167.24; Aug. 5.508.10; ps. RP 5.540.45, 541.41; Prisc. 3.6.12; Eutyech. 5.488.4.

participiorum: Serv. 4.417.28; Aug. 5.520.28.

passivi: Cled. 5.23.10.

passivorum: Phoc. 5.431.3.

singularis numeri: Cons. 5.357.27.

superlativi: Pomp. 5.249.31.

supini: Prisc. 2.501.4.

verbi: Diom. 1.354.19; Don. 595.23.

verborum: expl. in Don. 4.552.12; ps. RP 5.544.16.

Gk.: *ῥαῖων*.

Char. 454.60 haec -a ὁ *ῥαῖων*.

Cons. 5.353.30 de -is, quas Graeci canones appellant.

Non-gram.: 'rod, ruler' (Var., Cic.+); 'rule, principle' (Cic.+).

regularis**'regular'**

ps. RP 5.533.9 in aptotis, non legitimis et -bus nomini-bus, quae certo ordine declinantur.

Cled. 5.33.17 accentus in Romanis verbis et in -bus quaerere debemus.

Non-gram.: 'bar-copper' (Plin.).

regulariter**'in accordance with grammatical rule'**

Char. 329.26 et -er dicendum est inchoativa ea appellari quae 'sco' syllaba terminantur.

Serv. 4.441.21 dictum est.

Cons. 5.377.27 verba -er non posse currere per omnia tempora.

.14 quoniam -er prima coniugatio inveniri debeat in frequentativo, potest videri defectione quadam frequentativae formae regula non teneri.

Macr. exc. 5.634.20 declinantur.

Non-gram.: 'by way of a general rule' (leg.).

regulo**'determine'**

Eutyech. 5.461.2 ex certis et manifestis incerta -antur et ambigua.

Non-gram.: 'regulate' (Cael. Aur.)

relatio**'reference, anaphora', of pronouns classification**

Prisc. 3.141.20 accidit pronomini -o in tertia persona (*ἀναφορά*, AD synt. 134.1; Prisc. 3.145.18 ~ AD synt. 142.2).

definition

Prisc. 2.586.11 -o...est cognitionis ante latae repraesentatio, ut 'scribit Virgilius ad laudem sui', 'rogat te ille, ut sui causa facias'.

Pomp. 5.202.25 quando de praesente loquimus, tunc finitum sit pronomen, si autem de absente sit -o, minus quam finitum sit.

203.13 ad praesentem personam quando referimus, hic dicimus; quando de absente -em facimus, ipse dicimus.

Cled. 5.50.2 cum vero de absente -o est, infiniti speciem habere cognoscitur vel minus quam finiti.

concerning the 3rd person of verbs

Diom. 1.334.22 tertia (persona) de qua quis loquitur et -o indicatur, ut 'dicit'.

opp. demonstratio

Prisc. 2.579.15 interest...inter demonstrationem et -em hoc, quod demonstratio interrogationi reddita primam cognitionem ostendit - 'quis fecit?' 'ego', -o vero secundam cognitionem significat: 'is', 'de quo iam dixi'.

3.144.5 definiuntur...personae pronominum non solum demonstratione, quae praesentium cognitionem sub oculis ostendit, sed etiam -e, quae absentium recognitionem habet.

opp. discretio

Prisc. 3.207.11 sed 'ille ego' vel 'ille tu' cum dicimus, -em significamus antecedentis cognitionis, 'ipse ego' vero discretionem, id est 'ipse ego per me et non alius'.

Gk.: ἀναφορά.

Non-gram.: 'presentation to the senate' (Cic.+), *rhet.* relatio contrariorum (or sim.) 'balancing of opposites' (Rhet. Her.+); 'giving or sending in return' (Cic.+).

relative

'as or with a relative expression'

Prisc. 3.137.24. 138.11 dixit. 179.18 Cicero...-e posuit haec eadem: 'cuius res est, cuius periculum' (Cic. in Verr. II 1.54.142).

Gk.: ἀναφορικῶς, AD pron. 5.20.

relativus

1. 'expressing reference, anaphoric'

i) of the pronouns 'ipse, ille,' etc.

definition

Aug. 5.509.19 sunt -a, quae ad interrogantem referuntur, ut 'quis est?', respondetur 'is est'.

Don. 629.13 sunt alia demonstrativa, quae rem praesentem notant, ut 'hic haec hoc'; alia -a, quae rem absentem significant, ut 'is ea id'.

Prisc. 3.143.15 'ille' quoque, cum est etiam -um, potest tam de absente quam de praesente accipi.

Prisc. 3.142.16 quod facit pronomen -um, quod ad praedictum nomen refertur.

Prisc. 2.578.18 sunt...eorum alia (pronomina) demonstrativa, alia -a, alia et demonstrativa et -a (cf. 2.579.15ff. s.v. relatio).

.22 tertiae...(personae) alia sunt demonstrativa, ut 'hic', 'iste', alia -a, ut 'is', 'sui', alia modo demonstrativa modo -a, ut 'ille', 'ipse'.

3.21.14 pronomina...inveniuntur carentia demonstratione, quae sunt -a, ut 'is sui'.

2.579.26 prima...cognitio est per demonstrativa pronomina, secunda vero per -a.

Diom. 1.331.5 pronomina...subiunctivum vel -um.

Cled. 5.14.29 subiunctiva vel -a, ut 'is'.

ancient etymology

Cled. 5.15.15 subiunctivum dictum est aut -um, quod subiungitur aut refertur.

For the ancient grammarians, demonstrativa (pronomina) indicated someone or something actually present, while relativa referred to someone or something absent. Thus of personal pronouns, some are always demonstrativa (1st and 2nd pers. pronouns and hic, iste), others are always relativa (is, sui), others sometimes demonstrativa, sometimes relativa (ille, ipse).

Prisc. part. 3.500.23 prima et secunda persona praesentes semper sunt et iuxta se collocantur et demonstrativae sunt; tertia vero modo iuxta collocatur modo longe, modo praesens modo absens, modo demonstrativa modo -a modo discretiva.

ii) of the relative pronouns 'qui, qualis' etc., treated as nouns by Prisc.

classification

Prisc. 2.59.22 aliae fere omnes species in nominibus inveniuntur appellativis. sunt autem hae: adiectivum...interrogativum, infinitum, -um vel demonstrativum vel similitudinis, collectivum...

3.139.21 de generaliter infinitis vel -is vel interrogativis nominibus, quae relationis causa Stoici inter articulos ponere solebant (Prisc. part. 3.501.10 see s.v. redditivus).

definition

Prisc. 2.61.10 infinitum est interrogativorum contrarium, ut 'quis', 'qualis'...possunt tamen haec eadem et -a esse et similitudinis, sicut etiam 'talīs', 'tantus', 'tot': haec tamen etiam redditiva dicuntur.

The same pronouns could be sometimes demonstrativa, sometimes relativa, according to whether they are said of things present or things absent.

Prisc. 3.22.9 'talīs' et 'tantus' et 'tot', si ad praesentes dicantur, etiam demonstrativa sunt, sin autem ad absentes, -a vel redditiva tantum, ut 'qualis Hercules, talis Theaeus fuit'.

132.6 nomen interrogativum et -um 'qualis'...et 'quot' (204.11 nomina...-a. 13.30).

Gk.: ἀναφορικόν, DT 40.1; AD con. 235.32.

Opp. demonstrativus.

See also interrogativus, redditivus, similitudinis.

iii) of adverbs

Prisc. 3.136.21 adverbia 'quo', 'ubi', 'unde', 'qua' et 'quando' possunt interrogativa et -a et infinita esse.

137.20 et sunt eadem et -a, ut 'cur', 'quia', 'διὰ τί' καὶ 'διότι'. Horatius...interrogative: 'cur apricum oderit campum?' (Hor. carm. 1.8.3f.) idem in eodem relative 'et altis urbibus ultimae steterae causae, cur perirent funditus' (Hor. carm. 1.16.18ff.), 'cur' διότι.

iv) of a verbal species

classification

Diom. 1.395.12 species verborum sunt hae, -a usurpata affirmativa concessiva.

definition

Diom. 1.395.14 -a species verbi dicta videtur cum ad eum sermonem sequentia referuntur quo dependet sequens.

examples

Char. 294.7 'num', si praepositum fuerit illi aliud verbum finitivum, recipit (verba) subiunctiva, velut <Cicero> (in Catil. 2.6.13) 'interrogavi num dubitaret eo proficisci', ut sit species -a (Diom. 1.393.19; Dosith. 7.420.13).

.26 non numquam...<et> accentu acuto elatum ('ut') recipit (verba) subiunctiva, praeposito sane finitivo verbo, more quo supra formari -a diximus (Diom. 1.394.6; Dosith. 7.421.4.).

2. 'relative to something, comparative', of conjunctions

RP ap. Char. 291.15 -ae ad aliquid, ut Plinius ait, sive comparativae hae, 'magis potius immo', in hunc modum, 'hic eat, immo ille vel potius ille'.

Diom. 1.416.27 sunt aliae ad aliquid -ae, ut ait idem Plinius, sive comparativae, 'magis potius immo'.

Cf. ps. Asp. 5.553.14 ad aliquid (coniunctiones), ut 'magis'.

3. 'expressing qualification', of a type of final conjunction

ps. Asp. 5.553.17 concludunt (coniunctiones): quarum tres species sunt, -ae, ut 'quamquam quamvis etsi', prae-lativae,...mediae.

These correspond to Plin.'s inlativae (ap. Diom. 1.416.18), included by Prisc. under adversativae (3.99.12).

See adversativus, comparativus, illativus.

Non-gram.: cf. refero.

remaneo

1. 'remain, be left over'

of words or parts of words

Scaur. 7.12.9 per abscessionem coniunctionis pars -serit ('sed' < 'sedum').

Serg. 4.476.19 ut si de 'Velena' tollamus digammon, -et...integrum nomen, ut 'Elena'. .21 ut si de 'vulgus' tollamus unum 'u' et -eat 'ulgus'.

Pomp. 5.105.24 'Venetus', tolle inde 'v', -et 'Enetus'. 257.22 'furibundus', tolle 'dus', -et 'furibun'.

of letters: in the alphabet

Don. 605.4 'y' et 'z' -ent. Serg. 4.477.7 remotis 'x k q h y z', -ent...septem, 'f' semivocalis et mutae VI 'b c d p g t'. Pomp. 5.111.8 XVII (litterae) -ent.

of letters: in a word

Ter. Maur. 6.357.1066 ultima vocalis -ens. Don. 611.8 consonans -et (Diom. 1.435.18). ps. Prisc. de acc. 3.520.14 consonans. Serv. georg. 1.262 in aliquibus...-sit ('n'), ut 'tunsus'. expl. in Don. 4.519.21 -et littera. 521.33 -et...una 'i'. Pomp. 5.194.28 -et 'u'. .31 ut 'u' -eat.

of syllables

Pomp. 5.129.26 si...sustuleris istam tertiam (syllabam), -ere habent duae. 130.16 sublata...ista tertia -ent duae syllabae.

Cass. 7.154.19 et duabus ex ea (sc. 'apud') mediis litteris sublati, id est 'p' et 'u', 'ad' -et.

of sense

Prisc. 3.53.1 in quibus ('itaque, uterque, quisque') coniunctionis significatio nulla -et.

of accent

Alb. 7.303.7 accentu...-ente. ps. Prisc. de acc. 3.524.14 accentus.

remain to be treated

of letters: Aug. 5.498.23 -ent duae mutae litterae.

of verbs: ps. RP 5.545.8 -et tertia coniugatio. Aug. 5.513.7 -ent duo alia verba, quae communia dicuntur et deponentia.

of prepositions: ps. RP 5.546.36 praepositiones utriusque (*accusative and ablative*). Aug. 5.522.25 -et tertia species praepositionum.

2. 'remain' in a certain state

of letters

Sacerd. 6.434.13 'i' littera integra -ente.

Prisc. 2.10.1 -serunt breves (ε et ο).

of Greek names

exc. Bob. 1.542.4 haec in suo -ent statu et Graecam declinationem secuntur. 543.19 Graeca...in suo statu -ent. namque 'Erato Manto Dido'...Graecam servabunt formam.

of prepositions/prepositional prefixes

ps. Prisc. de acc. 3.527.9 sed etiam praepositio quando componitur cum qualibet parte orationis, qualis ipsa praepositio est, talis -et in compositione, ut 'redimo inhaereo subverto'.

3. 'remain in usage'

Char. 237.26 item ab eo quod est 'largus' -sit in consuetudine ut 'largiter' diceremus. Pomp. 5.172.24 duo sunt tantum casus in usu, qui -serunt, 'hic Iuppiter' et 'o Iuppiter'. 199.19 illa consuetudo. 217.19 illae tertiae personae (*of impersonal verbs*, e.g. 'pudet', 'taedet'). 222.10 partes aliquae de forma inchoativa, partes aliquae de forma perfecta.

See maneo, permaneo.

Non-gram.: 'remain, stay' (Acc.+), 'be left' (Lucr.+), 'continue to be' (Var., Cic.+).

remissivus*'indicating progression by degrees, of a type of adverb*

Prisc. 3.86.20 -a sunt superioribus (sc. hortativis) contraria, ut 'pedetemptum, paulatim, sensim'.

Non-gram.: cf. remissio 'easing off' (Rhet. Her.+); 'release, relaxation' (Cic.+); 'remission, cancellation' (Var.+).

remitto*'throw back', of accent*

Prisc. part. 3.466.4 (inclinativae) solent...suos accentus in extremam syllabam praecedentis dictionis -ere. *Gk.:* ἀναβιβάζω, AD pron. 49.15, synt. 447.3, 473.1, 11, 14, 475.11.

See inclino 3. i.

Non-gram.: 'let go, release' (Enn.+), 'send back' (Pl.+), 'throw back' (Lucr.+).

removeo*'remove, take away'**of letters, syllables, from a word*

Char. 188.19 -ta... 'e' littera et apposita 's' (Diom. 1.304.17). 188.21 si -eas 's' litteram et apponas 'rum' syllabam (Diom. 1.304.19). 189.3 si -as 'rum' et apponas 'bus' syllabam (Diom. 1.304.32). Mall. Theod. 6.596.21 -ta syllaba prima.

of letters, from the alphabet

Mar. Vict. 6.6.2 omnibus absque sola 'v' -tis Latinae linguae reliquas XVII posse satisfacere.

Serg. 4.477.7 -tis... 'x k q h y z'.

expl. in Don. 4.520.24 ex mutis -entur... 'h k q'.

Pomp. 5.239.26 -e istas omnes, 'a o f k q y' et 'z'.

See demo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'remove' (Pl.+).

repetendi*'expressing a request' of a type of conjunction*

ps. Asp. 5.553.13 -i (coniunctiones), ut 'sed'.

Cf. RP ap. Char. 291.12 admonendi atque petendi (sunt coniunctiones) 'sed verum', quas quidam inter causales posuerunt.

See admonendi, petendi.

Non-gram.: repeto 'take steps to recover, demand repayment' (Pl.+).

repetitio*'repetition, reduplication'*

Prisc. 2.459.30 in quibus -o fit principii per praeteritum..., ut 'caedo cecidi'. 468.7 in fine fit -o eiusdem syllabae... 'vendo vendidi'. .10 in quo fit -o principalis vel finalis.

Non-gram.: 'demanding back' (Sen.); rhet. 'repetition, anaphora' (Rhet. Her.+).

repleo*'fill up, complete', of sense*

Char. 347.16 sermo, dum finitivus est, absolute effertur, aut dum optamus, aut dum, ut -atur sensus, necessario subiungimus, unde subiunctiva quoque appellata est verbi qualitas (Diom. 1.388.21).

See impleo 2.

Non-gram.: 'refill, fill up' (Cic., Lucr.+).

repletivus*'filling in', of a type of conjunction**classification*

RP ap. Char. 291.23 subiciendi, quas Palaemon expletivas ait, haec, 'equidem enimvero'; -ae ἀναπληρωματικοί, 'saltem tamen tandem ne adeo' (Dosith. 7.418.10); inlativae, 'quamquam quamvis etsi tametsi'; finitivae, 'dum quamquam postquam antequam quatenus ut cum', ὅταν ὡς σημαίνει.

It is possible that repletivae, inlativae and finitivae should be understood as subcategories of subiciendi/expletivae:

Cf. ps. Asp. 5.553.16 aut compellunt (coniunctiones), ut 'saltem tamen videlicet'.

Prisc. includes saltem and tamen under adversativae.

examples

Prisc. 3.88.27 'tandem' quoque non solum pro adverbio temporali, sed etiam pro coniunctione -a invenitur, ut Cicero...: 'quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?' (Cic. in Catil. 1.1.1).

285.3 γὰρ coniunctio causalis invenitur etiam -a vel confirmativa apud Graecos, quomodo et apud nos.

104.5 similiter 'nam' est quando γάρ, est quando δὲ Graecam coniunctionem completivam vel affirmativam significat, ut Virgilius...: 'nam quis te, iuvenem confidentissime, nostras' (Verg. georg. 4.445), τίς δὲ, hic -ae vim habet.

Gk.: ἀναπληρωματικός ?

The Gk. equivalent given by RP ap. Char. and Dosith. is ἀναπληρωματικός, but this term is not found in the Gk. grammarians, who have rather παραπληρωματικός (DT 96.3; AD con. 247.22).

AD synt. 378.6 οὐ γὰρ ἀληθές ἐστιν...μόνον αὐτοὺς ἀναπληροῦν τὸ κεχρησθῆς τῆς ἐρμηνείας καὶ διὰ τοῦτο εἰρησθαι παραπληρωματικούς.

See adversativus, completivus, expletivus.

Non-gram.: cf. repleo.

repugno

'be contrary (to), be inconsistent (with)'

concerning the criteria governing correct speech

Mar. Vict. 6.17.10 'l' et 'r' geminari solent quotiens ratio non -at aurium sono, ut 'in nullo', 'in verre'.

regulae/regulis

Ter. Maur. 6.346.705 quartus...casus priori non -at regulae.

Char. 50.19 exceptis his qui -ant regulae.

Serv. 4.416.11 pauca nomina his regulis -are. 417.35 his regulis -ant pauca participia.

Macr. exc. 5.616.30 priori regulae obsequitur, quia non -at sequenti.

Prisc. 2.237.6 adversis regulis -antibus. 372.19, 25.

Pomp. 5.71.19 'mortuus'...contra regulam istam -at.

consuetudine

Var. 10.74 analogia est verborum similium declinatio similis non -ante consuetudine communi.

usui

Cass. 7.145.20 communi usui -antia.

of verbal diathesis

Char. 212.3 habitiva quae per se quid fieri aut esse significant, ut 'nascitur crescit oritur'. haec (habitiva) quidem quasi indifferentia a passivis -ant [et passiva] et activa tantummodo sunt.

Non-gram.: 'offer resistance, fight back' (Pac.), 'be contrary (to), be inconsistent (with)' (Var., Cic. +).

requiro

'require, need'

letters

Vel. 7.53.15 alias litteras -amus (i.e. new letters).

Ter. Maur. 6.348.769 non -at consonam. 336.363 nec brevem semper -it (vowel).

Pomp. 5.223.4 quid -imus? has tres vocales, 'a e i'.

case

Diom. 1.312.9 pauca sunt (adjectives) quae casum non -unt, ut 'horrens'.

expl. in Don. 4.496.31 quotienscumque...aliquid nomen declinare volumus, primum genetivum eius -amus.

mood

Pomp. 5.222.27 quem modum -is? indicativum.

paradigm, inflectional pattern

Serv. 4.413.31 tertia producta duas habet regulas -endas indicativi modi tempore praesenti (sc. in 'eo' et in 'io'). Cled. 5.62.2 ex eorum omnium similitudine aliorum defectivorum regulam -es.

See exigo.

Non-gram.: 'seek' (Enn., Pl. +), 'ask, inquire', 'need' (Cic. +).

reservo

'keep, retain'

of letters

Mar. Vict. 6.10.14 partem litterarum...-vit ('sedum' > 'sed'). 33.12 'y' conexam quidem Graecis vocabulis...cum incidereint, -bimus.

Char. 168.10 'n' in nominativo litteram -amus.

Serv. 4.413.22 'i' -bit in passivo.

of syllables

Serv. 4.437.18 inaequalia...primam syllabam non -ant, ut 'nolo volo'.

of grade of comparison

Serv. de fin. 4.454.16 adverbialia...quae ex nomine veniunt et comparisonis gradus omnino -ant, ut 'docte doctius doctissime'.

of case

Serv. 4.420.8 praepositiones...si casum suum -ent.

of accent

Macr. exc. 5.637.8 apud Graecos praepositiones verbis adiectae accentum eorundem -ant.

Gk.: see servo.

See servo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'keep back, hold in reserve, retain', 'keep, preserve' (Cic. +).

resolvo

'separate into components'

of sounds

Mar. Vict. 6.4.25 omne...explanativarum vocum initium et individua vox est littera, ex qua articulata vox existit <et> in quam ultimam -itur.

of speech into syllables

expl. in Don. 4.519.20 rursum si sermonem -as, syllabam facis: si syllabam solvas, remanet littera.

of compounds

Serv. 4.408.25 ita intellegere debemus, ut tunc intellegamus corrupta esse in compositione, quotiens -uta possunt <esse> integra.

expl. in Don. 4.495.5 illa esse corrupta, quae -uta possunt esse integra. 17 illud esse corruptum, quod -utum integrum fiat.

Pomp. 5.169.27 ipsa corruptio -itur et facit integrum nomen. 178.27 corrupta, quae -uta possunt fieri integra (169.22, 23). 179.1 sic etiam non possumus dicere partes corruptas esse in oratione, nisi quae -utae integrum faciunt. 179.2 non possumus ergo dicere compositas esse, nisi -utas revoces ad integrum.

Macr. exc. 5.600.4 composita quae non possunt -i.

Prisc. 2.180.7 separata composita non solum in simplicibus -untur dictiones, sed etiam in ante compositas. 9 ipsa tamen quoque ante composita necesse est in duas intellegibiles dictiones -i.

of discourse, into its components

Diom. 1.436.11 dictio est vox articulata...in quam (oratio) -itur.

of various syntactical constructions

Prisc. 2.185.22 patronymica in (paternum casum) -untur.

588.14 tam...possessiva pronomina quam nomina in genetivum primitivorum -untur (ἀναλύεσθαι, AD pron. 105.2).

3.166.8 omnia tamen possessiva in genetivos primitivorum etiam verbis sociata possunt -i, ut 'amicum meum moneo' pro 'amicum mei'.

228.3 itaque omnes modi in hoc [id est infinitum] transsumuntur sive -untur, ut 'ambulo: indicio me ambulare; ambula: impero te ambulare; &c.'

232.20 infinitum impersonale in infinitum -itur activum: 'amari a me volo' pro 'amare volo'.

other

Prisc. 2.412.9 diximus autem et superius, quod infinitum vis in nomen rei (verbal noun, e.g. 'visus') -itur.

Char. 227.13 (*verbs* e.g. 'audeo', 'ausus sum', 'ausus eram') -untur et in formam passivorum et deponentium (Diom. 1.348.25).

Gk.: ἀναλύω, see AD parallel; διαλύω, AD synt. 383.11.

Non-gram.: 'loosen' (Catul.+), 'separate into components' (Lucr.+).

resono

1. 'pronounce', with reference to accent

Prob. 4.124.32 quaecumque nomina...eandem 'a' litteram producto accentu -ant.

See pronuntio 2, and further parallels s.v.

2. 'occur' in a given form

Prob. 4.128.10 haec (nomina) sub sono masculini generis -are pronuntientur.

Non-gram.: 'produce a prolonged sound, resound' (Enn.+).

respondendi

1. 'indicative', of verbs

Var. 10.31 secundum genus quae verba tempora habent neque casus, sed habent personas. eorum declinatum species sunt sex:...quarta -i, ut 'fingo pingo, fingis pingis'.

10.32 item sunt declinatum species quattuor quae tempora habent sine personis: in rogando, ut 'foditurne seriturne', et 'foditurne sereturne'. ab -i specie eadem figurae fiunt extremis syllabis demptis.

2. 'of response, used in responding', of a type of adverb (the standard example, heu, tends to express dismay)

Sacerd. 6.442.22 -i, ut 'heu' (RP ap. Char. 244.23; Roman. ap. Char. 249.20; Char. 234.13; Dosith. 7.411.11; Don. 596.11, 641.14; Aug. 5.518.19; ps. Asp. 5.552.17). Prisc. 3.138.14 -i 'hem'.

Non-gram.: respondeo 'respond, reply' (Pl.+).

respondentis

'of response, used in responding', of a type of adverb

Prob. 4.154.14 -is ut 'heu' (Aud. 7.348.17; ult. syll. 4.247.34; Agroec. 7.122.14).

responsio

'response', of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.14 (adverbia significant) -em, ut 'heu' (Diom. 1.404.16).

Vict. 6.201.29 alia (adverbia) -is, ut 'heu'.

Non-gram.: 'the action of answering a question' (Pl.+).

responsivus

'used in reply, responding to a question'

1. type of pronoun

ps. Asp. 5.550.35 positio est, qua spectatur, utrum interrogativa sint pronomina, ut 'quis uter', aut -a, ut 'hic iste', aut...

Cf. Diom. 1.329.21 quae responsi vim habent, 'iste fecit'.

Char. 205.1 pronomina a nominibus et participiis ita discernimus, si omni percunctationi responsionem suam exhibemus. nam hoc quasi proprium pronominum est, ut cum dictum sit 'quis', subiungas 'hic' vel 'ille', aut cum 'quas has' ut 'qualis talis', deinde 'quantus tantus', mox 'quot tot'.

2. type of adverb

Aug. 5.518.1 adverbia loci alia sunt interrogativa, 'unde ubi qua', alia -a, 'illinc hinc illo'.

3. of words or utterances in general

Prisc. 2.54.2 verba imperativa et -a...ut si dicam 'quid est summum bonum in vita?' et respondeat quis 'honestas'.

retineo

'keep, retain'

of letters, in the alphabet

Mar. Vict. 6.6.1 quasdam videntur -ere, 'x' et 'k' et 'q'.

of letters, in words

Char. 177.9 'i' litteram...-et.

Serv. 4.434.31 duo nomina... 'u' -entia, ut 'specubus' et 'tribubus'.

Cons. 5.355.1 'u' litteram -ent (Diom. 1.308.2; Don. 627.16; Serv. 4.434.28 'u' littera...-etur in dativo plurali, ...ut 'artubus' et 'arcubus'. Cons. 5.355.3).

Cons. 5.384.12 nominativus...coniugationis litteram -et.

Macr. exc. 5.607.25 liquidam suam -et.

Cass. 7.160.5 ipsam ('p' litteram). 162.9 -et 'd' litteram. 172.1 'b' mutam -et scriptura. 202.22 'v' loco consonantis positam -ent. 203.22 's' litteram.

Cass. 7.208.10 in compositione ipsam -ent 'g', ut 'agnatus' et 'ignavus' (Alb. 7.302.27).

of syllables

Macr. exc. 5.615.39 paenultimam (syllabam) -et.

of case

Serv. 4.443.5 praepositio...si casum suum -at.

of gender

Char. 132.25 suum genus non -ant (nouns).

of person

Prob. 4.186.29 sunt verba, quae tertiam personam -ant tantum, ut puta 'pudet taedet oportet &c.'

Pomp. 5.212.12 verbum est pars orationis tempus et personam simul -ens, casu carens.

of tense

Pomp. 5.218.2 debent etiam tempora -ere (participia).

Macr. exc. 5.617.23 tempus -et vel productae vel brevis syllabae.

formas (of nouns, adjectives)

Diom. 1.306.8 has formas (case forms). 324.23 nam omnia qualitatum nomina sex -ent formas (adjectives with different systems of comparison).

formam (of verbs)

Char. 228.1 <suam formam> -bunt (Diom. 1.349.9).

Char. 227.17 -entia formam generis sui. Diom. 1.348.23 secundae coniugationis verba...interdum -ent formam generis sui, ut 'video vidi, moneo monui', interdum formam regulae non servant.

Cass. 7.194.12 primae autem personae similem formam sequentes -ere non dubium est (Martyr. 7.194.10).

force, characteristic quality

ius: Don. 651.11 convenit praepositiones ius suum tunc -ere, cum praeponuntur (Diom. 1.409.9). Serv. 4.428.19 quando pars orationis <alius partis orationis> officio fungitur, utrum ius suum -at.

potestas: Prob. 4.144.16 quod hae tres coniunctiones...et causalis speciei -ant potestatem.

vis: Char. 256.17 vim adverbii -et. Prisc. 3.54.19 localem vim -et ('sub').

scripturam

Cass. 7.191.10 eandem scripturam (Martyr. 7.191.7).

accens

Aud. 7.360.23 expletivae plures fastigia -ent.

further collocations

consuetudo: Char. 175.27 consuetudinem in eo esse -endam.

disciplina: Prob. 4.180.31 catholicam disciplinam -ere.

nomen: Scaur. 7.15.1 in quo -ere hae litterae nomen suum possent.

nomina: expl. in Don. 4.540.12 de monoptotis. sunt alia nomina quae per unum casum consuetudo -eat, ut 'sponte natu tabo'.

numerus: Cons. 5.343.32 generum fere numerum -uit. Macr. exc. 5.603.32 ut imperfectum -at numerum syllabam (5.632.27).

productio: ps. Prisc. de acc. 3.527.7 ipsam productionem, quam habent in simplicitate, -ent in compositione. ratio: Cons. 5.354.18 antiquam rationem -et.

sonus: Prob. 4.50.17 cum et haec ('h' littera) certum sonum -at potestatis suae.

Gk.: see servo.

See servo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'retain, keep' (Pl.+).

retorridus

(of syllables) 'ending in a mute (i.e. voiceless stop)'

Diom. 1.428.24 syllabae, ut ait Varro, aliae sunt asperae, aliae leves, aliae procerae, aliae -ae, aliae barbarae, aliae graeculae, aliae durae, aliae molles.

.26 -ae sunt quae mutam habent extremam, ut 'hic hoc'.

Non-gram.: 'dried up, shrivelled' (Var.+).

retraho

'remove, take away', of a letter

Macr. exc. 5.613.22 o enim littera, cum apud illos naturaliter corripitur, adiecta u producitur, ut in nominibus κόρη κόρος, κούρη κούρος, "Ὀλύμπιος Ὀδλύμπιος, eademque -cta corripitur, βούλεται βόλεται, τετράπους τέτραπος. 614.23 si σίγμα -atur. 619.36 tertia vero persona de secunda fit -cta ultima littera, ἐὰν ποιῇς ἐὰν ποιῇ.

See demo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'drag back' (Pl.+), 'draw back, withdraw', 'take away' (Cic.+).

retransitio

'retransition', i.e. when there is a transition of person from one to another and then back to the first, usu. in asking someone to do something for oneself

Prisc. 3.169.6 a tertia in tertiam fit -o personam.

175.17 per -em aliquam...construitur, id est quando ab ipsa in aliam fit transitio personam et ab illa in eam -o, quae similiter obliquum exigit, ut 'rogat me servus, ut miseretur sui'.

per -em: Prisc. 3.165.27, 168.22, 26, 171.14, 175.17, 176.4, 177.8, 12.

See reciprocatio, transitio.

L: Luhtala 1990: 39, 1992: 45.

retransitive

'with retransition' (see above, s.v. retransitio)

Prisc. 2.584.7 cum ipsa agit et sic alia in ipsam, id est cum -e dicitur, ut Terentius...: 'orare iussit ↑ era, si se ames, ut ad se venias' (Ter. Andr. 687).

retransitivus

'retransitive' (see above, s.v. retransitio)

Prisc. 3.17.16 'sui' pronomen vel ad verbum semper ponitur reciprocum, id est sui passionem significans, vel -um vel ad possessionem, ut 'sui servo loquitur' vel 'sui miseretur' vel 'rogat me vidua, ut sui miseretur'.

168.8 vel reciprocum..., vel -um.

See reciprocus.

revoco

1. 'bring back'

ult. syll. 4.257.24 vocalem...ad tertiam (syllabam) -amus (concerning the division of words into syllables).

2. 'restore'

to its original sense

Serv. 4.433.5 illud enim nobis non licet facere, ut per compositionem primam conversum in contrariam significationem nomen per secundam compositionem valeamus -are ad primam significationem, ut est 'doctus indoctus'.

to its elements (of compounds)

Pomp. 5.179.2 nisi resolutas -es ad integrum.

Non-gram.: 'call back, recall' (Pl.+), 'restore' (Var., Cic.+), 'bring back' (Cic.+).

rigidus

'rigid, stiff', of voiced stops and the letter q, as they receive no aspiration

Mar. Vict. 6.7.11 'b d g q' nominantur -ae, quia nullam earum eadem 'h' ad recipiendam aspirationem flectat. .22 'b' consonans muta -a (.23 'd', .24 'g', .28 'q').

This was not created as a grammatical term but taken over from the ordinary vocabulary.

Gk.: there appears to be no Gk. model for the term.

Opp. spiritalis.

Non-gram.: 'rigid, stiff' (Cic.+).

rogandi

'interrogative'

Var. 10.31 secundum genus quae verba tempora habent neque casus, sed habent personas. eorum declinatum species sunt sex...tertia -i, ut 'scribone legone, scribisne legisne'.

Cf. 10.32 item sunt declinatum species quattuor quae tempora habent sine personis: in rogando, ut 'foditurne seriturne', et 'fodieturne sereturne'.

Var. analyses the indicative with appended 'ne', used in asking a question, as an 'interrogative' verb.

Non-gram.: rogo 'ask' (Pl.+).

salutatorius

'used in greeting', of the vocative case

Prisc. 2.186.1 vocativus etiam -us vocatur, ut 'o Aenea' et 'salve Aenea'.

attestation: only in Prisc. (index).

Gk.: προσαγορευτική, DT 32.1.

Salutatorius, from salutare, matches προσαγορευτικός, from προσαγορεύειν, 'greet' or 'interrupt'. The word was probably not created as a gram. term, however (N. B. -torius instead of the usu. -tivus of the other case names and often corresponding to Gk. -τικός); it occurs already in Plin. (nat. 15.38) in a non-gram. sense (see below).

See vocativus.

Non-gram.: 'of a room' used for morning calls' (Plin.).

salvus

'intact, unimpaired'

1. concerning the system and method of language

Macr. exc. 5.619.35 duarum vocalium -a sit ratio.

633.21 -a et incorrupta ratione.

Char. 336.26 -a est regula (Diom. 1.349.29).

Cass. 7.145.22 -a auctoritate seniorum.

Char. 72.20 -a observatione.

2. concerning various grammatical categories

Prob. 4.110.1 -o genere suo. 135.3, 5 -a specie sua. 164.3 specie perfecta -a. 164.1 -a forma catholica.

Pomp. 5.246.6 -o dativo.

Ter. Maur. 6.339.468 temporum -o modo.

Scaur. 7.22.16 -um...initium.

Vel. 7.59.7 ut...-am habeat consonantem.

Cass. 7.148.21 -a 'd' (littera).

Non-gram.: 'safe, well' (Pl.+).

scriptilis

'able to be written down'

Vel. 7.46.6 alii dixerunt 'littera est initium -is vocis'. 10 initium -is vocis aut initium vocis explanatae.

Diom. 1.420.12 (vox) articulata est rationalis hominum loquellis explanata. eadem et litteralis vel -s appellatur, quia litteris comprehendi potest.

Cf. Mar. Vict. 6.4.15 (vox) articulata est quae audita intellegitur et scribitur et ideo a plerisque explanata, a non nullis intellegibilis dicitur.

Vox articulata was distinguished by most grammarians from vox confusa, and characterised as human, intelligible and able to be written down. Scriptilis and litteralis, alternative labels for articulata, express this last quality.

Gk.: ἑγγράμματος, DL 7.56.

Syn. litteralis.

Opp. inscriptilis.

See also articulatus, explanatus, intellegibilis, significans.

scriptura

'manner of writing words, spelling', etc. (OLD 1 c)

Quint. 7.9.6 apud Graecos contendunt Leon et Pantaleon, cum -a dubia est, bona omnia Leonti an bona Pantaleonti relicta sint.

Suet. Claud. 41.3 novas...commentus est litteras tres... extat talis -a in plerisque libris.

Gell. 20.6.14 importunissime...fecerunt qui in plerisque Sallusti exemplaribus -am istam sincerissimum corruerunt (i.e. by substituting vestrum for vestri).

recta (cf. orthographia)

Cass. 7.149.5 de recta -a.

147.26 siquid ad rectam -am pertinet.

sim. expressions

Cass. 7.209.26 ex duodecim orthographorum libris rectitudinem -ae doceant.

Prisc. 3.111.17 recta ratio -ae docet litterarum congruam iuncturam.

Latina

Prisc. 2.291.3 -ae...Latinae rationem servant (Cass. 7.172.10 regulam Latinam -a conservat).

nostra

Prisc. 2.291.7 more -ae nostrae.

Graeca

Prisc. 2.39.19 Graecam servat -am.

antiqua

Cass. 7.149.12 antiqua -a.

Prisc. 2.11.8 in Graecis nominibus antiquam -am servamus (2.19.8, 31.18).

sim.: Prisc. 2.303.6 in vetustissimis invenies -is.

verbal collocations

-am mutare: Cass. 7.169.11, 190.8, 196.1, 12; Prisc.

2.33.5.

-am retinere: Cass. 7.191.10.

-am servare: Phoc. 5.439.27; Cass. 7.200.25; Prisc.

2.291.1; Eutyct. 5.470.2.

-am tenere: Martyr. 7.184.6.

in -a capere: ps. Phoc. de asp. 5.440.21.

in -a habere: ps. Phoc. de asp. 5.441.7; Cass. 7.198.2.

in -a tenere: Cass. 7.173.11, 176.6, 186.6, 189.6, 190.10, 195.4, Martyr. 7.197.2, etc.

opp. pronunciation

Diom. 1.422.11 'e' brevis est -a, pronuntiatione longa.

Cass. 7.164.8 'm' litteram in enuntiatione amittit, in -a servat.

Prisc. 2.456.22 dubitationem faceret -a, quomodo deberemus pronuntiare 'e', productam an correptam.

Non-gram.: 'writing, literary composition' (Ter.+).

secundus

'second'

1. declension, conjugation

i) declension

definition

expl. in Don. 4.540.19 -a est declinatio, quotiens genitivus casus 'i' littera terminatur, ut 'huius officii'.

Diom. 1.303.14 -a (forma declinationis) genitivum facit in 'i' in omni genere, ut 'puer pueri, laurus lauri, caelum caeli'.

examples

declinatio: Sacerd. 6.474.4; Char. 19.2; Dosith. 7.393.6; Prob. cath. 4.3.17; Serv. 4.416.6, 434.25; Cled. 5.47.7; Pomp. 5.175.5; Prisc. 2.294.17.

ordo: Paul. Fest. 81.2; Char. 19.1; Dosith. 7.411.21.

ii) conjugation

definition

Sacerd. 6.433.17 -ae coniugationis...-a persona 'es' producta syllaba terminatur, ut 'doceo doces'.

Diom. 1.347.7 -a (coniugatio) est quae...-a persona... 'e' producta ante novissimam 's' litteram terminatur, ut 'doceo doces'.

Aud. 7.345.13 -a (coniugatio) quae 'e' et 's' litteris finitur, ut 'moneo mones' (Prob. 4.158.31; Don. 634.8, 591.20). ps. Asp. 5.551.31 -a (coniugatio), cum idem verbum 'e' et 's' litteris terminatur, ut 'sedes'.

Char. 215.21 -i ordinis est verbum cuius -a persona 'es' terminatur, velut 'teneo tenes'.

examples

coniugatio: Comin. ap. Char. 225.30, 226.34.
ordo: Diom. 1.373.12.

2. person**i) of pronouns**

classification: see s.v. persona.

definition

Prisc. 2.584.12 -a, cum de ea, ad quam directo sermone loquitur.

ii) of verbs

classification: see s.v. persona.

definition

Sacerd. 6.432.15 -a, ad quam loquimur.

Char. 214.21 -a est ad quam dicitur [et ad quam personam dicitur], ut 'dicis dicitis'.

Diom. 1.334.22 -a quacum sermo habetur, ut 'dicis'.

Aud. 7.347.12 -a ad quam loquitur, ut 'legis' (Vict. 6.198.25).

Don. 638.5 -a cui dicitur, 'legis'.

Prisc. 2.448.12 -a, ad quam loquitur, de ipsa vel sola vel cum aliis, ut 'dicis dicitis'. ...et prima quidem et -a verborum personae finitae sunt, praesentes enim demonstrantur.

attestation: Var. 9.108 -a <persona>.

Gk.: δευτερον, DT 51.4.

3. comparison of adjs.

Fest. 286.26 'repulsior' -a collatione dixit Cato.

Char. 144.25 'pius piissimus', 'fidus fidissimus', cuius -a elatio est 'magis pius', 'magis fidus'.

For grade of comparison, see s.v. gradus.

Non-gram.: 'second, following' (Pl.+).

segregativus**'separative'**

ps. Asp. 5.550.36 (pronomina) -a, ut 'quisquis uterque', aut privativa, ut 'nequis neuter nemo nihil'.

Non-gram.: cf. segrego 'separate' (Pl.+).

semineutralis

'semineuter', of intransitive verbs with either active or passive sense (see table on intransitives s.v. neuter)

Aud. 7.346.17 sunt...et -a, quae agunt aliquid et non patiuntur, ut 'nato curro'; item alia -a, quae patiuntur et non agunt, ut 'vapulo sudo'.

Aug. 5.514.28 tractavimus etiam alia neutralia, quae agunt aliquid, sed non patiuntur, et quasi -a dicuntur, ut 'nato curro', aut patiuntur et non agunt, ut 'vapulo pendo'.

'Neuter' verbs were defined as those with active form and neither active nor passive sense (see s.vv. neuter, neutralis). Those with either active or passive sense were only halfway to being true neuters and were thus termed semineutralis, semineuter, by Aud. and Aug.

semiplene**'incompletely'**

expl. in Don. 4.499.35 quando dico 'ipse scripsit Philippicas', quid scripserit plene significo, quis scripserit -e.

semiplenus**'incomplete'**

1. of the seven 'semivowels' (see s.v. semivocalis)

Ter. Maur. 6.332.222 septem reliquis hinc tibi voce -as vix lege solutus pote nominare sermo ('f l m n r s x').

2. of sense, utterance

i) in pronominal expressions, as pronouns supply only half as much information as nouns: the person concerned (i.e. 1st, 2nd, 3rd; sg., pl.), but not their identity

Serv. 4.409.39 nomina enim posita plenas faciunt elocutiones, pronomina -as.

expl. in Don. 4.499.33 positio nomine plena est elocutio, pronomine positio -a.

Pomp. 5.200.2 nam ecce posito nomine plenam facis elocutionem, posito pronomine -am.

Cled. 5.49.4 inter nomen et pronomen hoc interest, quia nomen plenam elocutionem habet, pronomen -am.

ii) of a subjunctive clause without a main clause to which it may be subordinate

sensus: expl. in Don. 4.504.5.

Non-gram.: 'half-full, at half strength' (Cic.+).

semisonans

'semivowel' in the ancient sense, i.e. f l m n r s x

Ter. Maur. 6.356.1054 cum loquerer septem quoque -es.

Syn. semivocalis.

semisona (littera)

'semivowel', in the ancient sense

Mar. Vict. 6.34.8 superest ut septem reliquas -as spiritu quodam streptens ordine [quodam] persequamur ('f l m n r s x').

Syn. semivocalis.

semivocalis

'semivowel', of the sounds f l m n r s x

classification

Quint. 1.4.6 ipsas (consonantes)...in -um numerum mutarumque partiri.

Char. 5.7 consonantium species est duplex. sunt enim aliae -es, aliae mutae (Dosith. 7.381.13; Don. 603.7; Mar. Vict. 6.5.20; Vict. 6.195.10; Aud. 7.326.6).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

Prob. 4.49.4 -es et mutae appellantur consonantes (50.19).

definition

Char. 5.9 (see above) -es sunt quae per se quidem proferuntur, sed per se syllabam facere non possunt (Dosith. 7.381.14; Don. 604.10; Prob. 4.49.34; ult. syll. 4.220.4; Mar. Vict. 6.5.21).

Mar. Vict. 6.6.16 -es sunt quae partem quandam vocis incipiunt, sed implere non possunt.

Vict. 6.195.11 -es quae sunt? quae quidem habent partem vocalitatis, cum per se proferuntur, sed per se syllabam facere non possunt (Aud. 7.326.7).

Char. 5.10 (see above) sunt...numero septem, 'f l m n r s x' (Dosith. 7.382.2; Don. 604.11; Diom. 1.422.29; Prob. 4.49.27; ult. syll. 4.220.4, 8, 221.12; Mar. Vict. 6.5.22; Vict. 6.195.13; Aud. 7.326.9; ps. Asp. 5.547.17; Prisc. 2.9.11).

ancient etymology

ult. syll. 4.220.6 ideoque -es dictae: quod per se proferantur, vocalitatis nomen attingunt; quod per se syllabam non faciunt, mutis similes inveniuntur.

Diom. 1.423.6 -es dictae, quod dimidium eius potestatis habent. etenim per se enuntiantur, sed per se <nec> syllabam nec plenam vocem faciunt.

Serg. 4.476.31 -es dictae sunt, quod semis quiddam vocis habeant.

Cled. 5.27.2 -es, quia semis sonum vocis implent.

Pomp. 5.101.5 ideo...dictae sunt -es, quia semis habent de voce, id est vel mediam partem vocis habent.

Serv. 4.421.10 -es dicuntur, quia semis habent de potestate vocalium (expl. in Don. 4.520.11). nam cum vocales et per se sonant et per se syllabam faciunt, istae per se quidem sonant, sed per se syllabam non faciunt.

Pomp. 5.101.3 alii alia ratione -es dictas esse dicunt, quia semis habent de potestate vocalium.

Prisc. 2.9.18 '-es'...sunt appellatae, quae plenam vocem non habent.

attestation:

Var. ap. expl. in Don. 4.520.19 Varro dicit consonantes ab 'e' debere incipere, quae -es sunt, et in 'e' debere desinere, quae mutae sunt.

Prob. 4.50.23 cum omnes artis latores, praecipueque Caesar, ...singularum litterarum sonos ponderarent, ...-es mutis praeferebant iudicaverunt.

Fest. 355.4 antiqui nec mutas, nec -es litteras geminabant.

Plin. ap. Roman. ap. Char. 173.22 quae in duas -es aut in duplicem <consonantem> monosyllaba nominativo exeunt.

Vel. 7.50.8; Scaur. 7.26.12; Ter. Maur. 6.349.822.

Gk.: ἡλφωνα, Arist. poet. 1456 b 25, 27; DT 11.5; τὰ μέσα, Plato Phileb. 18 c.

Non-gram.: 'having a partial power of utterance' (Var.).

semper pluralis

(of nouns) 'only occurring in the plural'

Sacerd. 6.472.6 numero semper plurali.

Char. 195.4 quaedam semper pluralia, ut 'sordes moenia' (Dosit. 7.392.5).

ps. Asp. 5.550.5 quaedam (nomina) semper pluralia, ut 'Puteoli Saturnalia'.

Other grammarians describe this category using slightly different wording.

Cf. Var. 9.63, 10.54 multitudinis solum.

Diom. 1.327.17 sunt (quaedam nomina) quae pluraliter (tantum efferuntur).

Pomp. 5.167.4 aliquando numeri tantum pluralis, ut 'manes Quirites'.

166.30 sunt quae deficiunt in numero singulari, ut 'manes Quirites'.

Cled. 5.42.13 sunt nomina quae in numero deficiant, quae pluralem habent, singularem non habent.

Diom. groups such nouns by grammatical gender.

Diom. 1.327.25 masculina semper pluralia, 'hi antes'... 33 feminina semper pluralia, 'hae arae'... 328.7 neutralia semper pluralia, 'haec moenia'...

Don. 623.2ff.; Cons. 5.348.5ff.

Cf. Aug. 5.506.18 nunc dicendum de nominibus quae aut numeri sunt tantum singularis aut numeri tantum pluralis. 19 <in masculino tantum pluralia>, ut 'cancelli manes penates'. 20 in feminino tantum pluralia, ut 'thermae exequiae'...; item in nominibus civitatum, 'Amyclae'... 'Athenae'... 27 in neutro tantum pluralia 'castra moenia'.

Prisc. distinguishes those which are only plural by nature and those which are only plural by usage.

Prisc. 2.176.9 sunt quaedam semper pluralia vel natura vel usu: natura, ut 'Gemini', proprium in signo caelesti, et 'Pisces', usu, ut 'manes', 'arma', 'moenia', 'Floralia', etc.

For further examples, see s.v. pluralis.

semper singularis

(of nouns) 'only occurring in the singular'

Char. 195.3 sunt quaedam nomina semper singularia, ut 'aurum oleum' (ps. Asp. 5.550.5).

Other grammarians describe this category using slightly different wording.

Cf. Var. 8.48, 9.63 singularia solum.

Sacerd. 6.472.4 declinatur numero tantum modo singulari.

Diom. 1.327.16 sunt quaedam nomina quae singulariter tantum efferuntur.

Pomp. 5.167.3 sunt nomina numeri tantum singularis, ut 'pulvis sanguis'.

166.30 'pulvis sanguis', haec nomina deficiunt in numero plurali.

Cled. 5.42.13 sunt nomina quae in numero deficiant, ...quae singularem habent, pluralem non habent.

Diom. groups such nouns by grammatical gender.

Diom. 1.327.18 masculina semper singularia, ut 'hic genius'... 20 feminina semper singularia, 'haec lux'... 22 neutralia semper singularia, ut 'hoc virus'...

Don. 623.1ff.; Cons. 5.348.5ff.

Cf. Aug. 5.506.18 nunc dicendum de nominibus quae aut numeri sunt tantum singularis aut numeri tantum pluralis. 24 in neutro tantum singularia, ut 'aurum argentum'...

Prisc. distinguishes those which are only plural by nature and those which are only plural by usage.

Prisc. 2.174.23 sunt quaedam nomina semper singularia vel natura vel usu: natura, ut propria, quae naturaliter individua sunt: 'Iuppiter', 'Venus'...; usu, quae singulariter proferri traditum usus, ut 'sanguis', 'pulvis'.

For further examples, see s.v. singularis.

senarius

'having six case-forms', of pronominal declensions with a different case-form for each of the six cases (see table s.v. aptotus)

classification

Sacerd. 6.483.32 formae casuum sunt sex, unaria binaria ternaria quaternaria quinaria -a (Prob. cath. 4.32.28).

Char. 191.16 formae casuales sunt sex, -a quinaria quaternaria ternaria bipertita simplex vel unita (Diom. 1.308.7).

expl. in Don. 4.544.15 formae casuales sunt sex, -a, quinaria, quaternaria, ternaria, binaria, simplex vel unita.

Cled. 5.44.27 formae Latinae appellantur ita, unita binaria ternaria quaternaria quinaria -a.

Prob. de nom. 4.214.7 formae casuales sunt nobis VI, -a quinaria quadripartita tripartita bipertita simplex vel unita.

definition

Sacerd. 6.483.32 -a forma regit pronomina tantum modo singularis numeri, 'nullus nullius nulli nullum o nulle a nullo'.

Prob. cath. 4.33.6 sexta forma -a est, in numero singulari pronomina sola regit, in plurali nulla, 'nullus nullius nulli nullum nulle a nullo'.

Diom. 1.308.8 -a est cum per sex casus numero singulari nomen in declinatione variatur, veluti 'unus solus'.

20 -a modum unum habet et est uniformis.

Char. 191.17 -a forma est quae in omnibus sex casibus varia forma in declinationibus effertur, ut est 'unus' et 'solus' et 'nullus' (expl. in Don. 4.544.16).

Cled. 5.45.6 -a forma est, quotiens omnes casus dissimiles sunt.

Prob. de nom. 4.214.8 -a forma est, quae omnes VI casus in declinationibus habet dissimiles, ut est 'unus' et 'solus'.

Prob. 4.121.9 sunt nomina -a, ut puta 'unus'.

Cf. Var. 8.63 alios (nominatus et articulos habere) sex (casus), ut 'unus unus uni unum une uno'.

8.65 sic Graeci nostra senis casibus non quinque dicere debebant.

2. 'consisting of six letters', of a syllable

Ter. Maur. 6.355.996 consonans et uda complent syllabam -am ('stirps').

Non-gram.: 'containing six' (Fron.); metr. 'consisting of six feet' (Cic.+).

sensus significans

'expressing feeling, emotion', of a type of verb

Prisc. 3.277.13 verba sensum significantia...accusativis...adiunguntur, ut 'amo' et 'desidero, ardeo'.

Non-gram.: sensus 'feeling, emotion' (Cic.+).

sensus

'sense, meaning'

Quint. 6.3.48 verba duos -us significantia.

8.3.36 alia (verba), ut dicit Cicero, nativa, id est, quae significata sunt primo -u.

collocations + *adjectives*

clarus: Pomp. 5.148.23.
conexus: Pomp. 5.265.22.
coniunctus: Pomp. 5.265.25.
contrarius: Cled. 5.43.32; Don. Ter. Ad. 261.1.
disiunctus: Serv. 4.418.13.
diversus: Diom. 1.398.22.
divisus: Pomp. 5.265.33.
dubius: Char. 296.10; Dosith. 7.422.3; Diom. 1.395.7.
duplex: Diom. 1.380.10.
exhortativus: Macr. exc. 5.617.40.
integer: Pomp. 5.279.34; Macr. exc. 5.643.34.
iunctus: Macr. exc. 5.621.26.
passivus: Diom. 1.373.15.
perfectus: Pomp. 5.218.12; Prisc. 2.424.13, 3.168.4.
plenus: Diom. 1.338.2; Dosith. 7.380.9; expl. in Don. 4.506.13; Cled. 5.16.16; Pomp. 5.133.5; Aud. 7.345.3; Prisc. 2.424.10.
semiplenus: expl. in Don. 4.504.6.
similis: Prisc. 3.253.14.
simplex: Pomp. 5.182.28.

+ *genitive*

agentis: Sacerd. 6.430.18.
articuli: Prisc. 3.124.18.
augentis: Pomp. 5.156.28, 34.
comparantis, praefertis: Pomp. 5.156.14.
futuri temporis: Prisc. 2.406.21.
interiectionis: Char. 248.4.
interrogandi: exc. Bob. 1.562.27.
nominis: Serv. 4.433.2; Cled. 5.44.2.
ornandi, augendi, minuendi: ult. syll. 4.253.3.
praelativi: Cled. 5.38.27.
verbi: Ov. fast. 5.484.
verborum: Vict. 6.203.7.

-us conexio: Pomp. 5.264.34.
-us finitio: anon. 6.273.2, 3.
-us perfectio: Macr. exc. 5.622.17; Prisc. 3.114.18.
-us permutatio: Macr. exc. 5.601.19.
-us prolatio: expl. in Don. 4.487.4.
-us ratio: Serv. 4.441.24; Prisc. 3.201.15.

-uum continuatio: Diom. 1.438.14.
-uum distinctiones: Cass. 7.145.28.
-uum explanatio: Diom. 1.426.24.
-uum narratio: Dosith. 7.376.10.
-uum necessitatem: Vict. 6.188.8; Aud. 7.322.5.

+ *verbs*

-um admittere: Diom. 1.403.15.
-um complere: Prisc. 3.148.9.
-um conferre: Macr. exc. 5.605.1.
-um coniungere: Serv. 4.516.7, 8; Pomp. 5.264.32, 265.26.
-um continere: Sacerd. 6.430.18; Macr. exc. 5.635.6.
-um convertere (e contrario): expl. in Don. 4.508.19.
-um copulare: Serv. 4.418.7; Pomp. 5.264.29, 265.20; Prisc. 3.93.17.
-um declarare: 6.273.4.
-um designare: Pomp. 5.133.5.
-um diminuere: Pomp. 5.143.20, 24.
-um disiungere: Serv. 4.418.11; Pomp. 5.266.4, 7, 8; Vict. 6.203.7.
-um efficere: Macr. exc. 5.621.26.
-um explere: expl. in Don. 4.516.13; Pomp. 5.266.10, 19; Aud. 7.344.26.
-um exprimere: Diom. 1.340.25; Cled. 5.44.19; Pomp. 5.215.31; Macr. exc. 5.622.11.
-um facere: Macr. exc. 5.621.28; Prisc. 3.71.14.
-um habere: exc. Bob. 1.562.27; Serv. 4.430.13; expl. in Don. 4.505.12; Cled. 5.43.32; Pomp. 5.156.22; Prisc. 2.51.17; Cass. 7.207.4.

-um implere: expl. in Don. 4.489.2, 509.25; Cled. 5.16.14; Pomp. 5.264.35; Aud. 7.344.28.
-um minuere: Serv. 4.429.22; Pomp. 5.144.6.
-um mutare: Diom. 1.373.13, 406.26; Pomp. 5.181.16.
-um ornare: Cled. 5.73.25; Pomp. 5.266.13.
-um pervertere: Pomp. 5.265.10.
-um ponere: Pomp. 5.279.34.
-um praeferre: Pomp. 5.151.28.
-um proferre: Prisc. 3.215.1.
-um significare: Prisc. 2.5.13, 3.277.13.
-um terminare: Diom. 1.437.16; Vict. 6.192.9; Aud. 7.324.15.
-um in contrarium vertere: Serv. 4.433.2.

ad -um pertinere: Pomp. 5.234.33, 265.32; Prisc. 2.406.21, 3.276.23.
ad -us pertinere: Prisc. 2.373.17.

in alium -um transire: Prisc. 2.431.3.

-us coniungere: Sacerd. 6.446.29; Serv. 4.418.8.
-us copulare: Cled. 5.24.15.
-us discernere: Diom. 1.372.7.
-us disiungere: Cled. 5.24.11 (vs. iungit), 73.24 (vs. copulat).
-us distinguere: Cled. 5.24.16.
-us iungere: Cled. 5.24.10.
-us separare: Sacerd. 6.446.30.

-u carere: Prisc. 3.111.4; Eutyth. 5.449.14.
-u colligenda sunt: Cled. 5.21.3, 64.19 (ex -u colliguntur Cled. 5.78.1).
-u differt: Diom. 1.397.7.
-u dinoscuntur: Ter. Maur. 6.345.663; Don. 648.1; Diom. 1.416.25.
-u discernitur: Don. 643.8; expl. in Don. 4.518.5; Cled. 5.69.31; Pomp. 5.251.35.
-u dividere: Pomp. 5.189.16.

-us est: expl. in Don. 4.492.34; Cled. 5.38.27; Pomp. 5.221.20.
-us facit discretionem: expl. in Don. 4.515.22.
permutationem: Macr. exc. 5.601.19.
-us manet: expl. in Don. 4.489.6.
-us nascitur: Pomp. 5.148.21.
-us ostendit: ult. syll. 4.222.20; expl. in Don. 4.510.21; Prisc. 2.431.19.
-us pendet: Aug. 5.510.24; Aud. 7.344.28.
-us repleatur: Char. 347.16 (Diom. 1.388.21).
-us significat: Pomp. 5.266.23.
-us stat: Pomp. 5.265.1.

+ *prepositions*

per -um: Pomp. 5.246.24.
in hoc -u: Prisc. 3.221.9, 13, 222.2, 227.17.
in eodem -u: Prisc. 3.268.14, 3.224.17 (in eodem fere -u).
sub eodem -u: Diom. 1.373.11.
alio -u: Prisc. 3.214.1.

Syn.

intellectus: Prisc. 2.83.3 comparativum est, quod cum positivi intellectu vel cum aliquo participe -u positivi 'magis' adverbium significat.
significatio: Prisc. 3.30.14 hae (praepositiones)...ad -us sequentium significationes suas accommodant.
vis: Char. 314.8 vim -umque sufferre.

Opp.

casus: Pomp. 5.183.2 'tulit ab illo' dico Latine, 'tulit ab illius' dicunt Graeci. haec autem discretio non est in casu, sed est in -u tantum modo.
coniunctio: Macr. exc. 5.643.31 ideo non ex -u, qui adhuc dubius est, sed ex sola coniunctione quae ei accidit coniunctivus modus appellatur est.
declinatio: Diom. 1.340.13 (pres. and fut. tenses) debent...cum sint inter se longe discrepantia -u, declinatione quoque dissentire.
Pomp. 5.238.15 aliud est 'miseror', aliud 'miseror', quantum ad declinationem pertinet, non quantum ad -um.

dictio: Prisc. 3.201.23 non ad dictionem, sed ad -um reulit.

verba: Don. Ter. Andr. 12.2 'oratio' in -u est, 'stilus' in verbis.

844.5 ad -us enim, non ad verba respexit.

Eun. 429.2 non -u modo, sed verbis quoque ipsis agreste est. 595.1.

Hec. 126.1 nota locutionem -u magis quam verbis manifestam.

Andr. 250.3 non verbis sed sententiae serviens (V has sensui).

Prisc. 3.93.17 copulativa (coniunctio) est, quae copulat tam verba quam -um, ut 'et, que,...'

vox: Prisc. 3.173.21 quaeritur, quae sit differentia inter genitivum primitivi et possessivi 'mei, tui, sui, nostri, vestri' et quantum quidem ad vocem nulla, quantum vero ad -um haec est differentia, quod genitivum primitivi simplicem possessionem significat, possessivi vero duplicem.

+ *accent*

Prisc. 2.51.15 distat syllaba a dictione et -u et accentu.

L: Moussy 1999: 22f.

Non-gram.: 'character, disposition' (Ter.+); 'sense perception' (Var.+); 'perception, judgement' (Cic.+).

sententia

1. 'sense, meaning'

Var. 8.1 tertia (pars orationis), ut ea (vocabula) inter se ratione coniuncta -am efferant.

+ *verba*

Gell. 13.25.11 una in duobus verbis -a. 17.5.1 hac -a atque his verbis usus est. 17.10.8 eiusmodi -as et verba.

vs. casus:

Quint. 9.3.82 quae sunt simili casu dissimili -a in ultimo locata: 'ut quod in tempore mali fuit, nihil obsit, quod in causa boni fuit, prosit'.

vs. declinatio:

Gell. 6.17.5 quasi 'obnoxius' et 'obnoxie' non declinatione sola, se re atque -a different.

Gell. 11.4.4 'ignobiles' tamen et 'opulenti' ἀντὶ ἀδοξούντων καὶ δοξούντων satisfacere -ae non videntur.

attestation

Cic. off. 3.13 convenienter naturae vivere, id habet hanc, ut opinor, -am.

orat. 135 cum continenter unum verbum non in eadem -a ponitur.

collocations

+ *genitive*

verbi -a: Gell. 10.11.1, 12.9.5, 17.1.9.

verborum -a: Gell. 2.16.5, 12.13.4, 13.18.2, 16.8.8.

-a vocabuli: Gell. 16.10.10, 19.13.3.

vis -ae: Gell. 2.19.3.

significatio -ae: Gell. 15.3.6.

+ *adjectives*

perfecta: Gell. 16.8.8; Cass. 7.146.11; Prisc. 2.53.28.

plena: Gell. 16.8.8; Don. 612.3 (Serv. 4.427.38); Serg. 4.484.28; Aug. 5.510.27; Prisc. 2.390.4.

verbal collocations

-am impleat: Aug. 5.510.23.

-am significat: Prisc. 3.102.18.

-a compleatur: Aug. 5.510.25; Prisc. 3.24.4.

-a poscit: Char. 380.3 (Diom. 1.312.9).

concerning the function of conjunctions in the definition of the conjunction

Comin. ap. Char. 289.20 nectens ordinansque -am (Diosith. 7.417.22; Prob. 4.143.24; Aud. 7.349.10; Vict. 6.202.21; Aug. 5.520.32). Don. 599.13 adnectens ordinansque -am (646.14; Aug. 5.495.22; Cass. M 95.21). Diom. 1.415.17 conectens ordinansque -am (Prisc. part.

3.465.38). ps. Asp. 5.553.10 copulans ordinansque -am. 19 hoc est quae incohant -am et includunt.

in the definition of certain types of conjunction

ps. Asp. 5.553.16 subiciunt -am, ut 'equidem enim-vero', aut compellunt (-am), ut 'saltem tamen videlicet', aut concludunt (-am).

Gk.: δάμνοια, DT 86.3.

2. 'sentence, clause'

Gell. 12.14.3 plenam esse -am: 'si aliter non potest'. 13.14.1.

Gk.: περίοδος, Arist. rhet. 1409 a 35.

Don. 612.8 in lectione tota -a periodos dicitur (Serv. 4.428.5; Diom. 1.439.8 plena -a).

3. 'sententious saying, gnomic utterance' definition

Vict. 6.191.25 -a quid est? dictio generalis ad vitae rationem in commune pertinens, ut puta 'ne quid nimis' (Aud. 7.324.5).

L: Morillon 1974: 471-2, 484-7, 503; Moussy 1999: 20f.

Non-gram.: 'opinion' (Pl.+).

separandi

'of separation', of a type of adverb

Sacerd. 6.442.22 (adverbia) -i, ut 'seorsum' (Char. 234.15; Don. 596.12, 641.14).

Non-gram.: separo 'divide, separate' (Cic., Liv.+).

separantis

'of separation', of a type of adverb

Prob. 4.154.15 (adverbia) -is ut 'seorsum'.

separatio

'separation, distinction'

1. of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.15 (adverbia significant) -em, ut 'seorsum' (Diom. 1.404.19 ut 'seorsum separatim semote segregatim').

Vict. 6.202.1 (adverbia) -is, ut 'seorsum' (Aud. 7.348.19; ult. syll. 4.248.9).

Gk.: DT (80.3) includes χωρὶς in his category τὰ δὲ τάξεως, Latin ordinationis.

2. concerning prepositions

Prisc. 3.41.4 'circum' quando περί significat, praepositio accipitur tam in compositione quam in -e, ut 'circumfero' περιφέρω, 'circum montem' περί τὸ ὄρος.

See appositio.

3. in punctuation classification

Diom. 1.436.24 discretio est confusarum significationum per plana significatio, quae ostenditur modis quinque, continuatione -e distinctione subdistinctione vel mora.

definition

Diom. 1.436.31 -o est secretio rerum natura iunctarum quae in ambiguitatem cadunt.

Char. includes de separatione in his list of contents (3.38) but some pages are missing from the MS at the relevant part of the text.

See discretio.

Non-gram.: 'a separation, division' (inscr., Cic.+).

separativus

'indicating separation'

1. type of verb

Prisc. 3.277.6 -a sive discretiva cum accusativo etiam ablativo coniunguntur, ut 'averto illum hac re' et 'ab hac

re'. similiter 'pello, amoveo, torqueo, separo, dirimo, educo' et similia.

2. type of conjunction

Diom. 1.418.26 ('aut' coniunctio) modo pro -a, ut 'aut onera accipiunt venientum aut agmine facto' (Verg. geor. 4.167, Aen. 1.434) (Dosit. 7.423.26).

3. type of preposition

Prisc. 3.56.17 sunt...-ae (praepositiones 'di' et 'dis'), ut 'divido, diduco; distraho, discurro'.

Alb. 7.300.15 'di' quidem et 'dis' -a sunt et eandem significationem habent, quo modo 'ab' et 'abs', ut 'divido distraho'.

septimus

'seventh', of the ablative case in certain usages
classification

Quint. 1.4.26 quaerat etiam sitne apud Graecos vis quaedam sexti casus et apud nos quoque -i.

Char. 195.17 adicitur a diligentibus etiam -us casus (Dosit. 7.392.10).

Diom. 1.317.24 hactenus de ablative casu. ceterum ab his quidam discrepant qui etiam -um casum adsumunt.

Vict. 6.190.3 sed addunt etiam non nulli quamvis sine nomine -um casum (Aud. 7.342.3).

definition

Sacerd. and Char. define the septimus casus as the ablative occurring in the ablative absolute construction (which is given no specific label by the Latin grammarians).

Sacerd. 6.447.14 -us casus fit duobus ablativis pariter copulatis, qui locutionem habet ablativorum casuum, intellectum genitivorum: nihil enim significat auferendum. hic fit modis octo: aut ex participio et nomine, ut 'ducente dea' (Verg. Aen. 2.632), etc.

Char. 195.18 ubi enim a re aut loco dicimus, ablativo utimur; ubi autem <in re aut loco dicimus>, -o magis casu utimur, ut... 'ducente deo' (Verg. Aen. 2.632). et ut generaliter dicam, propemodum per passivum modum ablativo utimur, -o casu activo modo.

N.B. There is a textual problem in Vergil here. Austin (1964: 241f.) favours the reading deo.

This is one of the uses of the septimus casus given by Dosit., together with three others, namely, with the preposition 'in', ablative of cause and ablative of manner.

Dosit. 7.393.1 -us...casus modis IIII profertur.

2. primo, cum in persona <aut in loco> aut in re intellegitur, veluti 'in Scipione militaris virtus enituit'.

9. secundo, cum ablativi copulati genitivo interpretantur Graeco, veluti 'ducente dea elapsus est Aeneas'.

13. tertio modo, cum hanc figuram Graecam, ἐπὶ τοῦ δυνάσθαι, Latine dixeremus 'spe posse'.

394.1 quarto * veluti in illo: dicimus enim sic, 'nullo timore hostium castra irruit'.

Vict. and ps. Asp. offer a different explanation again.

Vict. 6.190.4 quis est -us casus? qui quasi speciem ablativi habet nec tamen ablativus est; quippe is per accusativum liquidius explicatur, ut cum dicimus nos 'terra' vel 'mari vectos', non utique a terra vel a mari, sed per terram vel per mare <significamus> (Aud. 7.342.4).

ps. Asp. 5.550.15 addunt et -um casum, veluti cum dicimus nos 'terra' vel 'mari vectos', qui speciem ablativi habet, nec tamen est.

The definition found in Don. and his commentators is that the 7th case is similar to the ablative but without the preposition 'ab'.

Don. 625.2 (-us casus) est ablativo similis, sed sine praepositione 'ab', ut sit ablativus casus 'ab oratore venio', -us casus 'oratore magistro utor'.

Serv. 4.433.16 alii etiam -um addunt casum, qui est ablativo similis sine praepositione, quamquam non in omnibus similis invenitur. nam quando dico 'doctior illo' et 'doctior ab illo', re vera eadem invenitur elocutio; quando autem dico 'illo praesente suscepi' et 'ab illo

praesente suscepi', non est similis ab utroque casu elocutio.

expl. in Don. 4.492.16 inter ablativum...et inter -um praepositio sola discretionem facit. ergo hoc -o, ut dicamus 'fortior illo'; et hunc dicunt -um casum.

Pomp. 5.171.21 ablativus praepositionem habet, -us non habet. nam quando dicimus 'ab oratore venio', ablativus est; quando dicimus 'oratore magistro utor', -us est. quaesitum est a plurimis, utrum id significaret -us, quod et ablativus. multi enim hoc dixerunt, id significare ablativum, quod et -um. et re vera sunt elocutiones, ubi similes sunt sibi, ut 'doctior illo' et 'doctior ab illo': idem est ablativus, quod et -us. sed tamen scire debes inveniri aliquas elocutiones, in quibus elocutionibus mutatur ista differentia. nam saepe aliud significat ablativus, aliud -us, ut est 'illo praesente suscepi' (183.11).

252.23 quando de loco vis significare, -o dicis, id est ablativo sublata praepositione, 'Karthagine venio'.

Cled. 5.12.4 est et -us casus ablativi similis sine praepositione, ut 'velocior equus equo' non 'ab equo'.

Cons. 5.351.14 -us casus ablativi formam habet, sed praepositione subtracta. ...ad intellectum necessarius est hic casus, etiamsi a declinatione remotus est.

Prisc. rejects the identification of a 7th case, since it never differs in form from the 6th/ablative.

Prisc. 2.190.3 illud quoque non est praetermittendum, quod quibusdam -us casus esse videtur ablativus, quando sine praepositione profertur, quod satis irrationabile videtur; minime enim praepositio addita vel detracta mutare valet vim casus.

11. denique in comparationibus absque praepositione solet proferri ablativus, nec tamen dicit quisquam, -um tunc esse casum, sed ablativum, cum dico 'fortior Achilles Hectore'.

15. supervacuum faciunt igitur, qui -um addunt, qui nulla differentia vocis in ullo nomine distet a sexto.

L. Murru 1980.

Non-gram.: 'seventh' (Pl.).

sequens

'adjective, attribute'

Quint. 8.6.40 ἐπὶ τὸν quod recte dicimus appositum, a nonnullis -ns dicitur.

Cf. Dosit. 7.395.4 alia ab accidentibus vel -bus tracta, ut 'beatus dives pauper'.

Non-gram.: adj. 'next, subsequent' (Nep.); 'that follows as a necessary consequence' (Cic.).

See accidens, consequens.

sermo

1. 'speech' in general

For Var., sermo is human speech, with all its natural irregularities.

Var. 8.25 a natura sermo<nis> incipiam. 8.30 in -e... qui est usus causa constitutus. 9.1 de inaequalitate... -is. 8.37, 9.19, 9.107.

communis:

Don. Ter. Eun. 91.1 magna virtus poetae est non sententias solum de consuetudine ac de medio tollere et ponere in comedia, verum etiam verba quaedam ex communi -e.

The term could be used for other languages besides Latin.

Var. 8.3 in -es non solum Latinos, sed omnium hominum.

Don. Ter. Phorm. 668.1 consuetudinem utriusque -is (sc. Lat. and Gk.).

Serv. Aen. 1.119 Persicus -o.

2. (usu. Latinus) 'correct (Latin) speech'

Quint. 1.6.1 -o constat ratione vetustate auctoritate consuetudine.

Latinus:

Char. 62.2 Latinus...-o cum ipso homine civitatis suae natus significandis intellegendisque quae diceret praestitit.

14 constat...Latinus -o natura analogia consuetudine auctoritate.

Gell. 2.25.1 in Latino -e, sicut in Graeco, alii ἀναλογᾶν sequendam putaverunt, alii ἀνωμαλᾶν.

Diom. 1.391.19 -o Latinus duobus modis intellegitur, aut per imperfectum aut per futurum optativorum.

Aug. 5.517.3 euphonia...admissa est ad Latinum -em, ut aspera temperet.

Non-gram.: 'speech, conversation; a way or style of speaking' (Pl.).

servio

'govern'

of nouns

dativo: Pomp. 5.187.26.

genetivo: Cled. 5.22.31; Pomp. 5.187.20.

septimo: Pomp. 5.187.22.

of comparative adjectives

nominativo: Cled. 5.39.15.

of verbs

ablativo: Don. 638.9.

accusativo: Don. 638.11.

casui/casibus: Macr. exc. 5.631.27.

dativo: Don. 638.10; Cled. 5.61.10.

genetivo: expl. in Don. 4.556.35.

of prepositions

ablativo: Char. 309.14; Cled. 5.26.3; Pomp. 5.275.18; Prisc. 3.39.12.

accusativo: Diom. 1.409.30; Don. 601.12; Cled. 5.25.23, 26.1; Pomp. 5.275.18; Prisc. 3.39.12.

casui/casibus: Char. 298.6; Diom. 1.409.29; Don. 650.2; Serv. 4.443.13; expl. in Don. 4.561.24; Cled. 5.26.9; Pomp. 5.271.31; ult. syll. 4.253.4, 254.28; Prisc. 3.51.16.

casibus aut loquellis: Char. 308.4; Don. 648.10; Diom. 1.409.24; expl. in Don. 4.561.20.

dictionibus: Don. 601.17.

loquellis: Cled. 5.26.9; Pomp. 5.271.33.

further collocations

coniugationibus: expl. in Don. 4.551.35; Cons. 5.382.27.

numero: Pomp. 5.158.4.

regulae/regulis: Serv. 4.415.36; Pomp. 5.189.18, 20; Cons. 5.355.27, 357.14; frg. Bob. 5.558.1; Eutychn. 5.485.10; Cass. 7.184.9 (Martyr. 7.184.12).

signification/significationibus: Pomp. 5.227.10; Cons. 5.352.17.

temporibus: Pomp. 5.135.29, 34.

verbo/verbis: Char. 309.22 verbis -unt vel participiis vel adverbis hae (praepositiones), 'ac con di dis re se'.

Aud. 7.360.4.

Gk.: δουλεύω, Σ DT 258.15.

See deservio, fungor 3, teneo 2, traho 4, vindico 2.

Non-gram.: 'serve' (Pl.).

servo

'retain, keep'

of letters

Char. 44.22 'o', quam non numquam -ant interdum mutant, veluti 'Cicero Ciceronis, Apollo Apollinis'.

Pomp. 5.224.3 si -asset ipsam litteram, erat producta. non autem -vit, sed mutavit.

consonantem/consonantes: Prisc. 2.121.4 (verborum), 135.10, 136.21, 466.27, Prisc. part. 3.503.17; Eutychn. 5.455.16.

diphthongum: Macr. exc. 5.614.4.

liquidus: Prisc. 2.447.4, 6.

litteram: Scaur. 7.26.11, 28.5; Vel. 7.64.11 'b' (Char. 80.11 ('o'); Prob. de nom. 4.215.1 ('c'); Cass. 7.159.15);

Vel. 7.68.5 ('u'), 78.14 'n'; Char. 44.26 ('o'), 75.17, 177.10 ('i'), 238.28 'i'; exc. Bob. 1.554.39 'a'; Pomp. 5.224.4; Prisc. 2.437.2, 523.9 ('e'); ps. Prisc. de acc. 3.524.9 ('a'...productam); Eutychn. 5.453.26.

litteras: Scaur. 7.12.19; Prisc. 2.525.17.

vocale/vocales: Ter. Maur. 6.358.1108; Cons. 5.357.32, 33; Macr. exc. 5.633.3; Prisc. 2.109.20.

of individual letter(s)

Scaur. 7.15.17 'k' (in the Latin alphabet); Vel. 7.76.7 'i'; Char. 44.22 ('o'); exc. Bob. 1.543.16 ('i'); Cled. 5.57.15 'i'; Pomp. 5.224.14 'i'; Alb. 7.298.23 ('m'); Prisc. 2.77.15 ('a'), 109.15 ('n'), 158.7 'e', 223.4 ('a' productam), 438.25 'a', 457.16 ('es' productam), 467.2 ('i' correptam), 497.22 (immutabilem ('a')), 511.4 ('o'), 525.1 ('a' immutabilem), Prisc. de nom. 3.450.26 's', Prisc. part. 3.493.25 'o', paenultimam productam; ps. Prisc. de acc. 3.522.35 'o'; Eutychn. 5.475.2 'e' longam.

of syllables

paenultimam: ps. Prisc. de acc. 3.522.33 (productam, 525.12).

syllabam: Serv. 4.431.5 (integram, 6); Prisc. 2.235.11 (paenultimam).

syllabas: Char. 235.10; Macr. exc. 5.602.36 (632.35); Prisc. 2.357.9; Eutychn. 5.464.7.

of number of syllables

numerus syllabarum: Macr. exc. 5.602.31 (632.24); Prisc. 2.297.22.

of parts of speech

adverbia: Prisc. 3.132.20.

nomen: Pomp. 5.279.22.

pronomina: Aug. 5.522.11.

of case

casum: Cled. 5.45.32; Prisc. 3.13.13 (AD pron. 53.1 τῆς αὐτῆς ἔχονται πτώσεως).

accusativos: Prisc. 2.330.11 (Graecos).

dativum: Pomp. 5.246.6; Prisc. part. 3.510.6.

genetivum: Char. 112.20.

nominativum: Char. 106.24 (Graecum); exc. Bob. 1.537.18; expl. in Don. 4.541.4; Prisc. part. 3.476.17.

vocativum: Prisc. 2.301.7 (Graecum), 239.16 (similem...nominativo), Prisc. de nom. 3.448.3.

of gender

genus: Diom. 1.326.9; Prob. cath. 4.20.27; Pomp. 5.206.26; Cons. 5.346.28; Prisc. 2.89.23, 150.20.

genera: Don. 621.8 (Diom. 1.326.26); Aug. 5.522.4; Prisc. 2.102.2.

of number

numerus: Aug. 5.522.5 (of nouns).

numeros: Prisc. 2.597.7 (of nouns/pronouns/participles).

of tense

perfectum: Prisc. 2.516.6.

praeteritum: Prisc. 2.516.10, 524.17.

tempus/tempora: Pomp. 5.227.1; Cons. 5.358.3; Prisc. 2.518.11.

of ending

finem: Prisc. 3.6.22 (masculini).

terminationem/terminationes: Prisc. 2.156.3, 161.16, 184.8 (immobilem), 530.4, Prisc. de nom. 3.449.26.

of first part of a word

principium: Cass. 7.171.6; Prisc. 3.6.22 (masculini).

Prisc. 2.453.22 futurum principium...at in omnibus verbis, finem autem movet, ut 'amo amas amabo'.

of grammatical rule

legem: Pomp. 5.132.22; Prisc. 3.25.15, 33.22 (accentuum), 132.11 (accentuum).

regulam/regulas: Ter. Maur. 6.335.308; Don. 616.2; Diom. 1.303.24 (declinationis), 367.13, 406.11; exc. Bob. 1.547.34; Cled. 5.20.3 (significationis suae), 47.24, 63.9; Pomp. 5.168.12, 192.14; Cons. 5.376.25; Aud. 7.359.10, 11; frg. Bob. 5.558.11; Macr. exc. 5.654.20; Prisc. 2.26.13,

45.9 (simplicium), 82.11, 95.14, 99.9, 131.22, 132.2, 229.18, 357.2, 504.4; 3.33.2 (accentuum), Prisc. de nom. 3.456.36; ps. Prisc. de acc. 3.528.35; Martyr. 7.178.2.

of the qualities of Latin speech

analogiam: Var. 8.53, 8.60, 8.80, 9.26, 9.27, 9.28, 9.100, 9.103; Char. 135.5; Macr. exc. 5.629.13 (primae personae).
analogias: Var. 8.33, 8.75, 9.55, 9.96.
antiquitatem: Prisc. 2.11.2, 3.16.1.
consuetudinem: Char. 14.5 (Diom. 1.435.31).
naturam: Pomp. 5.107.12, 269.6; Cons. 5.381.10.
rationem: Vel. 7.57.14; Char. 168.7 genitivi casus; Serv. 4.422.29; Prisc. 2.184.26 (structurae), 291.3 scripturae Latinae, 454.17 (eiusdem coniugationis), 507.22; Eutych. 5.460.29 genitivi.
rationes: Pomp. 5.203.19.

of accents, diacritics

accentum/accensus: Diom. 1.350.1; Macr. exc. 5.600.23; Prisc. 2.61.6, 129.19, 302.13, 337.17, 402.15, Prisc. part. 3.476.19 Latinum, 22 Graecum, 512.18 generalem; ps. Prisc. de acc. 3.528.26.
aspirationem: Prisc. 2.31.18, 590.23, 3.5.5.
spiritum: Cass. 7.199.13.
tenorem: Diom. 1.431.32; Serg. 4.482.7, 17; Prisc. 3.28.26, 27.

of vowel length

brevitatem: Eutych. 5.469.3.
productionem: Prisc. 2.91.17, 366.5; ps. Prisc. de acc. 3.527.22.

further collocations

compaginem: Prisc. 2.568.24.
comparationem/comparationes: Cled. 5.63.23, 64.18.
compositionem: Prisc. 3.164.10.
concisionem: Prisc. 2.454.19.
coniugationem: Eutych. 5.475.20.
consequentiam: Prisc. 2.550.20 (verborum), 3.94.18 (sententiae).
constructionem/constructiones: Macr. exc. 5.599.15; Prisc. 2.550.12, 3.158.25, 175.14, 218.29, 222.23, 223.7, Prisc. part. 3.505.27.
declinationem: Pomp. 5.230.29; Prisc. 2.148.18, 236.11, 262.15, 271.8 (simplicis sui), 337.16 (perfecti), 456.16, Prisc. de nom. 3.451.15, Prisc. part. 3.473.10.
duplicationem: Prisc. 2.472.4.
figuram/figuras: Char. 241.14 nominum; Prisc. 2.437.13.

formam/formas: Diom. 1.346.6; exc. Bob. 1.542.10, 543.19; Cons. 5.346.23; Prisc. 2.97.6, 109.24, 110.15, 148.18.

formam regulae: Char. 227.12 (Diom. 1.348.24), 228.12 (Diom. 1.349.16; Cons. 5.383.11).
formulam (coniugationis): Diom. 1.371.8.
geminatorem: Prisc. 2.298.17, 533.4.
inclinatorem: Cons. 5.352.2.
incrementum: Cons. 5.362.28.
ingenuitatem: Pomp. 5.141.24.
longitudinem: Eutych. 5.468.35 primitivi (of a verb), 478.20 (praepositionis).

morem: Prisc. 2.202.19 (Graecum).
necessitatem: Serv. 4.416.16.
officium: Diom. 1.438.17.
ordinem: Diom. 1.415.25 (coniunctionum), 426.14.
originem: Prob. de nom. 4.216.2.
partem: Prisc. 2.440.15 (immobilem).
pluralem: Char. 57.29 (genetivum).
positionem: ps. Prisc. de acc. 3.526.14.
scripturam: ps. Phoc. 5.439.27; Martyr. 7.183.8; Cass. 7.200.24; Prisc. 2.39.19; Eutych. 5.470.1.
significationem/significationes: Char. 298.4 (simplicem); Cled. 5.37.33; Pomp. 5.279.22; Prisc. 2.431.2, 3.25.15, 40.4, 71.7, Prisc. part. 3.513.27.
similitudinem: Var. 8.57.
sonum: Prisc. part. 3.465.19; Cass. 7.148.3 'm' litterae.
speciem: Cons. 5.368.15; Eutych. 5.467.29.

vestigium antiquitatis: Prisc. 2.298.11.
vim: Prisc. 2.87.8, 3.28.8.

Gk.: συνέχω, AD synt. 20.4, 451.2, 496.3.

See custodio, defendo, obtineo 1, reservo, retineo, sustineo, teneo 1.

Non-gram.: 'preserve, save', 'watch, observe' (Enn., Pl.+), 'watch over', 'keep, observe', 'keep, retain' (Pl.+).

sextus

'sixth', of the ablative case

Var. 10.62 ab -o casu, qui est proprius Latinus.
Diom. 1.302.5 ablativum Graeci non habent. hunc tamen Varro -um, interdu Latinum appellat.
Don. 624.13 ablativum Graeci non habent: hunc quidam Latinum, non nulli -um casum appellant.
Pomp. 5.171.13 idcirco aliquando dicunt eum (sc. ablativum) -um, id est a numero eum appellant (181.33).

Prisc. 2.190.15 supervacuum faciunt igitur, qui septimum addunt, qui nulla differentia vocis in ullo nomine distet a -o.

in Gk.

Quint. 1.4.26 quaerat etiam sitne apud Graecos vis quaedam -i casus et apud nos quoque septimi.

Prisc. 2.187.11 (vetustissimi Graecorum grammatici) -um casum dicebant 'ὁρᾶνθ'εν', 'ἐμῆθ'εν', qui profecto ablativi vim possidet.

Non-gram.: 'sixth' (Pl.+).

sexus

'grammatical gender'
classification

Var. 8.46 haec (genera) singulatim triplicia esse debent quod <ad> -um, multitudinem, casum.

definition

Var. 8.46 -um, utrum virile an muliebri an neutrum sit, ut 'doctus docta doctum'.

examples

Char. 106.1 puer et in feminino -u antiqui dicebant, ut Graeci ὁ παῖς καὶ ἡ παῖς.

See genus.

Non-gram.: 'natural gender' (Pl.+).

sibilus

'sibilant', of the letter s

frg. Bob. 7.538.33 's' aliquando -us, non littera iudicatur, ut 'ponite spes sibi quisque' (Verg. Aen. 11.309).

Cled. 5.28.2 ('s' littera) -us magis est quam consonans. 29.26 ('s' littera) quando iuvat vocalem, consonans est, quando non, -us est.

Pomp. 5.101.1 semivocales dictae sunt, quia, si detrahas eis vocalem, habent vel tenuem sonum vel -um quendam. ut si dicas 'es', tolle inde 'e' vocalem, sonat quidam -us, quidam sonus.

104.7 si dicas 'Titius', pinguius sonat et perdit sonum suum et accipit -um.

Non-gram.: 'a hissing sound' (Pac.+).

siccitas

'absence of aspiration'

Dosith. 7.379.12 aspirationem 'H' ascripta praestabit; si ascripta non erit, -em (anon. 6.275.3).

ps. Prisc. de acc. 3.520.16 psile, quod interpretatur -s vel parum vel ubi 'h' littera deesse debet.

Cled. 5.33.33 δασεία aspiratio, ψιλὴ -s.

Gk.: ψιλὴ, see s.v. psile.

sicilicus

1. 'diacritic sign, indicating duplication'

Mar. Vict. 6.8.3 supra litteram quam geminari oportet

bat [scilicet] -m [im]ponebant, cuius figura haec est, Λ, id-que erat signum geminandi, sicut apparet in multis adhuc veteribus ita scriptis libris.

Cf. Vel. 7.80.2 quoniam antiqui non geminaverint <consonantes>, sed loco geminationis notam superposuerunt.

L.: Oliver 1966: 129-170, esp. 145ff.

2. 'mark of punctuation'

Mar. Vict. 6.23.3 quotiens...ante distinctum mora fuerit necessaria, similiter inter duas litteras διπλῆν aversam, id est -m, ponite.

Mar. Vict. is describing one of the three punctuation marks, the media distinctio or mora. He is unique among both Gk. and Latin grammarians to prescribe a sicilicus for this type of punctuation: the standard notation is a punctum in the middle of the line.

The ἑξω βλέπουσα (or νενευκῦα) διπλῆ, διπλῆ aversa, faced in the opposite direction to the ἑσω βλέπουσα (or νενευκῦα) διπλῆ, διπλῆ recta >, i.e. had the form < (see e.g. Hephaestion περὶ σημείων p. 73ff. Consbruch) and could therefore be considered by Mar. Vict. as equivalent to the sicilicus.

Non-gram.: 'quarter of an as (represented by a sickle-shaped symbol; leg.); '1/48 of other units of measurement' (Vitr., Plin.+).

significabilis

'which may convey a meaning'

Var. 6.52 fatur is qui primum homo -em ore mittit vocem.

significans

1. 'conveying meaning', of words

Quint. 4.2.36 verbis propriis et -bus.

Gell. 1.15.17 quod genus homines a Graecis -ntissimo vocabulo κατάγλωσσοι appellantur.

2. 'intelligible', of voice

Vel. 7.46.4 littera est initium vocis -is.

Mar. Vict. 6.5.2 dictio <est> figura -ium vocum.

Cf. Mar. Vict. 6.4.15 (vox) articulata est quae audita intellegitur et scribitur et ideo a plerisque explanata, a non nullis intellegibilis dicitur.

Vox articulata was distinguished by most grammarians from vox confusa, and characterised as human, intellegible and able to be written down.

Gk.: σημαντική, DL 7.56.

See articulatus, explanatus, litteralis, scriptilis.

significanter

'conveying meaning, meaningfully'

ps. RP 5.541.10 ut puta 'pone esse turbam', minime -er dicitur in 'turba' 'tu', quo modo de turba si dixerit unus ego.

attestation: Cic., Quint., Gell.: see OLD.

significantia

'meaning, sense'

of pronouns

Prisc. 2.580.7 sed hic quoque per -am vel discretionem profertur ('ipse').

3.14.13 solet tamen 'met' addita plerumque -am vel discretionem ostendere.

291.8 sin autem addatur etiam 'ipse', discretionem et -am auget.

of prepositional prefixes

Prisc. 3.56.14 quia vim et -am habent praepositionum ('di, dis, re, se, am, con').

-ae causa: Prisc. 2.579.30, 591.25, 3.35.19, 157.14, 237.22, 291.1.

attestation:

Quint. 10.1.121 tanta in quibusdam (verbis) ex periculo petitis -a.

significatio

1. 'meaning, sense'

i) opp. form

Var. 9.40 ex qua parte oporteat simile esse verbum, a voce an a -e.

This sense is widely attested in e.g. Cicero, Seneca, Pliny, Quintilian and Gellius. Some examples from Gellius are given under collocations below. The usage of the term by Quintilian and Gellius suggests that they consider it a more technical term than vis or sententia (q.v.)

For the contrast vox/significatio, see further s.v. vox.

L.: Moussy 1999: 23f.

ii) concerning synonyms

Serv. 4.429.36 sunt synonyma, quae varias habent elocutiones, sed unam -em, ut 'terra humus solum tellus'.

expl. in Don. 4.537.28 haec...diversis vocabulis unam habent -em.

Pomp. 5.146.10 synonyma sunt multa verba et habent unam -em.

Prisc. 2.456.10 synonymia, id est anceps -o.

iii) of pronouns

Ps. Asp. is the only grammarian to refer to the sense divisions of the pronoun as its significatio, but many others give these or similar categories.

ps. Asp. 5.550.28 -o pronominum in octo partes divisa est: aut enim personam significant, ut 'quis quae', aut rem, ut 'hoc istud', aut gentem, ut 'cuias nostras', aut numerum, ut 'quot tot', aut ordinem, ut 'quotus totus', aut qualitatem, ut 'qualis talis', aut quantitatem, ut 'quantus tantus', aut ad aliquid; quorum quaedam aut utraque singularia sunt, ut 'meus tuus', aut utraque pluralia, ut 'nostri vestri', aut extrinsecus singularia, ut 'noster vester', aut intrinsecus pluralia, ut 'mei tui'.

iv) of conjunctions

expl. in Don. 4.516.5 quinque sunt coniunctionum -es: sunt enim copulativae disiunctivae expletivae causales rationales.

See potestas.

2. 'grade of comparison', of adjectives

Fest. 181.30 tracta ex Graeco, id est ὡκέως, cuius prima -o, ex qua procedere in comparisonem debet, apud nos non est, tertiae vero consolationis+ (emended to collationis)... 'ocissime'.

3. 'diathesis'

i) of verbs

definition

Diom. 1.336.19 genera verborum sive -es quo pacto significantur referemus.

types

Some grammarians use significationes (e.g. Dosith., ps. Asp.), often alongside genera (e.g. Don., Cons.), for the five types of verbal diathesis.

Char. 214.26 breviter autem et apertius ab aliis -o verborum definita est, qui in species quinque eam diviserunt hoc modo: activa est, ut 'lego', passiva, ut 'legor', neutra, ut 'sto', deponens, ut 'nascor', communis, ut 'populor'.

Dosith. 7.406.8 -es verborum V, activa passiva neutra deponens communis.

Don. 635.5 genera verborum quae ab aliis -es dicuntur, sunt quinque, activa passiva neutra deponentia communia.

Cons. 5.367.14 genera sive -es quinque sunt, activum, ut 'lego scribo', passivum, ut 'legor scribor', neutrale, ut 'sto curro', deponens, ut 'loquor luctor', commune, ut 'consolor criminator'.

ps. Asp. 5.551.15 -es sunt quinque, activa, ut 'lego'; passiva, ut 'legor'; neutra,...ut 'curro'; deponens,...ut

'susplicor'; communis, ... ut 'consolor illum' et 'consolor ab illo'.

Cf. Prisc. 2.373.13 et in 'o' quidem terminantia duas species habent, activam et neutralem.

374.1 in 'or' vero terminantia tres species habent: passivam..., communem..., deponentem.

Other grammarians (Serv., expl. in Don., Pomp., Vict.) use genera for the five types of verbal diathesis, and restrict significatio to the distinction active/passive. Significatio in general tends to refer to the internal and semantic rather than the formal and external, and thus in the case of verbal diathesis is reserved by some authors for the basic sense opposition active/passive rather than for the five genera which are defined by various combinations of form and sense (Lamacchia 1961: 189; Flobert 1975: 12-13, 1981: 31).

Serv. 4.413.35 verborum genera sunt, activa passiva neutra communia deponentia. quaecumque sint illis definitionibus, quae in arte lectae sunt varie, tamen, quantum ad -es pertinet, omnia ista quinque duas habent -es, id est aut agentis aut patientis.

expl. in Don. 4.507.3 sequitur de genere verborum. diximus quod omnia verba, sive activa sint sive passiva sive neutraalia sive communia sive deponentia, duas -es habent, activam et passivam.

Pomp. 5.213.33 quodcumque est verbum, necesse est ut in has cadat -es, ut omne verbum aut agentis sit aut patientis, licet aliud habeat genus.

227.3 genera verborum ista sunt, activa passiva neutra communia deponentia. diximus etiam in principio quod voluerunt grammatici ista differentiae causa introducere.

5 ... omne verbum duas res significat, aut agentis aut patientis, nec potest alia inveniri -o. quicquid est in -e verbum, aut agentis est aut patientis.

Vict. 6.198.4 genera verborum quod sunt? quinque, activum, passivum, neutrum, commune, deponens.

9 eius (sc. genus neutrum) -es quot sunt? duae: aut enim agendi vim habet, ut 'sedeo curro', aut patiendi, ut 'algeo vapulo'. commune verbum... et agendi et patiendi recipit -em, ut 'crimino consolor'.

15 huius (sc. genus deponens)... -es sunt duae. aut enim vim habet agendi, ut 'loquor', aut patiendi, ut 'morior'.

Prisc. 2.373.10 -o vel genus, quod Graeci affectum vocant verbi, in actu est proprie, ut dictum est, vel in passione.

Diom. uses significationes and genera as equivalent, with five types, but recognises the primary nature of active and passive.

Diom. 1.336.22 genera verborum sive -es sunt principales duo, activa et passiva. ex his etiam nascuntur aliae, neutra communis deponens. ita fiunt numero quinque. impersonalis quoque a quibusdam admittitur.

For Prob. and Sacerd., genera/significationes comprise not only the five standard diatheses, but also the categories listed by other grammarians as formae, species or qualitates (Prob. has genus sive qualitas). See these terms for references.

Sacerd. 6.429.27 genus in verbis, id est species vel affectus vel -o, dividitur in novem, activum passivum deponens neutrum commune inchoativum defectivum frequentativum impersonale.

Prob. 4.156.10 genus sive qualitas verborum octo his -bus intellegitur, id est activa passiva neutrali deponenti communi inchoativa frequentativa defectiva.

attestation:

Barwick (1922: 23, 39, 115, 117) believes that RP used significatio for verbal diathesis. The term seems to have been used by Plin. (Pomp. 5.227.23-27, 228.2-4, 233.35-234.4), at least for the distinction active/passive (Flobert 1975: 9, 1981: 31).

Gk.: διάθεσις.

Prisc. 3.267.9 genus sive significatio verbi..., quam διάθεσιν Graeci vocant.

The Gk. grammarians used διάθεσις for verbal voice or diathesis (DT 48.1; AD synt. 319.7). AD also uses διάθεσις of mood, e.g. synt. 291.4, and tense, e.g. synt. 96.11, usually with the epithets ψυχική and χρονική (synt. 354.11) respectively.

See affectus, diathesis, effectus, genus, qualitas, species.

ii) of participles

The situation concerning participles was complicated by the fact that they shared some characteristics with nouns, some with verbs. Significatio was one of the accidents participles received from verbs. In their treatment of verbs the grammarians often use genus for significatio, but this is avoided in the case of participles, since genus tends to be used for gender, taken over from nouns.

Sacerd. offers several terms for this category, but uses significatio in his explanation as he has genus for gender.

Sacerd. 6.443.20 -em, id est affectum vel genus vel speciem.

22 -em aut activam, ut 'docens docturus', aut passivam, ut 'doctus docendus'.

Unlike in his treatment of verbs, where significatio embraces all five diatheses and three of the forms, for participles Sacerd. distinguishes only active and passive significatio, though he recognises that participles are formed from verbs of all five diatheses (6.443.29ff.).

Other grammarians list all five diatheses for participles.

Diom. 1.401.15 -es participiorum quinque sunt, quem ad modum in verbo, activa passiva neutra deponens communis.

Prisc. 2.564.26 cum quinque sint -es, id est activa, neutra, passiva, communis, deponens.

Don. 644.13 -es participiorum a generibus verborum sumuntur (expl. in Don. 4.514.19).

Cled. 5.70.34 -es a generibus sumuntur: hoc est a qualitate verborum, quia intelleguntur participia ex quibus verbis oriuntur.

71.4 qualitas genus est, -o species.

4. 'form', as opposed to sense concerning synonyms

Prob. 4.120.7 sunt nomina, quae appellantur synonyma, hoc est quae variis -bus unam rem designant, ut puta 'tellus terra humus' et cetera talia.

concerning homonyms

Prob. 4.120.11 sunt nomina, quae appellantur homonyma, hoc est quae una -e varias res designant, ut puta 'nepos foedus scortum agmen aries' et cetera talia.

Cled. 5.35.31 homonymum est quod una -e multos intellectus habet.

5. 'category'

Macr. exc. 5.622.26 in -bus rerum, quas Aristoteles numero decem κατηγορίας vocat.

Gk.: κατηγορία, 'category, head of predicables', Arist. top. 103 b 20.

collocations

+ adjectives

abnegativa: Prisc. 3.61.14.

absoluta: Prisc. 2.393.22, 3.306.18.

activa: Sacerd. 6.443.22; Diom. 1.336.25, 354.22; Aud. 7.349.6; Vict. 6.200.7; expl. in Don. 4.507.15, 17; idiom. cas. 4.572.14; Cled. 5.16.22; Pomp. 5.218.28; Cons. 5.367.32; ps. RP 5.545.28; Macr. exc. 5.627.30, 649.9; Prisc. 2.377.16, 3.306.16, 18; Serv. Aen. 1.194, 317, 11.660.

aequa: Pomp. 5.218.26.

alia: Char. 469.22; Cled. 5.17.28; Pomp. 5.227.6; Prisc. 3.84.7.

aliqua: Diom. 1.436.10; Prisc. 3.120.20.

anceps: Gell. 9.12.1; Prisc. 2.457.19.

certa: expl. in Don. 4.536.25; Cons. 5.371.5; Prisc. 3.36.25.

- certissima: Prisc. 3.29.4.
 cognata: Prisc. 2.418.4.
 communis: Gell. 2.19.1, 17.3.5; expl. in Don. 4.548.31; Prisc. 2.412.14.
 pl. Pomp. 5.102.25.
 consimilis: Prisc. 3.52.18.
 contraria: Char. 213.28; Serv. 4.433.4; Prisc. 2.94.1, 3.52.12.
 pl. Prisc. 3.54.25.
 deminutiva: expl. in Don. 4.536.38; Prisc. 3.99.13.
 differens: Gell. 13.3.tit.
 dissimiles: Prob. 4.186.21.
 diversa: Gell. 16.5.6; Vel. 7.74.16; Prisc. 2.75.2, 418.9, 3.354.18.
 pl. Vel. 7.74.10; Char. 306.3; Serv. 4.419.4; Prisc. 2.76.5.
 dualis: Aug. 5.508.20.
 duplex: exc. Bob. 1.542.9; Prob. 4.150.4; Alb. 7.312.10; Serv. Aen. 6.10.
 pl. Prisc. 2.404.20.
 expressa: Diom. 1.420.18.
 futura: Serv. 4.414.12.
 gemina: expl. in Don. 4.507.19; Pomp. 5.248.12, 15.
 Graeca: Pomp. 5.111.20; Prisc. 3.12.3.
 impersonalis: Diom. 1.337.34.
 incerta: Serv. 4.383.18; Cled. 5.59.8; Cons. 5.368.24, 369.12; Prisc. 3.157.27.
 integra: Prisc. 3.102.16.
 localis: Char. 306.22; Alb. 7.299.12; Prisc. 3.35.25.
 media: Don. 616.7; expl. in Don. 4.516.38, 539.6; Cled. 5.36.13, 14; Cons. 5.340.7.
 neutra: Diom. 1.337.3; Aud. 7.347.16; Prisc. 2.186.9.
 neutralis: Cons. 5.368.9; Prisc. 2.468.21.
 passiva: Char. 211.22; Diom. 1.336.31, 342.20; Aud. 7.346.23; Serv. 4.414.3; expl. in Don. 4.507.6, 15; idiom. cas. 4.572.15; Pomp. 5.218.23; Cons. 5.372.16; Aug. 5.513.18; Macr. exc. 5.649.9, 653.5; ult. syll. 4.261.32; Prisc. 3.277.23, 3.306.16; Eutychn. 5.452.31; Serv. Aen. 1.194, 317, 4.72.
 perfecta: Prisc. 2.413.30, 3.62.16.
 perplana: Vict. 6.188.17 (Aud. 7.322.14); Diom. 1.436.24.
 plena: Cons. 5.350.32; Aug. 5.516.26; ps. RP 5.541.10; Prisc. 3.90.11.
 pluralis: Prisc. 3.181.25.
 possessiva: Diom. 1.397.17; Prisc. 2.75.6, 16.
 praefinita: Prisc. 2.374.12.
 princeps: Gell. 12.14.1.
 propria: Gell. 2.19.tit., 7.6.7, 11.15.6, 12.13.5; Char. 214.18; Prob. 4.157.26; Pomp. 5.279.16; Prisc. 2.181.25, 3.137.6.
 reciproca: Gell. 9.12.tit., 15.13.1.
 recta: Cled. 5.62.27.
 similis: Prisc. 3.217.25.
 simplices: Prisc. 2.413.20.
 supina: Serv. Aen. 8.435, 10.706.
 temporalis: Prisc. 2.441.15.
 triplex: Prisc. 3.139.2.
 varia: Diom. 1.411.11; expl. in Don. 4.510.5; Prisc. 3.30.8, 306.16.
 pl. Prisc. 2.373.27.
 vulgaria: Gell. 3.16.18.
 utraque: Prisc. 3.365.5.
- + *genit.*
 ablativi: Pomp. 5.277.16.
 accusativi: Pomp. 5.277.15.
 adverbii: Cled. 5.24.31.
 adverbiorum: Sacerd. 6.442.15; Char. 234.2; Don. 596.1, 641.8; expl. in Don. 4.558.3; Cled. 5.65.29; Prisc. 3.80.30; -es: Char. 233.7; Diom. 1.404.4; Dosith. 7.408.25; Serv. 4.415.12; Pomp. 5.246.31; Aug. 5.517.39; ult. syll. 4.246.2; Prisc. 3.84.24.
 agendi: Cons. 5.368.1; Aug. 5.520.14.
 agentis: Diom. 1.337.11; Serv. 4.412.21, 417.22; expl. in Don. 4.503.9; Pomp. 5.213.29, 228.3, 229.16; Serv. Aen. 1.713, 4.72.
 appellativorum: Prisc. 2.63.8.
 augmentis: Pomp. 5.156.8.
 blandientis: Cled. 5.59.25.
 comparantis: Pomp. 5.156.21.
 comparationis: Pomp. 5.250.18.
 coniunctionis/um: Prisc. 3.53.1, 93.10; -es: expl. in Don. 4.516.5.
 consequentiae: Prisc. 3.221.25.
 consonantis: de fin. 6.241.18.
 declinationis: Cons. 5.373.26 (activae).
 derivativorum: Prisc. 2.123.10.
 dicentis: Diom. 1.346.21.
 diminutivorum: Prisc. 2.115.15.
 feminini: Prisc. 2.141.8.
 genetivi: Prisc. 3.171.13.
 imperandi: Aud. 7.344.17.
 indicantis: Aud. 7.344.16; Pomp. 5.214.8.
 interiectionis: Don. 602.3.
 loci: Prisc. 3.84.10. locorum: Prisc. 3.29.4.
 masculini: Prisc. 2.141.8, 142.8.
 multitudinis: Gell. 19.8.8.
 neutralium: Prisc. part. 3.509.14.
 nominativ: Cons. 5.349.12.
 nominis: Diom. 1.434.20; Don. 643.11; Serv. 4.428.26; expl. in Don. 4.488.18; Cled. 5.69.25; Pomp. 5.199.30, 259.3.
 nomen: Prob. 4.142.30; Cled. 5.64.30; Prisc. 2.8.8; Serv. Aen. 1.24.
 numeri: Char. 212.17 (singularis); Aug. 5.518.14; Macr. exc. 5.622.2, 647.26.
 optandi: Aud. 7.344.20.
 ordinis: Pomp. 5.278.32.
 participii: Char. 238.12; Cled. 5.17.26; Pomp. 5.259.3; Prisc. 2.565.7.
 participiorum -es: Diom. 1.401.15; Don. 597.17, 644.13; Pomp. 5.259.17; ps. Asp. 5.553.1.
 partis orationis: Char. 298.4; Diom. 1.408.27.
 partium orationis: Prob. 4.153.12.
 patiendi: Vict. 6.198.12; Cons. 5.368.2; Aug. 5.520.14.
 patientis: Diom. 1.337.11; Aud. 7.346.12; Serv. 4.412.21, 417.22; expl. in Don. 4.503.9; Cled. 5.19.1; Pomp. 5.229.16; Cons. 5.369.29; Serv. Aen. 1.713.
 permanentis: Pomp. 5.247.16.
 personae: Macr. exc. 5.622.2, 647.26; Prisc. 3.168.9 (tertia).
 personarum: Macr. exc. 5.644.23; Prisc. 3.23.6 (diversarum).
 positivi: Prisc. 2.97.16.
 potestatis: Pomp. 5.268.32.
 praeferentis: Pomp. 5.156.21.
 praepositionis: Pomp. 5.277.13; Prisc. 3.32.3.
 primitivi: Prisc. part. 3.509.23.
 primitivorum: Prisc. 2.431.5.
 pronominis: Serv. 4.437.31; Pomp. 5.199.30; Prisc. 3.14.6.
 pronuntiationis: Diom. 1.420.18.
 qualitatis: Prisc. 3.145.22.
 sententiae: Gell. 15.3.6.
 simplicis: Prisc. 2.525.2, 532.8.
 singularum: Prisc. 3.36.18.
 superlativi: Prisc. 2.91.1.
 temporis/um: Char. 273.14; Serv. 4.437.4 (praesentis); expl. in Don. 4.508.28; Cons. 5.378.23, 25 (praeteriti); Aug. 5.521.23; Prisc. 3.283.17.
 verbi: Gell. 1.22.1, 10.11.4, 15.5.1.
 verborum: Gell. 4.15.6.
 verbi/verborum: Char. 214.26; Diom. 1.402.7, 434.29; Prob. 4.157.26; Don. 632.12, 645.15; Serv. 4.412.27; expl. in Don. 4.548.25; Cled. 5.16.21; Pomp. 5.227.6; Aug. 5.516.26; Prisc. 3.267.9; Eutychn. 5.465.16; Serv. Aen. 1.104 (activi, passivi); verborum -es: Diom. 1.336.19, 22;

Dosith. 7.406.8; Don. 597.6; Cled. 5.18.35; Prisc. 2.550.2, 3.267.6; Eutyth. 5.456.12.
vocali: Gell. 4.9.tit., 6.17.tit.
voci: Vel. 7.47.12; -es: Gell. 18.4.5.
vocalae: Gell. 12.14.5.

+ verbs

-o evanesco: Prisc. 3.175.8.
exigat -o: Prisc. 2.86.22, 156.13, 442.15, 3.267.9.
variatur -o: Prisc. 3.114.20.

-em accipere: Serv. 4.428.20.
-em agit: Prisc. 3.144.13.
-em agnosco: Prisc. 2.53.19.
-em amittere: de fin. 6.241.25; Pomp. 5.279.16; Macr. exc. 5.644.23; Prisc. 2.181.22.

-em augere: Diom. 1.411.8; Don. 642.13.
-em complere: Sacerd. 6.442.16; Don. 600.8; Cled. 5.25.3; Prisc. 3.37.23.

-em continere: Char. 215.16; Diom. 1.337.30; Macr. exc. 5.622.31.
-es custodire: Cled. 5.67.30.

-em demonstrare: Cled. 5.23.17.
-es demonstrare: Prob. 4.154.18.
-em deponere: Prisc. 2.374.6.

-em exhibere: Cons. 5.371.12.
-em exprimere: Char. 332.17; Diom. 1.337.21.
-em facere: Char. 213.28; Dosith. 7.434.4.

-em habere: Gell. 12.14.1.; Scaur. 7.47.16; Vel. 7.97.11; Diom. 1.337.16; exc. Bob. 1.542.9; Vict. 6.202.8; Aud. 7.344.17; Prob. 4.150.4; Serv. 4.412.23, 437.4; expl. in Don. 4.507.6; Cled. 5.73.13; Pomp. 5.156.21, 248.15; Cons. 5.350.32; Aug. 5.518.14; Macr. exc. 5.604.32; Prisc. 2.75.6, 412.14, 3.52.12, 62.16; Alb. 7.300.16.

-es habere: Char. 306.3; exc. Bob. 1.542.12; Prob. 4.131.5; Serv. 4.419.4; expl. in Don. 4.507.5; Cled. 5.54.22; Pomp. 5.172.3, 256.15; Prisc. 2.76.10 (proprium).

-em immutare: Vel. 7.52.24.
-em implere: Serv. 4.436.28; expl. in Don. 4.499.11; Pomp. 5.247.13.

-em invenire: Diom. 1.365.6; expl. in Don. 4.503.9; Pomp. 5.254.15.

-em iungere: Pomp. 5.247.10.
-em minuere: Prisc. 2.19.13.
-em mutare: Cled. 5.75.12; Prisc. 3.40.6.

-es mutare: Cons. 5.367.20.
-em possidere: Prisc. 3.35.25, 51.23.
-em recipere: Vict. 6.198.12; Aud. 7.346.12; Macr. exc. 5.653.2.

-em servare: Cled. 5.64.10; Pomp. 5.279.22; Prisc. 3.40.4.

-es servare: Cled. 5.37.33.
-em variare: Vel. 7.64.16.

ad -em pertinere: Scaur. 7.26.7; Vel. 7.64.20; Pomp. 5.215.35.

ad -es pertinere: Serv. 4.413.37.
in -em transire: Serv. 4.428.26; expl. in Don. 4.511.3; Cled. 5.24.32; Pomp. 5.277.15, 16, 279.7; Prisc. 2.399.11.

-is causa: Prisc. 2.101.17, 142.10, 370.3, 443.12, 3.156.7, 157.21; Eutyth. 5.473.16, 479.27.

potestate et vi -is: Prisc. 2.554.15.
-is ratio: Prisc. 2.213.11.
-is species: Vict. 6.201.19; Aud. 7.348.6.

vim -is: Prisc. 2.19.2, 5, 3.47.11, Prisc. part. 3.472.25.

syn.

potestas: Prisc. 3.93.9.
vis: ps. Asp. 5.553.31; Prisc. 2.55.21.

opp.

coniugatio: Prisc. 2.401.20.
declinatio: Serv. Aen. 11.660.
enuntiatio: Serv. 4.429.24.
forma: Cons. 5.373.26; Prisc. 2.63.3, 106.12.
orthographia: Vel. 7.62.15.

sonus: Pomp. 5.221.3.
species: Cons. 5.367.32.
vox: Prisc. 2.188.2, 3.105.6, 148.23, 364.9, Prisc. part. 3.472.14.

Non-gram.: 'giving signs or signals' (Caes.+).

significativus

'indicative of, denoting'

Prisc. 2.369.3 verbum est pars orationis...agendi vel patiendi -um.

Prisc. de nom. 3.450.8 quidam tamen omnia infinita vel interrogativa vel relativa vel redditiva substantiae vel quantitatis vel qualitatis vel numeri -a pronomina esse putaverunt.

Prisc. part. 3.472.12 omnia autem numerorum -a appellativa sunt.

Eutyth. 5.456.24 omnes consonantes positionis verborum -as.

See insignificativus.

Non-gram.: 'indicative of, denoting' (leg.).

significatus, -ūs

'sense, meaning'

Gell. 5.12.9 've'...particula...duplicem -um...capit. Char. 71.11 'senecta' an 'senectus' dicenda sit quaeritur. quotiens igitur plura in eundem -um divertunt, omnia sua regula tuta sunt.

Mar. Vict. 6.13.14 ('cum') si erit coniunctio, ut 'cum Gaio', 'cum Lucio', per 'c' scribi debeat, ne quicquam deperdat ex -u. 21.17 nihil de -u vocis deminuitur.

expl. in Don. 4.550.17 elocutionis.
Cons. 5.340.20 [varietate -uum].

concerning active/passive diathesis

Diom. 1.342.10 haec eadem sunt quae Probus supina appellat merito, quoniam nec certum habent tempus nec numerum nec personam nec -um. 14 participalia...et patientis habent -um. 12 impersonalia agentis tantum habent -um.

Cons. 5.369.31 agentis -um habet. 373.12 ex hoc...intelligimus plerumque concurrentes -us duas figuras exhibere, passivam et activam.

Non-gram.: 'prognostication' (Vitr.+); 'making a signal' (Apul.).

significo

'(of words) denote, mean'

The term is frequent in Varro and Gellius. Both authors often use it to give the meaning of specific words. This use is also found in Cicero.

Var. 5.4 videtur enim 'pos' -are potius 'pontem' quam 'potentem'. 5.170 nam 'ducenti<s>' et sic proportionem quae dicuntur non magis asses quam denarii aliae quae res -antur. 6.5 'crepusculum' -at dubium. 7.14 'polus' Graecum, id -at circum caeli. 7.28 primum 'cascum' -at vetus. 7.29 item -at in Atellanis aliquot Pappum. 7.65 ab 'excreando' 'scratiae' sic<c>as -at. 7.93 'Euax' verbum nihil -at. 7.107 in Lampadione 'protinam' a 'protinus', continuitatem -ans. 9.73 quod 'magis mane' -at primum mane.

Cic. Tusc. 1.88 'carere' igitur hoc -at: egere eo quod habere velis.

Gell. 2.6.16 'laudare' -at prisca lingua nominare appellareque. 2.16.5 "'postuma'" inquit (Caesellius) "'proles'" non eum -at, qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est. 2.21.7 'triones' enim per sese nihil -are aiunt, sed vocabuli esse supplementum. 2.26.9 nam 'poeniceus'...et 'rutilus' et 'spadix'...exuberantiam splendoremque -ant ruboris. 4.9.2 Nigidius: 'hoc' inquit 'inclinamentum semper huiusmodi verborum, ut 'vinosus', 'mulierosus', 'religiosus', -at copiam quandam immodicam rei, super qua dicitur. 12 quod si, ut ait Nigidius, omnia istiusmodi inclinamenta nimium ac praeter modum -ant.

6.7.5 'ad' praeverbium tum ferme acueretur, cum -aret ἐπὶ τῶν... 6 si hanc particulam semper, cum intentionem -aret, acui putavit (16.5.5 've' particula... tum intentionem -at, tum minutionem). 11.5.2 id ferme -at quasi 'quaesitores' et 'consideratores'. 13.1.1. tit. an idem duo ista -ent 'fatum' atque 'natura', an diversum. 3.1 necessitudo... id... unum solitarium -et. 17. tit. 'humanitatem' non -are id, quod vulgus putat. 18.3 vetus esse proverbium 'inter os et offam' idem -ans, quod Graecus ille παρομιῶδης versus. 13.31.17 nullam vim habere -vit. 15.15.3 et 'passis manibus' et 'velis passis' dicimus, quod -at diductis atque distentis. 30.3 vocabulum Graecum esse dixit atque id -are volucres rotas interpretatus est. 18.7.5 'contionem' autem tria -are. 19.8.12 nam cum "harena" singulari numero dicta multitudinem tamen et copiam -et minimam, ex quibus constat, partium. 20.1.28 "iumentum" quoque non id solum -at, quod nunc dicitur.

Varro also uses the term in his theoretical reflections on how words denote or indicate things.

Var. 5.3 multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante -bant. 8.11 <ni>si... in tris dividerimus partes res quae verbis -antur. 8.27 cum utilitatis causa verba ideo sint imposita rebus ut ea <s> -ent. 8.40 quaero enim, verbum utrum dicant vocem quae ex syllabis est ficta... an quod ea -at, quam intellegimus. 8.41 sin illud quod -atur debet esse simile. 8.80 sequitur de nominibus, quae differunt a vocabulis ideo quod sunt finita ac -ant res proprias. 9.37 ut vocis natura ea sit quae -vit. 9.40 nonnunquam quaerimus genere similitane sint quae -antur. 9.40 non quod id quod -ant vocem commoveat. 9.96 nam quae sint ut 'legi' rem perfectam -are (10.48 'legi' -at quod perfectum). 10.27 in quis figuris non ea similia dicemus quae similis res -ant, sed quae ea forma sint, ut eius modi res similis ex instituto -are plerumque sole <a>nt. 10.77 si declinationem naturalem habeat, simile verbum verbo tum quom et re quam -at et voce qua -at et in figura e transitu declinationis parile. 10.78 -at non esse in consuetudine in his verbis omnis partis.

Some examples in Varro relate to grammatical number.

Var. 8.46 multitudinem, unum an plura -et. 8.48 et in multitudine, ut unum -at 'pater', plures 'patres'. 9.32 cum haec eadem dicantur alias ut singula, alias ut plura -entur. 9.38 ut 'Terentius' -at unum, plures 'Terentii'. 9.63 singulare est quod natura unum -at. 9.84 'as'... unum -at. 9.85 si esset 'denarii' in recto casu atque infinitam multitudinem -aret. 10.30 quod alia sunt ut -ent unum, <alia> ut plura. 10.66 neque ab his vocibus quae declinata sunt, multitudinis -ant quicquam.

Other examples in Varro relate to gender.

Var. 8.40 si vox vocis esse debet similis, nihil refert, quod -at mas an femina sit. 8.41 alterum nomen ('Perpenna') virum, alterum ('Alfena') mulierum -at. 9.41 ea virilia dicimus non quae virum -ant.

Varro sometimes uses the term of words with several meanings. This use is also found in Cicero and Quintilian. See the use by later grammarians (below).

Var. 7.12 'tueri' duo -at, unum ab aspectu..., alterum a curando ac tutela. 9.103 in hoc verbo 'volo', quod id duo -at. 10.7 quod alterum (verbum) -at suere, alterum suem. Cic. inv. 1.74 'argumentatio' nomine uno res duas -at. Caec. 88 videtis igitur hoc uno verbo 'unde' -ari res duas, et ex quo et a quo.

Quint. 6.3.48 verba duos sensus -antia.

Cicero also uses the word of synonyms, as do later grammarians (see below).

Cic. part. 20 verba... idem -antia.

In Varro the term is sometimes used with a people or an author as the subject.

Var. 6.49 itaque Salii quod cantant 'Mamuri Veturi', -ant memoriam veterem. 6.69 Terentius -at. 6.70 Naeivius -at. 7.28 -at Ennius. 7.82 hoc Ennius <m> quis post testelle intellegere in verba -are.

Gellius sometimes uses this verb to ask or consider what a word or phrase means:

Gell. 6.17.1 quid -are 'obnoxius' quaeque eius vocabuli origo ac ratio esset. 9.9.15 quid -aret aliud 'pertemptant'. 11.17. tit. quid -et in veteribus praetorum edictis: 'qui flumina retanda publice redempta habent'. 13.31.12 "caninum prandium" in hoc logo... quid -at? 15 quid -et "prandium caninum". 16.8. tit. quid -et quid a nostris appellatum sit, quod 'axioma' dialectici dicunt.

Gellius often uses this verb in explaining a word or phrase by an equivalent word or phrase:

Gell. 1.22.7 in quo loco 'superfuit' -are videtur 'supra fuit et praestitit'. 6.7.7 'adprobus' tamen, quod -at 'valde probus'. 12 'praemodum', quod -at 'supra modum'. 7.16.3 'deprecor'... quod -at 'valde precor'. 10.11.1 'mature' nunc -at 'propere' et 'cito' contra ipsius verbi sententiam. 13.1 'partim hominum venerunt' plerumque dicitur, quod -at 'pars hominum venit'. 14.4 'contumeliam factum iri' -at iri ad contumeliam faciendam. 24.8 'die pristini' quoque eodem modo dicebatur, quod -bat 'die pristino'. 29.2 cum dicimus 'aliter ego feci atque tu', -at enim 'aliter quam tu'. 11.15.7 'populabundus' inquit 'agros ad oppidum pervenit', quod scilicet -at 'cum agros popularetur', non... 'cum populantem ageret'. 12.13.9 "intra"... "in"... -at. 14 "intra Kalendas" -are videatur etiam "citra Kalendas" vel "ante Kalendas". 13.25.3 "ex manubiis" inquit -at "ex praeda". 15.3.4 'abaestumo', quod -aret 'totum aestumo' tamquam 'abnumero'. 6 'autumo' enim non id solum -at 'aestumo', sed et 'dico' et 'opinor' et 'censeo'. 16.14.1 'festinare' et 'properare' idem -are.

Gellius often uses this verb in giving Latin equivalents to Gk. words or phrases (or vice versa):

Gell. 5.18.2 quod ἰστροπία Graece -et rerum cognitionem praesentium. 9.1.9 'defendere' et 'offendere' inter sese adversa sunt, quorum alterum -at ἐμποδὼν ἔχειν, ... alterum ἐκποδὼν ποιεῖν. 12.17.1 quod... a Graecis φιλανθρωπία dicitur et -at dexteritatem quandam benivolentiamque erga omnis homines promiscuam. 15.14.4 Graeci... dicunt: εἰσπράξασθαι με ἀργύριον, id -at 'exegit me pecuniam'. 17.3.3 si creditis in eo versu σπάρτα id -are, quod nos 'spartum' dicimus. 4 (Varro) ἐο σπάρτα apud Homerum non plus 'spartum' -are puto quam σπαρτούς. 17.19.1 ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν, id -at 'factis procul, verbis tenus'. 18.9.10 ἐπη, quod -at verba aut versus.

in definition of synonyms, homonyms, etc.

Char. 198.10 sunt quoque quaedam homonyma, quae una loquella plura -ant, ut 'nepos acies'. -at enim 'nepos' et certum cognationis gradum et rei avitae consumptorem. similiter 'acies' <et> oculorum dicitur et ferri et exercitus (Diom. 1.322.34; exc. Bob. 1.536.11; Dosith. 7.398.3; Pomp. 5.146.14; Cons. 5.341.19). quaedam synonyma, quae pluribus loquellis idem tamen -ant, tam quam 'terra humus', 'ensis mucro gladius' (Diom. 1.323.2; exc. Bob. 1.536.14; Dosith. 7.398.6; Cons. 5.341.21; cf. Pomp. 5.146.10 habent unam significationem). Prisc. 3.144.18 cum una dictio plura -at (AD synt. 139.4 σημαίνουσα).

collocations:

subject:

coniunctio: Prisc. 3.241.18.
nomen: Var. 8.41.
nomina: Var. 8.80; Quint. 9.3.45; Don. 617.13; Cons. 5.342.7; ps. RP 5.537.3.
pronomen: expl. in Don. 4.547.19.
pronomen: Pomp. 5.204.35.
verbum: Var. 7.93; Gell. 1.9.2, 2.10.1, 30.10, 4.6.3, 12.2, 7.5.8, 10.1.10, 11.5.7, 16.9. tit., 17.2.4, 18.2.12, 9. tit., 19.10.7.
verba: Var. 5.3, 8.27; Quint. 6.3.48, 8.4.26, 9.3.45; Gell. 1.3.9, 2.16.4, 13.1.6, 18. tit., 25.4, 7, 12, 21, 18.4. tit., 3; verbs: Cons. 5.370.31.

vocabulum: Gell. 13.11.7, 20.2.tit.

vocabula: Gell. 4.9.4.

vox: Var. 9.89.

object: part of speech

Var. 9.89 si eadem vox nomen et verbum -bit. Scaur. 7.25.9 cum et verbum et nomen -et ('caveas').
adverbium: Prisc. part. 3.512.10.
coniunctionem: Prisc. 3.241.22 (Graecam), Prisc. part. 3.512.10.

object: gender

genera: Cons. 5.344.22 (tria).
genus: Char. 15.20 (femininum); Diom. 1.301.16 (masculinum).

object: number

numeros: Prisc. 2.55.24.
numerus: Mar. Vict. 78.1 M (pluralem); Char. 195.6 (Dosith. 7.392.6; exc. Bob. 1.534.17); Aud. 7.343.27; Prisc. 2.597.13 (duplicem).

object: person

personam: ps. Asp. 5.550.29.
personas: Serv. 4.410.14 (absentes); Cons. 5.370.31; Prisc. 2.55.17, 594.2, 3.15.25 (intransitivas).

object: tense

tempus: Char. 234.19; Pomp. 5.246.33; ps. RP 5.546.19; Prisc. 2.549.25, 3.81.1 (praeteritum, Prisc. part. 3.487.22).
tempora: Diom. 1.341.5 (finitiva); Cons. 5.370.31, 32; ps. Asp. 5.552.3.

object: diathesis

actionem: Prisc. 2.55.9, 378.20.
actum: Pomp. 5.220.23 (frequentem); Cons. 5.366.3; Prisc. 3.270.7, 276.3 quae cum nullum -ent actum (AD synt. 413.6 ὡς οὐδεμιᾶς ἔντα ἐνεργείας ἐμφατικὰ), Prisc. part. 3.482.30.
passionem: Macr. exc. 5.627.10, 28; Prisc. 2.55.9, 378.20, 394.6 (reciprocam), Prisc. part. 3.482.30.

object: further collocations

augmentum: Pomp. 5.156.11.
copulationem: Prisc. part. 3.500.14.
diminutionem: Prisc. 3.98.22.
dubitationem: Prisc. 3.101.9.
gentem: Char. 196.4; Diom. 1.322.14, 329.23; exc. Bob. 1.535.12; Serv. 4.430.17, 436.1; expl. in Don. 4.536.21, 547.19; Pomp. 5.204.35; ps. Asp. 5.549.32; Prisc. 2.581.9.
locum: Don. 651.2.
meditationem: Macr. exc. 5.649.28.
mutationem: Serv. 4.420.4; Pomp. 5.276.7.
naturam: expl. in Don. 4.528.29.
patriam: Prisc. 2.581.9.
positionem: expl. in Don. 4.528.29.
possessionem: Prisc. 2.76.12.
qualitatem: Don. 617.13; Diom. 1.320.31, 324.21; exc. Bob. 1.536.28; Cons. 5.342.7; Prisc. 2.55.6, 175.10 (communem), 596.8, 3.20.17 (infinitam).
quantitatem: Don. 617.13; Diom. 1.324.21; Cons. 5.342.7.
sensus: Prisc. 2.5.13, 424.9 (plenum), 13 (perfectum), 3.277.13.
sensus: Quint. 6.3.48; Pomp. 5.266.23.
substantiam: Prisc. 2.55.6, 58.21, 3.151.10 (AD synt. 159.14 σημαίνοντα), 166.26.
vim: Macr. exc. 5.627.7 (activam).

with adverb

Graece: Scaur. 7.32.9; Sacerd. 6.477.18; Prob. cath. 4.26.19; Prisc. part. 3.477.37.
proprie communiter: Char. 193.11; Diom. 1.320.12; exc. Bob. 1.533.8; Dosith. 7.389.14; Don. 585.7, 614.2; Serv. 4.406.23; expl. in Don. 4.489.22, 31; Pomp. 5.137.3; Cons. 5.338.13; Prisc. part. 3.464.34.

Gk.: σημαίνω, DT 24.3, 33.6, 34.1, 40.4, 44.4, 91.2, and see AD parallels.

See assignifico, monstro, noto 1, ostendo 1, signo 1, valeo 3.

L.: Kircher 1988: 196; Brachet 1999: 37f.

Non-gram.: 'indicate' (Pl.+), 'convey, mean' (Cic.+).

signo

1. 'signify' (of a word)

Gell. 7 (6).16.9 -at ('deprecor') 'abigo' et 'amolior' vel prece adhibita vel quo alio modo.

See significo, and further parallels s.v.

2. 'mark, indicate'

Macr. exc. 5.601.29 gravis accentus paenultimam syllabam -at.

3. 'write, spell', in orthographical writers

Cass. 7.155.4 per 't'...-atum. 169.8 (Martyr. 7.169.6) per 'u' vocalem pro consonante -bitur. 173.3 (Martyr. 7.173.4) per 'b' mutam -bitur. Martyr. 7.168.13 per hanc litteram -ari monstrabunt sequentia. 193.4 sunt per 'u' digammon -ari cognovimus.

See noto 2, perscribo 3.

Non-gram.: 'mark with a sign or seal' (Pl.+), 'indicate' (Cic., Verg.+).

signum

1. 'physical mark'

i) of letters

Martyr. 7.165.6 sine quodam errore -a viamque litterarum sequamur.

ii) of aspiration, etc.

Mar. Vict. 6.8.4 -um germinandi.
Aud. 7.357.22 simplicia sunt -a, quae non egent disputatione.

Serg. 4.477.21 pro -o aspirationis.
expl. in Don. 4.521.19 (of aspiration).
Cled. 5.33.33 δασεία aspiratio, ψιλή siccitas. haec -a apud Graecos.

Dosith. 7.428.15 huius (sc. distinctionis)...-um est punctum supra versum positum.

Prisc. 2.37.2 numeri.

2. 'characteristic feature'

Macr. exc. 5.612.19, 21, 619.7 futurum quoque suum Graeci cum aoristo iungunt, quia iisdem -is <in> indicativo utrumque dinoscitur. nam si aoristus designat in σα, futurum in σω terminatur.

619.11 ἀλλήσων πρᾶξον πέμψων assignantur simul utriusque temporis, quia utriusque -a demonstrant.

Eutyth. 5.476.23 habent...quaedam -a tertiae (coniugationis).

similia

'similar, identical in form'

1. concerning analogy

i) absolute

Var. 10.74 analogia est verborum -ium declinatio -is non repugnante consuetudine communi.

8.23 cum alii putarent in loquendo ea verba sequi oportere, quae ab -bus similiter essent declinata, quas appellarent ἀναλογίας.

Gell. 2.25.2 ἀναλογία est -ium -is declinatio (Cled. 5.47.14).

Donatian. frg. 6.276.5 in <analogia Aristophanes> quinque observationes tradit, per quas possent inveniri -ia, ut eiusdem sint generis, casus, exitus, numeri syllabarum, soni.

Serv. 4.435.15 analogia dicitur ratio declinationis nominum inter se omni parte -ium... nomina autem -ia sunt omni parte, si octo rebus sint -ia, id est sex illis quae accidunt nomini, qualitate comparatione genere numero figura casu, deinde exitu syllabarum, deinde consonantium ratione paenultimarum.

Pomp. 5.197.27 paenultimarum ratio ut sit -is, ut aut vocales sint aut consonantes.

Quint. 1.6.4 eius (sc. analogiae) haec vis est, ut id quod dubium est ad aliquid -e de quo non quaeritur referat, et incerta certis probet. quod efficitur duplici via: comparatione -ium (Pomp. 5.197.22) in extremis maxime syllabis, ... et deminutione.

Gell. 2.25.5 M. Varronis liber <ad> Ciceronem de lingua Latina octavus nullam esse observationem -ium docet inque omnibus paene verbis consuetudinem dominari ostendit.

Var. 10.2. 3 -e est quod res plerasque habere videtur easdem quas illud cuiusque -e.

8.23 utraque declinatione alia fiunt -ia, alia dissimilia.

8.34 si oportet id es<se>, ut a -bus similiter omnia declinentur verba.

9.3 consuetudo ex dissimilibus et -bus verbis eorumque declinationibus constat.

10.7 alterum significat 'suere', alterum 'suem'. itaque -ia vocibus (sc. suis et suis) esse ac syllabis confitemur, dissimilia esse partibus orationis videmus, quod alterum habet tempora, alterum casus.

10.50 a duobus -bus <dis> similiter declinantur, ut fit in his 'nemus holus', 'nemora holera'.

ii) + *genit.*

Var. 10.3 minimum ex duobus constat omne -e, item dissimile, quod nihil potest esse -e, quin alicuius sit -e, item nihil dicitur dissimile, quin addatur, quous sit dissimile.

iii) + *dat.*

Var. 10.42 ut cum dicuntur pro portione -ia esse 'amorem amoris', 'dolorem doloris', cum ita dissimile esse videant 'amorem' et 'amoris', quod est alio casu, item 'dolorem doloris'.

2. of cases and other inflectional forms

i) *absolute*

Cled. 5.45.1 nominativus accusativus et vocativus -es sunt, item dativus et ablativus -es sunt, genetivus dissimilis, ut 'hoc templum'.

Prisc. 2.226.3 ut sit genetivus et dativus trium generum -is.

Prob. 4.87.7 nomina generis neutri -es cum nominativo habere (accusativum et vocativum).

Pomp. 5.184.25 habet -em dativum et ablativum.

Prisc. de nom. 3.449.28 neutra nominativum et accusativum -em habere.

Prob. 4.186.21 sunt verba, quae in prima persona -es sonos habeant, in secunda vero dissimiles significationes ostendant, ut puta 'mando mandas', 'mando mandis'.

ii) + *genit.*

Gell. 4.16.3 dativus singularis...-is est genetivi singularis.

iii) + *dat.*

Sacerd. 6.477.6 -em...genetivum nominativo (Diom. 1.305.6; ult. syll. 4.226.30).

exc. Bob. 1.539.37 vocativum...-em esse nominativo (Prob. cath. 4.5.4; Prob. de nom. 4.207.9; Serv. 4.409.17, 433.13, 453.12; Prisc. de nom. 3.448.16).

Prisc. de nom. 3.449.19 vocativum, qui -is est nominativo et accusativo.

ps. RP 5.535.43 accusativus -is est nominativo (Prisc. 2.154.3).

Prisc. 2.222.13 -em genetivum nominativum.

Prisc. 2.366.9 -em ablativo...genetivum.

Don. 625.3 septimum casum, qui est ablativo -is.

Char. 172.31 ablativum...dativo non...-em.

Sacerd. 6.434.5 praesens praeterito perfecto -e est et praeteritum imperfectum praeterito plusquamperfecto. ult. syll. 4.245.1 (futurum) -e est praeterito temporis.

Macr. exc. 5.603.26 activum vel activo -e in v litteram desinit.

Prisc. 2.407.6 imperativi tertia persona -is est in omni coniugatione tertiae personae subiunctivi. 456.6 imperativus praesens -is est subiunctivo.

Aug. 5.500.21 declinabis huic formae -ia.

3. of various parts of speech identical in form but distinguished by morphological behaviour

i) + *genit.*

expl. in Don. 4.497.24 nomen quod -e est participii.

Pomp. 5.149.19 participii -e nomen est quod sic sonat quasi participium, nomen est tamen.

5.244.2 non est verbi -e, sed originem ducit a nomine.

ii) + *dat.*

frg. Bob. 5.566.1 nomina -ia pronominibus.

nomina participiis -ia

pres. *participle*, e.g. *demens*

Char. 59.11 nomen sive appellatio -is participio (e.g. 'patiens') (exc. Bob. 1.545.38).

Don. 617.6 alia participiis -ia, ut 'demens sapiens potens'. Cons. 5.340.30.

Serv. 4.430.30 sunt etiam participiis -ia, ut 'demens': nam sic est 'demens' quasi 'legens'; sed 'demens' nomen est, quia recipit comparisonem, 'legens' vero participium, quia non recipit similiter comparisonem.

expl. in Don. 4.539.16 'demens' -e est participio, sed non est participium, quia tempus non habet et recipit comparisonem, quae non convenit participio.

Cled. 5.37.31 ut 'demens': ista nomina participiis praesentis temporis -ia sunt. ...quando significationes suas servant, participia sunt; quando comparisonem recipiunt, nomina.

Pomp. 5.191.19 nomina -ia participiis (e.g. 'potens impotens').

Cf. Diom. 1.322.21 sunt etiam alia participium sonantia, ut 'demens amens sapiens ingens'.

past participle, e.g. *visus*

Dosith. 7.408.15 sunt aequalia nomina, quae nominativo casu participiis -ia videntur, ut 'cultus passus visus', quorum discretio declinatione detegitur.

Serv. 4.441.16 nomina -ia participiis praeteriti temporis quartae sunt declinationis, ipsa autem participia secundae, ut 'hic visus huius visus' nomen est, 'hic visus huius visi' participium est.

Vict. 6.200.27ff.

Cled. 5.72.24 sunt nomina participiis -ia ('passus visus cultus').

Prisc. 2.125.23 sunt alia in 'um' participiis -ia, ut 'factum', 'tectum', 'dictum', 'visum'.

138.15 participialia..., id est participiis praeteriti temporis -ia, ... ut 'usus', 'cursus', 'lusus', 'versus'.

569.28 'status', quod participio -e nomen est.

Prisc. de nom. 3.456.30 ut 'iudicatus monitus habitus auditus'.

Prisc. part. 3.464.19 ('doctus').

Cf. Don. 646.5 sunt multa participia eadem et nomina, ut 'passus visus cultus', quae tamen et in casibus discrepant et de temporibus dinoscuntur.

Diom. 1.402.25 quaedam participia et nomina communiter esse possunt, ut 'passus visus cultus', quae genetivum casu discernuntur.

Prob. 4.142.23 item sunt temporis praeteriti participia, quae et nomen figuram ostendunt, ut puta 'visus auditus missus' et cetera talia... 26 tunc haec intellegi debeant nomina, quando ad exemplum 'fluctus' per casus reperiuntur esse declinata, quoniam omnia participia praeteriti temporis ad 'docti' formam necesse est per casus esse pronuntianda.

Cled. 5.37.31 si est casus accusativi, praesentis temporis est participium; si genetivi, nomen. 58.4 ut, si participia fuerint, secundae sint declinationis, ut puta 'hic visus

huius visi'; si nomina fuerint, quartae sint declinationis, ut 'hic visus huius visus'.

pres. and past participle

Prisc. 3.317.14 et fere omnia participiis -ia nomina diversa casuum constructione discernuntur.

gerund and supine

Diom. 1.342.5 quod sint participiis -ia, participalia dicuntur...ut 'legendi legendo legendum, lectum lectu'.

participia appellationibus -ia

Comin. ap. Char. 232.24 quaedam participia -ia sunt appellationibus, ut 'passus visus cultus', sed in declinationibus deprehenduntur. nam quae participia sunt genitivo casu in 'i' exeunt, ut 'huius passi visi culti'; quae vero appellationes, in 'us', ut 'huius passus visus cultus'.

For the treatment of words of this type by other grammarians see participiis similia: e.g. visus.

participia nominibus -ia

Diom. 1.402.23 sunt quaedam participia nominibus -ia, quae quoniam verbi originem non habent, propterea non sunt participia sed nomina, ut 'tunicatus galeatus'.

For the treatment of words of this type by other grammarians see participialis (2.): e.g. galeatus.

nomina verbis -ia

Diom. 1.322.22 alia verbis -ia, ut 'contemplator speculator verbero erro'.

Don. 617.7 alia verbis -ia, ut 'comedo palpo contemplator speculator' (Cons. 5.341.1).

Cled. 5.37.19 alia verbis -ia: ista nomina non solum nomina sunt, sed et verba nam dicimus 'comedo comedis comedit'...et facit 'hic comedo huius comedonis'.

.26 -ia verba <a> nominibus ita discernuntur, quod nomina casibus serviunt, verba temporibus declinantur.

Serv. 4.430.32 sunt etiam verbo -ia, ut 'contemplator': sed haec cum casum acceperint, nomina sunt, ut 'contemplator contemplatoris'; cum autem tempus habuerint, verba, ut Maro dixit 'contemplator aquas dulces' (Verg. Georg. 4.61).

Pomp. 5.150.13 superest nomen quod verbo -e est, ut est... 'contemplator'... aliquotiens... sine dubio nomen est, aliquotiens verbum. ...verbum si fuerit, tempus habet; nomen si fuerit, casum habet. si dicam 'contemplator illum', hoc est 'attende illum', tempus est sine dubio: verbum est ergo. si dicam 'contemplator quidam' ac si dicam 'scriptor quidam', erit nominativus: casum ergo habet, erit ergo nomen.

verba -ia participiis

Macr. exc. 5.626.29 (of gerund and supine, 648.27).

Char. 247.8 praepositionibus -ia (adverbia).

collocations

casus: Prob. de nom. 4.214.11; expl. in Don. 4.497.31, 498.25; Cled. 5.12.8; Pomp. 5.184.23; ps. RP 5.535.41; Cons. 5.353.15; Aug. 5.500.23; ult. syll. 4.229.6.

constructio: Prisc. 3.54.15.

declinatio: Char. 215.28; Cons. 5.384.11; Aug. 5.498.30; Prisc. 2.266.4.

declinationes: Cled. 5.23.33.

derivationes: Prisc. 2.398.16.

forma: ps. RP 5.544.9; Prisc. 2.120.24, 418.13.

formae: Prob. 4.110.2.

littera: Vel. 7.75.17.

positio: Prisc. 2.374.4.

potestas: Prisc. 3.35.24.

sensus: Cled. 5.44.19; Prisc. 3.253.14.

significatio: Prisc. 3.217.24.

vis: Prisc. 2.414.19.

Non-gram.: 'similar, like' (Naev., Enn., Pl.+).

similiter

'with identical form'

collocations

declinare:

Var. 10.12 alias...ab similibus verbis -er declinantur...alias dissimiliter.

10.50 alia ab dissimilibus -er declinantur.

Sacerd. 6.428.21 [et monoptotis, quae -er per omnes casus declinantur] (Char. 76.25 -er per omnes casus).

Char. 21.18, 55.19, 77.1, 81.15, 95.1, 342.23; exc. Bob. 1.539.30; Diom. 1.358.17, 385.7, 9, 15, 386.26, 387.1, 28.

Diom. 1.357.18 subiunctiva -er optativis declinantur praeter futurum.

386.16 cetera declinatione -er principali declinantur.

Serv. 4.435.20; Cled. 5.59.23; Pomp. 5.166.17, 168.20, 198.3, 15, 219.3.

expl. in Don. 4.546.26 -er per omnia genera numerosque declinatur.

Cons. 5.351.23 in omnibus sex casibus nomina -er declinantur.

Aug. 5.500.3, 13, 504.1, 507.35; Prisc. de nom. 3.449.16, 450.2, 451.4.

derivare:

Eutych. 5.481.26.

desinere:

Prisc. 2.358.5, 3.3.10; Eutych. 5.485.20.

effere:

Char. 85.4, 137.29 (per omnes casus), 336.8; Diom. 1.309.15, 328.6; Pomp. 5.160.32, 33; Cons. 5.348.18, 375.5, 6.

exire:

Prob. de nom. 4.208.1; Pomp. 5.160.34, 161.1, 217.23; Aug. 5.497.18.

facere:

Char. 154.11 nominativo.

Char. 188.29 faciunt -er...nominativum et accusativum et vocativum pluralem (Diom. 1.304.28).

Prisc. 2.90.9 (*comparative adverbs*), 103.10 diminutivum (104.3, 111.9), 119.22 nomina sive participia, 334.3 ablativum (343.26), 359.5 accusativum (.12, 360.7), 509.12 praeteritum, 537.20 supinum, 573.4 participia (.15).

fieri:

Prisc. 2.136.10.

terminare:

Prisc. 2.50.19, 2.586.21.

Non-gram.: 'with close resemblance to the original' (Pl.+); 'in a similar manner' (Var., Rhet. Her.+).

similitudo

'similarity, resemblance'

1. ~ analogia

Var. 10.1 in verborum declinationibus disciplina loquendi dissimilitudinem an -em sequi deberet, multi quaesierunt. cum ab his ratio quae ab -e oriretur vocaretur analogia, reliqua pars appellaretur anomalia.

10.3 de -e et dissimilitudine ideo primum dicendum, quod ea res est fundamentum omnium declinationum ac continet rationem verborum.

10.72 omnis analogiae fundamentum -o quaedam.

10.12 cum utrumque et verbum verbo erit simile et declinatio declinationi, tum denique dicam esse simile ac duplicem et perfectam -em habere, id quod postulat analogia.

10.69 perfecta (sc. analogia), in qua et res et voces quaedam -e continentur.

9.53 minimum duo esse debent verba, in quibus sit -o.

9.109 quorum unumquodque suam conservat -is formam.

10.77 -o declinationis, cum item ex aliqua figura in figuram transit, ut id transit, cum quo confertur.

Cons. 5.353.25 analogia nominum in collatione maxime parium, ut 'homo' sermo'que, et -e diminutivorum, quae ab his veniunt, consistit atque perspicitur.

Pomp. 5.198.1 ait...Caesar, 'nisi omnia consentiant inter se, non potest fieri ut nominis -o sit'.
 .30 nomina ad omnem -em esse declinanda.

.252.26 'Romam vado, Roma venio, Beneventum vado, Benevento venio'. ...sic currunt ista omnia secundum ipsam -em.

collocations

declinare ad -em: Serv. 4.434.10; Pomp. 5.232.10; Cons. 5.349.18; Prisc. 2.564.12, 3.19.20.
 in -em cadere: Char. 320.19, 342.1.

+ genit.

accidentium: Prisc. 3.109.4.
 adiectivorum: Prisc. 2.556.5.
 circumflexilium: Macr. exc. 5.634.12.
 coniugationis: Diom. 1.341.23; Pomp. 5.226.18, 35, 37; Prisc. 2.453.7.
 consonantium: Prisc. 3.114.16.
 deinationis: Var. 10.76, 77; Pomp. 5.195.23; Cons. 5.369.6; Prisc. 3.19.26, 198.25.
 declinationum: Var. 8.24.
 diminutivorum: Cons. 5.353.26.
 elocutionum: Serv. 4.411.22.
 finalitatis: Eutyech. 5.448.21.
 formae: Diom. 1.371.5 (primae).
 generis: Char. 130.15.
 litterarum: Cass. 7.144.21 (Graecarum).
 nominativi: Pomp. 5.167.27, 30.
 nominis: Pomp. 5.255.4; Prisc. 2.552.19, 3.24.10.
 nominum: Serv. 4.427.21, 434.34; expl. in Don. 4.496.31, 526.15 (Graecorum); ps. RP 5.537.25; Prisc. 2.55.11, 564.12, 3.130.5, 159.25, 223.6.
 optativorum: Prisc. 2.557.3.
 orationis: Aud. 7.356.7.
 ordinis: Char. 322.8 secundi (exc. Bob. 1.565.36).
 participii: expl. in Don. 4.514.38.
 participiorum: Prob. 4.115.23; Pomp. 5.262.15.
 pronominum: Prisc. 3.19.20 (quorundam).
 regulae: Cons. 5.354.8.
 sermonis: Cons. 5.364.10 (Latini).
 soni: Macr. exc. 5.628.25, 633.37; Cass. 7.148.7.
 sonorum: Scaur. 7.15.18.
 temporis: Macr. exc. 5.643.14.
 terminationum: Prisc. 3.65.18.
 translationis: Vel. 7.73.5.
 verbi: Var. 10.76; Cons. 5.372.4.
 verborum: Var. 8.37, 9.1; Char. 320.19, 338.24 (mixtorum); Diom. 1.367.19; exc. Bob. 1.565.21, 33; Cons. 5.377.2 (inchoativorum); Prisc. 2.549.22.
 vocalium: Prisc. 3.114.11.

2. of onomatopoeia

Var. 6.67 similiter 'fremere', 'gemere'...ab -e vocis sonitus dicta.

6.45, 52, 75 vocis.

3. -is, 'denoting resemblance', of a type of pronoun (treated as a noun by Prisc.) classification

Prisc. 2.59.22 aliae fere omnes species in nominibus inveniuntur appellativis. sunt autem hae: adiectivum... interrogativum, infinitum, relativum vel demonstrativum vel -is, collectivum...

examples

Prisc. 2.61.10 infinitum est interrogativorum contrarium, ut 'quis', 'qualis'...possunt tamen haec eadem et relativa esse et -is, sicut etiam 'talis', 'tantus', 'tot': haec tamen etiam redditiva dicuntur.

Gk.: ὁμοιωμᾶν, DT 40.1; AD pron. 31.10.

4. 'indicating similarity or comparison', of a type of adverb Comin. ap. Char. 233.12 (adverbia significant) -em, ut 'quasi'.

Diom. 1.404.13 -em, ut 'quasi, ceu, ita, perinde ac si, pro ut, item, adeo, velut, tam quam, sic, quem ad modum'.

Diom. 1.416.29 haec ('tam, quam') videntur adverbia magis -is (quam coniunctiones comparativae), ut 'tam quam bonus amicus' et 'tam ille quam hic'.

Roman. ap. Char. 244.15 -is, 'ita, perinde ac si, prout, item, adeo': videntur et haec <quae> inter comparativas coniunctiones alii posuerunt, 'tam quam', ut 'tam quam bonus amicus', 'tam ille quam hic'.

Sacerd. 6.442.20 -is, <ut> 'quasi' (Prob. 4.154.13).

Char. 234.11 (adverbia) -is, ut 'cecu quasi velut' (Aud. 7.348.16; Vict. 6.201.28).

Dosith. 7.411.2 -is..., 'ita'..., 'perinde'..., 'cecu'..., etc.

Don. 596.9 -is, ut 'quasi ceu'. 641.12.

Aug. 5.518.16 -is, ut 'sic quasi'.

ps. Asp. 5.552.11 -is, ut 'ita perinde veluti ceu itidem quasi qualiter taliter'.

Prisc. 3.87.16 -is, ut 'cecu, quasi, velut, veluti, sic, sicuti, ut, uti'.

99.3 'quam'...adverbium -is.

ult. syll. 4.248.11 'sic'... 'veluti'... 'uti'... 'quasi'.

Cf. Roman. ap. Char. 249.8 comparandi...: ut... 'sic pater ille deum faciat, sic sanctus Apollo' (Verg. Aen. 10.875), et 'quasi cum ludas tesseris' (Ter. Ad. 739), 'tam quam currat'.

Gk.: τὰ δὲ παραβολῆς ἡ ὁμοιώσεως, οἷον ὡς ὥσπερ ἡ ὅτε καθάπερ, DT 79.2.

L.: Uhlig 1881: 24.

Non-gram.: 'similarity, a likeness' (Pac., Var., Cic.+); rhet. 'comparison, simile' (Rhet. Her., Cic.+).

simplex

1. 'simple', opp. compound

i) of words in general
 classification

The structure of a word, whether it is simple or compound, is termed figura. Some grammarians use simplex and compositus of the term figura, others of the parts of speech concerned. See s.v. figura.

Var. 8.61 (vocabulum) vs. compositivum. Gell. 10.5. tit. 'avarus' -xne vocabulum sit, an compositum et duplex. 10.5.1 'avarus' non -x vocabulum, sed iunctum copulatumque esse P. Nigidius dicit.

Quint. 1.5.3 singula (verba) sunt aut nostra aut peregrina, aut -ia aut composita, aut propria aut translata. Gell. 7.12.6 quis ignorat 'sacellum' et -x verbum esse et non ex 'sacro' et 'cella' copulatum...? Ter. Maur. 6.349.827 -i in verbo.

Quint. 1.5.65 -es voces...compositae. Char. 14.27 quaedam dictiones sunt -es..., ut 'facio', quaedam compositae, ut 'conficio' (Dosith. 7.389.1; Diom. 1.436.12). Diom. 1.301.24 figura est discrimen -ium dictionum et compositarum. Prisc. 2.180.6 separata composita...in -es resolvuntur dictiones. 492.17 in -i dictione.

Gk.: ἀπλοῦν, Arist. poet. 1457 a 31 opp. διπλοῦν.

ii) of nouns
 definition

Prob. 4.53.20 -x figura nominum intellegitur, quando ex una parte orationis tantum nomina inveniuntur esse constituta, ut puta 'felix Cicero callidus Cato puer'. Serv. 4.408.20 -x, quae unam rem continet atque naturalis est. Pomp. 5.178.10 -x est a natura, id est quae de una re constat, ut 'doctus'. 12 -x est, quae unam rem habet. Cons. 5.349.22 -x (nomen) est quod ex una parte orationis constat, ut 'doctus potens'.

collocations:

figura: Prob. cath. 4.9.7; Prob. 4.53.20, 23; Diom. 1.302.9, 14, 20, 25, 32; Don. 586.19, 25, 587.5, 18; expl. in Don. 4.495.22; Pomp. 5.170.17, 198.9, 22; Vict. 6.191.11, 14, 16, 19, 22; Prisc. part. 3.476.27, 477.33, 479.4, 14, 481.19, 28, 490.19, 493.11, 494.23, 35, 503.13, 509.36, 515.17; ps. Prisc. de acc. 3.526.11.

nomen: Diom. 1.308.6, 7; exc. Bob. 1.555.25 (pl.); Prob. de nom. 4.209.31 (pl.); expl. in Don. 4.538.34; Cled. 5.10.20 (pl.), 13.14, 16, 24 (pl.), 44.3; Cons. 5.349.21; ps. Asp. 5.550.8.

Gk.: ἀπλοῦν (σχήμα), DT 29.5, 6.

iii) of pronouns

Char. 204.10 pronominum alia sunt -ia, alia composita (exc. Bob. 1.557.11; Dosith. 7.401.16; Diom. 1.329.17; Don. 630.10; ps. Asp. 5.551.3; Prisc. 2.589.10).

Prob. 4.131.13 -x figura pronominum est, ut puta 'quis'.

collocations:

figura: Prob. 4.131.13, 30, 33, 36, 132.9, 16, 23, 133.2, 19, 135.7, 22, 25, 136.5, 8, 13, 22, 28, 34; Diom. 1.329.33, 330.8; Don. 588.18; expl. in Don. 4.546.17, 24; Cled. 5.14.21, 52.21; Aug. 5.494.10; Prisc. part. 3.492.28, 493.39.

pronomen: Pomp. 5.206.13; Prisc. 3.15.20 (pl.), 167.7 (pl.).

Gk.: ἀπλοῦν σχῆμα, DT 68.1.

AD pron. 44.18 ἀπλᾶς, 73.10 ἀπλοῦν, cf. ἀσύνθετον, AD synt. 234.8.

Prisc. 3.15.27 -es, ἀλλοπαθεῖς, (AD pron. 44.17), hoc est 'in alias passionem facientes' (nominaverunt (Graeci) (opp. αὐτοπαθεῖς). 176.18 -ia (pronomina)...ἀλλοπαθῆ nominant (Graeci), id est 'extrinsecus passionem facientia' vel 'patientia', ut 'doceo te, doceor a te'.

The term appears to apply to the pronouns themselves and should therefore be neut. pl. in Latin. The feminine pl. in Prisc. 3.15.27 may simply correspond to that in Gk., ἀντωνυμῖαι being feminine.

iv) of verbs

Prob. 4.159.36 -x figura verborum est, ut puta 'lego'.

collocations:

figura: Sacerd. 6.435.29; Prob. 4.159.36, 160.8, 161.37, 167.31, 169.11, 178.12, 187.24, 189.25, 190.35; Diom. 1.346.32, 354.23, 355.6, 25, 356.19, 363.5, 24, 37; Cons. 5.379.25; Phoc. 5.434.21; ps. Prisc. de acc. 3.527.6.

verbum: Diom. 1.335.9; exc. Bob. 1.562.6; Don. 637.6; Pomp. 5.234.9 (pl.); Prisc. 2.439.1, 471.17, 488.18; Prisc. part. 3.483.3, 484.33, 503.28; Eutyph. 5.474.4, 9 (pl.), 486.34.

Gk.: ἀπλοῦν (σχήμα), DT 50.3.

v) of participles

Prob. 4.140.2 -x figura participiorum est 'doctus'.

collocations:

figura: Prob. 4.140.2; Don. 598.10, 18, 26, 599.5; Prisc. part. 3.487.31.

participium: Don. 645.11; Prisc. 2.179.8.

vi) of adverbs

Prob. 4.154.4 -x figura adverbiorum est 'pie'.

collocations:

adverbium: Don. 643.1; ps. Asp. 5.552.21; Prisc. 3.80.28.

figura: Prob. 4.154.4; Prisc. part. 3.479.20, 484.22.

Gk.: ἀπλᾶ (ἐπιρρήματα), DT 73.1.

vii) of conjunctions

Prob. 4.144.37 -x figura coniunctionum est 'et'.

collocations:

figura: Prob. 4.144.37; Aud. 7.350.18; Prisc. 3.93.11; Prisc. part. 3.476.35.

viii) of prepositions

collocations:

figura: Aud. 7.353.13.

praepositio: Diom. 1.409.4; Don. 652.1.

Opp. compositus, duplex.

2. 'having a single element'

i) 'consisting of a single word'

Var. 9.97 non...debuisset in una serie unum verbum esse duplex, cum duo -icia essent ('amor amabor/amatus sum').

ii) (a forma casualis) 'having a single form for all cases', syn. unitus, q.v. and see table s.v. aptotus

iii) possessio, in the analysis of possessive pronouns

Prisc. 3.173.23 genitivus primitivi -em possessionem significat, possessivi vero duplicem. si enim dicam 'mei est servus' pro 'meus est servus', -em demonstro possessionem; sin autem 'mei est filii servus', duplex ostenditur possessio, mea quidem in filio, filii autem in servo.

iv) -x significatio, of verbal forms either active or passive in sense

Prisc. 2.411.11 raro inveniuntur (gerundia) a neutris absolutam significationem habentibus, ut 'sto, sedeo, surgo'..., quorum supina significationem sui servant verbi -em. 413.20 (gerundia) in neutris vero et in deponentibus,...-es habent significationes.

v) of simple letters representing a single sound, opp. duplex c, as the other stops, is usually simple, but in certain pronouns it has a double sound.

ult. syll. 4.221.32 mutae litterae novem sunt, 'b c d g h k q p t'. hae omnes praeter 'c' in oratione positae -es sunt, quoniam 'c' littera duplex in solis dumtaxat pronomini-bus invenitur et una pro duabus consonantibus cedit, quoniam crassum sonum reddit ac duplicem, ut 'hoc illud germana' (Verg. Aen. 4.675). 258.33 in pronomine solo 'c' littera reddit duplicem sonum, in coniunctione -em. Pomp. 5.119.18 'c' aliquando pro duabus consonantibus habetur et facit illam longam. hoc in pronomini-bus fit, et pro -i potest accipi.

x, usually considered a double letter in Latin (c + s), is regarded as a simple letter in Gk. words (and by Prob. when it forms the initial letter of a syllable).

Ter. Maur. 6.353.960 nam nisi <et> vocalis adsit, vertit hanc (sc. 'x' litteram) in -em (i.e. ξ changes to x before another consonant). Prob. 4.51.8 quando ('x' littera) praeposita syllabae existat, non duplex sed -x est accipienda, ut puta 'maximus anxius': numquidnam 'macsimus' aut 'ancsius'? Serv. 4.423.8 'x' litteram Latinam duplicem etiam pro -e posse poni, quando Graeca sunt nomina, ut in hoc versu, 'implevit litora Xanthus'. Cled. 5.27.31 'x' in Graecis -x est littera, 'Xerxes Xanthus'. Pomp. 5.119.26 'x' quotiens transit in nomina Graeca, etiam pro -i habetur, 'instravit litora Xanthus'.

z is sometimes double, sometimes single; the example of z as a single letter is a Gk. word, Zacynthos.

Serv. 4.423.6 apud nos 'z' et pro duplici sit, ut 'Mezenti ducis exuvias' (Verg. Aen. 11.7), et pro -i, ut 'nemorosa Zacynthos' (Verg. Aen. 3.270) (Cled. 5.28.14). Pomp. 5.111.4 hoc interest inter 'z' et 'x', quod 'x' nostra semper duplex et pro duabus consonantibus habetur; 'z' non, sed aliquando pro duplici habetur, aliquando pro -i. invenitur duplex, 'Mezenti ducis exuvias'; invenitur -x, 'nemorosa Zacynthos'.

Macr. exc. 5.606.17 a -i...consonante. Prisc. 2.23.22 in consonantibus -es et duplices. 24.7 's' -x habet aliquam cum supra dictis cognationem, unde saepe pro 'z' eam solemus geminatam ponere, ut 'patrisso' pro 'πατρίσω'. 48.7 omnes semivocales -es (i.e. f l m n r s but not x z) solent in mediis dictionibus geminari.

Gk.: ἀπλοῦς (of a consonant), DT 19.1 opp. διπλοῦς.

vi) of the vowels e and o which have a single written form for long and short as opposed to the pairs in Gk. (ε and η, o and ω)

Ter. Maur. 6.335.334 quia pari forma notantur et soni sunt -is.

3. 'occurring singly'

i) of the deponent, as it is used absolutely

Char. 211.4 etiam quantum genus verborum alii dixe-

runt, -x vel deponens...-x vel deponens verbum intellegitur quod 'r' littera terminatur et eandem <numquam amittit et> [habet] in unam cadit potestatem agentis, ut 'luctor irascor'. non enim facit 'lucto irasco'.

Prisc. 2.374.4 deponentem, quae cum similem habeat communibus positionem in 'or' desinendi, tamen deponens vocatur, quasi -x et absoluta, quod per se ponitur.

ii) *of letters written or pronounced once, opp. geminatus*

Vel. 7.72.14 'comisatore', ubi quaeritur geminatis consonantibus an -bus scribendum et enuntiandum <sit>. .18 in 'comisatore' utramque consonantem (sc. 'c, s') -em ponamus. ult. syll. 4.237.35 sive 'i' littera postrema -i prima persona terminatur, ut '...cecini...' (Verg. georg. 4.566), sive geminata, ut '...abii' (Verg. Aen. 10.670). Alb. 7.309.2 'reddere' dicimus geminata 'd', 'reducere' autem -i.

4. 'basic'

i) 'positive', *opp. comparativus*

Gell. 5.21.13 'pluria' sive 'plura' absolutum esse et -x, non, ut tibi videtur, comparativum.

ii) *of pronouns, opp. derivativus*

Prisc. 2.577.6 species pronominum bipertita est; alia enim sunt primitiva, alia derivativa. primitiva: 'ego', 'mei', 'tu', 'tui', 'sui'. .11 primitiva vel -ia.

Gk.: ἀπλοῦς.

AD pron. 17.3 ὁ Δράκων ἐκάλει...ἀπλᾶς τὰς πρωτοτύπους.

5. 'natural', *of accent*

Aud. 7.350.23 ceteri accentus per ceteras species conjunctionum naturales, id est -es, esse probantur. 353.18 ceteras praepositiones praetermittimus, quoniam naturales, id est -es, accentus habere reperiuntur.

Non-gram.: 'single, simple' (Pl., Ter.+).

simplicitas

'the state of not being compound'

Macr. exc. 5.637.17 generaliter omnia quae composita sunt eandem quam in -e declinationem custodiunt, 'premo premis opprimo opprimis'.

Eutyth. 5.478.16 composita...quae 'e' ante 'mo' habent in -e et in compositione eam etiam in 'i' mutaverunt..., ut 'comprimo'.

in -e: Prisc. part. 3.509.15, ps. Prisc. de acc. 3.522.2, 526.34; Eutyth. 5.474.12, 486.11, 487.11.

ps. Prisc. de acc. 3.525.6 non solum in -e sed etiam in compositione. 527.7, 16.

Opp. compositio.

simpliciter

'simply'

1. *opp. compound*

Cled. 5.72.17 'noceo nocens' -er dicimus, 'innocoe' facere non potest.

Agroec. 7.114.13 'ecquando' increpando vel inquirendo interrogantis adverbium est, [et] quando -er loquentis.

Cass. 7.204.11 dicitur.

2. *opp. complex*

Serv. 4.432.1 declinatur.

Pomp. 5.220.11 vs. *frequentative*.

Macr. exc. 5.602.22 *of the tense system of Latin as opposed to that of Gk.* (632.10).

3. *opp. double*

Vel. 7.51.15 scripta, vs. geminata.

Diom. 1.417.6 elata, vs. geminata.

306.24 haec ablativum duplicem interdum habent et per 'i' et per 'e' litteram correptam proferuntur. et haec regula accusativum singularem in feminino genere duntaxat -er per 'i' litteram interdum profert.

4. *of pronunciation (opp. complex?)*

Pomp. 5.102.6 sonat ('e' brevis). .13.

Prob. 4.146.10, 21, 27 (= Aud. 7.356.8, 17, 23) proferatur, vs. cum animi affectu, hoc est per suspirationem.

Prob. 4.146.17 -er, hoc est sine aspiratione.

Non-gram.: 'as one single item, simply' (Rhet. Her., Cic.+).

simplicitudo

'the state of not being a comparative'

Cled. 5.38.7 'doctus' -o est, non collatio.

Opp. collatio.

simplicus

'occurring singly, absolutely'

exc. Bob. 1.562.6 deponentia autem -a verba.

See simplex 3. i.

singularis

'singular'

1. *of nouns*

classification

Aud. 7.341.13 numerus, quo apparet, -e sit an pluralis.

Char. 195.1 numeri sunt duo, -is, ut 'hic praeceptor', pluralis, ut 'hi praeceptores' (Diom. 1.301.20; Dosith. 7.392.4; Don. 622.10, 586.9; Prisc. 2.172.2).

ps. Asp. 5.550.3 numeri accidunt duo, -is, ut 'hic Cato', pluralis, ut 'hi Catones', communis, ut 'dies nubes'.

Prob. 4.74.22 numeri nominum sunt tres, -is pluralis et communis: -is, ut 'unus'.

definition

Var. 9.63 -e est quod natura unum significat.

example

Prisc. 2.172.4 -is est, ut 'homo'.

attestation:

Var. 8.66 alii dicunt in -i 'hac ovi' et 'avi'.

9.65 non debere omnia vocabula multitudinis habere par -e.

Fest. 246.15, 254.32.

Plin. ap. Char. 171.22 numero -i (Gell. 1.16.6, 19.8.11).

154.10 genetivo -i (Vel. 7.56.19).

Quint. 1.5.16 see s.v. singulariter.

Scaur. 7.12.16 nominativo -i (Ter. Maur. 6.339.465).

Roman. ap. Char. 64.16 -ia.

Gk.: ἐνικός, DT 30.5; AD synt. 49.5, 283.6, pron. 12.11.

2. *of verbs*

Quint. 1.5.42 in quibus (sc. numeris) nos -em ac pluralem habemus.

Sacerd. 6.432.7 numeri in verbis tot sunt quot et in nominibus, -is, ut 'amo', pluralis, ut 'amamus'.

Char. 214.2 numeri sunt duo, -is, ut 'scribo', pluralis, ut 'scribimus' (Diom. 1.334.25; Don. 637.3, 593.4; Vict. 6.198.18; Aud. 7.346.25; ps. Asp. 5.551.20; Prisc. 2.451.2).

attestation:

Var. 10.33 a -i et multitudinis, ut 'laudo culpo', 'laudamus culpamus'.

Gk.: ἐνικός, DT 51.2; AD synt. 315.18, 316.7, 318.5, 360.12, 13, 15, 19, 362.3, 11, 363.9, 368.10.

3. *of participles*

Var. 8.60 ut in his -bus, sic in multitudinis.

collocations in Var.

casus: 7.33 rectus (9.50, 10.60), 9.80 obliquus, 10.54.

declinatio: 10.28.

figurae: 10.58.

neutrum: 9.82.

nomen: 9.87.

solum: 8.48, 9.63, 68.

verbum: 10.36 (= word).

vocabulum: 9.69.

collocations numerus

general

Prisc. 2.448.7.

of nouns

Mar. Vict. 6.14.4, 23; Sacerd. 6.428.35, 472.4 tantum (Prob. cath. 4.7.9), 472.30 (Prob. cath. 4.8.8), 473.13 tantum (Prob. cath. 4.8.15); Prob. cath. 4.8.17, 11.36 semper, 14.7 semper, 15.27 semper, 31 semper, 19.25 semper, 21.8 semper, 10 tantum, 22.13, 15, 28.4, 32.31 tantum, 33.2 tantum, Prob. 4.49.1 tantum; Char. 31.18, 54.23, 58.26, 66.1, 70.3, 72.4, 6, 76.15, 95.20, 129.5, 147.10, 154.31, 155.23, 171.22, 188.16, 28, 189.6 (Diom. 1.305.9), 189.30 (Diom. 1.305.25), 190.15, 190.32 (Diom. 1.307.24), 194.9, 11, 13 (Diom. 1.301.5, 6, 7); Diom. 1.303.22, 306.13, 308.9, 309.15, 17, 20, 21; exc. Bob. 1.554.35; Don. 619.8, 9, 10, 620.6, 621.10, 622.2, 3, 5, 7; Serv. 4.407.8, 413.16, 431.29, 32, 34, 432.4, 26, 434.12; expl. in Don. 4.490.28, 492.19, 32, 494.32 tantum, 521.31, 541.1, 23; Prob. 4.90.16, 91.6, 93.20, 118.29, 120.29; Prob. de nom. 4.210.7, 211.13, 215.14; Cled. 5.42.8, 21; Pomp. 5.158.5, 162.21, 22, 23, 27, 29, 31, 165.22, 166.26, 31, 167.8, 20, 21, 31, 168.13, 15, 172.9, 14, 175.4, 176.2, 3, 8, 16, 177.26, 27, 185.28, 190.14, 21, 193.23, 195.23, 25, 32, 34, 196.5, 209.15, 210.4; Cons. 5.345.11, 348.26, 359.10, 360.7, 362.25, 363.2, 12; Aug. 5.498.36 tantum, 499.34 tantum, 500.1 tantum, 522.8; ps. RP 5.537.7; frg. Bob. 5.564.23; de fin. 6.625.9; Aud. 7.342.20; Prisc. 2.61.21, 158.12, 188.10, 203.13, 210.14, 239.1, 260.7, 309.11, 362.7, 365.14, 3.155.18, 157.5, Prisc. de fig. num. 3.414.4, Prisc. de nom. 3.447.14, Prisc. part. 3.462.23, 475.21.

of pronouns

Prob. cath. 4.33.6; Char. 204.23; Serv. 4.436.15, 18; expl. in Don. 4.546.7, 13; Cled. 5.14.20, 23, 53.1; Cons. 5.344.16, 18, 19; Aug. 5.507.22; frg. Bob. 5.565.1; Aud. 7.343.31, 344.5; Prisc. 2.584.23, 3.3.11, 4.25, Prisc. part. 3.493.35.

of verbs

Sacerd. 6.435.36, 436.3, 5, 490.20 (Prob. cath. 4.38.16); Char. 224.20; Diom. 1.338.28, 347.4, 6, 12, 24, 29; Don. 591.15, 20, 592.4, 634.4, 8, 13; Serv. 4.414.29, 32, 33; expl. in Don. 4.506.21, 550.31, 551.33; ult. syll. 4.237.23, 26, 238.22, 239.16, 28, 32, 242.9, 29, 35, 243.11, 27; Cled. 5.19.15; Pomp. 5.222.29; Cons. 5.379.12, 381.2, 11, 18, 24; Aug. 5.510.9, 46; ps. Asp. 5.551.30; Macr. exc. 5.612.1.

of participles

Sacerd. 6.436.27.

casus

Char. 18.13 (Diom. 1.304.9; exc. Bob. 1.538.16), 205.16; Prob. de nom. 4.215.22; Cons. 5.357.15 (7th); Prisc. 2.297.22, 3.5.20, 169.17, 224.11, Prisc. de nom. 3.447.26.

ablatus

Char. 50.16, 56.1, 57.13 (exc. Bob. 1.545.7), 57.15 (exc. Bob. 1.545.9), 57.30 (Diom. 1.307.3; exc. Bob. 1.545.19), 73.25, 154.11, 172.31, 173.12, 17, 18, 180.26, 188.23 (Diom. 1.304.22), 190.6 (Diom. 1.305.31), 190.10, 13 (Diom. 1.306.2, 3), 190.19, 21, 190.25 (Diom. 1.307.16), 190.29, 191.7, 11 (Diom. 1.307.30, 33), 264.18; Diom. 1.303.30, 33 c., 37 c., 304.27 c., 307.7 c., 12 c., 13; exc. Bob. 1.542.33, 549.20, 554.39 c., 555.2 c., 7 c., 11 c., 15 c., 18 c.; Prob. cath. 4.4.11, 5.15; Don. 587.25 c., 27 c., 626.1 c., 3 c., 8 c., 14 c., 627.2 c., 3 c., 7 c., 14 c.; Serv. 4.408.33, 436.6; expl. in Don. 4.497.8, 17, 31, 502.6, 9, 513.16, 543.29 c., 545.3, 7; Cled. 5.11.18, 19, 12.11, 23.4, 27, 25.14, 38.9, 46.24, 25, 26, 47.28; Pomp. 5.173.20, 24, 175.13, 15, 188.17, 20, 189.33, 190.29, 193.3, 15, 26, 29, 31, 36, 194.1, 8 c., 195.16, 19, 197.7, 9 c.; Cons. 5.353.34 c., 36 c., 354.2 c., 8, 20, 24, 30, 31 c., 355.5 c., 34 c., 357.5, 17, 25 c., 358.19; Aug. 5.504.11; ps. RP 5.537.16, 30, 33, 538.39, 539.24, 541.22, 25; frg. Bob. 5.556.18 c., 557.16, 23, 26, 558.8, 15 c., 19 c., 22, 30 c., 32, 559.3, 9, 18 c., 20

c., 32, 38 c., 560.7 c., 13, 15, 22, 38, 561.4, 8c, 22, 562.1c, 4, 9, 25, 563.1, 6; Prisc. 2.194.12, 290.10c, 291.21, 292.2, 293.8, 294.14, 297.7, 306.9, 309.8, 311.8, 331.11 c., 350.1, 351.10, 363.23, 367.1, 14, 368.5, 590.16, Prisc. de nom. 3.448.9, 38, Prisc. part. 3.505.27.

accusativus

Char. 25.26; Diom. 1.306.23; Don. 627.5 c.; expl. in Don. 4.498.12; Cled. 5.25.9; Pomp. 5.192.13; Cons. 5.355.23; ps. RP 5.542.8; ult. syll. 4.231.30; Prisc. 2.285.12, 299.3, 327.6, 363.17, 366.19, Prisc. part. 3.475.26.

dativus

Vel. 7.57.10; Scaur. 7.24.10; Ter. Maur. 6.346.711; Char. 67.10, 156.15; Prob. cath. 4.4.6, 4.37; Cled. 5.61.24; Pomp. 5.193.15, 16, 25, 245.16, 18, 246.28; Cons. 5.363.8; Aug. 5.519.4; Aud. 7.347.28; Donatian. frg. 6.277.10; Prisc. 2.174.18, 291.18, 326.26c, 363.6, 364.9, 366.1c, 451.9; Cass. 7.187.6 c. (Martyr. 7.187.6 c.).

genetivus

Mar. Vict. 6.14.11, 17.24, 26; Sacerd. 6.473.5; Char. 18.16 (Diom. 1.304.16), 21.21 (exc. Bob. 1.539.32), 21.23, 22.1, 32.9 (Diom. 1.305.6; exc. Bob. 1.547.25), 65.23, 87.13 (exc. Bob. 1.547.27), 95.4, 98.18, 114.24, 152.13, 154.10, 162.13, 167.30, 169.1, 16, 180.26, 185.16, 186.1; Diom. 1.303.13; exc. Bob. 1.538.18, 554.39, 555.3 c., 7 c., 12 c., 15, 18 c.; Prob. cath. 4.3.7, 22, 5.20, 10.15, 18.35, 24.10; Prob. de nom. 4.207.12, 208.6, 212.37, 215.10, 18; ult. syll. 4.220.19, 225.20, 231.26, 233.31; Serv. 4.409.1, 431.24, 436.5, 453.18; expl. in Don. 4.492.30, 496.27, 541.14; Cled. 5.21.5, 66.26 c.; Pomp. 5.158.18, 180.9, 13, 182.15; Cons. 5.358.10, 360.10, 35, 361.4, 15, 23, 363.4; Aug. 5.494.20, 502.41, 505.32; ps. RP 5.534.16, 535.29, 539.26; frg. Bob. 5.559.1, 560.38, 561.13; Vict. 6.200.29, 201.3; Donatian. frg. 6.277.6; de fin. 6.625.13; Cap. 7.94.11; Alb. 7.304.22; frg. Bob. 7.540.24, 25, 541.3, 5; Prisc. 2.194.8, 295.21, 306.1, 324.6, 349.25, 356.21, 362.22, 364.1, 451.7, 580.16, 3.10.12, 155.19, Prisc. part. 3.473.1.

nominativus

Mar. Vict. 6.14.25; Ter. Maur. 6.339.465; Vel. 7.57.15; Scaur. 7.12.16, 22.6; Sacerd. 6.475.19 (Prob. cath. 4.10.11); Char. 48.10, 51.24, 118.26, 128.17, 137.2, 151.23, 152.20, 153.28, 155.7c, 156.6, 159.20, 162.1, 12, 165.5, 168.4, 24, 169.16, 170.11, 172.6, 173.14, 31, 176.1, 182.7, 183.16; Diom. 1.303.3 c., 306.9, 18 c., 309.30 c., 328.6; Prob. cath. 4.5.17, 23, 26, 6.18, 23.27, 26.25; Prob. de nom. 4.208.20 c., 211.7, 212.18, 35, 36; ult. syll. 4.223.22, 227.25 c., 229.25, 234.35, 235.4, 23 c.; Don. 627.1, 628.10; expl. in Don. 4.497.21, 499.6; Cled. 5.48.23; Pomp. 5.160.33, 34 c., 35, 161.1, 164.28, 31, 166.21, 167.11, 26, 191.20, 207.30; Cons. 5.347.8, 15 c., 356.4, 357.28, 359.12; Aug. 5.500.30, 507.40; ps. RP 5.537.10, 539.3, 4, 9, 541.40; frg. Bob. 5.557.16, 31; Cass. 7.189.14 (Martyr. 7.189.13); Alb. 7.304.22 c., 309.35; frg. Bob. 7.543.1; Prisc. 2.248.17, 308.4, 364.5, 8, 22, 365.11 c., 367.13, 3.155.20, 200.23, Prisc. part. 3.475.29, ps. Prisc. de acc. 3.521.33.

obliquus

Vel. 7.57.25; Prisc. 2.297.22 pl.

vocativus

Scaur. 7.22.12; Char. 23.17 (exc. Bob. 1.540.21), 98.22; Prob. cath. 4.4.16, 11.4; Cled. 5.49.18; Pomp. 5.209.20; frg. Bob. 5.556.7; Prisc. 2.300.7, 330.16 c., 363.20, 366.23 c.; Alb. 7.304.23.

masculinus: Aug. 5.522.5, 18.

femininus: Aug. 5.522.6, 18, 21; Prisc. 2.183.16.

neuter: Aug. 5.522.7, 21.

nomen: Mar. Vict. 72.4; Char. 21.7 (exc. Bob. 1.539.24); Pomp. 5.196.22; Prisc. 2.94.13.

pronomen: Prisc. 2.448.3.

verbum: expl. in Don. 4.550.27.

persona
ult. syll. 4.239.15.

prima

prima persona -is: ult. syll. 4.240.11, 24, 241.11, 243.29, 35; Prisc. 2.449.8, 3.236.24 pl.

prima -is: Macr. exc. 5.612.37, 614.26, 30, 619.26, 639.22, 640.4, 643.5; Prisc. 2.458.24.

secunda

secunda persona -is: ult. syll. 4.237.28, 239.9, 19.

secunda -is: expl. in Don. 4.551.23; Macr. exc. 5.613.28, 640.1, 641.4, 13, 29.

tertia

tertia persona -is: ult. syll. 4.237.30, 238.5, 239.22, 240.18, 41, 242.14, 18, 243.21, 36, 244.4; Macr. exc. 5.616.32, 628.34, 641.4; Prisc. 2.455.13.

tertia -is: Macr. exc. 5.613.6, 614.28, 615.3, 618.24, 619.14, 638.39, 639.4, 9, 26, 641.8, 16, 643.8; Prisc. de nom. 3.450.30.

positio: Cled. 5.11.6.

sonus: Aug. 5.508.19; frg. Bob. 7.538.12 pl.

vox: Prisc. 3.180.26.

semper -is

Char. 25.10, 32.22 masc. (exc. Bob. 1.548.3), 33.3 fem., 33.12 neut. (exc. Bob. 1.548.12), 38.3, 9, 14, 22 (exc. Bob. 1.550.21, 23, 27, 30), 39.5, 8 (exc. Bob. 1.550.33, 35), 179.3, 195.3, 204.25 pron.; Diom. 1.327.18 masc., 20 fem., 22 neut., 328.12; Don. 623.1, 3, 4 (masc., fem., neut.); Cled. 5.42.18, 24; Pomp. 5.167.5; Cons. 5.348.5, 20, 24, 357.15; ps. Asp. 5.550.5; Prisc. 2.174.23, 176.3, 426.6.

-is tantum

Diom. 1.309.20; Prob. 4.118.4; Pomp. 5.167.3, 5; Cons. 5.348.30, 32, 34, 349.1; ps. RP 5.538.3.

enuntiatione: Serv. 4.407.31, 431.25; Pomp. 5.158.16, 17, 25, 168.26, 27, 28, 178.1, 2.

forma: ps. Asp. 5.550.6.

intellectu: Char. 195.8; exc. Bob. 1.534.19; Dosith. 7.392.8; Don. 623.9; Prob. 4.120.19; Pomp. 5.168.29, 31; 178.4; Cons. 5.348.14; Prisc. 2.176.15.

natura: Char. 42.8 (exc. Bob. 1.551.33), 197.6 (exc. Bob. 1.535.26; Dosith. 7.396.2).

positione: Char. 195.7; Diom. 1.322.23; exc. Bob. 1.534.17; Dosith. 7.392.7; Don. 623.7; Prob. 4.120.17; Cons. 5.348.13.

pronuntiatione: expl. in Don. 4.492.31, 35.

significatione: Prisc. 2.376.17.

vi: ps. Asp. 5.550.7.

voce: Prisc. 2.176.13, 376.17.

consonans: Prob. 4.60.20, 64.38, 83.28.

vocalis: Scaur. 7.18.15.

admitto: Cled. 5.11.5.

declino: Cons. 5.354.30.

effero: Char. 23.16 (exc. Bob. 1.540.21).

enuntio: Cass. 7.189.14 (Martyr. 7.189.13).

facio: Mar. Vict. 6.17.24; Char. 25.26; Prob. cath. 4.4.6, 5.1; expl. in Don. 4.497.31, 502.9, 521.31; Pomp. 5.180.9, 193.25; Cons. 5.361.24; Macr. exc. 5.615.2; frg. Bob. 7.540.25, 541.3, 5, 543.1.

finio: frg. Bob. 5.559.3, 562.25.

habeo: Char. 18.16 (Diom. 1.304.16), 118.26, 172.31; exc. Bob. 1.538.18; Serv. 4.436.15; expl. in Don. 4.494.32, 545.27; Cled. 5.42.14, 49.18; Pomp. 5.166.21, 195.23, 25, 32, 197.7; Cons. 5.357.16; frg. Bob. 5.566.3; Alb. 7.304.22, 309.35; Prisc. 3.473.1.

mitto: Diom. 1.303.13; ult. syll. 4.225.20; expl. in Don. 4.498.12; Cled. 5.23.4, 27, 38.9, 46.24, 25, 26; Pomp. 5.192.13; Aug. 5.502.41, 504.11; frg. Bob. 5.558.8, 22, 560.15; Macr. exc. 5.619.26; Alb. 7.304.22.

profero: Don. 627.5; frg. Bob. 5.559.1.

recipio: Serv. 4.407.2; expl. in Don. 4.490.28, 29.

significo: Prisc. 2.597.1.

termino: Prob. cath. 4.3.7, 22, 4.11, 5.26, 6.18, 10.15; expl. in Don. 4.545.7; Cons. 5.361.4; frg. Bob. 5.559.9; Prisc. 2.174.18, 3.10.12.

See dualis, pluralis.

Non-gram.: 'specific; single; remarkable' (Var., Cic.+).

singularitas

'the singular'

Char. 83.11 nomina... 'u' littera terminata in -e.

118.11 alia...-e carent, ut 'exta arma castra moenia'.
expl. in Don. 4.543.18 declinamus...per omnes <casus in> -e.

Cons. 5.348.24 plurale semper est...neque -em habet.

Macr. exc. 5.636.24 a -e incipimus.

Opp. pluralitas.

singulariter

'in the singular'

Fest. 145.24, 153.20, 242.7, 253.9, 376.26 (all of nouns).

Quint. 1.5.16 quod pluralia -er et singularia pluraliter efferuntur.

Gell. 19.8.12 ei (sc. vocabulo) -er dicto.

Gk.: ἐνικῶς, AD synt. 34.14, 367.1, 368.5.

AD synt. 58.11 ἐνικῶς μὲν λέγεται, πληθυντικῶς δὲ νοεῖται (ἀπποριστικὰ ὀνόματα).

Fronto ap. Gell. 19.8.13 'caelum' semper ἐνικῶς dicatur.

Opp. pluraliter.

Non-gram.: 'one by one, singly' (Lucr.); 'to an exceptional degree' (Cic.+).

singulus

'singular'

Fronto ap. Gell. 19.8.5 de 'caelo' inquit ille et 'tritico' non infitias eo, quin -o semper numero dicenda sint.

Non-gram.: 'one only, a single' (Pl.+).

situs

'position', *opp.* motion, in the analysis of prepositions governing the ablative and accusative cases

Aug. 5.17.20 inter 'intro' et 'intus' hoc interest: 'intro' in motu est, 'intus' in -u. 522.28 differentia haec est in motu et in -u. 523.26 'quo' in locum motus est, 'ubi' in loco -s est. 524.1 -s vero semper ablativum tenet, quia contrarius est motui. 4 'sedeo iaceo cubo' (etc.), omnia haec ad -um pertinent.

ps. RP 5.546.37 remanent praepositiones utriusque, quae discernuntur de motu et -u.

39 si vero -s est, et significas te fuisse alicubi, ablativo respondebis, ut dicas 'in foro fui'.

Cass. 7.144.20 modo ex casibus sermonum, modo ex motu atque -u.

societas

1. 'common characteristic, relation'

i) of Latin and Gk. verbs

Var. 6.40 neque his (verbis) fere -s cum Graeca lingua. Pomp. 5.105.12 Latinae linguae et Aeolicae.

Macr. exc. 5.599.11 de verborum utriusque linguae differentis vel -bus.

631.20, 26 prima utriusque verbi -s.

ii) of nouns and verbs

Cass. 7.183.3 quaecumque nomina cum verbis habent -em.

2. 'juxtaposition, association'

i) of letters

Prob. 4.49.10 (vocales) per se proferuntur, hoc est ad vocabula sua nullius consonantium egent -e, ut puta 'a e i o u'.

29 (semivocales) per se proferuntur, hoc est ut ad vocabula sua nullius vocalium egent -e, ut 'f l m n r s x'.

ii) *of participles*

Macr. exc. 5.645.15 omne futurum activum per -em participii seu gerundi sibi addito 'ire' conformatur, 'amatum ire'. .27.

Non-gram.: 'partnership, association' (Enn.+).

socio1. *passive: 'have the same form as'*

Char. 191.21 quinaría forma est, cum dativus et ablativus -antur in declinationibus, ut est 'doctus' et 'probus' [et reliqua]. dicimus enim 'hic doctus docti docto doctum docte ab hoc docto', qui et dativus.

.28 ternaria forma est quae in neutralibus nominibus invenitur, in quibus nominativus accusativus vocativus -antur, ut 'scamnum scrinium', dativus et ablativus, 'huic scamno ab hoc scamno' et cetera.

See congruo 1.

2. *'join, collocate'*i) *of letters, syllables*

expl. in Don. 4.521.1 ('i, u') aliis consonantibus.

Macr. exc. 5.615.14 quae syllaba (sc. $\mu\alpha\iota$) omni verbo sola -atur.

ii) *of words**of case-forms in apposition*

Prisc. 3.199.18 et singularibus et pluralibus (*of 'clari, clarae', which may be genitive singular or nominative plural*).

of tense + person

Diom. 1.334.7 tempora cum personis -ata.

of verb + indirect object

Prisc. 2.187.8 quamvis ipse (ablativus) quoque tribus -i potest...personis. Cf. 187.2 ablativus tribus adiungitur personis: 'a me Prisciano accipis', 'a te Prisciano accipio', 'ab illo Prisciano accipit'.

of verb + case-form

Prisc. 2.374.27 alio casu (*verbs*). 3.320.22 huic verbo diversos -ant casus.

of possessive pronoun + 2nd person

Prisc. 3.205.16 secundae personae (pronomen possessivum primae personae). Cf. 204.21 possessiva primae, quando coniunguntur vel diriguntur ad secundam personam (e.g. 'o mi, o mea, o meum').

of pronoun + verb

Prisc. 3.203.28 quando diversae uno -antur verbo personae (e.g. 'ego et tu et ille docemus').

of pronoun + mood

Prisc. 3.207.15 imperativo -etur ('ipse' pronomen).

of adverb + verb

Prisc. 3.60.6 omnibus temporibus (*adverb*; AD adv. 123.1 $\sigma\upsilon\nu\epsilon\iota\upsilon\alpha\iota$).

of adverb + mood

Prisc. 3.60.12 cum omnibus apte -antur modis (*adverb*). 241.11 alteri modo (*subjunctive*). 61.23 indicativo -atur vel subiunctivo vel optativo ('non'). 198.2 alia (*adverb*), quae singulis modis -antur.

of adverb/conjunction + mood

Prisc. 3.236.14 indicativo -antur (*adverb*ia vel coniunctiones).

of conjunction + mood

Prisc. 3.242.2 subiunctivo (coniunctio $\epsilon\lambda$). 266.3 ('ut' et 'ne' coniunctiones).

of preposition + adverb

Cled. 5.21.23 praepositio adverbii localibus minime -atur.

25.17 praepositio adverbii sine aliqua parte orationis nunquam -atur.

of two prepositions

Serv. 4.440.13 nec duae praepositiones interveniente adverbio -andae sunt.

Gk.: $\sigma\upsilon\nu\epsilon\iota\upsilon\alpha\iota$, *see AD parallel*.

See coniungo 1, and further parallels s.v.

L: *Percival* 1987: 68.

Non-gram.: 'attach, associate' (Cic.+).

sollemnis

'customary, regular'

Cons. 5.370.18 quaedam (verba) litteram -em ac legitimi temporis in fine habent.

379.35 si primam (personam) habent -i littera terminatam.

382.21 in ea (sc. secunda persona) -is littera coniugationis apparet.

370.28 per omnes modos -i figuratone decurrat.

Non-gram.: 'formal, ceremonial' (Cato+).

solutus

'not subject to the restrictions of metre; prose'

oratio

Var. 6.97 tris libros...; de oratione -a duo, poetica unum.

Quint. 9.4.19 oratio alia vincta atque contexta, -a alia.

Gell. 6.14.1 et in carmine et in -a oratione.

Pomp. 5.132.20, 22, 23, 24, 25, 264.18.

sermo

Ter. Maur. 6.332.223, 357.1090.

Non-gram.: 'free from bonds, unfettered' (Pl.+).

sonans

'vowel'

Diom. 1.422.9 (vocales) quidam -es appellant.

attestation:

(as *adj.*) Apul. mun. 20 litteris, ex quibus aliae sunt insonae, semisonantes aliae, pars -es.

Non-gram.: *adj.* 'sonorous' (Cic.+); 'full of sound' (Verg.+).

sonitus

'sound', concerning onomatopoeia

Var. 6.67 'murmurari' a similitudine -us dictus. 6.84 ab eius rei simili -u.

Non-gram.: 'sound' (Enn.+).

sono

'sound'

of words

Scaur. 7.25.11 ergo vox scribenda, quo modo et -at.

of letters

Ter. Maur. 6.351.897 'c' notatur, 'g' -at.

Prob. 4.49.2 potestas litterae est qua valet, hoc est qua -at.

of vowels

Serv. 4.421.7 vocales dicuntur, quia per se -ant.

expl. in Don. 4.520.12 vocales litterae...per se -ant.

of consonants

Serv. 4.421.8 consonantes dicuntur, quia non naturaliter -ant, sed mixtae cum vocalibus proferuntur.

expl. in Don. 4.519.28 hae uno nomine pariter consonantes vocantur, quia, ut -are possint, indigent auxilio vocalium.

Pomp. 5.100.27 (consonantes) non -ant, sed consonant.

subject

consonantes: Pomp. 5.100.27.

digammon: Serg. 4.476.13.

diphthongus: Ter. Maur. 6.338.430 ($\epsilon\iota$).

littera: Pomp. 5.102.11 ('i'); Cass. 7.207.10 ('d'); Prisc. 2.18.20.

litterae: expl. in Don. 4.520.12 (vocales); Pomp. 5.104.11, 12.

mutae: Cled. 5.27.3.

productae: Serv. 4.421.17.

syllaba: Serv. 4.426.17.

vox: Serv. 4.421.18; Prisc. 2.18.20.

individual letter(s): Ter. Maur. 6.333.260 (γάμμα), 340.490 ('a'), 349.809 ('b' vel 'c'), 351.894 ('g'), 352.901 ('c'), 353.961 (κάππα); Scaur. 7.16.10 ('e' novissima); Mar. Vict. 84.16 M (ψ); expl. in Don. 4.519.31 ('a'); Pomp. 5.102.2 ('o'...et 'e'), 5 ('e'), 6 ('e'), 103.35 ('u'); Cass. 7.152.1, 4, 5 ('n'), 157.11 ('ps'), 203.12 (n), 216.14 ('z'); Prisc. 2.29.15 ('m'), 33.10 (ψ).

with adjective

barbarum: Cass. 7.148.2.

breves: Pomp. 5.102.2.

diversum: Mar. Vict. 95.19 M; Char. 13.1.

durum: Cass. 7.148.2; Aud. 7.347.19; Macr. exc.

5.637.22.

longa: Prisc. 2.7.11.

minimum: Prisc. 2.18.19.

obscenum: Pomp. 5.293.19.

plenior: Prisc. 2.30.7.

plurimum: Cass. 7.208.8; Alb. 7.303.19.

turpe: Aud. 7.347.19.

with adverbs

aliter: Serv. 4.421.17.

aspere: Aug. 5.516.41; Prisc. part. 3.498.26.

asperius: Pomp. 5.113.21.

bene: Prisc. 2.48.3.

crassius: expl. in Don. 4.532.5.

durius: Vel. 7.61.4.

exilius: Vel. 7.49.18.

gratius: Char. 131.25.

gravius: Pomp. 5.113.21.

integre: ps. RP 5.544.26, 28.

iucundius: Char. 137.11.

levius: Pomp. 5.113.20.

male: Prisc. 2.137.2.

2.33.10.
melius: Vel. 7.70.7, 75.12, 13; Alb. 7.297.3, 4; Prisc.

minus: Pomp. 5.126.20, 23; Cass. 7.208.7; Alb 7.303.18.

mollius: ps. RP 5.542.22.

naturaliter: Serv. 4.421.9.

pinguius: Vel. 7.77.11; Pomp. 5.104.1, 6, 105.21.

plenus: Scaur. 7.20.10; Vel. 7.54.19; expl. in Don.

4.520.15; Cass. 7.206.7.

plus: Serv. 4.426.17; Pomp. 5.126.22, 32, 33, 127.7, 10;

Prisc. 2.18.20.

pressius: Vel. 7.54.19.

significantius: Aug. 5.516.22.

simpliciter: Pomp. 5.102.6, 13.

tenuiter: Pomp. 5.103.35, 104.3.

tenuius: Pomp. 5.104.6.

Non-gram.: 'utter' (Enn. +), 'make a noise, sound' (Pl. +).

sonus

1. 'sound'

i) as a component of vox

classification

Diom. 1.420.17 quidam vocis tria officia designant, eloquium tinnitum -um.

definition

Diom. 1.420.20 -us est corporalis collisio repentinum auribus inferens fragorem.

See further s.v. vox.

ii) concerning onomatopoeia

Var. 6.84 'bibere' a vocis -o.

Vel. 7.115.14 'Hinnuleus'...nomen a -o vocis accepit.

Char. 197.18 quaedam ficta sunt a -is vel <a> vocibus (exc. Bob. 1.535.34; Dosith. 7.396.11 facta).

Diom. 1.322.18 adds: quae Graeci πεποιμένα dicunt.

Macr. exc. 5.633.40 tantum voces sunt expressae ad -i imitationem quem assignare volumus.

iii) of letters

Ter. Maur. 6.336.367 quia nec illae δῖχρνοι tres, Graeca quas vox nuncupat, litteris nostris eosdem exhibent -os.

336.372 quando communem Latino reddit et Graeco -um.

337.392 ita patebit nostra Graecis cum -is diversitas.

338.423 ἄλλα semper atque ἴωτα quem parant Graecis -um, 'A' et 'E' nobis ministrant.

340.485 inde communem ministrat sola diphthongus -um.

341.527 -i tres implicentur e tribus vocalibus.

349.806 nulla nam mutis facultas ad -um edendum data est.

350.831 sed -um confundit ipsa partium collisio.

352.909 ammonet nunc ordo sextam semivocalem loqui, quae -um nobis ministrat, σίγμα quem Graecis solet.

352.920 σίγμα quis possit negare quod det adiunctum -um, cum -is utrisque constet ζήτα, quod Graecum duplex?

iv) sound opp. written form

expl. in Don. 4.521.9 hae aliquando mediae dicuntur, quando non eo -o dicuntur, quo scribuntur.

Vel. 7.62.7 quoniam utralibet littera scripta eundem auribus -um reddunt.

v) physical form, opp. content, meaning

Prob. 4.96.21 sunt aliqua nomina, quae ablativo casu numeri singularis in uno vocabulo suo duobus his -is reperiuntur definiri, id est 'e' et 'i', ut puta 'ab hoc igne' et 'igni'.

118.22 quae per omnes casus uno -o declinantur (72.18 pronuntiantur).

Aug. 5.497.33 hoc -o enuntiantur omnes casus in singulari.

505.41 uno...-o declinatur <per> omnes casus.

Cons. 5.345.2 cum pleraque nomina alterius generis vim habeant, -o tamen alia genera videntur imitari.

.3 -o masculinum, intellectu femininum (Don. 620.1; Diom. 1.328.32).

.4 -o femininum, intellectu masculinum (Don. 620.2).

.5 -o neutrum, intellectu femininum (Don. 620.3).

.7 -o femininum, intellectu neutrum (Don. 620.4).

.8 -o masculinum, intellectu neutrum (Don. 620.4).

Pomp. 5.154.37 id est -o diminutiva, intellectu comparativa.

Serv. 4.429.23 sunt etiam alia -o diminutiva, ut 'tabula fabula'.

Aug. 5.508.19 singulari -o est, sed significatione duali.

Aug. 5.520.19 sunt sane nomina, quae -o participia putantur, sed nomina sunt.

Aug. 5.513.10 genus commune dicitur quod et masculinum tenet et femininum sub uno -o, ut 'sacerdos' vel 'homo', 'hic' et 'haec sacerdos' facit, 'hic' et 'haec homo'.

Aug. 5.513.8 communia (verba) ideo dicuntur, quia communiter simul tenent sub uno -o activum et passivum.

Aug. 5.511.42 inde dicitur coniugatio, quod sibi ad unum -um multa coniungat.

collocations

+ genit.

consonantis: expl. in Don. 4.519.33.

consonantium: Diom. 1.422.26; Mar. Vict. 6.9.22;

Prob. 4.49.36; Cass. 7.149.15.

diphthongi: Ter. Maur. 6.337.400; Serv. 4.421.21.

enuntiationis: Vel. 7.54.13, 68.10; Cass. 7.155.19.

litterae: Vel. 7.51.19, 64.9, 76.2; Scaur. 7.25.15; Mar.

Vict. 6.10.26; Vict. 6.34.21; Serv. 4.421.20; Cass. 7.148.3.

litterarum: Mar. Vict. 6.12.9; Prob. 4.51.6.

syllabae: Prob. 4.49.13, 32, 50.28; Dosith. 7.377.6 (= accent).

syllabarum: Mar. Vict. 6.7.3.
vocalium: Pomp. 5.100.7; Prisc. 2.44.3.
vocis: Ter. Maur. 6.331.196; Vel. 7.72.20; Mar. Vict. 6.4.20, 7.3; Vict. 6.32.7, 33.3; Char. 143.25, 315.26; Prob. de nom. 4.215.3; Cled. 5.27.3.

soni + noun

absurditas: Prisc. part. 3.494.33.
differentiae: Prisc. 2.7.9.
levitas: Char. 71.9.
nativitas: Ter. Maur. 6.339.452.
natura: Ter. Maur. 6.329.145; Prisc. 2.43.5.
ratio: Prob. 4.111.6.
vis: Ter. Maur. 6.328.95; ult. syll. 4.222.3.

adjectives

asper: Mar. Vict. 6.6.21 ('f').
blandior: Char. 63.11.
consimilis: Prisc. 3.67.19 ('h').
correptus: Ter. Maur. 6.337.383, 387, 342.592.
crassus: ult. syll. 4.221.34.
crassior: Char. 13.11, Mar. Vict. 6.31.15 ('c'); expl. in Don. 4.521.14; ult. syll. 4.222.3; Cass. 7.167.4.
dimidius: Pomp. 5.100.10.
duplex: Ter. Maur. 6.353.934, 340.497; ult. syll. 4.221.9.
durior: Scaur. 7.24.8 ('f').
geminatus: Diom. 1.430.15 (quasi).
geminus: Mar. Vict. 6.31.5; Vict. 6.33.3; Char. 12.32.
Graecus: Ter. Maur. 6.335.332.
Graeci: Ter. Maur. 6.338.420.
levis: Ter. Maur. 6.353.959, 350.846 (atque hebes); Serv. 4.477.2.
longus: frg. Bob. 6.626.32.
medius: Pomp. 5.104.9.
mollior: Prisc. 2.33.7 (ψ quam 'ps' vel 'bs').
mutus: Ter. Maur. 6.346.720.
pinguis: Pomp. 5.105.6, 8, 10 ('f').
pinguior: Serv. 4.422.1; Pomp. 5.104.3.
plenus: Pomp. 5.100.29; expl. in Don. 4.520.14.
plenior: Vel. 7.49.21.
pressior: Mar. Vict. 6.8.5.
productus: Ter. Maur. 6.337.383, 340.481, 488.
prolixior: Ter. Maur. 6.341.523.
similis: Char. 297.2.
simplex: Ter. Maur. 6.335.334, Mar. Vict. 6.4.20.
suavior: Macr. exc. 5.639.18.
tenuis: Diom. 1.420.20; Pomp. 5.101.2, 104.4 ('h'), 105.16.

vocalis: Ter. Maur. 6.342.565, 344.642, 347.752, 348.764, 354.968; Pomp. 5.100.10.
volubilior: Prisc. 2.33.7 (ψ quam 'ps' vel 'bs').

mutare: Ter. Maur. 6.341.540, 344.646; Prisc. part. 3.465.18, 20

Gk.: φωνή, Arist. poet. 1456 b 22.

2. 'accent'

Diom. 1.431.5 accentus quidam fastigia vocaverunt...; alii tenores vel -os appellant.

Diom. 1.430.30 accentus est acutus vel gravis vel inflexa elatio orationis vocisve intentio vel inclinatio acuto aut inflexo -o regens verba.

433.10 praepositiones...iunctae casibus aut aliis partibus...gravi, non acuto -o pronuntiantur.

expl. in Don. 4.524.24 monosyllaba...quae...natura longa fuerint, accentu circumflexo pronuntiabuntur, ut 'spes res'...: gravem enim -um non recipiunt.

Dosith. 7.379.11 sed in illis (sc. acuto gravi circumflexo) -os, in his (longo brevi) tempora dinoscimus (Diom. 1.434.6; Vict. 6.193.24; Aud. 7.331.3).

attestation

Cic. orat. 57 e tribus omnino -is, inflexo acuto gravi.
Fest. 249.33 'pone' gravi -o antiqui utebantur pro loci significatione.

Non-gram.: 'sound; speech' (Enn.+).

specialis

'that which indicates species', a type of noun

Char. 197.16 ex his (sc. generalibus) nascuntur -ia, quae tamen insunt originibus suis generalibus, velut 'homo equus taurus laurus pinus fraxinus'.

Dosith. 7.396.9 ex his (sc. generalibus) nascuntur -ia, quae dividuntur et minuuntur originibus suis generalibus, ut 'homo equus', etc.

Don. 617.5 alia -ia, ut 'lapis homo lignum' (Cons. 5.341.25).

Serv. 4.430.25 sunt -ia, ut... 'canis homo' et 'equus': nam illa sunt -ia, quae <a> genere descendunt.

Pomp. 5.148.33 -e dicitur quod partem retinet: ut puta pars animalis est homo; ergo 'homo' -e nomen est. 37 -e nomen a genere descendit.

expl. in Don. 4.539.12 -e est quod ad unum pertinet. Prisc. 2.62.1 -e est, quod a genere dividitur, ut 'homo', 'equus', 'vitis', 'laurus'.

Prob. 4.119.28 sunt nomina generalia, ut puta 'homo avis arbor' et cetera talia. sunt nomina -ia, ut puta 'Cato columba pinus' et cetera talia.

To judge from his examples, Prob. understands this distinction slightly differently from the other grammarians. Prob. has homo as a general noun, with Cato as a specific noun; the others have homo as a specific noun, the corresponding general noun being animal.

ancient etymology

expl. in Don. 4.539.13 hic -ia ab specie dixit cuiuslibet rei.

Gk.: εἰδικόν, ἱδικόν, DT 43.3; AD synt. 319.12, 326.4, 9, 329.3, 381.8, pron. 4.7, 8, 15, 8.32, 40.4, 112.19, coni. 253.22.

Opp. generalis.

Non-gram.: 'specific' (Quint.+).

species

1. 'type, kind, category'

i) concerning analogy

Var. 10.79 quas haberet -es (analogia).

Var. also refers to three types of usage.

Var. 10.73 usus -es videntur esse tres: una consuetudinis veteris, altera consuetudinis huius, tertia neutrae.

ii) of nouns

Var. 10.21 nominatui ut similis sit nominatus, habere debet ut sit eodem genere, -e eadem... -e, ut si nomen est quod conferas, cum quo conferas sit nomen; genere, ut non solum <unum sed> utrumque sit virile.

Kent follows Lübbert in transposing genus with species here. Var. uses both genus and species in a number of senses, but only genus of the two for gender; this became the standard technical term. For species in the sense proper/common, later grammarians use qualitas.

2. 'subcategory'

i) opp. genus or pars

of analogy

Var. 10.13 duo genera esse similitudinum sola, cum utriusque inferiores -es sint plures.

of inflected words

Var. 10.18 unius cuiusque partis quoniam -es plures (cf. 10.17 ea (sc. verba declinata) dividuntur in partis quattuor).

ii) of nouns, referring to various subdivisions

of proper nouns

Char. 193.15 propria hominum tantummodo, quae in -es quattuor dividuntur, praenomen nomen cognomen agnomen.

Diom. 1.321.3 proprium nominum quattuor sunt -es, praenomen nomen cognomen agnomen. Don. 614.7; Prisc. 2.57.12.

of common nouns

Char. 193.25 appellativa...in duas -es dividuntur, quarum altera significat res corporales...altera incorporeales (Diom. 1.322.7).

Don. 615.1 appellativorum nominum -es multae sunt (Prisc. 2.59.9).

Serv. 4.429.15 appellativorum nominum -es sunt viginti septem.

of derivatives

Prisc. 2.62.12 seorsum...derivativa -es habent. 82.17 possessivorum. 82.21 denominativorum.

of nouns in general

Prisc. 2.141.2 de -bus sive formis nominum.

Gk.: εἶδη, DT 25.6 (*of derivs.*), 32.2.

iii) of pronouns

Cled. 5.51.22 haec omnia (sc. pronomina) ex istis quattuor -bus sunt, finitis, infinitis, minus quam finitis...et possessivis.

*iv) of verbs**derivational category*

Var. 8.57 in hac -e (*the category of verbs which form agent nouns*).

inflectional category

Var. 10.31-32 declinatum -es (temporalis, personarum, rogandi, respondendi, optandi, imperandi).

10.33 ab infecti et perfecti, <ut> 'emo edo', 'emi edi'; ab semel et saepius, ut 'scribo lego', 'scriptito lectito'; <a> faciendi et patiendi, ut 'uro ungo', 'uror ungor'; a singulari et multitudinis, ut 'laudo culpo', 'laudamus culpamus'.

A number of Var.'s verbal species are recognised by other grammarians: aspect (infecti et perfecti), associated with tense by later grammarians, frequentative (semel et saepius), one of the 'forms', and diathesis (faciendi et patiendi).

categories connected with tense

Sacerd. 6.432.21 nam tempus est futurum -e promissiva, sicut tempus praeteritum imperfectum -e inchoativa et tempus praeteritum plusquamperfectum -e recordativa.

435.23 sicut -es inchoativa 'scribam' et -es recordativa 'amaveram' 'scripseram', sic -es promissiva 'amabo'.

Comin. ap. Char. 226.28 -e inchoativa. 31 -e recordativa. 21 -e perfecta.

Prob. 4.159.39 -es verborum sunt tres, imperfecta, quae est et minus quam perfecta sive inchoativa, perfecta, quae est et absoluta, plusquamperfecta, quae est et recordativa sive exacta.

Aud. 7.347.2 praeteriti temporis -es tres sunt, imperfecta, perfecta et plusquamperfecta (expl. in Don. 4.507.38).

Diom. 1.364.9 de -bus temporis praeteriti perfecti.

Prisc. 2.468.18 de variis eiusdem (sc. praeteriti perfecti) temporis -bus.

See differentia, gradus.

diathesis and/or form

Sacerd. also uses species, synonymously with genus, affectus et significatio, to incorporate diathesis and the verbal 'forms', although in the explanation the terms for the five diatheses occur in the neut. sg., suggesting genus to be understood, while the remaining four categories are referred to explicitly as species (430.20, 29, 431.11, 25).

Sacerd. 6.429.27 genus in verbis, id est -es vel affectus vel significatio, dividitur in novem, activum passivum deponens neutrum commune inchoativum defectivum frequentativum impersonale.

For diathesis, see also:

Sacerd. 6.442.2 -es verborum 'o' littera terminatorum sunt haec, activa, ut 'amo', neutra, ut 'sedeo'; 'r' vero terminatorum passiva 'amor', deponens 'luctor', communis 'criminator' (Prisc. 2.373.13 et in 'o' quidem terminantia duas -es habent, activam et neutralem. 374.1 in 'or' vero terminantia tres -es habent).

Char. 214.26 breviter autem et apertius ab aliis significatio verborum definita est, qui in -es quinque eam dividerunt hoc modo: activa est, ut 'lego', passiva, ut 'legor', neutra, ut 'sto', deponens, ut 'nascor', communis, ut 'populor'.

For Char., species is also a sub-category of diathesis:

Char. 212.5 activorum...-es sunt duae. 7 passivorum quoque -es sunt totidem.

For 'form', see also:

Macr. exc. 5.625.24 his subiunguntur quae verborum formae vel -es nominantur, meditativa inchoativa frequentativa et usurpativa.

649.27 formae verborum sive -es sunt IV, quibus ex rebus quas significant indita vocabula sunt...meditativa...inchoativa...perfecta...frequentativa...quae etiam iterativa vocitatur.

Diom. uses qualitas (1.342.28, 29, 33, 344.28), species (1.342.32, 343.1, 2, 346.4, 11, 12, 19) and forma (1.344.27, 346.1, 2) for this category.

mood

expl. in Don. 4.549.1 -es verborum...modos dicimus.

other categories

Diom. 1.395.12 -es verborum sunt haec, relativa usurpativa affirmativa concessiva.

This classification appears to be unique to Diom., although usurpatus is included by Macr. among the 'forms'.

*v) of conjunctions**classification*

Prisc. 3.93.9 accidunt igitur coniunctioni figura et -es, quam alii potestatem nominant, quae est in significatione coniunctionum, praeterea ordo.

types

Comin. ap. Char. 290.1 potestas coniunctionum in quinque -es dividitur. sunt enim copulativae disiunctivae expletivae causales rationales (Prob. 4.143.26; Aud. 7.349.12).

Dosith. 7.417.26 potestas coniunctionum in VI -es dividitur: sunt enim copulativae causales ratiocinativae repletivae disiunctivae dubitandi.

Prisc. 3.93.13 -es sunt: copulativae, continuativa, sub-continuativa, adiunctiva, causalis, effectiva, approbativa, disiunctiva, subdisiunctiva, disertiva, ablativa, praesumptiva, adversativa, abnegativa, collectiva vel rationalis, dubitativa, completiva.

vi) of prepositions

Aug. 5.521.36 -es...(praepositionum) haec, aliae accusativae, aliae ablativae, aliae utriusque. accusativae per casum accusativum enuntiantur, ut ad apud etc.

522.15 ablativae (praepositiones) ablativum (casum) attendunt.

vii) of voice

Prisc. 2.3.5 de voce et eius -bus.

6.3 has quattuor -es vocum perficiunt quattuor superiores differentiae (cf. 2.5.5 vocis...differentiae sunt quattuor: articulata, inarticulata, litterata, illitterata).

viii) of letter

Vict. 6.195.1 de -bus litterarum. litterarum -es quot sunt? duae. quae? vocales et consonantes (Aud. 7.325.14).

Prisc. 2.3.6 de littera...de eius generibus et -bus.

3. 'species', a particular subcategory of noun

Char. 192.27 -es est dictio originem trahens a genere, paucioribus confusa significationibus quam genus, ut 'homo arbor' (Diom. 1.326.34).

See specialis.

4. the characteristic of being basic/derived: this sense is unique to Prisc. and matches DT's εἶδος

i) of nouns

Prisc. 2.57.8 accidunt igitur nomini quinque: -es, ge-

nus,... -es sunt tam propriorum quam appellativorum duae, principalis et derivativa.

Gk.: εἶδη δὲ δύο, πρωτότυπον καὶ παράγωγον, DT 25.3.

ii) of pronouns

Prisc. 2.577.6 -s pronominum bipertita est; alia enim sunt primitiva, alia derivativa.

Gk.: εἶδη, DT 68.3.

iii) of verbs

Although Prisc. distinguishes basic and derived species for verbs as for other parts of speech, his derivative species include the verbal 'forms' also termed species by Sacerd., Diom. and Macr. (see above).

Prisc. 2.427.11 -es sunt verborum duae, primitiva et derivativa, quae inveniuntur fere in omnibus partibus orationis.

est igitur primitiva, quae primam positionem ab ipsa natura accipit, ut 'lego', 'ferveo'...; derivativa, quae a positivis derivantur, ut 'lecturio', 'fervesco'... 16 sunt igitur derivativorum diversae -es, ut inchoativa... 429.15 mediativa... 429.21 frequentativa... 431.18 desiderativa... 431.19 diminutiva... 432.9 impersonalia.

Gk.: εἶδη δὲ δύο, πρωτότυπον καὶ παράγωγον, DT 50.1.

iv) of adverbs

Prisc. 3.63.6 accidit...adverbio -es, significatio, figura. -es primitiva et derivativa.

Prisc. is the only grammarian to include species as an accident of the adverb, but most grammarians discuss this aspect, i.e. whether an adverb is 'basic' or derived.

5. 'physical realisation, appearance, form', often as opposed to meaning, content

i) in derivation

Var. 6.36 a singulis verbis primigeniis circiter quingentae -es declinationibus fiunt.

ii) concerning inflection for number

Var. 8.48 non...singularem -e dicitur 'salina'.

iii) concerning gender inflection

Diom. 1.337.20 communia...ut in nominibus quae sub una -e genera diversa admittunt.

iv) concerning adjectives with the appearance of participles

Char. 231.15 videndum erit ne appellationes quae in formam participiorum incidunt participia putentur, ut 'recens frequens decrepatus hastatus togatus palliatus barbatus'. haec enim et similia -em habent participiorum, sunt tamen appellationes, quia nullius in se verbi vim continent.

Comin. ap. Char. 232.21 sunt multa nomina quae -em participiorum habeant, ut 'tunicatus galeatus' (Dosith. 7.408.13; Prob. 4.142.33; Don. 645.13).

Such forms are not considered to be true participles, as they have no corresponding verb.

v) concerning verbal diathesis

Char. 213.10 passiva quae -em activorum optinent, ut 'veneo'.

215.9 neutrum...cum sit activa -e, passivam non habebit, ut 'curro' (Diom. 1.337.4 neutra est quae -e activae enuntiationis 'o' littera cluditur).

215.13 deponens...cum sit passiva -e, activam non habebit, ut 'nascor' (Diom. 1.337.27).

215.15 commune est verbum quod -e passivae declinationis et passivam et activam continet significationem, ut 'populor te, populor a te'.

Cons. 5.367.32 (communia) -e tantum passiva declinantur, sed activa significatio casum accusativum sequitur.

368.15 non per omnia neutralem...-em servant, ut est 'soleo audeo'.

vi) of letters, opp. effectus, 'sound'

Quint. 1.4.9 effectus -eque.

collocations

+ adjective

absoluta: Char. 227.11 (Diom. 1.348.23), 228.12 (Diom. 1.349.16); Diom. 1.348.5, 350.26, 351.34, 352.12, 22, 354.3; expl. in Don. 4.555.33.

activa: Char. 215.10; Diom. 1.337.7, 34.

affirmativa: Diom. 1.396.14, 15.

causalis: Prob. 4.144.1, 16; Aud. 7.349.21, 351.10.

communis: Sacerd. 6.430.12.

concessiva: Diom. 1.396.29, 30.

copulativa: Prob. 4.143.28; Aud. 7.349.13.

defectiva: Sacerd. 6.430.29, 38, 431.6, 9.

disiunctiva: Prob. 4.143.31; Aud. 7.349.15.

exacta: Char. 227.15 (Diom. 1.348.27), 16, 229.25 (Diom. 1.350.38); Diom. 1.346.9, 348.11; expl. in Don. 4.555.28, 33.

expletiva: Prob. 4.143.34; Aud. 7.349.17.

finitiva: Dosith. 7.418.14.

frequentativa: Sacerd. 6.431.11, 442.12.

imperfecta: Sacerd. 6.488.3 (Prob. cath. 4.36.7); Prob.

4.160.11, 31, 161.8, 26, 40, 162.23, 163.4, 164.15, 32,

165.8, 22, 37, 166.19, 40, 167.35, 168.11, 26, 40, 169.15,

38, 170.18, 171.12, 29, 172.2, 16, 31, 173.13, 34, 174.29,

175.7, 22, 36, 176.9, 33, 177.15, 178.4, 15, 32, 179.5, 19,

184.25, 37, 185.10, 186.9, 187.26, 38, 188.11, 27, 39,

189.10, 27, 190.2, 14, 25, 38, 191.16, 34.

impersonalis: Sacerd. 6.431.25, 29.

inchoativa: Char. 226.28 (Diom. 1.348.3), 227.21,

228.18 (Diom. 1.349.20), 229.16 (Diom. 1.350.31);

Diom. 1.343.1, 28, 348.29, 351.33, 352.10, 20, 353.13,

354.1; Sacerd. 6.430.20, 23, 432.23, 435.23, 32, 437.37,

440.29.

iterativa: Diom. 1.382.26.

neutra: Sacerd. 6.430.16.

neutralis: Cons. 5.368.15.

optativa: Dosith. 7.418.17.

passiva: Char. 215.13 (Diom. 1.337.27); expl. in Don.

4.552.8; Cons. 5.367.32; Vict. 6.200.7 (Aud. 7.347.16);

Sacerd. 6.434.30.

perfecta: Sacerd. 6.486.16 (Prob. cath. 4.34.24), 21, 28

(Prob. cath. 4.35.1, 7), 487.2, 3, 13, 21, 23 (Prob. cath.

4.35.10, 12, 20, 22, 30), 33 (Prob. cath. 4.36.1), 488.5, 18

(Prob. cath. 4.36.9, 23), 489.2 (Prob. cath. 4.36.37), 489.4,

6, 10, 16, 21, 29, 32 (Prob. cath. 4.37.2, 4, 8, 15, 19, 27,

30), 490.1 (Prob. cath. 4.37.32); Prob. cath. 4.37.30; Prob.

4.128.21, 164.5, 181.37, 182.2, 12, 183.19, 23, 184.19,

190.26.

plusquamperfecta: Prob. 4.160.17, 38, 161.16, 29,

162.7, 32, 163.14, 164.20, 38, 165.14, 25, 166.3, 28, 167.9,

40, 168.17, 33, 169.2, 22, 170.6, 29, 171.16, 34, 172.8, 18,

38, 173.22, 174.3, 33, 175.13, 28, 39, 176.16, 177.3, 25,

178.19, 38, 179.12, 22, 187.30, 188.5, 17, 31, 189.3, 16, 31,

190.6, 19, 27, 191.2, 23, 192.1.

primitiva: Prisc. 3.63.7; Prisc. part. 3.484.22.

promissiva: Sacerd. 6.432.22, 435.24, 436.1, 437.5,

438.3, 31, 440.35.

quarta: Aug. 5.494.24.

rationalis: Prob. 4.144.8; Aud. 7.350.1.

relativa: Char. 294.6 (Diom. 1.393.19); Diom.

1.395.13, 14; Dosith. 7.420.13.

subiunctiva: Char. 294.8 (Diom. 1.393.20); Diom.

1.396.16; Dosith. 7.420.14.

ulterior: Sacerd. 6.436.21, 437.26, 438.18, 439.7, 32.

usurpativa: Diom. 1.395.29, 30.

+ genitive

ablativi: Vict. 6.190.5 (Aud. 7.342.5); ps. Asp. 5.550.16.

accidentum: expl. in Don. 4.489.18.

accusativi: Cled. 5.22.4.

activae: ps. Asp. 5.551.16.

activae enuntiationis Diom. 1.337.4.

activorum Char. 212.5, 213.10.

appellativorum: Pomp. 5.143.10.

appellativorum nominum: Don. 615.1; Serv. 4.429.15;

Cled. 5.35.5; nominum appellativorum: Pomp. 5.139.11.

casuum: expl. in Don. 4.550.8.
 coniugationum: Eutyth. 5.447.17.
 consonantium: Char. 5.7 (Dosith. 7.381.14); Vict. 6.195.10 (Aud. 7.326.6); Cled. 5.27.1.
 declinationis: Char. 32.8 (Diom. 1.305.5; exc. Bob. 1.547.25); Cons. 5.369.18.
 derivativorum: Cons. 5.339.2; Prisc. 2.429.10, 19, 431.10, Prisc. part. 3.494.27.
 derivativorum adverbiorum: Prisc. 3.79.24.
 derivativorum...nominum: Prisc. 2.195.2.
 diminutionis: Cons. 5.376.24.
 frequentationis: Macr. exc. 5.626.26, 651.26.
 generis feminini: Diom. 1.301.15.
 generis neutri: Aug. 5.499.19, 27, 37, 500.9, 31, 37, 501.2, 12, 19.
 impersonalium: Macr. exc. 5.648.19.
 litterae: Vel. Long. 7.58.12; Cass. 7.148.5; expl. in Don. 4.532.25.
 litterarum: Vict. 6.195.1 (Aud. 7.325.14).
 localium vel temporalium adverbiorum: Prisc. 3.138.12.
 localium vel temporalium tam adverbiorum quam nominum: Prisc. 3.132.21.
 masculini generis: Diom. 1.301.14.
 neutrorum: Char. 211.17 (exc. Bob. 1.562.10), 20.
 nominis: Prisc. part. 3.465.3; nominum: Mar. Vict. M 92.27; Cled. 5.50.9; Prisc. 2.63.6, 141.2, 3.131.1.
 participii: Pomp. 5.262.24; participiorum: Char. 231.19, 21, 232.21; Dosith. 7.408.13; Prob. 4.142.33; Don. 6.45.13; Vict. 6.201.12; Sacerd. 6.444.5; Prisc. 3.473.24.
 passivae: ps. Asp. 5.551.17.
 passivae declinationis: Char. 215.15; expl. in Don. 4.548.31.
 passivorum: Char. 212.7.
 personarum: Cons. 5.380.14.
 positivi gradus: Prob. 4.67.27.
 possessivorum: expl. in Don. 4.501.13; Prisc. 2.82.17, 3.133.25.
 praepositionum: Aug. 5.522.25.
 praesentis temporis: expl. in Don. 4.549.11; Cons. 5.375.15.
 praeteriti: expl. in Don. 4.507.38; Cons. 5.378.28.
 pronominum: Prisc. 2.577.6.
 propriorum nominum: expl. in Don. 4.535.34; Prisc. 2.3.12.
 secundae coniugationis: Pomp. 5.226.21, 28.
 significationis: Vict. 6.201.19 (Aud. 7.348.7).
 syllabarum: Cled. 5.28.28.
 temporis praeteriti perfecti: Diom. 1.364.9; expl. in Don. 4.551.24.
 tempus: Cons. 5.375.18.
 tertiae coniugationis: Don. 634.19; Pomp. 5.226.24; Cons. 5.381.23.
 verbi: Aug. 5.514.41; verborum: Diom. 1.395.11, 12; Prob. 4.159.39; expl. in Don. 4.548.34; Sacerd. 6.431.26, 434.17, 442.4; Macr. exc. 5.625.23; Prisc. 2.427.10.
 vocabuli: Char. 237.13; vocabulorum: Char. 237.10.
 vocis: Vict. 6.189.10 (Aud. 7.323.5).
 vocus: Prisc. 2.6.3.
 + verb
 habere
 noun: Pomp. 5.139.34, 140.6, 7; Prisc. 2.62.12.
 pronoun: Serv. 4.410.7.
 verb: expl. in Don. 4.508.4; Prisc. 2.373.13, 374.1.
 participle: Prisc. part. 3.487.29.
 adverb: Don. 642.5; expl. in Don. 4.558.14; Cled. 5.67.22; Prisc. 3.80.30.
 conjunction: Don. 599.15.
 in _ species dividere
 noun.: (corporale, etc.) Char. 193.25; Diom. 1.322.7; exc. Bob. 1.533.23; Dosith. 7.390.15; (proprium, etc.) Prob. 4.119.32; Cons. 5.339.11.
 pronoun: expl. in Don. 4.500.34; Aud. 7.343.12.

verb: Char. 214.27.
 adverb: Vict. 6.201.21; Aud. 7.348.10.
 conjunction: Char. 290.2; Diom. 1.415.28; Dosith. 7.417.26; Prob. 4.143.26; Vict. 6.203.3; Aud. 7.349.12; Don. 646.16; Pomp. 5.265.17; Aug. 5.520.38; Prisc. 3.95.14.
 letter: Cled. 5.26.27.
 syllable: Vict. 6.197.2; Aud. 7.327.18.

Non-gram.: 'a sight' (Andr., Acc.+), 'appearance' (Pl., Cic.+), 'subdivision' (Var., Cic.+).

spiritalis

'able to be aspirated, subject to aspiration'

Mar. Vict. 6.7.9 item vocatur -es tres, 'c p t', quia his 'h' littera subiecta inserit spiritum.
 .22 'c' consonans muta -is (.28 'p', .29 't').

Gk.: πνευματικός ?

Dahlmann (1970: 51) gives πνευματικός as the Gk. equivalent to spiritalis. This is not attested as a grammatical term, but is used by Aristotle in a physiological sense (de gener. anim. 781 a 31, probl. 962 a 11).

spiritus

'aspiration, breathing'

1. of the voice

expl. in Don. 4.526.1 crassitudo...in -u est, unde etiam Graeci aspirationem appellant.

2. of letters in general

ps. Prisc. de acc. 3.519.10 habet...littera...latitudinem in -u.

3. specifically, of the letter h

Gell. 2.3.1 'h' litteram sive illam -um magis quam litteram dici oportet.

.4 litterae seu -us istius.

Eutyth. 5.477.6 carens gravi -u.

Cass. 7.199.14 omnis vox Graeca vel barbara suum servat apud Romanos tam in vocalibus quam in consonantibus -um, ut 'Halys Hecuba Hegio Hieron Homer hymen, hora diei, Thybris Phoebus chorus Rhenus Hannibal'.

4. of syllables

classification

Prisc. 2.51.21 accidit unicuique syllabae tenor, -us, tempus, numerus litterarum.

.2.6.22 singulae syllabae...habent...crassitudinem...vel latitudinem in -u.

definition

Prisc. 2.51.24 similiter -us asper vel lenis.

Mar. Vict. 6.26.16 syllaba est coniunctio litterarum... sub uno accentu et -u (Prisc. 2.44.3, 5).

Gk.: τὰ πνεύματα, AD adv. 134.22.

5. of the Gk. breathing

Prisc. 3.6.22 οὔτος et αὐτή vel ἦ et εἰς, quamvis diversas habeant vocales, ab eodem tamen incipiunt -u.

6. of Gk. aspirated consonants

Prisc. 2.11.22 sciendum tamen, quod hic quoque error a quibusdam antiquis Graecorum grammaticis invasit Latinos, qui φ et θ et χ semivocales putabant, nulla alia causa, nisi quod -us in eis abundet, inducti.
 .26 -us...potestatem litterae non mutat.

Non-gram.: 'breathing' (Enn.+); 'breath' (Pl.+).

status

1. 'state, form' of a word

Fronto ap. Gell. 19.8.9 de -u verbi.

of Gk. words occurring in a Latin context

Char. 22.24 duo...nomina suo -u permanent (exc. Bob. 1.540.5)

80.25 suo -u permanentia declinantur secundum Graecam definitionem (Sappho, Dido).

86.25 haec inconfuso -u permanentem secundum Graecam declinationem ordinantur.

exc. Bob. 1.542.4 in suo remanent -u et Graecam declinationem secuntur.

543.18 Graeca...in suo -u remanent.

Cons. 5.364.19 in suo -u manet neque in Latinam formam mutatur.

.21 in suo -u non manebit atque in nostram formam transferetur.

of various forms

Vict. 6.180.23 nominativus casus...qui adhuc in suo -u est nec a prima positione sui cecidit (Aud. 7.341.22).

Serv. 4.211.3 in suo -u permanent (fixa vs. mobilia).

Diom. 1.368.18 admissa praepositione in eodem -u sunt, 'posco poposci'.

Char. 256.14 verbum enim quaero an possit esse impersonale, quamvis primae positionis ei -us desit.

2. 'mood'

Quint. 1.5.41 modos, sive cui -us' eos dici seu 'qualitates' placet.

9.3.11 transferuntur et tempora...et -us: 'hoc Ithacus velit'.

Non-gram.: 'standing, stance' (Pl.+); 'state, condition' (Cic.+).

sterilis

'non-productive, indeclinable'

Var. 8.9 alterum genus (verborum) -e, quod ex se parit nihil, ut est 'et iam vix cras magis cur'.

Opp. fecundus.

Non-gram.: 'barren, sterile' (Var., Lucr.+); in a transferred sense (Plin.).

stirps

'inflectional class'

Var. 8.4 ut in hominibus quaedam sunt agnationes ac gentilitates, sic in verbis...ab eo enim, quod est impositum recto casu 'Aemilius', orta 'Aemilii, Aemilium, Aemilios, Aemiliorum' et sic reliquae (voces) eiusdem quae sunt -is.

expl. in Don. 4.527.7 aut Graeca de -e sua <de>generant et Latine declinantur.

Non-gram.: 'stem' (Pl.+); 'race, stock' (Enn., Acc.+).

stridor

'hissing, the sound of a consonant without an accompanying vowel'

expl. in Don. 4.520.9 (consonantibus) exprimendis si vocalem non adicias, aut sibilus quidam erit et -or, ut est in semivocalibus.

Pomp. 5.100.10 -es et dimidii soni, nisi praecedat illis vocalis sonus, non possunt aliter exprimi.

Non-gram.: 'high-pitched sound' (Pac., Acc.+).

structura

'syntax, construction, structure of connected speech'

Diom. 1.300.17 oratio est -a verborum composito exitu ad clausulam terminata.

.23 clausula est compositio verborum plausibilis -ae exitu terminata (Vict. 6.192.5; Aud. 7.324.10).

Diom. 1.473.3 officium observationis grammaticae -aeve orationis prosae probabilem cognitionem. 299.16 pedestris orationis. Char. 13.20 prosae.

The term is particularly common in Prisc., with his interest in syntax.

Prisc. 2.184.26 nec non etiam -ae rationem servamus. 596.14 exigebat -a. 3.4.18 -a vel ordinatio orationis. 108.19 -am [id est ordinationem] (συντάξις, AD synt.

2.10). 159.14 participia tam nominum quam verborum sibi defendunt -am. Prisc. part. 3.462.11 a -a, id est ordinatione et coniunctione sequentium.

further examples

Prisc. 3.17.11, 214.8, 215.3, 222.25, 333.6, Prisc. part. 3.462.20.

pl.: Prisc. 2.283.10 (citing Probus), 595.6, 3.15.17.

Gk.: σύνταξις, see AD ref. above.

L: Charpin 1977: 180.

struo

1. 'compose, form (words)'

Quint. 1.5.67 ex praepositione et duobus vocabulis dure videtur -xisse Pacuvius... 'repandirostrum'.

See figuro, and further parallels s.v.

2. 'collocate, put in position'

Cic. de orat. 3.171 collocationis est componere et -ere verba.

orat. 219 compositione potest intellegi, cum ita -cta verba sunt, ut numerus non quaesitus sed ipse secutus esse videatur.

Sen. ep. 114.7 verba tam improbe -cta.

Diom. 1.395.23 refert enim non modo agnoscere qualis sit species (verborum) sed adnotare quo modo -atur.

See construo.

Non-gram.: 'construct, build' (Cato+), 'arrange' (Caes.+).

suavitas

'pleasantness of sound, euphony'

Suavitas is the Latin equivalent to euphonia.

Aug. 5.517.2 euphonia, id est -s bene sonandi, admissa est ad Latinum sermonem, ut aspera temperet.

The allurement of suavitas is opposed to the strict precedent of ars.

frg. Bob. 7.539.14 tenax artis vetustas respuit, sed illecebra -is admisit.

Cled. says that suavitas should be followed rather than ratio.

Cled. 5.47.16 euphonia suavis dictio gratiam augens. in declinandis nominibus debemus potius -i quam rationi obsequi, id est euphoniae potius quam analogiae.

Gell. however uses the phrase ratio -is.

Gell. 2.17.3 ratio -is. 6 vim aut rationis aut -is. 13.21.10 -em sonitus.

Usage tended to favour suavitas.

Cic. orat. 157 impetratum est a consuetudine ut peccare -is causa liceret.

Roman. ap. Char. 157.6 ait enim Plinius, quamquam ab 'hoc poemate' 'his poematibus' facere debeat, tamen consuetudini et -i aurium censet summam esse tribuendam.

Gk.: εὐφωνία: see s.v. euphonia.

Non-gram.: 'pleasantness, charm' (Pl.+).

subaudio

'understand (a word implied but not expressed)'

Paul. Fest. 107.4 ita Castor, ita me Hercules, ut -atur 'iuvet'. 125.4.

Char. 310.14 -atur 'soluturus' pro 'absoluturus'.

Cled. 5.66.7 non debemus dicere 'post crastinum diem'; sed per se 'post crastinum [diem]' ponere, ut -amus 'diem'.

Prisc. 2.56.11 si dicam 'non bonus homo' pro 'malus', -o 'est'. 414.5 saepe vero etiam non positus -itur accusativus, ut si dicam 'doceri a te volo' et -am 'me'. 476.3 in hoc quoque -endum est 'esse', id est 'nupturum esse' pro 'nupturum ire'. 579.13 'quaeque ipse miserrima vidi' (Verg. Aen. 2.5); -itur enim 'ego', quamvis verbum ipsum primae personae, [id est vidi] habet in se intellectum pro-

nominis eiusdem personae. 3.220.16 in omnibus -endum 'qui est', etiam si obliquenter, ut 'albi colorem equi' id est 'equi eius, qui est albi coloris'.

of possession (concerning pronouns)

Prisc. 2.588.17 commune habent possessiva pronomina cum possessivis nominibus, quod in utrisque possessio -itur (AD pron. 105.1 τὴν ἐν ἀμφοτέροις κτῆσιν ὑπακούουμένην).

Gk.: ὑπακούουμαι: see AD parallel.

L: Luhtala 1990: 51 n. 121.

Non-gram.: 'be submissive to' (Apul.).

subcommunis

'epicene' (gender), where a single form serves for both masc. and fem.

Diom. 1.301.13 est et quintum genus, quod Graece epicoenon dicitur, Latini promiscuum vel -e vocant.

Gk.: ἐπικοινός, see s.v. epicoenon.

Subcommunis is a word for word translation of the Gk. term (Job 1893: 62).

subcontinuatio

'consequence, necessary sequence'

Prisc. 3.94.25 quidam tamen et (subcontinuativas) et continuativas inter species casualium posuerunt, ... et continuationis enim et -is...per has causa ostenditur reddi: continuationis, ut 'si ambulat, movetur'; -is: 'quia ambulat, movetur'.

subcontinuativus

'indicating consequence, necessary sequence', of a type of causal conjunction classification

Prisc. 3.93.13 species (coniunctionum) sunt: ...-a. 95.13 causales igitur, quas alii in una specie posuerunt, Apollonius, pater Herodiani, in quinque species dividit, ... id est continuativas, -as, causales, adiunctivas, effectivas.

definition

Prisc. 3.94.22 -ae...causam continuationis ostendunt consequentem cum essentia rerum, ut 'quoniam, quia', ut 'quoniam ambulat, movetur'; 'quia sol super terram est, dies est': utrumque enim significat fieri ordine consequenti.

Other Latin grammarians put these conjunctions under causales (e.g. RP ap. Char. 290.27) and rationales (e.g. Comin. ap. Char. 290.9).

Gk.: παρασυναπτίς, DT 92.2; AD con. 220.14, synt. 184.8.

See continuativus.

subdisiunctivus

'subdisjunctive', of a type of conjunction disjunctive/separative in form (e.g. sive, vel), said of alternatives of which either both are true at once or both are true at different times classification

Prisc. 3.93.14 species (coniunctionum) sunt: ...-a.

definition

Prisc. 3.98.3 -ae sunt, quae voce disiunctivarum utrumque tamen esse significant, vel simul, ut copulativae, vel discrete. simul, ut... 'Alexander sive Paris', pro 'Alexander, qui et Paris dicitur'; ...discrete...ut 'toto die vel legit iste vel cogitat'; significat enim et legere et cogitare, sed non simul utrumque facere, sed aliis horis legere, aliis cogitare.

Gk.: παραδιαλεκτικής, AD con. 219.12.

Non-gram.: leg., said of alternatives of which either (a) neither is true, or (b) one at least is true.

subdistinctio

'pause in speech, indicated by a mark of punctuation placed at the bottom of a letter'

classification

Diom. 1.436.24 discretio...ostenditur modis quinque, continuatione separationem distinctione -e vel mora.

Don. 612.2 tres sunt omnino positurae vel distinctiones, ...distinctio, -o, media distinctio (Diom. 1.437.12; Serv. 4.427-39).

definition

Don. 4.372.17 -o est, ubi non multum superest de sententia, quod tamen necessario separatim mox inferendum sit.

Diom. 1.438.5 -o est silentii nota legitimi, qua pronuntiationis terminus sensu manente ita suspenditur ut statim id quod sequitur succedere debeat.

Dosith. 7.428.16 -o est diurnitas quaedam temporis differens orationem ad sententiae qualitatem.

Diom. 1.437.18 cum lectionis interruptum tenorem aliud adhuc illatura suspendit, et vocatur...a nostris -o (Vict. 6.192.11; Aud. 7.324.16).

anon. 6.273.2 -o est nec temporis nec sensus finitio.

.5 -o inferri aliquid significat.

written form

Don. 612.5 huius punctum ad imam litteram ponimus.

Diom. 1.437.18 (distinctio) imo (loco ponitur)

Diom. 1.438.7 huius autem <nota> est punctum sub versu positum.

Dosith. 7.428.17 huius autem <signum> est punctum sub versu positum.

Serg. 4.484.28 -o est punctum appositum ad imam partem semiplenae orationis.

Cf. Mar. Vict. 6.23.3 si...fuerit hyperbaton et longior sensus, at vos in ima parte versus inter duas...litteras clarum punctum ponite (see Dahlmann 1970: 133f.).

Dosith. 7.380.12 ubi sub ipsum finem implendi sensus ita suspendimus, ut statim id quod sequitur subicere debeamus, imam litteram puncto notamus.

expl. in Don. 4.534.2; Pomp. 5.133.6, 10.

Char. has 'de -e' in his list of contents (3.41) but some pages are missing from the MS at the relevant part of the text (375.11).

Gk.: ὑποστιγμή, DT 7.4, 6.

Diom. 1.437.19 et vocatur a Graecis ὑποστιγμή (Vict. 6.192.11; Aud. 7.324.17 hypostigme).

subditus

'postposed', of letters of the second vowel of diphthongs

Gell. 19.14.6 'a' et 'o' semper principes sunt. 'i' et 'u' semper -ae.

The term is common in Ter. Maur.

Ter. Maur. 6.336.370 'u' Latina -a. 337.396 ὡτα tantum et u videmus -a vocalibus (in diphthongs: αι ει οι αυ ευ ου). 338.427 in vicem Graecae quod <u> haec? -a <est> vocalis u. 349.818 'C' modo aut 'P' copulare -am 'T' sic solent non priore sed secunda dum Latina in syllaba, 'nactus' ut dicas vel 'aptus', 'sanctus' aut 'Neptunius'. 359.1156 -a currit (of x following a vowel) (361.1196, 1226, both of liquids). 362.1247 uda igitur numquam praebebit -a tempus? (of a liquid).

Syn. subiectivus, subiectus, subiunctivus.

Non-gram.: 'situated beneath' (Ov.).

subduco

1. 'remove' of letters, syllables

Prob. 4.119.14 quae litterae -antur vel quae adiciantur.

ps. RP 5.536.24 -is huic ('veterior') 'i' et 'o' et adicis 'imus' et facis 'veterimus'.

Macr. exc. 5.639.34 sunt quibus εὐφωία memoratam syllabam ('vi') -i minime patitur, ut 'cavisti pavisti'; 'casti pasti' non dicitur. 640.8 memento 'v' quoque illis -i solere, cum 'vi' syllaba terminentur 'i' vocali antecedente, ut 'nutrivi nutriti'.

of vowels, by elision

Vel. 7.81.1 est...ubi vocales -bantur, si id...metri necessitas exigebat. Macr. exc. 5.639.18 -cta 'e' vocali.

of aspiration

Macr. exc. 5.609.7 -cta aspiratione.

See demo, and further parallels s.v.

2. 'exclude', of exceptions to a rule

Cass. 7.191.7 'orbo gibbo probo' -is a regula (Martyr. 7.191.4).

See excipio 1.

Non-gram.: 'draw up, raise', 'pull away', 'withdraw, remove' (Pl.+).

subeo

1. 'come next, follow'

Nig. ap. Gell. 19.14.6 'e' et -it et praeit; praeit in 'Euripo', -it in 'Aemilio'.

Gk.: ὑπείμι, AD synt. 25.4.

See consequor, excipio 3.

2. 'substitute for, replace'

of letters

Prisc. 2.33.17 ('x' littera) -it etiam loco aspirationis, ut 'veho vexi', 'traho traxi'.

of words, parts of speech

Prisc. 2.553.2 loco verbi -it participium, ut 'bonus homo loquebatur', 'boni hominis loquentis orationem audivi', 'bono homini loquenti dedi'. 3.131.21 cum enim deficiunt adverbium, loco eorum -eunt nomina. 139.29 et casus recipiunt pronomina, ut pro toto nomine -eant (AD synt. 129.7 ἀνθυπέλθωσιν), id est pro omnibus eius casibus. 150.11 quamobrem -ierunt pronomina (AD synt. 158.1 παρεισδύον αὐτὸν τὸν ὁμιλῶν).

Gk.: ἀνθυπέρχομαι, παρεισδύω: see AD parallels.

Non-gram.: 'gounder' (Pl.+), 'substitute for, replace' (Var.+), 'come next, succeed' (Verg.+).

subiciendi

'subordinating', a type of conjunction

RP ap. Char. 291.22 -i (coniunctiones), quas Palaemon expletivas ait, hae, 'equidem enimvero'; repletivae ἀναπληρωματικοί, 'saltem tamen tandem ne adeo'; illativae, 'quamquam quamvis etsi tametsi'; finitivae, 'dum quamquam postquam antequam quatenus ut cum', δταν ὡς σημαίνει.

Barwick (1922: 119 n. 2) sees the doctrine of Plin. in this passage. It is possible that repletivae, illativae and finitivae should be understood as subcategories of subiciendi/expletivae.

Cf. ps. Asp. 5.553.16 aut subiciunt sententiam, ut 'equidem enimvero'.

Most grammarians use expletivus for this category, but Prisc. also has completivus.

See completivus, expletivus, repletivus.

Non-gram.: see subicio.

subicio

'place after, join onto'

of letters

Quint. 1.7.26 nostri praeceptores 'seruum' 'ceruum' -que 'u' et 'o' litteris scripserunt, quia -cta sibi vocalis in unum sonum coalescere et confundi nequiret (12.10.32 -endo).

Ter. Maur. 6.356.1040 udae (362.1257, 361.1215 udam).

Scaur. 7.16.5 littera aut praeponi...aut -i. 17.5 'i' littera cum omnibus vocalibus praeiciatur, nulli -itur nisi 'u' litterae, ut 'vidi vir'. 17.17 ('h') consonantibus tribus -itur 'c p t', ut 'che phe the'. 18.5 'q' neque -itur cuiquam consonantium excepta 's', ut 'squilla'.

Prob. 4.49.23 si 'i' vel 'u' litterae in syllaba sua praeponuntur, vim consonantium habere iudicantur; si vero -untur, vocalium loco funguntur.

of words

Prisc. 3.219.22 -ere et praeponere (e.g. 'pater', 'filius').

of conjunctions

Diom. 1.418.4 'aut', si semel -iatur, diminutiva est et gradum habet ad inferiora tendentem, ut cum dicimus 'librum volo aut pretium'; ut, si liber, quem potissimum volo, minime reddatur, tum, quod secundum est, vel pretium.

ps. Asp. 5.553.28 ordo coniunctionibus accidit, cum quasdam in principio ponere possumus, ut 'quamquam', quasdam non possumus, sed semper -imus, ut 'que ve'.

of prepositions

Don. 650.2 sed haec praepositio (sc. 'tenus') propter euphoniā -itur et facit 'pube tenus'.

further collocations

declinationem: Prob. 4.88.8, 131.29, 137.15.

exemplum/exempla: Prob. 4.53.37; ult. syll. 4.231.16, 241.32; expl. in Don. 4.521.24.

genera: Prob. 4.58.31.

genera cum declinatione: Prob. 4.132.8, 133.18, 136.21.

praecepta: Prob. 4.142.15, 25.

rationem: Prob. 4.47.20, 58.35, 63.7, 69.8, 75.4, 87.33, 145.4, 151.1.

significationes: Prob. 4.148.37.

See postpono, subiungo, suppono.

See also praepono, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'place below' (Lucil.+), 'place after' (Rhet. Her., Cic.+).

subiectio

'response' to a question

Prisc. 3.122.4 -es nominativae (ἀνθυπαγωγαὶ ὀνομαστικαί, AD synt. 29.4).

Gk.: see AD ref. above.

Non-gram.: 'the act of appending' (Rhet. Her.+).

subiectivus

'postpositional'

of vowels in diphthongs

Scaur. 7.16.6 'a'...littera praeposita (Keil in app. suggests praepositiva) est 'u' et 'e' litteris, 'ae au', -a vero 'u'. 17.20 'i' nulli consonantium praeicitur, sed -am tantummodo habet potestatem (18.3 'i' no', .7 'r').

Prisc. 3.276.20 -um (verbum).

Syn. subiectus, subiunctivus.

Opp. praeiectivus, praepositivus.

Non-gram.: 'based on the substitution of other than the original grounds' (Agen.).

subiectus

1. 'postpositional', of letters

Quint. 12.10.30 -as...vocalis.

of i, u, which may function as vowels or consonants

Scaur. 7.17.3 'u' littera omnibus vocalibus et praeiectiva et -a consentit, ut 'va ve vi vo' et rursus 'au eu iu ou'.

Mar. Vict. 6.12.9 'u'...consonanti -a est. 15.14 'i'...-a alii consonanti vocalis est. 24.19 pro vocali...valet ('i' littera) -a.

of the combination 'mute' + liquid

Ter. Maur. 6.362.1249 'replet' cum dico, -a est uvida mutae.

Diom. 1.423.2 'l' et 'r' -ae mutis communes syllabas faciunt.

further examples

Scaur. 7.17.17 'h'...vocalibus...-a, ut 'ah eh ih oh uh'.
de fin. 6.242.2 consonantibus liquida.

Ter. Maur. 6.350.862 uia. 360.1167 muta loco -a secundo. 361.1206 perspicis udarum quam vis modo fiat inanis, -ae quotiens et iuris sunt alieni.

Mar. Vict. 6.7.10 vocantur spiritalia tres, 'c p t', quia his 'h' littera -a inserit spiritum, ut 'Chiron Philon Thoas'. 17.17 eadem (sc. *lōra*) -a ē litterae facit longam syllabam et.

Char. 5.19 'g' littera vel alia consonans vocali correptae.

Diom. 1.422.28 consonantes appellantur, quod interdum proiectione interdum -ae vocalibus consonant. 425.17 ('p' littera) -a 'r' litterae rem publicam (significat).

Prob. 4.51.5 ('x' littera) tunc duplex accipienda, quando -a syllabam confirmat, ut puta 'nox' et 'nocs'.

Syn. subiunctivus, subiunctivus.

2. 'which may be postponed (as well as preposed)', a type of noun

Prisc. 3.219.20 -a vel superposita, quae (Graeci) *ἐπανάθετα* (vocat).

ancient etymology

Prisc. 3.219.21 '-a'...vel 'superposita' dicuntur, quod licet ea et subicere et praepone, ut 'pater filii' vel 'filio est pater' et 'filius patris' vel 'patri est filius'.

See ad aliquid, superpositus.

3. 'expressing subjection, subservience', a type of verb

Prisc. 3.274.2 -a sunt, ut 'servio tibi, oboedio, pareo, ministro, misceo tibi, famulor'. 273.24 supereminencia vel -a.

Non-gram.: 'situated below' (Cic.+).

subiunctivus

1. concerning the subjunctive mood

i) 'subjunctive' (mood)

classification

Different grammarians distinguish different numbers of moods. Some offer subiunctivus along with alternative designations.

Sacerd. 6.432.18 modi verborum sunt quinque,.... 29 -us, quem quidam adiunctivum vel coniunctivum vocant.

Diom. 1.338.13 modus...verborum...in quinque deducitur partes...-us (Prisc. 2.421.18).

Char. 215.31 modi verborum sive qualitates sunt quinque,....-us seu coniunctivus (Char. 347.3 qualitates sermonis Latini certissimas...istas accepimus, finitivam optativam -am. Diom. 1.388.12).

Diom. 1.338.10 qui novem (sc. modos esse voluerunt), -um a coniunctivo separant.

Jeep (1893: 217 n.5) suggests 'subiunctivum a concessivo separant' because elsewhere subiunctivus and coniunctivus are always equivalent.

ancient etymology

Diom. and Aug. explain the term subiunctivus on the grounds that a subjunctive clause was incomplete in sense, requiring an indicative to finish the sentence.

Diom. 1.338.20 -us enim dictus est, quoniam necesse est ut alius sermo suggeratur quo superior patefiat, hoc modo, 'cum dicam cum dixerim cum dixerō'. procul dubio necdum hic finitur sermo, finitur hoc modo, 'cum dixerō venies, cum fecero aspicias', et similia.

Diom. 1.340.24 -us sive adiunctivus ideo dictus, quod per se non exprimat sensum, nisi insuper alius addatur sermo quo superior patefiat. subiungit enim sibi vel sub-

iungitur necessario alii sermoni hoc modo, 'cum dixerō audies, cum fecero aspicias', et similia.

Aug. 5.510.23 nunc de modo -o. ideo autem sic dicitur, quia eget aliqua re, ut impleat sententiam suam, ut puta 'cum clamem clames clamet', pendet hic sensus indigetque aliqua re, ut sententia compleatur, ut si dicam 'cum clamem, quare me tacere dicis'?

Prisc. 2.424.12 -us, qui eget non modo adverbio vel coniunctione, verum etiam altero verbo, ut perfectum significet sensum.

16 et sciendum, quod omnibus modis aliis sociari potest -us, qui cum diversas habeat significationes, non ab una earum, sed a constructione nomen accipit.

3.241.4 '-us', vel quod subiungitur coniunctioni vel quod alteri verbo omnimodo vel subiungitur vel subiungit sibi alterum.

11 et sciendum, quod necesse est alteri modo eum sociari vel eiusdem modi alteri verbo.

Prisc. offers in addition the explanation that the subjunctive is subordinate to a conjunction. This is AD's explanation of the Gk. term: it is rejected for the Latin term coniunctivus by two of Don.' commentators.

Prisc. presents several possible senses for the subjunctive.

3.247.24 iste igitur modus, id est -us, ut breviter vim eius colligam, apud Latinos est quando dubitationem, est quando comprobationem, est quando possibilitatem significat (241.4 -us et 'dubitativus' dicitur).

subi. + opt.

That the grammarians identified an optative mood for Latin indicates their slavish dependence on their Gk. forebears. The term optativus was applied to the subjunctive in the construction with utinam. Since optative and subjunctive were identical in form the grammarians had some difficulty keeping the two distinct.

Diom. 1.340.28 et nihil differt (-us modus) ab optativa nisi tempore tantum futuro.

attestation:

Schottmüller (1858: 12, followed by Barwick 1922: 113) attributes subiunctivus to RP:

RP ap. Char. 292.11 (in section on conjunctions) 'cum' iungitur modo finitivus modo -is, velut 'cum dico',....'cum dicam' (Dosithe. 7.418.23).

coni. vs. subi.

Coniunctivus (q.v.) occurs once in Prisc.'s inst. de nom. (3.451.7 optativus futurum et praesens coniunctivi), but in the rest of this treatise he consistently uses subiunctivus, e.g. 451.18, 32, 37. In his major work Prisc. uses subiunctivus throughout.

Gk.: *ὑποτακτικὸς*, AD synt. 348.10.

This term was applied to the subjunctive mood by AD because it is subordinated to conjunctions (Egger 1854: 166).

ii) of conjunctions, 'joined to the subjunctive mood'

RP (Plin.?) ap. Char. 292.4 -ae, 'cum', 'si' et quae ab eo compositae sunt, 'tametsi', 'antequam', 'donec', 'quamvis', 'dummodo', 'licet', 'postquam', 'priusquam', 'dum' cum pro 'donec' accipitur aut pro 'dummodo'.

Cf. 291.25 finitivae; 292.3 optativae.

Plin. ap. Diom. 1.416.20.

Dosithe. 7.418.19 -ae *ὑποτακτικαί*, 'si, antequam, donec *ἔχει*, quamvis *ἄλλιστα*, dummodo, licet, cum *ἦν* *ἔλεγε* *ὅποτε*, dum, postquam, priusquam *πρὶν ἤ*'.

It appears that finitivae, optativae and -ae refer to conjunctions which are found with indicative (finitiva), 'optative' and subjunctive verbs respectively (RP ap. Char. 292.9ff., cf. Dosithe. 7.418.13ff.).

Cf. RP ap. Char. 292.11 above under modus.

Gk.: *ὑποτακτικὸς*?

This term is found as the equivalent to subiunctivus in the late Gk. translation of Dosithe., but the term is not attested for any Gk. author. The Latin grammarians concerned seemed to have followed no Gk. model in this classification

(Job 1893: 142f.; Steinthal 1890-91, ii: 325), although Prisc. has adiunctivae for conjunctions with the subjunctive, modelled on AD's ἐπιζευκτικῶς.

Cf. Prisc. 3.95.15 adiunctivae (coniunctiones) sunt, quae verbis subiunctivis adiunguntur.

See adiunctivus, finitivus, optativus.

2. of order, 'following', as opposed to preceding
i) of pronouns

Diom. 1.329.20 ordo quoque * aut praepositiva sunt, ut 'quis quantus', aut -a, ut 'is tantus'...-a vel quae responsi vim habent.

ps. Asp. 5.551.1 ordo accidit pronomini: nam aut praepositiva sunt pronomina, ut 'quis quantus', aut -a, ut 'is tantus'.

Char. 209.1 -a... 'tantus'.

Diom. 1.331.5 pronomem articulare -um vel relativum... 'is'.

Don. 629.9 sunt -a, ut 'is idem'. 589.20 -um vel relativum.

Cled. 5.51.15 minus quam finita pronomina,... ut est 'ipse iste is'... etiam -a appellantur, ut puta 'qui illud fecit, ipse et hoc fecit'.

ancient etymology

Prisc. 2.579.19 'is' autem... subiungitur, unde et '-um' pro merito nuncupatur.

Cled. 5.15.15 ('is') -um dictum est aut relativum, quod subiungitur aut refertur. nam ista pronomina articularibus praepositivis subiecta sunt.

Gk.: ἐπιταγματικός.

Prisc. 2.580.13 hoc pronomem [id est 'ipse'] ἐπιταγματικόν, hoc est impositivum vel -um, vocant Graeci, quod vel subiungit vel subiungitur alteri pronomini.

Cf. 3.179.25 'ipse' additivum vel appositivum dicitur, quod Apollonius ἐπιταγματικόν nominat.

Prisc. has four Latin equivalents for a single Gk. term, ἐπιταγματικός, used by Aristarchus of αὐτός as AD reports (AD pron. 62.17). Of these, additivum and particularly appositivum render the sense and form of the Gk. word most accurately (Job 1893: 128; cf. Luscher 1912: 133). Prisc.'s use of subiunctivus may be accounted for by reference to the following passage in AD (pron. 116.1ff.):

ἡ καλουμένη ἐπιταγματικὴ ἀντωνυμία καὶ προτάσσεται καὶ ὑποτάσσεται... ἐπεκράτησε μέντοι τὸ τῆς ὑποτάξεως, δ καλεῖται ἐπιταγματικόν.

Prisc., however, omits the second part, making his explanation rather less clear. Prisc. justifies subiunctivus, 'quod vel subiungit vel subiungitur alteri pronomini', but the two constructions are opposites, usually expressed by praepositur and subiungitur. The point (which AD makes and Prisc. fails to make) is that for ipse (or αὐτός) postposition (i.e. subiungitur) prevails.

ii) of the article

Prisc. uses subiunctivus of the Gk. relative pronoun δς.

Prisc. 3.125.3 'qui' vero, quod interpretatur ὅστις -quod est -us articulus (sc. δς) cum nomine infinito (sc. τις) apud illos (sc. Graecos). 120.3 praepositivus et -os... articulos.

Gk.: ὑποτακτικός.

Subiunctivus matches Gk. ὑποτακτικός, used (e.g. DT 61.3) of the postpositive 'article' δς, as opposed to the prepositive article (προτακτικός) ὁ (Job 1893: 129-30).

iii) of adverbs

ps. Asp. 5.552.20 positio accidit adverbii, cum quaedam praepositiva sunt, ut 'qualiter', quaedam -a, ut 'taliter'.

iv) of conjunctions

Diom. 1.415.25 ordo conjunctionum triplici genere servandus est, [primo] quo apparet utrum praepositiva sit, ut 'nam', an -a, ut 'que', vel quae praeponi et subiungi possit, ut 'itaque namque' (Don. 647.10; Aug. 5.521.29).

Agroec. 7.114.21 've' coniunctio -a.

Prisc. 3.287.9 ('nam, enim, ergo' coniunctiones) inveniuntur et praepositivae et -ae.

Cf. Comin. ap. Char. 289.23 ordo est quo apparet quae praeponi tantum possit, ut 'at', quae subiungi tantum possit, ut 'que', quae praeponi et subiungi, ut 'etiam'.

Syn. postpositivus, subsequens.

Opp. praepositivus, principalis.

See also communis, medius.

v) of prepositions

Diom. 1.409.7 sunt (praepositiones) praepositivae, ut 'sine', -ae, ut 'tenus' (Don. 652.2).

Cled. 5.78.25 -ae, ut tenus: ut 'crurum tenus'.

Cf. Serv. 4.418.32 praepositio dicta est, quod in loquendo praepositur - dicimus enim 'apud amicum sum' -excepta una praepositione, quae non numquam praepositur et postponitur, ut 'tenus' - dicimus enim et 'pube tenus' et 'tenus pube' - et excepta altera praepositione, id est 'cum', scilicet in pronomini non nullis, ut 'mecum tecum'.

Opp. praepositivus.

vi) of letters

Diom. 1.425.29 't' consonans... -a 'p c s' consonantium, ut 'Ctesipho Stichus'. 424.19, 23, 425.23. 425.27 's' consonans... praepositiva vocalibus et -a, ut 'satis asper'.

Prisc. 2.37.8 sunt... vocales praepositivae aliis vocalibus subsequentibus in eisdem syllabis 'a e o', -ae 'e u', ut 'ae au eu oe'.

Gk.: ὑποτακτικά, DT 10.5.

Syn. subditus, subiectivus, subiectus.

Opp. praepositivus, praepositivus, princeps.

subiungendi

'subjunctive' (mood)

exc. Bob. 1.562.33 quintus modus est qui intellegitur adiungendi -ique, qui etiam recipit coniunctionem, velut 'si amem ames amet'.

Non-gram.: subiungo.

subiungo

'place after, join onto'

of letters: littera

Scaur. 7.17.20 ('l' littera) -itur autem 'f' litterae, ut 'flatus', et 'p', ut 'placidus'.

Char. 6.11 'f' littera... -cta vocali, ut 'efficit officit' (cf. Diom. 1.424.19 subiunctiva). 12 'l' littera tam praepositur vocalibus quam -itur (Diom. 1.425.1; Dosith. 7.383.5). 15 ('l' littera) -itur etiam consonantibus, cum 'Claudium'... nominamus (Diom. 1.425.3; Dosith. 7.383.7).

Diom. 1.423.16 haec ('h' littera) si 'c' mutae -cta fuerit, γ notat Graecam.

Similarly, Char. 6.19, 20, 24, 7.3, 6, 11, 15, 20, 29; Diom. 1.424.5, 7, 10, 21, 24, 425.11, 15, 31 (cf. 425.23, 27 subiunctiva); Dosith. 7.383.12, 384.3, 5, 10, 13, 15, 385.4, 7, 10, 386.4.

littera: Scaur. 7.14.16 ('a').

litterae: Diom. 1.433.15.

of letters: muta(e)

Ter. Maur. 6.356.1058 quae sibi tres tantum poterit -ere mutas, si quando 'scutum' 'spumas' vel 'stamina' dico. 362.1233 tertia (uda) non aliter mutae -itur uni, quam quotiens 'Gnaeum gnarum gnatum' que loquemur.

of letters: vocalis

Char. 10.14 (consonanti).

of letters: specific letters

Ter. Maur. 6.337.415 quin et u loco priore, λῶτα si -xeris, effici diphthongon unam posse nec plures reor; ὑλες ut dicunt Ἀχαιῶν, γῶτα μῶτα et talia. 338.421 ut in Graecis

sonis *lōra* -i necesse est. 347.737 si prius 'Q' collocarint, 'U' et 'O' -xerint, quia 'sequor' <et> easdem habebat. 363.1268 pro geminis duplicem recte -ere possis.

Prisc. 2.19.17 utrum praeponi debeat huic ('r') aspiratio an -i.

of syllables

Cass. 7.182.3 cum posterior 'vis' syllaba -itur plurimis, ut abs 'quoque' quorumvis utrumvis' ac talia (Martyr. 7.182.3).

of elements of compound words

Quint. 1.5.65 compositae (voces) aut praepositionibus -untur, ut 'innocens'..., aut e duobus quasi corporibus coalescunt, ut 'maleficus'.

of words

Diom. 1.321.6 cognomen...nominibus gentilicis -itur, ut 'Cato Scipio', ordinantur enim sic, 'Marcus Porcius Cato', 'Publius Cornelius Scipio' (exc. Bob. 1.533.19).

of words: pronouns

Prisc. 2.190.19 est quando...pro genetivo (accipitur Graeco ablativus), quando praepositionibus vel adverbis ablativi casus -itur, ut 'ex illo', 'de illo'.

of words: verbs

Prisc. 3.161.6 si enim praeponam coniunctionem dicendo 'et scribit Dionysius', necesse est alterum verbum -ere et dicere 'et scribit Dionysius et legit'.

Prisc. part. 3.484.27 et quando 'ut' vel 'uti' -itur ei ('sic'), ut 'sic ut dixit', 'sic uti iussit'.

of words: conjunctions

Comin. ap. Char. 289.24 ordo (coniunctionum) est quo apparet quae praeponi tantum possit, ut 'at', quae -i tantum possit, ut 'que', quae praeponi et -i, ut 'etiam' (Diom. 1.415.27).

Prob. 4.144.22 ordo coniunctionum est quo apparent coniunctiones quae praeponi debeant tantum, quae -i, quae praeponi et -i.

25 -untur coniunctiones numero quinque hae tantum, 've quae autem enim quoque'.

expl. in Don. 4.560.30 ordo est in coniunctionibus, quo apparet quae praeponi tantum possit, ut 'nam equidem igitur'; quae -i tantum, ut 'enim que autem'.

of words: prepositions

Prisc. 3.34.27 nec solum praeponitur (praepositio), sed etiam -itur tam apud poetas quam apud sine metris scribentes.

41.15 est tamen quando 'circum' praepositioni eam ('circa' praepositionem) -imus et 'circumcirca' dicimus.

of a certain type of pronoun

Cled. 5.15.15 subiunctivum dictum est (pronomen)...., quod -itur.

Prisc. 2.579.19 'is' autem, quod secundam cognitionem significat, -itur, unde et 'subiunctivum' pro merito nuncupatur, quod redigat in memoriam primae cognitionis, ut si dicam: 'Aeneas filius fuit Veneris; is est qui vicit Turnum'.

580.13 ergo hoc pronomen [id est 'ipse'] *ἐπιταγματικόν*, hoc est impositivum vel subiunctivum, vocant Graeci, quod vel -it vel -itur alteri pronomini.

of the subjunctive

Char. 347.15 sermo, dum finitivus est, absolute effertur, aut dum optamus, aut dum, ut repleatur sensus, necessario -imus, unde subiunctiva quoque appellata est verbi qualitas.

Diom. 1.340.25 -it enim sibi vel -itur necessario alii sermoni hoc modo, 'cum dixero audies', 'cum fecero aspicias', et similia.

exc. Bob. 1.562.33 quintus modus est qui intellegitur adiungendi -endique, qui etiam recipit coniunctionem, velut 'si amem ames amet'.

Prisc. 3.241.4 'subiunctivus' (modus dicitur), vel quod -itur praepositioni vel quod alteri verbo omnimodo vel -itur vel -it sibi alterum.

collocations

praepositiones: Cled. 5.78.27.

verbum: Prisc. 3.63.2.

Gk.: *ὑποτάσσω*, DT 61.2, of the article; AD pron. 35.20, 116.1, of pronouns, pron. 116.6, adv. 125.13, etc., of adverbs.

See postpono, subicio, suppono.

See also praepono, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'attach, associate', 'subjoin, add' (Var., Cic.+), 'make subject' (Cic.+), 'fix under' (Lucr.+), 'harness together under a joke' (Verg.+).

sublatus (as past participle of *tollo*, q.v.)
'removed'

of parts of speech

coniunctio: Cled. 5.73.27.

nomina: Prisc. 3.149.22 (AD synt. 156.7 *περιγραφέντων*).

praepositio: Pomp. 5.252.20, 24.

verba: Pomp. 5.222.10.

of letters

expl. in Don. 4.521.32 (of dei, pl. of deus) ergo 'e' littera, quae esse debuit in numero plurali, non mutata est, sed -ta per syncopen. remanet enim una 'i', 'di'.

liquidae: Serg. 4.477.5.

littera: Vel. 7.79.5 ('r'); Sacerd. 6.435.4 ('s'); Char. 188.23 ('a' novissima; Diom. 1.304.21), 190.29 ('o'), 221.15 ('s'); Diom. 1.307.13 ('o'...novissima), 341.24 ('s' novissima); Serv. 4.417.33 ('s'); Pomp. 5.228.13 ('r'); Cons. 5.369.4 ('r').

litterae: Cass. 7.154.19.

vocales: Serg. 4.477.3, 13.

specific letter: Char. 189.31 ('i'), 190.16 ('o'), 215.7 ('r'), 218.19 ('s'); Diom. 1.305.26 ('i'); Serg. 4.477.6 ('s'); Cled. 5.19.19 ('o'), 45.16 ('l'); Cons. 5.369.10 ('r').

of syllables

syllaba: Sacerd. 6.474.2 (Prob. cath. 4.9.1); exc. Bob. 1.533.10; Serv. 4.417.31, 36; Pomp. 5.246.7.

of accents, diacritics

nota aspirationis: Serg. 4.484.20.

further collocations

personae: Serv. 4.437.10.

Non-gram.: 'removed' (Pl.+); see also s.v. *tollo*.

submedius

'mark of punctuation, placed in the middle of a letter, i.e. halfway up the line'

Diom. 1.437.13 hae (positurae) tres sunt, distinctio, subdistinctio, media distinctio sive mora, vel, ut quibusdam videtur, -a.

subsequens

'subsequent, following', of conjunctions

RP ap. Char. 290.12 coniunctionum quaedam sunt principales (e.g. 'sed'), alia -es (e.g. 'que'), alia mediae (e.g. 'etiam'), quibus utralibet parte positae sine vitio coniungitur oratio.

Cf. Comin. ap. Char. 289.23 ordo est quo apparet quae praeponi tantum possit, ut 'at', quae subiungi tantum possit, ut 'que', quae praeponi et subiungi, ut 'etiam'.

Syn. postpositivus, subiunctivus.

Opp. praepositivus, principalis.

See also communis, medius.

Non-gram.: subsequeor 'follow closely' (Pl.+).

substantia

'existence'

1. of certain grammatical forms: some derivatives have no existing base form

Sacerd. 6.430.38 'factus' et 'faciendus' participia sunt sine verbi -a (444.7).

431.23 frequentativa tantum sine verbi -a, ut 'graecisso patrisso'.

490.19 'cedo', quod significat da, sine verbi totius -a solum reperitur numero singulari, 'cedo', numeri pluralis 'cette' (Prob. cath. 4.38.16).

Macr. exc. 5.626.23 sunt quaedam... (frequentativae) formae sine -a principalis, 'cyathissare' (651.23).

650.27 sunt quaedam inchoativa et sine -a principalis: 'nigrescunt' (Verg. Aen. 11.824).

2. of a type of verb, indicating existence, i.e. the verb 'to be' (sum)

Prisc. 2.448.22 (verba) -ae vel vocandi, ut 'Priscianus sum, Priscianus vocor, Priscianus nominor, Priscianus nuncupor'.

3.151.10 quae...-am significant verba vel nominationem (ὕπαρξις), AD synt. 159.14).

Gk.: see s.v. substantivus.

Non-gram.: 'reality, existence, essential nature' (Sen.+).

substantivus

'substantive, indicating existence'

1. of certain pronouns, classified by Prisc. as nouns

Prisc. 3.137.5 similiter adverbium 'qui', quod est a nomine -o 'quis'.

154.9 accipitur nomen -um cum verbo - ut 'quid est amans?' 'qui amat'...- et loco verbi participium cum verbo -o, ut 'pransum sum' pro 'prandi'.

2.564.30 quomodo enim loco verbi participium accipitur necessitatis causa cum verbo -o, sic etiam, ubi participium deficit, necessario verbum infinito nomini -o iunctum participii officio fungitur.

574.6 sed pro his (sc. participiis) -o nomine et verbo utimur, ut ὁ φιλήσας 'qui amavit', ὁ φιλούμενος 'qui amatur'.

2. of the verb 'to be'

See Prisc. 3.154.9, 2.564.30, 574.6 above.

Prisc. 3.326.14 pro hac constructione Romani participio futuri utuntur cum omni tempore verbi -i, ut 'lecturus sum', μέλλω ἀναγινώσκειν; 'lecturus eram' et 'fui' et 'fueram'.

166.13 et -a quidem verba possessivis coniuncta ad possessores referuntur, ut 'tuus sum filius'.

212.8 subauditur...participium verbi -i 'ens', quod in usu nunc nobis non est, pro quo possumus 'qui est' vel 'qui fuit Pelei filius' dicere vel subaudire.

2.419.21 verbo -o, id est 'sum'. 3.226.19 -o verbo [id est 'est'].

+ vocativa (verba): Prisc. 2.187.5, 580.11 (~ AD pron. 64.19 τὸ λέγεσθαι ἢ ὑπάρχειν), 582.11, 585.21, 588.24, 3.12.13, 25, 13.7, 22.15, 129.8 (~ AD synt. 100.14 μετὰ ῥήματος τοῦ ὀνομάζεται ἢ ἔστιν), 130.16, 152.7, 24, 203.5, 204.7, 206.15, 207.19, 210.13).

3. of the participle of the verb 'to be'

Cf. Prisc. 3.212.8 above.

Prisc. 2.191.7 in huiuscemodi...constructionibus subauditur participium -um.

3.239.5 Graeci...participio utuntur -o: 'Ἀπολλώνιος ὦν διδάσκεις.

ancient etymology

Prisc. 3.153.27 non enim accusationis verbum proprietatem sic significaret substantiae, quomodo -um verbum.

Gk.: ὑπαρκτικός, cf. ὑπαρξίς.

Prisc. 2.414.15 excepto 'sum' verbo, quod ὑπαρκτικὸν Graeci vocant (550.8), quod nos possumus '-um' nominare.

The term ὑπαρκτικός occurs in AD, together with ὑπαρξίς. Sometimes he differentiates verbs of being and verbs of being called or named, Prisc.'s substantiva and vocativa respectively, e.g.

pron. 52.16 τὰ τῆς ὑπάρξεως ἢ κλήσεως ῥήματα.

Sometimes ὑπαρκτικός or ὑπαρξίς covers both categories, e.g. synt. 61.24, 88.13.

subtraho

'remove, take away'

of letters

Prisc. 2.462.19 'M' manet... 'promo prompsi'; geminatur, ut 'mordeo momordi'; -itur: 'rumpo rupi'. 22 'N' servatur eadem, ut 'moneo monui';...-itur: 'linquo liqui'.

aspiratio: Prisc. 2.19.14.

consonans: Cons. 5.359.26, 31; Prisc. 2.45.20, 481.26, 539.10 ('u').

littera: Vel. 7.78.5 ('n'); Char. 89.23 ('i'), 226.23 ('a'); Diom. 1.348.7, 229.12 ('u'); Diom. 350.28, 229.29 ('u'); Diom. 1.351.2; Vict. 6.216.12 ('s'), 217.10 ('l'), 12 ('r'); Cons. 5.383.29 ('v'), 30; Macr. exc. 5.608.26.

litterae: Vict. 6.217.4.

syllaba: Diom. 1.320.26; Serv. 4.441.19; Cass. 7.156.9; Macr. exc. 5.616.28, 639.32 ('vi'); Prisc. part. 3.494.31.

vocalis: Diom. 1.435.17; Vict. 6.194.6; Donatian. frg. 6.275.8.

specific letter(s)

Mar. Vict. 46.26 M ('a'); Char. 169.5 ('s'), 217.12 ('s'); Diom. 1.353.7; Macr. exc. 5.603.7 (i), 621.16 (μ), 623.19 (ε), 645.23 ('o'); Prisc. 2.16.2 ('i'), 30.1 ('m'), 35.11 ('d'), 52.15 ('s'), 67.15 ('de'), 130.4 ('ti'), 468.25 ('a'), 530.2 ('u'), 531.16 ('m' et 'd'), 532.1 ('u'), Prisc. part. 3.467.15 ('i'); ps. Prisc. de acc. 3.524.14 ('ti').

of words

expl. in Don. 4.558.21 sunt quaedam adverbialia...quae posita orationem illuminant, -cta nihil sensui demunt, ut 'profecto tandem'. Prisc. 3.116.15 sin -as adverbium (AD synt. 17.8 ὑφέλου).

praepositio: Cons. 5.351.14.

Gk.: ὑπαρξίς: see AD parallel.

See demo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'remove' (Pl.+), 'draw from under' (Cato+).

succedaneus

'substitute', of a pronoun as a substitute for a noun

Cled. 5.49.23 haec pars (sc. pronomen) a Varrone -a dicitur, quia non potest in eadem locutione esse, hoc est quia bis nomen repeti non potest.

According to Gell. (4.6.3-6) this adjective in the form succedaneus or succidaneus is very old, is related to caedo, belongs to the language of religion and means 'brought in addition to complete the sacrifice'. Var. may be using this adj. here in a metaphorical way, or he may have considered succedaneus to be related to cedo. The word does not appear anywhere else as a grammatical term; it occurs as a legal term meaning 'substitute' (Collart 1954: 179 n. 13).

Non-gram.: 'killed as a substitute or addition, exposed to a danger in place of another' (Pl.+).

sui passio

'reflexivity'

1. of pronouns

Prisc. 3.17.15 'sui' pronomen...ad verbum...ponitur reciprocum, id est sui -em significans.

166.30 reciprocationem, id est sui -em, fieri et eandem personam agere aliquid in se simul et a se pati.

167.2 Graeci...compositis utuntur pronominibus in sui -e, id est ἰδιοπαθεία, ut ἐμαυτὸν διδάσκειν.

further examples: Prisc. 3.177.12, 16, 178.16.

Gk.: αὐτοπάθεια, AD synt. 203.18, 243.3; ἰδιοπάθεια, only in medical writers.

2. of verbs

Prisc. 3.223.11 per reciprocationem, id est sui -em, quam Graeci ἰδιοπαθείαν dicunt (ut 'misereor mei').

270.24, 276.4 sui -em (AD synt. 413.7 αὐτοπαθείαν).

Gk.: αὐτοπάθεια, AD synt. 397.10 and see ref. above; ἰδιοπάθεια, only in medical writers.

Syn.: reciprocatio.

sui passivus

'intransitive', of verbs

Prisc. 3.270.14 reciproca...sive sui -a, quae ἰδιοπαθῆ vocant Graeci (ut 'rubeo', 'horreo', etc.).

Gk.: αὐτοπαθής, AD synt. 402.3; ἰδιοπαθής, see note s.v. sui passus.

Syn. reciprocus.

sui passus

Prisc. 3.176.17 Graeci (pronominiibus ἑαυτοῦ sim)...utuntur, quando eadem persona in sese vel in suam...possessionem facit aliquid, quae ἰδιοπαθῆ vel ἀντανάγκλαστα vocant, id est 'sui passa' vel 'a se patientia' sive '-a' translativa a corporibus, quae in se refringuntur (cf. AD synt. 237.4ff.).

Gk. ἰδιοπαθής is not found in AD; he has αὐτοπαθής, also mentioned by Prisc.

sum

'have regular comparison', of adjectives

Diom. 1.324.24 (omnia qualitatum nomina, i.e. *adjectives*) aut...incipiunt aut sunt aut veniunt aut adiciuntur aut inveniuntur aut exeunt.

.26 sunt quae ex positivi imagine per omnes gradus formantur, ut 'fortis fortior fortissimus'.

Non-gram.: 'be' (from earliest texts).

summus

1. 'superlative'

Var. 8.78 si proportionem essent verba, ut uno vocabulo dicimus 'virum' et 'mulierem sapientem'...et 'sapientiore'..., sic diceremus item cum pervenissemus ad -um.

Non-gram.: 'highest, topmost, furthest' (Enn., Pl.+).

2. 'highest' in pitch

Gell. 13.26.3 '-um'... 'tonum' προσωδῶν acutam dicit (P. Nigidius).

expl. in Don. 4.529.21 sic inter imam -amque vocem esse mediam.

Non-gram.: 'loudest' (Enn.+).

sumo

1. 'take over, adopt' from Gk. or another language

Var. 5.107 a vocabulis Graecis -pta. 6.5 id vocabulum -pserunt a Sabinis.

ex Graeco:

Var. ap. Char. 132.24 vocabula ex Graeco -pta.

Fest. 343.17 cum ea vox ex Graeco videatur -pta.

Prisc. 2.333.13 talia ex Graeco -pta.

de Graecis:

Gell. 2.23.1 comoedias...-ptas ac versas de Graecis.

a Graecis:

Don. 628.5 quae (nomina) a Graecis -psimus (Pomp. 5.197.4; Cled. 5.47.31). Prisc. 2.32.20 in his dictionibus, quas a Graecis -psimus (2.11.21). 36.23 ipsa scriptura a Graecis -pta. 265.5 (nomen) a Graecis -ptum. 455.4 quae (verba)...a Graecis -psimus.

See admitto 2, assumo 3, recipio 2, traho 1, transfero 4.

See also venio 3.

2. 'take, receive'

of letters

littera: Macr. exc. 5.628.33.

litterae: Prisc. 2.12.18.

of parts of speech

articulus: Serv. 4.408.13, 14.

nomen: Char. 120.16.

participium: Prisc. 3.124.9.

pronomen: Prisc. 3.116.22 (AD synt. 18.1 παραληφθῆ), 124.6.

verbum: Cons. 5.376.14 ('verb').

vocabulum: Var. 6.5; expl. in Don. 4.548.10; Pomp. 5.97.19.

of case

casus: Pomp. 5.136.32.

of gender

genera: Pomp. 5.199.4.

genus: Char. 120.11.

of tense

aoristus: Macr. exc. 5.619.16.

perfectum: exc. Bob. 1.565.23.

of accent

accentum: Aud. 7.360.15 (gravem).

circumflexum: Aud. 7.361.12.

further collocations

activitas: ps. RP 5.542.36.

augmentum: Cons. 5.363.20.

incrementum: Mar. Vict. 6.5.1; Prob. 4.48.34 (Aud. 7.321.15; Char. 4.11; Diom. 1.421.18; Dosith. 7.381.7; expl. in Don. 4.487.16).

origo: Serv. 4.435.6, 440.23; Pomp. 5.221.15, 25, 242.9, 12, 262.35.

personae: Cled. 5.16.20.

ratio regulae: Prisc. 2.418.17.

regula: Serv. de fin. 4.452.14; Prisc. 2.442.25.

regulae: Serv. 4.408.33; Pomp. 5.188.20, 23.

significatio: Char. 198.16; Serv. 4.430.22; Prisc. part. 3.473.23 (participiorum).

vis: Ter. Maur. 6.329.147 (consonantum), 347.754 (consonae).

Gk.: παραλαμβάνω, see AD parallel.

See recipio 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'take up' (Naev., Pl.+), 'take' (Pl.+), 'borrow' (Ter.+).

superaddo

'add on'

Macr. exc. 5.610.7 σῆμα -it ultimae (syllabae).

Gk.: see addo.

See addo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'attach, add on' (Verg.+).

supereminens

'indicating dominance', a type of verb

Prisc. 3.273.24 -ia..., ut 'impero tibi,...regno tibi, dominor tibi' (271.29, 272.27).

Gk.: ὅσα ἐπικράτειάν τινων σημαίνει εἰς τὴν τῶν ὑπερεχόντων ἢ κυριεύόντων διάθεσιν, AD synt. 419.13.

Non-gram.: superemineo 'stand out above' (Verg.+).

superlatio

'the raising of an adjective (or adverb) to the superlative degree'

1. of adjectives

classification

Char. 59.7 unde igitur dinoscitur et discernitur nomen (in 'ens') a participio? quod nomen (i.e. *adj.*) recipit comparisonem et -em,...participium autem non recipit.

242.5 ex omnibus <nominibus> quae 'is' aut 'us' terminantur veniunt comparationes et -es.

ps. Asp. 5.549.36 in quibus duobus (sc. qualitatis et quantitatis, i.e. *adjs.*) frequentissime comparatio et -o spectatur.

definition

Diom. 1.324.18 -o est enuntiatio cum -e ad omnes, ut 'fortissimus'.

Char. 147.12 ipsa enim -o per se praelationem omnium significat et confirmat neminem prae illo esse doctiorem, ubi 'doctissimus' appellatur.

.18 ubi autem -e utimur, non potest adici neque 'magis' neque 'valde', quoniam ipsa -o omnia significat.

.6 -o genetivum (casum accipit), velut 'doctissimus omnium'.

attestation: Quint. 1.5.45; Vel. 7.50.2; Roman. ap. Char. 145.25.

2. of adverbs

Char. 235.17 nam huius adverbii -es cuius 'is' litteris nomina terminantur, ut 'agilis docilis', et superlativo litteram 's' terminant efficiuntque 'agilissimus docilissimus', quorum adverbia 'agilissime docilissime' dicuntur.

Non-gram.: rhet. 'exaggeration', (Rhet. Her., Quint.); cf. superlativo 'to carry over' (Plin.+), 'to carry to a higher degree' (Fro., Cic.).

superlative

'in the superlative'

1. of adjs.

Char. 147.2 hae partiones trifariam declinantur, id est absolute comparative -e...; velut...hic pulcher pulchrior pulcherrimus'.

2. of adverbs

Char. 144.12 comparative 'doctius', -e 'doctissime' (exc. Bob. 1.555.37).

Gk.: ὑπερθετικῶς, Herodian pros. 3.2.109 (of adjectives).

superlativus

'superlative'

1. third grade of comparison of adjs./adverbs**classification**

The superlative was one of the three 'grades' or degrees of comparison, see s.v. gradus.

i) of adjectives**definition**

Diom. 1.324.15 -a sunt cum aliquem comparamus ad omnes, ut 'fortissimus omnium'.

Prob. 4.56.37 -us gradus est eo plus adiciens aut minuens per comparationem, ut puta 'fortissimus miserrimus'.

Prisc. 2.86.2 -us multo alios excellere significat.

94.15 -um est, quod vel ad plures sui generis comparatum superponitur omnibus vel per se prolatum intellectum habet cum 'valde' adverbio positivi, ut 'fortissimus Graecorum Achilles' id est 'fortis super omnes Graecos'; sin autem dicam 'fortissimus Hercules fuit', non adiciens quorum, intellego 'valde fortis'.

Prisc. distinguishes explicitly between the relative and absolute superlative; other grammarians indicate some awareness of the difference.

Char. 199.10 sunt item nomina -a quae absolutum non habent, sed ab adverbio <venient>, ut 'citerior citimus a citra', 'inferior infimus ab infra' (Dosith. 7.399.12).

Char. 199.30 -us...gradus omnibus his tantum qui sui generis sunt praepositur; nam 'velocissimus equus' non dicitur nisi equis comparatus. itaque -us gradus aut omnibus sui generis praepositur, ut 'o Danaum fortissime gentis Tydide' (Verg. Aen. 1.96), aut nullis (Dosith. 7.401.1).

Don. 619.3 tunc hoc (sc. -o gradu) utimur, cum aliquem suo generi comparamus, ut 'Hector fortissimus Troianorum fuit' (Diom. 1.325.18; Cons. 5.342.24).

.4 plerumque -us pro positivo ponitur et nulli comparatur, ut 'Iuppiter optimus maximus' (Diom. 1.325.19; Cons. 5.342.25).

case governed

Char. 200.5 -um...genetivum trahere casum et tantum plurali numero iungi, ut 'iustissimus omnium' (Dosith. 7.401.6; Prob. 4.73.28; Don. 619.2, 586.3; Cons. 5.342.23).

Prisc. 2.94.12 -us... (adiungitur) genetivo plurali vel singulari, quando ipsum nomen singulare multitudinem significat, ut 'fortissime gentis' (Verg. Aen. 1.96).

Prisc. 2.99.23 -us gradus.

attestation:

Paul. Fest. 379.7 'vivissimus' -us a 'vidido'.

Scaur. 7.24.22 nam secundum analogiam magnus -o 'magnissimus' facit: inde corrupte 'maximus' figuratum.

Vel. 7.49.23 erravere autem grammatici, qui putaverunt -a <per> 'u' enuntiari.

Gk.: ὑπερθετικόν, DT 28.3; AD adv. 167.26.

ii) of adverbs**definition**

Prob. 4.153.32 de -o. -us gradus adverbiorum una hac forma definitur tantum, 'e', ut puta 'doctissime' et cetera talia.

Ps. Asp. uses superlativus of the adverbs themselves.

ps. Asp. 5.552.23 qualitas et quantitas accidunt adverbio, cum aut absoluta sunt adverbia, ut 'bene alte', aut comparativa, ut 'melius altius', <aut> -a, ut 'optime altissime'.

Prisc. 3.79.24 derivativorum adverbiorum species est etiam in comparativis et -is, praeterea diminutivis, quod apud Graecos non est; et plerumque denominativa sunt haec, ut 'clarus clarior clarissimus: clare clarius clarissime'.

88.4 -a 'maxime, minime, ocissime'.

Gk.: ὑπερθετικόν, AD adv. 169.7, 8.

2. of the historic perfect and pluperfect of the passive (e.g. factus fui, factus fueram)**classification**

exc. Bob. 1.562.38ff. praeteriti temporis in activis... species sunt tres. nam aut imperfecta est, ut 'legebam', aut perfecta et absoluta, ut 'legi', aut plusquamperfecta vel recordativa, ut 'legeram'. in passivis autem V, imperfecti 'faciebar', perfecti 'factus sum', -i 'factus fui', plusquamperfecti 'factus eram', -i 'factus fueram'.

See ulterior.

3. of the conjunction 'et' in the sense 'even'

Diom. 1.417.24 ('et' coniunctio) modo -a, ut 'quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes' (Verg. Aen. 2.49); modo diminutiva per gradus (Dosith. 7.422.27).

supernexivus

'connecting', of similiter as a type of conjunction

ps. Asp. 5.553.22 aut (coniunctiones) -ae, ut 'similiter'.

No other grammarian includes similiter in his classification of conjunctions.

supero

'exceed', concerning number of syllables

Prisc. 2.66.11 (of 'Laertios Laertiades') numquam enim patronymicum -at primitivi sui genetivum nisi una syllaba. 100.8 superlativus...comparativum est quando -et una syllaba.

Cass. 7.170.3 -ans dissyllaborum mensuram. 186.9 dissyllaborum...-antia numerum (191.9).

with reference to case

frg. Bob. 5.555.13 vel -are genetivus vel certe debeat adaequare nominativum suum.

Prisc. 2.303.14 omnis enim genetivus in 'ius' desinens una vult syllaba -are suum dativum: 'ille illius illi'. 324.20 una syllaba -at nominativum genetivus, ut 'schema schematis', 'Cicero Ciceronis'. 325.4 duabus syllabis.

with reference to tense

Macr. exc. 5.605.24 una, non duabus syllabis, -ant (*perfect vs. future*).

Prisc. 2.464.27 -ant in praeterito eandem secundam personam una syllaba, ut 'accusas accusavi'.

See excedo, vinco.

Non-gram.: 'overcome, defeat', 'surpass, exceed' (Pl.+).

superpono

1. 'place earlier'

i) 'place earlier in a sentence'

Quint. 9.4.25 interim plus valent ante gesta ideoque levioribus -enda sunt.

ii) 'put or write in front of'

Don. 604.13 'f' littera -itur liquidis.

See praepono, and further parallels s.v.

2. 'place over'

i) 'write above'

Vel. 7.80.6 notam solitam -i (80.2 notam).

Pomp. 5.105.5 apud istos Aeolicos est una littera quae appellatur digammos, quasi duo gamma -sita.

ii) 'write over'

Mar. Vict. 6.13.25 -ite 'c'.

Non-gram.: 'place over' (Liv.+).

superpositus

1. 'placed one on top of the other', of letters

Pomp. 5.105.6 apud istos Aeolicos est una littera quae appellatur digammos, quasi duo gamma -a.

2. 'which may be preposed (as well as postposed)'

Prisc. 3.219.20 subiecta vel -a, quae (Graeci) επαναβεβηχότα (vocant). .21 'subiecta' vel '-sita' dicuntur, quod licet ea et subicere et praepone, ut 'pater filii' vel 'filio est pater' et 'filius patris' vel 'patri est filius'.

Gk.: επαναβεβηχώς?

This term is found in AD (synt. 2.6) but in the sense 'exceeding', used of a syllable with relation to letters, as a syllable represents a larger unit of utterance.

See ad aliquid, subiectus.

Non-gram.: see superpono.

supervacue

'superfluously'

1. altogether, to the Latin alphabet

Mar. Vict. 6.33.28 'k' et 'q' -e numero litterarum in seri doctorum plerique contendunt, scilicet quod 'c' litterarum officium possit implere.

Prob. 4.50.11 -e quibusdam 'k' et 'q' litterae positae esse videntur, quod dicant 'c' litteram earundem locum posse complere, ut puta 'Carthago' pro 'Karthago'.

.14 non recte hae litterae quibusdam -e constitutae esse videntur.

In both passages -e represents a conjecture of the editor Vindobonensis for the -ae of the MS.

2. in context

Prisc. 3.110.7 nec mirum, cum expletivae coniunctiones quantum ad sensum plerumque -e ponuntur. nec non orationes invenimus similiter -e positas, ut: 'ibant, qua poterant, et qua non poterant, non ibant' (~ AD synt. 4.6 πλεονάζουσι).

Gk.: see AD parallel and s.v. supervacuum.

supervacuus

'superfluously'

Scaur. 7.21.1 interdum et 'p' littera -o adicitur, ut cum scribimus 'sumptus' et 'demptus' et 'emptus'.

supervacuum

'superfluous'

1. altogether

i) to the Latin alphabet

of the letters h k q x y z.

Vel. 7.52.5 ex mutis evellunt quidam 'h' litteram, tamquam sonus magis sit, quam littera, et accedens litterae; et utuntur auctoritate Graecorum, apud quos ut -a sublata est.

Scaur. 7.14.12 'k' quidam -am esse litteram iudicaverunt, quoniam vice illius fungi satis 'c' posset. sed re tanta est, ut quidam putant, quoniam notas quasdam significaret, ut 'Kaesonem' et 'kaput' et 'kalumniam' et 'kalendas'. hac tamen antiqui in conexione syllabarum ibi tantum utebantur, ubi 'a' littera subiungenda erat.

25.13 'y' litteram -am Latino sermoni putaverunt, quoniam pro illa 'u' cederet.

27.18 'quis' quidam per 'cuis' scribunt, quoniam -am esse 'q' litteram putant.

Mar. Vict. 6.24.7 nostri eruditi uno ore 'h' quidem et 'k' -as esse dixerunt.

Char. 5.24 ex his -ae quibusdam videntur 'k' et 'q', quod 'c' littera horum locum possit implere (Dosith. 7.382.6; Mar. Vict. 6.5.26). praepositur autem 'k' quotiens 'a' sequitur, ut 'kalendae Karthago'; 'q' quotiens 'u' coniuncta cum alia vocali subsequitur, ut 'quercus quae-stio quia quoniam' (Don. 604.16; Diom. 1.423.11; Vict. 6.195.19; Aud. 7.326.18; Serg. 4.477.14).

Pomp. 5.110.4 duae -ae videntur, 'k' et 'q', quoniam pro illis 'c' potest poni.

Pomp. differentiates between ancient and contemporary practice (Pomp. 5.110.7ff., 17ff.; cf. Serv. 4.422.35).

Prisc. 2.12.7 'k' quidem penitus -a est: nulla enim videtur ratio, cur 'a' sequente haec scribi debeat: 'Carthago' enim et 'caput', sive per 'c' sive per 'k' scribantur, nullam faciunt nec in sono nec in potestate eiusdem consonantis differentiam.

36.3 'k' -a est..., quae quamvis scribatur, nullam aliam vim habet quam 'c'.

Prob. cath. 4.31.34 'x' littera -a non est, sicut quibusdam placet.

Cf. expl. in Don. 4.520.23 (Varro dicit 'x' et 'z') non...sunt necessariae: nam duplices sunt, quia ex aliis litteris fieri possunt. ex mutis remouentur... 'h k q': 'h' quod aspiratio sit, non littera; 'k' et 'q' ideo, quod 'c' littera harum locum possit implere.

Prisc. 2.13.8 auctoritas quoque tam Varronis quam Macri teste Censorino nec 'k' nec 'q' nec 'h' in numero adhibet litterarum.

Mar. Vict. 6.8.16 Nigidius Figulus in commentariis suis nec 'k' posuit nec 'q' nec 'x'; idem 'h' non esse litteram, sed notam aspirationis tradidit. Licinius Calvus 'q' littera non est usus.

Quint. 1.4.9 an...aliae (litterae) redundant, praeter illam aspirationis <notam>, quae si necessaria est, etiam contrariam sibi possit, et 'k', quae et ipsa quorundam nominum nota est, et 'q', cuius similis effectu specieque.

Ter. Maur. 6.331.204 'k' perspicuum est littera quod vacare possit, et 'q' similis.

.214 quin hanc (sc. 'h' litteram) etiam grammatici volunt vacare, quia non adicit litterulis novum sonorem.

349.797 'k' similiter otiosa ceteris sermonibus, tunc in usu est, cum 'kalendas' adnotamus <aut> 'kaput'.

Vel. 7.53.5 'k' et 'c' et 'q', de quibus quaeritur an scribentibus sint necessariae.

.12 qui illam esse litteram defendunt, necessariam putant esse nominibus quae cum 'a' sequente hanc litteram inchoant.

Mar. Vict. 6.5.31 -a quasdam videntur retinere, 'x' et 'k' et 'q'.

Opp. necessarius (Var. ap. expl. in Don.; Quint.; Vel.).

of the letters η & ω

Mar. Vict. 6.33.4 inter nostras vocales η et ω Graecorum ut -ae praetermissae sunt.

ii) of 3rd person pronouns

Prisc. 3.118.8 non tamen ideo tertiae pronominum personae -ae sunt, quia possumus in tertia persona ponere nomina (~ AD synt. 21.10 περιττα).

2. in context

i) of letters

Vel. 7.67.15 sunt...quaedam voces in quibus 'u' littera videtur esse -a, ut... 'urguere'. 78.2; Scaur. 7.21.3.

Macr. exc. 5.614.9 in ἔλεγεν et ἔφερον v -um est et integrum est ἔλεγε ἔφερε. .29 ex quo iterum v littera -a probatur.

ii) of words

Prisc. 3.110.6 cum dixisset 'fatur', -um est 'inquit'.

156.7 'per' -um esse videtur (~ AD synt. 164.2 πλεονάζουσιν, .6 πλεονασμὸν).

Gk.: περισσός.

Dahlmann (1970: 46, 75) gives περισσός as the Gk. equivalent to supervacuous and it is found in a grammatical context in AD, e.g. synt. 163.7 περισσὴν θέσιν. For πλεονασμός, πλεονάζειν, see Prisc. parallels.

Non-gram.: 'unnecessary, superfluous' (Hor., Vitruv.).

supinus

1. of 'neuter' verbs (see table s.v. neuter)

i) verbs with act. inflection and pass. sense

Char. 21.1.16 'veneo vapulo ardeo flagro', quae verba in neutrorum specie quidam posuerunt, alii -a dixerunt.

Phoc. 5.430.30 (under genera verborum) aut -a, quae ut activa quidem declinantur, sed significationem habent passivam, ut 'vapulo pendeo veneo'.

ii) verbs with act. inflection neither act. nor pass. in sense

Diom. 1.337.13 sunt et illa verba in quibus neut agens nec patientis significatio plene dinoscitur nec effectus ostenditur, ut 'sedeo sudo dormio iaceo sto algeo sitio esurio'. nescis enim agat quis patiatur. quae quidam -a dixerunt, alii absolutiva appellant, non nulli depositiva nominant.

iii) act. verbs with pass. inflection in perfect and pluperfect - inflection half act., half pass.

Serv. 4.437.13 'gaudeo' et 'audeo' a plerisque neutropassiva, ab aliis anomala, ab aliis -a verba dicuntur, quae in tempore perfecto et plusquamperfecto passivam habent declinationem, in reliquis activam.

Gk.: ὑπτιος.

Supinus is generally held to be a translation of Gk. ὑπτιος (see Gell. 13.9.5 quod illi (sc. Graeci) ὑπτιος, nos 'supinus' (dicimus); although he is not talking about the grammatical term) (Job 1893: 108-9; Steinthal 1890-91, ii: 291; Wackermagel 1953: 277). According to the scholiasts to DT (247.11, 401.9, 548.36), ὑπτιος was used by the philosophers (i.e. the Stoics) to designate the passive voice, opposed to ῥηδός for the active, the metaphor being taken from athletics. Weisweiler (1890: 10) argues that the situation was less clear cut, and ὑπτιος had a broader sense, covering all non-transitive non-active verb forms. Taking supinus = ὑπτιος = 'passive', Flobert (1975: 18) accounts for the use of supinus for certain 'neuter' verbs (sense 1.) because some have passive sense, and Prisc.'s explanation (2.412.16) of the label supina for the supine (sense 2.) suggests a strong association with the passive voice. Moreover Serv. uses supina significatio for 'passive sense' (sense 3.). Diom. (1.342.9) however considers the term appropriate because the participial forms designated are indifferent to tense, number, person and voice; similarly the various neuter verbs referred to as supina have in common a certain indeterminacy of voice between active and passive.

Benveniste (1932: 137) rejects the connection between supinus and Gk. ὑπτιος; as it is, the phenomena so designated

have no Gk. equivalent. He proposes for supinus a semantic development from 'lying lazily on one's back' (see e.g. Quint. 10.2.17) to 'careless, indifferent', referring then to the above-mentioned indifference to voice of these forms.

2. 'gerund, supine' (see table s.v. gerundia) classification

Diom. 1.342.29 qualitates verborum sunt hae, absoluta sive perfecta, inchoativa, iterativa sive frequentativa, mediativa, transgressiva, defectiva, -a, ambigua.

definition

Keil indicates a lacuna in the text where the supina species would have been defined: Diom. 1.346.18.

ancient etymology

Diom. 1.342.9 haec (sc. participialia) eadem sunt quae Probus -a appellat merito, quoniam nec certum habent tempus nec numerum nec personam nec significatum, quo solo at impersonalibus differunt. nam impersonalia agentis tantum habent significatum, ... participialia autem et patientis habent significatum (Prisc. 2.450.1 infinita quoque et impersonalia et gerundia vel -a carent personis naturaliter.)

Prisc. 2.412.16 -a vero nominantur, quia a passivis participiis, quae quidam -a nominaverunt, nascuntur.

examples

Sacerd. 6.436.30 (active conjugation) impersonalia sive -a 'amandi amando amandum'. 438.24. 437.34 (passive conjugation) impersonalia sive -a 'amatu amatum'. 439.13. Char. 216.19 -a vel adverbialia 'amandi amando amandum'. 225.17 verba -a sunt haec, 'docendi docendo docendum doctum doctu'. .20 quidam putant verba infinitiva; alia inter adverbialia qualitatis posuerunt.

In his treatment of the 1st conjugation Char. refers to the gerunds (amandi amando amandum) as supina vel adverbialia, to the supines (amatum amatu) as impersonalia, but for the remaining conjugations he lists gerunds and supines together calling them supina/adverbialia, while Sacerd. uses impersonalia sive supina of both categories.

Diom. 1.354.15 modo participiali 'amandi amando amandum amatum amatu'. apud quosdam haec verba gerundi sunt, quae Probus -a appellat (Phoc. 5.436.22 in gerundi vel participialibus, quae -a alii dicunt).

The term is not found however in the extant works attributed to Probus; he calls these forms gerundi.

Prisc. 3.324.7 hinc Romani gerundia vel -a invenerunt: 'dicendi, dicendo, dicendum, dictum, dictu'.

In certain passages Prisc. uses supina to refer to gerunds alone (2.411.10, 426.1, 5, 22, 3.310.18); but in a long section of his treatment of the verb (2.427-574) he uses the term consistently and exclusively for the supine (as also at 2.412.16). Often he uses supina with participialia to refer to both gerund and supine together (3.233.7, 235.7) or, once, to gerund alone (2.425.20). Despite this rather imprecise use of terminology, Prisc. can distinguish clearly between the two categories:

Prisc. de nom. 3.454.4 participialia vel -a, quae tres casus videntur habere et loco infinitivi cum articulo coniuncti apud Graecos accipiuntur, nascuntur a participio praesentis temporis 's' in 'd' conversa et addita 'i' vel 'o' vel 'um', ut 'amans amandi amando amandum'. sunt et alia duo, quae ad formam participii praeteriti temporis desinunt in 'um' vel in 'u', ut 'amatum amatu'. sed hoc interest inter 'amandum' et 'amando' et inter 'amatum' et 'amatu', quod 'amandum' necessitatem amoris significat, 'amatum' autem itionem ad amare.

He describes the formation of both types, offering two possibilities for the supine, from the passive participle (2.412.16) or from the perfect indicative:

Prisc. 2.472.9 -um vel participiale in 'um' desinens omnia primae coniugationis verba, quae in 'avi' praeteritum terminant, 'vi' in 'tum' convertentia faciunt, ut 'amavi amatum'.

480.14 -um a praeterito fit mutata 'vi' in 'tum', ut 'civicitum', 'movi motum'.

He regards gerunds as nouns rather than verbs since they fail to distinguish person and tense and he notes the use of the gerund for the infinitive (3.454.4) and its construction with prepositions (3.454.21ff.).

Prisc. 2.425.20 -a vel participialia cum nec personas discernant et temporibus careant, quibus sine verbum esse non potest, et casus assumant et praepositionibus separatis adiungantur, sine dubio mihi nomina videntur esse, quae tamen loco infinitorum ponuntur tam activorum quam passivorum.

He may have considered supines too to be nouns: at 3.454.21 it is unclear whether he is referring to both or just to gerunds:

Prisc. de nom. 3.454.21 nomina sunt haec accipienda magis quam verba.

He also notes the formation of the future infinitive from the supine:

Prisc. 2.475.18 sciendum autem, quod in 'um' desinens -um accepto verbo infinito, quod est 'ire', facit infinitum futuri, ut 'oratum ire', 'domitum ire'.

Prisc. de nom. 3.453.41 futurum vero per -um in 'um' desinens et verbum 'ire', ut 'amatum ire'.

gerund vs. gerundive

He recognises the distinction between gerund and gerundive, using supina of the former and identifying the latter as a type of 'noun' (i.e. adjective).

Prisc. 2.426.1 inter mobilia tamen nomina eiusdem formae et haec, id est -a, hoc interest, quod haec, sive ab activis sive a communibus nascentur, communem habent significationem, ut 'amandi', τοῦ φιλητέου, id est 'τοῦ φιλεῖν καὶ τοῦ φιλεῖσθαι', illa vero passivam solam, ut 'amandus', ὁ φιλητέος, id est 'qui debet amari', 'amanda', φιλητέα, 'amandum', φιλητέον; et quod -a, cum sint generis neutri et semper singularia, coniunguntur diversis generibus et numeris, ut 'amando virum' et 'amando mulierem' et 'amando pueros'; et illis casibus adiunguntur, quibus et verbum, ... ut 'noceo tibi, nocendi causa tibi, nocendo tibi, nocendum tibi'.

3. 'passive'

Serv. Aen. 8.435 'turbatae'...pro 'turbantis'...fecit -am significationem.

10.706 'ignarum', id est ignoratum, qui nesciretur: et est -a significatio, sicut... 'nescius' (Verg. Aen. 4.71) pro 'qui nesciebatur'.

The phrase supina significatio, 'passive sense', appears to be unique to Serv.

Non-gram.: 'lying flat on one's back' (Enn.+).

supplementum

'addition, suffix'

Gell. 2.21.7 'triones'...per sese nihil significare aiunt, sed vocabuli (i.e. 'septemtriones') esse -um.

Non-gram.: 'something added' (Var., Caes.+).

suppono

'place after'
of letters

Diom. 1.423.19 ceterum 'h' vocalibus numquam -itur nisi in interiectione 'ah'.

of adverbs

Prisc. 3.89.14 de ordine quoque adverbiorum quaeritur, utrum praeponi an -i verbis aptius possint.

of conjunctions

Diom. 1.416.9 ('si') -sita (particulae)...corripitur, ut 'nisi'.

Prisc. 3.104.19 similiter igitur coniunctiones pleraeque tam praeponi quam -i possunt. .22 aliae, quae semper -untur, ut 'que, ne, ve'. .24 aliae paene omnes indifferenter praeponi et -i possunt, ut 'et, atque'. Prisc. part.

3.514.20 'versus' quoque -situm localibus nominibus adverbium esse invenitur, ut 'Italiam versus'.

of prepositions

Don. 648.7 (praepositio) aut pronomini praepositur, ut 'prae me', vel -itur, ut 'mecum'. 651.12 sed scire nos convenit praepositiones ius suum tunc retinere, cum praeponuntur, -sitas vero et significationem et vim nominis et legem propriam non habere (Diom. 1.409.10).

Cled. 5.75.20 pronominibus quando -itur praepositio.

See postpono, subicio, subiungo.

See also praepono, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'place under', 'substitute' (Pl.+), 'append, subjoin' (Cic.+).

suppositive

'expressing a suggestion, proposal'

Prisc. 3.247.27 modus...subiunctivus...est quando dubitationem, est quando comprobationem, est quando possibilitatem significat, in qua sunt etiam illa, quae [ὑποθετικῶς] -e inducuntur.

Gk.: ὑποθετικῶς, Sext. Emp. adv. math. 3.12.

suppositivus

'expressing a suggestion, proposal', of the 1st pers. pl. subjunctive

Prisc. 2.449.17 quae Latini in plurali numero imperativa primae personae accipiunt, haec Graeci ὑποθετικὰ vocant, id est -a sive hortativa.

3.246.11 nec aliter possunt -a sive inductiva, quae ὑποθετικὰ Graeci vocant, proferri nisi per subiunctivum.

Gk.: ὑποθετικῶς, AD synt. 362.11, 363.8, 365.1, 5.

Prisc.'s suppositivus represents a literal translation of Gk. ὑποθετικῶς (Job. 1893: 105).

Non-gram.: cf. suppositio 'placing beneath' (Col.); 'fraudulent introduction (of a child) into a family' (Pl.+).

suppositum

'person or thing referred to' by a word

Prisc. 3.122.2 nam substantiam aliquid -i (AD synt. 29.1 ὑποκειμένου) quaerentes dicimus 'quis movetur?' 124.14 articulum secundam notitiam -orum demonstrat. 129.13 et manifestum ex hoc quoque, quod, quando nomini adiungitur, substantiam definitam in aliqua certa persona quaerimus -i (AD synt. 101.13 τοῦ ὑποκειμένου). .15 hanc enim solam ostendunt pronomina, quorum demonstratio sibi quoque accidentia consignificat, unde ad omne -um pertinent (AD synt. 102.1 ὑποκειμένου). 145.21 ut singulorum figuratio nominum singulis reddat -orum suam qualitatem (AD synt. 142.4 τῶν ὑποκειμένων). 149.10 vi enim proprium nomen intellegitur per pronomem: non dico vocis nomen, sed quod ex ea ostenditur, id est propria qualitas -i, in qua sunt propria nomina.

Gk.: ὑποκείμενον: see AD parallels.

L: Baratin 1978: 207f.

suspectivus

'expressing suspicion', a type of verb

Prisc. 3.274.17 -a etiam vel opinativa: 'suspicio, opinor, arbitror, existimo, reor'.

Gk.: ὅσαι ἐν ἐπινοῖα/ὕπονοια εἶναι, AD synt. 408.1.

Uhlig prefers ὕπονοια 'suspicion' to Bekker's ἐπινοῖα 'thought'. Of Prisc.'s two terms, suspectivus would match the former, opinativus the latter.

Non-gram.: cf. suspensio 'the action of suspecting' (Apul.).

sustineo

'retain, keep', in phrase sonum sustinere

Prob. 4.143.17 (aliqua participia) sonum -ere reperiantur, ut apud Sallustium 'cenatos esse in castris' (Sall. Iug. 106), item apud Vergilius 'monstrum horrendum ingens'

(Verg. Aen. 3.658) (Cled. 5.72.6). .21 participia, quae... praeteriti vel futuri temporis sonum, qui in 'dus' syllabam exiit, -eant.

See servo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'maintain, preserve' (Enn.+), 'hold up, support', 'endure' (Pl.+).

syllaba

'syllable'

definition

Char. 8.9 -a est littera vocalis aut litterarum coitus per aliquam vocalem comprehensus (Dosith. 7.386.9; Vict. 6.196.19; Aud. 7.327.15).

9.6 -a est conceptio et congregatio aut vocalium litterarum aut consonantium, coniuncta tamen cum ratione vocalibus, ut 'trans prae'.

Don. 605.11 -a est comprehensio litterarum vel unius vocalis enuntiatio temporum capax.

Diom. 1.427.4 -a est proprie congregatio aut comprehensio litterarum <vel unius vocalis> enuntiatio temporum capax.

Mar. Vict. 6.26.15 -a est coniunctio litterarum cum vocali vel vocalibus sub uno accentu et spiritu continuata.

ps. Asp. 5.548.6 -a est litterarum inter se coeuntium una iunctura vel enunciam litterarum cum adiectione temporis.

Prisc. 2.44.2 -a est comprehensio litterarum consequens sub uno accentu et uno spiritu prolata.

4 -a est vox litteralis, quae sub uno accentu et uno spiritu indistanter profertur.

Mall. Theod. 6.586.12 est igitur -a litterarum inter se congregatarum apta complexio.

Fortun. 6.279.22 -a est litterarum consensus.

ancient etymology

Char. 8.10 -ae dicuntur a Graecis παρά τὸ συλλαμβάνειν τὰ γράμματα, Latine conexiones vel conceptiones, quod litteras concipiunt atque conectunt (Diom. 1.427.7); vel comprehensio, hoc est litterarum iuncta enuntiatio.

Vict. 6.196.20 -a unde dicta? ἀπὸ τῆς συλλήψεως, est enim -a σύλληψις quaedam litterarum, id est conceptio (Aud. 7.327.16 *adds* et quasi assumptio).

Serv. 4.423.11 -a dicta est ex Graeco vocabulo, ἀπὸ τοῦ συλλαμβάνειν τὰ γράμματα, id est a conceptione litterarum, ergo proprie illa dicitur -a, quae de plurimis constat, ut est 'post'.

Serg. 4.478.11 ab eo quod complectatur et conglutinet litteras.

Pomp. 5.111.20 -a dicta a conceptu litterarum.

The etymological explanations emphasise the sense of union, with verbssuch as concipio, conecto, complecto, conglutino. If a syllable comprises only a single letter it is termed syllaba inaccurately ('abusive').

Char. 9.10 dicitur autem per catachresin -a et is sonus qui de singulis vocalibus redditur, ut 'a e'. Mar. Vict. 6.26.16 nam per solum vocalem abusive -a dicitur. Serv. 4.423.14 quae autem de una vocali perficitur, abusive dicitur -a, ut 'e'. Prisc. 2.44.3 abusive tamen etiam singularem vocalium sonos -as nominamus.

Syn. comprehensio, conceptio, conexio, congregatio, coniunctio.

Syllables were divided into long and short, see s.vv. brevis, longus.

See also communis, medius, natura, positio, qualitas.

accidents

Prisc. 2.51.21 accidit unicuique -ae tenor, spiritus, tempus, numerus litterarum.

types

Diom. 1.428.22 -ae, ut ait Varro, aliae sunt asperae, aliae leves, aliae procerae, aliae retorridae, aliae barbarae, aliae graeculae, aliae durae, aliae molles.

attestation:

Var. 5.6 -arum productione <aut correptione, denique adiectione aut detractione>. 5.172 extremas -as (9.44, 71, 109, 10.32, 57). 8.40 vocem quae ex -is est ficta. 8.72 -is longis. 9.99 commutare -as. 10.81 media extrita -a.

Cic. orat. 173 si fuit una -a aut brevior aut longior.

Quint. 1.5.18 sive cum -a correpta producit...seu longa corripitur. 9.3.22 'dixi' excussa -a.

Scaur. 7.18.15 Lucilius in nono saturarum de orthographia praeciens ait 'a primum est: hinc incipiam, et quae nomina ab hoc sunt': deinde 'ta primum longa brevis -a'.

The passage is clearly corrupt (Mueller 1872: 43; Keil app.). Ribbeck (1874) conjectured that 'a primum' is copied from the preceding citation; he proposes 'aa geminum longa: a brevis -a'.

Fest. 146.24, 170.26, 173.29, 214.11, 218.17, 233.26, 254.20, 294.14, 321.6, 363.5.

Ter. Maur. 6.364.1314 una vocalis iugata consonanti aut pluribus -am reddit necesse est. -am Graeci vocant, ore quod simul profectae copulant unum sonum: vinculum nam signat ista congregale dictio. .1318 et tamen vocalis una quando pars sermonis est, -am dici necesse est, cum sit una littera.

Gk.: συλλαβή, Arist. poet. 1456 b 21, 34.

L: Alvarez Huerta 1998: 27.

syllabice

'by/as a syllable'

Prisc. 3.35.11 est quando abundant -e, id est auctionis syllabarum causa tantum modo nulla significationis additione, ut 'emori' pro 'mori'.

Prisc. part. 3.488.24 -e quoque additur ('que') in fine et vim coniunctionis amittit encliticae, ut 'undique denique itaque'.

Gk.: συλλαβικῶς, Herodian orth. 3.2.609.

syllabicus

'syllabic, of a syllable'

Prisc. 3.112.14 elementum est quando in duo dividitur modo -o (τῶν πῶ συλλαβικῶν, AD synt. 10.4), id est contemplatione temporum, ut 'fieri' pro 'firi'.

2.454.9 temporum -orum.

ps. Prisc. de acc. 3.528.22 'egomet feci': 'met' namque adiectione -a est in 'ego', ut in aliis 'ne ce', ut 'illicine huiusce'.

Gk.: συλλαβικός, DT suppl. 110.5 τόνος, of grave accent, and see AD parallel above.

syncategorema

'joint predicate'

Prisc. 2.54.7 partes igitur orationis sunt secundum dialecticos duae, nomen et verbum, quia hae solae etiam per se coniunctae faciunt orationem, alias autem partes '-a', hoc est consignificantia, appellabant.

Gk.: συγκατηγορήμα.

This word does not appear to be attested in extant Gk. texts, although AD uses the corresponding verb, συγκατηγορέω (synt. 278.7).

synonymia

'alternative form'

in Gk. letters

Var. 9.90 cum ab eadem voce plura sunt vocabula declinata, quas συνωνυμίας appellant, ut 'Alcmaeus' et 'Alcmaeo', sic 'Geryon', 'Geryoneus', 'Geryones'.

Var. uses συνωνυμίας in a sense not otherwise attested, for alternative forms of a single word (Fehling 1958: 87).

Gk.: (συνωνυμία).

synonymon

'synonym', one of two or more words with the same meaning but different in form

Char. 198.13 quaedam -a, quae pluribus loquellis idem tamen significant, tam quam 'terra humus, ensis mucro gladius' (Diom. 1.323.1 *adds* vel polyonyma; Dosith. 7.398.6).

Don. 4.373.22 sunt alia -a vel polyonyma, ut 'terra humus, ensis mucro gladius'.

Cons. 5.341.20 -a vel polyonyma sunt, cum pluribus nominibus singulae res significantur.

Cled. 5.36.3 haec (sc. -a) contraria sunt homonymis. cum una res multa nomina habet.

Serv. 4.429.35 sunt -a, quae varias habent elocutiones, sed unam significationem, ut 'terra humus solum tellus'.

expl. in Don. 4.537.27 sunt -a vel polyonyma, ut 'terra humus, ensis mucro gladius'. haec enim diversis vocabulis unam habent significationem.

Pomp. 5.146.10 -a sunt multa verba et habent unam significationem, ut 'terra humus solum'.

Prob. 4.120.6 sunt nomina, quae appellantur -a, hoc est quae variis significationibus unam rem designant, ut puta 'tellus terra humus'.

Pomp. and the two Don. commentators he follows use signification here in its general sense of the meaning of a word as opposed to its physical form, but Prob. uses signification for the latter.

Prisc. 2.59.17 -a quoque tam appellativa quam propria inveniuntur. sicut enim 'ensis', 'gladius', 'mucro' unum atque idem significant, sic 'Publius', 'Cornelius', 'Scipio', 'Africanus' unum atque idem significant.

60.29 -a sunt, quae...diversis nominibus idem significant, ut 'ensis', 'gladius', 'mucro'.

Cf. Gell. 13.25.tit. verbis pluribus idem significantibus.

Gk.: συνώνυμον, Arist. categ. 1 a 6, rhet. 3.2; DT 36.5; AD synt. 276.5.

See polyonymon.

taceo

'be silent, be absent'
of sounds

Vel. 7.72.6 'i' -ta.

of words

Aug. 5.507.9 -to nomine dicimus 'hic fecit', 'iste fecit'.

of case forms

Prisc. 2.372.12 differentiae quoque causa multa solent vel -i vel contra regulam proferri, ut 'fas' genitivum non habet; nam sive 'fatis' seu 'faris' vel 'fassis' dicamus, aliud potest significare.

.19 similiter repugnantibus regulis solent quaedam -i, ut τοῦ 'ador' genitivus in usu frequenti non invenitur, quia duae contrariae pugnant in eo regulae.

Prisc. part. 3.462.7 non igitur opus est in hoc nomine singularis numerus, cum semper in plurali significatione ponatur. potest autem et differentiae causa huius singularis -i, ne ab armo, artu corporis, oblique eius casus proferri existimentur, 'hic armus, huius armus'.

concerning the production of sounds

Ter. Maur. 6.328.104 vim -tam.

Gk.: αὐτά, AD pron. 69.20, of case forms.

See cesso.

See also careo.

Non-gram.: 'fall silent' (Marcius, Pl. +), 'be silent, say nothing' (Naev., Pl. +).

temporalis

'indicating time'

1. of nouns (one of the species of nouns)

Prisc. 2.62.7 -e est, quod tempus ostendit, ut 'mensis', 'annus'.

549.25 nomina -ia, quod nomina illa nihil aliud significant nisi ipsum tempus per se, ut 'annus', 'mensis', 'dies', 'meridies'.

attestation: only Prisc. in this sense (Jeep 1893: 144).

2. of verbs

Var. 9.95 quod ad verborum -ium rationem attinet, cum partes sint quattuor, tempora personae genera divisiones.

3. type of adverb

Diom. 1.404.25 -e, 'modo heri hodie cras statim nunc nuper perendie olim aliquando quondam'.

Caper 7.100.6 'protinus' per 'i' adverbium -e est, id est statim.

Prisc. 3.80.30 -ia, quae praeteritum tempus significant solum, ut 'pridem, nuper, antea, nudius tertius'; sunt alia, quae praesens, ut 'nunc, praesto', vel et praesens et non multo ante praeteritum perfectum, ut 'modo'.

.20 alia futurum, ut 'cras, postridie, perendie'; alia communia diversorum temporum, ut 'olim, dudum, quondam'.

Gk.: τὰ χρονικά ἐπιρρήματα, AD adv. 123.16.

L: Uhlig 1881: 20.

Non-gram.: 'temporary' (Sen., Quint. +) (first attested later than grammatical use).

tempus**1. 'tense'****general definition**

Char. 214.7 -s est diurnitatis spatium aut ipsius spatii intervallum aut rei administrativae mora.

Diom. 1.335.15 -s est vicissitudo rerum triformiter mutabilitate comprehensa, si quidem potest compre-

hendi quod numquam stat, vel spatium aetatis volubile [quod] in eisdem usurpationibus patiens declinationem, quod numero videtur comprehendi. hactenus de -e principali; nunc de -bus verborum dicemus.

i) of verbs**classification**

Var. divides inflecting words into four categories, equivalent to verbs, nouns, participles and adverbs, according to whether or not they possess case and/or tense.

Var. 6.36 cum verborum declinatum genera sint quattuor, unum quod -a assignificat neque habet casus, ut ab 'lego' 'leges lege'; alterum quod casus habet neque -a assignificat, ut ab 'lego' 'lectio' et 'lector'; tertium quod habet utrunque et -a et casus, ut ab 'lego' 'legens, lecturus'; quartum quod neutrum habet, ut ab 'lego' 'lecte' ac 'lectissime'. 10.17.

8.44 dividitur oratio secundum naturam in quattuor partis: in eam quae habet casus et quae habet <-a et quae habet> neutrum et in qua est utrumque.

9.31 an non vides, ut Graeci habeant eam quadripartitam, unam in qua sint casus, alteram in qua -a, tertiam in qua neutrum, quartum in qua utrumque, sic nos habere?

He also mentions a three-fold division: words with case, words with tense and words with neither.

Var. 8.11 item ut Dion in tris dividerimus partes res quae verbis significantur: unam quae assignificat casus, alteram quae -a, tertiam quae neutrum.

Tense is mentioned along with other characteristics of verbs.

Var. 9.95 quod ad verborum temporalium rationem attinet, cum partes sint quattuor, -a personae genera divisiones.

Cic. de orat. 3.11.40 ea (verba) sic et casibus et -bus et genere et numero conservemus.

Quint. 1.5.41 fiunt soloecismi per genera -a personas modos.

Var. recognises that not all verbs have a full complement of each feature.

Var. 9.101 etiam in hoc reprehendunt, quod quaedam verba neque personas habent ternas neque -a terna...non omnes formae verborum terna habent -a, ternas personas.

10.31 secundum genus quae verba -a habent neque casus, sed habent personas.

.32 sunt declinatum species quattuor quae -a habent sine personis.

definition

Prisc. 2.404.24 -s accidit verbo ad diversi actus significationem accommodatum, quod plerumque ostenditur vel in principalibus vel in paenultimis declinationis litteris, ex qua etiam personae ad numeri dinoscuntur; sed personae quidem et numeri in finalibus litteris, -a vero, ut dictum est, in principalibus vel in paenultimis.

three tenses

Most grammarians recognised three tenses, past, present and future.

Var. 8.20 in verborum genere quae -a assignificant, quod ea erant tria, praeteritum, praesens, futurum, declinatio facienda fuit triplex, ut ab 'saluto' 'salutabam, salutabo'.

9.32 trium -um verbi. 9.96 trium -um verba. 10.47.48.

9.104 in praeterito et praesenti -e.

Cic. inv. 1.36 facta...tribus ex -bus considerabuntur.

part. 36 in -bus autem praesentia praeterita futura cernuntur.

Quint. 9.3.11 transferuntur et -a: 'Timarchides negat esse ei periculum a securi' - praesens enim pro praeterito positum est.

Gell. 17.17.6 -s instans...-s futurum...quamquam 'est' verbum -is est praesentis, confunditur tamen cum praeterito et praesens esse desinit.

Char. 214.5 -a sunt tria, praesens, ut 'lego', praeteritum, ut 'legi', futurum, ut 'legam'. -9 -a sunt tria, instans praeteritum futurum.

Diom. 1.335.28 tria -a esse dicimus, instans perfectum futurum; instans, quod et praesens, cum adhuc agimus, praeteritum perfectum, cum iam fecerimus, futurum, cum acturos nos pollicemur.

Dosithe. 7.406.9 -a verborum III, praesens, ut 'amo doeo lego', praeteritum, ut 'amavi', futurum, ut 'amabo'.

Prob. 4.155.36 -a verborum sunt tria, praesens, quod est et instans, praeteritum, futurum.

Aud. 7.347.1 -a verborum quot sunt? tria, praesens, praeteritum et futurum (Prisc. 2.405.8).

Don. 637.12 -a verbis accidunt tria, praesens praeteritum et futurum: praesens, ut 'lego', praeteritum, ut 'legi', futurum, ut 'legam' (593.7; Vict. 6.199.24; ps. Asp. 5.551.24).

A total of five was reached by dividing the preterite into imperfect, perfect and pluperfect.

Char. 347.7 -a quoque omnia principalia et quae ex his derivantur explanabimus. sunt enim -a instans, quod et praesens, praeteritum imperfectum, perfectum, plusquamperfectum, futurum.

Dosithe. 7.406.10 quot sunt -a variata? V, praesens, praeteritum imperfectum, praeteritum perfectum, praeteritum plusquamperfectum, futurum.

Cons. mentions verbs beyond the past and the future tenses.

Cons. 5.377.25 quidam tamen adnumerant praeteriti -is et futuri verba ulteriora in passivis, quae in declinatione ponemus.

Some denied that the present was a true tense.

Sacerd. 6.432.11 quidam -s praesens esse negant, dicentes res aut factas esse aut habere fieri, fluminis meatui comparantes.

attestation:

Gell. 8.10.tit. -a verborum. 6.21.1 idem atque unum -s utraque verba (sc. 'vivet' et 'moriatur') demonstrant.

Gk.: χρόνος, DT 53.1.

The Gk. grammarians used the ordinary word for time, χρόνος, for verbal tense, and the Romans followed their example in using tempus.

ii) of participles

Var. 6.36 see under verbs.

8.58 quod simul habent casus et -a, quo vocantur participia. 10.34.

Fest. 241.34 <parti>cipia...e <nomine casus, e verbo> -a, personas recipi<unt>.

Char. 230.6 participiorum alia ad praeteritum -s referuntur, ut 'limatus scriptus', alia ad instans, ut 'limans scribens', alia ad futurum, ut 'limaturus scripturus'.

Diom. 1.401.23 -a participiorum tria sunt, praesens ut 'sequens', praeteritum ut 'secutus', futurum ut 'secuturus'.

Prob. 4.139.4 -a participiis accidunt tria, praesens praeteritum et futurum.

Don. 644.11 -a participiis accidunt tria, praesens praeteritum et futurum, ut 'luctans luctatus luctaturus' (597.15; Dosithe. 7.408.7; ps. Asp. 5.552.38).

Prisc. 2.564.20 -a participiis accidunt eadem, quae et verbis infinitis, id est praesens, quod est etiam praeteritum imperfectum, ut 'osculari' et 'osculans', praeteritum perfectum, quod est etiam praeteritum plusquamperfectum, ut 'osculatum esse' vel 'fuisse' et 'osculatus', futurum, ut 'osculatum iri' et 'osculaturus'.

iii) of adverbs

Prob. 4.154.7 -a adverbii accidunt tria, praesens 'hodie', praeteritum 'heri', futurum 'cras' et cetera talia.

2. 'time', in the designation of a type of adverb

Comin. ap. Char. 233.8 (adverbia) significant...-s, ut 'heri nuper'.

Sacerd. 6.442.17 -is, ut 'heri nuper' (Don. 596.6, 641.9; Aug. 5.517.39; Vict. 6.201.20; Prob. 4.154.10).

Char. 234.4 -is, 'hodie cras heri nuper'.

RP ap. Char. 242.26 -is adverbia.

Roman. ap. Char. 248.15 -is...adverbium, 'nunc'... 'modo'... 'cras'.

Diom. 1.408.11 'ut' adverbium est modo -is et significat postquam (but in his list of significationes Diom. has temporale).

Aud. 7.348.7 sunt quaedam -is, ut 'heri nuper iamdudum pridie postridie interdum statim nunc tunc olim hodie cras perendie' et cetera.

348.11 sunt quaedam -is et loci, ut 'hactenus protinus'. ult. syll. 4.246.3 adverbia -is 'hodie cras mane nuper olim aliquando'.

Paul. Fest. 99.15 'here', id est adverbium -is 'heri'.

Vel. 7.70.16 adverbio -is.

Caper 7.96.13 'tunc' -is adverbium est (Albin. 7.311.14).

Cass. 7.201.26 'heri'...adverbium -is.

RP ap. Char. 242.26 -is adverbia sunt infinita (infinitiva MSS, Keil), velut 'olim aliquando quondam nuper... etiamnum', id est 'adhuc', 'tandem iam tum inde iamdudum umquam numquam mox interim cottidie interea interdum subinde cummaxime nunc confestim actutum evestigio ilico statim continuo subito repente' et 'repentino extemplo recens frequenter semper tantisper paulisper parumper postea ante antea postquam dum donec donec simul simulatque vix vixdum'. item -is finita adverbia, 'hodie cras perendie diequarto heri nudius tertius nudius quartus nudius quintus mane vesperi noctu interdiu pridie postridie postmeridie antemeridie'.

For Dosithe., temporal adverbs indicate definite or indefinite time.

Dosithe. 7.409.1 significant enim -s finitum...ut 'hodie...', 'cras...', 'perendie...', die tertio..., die quarto..., here et heri..., nudius tertius..., mane..., vespere et vesperi..., nocte..., noctu..., interdiu..., pridie..., postridie..., -s infinitum, 'olim...', 'aliquando...', quando<cumque>..., nuper..., iampridem..., alias..., iam..., tum..., etiamtum..., inde..., dudum..., umquam..., numquam..., mox..., cottidie..., interea..., interim..., statim..., subito..., repente..., extemplo..., recens..., iamdudum..., interdum..., subinde..., cummaxime..., nunc'...

More subtle distinctions are found in ps. Asp.

ps. Asp. 5.552.3 -a quae significant adverbia aut infinita sunt, ut 'aliquando nuper iam alias iampridem quondam', aut finita, ut 'hodie cras perendie', aut in confuso finita, ut 'olim mox tandem saepe subito repente', aut perfecta in confuso, ut 'cotidie semper interea', aut sunt praesentia, ut 'cummaxime nunc'.

Gk.: τὰ δὲ χρόνου δηλωτικά, DT 73.3.

For the distinction in/finita (in/finitiva?) found in RP ap. Char., Dosithe. and ps. Asp., cf. DT's subcategory τὰ καιροῦ παραστατικά (74.1) and the following passage from the scholiast:

Σ DT 97.12ff. τὰ χρονικά ἐπιρρήματα ἢ καθολικὸν χρόνον δηλοῖ ἢ μερικόν, καὶ ἢ ὠρισμένα ἐστίν, ὡς χθές σήμερον, ἢ ἀόριστα, ὡς πάσαι ποτέ.

Where DT has the genitive χρόνου, cf. Latin temporis, the scholiast has the adjective χρονικός, cf. Latin temporalis (q.v.).

L: Uhlig 1881: 20.

3. of syllables, 'mora, unit of syllable length' classification

Prisc. includes tempus as one of the accidents of the syllable.

Prisc. 2.51.21 accidit unicuique syllabae tenor, spiritus, -s, numerus litterarum.

Prisc. 2.6.21 singulae syllabae...longitudinem (habent) in -e.

definition

ps. Mar. Vict. 6.31.23 -s...est spatium morae, per quod syllaba longa extenditur, brevis vero contrahitur.

A 'short' syllable contains one unit of time, a 'long' syllable two.

Char. 8.17 in brevi syllaba -s est unum, in longa duo (9.14; Dosith. 7.386.13; Don. 607.3; Mar. Vict. 6.29.16; Vict. 6.197.4; Aud. 7.327.20).

Diom. 1.428.19 vocales correptae singula obtinent -a, productae bina.

ps. Mar. Vict. 6.31.22 omnis syllaba, cum correpta in se vocalis est, unius -is; cum producta, duorum accipit potestatem.

Serg. 4.478.14 est...syllaba -orum capax, quia aut brevis est et unum suscipit -s, aut longa et duo.

Cled. 5.28.27 quia omnis syllaba -a capit: nam longa -a duo...habet, brevis unum.

Prisc. 2.51.25 -s unum vel duo vel etiam, ut quibusdam placet, unum semis vel duo semis et tria; unum, si vocalis est brevis per se, ut 'amo', vel si eam una consonans simplex consequitur, ut 'caput', unum semis in communibus syllabis...ut 'lacrimae'.

52.18 in longis natura vel positione duo sunt -a, ut 'do', 'ars', duo semis, quando post vocalem natura longam una sequitur consonans, ut 'sol', tria, quando post vocalem natura longam duae consonantes sequuntur vel una duplex, ut 'mons', 'rex'. tamen in metro necesse est unamquamque syllabam vel unius vel duorum accipi -orum.

attestation

Ter. Maur. 6.329.125 productio longis daret ut -a bina, correptio plus -e non valeret uno.

Non-gram.: 'time' (Pl., Ter.+).

teneo

1. 'keep, retain'

letters:

Cled. 5.57.2 si prima persona 'i' suum -eat. 57.4 ut diphthongum...-eat.

Macr. exc. 5.603.1 tertia enim coniunctio περισπωμένην οὐ diphthongum in prima positione tantum -et, in reliquis autem verbi declinationibus mutat eam in ou.

Cass. 7.176.6 'v'...in scriptura -bit (Martyr. 7.189.6). 186.6 'b' mutam in scriptura -bit (Martyr. 7.186.8; Cass. 189.9 (Martyr. 7.189.6)). 198.1 eandem litteram (Martyr. 7.197.14).

praepositio:

Pomp. 5.272.34 duo sunt ergo casus qui -ent praepositionem, accusativus et ablativus.

locum (of words):

Serv. 4.406.18 coniunctio...non debet primum locum -ere (word in sentence). expl. in Don. 4.488.12 primum locum (nouns hold first place in order of parts of speech).

locum (of letters):

Vel. 7.47.10 (certain letters) locum syllabae -ere nec tamen syllabas esse. Ter. Maur. 6.342.573 hunc locum (of letter). Mar. Vict. 6.7.5 'h'...(non) consonantis -et locum. ps. RP 5.545.10 ('e') locum -et pro 'i'. Fortun. 6.279.19 primum locum -eat (of letters).

locum (of accent): Serg. 4.482.22 acutus accentus in Latinis non -bit nisi paenultimum et antepaenultimum locum (ps. Prisc. de acc. 3.520.17 duo loca -eat, paenultimum et antepaenultimum). Cled. 5.32.7 paenultimum locum. Aud. 7.329.17 acutus cum...tria loca -ent.

Macr. exc. 5.601.24 accentus ultimam syllabam -et.

regula: Char. 151.11; Diom. 1.303.35 (Don. 626.2; Serv. 4.408.38).

regulae: Pomp. 5.196.9, 252.2; Cons. 5.381.1.

Gk.: see servo.

See servo, and further parallels s.v.

2. 'take, govern', of case of verbs

Pomp. 5.237.28 (verba impersonalia) aliquando accusativum -ent, aliquando dativum. 238.9 sunt verba aliqua quae -ent genetivum, quae dativum, quae accusativum, quae ablativum, quae septimum. Cled. 5.61.17 ipsum casum. Aug. 5.523.1 'venio' autem semper accusativum -et.

of adjectives

Pomp. 5.188.10 septimum casum.

of prepositions

Aug. 5.522.26 (praepositiones) et accusativum -ent casum et ablativum.

See servo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'hold, keep' (Pl.+).

tenor

'accut'

Diom. 1.431.4 alii (accentus) -es vel sonos appellant. Don. 609.5 tonos alii accentus, alii -es nominant.

Serv. 4.426.9 plane sive accentum dicas sive tonum sive -em, idem est (Pomp. 5.126.2; Cled. 5.31.30).

anon. 6.274.22 accentus sunt tres, acutus gravis et circumflexus. reliqui enim quattuor, longus brevis lenis aspiratus, -es potius quam accentus dictionis sunt existimandi.

Quint. 1.5.26 'quale' interrogantes gravi, comparantes acuto -e concludunt.

Diom. 1.456.19 quaedam acuto -e, pleraque gravi, alia flexo desiderant enuntiari.

of syllables

Prisc. 2.6.21 singulae syllabae altitudinem...habent in -e.

51.21 accidit unicuique syllabae -r, spiritus, tempus, numerus litterarum.

.22 -r acutus vel gravis vel circumflexus. in dictione -r certus, absque ea incertus, non potest tamen sine eo esse.

ancient etymology

Quint. 1.5.22 -es - quos quidem ab antiquis dictos tonores comperi, videlicet declinato a Graecis verbo, qui τόνοος dicunt - vel accentus.

Serg. 4.482.6 -es sive accentus dicitur sunt, quod naturalem unius cuiusque sermonis in vocem nostrae elationis servant -em.

Cled. 5.32.7 -es ab intentione.

Don. and his commentators understand tenor as synonymous with accentus (for the relative frequency of the two terms, see s.v. accentus), but an anon. grammarian distinguishes between the two, defining accentus as accent in the narrow sense, while tenor covers marks of vowel length and aspiration. For the scope of accentus and the Gk. equivalents, see s.v. In view of the perceived connection between tenor and τόνοος observed by Quint., it is interesting that the anon. grammarian uses tenor not for the τόνοος (DT 6.15ff., 107.3) but for the other προσωδία (DT 107.1ff.).

Non-gram.: 'sustained and even course of movement' (Var.+).

tenuis

'thin'

of u vs. f

Pomp. 5.101.2 semivocales dictae sunt, quia, si detrahas eis vocalem, habent vel -em sonum vel sibilum quandam.

104.4 ergo vides quia, si ponantur solae ('u' litterae), -em sonum habent, si iungantur ad alias litteras, pingues sonant.

105.16 si sola sit ('v' littera), -is sonus est; si iungatur alteri vocali, digammos fit statim.

unspirated

expl. in Don. 4.526.3 omnes voces aut aspirando facimus pinguiores, aut sine aspiratu pronuntiando -ores.

of accent

expl. in Don. 4.531.15 (sursum) nomen obtinet $\delta\acute{\xi}\epsilon\iota\alpha\nu$, Latine acuta, ideo quod -is et omne acutum -e. 532.10 acuta -or est quam gravis.

*attestation:**of i*

Lucil. ap. Vel. 7.56.11 'hoc illi factum est uni', -e hoc facies 'i': 'haec illi fecere', adde 'e', ut pinguius fiat.

Lucil. ap. Scaur. 7.19.3 -es 'i', 'pilam', qua ludimus: 'pilum', quo pisunt, -es; si plura haec feceris, 'pila'.

collocations

sonus: Pomp. 5.101.2, 104.4, 105.16.

vox: expl. in Don. 4.526.3.

Syn. exilis.

Opp. pinguis.

Non-gram.: 'thin' (Pl.+).

tenuitas*'thinness' of sound*

Vel. 7.76.4 -em 'y' litterae.

Non-gram.: 'poverty' (Cato+); 'thinness; scarcity' (Cic.+).

tenuiter*'thinly'*

expl. in Don. 4.521.11 -ius sonat 'vita', pinguius 'vir'. Pomp. 5.103.34 ecce adverte, quo modo sonat 'u'. 'unus', ecce 'u' vides quam -er sonat. 104.2 numquid sic sonat 'unus', quando 'u' sola est? non, sed -er sonat. .6 'itur', ecce -ius sonat ('i' littera); si dicas 'Titius', pinguius sonat et perdit sonum suum et accipit sibilum.

Non-gram.: 'thinly, meagrely' (Ter.+).

terminalis*'final'**collocations*

consonans: Prisc. 2.45.16.

littera: Vict. 6.196.12; Prisc. 2.142.19, 28, 195.11, 283.2, Prisc. de nom. 3.443.10, 444.5, 446.6.

specif. letter: Macr. exc. 5.638.20 'o'; Cass. 7.208.1 's'; Prisc. 2.48.11 'g', 48.23 'h', 49.1 'k', 50.15 's', 239.7 's', 286.26 'a', 366.21 'm', 437.23 'm', 3.65.26 'a', 69.7 'o'; Euty. 5.448.8 'o'.

syllaba: Macr. exc. 5.634.21; Euty. 5.448.13.

Syn. extremus, finalis, novissimus, postremus, ultimus.

Non-gram.: 'marking a boundary' (Hyg.); 'marking a conclusion, final' (Apul.).

terminans*'ending (in)'**with in + accusative**subject:*

ablativus: Prisc. 2.315.18 tam in 'e' quam in 'i' -ns. 343.5 in 'e' -ns.

accusativus: Prisc. 2.328.15 in 'em' -ns.

dativus: Prisc. 3.10.13 in 'i' -ns.

declinatio: Prisc. 2.293.9 in 'bus' -ns.

femina: Prisc. 2.161.22 in 'os' -ntia.

imperativus: Prisc. 2.494.13 in 'i' -ns.

nominativus: Prisc. 2.150.5 in 'is' -nte.

pluralis: Prisc. 2.355.5 in 'is' -ns...in 'ium' -ntis.

pronomina: Prisc. 2.586.21 similiter -ntia.

verbum: Euty. 5.450.24 <in> 'i' puram paenulti-mam -ns.

terminatio*1. 'ending'*

Char. 235.29 nam cum sit et 'tener' et 'celer' et 'liber' eiusdem -is.

Prisc. distinguishes between terminatio, 'ending', and terminales litterae, 'final letters'.

Prisc. de nom. 3.443.10 habet ergo primae declinationis nominativus litteras quidem terminales duas, 'a' et 's', -es vero tres, 'a' as es' productam, ut haec syllaba huius syllabae, 'hic Aeneas huius Aeneae', 'hic Anchises huius Anchisae'.

Hence certain apparently tautological usages, e.g.

Prisc. 2.327.11 in una tamen -e, id est 'is', desinentium. 362.12 -o in 'u' desinens. Euty. 5.457.13 in 'a' desinente -e nominum. 462.4 in alias quasdam -es desinentia.

Prisc. de nom. 3.455.21 pluralia vero secundum tertiae personae -em aequaliter terminantur addita 'm' pro 't' in prima et in tertia persona interposita 'n', ut 'ametur <amemur> amentur'.

Euty. varies terminatio with finalitas.

Euty. 5.466.33 in quibus solis -bus habet derivativa, in omnibus reliquis finalitatibus non facile derivativa (460.24, 485.24).

further examples: of nouns and adjectives

Prisc. 2.122.17 extremae syllabae -es in 'e' convertunt et accipiunt 'do', ut 'dulcis dulcedo', etc. 154.16 (of 'oleaster') forma -is. 184.5 casus appellatur...vel quod cadens a sua -e in alias facit obliquos casus. .16 una eademque e funguntur (564.5). 3.68.25 multa autem ex supra dictis nominibus ipsa -e dativi pro adverbii accipiuntur, ut 'falso, consulto, etc.' 76.10 nomina quoque loco adverbiorum in eadem -e inveniuntur, ut 'multum, primum'. Prisc. de nom. 3.447.25 in Graecis nominibus est quando Graecis utuntur -bus auctores.

Euty. 5.457.4 si per singulas...-es exempla decurrant.

further examples: of nouns or participles

Prisc. part. 3.463.22 plerumque nomina rerum eandem habent participiis praeteriti temporis -em, declinatione tamen differunt.

further examples: of the supine

Prisc. 2.411.17 praeterea ex forma participiorum praeteriti temporis duae -es inveniuntur, quarum prior in 'um', altera in 'u' finitur.

further examples: of pronouns

Prisc. 2.581.6 -o distinguit numerum. 3.140.5 -i...iniecerunt casualem declinationem, principio vero personarum divisionem.

further examples: of verbs

Prisc. 2.476.8 ea -o propria est secundae coniugationis.

Euty. 5.448.7 nam in ω -em ex parte videntur imitari, 'o' terminalem primae personae in plerisque temporibus habentes.

further examples: of adverbs

Prisc. 3.65.18 similitudine -orum.

*collocations**adjs.*

activus: Prisc. 3.229.21; anceps: Prisc. 2.396.10; confusus: Prisc. 2.390.26; consimilis: Prisc. 2.508.1; corruptus: Prisc. 2.267.1; diversus: Prisc. 2.431.23; duplex: Euty. 5.465.11; extremus: Prisc. 2.106.20; finalis: Euty. 5.448.4; passivus: Prisc. 3.231.10; proprius: Prisc. 3.147.5; similis: Prisc. 2.573.18; singulus: Euty. 5.457.3, 458.17; specialis: Euty. 5.449.28.

+ genit.

denominativorum: Prisc. 2.117.20.

diminutionis: Prisc. 2.148.15.

nominativi: Prisc. 2.326.19, 365.12.

nominis: Euty. 5.463.23, 464.6.

nominum: Euty. 5.457.13, 460.27, 464.15.

verbalium: Prisc. 2.117.20.

verbi: Prisc. 2.569.4.

+ verbs

accipere: Prisc. 2.314.24.

corripere: Prisc. 2.326.19.

habere: Prisc. 2.137.25, 362.4, 365.12, 378.22, 3.229.21, 231.10, Prisc. de nom. 3.447.16.
 obtinere: Prisc. 3.140.25.
 producere: Prisc. 2.324.9.
 servare: Prisc. 2.156.3, 530.4, Prisc. de nom. 3.449.26.
 variare: Prisc. 2.184.8.
 usurpare: Eutyech. 5.473.3.
 uti: Prisc. 2.409.10, 410.1.

Gk.: κατάληξις, τέλος.

At 3.140.5ff., Prisc. uses *terminatio* (.5, 18, 24) *alternately with finis* (.14, 16, 20, 22, 25) for AD's τέλος (synt. 130.3, 131.4, 8, 132.1, 3, 6, 7). *Terminatio translates τέλος also at 3.147.5 (~ AD synt. 144.9) while at 3.146.25 it renders κατάληξις (AD synt. 144.7).*

2. 'terminal', of a type of adverb

Vict. 6.201.23 -is, ut 'ilicet' ('that's the end, it's all up').

Other grammarians include *ilicet* under *affirmandi* (RP ap. Char. 244.10; Dosith. 7.410.19) or *confirmationem* (significancia, Diom. 1.404.7).

Non-gram.: 'boundary, limit' (Cic.+); 'ending' (Cic.+).

terminatus

'ending (in)'

with in + ablative

Char. 51.18 omnia nomina in 'is' litteris -ta. Prob. de nom. 4.211.1 nomina in 'us' litteris -ta. Prisc. de nom. 3.447.12 in 'us' -torum. 34 nominibus in 'us' -tis. 451.13 in 'is'...-ta.

with ablative

clausula: Diom. 1.300.24 clausula est compositio verborum plausibilis structurae exitu -ta.

genetivi: Quint. 1.6.14 eadem 'ris' syllaba -tos (genetivos).

masculina: Char. 53.10 'or' litteris in ultimo -ta masculina.

nomina: Sacerd. 6.443.6 nominibus 'us' -tis. 472.16 'e' littera -ta nomina. Prob. cath. 4.8.20 'l' littera -ta nomina. Char. 234.29 'e' littera -ta nomina. Cled. 5.47.30 nomina...quinque vocalibus -ta.

verba: Quint. 1.6.15 verba prima persona 'o' littera -ta.

termino

1. 'terminate, cause to end (in)'

i) active, with the object specified

with in + accusative

ablativus: Prisc. 2.129.6 in 'i' -ant. 350.10 tam in 'e' quam in 'i' -ant. Prisc. part. 3.479.15 in 'i' -ant.

accusativus: Don. 626.17 melius in 'is' quam in 'es' syllabam. Prisc. de nom. 3.448.8 nominativum et accusativum et vocativum pluralem in 'a' -ant. 450.4 'quis' vel 'qui' accusativum in 'em' -at. Prisc. part. 3.473.2 tam in 'es' productam quam in 'is' longam -ant.

casus: Prisc. 2.197.12 in 'ae' diphthongum...-ant.

dativus: Prisc. de nom. 3.449.12 tam genetivum quam dativum in 'i' -at. 30 in 'c' -ant.

genetivus: Diom. 1.309.3 in 'i' litteram -ant. Cons. 5.361.4 in 'ius' -ant. Prisc. 2.352.24 in 'ium' -ant. Prisc. de nom. 3.443.17 pronominum in 'ius' -antium genetivum. 24 in ou diphthongon vel in α -ant. 445.25 in 'ris' -ant. 446.21 in ος -ant. 26 in ους vel in εος -ant. 449.12: see above, at dativus.

nominativus: Prisc. 2.26.23 in ος -ant. Prisc. de nom. 3.448.8: see above, at accusativus.

participium: Prisc. 2.572.28 in 'sus' -ant.

praeteritum: Prisc. 2.508.7 in 'vi' -ant adiectam. 533.16 in 'vi' syllabam -ant (569.12, 570.16 in 'ui' divisas). 573.4 in 'li' vel 'ri' vel 'ti' -ant.

supinum: Prisc. 2.507.14 in 'sum' -ant.

vocativus: Prisc. 2.277.2 in 'e' longam -ant. Prisc. de nom. 3.448.8: see above, at accusativus.

with per

praeteritum: Prisc. 2.532.5 per 'ui' syllabam -ant.

with ablative

ablativus: Prob. cath. 4.5.5 'u' -bit. frg. Bob. 5.559.9 'e' -bunt.

adverbia: Sacerd. 6.443.12 'r' -ta nomina 'e' producto -ant adverbia.

genetivus: Prob. cath. 4.10.16 'is' syllaba -ant. 29.6 'ae' diphthongo...-ant.

genus femininum: Prob. cath. 4.12.27 'trix' -ant.

perfectum: Sacerd. 6.486.7 modo triplici -bit.

vocativus: Sacerd. 6.482.31 'u' correpta -ant. Prob. cath. 4.31.26 'u' -ant.

ii) passive: 'end (in)', with the subject specified

with in + accusative

ablativus: ps. RP 5.534.36 in 'i' -atur.

nomina: Char. 52.14 in 'or' syllabam -antur. Cled. 5.35.20 in 'on' -antur.

with per

imperativa: Char. 336.19 omnia imperativa...per 'e' litteram -antur.

with ablative

Plin. ap. Char. 170.11 antiquorum...regula, quoniam quae 'is' nominativ singulari sunt -ta in 'es' plurali nominativ clauduntur.

Quint. 1.5.62 nam si ut 'Maecenas' 'Sufenas' 'Asprenas' dicerentur, genetivo casu non 'e' littera sed 'tis' syllaba -rentur. 1.7.16 in iis quae... 'i' longa -buntur... 'aurei' 'argentei'.

Gell. 14.5.2 nam 'diuus' et 'rius' et 'cliuus' non 'us' syllaba -antur, sed ea, quae per duo 'u' scribenda est.

subject:

ablativus: Prob. cath. 4.4.30 'e' correpta -bitur. Prob. de nom. 4.207.9 -atur vocalibus V. Char. 51.29 cum dativus et ablativus singularis 'i' littera -antur. Pomp. 5.193.5 'u' -batur.

adverbia: Sacerd. 6.442.24 vocalibus...quinque -antur. 443.6 'e' producto -buntur. 13 si fuerint nomina comparativa, 'us' -buntur adverbia. ult. syll. 4.247.4 adverbia numeri... 'l' vel 'r' vel 's' litteris -antur. Aug. 5.518.38 adverbia sex modis -antur.

coniugatio: Diom. 1.347.18 tertia (coniugatio) est quae... 'i' (littera) -atur. ult. syll. 4.242.16 tertia...correpta (coniugatio) duabus brevibus postremis -atur.

dativus: Char. 51.29: see above, at ablativus.

feminina: Quint. 1.6.14 quamvis feminina singulari nominativo 'us' litteris finita nunquam genetivo casu 'ris' syllaba -entur.

genetivus: Prob. cath. 4.8.36 duabus 'i' -bitur.

nomen: Pomp. 5.199.15 nullum nomen duabus mutis -i.

nomina: Vel. 7.57.10 quaecumque (nomina) dativo singulari 'o' littera -antur. Scaur. 7.27.7 illa littera -antur. Sacerd. 6.473.35 genetivo duabus 'i' -buntur, ut 'hoc sacrificium huius sacrificii'. Prob. cath. 4.8.34 genetivo casu aut una 'i' aut duabus -buntur. Prob. 4.114.41 'u' littera -antur. Prob. app. 4.194.36 vocativo casu 'e' littera -antur. 195.16 'a' littera -antur. Prob. de nom. 4.212.36 'x' littera -antur (Serv. 4.409.25). Don. 626.1 omnia nomina ablativo casu singulari quinque litteris vocalibus -antur (Diom. 1.303.33; ps. RP 5.533.2). expl. in Don. 4.496.28 omnia nomina quinque regulis -antur. 545.3 'i' littera -antur. Pomp. 5.145.15 'o' -antur. Cons. 5.354.20 'e' littera -antur. 361.22 (nomina) quae 'us' syllaba genetivo singulari -antur. Aug. 5.519.4 nomina...dativo singulari 'o' littera -antur. Donatian. frg. 6.277.13 omnia nomina quae 'a' littera -antur.

participia: Aud. 7.349.7 in praeterito tribus syllabis -antur.

verba: Quint. 1.6.7 omnia (verba) quae 'e' et 'o' litteris fatendi modo -antur... 'prandeo'. Char. 226.4 tertiae coniugationis verba... 'is' litteris interdum correpte interdum producte -antur. Don. 635.7 activa sunt quae 'o' littera -antur. 635.9 passiva sunt quae 'r' littera -antur. Vict. 6.199.1 'r' littera -antur (verba). Aud. 7.345.19 (verba) quae 'r' littera -buntur.

with adverb

verba: Prisc. de nom. 3.455.21 pluralia (verba)...aequaliter -antur.

attestation

clausulae: Cic. de orat. 3.183 clausulis...quas vult longa plerumque syllaba -ari.

Gk.: *πεπαρω*, AD pron. 95.6, adv. 145.17.

See claudio 1, cogo 3, compello 2, concludo 2, consummo 2, definio 3, decio, excipio 2, finio, impleo 3, mitto 1.

See also desino, and further parallels s.v.

Opp. incipere.

2. 'have only a superlative form', of adjectives

Diom. 1.324.37 -antur quae novissimum tantum habent, ut 'novissimus summus'.

Cf. Diom. 1.324.24 (omnia qualitatum nomina, i.e. *adjectives*) aut...incipiunt aut sunt aut veniunt aut adiciuntur aut inveniuntur aut exeunt.

Non-gram.: 'mark the boundaries of, delimit', 'limit, restrict', 'end, conclude' (Cic.+).

terminus*'ending'*

Ter. Maur. 6.352.924 propaget -um.

Macr. exc. 5.607.23 -um faciunt (633.24). 610.23 -um mutat. 618.6 similem habent -um.

Martyr. 7.198.6 futuri quoque eiusdem modi -um, si in 'bo' desinat, per 'b' mutam, ut 'amabo docebo'.

Non-gram.: 'boundary post' (inscr., Cic.+); 'limitation' (Pl., Acc.+); 'end' (Rhet. Her.+).

ternarius

'having three case-forms', of nominal declensions with three case-forms serving for all six cases (see table s.v. aptotus) classification

Sacerd. 6.483.32 formae casuum sunt sex, unaria binaria -a quaternaria quaternaria senaria (Prob. cath. 4.32.28).

Char. 191.17 formae casuales sunt sex, senaria quaternaria quaternaria -a bipertita simplex vel unita (Diom. 1.308.8).

expl. in Don. 4.544.15 formae casuales sunt sex, senaria, quaternaria, quaternaria, -a, binaria, simplex vel unita.

Cled. 5.44.27 formae Latinae appellantur ita, unita binaria -a quaternaria quaternaria senaria.

definition

Prob. cath. 4.32.33 tertia -a dicitur; haec nomina quidem in utroque numero regit, 'hoc bellum huius belli, huic bello, haec bella horum bellorum his bellis', pronomina vero in numero tantum modo plurali, 'haec ista horum istorum his istis'.

Diom. 1.308.12 -a est quae tribus casibus obliquis declinat, ut 'fabula'.

.31 -a...fit modis sex.

Char. 191.28 -a forma est quae in neutralibus nominibus invenitur, in quibus nominativus accusativus vocativus sociantur, ut 'scamnum scrinium', dativus et ablativus, 'huic scamno ab hoc scamno' et cetera. non minus haec forma etiam in communibus nominibus invenitur 'is' litteris finitis, in quibus nominativus genitivus et vocativus sociantur, ut 'facilis agilis', dativus et ablativus 'huic facili ab hoc facili' (expl. in Don. 4.544.15).

192.13 pluralis vero numerus aut quaternariam formam habet aut -am (expl. in Don. 4.544.35).

192.16 -a forma est in quibus nominativus accusativus vocativus sociantur, et dativus et ablativus, ut sunt 'scrinia' et 'parietes'.

Cled. 5.44.32 -a est forma, quotiens nominativus accusativus et vocativus similes sunt, item dativus et ablativus similes sunt, genitivus dissimilis, ut 'hoc templum'.

Prob. 4.121.11 sunt nomina -a, ut puta 'stare'.

Cf. Var. 8.63 alios (nominatus et articulos habere) tris (ca-

sus), ut 'praedium praedii praedio'. 9.52 ea...quae ternos (habebunt vocabulis casus).

Gk.: *τρίπτερον*, Σ DT 231.7.

Non-gram.: 'containing three of anything' (Col., inscr.).

tertius*'third'*

1. declension, conjugation

i) declension

definition

Diom. 1.303.16 -a (forma declinationis, of seven) est quae genetivo 'i' geminata genere tantum masculino et neutro terminatur; masculino ut 'Vergilius Vergilii', neutro, ut 'ingenium ingenii' (in the traditional classification these nouns belong to the 2nd declension).

expl. in Don. 4.540.20 -a est declinatio, quotiens genitivus casus in 'is' finitur syllaba, ut 'huius muneris'.

examples

declinatio: Sacerd. 6.471.8 (Prob. cath. 4.3.19); Char. 23.28; Dosith. 7.393.7; Serv. 4.435.17; Pomp. 5.175.1; Cled. 5.46.11; Prisc. 2.311.12.

ordo: Char. 23.27.

ii) conjugation

definition

Diom. 1.347.16 -a (coniugatio) est quae...(secunda) persona... 'i' ante novissimam 's' litteram terminatur interdum correpta interdum producta (Don. 634.13, 592.4).

Aud. 7.345.13 -a quae 'i' et 's' (litteris finitur), ut 'lego legis, facio facis'.

Char. 215.23 -i ordinis est verbum cuius secunda persona per 'is' correptam terminatur, ut 'ago agis'.

A number of grammarians recognise a shortened and a lengthened 3rd declension, according to the length of the characteristic vowel i.

Sacerd. 6.433.25 -a coniugatio correpta secundam personam... 'is' syllaba terminatam habet, ut 'scribo scribis'.

434.8 -a coniugatio producta, quam quidam quartam dicunt, ...secunda persona 'is' syllaba terminatur, ut 'munio munis'.

ps. Asp. 5.551.32 -a (of four), cum idem verbum 'i' et 's' litteris exit, ut 'curris' aut producta, ut 'venis'.

expl. in Don. 4.506.28 prima et secunda coniugatio semper productae sunt, -a interdum producit, interdum corripitur, non in isdem verbis, sed in aliis.

examples

Prob. 4.159.3 de -a coniugatione correpta. .16 producta.

coniugatio: Comin. ap. Char. 226.1, 227.23, 228.23.

ordo: Diom. 1.373.4.

2. person

i) of pronouns

classification: see s.v. persona.

definition

Prisc. 2.584.13 -a, cum de ea, quae nec loquitur nec ad se directum accipit sermonem (~ AD pron. 18.21f.).

ii) of verbs

classification: see s.v. persona.

definition

Sacerd. 6.432.15 -a, de qua loquimur.

Char. 214.22 -a de qua dicitur et ad quam personam dicitur, ut 'dixit dixerunt'.

Diom. 1.334.22 -a de qua quis loquitur et relatio indicatur, ut 'dicit'.

Aud. 7.347.12 -a de qua loquitur, ut 'legit' (Vict. 6.198.24).

Don. 638.5 -a de qua dicitur, 'legit'.

Prisc. 2.448.13 -a, de qua extra se et illam, ad quam dirigit sermonem, posita loquitur prima, ut 'dicit dicunt'.

.16 -a...infinita est itaque eget plerumque pronomine, ut definiatur.

attestation:

Quint. 1.4.29 quaedam -ae...personae figura dicuntur, ut 'licet' 'piget'.

Paul. Fest. 4.15 -ae personae verbum (= *verb*).

Gk.: τριτον, DT 51.4.

3. in comparison of *adjs.*: see s.v. gradus

Non-gram.: 'third' (Andr., Pl.+).

tetraonyma

'three-fold name'

Prisc. 2.60.29 - 2.61.2 synonyma sunt, quae, sicut diximus, diversis nominibus idem significant, ut 'ensis', 'gladius', 'mucro'. in propriis quoque hanc vim habent dionyma vel trionyma vel -a, ut 'P. Cornelius Scipio Africanus', sicut docuimus.

attestation: not in Latin before Prisc.

Cf. Serv. 4.429.8 plerumque duo (nomina) inveniuntur, ut 'Numa Pompilius'; plerumque tria, ut 'Publius Virgilius Maro'; plerumque quattuor, ut 'Publius Cornelius Scipio Africanus'.

Gk.: τετραώνυμος.

See dionyma, trionyma.

tetraptotus

'having four case-forms' (see table s.v. aptotus)

1. of nouns which are used in all case functions but have only four different forms (the term was used in this sense by the Gk. grammarians, see below)

Don. 625.5 sunt...formae casuales sex, ex quibus sunt nomina alia monoptota, alia diptota, alia triptota, alia -a, alia pentaptota, alia hexaptota.

Cons. 5.351.22 ut formae casuales sint sex, monoptotos diptotos triptotos -os pentaptotos hexaptotos.

definition

Serv. 4.433.29 -a (dicitur), ubi quattuor (sunt) varietates).

Pomp. 5.184.28 -um est, quotiens quattuor sunt varietates, sex tamen casus. quem ad modum autem fit? quotiens nominativus et vocativus, dativus et genetivus similes sunt: puta 'hic dies' et 'o dies'; in 'es' exit utrumque; 'huius diei' et 'huic diei'.

Cons. 5.351.28 -os est forma, quotiens nomen in sex casibus quattuor vocibus immutatur et flectitur, ut 'stamen'.

Prisc. 2.188.14 alia -a,...'puer pueri puero puerum'.

of pronouns

Prisc. 3.2.8 alia -a, ut 'tuus, suus'; 'illud, istud'.

Cf. Var. 8.63 alios (nominatus et articulos habere) quattuor (casus), ut 'mel mellis melli melle'.

9.52 alia nomina, quod quinque habeant figuras, habere quinque casus, alia quattuor...ea quae quaternos habebunt vocabulis casus.

Gk.: τετράπτωτα, Σ DT 231.4.

τετράπτωτον δὲ τὸ ἔχον φωνὰς τέσσαρας, ὅλον φοινίξ φοινίκος φοίνικι φόνικα ὦ φοινίξ· τοῦτο γὰρ τέσσαρας φωνὰς ἔχει, ἔχον τὴν αὐτὴν φωνὴν καὶ ἐπὶ τῆς εὐθείας καὶ ἐπὶ τῆς κλητικῆς.

See quaternarius, quadripartitus.

2. of defective nouns, which only occur in four case-forms

definition

Diom. 1.309.22 -a vero intelleguntur quae nominativo et vocativo casu deficiente per ceteros enuntiantur, ut 'Iovis Latiaris dicione'.

Other grammarians discuss nouns of this type, but without specific terms.

Cf. Pomp. 5.186.19 aliquotiens (inveniuntur nomina), ubi quattuor tantum casus sunt, ut est 'Iovis'.

Prisc. 2.189.5 sunt alia, quorum nominativus quidem

in usu non est, obliqui autem sunt, ut 'Iovis Iovi Iovem a Iove'.

See monoptotus.

tetrasyllabus

'having four syllables'

neut. sg.

Serv. de fin. 4.450.15.

Prisc. 3.113.5 'aeripedem' pro 'aeripedem', -um proclit pro pentasyllabo.

in -is: Don. 610.1; Diom. 1.431.23; Serv. 4.426.38; Serv. de fin. 4.451.20, 452.9; expl. in Don. 4.525.2; ps. Prisc. de acc. 3.526.19, 527.11.

fem. subst.

ps. Prisc. de acc. 3.521.16 -ae.

Gk.: τετρασύλλαβος, Herodian de pros. cath. 3.1.260, 262.

thema

'base form', of the indicative, usu. 1st sg. pres.

definition

Macr. exc. 5.638.1 omne igitur indicativum,...id est omne -a verbi Latini, quinque his litteris terminatur, 'o r m t i'.

examples

Macr. exc. 5.606.38 Accius vero in Andromeda etiam ex eo quod est 'tulo' quasi a -te 'tulat' declinat, 'nisi quod tua facultas nobis tulat operam'.

617.4 (Graecum verbum indicativum) licet et in α esse credatur, quia ἐγγήγορα non nulli ausi sunt primum -a verbi pronuntiare.

629.5 nam quod legimus διδάξω, a -te est non διδάσκω, sed διδάχω, cuius indicium est διδάχῃ.

629.18 'genui' ex quo -te venit nullus scit, licet Varro dixerit 'genunt' (654.26).

638.8 quod non nulli praeteriti perfecti esse existimant a -te 'nosco'.

639.13 omne praeteritum imperfectum...'bam' syllaba terminatur, antecedentibus in prima quidem 'a', in secunda vero et tertia correpta 'e' vocalibus, post consonantem -is sui, ut 'amo amabam, moneo monebam, dico dicebam'.

Gk.: θέμα, AD pron. 1.1.21 (of pronouns), synt. 65.2 (of the article).

Non-gram.: 'position of the planets or stars at one's birth, horoscope' (Suet.); rhet. 'situation or case proposed for debate' (Sen.+).

theticus

'expressing obligation', -um adverbium, of the gerund

Prisc. 3.324.8 illi (sc. Graeci) λεχτέον ἐστὶ pro 'oportet dicere'. ...hinc Romani gerundia vel supina invenerunt: 'dicendi dicendo dicendum dictum dictu'. proprie autem in 'dum' terminatio -um (Keil: Atticum) significat adverbium, quod omni generi et numero et personae et tempori potest adiungi, ut 'legendum est mihi, tibi, illi'.

Schoemann (1864: 376) suggests emending Atticum to theticum, an emendation approved by Uhlig (1883: 86).

The other Latin grammarians list the gerund among verbal forms.

Gk.: τὰ δὲ θετικὰ, ὅλον γαμητέον πλευστέον, DT 85.2 (in his classification of adverbs).

Latin gerundium or gerundivum may represent an attempt to translate Gk. θετικόν (Schoemann 1862: 63).

tollo

'remove, take away'

specific letter(s): Cled. 5.58.1 's'; expl. in Don. 4.514.2

'dus'; Pomp. 5.257.19 'dus'; ps. RP 5.536.22 'am'; Alb. 7.299.25 'n'.

word, from a sentence

Prisc. 3.116.9 si -as nomen aut verbum, imperfecta fit oratio (AD synt. 17.2 ἐξ ἧς εἴπερ ὑποσταλήσεται ὄνομα ἢ ῥῆμα).

further collocations

accentus: Macr. exc. 5.601.10.

aspiratio: Prisc. 2.19.1.

praepositio: Pomp. 5.184.6.

Gk.: ὑποστέλλω: *see AD parallel*.

See demo, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'pick up', 'raise', 'remove, take away' (Pl.+).

tonus*'the pitch of a sound'*

Don. 609.5 -os alii accentus, alii tenores nominant.

Serv. 4.426.9 plane sive accentum dicas sive -um sive tenorem, idem est (Pomp. 5.126.3).

Don. 609.5 -i...tres sunt: acutus, gravis, circumflexus.

ancient etymology

Cled. 5.32.6 -i a sono.

attestation:

Nig. ap. Gell. 13.26.1 in casu vocandi summo -ost prima (syllaba), deinde gradatim descendunt. .3 summum...um προσωδιαν acutam dicit (Nigidius).

Gk.: τόνος, Arist. rhet. 1403 b 29; DT 6.15.

Quint. 1.5.22 tenores - quos quidem ab antiquis dictos tonores comperi, videlicet declinato a Graecis verbo, qui τόνους dicunt.

Non-gram.: 'strain, tension; musical tone' (Vitr.); 'degree of light or shade' (Plin.).

torqueo*'inflect, form by inflection'*

Cons. 5.358.33 hic ('vultus') dativum inflexione quadam -et in 'ui'. 359.1 secunda (forma) est quae simili genetivo dativum non in 'ui' -et.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'twist' (Pl.+); cf. rhet. use: 'inflect the voice in speaking' (Rhet. Her., Sen.).

totus...

totus Graecus

'completely Gk. in declension'

Pomp. 5.145.11 tota Graeca sunt quae penitus Graece declinantur.

Serv. 4.429.26 sunt quae dicuntur tota Graeca, ut 'Dido Manto'.

Prob. cath. 4.18.1.

sim.: Don. 615.7 sunt nomina tota Graecae declinationis, ut 'Themisto Calypso Pan' (Diom. 1.328.29).

Cf. expl. in Don. 4.537.3 sunt nomina quae Graecam declinationem habent, ut 'Themisto Calypso', et recte, quia Graeca <sunt>.

totus Latinus

'completely Latin in declension'

Serv. 4.429.28 sunt quae tota Latina appellantur, quae longe aliter a Latinis proferuntur quam a Graecis. nam cum Graeci dicant 'Polydeuces', Latini appellant 'Pol-lux'.

Pomp. 5.145.12 tota Latina quae penitus Latine declinantur.

sim.: Diom. 1.328.29 sunt tota conversa in Latinam regulam, ut 'Pollux Πολυδεύκης, Vlixes'.

Don. 615.8 ut 'Πολυδεύκης Pollux, 'Ὀδυσσεύς Vlixes'.

Cf. expl. in Don. 4.537.4 sunt nomina quae Graeca sunt et Latinam habent declinationem, ut 'Achilles Aiax' ...sic et 'Vlixes' (*see nothus*).

tractim*'in a long-drawn-out manner'*

Gell. 6.10.1 'a' littera...-im pronuntiata. 6.20.3 vocalis...extrema...-im sonat.

Cled. 5.52.28 si -im pronuntias ('hic'), adverbium loci est; si cursim, pronomen generis masculini.

A drawn-out pronunciation is associated with the circumflex accent.

Serv. 4.426.12 acutus dicitur accentus, quotiens cursim syllabam proferimus, ut 'arma'; circumflexus vero, quotiens -im, ut 'Musa'.

Pomp. 5.126.9 circumflexus dicitur, quando -im syllabam proferimus, ut 'meta Musa'. .11 ergo circumflexum dicimus qui -im profertur, acutum illum qui cursim. Cled. 5.32.1 circumflexus qui -im (profertur), ut 'Roma'.

Opp. cursim.

Non-gram.: 'in a long-drawn-out manner' (Enn.+).

traduco*1. 'derive, form by derivation (from)'; chiefly passive*

Gell. 2.6.5 'iactare' multo fusius...est quam 'iacere', unde id verbum -ctum est.

*collocations**a/ab: of nouns from verbs*

Eutyth. 5.453.6 unde 'censor' quoque, licet a praesenti 'censeo' poterat -ctum videri. 460.2 a positione verborum -cta verbalia nomina. Cass. 7.171.4 'bibula'...a verbo quod est 'bibo' -itur (Martyr. 7.171.2).

a/ab: of derivative verbs

Eutyth. 5.449.23 'inchoo inchoas', quod a γῶω Graeco videtur -ctum. 457.1 verbum a nomine -ctum (479.16 verba...a nominibus pleraque -cta). 462.23 a quacumque declinatione nomen -ctum sit verbum. 476.13 'purgo'... 'purgas' a 'purus' nomine derivatum et 'iurgo iurgas' ab eo quod est 'iure urgeo' -ctum. Cass. 7.200.16 (verbum 'heiuolo') ab 'hei' vel 'heu' -ctum est.

a/ab: of endings

Eutyth. 5.452.3 pauciores...nominum terminationes...(non) a verborum derivatione -xit. 465.7 (terminationibus)...a quarta declinatione -ctis.

a/ab: of adverbs

Aud. 7.347.26 (adverbia) ab aliis...-untur.

a/de: of nouns from verbs

Eutyth. 5.456.34 nomen de verbis -ctorum. 459.36 magis nomina de verbo tulisse, quam de nominibus ipsa -cta. 460.21 nomen...de verbi positione -ctorum.

a/de: of derivative verbs

Eutyth. 5.460.30 verba de nominibus esse -cta (462.21).

+ ex

Gell. 17.2.14 'cumprime' rarius -ctumque ex eo est, quod 'cumprimis' dicebant pro eo quod est 'imprimis'. Eutyth. 5.487.28 'insideo', unde nomen 'insidia', ex quo aliud verbum 'insidiar' insidiaris' -itur.

See derivo 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

2. 'transfer'

Cass. 7.170.13 V -ctum in consonantium potestatem (Martyr. 7.170.11. 178.11).

Non-gram.: 'bring across, transfer' (Pl.+), 'cause to change, convert' (Var., Cic.+).

traductio*'derivation'*

Eutyth. 5.457.8 verbi (465.6. 462.1, 18 -es verborum). 460.6 nomen -es (.9 nomen...-es in verbo). 456.29 pl.

Non-gram.: 'transfer, change' (Rhet. Her., Cic.+).

traho**1. 'adopt' from Greek or another foreign language**

Fest. 178.2 quae vox ('odor') ex Graeca $\delta\alpha\mu\eta$ -cta est (Paul. Fest. 179.12). Paul. Fest. 16.1 -itur...hoc verbum ('coercere') a Graecorum magistratu, quem illi $\delta\rho\chi\eta\nu$ vocant. 117.6 unde (from $\sigma\kappa\alpha\lambda\delta\nu$) -ctum cognomen 'Scaevola'. Cass. 7.172.7 nomina peregrina, si -antur ad Latinum sermonem (Martyr. 7.172.6).

ex Graeco:

Fest. 181.29 ('ocius') ex Graeco, id est $\acute{\omega}\kappa\epsilon\omega\varsigma$. 205.30 ex Graeco -ctum putant. 203.10 qua ratione ex Graeco -untur etiam alia> (Paul. Fest. 292.7). 294.20 ex Graeco -ctum ait. Paul. Fest. 128.1 'manare'...ex Graeco -itur. 184.12 'obturare' ex Graeco -itur.

a Graeco:

Paul. Fest. 34.9 -itur ('bardus')...a Graeco, quod illi $\beta\alpha\rho\delta\upsilon\varsigma$ dicunt. 107.13 'incestus' a Graeco -itur. 120.4 'lues'...-ctum a Graeco $\lambda\upsilon\epsilon\iota\nu$. 6 'luctus' et 'lugere' a Graeco -untur $\lambda\upsilon\pi\tau\epsilon\iota\nu$ et $\acute{\alpha}\lambda\upsilon\sigma\sigma\epsilon\iota\nu$. 204.7 'pilare' et 'compilare' a Graeco -itur. 222.6 -ctum vocabulum a Graeco. Vel. 7.73.3 a Graeco -cta vox est.

a Graecis:

Char. 107.3 a Graecis. Diom. 1.321.12 a Graecis -cta.

originem:

Paul. Fest. 53.9 cuius unius origo ex Graeco -itur. 107.8 'inchoare' videtur ex Graeco originem -ere.

See sumo 1, and further parallels s.v.

2. 'derive, form by derivation (from)'; chiefly passive

Vel. 7.71.18 ut 'accereso' sit voco -ctum ab 'acciendo'.

of nouns: + a/ab (also $\acute{\alpha}\pi\delta$)

appellatio: Fest. 254.16 'Quirina' Tribus a Curensibus Sabinis appellationem videtur -xisse.

appellativa: Prob. cath. 4.12.26 appellativa 'or' terminata, si -cta fuerint a verbo.

nomen: Fest. 266.20 ab 'Rhomo' urbi -ctum nomen.

paronyma: Diom. 1.324.8 paronyma sunt quae ab alio quodam -untur et nihil de supra memoratis significant, ut 'equus eques'.

patronymica: Serv. 4.430.5 sic ergo dicimus patronymica non a patre tantum, sed a parentibus -cta (expl. in Don. 4.537.8 patronomica...a vocabulo paterno -untur). vocabulum: Paul. Fest. 53.10 'Creterrae' vocabulum -itur a 'cratere'. 232.8 'Popillia' tribus a progenitrice -xit vocabulum. 308.2 'subura'...a pago Succasano vocabulum -xit.

Paul. Fest. 16.3 'Arcani' sermonis significatio -itur sive ab arce... Char. 95.19 'tus' a 'tundendo' sine aspiratione dicitur, quamvis Iulius Modestus $\acute{\alpha}\pi\delta$ τοῦ θύειν -ctum dicat. Prob. cath. 4.12.28 'auctor' si sit -ctum a verbo 'augeo'.

of nouns: + unde

cognomen/cognomina: Fest. 262.20 unde -xerunt cognomina 'rutilias'. Paul. Fest. 367.3 unde Arimineses maritimi homines cognomen -xerunt 'Trachali'.

nomen: Fest. 301.6 <unde etiam nomen> -xit (Paul. Fest. 300.9).

of nouns: + ex

exc. Bob. 1.543.40 (nomen) quod ex verbo -itur.

of adjectives: + ab

Char. 196.9 alia ab accidentibus vel consequentibus -cta, ut 'beatus dives pauper'. Diom. 1.323.15 aut ab accidentibus -cta, ut... 'beatus dives pauper'.

of adjectives: + ex

Prisc. 2.83.19 accidentia autem sunt, quae ex qualitate vel quantitate animi vel corporis vel extrinsecus forte evenientium -untur.

of verbs: + ex

Macr.exc. 5.608.17 (verba) principalia nec ex alio -cta. 611.28 verba...quae in $\mu\iota$ exeunt ex definitivo -cta sunt

verbi in ω exeuntis. 650.24 (inchoativa) saepe -itur ex verbo activo et significat passionem, quamvis activa declinatione flectatur, ut 'lentesco'.

of verbs: + unde

Paul. Fest. 97.5 unde (from 'gruere') -ctum est 'congruere'. 111 unde (from 'gradi') -ctum 'grassari'.

of adverbs

Char. 234.33 adverbia -i posse.

of adverbs: + a/ab

Char. 239.29 non nulli autem 'decuriatim' et 'centuriatim' non a 'decuria' et 'centuria' sed a 'decurione' et 'centurione' -cta putant. 240.6 a neutris quoque nominibus -untur adverbia 'im' litteris terminata, ut 'membrum membratim'. 240.30 videtur a pronomibus -i adverbia. 241.4 adverbia a vocabulis -cta sint. Vict. 6.201.17 ab aliis. Aug. 5.518.38 a nominibus -cta adverbia. Cass. 7.149.8 'quotidie' -ctum esse a 'quot diebus'.

of adverbs: + hinc

Cass. 7.204.16 et siqua alia hinc -i possunt.

originem:

nouns: Fest. 186.22 'opima' spolia dicuntur originem quidem -entia ab 'Ope' Saturni uxore.

verbs: Prob. 4.157.40 alia verba, quae...ab aliis verbis originem -ere non reperiuntur. expl. in Don. 4.505.26 ut originem -ant (inchoativa) a neutrali verbo secundae coniugationis.

adverbs: Prob. 4.150.34 adverbia, quae ab aliis veniunt, ex his tribus partibus orationis tantum originem -ere reperiuntur, id est nomine pronomine verbo. Cass. 7.156.14 ('cur') originem -at ab interrogativis adverbis.

See derivatio 2, and further parallels s.v.

See also orior 1, and further parallels s.v.

3. 'inflect, form by inflection (from)'; chiefly passive**of cases: + ex**

Prob. cath. 4.5.23 nominativum singularem, ex quo genetivus -itur.

Pomp. 5.207.30 unde erit ista declinatio -cta nisi a nominativo singulari quisquis?

of verbs: + ab

Sacerd. 6.430.35 'fui' ab eo -itur quod est 'sum'.

of participles: + a

Sacerd. 6.436.25 participia -untur a verbo activo, praesentis temporis et futuri (Char. 232.14; Diom. 1.352.35; Don. 594.13; Cled. 5.20.3).

Diom. 1.434.13 prius participium ('parens') est -ctum a verbo quod est 'pareo'.

Pomp. 5.218.19 modus gerundi -itur...tam a significatione passiva quam a significatione activa.

originem:

Serv. 4.440.28 participia a prima positione verbi originem -unt.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, and further parallels s.v.

4. 'take, govern, require'**case: of nouns**

Cons. 5.353.4 sunt nomina quae certos casus secum coniunctorum nominum -unt. -unt autem vel genetivum vel dativum vel accusativum, sed figurate, vel ablativum, vel etiam septimum casum. genitivum sic -unt, 'avidus auri', 'abstinens cibi'.

case: of adjectives

Char. 200.6 superlativum genetivum -ere casum (exc. Bob. 1.537.12 comparativum gradum casum ablativum -ere).

case: of verbs

Don. 638.7 secunda persona -it casum vocativum (Cons. 5.380.8)...tertia -it nominativum.

case: of participles

Char. 379.16 omne participium eundem casum -it quem etiam verbum ex quo nascitur.

case: of prepositions

expl. in Don. 4.556.30 cum praepositione -unt ablativum casum (verba) haec, 'abhorreo ab illo', etc. 561.25 aliae (praepositiones) accusativum, aliae ablativum casum -unt.

number

Pomp. 5.158.25 ea nomina...singularia...possunt ad se -ere etiam numerum pluralem.

person

Diom. 1.310.31 casus nominativus -it verbum tertiae personae.

Cons. 5.366.11 nullam agentis personam -at extrinsecus.

371.4 ut omnem personam confuse -ant (singula verba).

See servio, and further parallels s.v.

*5. 'take, take over'**inflectional pattern*

Pomp. 5.226.20 similitudinem -it secundae coniugationis (concerning the inflection of the future tense).

Cons. 5.372.6 (verba impersonalia) ex aliquo verbo similitudinem -unt.

of the accidents of participles

Char. 232.12 (participium) -it enim casum a nomine, tempus a verbo.

Diom. 1.401.24 genera et casus ex nomine -cta.

ps. RP 5.545.40 -ctum a verbo aliquid, id est tempus.

tense

Prob. 4.175.43 tempora participiorum -untur a verbo activo duo, praesens...futurum.

Pomp. 5.226.18 necesse habet -ere tempus secundae coniugationis.

syllable

Pomp. 5.115.17 quando transit in perfectum tempus, debet ipsam syllabam -ere.

See recipio 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'drag, draw, carry along' (Pl.+), 'derive from a source' (Cic.+).

traiectio*'transposition'*

Var. 5.6 litterarum...tra<ie>ctionem.

Gk.: ἀναστροφή?

AD uses ἀναστροφή of the inversion of word order, e.g. synt. 92.2, coni. 218.17.

See transmutatio.

Non-gram.: 'transference' (Cic.+); rhet. 'transposition' of words, letters (Rhet. Her., Cic.+).

transeo*1. 'change into, be replaced by', of letters*

littera: + ad

Vel. 7.64.6 ad eam litteram.

littera: + in

Vel. 7.64.22 'e' in 'i' litteram. 65.10 in 'f' litteram. 71.21 in 'r' litteram. Scaur. 7.26.4 in 'r'...d' littera -it. Char. 161.22 in 'e' litteram. Pomp. 5.192.27 in 'o' litteram. Cass. 7.162.21 in eandem litteram. 163.8 in 'i' litteram. Alb. 7.300.5 'e' littera in 'i'. 25 'x'...in 'f' litteram.

specific letters: + in

Vel. 7.62.16 'd' in 'l'. 64.15 in semivocalem <'s'>. 67.11 non minus in 'u'...quam in 'i'. 69.8 's'...in 'r'. Char. 132.6 in 'u'. Pomp. 5.277.36 'd'...in 'f'. Vict. 6.199.15 in 'e' (Aud. 7.346.2). Macr. exc. 5.610.19 xā -it in μαι, ἐφαλχα ἐφαλμαι. 615.15 in ου diphthongum. Prisc. 2.18.5 in 'b' etiam solet apud Aeolis -ire F digamma.

22.8 'e'...in 'i'. 25.13 'e' correpta...in productam. 20 'i'...in 'a'. 29.16 ('m') in 'n'. 30.8 ('n') in 'g'. 31.1 ('n') in 'm'. 5 ('n') in 'r', ut 'corrigo'. 8 -it supra dicta consonans 'n' etiam in 's': 'scindo scissus'. 13 ('n') in 'u' consonantem, ut 'sino sivi'. 18 ('r') in 'l'. 32.11 ('s') in 'm', ut 'rursum' pro 'rursus'. 34.8 'b'...in 'c'. 18 'c'...in 'u' consonantem. 25 's'...in 't'. 35.1 'd'...in 'c'. 7 ('d') in 's': 'assideo', 'radi rasi'. 22 'g'...in 's'. 36.11 ('q') in 'x', ut 'coquo coxi'. 15 't'...in 's'. 38.1 ('ae') in 'i' productam. 39.8 ('au') in 'o' productam. 11 ('au') in 'u'...longam -it: 'fraudo defrudo'. 13 'eu'...in 'e' longam. 40.6 ('oe') in 'u' longam. 133.1 in 'a' longam. 462.8 in 's'. Prisc. part. 3.466.10 in 'c'. Alb. 7.298.10 'b'...in 's'. 310.29 'b'...in 'p'.

*2. 'change (into), become (by a certain process)'**i) of derivation by the addition of suffixes*

Var. 9.71 si -unt e recto casu in rectum casum.

ii) of the derivation of adverbs

+ a/b

Char. 233.4 adverbia aut suae sunt positionis aut ab aliis -unt. 5 ab aliis -unt, ut 'doctus docte, sapiens sapienter'. Diom. 1.403.28 haec (adverbia) quae ab aliis (partibus orationis) -unt. 405.20 comparationem recipiunt adverbia, quotiens appellationes unde -unt comparantur, ut 'docte doctius doctissime', quia est 'doctus doctior doctissimus'. Aug. 5.517.37 adverbia aut a se nascuntur, ut 'heri nuper', aut ab aliis -unt, ut 'docte sapienter' ab eo quod est 'doctus' et 'sapienter'. 518.30 (adverbia) ab appellationibus (519.1 (adverbia) ab appellatione). 518.35 sunt etiam adverbia, quae utrum a nomine -ant an a verbo incertum est.

+ ad

Serv. 4.438.21 a participio...ad adverbium.

+ in

Char. 239.2 (adjectives) in adverbia. 239.20 'x' littera terminata duobus modis in adverbia -unt. aut enim 'im' litteris terminantur, ut 'grex gregatim'; aut per 'r', ut 'audax audaciter'. 240.19 (adjectives/participles) in adverbia. Serv. 4.428.24 (nomen) in adverbium. Cled. 5.64.30 (nomina) in adverbia (69.26). 73.3 nulla participia in adverbia. Prisc. 3.69.7 (nomina) in adverbia.

*3. 'change (into), come to function (as)'**i) consonantal i/u: + in*

Mar. Vict. 6.5.18 'i' et 'u'...in consonantium potestatem (Don. 604.1; Diom. 1.422.14; Serg. 4.476.3; Cled. 5.27.4; Prob. 4.49.14). Diom. 1.424.26 'i' vocalis...it in consonantium potestatem. Pomp. 5.120.14 'i'...in consonantis potestatem. 16 'u' -it in locum consonantis. Cass. 7.208.2 in consonantis...potestatem. Prisc. 2.13.11 'i' et 'u'...in consonantes. 29.2 ('u') in consonantem 'u'. 87.6 'i'...in vim consonantis. 10 ('i') in consonantem. 304.5 'i' loco consonantis positam -ire in vocalem. 9 'u' a consonante...in vocalem. 494.4 in vocalem.

ii) of parts of speech which can change function

verbs/nouns: + ad

Char. 241.9 verba...ad nomina.

participles/nouns: + in

Sacerd. 6.444.16 participia...in nomen. Prisc. 2.179.5 pleraque (participia) amittentia vim participii -unt in nomina.

Prisc. 2.84.22 participia...in nomen significationem. 568.21 (participia) in nomen vim (3.160.1). Prisc. part. 3.506.18 (participia) in vim nomen.

adverbs: + in

Char. 301.10 (adverbia) in praepositiones. expl. in Don. 4.513.7 (any part of speech) in adverbium. Cled. 5.78.21 praepositio in adverbium. Pomp. 5.136.21 adverbium...it in nomen.

Serv. 4.428.26 adverbium...in significationem nominis. Cled. 5.24.32 (praepositio) postposita in significationem...adverbii.

prepositions/nouns: + in

Cled. 5.13.16 praepositio...perdit vim suam et -it in nomen.

4. 'pass'

i) into a particular grammatical category of inflection (or derivation) for gender: + ad

Prob. 4.86.35 ad genera neutra.

of inflection (or derivation) for gender: + in

Scaur. 7.12.17 nomina feminina...in masculinum. Char. 114.25 nomina in 'os' exeuntia...non possunt -ire in feminina. 132.25 ex masculino in femininum Latine -ire. Prob. 4.64.20 in genera neutra. Serv. 4.435.22 in aliud genus. Cled. 5.41.5 mobilia...in alterum genus. Cons. 5.346.17 mobilia...in aliud genus.

Cons. 5.346.24 sed alia quadam inclinatione, quam ut servant formam illius generis a quo -unt, ut 'gallus gal-lina'.

Prisc. 2.333.13 ex masculino in femininum.

of case: + ad

Prisc. 2.228.21 cuius genetivus ad aliud nomen -it (of suppletive declension, e.g. 'Iuppiter, Iovis'). 3.15.13 et -it rursus ad obliquos. Prisc. part. 3.487.35 ad alium casum.

of case: + in

expl. in Don. 4.517.15 (praepositiones) accusativi casus in ablativum numquam -unt. Pomp. 5.277.15 (praepositio) in significationem accusativi...in significationem ablativi. 23 in illum casum. Prisc. 2.452.7 (pronomina) in genera...et numeros et in casus -untia.

of comparison (of adjectives): + ad

Pomp. 5.150.31 ad comparationem.

of number: + ad

Serv. 4.436.18 omnes...articuli...ad pluralem. Pomp. 5.190.16 ad numerum pluralem. Cons. 5.379.11 ad pluralitatem.

of number: + in

Char. 28.6 in pluralem numerum. Pomp. 5.177.15 in numerum pluralem (Macr. exc. 5.646.31). Cons. 5.379.13 in singularem numerum.

of diathesis: + in

Diom. 1.346.7 in formam passivorum et deponentium. Cons. 5.373.26 in passivam formam.

Macr. exc. 5.609.18 in alterum genus. 621.2 in passivum. 623.33 in passivam. 652.16 in passivam declinationem.

Prisc. 2.399.11 in passivam significationem (Eutyech. 5.452.30 ad passivam significationem). 401.7 in activum. Prisc. part. 3.509.14 in neutrum...significationem.

of conjugation: + ad

Macr. exc. 5.650.19 ad correptam...tertiam.

of conjugation: + in

Prisc. 2.498.14 in tertiam coniugationem.

of inflectional pattern: + in

expl. in Don. 4.554.1 in aliam regulam (of irregular verbs).

of tense: + in

Prisc. 2.415.21 in plusquamperfectum.

of verbal 'forms': + in

expl. in Don. 4.548.21 in frequentativa.

of person: + ad

Prisc. 2.552.27 ad aliam personam. 29 ab alia persona ad aliam -it verbi significatio. 555.5 ad alias personas. 582.15 ad secundam personam. 24 ad tertiam...personam. 583.20 tam ad secundam quam ad tertiam. 3.32.24 ab alia ad aliam personam. 45.17 at si dicam 'coram Cicerone dixit Catilina' vel 'absque consule egit praetor', transitionem sine dubio facio diversarum personarum, id est ab alia ad aliam -o personam, quod suum est praepositionis. 212.22 ad alias -unt verba personas.

of person: + in

expl. in Don. 4.553.21 in alteram personam (of the object of impersonal verbs). Prisc. 3.164.22 prima et secunda persona vel in se recipiuntur, id est refringuntur, vel in alias diversas -unt. 25 in alias vero diversas -unt, ut 'miserere illius, misereris mei'. 165.7 prima in secundam vel tertiam, et secunda in primam vel tertiam. 269.3 in aliam personam.

of person: + a/ab

Prisc. 2.582.27 a secunda persona.

of types of conjunction

Aug. 5.521.4 (copulativa) saepe...-it in alterius speciem potestatis.

of sense

Pomp. 5.277.28 quaecumque praepositio -it in alterius praepositionis significationem (279.7). Prisc. 2.431.3 in alium sensum.

ii) into another language

Serv. 4.430.11 in Latinum sermonem (Pomp. 5.146.32); Prisc. 2.31.11 in Latinam formam.

Serv. 4.427.34 ea syllaba quae constat de 'b' et 'd', quae in Latinum sermonem numquam ita -it, ut cohaereat, ut est βδέλλα.

See muto.

Non-gram.: 'come or go across' (Naev. Pl.).

transfero

1. 'change, transform', chiefly + in + accusative of letter(s)

Rhet. Her. 4.29 -endis litteris. Ter. Maur. 6.344.636 'u' secundam in consonantem -et vocalis 'o'. Cons. 5.364.5 in 'e'. Macr. exc. 5.613.4 ω in o -entes, λέγω λέγομεν. 32 o in ε -endo. 616.6 in ε -fert. 619.38 ε in η. 645.23 'o' finalis in 'i'. Prisc. 2.36.9 in 'c'. 48.1 -atur 'd'. 491.1 alia vero omnia verba in 'leo' desinentia 'eo' in 'ui' divisas -entia faciunt praeteritum, ut 'doleo dolui'. 530.6 'i' in 'e'.

of syllable(s)

Aud. 7.361.7 in novissimas syllabas. Macr. exc. 5.610.4 finalem syllabam in -μαι. 615.41 in et diphthongum.

of parts of speech

expl. in Don. 4.550.13 in participium. Pomp. 5.136.34 adverbium...in nomen. Prisc. 2.441.10 in vim nomen -tulit participia. 3.36.6 (quaedam temporalia adverbia) in praepositiones. 148.18 ad alias partes..., ut nomina in adverbia. Prisc. part. 3.487.36 (participia) ad nomina.

of inflectional forms

Prisc. 2.148.11 in aliquam declinabilem formam ('Abraham' to 'Abrahamus').

of gender

Char. 82.15 ad masculina.

of case

Prisc. 3.176.10 -tur in nominativum (AD synt. 236.12 μεθίστησιν). 12 (nominativum) -fert in ablativum (AD synt. 236.13 τρεπομένης). 3.272.3 in significatione passiva -fert accusativum...in nominativum.

of diathesis

expl. in Don. 4.551.37 neutrale (verbum) 'audeo'...in formam passivae declinationis (Cons. 5.382.29).

of person

Prisc. 3.1.11 in illis partibus, quae tertiae sunt plerumque personae, tanta vis est vocativi, ut -at illas ad secundam personam, quomodo in pronomine, quod totum est secundae personae, hic deficiat casus vel ad aliam -atur personam. 103.9 potest ad primam et ad secundam et ad tertiam -i personam. 204.9 si dicam 'Virgilius vocaris', a tertia in secundam -o nomen persona.

Prisc. 3.150.6 vocativo, qui primus -fert (AD synt. 157.2 ἐπιστρέφει) positionem a tertia persona ad secundam.

from another language

Quint. 2.15.21 ex Graeco...-tulerunt (*translate a sentence*).

Gell. 9.9.12 et quoniam de -endis sententiis loquor.

Pomp. 5.146.33 (patronymicum 'Atrion') ad Latinum sermonem.

Cons. 5.364.22 in nostram formam -etur nominativus.

Gk.: ἐπιστρέφω, μεθίστημι, τρέπω, *see AD parallels*; *see also* s.v. muto, transfiguro.

See muto, and further parallels s.v.

2. 'change, transpose'

of accent

Diom. 1.432.28 accentus -tur ad tertiam ab ultima.

Cled. 5.33.23 accentus ad ultimam.

Gk.: *see* s.v. transmutatio.

3. 'inflect', *of pronouns*

Aug. 5.507.41 artis scriptores pronomen hoc ('ipse') ad formam nominis -tulerunt... 'ipsus ipsa ipsum'.

See declino 2, and further parallels s.v.

See also orior 2, *and further parallels s.v.*

4. 'take over, adopt' *from another language*

of letters

expl. in Don. 4.519.11 -it in Latinum usum litteras Graecas.

Pomp. 5.98.12 ipsa primum...in Italiam Latinas litteras.

Cass. 7.156.23 in usum nostrum -tulimus 'z' (160.1).

of grammatical rules

Prisc. 2.2.4 praecepta (Graecorum)...in Latinum sermonem.

See sumo 1, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'carry, convey, transport' (Pl.+), 'transfer' (Ter.+), 'translate', 'change, transform' (Cic.+).

transfiguratio

'change in form through inflection/derivation'

1. 'verbal inflection'

Diom. 1.343.30 per aliam tamen -em haec verba quidam declinare consueverunt, ut 'pallesco pallefactus sum'.

Cons. 5.374.13 modus...est quem Graeci ἑργασιν dicunt, conversio scilicet et -o eius syllabae quae ultima in verbo est.

Prisc. 2.549.22 quae fit in propriis -bus ad similitudinem verborum (ἐν ἰδίοις μετασχηματισμοῖς, AD synt. 325.13).

.27 (nomina) nec in propriis sunt -bus.

Gk.: μετασχηματισμός, *see AD parallel*.

Prisc. also translates μετασχηματισμός in AD by figuratio, q.v., though transfiguratio is a closer match.

2. 'derivation'

Cass. 7.183.7 'bi' longa, si paenultima fuerit, per 'b' mutam scribetur, ut 'libido rubigo tibicen ambitus concubina cubile'. sed hoc etiam manifestamus, quod horum quaedam in -e corripuntur, ut 'tibicen tibia, cubile cubitus' vel 'conubium', quae licet vim longarum amiserint, tamen eandem scripturam et in derivationibus desiderant custodire.

Non-gram.: 'transformation' (Plin.).

transfiguro

'transform, change'

of derivation

Char. 238.26 sic ergo 'audens audentior audenter' qua vocabulum, non qua participium, in adverbium -atur.

of gender

Prisc. 2.293.6 inveniuntur tamen quaedam pauca feminini generis, quae ex masculinis -antur non habentibus neutra.

337.13 ex quibus neutra -antur in 'e' exeuntia.

from another language

Martyr. 7.167.7 ex Graeca elocutione -ta.

Gk.: μετασχηματίζω, AD pron. 68.5, synt. 279.6.

See commuto, converto, formo 4, reformo, transfero, transformo.

Non-gram.: 'change, transform' (Sen.+).

transformo

'transform, change'

Prisc. 2.144.3 ex masculinis in 'us' desinentibus -antur.

ps. Prisc. de acc. 3.525.24 in aliud genus (*nominal gender*).

Gk.: *see* transfiguro.

See transfiguro, *and further parallels s.v.*

Non-gram.: 'change, transform' (Verg.+).

transgressivus

'transgressive, semideponent', *of verbs with active inflection in the present, passive inflection in the perfect classification*

Diom. 1.342.30 qualitates verborum sunt hae, absoluta sive perfecta, inchoativa, iterativa sive frequentativa, meditativa, -a, defectiva, supina, ambigua.

definition

Diom. 1.346.4 de -a verborum specie.

.5 -a verba sunt quae formam suam, id est primae regulae declinationem, servare non possunt. tempore enim praeterito perfecto specie tam absoluta quam exacta transeunt in formam passivorum et deponentium, quae quidam ideo mixta appellaverunt. sic ab eo quod est 'audeo ausus sum es est', item in exacta specie 'ausus eram eras erat'. item 'gaudeo' et similia.

See inaequalis, mixtus, neutropassivus.

Non-gram.: cf. transgressio 'the act of going across' (Cic.+); rhet. 'transposition of words or phrases' (Rhet. Her. +).

transitio

1. 'change'

i) *in declension*

Var. 9.103 in obliquis casibus -o erit in aliquam formulam.

ii) *of gender (in derivation)*

Prisc. 3.182.11 ex alteris in altera...genera.

iii) *of word order*

Prisc. 3.234.20 hyperbatis, id est -bus, utuntur (AD synt. 345.20).

Gk.: ὑπερβατόν, AD synt. 170.18, 447.1; *see also* ὑπερβασμός 'transposition', AD synt. 452.6, 493.11.

2. 'transition' *of one person to another*

i) *on the use of the ablative absolute*

Prisc. 2.190.21 personarum.

ii) *concerning the use of the reflexive pronoun suus*

Prisc. 3.168.19 in possessiva -o fiat. .24 in ea possessorem. 169.27 quando ad suum possessorem possessio -em facit. 170.6 -em ad aliquam aliam personam. 170.20 in possessionem fit a possessore -o. 171.5 possessio in possessorem facit -em.

iii) *concerning transitive verbs*

Prisc. 3.15.10 personarum. .11. .15 ad alteram...personam. 126.4 -em facere. 127.17 ad aliam personam -o fit verborum. .19 -o verbi ab alia persona ad aliam. 267.20 in quodcumque (*of intransitive verbs used transi-*

tively, e.g. 'eo iter'). 277.20 si habeant -em ab homine in hominem. 278.8.

Opp. reciprocatio, of transitive as opposed to reflexive constructions

Prisc. 3.14.23 tam in reciprocatione quam in -e. 18.1 sine -e vel reciprocatione. 183.17 per -es et reciprocationes.

iv) concerning prepositions

Prisc. 3.25.1 praepositiones...in -e ponantur personarum separatae. 32.27 separatae (praepositiones)...semper -em significant. 45.5 personarum. 45.17 nulla -o fieri ostenditur. 45.19 si dicam 'coram Cicerone dixit Catilina' vel 'absque consule egit praetor', -em sine dubio facio diversarum personarum, id est ab alia ad aliam transeo personam, quod suum est praepositionis.

Gk.: μετάβασις.

Prisc. often uses transitio to translate AD's μετάβασις: 3.15.10, 11, 15 ~ AD pron. 44.2, 3, 7; Prisc. 3.19.17 ~ AD pron. 114.31; Prisc. 3.12.17 ~ AD synt. 117.2.

L: Luhtala 1990, 1992.

Non-gram.: 'going across' (Cic.+); rhet. 'transition' (Rhet. Her.+).

transitive

'transitively', where the action is transferred from one person to another

1. of pronouns: see s.v. transitivus.

2. of verbs

i) in general

Prisc. 3.147.14 nominativis quidem intransitive, obliquis vero -e verba coniunguntur. 147.24.

159.22 verba vel intransitive cum nominativo vel -e cum obliquis nominum ponuntur.

165.13 tertia (persona) in aliam tertiam -e profertur, ut... 'ille...prodest isti'.

184.2 non solum -e et per reciprocationem, sed etiam intransitive copulantur.

213.10 intransitive...nominativum, -e vero accusativum exigit.

223.20 -e vel ἰδιοπαθῶς [id est sui passive].

232.13 -e proferatur, hoc est ut ab alia in aliam personam passio fieri significetur,...ut 'doceri a me cupis; amari a te cupio'.

268.20 -e soli dativo adiunguntur.

269.25 passiva ablativo vel dativo -e adiunguntur.

271.6 eadem (absoluta 'intransitive verbs') cum casibus -e (licet proferre)... 'rideo stultitiam'.

ii) of impersonal verbs

Prisc. 3.148.4 (verba) impersonalia, sive -e sive intransitive proferantur.

14 -e, ut 'miseret me tui, pudet te mei, paenitet illum sui'.

3. of participles

Prisc. 3.223.10 vel absolute dicuntur, hoc est intransitive, quomodo et verba, quae non egent obliquis casibus..., vel -e, hoc est in diversas personas, vel in se ipsas per reciprocationem.

4. of adverbs

Prisc. 3.45.11 'sine'...et 'absque' et 'tenuis' non inveni nisi cum ablativo et semper -e.

collocations

adiungere: Prisc. 3.268.20, 269.25.

coniungere: Prisc. 3.147.14.

copulare: Prisc. 3.184.2.

dicere: Prisc. 3.271.11, 15.

proferri: Prisc. 3.148.4, 165.13, 176.3, 232.13.

Gk.: μεταβατικῶς, AD pron. 44.14 (~ Prisc. 3.15.23).

Opp. intransitive.

L: Luhtala 1990, 1992.

transitivus 'non-reflexive'

1. of pronominal constructions

i) of personal and possessive pronouns

Prisc. 2.582.8 possessiva...-a sunt semper: 'meus scribit', 'tuus dicit'.

26 nam possessiva necessario in duabus diversis intelleguntur personis et sunt -a.

3.18.10 quando...ad possessionem adiunguntur, quod fit per solum genetivum, -a sunt, ut ἐμαυτοῦ δοῦλον ἐτύψα, id est 'mei servum cecidi'.

opp. reciprocus:

Prisc. 3.17.1, 18.6, 19.

18.5 non mirum autem, 'sui' pronomen et reciprocum et -um aliquando esse, cum ἐμαυτοῦ quoque et αὐτοῦ apud Graecos et αὐτοῦ, quandoquidem ad actum, hoc est ad verbum, proferuntur, reciproca sunt, ut ἐμαυτοῦ ἀκούω id est 'egomet ipse me audio', quando autem...

ii) of the persons indicated by the pronouns

opp. reciprocus:

Prisc. 3.18.21.

15.19 una eademque voce et -am demonstrare personam et reciprocum.

21 Homerus...in simplicibus...pronominebus et intransitivas ponit...personas et -as, ut ἐμὲ λύσσαι (Hom. II. 10.378) pro ἐμαυτὸν,...ἐμὲ autem ἔγω (Hom. II. 10.390) transitive (ἐμὲ in the 1st example is reflexive or intransitivus, equivalent to ἐμαυτὸν; ἐμὲ in the second example is non-reflexive, transitivus).

2. of verbal and related constructions where the subject and object are not the same person

i) of agent nouns derived from non-reflexive verbs

Prisc. 3.215.23 verba...-a (217.25).

ii) of verbs

definition

Prisc. 2.552.26 μεταβατικᾶ...id est -a, quae ab alia ad aliam transeunt personam, in quibus solent obliqui casus adiungi verbis, ut 'miseror tui'.

Prisc. 2.555.14 tunc...utimur consuetudine -orum, quae ἀλλοπαθείαν significant.

3.175.14 -orum servat constructionem (165.10).

3.212.27 verba quoque -a similiter variis solent casibus coniungi, ut 'miles eget imperatoris; Aeneas praemia donat Euryalo' etc.

234.10 omnia verba -a vel genetivo vel dativo vel accusativo vel ablativo adiunguntur, ut 'egeo tui, insidior tibi, metuo te, fruor illa re'.

232.10, 267.13, 268.9, 270.24.

Opp. intransitivus, Prisc. 2.553.15.

iii) of participles

Prisc. 3.216.1 -a...participia sunt, quae a -is verbis nascuntur, ut 'amo illum, amans illum'. 159.18 -a (participia), 'miseror tui, miserens tui'.

Opp. absolutus (= 'intransitive' here): Prisc. 3.159.16.

iv) of the case-forms of participles

Prisc. 2.555.9 ceteri (casus participiorum)...magis -i sunt,...ut 'bellantis hominis misereor' pro 'bellat homo et eius misereor'.

v) of construction

Prisc. 3.165.18 -am (constructionem), 'video te' vel 'illum'.

Gk.: διαβατικῶς, μεταβατικῶς.

Transitivus matches μεταβατικῶς, as Prisc. notes (see Prisc. 2.552.26 above and Prisc. 3.15.21 ~ AD pron. 44.13) and διαβατικῶς (Prisc. 3.15.19 ~ AD pron. 44.11). Prisc. also has transitivus where AD has μεταβατικῶς (Prisc. 2.582.8 ~ AD pron. 17.11) and ἐν μεταβάσει (Prisc. 3.15.26 ~ AD pron. 44.16).

L: Luhtala 1990, 1992.

transitus

1. 'change in form of a word, inflection'

i) general

Var. 10.53 reliquas declinationes ab eiusmodi -bus.
10.77 e -u declinationis.

ii) of nouns

Var. 8.39 -um de casu in casum (10.52). 9.91 sic 'socer', 'macer', quod in -u fiat ab altero trisyllabum 'soceri', ab altero bisyllabum 'macri' (10.28). 10.51 -us ut est in 'servus' 'serve'.

iii) of verbs

Var. 9.109 ab his (i.e. 'meo, neo, ruo')...dissimilia fiunt -u.

2. 'change in person'

i) 'transfer'

Diom. 1.437.27 distinguere ('punctuate')...oportet...si quando a persona ad personam -us fuerit factus.

ii) ~ transitivity

Prisc. 3.170.22 sin extrinsecus fit -us in possessionem tertiae personae... 'misereor filii Ciceronis'.

171.2 in aliam personam -um,...ut 'amat ille suum filium'.

18 cum -um faciat in aliquos sibi coniunctos, ut 'ille miseretur eorum, qui secum vivunt'.

3. 'change of a letter'

Vel. 7.67.10 cum 'a' litterae in 'i' familiaris -us sit.

4. 'movement, transition', of prepositions indicating motion towards, which take the accusative

Pomp. 5.276.18 habere -um quendam, scire debes quod accusativo serviunt.

21 qui dicit 'sto', non -um facit, sed in loco est.

See motus, situs.

Non-gram.: 'crossing over' (Cael.+).

tralaticius/translaticius

'transferred', of words transferred in sense

1. nomen

Var. 5.32 (loca) nominata...-o nomine ab hominibus.
6.55 non proprio nomine..., sed -o.

Gell. 10.20.9 et plebiscita et privilegia -o nomine 'leges' appellaverunt.

2. verbum

Var. 6.64, 78.

Non-gram.: 'traditional' (Cic.+).

translatio

1. 'transference' of sense

Quint. 8.2.6 -o...verba non suis rebus accommodat.
Vel. 7.73.5 per similitudinem -is.

Gell. 7.6.7 poetis...similitudine ac -e verborum, non significatione propria utentibus.

16.5.11 id vocabulum non semper a veteribus scriptoribus proprie, sed per quasdam -es esse dictum.

Prisc. 3.38.29 possumus tamen per -em et in tempore et in aliis rebus ea (sc. 'cis' praepositio) uti, ut 'cis definitum tempus', sicut 'ultra definitum', vel 'cis naturae leges', ut 'ultra naturae'.

2. 'translation' (Gk. into Latin)

Quint. 1.4.18 haec (sc. coniunctio) videtur ex συνδεσμῷ magis propria -o.

Serv. Aen. 1.223 de -e Graecitatis.

Prisc. 2.25.6 -es a Graeco in Latinum.

3. 'transference' of aspiration

Prisc. 2.446.13 -o...aspirationis a prima ad postremam syllabam, quomodo 'χύδρα χύτρα'.

4. 'transformation', of the inflection of participles

Prisc. 3.119.14 -es verborum fiebant in casuales figuras cum generibus (μεταλήψεις τῶν ῥημάτων, AD synt. 23.11).

Gk.: μετέληψις, see AD parallel.

Non-gram.: 'moving, transfer, shift' (Var., Rhet. Her., Cic.+).

translative

'with a transferred sense, metaphorically'

Prisc. 3.176.18 'refractiva' (pronomina) -e a corporibus, quae in se refringuntur.

translativus

'having a transferred sense'

Prob. 4.186.24 sunt verba figurata vel -a.

Non-gram.: 'relating to a change of plea in a court of law' (Cic.+).

translatus

1. 'changed, transformed'

of letters

Gell. 18.9.9 in altero (of the words ἐννεπε & ἔσπετε) v geminum, in altero σ esse -um dicunt.

Char. 82.18 'a' in 'o'. Macr. exc. 5.615.37 -o μ in ι litteram. Prisc. 2.19.12 ρ-...non est -um ab illis in aliam figuram. 328.6 's' in 'f'. Cass. 7.156.24 vis ipsius ψ -a est in 'ps'.

of derivation

ps. Prisc. de acc. 3.524.10 notantur pauca masculini generis propria partim a nominibus civitatum propriis -a, ...ut 'Larinas Maecenas'.

of case

Pomp. 5.183.3 a genetivo in ablativum.

2. 'changed, transposed'

of accent

Macr. exc. 5.603.6 in perispomenis quidem accentu ad superiorem syllabam -o.

into another language

Fest. 364.28 ex Graeco...-o eorum (sc. telorum) nomina.

Paul. Fest. 9.2 a Sabinis -um.

Paul. Fest. 228.12 Punicum genus libi -um a Poenis.

Scaur. 7.20.8 a Graecis.

Char. 65.19 in Latinum (Prob. de nom. 4.215.6; Donat. frg. 6.277.2).

Cass. 7.149.20 a Graeco. 197.4 et 'libo' a Graeco -um esse confidimus, ut est ἐπὶ δ'αἰθέρα ὄλον λείβε (Homer Iliad 1.462) (Martyr. 7.197.4).

transmutatio

'rearrangement, transposition' of words, letters, etc.

Quint. 1.5.13 'Trasumennum' pro 'Tarsumenno' multi auctores, etiamsi est in eo -o, vindicaverunt.

Vel. 7.71.14 syllabae.

Prisc. 2.446.16 aspirationis. 557.18 vocalium. Prisc. part. 3.471.36 per -em vocalium et immutationem 'i' in 'u'.

See traectio.

Non-gram.: cf. transmutio.

transmutio

'change'

of adjectives with suppletive gradation

Cons. 5.342.16 eadem nomina (e.g. 'bonus melior optimus').

concerning the order of letters

Prisc. 2.18.8 locum (of letters). 452.24 locum vocalium. 3.114.2 litterae -antur (AD synt. 11.11 στοιχεῖα ὑπερίθεται).

of accent

Vel. 7.53.1 loco...-tus accentus partes quoque orationis immutat.

Gk.: ὑπερίθμη, see AD parallel; also AD adv. 189.26, of accent.

See muto, and further parallels s.v.

Non-gram.: 'change about' (Lucr.+).

transverso

1. 'convert, change', of letters/syllables

Prob. de nom. 4.207.30 'u' litteram...in 'e' -it.

Prisc. de nom. 3.450.22 quarta coniugatio primam personam in 'io' vel in 'eo' finit eisque in 'is' productam -sis facit secundam minorem una syllaba, ut 'audio audis', 'eo is'.

See muto, and further parallels s.v.

2. 'invert', 'turn round', in writing

Donatian. frg. 6.275.1 longum accentum -sa 'i' littera notat (Dosit. 7.379.11). Vict. 6.193.23 -sa V littera / notamus (Aud. 7.331.1 circumflexum autem -sa V littera notamus ita /).

Non-gram.: 'divert' (inscr.+).

trigene

'with three genders'

It appears that the Gk. term τριγενῆ could be used of any nouns (or adjs. or pronouns) which occurred in all three genders, whether inflected for gender (i.e. mobilia) or not (i.e. genus omne, or commune trium generum).

Prisc. 2.156.11 in 'es' correptam [si sint apud Graecos] communia vel mobilia, quae illi τριγενῆ vocant.

1. of nouns/adjs. with three genders and a single ending

Char. 54.14 'hic...vetus'...facit et 'haec' et 'hoc vetus' τριγενῆς (C. trigenes N).

Gk.: τριγενῆς, AD synt. 72.7.

2. of nouns/adjs./pronouns with three genders and three endings

Dosit. 7.402.21 -a... 'hic haec hoc'.

Prisc. part. 3.472.20 mobilia, quae illi -e vocant.

Gk.: τριγενῆς.

of pronouns:

AD pron. 61.18 αὐ τριγενεῖς τῶν ἀντωνυμιῶν μόνως ὁρδοτονοῦνται.

adv. 167.18 ἔστι...τὸ οὗτος οὐ μοναδικόν, τριγενές δέ.

of adjs.:

AD adv. 201.11 ἔστι τινα τριγενῆ, ἐν ἐκάστη φωνῇ λεγόμενα, καλὸς καλῆ καλόν.

AD also uses the term of pronouns with three genders and two endings:

AD synt. 189.6 ἐν τριγενεῖ τῷ τίς.

trionyma

'three-fold name'

Prisc. 2.60.29 - 2.61.2 synonyma sunt, quae, sicut diximus, diversis nominibus idem significant, ut 'ensis', 'gladius', 'mucro'. in propriis quoque hanc vim habent dionyma vel -a vel tetraonyma, ut 'P. Cornelius Scipio Africanus', sicut docuimus.

attestation: not in Latin before Prisc.

Cf. Serv. 4.429.8 plerumque duo (nomina) inveniuntur, ut 'Numa Pompilius'; plerumque tria, ut 'Publius Virgilius Maro'; plerumque quattuor, ut 'Publius Cornelius Scipio Africanus'.

Gk.: τριώνυμος.

See dionyma, tetraonyma.

tripertitus

'having three case-forms', of nominal declensions with three case-forms serving for the six cases (see table s.v. aptotus) classification

Prob. de nom. 4.214.7 formae casuales sunt nobis VI, senaria quinarum quadripertita -a bipertita simplex vel unita.

definition

Prob. de nom. 4.214.16 -a forma est, quae in neutris nominibus invenitur, in quibus similes sunt nominativus accusativus vocativus, ut est 'scamnum scrinium', dativus et ablativus, 'scamno' et 'ab hoc scamno'.

Pomp. 5.172.4 est item -a, quod Graece appellatur triptoton, quotienscumque tres sunt varietates: hoc contingit in genere neutro, ut 'templum'.

Cf. Var. 8.63, 9.52: see s.v. triptotus.

Gk.: τριπτωτον, Σ DT 231.7: see s.v. triptotus.

See ternarius, triptotus.

Non-gram.: 'divided into three parts' (Var.+).

triptotus

'having three case-forms' (see table s.v. aptotus)

1. of nouns which are used in all case functions but have only three different forms classification

Don. 625.5 sunt...formae casuales sex, ex quibus sunt nomina alia monoptota, alia diptota, alia -a, alia tetrapertita, alia pentaptota, alia hexaptota.

Cons. 5.351.22 ut formae casuales sint sex, monoptotos diptotos -os tetrapertotos pentaptotos hexaptotos.

definition

Serv. 4.433.30 -a (dicitur), ubi tres (sunt varietates), ut est 'templum'.

Pomp. 5.184.33 -um est, quotiens tres sunt varietates et sex casus, ut est 'templum': 'hoc templum, hoc templum, o templum', id est nominativus accusativus et vocativus unum exitum habent; item dativus et ablativus, 'huic templo et ab hoc templo'; et genetivus dissimilis, 'huius templi'.

172.5 est...tripertita, quod Graece appellatur -on, quotienscumque tres sunt varietates: hoc contingit in genere neutro, ut 'templum'.

Cons. 5.351.26 -os est forma, quotiens nomen in sex casibus tribus vocibus immutatur, ut 'scamnum scrinium'.

Prisc. 2.188.10 alia -a,...ut 'templum templi templo'.

of pronouns

Prisc. 3.2.7 alia -a, ut 'sui, sibi, se', 'meum, tuum, suum, nostrum, vestrum'.

Cf. Var. 8.63 alios (nominatus et articulos habere) tris (casus), ut 'praedium praedii praedio'.

9.52 ea...quae ternos (habebunt vocabulis casus).

Gk.: τριπτωτον, Σ DT 231.7.

τριπτωτον δέ ἐστι τὸ ἔχον τρεῖς πῶσεις, ὅλον τὸ βῆμα τοῦ βήματος τῷ βήματι τὸ βῆμα ὡ βῆμα.

Choerob. 1.335.20.

See ternarius, tripertitus.

2. of defective nouns, which only occur in three cases

Diom. 1.309.16 -a...trina ratione tenentur:

prima est cum numero singulari tres dumtaxat casus in declinatione ceteris deficientibus inveniuntur, cum in plurali per omnes varientur, ut 'opis opem ope';

altera est eorum quae neutro genere numero tantum singulari tribus casibus efferuntur, ut 'fas nefas';

tertia, cum neutrali genere numero singulari per omnes casus nomina declinantur, in plurali tamen tribus casibus tantum efferuntur, ut 'maria rura'.

Aug. 5.499.31 in plurali tres casus habet solos nominativum 'haec farra', accusativum similiter 'haec farra', vocativum 'o farra'. non habet ergo genitivum dativum et ablativum. unde -a dicuntur in plurali, id est trium casuum.

ps. RP 5.536.32 sunt nomina generis neutri quae tres casus tantum in plurali numero habent, nominativum accusativum et vocativum, ut 'iura', accusativo 'haec iura', vocativo 'o iura'. ...vocantur autem -a.

Prob. 4.118.17 sunt nomina generis neutri, quae in numero plurali -a esse reperiantur, ut puta 'mella' et cetera talia.

Other grammarians discuss nouns of this type, but without specific terms.

Cf. Var. 9.75 negant habere rectos (casus) ut in hoc 'frugis frugi frugem'.

Char. 195.26 quaedam (nomina) duobus...casibus tantum flectuntur, ut... 'opes'; nam in singulari genetivum et accusativum et ablativum invenimus (Dosith. 7.394.9).

Pomp. 5.186.18 aliquotiens inveniuntur nomina, ubi tres tantum sunt casus, ut puta 'hoc nefas hoc nefas o nefas' (138.7).

Prisc. 2.189.8 sunt alia, in quibus tres obliqui inveniuntur, 'precis preci prece' 'frugis frugi fruge'.

See monoptotus.

trisyllabe

'with three syllables'

Prisc. 3.30.3 antiqui -e ea (sc. 'supera', 'infera', 'extra') proferebant (-a var. l.).

Gk.: τρισυλλάβως, Vel. 7.65.18; AD pron. 78.23.

trisyllabus

'having three syllables, trisyllabic'

Prisc. 2.459.27 idem fit etiam, cum a -is praesentibus disyllaba fiunt praeterita, ut 'sedeo sedi'.

Aud. 7.359.9 in -is... quae ratio est?

Serv. 4.426.38 -orum rationem.

neut. sg.: Var. 9.91; Serv. de fin. 4.450.14; Pomp. 5.242.24; ult. syll. 4.245.6; Macr. exc. 5.606.1 (-o minus. 633.15); Cass. 7.205.16; Prisc. 2.14.20, 16.8, ps. Prisc. de acc. 3.523.2.

neut. pl.: Var. 8.77; Serv. de fin. 4.452.12; frg. Bob. 7.542.20; Cass. 7.182.7, 188.7, 9; Prisc. 2.303.11; Eutych. 5.475.26.

in -is: Don. 610.1; Serv. 4.426.38; Serv. de fin. 4.451.20, 452.8, 26; Serg. 4.482.26, 30, 483.2, 4, 11; expl. in Don. 4.525.2; Pomp. 5.130.13; Vict. 6.193.6; Aud. 7.330.6; ps. Prisc. de acc. 3.526.19, 527.11, 35, 528.4.

de -is: Pomp. 5.129.13; frg. Bob. 7.540.6.

fem. pl.: ps. Prisc. de acc. 3.521.16.

genetivus: Cass. 7.158.13 (ex Papir.).

nomen: Vel. 7.55.13; Eutych. 5.450.13, 451.16, 463.31.

praepositiones: Prisc. 3.36.23.

Gk.: τρισύλλαβος, AD synt. 10.7; DH comp. 17.

V

valeo

1. 'have metrical value'

of letters: in definition of potestas

Char. 4.14 potestas qua -et (Dosithe. 7.381.9; Mar. Vict. 6.5.15; ps. Asp. 5.548.3).

Prob. 4.49.2 potestas litterae est qua -et, hoc est qua sonat.

Vict. 6.194.21 quid potestas? qua in ratione metrica -et, cum aut correpta est aut producta (Aud. 7.325.11).

Diom. 1.421.29 potestas qua -et in ratione metrica, id est cum ad proprietatem suam a reliquis segregatur.

Pomp. 5.111.15 potestas est...quid -ent littera, puta si vocalis est, si consonans, si semivocalis, si muta, si aliam quamcumque potestatem habeat (Serg. 4.478.7; Cled. 5.28.20).

of letters: vowels

Ter. Maur. 6.329.126 correptio plus tempore non -eret uno.

336.358 ceteras tres, quae supersunt, διχρόνους cognominant, corripit quod saepe eadem, saepe produci -ent.

of letters: i, u

Ter. Maur. 6.343.628 'I' secundo collocata consonae ut -eat loco. Mar. Vict. 6.17.18 et pro brevi et pro longa nunc etiam -et (i littera).

23.28 'F'...Aeoliis dumtaxat idem -ere, quod apud nos 'V', cum pro consonanti scribitur. 24.19 ('I' littera) pro vocali...-et subiecta consonantibus et facit nunc brevem syllabam, nunc longam, ut 'bibit, biga'.

Cass. 7.167.3 haec littera ('v') plus -et quam 'b' muta (Martyr. 7.167.3).

of letters: x, z

Mar. Vict. 6.6.24 ('x' et 'z') singulae...in metrica ratione pro duabus consonantibus -ent. Cled. 5.27.31 ideo duplex dicitur ('x'), quia post vocalem posita pro duabus consonantibus -et.

of letters: liquids

Ter. Maur. 6.361.1224 cur tantum -eant udae.

of syllables

Pomp. 5.112.34 ut tantum -eat syllaba naturaliter longa, quantum -et positione longa. 131.34 quantum -eant istae particulae ('ne' 've' 'que' 'ce').

2. 'have significance, force'

Diom. 1.307.22 verum euphoniā in dictionibus plus interdum -ere quam analogiam vel regulam praeceptorum <invenies>. (Don. 627.12).

Cons. 5.354.18 euphonia, quae plus in vocibus -et <quam regula>.

Pomp. 5.130.6 nam diximus in accentibus positionem nihil -ere.

Cons. 5.358.11 per se -eat (genetivus singularis).

Prisc. 2.190.4 minime enim praepositio addita vel detracta mutare -et vim casus.

Prisc. 3.119.1 in quo nominativus maxime -et, cum additur verbo, ut 'ego facio hoc'.

Prisc. 3.148.23 igitur non voces magis -ent (AD synt. 150.15 ἐπὶ τὰ τοιαῦτα) in partitione dictionum quam earum significationes.

3. 'mean'

Cic. off. 3.39 hoc verbum quid -at, non vident. fin. 2.13 et quidem saepe quaerimus verbum Latinum par Graeco et quod idem -at (concerning the equivalence of Latin voluptas and Greek ἡδονή).

Gell. 1.8.2 ea vox hoc ferme -et. 13.1.2 an utrumque idem -ere voluerit 'fatum' atque 'naturam'. 16.9.3 prope-modum id -et, quod dicitur Graece ἀδιαφορεῖν.

Lucil. ap. Char. 142.25 sic et 'apud te' longe aliud est, neque idem -et 'ad te'.

Diom. 1.417.2 'et' coniunctio id -et quod 'que' (Dosithe. 7.422.7).

expl. in Don. 4.518.22 loquellares praepositiones semper cohaerent nec aliquid -ent solae positae, sed figuram faciunt coniunctae, ut 'compono diduco'.

Gk.: δύναμαι, Herodotus 4.110, 6.86.

See significo, and further parallels s.v.

4. 'be equivalent to'

of words

Gell. 10.29.2 nam et pro adverbio -et ('atque').

of tense

Diom. 1.336.10 at vero tempus perfectum apud nos pro ἀπλοῦ καὶ παρακειμένῳ -et.

Non-gram.: 'be powerful, have strength' (Enn., Pl.+).

variatio

'variation', of case inflection

Diom. 1.301.34 casus sunt -o compositionis in declinatione nominis.

Non-gram.: 'divergence' (Liv.); 'diversification' (Plin.+).

varie

'with different forms'

of case inflection

expl. in Don. 4.497.31 ablativum singularem -e faciat.

Pomp. 5.181.32 ablativum plerique -e appellant.

of verbal inflection

Serv. 4.413.27 hae...coniugationes futurum tempus indicativi modi -e mittunt.

414.19 modi -e tempora recipiunt.

of derivation

Pomp. 5.144.13 -e invenimus, et 'fontius' et 'fontanus'.

of syntax

Pomp. 5.277.2 apud maiores nostros -e invenimus, et legimus sive accusativo sive ablativo iunctas.

collocations

appellare: Pomp. 5.181.32.

declinare: Char. 79.9, 85.23, 127.4; Diom. 1.347.35; Serv. 4.435.2; Pomp. 5.188.19; Prisc. 2.245.4.

dicere: Char. 127.4.

efferi: Char. 65.1.

exire: expl. in Don. 4.496.33.

facere: expl. in Don. 4.497.31.

invenire: Pomp. 5.144.13, 277.2.

mittere: Serv. 4.413.27.

ponere: ult. syll. 4.255.7; Pomp. 5.111.5, 204.36, 229.32, 277.9.

pronuntiare: Char. 155.8; exc. Bob. 1.564.4.

recipere: Serv. 4.414.19.

scribere: Vel. 7.68.3, 81.5.

terminare: Serv. 4.411.1.

Non-gram.: 'in different ways, variously' (Cic.+).

varietas

'variation, variety'

of the formae casuales, monoptota, etc.

Pomp. 5.171.36 casuales formae, quoniam invenimus -em in casibus.

184.20 dicitur ista declinatio hexaptota, quod sex habet casuum -es.

.22 pentaptota sunt, quotiens quinque sunt -es et sex casus.

.29 tetraptotum est, quotiens quattuor sunt -es, sex tamen casus.

.33 triptotum est, quotiens tres sunt -es et sex casus (172.5).

Cons. 5.351.30 pentaptotos est forma, quotiens nomen in sex casibus -es inclinationum quinquies experitur.

.32 hexaptotos est forma, quotiens...per omnes sex casus -s declinationis operatur.

further of case inflection

Cled. 5.44.25 declinationis (Cons. 5.354.14; Pomp. 5.171.35 declinationum).

Serv. 4.433.26 inflexionum...-es in casibus sex sunt.

Cons. 5.350.18 unum quodque nomen -em positionis sexies experitur. .31 -em nominis. 362.12 genetivus -em recipit.

Serv. de fin. 4.452.13 -em nominativi.

of verbs

Cons. 5.372.32 impersonalium verborum (370.34).

of adverbs

Diom. 1.403.32.

further collocations

enuntiationis: Cons. 5.350.35; loquendi: Cons. 5.358.7; personarum: Cons. 5.379.29, 380.12; significationis: Prisc. 2.184.25, 3.200.7; significatum: Cons. 5.340.20.

Non-gram.: 'the quality of containing many different aspects' (Var.+).

vario

1. 'vary, undergo variation'

Char. 335.17 (paragoga) interdum -ant, velut 'laccio' ex eo quod est 'lacio'. sed hoc -at. 'laccio' enim concitare est.

expl. in Don. 4.502.11 ergo ratio ablativi singularis -are fecit etiam pluralem dativum et ablativum varios.

Cass. 7.162.10 'ad' praepositio interdum retinet 'd' litteram, ut 'adfert adfuit'; interdum -at, ut 'ammonet amminiculum'.

Prisc. 3.60.12 usus...-at.

Prisc. 3.162.6 licet tamen -are, ut 'et legisti et lege; et legisti et utinam legas'.

2. 'vary, cause to vary'

i) *with regard to arbitrary variation, alternative forms of case forms*

Scaur. 7.25.2 'artibus' autem et 'artubus' quidam -verunt, et per 'i' quidem dativo et ablativo plurali scribi putaverunt, quotiens ab 'arte' dicerent, ut sit 'ars artis artibus', 'artubus' autem per 'u', quotiens ab eo quod esset 'artus'.

Char. 57.30 ablativum singularem (Diom. 1.307.3; exc. Bob. 1.545.19).

Char. 115.20 sed et plurali nominativo (auctores) -verunt 'qui' proferentes vel 'ques'.

Serv. 4.411.4 'qui' quidem videntur hac ratione -ari, quoniam ablativus singularis inventus est varius... 'a quo'... 'a qui'.

Serv. 4.434.21 accusativus.

Cons. 5.355.18 septimum casum ('classe'/'classi').

of gender

expl. in Don. 4.494.21 plerumque auctores -ant ipsa epicoena. 'turdus' cum apud alios genere masculino sit, Persius 'turdarum' dicit (sat. 6.24).

of syntax

expl. in Don. 4.518.19 in uno verbo casum -vit (i.e. in + accusative/ablativae), 'conditus in nubem' (Verg. georg. 1.442) et 'nota conduntur in alvo' (Verg. Aen. 2.401). Prisc. 3.212.16 -antur casibus.

ii) *with regard to systematic variation concerning case inflection*

Char. 195.24 nomina per omnes figuras (Diom. 1.308.9 nomen in declinatione).

Diom. 1.301.33 casus sunt gradus quidam declinationis, dicti quod per eos pleraque nomina a prima sui positione inflexa -currunt et cadant.

(Vict. 6.189.18; Aud. 7.341.17).

308.11 quaternaria est quae per quattuor casus -atur, ut 'puer aper'.

308.18 simplex vel unita est quae per omnes casus uniformiter -currunt nec usquam in declinatione -atur, ut 'frugi nequam nugas nihili'.

309.19 cum in plurali per omnes (casus) -entur, ut 'opis opem ope'.

Prob. cath. 4.32.31 duobus casibus -tis (of forma binaria).

Serv. 4.433.35 aptota...nulla ratione -antur, ut est 'frugi'.

Pomp. 5.184.13 in omni casu exitus -at. Prisc. 2.184.8 terminationem (of indeclinable nouns). Prisc. 3.2.17 in omnibus -antur casibus.

of gender

Prisc. 3.183.17 -antur autem...per transitiones et reciprocationes non solum casus et numeri, sed etiam genera. Prisc. de fig. num. 3.412.21 genera (nominal gender).

of number

Prisc. 3.181.21 numerum (concerning distributive constructions).

of tense

Dosith. 7.406.10 quot sunt tempora -ta? V, praesens, praeteritum imperfectum, praeteritum perfectum, praeteritum plusquamperfectum, futurum.

Diom. 1.364.12 -antur...species in prima coniugatione quater (cf. 364.15 coniugationis primae temporis perfecti formae sunt quattuor).

Macr. exc. 5.602.28 in passivo -antur tempora.

of adverbs

expl. in Don. 4.510.15 localia adverbia quattuor modis. nam aut in loco sunt aut de loco aut per locum aut ad locum. Cled. 5.22.19 -ta adverbia.

of sense

Vel. 7.64.16 significationem. Prisc. 2.435.2 sed in his (id est a 'pello' compositis) significatio cum coniugatione -atur. 3.114.20 significatio.

of the formation of compounds

Diom. 1.409.22 si dicas 'scribo', adiectis praepositionibus hoc genere -etur, ut 'con de sub', 'conscribo describo subscribo'.

Prob. 4.55.39 -tis modis figura composita nominum fiat.

of orthography

Vel. 7.62.7 ea quae a 'g' littera incipiunt -ant huius praepositionis (sc. 'ad') enuntiationem...ut 'aggerat'. Macr. exc. 5.632.35 in omni imperfecto tempore prima apud Latinos syllaba nec adiectione nec permutatione -atur. Cass. 7.178.2 -tis...litteris.

Non-gram.: 'make different, give variety to' (Var., Cic.+).

varius

'various, varied, variable'

ps. Asp. 5.550.20 in -os casus declinata.

idiom. cas. 4.572.11 de verbis quae regunt -os casus.

Prisc. 2.82.20 diversae et -ae sunt formae et significationes (denominativorum).

collocations

ablativus: Serv. 4.411.3, 5; expl. in Don. 4.502.12.

auctoritas: Serv. 4.434.6.

augmentum: Cons. 5.362.25.

casus: Pomp. 5.184.19; ps. Asp. 5.550.20; idiom. cas. 4.572.11; Prisc. 3.212.25, 27.

consonantes: Diom. 1.367.1, 29.

consuetudo: Vel. 7.60.7.

dativus: Serv. 4.411.3; expl. in Don. 4.502.12.

declinatio: Pomp. 5.192.30; Macr. exc. 5.611.30; Prisc. 2.423.23.

declinationes: Pomp. 5.144.12, 179.25.
 definitio: Vel. 7.46.2; Diom. 1.300.15.
 elocutio: Pomp. 5.98.18.
 elocutiones: Serv. 4.429.35.
 enuntiatio: Diom. 1.426.23.
 exempla: Serv. 4.438.14; Cons. 5.363.37.
 exitus: Serv. 4.433.27; Pomp. 5.184.12, 18.
 figura: Prisc. 2.13.14.
 figurae: Ter. Maur. 6.361.1229; Char. 239.8.
 fines: Diom. 1.406.4.
 forma: Char. 191.18; expl. in Don. 4.544.17, 557.2.
 formae: Diom. 1.403.28; Prob. 4.92.4, 5, 14, 15, 180.29; Prisc. 2.82.20.
 interiectiones: Serv. 4.443.24.
 litterae: Diom. 1.306.7.
 modi: Cled. 5.56.31; Prisc. 3.431.11.
 nomen: Prisc. 2.13.14.
 nomina: frg. Bob. 7.543.3.
 nominativus: expl. in Don. 4.546.11; frg. Bob. 7.544.12.
 potestas: Char. 252.31.
 potestates: Serv. 4.421.21; expl. in Don. 4.520.31;
 Pomp. 5.102.20, 22.
 pronuntiatio: Dosith. 7.376.7.
 ratio: Char. 118.9.
 scriptura: Vel. 7.49.15.
 significatio: Diom. 1.411.11; expl. in Don. 4.510.5;
 Prisc. 2.374.12, 404.22, 431.10 (+ terminatio), 443.12,
 3.30.8, 53.12, 306.16.
 significationes: Prob. 4.120.7; Prisc. 2.82.20, 373.27.
 soni: expl. in Don. 4.520.27.
 species: Serv. 4.410.6; expl. in Don. 4.500.14; Prisc.
 2.468.18.
 syllaba: expl. in Don. 4.519.2.
 vis: Char. 297.22.
 voces: Prisc. 2.583.5.

Non-gram.: 'particoloured, variegated' (Pl., Ter.+).

uda 'liquid'

All references are to Ter. Maur.

6.350.832 quattuor (litteras, i.e. 'l m n r') post hanc locatas Graecus -as nominat.

of the first liquid, l

350.861 namque 'b c g', deinde 'p', priores ponere singulas possis, ut -a prima sic subiecta sit, 'blandior' cum dico, 'cludo' 'gleba' 'plebs' aut 'Plinius'.

of the second liquid, m

362.1251 -a secunda utinam nostra sic voce sederet! exemplo sat erit qui dixit 'membra Pyracmon' (Verg. Aen. 8.425).

of the third liquid, n

351.890 tertia -a sic videtur posse 'g' mutam sequi, Graia verba quando in usum sermo noster suscipit, 'Gnosios' si dicere arcus, insulam aut 'Gnidum' velis. 362.1233 tertia (-a) non aliter mutae subiungitur uni, quam quotiens 'Gnaeum' 'gnarum' 'gnatum'que loquimur.

of the fourth liquid, r

351.867 -a quarta praeter istas quattuor, quas rettuli, amplius 'd t' priores subsequetur, ut puta 'Brutus' et 'Crassus' fuerunt, 'Drusus' et 'Gracchus', 'Procas', 'Trossulus'.

of all four liquids

351.881 omnis -a cum gemella rite coniungi queat, 'Gallus' ut vel 'Ammianus' 'annus' et 'Tyrrenius'. 361.1228 quattuor -arum primam quartamque videmus in pedibus varias effingere posse figuras: -a secunda sed his et tertia dissimiles sunt. 1219 si fuerit correpta sequens, et tertia talis iungenda est, pes sic geminis fit dactylus -is, spondeum qualem geminae fecere priores, 'Palladia gaudet silva vivacis olivae' (Verg. Georg. 2.181), 'Parrhasio dictum Panos de more Lycae' (Verg. Aen.

8.344). cur tantum valeant -ae, modo reddita causa est: consona quia vis est illis.

collocations:

consona et -a: 358.1109, 1119, 360.1192, 361.1203.
 consonans...et -a: 354.977.

attestation: only in Ter. Maur.

L: Beck 1993: 525.

Non-gram.: 'wet' (inscr., Var.+).

venio

1. 'be derived, arise (from)'

of nouns/adjectives: + a/ab

Pomp. 5.141.18 agnomen -it a rebus gestis.

Pomp. 5.202.7 'Troilus' -it ab illa derivatione (sc. ab eo quod est 'Troia').

Aug. 5.503.2 a capitis significatione (*of sense, opp.* a capiendi significatione, *concerning derivatives in* '-ceps').

Prisc. 2.122.11 in 'do' desinentia derivativa tam a nominibus quam a verbis vel participiis -unt. 122.24 (derivativa) in 'tudo' desinentia, si a nominibus -unt secundae declinationis. 124.10 (derivativa) a nominibus vel a verbis, ut 'cuna cunabulum'. 138.6 (derivativa) tam a nominibus quam a verbis.

Cass. 7.187.2 sive a se oriantur nomina, seu ab aliis -ant.

Alb. 7.303.28 'incestum' scribendum est, licet -at ab 'incasto'.

of nouns/adjectives: + ab eo quod est

Paul. Fest. 226.12 'pristinum' ab eo -it, quod est 'prius'. Prob. 4.83.14 'hospita' ab eo quod est 'hic hospes' -ire non iudicatur. Pomp. 5.202.5 'Troianus'...-it ab eo quod est 'Troia'. .6 'Troiuena'...-it ab eo quod est 'Troia'.

of nouns/adjectives: + ex

Prob. 4.70.9 cetera talia nomina, quae ex isdem supra scriptis formis -ire intelleguntur.

of nouns/adjectives: + in

Prisc. 2.79.13 in hanc formam (derivativa): 'Μητροπολιτης Metropolitanus'.

of nouns/adjectives: + unde

Pomp. 5.241.28 'hodie' vero habet originem, unde -at, 'hodie' quasi 'hoc die'.

of nouns/adjectives from verbs

a verbo: Sacerd. 6.488.17 -ens a verbo. 487.5 a verbo -et. 444.18 a verbo -ire. Prob. cath. 4.12.28, 29 quod nomen non -it a verbo. 32 'balneatrix' a verbo (13.2 'memor'). Prob. 4.181.33 non a verbo -ens appellatio. Char. 72.29 'calumnia'...-it...a verbo 'calvor'.

Cons. 5.340.21 a verbo. Prisc. 2.254.15 'custos'...-it a verbo 'custodio'. Eutych. 5.453.22 'trepidus' enim nomen non a 'trepido' verbo, sed a 'tremo' 'tremidus' et 'trepidus' mihi videtur magis -ire.

a verbis: Prob. 4.126.7 vocabula ab illis verbis. Prob. 4.128.19 nomina a verbis anomalis. Prob. 4.181.27 (nouns) a verbis. 181.23. Prisc. 2.125.12 (nomina) a verbis. 126.11 a verbis...quartae (coniugationis) (derivativa).

of nouns/adjectives from verbs: concerning mood, tense: + a/ab

Macr. exc. 5.611.36 haec nomina ab indicativo (Eutych. 5.456.23 ab indicativo praesenti -entibus nominibus).

Eutych. 5.452.9 nominum derivationes -entes a praesenti tempore verborum (454.14 clausulae nominum a praesenti verborum tempore -entes).

of nouns/adjectives from verbs: concerning conjugation: + ex
 Eutych. 5.452.29 (nouns in 'or') ex secunda coniugatione.

of nouns/adjectives from verbs: examples: + a/ab

Vel. 7.76.7 'contimaci'...-it...a 'contemnendo'. Prob. cath. 4.12.19 'actor' ab 'agendo'. Prob. 4.126.10 'labus'

a 'labor'. ps. RP 5.536.39 'princeps'...a 'capiendo'. Cass. 7.181.2 'severus' a 'saevo' -ens.

of adjectives, concerning gender

Char. 29.4 in 'es' correptam masculina et feminina, neutralia nulla. nisi quae per communionem -unt, velut 'hic' et 'haec' et 'hoc teres'. exc. Bob. 1.541.19 in 'ax' (nomina)...quae ex communiōne -unt ('hic' et 'haec' et 'hoc audax').

of adjectives from nouns: + a/ab

Cons. 5.340.18 a nomine. 341.11 derivativa ab appellativis nominibus. Prisc. 2.78.9 pleraque -entia a nominibus tertiae declinationis.

of adjectives from participles: + ex

Char. 20.7 item illa (appellativa) quae ex participiis -unt, 'hic tractus huius tracti'.

of adjectives from adverbs: + ab

Char. 199.11 nomina superlativa quae absolutum non habent, sed ab adverbio <-unt>. exc. Bob. 1.536.33 nomina...ab adverbio -unt.

Prisc. 2.80.26 ab adverbis...-entia (derivativa). 99.4 ab adverbis sive praepositionibus -entia (derivativa).

of diminutives: + a/ab

Cons. 5.340.23 diminutiva autem non solum a positivo, sed etiam a comparativo gradu interdum -unt. nam ut 'grandis grandiculus' facit, sic 'grandior grandiusculus'. 353.26 ab his. Prisc. 2.112.5 a trisyllabis...-entia diminutiva.

of pronouns: + a

frg. Bob. 5.665.18 derivativa a prima persona -entia. Alb. 7.308.11 'quantus' et 'tantus'...-it...a 'quamtus' et 'tamtus'.

of pronouns: + ad

Pomp. 5.204.3, 7 ad derivationem ('tot' > 'totus').

of compounds

Scaur. 7.25.18 in compositionem (*prepositions*).

of compound nouns: + ex

Char. 23.1 masculina (in 'er') quae...ex compositione -unt. 106.30 ex compositione velut 'lucifer'. 107.4 ut 'lucifer'.

Macr. exc. 5.601.1 et haec vocant *παράσυνθετα* quae ex *συνθέτοις*, id est ex compositis, -unt.

of compound nouns: + in

Pomp. 5.180.26 nomina in connexionem -entia (e.g. 'tribunus plebis').

of compound verbs: + a

Prob. cath. 4.35.13 -et a verbo 'eo is'.

of compound verbs: + ex

Char. 324.14 eadem verba quae ex 'fio' -unt, ut 'calfio olfio' etc. 345.16 quae ex eo (sc. 'edo') -unt, velut 'comedo'.

of derivative verbs: + a

Macr. exc. 5.651.28 'sternuto' a 'sternuo'.

of derivative verbs: frequentativa: + a

Sacerd. 6.431.15 verba frequentativa a cuiuscumque coniugationis verbo -entia. Cled. 5.54.28 frequentativa...non tantum a verbo sed <et> a nomine. 30 (frequentativa) quae a nomine -unt. Pomp. 5.221.14 frequentativa non a verbis -entia, sed a nominibus. Cons. 5.376.19 (frequentativa) a perfecta forma.

of derivative verbs: frequentativa: + de

Diom. 1.345.22 frequentativa de nomine. Don. 633.11.

of derivative verbs: inchoativa: + a/ab

Sacerd. 6.430.24 'senesco'...et 'cresco'...non...-unt ab aliis, sicut 'calesco' a 'caleo'.

Char. 329.28 inchoativa...sive ab his verbis -ant quae 'o' littera terminantur, ut 'horreo horresco', sive ab his quae 'r' littera terminantur, ut 'miseror miseresco'.

Don. 634.1 alia inchoativa, quae a perfecta forma -unt (Diom. 1.344.13).

expl. in Don. 4.505.30 'calesco' inchoativum est, quia -it ab eo quod est 'caleo' (550.19). 506.11 unde 'quiesco' et 'senesco' nolunt esse inchoativa, quia non habent 'seno' et 'quiesco', unde -ant.

Cled. 5.16.26 inchoativa...a neutrali verbo. Pomp. 5.219.34. Cons. 5.376.15 inchoativae...qualitatis verbum fere a neutrali verbo -it.

Macr. exc. 5.651.35 a quo principali ('eructo').

of derivative verbs: inchoativa: + ex

Macr. exc. 5.650.21 inchoativa ex principali.

of verbs from nouns/adjectives: + a

Vel. 7.80.9 'narrare'...-it a 'gnaro'.

Eutych. 5.462.3 seu a verbis seu a nominibus (*verbs*). 464.16 a nomine -entia verba. 472.21 a...nomine (*verb*). 486.15 a nominibus (*verba*).

of verbs from participles: + ab

Prob. 4.185.37 verba ab aliis participiis.

of adverbs: ab aliis (partibus)

Don. 640.5 adverbia aut a se nascuntur...aut ab aliis partibus orationis -unt (Serv. 4.438.13 adverbia aut in se oriuntur aut ab aliis partibus orationis -unt; Pomp. 5.241.24; ps. RP 5.546.17 adverbia aut ab aliis -unt aut ex se).

Prob. 4.150.30 adverbia...ab aliis -unt. 150.33. 153.3 ab aliis -ant adverbia. Cled. 5.62.29 adverbia, quae ab aliis -unt. ps. RP 5.546.19 ab aliis adverbia -unt.

of adverbs: from nouns/adjectives: + a/ab

a nomine: Don. 640.5 a nomine appellativo, ut 'doctus docte'. 8 (adverbia) a nomine -entia. 14 (adverbia) quae a nomine verbove non -unt (Diom. 1.406.18). ult. syll. 4.248.30 adverbia...a nomine. Cled. 5.63.26 a nomine (64.8). Pomp. 5.244.11 adverbia...quae a nomine -unt. Cass. 7.168.6 adverbia a nomine.

a nominibus: Sacerd. 6.443.6 adverbia a nominibus 'us' terminatis -entia. Pomp. 5.249.17 adverbium...a nominibus recipientibus comparationem (expl. in Don. 4.512.25).

ab eo nomine: Don. 641.2 adverbia...ab eo nomine -unt. 641.4 (adverbia) ab eo nomine. Aud. 7.347.28 adverbia...ab eo nomine -unt (348.1).

ab appellativis nominibus: Prob. 4.153.34 quae a nominibus -unt scilicet appellativis. Cled. 5.62.26 adverbia ab appellativis vel propriis nominibus quae -unt semper in 'e' productam exeunt. 68.12 (adverbia) quae comparantur, ab appellativis nominibus -unt.

a + *gender*: Cled. 5.63.34 a communi genere. Cled. 5.64.2 a masculinis.

a + *case*: Pomp. 5.245.18 a dativo singulari.

of adverbs: from nouns/adjectives: + ex

ex appellatione: Diom. 1.406.15 (adverbia) ex quadam appellatione.

ex appellationibus: Char. 148.14 adverbia...quae ex appellationibus -unt. 149.3 adverbia...quae quamvis ex appellationibus secundae declinationis -ant.

ex nomine: Serv. de fin. 4.454.15 adverbia...ex nomine.

ex ordine: Char. 243.27 (adverbia) ex primo et secundo ordine.

of adverbs: from verbs: + ex

Prob. 4.153.1 alia adverbia ex verbis -ire reperiuntur.

of adverbs: examples: + a/ab

Scaur. 7.21.12 'gloriosus', quod a gloria -it. Char. 236.28 'militariter' ab eo -it quod est 'militaris' (239.8 'inertissime'...ab eo quod est 'inertissimus' -at. 268.14 'nimie'...-it...ab eo quod est 'nimius'. Cled. 5.72.34 'amanter' -it ab eo quod est 'amans'. Alb. 7.311.36 'valde' adverbium a 'valido' nomine -ens. 306.11 'potius'...a 'potis' -it. 310.37 'totidem' a 'tot' numero adverbiali.

of adverbs: examples: + de

Cass. 7.173.6 ('valide') -it de nomine.

of adverbs: examples: + ex

Char. 146.10 adverbium hoc quod -it ex eo quod est 'facilis' (sc. 'facile'). 149.12 'temere' proprium adverbium est neque enim ex appellatione neque ex verbo -it.

See orior 1, and further parallels s.v.

See also deriv 2, and further parallels s.v.

2. 'arise (from) by inflection'

i) of nominal inflection

of case forms: from another case form: + a/ab:

ab ablativo: ps. RP 5.541.22 datus pluralis...ab ablativo singulari -it (.25). Aug. 5.508.9 ablativus pluralis ab ablativo.

a genetivo: Sacerd. 6.481.4 accusativus 'os' terminatus a genetivo -it 'l' terminato. Prob. cath. 4.24.8 datus a genetivo 'i' terminato. 29.35 accusativus...a genetivo. a nominativo: Prob. cath. 4.22.3 'fandi' atque 'nefandi' a nominativo -it 'hoc fandum' et 'hoc nefandum'. Char. 142.14 'mi' vocativus...it a nominativo 'meus'. 160.29 'dracontem'...it a nominativo 'hic draco'. 177.22 'palumbes' a quo nominativo -at. Prisc. 2.238.17 qui genetivus ('iocineris') videtur a nominativo 'iocinus' -ire.

a nomine: Alb. 7.302.23 si 'face' diceret, a nomine putaretur -ire, quod est 'fax'.

ab his nominibus: Prob. 4.97.2 ablativus...ab his nominibus.

of case forms: from another case form: + de:

Alb. 7.306.2 'onus', si de 'onere' -it per 'o' solam; si de 'honore' -it, per 'h'.

of case forms: from another case form: + inde/unde:

Pomp. 5.136.25 unde -it 'a mani'? 175.29 inde -it 'ab hac fame'. 192.36 unde -it ille genetivus 'domuum'. Aug. 5.508.8 inde -it ablativus exiens in 'bus'.

of case forms: according to an inflectional paradigm

in declinationem: Char. 176.11. frg. Bob. 5.557.20 in tertiam declinationem.

a declinatione: Pomp. 5.175.27 non -it a tertia (declinatione), sed a quinta -it antiqua (of the ablative in e). ps. RP 5.541.20 a qua declinatione -at 'quis'.

in regulam: Don. 628.3 in hanc regulam non -unt...aptota nomina.

a regula/regulis: Serv. 4.434.19 a supra dictis regulis -it accusativus singularis. Pomp. 5.191.37 ab illa regula. 192.6 ille genetivus...ab istis tribus regulis. Cons. 5.357.2 ab aliis regulis.

contra regulam: ps. RP 5.539.16 inveniuntur pauca nomina vel pronomina contra hanc regulam -entia.

in analogiam: Cons. 5.364.2 nomina quae extra regulam sunt, in analogiam tamen -ire.

of number

ps. RP 5.539.8 a genero neutro ('tergora', pl. < 'tergus', sg.).

of inflection of adjectives for gender

Sacerd. 6.472.23 a communi genere.

Alb. 7.297.14 si ab 'alius' 'alia' -it, per 'i' legitur.

of comparison

exc. Bob. 1.556.7 in collationem -unt. 40 omnia quae per 'or' terminantur in comparationem non -unt. ps. RP 5.536.27 'vetustissimus'...a 'vetusto'.

ii) of verbal inflection

Sacerd. 6.486.9 'tergent' a 'tergeo' (Prob. cath. 4.34.18 'tergent'...a verbo 'tergeo').

ps. RP 5.543.19 (prima coniugatio) -it ab his quattuor modis, ab 'o'...ab 'eo'...ab 'io'...ab 'uo'. 543.28 (secunda coniugatio) -it ab uno modo. 543.36 (tertia coniugatio) -it...ab his modis.

of verbal conjugation

a coniugatione: Pomp. 5.217.15 omnia verba impersonalia quae in 'et' exeunt quod a secunda coniugatione -unt.

ad coniugationem: Eutyech. 5.457.14 verba -unt ad primam coniugationem (486.32). 461.22 nec ad aliam potest huiusce modi verborum derivatio -ire coniugationem. 461.33 utraque forma derivativorum ad eam...-it coniugationem. 465.28 'i'...ante 'or' habentia...ad quartam -ire coniugationem.

of diathesis: + a/ab

Cled. 5.58.8 commune...et ab activo et a passivo in 'or'.

of diathesis: + de

Sacerd. 6.434.30 species passiva, quae -it de activa.

of diathesis: + ex

Macr. exc. 5.620.34 <activa>...ex illis verbis. 642.26 tertia pluralis (passiva)...ex tertia activa. 644.6 passiva...ex suis activis. 645.18 omne infinitum passivum praesentis temporis ex suo -et activo.

of tense: perfect: + a/ab

Paul. Fest. 53.9 quae omnia ('crevi' in various senses) a duobus verbis 'creasco' et 'cerno' -unt (Alb. 7.299.1 'cerno' et 'creasco' et 'glisco' in unum praeteritum perfectum -unt, quod est 'crevi'). 305.10 'mulceo' et 'mulgeo' in unum perfectum <-unt> 'mulsi').

Sacerd. 6.433.1 sunt verba quae a diversis praesentibus temporibus -entia in praeterito perfecto similia sunt, ut 'cerno cresco crevi'.

Diom. 1.370.11 octava forma est quae desinit in 'i' quidem litteram, ita tamen ut a secunda persona instantis temporis -ire videatur, ut 'mando mandi'. 373.19 'adolui' ab eo quod est 'adoleo'.

expl. in Don. 4.557.11 verba...a simili pronuntiativo (one present, two perfects). 14 a diversis praesentibus (two presents, one perfect).

Macr. exc. 5.605.29 a futuro...-unt (perfecta) (in Greek).

of tense: perfect: + ex

Char. 325.6 'pastus sum'...ex eo...-it quod est 'pascor' (Diom. 1.380.24). Macr. exc. 5.629.18 'genui' ex quo themate -it nullus scit (5.654.26).

of tense: pluperfect

Pomp. 5.219.33 'calueram' aliunde -it, ab eo quod est 'calui'.

of number: + ex

Macr. exc. 5.641.16 tertia...pluralis ex tertia...-et singulari. 642.11 secunda pluralis ex secunda -et plurali.

of mood: + a

imperative: ps. RP 5.544.7 (imperativus modus) a tertia producta.

indicative: Cled. 5.54.18 hic indicativus aut a neutralibus verbis -it aut ab activis.

infinitive: Cons. 5.373.17 ('agi') a verbo impersonali 'agitur'. Eutyech. 5.468.2 infinitivum 'scabere'...-ire a positione verbi quod est 'scabio' vel 'scabo'.

of mood: + ex

indicative: Macr. exc. 5.623.20 ex themate verborum.

of impersonal verbs: + a/ab

Don. 633.3 alia (impersonalia) ab indicativo (Diom. 1.397.23; Cled. 5.54.19).

Cons. 5.372.7 'miserere miseret', quod utrum a 'miseror miseris', an a 'miseror miseraris' -at, incertum est. Vict. 6.200.13 ab eo quod est 'eo' et 'video' -it 'itur' et 'videtur'.

Macr. exc. 5.648.10 (impersonalia) a tertia persona declinationis passiva.

of participles: examples

Paul. Fest. 311.7 'suspectus' et a 'suspicio' -it et a 'suspicio'.

Prob. 4.141.38 a 'serpo', non a 'serpio', hoc participium (sc. serpens) -ire. 142.10 hoc participium a 'nolo'.

of participles: a verbo

Sacerd. 6.430.37 a verbo 'sum' unum -it participium. Serv. 4.441.11 participia, licet a verbo non -ant. Pomp.

5.149.29, 30, 34, 36. Cled. 5.72.1. Aug. 5.495.6 'cultus' ...-it...a verbo 'color'. 520.22. Prisc. 2.566.24 a 'facio' verbo (participium).

of participles: a verbis

Prob. 4.139.17 a defectivis verbis. Aug. 5.520.20 participia enim illa sunt quae a verbis -unt. Prisc. part. 3.463.30 nullum...participium -ens a verbis in 'eo' desinentibus.

of participles: ex verbo

Prisc. 3.217.10 verbum ex quo -it (participium).

of participles: ex verbis

Prisc. 2.572.25 participia, quae ex verbis -unt.

of participles: concerning diathesis

Serv. 4.417.23 quod participia duo -ant ab activo et duo a passivo.

Cled. 5.23.2 ab activis et neutralibus verbis. 23.22 participia...-unt ab activo vel neutrali verbo. 59.19 ab activa et a passiva. Prisc. 2.565.26 a neutris,...sicut ab activis, duum temporum participia -unt.

of participles: from active verbs

Sacerd. 6.443.30 participia a verbo activo. Don. 597.18 ab activo verbo duo participia. 598.17 participia -entia a verbo activo. 644.13 participia a verbo activo.

of participles: from 'neutral' verbs

Prob. 4.143.15 a verbis neutralibus (.20). Pomp. 5.259.28 a neutro duo -unt participia. Cled. 5.72.5 sunt participia quae a verbis neutralibus -unt. 9.

of participles: from passive verbs

expl. in Don. 4.514.23 a passivo duo participia. Cled. 5.23.33 participia -entia a verbo passivo.

of participles: concerning conjugation

Prob. 4.179.27 declinatio participii praesentis temporis, quod -it a tertia coniugatione producta. Eutyth. 5.483.4 participium...a prima coniugatione -ens (ps. RP 5.546.2, 3 -unt a secunda vel tertia correpta vel producta).

of participles: concerning tense

Char. 230.20 sunt participia quorum declinatio in praeteritum non -it. Pomp. 5.220.6 participia futuri temporis a praeteritis perfectis. 261.9 participium a praeterito -ens tempore.

of adjectives similar to participles

Don. 645.14 sunt nomina speciem participiorum habentia, ut 'tunicatus, galeatus', quae, quia a verbo non -unt, non sunt participii applicanda (Pomp. 5.262.16, 19, 22).

ps. Prisc. de acc. 3.525.4 omnia quae a verbis -unt, quae sunt similia participio.

of 'quasi' or 'future participles', i.e. gerundives

Don. 646.3 sunt veluti participia, quae a verbo -unt, et, quia tempus non habent, nomina magis quam participia iudicantur, ut 'furibundus, moribundus'. Aug. 5.514.40 alia, quae -unt a deponentibus verbis.

of gerunds

Pomp. 5.218.28 significatio activa a participio passivo (of 'cantando tu illum', Verg. ecl. 3.25). Prisc. 2.413.1 ab activis et communibus (supina, i.e. gerunds).

See orior 2, and further parallels s.v.

See also declino 2, and further parallels s.v.

3. 'be adopted'

ex Graeco:

Paul. Fest. 6.12 'lupus', quod -it ex Graeco λύκος. 6.15 'annus' ex Graeco -it.

a Graeco:

Paul. Fest. 9.11 'andruare'...a Graeco verbo ἀνδραρεύειν -it. 66.13 'dupliorum'...-it...a Graeco διπλοῦν. 67.11 'domus' a Graeco -it δόμος. 85.4 'folium' a Graeco -it. 91.3 'frigere' et 'frictum' a Graeco -it φρύγεειν. 100.4

'heus'...a Graeco ἔδς -it. 126.12 'magis' a Graeco μάλλον -it. 180.6 'ocius' et 'ocissime'...ab eo -unt, quod est in Graeco ὠκέως.

a Graecis:

Char. 107.7 'ager agri', quoniam a Graecis -it.

Char. 234.27 in usum -unt Latinitatis.

Pomp. 5.147.1 omnes istae regulae femininae -unt ad Latinitatem (*Greek patronymics -> Latin*).

See sumo 1.

4. 'arise (from)'

with reference to linguistic regularity

Pomp. 5.193.27 ipsa anomalia ex ratione -at. 263.22 ex arte. Cons. 5.343.28 non enim hoc...habet natura, sed -it ex arte (*of gender*).

of case inflection

Prob. de nom. 4.209.9 ab ea origine.

Cons. 5.355.11 si in diminutione ultimae syllabae vocalis a nominativo -ens producitur (e.g. 'turris, turricula').

of gender

Cass. 7.169.9 feminina tantummodo, quorum origo a masculino -ire non cernitur (Martyr. 7.169.8).

of verbal inflection

Macr. exc. 5.647.9 'contingit'...potest...ex integra declinatione -ire (*or function as an impersonal verb*).

of verbal mood

Cons. 5.373.16 'agi' -it ab (i.e. 'is') infinitivo modo passivo.

5. 'enter (into)'

Char. 331.11 in eandem -it significationem ('liquet' & 'liquefio').

Pomp. 5.241.36 illa (adverbia)...quae aliunde originem sumunt, haec in artem -unt (i.e. *derivative adverbs, as opposed to base adverbs, have a regular derivational pattern*).

Pomp. 5.264.19 in conexione (oratio) (*concerning conjunctions*).

6. 'end (in)'

+ a/b

Sacerd. 6.442.12 ab 'r'. 480.20 exceptis Graecis -entibus a syllaba 'tos'. Prob. 4.88.41 ab 'e' producto. 87.31, 89.3, 88.36, 37. 128.33 ab 'e' correpto. ps. RP 5.543.19 ab his quattuor modis, ab 'o'...ab 'eo'... Eutyth. 5.464.6 positio verbi...a quacumque nominis -at terminatione. Cass. 7.184.4 a posteritate syllabae -entes (Martyr. 7.184.2).

+ in + accusative

Char. 25.15 in 'an' quae -unt,...ut 'paeon Alcman'. .20 in 'as' extremitatem -ire. 63.28 masculina quae in 'a' litteram -unt. 64.7 feminina quae in 'a' -unt. 64.9 neutralia quae in 'a' -unt. 66.18 communia duorum generum quae in 'a' -unt...veluti 'verna'. 66.24 commune trium generum in 'a' unum -it nequa. 67.3 masculina in 'e' litteram nulla -unt neque feminina nisi peregrina talia, 'Crotale'. 73.13 neutralia propria in 'e' quae -unt... 'Re-ate'. 74.9 in 'e' litteram neque masculina neque feminina -ire nisi peregrina talia. 'Crotale'. 78.8 masculina in 'i' litteram nulla -unt Latina; neutrale unum -it 'nihili'. 180.27 in 'e'. 183.30 in 'as'. 241.29 in 'e' brevem. frg. Bob. 5.560.12 neutra in 'e' -entia. .33 in 'im' syllabam. 561.10 neutra quae in 'os' -ant.

Gk.: see desino.

See desino, and further parallels s.v.

See also termino 1, and further parallels s.v.

7. *concerning gradation of adjectives, 'use suppletive forms' classification*

Diom. 1.324.24 (omnia qualitatum nomine, i.e. *adjectives*) aut...incipiunt aut sunt aut -unt aut adiciuntur aut inveniuntur aut exeunt.

definition

Diom. 1.324.27 -unt quae post positivum per gradus ceteros imaginem alteram sumunt, ut 'bonus melior optimus', 'malus peior pessimus'.

Non-gram.: 'come' (Andr., Pl.+).

verbalis

'derived from a verb'

For Char., Dosith. and Diom. verbalia are verbal derivatives such as dictio, i.e. abstract nouns in tio. Prisc. derives this category of nouns from participles; he uses verbalis of a wide range of verbal derivatives, including agent nouns in tor (in his minor works), called verbalia by other grammarians. Prisc.'s verbalia also include forms in bundus, described by other grammarians as a participii figurata, or sim.

classification

Diom. 1.323.22 derivantur...nomina modis septem. aut enim patronymica sunt aut possessiva...aut paronyma aut -ia aut comparativa aut superlativa aut diminutiva.

Prisc. 2.60.4 propriae...derivativorum sunt hae: patronymicum, possessivum, comparativum, superlativum, diminutivum, denominativum, in quo intellegimus cum multis aliis etiam comprehensivum..., -e, participiale, adverbiale.

definition

Char. 197.12 sunt etiam quae ab his (sc. Graecis) ῥηματικά dicuntur, nos non absurde -ia (verbalia cod.) dixerimus, ut a verbo 'lego' 'lectio' et 'dico' 'dictio' et 'oro' 'oratio' et 'raptor' et 'percussor' ex eo quod est 'rapio' et 'percutio' (Dosith. 7.396.6).

Diom. 1.324.11 ῥηματικά sunt quae a verbis derivantur nomina. haec non absurde -ia dixerimus, ut 'dico' 'dictio'.

Cf. Prisc. 2.121.22 in 'io' igitur terminantia plerumque a participiis fiunt praeteriti temporis...: 'oratus orati oratio', 'lectus lecti lectio'.

Prisc. 2.121.3 inveniuntur tamen pauca -ia...masculina sive communia consonantes verborum servantia, ut 'scribo, hic scriba', 'lego, hic collega', 'fugio, hic' et 'haec perfulga', 'assequor assecula', 'advenio advena', 'convenio convena', 'vivo conviva'.

127.16 sunt autem -ia, quae verborum consonantem servant ante 'er': 'rubeo ruber'..., 'piger piger', 'macer macer'.

130.11 in 'es' productum -ia repperi a praesenti vel praeterito tempore; a praesenti: 'saepio saepes', 'lucio lues', 'struo strues', 'macer macies', 'luxurio luxuries', 'illuo illuvies'; a praeterito: 'rupi rupes'.

140.7 in 'ax' plerumque -ia inveniuntur ab omni coniugatione: 'voro voras vorax', 'audeo audes audax', 'teneo tenes tenax', 'emo emis emax', 'fallo fallis fallax', 'capio capis capax', 'pellicio pellicis pellax', 'sagio sagis sagax'.

410.8 in 'dus' desinentia nomina -ia.

Prisc. 2.549.1 (Stoici participium aiebant esse) nomen -e.

Prisc. part. 3.463.10 fac nomen -e a participio praeteriti temporis. 'armator armatrix'.

Prisc. de nom. 3.456.26 nomina -ia plerumque a participio praeteriti fiunt mutata finali 'us' in 'or', ut 'amatus amator'.

Prisc. part. 3.480.8 ('cura') videtur ergo esse derivativum -e a verbo 'curo curas curat'.

Cf. Var. 8.53 (declinata) a verbo, ut a 'currendo' 'cursor'.

8.57 quae vocabula dicuntur a verbis, fiunt ut a 'scribendo' 'scriptor', a 'legendo' 'lector'.

ancient etymology

Prisc. part. 3.479.1 est autem hoc nomen, id est 'rex' et 'regina', -e, quia a verbo nascitur.

Gk.: ῥηματικός, DT 29.3; AD adv. 135.14, synt. 381.6.

verbaliter

'as a verb'

Eutyth. 5.452.31 non possunt...in 'or' desinere -er.

Gk.: ῥηματικῶς.

verbalis

'derived from a verb'

This term is used of verbal derivatives in tor, i.e. agent nouns. Other grammarians designate this category by a phrasal term. In his inst. Prisc. (2.127.24) derives forms of this type from nouns or participles, but in his minor works he refers to them as verbalia (3.456.26, 463.10).

Pomp. 5.149.1 -e dicitur nomen quod de verbo nascitur et in 'tor' semper exit.

Cled. 5.37.7 alia facta de verbo: haec nomina -ia dicuntur, quae de verbis fiunt.

expl. in Don. 4.497.9 cum nomen fuerit -e, ut 'lector'.

Macr. exc. 5.636.14 nomina...-ia ex hoc (sc. indicativo modo) orientur, ut ἀπὸ τοῦ 'canto' 'cantor'.

Cf. Don. 617.5 alia facta de verbo, ut 'doctor lector'.

expl. in Don. 4.539.14 nomina facta de verbo. ab eo quod est 'lego' facit 'lector', a 'canto' 'cantor'.

538.19 alia de verbo nascentia, ut 'scriptor lector'.

Cons. 5.340.16 sunt item derivativa a verbo, ut a 'lego' 'lector', item a 'dico' 'dictor', a 'mercor' 'mercator'.

.21 et quidem a verbo venientia neutrum genus non faciunt.

Macr. exc. 5.611.29 item nomina ex verbis nascentia, quae illi (sc. Graeci) ὀνόματα ῥηματικά vocant, de hoc solo modo (sc. definitivo)...procedunt.

Cf. Prisc. 2.127.24 alia a nominibus vel participiis in 'us' desinentibus fiunt mutatione 'us' in 'or': 'senatus senator', 'dictatus dictator'.

verbum

1. 'word' in general

2. 'verb'

preliminary discussion (senses 1 and 2 follow below)

ancient etymology

Don. Ter. Ad. 952.3 -um dixit veram sententiam, nam -a a veritate dicta esse testis est Varro.

Var. ap. Aug. de Dial. GRF p. 281 ergo -um dictum est quasi a verum boando, hoc est verum sonando.

Sacerd. 6.429.18 -um...dicitur, quod verberato aere fiat, ideoque et vox aer ictus.

Diom. 1.334.5 -um...dictum est ab eo quod verberato lingua intra palatum aere omnis oratio promatur.

expl. in Don. 4.488.22 -um dicitur ab eo, quod aerem verberat vox.

Cled. 5.10.10 -um (dictum est), quod verberet os motus linguae reductus.

Pomp. 5.97.6 -um dictum est hac ratione, quod verberato aere motu linguae fit sonus, unde ipsa particula emergit.

The grammarians themselves recognised the multiple sense/usage of verbum.

Serv. 4.405.14 -um dictum est eo, quod verberato aere motu linguae haec pars orationis inventa sit, et licet omnes orationes cum hac oratione misceantur, tamen speciale sibi haec pars hoc nomen efficit eo, quod hac frequenter utamur in elocutione, in tantum ut dicamus 'a fecit apud populum Tullius', 'a fecit Tullius in senatu'.

Cled. 5.53.29 -um dictum a verberato aere, quod motu fit linguae, sed et aliae partes sic fiunt. sed ideo haec pars sic dicitur proprie, quia principalis est et facit elocutionem. 5.16.2.

Pomp. 5.212.6 diximus -um quare dictum sit saepius, ab eo quod verberato aere ictu linguae sonus exiliat. unde emergunt etiam omnes partes orationis. sed quod ista parte frequentius utimur in loquendo, ideo ista generale sibi hoc nomen assumpsit.

Prisc. 2.369.5 -um...quamvis a verberatu aeris dicitur, quod commune accidens est omnibus partibus orationis,

tamen praecipue in hac dictione quasi proprium eius accipitur, quae frequentius utimur in omni oratione. licet tamen pro omnibus dictionibus dicere '-a' frequentius usu hoc approbatur, nec non etiam 'nomina', sed raro.

See Steintal's remarks reported below.

Cons. 5.367.2 scire sane debemus non solum omnes fere partes orationis, sed integram interdum orationem -i nomine solere censer, ideoque et -a fecisse dici eum qui locutus sit; propterea -a appellata dicuntur, quoniam scilicet oratio fieri non possit nisi aere verberato. sed aliud est, cum specialiter unam partem orationis intellegi volumus, de qua nunc loquimur.

word/verb

Quint. 1.5.2 -a nunc generaliter accipi volo: nam duplex eorum intellectus est, alter qui omnia per quae sermo nectitur significat, ut apud Horatium: '-aque provisam rem non invita sequentur' (ars 311); alter in quo est una pars orationis: 'lego' 'scribo'; quam vitantes ambiguitatem quidam dicere maluerunt voces, locutiones, dictiones.

ps. RP 5.542.23 -a tribus modis accipimus: dicimus -a pro fallacis, sit; puta 'dedit mihi -a'; dicimus pro sermonibus quibusque, ut 'fecit -a Cicero'; dicimus -a haec, quae per modos et tempora et personas declinamus.

Aug. 5.509.29 -a quattuor modis accipimus: primo modo, cum -a pro fallacis accipimus, cum dicimus '-a illi dedit', fefellit eum...; secundo modo -a pro oratione dicimus, '-a fecisse Ciceronem in curia'; tertio modo -a dicimus pro sententiis vulgaribus, quae proverbialia dicuntur... quarto modo -a dicimus haec quae percurrimus cum temporibus et personis, ut 'clamo clamas clamat'.

Prisc. 3.117.4 obtinuit itaque, ut eius [id est -i] nominatione aliae quoque partes -a vocentur, vel ex contrario illarum communem nominationem per excellentiam haec pars quasi egregia propriam possedit.

Steintal (1890-91, ii: 235) remarks that the use of verbum, 'verb', for word in general, in contrast to the Gk. practice of using ὄνομα, 'noun', suggests some appreciation of the important role played by verbs in language. Steintal goes on to complain, however, that whereas AD (synt. 19.2ff.) justifies the use of ὄνομα for words in general by the fact that the ὄνομα, 'noun', is the most important part of speech, Prisc. (2.369: see above) gives a travesty of this passage by replacing ὄνομα by verbum, without actually changing the wording of the argument. In fact Prisc. 3.117.4ff. corresponds to this passage (Uhlir 1910: 19; Matthias 1887: 605; Luscher 1912: 114), although Steintal's objection holds true. Latin nomen is also used for 'word' in general, but rarely (see s.v.).

1. 'word'

definition

Var. 10.77 -um dico orationis vocalis partem, quae sit indivisa et minima.

Var. ap. Aug. de Dial. GRF p. 280 -um est uniuscuiusque rei signum quod ab audiente possit intellegi a loquente prolutum.

Lucr. uses verba for meaningful words, as opposed to vox 'voice' and sonitus 'sound': IV 533, 551, 558, 561, 563, 567, 571, 574, 579 (Ax 1985: 255).

IV 612 dum transit clausa <domorum> vox obtunditur atque auris confusa penetrat et sonitum potius quam -a audire videmur.

Hor. and Quint. differentiate vox and verbum, where vox represents the sound or form of a word, verbum its meaning.

Hor. sat. 1.3.103 donec -a, quibus voces sensusque notarent nominaque invenire.

Quint. 10.1.11 sunt autem alia (sc. -a) huius naturae, ut idem pluribus vocibus declarent, ita ut nihil significationis quo potius utaris intersit, ut 'ensis' et 'gladius'. alia, etiam si propria rerum aliquarum sint nomina, tropicos

[quare] tamen ad eundem intellectum feruntur, ut 'ferum' et 'mucro'.

Both passages also contain the word nomina in the sense of names of objects, labels.

Cic. too (orat. 162-3) points the contrast between verba, bearers of sense, and voces, of sensation (and cf. locorum ...nominibus 'names of places').

Quint.'s use of vox and verbum is not always so clear cut. Sometimes he uses the two terms as synonyms to achieve variety of expression (e.g. 1.5.30). On several occasions verbum in the sense of 'word' includes the aural element (e.g. 1.1.5, 1.12.9); Quint. seems to follow this usage in cases where vox would have been somehow ambiguous. At 1.11.6 he has verba in this broader sense while vox is used of the human voice. Quint. also notes the inherent ambiguity of verbum between word in general and verb in particular (see above) (Biese 1957: 9-12). Verba 'words' are often paired or contrasted by Quint. with res, the 'things' of which they are a linguistic representation, e.g.

Quint. 2.4.15 et dum res ac -a (sc. pueri) conectere incipiunt. 3.3.1 omnis vero sermo...habeat necesse est rem et -a. 3.5.1 omnis autem oratio constat aut ex iis quae significantur aut ex iis quae significant, id est rebus et -is. 8.pr. 6.

See Zundel (1989) s.v. verbum. See also Var. 9.56.

further examples

Var. 5.6, 9, 10, 13, 6.1, 7.8, 8.2, 78, 10.11.

Latina

Var. 6.96, 7.3; Ter. Maur. 6.353.935; Diom. 1.440.6.

Prisc. 2.11.9 postea...in Latinis -is placuit pro 'p' et 'h' 'f' scribi, ut 'fama', 'filius', 'facio'.

Graia/Graeca

Ter. Maur. 6.351.890 tertia uia sic videtur posse 'G' mutam sequi, Graia -a quando in usum sermo noster suscipit, 'Gnosios' si dicere arcus, insulam aut 'Gnidum' velis.

Diom. 1.433.4 sane Graeca -a Graecis accentibus efferrimus.

Cled. 5.33.24 meminimus ut Graeca -a <Graecis> accentibus pronuntiemus...ut 'Dido Nais'. 48.3.

Prisc. 2.70.22 haec... 'ae' diphthongum habent paenultimam...quae -a -is Graecis derivantur circumflexis, ut 'Crete Cretaeus'.

peregrina

Diom. 1.433.32 in peregrinis...-is...nulli (sc. accentus) certi sunt.

frg. Bob. 7.540.2.

in citation

Vel. 7.79.1 sicut Cicero...ut -is ipsius utamur.

Agroec. 7.120.2 Terentius in Adelphis sub -is Aeschini.

Prisc. 2.283.9 ostendit...Probus his -is. 210.7, 515.23.

concerning etymology

Var. 5.2 priorem illam partem, ubi cur et unde sint -a scrutantur, Graeci vocant ἐτυμολογίαν.

Cass. M 96.12 etymologia...est aut vera aut verisimilis demonstratio, declarans ex qua origine -a descendant.

concerning prepositions

Scaur. 7.26.10 in his...servat praepositio (sc. 'in') litteram suam, [ut] 'innumerabilis' et 'innupta' et 'innocens', quoniam sequentia -a ab eadem littera incipiunt.

ps. Scaur. 7.34.8 antiqui in duabus praepositionibus 'ex' et 'ab' sequentes demebant litteras, si proximum -um semivocalem primam aut mutam habiturum erat, ut 'e Gallia', 'e locis'.

Diom. 1.411.17 modo significat ('in' praepositio) idem quod 'non' et vim -i imminuit cui praepositur, ut 'invalidus infirmus'.

414.32 'ex' et 'ab' praepositiones, si sequens -um a vocali incipiat, integre efferuntur, ut 'ex oppido', 'ab illo'.

Alb. 7.296.29 sed 'ab' saepissime scribitur, cum sequens -um a vocali incipit, ne dictio multis consonantibus oneretur, ut 'ab uno'.

concerning punctuation

Donat. 6.275.3 his adiciunt hyphen fere, cum duo -a quasi in unum pronuntiatione colligimus, et formam eius hanc faciunt: ...ut est 'Turnus ut ante_volans' (Verg. Aen. 8.47).

ps. Prisc. de acc. 3.520.8 hyphen..., qua tunc utimur, quando duo -a conectimus.

2. 'verb'

classification: see s.v. pars orationis.

definition

Sacerd. 6.429.15 -um est pars orationis cum tempore et persona sine casu, qua quid agatur vel actum agendumve sit indicatur.

Char. 209.24 -um est pars orationis administrationem rei significans cum tempore et persona numerisque carens casu.

Diom. 1.334.2 -um est pars orationis praecipua sine casu.

.4 vis igitur huius temporibus et personis administratur.

Don. 632.5 -um est pars orationis cum tempore et persona sine casu aut agere aliquid aut pati aut neutrum significans. 591.6.

Cons. 5.365.29 -um est pars orationis factum aliquod habitumve significans cum tempore et persona sine casu.

Aud. 7.344.9 -um quid est? pars orationis cum persona et tempore agentem patientemque significans.

ps. Asp. 5.551.11 -um est pars orationis actum aut passivum cum tempore et persona significans.

Prisc. 2.369.2 -um est pars orationis cum temporibus et modis, sine casu, agendi vel patiendi significativum.

55.8 proprium est -i actionem sive passionem sive utrumque cum modis et formis et temporibus sine casu significare.

exc. Bob. 1.561.23 -um est pars orationis pertinens ad id quod facere quis aut <quo> fungi potest, ut 'credo duco sequor'.

accidents

Different numbers of accidents are distinguished by different grammarians. Var. and Quint. recognise four.

Var. 9.95 quod ad -um temporalium rationem attinet, cum partes sint quattuor, tempora, personae, genera, divisiones.

Quint. 1.4.27 sed in -is quoque quis est adeo imperitus ut ignoret genera et qualitates et personas et numeros?

Later grammarians identify seven, eight or nine.

Don. 632.6 -o accident septem, qualitas coniugatio genus numerus figura tempus persona (591.7; Aud. 7.344.10).

.8 qualitas -orum in modis est et in formis (591.9).

Cons. 5.367.8 -o accident septem, genus, quod quidam significationem vocant, qualitas tempus numerus figura persona coniugatio.

ps. Asp. 5.551.12 -o accident qualitas significatio numerus figura tempus persona coniugatio.

Char. 209.26 -o accident qualitas genus figura numerus modus tempus persona coniugatio.

Diom. 1.334.7 verbo accident tempora cum personis sociata.

.10 admittit quoque verbum praeteri personae et tempora numerum, figuram, qualitatem, significationem sive genus, modum sive inclinationem, coniugationem.

Prisc. 2.369.16 -o accident octo: significatio sive genus, tempus, modus, species, figura, coniugatio et persona cum numero, quando affectus animi definit.

Sacerd. 6.429.16 -o accident VIII, forma, qualitas, genus, quod dicitur affectus vel species vel significatio, figura, numerus, modus, tempus, persona, coniugatio.

Prob. 4.155.34 -o accident tempus, modus, numerus, persona, genus sive qualitas, coniugatio, figura, species, accentus.

attestation:

Var. 8.11 Aristoteles orationis duas partes esse dicit: vocabula et -a (ὀνόματα & ῥήματα, Arist. rhet. 1404 b 5), ut 'homo' et 'equus', et 'legit' et 'currit'. 8.12. 8.53 hoc (sc. genus)...et a vocabulo oritur...et a nomine...et a -o, ut a 'currendo' 'cursor'. 8.57 quae vocabula dicuntur a -is, fiunt ut a 'scribendo' 'scriptor'. 10.33 de formulis -orum ('paradigms')

-um temporale: 8.13, 9.108, 109.

Quint. 1.4.27 see under accidents. 9.4.26 in -is...sermo vis est.

Gell. 18.12.1 ut pro -is habentibus patiendi figuram agentia ponerent.

opp. nomen

Var. 9.89 item faciemus, si eadem vox nomen et -um significabit, ut et in casus et in tempora dispariliter declinetur, ut faciemus a 'Meto' quod nomen est 'Metonis Metonem', quod -um est 'metam metebam'.

Hor. ars. 234 non ego inornata et dominantia nomina solum -aque Pisones Satyrorum scriptor amabo.

Quint. 8.3.32 nec a -is modo, sed ab nominibus quoque derivata sunt quaedam, ut a Cicerone 'sullaturit'.

Vel. 7.57.1 sic nec aliter scribitur 'amor', et ex nomine facit 'amoris', ex -o 'amaris'.

Gk.: ῥήμα, DT 46.4; Σ DT 161.7; AD synt. 13.5, 16.13; Plat. soph. 262 a, Cratyl. 425 a; Arist. poet. 1457 a 14.

veriloquium

'etymology'

Cic. top. 35 (notatio est) cum ex vi nominis argumentum elicitur; quam Graeci ἐτυμολογίαν appellant, id est verbum ex verbo -m.

Quint. 1.6.28 verbum ex verbo ductum, id est -m, ipse Cicero qui finxit reformidat.

Gk.: ἐτυμολογία: see s.v. etymologia.

The formation of veriloquium to render ἐτυμολογία reflects the Stoic view that language has a natural origin.

L: Lomanto 1994: 245.

vernaculus

'native'

1. concerning the origin of words

Var. 5.3 neque omnis origo est nostrae linguae e -is verbis.

5.77 aequatium vocabula animalium partim sunt -a, partim peregrina. 5.104 -a (6.40).

2. concerning the inflection of words

Var. 10.69 unum (genus) -um ac domi natum, alterum adventicium, tertium nothum ex peregrino hic natum. -um est ut 'sutor' et 'pistor', 'sutori pistori'.

Non-gram.: 'domestic' (Pl.+).

verto

1. 'change, convert'

+ in

i) of letters/syllables of vowels

Paul. Fest. 276.15 -sa 'a' littera in 'u'. Gell. 6.9.13 Graeci in quadam specie praeteriti temporis, quod παρακείμενον appellant, secundum verbi litteram in 'e' plerumque -unt, ut γράφω γέγραφα. Ter. Maur. 6.339.453 -unt hanc in ἦτα saepe diphthongon Grai. Scaur. 7.12.18 novissimum 'a' in 'u' -ant. Char. 166.21 <'u'> -et in 'o'. 189.26 si 'e' litteram in 'i' -as. Diom. 1.350.3 'i' correptum in 'e' correptum -itur. Pomp. 5.174.9 ista 'e' aliquando in 'i' -itur. Cled. 5.47.22 antiqui... 'i' in 'u' -bant. ult. syll. 4.249.12 eandem produ-

ctam in 'a' litteram correptam -it. Prisc. 2.122.19 in 'e' productam -unt. 253.21 ou diphthongum in 'o' longam -entes. 453.2 in 'i' longam -erunt.

of consonants

Ter. Maur. 6.353.960 -it hanc (ξ) in simplicem x. Prob. de nom. 4.216.1 'x'...in chi litteram Graecam -unt. Prisc. 2.33.18 -itur in 'f'. 457.8 's' in 't' -it.

of syllables

Serv. 4.430.28 ultima syllaba in 'tor' -sa. Pomp. 5.149.4 ultimam syllabam...in 'or' -is (Cled. 5.37.14). 5 -e istam ultimam syllabam in 'or'. Macr. exc. 5.637.22 -sam mutataque esse 'ab' in 'au' syllabam. Prisc. 2.272.4 'poc' in 'er' -unt plerumque. 277.2 [quae 'eus' in 'es' -unt]. 487.18 'xi' in 'ctum' -entia. 492.16 pauca... 'ui' in 'tum' -unt.

Gk.: *ῥῆπετω*, AD adv. 193.9, 194.5, of letters.

ii) of diathesis

Gell. 18.12.tit. verba patiendi mutare ac -ere in agendi modum. Char. 323.12 sunt quaedam verba quae ex forma agendi in passivum perfectum -untur.

iii) of sense

Serv. 4.433.2 ut prima compositio sensum nominis in contrarium non -at. expl. in Don. 4.517.7 omnis praepositio hanc habet naturam, ut aut augeat aut minuatur aliquid aut in contrarium -at aut nihil significat. 9 in contrarium -it, ut 'felix infelix'. Pomp. 5.271.21.

See *muto*, and further *parallels* s.v.

2. 'inflect'

+ per

Char. 80.14 -it per 'i', velut 'consuetudo consuetudinis'.

See *declino* 2, and further *parallels* s.v.

See also *orior* 2, and further *parallels* s.v.

Non-gram.: 'cause to turn round', 'cause to turn into something else', 'turn into another language, translate' (Pl.+), 'cause to turn, spin' (Var.+), 'paraphrase' (Quint.+).

vetus, veteres

'ancient, the ancients'

Gell. 4.16.tit. exemplis -um (7.16.tit.). 8.2.tit. in -um libris (8.12.tit., 10.25.tit., 16.9.tit.). 17.13.tit. in -um scriptis. 7.5.tit. in verbis -bus. 10.13.tit. -es dixerint. 13.6.tit. 15.15.tit. (Don. Ter. Ad. 155.1, 176, 181.1, 260.5, 359.2).

consuetudo

Var. 9.21 consuetudinem -em (10.73). 6.2 consuetudo nostra multa declinavit a -e.

Quint. 1.6.43 quid est aliud -us sermo quam -us loquendi consuetudo?

Vel. 7.73.12 quaestiones...quae consuetudinem novam a -e discernunt.

Gell. 10.24.3 -um consuetudinis. 11.13.2 -um oratorum consuetudo.

Don. Ter. Ad. 259.3 'hominem neminem' nove auribus nostris, sed -um consuetudine locutus est.

Fest. 273.28 more -e et consuetudine antiqua.

The practice of the ancients did not always accord with ratio.

Gell. 19.8.6 ac fortasse de 'quadrigis' -um auctoritati concessero, 'inimicitiam' tamen, sicut 'inscientiam' et 'inpotentiam' et 'iniuriam', quae ratio est, quamobrem C. Caesar vel dictam esse a -bus vel dicendam a nobis non putat.

Char. 86.14 inveniuntur...apud -es quae sine ratione genetivum faciunt per 'i', ut...*'Achilli'* (Verg. Aen. 1.30, 3.87).

104.17 'iter' 'iteris' debet facere, non 'itineris', ne adversus rationem genetivus nominativo maior duabus syllabis inveniatur, praesertim cum 'itiner' quoque dixerint -es, cuius genetivus 'itineris' erit.

116.7 'nix'...contra rationem 'nivis' facit, licet -es 'ningu' declinaverint.

151.20 'amicities' Plinius Secundus...ut 'planities' inquit...i dignitate. ceterum rationis via debet 'amicitia' dici.

251.11 itaque -es nec haec seu facultas sive ratio seu quidquid est elegantiarum potuit evadere.

usus

Char. 133.4 usus eius apud -es non fuit.

Caper 7.101.9 -es in usu habuerunt.

Prisc. 2.197.5 usu -um (561.10). 337.19 vetustissimorum usus (419.9). 197.11 rarior...usus et vetustior.

Suet. gramm. 24.2 Probus...legerat in provincia quosdam -es libellos apud grammaticum, durante adhuc ibi antiquorum memoria.

Cf. frg. Paris. 7.534.5 Probus...illas (sc. notas) in Virgilio et Horatio et Lucretio apposit.

Dalmasso (1923: 476) argues that the frg. Paris. reveals the identity of the veteres/antiqui mentioned in Suet., thus indicating that the scope of the terms extended beyond Ennius, Plautus and other authors of the archaic period. Vacher (1993: 182ff.) however, having demonstrated that veteres was used to designate these archaic authors, concludes that the frg. Paris. refers to a different undertaking from the Suet. passage. That Suet. at least did not place Virgil among the veteres is shown by gramm. 16.3 Q. Caecilius Epirota...primus...Vergilium et alios poetas novos praelegere coepisse.

Authors designated by Char. as veteres include Cato (115.28), Ennius (91.15), Lucilius (128.1), Lucretius (116.8), Pacuvius (115.29), Plautus (100.6; Don. Ter. Phorm. Praef. 1.11) and Terence (100.5). Capet (184.16, 19) mentions Ninnius and Mummius.

These archaic authors are mostly designated as vetustissimi by Prisc. in contrast to veteres e.g. Cicero and Virgil (N.B. 2.206.11 veteres vs. 22 vetustissimi). For Accius, see Prisc. 2.321.24, for Cato, 2.85.4, 87.15, 91.25, 182.1, for Ennius 2.30.4, 206.22, for Lucilius 2.206.22, 215.7, 231.14, for Lucretius 2.26.25, for Pacuvius 2.87.15, 182.1, for Plautus 2.152.8, 189.9, 206.22, for Terence 2.91.25, 152.8, 206.22 etc.

Non-gram.: 'old' (Pl.+).

vetustas

'antiquity'

For Quint., vetustas is one of the components of (Latinus) sermo, one of the factors determining correct speech:

Quint. 1.6.1 sermo constat ratione -e auctoritate consuetudine.

Quint. 1.6.39 verba a -e repetita.

Quintilian's examples for vetustas are mostly taken from archaic authors, whereas his examples for auctoritas (q.v.) are mostly taken from classical authors.

Char./Diom. combine the elements vetustas and consuetudo in the phrase vetustatis consuetudinem: Char. 14.5; Diom. 1.436.1.

Diom. contrasts vetustas with novitas, frg. Bob. with the allurement of suavitatis.

Diom. 1.381.12 novitas a -e dissentit.

frg. Bob. 7.539.14 tenax artis -s respuit, sed illecebra suavitatis admisit.

Vetustas is sometimes in accord with ratio, sometimes in opposition.

Gell. 1.16.7 neque hoc, ut quidam putant, -i concessum est aut per figurarum concinnitatem admissum est, sed sic videtur ratio poscere.

Char. 183.4 quod -s cum ratione rancidum protulit.

Caper 7.106.5 'fictum' rationis est, 'fixum' -is.

Non-gram.: 'the people, institutions of the distant past, antiquity' (Enn.+).

vinco

1. 'be greater than, exceed', by a specified number of syllables una syllaba:

Prisc. 2.87.3 oportet comparativum una syllaba -ere genitivum positivi, nisi sint anomala, ut 'teneri tenerior'.

225.8 faciunt genitivum una syllaba -entem suum nominativum, ut 'miser miseri'.

459.3 vel minuitur una syllaba, ut 'facio feci'..., vel -it una syllaba, ut 'oro oravi'.

3.8.3 eius ('alius') genitivus rarus est in usu et, cum debuit una syllaba -ere suum nominativum et dativum, tamen par est syllabis.

2.69.26, 114.13, 119.23, 140.6, 296.4, 324.13, 459.17.

duabus syllabis:

Prisc. 2.325.2 'supellex supellectilis', in quo duabus syllabis -it genitivus nominativum. 2.228.8, 3.6.11, 20.7.

See excedo, supero.

2. 'express a greater degree'

i) of comparatives

Cled. 5.38.21 tanta vis est comparativi gradus, ut inter-dum et superlativum -at. - Ut stultior: nam 'stultior' plus significat quam 'stultissimus'.

ii) of conjunctions

ps. Asp. 5.553.15 aut -unt (coniunctiones), ut 'immo'.

Only three other grammarians include immo in their classification of conjunctions, Scaur. (ap. expl. in Don. 4.560.20), Plin. (ap. Char. 291.16), and Prisc. (3.100.16), and they put it under copulativae, relativae/comparandi and rationales respectively. Aug. refers to the difficulty of categorising this conjunction:

Aug. 5.495.35 nam siquis quaerat, quid sit 'immo', non facile dixerim, quo modo ei vel definire vel interpretari hanc coniunctionem possimus. proferendo ergo multas sententias, in quibus posita est, miro quodam modo quid valeat insinuamus cum quodam etiam gestu pronuntiandi.

Non-gram.: 'win' (Naev.+), 'conquer, overcome' (Enn., Pl.+), 'surpass, exceed' (Pl.+).

vindico

1. 'receive, adopt' a grammatical form, spelling

Quint. 1.5.13 'Trasumennum' pro 'Tarsumenno' multi auctores...-verunt. 1.5.26 'quale' interrogantes gravi, comparantes acuto tenore concludunt; quod tamen in adverbis fere solis ac pronomini-bus -ant.

of letters, sounds

Scaur. 7.20.10 in mensuris litteram 'n', quamvis recuset ratio...-at tamen consuetudo. 27.10 'b' littera evidenter sonum suum -et. Vt. 7.52.9 illam litteram -ant. 55.8 atque ipsa natura 'i' litterae est ut interiecta vocalibus latius enuntietur, dum et prior illam adserit et sequens sibi -at. Vict. 6.217.26 consonantes ambas syllaba sibi posterior -at.

of inflectional forms

Diom. 1.367.14 duo...verba, 'video' et 'prandeo',...aut recte excipiuntur aut sextam sibi formam -bunt.

of diathesis

Cled. 5.19.1 communia...agentis et patientis sibi -ant significationem.

of verbs

ult. syll. 4.245.9 verba...infinite declinationis, quae alii impersonali modo -ant, ut 'amatur'..., 'docetur'.

Eutyech. 5.450.5 (verba quaedam) tertia sibi sola coniugatio -at. 462.2 (verba quaedam) prima sibi tantum coniugatio -at. 462.32 (verba quaedam) iure sibi prima -at coniugatio. 463.33 (verba quaedam) quae sola sibi tertia (coniugatio) -at.

of participles

Cled. 5.71.12 hoc verbum deponens participium futuri temporis ab activo -at.

of adverbs

Aug. 5.519.3 usus haec ('facile' et 'difficile') quasi adverbia -vit.

of accent

Donatian. frg. 6.274.25 nam omnis syllaba, quae aliquem (accentum) e tribus superioribus sibi -at.

of orthography

Cass. 7.159.5 usus sibi etiam apud eos -aret.

See recipio 1, and further parallels s.v.

2. 'take, govern' a certain case

of adjectives

Serv. 4.434.4 'inimicus' dativum regit, quamquam usus -et nominativum.

of impersonal verbs

expl. in Don. 4.553.21 'pudet' et 'poenitet'...genetivum sibi -ant casum. Cled. 5.61.9 (verba) impersonalia pronominum sibi -ant casus ablativos. 12 in 'it' impersonalia quae exeunt, pronominis semper casum sibi -ant dativum.

of prepositions

Aug. 5.522.40 et tamen ablativum sibi -are ('in').

See servio, and further parallels s.v.

3. 'take' a certain position

of conjunctions

Cled. 5.74.11 (coniunctiones) inchoativae primum sibi -ant locum. 74.8 semper sibi principium -at (coniunctio 'ast').

of letters

Scaur. 7.23.9 nulla nota sibi locum -et.

of accent

Serg. de acc. 4.483.12 circumflex accentus paenultimum sibi tantum -at locum. Cled. 5.32.10 quia non sibi -at locum.

Non-gram.: 'rescue, defend' (Pl.+), 'punish, avenge' (Cato+), 'lay claim to' (Cic.+).

virgula

'a small longitudinal mark', used in describing the written form of various letters, accents and diacritics

Y

Mar. Vict. 6.12.15 'Y' vero eodem ordine scriptum habemus quo illi (sc. Graeci), recisa tamen -a iuxta.

M

Diom. 1.425.10 ('m' littera) nota prae-nominis, cum sola scripta Marcum significat et adiecta ad extremam lineam -a Manium.

acutus

expl. in Don. 4.532.16 acutae nota est -a a sinistra parte dextrorsum sublime fastigata.

ps. Prisc. de acc. 3.520.4 accentus acutus -a est a sinistra parte in dexteram partem ducta sursum: fit namque ita /.

gravis

expl. in Don. 4.532.17 gravis...notatur simili -a ab eadem parte depresso fastigio.

brevis

Diom. 1.434.5 brevis -a similiter iacens, sed panda et contractior, quasi C sursum spectans U (Don. 611.1).

longus

ps. Prisc. de acc. 3.520.7 longus est -a iacens, ita -.

hyphen: see s.v., under 'written form'; of the passages given, all but Serg. have virgula.

apostrophos

anon. 6.275.8 apostrophon, cum vocalem ultimam subtrahimus: hanc sic notant 'ad caput eius consonantis, cui vocalis subtracta est, inflexam -am quae ad eam spectat apponunt, 'tanton' me crimine dignum duxisti?' (Verg. Aen. 10.668) (Dosith. 7.380.4; Vict. 6.194.6; Aud. 7.331.10).

Non-gram.: 'small twig or shoot' (Nep.+).

virilis

'masculine' gender classification

Var. 8.46 sexum, utrum -e an muliebri an neutrum sit, ut 'doctus docta doctum'.

8.51 non modo in -i sicut in muliebri dicitur 'eius', sed etiam in neutris articulis.

definition

Var. 9.41 ea -ia dicimus non quae virum significant, sed quibus proponimus 'hic' et 'hi'.

collocations

genus: Var. 10.8; Gell. 1.7.15, 4.1.3, 11.1.4, 13.7.3, 15.9.11, 15.9.4.

nomen: Var. 8.81, 9.40.

nomina: Var. 8.36, 81, 10.65.

vocabulum: Var. 9.41.

Cf. Fest. 153.31 masculina et feminina vocabula dici melius est secundum Graecorum quoque consuetudinem, qui non ἀνδρικά et γυναικεία ea, sed ἀρσενικά dicunt et θηλυκά (i.e. *the terms masculinus & femininus are preferable to Var.'s virilis & muliebris*).

Opp. muliebris.

See masculinus.

Non-gram.: 'of or belonging to men, male' (Pl.+).

vis

'force, meaning'

1. of conjunctions

ps. Asp. 5.553.11 coniunctioni accidunt vis figura ordo. vis est, cum aut completendi sunt coniunctiones, ut 'et que atque', aut disiungendi, ut 'vel nec', etc.

Prisc. 3.93.3 coniunctio est pars orationis...vim vel ordinationem demonstrans (Σ DT 102.17 ἡ τὰξιν ἡ δύναμιν παριστῶν): vim, quando simul esse res aliquas significat, ut 'et pius et fortis fuit Aeneas'.

Gk.: δύναμις.

AD synt. 376.9 ἐκ δυνάμεως τοῦ συνδέσμου; 387.7 τῇ ἐκ τῶν συνδέσμων δύναμει.

2. in general

collocations

adjs.

absoluta: Prisc. 2.425.14.

activa: Char. 469.10; Cons. 5.368.4, 370.3; Macr. exc. 5.627.7; Prisc. 2.376.23, 378.24, 388.15, 425.14, 566.25; Don. Ter. Ad. 319.1.

adverbialis: Don. Ter. Ad. 592.2.

auctiva: Don. Ter. Phorm. 203.1.

confirmativa: Prisc. 3.260.5.

consimilis: Prisc. 3.48.13.

consona: Ter. Maur. 6.355.1020, 361.1225.

demonstrativa: Prisc. 3.13.8.

diminutiva: Don. Ter. Hec. Prol. 11.2.

diversa: Prisc. 2.13.17.

dividua: Prisc. 2.182.19.

duplex: Gell. 7.16.5.

eadem: Ter. Maur. 6.331.205; Prisc. 2.11.5, 15.1, 36.5,

47.6, 3.215.4, 276.14, Prisc. part. 3.472.25.

enclitica: Prisc. part. 3.488.20.

Graeca: Diom. 1.427.16; Pomp. 5.238.22.

localis: Prisc. 3.35.13, 54.19.

oratoria: Char. 236.16.

passiva: Cons. 368.4, 370.5; Prisc. 2.389.13, 401.19, 3.222.4, 230.17, 269.26, Prisc. part. 3.487.26.

plana: Char. 241.23.

pluralis: Don. Ter. Ad. 634.1.

propria: Quint. 6.3.17; Gell. 2.19.1.

similis: Prisc. 2.414.19, 3.129.8, Prisc. part. 3.472.27.

specialis: ult. syll. 4.221.26.

tacita: Ter. Maur. 6.328.104.

varia: Char. 297.22.

+ genit.

ablativi: Prisc. 2.187.12.

adverbii: Char. 143.1, 256.17; expl. in Don. 4.517.27;

Prisc. 3.115.16; Don. Ter. Hec. 71.2.

adverbiorum: Char. 249.17; ps. Asp. 5.553.38; Prisc.

3.56.10, 65.13.

activae: ps. Asp. 5.551.16.

agendi: Vict. 6.108.10, 16; Aud. 7.346.10.

agentis: Cons. 5.366.1.

appellationis: Char. 232.1.

aspirationis: Macr. exc. 5.606.31.

augendi: Vict. 6.204.17.

augmentis: Serv. 4.431.19; Pomp. 5.156.18.

casus: Quint. 1.4.26 (sexti); Prisc. 2.190.5.

comparandi: Serv. 4.431.16; Pomp. 5.152.9, 10.

comparativi: Cled. 5.38.20; Prisc. 2.90.21.

compositi: Prisc. 3.171.6, 180.19.

coniunctionis: Prisc. 3.48.25, Prisc. part. 3.488.24.

coniunctionum: Prisc. 3.87.17 (causalium).

coniunctorum: Prisc. 3.114.20.

coniungendi: Gell. 17.13.10.

consonantis: Gell. 4.17.8; Ter. Maur. 6.348.791; Diom.

1.422.17, 423.4, 429.29, 430.6 (duplicis); Don. 604.13;

anon. 6.279.16; Cass. 7.188.14; Prisc. 2.28.10, 42.6, 87.6.

consonantium: Vel. 7.48.8; Prob. 4.49.24; Serg.

4.477.27.

corripiendi: Don. Ter. Phorm. 485.3.

dictionis: Prisc. 3.121.7.

disiungendi: Vict. 6.203.6.

enclitici: Prisc. 2.181.23.

futuri: Prisc. 3.254.22.

generis: Cons. 5.345.2 (alterius).

genetivi: Prisc. 3.168.6, 173.14.

genetivorum: Prisc. 3.161.15.

imperandi: exc. Bob. 1.562.29; Don. Ter. Phorm. 485.3.

inpersonalium: Cons. 5.370.34, 372.32 (verborum).

incipiendi: Diom. 1.343.3, 26.

infinitivorum: Prisc. de nom. 3.454.14.

infinitorum: Prisc. 2.412.9, 3.233.7.

interiectionis: Char. 249.23; ult. syll. 4.255.37.

litterae: Quint. 12.10.29; Scaur. 7.15.8; Prisc. 2.12.12,

14, 28.15, 44.12, 504.3, 510.7.

longarum: Cass. 7.183.8.

minuendi: Vict. 6.204.17.

minuentis: Serv. 4.431.19.

modi: Prisc. 2.554.18.

mutae: Prisc. 2.22.24.

nominativi: Prisc. 2.440.25, 441.9, 3.19.11, 119.3.

nominis: Diom. 1.409.10; Don. 651.12; Prob. de nom.

4.208.28; Prisc. 2.408.26, 3.116.22.

nominum: Serv. 4.409.38; Prisc. 2.441.10, 556.7 (n.

adiectivorum), 568.21, 595.21, 3.160.1, Prisc. part.

3.506.18.

optandi: exc. Bob. 1.562.32.

orationis: Char. 400.6; Diom. 1.455.29 (contextae);

Prisc. 3.155.14.

participii: Prisc. 2.179.5, Prisc. part. 3.487.35; Don.

Ter. Phorm. 623.1.

partium orationis: Diom. 1.415.14.

passivae: ps. Asp. 5.551.18.

patiendi: Diom. 1.337.6, 403.13.

patientis: Cons. 5.366.1.

possessivorum: Prisc. 3.171.21.

praeferendi: Diom. 1.464.13.

praepositionis: Cled. 5.24.30; Prisc. 3.31.27.

praepositionum: Cled. 5.78.13; Prisc. 3.47.10, 56.14.
 praeteriti: Char. 323.15 (Diom. 1.357.26); Prisc. 2.407.1, 414.17, 416.13, 560.24.
 praeteriti perfecti: Prisc. 2.416.13.
 primitivi: Prisc. 3.180.19.
 primitivorum: Prisc. 2.101.5.
 promittendi: exc. Bob. 1.562.31.
 pronominis: Pomp. 5.236.37; Prisc. 3.14.6; Don. Ter. Hec. 405.3.
 pronominum: Prisc. 2.595.21; Don. Ter. Ad. 697.2.
 rationis: Gell. 2.17.6.
 regularum: ps. RP 5.540.17.
 repletivae: Prisc. 3.104.9.
 sententiae: Gell. 2.19.3.
 sermonis: Quint. 1.4.18, 9.4.26.
 significationis: Gell. 16.5.6; Prisc. 2.19.2, 5, 554.15, 3.20.1, 47.11, 144.1, Prisc. part. 3.472.25.
 simplicis: Prisc. 3.180.19.
 soni: Ter. Maur. 6.328.95.
 suavitatis: Gell. 2.17.6.
 subiunctivi: Prisc. 3.248.19.
 syllabarum: ult. syll. 4.222.32 (naturalium).
 temporis: Gell. 17.7.6.
 verbi: Cic. fin. 2.15; Quint. 2.5.4, 12.5.3; Gell. 2.6.6, 7.6.7; Char. 231.20, 234.7, 241.23; Diom. 1.316.24, 334.8, 411.14; Aug. 5.516.22; ps. Asp. 5.551.36; Macr. exc. 5.622.23; Prisc. 3.62.17.
 verborum: Cic. fin. 2.15; Sacerd. 6.484.15 (Prob. cath. 4.33.21).
 vocabuli: Cic. inv. 2.52; Gell. 17.2.21.
 vocalis: Cled. 5.28.26; Prisc. 2.28.10.
 vocalium: Vel. 7.48.8; Ter. Maur. 6.337.378.
 vocativum: Prisc. 3.1.11.
 vocis: Quint. 1.5.37, 12.3.7.

+ *verbs*

adimere: Ter. Maur. 6.348.791.
 amittere: Gell. 17.7.6; Ter. Maur. 6.341.535; Diom. 1.423.4, 429.29; Don. 604.13; Cass. 7.183.8; Prisc. 2.23.5, 28.10, 15, 32.1, 42.6, 44.12, 87.9, 179.5, 504.3, 510.7, 3.52.27, Prisc. part. 3.488.24.
 commutare: Don. 651.5; (Prisc. 3.27.23); Cled. 5.78.7.
 complere: Prisc. 3.116.22.
 continere: Char. 231.20; Prob. 4.118.32; Cons. 5.366.1; Don. Ter. Ad. 592.2, Hec. 405.3.
 custodire: ult. syll. 4.244.9; Cons. 5.357.3.
 deperdere: ult. syll. 4.221.17.
 explanare: Cled. 5.20.29.
 explicare: ps. Asp. 5.551.36.
 expirare: Scaur. 7.15.8; Mar. Vict. 6.32.32, 34.20; Serv. 4.409.38; Don. Ter. Hec. Prol. 11.2.
 habere: Var. 9.43; Gell. 2.19.1, 4.2.tit., 11.15.5, 12.14.tit., 17.13.10; Char. 143.1, 469.10; Diom. 1.329.22; Serv. 4.431.19; expl. in Don. 4.488.32, 517.27; Cled. 5.78.17; Pomp. 5.271.31; Cons. 5.345.2, 368.4, 370.3; Vict. 6.198.16, 203.6; ps. Asp. 5.551.16, 18; Cass. 7.188.14; Prisc. 2.11.5, 13.17, 15.1, 36.5, 47.6, 61.1, 90.21, 376.23, 388.15, 401.19, 414.19, 440.25, 556.7, 3.13.8, 19.11, 47.11, 48.13, 119.3, 171.6, 173.14, 215.4, 216.1, 222.4, 224.2, 238.22, 254.22, 269.26, 276.14, Prisc. part. 3.472.27; Don. Ter. Ad. 319.1, 634.1, Hec. 71.2, Phorm. 203.1, 485.3, 623.1; Serv. Aen. 2.657.
 imminuere: Diom. 1.411.17.
 implere: Cled. 5.20.29.
 minuere: Prisc. 2.19.5, 101.5.
 mutare: Prisc. part. 3.465.21.
 obtinere: Quint. 1.5.37; Vel. 7.48.8; Char. 232.1, 234.7; Diom. 1.422.17, 455.29; ult. syll. 4.258.25; Prisc. 2.22.24, 554.18, 565.7, 3.26.8, 37.17, 38.6, 11, 115.16.
 participare: Diom. 1.401.12.
 perdere: Sacerd. 6.428.33; Diom. 1.433.9; Cled. 5.13.15, 27.16, 76.5; Prisc. 2.12.12, Prisc. part. 3.487.35.
 possidere: Prisc. 2.187.12, 378.24, 441.9, 566.25, 3.35.13, 62.17, 161.15, 168.6, Prisc. part. 3.488.20.
 retinere: Char. 256.17; Prisc. 3.54.19.

servare: Prisc. 2.87.8, 181.23, 3.28.8.
 tenere: Fortun. 6.279.16; Ter. Maur. 6.337.378; Sacerd. 6.428.29, 31; ult. syll. 4.221.26; Macr. exc. 5.626.32.

attestation

Cic. top. 48 praepositio enim 'in' privat verbum ea vi, quam haberet, si 'in' praepositum non fuisset.

See further examples from Cicero above.

Syn.

natura: Gell. 2.6.6, 7.6.7; ult. syll. 4.220.12, 221.5.
 potestas: Var. 9.92; Char. 249.23; Diom. 1.421.24; ult. syll. 4.221.17; Mar. Vict. 6.32.32; Prisc. 2.554.15, Prisc. part. 3.506.31.
 sensus: Char. 314.8.
 significantia: Prisc. 3.56.14.
 significatio: ps. Asp. 5.553.32; Prisc. 2.55.21, 3.14.6, 37.5, 48.25.

Opp.

forma: Quint. 12.10.29; ps. Asp. 5.550.6, 7.
 materia: Quint. 1.4.18.
 species: ps. Asp. 5.551.16, 18.

Gk.: δύναμις

AD uses δύναμις for 'force, meaning' and Prisc. several times translates this with vis, e.g. 3.116.22 (~ AD synt. 18.1), 3.121.3 (~ AD synt. 27.6), 3.149.8 (~ AD synt. 155.3).

L.: Moussy 1999: 19f.

Non-gram.: 'force, violence' (Enn., Pl.+).

vituperativus

'expressing blame', a type of verb

Prisc. 3.272.19 et sunt alia (verba)...-a, ut '...vitupero, culpo, reprehendo, incuso, accuso'.

Opp. laudativus.

Non-gram.: cf. vituperatio 'unfavourable criticism, censure' (Met. Num., Cic.+).

ulterior

'further back in time', of the historic perfect and pluperfect

Quint. 1.6.26 quod verbis etiam accidit, ut illi 'fero', cuius praeteritum perfectum et -us non invenitur.

Serv. 4.414.24 sed scire debemus in omnibus passivis verbis praeterita tempora, id est perfectum et plusquamperfectum, habere -a praeterita.

expl. in Don. 4.551.12 in passivis...verbis praeteritum perfectum tempus aliud significat -us, ut 'lectus sum lectus fui'; item praeteritum plusquamperfectum, 'lectus eram fueram'.

Cled. 5.20.4 -e: quia dua tempora habent -us tempus, 'lectus fui ante horam', etiam 'ante duas horas', ostendit retrorsum tempus, 'lectum tibi erat, lectum tibi fuerat'.

.22 -us dicitur quod post praesens est, quia praeteritum esse cognoscitur.

examples

Diom. 1.353.16 tempore praeterito perfecto 'amatus sum es est',...et -e 'amatus fui fuisti fuit',...tempore praeterito plusquamperfecto 'amatus eram eras erat',...et -e 'amatus fueram fueras fuerat' (.30, 33, 354.4, 7, 13).

Don. 594.21 -e modo 'lectus fui fuisti fuit'. .23 -e modo 'lectus fueram fueras fuerat'.

Prob. 4.162.4, 9, etc.

Cons. 5.375.13 dicimus enim 'cum legar', -e 'cum lectus ero', item alio -e 'cum lectus fuero'.

Sacerd. 6.437.26 specie -i 'cum amatus ero eris erit'. 438.18 specie -i 'cum docuero docueris docuerit'.

Sacerd. is the only grammarian to include active forms under this designation, but see also:

expl. in Don. 4.508.28...si dicas 'heri sic venisti, legeram', et 'nudius tertius sic venisti, postquam legi': 'nudius ter-

tius' enim -is temporis significationem habet quam 'heri'; item 'legeram' -em significationem habet quam 'legi'.
Non-gram.: 'more distant' (Pl.+).

ultimus

1. of position, 'final'

Cled. 5.32.5 a fine, hoc est ab -a.

Prob. 4.106.27 in -a vel proultima syllaba (109.1). 126.2 in -a vel prope -am syllabam. .32 in -a vel ante -am syllabam.

Prisc. 2.136.21 -a vel paenultima.

Pomp. 5.127.27 una erit regula de -a, una de paenultima, una de tertia a fine.

collocations

consonans: Prob. 4.98.24; Cons. 5.359.25.

littera: Char. 63.22; Diom. 1.364.11; Prob. 4.182.24; Prob. de nom. 4.215.37; Cled. 5.70.21; Pomp. 5.239.9; Cons. 5.364.24; Macr. exc. 5.619.36.

specif. letter: Char. 189.32 'i' (Diom. 1.305.26); Serv. 4.413.32 'o', 453.18 's'; Cled. 5.35.21 'n'; Cons. 5.383.4 'o'; Macr. exc. 5.643.8 't'; Prisc. 2.111.4 'i'.

neut., of specif. letter: Prob. 4.183.18 'o'; Macr. exc. 5.613.10 ὡς, 645.13 'i'.

syllaba: Quint. 12.10.33; Gell. 14.5.2; Char. 189.12; Diom. 1.433.5; Prob. cath. 4.18.8, 182.22; Prob. de nom. 4.207.12; ult. syll. 4.247.31; Don. 610.13; Serv. 4.430.28; expl. in Don. 4.484.7; Cled. 5.32.4; Pomp. 5.248.3; Cons. 5.364.31; Aug. 5.516.43; Macr. exc. 5.628.35, 641.2; Prisc. 2.127.12; ps. Prisc. de acc. 3.520.29; Cass. 7.192.13.

specif. syll.: Char. 55.31 'rum'; Macr. exc. 5.642.11 'te'; Prisc. 2.349.25 'is'.

vocalis: Ter. Maur. 6.357.1066; Char. 172.10; Prob. 4.124.25; Don. 611.7; Diom. 1.435.18; Cled. 5.43.5; ps. Prisc. de acc. 3.520.13.

2. 'farthest back in time', -um tempus, of the supine (the so-called 'gerundi modus')

definition/examples

Cled. 5.37.15 'amatu' -um tempus est.

Pomp. 5.149.11 -um...tempus gerundi modi 'sartu' facit.

Serv. 4.412.20 (gerundi) est modus, quia in 'u' desinit -o tempore suo.

concerning the formation of agent nouns

Serv. 4.430.28; Pomp. 5.149.3.

Non-gram.: 'most distant' (Pl.+).

unarius

'having a single case-form', of nominal declensions with a single case-form serving for all six cases (see table s.v. aptotus)

classification

Sacerd. 6.483.32 formae casuum sunt sex, -a binaria ternaria quaternaria quinary senaria (Prob. cath. 4.32.28).

definition

Prob. cath. 4.32.28 prima forma -a nuncupatur, quae sola nomina regit in utroque numero uno modo omnes casus terminans, 'nequam nugas nihil'.

Cf. Var. 10.80 'nequam' habere (casus), quod dicamus 'hic nequam' et 'huius nequam' et 'huic nequam'.

Prob. uses the unarius series of terms, while the de nom. has the unitus series: this is consistent with the view now generally accepted that the latter work was written at a later date.

Gk.: μονόπτωτον, see s.v. unitus.

uniformis

'having a single form'

of inflectional form

Diom. 1.308.20 senaria modum unum habet et est -is.

of verbs

Diom. 1.340.29 -em declinationem perfecti et futuri temporis.

Aud. 7.347.14 defectiva verba quae sunt? quae in declinatione deficiunt, id est in genere vel persona vel coniugatione vel tempore, et quia -i modo durare non possunt, ob id defectiva dicuntur (see Vict. s.v. uniformiter).

Eutyth. 5.466.2.

of indeclinable forms

Prisc. 2.452.2 dictionum aliae sunt -es, id est indeclinabiles, ut adverbia, coniunctiones, praepositiones, interiectiones.

3.65.14 et primitiva (adverbia) quidem -ia sunt nec regulam aliquam a similitudine vel collatione aliorum possunt accipere, ut 'cras, cur, heus, sic, nempe'.

of the letter

Aud. 7.324.20 littera quid est? -is figura, qua cum aliis...adnexa vox emissa comprehenditur.

of a syllable

ult. syll. 4.249.35 superlativus gradus adverbiorum, qui -i syllaba terminatur.

Non-gram.: 'limited to a single kind' (Tac.); 'contained in a single form' (Apul.).

uniformiter

1. 'with a single form'

of case inflection

Diom. 1.308.17 (nomen) per omnes casus -er currit (309.7).

of verbs

Diom. 1.341.32 -er currunt (verba). 340.12 declinant (instans et futurum). 337.8 alterutrum...-er significat (neutra significatio), agentem vel patientem. 397.24 terminantur (impersonal verbs in 'it').

of derivation

Eutyth. 5.460.26 -er et sibi congrue ab omni terminatione nominum plura verba consonantibus praecedentibus tractata.

2. 'regularly'

Vict. 6.200.5 defectiva sunt quae cum declinantur, in genere vel persona vel coniugatione vel tempore aut etiam modo -er durare non possunt et ob id defectiva dicuntur.

unisyllabus

'having a single syllable, monosyllabic'

Prisc. 3.36.20 -ae (praepositiones)...sunt hae: 'ad, ob, per, post, cis, trans'.

unitas

'unity, being a single entity' (e.g. syllable, word)

of syllable

Vel. 7.55.12 'i' littera in -em cum aliqua vocali veniat, ut unam syllabam faciant.

Char. 11.1 si semivocalis in -em cum liquida veniat (Dosith. 7.388.2).

Cass. 7.205.8 aliter nullo modo tribus consonantibus -s syllabae datur.

of compound: preposition + verb

Vel. 7.61.3 in -em concessit, ut 'abstinet, abscondit'. 62.11 ('at' non) in -em venit cum alia parte orationis. 65.2 -em quandam complectitur vocis.

expl. in Don. 4.561.8 sunt praepositiones quae cum aliis componuntur partibus orationis ita, ut in -em veniant, nec umquam per se separatae ponuntur (Dosith. 7.413.9, 11).

Eutyth. 5.474.22 cum naturaliter his in -em non sic cohaeret.

in -em venire: Vel. 7.55.12, 62.11; Char. 11.1 (Dosith. 7.388.2); expl. in Don. 4.561.8 (Dosith. 7.413.9, 11).

Non-gram.: 'oneness, unity' (Var.+).

unitus

'having a single case-form', of nominal declensions with a single case-form serving for all six cases (see table s.v. aptotus) classification

Char. 191.17 formae casuales sunt sex, senaria quaternaria quaternaria ternaria bipertita simplex vel -a (Diom. 1.308.8).

expl. in Don. 4.544.16 formae casuales sunt sex, senaria, quaternaria, quaternaria, ternaria, binaria, simplex vel -a.

Cled. 5.44.27 formae Latinae appellantur ita, -a binaria ternaria quaternaria quaternaria senaria.

Prob. de nom. 4.214.8 formae casuales sunt nobis VI, senaria quaternaria quadripartita tripartita bipertita simplex vel -a.

definition

Diom. 1.308.17 simplex vel -a est quae per omnes casus uniformiter currit nec usquam in declinatione variatur, ut 'frugi nequam nugas nihili'. haec etiam a Graecis aptota dicuntur, quod a prima sui positione non cadunt.

Char. 192.9 -a vel simplex forma est quae in monoptotis nominibus invenitur, ut 'nequam' (expl. in Don. 4.544.32). dicimus enim in omnibus casibus similiter 'hic nequam huius nequam huic nequam hunc nequam o nequam ab hoc nequam'.

Pomp. 5.172.1 ecce est -a, quod dicitur monoptoton, ut 'fas nefas': 'hoc nefas huius nefas huic nefas hoc nefas o nefas'; omnes similes sunt casus.

Cled. 5.44.28 -a est, quando omnes casus similes sibi sunt, ut 'hic nequam huius nequam' et reliqua.

Cf. Var. 10.80: see s.v. unarius.

Gk.: μονόπτωτον.

It appears that the Gk. term for this category was μονόπτωτα, but amongst the Latin grammarians there was considerable confusion between monoptotus and aptotus (see s.vv.), and a passage in Choerob. (1.341.25) suggests that there was also some disagreement among Gk. grammarians.

univocus

'homonymous'

Prisc. part. 3.511.12 Turnus quae pars orationis est? nomen...cuius est speciei? -ae: significat enim nomen proprium regis Rutulorum et appellativum piscis palustris (498.17).

neut. as noun (sc. nomen) 'homonym'

Prisc. part. 3.462.3 'arma'...cum...sit homonymon, quod quidam -um dicunt, et varias res significet. 482.22 est...ὁμώνυμον vel -um (497.18).

attestation: only Prisc. (index).

Prisc. uses both the Gk. term homonymon and the Latin equivalent univocum which is found in no other grammarian and appears to be Prisc.'s own creation. Amongst the grammatical terms created by the Latin grammarians, compounds such as this are less common than suffixal formations.

Gk.: ὁμώνυμον, Arist. categ. 1 a 1; DT 36.1.

See homonymum.

vocabulum

In the earliest, non-grammatical texts, vocabulum carries the general sense 'label, designation' (1.; see OLD). This usage is found in Varro. But he also uses vocabulum for 'noun', as opposed to verbum, 'verb' (2.). In other instances he narrows the sense further, to 'common noun' (3.), as opposed to nomen, 'proper noun'. A yet finer distinction is reported by Quint., between nomen, 'proper noun', vocabulum, 'concrete noun' (4.), and appellatio, 'abstract noun'. See also Dosith.

Diom. reports a slightly different three-fold division, between nomen, 'proper noun', appellatio, 'animate noun', and vocabulum, 'inanimate noun' (5.). See also Don.

Cled. and Pomp. have a two-way contrast between nomen and vocabulum, but meaning animate and inanimate noun respectively.

The ancient grammarians did not always make a clear distinction between nouns and adjs. In Var. vocabulum is sometimes used of adjs. (6.)

Prisc. reports the three-fold division nomen appellatio vocabulum (2.55.7) but himself uses vocabulum for 'label, designation' (1.) as well as in a special sense (7.).

1. 'word, label, designation'

Var. 5.1 quemadmodum -a essent imposita rebus in lingua Latina (6.3, 9.34, 9.88, 10.24, 10.51, 10.54).

For vocabulum and res see further 10.6, 10.83.

collocations

locorum: Var. 5.10.

temporum: Var. 6.1, 35.

compositum: Fest. 343.18; Gell. 3.19.2, 4.6.5, 15.15.4.

copulatum: Gell. 6.10.1.

Graecum: Var. 5.68, 77, 78, 85, 103, 107, 130, 131; Fest. 205.32; Gell. 1.18.1; Char. 52.7.

Latinum: Var. 5.29, 5.68.

peregrina: Vict. 6.34.23.

priscum: Var. 7.26.

Tusca: Var. 5.55.

-um fingere: Var. 10.35; Fest. 302.10; Gell. 2.22.7.

names of letters:

Var. 9.51 -a litterarum Latinarum.

Prisc. 2.6.14 literas...etiam elementorum -o nuncupaverunt.

further examples

Var. 5.52, 100, 169, 6.12, 33, 9.1, 21, 22, 10.23 casuum -a.

Fest. 153.31, 178.13.

expl. in Don. 4.537.28 haec (synonyma)...diversis -is unam habent significationem.

Prisc. 2.551.13 aliae...partes orationis non a sua vi, sed ab adiunctione, quam habent ad nomen vel verbum, -um acceperunt.

2. 'noun', opp. verbum

Var. 8.11 orationis duae partes esse...-a et verba, ut 'homo' et 'equus', et 'legit' et 'currit'. 6.56, 8.12, 9.9, 8.65, 9.50, 9.64, 9.77, 9.78.

Quint. 9.4.24 ut -a verbis, verba rursus adverbii...essent priora.

Gell. 1.16.13 'mille' et -um esse et singulari numero dici. 3.12.3 quoniam a -is, non a verbo, inclinata sunt. 4.1.1 de generibus et casibus -orum. 4.17.10 -um ('obcibus') factum sit a verbo 'obiciio'. 10.13.3 imperitiores...cum parti' legunt, tamquam declinatum sit quasi -um, non dictum quaei adverbium. 18.5.9 quod verbum ('equitare') e -o 'equitis' inclinatum est.

syn. nomen

Char. 241.4 adverbia a -is tracta sint, ab eo quod est 'punctum' 'punctim' et ab eo quod est 'cursus' 'cursum'...nomina 'us' terminata non numquam ex se adverbia facere in 'im' exeuntia.

3. 'common noun', opp. nomen

Var. 8.40 nomen an -um. 8.45 <-a> (added by Laetus, cf. 8.52, 10.19) ut 'scutum, gladium'; nomina ut 'Romulus, Remus'. 8.80 de nominibus, quae differunt a -is ideo quod sunt finita ac significant res proprias, ut 'Paris Helena', cum -a sint infinita ac res communis designent, ut 'vir mulier'. 10.20 cum 'oppidum' sit -um, 'Roma' nomen.

further examples in Var.: 8.52, 53, 57, 64, 9.41, 63.

Quint. 1.4.20 Aristarchus et aetate nostra Palaemon...-um sive appellationem nomini subiecerunt tamquam species eius, at ii qui aliud nomen, aliud -um faciunt, novem (partes orationis). Prisc. 2.54.26 (partibus orationis) alii addebant etiam -um et interiectionem apud Graecos, quam nos adhuc servamus.

Cic. part. 41 in primis...commovet explicatio -i ac nominis. Gell. 4.1.18 rem non <suos> -o demonstrare non minus turpe est, quam hominem non suo nomine appellare. Scaur. 7.30.11 cum praepositum est (praepositio 'a, ab') -is aut nominibus locorum. Plin. ap. Char. 159.2 nomina seu -a. Char. 389.25 nomen et -um. nomen proprium indicat, -um diffundit significationem.

Gk.: προσηγορία: see s.v. appellatio.

Quint. 1.4.21 -um an appellatio dicenda sit προσηγορία et subicienda nomini necne, quia parvi refert, liberum opinatus relinquo.

4. 'concrete noun', opp. appellatio ('abstract noun')

Quint. 1.4.20 fuerunt qui ipsum adhuc -um ab appellatione didicerunt, ut esset -um corpus visu tactuque manifestum: 'domus' 'lectus', appellatio cui vel alterum deesset vel utrumque: 'ventus' 'caelum' 'deus' 'virtus'. Dosith. 7.390.14 appellativa nomina...in duas species dividuntur. alia enim significant res corporales, quae videri tangique possunt, et a quibusdam -a appellantur, ut 'homo arbor pecus', quae nos corporalia vocamus; alia quae <a> quibusdam appellationes dicuntur et sunt incorporalia.

5. 'inanimate noun', opp. nomen, appellatio ('animate noun')

Diom. 1.320.14 Scaurus...separat...a nomine appellationem et -um. 2.3 -um est quo res inanimales vocis significatione specie nominis enuntiamus, ut 'arbor lapis herba toga' et his similia. Don. 614.4 nomen unius nominis, appellatio multorum, -um rerum est. Cled. 5.35.1 apud veteres haec erat discretio inter nomina et -a; nominibus res animales appellabantur, -is res inanimales. sed hoc usus confudit et usurpavit. Pomp. 5.243.11 quid ergo interest, quod dicit nomen et -um? ...quod nomen vult esse animalis, -um vult esse rei inanimalis. puta 'ostium fenestra paries', omnia ista -a sunt.

6. 'adjective'

Var. 5.92 quae a fortuna -a,...ut 'pauper, dives, miser, beatus'. 8.75 de altero genero -orum, in quo contentiones fiunt, ut 'album albius altissimum'. 8.78 uno -o dicimus virum et mulierem 'sapientem' et 'diligentem' et 'sapientiore' et 'diligentiore'. 9.55 ex singulis vocibus ternas figuras -orum fieri, ut 'albus alba album'. 9.58.

7. vocabulum (rei)

Specific to Prisc. is the use of the phrase vocabulum (rei) for a noun, usually 4th declension, relating to or derived from a verb.

Prisc. 2.256.6 rerum -is. 257.1 a -o 'natus'. 261.17 'vultus'...quasi rei est -um a 'volo' verbo. 262.9 a verbo 'arto artas' rei -um fit 'artatus' et per syncopam 'artus'. 12 nomen..., quod significat ἄρθρον, id est 'artus', quia -um rei est simile. 547.5 in nomine...sive -o rei ('ambitus'). Prisc. part. 3.464.25.

In many cases these are abstract nouns.

Prisc. 2.261.21 'metus', 'gaudium', 'laetitia', 'tristitia', quae omnia rerum incorporalium sunt -a (255.15, Prisc. de nom. 3.444.27, 456.29).

Gk.

Prisc. may have modelled this expression on AD's ὀνομαπράγματος (adv. 129.16, 131.24), although AD uses this of the infinitive.

Non-gram.: 'term, name' (Pl., Ter.+).

vocalis

'vowel'

classification

Char. 4.15 litterarum aliae sunt -es, aliae consonantes (Dosith. 7.381.9; Don. 603.6; Mar. Vict. 6.5.15).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

definition

Vel. 7.46.15 ut -es illae quidem dicerentur, sine quibus syllaba fieri non possit.

Char. 4.15 (see above) -es sunt quae per se proferuntur

et per se syllabam facere possunt (Dosith. 7.381.10; Don. 603.8; Prob. 4.49.10; Mar. Vict. 6.5.16; Vict. 6.195.2; Aud. 7.325.15).

Mar. Vict. 6.6.9 -es sunt quae plenam vocem proferunt, per quas etiam separatas syllabas fieri volunt.

Diom. 1.422.5 -ium potestates sunt duae, quod tam pronuntiatae singulae syllabas faciunt et per se proferuntur quam cum consonantibus iunctae syllabam facere possunt.

Latin has five vowels.

Char. 4.17 (see above) sunt autem numero quinque, 'a e i o u' (Dosith. 7.381.11; Don. 603.8; Diom. 1.422.9; Prob. 4.49.10; Mar. Vict. 6.5.17; Vict. 6.195.4; Aud. 7.325.18; ult. syll. 4.219.22, 220.14; ps. Asp. 5.547.16).

All the Latin vowels may be either long or short.

Char. 4.17 (see above) hae omnes apud nos et producuntur et corripuntur, quod apud Graecos non ita est (Aud. 7.325.19).

Char. 5.1 Latina lingua suas quinque et corripit et producit (Aud. 7.325.22).

9.13 omnes...-es, ut ratio postulabit, aut produci aut corripit possunt (Diom. 1.422.23; Don. 604.8).

Serg. 4.476.24 Latini omnes -es dichronas habent... nam et producuntur et corripuntur.

Prisc. 2.9.30 -es apud Latinos omnes sunt ancipites vel liquidae, hoc est quae facile modo produci modo corripit possunt.

ult. syll. 4.219.20 nos..., quoniam numero sumus exigui -ium litterarum, pro natura unius cuiusque syllabae easdem corripere et producere possumus.

ancient etymology

Diom. 1.422.7 -es ideo dictae, quod ad scribendas voces articulas necessariae habentur. has quidam sonantes appellant.

ult. syll. 4.219.16 elementum -ium litterarum, quibus ex vocalitate inditum nomen est.

Serv. 4.421.6 -es dicuntur, quia per se sonant et per se syllabam faciunt, et nullae aliae litterae sine ipsis possunt syllabam facere.

Serg. 4.475.12 dictae sunt...-es, quod per se prolatae et solae positae syllabam faciunt.

expl. in Don. 4.519.29 -es...dictae sunt, quod per se vocem impleant et sua vi expriment sonos suos non accedente auxilio alterius litterae.

.35 -es dictae sunt, quod solae syllabam faciunt, quod alia littera praeter -es non potest.

Pomp. 5.100.5ff.

Prisc. 2.9.5 -es dicuntur, quae per se voces perficiunt vel sine quibus vox litteralis proferri non potest, unde et nomen hoc praecipue sibi defendunt.

attestation:

adj.

Var. 10.66 alterum genus (discriminum) -e est.

Ter. Maur. 6.344.642 perdere 'u' quia sic videtur usque -em sonum, alteri cum praelocatur. 329.139 (internal accusative) -e sonantes (litteras).

subst.

Cic. orat. 77. habet...ille...concursus -ium molle quiddam.

Plin. nat. 28.33.

Quint. 1.4.6 consonantes a -bus discernere.

Vel. 7.48.13 cum duae -es...iunctae...longam syllabam faciunt.

Scaur. 7.21.16 -i correpta. 17 productam -em.

Gell. 12.3.4 productus, quae corripiebantur, -bus.

Ter. Maur. 6.330.150.

Gk.: φωνήεντα, DT 9.7.

Char. 470.20 vocalis φωνάεν.

See consonans.

Non-gram.: adj. 'having an articulate voice' (Var.+).

vocalitas

1. 'euphony'

Quint. 1.5.4 -s, quae εὐφωλᾶ dicitur.

Dosith. 7.411.25 ratio exigit 'certe', -s vero 'certo'.

Gk.: εὐφωλᾶ: see s.v. euphonia.

2. 'the quality of being a vowel'

Vict. 6.195.12 semivocales quae sunt? quae quidem habent partem -is, cum per se proferuntur, sed per se syllabam facere non possunt (Aud. 7.326.8).

ult. syll. 4.219.17: see s.v. vocalis.

220.35 'a'...et 'e' naturam suae -is sive correptae sive productae custodiunt.

vocandi

1. 'vocative' (case)

Var. 8.42 cum transierit e nominandi casibus in eos quos appellant -i.

9.91 -i casus (9.43). 10.30.

Cf. 8.16 cum vocaret...quemadmodum vocetur; 8.68 in vocando.

Nig. ap. Gell. 13.26.1 utrum interrogandi an -i sint. ...in casu -i.

Gell. 14.5.3 casum -i.

See vocativus 1.

2. 'of being called', of verbs of naming/designation

Prisc. 2.448.22 (verba) substantiae vel -i, ut 'Priscianus sum, Priscianus vocor, Priscianus nominor, Priscianus nuncupor'.

Gk.: τὰ τῆς...κλήσεως ῥήματα, AD pron. 52.16.

See vocativus 2.

3. 'used in calling out', a type of adverb

Sacerd. 6.442.21 -i, ut 'heus' (Roman. ap. Char. 249.19; Don. 596.11, 641.14; expl. in Don. 4.558.8; Aug. 5.518.19; ps. Asp. 5.552.16; ult. syll. 4.247.33; Prisc. 3.138.14).

Prisc. 3.89.3 adverbium -i...o regina' (Verg. Aen. 1.522) (3.12.7).

attestation: Paul. Fest. 100.4 'heus' adverbium -i.

See compellandi.

Non-gram.: voco 'call' (Pl.+).

vocantis

'used in calling out', a type of adverb

Vict. 6.201.29 alia -is, ut 'heus' (Aud. 7.348.17).

See invocantis.

vocative

1. 'in the vocative case'

Paul. Fest. 114.2.

Gell. 13.23.4 M. Varro...non 'Nerio', sed 'Nerienes' -e dicit.

Prisc. 3.11.12 -e positum.

2. 'used in calling out', of a type of adverb

Char. 234.13 -e, 'heus'.

vocativus

1. 'vocative' (case)

classification

Char. 15.8 casus sunt sex, nominativus genetivus dativus incusativus, qui et accusativus, -us ablativus (Diom. 1.301.35; Dosith. 7.392.9; Prob. 4.74.18; Aud. 7.341.19; Prisc. 6.189.20; Don. 586.16, 624.12; ps. Asp. 5.550.12).

definition

expl. in Don. 4.544.13 -us, voco et dico 'o magister'.

Prisc. 2.186.1 -us etiam saluatorius vocatur, ut 'o Aenea' et 'salve Aenea'.

ancient etymology

Pomp. 5.171.11 -us, quod per ipsum vocemus, 'o ille' (183.8).

attestation:

It is possible that Var. used vocativus as well as vocandi (q.v.), since he has accusativus and nominativus alongside accusandi and nominandi. At 10.23 where he deals with the names of the cases, three folia are missing in the codex MS, no longer extant, from which all others derive (Stuenkel 1875: 49f.).

Fest. 170.26 voca<tivi>.

Gell. 14.5.1 cum alter in casu -o 'vir egregi' dicendum contenderet, alter 'vir egregie' (14.5.2).

Vel. 7.56.19 -us pluralis (Char. 190.22).

Scaur. 7.22.10 -os horum per duo 'i'...esse scribendos.

Gk.: κλητική (πῶσις), DT 31.6, 32.1; AD pron. 6.9.

Latin vocativus (from vocare) matches Gk. κλητικός (from καλεῖν).

See saluatorius.

2. 'of being called', of verbs of naming/designation

Prisc. 2.414.19 similem huic vim habent etiam (verba) -a, ut 'Priscianus vocor, nominor, nuncupor, appello'.

580.11 verba substantiva vel -a, ut 'Trypho dicor', 'Cicero sum' (~ AD pron. 64.19 τὸ λέγεσθαι ἢ ὑπάρχειν).

3.129.8 cum verbis substantivis vel -is (~ AD synt. 100.14 μετὰ ῥήματος τοῦ ὀνομάζεται ἢ ἔστιν).

153.27 non enim accuisionis verbum proprietatem sic significaret...nominacionis, quae per -um verbum indicatur.

203.5 -a (verba), quae nisi nominativis non sociantur, ut...ego Priscianus nominor, tu Apollonius vocaris, ille Virgilius nuncupatur'.

276.1 -a (verba) quoque (ad accusativum feruntur): 'voco te, imploro, clamo, nomino, nuncupo, invoco, accerso' (~ AD synt. 413.2 ὅσα κλήσιν ὑπαγορεύει).

Gk.: τὰ τῆς...κλήσεως ῥήματα, AD pron. 52.16.

Cf. AD synt. 112.5 ῥημάτων τε τῶν ὑπαρξιν σημαίνοντων ἢ ὀνομαστικῇ οὐσιώδῃ.

See AD parallels above and further s.v. substantivus.

See vocandi.

Non-gram.: cf. vocatio 'invitation' (Catull.+).

vocula

1. 'word'

Gell. 12.14.5 videntur...verba ista 'si aliter non potest' a significatione quidem -ae huius (i.e. 'saltem')...non abhorrere. 17.20.6.

2. 'vowel'

Ter. Maur. 6.329.116 'e' quae sequitur -a dissona est priori. 340.502 edat ut diphthongon unam de duabus -is. 341.529.

Non-gram.: 'voice' (Titin.+).

voculatio

'accent, intonation'

Nig. ap. Gell. 13.26.3 quem accentum nos dicimus -em appellat.

Gell. 13.6.1 quas Graeci προσωδίας dicunt, eas veteres docti tum 'notas vocum', tum 'moderamenta', tum 'accentiunculas', tum '-es' appellabant.

Gk.: προσωδία, see s.v. prosodia.

volubilis

'flowing', of sound

Prisc. 2.33.6 nam multo molliorem et -iorem sonum habet ψ quam 'ps' vel 'bs'.

Non-gram.: 'rolling' (Pac.+).

voluntarius

1. 'in accordance with human will'

classification

Var. 8.21 declinationum genera sunt duo, -um et naturale.

definition

Var. 8.21 -um est quo ut cuiusque tulit voluntas declinavit.

Var. distinguishes between derivation, which is subject to human will and thus arbitrary, and inflection, which is subject to the rational system of language (analogia) and thus consistent.

Var. 8.23 in -a declinatione animadvertatur natura et in naturali voluntas. ...<in> declinatione -a sit anomalia, in naturali magis analogia.

9.34 qui...duo genera esse dicunt analogiae, unum naturale, alterum -um. ...de his duobus generibus naturalem esse analogiam, -am non esse. ...ego declinatus verborum et -os et naturalis esse puto, -os quibus homines vocabula imposuerint rebus quaedam, ut ab 'Romulo' 'Roma' (9.62).

9.35 in -is declinationibus inconstantia est, in naturalibus constantia.

10.15 -a declinatio refertur ad consuetudinem, naturalis ad rationem.

Char. 135.6 in naturalibus nominibus...in -is.

Opp. naturalis.

2. 'indicating desire'

Prisc. 3.130.24 -ia - id est affectiva - quoque videmus solere infinitis adiungi, ut 'volo legere', 'cupio scire', 'studeo discere'.

Non-gram.: 'voluntary' (Rhet. Her., Cic.+).

voluntas**'will'**

1. opp. natura (see voluntarius)

classification

Var. 10.15 secunda divisio est de his verbis quae declinari possunt, quod alia sunt a -e, alia a natura.

10.51 analogia fundamenta habet aut a -e hominum aut a natura verborum aut <a> re utraque.

definition

Var. 10.15 -em appello, cum unus quisque a nomine aliae <rei> imponit nomen, ut 'Romulus' 'Romae'.

10.51 -em dico impositionem vocabulorum, naturam declinationem vocabulorum, quo decurritur sine doctrina.

Opp. natura.

2. of a type of verb

Prisc. 3.274.23 -em...significancia... 'volo...studeo, propere, cupio, affecto, festino'.

Gk.: προαιρεσις, AD synt. 324.1 (see below, s.v. voluntativus).

Non-gram.: 'will' (Pl.+).

voluntativus**'indicating desire'**

Prisc. 3.224.25 -is verbis, quae Graeci προαιρετικά vocant, ut 'volo...', 'cupio...', 'desidero'.

Gk.: προαιρετικά, AD synt. 408.4.

At 3.224.23ff., Prisc. is dependent on AD synt. 324.1ff., at 3.274.23 he is dependent on AD synt. 408.4, but he has swapped over the designations, using an adj. where AD has a phrase and vice versa.

VOX**1. 'word'****i) 'word' in general**

Var. 8.4 sic ab 'Aemilii' nomine declinatae -es in gentiliute nominale.

Fest. 178.1, 297.3, 343.16.

Quint. recognises vox as a useful synonym for verbum, since the latter suffers from ambiguity between word and verb.

Quint. 1.5.2 quidam dicere maluerunt -es, locutiones, dictiones.

Gell. also uses vox synonymously with verbum (1.10.1, 2.26.3 in verbis -busque; for word in general see also 1.8.2, 1.18.1, 2.26.5, 4.6.6, 7.15.2).

ii) the word as a single physical entity

Gell. 6.7.4 quod 'affatim' non essent duae partes orationis, sed utraque pars in unam -em coaluisset. 10.24.8 extremam istius -is syllabam. Vel. 7.65.4 si quando sequens -x a littera 'e' incipit. Scaur. 7.14.7 cum ab eadem -e duae gignuntur. Cass. 7.164.12 'inter' praeposito in una -e sequente 'l' littera 'r' in eandem mutat, ut 'intellego'. Prisc. de fig. num. 3.412.21 (numeri quidam) una -e tria genera continent.

iii) the sound or form of a word as opposed to its meaning or content

Var. distinguishes the sound or form of a word and its meaning or content. For the former he uses vox, for the latter significatio (9.40) or res (9.52, 10.19, 63, 66, 68, 69, 72, 77). Sometimes the individual variations in form are termed figurae (9.42, 55, 10.36).

A similar contrast is found in Cic., Quint. and Gell. between vox, word as sound, and verbum, word as meaning.

Cic. orat. 162 rerum verborumque iudicium in prudentia est, -um autem et numerorum aures sunt iudices. Quint. 10.1.11 sunt...alia (verba)... ut idem pluribus -bus declarent, ...ut 'ensis' et 'gladius'. Gell. 2.3.1 -bus verborum.

The opposition vox-significatio is also found in Paul. Fest. and in Prisc. In Paul. Fest. it is used of a single word with two meanings.

Paul. Fest. 126.8 quae -x (sc. 'magistratus') duabus significationibus notatur.

In Prisc. it concerns a single form serving for several cases or alternative forms for a single case.

Prisc. 2.185.1 una -e diversas possunt habere significationes (cf. Var. 9.52, 10.82). 3 e contrario diversis -bus saepe invenimus unam eandemque fieri significationem, ut 'labor' et 'labos'.

See also the contrast vox-intellectus.

Prisc. 2.176.13 sunt quaedam singularia -e, intellectu pluralia...ut 'populus'. 15 alia contra intellectu singularia, -e pluralia, ut 'Athenae'. 3.207.18 vel -e vel intellectu.

concerning verbal 'diathesis'

Char. 464.1 verba activa quae passiva -e...efferuntur.

Prisc. 2.373.17 'metuo' et 'metuor', 'timeo' et 'timeor'...contrarias -bus videntur habere significationes. 376.21 in verbis etiam sunt quaedam -e activa, quae ex se passiva non faciunt, quae generali nomina neutralia vocamus, quamvis diversas habent significationes: ex his enim quaedam vim habent activam, ...quaedam vero...passivam. 3.158.22 (impersonalia) et passivam quidem -em habentia ablativo vel dativo more passivorum coniunguntur et intransitive intelleguntur, ut 'curritur a me'...; activam vero, si sint a perfectis verbis, eorum constructionem servant, ut 'iuvat me'. 268.20 pauca sunt, quae activa -e transitive soli dativo adiunguntur, ut 'noceo tibi'. 270.11 absoluta, sive activae sive passivae sint -is. 271.17 sed hoc verbum (sc. 'facio') loco passivi habet alterum verbum similiter activae -is, sed significationis passivae, 'fio'. 272.15 inveniuntur quaedam, quae activa -e et constructione tamen passivam habent significationem, et passiva activam, ut 'timeo te' et 'timeor a te; metuo te' et 'metuor a te'. 276.4 illa quoque notanda, quae cum nullum significant actum, sed magis sui passionem demonstrent, tamen, quia activam habent -em, accusativo coniunguntur, ut 'trepido'.

Non-gram.: (sg. or pl.) - 'spoken utterance, words' (Enn.+).

2. 'voice'**definition**

Vitr. 5.3.6 -x...est spiritus fluens aeris (e) tactu sensibilis auditu. Char. 4.5 -x est aer ictus sensibilis auditu,

quantum in ipso est (Dosith. 7.381.2; Don. 603.2; Vict. 6.189.9; Aud. 7.323.5).

There is a lacuna in the text of Char.: Barwick supplies the text from other grammarians.

Diom. 1.420.9 -x est, ut Stoicis videtur, spiritus tenuis auditu sensibilis, quantum in ipso est. Prob. 4.47.3 -x sive sonus est aer ictus, id est percussus, sensibilis auditu, quantum in ipso est, hoc est quam diu resonat. Mar. Vict. 6.4.13 -x est aer ictus auditu percipibilis, quantum in ipso est.

Prisc. 2.5.2 philosophi definiunt, -em esse aerem tenuissimum ictum vel suum sensibile aurium, id est quod proprie auribus accidit. et est prior definitio a substantia sumpta, altero vero a notione, quam Graeci ἔνοταον dicunt, hoc est ab accidentibus. .4 accidit enim -i auditus, quantum in ipsa est.

Ax (1985: 53) distinguishes two basic definitions, the 'Don.' definition (the Don. group: Don., Dosith., Diom., Prob., Mar. Vict., Vict., Aud.) and the Prisc. definition, and identifies the Gk. model for each. For the 'Don.' definition, Mar. Vict. actually gives the Gk. version: Mar. Vict. 6.4.13 Graeci qualiter? ἄρ πεπληγμένος ἀσθητὸς ἀκοῆς, ὅσον ἐπ' ἑαυτῷ ἔστιν. The 'Prisc.' definition goes back to that of Diogenes of Babylon (attested DL 7.55; Σ DT 482.5ff.): φωνὴ ἔστιν ἄρ πεπληγμένος ἢ τὸ ἴδιον ἀσθητὸν ἀκοῆς. Prisc. adds tenuissimus.

The phrase 'quantum in ipso est' is problematic, with the 'ipso' capable of referring to aer or auditus. In Prisc.'s 'quantum in ipsa est', 'ipsa' clearly refers to vox, but in one MS has been corrected to ipso (see Keil/Hertz app. crit. ad loc.). Ax (170ff.) reconstructs an earlier version of the Gk. definition found in Mar. Vict.: φωνὴ = τὸ ἀσθητὸν ἀκοῆς ὅσον ἐπ' ἑαυτῷ, 'voice is that which is perceived by hearing, the audible, in and for itself'.

It seems as though in the Gk. text available to the Latin grammarians the original sense had already been obscured.

For Collart (1954: 62 n. 2) 'quantum in ipso est' translates the Gk. Instead of giving it its true sense, 'conforming to its specific qualities' ('conformément à ses qualités spécifiques'), they gave it a banal meaning, 'in respect of its length/duration' ('en fonction de sa durée').

expl. in Don. 4.519.14 -x dicitur quidquid sonare potest (Pomp. 5.99.9). Pomp. 5.99.21 -x est quicquid loquimur. vox/sonus

For Ter. Maur., the vox humana is limited to the seven vowels: the other speech sounds come under sonus.

Ter. Maur. 6.364.1300 nulla -x humana constat absque septem litteris, rite vocales vocavit quas magistra Graecia: quicquid audis praeter istas, pars soni, non -x erit.

Prob. uses vox sive sonus throughout 4.47.2-14, and other grammarians imply that the two are synonymous.

Vict. 6.189.14 sonos quoque omnes -es dicimus, ut 'fractasque ad littera -es' (Verg. Aen. 3.556) (Aud. 7.323.10; Diom. 1.420.21). Pomp. 5.99.10 omnis sonus -x dicitur.

For Diom., sonus is one of the three functions of the voice.

Diom. 1.420.17 quidam -is tria officia designant, eloquium tinnitum sonum.

ancient etymology

Prisc. 2.6.4 '-x'...dicta est vel a vocando, ut 'dux' a du-cendo, vel ἀπὸ τοῦ βῶθ, ut quibusdam placet.

types

Char. 4.6 omnis -x aut articulata est aut confusa (Dosith. 7.381.2; Don. 603.2; Diom. 1.420.11; Prob. 4.47.4; Mar. Vict. 6.4.14; Vict. 6.189.10; Aud. 7.323.5). Prisc. 2.5.5 -is...differentiae sunt quattuor: articulata, inarticulata, literata, illiterata. expl. in Don. 4.487.4 -x...aut articulata est aut inarticulata.

Aud. 7.323.11 -x corporalis est, an incorporealis?

See s.vv. corporalis, incorporealis.

Non-gram.: 'voice' (Enn., Pl.+).

3. 'accent'

Gell. 13.6.1 quas Graeci προσωδίας dicunt, eas veteres docti tum 'notas -um', tum 'moderamenta', tum 'accentiunculas', tum 'vocalutiones' appellabant. Paul. Fest. 259.7 'quando' cum gravi -e pronuntiatur...est coniunctio; 'quando' acuto accentu est temporis adverbium.

collocations:

acuta: Cic. orat. 58; Quint. 1.5.30, 31; frg. Bob. 7.539.23.

circumflexa: frg. Bob. 7.539.22.

gravis: Paul. Fest. 259.7.

Non-gram.: 'tone, quality of voice' (Enn.+).

usurpatio

'linguistic usage'

Gell. 6.17.13 ille grammaticus...in verbo tam multiplici unam tantummodo -em eius notasse.

7.16.1 orationis Latinae -es.

12.10.2 pro eo ('aeditumus') a plerisque nunc 'aedituus' dicitur nova...-e (Aug. 5.512.18).

Diom. 1.371.12 veterum -e.

Serv. 4.417.20 nemo...potest dicere 'loquendus', licet inveniamus apud poetas hanc -em.

Pomp. 5.144.10 aut per -em fieri derivativa.

167.23 ista per -em dicuntur (177.34).

177.22 per -em...conexa.

263.17 ad similitudinem illius -is.

Macr. exc. 5.644.8 licentia -is.

Prisc. 3.164.21 auctorum -e.

Non-gram.: 'putting into execution, carrying out' (Cic.+).

usurpative

'incorrectly'

Cled. 5.42.23 -e usus est.

Pomp. 5.176.16 -e ille posuit.

usurpatus

verbal species, the 'gerund'

classification

Diom. 1.395.12 species verborum sunt hae, relativa -a affirmativa concessiva.

Macr. exc. 5.625.24 his subiunguntur quae verborum formae vel species nominantur, meditativa inchoativa frequentativa et -a.

definition

Diom. 1.395.30 -a species est huius modi, cum dicimus 'legendo proficit', id est dum legit; 'legendi causa venit', id est ut legat; 'legendum tibi est', id est necesse est ut legas.

396.11 species -a infinitiva est.

expl. in Don. 4.507.1 sunt...aliqua verba -a, de quibus postea disseremus.

Macr. exc. 5.648.26 de -a. hanc quidem gerundi modum vel participialem vocant, quia verba eius paene omnia similia participii sunt et sola significatione distantia (626.28).

usus

'usage'

Var. 8.30 in sermone...qui est -us causa constitutus.

For the relationship of usus and natura, see s.v. natura.

For Pomp., usus was one of the components of sermo Latinus, one of the factors determining correct speech, cf. consuetudo.

Pomp. 5.232.4 novimus...sermonem Latinum his rebus contineri, -u arte auctoritate.

For usus in the definition of ars, see s.v. ars.

Cic. is concerned with spoken usage.

Cic. inv. 1.57 in -u dicendi (de orat. 1.109).

Cic. orat. 160 -um loquendi (Diom. 1.439.25; Cons. 5.376.29; Macr. exc. 5.631.7).

Prisc. refers to the usage of Latin authors.

-us auctorum: Prisc. 2.129.8, 310.18 (vs. ratio analogiae), 371.21 (vs. ratio regulae).

Usus is often opposed to ratio and on occasion to regula.

vs. ratio

Quint. 1.1.34 non rationis modo sed -us quoque est. Char. 156.1 'ager'...-u, non ratione dicitur.

Donatian. frg. 6.275.13 loquendi facultatem -us invenit, ratio comprobavit.

ps. Asp. 5.547.8 ad -um rationemque verborum.

ps. RP. 5.534.9 hoc...-u magis quam ratione factum est. Serv. georg. 1.305 sunt aliquae derivationes ex -u magis quam ex ratione venientes, ut 'quernas'.

Cf. Serv. georg. 1.162 rationis est 'vomer'; nam 'vomis' usurpatum est.

Prisc. 2.418.27 -u deficiente, non ratione significatio- nis.

420.5 quibusdam rationibus impediuntur vel -u.

vs. regula

Prisc. 2.176.6 -us, non regula prohibet.

+ auctoritas

Fest. mentions usus alongside auctoritas; in the grammarians the two are often opposed.

Fest. 218.6 verba...nullius -us aut auctoritatis praeterire.

Serv. 4.434.2 in -u quidem non esse manifestum est, in auctoritate autem saepius reperiuntur.

441.2 si ad -um, verum est; si ad auctoritatem, falsum. expl. in Don. 4.492.11 illud quamvis et rationem et auctoritatem habeat, in -u tamen non est.

Pomp. 5.187.3 inveniuntur quidem, sed in auctoritate; in -u non inveniuntur.

+ consuetudo

Rhet. Her. 1.2.3 assiduus -us consuetudoque dicendi. Diom. 1.439.25; Vict. 6.189.6 quid consuetudine? eorum verborum, quae e medio loquendi -u placita assumptaque sunt (Aud. 7.323.2).

Aug. 5.494.6 consuetudine secundum ea quae loquendi -u placita assumptaque sunt.

Cass./Martyr. 7.195.4 -us et consuetudo antiquitus tradidit.

expl. in Don. 4.503.2 ista consuetudo ex Graeco -u descendit.

Macr. exc. 5.653.28 aut -u et consuetudine desistente.

For ancient usage vs. contemporary, see s.vv. antiquus, vetus.

Sometimes Latin usage is specified.

Gell. 13.9.2 de -u atque ratione linguae Latinae. 19.13.3 in -um linguae Latinae. 12.13.4 verborum Latinorum sententia, -us, ratio.

Char. 234.27 -um...Latinitatis.

expl. in Don. 4.519.11 Latinum -um.

Aug. 5.514.16 cetera -us Latinus docebit.

noster: Cled. 5.28.7 -us noster.

Cass. 7.156.22 in -um nostrum.

Cons. 5.351.13 -us nostri sermonis.

cotidianus: Don. Ter. Hec. 611.2.

Serv. Aen. 2.268 -us...obtinuit. 5.603. Cass. 7.156.15.

celebrare

Char. 101.26 'alvum' Vergilius feminino genere saepe dixit, sed masculine Calvus...et Helvius Cinna...et Laberius et Accius frequenter; quod magis -us celebravit.

105.1 'caprina' et 'apruna'...per 'i' proferri debere, sed in alio -um 'u' litteram celebrasse, quamvis Lucilius 'viscus aprinum', non 'aprugnum' dixerit.

frequens

Prisc. 2.161.19 -us frequens (303.21, 369.8, 541.18). 197.7 frequentior est -us.

Char. 222.27 frequenter in -u dicitur. 132.15 'lingula' cum 'n' a 'linguendo' dicta est in argento; in calceis vero 'ligula' a 'ligando'. sed -us 'ligulam' sine 'n' frequentat.

rarus

Prisc. 2.238.15 raro in -u est. 318.21. 197.11 rarior... -us et vetustior.

in -u: Quint. 5.10.5, 8.2.2; Char. 237.3; Prisc. 2.310.8.

ex -u: Quint. 5.14.33 verbis quam maxime propriis et ex -u.

Hor. ars 70f. multa renascentur quae iam cecidere, cadentque quae nunc sunt in honore vocabula, si volet -us.

Non-gram.: 'usefulness; requirement, need' (Pl.+); 'use, practice' (Cato+).

REFERENCES

- AALTO, P. 1949, *Untersuchungen über das lateinische gerundium und gerundivum*, Helsinki, Suomalainen Tiedekatemia.
- ADAM, A. 1963, *Die sprachliche Herkunft des Wortes Elementum*, «Novum Testamentum», 6, 229-232.
- ADAMS, J.N. 1982, *The Latin Sexual Vocabulary*, London, Duckworth.
- ALLEN, W.S. 1965, *Vox Latina*, Cambridge, Cambridge University Press.
- ALLEN, W.S. & BRINK, C.O. 1980, *The old order and the new: a case history*, «Lingua», 50, 61-100.
- Alvar Ezquerro, A. & García Fernández, J. (edd.) 1998, *IX Congreso español de estudios clásicos. Lingüística latina (Madrid, 27-30 septiembre 1995)*, Madrid, Sociedad Española de Estudios Clásicos.
- ALVAREZ HUERTA, O. 1998, *La sílaba en los gramáticos latinos*, in Alvar Ezquerro & García Fernández (edd.), 1998, 3, 27-31.
- AMACKER, R. 1990, *L'argumentation pragmatique chez Priscien: 'personne' et 'déixis'*, «Historiographia Linguistica», 17 no. 3, 269-291.
- AMSLER, M. 1989, *Etymology & Grammatical Discourse in Late Antiquity & the Early Middle Ages*, Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins.
- ANDRÉ, J. 1952, *Contribution au vocabulaire de la viticulture: 'les noms de cépages'*, «Revue des Études latines», 30, 126-156.
- ANDRÉ, J. 1971, *Emprunts et suffixes nominaux en latin*, Genève, Droz.
- ANDRÉ, J. 1986, *Sur la constitution des langues techniques en latin*, «Études de Lettres», 1, 5-18.
- AUERBACH, E. 1938, *Figura*, «Archivum Romanicum», 22, 436-489.
- AUSTIN, R.G. 1964, *P. Vergili Maronis Aeneidos liber secundus. With a commentary by R.G. Austin*, Oxford, Clarendon Press.
- AX, W. 1982, *Aristarch und die 'Grammatik'*, «Glotta», 60, 96-109.
- AX, W. 1985, *Laut, Stimme und Sprache*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht («Hypomnemata», 84).
- BACHMANN, L. 1828, *Anecdota Graeca*, Vol. I, Leipzig, J.C. Hinrichs.
- BACHMANN, L. [1828] 1965, *Anecdota Graeca*, Vol. II, Hildesheim, Olms.
- BADER, F. 1962, *La formation des composés nominaux du latin*, Paris, Les Belles Lettres.
- BALLESTER, X. 1990, *El acento latino según los antiguos*, «Emerita», 58, 311-321.
- BARATIN, M. 1978, *Sur l'absence de l'expression des notions de sujet et de prédicat dans la terminologie grammaticale antique*, in Collart et al. (edd.), 1978, 205-209.
- BARATIN, M. 1989, *La naissance de la syntaxe à Rome*, Paris, Les Éditions de Minuit.
- BARATIN, M. & DESBORDES, F. 1981, *L'analyse linguistique dans l'antiquité classique, 1. Les théories*, Paris, Klincksieck.
- Baratin, M. & Moussy, C. (edd.) 1999, *Conceptions latines du sens et de la signification*, Paris, Presses de l'Université Paris-Sorbonne.
- Barberi Squarotti, G. et al. (edd.) 1994, *Voce di molte acque: miscellanea di studi offerti a Eugenio Corsini*, Torino, S. Zamorani.
- BARWICK, K. [1922], 1967, *Remmius Palaemon und die Römische Ars Grammatica* («Philologus», Suppl. XV, 2), Leipzig, (reprint: New York: Johnson Reprint Corporation).
- BARWICK, K. 1936, *Quintilians Stellung zu dem Problem sprachlicher Neuschöpfungen*, «Philologus», 91, 89-113.
- BARWICK, K. 1964, *Charisius, Artis grammaticae libri V, add. et corr. coll. et adiec. F. Kuehnert*, Leipzig, Teubner.
- BÉCARES BOTAS, V. 1985, *Diccionario de terminología gramatical griega*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca.
- BECK, J.-W. 1993, *Terentianus Maurus De Syllabis*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht.
- BEKKER, I. 1813, *Apollonii Dyscoli, Grammatici Alexandrini, De Pronomine*. Berlin, in Libreria Scholae Realis.
- BEKKER, I. 1814 *Anecdota Graeca*, Vol. I, Berlin, apud G.C. Nauckium.
- BEKKER, I. 1816 *Anecdota Graeca*, Vol. II, Berlin, apud G.C. Nauckium.
- BEKKER, I. 1817 *Apollonii Alexandrini de constructione*, Berlin, G. Reimeri.
- BEKKER, I. 1821 *Anecdota Graeca*, Vol. III, Berlin, apud G.C. Nauckium.
- BENVENISTE, E. 1932, *Supinum*, «Revue de Philologie», 6, 136-137.

- BIESE, Y.M. 1954, 1957, *Zwei Beiträge zur Geschichte der römischen Grammatik*, in *Commentationes in honorem Edwin Linkomies*, Helsinki, Otava.
- BIVILLE, F. 1989, *Grec et latin: contacts linguistiques et création lexicale. Pour une typologie des hellénismes lexicaux du latin*, in Lavery & Longrée (edd.), 1989, 29-40.
- BLAISE, A. 1954, *Dictionnaire latin-français des auteurs chrétiens*, Turnhout, Brepols.
- BLUNDELL, J. 1988, *A Commentary on Donatus*, Eunuchus 391-453 & 471-614, London, University of London.
- BOOTH, A.D. 1981, *Litterator*, «Hermes», 109, 371-378.
- BOWER, E.W. 1961, *Some Technical Terms in Roman Education*, «Hermes», 89, 462-477.
- BRACHET, J.-P. 1999, *Réflexions sur l'évolution sémantique de significare*, in Baratin & Moussy (edd.), 1999, 29-39.
- BREITMEYER, J. 1933, *Le suffixe latin -ivus*, PhD Dissertation, Geneva, Nogent-le-Rotrou.
- BRINK, C.O. 1971, *Horace on Poetry II The 'Ars Poetica'*, Cambridge, Cambridge University Press.
- BRINK, C.O. 1982, *Horace on Poetry III Epistles Book II: the letters to Augustus and Florus*, Cambridge, Cambridge University Press.
- BYWATER, I. 1909, *Aristotle on the Art of Poetry*, Oxford, Clarendon Press.
- CAMPANELLA, T. 1613, *Philosophia Rationalis partes quinque, videlicet Grammatica, Dialectica, Rhetorica, Poetica, Historiographia, iuxta propria principia*, Paris, Du Bray.
- CHAMPEAUX, J. 1975, *Primigenius, ou de l'originare*, «Latomus», 34, 909-985.
- CHARPIN, F. 1965, *Coniunctiones causales et rationales*, «Révue des Études latines», 43, 396-405.
- CHARPIN, F. 1977, *L'idée de phrase grammaticale et son expression en latin*, Lille, Atelier reproduction des thèses, Université de Lille III, et Paris, diffusion, H. Champion.
- CHRIST, W. 1862, *Die leistungen auf dem gebiete der alten lateinischen grammatik*, «Philologus», 18, 109-185.
- CIANCAGLINI, C.A. 2001, *L'accezione di προσωδία nella teoresi linguistica greca*, in Finazzi & Tornaghi (edd.), 2001, 179-193.
- CLASSEN, J. 1829, *De Grammaticae Graecae Primordiis*, Bonn, Thormanni.
- COHEN, M. 1938, *Mots latins et mots orientaux*, «Bulletin de la Société de Linguistique de Paris», 39, 179-183.
- COLEMAN, R. 1989, *The Formation of Specialised Vocabularies in Philosophy, Grammar and Rhetoric: Winners and Losers*, in Lavery & Longrée (edd.), 1989, 77-89.
- COLLART, J. 1954 (1), *Varron grammairien latin*, Paris, Les Belles Lettres.
- COLLART, J. 1954 (2), *Varron, De lingua latina, livre V*, Paris, Les Belles Lettres.
- COLLART, J. 1963, *Analogie et anomalie*, in Reverdin & Brink (edd.) 1963, 117-140.
- COLLART, J. 1964, *Varron grammairien et l'enseignement grammatical dans l'antiquité romaine 1934-1963*, «Lustrum», 9, 213-241.
- COLLART, J. 1978, *A propos des études syntaxiques chez les grammairiens latins (1960)*, in Collart et al. (edd.), 1978, 195-204.
- Collart, J. et al. (edd.) 1978, *Varron, Grammaire antique et stylistique latine*, Paris, Les Belles Lettres.
- COLSON, F.H. 1914, *The Grammatical chapters in Quintilian I 4-8*, «Classical Quarterly», 8, 33-47.
- COLSON, F.H. 1919, *The analogist and anomalist controversy*, «Classical Quarterly», 13, 24-36.
- COOGAN, M.D. 1974, *Alphabets and Elements*, «Bulletin of the American Schools of Oriental Research», 216, 61-63.
- COPE, E.M. 1867, *An Introduction to Aristotle's Rhetoric*, London & Cambridge, Macmillan.
- CORSSEN, W. 1866, *Kritische Nachträge zur lateinischen Formenlehre*, Leipzig, Teubner.
- COUSIN, J. 1943, *Les langues speciales*, in *Memorial des études latines... offert... à J. Marouzeau*, Paris, Les Belles Lettres, 37-54.
- COUSIN, J. 1967, *Études sur Quintilien II*, Amsterdam, P. Schippers.
- DAHLMANN, H. 1932, *Varro und die hellenistische Sprachtheorie*. «Problemata», vol. 5, Berlin, Weidmann.
- DAHLMANN, H. 1935, *Varro*, in G. Wissowa, *Paulys Realencyclopädie*, Suppl. VI, Stuttgart, J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, col. 1172-1277.
- DAHLMANN, H. [1940], 1966, *Varro De Lingua Latina Buch VIII*, *Hermes*, Einzelschriften, 7 (reprint: Berlin-Zurich-Dublin, Weidmann).
- DAHLMANN, H. 1970, *Zur Ars Grammatica des Marius Victorinus* (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften und Literatur in Mainz, Geist. u. Sozialw. Kl., 1970, 2), Wiesbaden, Akademie der Wissenschaften und der Literatur in Mainz in Kommission bei F. Steiner.
- DALMASSO, L. 1923, *Aulo Gellio Lessicografo*, «Rivista di Filologia», 51, 195-216, 468-484.

- DAM, R. J. 1930, *De Analogia. Observationes in Varronem grammaticamque Romanorum*, Utrecht, apud J.H. Kok.
- De Clercq, J. & Desmet, P. (edd.), 1994, *Florilegium historiographiae linguisticae. Études d'historiographie de la linguistique*, Louvain-la-Neuve, Peeters.
- DELLA CASA, A. 1969, *Il libro X del De lingua latina di Varrone*, Genova, M. Bozzi.
- DE MAURO, T. 1971, *Il nome del dativo et la teoria dei casi greci*, in DE MAURO, *Senso e Significato, Studi di Semantica teorica e storica*, Bari, Adriatica, 239-332.
- DERVENI PAPYRUS 1982, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 47, p. 300 f.
- DESBORDES, F. 1983, *Le schéma 'addition, soustraction, mutation, métathèse' dans les textes anciens*, «Histoire Épistémologie Langage», vol. 5, fasc. 1, 23-30.
- DI BENEDETTO, V. 1958, *Dionision il Trace e la Techne a lui attribuita*, «Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa», s. II, 27 (1958), 169-210.
- DI BENEDETTO, V. 1959, *Dionision il Trace e la Techne a lui attribuita*, «Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa», s. II, 27 (1959), 87-118.
- DI BENEDETTO, V. 1973, *La techne spuria*, «Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa», s. III, 3, 797-814.
- DIELS, H. 1899, *Elementum. Eine Vorarbeit zum griechischen und lateinischen Thesaurus*, Leipzig, Teubner.
- DILLMANN, A. 1899, *Grammatik der äthiopischen Sprache* (2nd edn.), Leipzig, T.O. Weigel.
- EGGER, E. 1854, *Apollonius Dyscole, essai sur l'histoire des Théories grammaticales dans l'antiquité*, Paris, A. Durand.
- EHRlich, H. 1910, *Zur Indogermanischen Sprachgeschichte*, Königsberg, Prog. Königsberg.
- EICHENFELD, I. ab & ENDLICHER, S. 1837, *analecta grammatica*, Vienna, F. Beck.
- ERBSE, H. 1980, *Zur normativen Grammatik der Alexandriner*, «Glotta», 58, 236-258.
- ERNOUT, A. 1954, *Aspects du vocabulaire latin*, Paris, Klincksieck.
- ERNOUT, A. 1965, *Philologica* 3, Paris, Klincksieck.
- ERNOUT, A. & MEILLET A. 1979, *Dictionnaire étymologique de la langue latine* (4th edn.), Paris, Klincksieck.
- FEHLING, D. 1956, *Varro und die grammatische Lehre von der Analogie und der Flexion*, «Glotta», 35, 214-70.
- FEHLING, D. 1958, *Varro und die grammatische Lehre von der Analogie und der Flexion*, «Glotta», 36, 48-100.
- Finazzi, R.B. & Tornaghi, P. (edd.) 2001 *Cinquant'anni di ricerche linguistiche: problemi, risultati e prospettive per il terzo millennio*, Arti del IX Convegno Internazionale di Linguisti, Milano 8-10 ottobre 1998, Alessandria, Edizioni dell'Orso.
- FLOBERT, P. 1975, *Les verbes déponents latins des origines à Charlemagne*, Paris, Les Belles Lettres.
- FLOBERT, P. 1981, *Observations sur les emplois grammaticaux de 'significatio'*, «Révue de Philologie», 55, 25-32.
- Flobert, P. (ed.) 1985, *Varron La Langue Latine Livre VI. Texte établi, traduit et commenté par Pierre Flobert*, Paris, Les Belles Lettres.
- FLUCK, H.R. [1980], 1991, *Fachsprachen*, Munich, Francke (reprint: Tübingen).
- FREDE, M. 1978, *Principles of Stoic grammar*, in J.M. Rist (ed.), *The Stoics*, Berkeley, University of California Press, 27-75.
- FROEHDE, O. 1892, *Die Anfangsgründe der römischen Grammatik*, Leipzig, Teubner.
- FROEHDE, O. 1895, *Die griechischen und römischen Quellen der Institutiones des Priscianus*, «Jahrbücher für classische Philologie», 151.
- Funaioli, H. (ed.) 1907, *Grammaticae romanae fragmenta*, Leipzig, Teubner.
- FUNK, G. 1961, *Gewohnheit*, «Archiv für Begriffsgeschichte», 3, Bonn, Bouvier Verlag H. Grundmann.
- GÖTZ, G. & SCHÖLL, F. 1910, *Varronis. De lingua latina quae supersunt, accedunt grammaticorum Varronis librorum fragmenta*, Leipzig, Teubner (reprint: Amsterdam, A.M. Hakkert).
- GORDON, A.E. 1973, *The Letter Names of the Latin Alphabet*, Berkeley («University of California Publications: Classical Studies», Vol. 9).
- GREENOUGH, J.B. 1890, *Some Latin Etymologies*, «Harvard Studies in Classical Philology», 1, 93-106.
- GRUNDMANN, H. 1958, *Litteratus-illiteratus. Der Wandel einer Bildungsnorm vom Altertum zum Mittelalter*, «Archiv für Kulturgeschichte», 40, 1-65.
- GUTIÉRREZ GALINDO, M. A. 1989, *Les definiciones de conjunción en los gramáticos latinos: un capítulo importante en la historia de la sintaxis*, «Revista española de lingüística», 19 (2), 389-419.
- HANSCHKE, P. 1914, *De accentuum graecorum nominibus*, Bonn, A. Marcus & E. Weber.

- HARTUNG, H.-J. 1973, *Παρεπόμενα ῥήματος bei Varro?*, «Glotta», 51, 293-311.
- HAVERLING, G. 1995, *Nota sul concetto di pinguitudo nei retori e nei grammatici latini*, «Maia», 47, 229-237.
- HERAEUS, W. 1906, *Beiträge zur Bestimmung der Quantität in positionslangen Silben*, «Archiv für Lateinische Lexikographie», 14, 449-477.
- HERZOG, R. & SCHMIDT, P.L. 1989, *Lateinische Literatur der Antike*, Vol. 5, (284-374 N.CHR.) («Handbuch der Altertumswissenschaft», VIII. 5), Munich, C.H. Beck.
- HIERSCHKE, R. 1955, *Entstehung und Entwicklung des Terminus ‚Fall‘* («Sitzungsberichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Klasse für Sprachen, Literatur und Kunst», 1955, 3), 1-19.
- HILGARD, A. (ed.) 1889, *Theodosii canones et Choerobosci Scholia in canones nominales*, in *Grammatici Graeci*, Vol. 4, part. 1, Leipzig, Teubner.
- HILGARD, A. 1901, *Scholia in Dionysii Thracis artem grammaticam*, in *Grammatici Graeci*, I.3, Leipzig, Teubner.
- HOENIGSWALD, H.M. 1954, *Media, Neutrum und Zirkumflex*, in *Sprachgeschichte und Wortbedeutung. Festschrift Albert Debrunner*, Bern, Francke Verlag, 209-212.
- HOLTZ, L. 1981, *Donat et la tradition de l'enseignement grammatical: étude sur l'Ars Donati et sa diffusion (IVe-IXe siècle) et édition critique*, Paris, CNRS Editions.
- HOUSEHOLDER, F.W. 1981, *The Syntax of Apollonius Dyscolus*, Amsterdam, Benjamins.
- HUBERT, R.P.M. 1971, *Isidore de Séville Novateur?*, «Révue des Études latines», 49, 290-313.
- HÜBNER, W. 1984, *Varros Instrumentum vocale im Kontext der antiken Fachwissenschaften*, Mainz, Akademie der Wissenschaften und der Literatur; Steiner.
- JANNAcone, S. 1950, *Recherches sur les éléments grecs du vocabulaire latin de l'empire*, Vol. 1, Paris, Champion.
- JEEP, L. 1893, *Zur Geschichte der Lehre von den Redetheilen bei den Lateinischen Grammatikern*, Leipzig, Teubner.
- JENSEN, P.J. 1939, *The Use of the Perfect in Classical Latin*, «Classica et Mediaevalia», II, 55-85.
- JOB, L. 1893, *De grammaticis vocabulis apud latinos*, Paris, Lutetiae Parisiorum, Bouillon.
- KAPP, E. 1956, *Casus accusativus*, in *Ausgewählte Schriften*, Berlin, De Gruyter, 278-284.
- KASTER, R.A. 1978, *Servius und idonei auctores*, «American Journal of Philology», 99, 181-209.
- KASTER, R.A. 1980, *The Grammarian's Authority*, «Classical Philology», 75, 216-241.
- KASTER, R.A. 1988, *Guardians of Language: The Grammarian and Society in Late Antiquity*, Berkeley, University of California Press.
- KEIL, H. (ed.) 1855-1880, *Grammatici Latini*, 7 Vols. Leipzig, Teubner.
- KELLER, O. 1891, *Lateinische Volksetymologie und verwandtes*, Leipzig, Teubner.
- KENNEDY, B.H. 1962, *The Revised Latin Primer*, London, Longmans, Green & Co.
- KENNEDY, G.A. 1991, *Aristotle on Rhetoric. A Theory of Civic Discourse*, Oxford, Oxford University Press.
- KENT, R.G. 1936, *On the Text of Varro, de lingua latina*, «Transactions of the American Philological Association», 67, 64-82.
- KENT, R.G. [1938] 1977, *Varro on the Latin Language*, 2 Vols., Cambridge-Massachusetts-London, Loeb.
- KENT, R.G. 1947, *Addenda on Varro, de lingua latina*, «Transactions of the American Philological Association», 78, 129.
- KIRCHER, C. 1988, *La formation des noms en latin d'après Priscien, livres II, III et IV*, «Ktêma», 13, 195-203.
- KIRCHER-DURAND, C. 1982, *Les noms en -nus, -na, -num du latin classique*, Nice, Université de Nice, Faculté des Lettres et Sciences Humaines.
- KOHLSTEDT, H. 1917, *Das Romanische in den Artes des Consentius*, Erlangen, Junge.
- KRAFFT, P. 1969, *Varro, de lingua latina* 5,1, «Rheinisches Museum», 112, 306-311.
- KREBS, J.Ph. 1905, *Antibarbarus der lateinischen Sprache* (7th edn.), Basel, Benno Schwabe.
- KRETSCHMER, P. 1934, *Literaturberichte für die Jahre 1931 und 1932*, «Glotta», 22, 193-269.
- KRETSCHMER, P. 1939, *Literaturbericht für das Jahr 1935*, «Glotta», 27, 1-40.
- LALLOT, J. 1998, *La grammaire de Denys le Thrace. Traduite et annotée par Jean Lallot* (2nd edn.), Paris, CNRS Editions.
- LAMACCHIA, R. 1961, *Per una storia del termine 'deponente'*, «Studi Italiani», 33, 185-211.
- LAMBERT, C. 1908, *La grammaire latine selon des grammairiens latins du IVe et du Ve siècle*, Dijon-Paris, Damidot Frères («La Revue Bourguignonne»: Bibliothèque de l'Université de Dijon).
- LAMPE, G.W.H. 1961, *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, Oxford University Press.

- LANGENDOEN, D.T. 1966, *A note on the linguistic theory of M.T.Varro*, «Foundations of Language», 2, 33-36.
- LANGSLOW, D.R. 1989, *Latin Technical Language: Synonyms and Greek words in Latin medical terminology*, «Transactions of the Philological Society», 87:1, 33-53.
- LANGSLOW, D.R. 1991, *The Development of Latin Medical Terminology: some working hypotheses*, «Proceedings of the Cambridge Philological Society», 37, 106-130.
- LATTE, K. 1925, *Glossographia*, «Philologus», 80, 136-174, reprinted in LATTE, 1968, 631-666.
- LATTE, K. 1968, *Kleine Schriften*, Munich, Beck.
- LAUSBERG, H. 1960, *Handbuch der literarischen Rhetorik*, Munich, M. Hueber.
- LAVENCY, M. & LONGRÉE, D. (edd.), 1989, *Actes du cinquième colloque linguistique latine*, Louvain la Neuve, Peeters («Cahiers de l'institut de linguistique de Louvain», 15, 1-4).
- LAW, V. 1997, *Grammar and Grammarians in the Early Middle Ages 600-1100*, London & New York, Longman.
- LAW, V. & SLUITER, I. (edd.), 1995, *Dionysius Thrax and the 'Techne Grammatike'*, Münster, Nodus Publikationen.
- LEJEUNE, M. 1950, *Sur le nom grec du 'cas' grammatical*, «Révue des Études Grecques», 63, 1-7.
- LENTZ, A. 1867, *Herodiani Technici Reliquiae*, in *Grammatici Graeci III.1*, Leipzig, Teubner.
- LENTZ, A. 1868, *Herodiani Technici Reliquiae*, in *Grammatici Graeci III.1.1*, Leipzig, Teubner.
- LENTZ, A. 1870, *Herodiani Technici Reliquiae*, in *Grammatici Graeci III.1.2*, Leipzig, Teubner.
- LERSCH, L. 1838-41, *Die Sprachphilosophie der Alten*, Bonn, H.B. König.
- LEUMANN, M. 1977, *Lateinische Grammatik*, Vol. 1, Munich, C.H. Beck.
- LOMANTO, V. 1994, *Il sistema del 'sermo latinus' in Quintiliano*, in G. Barberi Squarotti et al. (edd.), 1994, 237-256.
- Lomanto, V. & Marinone, N. (edd.) 1990, *Index Grammaticus. An Index to Latin Grammar Texts*, Hildesheim-Zürich-New York, Olms-Weidmann.
- LUCAS, D.W. 1968, *Aristotle Poetics*, Oxford, Clarendon Press.
- LUHTALA, A. 1990, *On the concept of transitivity in Greek and Latin grammars*, in G. Calboli (ed.), *Papers on Grammar 3*, Bologna, University of Bologna, 19-56.
- LUHTALA, A. 1992, *On the origin of the medieval concept of transitivity*, in A. Ahlqvist et al. (edd.), *Diversions of Galway: Papers from the Fifth International Conference on the History of Linguistics*, Amsterdam, John Benjamins, 39-48.
- LUMPE, A. 1959, *Elementum*, in *Reallexikon für Antike und Christentum*, Stuttgart, Anton Hiersemann, 4, 1073-1100.
- LUMPE, A. 1962, *Der Begriff 'Element' im Altertum*, «Archiv für Begriffsgeschichte», Bonn, 7, 285-293.
- LUSCHER, A. 1912, *De Prisciani studiis Graecis*, Breslau.
- MCCALL, M. 1969, *Cicero, 'De oratore', III*, 39, 157, «American Journal of Philology», 90, 215-219.
- MACLEOD, C.W. 1973, *Catullus 116*, «Classical Quarterly», 23, 305 n. 7.
- MADVIG, I.N. 1876, *M. Tullii Ciceronis De finibus bonorum et malorum libri quinque* (3rd edn.), Hauniae, impensis Librariae Gydendaliae (Frederici Hegel).
- MALKIEL, Y. 1941, *The development of ivu in Latin and Romance*, «Language», 17, 99-118.
- MARACHE, R. 1952, *Mots nouveaux et mots archaïques chez Fronton et Aulu-Gelle*, Rennes, Presses universitaires de France.
- MARACHE, R. 1954, *A propos de l'analogie et de l'anomalie*, «Pallas», 2, 31-38.
- MARIOTTI, G. 1967, *Marii Victorini ars grammatica*, Florence, F. le Monnier.
- MARIOTTI, G. 1970, *Ricerche sulla grammatica latina*, Vol. 1, part. 1, Rome-Athens.
- MAROUZEAU, J. 1954, *Traité de stylistique latine*, Paris, Les Belles Lettres.
- MARROU, H.I. 1965, *Histoire de l'éducation dans l'antiquité* (6th edn.), Paris, Éditions du Seuil.
- MARSHALL, P.K. 1990, *A. Gellii noctes atticae*, Oxford, Clarendon Press.
- MATTHIAS, T. 1887, *Zu alten Grammatikern*, «Jahrbücher für classische Philologie», Suppl. Bd. 15, Leipzig, 591-640.
- MAZZARINO, A. 1955, *Grammaticae Romanae Fragmenta aetatis Caesareae Augustae*, Taurinorum, in aedibus Loescheri.
- MINICONI, P.-J. 1951, *Causa et ses dérivés*, Paris, Les Belles Lettres.
- MONACO, G. 1976, *Quintiliano e i compositi latini*, in *Grammatici latini d'età imperiale: miscellanea filologica*, Genova, Istituto di filologia classica e medievale, 11-16.
- MORILLON, P. 1974, *Sentire, sensus, sententia*, Paris, thesis.
- MOUNIN, G. 1967, *Histoire de la linguistique*, Paris, Presses universitaires de France.
- MOUSSY, C. 1999, *Les vocables latins servant à désigner le sens et la signification*, in Baratin & Moussy (edd.), 1999, 13-27.

- MÜLLER, C.O. (ed.) 1839, *Sexti Pompei Festi de verborum significatione quae supersunt cum Pauli epitome*, Leipzig, Weidmann.
- MÜLLER, F.M. 1891, *The Science of Language*, London, Longmans, Green.
- MÜLLER, H. 1864, *De generibus verbi*, Greifswald.
- Müller, L. (ed.) 1872, *C. Lucilii Saturarum reliquiae*, Leipzig, Teubner.
- MURRU, F. 1978, *Alcune questioni filologico-linguistiche a proposito dell'octavus casus*, «Glotta», 56, 144-155.
- MURRU, F. 1979, *Due ulteriori definizioni dell'octavus casus nei grammatici latini*, «Glotta», 57, 155-157.
- MURRU, F. 1980, *A propos du septimus casus*, «Eos», 68, 151ff.
- NETTLESHIP, H. 1886, *The study of grammar among the Romans in the first century A.D.*, «Journal of Philology», 15, 189-214.
- NETTLESHIP, H. 1889, *Contributions to Latin Lexicography*, Oxford, Clarendon Press.
- NIEDERMANN, M. 1935-36, *Mélanges de linguistique latine*, «Mnemosyne», 3, 265-78.
- OLIVER, R.P. 1966, *Apex et Sicilicus*, «American Journal of Philology», 87, 129-170.
- PACK, R.A. [1952], 1965, *The Greek and Latin Literary Texts from Greco-Roman Egypt*, Ann Arbor, University of Michigan Press.
- PANAGEL, O. 1986, *Die Wiedergabe griechischer Komposita in der lateinischen Übersetzungsliteratur*, in A. Etter (ed.), *O-o-pe-ro-si: Festschrift für Ernst Risch zum 75. Geburtstag*, Berlin, De Gruyter, 574-582.
- PELLICER, A. 1966, *Natura: étude sémantique et historique du mot latin*, Paris, Presses universitaires de France.
- PEPE, L. 1943, *Accio, Lucilio et la 'geminatio'*, «Studi Italiani», 20, 105-120.
- PERCIVAL, W.K. 1987, *On Priscian's Syntactic Theory: The Medieval Perspective*, in H. Aarsleff, L. G. Kelly, H.-J. Niederehe (edd.), *Papers in the History of Linguistics*, Amsterdam, John Benjamins, 65-74.
- PERROT, J. 1961, *Les dérivés latins en -men et -mentum*, Paris, Klincksieck.
- PERSSON, P. 1918, *Zur lateinischen und griechischen Wortforschung 4. Lat. 'littera'*, «Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung», 48, 129-132.
- PFEIFFER, R. 1968, *History of Classical Scholarship from the Beginnings to the End of the Hellenistic Age*, Oxford, Clarendon Press.
- PINBORG, J. 1975, *Classical antiquity: Greece*, in T.A. Sebeok (ed.), *Current Trends in Linguistics 13, Historiography of linguistics*, The Hague, Mouton, 69-126.
- PLASBERG, O. 1898, *Satura Tulliana IV*, «Rheinisches Museum», 53, 74-80.
- POHLENZ, M. 1939, *Die Begründung der abendländischen Sprachlehre durch die Stoa*, in *Nachrichten von der Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Philologisch-historische Klasse*, NF III 6, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 167-76.
- PUELMA, M. 1980, *Cicero als Platon-übersetzer*, «Museum Helveticum», 37, 137-178.
- RAMAGE, E.S. 1973, *Urbanitas: ancient sophistication and refinement*, Oklahoma, University of Oklahoma Press for the University of Cincinnati.
- REITZENSTEIN, R. 1901, *M. Terentius Varro und Johannes Mauropus von Euchaita*, Leipzig, Teubner.
- Reverdin, O & Brink, C.O. (edd.) 1963, *Varron*, «Entretiens sur l'Antiquité Classique», IX, Geneva, Fondation Hardt.
- RIBBECK, O. 1874, *Luciliana*, «Rheinisches Museum», 29, 118-132.
- RIGANTI, E. 1978, *Varrone de lingua latina libro VI*, Bologna, Patron.
- RITSCHL, F. 1877, *Opuscula philologica*, Vol. 3, Leipzig, Teubner.
- ROBINS, R.H. 1951, *Ancient and Medieval Grammatical Theory in Europe*, London, Bell.
- ROBINS, R.H. 1957, 1958, *Dionysius Thrax and the Western Grammatical Tradition*, «Transactions of the Philological Society», 1958, 67-106, reprinted in ROBINS, 1970, 113-154.
- ROBINS, R.H. 1964, *Ancient grammarians and modern linguistics*, «Didaskalos», 1 (1), 81-89, reprinted, with an introduction, in ROBINS 1970, 101-111.
- ROBINS, R.H. 1966, *The Development of the Word Class System of the European Grammatical Tradition*, «Foundations of Language», 2, 3-19, reprinted in ROBINS, 1970, 185-203.
- ROBINS, R.H. 1970, *Diversions of Bloomsbury*, Amsterdam, North-Holland.
- ROBINS, R.H. 1976, *Varro and the tactics of the analogist grammarians*, in A.M. Davies & W. Meid (edd.), *Studies in Greek, Italic and Indo-European Linguistics offered to L.R. Palmer*, Innsbruck, Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 333-336.
- ROBINS, R.H. 1986, *The Technē grammatikē of Dionysius Thrax in its historical perspective*, in P. Swiggers & W. Van Hoesche (edd.), *Mots et parties du discours*, Leuven, Peeters, 9-37.

- ROBINS, R.H. 1990, *A Short History of Linguistics* (3rd edn.), London-New York, Longman.
- ROMEO, L. & TIBERIO, G.E. 1971, *Historiography of linguistics and Rome's scholarship*, «Language Sciences», 17, 23-44.
- ROSÉN, H. 1989, 'Consignificare' & προσσημαίνειν. *Reevaluation of a grammatical term*, «Historiographia linguistica», 16, 225-233.
- ROSSI, L.E. 1963, *Anceps: vocale, sillaba, elemento*, «Rivista di Filologia», 41 (91), 52-71.
- SAINT-DENIS, E. de 1943, *Des vocabulaires techniques en latin*, in *Memorial des études latines... offert...à J. Marouzeau*, Paris, Les Belles Lettres, 55-79.
- SANDYS, J.E. 1921, *A History of Classical Scholarship*, Vol. 1 (3rd edn.), Cambridge, Cambridge University Press.
- Sandys, J.E. (ed.) 1877, *The Rhetoric of Aristotle with a commentary by the late Edward Meredith Cope, M.A.*, Cambridge, Cambridge University Press.
- SCHMIDT, K.E.A. 1859, *Beiträge zur Geschichte der Grammatik des Griechischen und des Lateinischen*, Halle, Buchhandlung des Waisenhauses.
- SCHMIDT, M. 1852, *Dionys der Thraker*, «Philologus», 7, 360-382.
- SCHMIDT, M. 1853, *Dionys der Thraker*, «Philologus», 8, 231-253, 510-520.
- Schneider, R. (ed.) 1878, *Apollonii Dyscoli quae supersunt*. Voluminis primi fasc. I, in *Grammatici Graeci* II.1.1 (scripta minora). Leipzig, Teubner.
- SCHNEIDER, R. 1902, *Apollonii Dyscoli quae supersunt*. Voluminis primi fasc. II, in *Grammatici Graeci* II.1.2. Leipzig, Teubner.
- SCHNEIDER, R. 1910, *Apollonii Dyscoli quae supersunt*. Volumen tertium, in *Grammatici Graeci* II.3. Leipzig, Teubner.
- SCHOELL, F. 1876, *Acta Societatis Philologiae Lipsiensis*, VI, Teubner.
- SCHOEMANN, G.F. 1862, *Die Lehre von den Redetheilen nach den Alten*, Berlin, Hertz.
- SCHOEMANN, G.F. 1864, *Geschichte der Sprachwissenschaft bei den Griechen und Römern mit besonderer Rücksicht auf die Logik von Dr. H. Steinthal*, «Neue Jahrbücher für Philologie und Paedagogik», 89, 339-381.
- SCHOTTMUELLER, A. 1858, *De C. Plini Secundi libris grammaticis*, Leipzig, Teubner.
- SCHREINER, M. 1954, *Die grammatische Terminologie bei Quintilian*, Munich, thesis.
- SCHRÖTER, R. 1959, *Studien zur varronischen Etymologie*, Mainz / Wiesbaden, Akademie der Wissenschaften und der Literatur; in Kommission bei F. Steiner.
- SCHUCHARDT, H. 1866, *Der Vokalismus des vulgärlateins*, Leipzig, Teubner.
- SCHULZE, W. 1894, *Orthographica*, Marburg, R. Friedrich.
- SCHWYZER, E. 1931, *Griechische Interjektionen und griechische Buchstabennamen auf -a. Exkurs 3: Zur Geschichte des Wortes Alphabet*, «Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung», 58, 199-201.
- SCHWYZER, E. 1939, *Griechische Grammatik*, Vol. 1, Munich, C.H. Beck.
- SCHWYZER, E. & DEBRUNNER, A. 1950, *Griechische Grammatik*, Vol. 2, Munich, C.H. Beck.
- Sebeok, T.A. (ed.) 1975, *Current Trends in Linguistics 13, Historiography of linguistics*, The Hague, Mouton, 69-126, 127-177.
- SERBAT, G. 1975, *Les dérivés nominaux latins à suffixe médiatif*, Paris, Les Belles Lettres.
- SIEBENBORN, E. 1976, *Die Lehre von der Sprachrichtigkeit und ihren Kriterien: Studien zur antiken normativen Grammatik*, Amsterdam, B.R. Grüner.
- SLUITER, I. 1990, *Ancient Grammar in Context*, Amsterdam, Vrije Universiteit University Press.
- SOPHOCLES, E.A. 1914, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods (from B.C. 146 to A.D. 1100)*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.
- SOUTER, A. 1949, *A Glossary of Later Latin to 600 A.D.*, Oxford, Oxford University Press.
- SPALTENSTEIN, F. 1986, *Commentaire des Punica de Silius Italicus*, Vol. 1, Geneva, Droz.
- STEINTHAL, H. 1890-1, *Geschichte der Sprachwissenschaft bei den Griechen und Römern* (2nd edn.), Berlin, F. Dümmler.
- STUENKEL, L. 1875, *De Varroniana verborum formatione*, Strasbourg, apud C.J. Truebner.
- STURTEVANT, E.H. 1917, *Tenuis et media*, «Transactions of the American Philological Association», 48, 49-62.
- SUETONIUS TRANQUILLUS, G. 1830, *De illustribus grammaticis*, M. de Goldberg (ed.), Paris.
- SWIGGERS, P. & WOUTERS, A. 1995, *The Treatment of Relational Nouns in Ancient Grammar*, «Orbis», 38, 149-178.
- SWIGGERS, P. & WOUTERS, A. 1999, *Les noms 'ad aliquid' et 'aliquid qualiter' chez les grammairiens latins*, in Baratin & Moussy (edd.), 1999, 127-142.
- TAYLOR, D.J. 1975, *Declinatio: A study of the Linguistic Theory of Marcus Terentius Varro*, Amsterdam, John Benjamins.

- TAYLOR, D.J. 1986, *Rethinking the History of Language Science in Classical Antiquity*, «Historiographia Linguistica», 13, 175-190.
- Taylor, D.J. (ed.) 1987, *The History of Linguistics in the Classical Period*, Amsterdam, J. Benjamins.
- THURNEYSEN, R. 1934, *Elementum*, «Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung», 61, 255-256.
- TRAGLIA, A. 1956, *La sistemazione grammaticale di Dionisio Trace*, «Studi classici ed orientali», 15, 38-78.
- TRAGLIA, A. 1967, *La lingua latina [di] M. Terenzio Varrone, Libro X*, Rome, Edizione dell'Ateneo.
- TRAGLIA, A. 1970, *Le parti del discorso nei 'capitoli grammaticali' di Quintiliano*, in *Studia Florentina A. Ronconi sexagenario oblata*, Rome, Edizione dell'Ateneo, 483-95.
- TRENDELENBURG, F.A. 1836, *Accusativi nomen quid tandem sibi velit*, in *Acta Societatis Graecae*, Leipzig, scriptum fecit et venumdat Kochleriana libraria, 1, 117-124.
- UHLFELDER, M.L. 1966, 'Nature' in *Roman Linguistic Texts*, «Transactions of the American Philological Association», 97, 583-95.
- UHLIG, G. 1881, *Appendix artis Dionysii Thracis*, in *Grammatici Graeci*, I.3, Leipzig, Teubner.
- UHLIG, G. 1883, *Ars grammatica Dionysii Thracis*, in *Grammatici Graeci*, I.1, Leipzig, Teubner.
- UHLIG, G. 1910, *Apollonii Dyscoli quae supersunt. Volumen alterum*, in *Grammatici Graeci* II.2 (περὶ συντάξεως). Leipzig, Teubner.
- UTERMANN, J. 1977, *Zur semantischen Organisation des lateinischen Wortschatzes*, «Gymnasium», 84, 313-339.
- USENER, H. 1913, *Kleine Schriften II*, Leipzig & Berlin, Teubner.
- VACHER, M.-C. 1993, *Suétone. Grammairiens et Rhéteurs*, Paris, Les Belles Lettres.
- VASILAROS, G.N. 1993, *Der Gebrauch des Genetivus Absolutus bei Apollonios Rhodios im Verhältnis zu Homer*, Athen, Nationale und Capodistrianische Universität Athen, Philosophische Fakultät.
- VENDRYÈS, J. 1945, *Traité d'accentuation grecque*, Paris, Klincksieck.
- VOLKMANN, R. 1885, *Die Rhetorik der Griechen und Römer* (2nd edn.), Leipzig, Teubner.
- VOLLGRAFF, W. 1949, *Elementum*, «Mnemosyne», 2, 89-115.
- WACKERNAGEL, J. 1924, *Vorlesungen über Syntax. 2. Reihe*, Basel, Birkhäuser.
- WACKERNAGEL, J. 1950, *Vorlesungen über Syntax* (2nd edn.), Basel, Birkhäuser.
- WACKERNAGEL, J. 1953, *Kleine Schriften*, Vols. 1, 2, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht.
- WACKERNAGEL, J. 1979, *Kleine Schriften*, Vol. 3, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht.
- WEISE, F.O. 1882, *Die Griechischen Wörter im Latein*, Leipzig, S. Hirzel.
- WEISWEILER, J. 1890, *das lateinische participium futuri passivi in seiner Bedeutung und syntaktischen Verwendung*, Paderborn, F. Schöningh.
- WENTZEL, H. 1858, *Symbolae criticae ad historiam scriptorum rei metricae Latinorum*, Breslau, Formis Grassii Barthii.
- WILMANNS, A. 1864, *De Varronis libris grammaticis*, Berlin, Weidmann.
- WINTERBOTTOM, M. 1970, *M. Fabi Quintiliani institutiones oratoriae libri duodecim*, Oxford, Clarendon Press.
- WOELFFLIN, E. 1888, *Litteratura*, «Archiv für Lateinische Lexikographie», 5, 49-55.
- WOELFFLIN, E. 1893, *Die Etymologien der lateinischen Grammatiker*, «Archiv für Lateinische Lexikographie», 8, 421-440, 563-585.
- WOUTERS, A. 1979, *The Grammatical Papyri from Graeco-Roman Egypt, Contributions to the Study of the 'ars grammatica' in antiquity*, Brussels, Paleis der Academiën.
- WOUTERS, A. 1994, *The Ancient Greek (and Latin) Grammarians and the μετ' ὀλίγον μέλλων Tense* in J. De Clercq & P. Desmet (edd.) 1994, 97-129.
- YON, A. 1933, *Ratio et les mots de la famille de reor*, Paris, É. Champion.
- ZELLMER, E. 1976, *Die lateinischen Wörter auf -ura*, Frankfurt am Main, im Selbstverlag.
- ZUNDEL, E. 1989, *Clavis Quintiliana*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- ZWIERLEIN, O. 1970, *Der Terenzkommentar des Donat im Codex Chigianus H VII 240*, Berlin, De Gruyter.

INDEX I: ENGLISH-LATIN

- ablative*: ablativus.
absolute: absolutus, perfectus.
abstract: incorporalis.
accent (noun): accentiuncula, accentus, cacumen, moderamentum, prosodia, sonus, tenor, voculatio, vox.
accent (verb): acuo.
accept: assumo, excipio.
accusative: accusandi, accusativus, incusativus.
action: actio, actus.
active: activus, agendi, agens, faciendi, rectus.
actively: active.
acute: acutus, oxy.
add: addo, adicio, adiungo, admoveo, appono, ascribo, impono, infero, superaddo; cf. accedo.
added, additional: additivus, adiectivus, appositus.
adding: additio, adiectio, adiectus.
addition: additio, adiectamentum, adiectio, adiectus, adiunctio, supplementum.
address: dirigo.
adjacent: adiacens; cf. adhaereo, cohaereo.
adjectival: adiecticius, adiectivus, consequens.
adjective: accidens, adiectio, adiectivus, adiunctivus, appositum, cognomen, epitheton, qualitas, sequens, vocabulum.
adopt: admitto, assumo, sumo, traho, transfero, vindico; cf. venio.
adorn: orno.
adverb: adverbium, (cf. adminiculandi), prae-verbium.
adverbial: adverbialis.
adversative: adversativus.
affirmation: affirmatio, confirmatio.
affirmative: adnuendi, adnuentis, adnutativus, adnutivus, affirmandi, affirmantis, affirmativus, confirmandi, confirmativus.
agree: congruo, consentio, consono, convenio; cf. accommodo.
agreement: consensus.
allow: admitto, permitto.
alter: commuto, converto, immuto.
alternate: alterno.
alternation: alternatio.
ambiguity: confusio.
ambiguous: ambiguus, anceps, dubius.
analogy: aequabilitas, analogia, consequentia, proportio.
anaphora: relatio.
anaphoric: relativus.
ancestral: avonomicus.
ancient: antiquus, priscus, vetus.
animate noun: appellatio.
announcement: internuntium.
anomaly: anomalia, inaequabilitas.
antepenultimate: antepaenultimus.
anticipatory: praesumptivus.
antiquity: antiquitas, vetustas.
aorist: aoristos.
apostrophe: apostrophos.
appear: fulgeo
appearance: species.
apposition: appositio.
appositional: impositivus.
appositive: appositivus.
appropriate: congruus.
appropriateness: commoditas.
arrangement: positura.
article: articulus.
articular: articularis.
articulate: articulatus, explanativus, explanatus.
aspire: aspiro.
aspirated: asper, aspirativus, aspiratus, dasia, flatilis.
aspiration: aspiratus, spiritus.
assign: addico, refero.
association: societas.
Attic: atticus.
attribute: accidens, sequens.
augment: incrementum.
author: auctor.
authority: auctoritas.
barytone: barytonus.
base form: faciens, origo, positio, primiforme, principalitas, principium, prototypum, thema.
basic: absolutus, naturalis, positivus, primitivus, primitivus, principalis, simplex.
become: cado, transeo.
begin: coepi, inchoo, incipio.
beginning: principium.
bind: alligo.
breadth: latitudo, pinguetudo.
breathing: aspiratio, spiritus.
brevity: breviloquium, brevitās, compendium.
broad: latus, pinguis.
broadly: pinguiter.
call: cognomino, dico.
cardinal: cardinalis.
case: casus.
categorise: ordino.
category: divisio, genus, significatio, species.
causal: causalis.
causative: causativus.

- central*: medius.
- change (noun)*: commigratio, commutatio, conversio, motus, mutatio, transfiguratio, transitio, transitus.
- change (verb)*: commuto, converto, demuto, immuto, migro, moveo, muto, reformo, transfero, transfiguro, transformo, transmuto, transverto, verito.
- changeable*: commutabilis.
- changed*: mutatus, translatus.
- character*: character.
- characteristic*: qualitas.
- characteristic feature*: signum.
- characteristic quality*: proprietas.
- choice, choosing*: electio.
- circumflex*: circumflexilis, circumflexus, flexus, inflexus; cf. circumduco, circumflecto, inflecto.
- class*: genus.
- classification*: differentia.
- clause*: sententia.
- clear*: apertus, illustris.
- coherent*: cf. cohaereo.
- coincide*: concido.
- collective*: collectivus, comprehensivus, continens, perilepticus.
- collocate*: appono, associo, colloco, coniugo, coniungo, consocio, construo, iungo, socio, struo.
- collocated*: appositus.
- collocation*: iunctura.
- combination*: comprehensio, conceptio, confusio, coniunctio, consensus, copulatio.
- combine*: coalesco, coeo, cogo, confundo.
- combined*: confusus.
- common*: communis, medius.
- common noun*: appellatio, appellativum, vocabulum.
- comparative*: comparandi, comparantis, comparativus, praelativus, relativus.
- compare*: comparo.
- comparison*: collatio, comparatio, contentio, praelatio.
- compel*: cogo, compello.
- complete*: impleo, repleo.
- completed*: exactus.
- compose*: construo, figuro, struo.
- composition*: compositio, confusio, copula.
- compound*: compositicius, compositus, iunctus, mixtus.
- compress*: claudio, cogo.
- conditional*: condicionalis.
- confusion*: confusio.
- conjugation*: coniugatio, ordo.
- conjunction*: colligatio, coniunctio, convinctio.
- connecting*: complectendi, supernexivus.
- connection*: adnexio, iunctura.
- connective/copulative*: complexivus, conexivus, coniunctivus, copulativus.
- connective particle*: copula.
- consequence*: subcontinuatio.
- consequential attribute*: accidens.
- consonant*: consonans.
- consonantal*: consonus.
- construct*: construo, instruo, ordino.
- constructed*: constructus.
- construction*: compago, constructio, structura.
- content*: materia.
- contain*: concipio.
- continuative*: continuativus.
- continue*: persevero.
- contract*: collido, corripio; cf. concludo.
- contraction*: confusio.
- convert*: transverto, verito.
- correct*: correctus, legitimus.
- correction*: emendatio.
- correctly*: incorrupte, legitime.
- correlative*: redditivus.
- correspond*: congruo; cf. reddo.
- corrupt (adjective)*: corruptus, imperfectus.
- corrupt (verb)*: corrumpo.
- create*: facio, figuro.
- customary*: sollemnis.
- dark*: obscurus.
- dative*: dandi, dativus.
- decisive*: disertivus.
- declension*: flexio, ordo.
- declinable*: declinabilis, mobilis.
- decrease*: decresco.
- defect*: descisco.
- defective*: defectivus, mixtus.
- define*: definio, ordino.
- definite*: absolutus, certus, definitivus, finitivus, finitus, prae finitus.
- definition*: definitio, finitio.
- degree*: modus.
- demonstration*: demonstratio.
- demonstrative*: demonstrandi, demonstrantis, demonstrativus, monstrandi.
- denominative*: denominativus.
- denote*: assignifico, noto, significo.
- denoting*: significativus.
- deponent*: deponens.
- depositive*: depositivus.
- derivation*: declinatio, deductio, derivatio, figuratio, inclinatio, inclinatus, inflexio, nominandi, traductio.
- derivative*: deductivus, facticius, patiendi, possessivus.
- derive*: declino, deduco, derivo, duco, facio, figuro, flecto, formo, inclino, traduco, traho; cf. descendo, nascor, orior, venio.
- derived*: appositus, defiguratus, derivativus, derivatus, figuratus, foris, paragogus.
- derived form*: propago.
- desiderative*: desiderativus, meditativus.
- designation*: appellatio, nomen, nominatio, vocabulum.

- desire*: optatio.
determine: dirigo, rego, regulo.
dialect: dialectos.
diathesis: affectus, diathesis, genus, modus, qualitas, significatio.
differ (from): discrepo, dissentio, dissono.
difference: differentia, discrimen, disparilitas, dissimilitudo.
different: dispar, disparilis, dissimilis, dissonans.
differentiate: discrimino, distingo.
differently: dispariliter, dissimiliter.
diminish: diminuo.
diminution: diminutio, hypocorismos.
diminutive: diminutivus, hypocorisma, minui.
diphthong: diphthongus.
direct: directus.
directly: absolute.
discord: incommoditas, inconsonantia.
disjunctive: disiunctivus, disiungendi.
disposition: positura.
dissimilar: disparilis, dissimilis.
dissimilarity: disparilitas.
dissonance: dissonantia.
dissonant: absonus.
distinction: discretio, separatio.
distinctive property: idioma.
distinctly: distinctive.
distinguish: discrimino, divido.
distinguishing: discretivus.
distribute: divido.
distribution: distributio.
distributive: dispartitivus, distributivus, dividuus, impertitivus.
divide: disiungo, distribuo, divido.
divided: divisus.
division: discretio, partitio.
double: geminus.
doubt: dubitatio.
doubtful: dubius.
dropping: abiectio, abscisio.
dual: dualis.
duplicated: geminatus.

economy: compendium.
effect: effectus.
effective: effectivus.
eighth: octavus.
element: elementum.
elide: elido, extero.
eloquence: eloquentia.
emendation: emendatio.
enclitic: encliticus, inclinativus; cf. inclino.
encouragement: hortatio.
end (in): cado, decurro, desino, excurro, exeo, mitto, venio.
ending: definitio, exitus, extremitas, finalitas, finis, finitio, terminatio, terminus.
entrusting: commendativus.

epicene: epicoenon, promiscuus, subcommunis.
equal: par; cf. adaequo.
equality: aequalitas.
essence: positio.
estimation: aestimatio.
etymological: etymologicus.
etymologist: etymologus.
etymology: etymologia, notatio, originatio, veriloquium.
euphony: euphonia, suavitas, vocalitas.
exceed: excedo, supero, vinco.
exchange: commuto.
exclude: excipio, excludo, subduco.
excluded: exceptus.
exegesis: historice.
exhortative: adhortativus, exhortativus, hortativus.
existence: substantia.
explain: explano, interpretor.
exposition: enarratio.
express: exprimo, significo.
extend: extendo.
extended: dilatandi, productus.
externally: extrinsecus.

family name: gentilicium.
fatherland: patria.
feminine: femininus, muliebris.
fifth: quintus.
final: extremus, finalis, finitivus, novissimus, postremus, terminalis, ultimus.
first: primus.
flowing: volubilis.
fluid: lubricus.
follow: consequor, excipio, subeo.
following: assequens, consequens, subiunctivus, subsequens.
force: potestas, vis.
forceful: fortis.
foreign: adventicius, alienus, barbarus, foris, peregrinus.
foreignness: peregrinitas.
forename: praenomen.
form (noun): discrimen, enuntiatio, facies, figura, figuratio, forma, formula, habitus, modus, positio, pronuntiatio, qualitas, significatio, species, status.
form (verb): compleo, conficio, confingo, conformo, coniungo, constituo, construo, consummo, creo, emitto, facio, figuro, fingo, flecto, iungo, noto, observo, ordino, ostendo, procreo; cf. fungor.
fourth: quartus.
frequentative: frequentativus, iterativus.
full: pinguis, plenus; cf. pinguesco.
fullness: pinguitudo, plenitudo.
function: officium; cf. compleo, fungor, impleo.
future: futurum, insequens.

- gender*: genus, sexus.
general: generalis.
genitive: genetivus, interrogandi.
gerund: gerendi, gerundi, gerundia, supinus, usurpativus.
govern: deservio, fungor, rego, servio, teneo, traho, vindico.
grade: gradus.
grammarian: grammaticus.
grave: gravis, pressus; cf. gravo.
Greek: graeculus.

harsh: asper, durus.
harshly: aspere.
harshness: asperitas.
have: facio, habeo, obtineo.
height: altitudo.
heteroclit: diversiclinis, heteroclitus.
hissing: stridor.
historian: historicus.
homonym: homonymia, homonymon, univocum.
hyphen: hyphen.

identical: par, similis.
illative: illativus.
immaterial: incorporalis.
imperative: imperandi, imperativus.
imperfect: imperfectus, inchoativus, infectus, parataticon.
impersonal: impersonalis.
impose: impono.
imposed: impositicius, impositivus, positivus.
imposition: impositio, positio, positus.
inaccurate: abusivus.
inaccurately: abusive.
inanimate noun: vocabulum.
inappropriate: incongruus.
inappropriately: incongrue.
inarticulate: absconditus, confusus, inarticulatus, inconditus.
inceptive/inchoative: inceptivus, inchoativus.
inclination (of the accent): enclisis.
incomplete: imperfectus, inchoatus, semiplenus.
incompletely: semiplene.
incongruity: inconsequentia.
incongruous: inconsequens.
inconsistency: inconsequentia.
inconsistent: inconsequens; cf. repugno.
incorrect: incongruus.
incorrectly: corrupte, incongrue, usurpative.
increase (noun): auctio, augmentum, incrementum.
increase (verb): abundo, accresco, adaugeo, antecresco, augeo, cresco, excresco, increasco.
indeclinable: indeclinabilis, sterilis.
independent: monadicos.
indicate: consignifico, demonstro, ostendo, signo.

indicative: fatendi, finitivus, finitus, indicandi, indicativus, pronuntiativus, rectus, respondendi.
indiscriminate: indiscretus.
indiscriminately: promiscue.
indivisible: individuus.
infinitive: indefinitus, infinitivus, infinitus, perpetuus.
inflect: cado, condeclino, declino, deduco, deflecto, derivo, duco, figuro, flecto, formo, inclino, inflecto, torqueo, traho, transfero, verto; cf. accido, cohaereo, competo, descendo, exeo, nascor, orior, venio.
inflected: derivatus.
inflected form: propago.
inflected word: propagatum.
inflection: declinatio, figuratio, flexibilitas, flexio, flexura, inclinatio, inflexio, transitus.
inflectional form: figuratio, particula.
initial: inceptivus, inchoativus, praefinitus, princeps, principalis.
inseparable: inseparabilis.
insert: immitto, insero, intersero.
insertion: interpositio.
intact: salvus.
intelligible: explanativus, intelligibilis, significans.
intensification: augendi, intentio.
intensify: intendo.
interchangeably: indifferenter, indistincte.
interjection: interiectio.
intermediary: internuntius.
intermediate: mediocris, medius.
internally: intrinsecus, intus.
interpose: interpono, intersero.
interpret: interpretor.
interpretation: enarratio.
interrogative: interrogandi, interrogantis, interrogativus, percontandi, percontativus, percontantis, percunctativus, rogandi.
intonation: voculatio.
intransitive: absolutivus, absolutus, habitivus, intransitivus, neuter, neutralis, sui passivus.
intransitive construction: congruitas, dignitas.
intransitively: absolute.
introduce: introduco.
invent: excogito, introduco, invenio.
invert: transverto.
inverted: praeposterus.
invocation: invocatio.
irrational: irrationalis.
irregular: anomalus, corruptus, debilis, dispar, inaequalis, mixtus.
irregularity: anomalia, corruptio, defectus, inaequalitas, inaequalitas.
irregularly: alternitatis causa, anomale, inaequaliter.

join: adiungo, adnecto, agglutino, alligo, applico, associo, compono, conecto, confundo, con-

glutino: coniugo, coniungo, consocio, iungo, socio; cf. *inhaereo*.

joined: copulatus, iunctus.

joining: adnexio, conexio, coniunctio, iunctura.

judgement: iudicium.

juxtaposition: societas.

keep: custodio, defendo, obtineo, reservo, retineo, servo, sustineo, teneo.

kind: differentia, species.

label: appellatio, cognomen, nomen, vocabulum.

lack: careo, deficio; cf. *cesso*, *taceo*.

language: eloquium, facundia, lingua.

Latin: Latinus.

Latinity: Latinitas.

learning: litterae, litteratura.

length: longitudo, qualitas.

lengthen: extendo, intendo, produco, protraheo.

lengthened: productus.

lengthening: epectasis, correctio, productio.

lessening: minutio.

letter: littera.

licence: licentia.

light: levis.

liquid: hygros, liquidus, uda; cf. *liquefacio*, *liquesco*.

literature: litterae, litteratura.

long: longus, procerus.

lose: amitto, perdo; cf. *concido*, *decido*, *evanesco*, *pereo*.

loss: omissio.

low: pressus.

lower: deprimio.

lowness: humilitas.

main: principalis.

make: constituo, creo, facio.

manifold: multifidus.

manner: mos.

mark: nota, signum.

masculine: masculinus, virilis.

material: corporalis.

matronymic: matronymicus.

mean: assignifico, demonstro, monstro, noto, ostendo, valeo.

meaning: potestas, sensus, sententia, significatio, significatio, significatus, vis.

meaningfully: significanter.

merge: confundo, contrahio.

meditative: meditativus.

mention: noto, refero.

metaphorically: translative.

middle: mesos.

mix: misceo.

mobile: mobilis.

mobility: mobilitas.

modification: passio.

modulation: modulatio.

monosyllabic: monosyllabus, unisyllabus.

mood: enclisis, inclinatio, modus, qualitas, status.

mora: tempus.

motion: motus.

mute: mutus.

name (noun): cognomen.

name (verb): cognomino, nomino, nuncupo.

nation: gens.

native: vernaculus.

natural: naturalis, simplex.

nature: natura.

negating: abnegativus, derogativus, negativus.

negation: negatio.

negative: privativus.

neuter: neuter, neutralis.

neutrodefective: neutrodefectivus.

neutropassive: neutropassivus.

nominal: nominalis, nominativus.

nominalive: nominandi, nominativus.

non-productive: sterilis.

non-reflexive: transitivus.

non-specific: inconiugus, indistinctus, insignificativus.

noun: nomen, nominatus, vocabulum.

novelty: novitas.

number: multitudo, numerus.

numeral: numeralis.

oath: ius iurandum.

oblique: obliquus.

obscurity: obscuritas.

observance: observatio.

observe: observo.

obsolete: oblivius; cf. *evanesco*.

occur: curro, decurro, resono.

offshoot: propagatum, propago.

omission: defectio.

omit: elido, extero, minuo.

onomatopoeia: nominatio.

onomatopoeic: facticius.

opposition: differentia.

optative: optandi, optativus.

order: ordinatio, ordo.

ordinal: ordinalis.

origin: originatio, origo, primordia, radix.

ornamental: ornativus.

orthography: orthographia.

paradigm: forma, formula.

paraphrase: circumloquor.

part of speech: pars (orationis), particula.

participial: participialis.

participle: iungendi, participium.

pass: transeo.

passive: passivus, patiendi, patiando, patiens, supinus.

passivity: passio.

passivoneuter: passivoneuter.

past: praeteritus.
paternal: paternus, patricus, patrius.
patronymic: patrius, patronymicus.
penultimate: paenultimus.
people: gens.
perfect: absolutus, paracimenus, perfectus.
perfective: perfectivus.
person: persona.
personal: personalis, personativus.
pitch: tonus.
place: locus.
place after: postpono, subicio, subiungo, suppono.
place earlier: superpono.
place in front: antefero, antepono, oppono, praefero, praecio, praeloco, praemitto, praepono.
place over: superpono.
pluperfect: plusquamperfectus.
plural: multitudo, pluralis, plurativus.
plurality: pluralitas.
poetic: poeticus.
poetically: poetice (adv.).
poetry: poetice (subst.).
polysyllabic: polysyllabus.
position: positus, situs.
positive: absolutivus, absolutus, positivus, simplex.
positive grade: absolutio.
positively, in the positive grade: absolute.
possessive: cteticus, possessivus.
postposed: subditus, subiectus, superpositus.
postpositional: subiectivus, subiectus.
postpositive: postpositivus.
prayer: precatio.
precede: antecedo, praecedo, praeeo.
preference: praelatio.
preposed: antepositus, oppositus, praepositivus.
preposition: praepositio, praeverbium.
present: instans, praecedens, praesens.
preterite: praeteritus.
prevail: obtineo, praevaleo.
preventative: prohibendi, prohibentis.
prevention: prohibitio.
principle: principium.
privative: privativus.
produce: efficio, emitto, procreo, progigno, reddo.
productive: fecundus.
pronominal: pronominativus.
pronoun: articulus, pronomen, provocabulum.
pronounce: efferro, enuntio, explano, exprimo, pronuntio, resono.
pronunciation: appellatio, elocutio, enuntiatio, enuntiatus, pronuntiatio, pronuntiatus.
proper: proprius.
proper name/noun: nomen.
proportion: proportio.
proportionate: analogos.
proposal: inductio.

prose: prosa (oratio), solutus.
punctuate: distinguo.
punctuation mark: distinctio.
pure: incorruptus, merus, purus.
purely: mere, pure.
put: constituo.

quality: qualitas.
quantity: quantitas.
questioning: interrogatio.

race: gens.
raise: elevo, erigo.
raising: erectio.
reading: lectio.
receive: accipio, admitto, ascisco, concipio, excipio, intercipio, recipio, sumo, vindico.
recognition: cognitio.
recollection: recognitio, recordatio.
reduce: diminuo, minuo.
reduplicate: conduplico.
reduplication: duplicatio, geminatio, repetitio.
refer: refero; cf. suppositum.
reference: positio, relatio.
reflexive: refractivus.
reflexive sense: reciprocatio.
reflexivity: sui passio.
regular: aequalis, catholicus, legitimus, regularis, sollemnis.
regularly: analogice, uniformiter.
regulate: moderor.
related: affinis, coniugatus, coniunctus; cf. adhaereo.
relatedness: affinitas.
relation: copula, motus, societas.
relationship: cognatio, compassio, consortium, gentilitas.
relative term: ad aliquid dictum, ad aliquid quodam modo attendentia/qualiter se habentia.
remain: maneo, permaneo, remaneo.
removal: ademptio, demptio, detractio/detrectio.
remove: adimo, aufero, demo, demuto, detero, detraho, excludo, eximo, intercipio, removeo, retraho, subduco, subtraho, tollo.
removed: sublatus.
repeat: duplico, gemino, itero.
repeated: geminatus.
repetition: iteratio, repetitio.
replace: subeo; cf. transeo.
report: internuntium.
require: exigo, requiro, traho.
resemblance: similitudo.
respond: cf. reddo.
response: redditio, responsio, subiectio.
restore: revoco.
retransition: retransitio.
retransitive: retransitivus.
revert: redeo.

- rigid*: rigidus.
rough: dasia, gravis.
rule: canon, catholicum, finitio, ius, lex, regula.
- say*: dico, dirigo, effero, enuntio, pronuntio.
second: secundus.
semideponent: transgressivus.
semineuter: semineutralis.
'semivowel' (*f l m n r s x*): semisonans, semisonus, semivocalis.
sense: intellectus, particula, positio, sensus, sententia, significantia, significatio, significatus.
sentence: sententia.
separate: disiungo, resolvo.
separately: distinctivus.
separation: diastole, discretio, separatio.
separative: disiunctivus, disiungendi, segregativus.
sequence: ordinatio, ordo.
seventh: septimus.
short: brevis, correptus; cf. brevior, contraheo, corripio.
shortened: contractus.
shortening: correptio.
shortness: brevitatis.
show: demonstro, exhibeo, ostendo.
sibilant: sibilus.
signify: consignifico, monstro, ostendo, signo.
similar: aequalis, assimilis, consimilis, similis.
similarity: similitudo.
simple: simplex.
simply: simpliciter.
singular: singularis, singulus.
sixth: sextus.
size: magnitudo.
smallness: exiguitas.
smooth: lenis, levis; cf. levigo.
smoothly: leniter, leviter.
smoothness: levitas.
soft: lenis, mollis.
sound (noun): p(h)thongus, sonitus, sonus.
sound (verb): consona, conspiro, sono.
source: causa, primordia.
specifically: proprie.
specify: definio.
speech: elocutio, eloquium, oratio, sermo.
state: habitus, status.
statement: indicatio.
strongly: presse.
structure: figura, structura.
subcategory: forma, species.
subdisjunctive: subdisiunctivus.
subdivision: pars.
subjunctive: adiunctivus, adiungendi, coniunctivus, iunctivus, subiunctivus, subiungendi.
subordinating: subiciendi.
subsequent: assequens, subsequens.
substance: materia.
- substantive*: substantivus.
substitute (adjective): succedaneus.
substitute (verb): immuto.
substitution: immutatio, permutatio.
suffix: supplementum.
suggestion: inductio.
superfluous: supervacuum; cf. abundo.
superfluously: ex abundanti, supervacue, supervacuo.
superlative: perfectus, summus, superlativus.
supine: gerendi, gerundi, supinus.
supplication: precatio.
support: adminiculum, fulcrum.
supporting: adminiculandi.
surname: cognomen, cognomentum; cf. cognomino.
syllabic: syllabicus.
syllable: syllaba.
synonym: polyonymon, synonymon.
syntax: constructio, dispositio, ordinatio, ordo, structura.
system: disciplina, ratio.
- take*: ascisco, assumo, attraho, deservio, excipio, rego, sumo, teneo, traho, vindico.
teacher: litterator.
tense: tempus.
terminate: claudo, cogo, compello, concludo, consummo, definio, eicio, excipio, finio, impleo, mitto, termino.
thick: crassus.
thickness: crassitudo.
thin: exilis, gracilis, tenuis.
thinly: tenuiter.
thinness: exilitas, tenuitas.
threatening: comminativus.
throw back: inclino, remitto.
time: tempus.
tmesis: divisio.
transfer: confero, traduco.
transference: translatio.
transferred: tralaticius/translaticius.
transform: commuto, converto, formo, reformo, transfero, transfiguro, transformo; cf. migro.
transformation: commigratio, translatio.
transformed: translatus.
transgressive: transgressivus.
transition: motus, transitio, transitus.
transitive construction: minusquamcongruitas.
transitively: transitive.
translation: conversio, translatio.
transpose: permuto, transfero.
transposed: translatus.
transposition: traiectio, transmutatio.
treat: observo.
trisyllabic: trisyllabus.
two-fold: biformis, duplex.
type: genus, species.

unaspirated: exilis, lenis.

uncertain: incertus.

unchangeable: incommutabilis.

unchanged: ametabolus, intaminatus, intemeratus.

unchanging: immobilis, immutabilis.

uncorrupted: intaminatus, intemeratus.

understand: subaudio.

unintelligible: irrationalis.

unique: monadicos.

unity: unitas.

universal: omnis.

unmixed: inconfusus.

unspecified: medius.

unsullied: incontaminatus.

upright: directus, rectus.

usage: mos, usurpatio, usus.

use (noun): positio.

use (verb): observo.

utter: effero, pronuntio, reddo.

utterance: locutio, loquel(l)a, oratio, prolatio.

variable: varius.

variation: discrimen, variatio, varietas.

varied: varius, multifidus.

variety: differentia, discrimen, varietas.

various: varius.

vary: vario.

verb: dicendi, verbum.

vertical: directus.

vocative: saluatorius, vocandi, vocativus.

voice: vox; *see* diathesis.

vowel: sonans, vocalis, vocula.

weak: infirmus.

whole: integer.

will: voluntas.

word: dictio, lexis, locutio, loquel(l)a, nomen, pars, particula, verbum, vocabulum, vocula, vox.

write: noto, perscribo, perscriptito, signo.

writing: litteratura.

writings: litterae.

INDEX II: GREEK-LATIN

ἀγράμματος: inscriptilis.
ἔδεια: licentia.
ἀδιαβίβαστος: intransitivus.
ἄθροισις: congregatio.
ἄθροιστικός: collectivus, congregativus.
αἰτιατικός: accusativus, causativus.
αἰτιολογικός: causalis.
αἰτιώδης: causalis.
ἀκατάλληλος: inconsequens.
ἀκαταλληλότης: inconsequentia.
ἄκλιτος: aptotus, indeclinabilis.
ἄλλοιώω: muto.
ἀμετάβατος: intransitivus.
ἀμετάβολος: amebolus, immutabilis.
ἀμφίβολος: anceps.
ἀναβιβάζω: remitto.
ἀνάγνωσις: lectio.
ἀναδέχομαι: concipio, excipio, recipio.
ἀναδιπλασιάζω: conduplico.
ἀναιρετικός: abnegativus.
ἀναλογία: analogia, proportio.
ἀναλογικός: analogicus.
ἀνάλογος: analogos.
ἀναλύω: resolvo.
ἀναμερίζω: divido.
ἀναπληρόω: coeo, compleo.
ἀναπληρωματικός: repletivus.
ἀναπλήσις: recordatio.
ἄναρθρος: confusus, inarticulatus.
ἀναφέρω: refero.
ἀναφορά: relatio.
ἀναφορικός: relativus.
ἀναφορικῶς: relative.
ἀνειμένη: gravis.
ἀνθυπέρχομαι: subeo.
ἀντανακλαζομένη: flexus.
ἀντανακλασμός: reciprocatio.
ἀντανάκλαστος: refractivus.
ἀνταναπληρόω: compleo.
ἀνταποδίδωμι: reddo.
ἀνταποδοτικός: redditivus.
ἀντιδιασταλτικός: discretivus.
ἀντισιγμα: antisigma.
ἀντωνυμία: pronomen.
ἀντωνυμικός: pronominalivus.
ἀνωμαλία: anomalía, inaequalitas.
ἀνώμαλος: anomalus, inaequalis.
ἀξιώμα: dignitas.
ἀόριστος: aoristos, indefinitus, infinitus.
ἀπαγόρευσις: prohibitio.
ἀπαιτέω: exigo.
ἀπαρέμφατος: indefinitus, infinitus.
ἀπενεκτικός: ablativus.

ἅπλοῦς: simplex.
ἀποβάλλω: perdo.
ἀποθετικός: deponens, depositivus.
ἀποθλίβω: elido.
ἀποκομιστικός: ablativus.
ἀποκοπή: abscisio.
ἀπολείπω: corruptus.
ἀπολελυμένος: absolutus.
ἀπόλυτος: absolutus.
ἀπορηματικός: dubitativus.
ἀποσπάω: assumo.
ἀπόστροφος: apostrophos.
ἀποτελεστικός: effectivus, perfectivus.
ἀποτελέω: efficio.
ἀπόφασις: negatio.
ἀποφατικός: abnegativus, indicativus, negativus.
ἄπτωτος: aptotus.
ἄπωμοτικός: iurativus.
ἀρθρικός: articularis.
ἀριθμητικός: numeralis.
ἀριθμός: numerus.
ἀρχτικός: inceptivus.
ἄρνησις: negatio.
ἀρσενικός: masculinus.
ἀσύζυγος: inconiugus.
ἀσύμβαμα: incongruitas.
ἀσυμφωνία: incommoditas, inconsonantia.
ἀσώματος: incorporealis.
ἀτέλής: imperfectus.
αὐτοπάθεια: intrinsecus, reciprocatio, sui passio.
αὐτοπαθής: intrinsecus, sui passivus, sui passus.
αὐτοτέλεια: perfectio.
αὐτοτέλής: absolutus.
ἀφαίρεσις: demptio.
ἀφαιρετικός: ablativus.
ἀφαιρέω: demo.
ἄφωνος: mutus.

βαρεῖα: gravis.
βαρύνω: gravo.
βαρυτονέω: gravo.
βαρύτονος: barytonus.
βεβαίωσις: affirmatio, confirmatio.
βεβαιωτικός: affirmativus, confirmativus.
βραχύς: brevis.
βραχύτης: brevitatis.

γενικός: genitivus.
γένος: genus.
γλώσσα: glossa.
γλώσσημα: glossema.
γράμμα: littera.

γραμματική: grammatica/e.
 γραμματικός: grammaticus, litterator.

δασεία: dasia.
 δασύνω: aspiro.
 δείκνυμι: ostendo.
 δεικτικός: demonstrativus.
 δεικτικῶς: demonstrative.
 δεύτερος: secundus.
 δηλώω: demonstro.
 διαβατικός: transitivus.
 διαβεβαιωτικός: affirmativus, confirmativus.
 διαζεύγνυμι: disiungo.
 διαζευκτικός: disiunctivus, disiungendi.
 διάθεσις: affectus, diathesis, genus, significatio.
 διακρουστικός: deceptivus.
 διάλεκτος: dialectos.
 διαλύω: divido, resolvo.
 διαπορητικός: dubitativus.
 διασπαρητικός: disertivus.
 διασταλτικός: discretivus.
 διαστέλλω: distingo.
 διαστίζω: distingo.
 διαστολή: diastole, discretio, interdictum.
 διαφωνέω: dissono.
 δίγγραμμα: digamma.
 διῖστημι: disiungo.
 διόρθωσις: emendatio.
 διορίζω: definio.
 διπλασιάζω: duplico.
 διπλασιασμός: duplicatio.
 δίπτωτος: binarius, bipertitus, diptotus.
 διστακτικός: dubitandi, dubitativus.
 δισύλλαβος: disyllabus.
 δίφθογγος: diphthongus.
 δίχρονος: bitemporis, dichronus.
 διώνυμος: dionyma.
 δοτικός: dativus.
 δουλεύω: servio.
 δυικός: dualis.
 δύναμαι: valeo.
 δύναμις: potestas, vis.

ἐγγράμματος: scriptilis.
 ἐγκλίνω: inclino.
 ἐγκλισις: enclisis, inclinatio, modus.
 ἐγκλιτικός: encliticus, inclinativus.
 ἐγκλιτικῶς: enclitice.
 ἐθνικός: gentilis.
 εἰδικός: specialis.
 εἶδος: species.
 εἰκασμός: dubitatio.
 εἴρηται: dico.
 ἐκλεκτικός: electivus.
 ἐκφέρω: effero.
 ἐκφωνέω: enuntio.
 ἐλλειπής: defectivus.
 ἐλλείπω: deficio.
 ἔλλειψις: defectio, demptio.

ἐμμέλεια: modulatio.
 ἐμπεριεκτικός: continens.
 ἐναλλαγή: commutatio.
 ἐναντιωματικός: adversativus.
 ἔναρθρος: articulatus, explanatus, explanativus.
 ἐνέργεια: actio.
 ἐνεργητικός: activus.
 ἐνεργητικῶς: active.
 ἐνεστώς: instans.
 ἐνικός: singularis.
 ἐνικῶς: singulariter.
 ἐξαλλαγή: commutatio.
 ἐξαλλάσσω: commuto.
 *ἐξάπτωτος: hexaptotus.
 ἐξήγησις: enarratio.
 ἐξηγητικός: enarrativus, exegeticus.
 ἐξῆς: ordo.
 ἔξις: habitus.
 ἔξωθεν: extrinsecus.
 ἐπαλληλότης: alternitas.
 ἐπαναβεβηκῶς: subiectus.
 ἐπέκτασις: epectasis.
 ἐπιζευκτικός: adiunctivus.
 ἐπιθετικός: adiectivus.
 ἐπίθετον: accidens, adiectivus, appositum, epitheton, sequens.
 ἐπίκοινος: epicoenon, promiscuus, subcommunis.
 ἐπιμερίζομαι: divido.
 ἐπιμεριζόμενος: dispartitivus, distributivus, dividuus, impertitivus.
 ἐπιμερίζω: divido.
 ἐπιμερισμός: partitio.
 ἐπινοέω: excogito.
 ἐπιπλοκή: iunctura.
 ἐπίρρημα: adverbium.
 ἐπιρρηματικός: adverbialis.
 ἐπιρρηματικῶς: adverbialiter.
 ἐπισπάω: addo.
 ἐπισταλτικός: commendativus.
 ἐπιστρέφω: transfero.
 ἐπιταγματικός: additivus, appositivus, impositivus, subiunctivus.
 ἐπίτασις: intentio.
 ἐπίτασσω: appono.
 ἐπιτατικός: intentivus.
 ἐπιτείνομαι: intendo.
 ἐπιτείνω: acuio.
 ἐπιτεταμένη: acutus.
 ἐπιφέρω: addo, excipio.
 ἐπιφορά: illatio.
 ἐπιφορικός: illativus.
 ἐπώνυμον: agnomen, eponymon.
 ἐρωτηματικός: interrogativus.
 ἐρώτησις: interrogatio.
 ἔσωθεν: extrinsecus.
 ἐτερόκλιτος: diversiclinis, heteroclitus.
 ἐτυμολογία: etymologia, notatio, originatio, veriloquium.

ἐτυμολογικός: etymologicus.
 ἐτυμολόγος: etymologus.
 ἔτυμον: etymon.
 εὐθείος: rectus.
 εὐκτικός: optativus.
 εὐκτικῶς: optative.
 εὐφωνία: euphonia.
 εὐχή: optatio.
 ἔχω: habeo.

ἡμίφωνα: semivocalis.

θέμα: thema.
 θέσις: impositio, positio, positura.
 θετικός: positivus, theticus.
 θηλυκός: femininus.

ιδικός: specialis.
 ιδιοπάθεια: sui passio.
 ιδιοπαθής: sui passivus, sui passus.
 ἰδίωμα: idioma, proprietas.
 ἱστορία: auctoritas, historia.
 ἱστορικός: historice.

καθολικός: catholicus.
 κανών: canon, regula.
 καταγιγνομαι: ordino.
 καταλήγω: desino.
 κατάληξις: terminatio.
 κατάλληλος: congruus.
 καταλληλότης: consequentia.
 καταγορά: significatio.
 κατωμοτικός: iurativus.
 κεκλασμένα: flexus.
 κινέω: moveo.
 κλητικός: vocativus.
 κλίνω: declino, flecto.
 κλίσις: declinatio.
 κλιτικός: declinabilis.
 κοινός: communis.
 κοινῶς: communiter.
 κόππα: coppa.
 κουφίζω: elido.
 κρίσις: iudicium.
 κτητικός: cteticus, possessivus.
 κύριος: proprius.

λέγω: dico.
 λείπω: deficio.
 λέξις: dictio, lexis.
 λήγω: desino.
 λόγος: oratio.

μακρός: longus.
 μεθίστημι: transfero.
 μέλλον, μέλλον (χρόνος): futurum (tempus).
 μερίζομαι: divido.
 μερισμός: partitio.
 μέρος (τοῦ λόγου): pars (orationis).

μεσάζω: interpono.
 μέσος: circumflexus, mesos.
 μεταβάλλω: muto.
 μετάβασις: commutatio.
 μεταβατικός: transitivus.
 μεταβατικῶς: transitive.
 μετάθεσις: commutatio.
 μεταλαμβάνω: muto.
 μετάληψις: commutatio, translatio.
 μεταπίπτω: cado.
 μετασχηματίζω: transfiguro.
 μήκος: longitudo.
 μητρωνυμικός: matronymicus.
 μοναδικός: monadicus.
 μονόκλιτος: monoclitos.
 μονόπτωτος: monoptotus, unarius, unitus.
 μονόφωνος: monophonos.
 μόριον: particula.

νόθος: nothus.

ὁμοιωματικός: homoeomanticus, similitudinis.
 ὁμοίωσις: similitudo.
 ὁμώνυμον: homonymon, univocum.
 ὄνομα: nomen.
 ὀνομασία: nominatio.
 ὀνομαστικός: nominativus.
 ὀνοματικός: nominativus.
 ὀνοματοποιία: nominatio.
 ὀξύνω: acuo.
 ὀξύς: acutus, oxyς.
 ὀξυτονέω: acuo.
 ὀρθογραφία: orthographia.
 ὀρθογράφος: orthographus.
 ὀρθός: rectus.
 ὀρίζω: definio.
 ὀρισμός: indicatio.
 ὀριστική: horisticos, indicativus.
 ὀριστικός: definitivus.
 ὄρος: definitio.
 οὐδέτερον: habitivus, neuter, neutralis.
 οὐδετεροπαθητικός: neutropassivus.

παθητικός: passivus.
 παθητικῶς: passive.
 πάθος: passio.
 πανδέκτης: pandectes.
 παντοῖος: omnis.
 παράγομαι: nascor.
 παράγω: deduco.
 παραγωγή: assumptio.
 παραγωγός: defiguratus, derivativus, derivatus, paragogus.
 παραδιαζευκτικός: subdisiunctivus.
 παράθεσις: appositio.
 παραινετικός: praeceptivus.
 παράκειμαι: adhaereo, nascor.
 παρακείμενος: paracimenus, perfectus.
 παρακέλευσις: hortatio.

- παρακολουθέω: consequor.
 παραλαμβάνω: assumo, sumo.
 παραλλάσσω: discrepo.
 παραλληλότης: alternitas.
 παραπληρωματικός: completivus, expletivus.
 παρασυναπτικός: subcontinuativus.
 παρασύνθετος: decompositus, parasyntetos.
 παρατατικόν: imperfectus, parataticon.
 παρατήρησις: observatio.
 παρτίθημι: appono.
 παρεισδύω: subeo.
 παρελθυθός: praeteritus.
 παρέλκω: abundo.
 παρέπομαι: accido.
 παρεπόμενον: accidens.
 παρίστημι: exhibeo.
 παροξύτονος: paroxytonus.
 παρορμητικός: hortativus.
 παρών: praesens.
 παρώνυμος: paronymos, denominativus.
 παρωχημένος: praeteritus.
 πατρικός: paternus, patricus.
 πατρωνυμικός: patronymicus.
 πεντάπτωτος: pentaptotus, quinarius, quinque-
 pertitus.
 πεποιημένον: facticius.
 περατώω: termino.
 περιεκτικός: continens.
 περιληπτικός: collectivus, perilepticus.
 περιποιητικός: acquisitivus.
 περισπάω: circumflecto, flecto.
 περισπωμένη: circumflexus, flexus, inflexus.
 περισσός: supervacuum.
 πεύσις: interrogatio.
 πειστικός: interrogativus.
 πίπτω: cado.
 πλάγιος: obliquus.
 πλεονάζω: abundo.
 πληθυντικός: pluralis.
 πληθυντικῶς: pluraliter.
 πνεῦμα: spiritus.
 ποιέω: facio.
 ποιητική: poetice (subst.).
 ποιητικός: poeticus.
 ποιότης: qualitas.
 πολυμερέςτατος: multifidus.
 πολυσύλλαβος: polysyllabus.
 πολυώνυμον: polyonymon.
 ποσασύλλαβος: posasyllabus.
 ποσότης: quantitas.
 προαίρεσις: voluntas.
 προαιρετικός: voluntativus.
 πρόθεσις: praepositio.
 προθετικός: praepositivus.
 πρόκειμαι: praepono.
 προλημματίζω: antecedo.
 προληπτικός: praesumptivus.
 προσβολή: adminiculum.
 προσγράφω: ascribo.
 προσεπινοέω: excogito.
 προσηγορία: appellatio, vocabulum.
 προσηγορικόν: appellativum.
 προσθετικός: adiectivus.
 πρόσκειμαι: accedo.
 προσλαμβάνω: addo, assumo.
 προσληπτικός: praesumptivus.
 προσσημαίνω: assignifico.
 προστακτικός: imperativus.
 προστακτικῶς: imperative.
 προς τί ἔχοντα: ad aliquid dictum.
 προστίθημι: addo.
 προσχωρέω: accedo.
 προσῳδία: accentus, prosodia, voculatio.
 πρόσωπον: persona.
 προτακτικός: praepositivus.
 προτάσσω: praepono.
 προτίθημι: praepono.
 προϋφίσταμαι: praepono.
 προώνυμος: praenomen.
 πρῶτος: primus.
 πρωτότυπος: absolutus, positivus, primitivus,
 principalis, prototypon.
 πτώσις: casus.
 πτωτικός: casualis.
 πύσμα: interrogatio.
 πυσματικός: interrogativus.
 ῥῆμα: verbum.
 ῥηματικός: verbalis, verbialis.
 ῥηματικῶς: verbaliter.
 σημαίνω: significo.
 σημαντική: intellegibilis, significans.
 σημεῖον: nota.
 σιγάω: taceo.
 σκληρός: durus.
 στερητικός: derogativus, privativus.
 στέρομαι: careo.
 στιγμή: distinctio.
 στοιχεῖον: elementum.
 συγγένεια: cognatio.
 συγκαταθέσεως (συγκατάθεσις): adnuendi, ad-
 nuentis.
 συγκαταγόρημα: consignificans, syncategorema.
 συγκλείω: compleo.
 συγκλίνω: condeclino.
 συγκρίνω: comparo.
 σύγκρισις: comparatio.
 συγκριτικός: comparativus.
 συγχέω: confundo.
 συζευκτικός: coniunctivus.
 συζυγέω: coniugo.
 συζυγία: coniugatio.
 σύζυγος: coniugatus.
 συλλαβή: comprehensio, conceptio, conexio, syl-
 laba.
 συλλαβικός: syllabicus.
 συλλαβικῶς: syllabice.

σύλληψις: conceptio.
 συλλογιστικός: collectivus, ratiocinativus, rationalis, rationativus.
 συμβουλευτικός: hortativus.
 συμπάθεια: compassio.
 συμπαραλαμβάνω: addo, assumo.
 συμπλάσσω: praepono.
 συμπλεκτικός: complexivus, conexivus, copulativus.
 συμπληρωματικός: completivus.
 σύμφωνα: consonans.
 συμφωνέω: consono.
 συναλείφω: coeo.
 συναπτικός: continuativus.
 συνάπτω: coniungo.
 συναρτάω: coniungo.
 συνάφεια: compago.
 σύνδεσμος: coniunctio.
 συνδέω: adnecto, conecto.
 σύνεμι: coeo, socio.
 συνεμπίπτω: concido.
 συνεξηγέομαι: consignifico.
 συνέχω: servo.
 συνήθεια: consuetudo.
 σύνθεσις: compago, compositio, constructio, dispositio.
 σύνθετος: compositus.
 συντάσσω: adiungo, coniungo, construo.
 συντείνω: construo.
 συντίθηναι: compono.
 συνώνυμον: synonymon.
 συσημαίνω: consignifico.
 συστέλλω: corripio.
 σχετλιασμός: interiectio.
 σχῆμα: figura.
 σχηματίζω: figuro.

τακτικός: ordinalis.
 τάξις: ordo.
 τέλειος: integer.
 τέλος: exitus, finis, terminatio.
 τετράπτωτος: quadripartitus, quaternarius, tetraptotus.
 τετρασύλλαβος: tetrasyllabus.
 τετραώνυμος: tetraonyma.
 τίθηναι: impono.
 τόνος: tonus.
 τοπικός: localis.
 τόπος: locus.
 τρέπω: transfero, verito.
 τριγενές: trigene.
 τρίπτωτος: ternarius, tripartitus, triptotus.

τρισύλλαβος: trisyllabus.
 τρισυλλάβως: trisyllabe.
 τρίτος: tertius.
 τριώνυμος: trionyma.
 ὑγρός: hygros, liquidus.
 ὑπακούομαι: subaudio.
 ὑπαλλαγή: commutatio.
 ὑπαρκτικός: substantivus.
 ὑπείμι: subeo.
 ὑπερβατός: transitio.
 ὑπερθετικός: superlativus.
 ὑπερθετικῶς: superlative.
 ὑπερσυντελικός: oblitteratus, plusquamperfectus.
 ὑπερτίθηναι: transmutatio.
 ὑποδειγματικός: hypodigmaticus.
 ὑποζευκτικός: subiunctivus.
 ὑπόθεσις: inductio.
 ὑποθετικός: hortativus, inductivus, suppositivus.
 ὑποθετικῶς: suppositive.
 ὑποκορίζομαι: diminuo.
 ὑποκορίσμα: hypocorisma.
 ὑποκορισμός: hypocorismos.
 ὑποκοριστικός: diminutivus.
 ὑποκοριστικῶς: diminutive.
 ὑπόκρισις: pronuntiatio.
 ὑποστέλλω: tollo.
 ὑποστιγμή: subdistinctio.
 ὑποτακτικός: coniunctivus, postpositivus, subiunctivus.
 ὑποτάσσω: subiungo.
 ὑπιτιος: supinus.
 ὑφαίρεσις: demptio.
 ὑφαίρνω: subtrahō.
 ὑφέν: hyphen.

φερώνυμον: cognomen, feronymon.
 φθόγγος: p(h)thongus.
 φύσις: natura.
 φωνᾶν: vocalis.

χαρακτήρ: character, figura.
 χαρίζω: gaudeo.
 χρονικός: temporalis.
 χρόνος: tempus.

ψιλός: psile, siccitas.

ὡς πρός τι ἔχοντα: ad aliquid quodam modo attendentia/qualiter se habentia, quasi ad aliquid dictum.

INDEX III: PREFIXED VERBS

Verbs are listed by base form, in alphabetical order. Where the base form is not included in the Lexicon, it is given in parentheses.

addo: superaddo
augeo: adaugeo
cado: accido, concido, decido, praecido
(capiro): accipio, concipio, excipio, incipio, inter-
cipio, recipio
(cedo): accedo, antecedo, excedo, praecedo
claudo: concludo, excludo
(clino): condeclino, declino, inclino
creo: procreo
cresco: accresco, antecresco, decresco, exresco,
increso
curro: concurro, decurro, excurro, procurro
dico: addico
(do): perdo, reddo
duco: circumduco, deduco, introduco, produco,
subduco, traduco
duplico: conduplico
(emo): adimo, demo, eximo
(eo): coeo, exeo, pereo, praeo, redeo, subeo,
transeo
facio: conficio, deficio, efficio
(fero): antefero, aufero, confero, effero, infero,
praefero, refero, transfero
figuro: transfiguro
fingo: confingo
finio: definio
flecto: circumflecto, deflecto, inflecto
formo: reformo, transformo
(glutino): agglutino, conglutino
habeo: exhibeo
(haereo): adhaereo, cohaereo, inhaereo
(iacio): adicio, eicio, praeicio, subicio
iungo: adiungo, coniungo, disiungo, subiungo
(laedo): collido, elido
(loco): colloco, praeloco
maneo: permaneo, remaneo

minuo: diminuo
mitto: admitto, amitto, emitto, immitto, per-
mitto, praemitto, remitto
monstro: demonstro
moveo: admoveo, removeo
muto: commuto, demuto, immuto, permuto,
transmuto
(necto): adnecto, conecto
(nuntio): enuntio, pronuntio
(pleo): compleo, impleo, repleo
(pono): antepono, appono, compono, depono,
impono, interpono, oppono, postpono, prae-
pono, superpono, suppono
(premo): deprimo, exprimo
rego: dirigo, erigo
(scisco): ascisco, descisco
(scribo): ascribo, perscribo
(sentio): consentio, dissentio
(sero): insero, intersero
servo: observo, reservo
servio: deservio
significo: assignifico, consignifico
socio: associo, consocio
sono: consono, dissono, resono
(spiro): aspiro, conspiro
struo: construo, instruo
sumo: assumo
(tendo): extendo, intendo, ostendo
teneo: obtineo, retineo, sustineo
(tero): detero, extero
traho: attraho, contraho, detraho, protrahe, re-
traho, subtrahe
valeo: praevaleo
venio: convenio, invenio
verto: converto, transverto